Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

TA.362

Digitized by Google

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

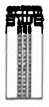

Digitized by Google

Mij Vereerd door Mr. J: A: Van Goor den Oosterlingh
Breda den 16 Maart 1772.—

Digitized by Google

Digitized by Google

Te AMSTERDAM By R. en G. WETSTEIN. 1723.

Digitized by Google

Digitized by Google

NL. TA. 362

AENLEIDING

Tot de Kenniſſe van het

VERHEVENE DEEL

DER

NEDERDUITSCHE SPRAKE.

WAER IN

Hare zekerſte Grondſlag, edelſte Kragt, nuttelijkſte Onderſcheiding, en geregeldſte Afleiding overwogen en naegeſpoort, en tegen het Allervoornaemſte der Verouderde en Nog-levende Taelverwanten, als 't Oude MOESO-GOTTHISCH, FRANK-DUITSCH, en ANGEL-SAXISCH, beneffens het Hedendaegſche HOOG-DUITSCH en YSLANDSCH, vergeleken word.

DOOR

LAMBERT TEN KATE Hermanſz.

EERSTE DEEL.

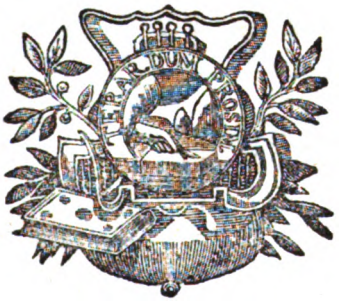

Tot AMSTERDAM,
By RUDOLPH EN GERARD WETSTEIN.
MDCCXXIII.

Digitized by Google

PLINIUS SECUNDUS,

In Præfatione Naturalis Hiſtoriæ.

Res ardua, vetuſtis novitatem dare, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem. Omnibus vero naturam, & naturæ ſuæ vim, etiam non aſſecutis, ſolviſſe, abundè pulchrum atque magnificum eſt.

Digitized by Google

VOORREDEN

TOT DEN

LEZER.

ONDER 't volvoeren van wijduitgeſtrekte dingen groeit het Werk dikwijls verre boven verwagting; dus is 't ook mij in dezen gebeurt; hierom agt ik het van nut te zijn, dat ik déswegen in deze Voorreden eenſdeels eene verantwoording doe, en anderdeels eene Aenwijzing hoe men op 't kortſte zijne nuttigheid daer uit zou kunnen trekken.

't Is al vrij vele jaren geleden, dat ik mijnen aendacht liet gaen over den aerd en de veelheid onzer Ongelijkvloeyende *Verba*, die bij de Hoofdtijden van Wortelvocael veranderen (als BREKEN, BRAK, GEBROKEN, enz: tot omtrent 200 ſtuks), welken ik zag dat de Letterkundigen doorgaends Ongeregelden noemden: bij de eerſte opmerking ſcheen 't mij al toe, dat ze dwaelden in zulk een vonnis; en na verdere overweging bevond ik het nog klaerder; ontdekkende met minne moeite, dat niet alleen de Gelijkvloeyende *Verba*, welke bij alle verbuiging dezelfde *Vocael* behouden (als DEELEN, DEELDE, GEDEELT, enz:) en die alleen bij de Schrijvers voor Regelmatig getelt wierden, maer dat ook zelf de veroordeelde Ongelijkvloeyenden eene volmaekte Regelmatige rooij, na ijders rang en aerd, volgens 't Gebruik en zonder eenige verplooying van eigen goeddunken, onderworpen waren; zulks dat het overige getal der ware Ongeregelden zeer klein en gering bleef. Deze gemaklij-

Digitized by Google

ke vinding, die gemeenlijk als ondoenlijk was gerekent, noopte mij om te onderzoeken, hoe 't in dit ſtuk bij de voornaemſten onzer Oude en nog levende Taelverwanten ſtond, eerſt in 't Mœſo-Gottiſch, in 't Frank-Duitſch, en 't Hoog-Duitſch, en daer nae ook in 't Angel-Saxiſch, en 't Yſlandſch; en beſpeurde ik toen, dat bij elk, hoewel 'er de *Grammatici* doorgaends 't zelfde quade vonnis ſtreken, de Ongelijkvloeyende *Verba*, die de onzen, na ijders Dialect-verandering net beantwoordeden, even zo geregelden gang hielden, als de Gelijkvloeyenden. En hier uit ontdekten zig een zekerheid en proef, dat ik mijn ſpoor niet qualijk genomen had, en daerenboven bragten deze uitvindingen meer andere beſchouwingen voort, die den arbeid niet onaengenaem maekten.

Vooreerſt ſcheen mij de kennis van deze Geregeltheid vrij gewigtig en van belang, niet alleen om dat de *Verba* meer dan eenig ander ſoort van Woorden, en de Ongelijkvloeyenden veel meer dan de andere *Verba*, in onze Schrijf- en Spreek-tael te pas komen, zulks dat onze Sprake, bij aldien dit oude voorgeven waer was geweeſt, te jammerlijk ongeregelt zoude moeten geagt worden; maer ook, om dat dit uitvinden een verdere aenleiding en doorzicht gaf tot een Grondſlag eener Geregelde Afleidinge, en tot naeſporinge op welk eene wijze onze Tael tot hare rijkheid van Woorden gekomen zij.

Uit de vergelijkingen dezer Geregelde Ongelykvloeyendheid bij Ons, tegen die der andere genoemde Taelverwanten, vond ik korte Regelen uit van elks *Dialect*-verſchil. En dit gaf mij wederom verdere opening, om door zulk een middel onze Gemeenlandſche *Dialect*, voor zo verre die nu van eenige bijzondere Steden verſchilt (hoewel ze door de oude Taelverwanten word beveſtigt, en door de agtbaerſte Neder-

Digitized by Google

Nederduitſche Schrijvers van voor omtrent eene Eeuwe door eenig onderſcheid van ſpelling ook ten deele is aengewezen) onder zekere Regelen en op een vaſten voet te brengen.

Den toegang en doorzicht, om de Afleiding (die het edelſte en verhevenſte Deel der Letterkunde is, als men die voorzigtig bij der hand neemt) op eene meer geregelde Leeſt te ſchoeyen, vond ik, onder 't beproeven van deze Ongelijkvloeyende *Verba* tegen de Oudheid en deze *Dialect*-regels, zoo veel opgeheldert, dat ik toen van treê tot treê zo van mijne vordering als van de zeker- of onzekerheid kon oordeelen; daer men voor dezen, na 't mij nu voorkomt, in het beſte doorgaends onzeker bleef, en ſomwijl het ſlegtſte voor het beſte opgaf en aennam.

Terwijl ik in het onderzoek en de beſchouwing dezer zaken in haren eerſten oorſpronk nog bezig was, en voor mij zelf eenige rouwe ſchetſen daer van, tot onderſteuninge van 't geheugen, opſtelde, quamen mij onder de hand ook vele andere Letterkundige Aenmerkingen te binnen, daer van ik niets, zo veel ik wiſt, bij anderen vermeld vond, en waer onder etlijke waren, over welken men zig, tot roem onzer Voorouderen, te verwonderen heeft, dat ze zo edele en fijne onderſcheidingen in onze Sprake niet alleen hebben naegeſpoort, maer ook dat ze die onder 't gemeen konden doen gangbaer worden.

Dus groeide allereerſt het Werk in 't hoofd, en op de kladden; dog middelerwijle maekten deze Bevindingen, beneffens de onderlinge Redewiſſelingen over deze Stoffe met Vrinden en Luiden van Letteroeffening en Oordeel, mij niet ongenegen om van alle deze zaken een netter ontwerp in zulk eene orde op het papier te brengen, dat het in gevolge voor de Drukpers en voor 't Gemeen zou kon-

Digitized by Google

nen dienen, zo drae mij gelegene tijd en omſtandigheden daer toe aenrieden.

Hier uit ſproot dan onze *Eerſte Redewiſſeling* van dit Werk, die in 't korte de voornaemſte Aenleiding, 't Oogmerk, en de Beweegredenen dezer onderneminge behelſt. En, om te weten of het onderwerp zo veel arbeid en aendagt verdient, dacht mij niet onnut te zijn, dat men eens overwoge den Lof der Spraekvoering, benevens de Heerlijkheid en waerde van die; waer uit dan onze *Tweede Redewiſſeling* gevloeit is. Maer, alzoo wij van gedachten waren, gelijk wij nog zijn, dat men in 't behandelen der Taelgeleertheid de Wetten uit de Gebruiken moet vinden, en niet nieuwe naer eigen goeddunken ſmeden, zo was 't wel noodig, dat 'er ook déswegen eens aenwijzing wierde gedaen; als mede, hoe men dan evenwel de Talen beſchaven kan; 't welk de Stoffe van onze *Derde Redewiſſeling* geworden is. Verder, aengezien ons voorgenomene Vertoog der gewigtige Regelmatigheid onzer Tale, en de Proeven der Geregelde Afleidingen, hare vaſtigheid en grondſlag moeſten vinden in de vergelijkinge van 't Onze met de genoemde Oude en hedendaegſche Taelverwanten, zo ſcheen 't mij nuttelijk toe, dat 'er, zo kort mij doenlijk was, uit de bekende Hiſtoriën en de overgeblevene Stalen van Oudheid, een Verhael gedaen wierde van de Volk- en Tael-verſpreiding over *Europa*; om daer uit te konnen zien, waer uit deze Verwantſchap tuſſchen het Mœſo-Gotthiſch, Frank-Theutſch, Angel-Saxiſch, Hoog-Duitſch, Yſlandſch, en het Onze, geſproten is, en hoe nae die beſtaet; dewijl velen der Lezers, en mooglijk ook ſommige Geleerden, in die zaek geene opening genoeg zullen gehad hebben; hier uit zijn dan onze drie volgende *Redewiſſelingen*, namelijk de *Vierde*, *Vijfde*, *en Zeſde*, geſproten, benevens de

de twee *Bijlagen*; ſtrekkende de *Eerſte* tot bewijs en tot eene proeve van 't beloop, van de Verandering, en van de Gemeenſchap dezer Spraken, welk alles ik hebbe verrijkt met eene Landkaerte van de Volk- en Tael-verſpreiding over *Europa*, om een gemaklijker en levendiger vertoon aen de zaken te geven; en de *Tweede Bijlage* dient tot een ſtaeltje van de Oud-Deenſche Poëzij in de IX. Eeuw, toen die Volkeren onder alle de Noordelingen de aenzienlijkſte figuer maekten.

En, dewijl de Kennis van de Klanken en elks eigene Letter niet wel kan gemiſt worden, als men de Letterkunde in haren grond wil beſchouwen, zo vond ik het dienſtig, eer we tot de Leden der Taelkunde zelf overgingen, onze gedagten over de *Critique* Spelkunde te uitten, die wij, om alle onnoodige geſchillen te vermijden, van 't gewoone agtbaerſte Gebruik onderſcheiden houden, zonder 't Gemeen met het eerſte te quellen; aentoonende met-een hoe weinig 't *Critique*, ſchoon men het wel genoegſaem op een wiſkonſtigen voet kan brengen, van het reeds gewoonlijke verſchillende is; latende dit Naeukeurige alleenlijk ſtrekken (gelijk het dan ook nuttelijk is, en alhier gebruikt word) om de wonderbare *Phyſique* vorming der Letterklanken te kennen, en, ter gelegentheid van dat, de oorzaek der Klanken, en bijzonderlyk die van 't Letter-maken, benevens den verderen Grondſlag der *Dialect*-kennis, na ons vermogen, tot aen zyn oorſpronk op te graven: Hier toe dienen dan onze drie volgende *Redewiſſelingen*, als de *Zevende* handelende wegens de Spelkonſt, de *Agtſte* wegens de natuerkundige oorzaek van 't Geluid, en de toonverandering in de Zangkonſt, en byzonderlyk van die der Letterklanken; en de *Negende* behelzende een onderzoek over het onderſcheid tuſſchen de Gemeenlandſche *Dialect*, en die van de Amſtel- & Rynlanders, en

over

Digitized by Google

over de zekerheid van 't zelve onderſcheid; beneffens de Regelen tot Redding, in de *Derde* groote *Bijlage* vervat; zijnde onze *Vierde Bijlage* een Lijſt van Dubbel- of Twijfel-zinnige Woorden volgens de Amſtel- en Ryn-landſche *Dialect*.

Wijders, om onze verdere velerhande Letterkundige Aenmerkingen in een gevoeglyke ſchikking en elk op haer plaets byeen te hebben, vond ik noodig, of ten minſte nuttig, dat ik eene *Tiende Redewiſſeling* hier bijvoegde, om eene Natuerkundige Ontledinge te doen van de Deelen der Taelkunde in 't Algemeen, overwegende welk eene plaets die onder onze Denkbeelden bekleeden; om daer door te netter te weten, wat we denken en wat we ſchrijven, 't gene meê 't voornaemſte doelwit en 't nuttelijke van dit werk is; ſprekende ondertuſſchen van de Verbuigſaemheid der Naem- en Voornaem-woorden, van derzelver Getal en Geſlagt, en van den innerlijken aert en 't onderſcheid van zin in de *Caſus* of Valbuigingen, als mede van de Verbuigſaemheid der Werkwoorden, mitsgaders van het Oud-Duitſche gebruik in het uitdrukken van het onderſcheid der Tijden.

Hier op hebben we eene *Elfde Redewiſſeling* laten volgen, om aen te toonen, hoe 'er in onze Nederduitſche *Dialect* een bijzonder fraeije eigenſchap van *Declineren* plaets heeft, bij geen der andere Taelverwanten, nogte bij geen van al de Oude nog hedendaegſche *Europiſche* Talen, zo verre mij bewuſt is, in gebruik; en waer van ook geenen onzer *Grammatici* vermeld hebben, ſchoon ze mooglijk zo wel als alle anderen die eene goede pen in 't Nederduitſch weten te voeren, van zelfs, zonder het gade te ſlaen, dat onderſcheid doorgaends zouden opvolgen; beſtaende dit Onderſcheid hier in, dat we, na de driederhande ſtijl van ſchrijven, als (1) bij 't Hoogdravende of Verhevene, (2) bij 't Deftige of Statelijke, en (3) bij 't Gemeene, elk eene bijzondere wijze van *Declineren* hebben waer te nemen;

waer

Digitized by Google

waer van we Proeven bijbrengen, met Voorbeelden van een *Subſtantivum* en *Adjectivum* bij een, 't zij zonder, 't zij met eenig *Artikel*. Ter welker gelegentheid wij ook handelen van de merkwaerdige kragt en beteekenis der *Artikelen* of Voorleden, om 't innerlijke wezen van die wat dieper in den grond te beſchouwen, waer bij 't Vermogen en de Waerde van het wél-*accenteren* in de Stemleidinge met-één in overweginge komt. En, ondertuſſchen verder handelende van eenigen onzer bijzondere Taelgebruiken, derzelver Oorzaken, en Rede, en van der Voorouderen naeukeurigheid omtrent de Zuiverheid der Denkbeelden, beſluiten we dit met eene aenwijzing van de Oudheid onzer Artikelen en den Oorſpronk van die, als mede hoe 't bij de Oude en Nieuwer Taelverwanten déswegen gelegen is.

Onze *Twaelfde Redewiſſeling* vervolgt onze opmerkingen over zulke naeukeurigheden rakende de *Nomina Adjectiva* & *Subſtantiva*, zo ten opzigte van 't oude als hedendaegſche gebruik, die de vorige *Grammatici* of overgeſlagen, of bij miſgreep, voor Ongeregelt hebben aengezien. Verder, na geſproken te hebben van ons *Character* van den *Pluralis*, gaen we over tot het Onderſcheid van 't *Genus* onzer *Subſtantiva*, derzelver Regelen, Beſtendigheid, en merkwaerdige Oud- en Egt-heid van deszelfs grondlegging; veſtende deze zekerheid niet ſlegts op 't gebruik van dezen of genen agtbaeren Schrijver van de voorgaende Eeuw, maer op een bewijs dat het duſdanig onder onze oudſte Taelverwanten al gegrondveſt is geweeſt, waer toe we eene *Vijfde Bijlage* hier hebben bijgevoegt, zijnde eene Geſlacht-toetſe van ruim 750 onzer *Subſtantiva*, ter Proeve geſtelt tegen het oude Mœſo-Gotthiſch, Angel-Saxiſch, Frank-THeutſch, Hoog-Duitſch, en Yſlandſch. Behalven dit, hebben we ook ten einde dezer Redewiſſeling aengetoont, hoe onze Nederduitſche Voorvaderen met zeer veel ſchranderheid een zeker gebruik hebben weten in te voeren, dat ſommige *Compoſita* het ge-

ſlagt

Digitized by Google

ſlagt van 't agterſte Lid volgen, en ſommigen niet; eene Waerneming die aenwijſt, dat het gene bij gebrek van vereiſchte onderſcheiding voor ongeregelt wierd aengezien, egter, wel beſeft zijnde, onder 't Regelmatige, en te mets van 't allerfraeiſte te houden is.

En, aengezien de *Pronomina* hunne opmerking wel waerdig zijn, vermits ze telkens te pas komen, zo vond ik noodig dat werkelijke ſtuk wat nader uit te halen dan 't bij anderen gedaen was, en dat met eene gelijke onderſcheiding na de verandering van Stijl; gelijk te voren bij de *Nomina* geſchied was; waer toe dan onze *Dertiende Redewiſſeling* ſtrekt: hebbende ik wijders, om de uitgebreide ſtoffe in een korter beſlag bij-één te konnen zien, eene herzameling van die *Pronomina* in onze *Zeſde Bijlage* daer agter gevoegt.

Eindeling vervat onze *Veertiende Redewiſſeling* het overige onzer Aenmerkingen, loopende op de innerlijke kragt van ons hedendaegſch uitdrukken van de Tijden der *Verba*; waer onder ook iet merkwaerdigs volgt nopende het verſchil tuſſchen onzen *Infinitivus Rectus* en *Obliquus*, gelijk mede belangende ons keurlijk onderſcheidene gebruik van 't Voorzetſel GE- bij onze *Præterita Participii*.

Tot dus verre verkozen we deze Stoffe te verhandelen bij wijze van Redewiſſelingen, om de tuſſchen-invallen en uitweidingen, beneffens de zwarigheden en Redewikkingen, rakende mijne eigene bedenkingen, of nopende het gene onder 't geſprek met mijne Vrienden mij voorquam, te beter hare plaets te kunnen geven.

Dog, toen deze Beweegredenen vervielen, hebben we onze Verhandeling van de *Regelmaet en Rangſchikking der Verba* in kleine Hoofdſtukken afgedeelt: meldende het Eerſte van 't belang en nut van de kenniſſe dezer Regelmatigheid; doende met-één verſlag van de Schriften waer uit wij de Voorbeelden dezer

Oude

Digitized by Google

Oude en Verwante Talen hebben bijeengezamelt. Bij het Tweede Hoofddeel, tot het Agtſte daer onder begrepen, vind men de Regelmaet en Rangſchikking van onze *Nederduitſche Gelijk- en Ongelijk-vloeyende Werkwoorden.* Bij het Negende Hoofddeel, tot en met het Vijftiende, vind men 't zelve in 't *Mœſo-Gotthiſch*; de Rangſchikking dezer *Verba* hebben we al vertoont gehad in ons vorig uitgegevene Werkje van *de Gemeenſchap tuſſchen de Gotthiſche Sprake en de Nederduitſche*, dog de Regelmaet ſpaerden we toen voor dit volledíger Werk, 't gene het vorige nu tot zijne nuttigheid kan overbrengen. De Zes volgende Hoofddeelen vertoonen hier de *Regelmaet en Rangſchikking der Verba* in het *Frank-THeutſch.* De Vijf daer aen volgende volbrengen 't in 't *Angel-Saxiſch.* Hier op komen 'er Zeven voor het *Hoog-Duitſch*; En nog andere Zeven voor de *Rangſchikking* in het *Yſlandſch.* Uit alle welke Overeenkomſt te beſpeuren is, dat de Geregeltheid dezer Ongelijkvloeyenden al van over-oude tijden af, zelf voor de Verſpreiding der oude Tael-gezuſters, namelijk die der Noordſche of Kimbriſche en der Oud-Duitſche Stam-huizen ('t gene men wel 3000 Jaren te rug mag begiſſen), zeer vaſt in 't gebruik gegrondveſt geweeſt, en tot heden toe onverwrikbaer gebleven is. Men zou egter, dunkt mij, onze vorige Letterkunde-makers te kort doen, als men hen allen van ſlofheid of gebrek van Oordeel en Vinding verdacht hield, om dat ze deze ſtoffe, ſchoon nu bij de uitkomſt het gewigtigſte onzer Taelkunde geworden, zo gebrekkig gelaten hebben, dewijle mooglijk de meeſten met andere gewigtige bezigheid beſlommert zijn geweeſt; behalven dat ook aen weinigen de vereiſchte ruimte van tijd tot zulk een onderzoek, beneffens de noodige Boeken der Oudheid, die het timmerhout tot dit Gebouw verſchaffen moeſten, heeft mogen gebeuren; waerom ook ik voor mij geen deel zoek in zulk een beſchuldiging.

Digitized by Google

Ten beſluite van dit *Eerſte Deel*, dacht ik het ook den Lezer niet ongevallig te zullen zijn, zo ik agter het zelve tot een toegifte liet volgen, eerſtelijk eenigen onzer geringe *Aenmerkingen omtrent de Land-Vrieſche Dialect* en hare *Verba*; en ten andere *De CXXVI, Waernemingen op de Hollandſche Tael* van onzen grooten Letterheld *Pr: Cz: Hooft*, zo als ze mij van goederhand zijn medegedeelt, welke omtrent zes mael zo groot zijn als die genen, die de Heer *Hoogſtraten* bij zijne *Aenmerkingen over de Geſlachten*, Ao: 1700 en 1710 uitgegeven, geſchikt heeft gehad, voor welke Geſlagtlijſt, zo van deze vorige Drukken, als van den derden van dit jaer 1723, elk onzer Taellievenden, zo ik geloof, in zijn herte met mij hem dank weet. Dit Hoofdſche Schetswerk is van 't eerſte dat mij voorgekomen is, 't welk, mijnes agtens, uitzicht had op het Verhevene Deel onzer Letterkunde, hoewel 'er van 't voornaemſte de Rede en Regels ontbraken; waerom ik ook al in 't begin van deze Tael-oeffening kortelijk mijne Aenmerkingen daer nevens of 'er onder gevoegt heb gehad.

Ondertuſſchen is het mij niet onaengenaem geweeſt, na ons onderzoek dezer Taelſtoffe, te bevinden, dat het gemeene zeggen van *daer is geen Regel zonder exceptie* bij onze Tael geene proef meer kan houden, alzoo de Uitzonderingen zo ſchaers zijn geworden, en, na de rijklijkheid der gevallen te rekenen, genoegſaem als tot niet zijn verſmolten.

Nu geraekten we tot aen het *Tweede Deel* van onzen arbeid, naemlijk het onderzoek van den Oorſpronk der Woorden; onze *Twee Proeven*, meen ik, *van een Geregelde Afleiding*, hebbende beiden geene andere Stamboomen tot onderwerp dan de Ongelykvloeyende *Verba*; de *Eerſte* namelijk onze Eigene,

Digitized by Google

Eigene, die daeglijks nog in gebruik zijn, met bijvoeging van elks Mede-voorbeelden, zo als die bij de meergenoemde Oude en Nieuwer Taelverwanten zig vertoonen: terwijl de *Tweede Proeve* ſpreekt van zulke Ongelijkvloeyenden, die, ſchoon bij ons reeds verloren of verſleten zijnde, ik egter onder die Verwanten gevonden, en volgens yders *Dialect* daer uit herſtelt heb, waer van ook doorgaends onder ons nog overige Takken zig opdeden, die, buiten zulk een naeſporing, onmooglijk tot elks egten Wortelſtam te brengen waren. Maer, op dat men wete welk ſpoor wij in dit groote Woorden-woud hebben gezocht en ingeſlagen, zo vonden we goed om twee Verhandelingen van den *Grondſlag* dezes Werks vooraf te laten gaen; welker *Eerſte* vermeld van de Waerdigheid en Vrugt eener Geregelde Afleidinge; als mede van ons Oogmerk, de vereiſchte Voorzigtigheid, en de Middelen tot Vordering; gelijk ook van de Redenen waerom we de Ongelijkvloeyende *Verba* boven anderen tot het onderwerp onzer *Proeven* verkiezen; mitsgaders wegens 't onderſcheid der *Dialecten*, de Overdragt van Zin, de *Euphonie*, en meer andere zaken: ſtrekkende onze *Tweede Verhandeling*, eenſdeels, tot aenwijzing van 't belang van de Kennis der Woord-ontledingen, en het fraei-ſprekende onderſcheid tuſſchen onze Toevallige en de Wortel- of Zakelijke-Deelen van een Woord; en anderdeels, om naektelijk te ontleden de gewigtige en ſtreekhoudende Verandering der Letter-Klinkers, na de ſchikking van elks eigene *Claſſis*; alzoo men, ten opzigte van de *Vocael*-wiſſeling, uit de Werkwoorden van de eene *Claſſis* tot die van de andere niets ter wereld beſluiten mag, nogte kan, met eenige Voorzigtigheid: en tot te meerder zekerheid hebben we dit alles geſterkt met de Oude en Hedendaegſche Taelverwanten. Een onderzoek dat

Digitized by Google

niet geſchieden kon, bevorens het uitvinden van de Regelmaet en Rangſchikking der *Verba* zo bij Ons als bij de andere Vermaegtſchapten; waerom ook niet te verwonderen is, dat men tot nog toe een goeden Grondſlag van Geregelde Afleiding gemiſt heeft gehad. En, op dat men de Woorden te netter verſtae, hebben we in deze tweede Verhandeling ook eene Ontleding van de toevallige Voor- en Agterleden daer by gevoegt, om, zo verre ik 't naſporen kon, derzelver innerlyke kragt en dienſt te kennen, en te doen kennen.

Aldus hebben we ons van de Verouderde, en Hedendaegſche voornaemſte Taelverwanten bedient, om onze eigene Spraekkunde Licht en Vaſtigheid by te zetten, en tevens het Gewigtigſte zo wel van de Talen dier Verwanten, als van de Onze, in een klaerder dag gezet, ter beproevinge van ijder; en, behalven dat we meeſtal ſpreken van 't gene onze Voorgangers voorbij-gingen, zo heeft ook 't onze geſtadig het *Verhevene Deel* in 't oog, om niet alleen vooreerſt de Regelen van het Agtbaerſte Gebruik uit te vinden, maer ook om daernae de duiſterſchijnende Oorzaeken en Redelijkheid van die Gebruiken nae te ſpeuren. In zoo verre dan is dit ons Onderwerp en deze Behandeling ten eenemael nieuw, en niet gering van belang en van moeite. De Liefhebbers van Oud en van Nieuw vinden beiden hier Stof; Oud is het Timmerhout der Taelverwanten, en Nieuw bijna al 't gene 'er van gebouwt is. Egter zouden 'er wel eenige Zaken, buiten mijn kennis bij anderen ook te vinden, in dit ons Werk konnen ingeſlopen zijn; alzoo de zuinigheid op tijdverlies, mij doorgaends, wanneer ik bij andere Schrijvers niet en vind dat ik zoek, inwendig als met zweepen drijft, om te haeſten in 't doorbladeren. Indien 'er dan zulk iets alhier zig vertoonen mogte, zo

zal

Digitized by Google

zal het tot beveſtiging van waerheid kunnen verſtrekken als we overeenkomen, en tot eene Proeve van onderzoek als we verſchillen. Ondertuſſchen zal 't geen wonder zijn, indien men mij, in al dien nieuwen en ongebaenden weg te bewandelen, te mets, wat zeg ik te mets, ja dikwijls in eenige ſtruikeling of afdwaling vervallen mogte bevinden, dewijl van mijne menſchelijkheid veel eer dat te verwagten is dan het tegendeel: te meer om dat ik minſt op 't geringſte denkende, mijn ernſt en wakend oog allermeeſt heb uitgeſtrekt tot het doelwit van het Werk, om den Grondſlag wel te leggen, op dat de Hoofdzaek niet vergeefs zij, ſchoon de drift om gedaen te hebben wel oorzaek zou kunnen geworden zijn van verzuim in het toezien, en uit- of over-ſchrijven der aengetrokkene Voorbeelden, of oorzaek van eenige onrijpheid in giſſing of beſluit; hoewel ik doorgaends getragt heb, liever 't Zeer-waerſchijnlijke onder een Stijl van Giſſing, dan de Giſſing als een Waerheid voor te dragen, en met één ondertuſſchen de mate van min of meer waerſchijnlijkheid door eene of andere bewoording van hachlijkheid aen te duiden.

Sommigen, die zo angſtvallig zijn in onze Moedertael, dat ze zig nimmer van een Uitlandſch woordtje durven bedienen, in ſchijn als of 'er de waerdigſte roem onzer Sprake meê te gronde ging, zullen mogelijk geërgert zijn, dat ik de Konſtwoorden niet altijd in Nederduitſche Benamingen, maer doorgaends met hunne van ouds bekende, en bij alle Geleerden gebruiklijke Baſterdnamen uitdruk. Dog niet zonder gewigtige redenen is dit geſchied; zijnde de eere onzer Tale in dezen gantſchelijk niet verkort, dewijl ik meeſtal op de eene of de andere plaets eene Vertaling daer neffens gevoegt, en alzoo aengetoont heb gehad, hoe handelbaer en rijk onze Sprake ook in dat ſtuk is; gaende dit ver-

vermogen zelf zo verre, dat men velerhande Vertalingen daer van doen zoude konnen en ook reeds al eenigermate gedaen heeft; zulks dat ook daer in onze Nederduitſche Letterkundigen elkander ongelijk zijn geworden; door welke Ongelijkheid het vertaelde te minder een beſtendigen doorgang heeft konnen vinden. En overmits, uit rede van ongewoonte, die jong-tijdſche Konſt-Namen, hoe fraei de vertaling getroffen mogt' zijn, egter dikwijls, tegen alle Gevoeglijkheid aen, meerder aendacht vereiſchen om hen, dan om de zaken zelf te verſtaen, zo meende ik, dat, nieuwe bedenkingen door ongewoone Benamingen te willen beduiden, een ontijdige netheid was, die 't oogmerk van gemakkelijk te berigten om verre ſtiet. Nieuwgeborene kinderen, of die even eerſt leeren gaen, zijn bequamer om te vermaken, dan om te onderwijzen; als ze manlijke vaſtheid zullen gekregen hebben, zal ik de Eigene voor Baſtaerde verkiezen: Welk een Vorſt, welk een Staetsman, of Huisvader zal ſchroomen zig van een welbekenden Uitlander te bedienen, zo lang hij nog geen Inboorling heeft, die hem even vorderlijk zij? Vreemd, dat meerder dienſt doet als eigen, behoort niet verſchoven te worden; dat nut is, is niet baſterd of ontaerd.

Wyders, hoewel ik my niet beklage over de moeite van dit werk, vermits ik in 't ſchryven zo wel als in andere zaken niet gaerne loſſelyk by de gis werk, maer begeerig ben te weten in hoe verre 't goed of quaed zy 't gene ik doe; welk weten ik zonder zulk een onderzoek in dit ſtuk niet wiſt te bekomen; egter ben ik niet verkuiſt met het grootelyks uitdyën van dit werk, in weerwil van de Kortheid, die ik, zeer yverig en moochlyk al te zeer beminnende, alhier in alles zo veel betragt heb, als my dacht, dat, behoudens de behoorlyke klaerheid, in al deze nieuwe verhandelſtoffe beſtaen kon.

Digitized by Google

kon. In deze Kortheid, daer ik van ſpreke, zie ik niet op een afgebroken Styl, welken ymand, zo hy ſlegts een week lang zig daer in gewenne, ligtelyk bekomen zou; nogte ook niet op zulk eene bekorting van Woorden, dat 'er geen van die vergeefs, maer elk of tot de Zaek of tot de Leiding van goeden dienſt zij; want dit, hoewel het loffelijk is, hangt meeſt van een goed oordeel af; maer op zulk een kort ſchrijven, waer bij, hoe volledig en min afgebroken de Reden ſchijne, egter de zaken zelf zodanig onder hare veelheid zijn uitgekozen, dat alle andere van minder belang genoegſaem als van zelf daer uit volgen, en dat men zig niet, of niet dan kortelijk, met het minſt gewigtige ophoude, dog allermeeſt en nadrukkelijkſt met dat gene, dat tot het groote oogmerk de voornaemſte vordering kan doen: zulk eene ſchikking, ſchifting, en ſcheiding, zulk eene Bekorting van Zaken vond ik dat mij moeilijker viel, en meerder tijd vereiſchte, dan alle andere Lankheid: en hierom zal 't mij niet verwonderen, zo ik, om de ongemeenheid der zaken, vooreerſt nog te kort van beduiding, en over vijfentwintig jaren om 't bekent zijn, veelligt te overtollig zal bevonden worden. Onze twee *Proeven van de Geregelde Afleiding*, die 't grootſte deel van dit gantſche Werk beſlaen (en een groot *Aflei-Woordenboek* of *Lexicon Etymologicum* in zig vervatten, niet alleen van omtrent 20000 onzer Nederduitſche Woorden, maer ook van nog omtrent 20000 Woorden onzer voornaemſte Taelverwanten, zo Oude als Hedendaegſche, namelijk M-Gottiſche, Frank-THeutſche, Angel-Saxiſche, Hoog-Duitſche, Yſlandſche, enz:), zijn mij wel het meeſt ontſchoten, ter zake van de onverwagte Veelheid der voorkomende Takken, niettegenſtaende we hier toe niet meer als de omtrent 200 onzer dagelijkſche Ongelijkvloeyende *Verba*, en de nog omtrent even zo

 veel

Digitized by Google

veel Verſletene en uit de Oudheid herſtelde voor oorſpronkelijke Wortelſtammen gebruikt hebben; en niettegenſtaande wij doorgaends, onzes agtens, niet dan van de aenmerkelijkſte woorden aengehaelt, en met dat agterſte gedeelte, 't welk bij elk met de Letter H begint, nog vrij wat korter dan bij 't voorſte omgeſprongen hebben, om dat mijne Verlangſt na den Eindpael zo merkelijk toenam: egter vertrooſt het mij in deze grootheid dat de uitgebreidheid dezer Afleiding den Lezer tot geene bezwarenis kan ſtrekken, dewijl deze Proeven in dezelfde orde als een Woordenboek gebragt zijn, en daerom geene verder agtereenlezing vereiſchen, als volgens ijder Woords verhandeling, en de betrekking die het tot zijn Stam heeft.

Ik heb het Voorhoofd van dit Werk met den naem van 't *Verhevene Deel der Nederduitſche Sprake* laten pronken, zo wel om dat het Lezers onderſtelt, die eenigſints Latijn kennen, en niet onkundig zijn van 't gene te voren uitgegeven is door anderen, als om dat 'er de Oorzaek, Geregeltheid, en Redelijkheid der Gebruiken word onderzocht en naegeſpoort, op een naeukeuriger wijze, dan dat Schoolkinderen daer van kunnen oordeelen. Dus hebben alle Konſten en Wetenſchappen hare trappen, en elk van die haer Verhevene Deel. Egter heb ik ook dit ſlegts eene *Aenleidinge tot die Kenniſſe* genoemt, vermits 'er op verre nae nog niet alles verhandelt is, en 'er voor andere Liefhebbers nog vrij wat overblijſt, om dat ſpoor te vervolgen, of een korten en beter te mogen zoeken en vinden: 't ys is nu voor hen gebroken; van de meeſte moeite en tijdverlies zijn ze ontheft: ze kunnen met vrye en onbelemmerde gedagten de Bijzonderheden beredekavelen, ſchiften, en uitſchieten, of vermeerderen, meer dan ik, die in 't eerſte naeſporen van dien nieuwen weg op het oogmerk en doelwit moeſt

blijven

Digitized by Google

blijven ſtar-oogen, om 't zelve niet te verliezen, waer door ik minder na mijne voeten kon omzien, om het ſtruikelen te voorkomen.

Zie daer een Verhael van den aengroei dezes Werks, en een verſlag van de wijze onzer Verhandeling. Dog nu valt 'er nog te zeggen, hoe, niet tegenſtaende ijder onzer Veertien Redewiſſelingen in een of twee uertjes te doorlezen is, en de Bijlagen met de gemelde Proeven van Afleiding 't groote beſlag uitmaken, egter met het minſte tijdverzuim de Vrugten daer van te trekken zijn; voornamelijk ten dienſte der gener, die 't beſt hier van zouden konnen oordeelen; in welke aenwijzing ik, volgens 't reeds gemelde, niet te zien heb op gantſchelijk Ongeletterden, of ook op zulken, die met het ſchrijven in 't Nederduitſch niet of luttel te doen hebben, of die zig anderſints met een blinde naevolging van anderen of een gewoonen ſlenter konnen genoegen; maer op de zulken, die, bij 't gene ze doen, gaerne weten op welk een zekerheid hun doen zijn grondſlag heeft; onder welken 'er zijn, die, van wegen hunne verdienſten, in een gedurige beſlommering en bezigheid met zaken van belang zijnde, geene vrije ueren hebben, om zig in iet minder gewigtigs lang te verledigen, en welken ik egter wel allerliefſt behagen zoude, alzoo ik eenigen mijner voornaemſte Vrienden, welker oordeel ik hoog in waerde houde, daer onder te tellen heb. Hierom wenſchte ik wel hen op 't kortſte eenen weg te kunnen aenwijzen, om, met de minſte tijd-ſchade, een overzicht van 't Werk tot hun genoegen te doen hebben. Egter, dewijl de keure van Beſchouwing en ſmaek verſchillen konnen, zo dunkt mij dat ik niet voorbij kan van hen aen te raden de *Korte Inhouden*, die voor ijder Deel geplaetſt zijn, allereerſt na deze Voorreden eens te o-

Digitized by Google

verlezen, op dat elk uit alle die geregten verkieze, 't gene daer hij den meesten trek toe heeft. Maer, overmits ijmand anders, van buiten komende, onder dit gantsche nieuwe ontwerp bezwaerlijk oordeelen kan, welke Gebinten, Zuilen, en Cieraden de voornaemste van dit Gebouw zijn, zo had elk wel eenig bezonder geleide, na zijne bijzondere keure geschikt, in dezen noodig. Hij, die wegens den Lof der Sprake, benevens de Waerde en Heerlijkheid van die, bij zig zelf ten volle gerust is, zou onze Tweede Redewisseling konnen overslaen. Die overtuigt is, dat men in 't Letterkundige de Taelwetten moet vinden en uit de Gebruiken opmaken, dog niet uit eigen goeddunken nieuwe mag smeden, en die met eenen kundig is, hoe men dés niettemin de Talen beschaven kan, zoude ook onze derde Redewisseling mogen voorbijgaen. Die 't Gebeurde wegens de Volk- en Tael-verspreiding over Europa onderzocht heeft gehad, en daer uit geleert, welke onze voornaemste Taelverwanten zijn, en hoe nae het Mœso-Gotthisch, Frank-THeutseh, Angel-Saxisch, Hoog-Duitsch en Yslandsch, aen ons Nederduitsch in afkomst bestaet, zoude meê het lezen van de Vierde, Vijfde, en Zesde Redewisseling konnen missen, zo hij slegts eens overzag de daerbij volgende eerste Bijlage, die kort is, en een algemeen overzicht van de Verandering en Gemeenschap der Europische Spraken vervat; hoewel anderssints de eerste Zes Redewisselingen de meeste verandering van stoffe hebben, en een stoffe niet van 't minste na allemans gading.

Wijders die gene, dien 't nooit te pas zou konnen komen, of hij 't *Critique* van de Daeglijksche Spelling, en de Gemeenlandsche *Dialect* van de Amstel- en Rijn-landsche wete of wiste te onderscheiden, en of hij kundig zij van elks waerde en nuttigheid; gelijk ook die gene, dien de Natuerkundige Beschouwing over de Lettervormingen, en de Oorzaek en 't verschil der Klanken in Zang- en Spraek-konst, te afgetrokken en

te

Digitized by Google

te moeilijk in 't naedenken mogte voorkomen, de zulken zouden zig ook niet behoeven te bemoeyen met de drie volgende Redewiſſelingen, namelijk de Zevende, Agtſte, en Negende, nogte met de zeer groote Bijlage N°: 3, behelzende de Regelen of Aenmerkingen tot redding in 't gemelde onderſcheid van *Dialect*: hoewel, buiten dat, deze drie Redewiſſelingen niet voor de verdrietigſte te rekenen zijn, ter zake van hare rijkelijkheid en verandering van ſtoffe; en vermits men van die groote Bijlage ſlegts de korte Regelen zonder elks onderhoorige Lijſten noodig zou hebben te lezen. Niettemin, om te weten op welk een Zekerheid het ruſt, dat zulk een onderſcheid tuſſchen EI en Y; en éé en EE, en óó en OO, als behoorende tot onze Gemeenlandſche *Dialect* gerekent word, zo zoude het Lezen onzer negende Redewiſſeling voor gewigtig mogen geagt worden, hoewel mooglijk ſommigen mijner Medeburgeren, die, even gelijk 't in andere Steden toegaet, de Uitſprake hunner Geboorte Stad doorgaends voor de beſte agten, niet gemakkelijk verzwelgen zullen konnen, dat een Mede-Amſterdammer, tot roem van der Maeſlanderen *Dialect* boven de Onze in dit ſtuk, alhier zulke bewijzen en zekerheid bijbrengt, die nooit van hunne zijde gegeven waren, nogte ook gegeven konden worden, zo lang ze niet, even als ik, de Oudheid doorkropen hadden: dog, in 't Onderzoek van Waerheid paſt geen aenziening van Perſonen, nogte verblinde eigen-liefde tot zijnen Medeburger; en wie is 'er van hen, dien 't meerder raekt als mij zelf?

Van het gene in onze vijf overige Redewiſſelingen, neopende 't Verhevene onzer Taeldeelen in 't Algemeen, en van de *Declinatien* & *Conjugatien* ter beſchouwing' is ingebracht, kan ik niet wel aen ijmand, die van 't oorzakelijke, redelijke, en geregelde eenig verſlag of denkbeeld verkieſt te hebben, raden om iet over te ſlaen, 't en ware het, om de in-

Digitized by Google

ſpanning van aendacht te vermijden, onze Verhandeling mogte wezen van de *Artikulen* of Leed-woordtjes in de Elfde Redewiſſeling, of van de *Pronomina* in onze Dertiende; ſchoon een en andere ſtoffe van geen klein gewigt is voor zulk een, die de naeukeurigheid bemint in het kennen der zaken, en in te weten wat men doet.

Onder de volgende *Regelmaten en Rangſchikkingen der Verba* zijn die van 't Neder-Duitſch al te gewigtig om dezelve niet ernſtig te overwegen, te meer om dat daer van het Vertoog zo klein van beſtek is. De verdere Regelmaten in het Mœſo-Gotthiſch, Frank-THeutſch, Angel-Sakſiſch, Hoog-Duitſch en Yſlandſch, zoude men, om te minder verlet te worden, ſnelder mogen overzien, en 't genoegſaem agten, als men daer uit ſlegts een denkbeeld gevat hebbe, op hoedanig een Leeſt die ſchoeyen, en hoe gelijkvormig aen 't Onze de Ongelijkvloeyende *Verba* bij al die Oude Taelverwanten zig vertoonen; zijnde dit denkbeeld van te grooter belang, om dat ons volgende gebouw van de Afleiding op deze Kenniſſe geveſt is.

Dog, is 'er ijmand, die gantſch geen vermaek neemt in het ſtuk van de *Afleiding* of het *Etymon* der Woorden, om dat hij, uit hoofde van de voortijdſche onzekere behandeling, een weerzin tegen die Stoffe heeft opgevat, gelijk het mij zelf bij na gebeurt is geweeſt, alvorens ik onder dezen arbeid een doorzicht van geregelder behandeling meende gevonden te hebben, dien heb ik geene verder tijdſpilling af te bidden, dan dat hij ſlegts onzen *Grondſlag van Geregelde Afleiding* op zijn gemak overleze en overwege; bij aldien hem dan dezelfde weerzin tegen die ſtoffe nog bijblijft, zal hij zig in de twee volgende *Proeven* niet vergeefs behoeven op te houden. Maer, ingevalle hem dit grager maekt, om tot de *Proeven* zelf te treden, zo behoeft hij nogtans geen meerder tijd daer in door te brengen,

Digitized by Google

gen, dan 't hem zelf behagen zal; gemerkt yder Ongelyk vloeyend *Verbum* met zyne Takken in 't byzonder is afgehandelt, zonder dat het eene van het andere afhangt; zynde ook elk Wortel- of Zakelyk Deel (dat in onze Taal van yder gemakkelyk te kennen is, vermits het altoos den *accent*- of klem-toon ontfangt) na den rang van 't A-Bee geschikt; en daerom elk woord, waer van gehandelt is, zeer gereedelyk nae te zoeken, als men voor 't begin daer van rekene de eerste Letter van het *Accent*- of Zakelyke-Deel. Egter vertrouw ik dat eenigen myner Vrienden niet ongaerne een aenwyzing hebben zouden van een stuk of twee der voornaemste Stamboomen uit yder *Proeve*, om 'er een Denkbeeld uit te vormen van deze Afleiding, en dan verder, na lust en tyds gelegentheid, op te zoeken, 't gene men in gevolge verlangen mogte. Dog schoon ik uit deze menigte bezwaerlijk de besten kan uitkiezen, egter meen ik dat voor staeltjes van 't Werk mogen verstrekken onze Verhandelingen van 't Worteldeel BLYV, of KEN, of LYD, of REN, of VRYD, of WEEG; in de I. *Proeve*, en die van LIEV, of WELL, of WOED in de II. *Proeve*; en, zo de Lust in die stoffe hier door opwakkert, kan men ook overgaen tot de Worteldeelen DOEN, GAEN, HEB, KON, KLIEV, KOM, LIEZ, LIG, MOOG, PLEEG, RYG, STAND, STEEK, TIEG, VAER, WEEZ, en ZIT, allen in de I. *Proeve*; en BREN, BYD, BOUW, DUIV, EIG, ER, MEIN, WEED, WELD, en WERR, allen in de II. *Proeve*. Of, is ymand vermaekt met woorden van Natuer- of Zede-kundige beschouwing, of zulken, welker uitlegging eenig berigt van Oudheden, Gewoontens, of Aert onzer Voorvaderen medebrengt, die keere zig verder tot ons Worteldeel BAK, BAN, BERG, BREEK, DER, DYG, DING, DRAEG, DUIK; EET; GELD, GRAEV; HEEL, HEEV, HOUD; KERV, KIEZ, KNYP, KOOP; LAET, LIEG, LUIK; MAEL, MYG; NIET, NYD; QUYN; RAED, RYD, RYT, RYV, RYZ; SCHAEP, SCHEER, SCHEID, SCHELD,

SCHELD, SCHENK, SCHIET, SCHRYV, SCHRIK, SLAEG, SLUIT, SMELT, SNUIT, SPAN, STYG, STUIV; TYG; VEEL, VYD, VRYD; WAEY, WEET, WEEV, WIND, WINN, WREEK; ZEND, ZINN, ZUIG, en ZUL, allen in onze I. *Proeve*; en BEER, BELG, BELL, BOOT, BREED, BRIED, BUICH; DEY, DEMP, DEN; GUNN; KNAEG; LING, LUIT; MEET; OOK; RAUW; SCHAEK, SCHEL, SPEUR, STRENG, STRUI; VLAE, VLEEK; WAEK, WEER; & ZWAEP, allen in de II. *Proeve*.

Dit was het, dat ik ten dienſte mijner Vrienden tot bekortinge te berigten had.

Dog eindelijk zal ik ten beſluite hier nog bijvoegen, dat men 't niet wel treffen zou, wanneer men 't aen wiſpeltuerigheid toeſchreef, als men te mets in dit Werk ontmoeten mogte, dat ik mij nu van deze dan van gene der onverſchillige Taelgebruiken bediene; 't is dikwijls met voordacht geſchied, om mij vrij te houden, daer de natuer mij in vrijheid laet. En hij, die zig verbeelden mogte, dat dit Werk, of eenig Lid daer van geſchreven ware om aenhang te maken, of dezen of genen afgezonderden trant van ſchrijven te begunſtigen, of door te dringen, zoude zig gantſchelijk vergiſſen; dewijl 't niet anders moet aengezien worden, als een enkele voorſtelling of verhael der zaken, zo als ze mij in 't onderzoek en de overweginge derzelven zijn voorgekomen: ik heb de Tael als een Heiligdom van 't Gemeen geſchat, daer ik nogte niemand eenig bevoorregt eigendom aen heeft, en daerom getracht de Tael-wetten te vinden en niet naer eigen goeddunken te verzieren; en dat alles zonder eenig opzicht van perſoneel gezach, en zonder oogmerk ook van ijmand anders te beriſpen; als zijnde mij ten eenemael onverſchillig, hoedanig elk verkiezen mogte zig van zijne Tael te bedienen en zijne gedachten voor te dragen. Komt 'er egter een, gelijk veelligt gebeuren kan, die dezen arbeid met een vittend en beriſpend ooge meent in

Digitized by Google

in te zien, die zal, zo hij te regt daer van oordeelen wil, zig verpligt bevinden, om, zonder overslaen en niet zonder herlezing, alles net en bedaerdelijk te wikken en te overwegen, zoo geketent is dit gantsche beslag. Indien ik dit mijn Werk bij een Jongeling mag vergelijken, kan ik zeggen, dat ik met hem versproken ben, om ten minsten wel tien jaren lang hem zig zelf te laten verantwoorden, eer ik (indien immer, dewijle zulks niet ligtelijk te verwagten is) met voorspraek hem te hulpe kome: die 't meeste met hem omgaet, zal hem best kunnen verstaen: 't is te veel van Oud en Nieuw dat hij spreekt, om de kragt en zekerheid van zijn gezeg ten eersten zo te vatten; hoewel, zo ik gisse, deze Jongeling wel Letterkundigen ontmoeten zal, die, onder 't verkeeren met hem, drae genoeg zullen zien en denken, dat ze haer eigene Tael minder kenden, schoon meer bezaten dan ze wisten, dewijl 't agtbaere Gebruik hier de Grondslag der Verhandeling is. Ondertussen bid ik den Lezer geene verdere onpartijdigheid af, dan hij zig zelven nuttelijk oordeele; wenschende met eene, dat niets van 't gebrekkige in 't mijne bij ijmand ingang moge vinden.

1723 $\frac{7}{m}$.

Digitized by Google

INHOUD

VAN 'T

EERSTE DEEL.

I. REDEWISSELING.

I. *Aenleiding van deze Onderhandeling.* Pag: 1
II. *Oogmerk van de Onderhandeling en 't Werk.* 2
III. *Twijffelingen van Opschorting.* 3
IV. *Tegen-redenen.* 3
V. *Zwarigheid omtrent de manier van behandeling.* 4
VI. *Oplossing, en Besluit over de behandeling.* 4

II. REDEWISSELING.

Wegens de Lof der Spraken, of Heerlijkheid en Waerde der Spraekvoering.

I. *Waerde van 't Gebruik der Sprake.* 6
II. *Verwonderlijkheid der Klankvorming.* 7
III. *Heerlijkheid van de Geboorte der Sprake.* 9
IV. *Aenwasch en volle bloei der Spraken.* 10
V. *Toepassing op onze Tael.* 11

III. REDEWISSELING.

Wegens de Beschaving der Talen.

I. *Tweederhande Beschaving der Talen.* 13
II. *Agting der Voornaemste Mannen omtrent de Taelkunde.* 17
III. *Vrugten der Lettergeleertheid.* 18
IV. *Hoe 't ijder Volk past zijn' eigene Tael op te bouwen.* 18

IV. REDEWISSELING.

Wegens de Volk- en Tael-verspreiding over Europa,

I. Verhandeling.

I. *Tweederhande Grondslag dezer Verhandeling.* 20
II. *Natuerlijk beloop van de toevallige Verandering der Talen.* 21
III. *Gemeene stelling van de Bevolking van* Europa *door* Japheths *Kinderen.* 22
IV. *Overeenkomst tussen 't Verloop der Talen en de Gemeene Tijdrekening wegens de eerste Volkverspreiding.* 22
V. *Volkverspreiding over* Europa *in drie Takken.* 23
VI. *Keltische Tak.* 23
VII. *Kimbrische Tak.* 23
VIII. *Theutonische Tak.* 23
IX. *Van den Kimbr: & Theuton: of Duitschen Tak tot op* CHRISTUS. 24
X. Eerste Tijdperk *Van den Keltischen Tak. Volkplanting van de* Asiaten *in* Griekenland, *en van de* Grieken *in* Italië, *tussen de VIII. & XI. Eeuw na den Zondvloed van* Noach; *of tussen*

de

Digitized by Google

de XVI. & XIII. Eeuw voor CHR: *geboorte.* 25
Omtrent 260 *jaren voor* CHR: *de* Carthaginenſers *in* Spanjen. 27
Omtrent ½ *Eeuw voor* CHR: *de* Romeinen *in* Spanjen *en* Galliën. 27
XI. *Veranderingen van minder belang, als, De* Boyen *uit* Galliën *in* Germaniën, *omtrent* 6 *Eeuwen voor* CHR. 27
Op- en Uit-togt eeniger Gallen *tot in* Aſië, *alwaer ze den naem van* Galaten *kregen, ruim* 270 *jaren voor* CHR:. 28
Begiſte Oorſpronk van den naem der Galaten. 28
Grieken *in* Marſeille, *ruim vijf Eeuwen voor* CHR:. 29
Phœniciers *in* Spanjen, *omtrent* 3 *Eeuwen voor* CHR:. 29
XII. *Verſchrikkelijke Watervloed in 't Noorden omtrent* 3½ *Eeuw voor* CHR: *Geboorte.* 29
XIII. *Komſte der* Vriezen *in* Vrieſland. 30
XIV. *Komſte der* Batavieren *en* Caninefaten *aen den Beneden-Rijn.* 30

V. REDEWISSELING.

Wegens de Volk- en Tael-verſpreiding,

2. Verhandeling.

Tweede Tijdperk *van A°:* 1 *nae* CHR: *tot A°:* 800.
I. *Vernieuwing van Broederſchap tuſſchen de* Romeinen *en* Batavieren. 31
De Romeinen *in* Britannia. 31
De Romeinen *in* Vrieſland *en verder in* Germaniën, *in de II: Eeuw.* 31
Pictiſche *Wal.* 31
II. *De Gotthen in* Daciën *en* Mœſiën *in de II: III: en IV: Eeuw.* 32
III. *De* Franken *in de III. en IV. Eeuw.* 32
De Franken *onder de* Batavieren *in de IV: Eeuw.* 32
IV. *De* Marcomannen, Boyen *en* Beyerſchen *in de I: Eeuw.* 33
V. Britten *in* Armorica &c., *in de IV: Eeuw.* 33
VI. Wandalen *in* Spanjen *en* Afrika *in de V. Eeuw.* 34
VII. *Inval der* Hunnen *in* Europa *in de V: Eeuw.* 34
VIII. *De* Weſtergotthen *door* Italiën *in* Opper-Galliën, *en daer na in* Hiſpaniën, *en verder ook in* Afrika *in de V: Eeuw.* 35
IX. *De* Batavieren *onder de* Franken *vermengt in de V: Eeuw.* 35
X. *Opkomſt van 't* Frankſche Rijk *in de V: Eeuw.* 35
XI. *De* Ooſtergotthen *in* Italien *in de V: Eeuw.* 36
XII. *De* Angel-Saxen *in* Brittanniën, *ſedert* Engelandt *genaemt, in de V: Eeuw.* 36
XIII. *De* Picten, Britten *en* Caledoniers *in de V: Eeuw.* 37
XIV. *De* Slavoenen *en derzelve Tael in* Europa, *door gantſch* Sarmatien, &c., *in de VI, VII: en VIII: Eeuw.* 37
XV. Hunnen *en* Avaren *ook* Hunnivaren *genaemt, in* Daciën *en* Pannoniën. 38
XVI. *Korte duer van 't* Ooſtergotthiſche *Gebied in* Italien *van A°:* 493 *tot A°:* 552. 38
XVII. Longobarden *in* Italien, *in de VI, VII: en VIII: Eeuw.* 38
XVIII. *De* Franken *in de VI. VII. en VIII. Eeuw.* 39
XIX. *Opkomſt van het* Mahometaendom. 39

Digitized by Google

Het Saraceensche *Gebied in* Asia *en* Africa *in de VII. Eeuw.* 39
De Mooren *in* Spanjen *en* Aquitaniën *in de VIII. Eeuw.* 40
XX. *De* Frankschen *in* Vriesland, *in de VIII. Eeuw.* 40
XXI. *Toestand der* Europische *Spraken in de V, VI, VII, en VIII. Eeuw.* 40

VI. REDEWISSELING.

Wegens de Volk- en Tael-verspreiding,

3. Verhandeling.

Derde Tijdperk *van A°*: 800 *tot nu toe.* 42
I. Rusland *of* Moscoviën, *sedert A°*: 800. 42
II. Polen, *sedert A°*: 800. 43
III. *'t* Boheemsche *Rijk*, *sedert A°*: 800. 43
IV. *Het* Turksche *Rijk*, *sedert A°*: 800. 43
V. *De* 8 *Optochten en Kruisvaerten na 't* Heiligeland. 43
VI. *Het* Constantinopoolsche *Keizerrijk in de handen der* Franken *omtrent A°*: 1200. 44
VII. *Het* Griekscho Keizerrijk *A°*: 1261. 44
VIII. *Het* Griekssche Keizerrijk *in handen van de* Ottomannen *of* Turken *A°*: 1453. 44
IX. *Toestand der Talen onder de* Oost-Europianen. 45
X. Spanjen *en* Portugael, *sedert A°*: 800. 45
XI. Italiën, *sedert A°*: 800. 46
XII. Duitsland, *sedert A°*: 800. 47
XIII. Vrankrijk, *sedert A°*: 800. 47
XIV. Holland, *sedert A°*: 800. 47
XV. Vriesland, *sedert A°*: 800, *en deszelfs Taelverandering.* 49
XVI. *De* Kimbrische *of* Noordsche *Volkeren als* Denen, Zweden, &c: *in de IX. Eeuw.* 50
XVII. *Van hare uittogten, als de* Noorwegers *in* Ysland, *in de IX. Eeuw.* 52
XVIII. *De* Yslanders *in* Groenland, *in de X. Eeuw.* 52
XIX. *De* Denen *in* Engeland, Zweden, Vrankrijk *en* Vriesland, *in de IX. Eeuw.* 52
XX. *De* Denen *in* Normandyën *in de X. Eeuw.* 53
XXI. *De* Noormannen *in* Engelland, *in de XI. Eeuw.* 53
Ierland *onder de* Engelschen *in de XIII. Eeuw.* 53
Schotland *aen den huize van* Stuart *in de XIV. Eeuw, en* Engeland *en* Ierland *in 't begin van de XVII. Eeuw.* 53
XXII. *De* Noorweegsche, Zweedsche, *en* Deensche *Rijken, sedert de IX. Eeuw.* 54
XXIII. *Van de* Runische *Letteren.* 54
XXIV. *Van 't Beloop der Verandering onzer Tale, en van hare naeste verwantschapten.* 55
XXV. *Van 't* Mœso-Gotthisch, *en zijn Overblijfsel.* 55
XXVI. *Van 't* Frankduitsch *en* Alamannisch, *en hare voornaemste Overblijfsels.* 57
XXVII. *Van 't* Angel-Saxisch, *en deszelfs voornaemste oude handschriften.* 57
XXVIII. *Van ons* Belgisch *of* Nederduitsch *en zijne voornaemste oude Geschriften.* 57
XXIX. *Europische Tael-boom.* 60

Een Landkaert wegens de Volk- en Tael-verspreiding over Europa, *volgens de bekende Historiën, vergeleken tegen de oude en hedendaegsche Europische Spraken.* 62

Bijla-

Digitized by Google

Bijlage No: 1.

Vervattende de

Proeven der Europiſche Spraken; beneffens omſtandige Aenmerkingen wegens derzelver Gemeenſchap. van pag: 63, *tot* pag: 76.

Bijlage No: 2.

Vervattende een

Oud-Noordſch Gedigt van Koning Regner Lodbrog. *van* pag: 79 *tot* pag: 108

VII. REDEWISSELING.

Onderzoek over onze Nederduitſche Letterklanken.

I. Verhandeling.

Wegens de Schikking der Letteren gewoonlijk Spelkonſt *genaemt.*

I. *Verdriet en nutteloosheid van de gewoonlijke Letterkrakkeelen over de* Daeglijkſe Spelling. 109
II. *Onderſcheid tuſſen de Burgerlijke (of daeglijkſe) en tuſſchen de* Critique *en* Phyſique *Spelling.* 110
III. *Nut en Vermaek der* Critique *Spelkunde.* 111
IV. *Edelheid van de Vinding van 't Onderſcheid der Letter-klanken.* 112
V. *Aenmerking of de Lettervinding ouder zij dan de Zundvloed.* 112

Eene Tuſſen-lage vervattende de Aanmerkingen over de Critique Spelkunde onzer Hollandſe Spraake. 114
1. *Voor-verhael.* 114
2. *Onderwerp en Oogmerk van de Spelkunde volgens 't* Critique. 114
3. *Eenigſte Grondſtag van de* Critique *Spelkunde.* 114
4. *'t Vereiſch hier toe.* 115
5. *Tweederhande Middelen om het Vereiſch te bekomen.* 115
6. *Onderſcheid tuſſen de Vorming der Klinkers en Medeklinkers.* 115
7. *Van de Vorming der Klinkers* IE; I, en Y (of IJ); E en EE; É, en ÉÉ; A en AA (of AE); Ó en óó; o en oo; ú en EÚ; UU (of UE); en OE. 116
Dat EÚ & OE *zuivere Enkel-klinkers zijn.* 117
Van de Gemeenſchap tuſſen ú & EÚ. 117
Waerom de IE, *de* OE, *en de* UU (of UE) *geen' eigene Kort-klinkers hebben.* 117
Van 't Noodelooze Verſchil tuſſen AA *of* AE, *en tuſſen* UU *of* UE. 117
Van 't Vereiſchte Onderſcheid tuſſen EE & ÉÉ, *en tuſſen* OO & óó. 118
Van 't Vereiſchte Onderſcheid tuſſen Y, & EY (of EI). 119
8. *Van de Vorming der Dubbelklinkers.* 119
9. *Van 't Onderſcheid van de Vorming der Mede-klinkers.* 120
10. *Van den Onderſcheiden' aert van Mede-klinkers.* 120
Van de Neusletters M, N, NG, & NK, *en de ſtomme Mede-klinkers* D, T, B, P en K. 120
Van de Schelle L & R, *en Heeſche* G & CH, J, S & Z, V & F, & W: *welke Schellen ook Smelt-Letters* (liquidi) *genaemt worden.* 120
Van de zagte, en ſcherpe (of harde) Mede-klinkers. 120

Digitized by Google

Van 't onderſcheidene Gebruik van S & Z. 121
11. *Van de Vorming-plaetſen der Mede-klinkers, als mede hun Verſchil.* 121
Van de Lip-letters W, M, B & P. 121
Van de Lip- en Tand-letters V & F. 121
Van de Tand- of Tandvleeſch-letters R, L, N, S, Z, T, & D. 121
Van de Verhemelte-letter J. 122
Van de Keel-letters K & NK, G, CH & NG. 122
Van de H. 122
Van 't Onderſcheid der Siſſingen en trapsgewijze Klankveranderingen der Medeklinkers. 122
12. *Van de Enkele Mede-klinkers die door dubbelledige Letterteekens verbeeld worden.* 122
Van de CH. 122
Ook van de SG *in ſtee van* SCH. 123
En van onze NG & NK. 123
13. *Van de Overtollige Letterteikens, die veelal in gebruik zijn, als* C, Q en X. 123
14. *Van de Voortdrijving en Overrolling onzer Mede-klinkers.* 124
15. *Van onze Teikenen boven de Letters.* 125
16. *Van 't Vereiſch in de* Critique *Letterſchikking.* 125
17. *Van 't Verſchil tuſſen de zagte en harde Mede-klinkers ten einde eener Silbe.* 126
Hoe de Euphonie *een zagte Letter doet verſcharpen.* 126
18. *Van* U *ten einde eener Silbe in plaets van* W. 127
19. *Van de uitſpraek onzer* N *ten einde der zagte onzakelijke uitgangen van een Woord.* 128
20. *Beſluit.* 128
Toegift vervattende een nieuwe naturkundige uitbeelding van alle de Letterklanken door maer zesderhande Characters.
van p: 128 *tot* 131

VIII. REDEWISSELING.

Onderzoek over onze Nederduitſche Letterklanken.

2. Verhandeling.

Wegens de Natuerkundige Oorzaek van 't Geluid, en de Toonveranderingen in de Zangkunſt, en bijzonderlijk van de Letterklanken.

I. *Onderwerp van deze Verhandeling.* 132
II. *Onderzoek waer in de Klankbeweging der Lugtdeelen beſtaet.* 133
III. *Waerom de Klanken zig aen alle kanten verſpreiden.* 136
IV. *Van de Kragt en Duerzaemheid van 't Geluid.* 136
V. *Van de verſcheidene Middelen en wijzen der Klankvorming.* 136
VI. *Waer in het Onderſcheid van hooger en lager toon beſtaet.* 136
VII. *Van de ſnelheid der Klankvernieuwingen.* 137
VIII. *Van de zekerheid omtrent het onderſcheid der Vernieuwingen bij de hooger en lager Toonklanken; en wegens de ware* proportie *der Klankvernieuwingen.* 137
IX. *De* Proportie *van de Verdeeling eener ſnaer, en van hare onderſcheidene ſpanning.* 137
X. *De* Proportie *van de onderlinge diktens der Snaren.* 138
XI. *Oorzaek en* Proportie *van de Toonverandering bij de Stem en Blaesinſtrumenten.* 138
XII. *Van de Tonen of Trappen van Klank*

welke

Digitized by Google

welke in de Muzijk gebruikt worden. 139
XIII. *Van de Stem- en Zang-vorming.* 141
XIV. *Van de Letterklank-vorming.* 144
XV. *Van het Onderſcheid tuſſen den eenen Klinker (of* Vocael*) en den anderen.* 145
XVI. *Van 't* Phyſique *Onderſcheid tuſſen Klinkers en Medeklinkers.* 145
XVII. *Van 't onderſcheid tuſſen den eenen Medeklinker en den anderen.* 145
XVIII. *Waerde of Gelding of Overeenkomſt van uitſpraek onzer Letteren, vergeleken tegen de Franſche Italiaenſche en Hoogduitſche.* 147
XIX. *Van onze Zuiverheid van Uitſpraek der Letteren, en 't Voorregt der Hollanders om vreemde Talen te Leeren.* 149
XX. *Wegens de Spelling der Baſtaertwoorden.* 150

IX. REDEWISSELING.

Onderzoek over onze Nederduitſche Letterklanken.

3. Verhandeling.

Ten Opzigte van het Onderſcheid tuſſen de Gemeen-landſe Dialect, *en die van ons Amſtel- en Rynlanders.*

I. *Afvordering van nader berigt en van bewijs wegens het onderſcheid tuſſen de lange* ÉÉ en EE; óó en OO; EY en Y. 152
II. *Welke orde in dezen gehouden ſtaet te worden.* 153
III. *Bewijs van 't Vereiſchte onderſcheid tuſſen* EY en Y, *en deszelfs Oudheid.* 155
IV. *Bewijs van 't onderſcheid tuſſchen* ÉÉ en EE, *en tuſſchen* óó en OO; *en wegens deszelfs Oudheid.* 157
V. *Gewigtige toepaſſing, en bewijs wegens de zorge onzer Voorouderen omtrent het beſtendig bewaren der Grondklanken hunner Tale.* 159
VI. *Verhael van 't Gebruik der Oud-Agtbaerſte Geleerden, op wat wijze zij het Onderſcheid tuſſen de harde en zagte lange* E en O *gewoon zijn geweeſt in 't ſpellen uit te drukken.* 160
VII. *Vrugten van 't Onderſcheid door 't verhoeden van dubbelzinnigheid.* 160
VIII. *Vereiſch van 't Onderſcheid zelf buiten aenmerking van die vrugten.* 160
IX. *Verhael der voornaemſte Autheuren, die dit Onderſcheid van Klank in 't ſpellen hebben getragt aen te wijzen.* 161
X. *Van de Middelen om dit Onderſcheid op ijder woord te leeren kennen.* 162
XI. *Korte Dialect-Regel, op welke wijze bij de Oude Vermaegtſchapte Talen onze* Vocalen *beantwoord worden.* 165
XII. *Lijſtje van Vergelijking tuſſen onze Tale en de Ouden die met ons vermaegtſchapt zijn, ten opzigte van 't gemelde Onderſcheid van Klank.* 165
XIII. *Maniere van 't behandelen der Regelen of Aenmerkingen wegens deze Gemeenelandſe* Dialect. 175

Bijlage

Digitized by Google

INHOUD

Bijlage No: 3.

Vervattende de Regelen van de Gemeenlandſche Dialect; *te weten,*

Eerſtelijk, de Regelen wegens de Y en EI (of EY), als,

I. *Reg: wegens de* Y, *bij de* Verba *van de II. CL:.* 177
II. *Reg: weg: de* EY *en de* Y, *bij de* Verba *van de I. CL:.* 182
III. *Reg: weg: de* EY (*of* EI) *van de* Term: HEID en LEY. 195
IV. *Reg: weg: de* Y, *van de* Term: *op* YE. 195
V. *Reg: weg: de* EY (*of* EI) *voor* EG. 197
VI. *Reg: weg: de* EY (*of* EI) *bij de Baſtaert-terminatien.* 197
VII. *Reg: weg: de* Y *bij de Baſtaert-woorden of Baſtaert-gelijkenden.* 199
VIII. *Reg: weg: de* EY en Y *vergeleken tegen de Oudheid.* 201
Beſluit-lijſten wegens de EY en Y. 206

Ten Tweede, de Regelen wegens de Harde en Zagte Lange EE; als,

I. *Reg: wegens de lange zagte* E (of EE) *bij de Oneenparigvloeyende* Verba. 211
II. *Reg: wegens de zagte lange* E *bij de dubbelſtaertige* Verba *van de I. CL:.* 233
III. *Reg: wegens de zagte lange* E, *bij inkort: in* É *verwiſſelende.* 237
IV. *Reg: weg: de zagte lange* E *in* HEDE, *de verbogene* Terminatie *van* HEID. 241
V. *Reg: weg: de zagte lange* E, *bij de* Baſtaert-terminatien *der* Verba *op* EREN. 241
VI. *Reg: weg: de zagte lange* E *bij de Baſtaertwoorden of Baſtaertgelijkenden.* 242
VII. *Reg: van de harde lange* ÉÉ, *bij de woorden die tevens met* EY (*of* EI), *of ook* IJ, *gebruikt worden.* 243
VIII. *Reg: de harde lange* ÉÉ, *bij de woorden op* ÉÉU *of* ÉÉUW. 250
IX. *Reg: weg: de harde lange* ÉÉ, *bij de Uitgangen op* ÉÉL. 251
X. *Reg: weg: de ſcharpe lange* ÉÉ, *bij de woorden die teffens met* AA (*of* AE) *in gebruik zijn.* 252
XI. *Reg: weg: de harde en de zagte lange* EE, *vergeleken tegen de Oudheid.* 254
Beſluit-lijſten, wegens de E (*of* EE) *en de* ÉÉ. 263

Ten Derde, wegens de Harde en Zagte lange OO; als

I. *Reg: weg: de zagte lange* O (*of* OO) *bij de Ongelijkvloeyende* Verba. 266
II. *Reg: weg: de zagte of doffe lange* O (*of* OO) *bij de woorden, die teffens met* EU *of* OE *gevonden worden.* 279
III. *Reg: weg: de zagte lange* O *bij inkort: in* Ó *verwiſſelende.* 285
IV. *Reg: weg: de zagte lange* O (*of* OO) *bij de Baſtaertwoorden of Baſtaertgelijkenden.* 289
V. *Reg: weg: de ſcharpe lange* ÓÓ *bij de Baſtaertwoorden.* 291
VI. *Reg: weg: de* O *en* ÓÓ *bij de woorden op* OOY *en* OOR *accenterende.* 292
VII. *Reg: weg: de* O *en* ÓÓ, *vergeleken tegen de Oudheid.* 293
Beſluit-lijſten wegens de O *en* ÓÓ. 309

Bijlage No: 4.

Zijnde een Opzameling van Woorden, die in Gemeenlandſe Dialect *onderſcheiden klinken, dog bij den Amſtel- en Rijn-lander gelijkluidig, en gevolchlijk dubbel- of twijffelzinnig, zo de omſtandigheden zulks niet redden.*

van 313, *tot* 320

X. REDE-

Digitized by Google

X. REDEWSSELING.

Van de Algemeene Taeldeelen.

I. *Natuerkundige Ontleding van de Deelen der Taelkunde in 't Algemeen; wat plaets die onder onze Denkbeelden bekleeden.* 321
als van 't Nomen Subſtantivum Reale, *en 't* Mentale *of* Formale. 321
Van 't Verbum. 322
Van 't Nomen Adjectivum. 322
Van de Adverbia. 322
Van 't Pronomen. 322
Van 't Participium. 323
Van de Præpoſitio. 323
Van de Conjunctio. 323
Van de Interjectio. 323
Van den Articulus. 323
II. *Van de Verbuigſaemheid der Deelen.* 323
III. *Van de Verbuigſaemheid der Naemwoorden* (Nomina), *en van hun Getal* (Numerus), *en hun Geſlagt* (Genus). 324
Van den Aert, en Onderſcheiden Zin der Caſus (*of Val-buigingen*), *als van den* Nominativus, *van den* Dativus, *van den* Accuſativus, *en van den* Vocativus. 324
Van driederhande Genitivi. 324
Van vierderhande Ablativi. 325
Van nog tweederhande Accuſativi. 326
IV. *Andere wijze van de* Caſus *te beſchouwen.* 327
V. *Van de Verbuigſaemheid der* Pronomina, Articuli, *en* Participia. 328
VI. *Van den* Comparativus *en* Superlativus. 328
VII. *Van de Verbuigſaemheid der Werk-woorden* (Verba). 328
als, Van 't Genus, Numerus, *en de* Perſonen. 328
Van de Tijden (Tempora). 329
Van de Wijzen (Modi). 329
VIII. *Van het Oude Duitſche gebruik in het uitdrukken van het onderſcheid der Tijden. van* p: 329, *tot* 332

XI. REDEWISSELING.

Van de Declinatien.

1. Verhandeling.

Van de Articuli, &c.

I. *Onderwerp en Aenleg van deze Verhandeling.* 333
II. *Welke verandering in het* Declineren *bij ons vereiſcht word, na het driederhande Onderſcheid van Stijl.* 333
Van den Hoogdravenden of Verheven', van den Deftigen of Statelijken, en van den Gemeenzamen Stijl. 334
III. *Van de Beſcheidentheid in 't behandelen van ijder Stijl.* 334
IV. *Eerſte Voorbeeld van* Declinatie, *zijnde een* Subſtant: *met een* Adjectiv: *zonder* Articulus. 335
V. *Tweede Voorbeeld van* Declinatie, *zijnde een* Subſt: *met een* Adjectiv: *beneffens den* Artic: Indefinitiv: EEN voorop. 336
VI. *Derde Voorbeeld van* Declinatie, *zijnde een* Subſt: *met een'* Adject: *beneffens den* Artic: Definit: DE *en* HET, *of een* Pronom: Poſſeſſ: *als* MYNE, *enz:.* 338
VII. *Van de merkwaerdige Kragt en*

Digitized by Google

beteekenis der Articuli, *of Voorleden.* 341
VIII. *Wonderlijke Kragt der* Articuli *bij de Verknogte benamingen, die één of meer woorden tot nader bepalinge bij zig hebben.* 344
IX. *Tusschen-uitweiding aengaende 't Vermogen en de Waerde van 't Wel-*accenteren *in de Stemleiding'.* 345
X. *Verdeeling van de Verknogte Benamingen.* 347
XI. *Waerom het* Adjectivum *agter het* Substant: *komende, bij ons onverbuiglijk blijft.* 348
XII. *Onderscheid tusschen de Konstelijke en Natuerlijke Stelling van een Verknogte Benaming uit twee* Substant: *bestaende.* 348
XIII. *De drie Voorbeelden van Verbuiging' der Verknogte Benamingen van Konstelijke Stelling.* 348
XIV. *Zin en Kragt van de Konstelijke Stelling in vergelijking van de Natuerlijke.* 350
XV. *Waerom of men zegt* HENDRIK JACOBS, *en niet* Hendrik van Jacob. *Dog* DE ZEGENINGE JACOBS *en* VAN JACOB: *en wederom* OPHELDERING VAN VERSTAND, *en niet* Opheldering Verstands. *Dog wel* OPHELDERING VAN HET VERSTAND, *en* DES VERSTANDS. 351
XVI. *Waerom of men zegt* GRAEF DIDERIKS AENSLAG, *en niet* Graefs Dideriks, *enz.* 353
XVII. *Naeukeurigheid onzer Voorouderen omtrent de Zuiverheid der Denkbeelden.* 353
XVIII. *Van de Oudheid der* Articuli, *en haren Oorspronk.* 354
Mœso-Gottisch Pronomen, Ains (*unus*). 356
Frank-Duitsche Articulus *en* Pronomen Ein. 356
Hedendaegsche Hoogduitsche Artic: Indefinit: Ein. 356
Angel-Saksisch Pronomen An. 356
Oud-Hollandsche Artic: Indefin: Een / *ten tijde van de XIII. Eeuw.* 356
Articulus Definitivus, *in 't Mœso-Gottisch, Angel-Saxisch, en Frank-Duitsch.* 358
En in 't Oud-Friesch, en hedendaegsche Land-Fries. 358
En in Oud-Hollandsch. 359
En in 't Hedendaegsche Hoogduitsch. 359
XIX. *Van 't willen invoeren van* DEN *in* Nomin: Singul: Mascul: 360
XX. *Ael-oude algemeene Regelen wegens de Verbuiging' en de Gedaente der* Articuli Definitivi. 361
XXI. *Van de Noordsche behandeling der* Articuli. *van* p: 362 *tot* 364

XII. REDEWISSELING.

Van de Declinatien.

2. Verhandeling.

Wegens de Nomina Adjectiva & Substant:.

I. *Van de* Nomina Adjectiva *en hare Verbuigingen.* 365
II. *Van hare Gedaente, wanneer, of wanneer niet, de* E *in* Nominat: *daer agter-aen behoort.* 365
III. *Regel wegens het* Adjectivum, *staende voor een* Substant: Fœmin:. 365

IV. *Re-*

Digitized by Google

IV. *Regel wegens het* Adjectivum, *ſtaende voor een* Subſtantivum Neutr:. 366
V. *Regel wegens het* Adjectivum, *ſtaende voor een* Subſtant: Maſcul:, *mits zonder* Articulus, *of agter den* Artic: DE *of de* Pronomina MYN, DIE, *enz.* 366
VI. *Regel wegens den* Plural: *van de* Adjectiva. 366
VII. *Zeer aenmerkelijke Regel wegens 't plaetſen van* E *agter onze* Adjectiva Maſculina, *wanneer die onzen* Artic: EEN, *of ons* EENIG, ZEKER, MENIG, *of* SOMMIG *voor zig hebben: te weten, waerom of men zeit,* EEN GOED MAN, *dog niet* Een goede Man; *en wederom* EEN GOEDE JONGEN, *dog niet* Een goed Jongen, *enz.* 367
VIII. *Rede en Oorzaek van dit Gebruik; en bewijs van de ſchranderheid der Voorouderen in 't invoeren van 't zelve.* 368
IX. *Giſſing waerom bij 't* Fœmin: *dit Gebruik geen plaets heeft.* 370
X. *Waerom of het dus agter den* Articulus EEN, *en zoo agter* DE, *onderhouden word.* 371
XI. *Giſſing waerom agter* MAN, MENSCH en KAREL *dit gebruik plaets heeft.* 371
XII. *Hoe de Oudheid beſtond, en hoe 't in 't Hoogduitſch is, met het onderſcheidentlijk behandelen van de* Adjectiva, *wanneer die den* Articul: Definit: *of al of niet voor zich hebben.* 373
XIII. *Hoe't Mœſo-Gotthiſche* Adjectiv: *gaet.* 374
XIV. *Hoe het Frank-duitſche.* 374
XV. *Hoe het Angel-Sakſiſche.* 375
XVI. *Van een Yſlandſch* Adjectivum. 376
XVII. *Wegens onze* N, *in* Genit: Singul: *agter 't* Adjectiv: Fœmin:. 376
XVIII. *Van de* Adjectiva Comparativa. 377
XIX. *Van de Agterafwerping van* NE *bij de* Participia Paſſiva *die op* EN *uitgaen.* 377
XX. *Van de Plaetſelijke* Adjectiva *op* -ER *en* -SCHE, *als* AMSTERDAMMER *en* AMSTERDAMSCHE; *en van de Onverbuiglijkheid van de eerſte ſoort, zoo die als* Adjectiva *dienen, en van hare Verbuiglijkheid, zo ze voor* Subſtantiva *verſtrekken.* 378
XXI. *Hoe de* Adjectiva *gedeclineert moeten worden, wanneer ze 't ampt van een* Subſtantivum *bekleeden.* 379
XXII. *Van ieder Woord zoodanig te behandelen als die ſoort, welker plaets het bekleed.* 379
XXIII. *Waerom of de* Adjectiva & Participia's, *agterſtaende, onverbuiglijk bij ons zijn, als* VORSTEN, AFGERIGT, *enz: dog niet* Afgerigte. 379
XXIV. *Waerom of men te regt zeit* EEN GANTSCH BYZONDERE ZAEK, *en* EEN LIEF RUIKENDE BLOEM, *dog niet* een gantſche &c., *nogte* een lieve, &c., *en wederom al,* EEN GROOTE STINKENDE BLOEM. 380
XXV. *Van onze* Adjectiva *of* Adverbia GELYK *en* ONGELYK, *wanneer of ze een* Nomin: *of* Dat: *voor of agter zig vereiſchen.* 380
XXVI. *Dat onze* Comparativa *geenen* Dat: *regeren als in 't Latijn.* 380
XXVII. *Dat de* Plural: *van onzen* Comparativus *op* ER *genoeg-*

Digitized by Google

ſaem buiten gebruik is, ten zij zonder Articul: *en hierom* DE, *of* ZYNE DINGEN, DIE BETER ZYN, *dog niet* De, *nogte* Zijne beter dingen; *maer wel* BETER ZAKEN BRAGT HY VOORT. 380

XXVIII. *Dat de* Ablativus Abſolutus *ſtrijd tegen ons Taeleigen.* 381

XXIX. *Voornaeme Proefſteen om te weten welken* Caſus *eenig* Nomen *of* Verbum *bij ons regeert.* 381

XXX. *Van de* Subſtantiva. 382

XXXI. *Van de Verwiſſeling van den* Singul: *in een* Pluralis. 382

I. *Bij de Staerteloozen Naemwoorden, of Stuiters.* 382

II. *Bij de Sleepers.* 384

III. *Bij de Klemſtaertigen.* 385

XXXII. *Twee Aenmerkingen omtrent de Stuit-woorden.* 386

I. *Van de Verdubbeling der agterſte* Conſonant *in* Plur: 386

En van den oorſpronk der Uitzonderlingen, als BAD, BADEN, *enz:.* 387

II. *Van de Verwiſſeling van* F & S *bij den* Sing: *in* V & Z *bij den* Plur:. 388

XXXIII. *Wegens* D of T *als zij de* Accent-ſilb *ſluiten.* 389

XXXIV. *Van de Verandering der* Subſtant: *in de Verbogene* Caſus. 391

XXXV. *Van den ongewonen Uitgang* EN *in* Genit: Sing: Maſcul: als DES HEEREN, DES MENSCHEN. 392

XXXVI. *Van de* Terminatie EN *agter de* Nomina Propria, *en agter de Stoffelijke* Adject: *van* Subſtant: *ontleent; als* GOUDEN, SILVEREN, *enz.* 392

XXXVII. *Van 't onderſcheid tuſſen* MYN HEERS *en* MYNES HEEREN. 393

XXXVIII. *Frankduitſche* Declinat: *van eenige* Nom: Subſt: 393

XXXIX. *Angelſaxiſche* Declinat: *van eenige* Nomina Subſtantiva. 394

XL. *Van de* S *in* Genit: *bij* Subſtant: Fœm:, *als* ZYN MOEDERS VADER, GEREGTIGHEIDS HANDHAVING, *enz:.* 394

XLI. *Waerom of men agter de Meervoudige Talwoorden ſomtijds het* Subſtant: *in* Singul: *ſomtijds in* Plural: *zet, als,* TWEE LAST, DRIE PINT, HONDERD MAN, *enz: dog* TWEE BROODEN, *enz:.* 395

XLII. *Fraeiheid van dat gebruik.* 396

XLIII. *Van 't* Genus *of de Geſlagten der* Subſtant: 396

Giſſing rakende den Oorſpronk der Geſlagten bij de Naem-woorden, die van natuere geen onderſcheid van Kunne erkennen. 397

Tuſſchen-bedenking. omtrent de oorzaek der Poëzy. 397

Wegens een weinig verloop der Geſlagten. 398

XLIV. *Van de Beſtendigheid der Geſlagten.* 399

XLV. *Merkwaerdige Oud- en Egtheid van de Grondlegging onzer* Genera. 401

XLVI. *Van de Regelen omtrent de Geſlagten der* Subſtantiva. 402

XLVII. *Waerom of ſommige* Compoſita, *en ſommige niet, het* Genus *van het agterſte Lid volgen. En de ſchranderheid der Voor-Ouderen in dit ſtuk.* 406

XLVIII. *Van de verdere Hulpmiddelen, om de Geſlagten te leeren*

Digitized by Google

ren kennen omtrent de Woorden, die nog onder geene Regels betrokken zijn. 410
XLIX. *Van de Beſcheidenheid omtrent Vergrijpingen in de Geſlagtkennis.* 410

Bijlage N°: 5.

GESLACHT-TOETSE van ruim 750 Woorden, ter proeve geſtelt tegen het Oude Mæſo-Gotthiſch, Angel-Sakſiſch, & Frank-Duitſch, en 't Hedendaegſche Yſlandſch, & Hoogduitſch. *van* pag: 411 *tot* 468

XIII. REDEWISSELING.

Van de Declinatien.

3. Verhandeling.

Wegens de Pronomina.

I. *Gewigtigheid van 't wel-kennen der* Pronomina. 469
II. *Verbuiging van de* Pronom: Perſonal: IK, GY, HY, en ZY. 469
III. *Van het oude* DU *in* Singul: *en van het Hedendaegſche* GY *in* Sing: *en* Plur: *teffens.* 471
IV. *Van ons* LIEDEN *agter* GY en ZY. 472
V. *Van ons* Pron: Reflectiv: ZICH. 472
VI. *Van ons* JE & WE *in ſtee van* GY & WY. 473
VII. *Van* ZE *in* Acc: Singul: & Plur: *in plaetſe van* ZY *of* HAER. 473
VIII. *Of men de* Articuli & Pronomina *in 't Neutr: ſtellen moet, als ze* Relatief *zijn op* WYF, *en op de Verkleinwoorden van Vrouwelijke Perſoonen, als* MEISJE, *enz:*. 474
IX. *Volgens 't Gebruik, onze* Pronom: Poſſeſſiva ZYN en HAER Relatief *te nemen op het waerlijke geſlagt van de Perſoon, en niet op 't* Grammaticale. 475
X. Declin: *van ons* WIE? m: & f: *en ons* WAT? n: *elk als* Subſtantivum. 475
XI. Declin: *van ons* DEZE? m: & f: *en ons* DIT, n: *elk als* Subſtantiv:. 477
XII. *Van ons* DIE, m: & f: (iſte, iſta), & DAT, n: (iſtud), *als* Subſtantiv: 478
XIII. Declin: *Van ons* WELKE? m: & f: (quis? quæ?) en WELK? n: (quod?) *als* Adjectiv:. 478
XIV. Declin: *van ons* WAT? (quis, quæ, quod?) m: f: & n: *als* Adjectiv:. 479
XV. *Van ons* WELK ÉÉN? HOEDANIG ÉÉN? WAT VOOR ÉÉN? (qualis), *en* ZULK ÉÉN, DUSDANIG ÉÉN, ZOODANIG ÉÉN (talis), *en* DIERGELYK ÉÉN (ſimilis), *elk als* Adjectivum. 480
XVI. Declin: *van de gemelde* Pronomina *als* Subſtantiva. 481
XVII. Declin: *van ons* DIE, m: & f: (ille, a, iſte, a) *en* DAT, n: (illud, iſtud) *als* Adject:. 482
XVIII. *Van ons* DEZE, m: & f: & DIT, n: *als* Adjectivum. 484
XIX. *Van ons* GENE, m: & f: (ille, a) *en* DEZE en GENE, m: & f: (hic & ille, hæc & illa) *elk als* Adjectiv:. 484
XX. *Van ons* DEZEN en GENEN, *als* Subſt:. 484
XXI. *Van ons* GEENE & NIET EENE, m: & f: (nullus, a) & GÉÉN,

Digitized by Google

GÉÉN, & NIET ÉÉN, N. (nullum); *en ons* EENE, M. & F. *en* EÉN, N. (unus, a, um, & idem, eadem, idem); *als mede ons* DE EENE, M. & F. *en* HET EENE, N. *elk als* Adjectiv:. 485

XXII. *Van ons* EÉN, GÉÉN, & NIET ÉÉN, *en* DE EÉN EN DE ANDER, M. & F. *en* HET EÉN EN 'T ANDER, N. *elk als* Subst:. 485

XXIII. *Van onze* Possessiva MYNE, UWE, ONZE, ZYNE, HAERE (of HEURE), en HUNNE, *als* Adjectiva. 485

XXIV. Declin: *van een der* Possessiva, naemlijk DE MYNE, M. & F. *en* HET MYNE N. *als* Substant:. 486

XXV. *Van ons Onderscheid tusschen de* Terminatie *van 't* Pronomen Adjectivum *en die van 't* Nomen Adjectivum, *als ieder van een* Neutrum *gevolgt word.* 486

XXVI. *Van ons* MYNES, UWES, ZYNES, *enz: als* Substant: 487

XXVII. *Tusschen-inval, hoe de* S *in* Genit: *somtijds* Nomina *en* Pronomina *in* Adverbia *doet verwandelen.* 487

XXVIII. *Van ons* ULIEDER *en* ONZER. 487

XXIX. *Van het Onderscheid tusschen ons* ZYNE, *en* HAERE (of HEURE), *en* HUNNE. 487

XXX. *Van het Onderscheid tusschen ons* ZYNE *en* HARE MAJESTEIT. 488

XXXI. Declin: *van onze* Pronom: Relativa DIE, WÉLKE, DE WÉLKE, M. & F. *en* DAT, WÉLK, HET WÉLKE, *en* 'T GENE, N. *als mede ons* WIE *in de Verbogene* Casus, *elk als* Substantiv:. 489

XXXII. *Dat onze* Relativa WELKE, M. & F. *en* WÉLK, N. *en* DE WELKE, M. & F. *alleenlijk op iet voorgaende, en niet op iet volgende betrekking hebben.* 492

XXXIII. *Van ons* DAER VAN, *en* WAER VAN, *en* DAER AEN, *en* WAER AEN; *en van ons Onderscheid wanneer elk van die, of als een* Demonstrativ: *of* Interrogativ:, *of als een* Relativum *komt.* 492

XXXIV. *Van ons* EÉN *en* DE ANDERE, *&c:, als,* Adject: *en van ons* EÉN ANDER, *als* Substant:. 492

XXXV. *Van ons* ELKE, M. & F. *en* ELK, N. *als* Adjectiv:. 492

Van ons ELK *als* Substant:. 493

Van ons ELKANDER, MALKANDER, IEMAND, *en* NIEMAND *als* Subst: 493

XXXVI. Declin: *van ons* IEDER, *als* Adjectiv:. 493

Declin: *van ons* IEDER, IEDER-ÉÉN, ELK-ÉÉN, *en* EEN IEDER; *en* EEN IEGELYK (quilibet), *als* Substant:. 493

Van ons EEN IEGELYK *als* Adject:. 493

XXXVII. Declin: *Van ons* ALLE *of* ALLE DE (*of* AL DE) *als* Adject: Plurale. 493

Van ons ALLE, *als* Adjectivum Singulare. 494

Waerom of men zeit ALLE MAN, *voor* ALLE MENSCHEN, *en nogtans* ALLE MAN IS, *dog* ALLE MENSCHEN ZYN. 494

Van

Digitized by Google

Van ons ALLES, *als* Subſt:. 494
XXXVIII. Declin: *van ons* EENIGE (Aliquis), en MENIGE, ETLYKE, SOMMIGE, *en* VELE, *elk als* Adjectiv:. 494
Van ons DE *en* EEN EENIGE (unicus, ſolus); *als mede* DE *en* EEN ZULKE, ZOODANIGE, DUSDANIGE, *en* DIERGELYKE, *als* Nomina Adjectiva. 495
Van ons EENIGEN (Aliqui), ETLYKEN, SOMMIGEN, MENIGEN, en VELEN (*in* Plur:), *en* MENIG, *en* VEEL (*in* Sing:) *als* Subſtant:. 495
XXXIX. Declin: *van ons* DE *of* DIE GENE, M. & F. *en* HET, *of* DIT, *of* DAT GENE, N. *als* Subſtant: *zijnde Voorloopers van een volgend* Relativum. 496
XL. *Van ons* DE-ZÉLVE, *en* -ZÉLFDE; DIE-ZÉLVE, *en* -ZÉLFDE; *en* DEZE-ZÉLVE, *en* -ZÉLFDE. M. & F. *en* HET-, DAT-, *en* DIT-ZÉLVE, *en* -ZÉLFDE N. *elk als* Subſtant: *en ook als* Adjectivum. 497
Van ons EÉN-ZÉLVE, *en* EÉN-ZÉLFDE, *als* Adjectiv: *en ons* EÉN *en* DEZÉLFDE *als* Adject: *en* Subſtant:. *En van ons* EÉN- *en* DE EÉRSTE, *enz:*. 498
XLI. Declin: *van ons* IK-, GY-, HY-, ZY-, WY-, *en* ZICH-ZÉLVE; *en van ons* DE MAN ZÉLVE *of* ZÉLF *elk als* Subſtant:. 499

Bijlage No: 6.

Zijnde een

HERZAMELING VAN DE *PRONOMINA.*

als Subſtantiva.

I. *Van de* Perſonalia. 502
II. *Die op een Perſoon of Zaek 't opzicht hebben.* 503
III. *Die door al de Geſlagten eveneens zijn.* 505

als Adjectiva.

I. *Die in 't Geſlagt onderſcheiden zijn.* 507
II. *Die door al de Geſlagten eveneens zijn.* 509
III. *Die eveneens gaen als de* Nom:Adj:. 509

XIV. REDEWISSELING.

Wegens ons Hedendaegſche onderſcheidentlijk uitdrukken van de Tijden der Verba *in 't Algemeen.*

I. *Van ons tweederhande* Præſens Indicativi, *als* IK SLAE, *en* IK BÉN SLAENDE. 511
II. *Van ons tweederhande* Præt: Imperf: Indicat:, *als* IK BEZAT, *en* IK WAS BEZITTENDE. 512
III. *Van 't natuerlijke Onderſcheid van kragt tuſſen het* Præterit: Imperf: *&* Perfectum. 512
IV. *Van nog een derde wijze van* Præter: Imperf:, *als* HY QUAM TE SLAEN. 513
V. *Van ons* GAEN *en* KOMEN *voor een* Infinitivus Rectus, *als*, IK KOM *of* QUAM GAEN; *en* HY GAET *of* GING LOOPEN. 513
VI. *Van ons* Præterit: Perfect: Indicat: *als* HY HEEFT GESLAGEN, *en* HY IS GEBLEVEN. 513

VII. *Van*

Digitized by Google

VII. *Van ons* Præt: Pluſquamperfect: *als* HY HAD GESLAGEN, *en* HY WAS GEBLEVEN. §14
VIII. *Van ons mengſel van 't* Perf: & Pluſquamperfectum, *als* HY HEEFT GESLAGEN GEHAD. §14
IX. *Van ons tweederhande* Futur:, *als* HY ZAL SLAEN, *en* HY STAET TE SLAEN. §14
X. *Van ons* Futurum *met een* Præterit: *gemengt*, *als* HY ZAL GEDAEN HEBBEN. §14
XI. *Tuſſen-inlaſch van't Onderſcheidene gebruik van den* Infinitiv: Rectus & Obliquus *agter eenige Voorloopende* Verba, *naemlijk wanneer nict of wanneer al het Woordtje* TE *tuſſen twee* Verba's *in moet geplaetſt worden*; *als*, IK WIL LOOPEN, *en* IK BEGEER TE LOOPEN. §15
XII. *Van de merkwaerdige Rede en Oorzaek van dit Onderſcheid.* §16
XIII. *Opmerkelijke Regel in 't onderſcheidentlijk behandelen van de* Præterita *dezer tweederhande Voorloopende* Verba, *als* IK HEB BEGEERT TE LOOPEN, *en* IK HEB WILLEN LOOPEN. §19
XIV. *Van onzen* Imperat: *in 't* Præſ: GAET, *en in 't* Futur: GY ZULT GAEN; *en van ons* LAET HY GAEN, *of* LAET HEM GAEN. §21
XV. *Van ons tweederhande* LATEN, *als* LAET IK GAEN, *en* LAET MY GAEN. §22
XVI. *Van den* Modus Subjunctivus *of* Conjunctivus. §23
XVII. *Van 't* Præſens Subjunctivi. §24
XVIII. *Van 't* Præt: Imperf: Subjunct: §25
XIX. *Van 't* Præt: Perfect: Subjunct:. §26
XX. *Van 't* Præt: Pluſquamperfect:. §26
XXI. *Van ons* Perfect: Subjunct: *met het* Pluſquamperfect: *vermengt*. §27
XXII. *Van 't* Futurum Subjunctivi. §28
XXIII. *Van de Gedaente der Vraegwijzen*; *en van de aenmerkelijke Woordverſchikking niet alleen daer bij*, *maer ook bij de* Adverbia *en vele* Conjunctiones *en* Nomina *gebruiklijk*. §28
XXIV. *Van den* Infinit: Rectus & Obliquus. §30
XXV. *Van onzen Pligtelijken* Infinitivus, *of 't* Gerundium. §30
Van ons Gerundium *of onzen* Imperativus, *in de Gedaente van een* Infinitivus Obliquus; *als* TE DOEN, *of* 'ER IS TE DOEN (agendum eſt). §30
XXVI. *Van onzen* Infinitiv: Rectus, *als* Subſtant: Definit:; *als* HET WILLEN. *En van onzen* Infinit: Obliquus, *als* Subſtant: Indefinit: *en ook als* Adjectiv: *als* NIET TE WILLEN IS STRAFBAER, *enz:*, *en wijders* DE TE DOENE ZAKEN, *&c.* §30
XXVII. *Van 't* Præter: Infinitivi. §31
XXVIII. *Van ons* Futurum Infinit:. §31
XXIX. *Van ons* Participium Præſ:, Præter: Perf:, Pluſquamperf:, Futur:, & Fut: *met een* Præter: *vermengt*. §31
XXX. *Van ons* Paſſivum. §31
XXXI. *Van onze aerdig-onderſcheidene behandeling omtrent de* Præpoſitiones Separabiles & Inſeparabiles, *als die voor de* Verba *gevoegt ſtaen*; *en wanneer niet of al ons* GE *in 't* Præterit: *moet plaets hebben*; *wijders*, *van 't Onderſcheid in den* Accent, *en in den* Infinit: Obliquus, *als bij* AEN-DRINGEN, AEN-GEDRONGEN, AEN TE DRINGEN; *dog* OVERDRINGEN, OVERDRONGEN, TE OVERDRINGEN. §33
XXXII. *Van de Aenmerkelijke en menigvuldige Plaetswiſſeling van de* Præpoſit: Separabiles, *als* IK OVERLEG, conſidero; *dog* IK LEG OVER, tranſpono, *enz:*. §35
XXXIII. *Van 't Onderſcheid in 't ſchrij-*

Digitized by Google

ſchrijven ten opzigte van de Verba *met* Præpoſit: Separab: & Inſeparabiles. 537
XXXIV. *Van de Onderſcheidene Behandeling der Hulpwoorden bij onze* Verba Activa, Paſſiva, Neutra, & Communia. 538
XXXV. *Beſluit van deze laetſte Redew:*. 538

REGELMAET EN RANGSCHIKKING.

Der

Nederduitſche Werkwoorden.

I. HOOFDDEEL.

Voorbereiding.

Gewigt en Waerde van de Regelmatigheid, voornaemlijk bij de Verba. 543
Dat tot nog toe, hoëwel ten onregt, onze ONGELYKVLOEYENDE VERBA *voor onregelmatig gehouden zijn geweeſt.* 543
Dat deze Regelmatigheid der ONGELYKVLOEYENDE VERBA *zig niet alleenlijk vertoont in 't Nederduitſch, maer ook in 't oude Mœſo-Gottiſch, Frank-Duitſch, Angel-Saxiſch, en 't Hedendaegſche Hoogduitſch en Yſlandſch.* 544
Oogmerk en Beweegrede van dit Opſtel. 544
Dat de Kennis van de Regelmaet der ONGELYKVLOEYENDE VERBA *grooten dienſt kan doen bij eene Geregelde Afleiding.* 545
Van de Schriften, waer uit de Voorbeelden der Oude en Verwante Talen bijeen-gezamelt zijn. 546
Van 't voornaemſte Character *onzer* Verba, *beſtaende in den* Infinit:, *in 't* Præterit: Imperf:, *en in 't* Præterit: Participii. 547
Van 't onderſcheid tuſſchen GELYKVLOEYENDE *en* ONGELYKVLOEYENDE VERBA. 547
Van het onderſcheid tuſſchen de Verba Activa, Neutra, *en* Impersonalia. 547

II. HOOFDDEEL.

Van den Eerſten Rang onzer Nederduitſche Werkwoorden.

Van onze GELYKVLOEYENDE VERBA, *als Blaffen, blafte, geblaft, enz:.* 548
De Regelmaet van 't Character *dezer* Verba. 548
De Regelmaet der Terminatien. 550

III. HOOFDDEEL.

Van den Tweeden Rang (of Claſſis) *onzer Nederduitſche* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE VERBA, *wiſſelende van Wortelvocael thans eveneens in* Imperf: *als in 't* Præterit: Participii. 552
Regelmaet van die Vocaelwiſſeling. 552
bij N°: 1, als Blijven, Bleef, Gebleven, &c.
N°: 2, als, Sluiten, Sloot, Geſloten, &c.
N°: 3, als Schieten, Schoot, Geſchoten, &c.
N°: 4, als Wegen, Woog, Gewogen, &c.
N°: 5, als Vinden, Vond, Gevonden, &c.
N°: 6, als Bérſten, Borſt, Geborſten, &c.
Regelmaet der Uitgangen. 553
Lijſten der Verba, *tot deze II. CL: behoorende.* 554

** ** **

Digitized by Google

IV. HOOFDDEEL.

Van den Derden Rang onzer Nederduitſche Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE VERBA *verwiſſelende alleenlijk in* Imperfecto *van Wortelvocael.* 560
De Regelmaet van deze Vocael-*verruiling;*
bij N°: 1, *als, Geven, Gaf, Gegeven, &c.* 560
N°: 2, *als, Raden, Ried, Geraden, &c.* 561
N°: 3, *als, Dragen, Droeg, Gedragen.* 562
N°: 4, *als, Vallen, Viel, Gevallen, &c.* 563
N°: 5, *als, Hangen, Hing, Gehangen.* 563
N°: 6, *als, Houwen, Hieuw, Gehouwen.* 563
De Regelmaet van de Uitgangen. 564

V. HOOFDDEEL.

Van den Vierden Rang onzer Nederduitſche Werkwoorden.

Van de ONGELYKVLOEYENDE VERBA, *beiden in* Imperf: *en in* Præter: Participii *van Wortelvocael verwiſſelende, dog elk bijzonder.* 564
De Regelmaet van deze Vocaelwiſſeling, bij die van
N°: 1, *als, Nemen, Nam, Genomen, &c.* 564
N°: 2, *als, Bidden, Bad, Gebeden, &c.* 565
N°: 3, *als, Helpen, Hielp, Geholpen, &c.* 565
N°: 4, *als, Scheeren, Schoer, Geſchoren, &c.* 566
De Regelmaet van de Terminatien. 566

VI. HOOFDDEEL.

Van den Vijfden Rang onzer Nederduitſche Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE VERBA *veranderende bij 't* Imperfect: *en* Præter: Participii *in* ACHT *of* OCHT, *als Denken, Dacht, Gedacht, &c.* 567

VII. HOOFDDEEL.

Van den Zeſden Rang onzer Nederduitſche Verba.

Van de Vermengde, thans GELYK- en oulinks ONGELYK-VLOEYENDE VERBA; *als*
Laden, Laedde (oul: *Loed*), *Geladen, &c.* 568

VIII. HOOFDDEEL.

Van onze weinige Onregelmatige Verba.

I. *Van de Verloopene, als, Deugen, &c. en Doen, Deed, Gedaen, enz:.* 569
II. *Van de Hulpwoorden, als Hebben, Had, Gehad, enz:.* 571

IX. HOOFDDEEL.

Van de Regelmaet der Mœſo-Gotthiſche Werkwoorden.

Van de GELYKVLOEYENDE, zijnde van de I. Claſſis. 575
De Regelmaet van 't Character *dezer* Verba. 576
De Regelmaet van hare Terminatien. 576
Lijſten van deze Verba, *als voor*
N°: 1, Dailjan/dailida/dailiths/*&c.* 577
N°: 2, Faſtan/faſtaida/faſtaiths/*&c.* 581
N°: 3, Salbon/ſalboda/ſalboths/*&c.* 583

X. HOOFD-

Digitized by Google

X. HOOFDDEEL.

Van de II. Classis *der M-Gotthiſche* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, *hebbende hunne* Vocael-*wiſſeling in 't* Imperf: Indicat: *en 't* Præt: Participii *elk bijzonder.* 584
De Regelmaet van deze Vocael-*wiſſeling.* 584
De Regelmaet der Terminatien. 585
Lijſten van dit ſoort, van
N°: 1, *als,* Greipan/graip/gripans; *&c.* 586
N°: 2, *als,* Bindan/band/bundans; *&c.* 586
N°: 3, *als,* Niman/nam/numans; *&c.* 587
N°: 4, *als,* Biudan/baud/budans; *&c.* 587
N°: 5, *als,* Gabairan/gabar/gabaurans; *&c.* 588
N°: 6, *als,* Wairpan/warp/waurpans. 588

XI. HOOFDDEEL.

Van de III. Classis *der M-Gotthiſche* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, *alleenlijk in* Præter: Imperf: *van Wortel-*vocael *veranderende.* 588
De Regelmaet van die Vocael-*wiſſeling.* 588
De Regelmaet der Terminatien. 589
Lijſten van
N°: 1, *als,* Haldan/hold/haldans; *&c.* 589
N°: 2, *als,* Bidjan/bad/bidans; *&c.* 589
N°: 3, *als,* Giban/gab/gibans; *&c.* 589
N°: 4, *als,* Faran/for/farans; *&c.* 590
N°: 5, *als,* Standan/ſtod/ſtandans; *&c.* 590
N°: 6, *als,* Lukan/lauk/lukans; *&c.* 590

XII. HOOFDDEEL.

Van de IV. Classis *der M-Gotthiſche* Verba.

Naemlijk van die genen, die in't Præt: *eene gantſche Silbe voor-op-nemen;*
als 1. Tekan/taitok/tekans; *&c.* 591
en 2. Slepan/ſaiſlep/ſlepans; *&c.* 591

XIII. HOOFDDEEL.

Van de V. Classis *der M-Gotth:* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, *die in* Præt: *op* hta *uitgaen; als* Bringan/brahta/brahtans; *&c.* 593

XIV. HOOFDDEEL.

Van den Zeſden Rang der M-Gotth: Werkwoorden.

Zijnde de Min- of On-regelmatigen; als, Magan/mahta; *enz.* 594

XV. HOOFDDEEL.

Van 't Paſſivum *in het M-Gotthiſch.*

als, Dailjan/*dividere.*
en Dailnan *of* Dailiths wairthau; *dividi, enz.* 595

XVI. HOOFDDEEL.

Van den Eerſten Rang der Frank-Duitſche Verba.

Van de GELYKVLOEYENDE; *als* Teilan/teilida/geteilit; *&c.* 598
Regelmaet van 't Character *dezer* Verba. 599
Regelmaet van hare Terminatien. 599
Van 't Paſſivum *in 't algemeen, met behulp van* Werthan/*en* Siin *of* Weſan. 601
Lijſte van Verba *tot deze* CL: *behorende.* 601

XVII. HOOFDDEEL.

Van den Tweeden Rang der Fr-Duitſche Werkwoorden.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, *zo wel in* Præt: Partic: *als in 't*

Digitized by Google

Præt: Indic: *van Wortel*-vocael *wisselende, dog elk bijzonder.* 613
Regelmaet van die Vocael-*wisseling.* 613
Regelmaet der Terminatien. 614
Lijsten van
N°: 1, *als*, Stiigan/steig/gestigan; *&c.* 615
N°: 2, *als*, Biudan/boud/gibodan; *&c.* 616
N°: 3, *als*, Bindan/band/gibundan; *&c.* 617
N°: 4, *als*, Werfan/warf/giwurfan; *&c.* 617
N°: 5, *als* Neman/nam/ginoman; *&c.* 618

XVIII. HOOFDDEEL.

Van de III. CL: *der Frank-Duitsche* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, alleenlijk in Præt: Imperf: *van Wortel*-vocael *veranderende.* 619
Regelmaet van die Vocael-*verruiling.* 619
Regelmaet van de Terminatien. 620
Lijsten van
N°: 1, *als*, Lesan / las / gilesan; *&c.* 620
N°: 2, *als*, Fangan/fieng/gifangan; *en* Blasan / blies / giblasan; 620
N°: 3, *als*, Faran/ fuor/ gifaran; *&c.* 621
N°: 4, *als*, Wahsan/wohs/giwahsan. 622
N°: 5, *als*, Loufan/liof/ giloufan; *&c.* 622

XIX. HOOFDDEEL.

Van de IV. CL: *der Fr-Duitsche* Verba.

Verwandelende in Præt: Imperf: *op* hta/*als* Bringan / brahta / gibraht; *&c.* 622

XX. HOOFDDEEL.

Van de V. CL: *der Fr-Duitsche* Verba.

Met de Terminatie ta *in* Imperf: *en de Verwisseling van de Wortel*-vocael e *in* a; *als*
Nemnan / namta / ginemnit; *&c.* 623

XXI. HOOFDDEEL.

Van de VI. CL: *der Fr-Duitsche* Verba.

Waer onder de Onregelmatigen, als de Hulpwoorden
Wesan (*of* Sijn) / was / giwesan; *&c.* 624

XXII. HOOFDDEEL.

Van den Eersten Rang der Angel-Saxische Werkwoorden Zijnde de GELYKVLOEYENDEN.

Regelmaet van 't Character *dezer* Verba.
als Dælan/dælde/dæled (*of* gedæled). 629
Regelmaet der Terminatien. 630
Van het Hulpwoord in 't Præt: Perfect:. 631
Van de Insmelting en Inkrimping. 632
Van het Passivum *in 't generael.* 633

XXIII. HOOFDDEEL.

Van de II. CL: *der A-Saxische* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, Vocael-*wisselende in* Imperf: *en in* Præt: Partic: *elk op eene bijzondere wijze.* 634
Regelmaet van deze Vocael-*wisseling.* 634
Regelmaet der Terminatien. 635
Lijsten dezer Verba, *van*
N°: 1, *als*, Beodan/ bead/ geboden. *en* Lucan / leac / gelocen. 636
N°: 2, *als*, Bindan/band/gebunden; *&c.* 637
N°: 3, *als*, Belgan/balh/ gebolgen; *&c.* 638
N°: 4, *als*, Beorgan/bærg/geborgen. 638
N°: 5, *als*, Beran / bar/ geboren; *&c.* 639
En van Biddan / liggan / sittan; *&c.* 639

XXIV. HOOFDDEEL.

Van de III. CL: *der A-Saxische* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, alleen-

Digitized by Google

leenlijk in Imperf: *Vocael-wisselende.* 640
Regelmaet van deze Vocael-*wisseling.* 640
Regelmaet van de Terminatien. 641
Lijsten van dit soort, voor
N°: 1, *als*, Bitan/bat/gebiten (*of* biten). 641
N°: 2, *als*, Bacan/beoc (*of* boc)/gebacen. 643
N°: 3, *als*, Etan/æt/ge-eten; *&c.* 644
N°: 4, *als*, Fealłan/feol/gefeallen; *&c.* 645
N°: 5, *als*, Fangan/feng (*of* foh)/gefangen; *&c.* 645

XXV. HOOFDDEEL.

Van de IV. CL: *der A-Saxische* Verba.

Verwandelende in Imperf: *op* hte; *als*
Bringan/brohte/gebroht; *&c.* 646

XXVI. HOOFDDEEL.

Van de V. CL: *der A-Saxische* Verba.

Waer onder de Ongeregelden; als de Hulpwoorden
Haban/hæfde/hæfod. 647
en Beon (*of* Wesan)/wæs/ *enz.* 648

XXVII. HOOFDDEEL.

Van de I. CL: *der Hoog-Duitsche Werkwoorden.*

De Regelmaet of 't Character *dezer* Verba, *als*
Salben/salbete (*of* Salbte)/gesalbet. 653
De Regelmaet van de Terminatien. 654
Van het Passivum. 654

XXVIII. HOOFDDEEL.

Van de II. CL: *der H-Duitsche* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, verwisselende van Wortelklinker in Imperf: *en* Præt: Participii *beiden eveneens.* 658
Regelmaet van die Vocaelwisseling. 658
Regelmaet der Terminatien. 659
Lijsten van dit soort; van
N°: 1, *als*, Bleiben/blieb/geblieben. } 659
en Reiten/ritt/geritten. }
N°: 2, *als*, Fliegen/flog/geflogen; *&c.* 661
N°: 3, *als*, Flechten/flocht/geflochten. 662
N°: 4, *als*, Sauffen/soff/gesoffen; *&c.* 662

XXIX. HOOFDDEEL.

Van de III. CL: *der H-Duitsche* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, Vocael-ruilende in Imperf: *en in* Præt: Part: *elk bijzonder.* 663
Regelmaet van die Vocael-*wisseling.* 663
Regelmaet der Terminatien. 664
Lijsten van
N°: 1, *als*, Binden/band/gebunden. 664
N°: 2, *als*, Sterben/starb/gestorben. 665

XXX. HOOFDDEEL.

Van de IV. CL: *der H-Duitsche* Verba.

Van de ONGELYKVLOEYENDE, verwandelende alleenlijk in Imperf: *van Wortel-*vocael. 666
Regelmaet van die Vocael-*ruiling.* 666
Regelmaet der Terminatien. 667
Lijsten van
N°: 1, *als*, Graben/grub/gegraben. 667
N°: 2, *als*, Blasen/blies/geblasen. 667
N°: 3, *als*, Ruffen/rieff/geruffen } 668
en Stossen/stiess/gestossen }
N°: 4, *als*, Geben/gab/gegeben. 668

XXXI. HOOFDDEEL.

Van de V. CL: *der H-Duitsche* Verba.

Verwandelende in Imperfecto *op* hte; *als*
Bringen/brachte/gebracht/ *&c.* 669.

Digitized by Google

XXXII. HOOFDDEEL.

Van de VI. CL: *der H-Duitſche* Verba.

Verwiſſelende mede de Wortel-vocael e *bij 't* Imperf: *en* Præt: Partic: *in* a/ *zijnde anderſints aen die van de* I. Claſſis *gelijk.* 669

als Bzennen / bzannte (*en* bzennte) / gebzannet (*en* gebzennet) / *&c.* 670

XXXIII. HOOFDDEEL.

Van de weinige Ongeregelde H-Duitſche Verba. 670

Aenmerking wegens 't gebruik der Hulpwoorden in Infinit: *of in* Præt: Participii. 673

XXXIV. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche Verba *in 't Algemeen.* 676
Van 't Yſlandſche Paſſivum. 678

XXXV. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche Hulpwoorden.

als, Verda / vard / vozdenn / *&c.* 679

XXXVI. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche GELYKVLOEYENDE VERBA (*als I. CL:.*)

Gelijk Baka / bakade / *en in* Præt: Part: Act: Bakad / *en* Paſſ: Bakadur / *&c.* 683

XXXVII. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche ONGELYKVL: VERBA, *die in* Præt: Indic: *en in* Præt: Part: Paſſ: *elk eene bijzondere* Vocael-*wiſſeling aennemen*:

(*als* II. CL:) *dus*

N°: 1, Gryppa / greip / gripenn. 686
N°: 2, Bioda / baud / bodenn. 687
N°: 3, Finna (Finda) / fand / fundenn 688
N°: 4, Bera / bar / borenn, *enz.* 689

XXXVIII. HOOFDDEEL.

Van de Yſl: ONGELYKVL: VERBA, *die in* Præter: Indic: *van* Vocael *verwiſſelen, dog niet in* Præt: Part:.

(*als* III. CL:) *dus*

N°: 1, Gefa / gaf / gefenn / *&c.* 690
N°: 2, Fara / foor / farenn / *&c.* 691
N°: 3, Blaſa / blies / blaaſenn / *&c.* 692

XXXIX. HOOFDDEEL.

Van de Yſl: ONGELYKVL: VERBA, *gelijkende na die van de* I. CL: *en die van de andere* Claſſ: *te gelijk*:

(*als* IV. CL:) *dus*,

N°: 1, Ber (pulſo), barde / barenn / *&c.* 693
N°: 2, Drpn (boo), drunde / *&c.* 694

XL. HOOFDDEEL.

Van de Yſl: Omregelmatige VERBA, *als*

Naa (apprehendere), naade / naadur.
Groa (germinare), grære / groen.
Kem (venio), kom / komenn.
Thuo (lavo), thuode / thueigenn. } 695
enz:.

Bijlage

Digitized by Google

Bijlage No: 7.

Van de LAND-VRIESCHE *Dialect*, *vergeleken tegen de* NEDER-DUITSCHE.

Inleiding. 699
Van de Scherpheid en Tongdraying van die Dialect, *benevens het veranderlijke beloop van dezelve.* 699
Lijstje van de Land-vriesche Woorden. 703

Van de LAND-FRIESCHE VERBA.

Van de GELYKVLOEYENDE, tegen onze I. CL:.
als Bejaerjen (*begeeren*), bejearde/ bejeard.
Fielen (*voelen*), fielde / field / &c. } 706
Van de ONGELYKVLOEYENDE, tegen ons II. CL:. 707
als Bytten (*Bijten*), biet / bytten.
Lyen (*Lijden*), lit / lynne.
Schrieuwen (*Schrijven*), schreau/ schreauwn.
Genietjen (*Genieten*), geneat/ genotte.
Bynnen (*Binden*), buwn/buwne/*enz.*

Tegen onze III. CL:. 708
als Ferren (*Varen*), foer / faerne; *enz.*

Tegen onze IV. CL:. 709
als Nimmen (*nemen*), naem/nomme; *enz.*

Tegen onze V. & VI. CL:. 710
als Bringen (*Brengen*), brocht/brocht/&c.
Schieden (*Scheiden*), schaet/ schaet.

Tegen onze Onregelmatigen. 710
als Dwaen (*Doen*), die / dien; *enz:.*

Bijlage N°: 8.

CXXVI. WAERNEMINGEN *op de* HOLLANDSCHE TAEL, *te saamengestelt door*

Pr: Csz: HOOFD.

Beneffens

Eenige Aenmerkingen over dezelve.

van pag: 711 *tot* 743.

Digitized by Google

WAERSCHOUWING.

De Lezer verzuime niet, vooral zo zijn tijd wat koſtelijk zij, onze VOORREDEN vooraf te doorlezen. Om 't gewigt der zake heb ik verkoren deze vreemde Waerſchouwing te doen, vermits vele anderen, zo wel als eertijds ik, uit een al te grooten drift gewoon zijn de Voorredens over te ſlaen, waer door we ligtelijk een regten Leidsman van 't Werk konnen miſloopen, ten minſte zo de Schrijver de plicht en dienſt eener Voorreden gekent heeft.

Digitized by Google

AENLEIDING

Tot de Kennis van 't

VERHEVENE DEEL

DER

NEDERDUITSCHE SPRAKE.

DE LIEFHEBBER.

Eerſte Redewiſſeling.

1711 $\frac{3}{m}$.

tuſſchen

N. en L.

N. ONze Kennishouding van overlang, beneffens de overeenkomſt in meer dan eene Liefhebberij trok mij, voornamelijk ſedert ons laetſte geſprek, hier na U toe, om, zo verre het wezen mogte, eens uit de grond op te mogen handelen over Aenmerkingen betreffende onze Moederſprake; alles, om te netter te worden in het Denken, en in myne Gedagten te konnen uitten, als mede om 't edelſte der Uitdrukkingen van anderen te beter in hare waerde te verſtaen; want dit bedoel ik in de Taelkunde, die buiten

I. Aenleiding van deze Onderhandeling.

Digitized by Google

dat eene ſchrale weide is, bequaem om de herſenen mijmerend, de lichaemen mager, en zaken tot ijdele klanken te maken.

L. Ik weet wel, Mijn Heer, dat men niet veel vuer behoeft om uwe Liefde te doen vlam vatten. Een onderzoek en Redewiſſeling met ymand, die reeds zo veel Letterkennis bezit, kan mij niet als gevallig wezen; dies ſlae ik de onderhandeling niet af, mits uw gezeg van *uit de Grond op*, dat zo vrij wat inſluit, en ligter te zoeken dan te vinden is, mij niet te naeuw aen de letter binde. Maer, kan uwe geeſt niet ruſten in den loffelijken arbeid, die eenige Liefhebbers, elk in 't bijzonder, nog onlangs over die ſtoffe in 't licht gaven? Of, heeft de Liefhebbery iet onverzadelijks?

II. 'Oogmerk van de Onderhandeling en 't Werk.

N. Ze heeft, zo lang men veld meent te winnen. Ik prijze dien arbeid: ik zocht te werken tot opbouw, niet tot verſtrooijinge of verwerring. Ik zocht eensdeels vermaekt te worden in beſchouwingen, die minder dor en laeg waren dan 't gewoone platte *Grammaticael*, om den oorſpronk der Tale en der Benamingen meer natuerkundig (*Phyſicè*) en Redelievig (φιλολογικως) verhandelt te zien; waer toe ik ook zocht na meerder bericht van onze Oudheid; anderdeels zocht ik nog na Regelen in vele zaken, welke bij anderen of niet aengeroert, of als onregelmatig zijn opgegeven. Dit hope ik, ten minſte in eenigen deele, bij U te bekomen; niet alleen om dat ik in uw uitgegevene werkje van de *Gemeenſchap tuſſchen de Gotthiſche Sprake en de Nederduitſche* onze Oudſte Oudheid verhandelt zag, maer ook om dat ik onder ons laetſte bij-een-zijn, opheldering kreeg van eenige duiſterheden, die mij in mijn onkunde te voren onredbaar ſchenen; al had ik geene andere rede, zo was deze laetſte genoeg. Daerenboven zag ik toenmaels uwe *Ontdekte Regelmaet en Rangſchikking*, zo wel van de *Oud-Frankiſche* of *Oud-Almanniſche*, en *Angel-Saxiſche*, als van de Hedendaegſche *Hoog-Duitſche* en onze *Nederduitſche Verba*; ſtrekkende alles tot aenwijzing hoe men tot nog toe ten onregte geagt heeft, dat bij alle deze gemelde Spraken de Ongelijk-vloeijenden, die groot in getal, en de voornaemſte der *Verba* zijn, voor Ongeregelt te houden waren. Eene vlekke, die waerlijk te deerlijk zou zijn, indien ze zo wel in waerheid, als in de vergiſſing der Letterkonſtenaers beſtond. Ik zag egter dit alles ſlegts ter loops; waerom ik verlangende ben om het zelve nader te mogen in- en door-zien: want, behalven dat de Oudheid en haer Tuſſchenverloop mij dan, als de kennis daer van dienſt kan doen aen 't Onze, zeer vermaken kan, zo ben ik ook van gedagten, dat zonder deze kennis, veel naeuwkeurigs, ja bijna al het Waerom der gebruiken, en vooral het *Etymon*, het ſtuk van de Afleiding of Woord-ontworteling, nooit grondig kan gekent worden. Immers in zulk ſoort van beſchouwingen dunkt mij 't Verhevene onzer Tale te ſteken: want yder Konſt, yder Wetenſchap heeft hare hooger en lager trappen, dog dat gene, 't welk zulk eenen Lezer vereiſcht en onderſtelt, die niet laeg van oordeel en reeds bedreven is in de gemeene Leſſen en 't Gebruik, behoort tot het

Ver-

Digitized by Google

Verhevene Deel; in welk ſtuk ook de bloote Betragting zelf loffelijk is; *in Magnis voluiſſe ſat eſt.*

III. Twijffelingen van opſchorting.

L. Dat ik al vrij wat gewurmt heb in deze ſtoffe, ſtae ik u toe: ik heb ook wel vooraf gezien, dat ik, met het uitgeven van mijn vorige Boekje, mij eenigſints verbond aen 't vervolgen, zo ik 'er anderſints rijpe vrugten van wilde doen plukken: maer, terwijl ik hier toe bezig was in 't *Frank-Theutſch* en *Angel-Saxiſch*, en voornaemlijk een wakend oog hield op 't gene ons leeren konde, hoe oud meeſt alle de eigenſchappen onzer Tale zijn, of op 't gene tot ontwarring konde ſtrekken van eenige tegenwoordig twijffelagtige of ook ſchijnſtrijdige Gebruiken, zo bevond ik mij, ter oorzake van vele nieuwe en onverwagte ontdekkingen, hoe langer hoe dieper in zee, en bedraeit, hoe ik in eenen togt, volgens mijn opgevatte voornemen, ten einde van dien arbeid koom'; want, die dingen ſtuksgewijze voor den dag te brengen, gelijkt mij te weinig, als geen luſt hebbende om telkens op nieuws in 't Wargaren van 't *Grammaticael* te blijven hangen, of verſtrikt te raken. En, wanneer ik daer bij overwege, hoe weinigen dat 'er zijn, of kunnen zijn, die luſt ſcheppen in beſchouwingen over 't Letterkundige, zo ſtae ik te mets in twijffel, of niet beſt mijne ſchetsgewijze opſtellen in hare rouwe gedaente bij mij mogen blijven ruſten, als zijnde voor mij van genoegſaem behulp: daerenboven heb ik doorgaends bevonden, dat Luiden van 't beſte oordeel allermeeſt een weerzin toonen tegen 't gewoone *Grammaticael*, zulks dat zelfs de naem van *Grammaticus* bij haer ſlegtjes te boek ſtaet.

IV. Tegenredenen.

N. Zo vind ik het ook wel, maer waer in en waerom tog is het dat ze klagen? is 't wel anders als over een drooge behandeling, of over eigen-verdichte regelen, zonder wettig gezag of rede, of over Lettervittingen van geen belang, die niets toebrengen tot de verbetering der Denkbeelden? Dog nooit was het over 't nutte en ware Letterkundige; daer voor hebben al te groote Geeſten groote agting getoont; de verſtandigſten zoeken allermeeſt, als ze iet moeten doen, te weten wat ze doen, en waerom ze iet dus of zoo doen. 't Is derhalven wat anders, daer men in de Taalkunde na 't nutte zoekt, na zaken, oorzaken, en rede, en dat alles tot opheldering en beſchaving onzer Denkbeelden: ja, voor de grootſte, mits geleerde, haters van 't gewoone *Grammaticael* zal, geloof ik, dit onderzoek vooral niet minder behaeglijk zijn, dan voor de gemeenlijk bekende Liefhebbers. Laet het derhalven vaſt ſtaen, om uw reeds begonnen werk voor het Licht te bereiden; want hoe zoet en loffelijk is het mede te deelen daer men kan? Gy ſchept wel vermaek in de ontdekkingen die anderen in 't licht geven, nogtans geniet je daer ſlegts; en zo veel heerlijker het is te geven dan te ontfangen, zo veel behoort ook de geneugte aen te waſſchen. Hoe kan eenen menſch iet fraeijers te beurt vallen, dan te geven zonder miſſen, en te geven dat niemand den ontfanger ontnemen kan? Met geen' Rijkdom, geene ſtoffelijke goederen vermag men dit: dit is een bijzonder eigen aen Konſten en Wetenſchappen, en een teeken dat ze Goddelijke

Digitized by Google

gaven zijn: Ja men verlieft niet alleen bij zulk geven niet, maer wint meeft altijd, want, al onderwijzende leert men.

V. Zwarigheid omtrent de manier van de Behandeling.

L. Mijn Heer ftrooit vierige vonken om loffelijk brand te ftichten. Ik weiger niet ten dienfte van anderen, en tot opwekking van een goede Liefhebbery wat moeite te ondergaen; te meer wanneer ik, als in dit ftuk, een groot deel van de nuttigheid in mij zelf kan vinden; want al voor langen tijd heb ik ervaren, dat het fchrijven de gedagten, die anderfints niet dan fchemerachtig en giffenderwijze in 't hoofd liggen, befchaefder maekt: daerenboven ontlaft men de Herfenen van 't gene 'er uit wil, om ruimte te maken voor nieuwe bezwangering. Hoewel ik van de andere zijde met eenen bewuft ben, dat men, voor zig zelf iet aenteekenende, duidelijk genoeg fchrijft, indien men flegts over één of meerder jaren zig zelf verftaen kan; en heeft men midlerwijle luft om over zijne opmerkingen eens met anderen te raedplegen, zo vertrouwt men zig op de mondelinge uitbreiding of ontduiftering; dog, in 't fchrijven voor een ander en voor 't Gemeen, neemt de fchikking en befchaving te mets zesmael meerder tijd weg dan de vinding. Dus ook, als ik om mijn fchetswerk denk, vind ik den omtrek te wijd, om binnen korten tijd het gantfche beflag in zijne vereifchte houding en kragt te krijgen: ik kan ook bij mij zelf nog geen vaft befluit opmaken, wat beloop ik beft aan 't Werk geven, wat ftijl ik aennemen zou. Ik zoek kort te zijn, ik zoek klaer te zijn, als hatende het tegendeel van 't een en van 't ander. Maer hoe zal ik dit juifte konnen treffen? Schoon ik den middelweg infloeg, zonder in 't platte te vervallen, ik zou egter te laf en langdradig fchijnen voor de genen die fnel van bevatting zijn, al is 't dat de trage van oordeel dat zelfde gezeg nog te kort zouden agten. Ik weet wel aen welken ik my 't minft zoude kreunen; maer, aengaende den Stijl, hoe zal ik hem aenvoeren? Zal ik hem fchikken by wijze van leffen? Hoe dor en verdrietig zal hij worden, vooral wanneer 't wat lang duert? Of zal ik hem nemen bij wijze van Befchouwingen? Deze roert wel, en verwekt meer vier, luft, en leven, maer is ook bezwaerlijk voor een ander om te volgen, en voor mij om zulks in 't *Grammaticael* dragende te houden: zo de aendagt van den Lezer eens mifte of vermoeit wierde, ligtelijk zou hij het waerdigfte kunnen verbijflaen; en telkens vermaen van opmerking te doen, zou te laftig en te verwijtelijk komen voor een die vaerdig van oordeel is, en dus wierd ik ftootelijk voor dien aen wien ik meeft zocht te voldoen.

VI. Oploffing en befluit over de Behandeling.

N. Die zwarigheden keer ik tot mijn voordeel; laet onze Tweefpraek het beloop van uw werk beftieren. Alhoewel de gemeenzame Spreek-ftijl vrij wat na 't platte trekt, hij heeft nogtans zijne vermakende verandering; hij verheft, en hij daelt, hij verhaeft, en verflaeuwt, na 't onderfcheid van ftoff, of na toevalligheid van drift en vier: en zulk leven, zoo men de verwarring vermijden kan, onderhoud den Lezer met minder verdriet. De Spreek-ftijl kan bijna allerhande gedaente aennemen, des zal hij ook ongetwijf-

Digitized by Google

getwijffelt zig doorgaends kunnen vlijen na uwe reeds gemaekte *Notulen*, nu en dan bij inval van gedagten opgeſtelt. Dan zoude ik voorts aen uwe zorg' bevolen laten, om dat mondgeſprek van twijffelduidingen en overtolligheden, van ſtrammigheden en herhalingen, die in een tweeſpraek uit de vuiſt niet te vermijden zijn, na uwe verkiezing te zuiveren. Dus bereikte ik teffens mijn oogmerk, om, zonder uw merkelijk verlet, mijne Liefhebbery te voldoen: en, zo onze onderneming een goeden uitſlag verkrijgt, gelijk ik verhope, zo hielp ik mij aen 't gene ik verlang, en u aen een korter einde van zaken.

L. Tot een proeve te nemen ben ik niet ongenegen. Ik heb ook wel luſt in de verandering en nedrigheid van den Spreekſtijl; hij verheft niet als om tijdig weder te dalen: ondertuſſchen is het veilig by de Laegte: en ik keure het beſt in een Schrijver, dat hij meer het nut van zig zelf en van een ander ſchijnt bedoelt te hebben, dan om te toonen hoe verre hij in eenige konſt of wetenſchap gevordert zij. Dog, op dat onze Redewiſſeling te beſchaefder opkome, zag ik het onderwerp van onze naeſte Verhandeling liefſt vooraf verkoren, op dat we beiden beſt geſcherpt mogen zijn, latende den tijd van onze bijeenkomſt aen Mijn Heer.

N. Die keur kan ik niet afſlaen, en noem 'er toe, volgens mijn ijver, den dag van morgen. Tot onderwerp had ik gaerne uwe Aenmerkingen over de Tael of Spraekvoering in 't Algemeen, vertrouwende op hare Heerlijkheid en Waerde; en verbeelde ik mij vaſtelijk, dat zig niemand in die beſchouwing zal kunnen ophouden zonder agting en tevens ook liefde te krijgen voor de Taelkunde. Ondertuſſchen twijffel ik niet, of gij zult met mij voor goed keuren, dat ook dit ons geſprek, als een aenleiding van het Werk zijnde, na vermogen van ons geheugen, aen de penn' wierde toevertrouwt.

L. Dat ſtemme ik toe, en meene dan dit ſtuk met den naem van *Liefhebber* te doopen, als waer in het merkteeken van uw Perſoon, uwe vierige liefde tot de Letter-oeffening, niet tegenſtaende ze, zo min als de mijne, geen tijdelijk gewin in 't allerminſt op 't oog heeft, zo merkelijk heeft doorgeſtraelt; te meer om dat 'er Liefhebbery tot zulke ſtoffe vereiſcht word, en om dat uwe beweegredenen genoegſaem alle de aenſpoorингen vervatten, die mij van anderen zijn voorgekomen.

Digitized by Google

LOF DER SPRAKE,
OF
HEERLYKHEID EN WAERDE
DER SPRAEK-VOERING.

Tweede Redewiſſeling.

N. en L.

N. NU kom ik mijn Vrind, om voldoening van 't gene gij giſteren mij toeſtond; ik zie op onze onderhandeling over de Spraekvoering in 't Algemeen, hare geboorte naemlijk, haere Heerlijkheid en dienſt, haer groot worden en den aert van verſpreiden; alles met oogmerk en hope of door deze overdenkingen de agting en liefde mogten opwakkeren, als mede om te zien op welken grondſlag een Tael-behandeling ruſten moet: en ik heb 'er zelfs een begin van opgeſtelt.

I. Waerde van 't gebruik der Sprake. Niet zonder ontroering kan ik een Doofgeboornen aenzien, als ik overwege wat Heerlijke gaven zulk een menſch miſt, terwijl nogtans de Goedheid van den Schepper die aen ons en anderen heeft mede gedeelt, en die wij niettemin zo onagtſaem veel al gebruiken, zonder opheffing van handen, zonder opwekking van dankbaerheid: want al is het, dat die ongelukkige van het licht der Rede niet ten eenemael ontbloot is, hy taſt egter met zijn verſtand gelijk de blinde met zijn' hand: niet alleen dat hij berooft is van alle de ziels-vermaken en voordeelen, die 't Gehoor toebrengen, maer daerenboven ontbreekt hem die onwaerdeerlijke ſchat, dat hemelſche geſchenk, de Spraek meen ik. Verbeeld u eens met mij een ſamenvloed van menſchen, onder welke niemand ooit geweeſt ware die ſpreken konde, wat zou' m'er veel anders van verwagten konnen dan van 't ſtomme gedierte? en zo 'er ijmand mogt' gevonden worden die deze onnozelen deze behoeftigen van dat gebrek konde verloſſen, zoud' een menſch aen een menſch iet waerdigers kunnen mededeelen. Al wat ijder der Goden, of liever der Vergode Vorſten van 't Heidendom, in zijn levenstijd wel eer aen 't Menſchelijke geſlagte tot nut of vermaek, zo men voorgeeft, heeft toegebragt, 't zij tot opbouw van konſten en wetenſchappen, 't zij tot onderhoud van een goede Gemeenſchap, 't is alles te ſamen gering van belang in vergelijking' van de Waerde der Sprake: en hier uit zelf trek ik geen ongevoeglijk bewijs dat de Heidenen haere Goden van voor-

Digitized by Google

voorname Menſchen ontleent hebben, dewijl ze doorgaends alleen zulke van hare daden weten op te tellen, die, ten beſten genomen, wel eenigſints heilzaem waren voor hare onderdanen ofte geburen, maer nimmer zulke die iet regt-goddelijks behelſden; dus wagt zig ook wel *Ovidius*, die groote opſchikket der *Fabulen*, van in zijne *Metamorphoſis* aen ijmand van die verzierde Naemgoden de Schepping toe te ſchrijven; zelf noemt hij 'er geen een, zo veel ik mij erinneren kan, die aen de menſchen de Reden en de Spraek' zou' gegeven hebben, dog hij eigent dat Wonderſtuk toc aen dat Onbepaelde en Aller-eerbied-waerdige Wezen onder de benaming van *Deus* en *Melior Natura*, en verder *Ille Opifex rerum mundi melioris Origo*; als agtende, met reden, dat aen de andere Heldengeeſten, op zijn beſt, niet meer als een onderbeſtiering was toevertrouwt.

Maer, om tot onze ſtoffe te keeren; als ik het nut der Sprake bedenk, zo groeit mijn ijver zo kragtig, dat ik den klein-agter der Taelkenniſſen in een Redenaers Stijl wel toeduwen zou, *dat hij ſtom zij, die de Sprake gering ſchat!*

L. Wenſch hem liever toe *de gave van wel te ſpreken*, zijn klein-agten zal wel haeſt in Liefde verwiſſelt zijn. Maer, ſchoon uwe ijver, Mijn Heer, de haven voorbij zeilt, uwe beſchouwing nogtans maekt mij gaende. 't Gene gij bijbrengt is nog veel te gering; ik zal 'er meer en nogtans veel te weinig van zeggen. Die gave is al te overheerlijk, dan dat de beſte Taelvoerder hare regte verdienſte in hare nette mate zal kunnen afſchilderen. En 't gene ik onder mijne invallende gedagten wegens de verwonderlijkheid der Klankvorming in geſchrift aengeteekent heb, zal hier niet qualijk op paſſen. " Wat was de Menſch tog zonder Spra- „ ke? wat de Gezelligheid? wat de Gemeenſchap? Geene Overeenkom- „ ſten, geene Wetten konden 'er plaets hebben, geen Mededeeling van „ gedagten, geen Onderwijzing nog aenqueking van Wetenſchap, of „ van een goed gebruik der Rede. Afgeſcheidene Holen, ſchuilhoeken „ in de Boſſchen om zijnen magtiger Medemenſch te ontwijken, waren „ hem eigender dan de Bijwooning: En, zo hij ergens in van 't wilde „ gedierte nog verſchilde, 't zou in overmaet van verwoedheid moeten „ beſtaen, om dat de geweldigſte drifteu door ſchranderheid geſtijft zouden „ worden. O! Helſche gevolgen van een algemeene Stomheid! Maer, „ in tegendeel, O! Heerlijke Taelvoering! O! Wonderbaerlijk vermogen! „ dat deze rampen met zo weinige moeite wegvaegt, dat zelf een ſteenen hart, zo 't hier maer te regt op ſtil ſtond, in eerbied en liefde tot den „ Gever van dit geſchenk zou doen verſmelten; een Gave zo dierbaer, „ dat ze ons de Aerde tot een Paradijs zou maken, zo ze nooit misbruikt „ wierd, zo geen onkunde of verkeerd beleid zig ooit van haer bedien- „ de. En, in welke welluſtige velden van Verwondering kan onze Geeſt „ vervoert worden, als men overweegt wat 'er tot het Spreken en Wel- „ ſpreken vereiſcht word? Bezie de Wijsheid van den Schepper, hoe Hy „ de Lugtdeelen ontfanklijk van Klankbewegingen geſchapen heeft, zo dat „ ze niet alleen eene *Sterker* en *Zwakker* beweging *van Geluid* aennemen, maer „ ook

II. Verwonderlijkheid der Klankvorming.

Digitized by Google

„ ook eenen *Hooger* en *Lager toon*, en daer door eene Zielroerlijke Leiding
„ van gezang; Overdenk zijne Goedheid dat Hij den Menſch niet alleen
„ met bequame werktuigen beſchonk, om die tweederhande trapsgewijze
„ verandering van klankbeweging in de Lugt door 't gehoor te kunnen
„ onderſcheiden, en, dat nog meer is, om zelf die klanken na zijn welge-
„ vallen te kunnen voortbrengen, maer allermeeſt, dat Hij ons 't vermogen
„ gegunt heeft van de *Letterklanken* te maken, van het *Woordvormen*, van
„ het *Taelvoeren*, om op zulk eene wijze onze innerlijkſte gedagten aan
„ anderen te kunnen mededeelen; welke eigenſchappen der *Letterklan-*
„ *ken* niet door eenig ander werktuig dan door keel, tong, en mond zijn na
„ te bootzen. En, dat wonderlijk is, ijder van onze Klink-letters (*Vocales*) is
„ ontfanklijk van alle de gemelde trapsgewijze veranderingen der Klankbe-
„ wegingen, zonder daer door iets te ontaerden van haer' natuer: men
„ kan op de A, alle tonen, alle wijzen zingen, en elke toon kan men
„ *zagt* en *ſterk* uitgalmen naer geliefte, zonder dat het *A-geluyd* iet anders
„ dan zig zelf gelijkt; het zelfde kan geſchieden op yder der zuiver-enkel-
„ de *vocalen*: en wie is 'er, dien, dit wel bevattende, de verwondering
„ niet zal doen zeggen of denken, Hoe komt een menſch tot zulk een
„ vermogen!

N. Waerlijk, mijn Vrind, niet dan al te zelden overweegt men genotene giften. Deze gave, dit vermogen komt mij zo waerdig en verwonderlijk te voren, dat ſchoon ik mij eenen Adam, een eerſtgeſchapen' menſch als onbeſmet van Geeſt en edel van werktuigen verbeelde, ik niet bezeffen kan hoe bij hem een Taelvoering zou verwagt konnen worden, zo Gods Almagt hem niet beſtraelt had met een drift tot zulk een' beweging; en zelf waer die konſt ook ligt met zulk eenen verſtorven, zo de vinger Gods den Kinderen niet een ſterken trek en eene onbegrijpelijke hebbelijkheid tot nabootſing hadde ingeplant.

L. Met groot regt verdienen de Kinderen hier uwe opmerking: want aen dezen gedenk ik nooit zonder verwondering; naeulijks geboren zijnde, moet de Geeſt terſtond bezig zijn om de werktuigen der zinnen gade te ſlaen, en zelf ook te beſtieren; de eerſte keure valt wel op de Smaek; en van de Pijnlijkheid en Behoefte zijn de krimping en 't krijten, en van de Vrolijkheid een eenigſints blij' gelaet getuigen, maer hoe onzeker en ontijdig zijn alle de overige beſtieringen der Leden? Hoe wild is de roering van 't Gezigt? het paſt op Ligt nog Duiſternis; en hoe domlig is 't Gehoor? want etlijke weken zijn 'er van nooden eer het kind door eenige beweging beſcheid doet op 't Geluid; en nogtans binnen twee, drie jaren, of daer omtrent, ziet men 't zijne tengere Ledetjes zetten waer het wil, het gaet, het ſtaet, het woelt, het loopt, het ſpringt; het is dan reeds geoeffent om de Oogen te keeren na de zigtbare dingen, om, na mate van den afſtand der Voorwerpen, niet alleen de twee oog-appels nader bijeen of wijder van elkander te ſchuiven, maer ook, dat meer is, om de Vliezen der driederhande Vogten, als het waterige, kriſtallijne, en glazige vogt,

voor-

Digitized by Google

voornaemelijk het middelſte, zoodanig te verſchikken of te vervormen, dat de inſchietende ſtralen het Net-vlies wel mogen aentreffen; dewijl men, zonder dat niet anders ziet als door een qualijk geſteld vergrootglas, en alles is domlig en verwart, gelijk de Ervarentheid en de Wiskonſt leert: De Kinderen kennen als dan het onderſcheid tuſſchen Ouders, tuſſchen Vreemden en Vrinden; hun gehoor is bedreven op de klanken, ze giſſen op de plaets en op de verheid van 't geraes; ze onderkennen de ſtem van min en van huisgenoot, ze verſtaen de ſpraek' van hunne Moeder, en hebben opgemerkt welke ſamenzetting van Letterklanken zy, die met haer omgaen, gewoonlijk aen de zaken van hare bevatting toepaſſen. En, o wonder! ze weten zelf reeds Tael te voeren en de natuer' der Klankleidingen te volgen; ze weten met een vleijende toonverheffing het oor van de Moeder te ſtreelen, en den ſteurders van haer poppeſpel met een gramme beknorring te keer te gaen. Wat leertmen niet al veel, door opmerking, door 't gebruik, en zonder regelen, ja zonder zelf daer nae te weten, hoe men 't geleert heeft, of hoe men 't doet! En wie is 'er van bedaegden ouderdom, die het tiende deel van dat in zo klein een tijdbeſtek zou kunnen leeren? want, alhoewel onze tong als dan gewent is op het Klankvormen, en ſchoon wij de Ervarentheid, en de op- en uit- rekening van die (in welke onze redenering beſtaet) tot behulp hebben, ja ſchoon wij van de beſte regelen, tot merkelijke bekortinge, ons bedienen, hoe vele jaeren hebben wij egter van nooden om een' vreemde tael in haer eigenſchap te konnen meeſter worden? en hoe ſlegt zou 't met ons ſtaen, indien wij in onze eerſte kinderjaeren niet leerzamer waren geweeſt dan nu? Hoe wel doet een Ouder dan als hij dien weligen grond niet anders dan met wat goeds tragt te beplanten, want de dwaesheid van Speelgenooten, en de ſlegte voorbeelden van die van hooger jaeren, gevoegt bij de wiſpeltuerigheid der kinder-driften, zullen onkruid genoeg op dien akker ſtrooijen: 't was dan te wenſchen, dat elke jongeling, die reeds bevatting van zijn welſtand krijgt, vooral op zijne tong' paſte, op dat het misbruik van die onwaerdeerlijke gave hem geen te zwaeren ſchuld op den hals hale.

Maer ik raek te ver, de verwondering heeft mij wijd omgevoert, en nog zou ik niet ruſten, ten ware ik vreeſde, dat ik uw aendagt te veel gevergt, en u verhindert hadde om uwe vragen of voorſtellen te doen.

N. Zou opwekking van liefde eenen Liefhebber verdrieten? o neen; vervolg uwe Aenmerkingen.

III. Heerlijkheid van de geboorte der Spraeke;

L. En, zou men de *Taelvoering* of 't Vermogen van die niet onwaerdeerlijk agten en noemen? als zijnde gegeven om te dueren zo lange de werelt duert, en een Goddelijke gave, geſchonken aen onzer aller aertsvader Adam, om haer aen te queken tot dienſt en band van maetſchappije, en, na dank-plicht te rekenen, tot lof van zijnen Weldoender; zijnde wijders, om haer vrugtbaer en bloeijende te maken, gevoed met de

Digitized by Google

melk der Rede: want zo de Rede hare hulp niet geboden had om de ſchikking der Sprake te voegen na 't natuerlijke onderſcheid en de bequame leiding der denkbeelden, alle wetten of vaſtſtellingen daer omtrent waren ligtelijk onbruikbaer geweeſt of geworden.

N. 'T is wel waer dat de Tael van oud-adelijke geboorte is, en 't lijd bij mij geen twijffeling of hare Grondlegging, zo wel als die van Staet, is op het beleid van de Rede gebouwt, gelijk ook niet ten onregt in 't Griekſch een *Woord* en de *Rede* door een zelfden naem λογος worden uitgebeeld; maer nogtans is het nu van agteren ons dikmael zo duiſter om de rede van hare gebruiken te konnen uitvinden.

IV. Aenwaſch en volle Bloeij der Spraken.

L. 'T verloop van lange tijden en de vermenigvuldiging der zaken doen de redding moeilijk worden; want, in 't overwegen van den natuerlijken aenwaſch eener Sprake tot haren vollen bloei toe, zo dunkt het mij klaer te zijn (voornaemlijk als ik aen uw aangeroerde vergelijking van de Spraek- en Beſtierkunde gedenk) dat 'er in het allereerſte begin van een eerſte huishouding of gemeenſchap weinig *Beſtierkunde* van nooden is; Regelen bij forme van Wetten zijn 'er overtollig: indien de Huisvader ſlegts verwarring weet te voorkomen, en zijn huisgenooten door goeden voorgang en gewoonte zo veel orde weet in te planten, dat de bezigheden tot vervulling van nooddruft haer' ongekreukten gang gaen, zo is een voornaem deel van zijn huishoudelijk-beſtier voldaen; en dus kan hij ook wel met zulk een Tael' beſtaen, die ſlegts onverwart en verſtaenbaer voorkome, en voldoende zij aen de eenvoudige daeglijkſe bedrijven, die tot 's levens onderhoud ſtrekken, ſchoonze, buiten dat, dor en ſchrael ware, en zonder cierlijkheden: maer, groeijen 'er vele huishoudingen uit een, die nog onder eene zelfde hoofdbeſtiering blijven, zo word 'er terſtond eenige meerder Schikkunde vereiſcht, en bij de vermeerdering der zaken is ook eenige verrijking van Tael te verwagten: dit eene en 't andere moet al toenemen, zo lang die Gemeente nog aenwint, en zig breeder komt uit te zetten. Gebeurt het ondertuſſchen, dat of Nooddruft of Geſchil een deel van dien volk-rijken hoop na een verder afgeſcheiden oord drijft, zo zal 'er natuerlijk, na een langwijlig afzyn, eenig verſchil ontſtaen in de Levenswijze, Tongeſlag, en nieuwe toepaſſing van Woorden omtrent nieuwe voorkomende zaken. Komt het nu verder te gebeuren, gelijk 't ook gebeuren kan, dat twee of meer van die geſcheidenen wederom bij een kruipen, als bij forme van een' nieuw-opgerigte maetſchappy, zo zal 'er wederom te netter orde noodig wezen, en elke huishouding zal van haer eigen goeddunken over 't Beſtier en de Tael' eenigſints moeten afſtappen, elk zal 't zijne moeten toeleggen tot een gemeene Overheid, die den band der maetſchappije geſtrikt houd, die moetwillige overlaſt kan teugelen, die 't ongelijk kan doen boeten en die voor ſcheidsman kan verſtrekken over 't Welverſtaen der woorden. Dus komt 'er een *Gemeen regt* tuſſen huishouding en huishouding, zo wel omtrent de Spraek' als Dadelijkheden; hoewel elks vrijheid en magt, niet verder beſnoeit

ſnoeit raekt dan in zulke zaken, die betrekking hebben of op een ander of op 't oorbaer van 't Gemeen. Dog elke vermeerdering of vermenging van leden, elke aenqueek van maetſchappij verwekt nog al meer nieuwe beſchouwingen, en vereiſcht nader bepaling van Ordens en Staetbeſtier, waer uit ook te mets eenige beſchaving en verrijking van Tael moet ontſpruiten. Maer zelden komt men aen 't ſchiften en ſchriftelijk vergaderen van *Staet-* en *Tael-wetten*, bevorens de Mogendheid der Gemeenſchap aenzienlijk geworden en in vollen bloeij geraekt zij, bevorens het Staetsbeſtier en de Tael te gelijk met de andere konſten en wetenſchappen ten naeſte bij haer opperſte bereiken. Want dan eerſt is 'er rijkdom en toevloed van menſchen, dan vind men alle bedenkelijke bedrijven, dan woelen de gedagten op alle wegen, zo wijd en verre de Geeſt het perk van 't onmeetbare weet om en door te zweven.

V. Toepaſſing op onze Tael.

'T is derhalven geen wonder dat zo lange onze Voorouderen zig bijna niet dan met den Landbouw, Jagt, of Viſſcherije bemoeiden en meeſt op 't land woonden, zo lange de Zeevaert en Handel tuſſchen ons en de Vreemden niet gehandhaeft wierd; zo lang 'er geen Volkrijke ſteden waren, daer de begeerte en behoefte van de eene kant kloekheid, en de rijkdom en ruſt van de andere kant de konſten en wetenſchappen aenqueekten; 't is geen wonder, zeg ik, dat onze Voorouders zo lange zij in hare eenvoudige levensplooi gebleven zijn, ons geene beſchrevene Wetten (nogt' in Staet- nogt' in Tael-beſtier) hebben nagelaten.

N. Niettemin ſedert eenige weinige eeuwen herwaerts aen, terwijl ons Nederland en voornaemlijk ons Holland de zetel geworden is van overvloed, en toeloop van menſchen, zo heeft men uit de velerhande ſchriften onzer Letterhelden konnen zien, dat onze Tael, zo wel als eenige andere, iet groots vermag. En, gelijk het van zelf ſpreekt, dat de Beſchaeftheid en Edelheid der uitdrukkingen een vaſt teeken zijn van de netheid van oordeel, als beiden alleen afhangende van een keurlijk onderſcheid der beſchouwingen, zo zal 'er zig geen kleine roem opdoen voor onze Voorouderen, wanneer we ons hedendaegſe Nederlandſch in zijn eigen aert zullen inzien, als zijnde *ten uiterſte Rijk en Kragtig van Woorden*, *Edel in 't Onderſcheiden*, *beminnende Klaerheid van Schikking*, *Vloeijendheid en Zuiverheid van Klanken*, *zonder vrugtelooze By-geluiden*, *bequaem tot allerhande Stijl*, *zo Deftig en Hoogdravend*, *als Nederig en Gemeenzaem*; behoevende in dit alles niet te zwigten nogte voor 't vermaerde Griekſch, nogte veel min voor 't Latijn; en bezittende daerenboven niet alleen *die gemakkelijkheid van Woord-koppeling*, die aen de Griekſche Tael haren grootſten luiſter toebragt, maer ook, gelijk Uw E: in het Naſchrift van zijnen Brief wegens de Gotthiſche Spraek hebt aengemerkt, die gewigtige en nooit genoeg te prijzene eigenſchap', dat ze *altoos het Waerdigſte en Zakelijke deel van een Woord ons allernadrukkelijkſt doet uitſpreken*; terwijl nogtans het Griekſch, 't Latijn, en 't Franſch, Spaenſch, en Italiaenſch te deerlijk aen die zijde gaen hinken; ja, waer vind men

Digitized by Google

alle die bovengenoemde Taeldeugden zo by een als in onze Spraek'? Evenwel, indien de Hoogduitſchen zig van hare Hardigheid (die zij Manlijkheid noemen) en van hare Bijklanken konden ontdoen, ze zouden in alles ons de naeſte zijn. Maer mij dunkt ik zie u grimlacchen; gae ik te verre in uwen zin?

L. Zoetelijk geſchildert, Mijn Heer, dog 't beſluit zou kragtiger zijn, als de bewijzen vooraf gingen: en niets is 'er gemeender dan dat elk zijne Moedertael verre boven die van anderen bemint; zulks dat een derde man, die onpartijdig is, gewoonlijk ſtoffe tot lacchen in overvloed vind, als hy ijder verzot ziet op zijn eigene, en blind zelf in zijne gebreken: ik heb ook Hoogduitſers van oordeel gevonden, die in allen goeden ernſt hare tael voor lieflijk roemden: en men hoeft zig des niet zeer te verwonderen, dewijl men de Lieflijkheid der Talen afmeet na 't gemak, de vloeijendheid, en heldere uitſpraek der woorden, en elk deze voordeelen in zijne eigene Moederſprake op de proef meent te vinden, terwijl hem de andere vreemde of nabuerige talen ſtrammer en gebrekkiger van de tong willen, ſchoon hij al langen tijd daer mede omging. Laet ons dan dit uwe ter eere van onze Moederſprake nog ſlegts voor ongezeit rekenen, om aen de vereiſchte onpartijdigheid niet te kort te doen. Onze eigene Landgenooten zullen immers altoos gunſtig genoeg van haer eigene vonniſſen; en Vreemdelingen, die de onze niet kennen, zullen zig met regt aen ons zeggen niet gedragen; of, zijn 'er die door langen omgang zig der onze hebben eigen gemaekt, aen de zulken zullen we tog altijd haer oordeel moeten vrijlaten, konnende geene verdere onpartijdigheid van haer afvorderen, dan dat ze haer beſluit eerſt opmaken na rijpe overweging en ondervinding, en de vergelijking nemen tuſſchen ons en anderen, en niet tuſſchen 't onze en 't hare.

N. Daer heb ik niet tegen. Maer uwe grondſlag van Redenering omtrent den Aenwaſch en vollen bloei der Sprake, hoewel ik die niet betwiſt, doet mij egter eene zwarigheid opvatten omtrent de Beſchaving der Talen; dog die verhandeling verkies ik tot een ſtoffe van onze naeſte bijeenkomſt, terwijl we deze voleindigt zullen agten.

L. Het zy zo. 1711 $\frac{3}{m}$.

Digitized by Google

BESCHAVING DER TALEN.

Derde Redewiſſeling.

N. en L.

N. IN den beginne van onze vorige bijeenkomſt ſprak ik wegens de Waerde van 't gebruik der Sprake, en gij hebt mij beantwoord met beſchouwingen over de Verwonderlijkheid der Klankvorming, en over de Heerlijkheid van de geboorte der Sprake, haeren Aenwaſch en volle bloeijing, met bijvoeging van een' toepaſſing die de eer' van onze Tael in 't bijzonder betreft. Ik heb ook aengemerkt uit uw gezeg, en ſtem het toe, dat de Sprack als een Voeſterling van de Rede moet geagt worden; en het vergelijken van de *Staet-* en *Tael-wetten* heeft mij als met den vinger aengewezen, datze, alhoewel het gezach van de Rede in elks grondlegging moet erkent worden, egter als een *Gemeente-Regt* zijn geworden, wanneer de Gewoonte en 't agtbaere Gebruik, die de Wetten uitmaken, hare wortels al ſedert vele eeuwen geſchoten hebben. Hier uit is ligtelijk op te maken, dat men, nu van agtere komende, *de Taelwetten moet vinden en niet maken*; zo dat de Rede nu weinig regt op dezelve ſchijnt te hebben; maer, dit zo zijnde, hoe kan men dan de Taelen beſchaven?

L. Ik ſtel vaſt met u, dat men de *Taelwetten* of *Taelgebruiken* moet vinden en niet maken, en nogtans kan 'er wel een beſchaving of verbetering van Tael- en Spraek-kunde plaets hebben, zelf in tweederhande opzigt, te weten, of op de *Wetten of Gebruiken* van een Tael, of op de *Fraeije en Cierlijke Behandeling* van die Tael. Want met de kennis van onze Moedertael is 't even eens geſtelt als met ons ſpreken zelf; wij hebben in onze kindſche dagen wel geleert alle onze Tael-klanken te vormen, en niettemin, bejaert zijnde, weten wij niet hoe wij 't doen, zonder dat we of door naeuwe opmerking of door onderrigting zulks als op nieuws leeren weten; zoo ook neemt elk door gewoonte en opvoeding wel eenige fraeije Tael-wetten waer, die hij nogtans nooit kan weten dat Wetten zijn, ja zelf niet of zijn gebruik prijſlijk en geregelt, of ongeregelt en verwerplijk, of bij anderen beter zij, ten zij hij door nieuwe oeffening zig daer in wijzer make; en nogtans behoort iemand, die geruſt en taelkundig wil ſchrijven, geen eene Letter te zetten zonder kennis van Rede of Regelmaet. I. Tweederhande Beſchaving der Taelen.

Het vinden dan en kennen van deze *Taelwetten* en 't vermijden van de Ongeregeltheden is als een Beſchaving: en zo drae alle die Taelwetten, (die uit het eenſtemmige of agtbare Gebruik niet alleen van eene Stad maer van een Gemeen-land behooren uitgekozen en opgemaekt te worden) zon-

Digitized by Google

der vele uitzonderingen gevonden zijn, zo dra ze zonder verwarring en bequaem tot een' gemaklijke onderhouding voorgeſtelt zijn, als dan is de Beſchaving van dit lid der Taelkunde verre gebragt; maer nog verder als men de eigentlijke en innerlijkſte kragt der Woorden, benevens de edelſte en tederſte Onderſcheidingen van zin in 't ſchikken van die en in 't behandelen van hare Verbuiging, onderzocht, naegeſpoort en achterhaelt heeft; en nog verder als de oorzaek en redelijkheid van die Wetten en Naeukeurigheden daer bij gevonden word: dog zo lange hier aen ontbreckt, zo lang is 'er ook deswegen iet te zoeken; en, dat 'er in dit ſtuk ten opzigte van onze Moedertale nog al vrij wat te doen is, is zo wel uw gevoelen als 't mijne, want hier op doelt veel al het ondernemen van deze onze onderhandeling. En, terwijle dit dus nog open ſtaet, zo agt ik het niet onveilig, dat men het gebouw veſte op het meeſt doorgaende en eenſtemmigſte Gebruik, zo in de beſchaeftſte Spreektael, als in de ſchriften der agtbaerſte en geleerdſte Nederduitſche Schrijvers; daer dit Gebruik verſchilt of twijffelagtig is, zou ik mij keeren tot de Vergelijking; wanneer mij deze niet genoeg waer, zoude ik de Oudheid ondervragen, als den eerſten grondveſt vervattende; bij aldien deze zwege, of al te vreemd zig ſchikken zou', zo is de Rede (of 't overleg van duidelijkheid en nuttigheid) de Wet; en zo lang ook deze duiſter ſpreekt houde en laet ik de keure vrijwillig: tot een wezendlijke verandering te maken, zo zulks al doenlijk was, gelijk het niet wel is, zoude ten naeuſte genomen niemand bevoegt zijn dan de Hooge Overheid, vermits beſtierders van de zaken die tot het Gemeen behooren. Ik voor mij *heb betragt onze Taelwetten te vinden, en niet te maken, zoekende middelerwijle ook na hare Oorzaek en Redelijkheid*; ik zegge ook de Redelijkheid; want hier in ſteekt de grootſte Lof eener Tael'; en al is het, dat de Talen volwaſſen zijnde, het gezag van de Rede ontgroeit ſchijnen, egter zijn die nog de beſte Kinderen, welke de Zeden van die Voeſtermoeder allerdiepſt hebben ingezogen.

N. Maer, ten opzigte van het andere deel der Beſchaving, wat begrip zou je daer van hebben?

L. Daer op kan tot antwoord verſtrekken, 't gene ik onlangs deſwegen op 't papier bragt, en hier bij mij heb om voor te lezen, alwaer ik dit ſtuk vergelijke bij de Schilderkonſt, en in eenigen deele bij de Zangkunſt, dewijle die beiden mede van U bijzonderlijk gelieft worden: te weten aldus.

„ In de fraeije, zuivere en cierlijke Behandeling der Talen kan men „ zig op dezelfde wijze gedragen als de regtgeoeffende Beeldhouwer en „ Schilder in zijne Afbeeldingen der Geſchiedeniſſen. In dezen, alhoe„ wel de Volwijze Werkmeeſter der Natuere bij de minſte van zijne „ werken een verbazende Wijsheid doet uitblinken, heeft het Hem nog„ tans niet behaegt om alle dingen zoo te ſcheppen, dat ze ons, ten „ aenzien van onze aendoeningen, elk even ſchoon voorkomen; zelfs is

„ 'er

Digitized by Google

„ 'er in overvloed, dat wij niet anders als leelijk konnen noemen in ver-
„ gelijking van iet ſchoonders. Is alle Geboomte, is alle Landgezigt,
„ is ijder Beeſt en ijder Menſch ons even bevallig? gewiſſelijk neen: Ja
„ is 'er wel een te vinden, die in allen deele even ſchoon is? en vind
„ men zelf onder de fraeiſten niet, dat de eene lieflijker uitzigt heeft,
„ en de andere blijder kleur, of beter beſnedenheid van aengezigt, ter-
„ wijl de bevalligheid van een' derden zal uitmunten in een of ander Lid,
„ of in een' fijn-rijzige geſtalte, of in vriendelijke trekken, of in ſtatelij-
„ ke gebaerden, of in een' bekoorlijke beweging der Leden? En, vind
„ men niet bij ieder van die bijzondere ſchoonheden meeſt altijd nog zul-
„ ke jammeren gevoegt, die de bevalligheid vrij wat bedwelmen? 't Is
„ wel waer, dat wanneer men den Schilder niet anders dan een *Pour-*
„ *trait*, of een eenvoudige en bloote afbeelding van 't Leven met alle
„ zijne gebreken afvordert, hij als *Naturaliſt* aen de nette naebootſing
„ voornamelijk gebonden is; maer anders is het gelegen, wanneer hij 't
„ *Ideale* tot zijn onderwerp heeft, het zij Bijbelſtof, 't zij Heidenſche
„ Fabulen, waer in hij op de proef gezet word, hoe hoog zijne ge-
„ dagten draven in 't Wel-verkiezen van 't Welvoeglijk-ſchoon, dat een
„ menſch verrukken kan: als dan paſt het, dat hy aen een Vorſtelijk
„ Rigter eene agtbare kloek-rijzige gezetheid toevoege, verzelt met een
„ ſtatelijk en bedaerd wezen; dat hij eenen Krijgsheld van goed beleid
„ verbeelde met een ruſtige talie, van top tot teen vaſt van leden, fris van
„ wezen, met een moedig vier in de oogen, dat niet in 't wilde ſchiet,
„ maer zo vinnig en zeker op zijn voorwerp mikt, als de pijl van een
„ goed boogſchutter op het doelwit; bij andere zaken paſſen andere ei-
„ genſchappen: Bij aldien hij nu met zulke uitbeeldingen wagten wilde,
„ tot dat hij zulke voorbeelden in 't leven kreeg, mooglijk zou hij
„ nooit kunnen beginnen, verre van gedaen krijgen; want hoe zelden of
„ wanneer vind men dat Schoon en dat Minder-Schoon in alles welvoeg-
„ lijk bijeen? Om nu dit gebrek te vervullen, let hij vooreerſt en vooral
„ op, om, door een naeukeurige opmerking op de algemeene orde der
„ Natuer', te mogen uitvinden, en in zijn Denkbeeld vaſt te krijgen de goede
„ verkiezing en waerneming van het *Welvoeglijk-Eigen*, en de *Harmonie* der
„ deelen, waer in de Beſnedenheid beſtaet; en hier in zijne gedagten verder
„ opqueekende, tragt hij dat verſtrooide Schoon (dat de Schepper te
„ heerlijk, zo ſchijnt, geagt heeft, om 't zelve te ſchenken aen een en-
„ kel menſch, wiens zwakheid zelf uit beuzelingen ſtof tot Hoogmoed
„ opvat) dat tragt hij, zeg ik, als bij ſpeling van geeſt, overal op zijn
„ plaets, en naer eigenſchap van ieder voorwerp by den ander te ſchikken;
„ indien nu zijne Kennis en uitvoering wel gelukt, zo brengt hij den aenſchou-
„ wer een heerlijk Denkbeeld, en een vertooning voor oogen, welke
„ buiten die Konſt niet te vinden is. En dat ook in dit *Ideale* tot ver-
„ wondering toe verre te komen is, blijkt niet alleen uit de beſte overge-
„ blevene beelden van de Griekſche Oudheid ten tijde van *Alexander*,
„ maer ook uit de Schilder-Proefſtukken van de Roomſche School
„ van voor omtrent twee eeuwen ten tijde van *Rafaël d'Urbijn*, tot zo

„ verre

„ verre zelf, dat men hieroin geen hooger lof aen 't ſchoonſte voorwerp
„ der Natuer weet toe te paſſen, dan met te zeggen, dat het *Schilder-*
„ *agtig* is, of *zo ſchoon als een Beeld*, betcekenende dit niet anders, dan
„ dat het uitgelezene Schoon behoorlijk en bekoorlijk bij elkander ge-
„ voegt, en 't *Welvoeglijk-Eigen* daer in te vinden is. Op gelijke wijze
„ kan men zig gedragen in 't beſchaven of behandelen der Pronk- of
„ Cieraet-Tael'.

„ De Daegelijkſche Spreektael bekleed hier de plaets van de voor-
„ werpen der Natuer'; en dewijl deze Spreektael ongelijk beter is bij den
„ een dan bij den ander, en bij genen hier in, bij dezen daer in beter,
„ zo zoekt men, mits agt gevende op 't *Welvoeglijk Eigen*, den uitge-
„ lezenſten trant van Gedagten en Zegwijzen op zijn tijd en plaets te
„ voegen. Het *Welvoeglijk-Eigen* ſluit veel in; het vereiſcht, dat men,
„ ten opzigte van den aert en ſtijl der Bewoording onderſcheid make
„ tuſſchen 't *Zedig-verheven-zielroerlijk*, dat (als een *Adagio* in de Zang-
„ kunſt) langzaem, ſtreelend, en verrukkend moet gaen; tuſſchen 't *Sta-*
„ *telijk-Verheven*, dat (als een *Grave*) nooit ſnelder als deftig draeft; en tuſ-
„ ſchen 't *Gemeenzaem-levendig en ſnel*, dat (als een *Vivace* of *Allegro*)
„ lugtig en vrolijk doorſchiet: dog alles onderſcheiden na de ſtof der za-
„ ken, en na den Perſoon die ſpreekt, en van en aen wien men ſpreekt.
„ Zo het voorſtel een Verhael is, of als men eene Beduiding onderrig-
„ tend of bewijzend doen wil, zo voegt het dat de Stijl vrij evendrag-
„ tig en zonder veel verheffingen zij, even als 't *Recitatief* in de
„ Zangkonſt; dat de Bewoording min of meer deftig zij, na 't Voor-
„ en Onder-werp; dat de Aenmerkingen niet laeg nog gering zijn; en
„ dat de Redenering net, kort, klaer, zaeklijk en aendringend zij. Zo men
„ de Verhandeling doe als bij wijze van Beſchouwing, overtuigend en
„ verrukkend, daer 't de *Orateur*, de Redenaer, of liever Redeſchilder,
„ gemeenlijk op toeleit, zo zoekt men den Stijl zangerig (*Arieus*) vie-
„ rig en vloeyend te maken, vol duidelijke verandering. En, in alle die
„ gevallen word vereiſcht, dat de Schikking der Woorden zig zoetelijk
„ vlije na 't vermogen der Ademleiding, zulks dat Spreker en Lezer als
„ van zelf gedrongen worden, om op de zaeklijkſte deelen van de Redenvoe-
„ ring den meeſten nadruk en aendagt te geven, en om de Zangſluitingen
„ (*Cadancen* of *Clauſulæ formales* genaemt) niet ontijdig of onverwagt,
„ maer natuerlijk en bevallig te voltrekken. En, als men ook hier
„ in het Hooge zoekt te treffen, zo is 't niet genoeg dat een Reden
„ niet hart zij nog plat; dat de Stijl vriendelijk zij; dat men, daer het
„ pas geeft, geeſtig *Ironicè* (verkeert) ſpreke; en dat de draeij van 't
„ Gezeg, en de Zegging zelf bevallig zij: zo is 't niet genoeg dat men
„ vrolijk en onverdrietig kan ſchrijven, vol puntigheden die doel treffen;
„ dat men de tegenwerpingen dral en aerdig weet af te keeren; en dat
„ men, uitweidende als bij inval of tot ademſchepping, zijn zaek ſpelen-
„ derwijze en ongezocht wederom weet op te vatten: dit alles, dat tot
„ Vermaek dient, hoewel het konſtig, veel, en loflijk is, is nog ver-
„ re niet genoeg, zo 't ware *Verheven* daer aen ontbreekt: want een

Hou-

Digitized by Google

„ Houding word 'er vereiſcht, die 't Zakelijkſte in den dag zet; eene „ zoete Leiding, die de aendacht en het herte ſtreelt; een Zedig Vier, „ dat den Geeſt verrukt, en als opvoert om hooge Beſchouwingen te „ genieten; eene Redenskragt, die ontijdige hardigheid der Gemoederen „ als waſch gedwee maekt, die de verdwaelde Driften kan omkeeren na „ het regte ſpoor, en een edele Grootmoedigheid inblaeſt, medebrengen- „ de niet alleen een kleinagting voor al wat laeg en onwaerdig voor „ manlijke bevattingen is, maer ook een brandende drift tot alle ware „ Deugden. Bij aldien dan dit *Opperſt-Verheven* (dat het Oogwit en de „ Ziel van de Welſprekentheid vervat, gelijk ook 't *Loffelijk-Zielroerige* „ het opperſte doelwit moet zijn van alle Konſten) zo wel in den Zan- „ gerigen als in den Stillen Stijl getroffen word, bij aldien men 't bij „ Gemengde Stoffe welvoeglijk weet te vermengen, al is het dan, „ dat men in 't andere fraeij van 't *Rhetoricq* te mets miſtaſte, die ge- „ breken zullen zo gering en flaeuw worden, als het Kaerslicht in den „ Zonneſchijn: maer wanneer die Konſtdeelen te gelijk bij 't *Verhevene* „ in hare volle kragt ſtaen, wanneer men zulk een *Welvoeglijk-Eigen* „ kan behalen, zo moet 'er een Tael uit volgen, die aentreklijk is voor „ elk, een Keurlijke Schrijftael meen ik, die aen onzen Geeſt iet meer- „ der Heerlijks vertoont, dan bij de Daeglijkſche Spraekvoering vallen „ kan. Dus ſtaet het *Ideale* van de Schilderkonſt gelijk met de *Uitge-* „ *lezene Schrijftael*, beiden moeten ze Keurlijk en Welvoeglijk zijn, „ zonder ergens in tegen de ware algemeene orde van 't *Natuerlijke* aen te „ gaen.

N. Ik bekenne dat zulks de Tael bekoorlijk moet maken, en dat de volleertheid in dit ſtuk ten uiterſte waerdig is en wenſchlijk, maer te-vens, zo 't mij toeſchijnt, in één Perſoon ook iet meer dan menſche-lijk: evenwel, te vele fraeije ſchriften zijn 'er, om te twijffelen, of ook hier in niet redelijk verre te vorderen waer': immers al dat m'er in wint is van belang; en dit is bij de proef bekent, dat de Welſprekentheid het Volk trekt.

II. Agting der Voor-naemſte Mannen omtrent de Tael-kunde.

L. Gewiſſelijk: en hierom hebben al van ouds de ſchranderſte Geeſten getragt zig te oeffenen in 't Vermogen hunner Tael, en zig ſterk te ma-ken in de Konſt van Wel te ſpreken. Zoo waren wel eer te Romen de Letterkundigen in hooge agting en aenzien; en 't was voor *Cæſar*, den eerſten Monarch van 't Romeinſche Rijk niet gerings en niet het min-ſte van zijn Lof, dat hij een' zo geleerde Penn' voerde; de overige brok-jes uit zijne twee boeken over de Latijnſche Tael', onder den naem van *Analogia* aen *Cicero* opgedragen, geven blijk, dat hij naeukeurig agt gaf op alles, waerom hij ook van eenigen zijner Tijdgenooten genoemt wierd *Artis Grammaticæ Doctiſſimum*: de Roem van *Demoſthenes*, de Roem van *Cicero* behoeft niet te zwigten voor dien van *Alexander*: en geen *Karel de Groot* rekende zig de Taelkunde beneden zijne verhevene Keizerlijke Waerdigheid, als dien 't zelf, onder zijne bezigheden van bijna gantſch

Digitized by Google

Europa onder zijne magt te trekken, nog geluſte, zo men ſchrijft, een *Letterkonſt* te maken van zijne Moederſprack': ja dat meer is, hoewel de Groote Vorſten 't zig anders een' ſchande toerekenen iets te ondernemen, zonder het ten volle uit te voeren, hij ondernam 't nogtans, niet tegenſtaende uit de veelheid en 't gewigt zijner beſlommeringen te verwagten was, het gene 'er ook op volgde, namelijk dat hij 't niet volbrengen zoude, denkende mooglijk *In magnis voluiſſe ſat eſt.*

III. Vrugten der Letter-geleertheid.

Niets heeft den Grieken en Romeinen grooter Roem bijgezet dan hare Geleertheid in 't Wel-zeggen en 't Wel-ſchrijven; buiten dit waren alle hare nu berugte daden, even als de ſchitterende tinteling van een ſlijmerige Verſchiet-Star in de Lucht, ſnellijk verdwenen en vergeten geweeſt, maer hare pen-oeffening heeft hare bedrijven tot vaſte Glinſterlichten gemaekt: hadden de Gotthen of andere Duitſchen en Noordſche Volkeren zo wel ter penne geweeſt, mooglijk zou hare Lof weinig minder geagt worden dan die der Grieken of Romeinen; want dat deze doorgaends met weinig volk zo veel konden uitvoeren als de anderen met velen, zou ik ook aen hare Letter-oeffening toeſchrijven, dewijl daer door de Orde-ſchikking, en Konſten en Wetenſchappen, beneffens de ſchrandere uitvindingen hare volmaektheid moeten verkrijgen.

IV. Hoe 't ijder Volk paſt zijne eigene Tael op te bouwen.

En, dat aenmerkelijk is, Mijn Heer, wie van de Grieken heeft 'er roem verkregen, om dat hij in 't *Phœniciſch* of *Egiptiſch* ſchreef? Hoe zeldſaem zijn de voorbeelden, dat een Romein door in 't Griekſch te ſchrijven lof behaelde? Mij ſchiet wederom te binnen, 't gene mij onlangs in de hand quam, hoe ſchranderlijk *Cato*, als hij las, dat de Raedsheer *Albinus*, die de Romeinſche daden in 't Griekſch beſchreven had, in 't begin van zijn boek verontſchuldiging verzocht, zo 'er eenig On-Griekſch uit de pen van een Romein mogte gevlocit zijn, daer op toepaſte, *dat hij al te ſlegt was, die liever ſchuld verbidden dan ontvlieden wilde.* Van die zelfde gedagten, ſchijnt het, waren doorgaends de ſchranderſte Romeinen; want, niettegenſtaende Griekenland de Schole der Geleertheid was, en ieder der Romeinen zijne Letterkennis in hare Schriften zocht; niettegenſtaende de Latijnſche Tale op verre na in fraeiheid tegen 't Griekſche niet opmogt, meeſt elk nogtans, ſchoon hij al bedreven ware in 't Uitlandſche, ſchreef in zijne eigene Moedertael. Deze roemrugte Voorbeelden leeren ons wat ons paſt; te meer dewijl onze Moedertael niet onbequaem is tot alles.

Maer hier bevind ik mij wederom t'huis van onze omzwervende Beſchouwingen. De Verheventheid der ſtoffe ſchijnt ons op dezen en den vorigen avond als vervoert gehad te hebben; immers 't is buiten mijn gewoonte geweeſt in zo lang een adem-gevolg geſprek te houden, maer het vooraf inzien van eenigen mijner Aenmerkingen, bij inval weleer opgeſtelt, hebben 'er van mijn kant aenleiding toe gegeven, dewijl ſommigen van die in diervoege uit de pen waren gevloeit: ook dunkt het mij zelf, dat ik in mijne Uitweidingen ruim lang en breed genoeg geweeſt ben, dies zal 't mooglijk beſt zijn, dat ik dit wat beſnoeije, om geen *Declamateur* te gelijken.

N. Doe

Digitized by Google

N. Doe dat niet, zou ik bidden; dusdanige toevallen zijn niet zo onnatuerlijk aen zulk een geſprek; Redeneringen en Beſchouwingen trekken ons lichtelijk verder als wij vooraf begiſten: en, ſchoon genomen dat we 't Welvoeglijke in dezen al eenigſints overtreden hadden, 't is van geen gevolg, dewijl de verdere Verhandelingen, zo verre ik uit de voorgenomene ſtoffe kan vermoeden, dit gevaer niet zullen lijden; laet het derhalven dus blijven, al was 't maer eensdeels om de Verandering en anderdeels tot een proefje of de Gemeenzame Spreekſtijl ook tot Beſchouwingen kan overgaen. Ondertuſſchen gij bent t'huis, mijn Vriend, en ik moet 'er na toe, de klok van goede orde, de klok van agte, riep mij zo even. In onze naeſte bijeenkomſt, die ik niet vroeger dan over agt dagen kan ſtellen, verzoek ik dat we mogen handelen over de Hiſtorie van de Verſpreiding der verſcheidene Volkeren in *Europa*, en wat Taelgemeenſchap daer uit geſproten zij; om alzo een dubbeld vermaek te genieten in een beknopt Denkbeeld, zo wel van 't Hiſtoriael, als van de Afkomſt en Namaegſchap onzer Talen.

L. Dit ſtae ik niet verder toe dan ſchetsgewijze, want uitgewerkt zulks te doen, met alle zijne omſtandigheden en bewijzen, zou mij veel te veel omſlag vereiſchen; ondertuſſchen bereid u dan om wat vroeger op den dag te komen, dewijl verhalen van Geſchiedeniſſen groote Tijd-dieven zijn, ſchoon de rijkelijke veranderingen der Voorvallen ons de ueren konnen doen kort ſchijnen.

Digitized by Google

VOLK- EN TAEL-VERSPREIDING OVER EUROPA.

Eerſte Verhandeling.

Vierde Redewiſſeling.

L. en N.

L. INdien mijn Heer met geen ander voornemen komt dan onze laetſte afſpraek inhield, zo zal ik verſlag doen van mijn' Schetſe wegens de Tael-verſpreiding' over *Europa*, zijnde bij mij in het rouwe opgemaekt, zo uit aenmerkingen van 't gene ik omtrent die ſtoffe heb gelezen, als uit het gene ik uit de overeenkomſt der Talen zelf heb konnen beſluiten.

N. Ik wagt' al op 't begin.

1. Tweederhande Grondſlag dezer Verhandeling.

L. Deze beſchrijving moet op tweederhanden grondſlag ruſten, als eerſtelijk op de tegenwoordige bevinding van 't beloop der Talen, en ten andere op de bekende verſpreiding der Volkeren in de Hiſtorien vermeld; als die beiden éénſtemmig zijn, doen ze elk-ander grooten dienſt. Het eenigſte en opperſte ligt van 't begin dezer Verſpreiding geeft, gelijk mijn Heer weet, ons de Heilige Schrift aen de hand, in de boeken van *Mozes* de oudſte Schrijver van allen die onder de geleerdheid bekent ſtaen, hoewel hij niet dan ſchetsgewijze daer van meld; de Griekſche Oudheid ſtak zeer lang en laet onder Schilder-Sprookjes (*Fabulæ*) verwart, zelf op dien tijd nog, toen de Joodſche Republijk al eenige eeuwen geſtaen had.

N. Maer dewijl Volk en Land niet altoos juiſt zodanig bij *Mozes* benoemt ſtaen, dan ze wel ſedert bij de Grieken en Romeinen, en door die bij ons in de Wereldlijke Hiſtorien bekent zijn geworden, zo dunkt mij dat 'er vrij wat werk in dat onderzoek ſteekt.

L. Mijn Heer, het zij dat dit verſchil ontſtaen is uit verandering van naem die de landen te mets bij omkeering van Staet, of bij nieuwe Volkplanting aennemen, of het zij dat die oude namen op de vreemde en jonger tongen eenen anderen draeij gekregen hebben, het zij hoe het bijkomt, ik

Digitized by Google

II. Natuerlijk beloop van de toevallige veranderingen der Talen.

ik beken dat de reddering werk vereiſcht; maer die duiſterheid zullenwe, zo verre wy 't van nooden hebben, of immers zo verr' ik het zocht, konnen opheldren uit de kennis der Vreemde Talen, en derzelver overeenkomſt: Want, *Gelijkheid van Talen* (die niet meer dan in *Dialect* verſchillen) *geeft gelijkheid van afkomſt te kennen*; en ſchoon wy, die nu van agteren komen, de overeenkomende Talen te mets in eenige grondwoorden verſchillig vinden, en zelfs in zulke die men niet voor baſtaerd- of vermengde woorden kan aenzien, zulks is niet anders te wijten als aen 't verloop der tijden of aen een bijzondere toevalligheid: want bij den een geraekt een woord veel eer in onbruik, dan bij den ander; en de overdragt van zinbeteekenis word bij elk volk niet even eens aangelegd en opgenomen; gelijk ook, bij voorval van nieuwe zaken, en gevolglijk van nieuwe benamingen, de een van dit en de ander van dat ſtam-woord zijne afleiding (*derivatio*) ontleenen zal en mag; indien men nu hier nog bijvoegt, hoe de Volkeren na de land- en lucht-ſtreek, die ze komen te bewoonen, een verſchillige driftsbeweging en gematigtheid aennemen, waer door ook 't eene volk, dat zagt van aert word, een zoetvloeyenden tongeſlag en woordleiding in zijn ſpraek zal betragten en beminnen, terwijl het andere, dat ſtreng is van ommegang, de hardigheid als iets manlijks in zijne taelvoering behartigt, zo is ligtelijk te begrijpen dat door lankheid van tijd na 't uitbreiden der Volkeren niet alleen een onderſcheid van *Dialect* moet ontſtaen, maer ook een onderſcheid in de Uitdrukkingen en Spreekwijzen, verſchil in de Overdragt en Zinbeteekenis, verſchil ook zelf in voor- en agter-laſſing van 't begin en de uiteindens der woorden. Dus gebeurt het metter tijd, dat het eene volk voor het ander, dat wel eer van de zelfde Voorouders afdaelde, onverſtaenbaer word; ja de Talen verloopen ook in haer zelf te mets zoodanig, dat, ter oorzake van 't verſlijten der woorden, en 't invoeren van Nieuw-afgeleide, de oude Tael duiſter is voor den nakomeling: dog wanneer deze Volkeren, welke door verloop van tijden zo verwijdert zijn geworden van zitplaets en van Spraeke, zig namaels, 't zij vredig of geweldigerhand onderéén vermengen, zo zal 'er ook vermenging van Tael uit geboren worden; en wel zoodanig dat de Sprake van de geoeffentſte in konſten en wetenſchappen meeſt zal doorſteken, zelfs ſchoon de beſchaeftſte door krijgsmagt verwonnen worden, hoe veel te meer zo ze verwinnaers zijn.

Op deze natuerlijke veranderingen, die de Talen met de tijden onderworpen zijn, moet men agt geven, wanneer men de overeenkomſt tuſſen de Oude en Nieuwe, tuſſchen deze en gene Talen overweegt en beſchouwt.

N. Ik heb 'er niet tegen, dat de Spraken zulk een verloop onderhevig zijn, en dat hier op moet gegiſt worden, maer hoe zal men dat oude wezen der Talen overeenbrengen met het tegenwoordige, terwijl 'er ſedert zo veel verandering van ſtand en ſtaet opgekomen is, en terwijl ons van velen van die 't *Hiſtoriael* ontbreekt? Ik weet wel dat de agtbaerſte geleertheid eenſtemmiglijk, uit een vergelijking van de heilige en wereldlijke ſchrif-

Digitized by Google

ſchriften aen de nakomelingen van *Sem* toeſchrijft de bevolking van 't Zuider-Aſia, van Syriën af tot in de Indiën toe; aen de Kinderen van *Cham* het land van den Eufraet af, door Arabiën, Paleſtina, Egiptenland, en verder gantſch Afrika; en aen het huis van *Japheth* gantſch Europa, behalven het gene ten noorden in Aſia was: Ik weet ook dat de H. Schrift leert, dat de zeven Kinderen van *Japheth* hare bevolking na hare geſlagten wijd uitgezet hebben, en dat zeer vele geleerden in hare uitleggingen over die Text bij na eenparig ſtellen dat afkomſtig zijn van

III. Gemeene Stelling van de Bevolking van *Europa* door *Japhets* Kinderen.

GOMER, de *Phrygiers*, de *Kimbren* (of *Noormannen*) en de *Theutonen* (of *Duitſchen*), namelijk de *Gotthen*, *Wandalen*, *Almannen*, *Saxen*, en *Belgen*.

MAGOG, de *Schythen*, ſedert in Aſiatiſche en Europiſche verdeelt, van welke laetſten ook ſommige Geleerden meenen dat de *Theutonen* afgedaelt zijn.

MADAI, de *Meden*.

THIRAS, de *Thraciers*.

JAVAN, de *Grieken* en *Italianen*, en die van de Eilanden der Middellandſe Zee.

TUBAL de Oulinkſe *Kelten*, als *Spanjaerts*, *Gallen* en *Brittons*.

MESCHECH de *Moſchi*, ter plaetſe daer nu de *Moſcoviten* of *Ruſſen* zitten.

Maer dunkt u dat deze verdeeling wat gemaklijk overéén is te brengen met het verſchil en de eigenſchappen der Talen zo als men ze tegenwoordig in *Europa* bevind?

IV. Overeenkomſt tuſſen 't Verloop der Talen, en de Gemeene tijdrekening wegens de eerſte Volkverſpreiding.

L. Ik vind niets van belang dat 'er tegenſtrijd, mits dat men zijne rekening make op de verandering die de oorlogen, overſtroomingen, en verdeeltheden der Volkeren (ten minſten voor zo verre die genoegſaem algemeen bekent zijn) ſedert aen *Europa* hebben toegebragt: als dan vind ik niet alleen niets dat 'er tegenſtrijd, maer alles ſchijnt, als van zelf, na dien weg heen te willen, ja zelf in zulker voege, dat indien men 't natuerlijke verloop en de verwijderingen, die de Talen door de tijd onderworpen zijn, daer onder betrekt, zo ſchijnt alles wonder wel te ſlaen op de gemeene tijdrekening der Geleerden wegens die eerſte Volkverſpreiding van 't *Japhetſche* huis; want voor ruim 8 eeuwen was de Tael tuſſchen *Engeland*, *Belgiën*, *Germaniën* en de anderen van 't *Noorden* vrij wat minder verſchillig dan nu, en wel zoodanig, dat als men, na natuerlijke begiſſing, dat toenmaelſe verſchil bij verder te ruggang van oudheid al nader

en

Digitized by Google

en nader tot één wilde brengen, men zou, zo ik agt, geen gevoeglijker tijd daer aen kunnen toepaſſen dan die van Babels torenbouw, en de verſtrooijingen der Volkeren, dat is, omtrent 38 eeuwen vroeger als nu, volgens de gemeene tijdrekening der Geleerden.

N. Maer, ongetwijffelt is die eerſte Volkſcheiding bij voorname *Familien* geſchied die zig ſedert taksgewijze over den Aerdkloot verſpreid hebben; en mondeling verſtond ik onlangs van u, datje in drie voorname takken de *Europiſche* Volkverſpreiding begiſte, laet ons daer van uw ſchets wat nader inzien, en voeg zo 't lukken wil, het *Hiſtoriael* met de gemeene tijdrekening daer bij: kunnen wij het in geen eenen avond af, laet 'er ons drie toe nemen; het zal niet onvermaeklijk bij deze ſtoffe zijn, een korten inhoud van 't gebeurde in *Europa* in klein beſlag bij één te zien.

V. Volk-Verſpreiding over *Europa* in drie voorname takken.

L. 't Is waer, ik giſſe dat deze Verſpreiding van Volk en Tael die haer begin uit *Aſië* nam, en in *Europa* zig gezet heeft, voornaemlijk in drie Takken beſtond; als, eene langs de Middellandſe zee van over den *Boſphorus* tot in *Thraciën*, *Griekenland* met zijne eilanden, *Illyriën*, *Dalmatië*, *oud Italiën*, *Hiſpaniën* en *Galliën*, en verder tot in *Groot-Brittanniën*; de twee andere takken beiden van agter het *Meotiſche* Meer en de Zwarte Zee om, door 't *Europiſche Schythiën* (nu klein *Tartaryën* genaemt) weſt- en noord-weſtwaerts aen, waer van de eene zig gewend heeft na, agter, en langs de *Balthiſche Zee*, nu Ooſtzee geheeten, terwijl de andere zig uitzette weſtwaerts door het hart van *Europa* heen door *Daciën*, *Mœſiën*, en *Pannoniën*, tot *Germaniën* en *Belgiën*.

VI. *Keltiſche Tak.*

Den eerſten noem ik den *Keltiſchen Tak* vermits de Keltiſche Volkeren onder dien ſtreek gelegen hebben; want *Spanjen* noemde men oulinks *Keltiberiën*, en een groot deel van *Galliën* voerde nog ten tijde der Romeinen den naem van *Gallia Celtica*; en dat ook van deze twee het *Groot-Brittanje* eertijds bevolkt is geweeſt, blijkt niet alleen uit de nae-gelegentheid van 't land, maer ook uit het overſchot der *oud-Brittonſche* en *oud-Spaenſch-* en *Galliſch-Keltiſche* Spraken:

VII. *Kimbriſchen Tak.*

Den tweeden Tak noem ik den *Kimbriſchen*, om dat de oude noordſche Volkeren, die uit dezen hoek quamen, en door uitloopen vermaert wierden, onder den naem van Kimbren (*Cimmerii* en *Cimbri*) bekent ſtaen.

VIII. *Theutoniſche Tak.*

Den derden noem ik den *Theutoniſchen*, of *Theutſchen*, dat is, in onze *dialect* overgebragt zijnde, den *Duitſchen*. Deze *Theutoniſche* nogtans deelt zig eenigſints in tweeën; want langs de Ooſtzee door *Pomeren*, *Pruiſſen*, en langs de *Saxiſche Kuſten*, vermits deze Volkeren altijd met de *Kimbriſche* veel te doen hadden, trekt de Tael meer na 't *Kimbriſch*: onder dezen tel ik dan de *Mœſo-Gottiſche*, *Wandaelſche*, en *Angel-Saxiſche* (als hebbende die Volkeren eertijds aldaer haeren zeet gehad) en voorts de *Oud-Frieſche* Sprake, dog onder de andere uitſcheute, die het hart van Duitsland en nederwaerts in Belgiën tot aen de Noordzee toe, in 't breede ter wederzijde den Rijn beſloeg, behoort het oude *Alamanniſch* en 't hedendaegſe *Hoogduits*; wijders het oude *Frank-duitſch*, en ons *oud- en tegenwoordig Belgiſch* (of *Neder-*

Digitized by Google

Nederduitſch) dat zeer na met het *Frank-duitſch* overeenkomt. *Tacitus* verdeelt de *Germanen* in drieën, als *Ingævonen*, *Iſtævonen* en *Hermionen*: de eerſte en tweede behoorden onder onze eerſtgemelde uitſcheute, dog de eerſte van die twee naeſt herwaerts aen; de derde komen overeen met onze laetſte.

IX. Van den *Kimbriſchen* en *Theutoniſchen* of *Duitſchen* Tak tot op de geboorte van CHR.

Zoo van den *Kimbriſchen* als van den *Theutoniſchen* Tak hebben wij ten opzigte van de oudheid en ſtaet-verandering niet veel beſcheid; nogt' Griek nogt' Romein wiſt ons veel daer van te zeggen; want bevorens de Romeinen en Grieken de Volkeren van Gallien en Germaniën te regt leerden kennen, ſpeelden ze verwardelijk met de namen van *Gallen* en *Kelten*. Dit egter weten wij nu van agteren, dat 'er, zelfs tot de bloeitijd der Romeinen bijna geene Steden onder Kimbriſche en Duitſche Volkeren gevonden wierden; men leefde meeſt al op het land, ruuw, zonder ſchatten, zonder omſlag: 't is dan niet te denken, dat 'er voor de geboorte van *Chriſtus* merkelijke verandering van Tael bij deze kan geweeſt zijn, wijl geene Vreemdeling om buit te halen derwaerts gelokt wierd; en bij 't landleven verloopen de Talen minder dan in de Steden; hierom vind men de Spraek bij den Boer altijd ouderwetſcher dan bij den Steêman. Dit ook is 'er wegens de Kimbriſche en Theutoniſche (of Duitſche) Talen merkwaerdig, dat ze tot op heden van elkander alleen in een wijd verſchil van *dialect* onderſcheiden zijn: want hoewel de behandeling der *Artikelen* eenigſints verſchilt, en hoewel vrij wat woorden bij den een in zwang gaen, die bij den ander verſleten of in onbruik zijn, de grond nogtans is genoegſaem dezelfde, en, dat iets bijzonders is, de *Verba*, zo *Gelijk-* als *Ongelijk-vloeijende*, houden omtrent eenerleije rooij, terwijl voor 1000 jaren deze Spraken elkander nog nader quamen; dus dan merke ik die aen, als een oudverſpreide tak met twee kloeke armen.

Dog de *Keltiſche* is door verſcheidene vreemde Volkplantingen, en door zware ſlagen van oorlog zo menig een verandering onderworpen geweeſt, dat niet dan in hare afgelegenſte hoeken en landſtreken de overblijfſelen daer van te vinden zijn, naemlijk in *Cantabricia* (nu *Biſcaijen* genaemt) gelijk ook in *Gaſcogne*, als mede in *Armorica* (nu *Bas-bretagne* geheeten), en in *Cambrobrittannia* (of de *Provincie* van *Wallis* in *Engelland*) en wijders ook in *Ierland* en in 't *Hooge Schot-land* bij de *Berg-Schotten*. 't *Biſcaeiſch* evenwel heeft iets van 't Spaenſch aengenomen; de andere zijn minder verbaſtert.

N. Dewijlje, mijn Vrind, de Grieken en Latijnen onder den Keltiſchen ſtronk betrekt, zo zullen mooglijk hare Schriften ons verſlag kunnen doen van de verandering die in de eerſte tijden onder haer geſchied is.

L. Eenigermate ja, want hoewel alle hare oudheid met fabelkleeden louter omhangen is, daer ſchuilt nogtans eenige ware geſchiedenis onder, die het Lichaem en 't onderwerp van dien opſchik is, en die de geleerde oogen zo verre het in dit ſtuk noodig is, hebben weten te ontdekken. Maer, eerwe 't Hiſtoriael ondernemen, zou 't netter onderſcheid geven, dat we 't werk in voorname Tijdperken (επoχαι) afdeelden: de eerſte

zij

Digitized by Google

zij van de Babelſche verwerring tot op de Geboorte van *Chriſtus*, behelzende omtrent 22 eeuwen: de tweede zij van dien tijd af tot op 't jaer 800, dat is, 8 eeuwen; de derde zij van daer tot op onzen tijd, bevattende ruim 9 eeuwen.

X. *Eerſte Tijdperk.* Van den *Keltiſchen Tak*: Volkplanting van de *Aſiaten* in *Griekenland*, en van de *Grieken* in *Italiën*, tuſſen de 8 en 11 eeuwen na den Zundvloed van *Noach*, d: 1: tuſſchen de 16 en 13 eeuwen voor CHR: geboorte.

Belangende het eerſte Tijdperk, hier in tel ik ten opzigte van het *Keltiſch* twee voorname veranderingen van Tael en Volk.

De Oudſte was toen *Cecrops* en *Danäus* uit Egyptenland, *Cadmus* uit *Phœniciën*, *Pelops* uit *Phrygiën*, en de *Heracliden* uit *Lydiën* niet lang na den ander Griekenland met volk-plantingen bezet hebben, en toen de Grieken, en voornamelijk de *Æolen*, kort daer na wederom in *Italiën* en *Siciliën* met Volk overſtaken, verjagende vele van de oude ingezetenen. En, dewijl deze landwinnaers alle uit beſchaefder oord quamen, zo is 't geen wonder, dat die oude en eerſte Griekſche en Latijnſche Sprake, die men uit het huis van *Javan* ſtelt gekomen te zijn, door deze vermenging met Volkeren uit *Aſia* en *Africa* uit het nageſlagt van *Sem* en *Cham*, vrij wat kreuk gekregen hebben: Evenwel het groote getal van overeenkomende woorden in de ſedert bloeijende Griekſe en Latijnſe en in de oude en tegenwoordige Duitſche Talen geeft genoegſaem te kennen, dat al het oude van die Japhetſche Sprake niet t'eenemael te leur is gemakt geweeſt. Hier van verhaelt *vander Myle* in 't agtſte *Capittel* van zijne *Lingua Belgica*, dat *Theod: Bibliander* wel ¾ van de Germaniſche Grondwoorden met de Griekſe en Latijnſche oordeelt overeen te komen; dog hy *vander Myle* neemt de rooying' vrij wat heuſcher, namelijk op ½; en deze overeenkomſt, al ſtelt men die nog vrij wat minder, (hoewel dat niet behoeven zou wanneer men elks *Dialect* na vereiſch overwoog) is evenwel bewijs genoeg van 't gezeide; maer nog nader blijkt zulks, als men opmerkt, dat de Grondwoorden van de nog in wezen zijnde overblijffels van 't oude *Keltiſch*, naemlijk in *Biſcayen*, in *Gaſcogne*, in *Bas-Bretagne*, in *Wallis*, en in *Ierland*, aen de *Griekſche* en voornaemlijk aen de *Latijnſche* nader komen dan onze *Germano-Belgiſche*, gelijk te zien is bij de naelezing en overweging van den *Tit*: VIII. in de *Archaiologia Britannica* door *Edw: Lhuid* A°. 1707. uitgegeven.

N. Maer zouden de oude Grieken en Latijnen, die men van *Javan* afkomſtig rekent, wel net dezelfde tale gehad hebben als de oude Kelten; te weten de oude Spanjaerts, Brittonnen, en Gallen, die men voor nakomelingen van *Tubal* houd?

L. 't Schijnt mij wel toe, dat hier van niet regt zekers te vinden is; maer dewijl *Javan* en *Tubal* beide kinderen van *Japheth* waren, zo is het te denken, dat die beide geſlagten toen ze eerſt geſcheiden waren niet meer dan in *Dialect* zullen verſchilt hebben.

N. Evenwel *Gomer* was ook een Zoon van *Japheth*, zo wel als *Tubal* en *Javan*, en nogtans verſchillen de *Keltiſche* overblijffelen merkelijk, volgens uw zeggen, van de *Kimbriſche* en *Theutoniſche*, die uit den ſtam van *Gomer* of *Magog* komen.

Digitized by Google

L. Het grootſte verſchil egter beſtaet in de zeer verdraeide *Dialect*, en 't onderſcheid van Letter-ſpelling: Daerenboven dewijl de kinderen van *Tubal*, volgens de gemeene rekening, dezelfde ſtreek van verſpreiding hebben gehouden als die van *Javan*, naemlijk eerſt langs de Middellandſe Zee, dat reden gaf van eenige onderhouding van gemeenſchap tuſſchen die Geſlagten, zo is 't niet onwaerſchijnlijk, dat het verſchil, ten minſten in 't eerſt, niet zeer groot zal geweeſt zijn; te meer om de gemelde gelijkheid van grondwoorden. Hoe groot nogtans of hoe klein 't verſchil eertijds was, weet ik niets van te verzekeren bij gebrek van oude proeven zo van den een als van den ander; ik neem 'er ook niet veel belang in, of men van dezen of van dien van *Japheths* kinderen den afkomſt rekene: ik heb evenwel de Grieken en Latijnen onder den Keltiſchen arm betrokken, om dat die Tak van over die landſtreek was uitgeſchoten, zonder dat ik mij daer voor ſterk zou willen maken, dat het Overoude Griekſch en Latijn net Oud-Keltiſch zij geweeſt; hoewel de geleerde *Du Pezron* (wiens boekje genaemt *Antiquité de la Nation & de la Langue des Celtes* ik met vermaek gelezen heb) niet ſchroomt het ſtoutmoedig te verzekeren.

N. Maer als die Heer met die verzekering niet beter ſtaet als met zijn bewijs, dat de *Allemannen* en *Teutonen* van de *Kelten* of *Gallen* zeer vele woorden ontleent hebben, zo is 't niet breed.

L. Die ziekte van alles tot zig te willen trekken is aen vele Volkeren eigen. Wanneer ſommigen der *Duitſchers* en eenigen van onze *Nederduitſchers* willen ſtaende houden dat de oude *Kelten* (als *Gallen*, *Spanjaerts*, en *Brittonnen*) ten tijde der Romeinen onze Oud-duitſche tael zouden geſproken hebben, gaet het dan al beter? Maer, laet die goede Lieden ruſten, hoe belachelijk het zij, 't is evenwel onder de zotheden eene vrolijke, alles zig eigen te rekenen: Mij aengaende, de overblijffelen van dat Keltiſch geven mij ander berigt; en *Tacitus* getuigt ook *dat de Galliſche Sprake den Gothinen overſtrijd dat ze geen' Germanen zijn*; De Duitſche Vorſt *Ariowiſt* kon *Galliſch* ſpreken, om dat hij 14 jaren onder de *Gallen* verkeert had; en *Caligula* dwong eenige *Gallen* om Duitſch te leeren, op dat die in zijn triomph voor Duitſchers zouden doorgaen; zekerlijk was dan de Germaniſche en Galliſche Tael kennelijk verſchillig, ik zegge kennelijk om dat *Tacitus*, met de andere Romeinen, Vremdelingen zijnde, het vermerkt moeten hebben; en het groote onderſcheid van Tongeſlag en Gedaente tuſſen onze en die gemelde Spraken is tegenwoordig zelf zo groot, dat men den oorſpronk en ſcheiding van die takken van nu af ten minſten wel ruim 3000 jaren te rug zou mogen rekenen; want, zo een Volk van Vreemden niet verheert word, kunnen niet, dan door een lang verloop van tijd, verſchillige *Dialecten* tot onderſcheidene talen overgaen. Maer laet ons onzen vorigen *text* vervolgen, eer we te wijd-heen verdwalen.

Tacitus de moribus Germ:

De tweede voornaeme Verandering, die den *Keltiſchen* tak te beurt viel,

viel, is geweeſt, niet zo zeer toen de *Carthaginenſers Spanjen* inkregen, als wel toen omtrent 2 eeuwen daer na de *Romeinen Spanjen en Galliën* overwonnen, en aldaer hare zeden, Oeffen-ſcholen en Wetten invoerden, zulks dat *Strabo*, die onder *Auguſtus* en *Tiberius* geleeft heeft, al ontkende, dat men de *Gallen* meer *Barbaren* mogt noemen, als die reets zo in Tael als Levenswijze, ja ook zommigen in 't Burgerlijk-beſtier tot het Roomſche gebruik waren overgegaen. Als toen kreeg die ware Keltiſche tak en Tael daer zulk een' andere gedaente en omkeering, dat die Spraake allengskens in een Baſtaert- of Boeren-latijn verwiſſelde, dat men ſedert de *Romanſche Tael* noemde; hoewel die van *Cantabriën* (nu Biſcayers) meerendeels haer eigene oude tael en ook eenigſints hare vrijheid tot op heden hebben weten te houden.

Omtrent 260 jaeren voor CHR: *de Carthaginenſers* in *Spanjen*. Omtrent ½ eeuw voor CHR: de *Romeinen* in *Spanjen* en *Galliën*.

N. Heeft ook niet al vroeg, toen de Roomſche Republijk, nog naeulijks uit den dop quam, de *Keltiſche Tak* van zijn kant een uitzet van volk gedaen? zijn niet de *Boyen* uit *Galliën* tot diep in *Germaniën*, en zijn niet eenige *Gallen* daer nae in *Italiën*, *Griekenland*, *Thraciën*, en zo verder tot in *Aſia* gedrongen?

XI. Veranderingen van minder belang, als, De *Boyen* uit *Galliën* in *Germaniën* omtrent 6 eeuwen voor CHR.

L. Zoo melden de Hiſtoriën, zeggende dat omtrent 6 eeuwen voor de geboorte van *Chriſtus* de *Boyen* uit het *Keltiſch-Galliën*, onder 't geleide van eenen *Segowes*, over den Rijn, diep in *Germaniën*, tot in het *Hyrciniſche Boſch* trokken, en aldaer hare zitplaets hielden, welke hier uit den naem kreeg van *Boyenheim*, daer de Romeinen van maekten *Bohemia*. Men zou mogen twijffelen of deze Volkeren waerlijk van den ouden Gallis-Keltiſchen ſtam zijn geweeſt, dan of ze wel eer van de Germannen uitgegaen, en in *Gallia Belgica*, en van daer in *Gallia Celtica* gekomen waren. Uit de tegenwoordige Tael der *Bohemen* kan men niet zeker beſluiten wat Spraek deze oude *Boyen* gebruikten, Duitſch of Keltiſch: want de tegenwoordige *Bohemen* zijn een deel *Slavoenen*, en een deel van de *Marcomannen* die de oude *Boyen* van daer hebben doen verhuizen, gelijk we onder het tweede Tijdperk te zeggen zullen hebben: evenwel de eerſte naem van *Boyenheim* pleit 'er voor, dat haer' Sprake *Duitſch* of *Belgiſch* was; want *Heim* beteekende oulinks bij ons een *Wooning*, *Verblijf*. Immers verſcheidene Volkeren uit Duitſchland hebben in dat eerſte Tijdperk in *Galliën* zig neergezet, en voornamelijk in *Gallia Belgica*, dat naeſt aenlag en bijna ¼ van gantſch *Galliën* beſloeg, ſtrekkende zig eertijds vrij wat hooger op en breeder uit dan nu; want niet alleen de uitgeſtrektheid van de tegenwoordig genaemde tien Spaenſche *Provincien*, maer een' gantſch breede ſtreeke langs den Rijn op, tot aen 't *Lac van Geneve* toe, was daer onder begrepen: en dat men in dit gedeelte van Galliën Belgiſch (of Nederduits) ſprak wijſt niet alleen de naem uit, maer ook haer oorſpronk, vermits zij wel eer uit Germaniën van over den Rhijn in deze Landſtreken getrokken waren, en volgens de getuigenis der oude Gallen zelf, bij *Julius Cæſar* in 't begin van zijn tweede Boek te vinden, de vorige Galliſche ingezetenen van daer verdreven hadden.

Digitized by Google

Op-en uittocht eeniger *Galleu* tot in *Aſiën*, alwaer ze den naem van *Galaten* kreegen, ruim 270 jaren voor CHR;

Ruim 3 eeuwen later geſchiedde een tweede uittocht der *Gallen*. Eene groote menigte van dat Volk, uit haer land optrekkende, drong in *Italiën*, nam Romen in, alleen 't *Capitolium* bleef buiten haer magt, en hebbende van daer tot in *Illyriën*, *Pannoniën*, *Thraciën* en *Griekenland* hare wapenen gevoert, en roemrugtig ontzag verkregen, is eindeling door *Nicomedes* Koning van *Bithyniën* genoodigt om uit *Griekenland* in klein-Aſiën over te ſteken, en om met haer behulp, onder beding van gemeene bedeeling, *Paphlagonien* zijn buermans land, aen den *Pontus Euxinus* of zwarte Zee gelegen, te vermeeſteren; en dit gelukt zijnde, zo hebben deze *Gallen* dat deel gekregen, 't welk ſedert na haer, als uit Griekenland komende, volgens de Griekſe naemgeving *Gallo-græcia*, of, na dezer Gallen eigene tael *Galatiën* genoemt is geworden.

N. Wat Tael zouden dan deze gevoert hebben? om dat je zegt *na haer eigene Tael Galatiën.*

L. Neem dit niet verder op dan giſſing; maer drie redenen heb ik, die elk mij zeggen willen, dat deze *Galaten* meerder *Teutoniſch* ofte *Belgis-duitſch* zouden geſproken hebben dan *Keltiſch*. Eerſtelijk, om dat de Oudvader *Hieronimus* in zijn Voorreden over den Zendbrief van den H. *Paulus* aen die van *Galaten* getuigt, dat deze Volkeren nog ten zijnen tijde, behalven het Griekſch ook hare bijzondere Tael ſpraken, welke overeenquam met die van *Trier*, zijnde van ouds af de hoofdſtad van *Gallia Belgica* geweeſt, alwaer men tot op onzen huidigen dag nog Duitſch of Belgiſch ſpreekt. Dit word beveſtigt met de Tweede reden, naemlijk dat één van dezer Gallen Overſten, die, kort na den tijd van *Alexander*, de dappere en ſtrijdkundige Macedoniers verſloeg, den naem voerde van *Belgus*, als waerſchijnlijk een Vorſt van *Gallia Belgica* geweeſt zijnde. Ten derden ſtemt hier mede overeen eene Duitſche Afleiding van dien naem, als vervattende de *Uitnoodiging* van deze *Gallen*: Want gelijk eertijds in 't Mœſo-Gottiſch **Lathon / Galathon** beteekende **Nooden** (*invitare*) en gelijk dus ook in 't Angelſaxiſch **the Galathode wœron** (de genoodigde mannen) Matth. XXII. 8. zoo zeide men oulinks daer voor in 't Belgiſch **Laden / Geladen**; gelijk ook nu nog in dien zelfden zin het woord **Laden** bij de Hoogduitſchers gebruikt word: dus beteekende dan *Galatai* of *Galathai* **de Genoodigde.**

Begiſte Oorſpronk van den naem der *Galaten.*

N. Dog hier lijkt nog aan te ſchorten dat de T bij 't woord *Galatai* in plaets van TH of D komt; en uwe eigene aenmerkingen brengen meê dat de Gotthiſe *TH bij ons in D verwiſſelt: óók hoorde ik eens van u, dat ijder letter haer rekenſchap vereiſcht, zoo men voorzigtig afleiden wil.

* Zie onze Gemeenſchap tuſſchen de Gotthiſche Sprake en de Nederduitſche pag: 6.

L. Dat beken ik; maer vooreerſt hebben wij die T, in dit woord niet ontfangen uit de egte hand, dog uit die van de Griekſe en Latijnſche ſchrijvers; waer op in 't ſtuk van vreemde woorden weinig te bouwen is, gelijk ook de Geleerde *Iſid: Hiſpalenſis* (in zijne *Grammatica Cap:* XXVIII.)

Digitized by Google

XXVIII.) getuigt, *Sunt enim pleraque Barbara Nomina incognita Latinis & Græcis:* ten anderen is 't ook niet onmooglijk dat wel eer die *Galaten* door lang omzwerven van de zagte Belgiſche *Dialect* tot een ſcherper mogten overgegaen geweeſt zijn: immers dit heb ik bevonden bij onze Hollandſe inboorlingen, die zeer vele jaren agtereen in allerleije Landen omzwurven, datze de zagtigheid van onze uitſpraek bij de D, Z, en V, verloren hadden; ſprekende die bij na zo ſcherp uit als de T, S. en F. De reden agt ik, om dat verre de minſte volkeren zo zagt een *Dialect* hebben als wij.

N. Uit deze uwe uitlegging over den naem der *Galaten* kan ik nu ligtlijk giſſing maken, hoe 't bijkomt dat ſommigen van jonger tijd als dit voorval, hoewel anderſints oude ſchrijvers, den naem van *Gallen* en *Galaten* zonder onderſcheid gebruikt hebben, noemende ook die *Gallen*, die in *Europa* en in haer eigen land gebleven waren, verkeerdelijk *Galatai:* want terwijle de Grieken hoorden dat deze nieulings in *Aſia* gekomene *Gallen* zig zelven *Galathen* noemden, zo hebben zij, als onkundig van de beteekenis van dezen nieuwen naem, die na den ouden vrij wat zweemde, met geen' quaden glimp en met ſchijn van nettigheid en verbetering zig kunnen verbeelden, dat de egte naem zo wel van de Volkeren die in *Gallien*, als van deze die in *Aſia* zaten, was *Galatai*, vermits deze van die waren uitgegaen.

Maer, mij ſchiet te binnen, dat je nog eenige Volkverhuizingen, hoewel van klein belang, hebt overgeſlagen, want eenige Griekſe *Phocenſen* hebben, volgens de getuigenis der Schrijvers, ruim 5 eeuwen voor *Chriſtus*, zig aen de Galliſche kuſt uitgezet, te *Maſſilien* naemlijk, nu *Marſeille* genaemt; welke ſtad omtrent één halve eeuw daar na met een nieuwe troep Griekſe volkeren vermeerdert is. Wijders hebben ook, zo men wil, de Spaenſche kuſten eenige *Phœniciers* gekregen, om haren koophandel daar te drijven, alvorens de komſt der *Carthaginenzers*, daer gij van meldde; Mooglijk zweegje van deze gevallen, om dat niet waerſchijnlijk is, dat de bevolking van een Stad, of het aenleggen van koopmanſchap, eenige verandering van belang aen den Keltiſchen Tak hebben toegebragt.

Grieken in Marſeille ruim 5 eeuwen voor CHR.

Phœniciers in Spanjen omtrent 3 eeuwen voor CHR.

L. Daer treft mijn Heer de rede: deze gevallen van geringe verandering ſpaerde ik tot op 't laetſt, om die onder één beſluit te trekken; en hierom zweeg ik ook tot nu toe van onzen verſchrikkelijken *Noordſen Watervloed*; hoewel die ten opzigte van 't *Hiſtoriael* gewigtig genoeg is om niet voor bij te gaen. Deze ſchrijft men dat, ruim 3½ eeuw voor *Chriſtus*, de Noordſe kuſten en die van *Germanien* geweldig aantaſte, vele ſtukken van 't vaſte land tot Eilanden, en vele laegtens tot Meren maekte, waer door ontallijke menſchen ſneuvelden, terwijl die genen, die'er van onze en eenige verdere Noordſche kuſten overſchoten, dieper in Duitſchland inweken, om door de woede der zee niet telkens ontruſt te worden, vermits dijken en Terpen (dat is hoogtens) te maken toen nog onbekent was in die ſtreken. Sedert evenwel, waerſchijnlijk toen de nako-

XII. Verſchrikkelijke Watervloed in 't Noorden omtrent 3½ eeuw voor CHR.

Digitized by Google

XIII. Komste der *Vriezen* in *Vriesland.*

melingen dien ramp der Voorzaten niet meer indagtig waren, zakten wederom na dien grond, die ledig, en door 't afloopen van het water weder fris geworden was, eenige *Nederſaxiſche* volkeren, na allen ſchijn *Engelſaxiſche*, volgens de overeenkomſt dier ſpraken. Deze zijn bekent geworden en gebleven onder den naem van *Frieſen* of *Vriezen.*

XIV. Komste der *Batavieren* en *Caninefaten*, aen den Beneden-Rijn.

't Is ook mooglijk niet lange daer nae geweeſt, toen de oude *Batavieren* en *Caninefaten*, mede *Nederſaxers* dog minder ten noorden gelegen, om huislijk geſchil haere gebroeders de *Katten* ontweken, en herwaertsaan den ledigen grond innamen, die ſedert *Betauwe* of *Batauwe*, of, op 't Romeinſch, *Batavia* genaemt wierdt, liggende langs *Gallia Belgica*, en tuſſchen de armen van den Beneden-Rijn, hebbende den *Oceaen* van voren, de *Friezen* ter regter, de *Gallen* ter linkerhand: Omtrent dezen tijd reken ik ook dat vele *Belgen* aen de *Britanniſche* kuſten zig neêrgezet hebben, daer *Jul. Cæſar* van meld. zie *Cluv: Introd: Geograph:* pag. 85.

N. Nu kan ik beſeffen mijn Vriend, waerom de Oud-frieſche Spraek aen de Engelſaxiſche zo wél gelijkt, terwijlze nogtans veel in *Dialect* verſchilt van onze Belgiſche of Nederduitſche, die merkelijk meer overeenkomt met de Frankduitſche.

L. Maer, dit zal en kan eerſt nader blijken, alsmen onder het volgende Tijdperk bevinden zal, dat 'er des aengaende geene wezendlijke veranring is voorgevallen.

En, dewijl ik, mijn Heer, nu 't voornaemſte, dat ik over deze ſtoffe mij te binnen kon brengen, heb afgeſchetſt, zo ſtel ik het vervolg uit tot ons tweede Tydperk, dat een nieuwe bijeenkomſt vereiſcht, en, ter oorzake van 't werkelijke *Hiſtoriael*, vrij wat tuſſentijd tot overweging en ſchikking van zaken van nooden heeft.

Tweede

Tweede Verhandeling

Van de

VOLK- EN TAEL-VERSPREIDING

OVER

EUROPA,

Vyfde Redewiſſeling.

L. en N.

L. OM gemaks wille, mijn Heer, zullen we dit ons *tweede Tijdperk* ten halve deelen.

Tweede Tijdperk ſtrekkende van A. 1. na CHR. tot A. 800.

Het begin van dit Tijdperk was nog al gunſtig voor de Romeinen. Hoewel onze oude Batavieren, door geledene overlaſt verbond- en eer-ſchennis getergt, onder hunn' dapperen en ſchranderen *Claud: Civilis* in een opſtand geraekten, die zorglijk wierd voor den Roomſche Staet; *Cerialis* nogtans ſtilde dien met het vernieuwen van 't *oude Bondgenoot- en Broeder-ſchap* van over 100 jaeren; jae, niet tegenſtaende de voorſpoed op 't laetſt aen de zijde der Romeinen gehelt hadde, ze wiſten toe te geven, uit aenmerking van 't belang onzer Vriendſchap, dat haer kort daer aen ook vrugten gaf, want voornamelijk door toedoen en hulp van onze Batavieren wierd het verdere *Britannia* (daer *Julius Cæſar* te voren meer ſchrik als winſt gemaekt had) tot aen *Caledonia* toe voor haer gewonnen.

I. Vernieuwing van *Broeder-ſchap* tuſſchen de *Romeinen* en *Batavieren*.

De *Romeinen* in *Britannia*, in de 2. eeuw.

De Roomſche wapenen gingen nog verder, en drongen door *Vrieſland*, en een deel van *Germaniën*, tot aen de Elve toe; en tot volktemming maekte men vaſte Burgten; dit nogtans belette niet dat de Germannen en Vriezen, vermits hatig op Roomſche manieren, en loerende op gelegenheid, hare ſchaden te mets niet duer en deden betalen. In *Brittanniën* evenwel kregen de Roomſche zeden, even gelijk te voren in *Galliën* voet, makende door ſchijn van beleeftheid dat Volk te vaſter hoewel williger verſlaeft; *Caledoniën* (nu *Schotland*) floot men van 't andere *Brittanniën* af door wal en muer, om de uit- en aen-vallen der *Picten* te ſtuiten. *Ierland* had de zee tot een ſcherm, en bleef buiten de magt der Romeinen.

De *Romeinen* in *Vrieſland*, en verder in *Germaniën*.

Pictiſche Wal.

Deze *Monarchie*, dus in top, begon evenwel van toen af te dalen: want gantſch *Europa* raekte aen 't woelen als ziedend water, en de Noordſche Vol-

Volkeren grepen elk na een brok van den buit, dien de Roomſe Heerſchzugt wel eer anderen ontrooft en onder zig geſchraept had.

II. De *Gotthen* in *Daciën* en *Mœſiën*. in de 2: 3: en 4: eeuw.

Het begin van 't Spel had zijn aenvang met de *Gotthen*: deze, van omtrent den Wyſſel af, ooſtwaerts aen door de wapenen zig verſpreid hebbende, overliepen ten tijde van *Marc: Aurelius* (die A°. 161, tot het Rijk quam) een groot deel van *Sarmatiën* tot aen de zwarte Zee en 't *Meötiſche* Meer, innemende het land dat de *Daciërs* en *Geten* toen in bezit hadden. Die ten Ooſten haer' verblijf namen, noemde men *Oſtrogothen*, die ten Weſten, *Wiſigothen*. De eerſten, wierden beſtiert van de Prinſen uit den Huize der *Amalen*, de andere door die van den ſtamme der *Balthes*. Omtrent een eeuw daer na vielen deze *Gotthen* in *Mœſiën*, *Thraciën*, *Illyriën* en *Pannoniën*, na dat alreeds eene andere partij der *Gotthen*, *Gepiden* genaemt (mooglijk vermits ze *geepſer* of flaeuwmoediger waren, als hebbende zig aen den Wyſſel t'huis gehouden toen ruim een eeuw te voren de eerſten van daer optrokken) zig mede bij haer in *Daciën* had vervoegt.

N. Men vind Geleerden die de *Geten* en *Gotthen* voor een en 't zelfde volk aenzien, agtende dat die naem alleen in *Dialect* verſchilt.

L. Zo vind men, maer waer vind men *Dialect-regel*, 't zij in het *Theutoniſch* 't zij in 't *Kimbriſch*, die zulk een verſchil tuſſen de zakelijke deelen goed maekt? Immers hunne bewijzen hebben mij nog niet kunnen voldoen: wat 'er van zij laet ik zijn ruſt; want dat ten naeuſten te weten kan ons geen' dienſt doen aen de ſchets, die ik hier ontwerp. Dit zij ons genoeg, dat toen de *Gotthen* in *Daciën* en *Mœſiën* zaten, ook deze *Theutoniſche* of *Mœſo-Gottiſche* tael aldaer in zwang ging. Sedert deden deze Volkeren verſcheidene uitloopen in Griekenland en ook in klein Aſiën, ſommige rampſpoedig, ſommige met geluk, zonder hare landpalen veel te kunnen verbreeden. Dit duerde tot aen 't einde van de 4e. eeuw.

III. De *Franken* in de 3: en 4: eeuw.

Midlerwijle leed ook 't Roomſche Rijk zijn aenſtoot aen den Beneden-Rijn. In de Derde Eeuw ſchoot herwaerts aen, van Over-Yſſel af, een hoop Germaniſche Volkeren onze geburen, vereent onder den naem van *Franken*, dat is *Vry-luiden*, als beluſt op vrijheid, en gereed om 't Roomſche juk af te ſchudden: de *Batavieren*, vermits bondgenooten der Romeinen, moeſten meê dien aenval uitſtaen. Dit tobben duerde omtrent anderhalve eeuw, tot eindeling Keyſer *Juliaen* de *Quaden* (zijnde Opper-Saxiſche) die wederom deze *Franken* quamen verſtoren, met hen vereenigde, onder beding dat die beiden een lichaem zouden worden, en dat onder den naem van *Batavieren*; een naem die bij de Romeinen zoo roemrugtig wierd gehouden, dat ze deze onze Voorzaten vereerden met die getuigenis, dat ze waren * *Hunne beſte bijſtand, de Vroomſte Leden van hunne magt, Oud-vermaerde Krygsluiden, en Overwinnaers in den ſtrijd, die groot gewigt toebragten of ze Vrinden of Vijanden waren.*

De *Franken* onder de *Batavieren*. in de 4: eeuw.

* *Hooft's Tacitus* in zijn 1: en 2 B: der Hiſtorien.

't Was ook al vroeg met den aenvang van dit Tijdperk, dat men in Duitſchland onderling on-eens wierd. De *Marcomannen* Duitſche Volkeren, aen

den

den *Donau* gezeten, hebben onder 't beleid, zo men meent van den vermaerden *Marobodwin*, ten tijde van *Tiberius*, haer' geburen de *Boyen* uit *Boheemen* verjaegt; en men wil dat deze verdrevenen haren wijk namen meer inwaerts van *Germaniën*, en dat die sedert den naem gehouden hebben van *Boioarii* of *Bojuvarii*, en nu bij verloop *Bavari*, bij ons *Beyerschen* genaemt, dat is, *Boy-mannen*, (gelijk ze ook in den Oud-Allemannischen tijd, volgens *Goldasti Rerum Alamannic*: I. *Pars*, *p*: 11, wel Boemanni genoemt wierden) want *Oar* of *War* of *Wer* beteekende in 't Oud-duitsch een *Man*: dus was het in 't Mœso-Gott: Wair/ in 't Angelsax: Wer/ in 't Kimbr: Virdar/ & Firdar/ in 't Armorisch Ur/ en in 't Latijn *Vir*: zoo beteekende ook ons *Batavier* even veel als *Batauw-of Betow-man*. Dog ten opzigte van den Beyerschen naem, zo vind men in 't *Vocabularium Angloſaxonicum*, Bœgeras en Bœght-ware/ *Bavari*.

IV. De *Marcomannen*, *Boyen* en *Beyerſen*, in de 1: eeuw.

N. Dewijl deze *Beyerschen* tot op heden *Germanisch* spreken, hoewel zwaer van tong, zou het dan wel quade gissing mogen heeten, zo men hier uit opmaekte, dat ook de oude Boheemen, vermits hare Voorzaten, zulk een' taele gevoert hebben?

L. Neen, mijn Heer. Maer, om den draed te vervolgen, zo heb ik nog te melden, dat in 't laetst van deze 4: Eeuw, ten tijde van Keizer *Maximus de Tyran*, eenige *Britten* na *Armorica* (nu *Bas-bretagne* genaemt) in *Galliën* overgestoken zijn, en haer volk en tael tot op heden daer geplant gehouden hebben. En 't waren mooglijk mêe al op dien tijd overgekomene *Britten* van welke *Procopius* verhaelt, dat van een zeker Eiland, aen den mond van den Rijn gelegen, door *Brittons* en *Anglen* en *Friesen* bewoont, jaerlijks eenige trokken na de Akkers en Landen, die de *Franken* in haeren op- en uit-togt ledig lieten. Het was ook omtrent ten einde van de 4: Eeuw toen *Ulphilas* der Gotthen Bischop den Bijbel uit het Griekisch in 't *Mœso-Gotthisch* vertaelde, waer van 't *Euangelium*, hoewel niet zonder verlies van eenige Kapittels en Verzen, nog in wezen is, zijnde door onzen vermaerden *Franc: Junius F. F.* in 't licht gegeven; uit welk klaer blijkt, dat deze Gotthise Tael van Duitschen stamme is.

V. *Britten* in *Armorica* &c. in de 4: eeuw.

Voorts kan ik niet vermerken, dat in deze vier Eeuwen iet anders gewigtigs ten opzigte van de Taelverandering gebeurt is, ten zij men rekenen wil, het gene de Romeinsche tael op de Gallische en Brittonsche won. Want de Buerschap en vermenging der *Franken* en *Batavieren* gaf geen rede tot verandering, als beiden van Germanischen oorspronk zijnde, beiden beminnende een zagte vloeying en geene hardigheid van uitsprake, gelijk te zien is uit de *Frank-THeutsche Vertaling van de Harmonia Evangelica van Tatianus*, die omtrent 900 jaren, en uit de *Paraphrasis in Cantic: Canticor*: *van Willeramus Abbas*, die omtrent 700 jaren oud geoordeelt word. Of nu de oude *Daciërs* en *Geten* nieuwe taelluiden kregen, toen de *Gotthen* bij haer quamen, is mij te onbekent, om 'er iets van te zeggen. Dog in de volgende vier eeuwen zal 't volk van den Oud-THeutonischen Stam een groot veld winnen, dewijl 't meeste verlies van 't Roomsche Rijk de-

Digitized by Google

zen eindeling in den ſchoot valt. De *Wandalen* rukken in *Galliën*, dringen in *Spanjen*, en verder ook in *Afrika*. De *Weſter-Gotthen* overloopen *Italiën*, veſten zig in *Opper-Galliën*, verdrijven de *Wandalen* uit *Spanjen*. De *Franken* krijgen 't benedenſte deel van *Galliën*. De *Ooſter-Gotthen* rigten in *Italiën* een nieuw Koninkrijk op. De *Lombarden* of *Langobarden*, mêe al Duitſche Volkeren, volgen de *Ooſter-Gotthen* in 't Italiaenſe gebied. De *Angelſaxen* krijgen *Britanniën* in. Midlerwijle doen de *Schytiſche* Volkeren uit het Ooſten een zwaren inval in *Europa*, en na verſcheidene togten geraekt gantſch *Sarmatiën* onder hare magt. Op 't allerlaetſte krijgt de *Frankiſche* Stam 't voornaemſte deel van *Europa*. 't Gebouw van 't Roomſche Keizerrijk, te voren aen 't waggelen, ſtortte dus ten eenemael in.

N. Ja zeker, zo men de zaken na 't uiterlijke aenzien ſchatten, en enkelijk op den menſch zien wilde, men zou mogen zeggen, dat het in die Eeuwen toeging, als of 'er Koninkrijken te grabbel geworpen wierden voor den genen die kloek van raed en daed was, en die de verwarring van zijn Buerman wiſt gade te ſlaen. Maer laet ons deze voorvallen wat meer uitgebreid bezien.

VI. *Wandalen in Spanjen en Afrika*, in de 5: eeuw.

L. Met het begin van de 5: Eeuw, omtrent A°. 406, ten tijde van den Weſterſchen Keizer *Valentiniaen* de III^de^: trokken de *Wandalen*, (meê al Duitſers) met de *Alanen* hare Sarmatiſe geburen, door *Germaniën*; ondertuſſchen met zig nemende vele andere Duitſchers als *Quaden*, *Marcomannen*, *Herulen*, *Sueven*, *Saxen*, en *Bourgonjers*, met zware verwoeſtingen indringende tot in 't *Galliſch-Belgiën*, en voortrukkende tot in 't *Narboneſche Galliën*: Van daer trokken ze (A°. 409) over 't *Pyreneeſche* gebergte tot in *Hiſpania Bætica*, dat ſedert na haer *Vandaluſia* genaemt is: en omtrent 20 jaren daer na ſtaken eenigen ook over in *Afrika*, ſtellende hun Rijksſtoel te *Carthago*; ondertuſſen bleven de *Alanen* in *Luſitaniën* (nu Portugael), de *Sueven* in *Galliciën*, de *Bourgonjers* in *Opper-Galliën*.

VII. Inval der *Hunnen* in *Europa*, in de 5: eeuw.

Ter zelver tijd, toen de *Wandalen* hare overſtrooming deden, vielen in *Europa* een groote hoop *Schytiſche* Volkeren, als *Turken*, en *Avaren*, waer bij zig ook *Alanen* en andre *Sarmaten* voegden, allen onder den naem van *Hunnen*, geleid door den trotſen Veldoverſte *Attila*, inbrekende in *Pannoniën*, in *Italiën*, in *Germaniën*, en zelf tot in 't hart van *Galliën*. Midlerwijle hadden zig onder dien drom geſchikt *Oſtrogotthen*, *Quaden*, *Rugiërs*, *Baſtarnen*, *Marcomannen*, *Bructers*, *Saxen*, & *Gepiden*, allen van Duitſchen Stamme. De *Veneten* hier van verſchrikt, vloden op de naeſt gelegene Eilanden, waer uit het berugte *Venetiën* zijn oorſpronk nam. Dog na de dood van *Attila* ontſtond 'er twiſt onder zijne Zonen, bij welk voorval de *Gepiden* en *Oſtrogotthen* zig op haer zelf affcheidende, de *Hunnen* te keer gingen, en na haer Vaderland te rug dreven, blijvende alleen eenige weinigen in *Pannoniën* onder den naem van *Siculen*.

Ondertuſſchen de *Wiſigotthen*, eensdeels de *Hunnen* ontwijkende, anderdeels door hope van buit na *Italiën* gelokt, en ſedert om de Roomſche ſtre-

ken

Digitized by Google

ken vergramt zijnde geworden, deden hnnne woede onder hun' Overſte *Alaric* aen Roomen gevoelen, verdervende bij na alles wat 'er in en omtrent was; Na zijn dood, die 'er kort opvolgde, drong zijn navolger *Adolph* van daer tot in *Galliën*: waer op *Honorius* (Weſters-Keizer), om ſlegts toe te geven, dat men niet behouden kon, of om zulke Gaſten van huis af te leiden, aen deze *Weſtergotthen* een deel van *Galliën* toeſtond, van *Toulouſe* af tot aen den *Oceaen* toe; zo dat dit nieuwe Koninkrijk den naem kreeg van *Gottalania*, ook wel *Lant-Goth Occitania*, en ſedert bij verbaſtering *Languedocq*, in plaetſe van *Land des Goths Occitanes*, of bij inkrimping *Lant-Goth-Occ:*. Kort daer op togen zij na *Spanjen*, en dreven 'er de *Alanen* en *Sueven* uit, nemende haer rijkszetel te *Toledo*. Wijders voerde de Winluſt hare wapenen over zee in *Afrika*, waer door het *Tingitaenſche Mauritaniën* onder haer moeſt bukken; dus zag men ook een *Overzeeſch-Gotia*. De *Wandalen* alzo uit *Spanjen* gebonſt, hielden 't nog ruim 100 jaren in *Afrika*, tot dat *Gilemer* hun laetſte Koning (A°. 534.) door *Belliſarius* wierd t'ondergebragt.

omtrent A°. 409.

VIII. De *Weſter-Gotthen* door *Italiën* in *Opper-Galliën*, en daer na in *Hiſpaniën* en verder ook in *Afrika*, in de 5: eeuw.

Terwijl de Roomſche zaken in het Zuider-oort dus rampſpoedig gingen, namen de *Franken*, die ſterk aenwieſſen, haeren ſlag ook waer, trekkende over den Rijn in *Gallia Belgica*: dog, om dien verderen optogt te ſtuiten, ſtond Keizer *Honorius* haer toe, dat ze haren zeet mogten houden tuſſen *Maes* en *Beneden-Rijn* bij *Keulen*, en tuſſchen de uitgangen van beiden die rivieren.

A°. 416.

IX. De *Batavieren* onder de *Franken* vermengt in de 5: eeuw.

N. Maer dewijl de zitplaets der Batavieren onder deze toedeeling getrokken word, zo is 't niet onwaerſchijnlijk dat deze onze Voorzaten, als hebbende toen aen 't Roomſche rijk geen ſteun meer, en zijnde van nature beluſt op Vrijheid, zig met de *Franken* van dien tijd af vereent, en onder dien naem van *Vrijluiden* dien optogt of verzelt of begunſtigt hebben gehad, om gezamentlijker hand de Roomſche magt verder te krenken. Immers, de naem van *Batavieren* ſchijnt ſedert in den *Frankſen* als verdwenen te zijn, uitgenomen dat het Land tuſſchen *Rijn* en *Wael* tot op heden nog den naem van *de Betuwe* voert.

X. Opkomſt van 't *Frankſche Rijk*, in de 5: eeuw.

L. Die giſſing is niet ongegrond. Dog dit toeſtaen van Keizer *Honorius* kon den zwellenden moed der *Franken* niet dempen: Want kort daer op (omtrent A°. 420.) drongen ze verder door tot in *Braband*; en hoewel men meer als 100 jaren te voren den eernaem van Koning onder de *Franken* in gebruik vond, de gemeene telling nogtans begint van dezen tijd af met *Pharamond*, niet tegenſtaende getwijffelt word of ook die immer Koning geweeſt zij: gewiſſer rekening en doorlugtiger naem vind men in den volgenden Koning *Chlodion*, die (omtrent A°. 430 of 431) verder een deel van 't *Galliſch-Belgiën* onder hem trok. Na dezen quam *Merowys* (A°. 447.) tot de Kroon, uit wien 18 agter-een-volgende *Franſche* Koningen geſproten zijn, en van wien de gewezene gracht de *Merwede*, die ſedert de *Maes* in haer ſchoot ontfangen heeft, gelijk ook het huis of Kaſteel te *Merwede*, welks overblijffelen niet verre van *Dordregt* te zien zijn,

Zie *Fauchet, Antiqu: & Hiſt: Gauloiſes Chap: X. p:* 88. en *Kirchm: Comm: in Tacit: Cap: XL. p:* 185.

zijn, haren naem, zo ſommigen willen, ontleent hebben. Deze Vorſt vergrootte het Frankſe Rijk met den aenwinſt van dat deel van *Galliën*, dat men nu *Champagne* en *Picardyën* heet: hij bragt ook die ſtreek van *Germaniën*, die men nu de *Paltz* en *Den Elſas* noemt, onder zijn gebied. Na dezen begaven een groot deel der Steden tuſſen de Rivieren de *Seine* en de *Loire*, als *Parys*, *Orleans*, *Sens*, *&c.* zig onder de *Franken*, vreezende anderſints onder de *Wiſigoths* te vallen; dit geſchiedde ten tijde van *Childerik* Zoon van *Merowys* en onder den grooten *Chlodowys*, welke laetſte 't Frankſche Rijk vermeerderde met *Swaben* en *Beyeren*; en eindeling na 't verſlaen & ombrengen van *Alarik de II.*, Koning der *Wiſigotthen* verAo. 507. viel het overige van *Galliën*, van tuſſchen den *Ryn* en de *Rhone* tot aen den *Oceaen* toe, in zijn hand, blijvende alleen *Languedocq* en *Provence* aen *Theodorik*, Koning der *Oſtrogotthen* in *Italiën*, die zijn Zuſter had. *Chlodowys* had zig laten Doopen (Ao 495), en ſedert namen de Franſche Koningen meeſt allen groot belang om de Roomſche Kerk voor te ſtaen.

XI. De *Ooſter-Gotthen* in *Italiën*, in de 5: eeuw. Deze voornoemde *Theodorik*, door den Ooſterſch-Keizer *Zenon* voor Zoon aengenomen, en verzogt zijnde om den Oorlog te voeren tegen *Odoacer* Koning der *Herulen*, die toenmaels *Italiën* genoegſaem in zijn geweld gekregen had, volbragt het met zulk een geluk, dat hij na verloop van vier Ao. 493. jaren zig meeſter en Koning zag van *Italiën*. Hij herſtelde Roomen, dat, van wegen de menigvuldige en zwaere verwoeſtingen, als een puinhoop lag. Hij was begunſtiger van konſten en wetenſchappen, omhelzer van den Kriſtelijken Godsdienſt, en regeerde loffelijk; alleen 't ombrengen van *Symmachus* & *Boëthius* bezwalkte dien roem: hij ſtierf A°. 526.

N. Maer hebben we de *Angel-Saxen* niet al vroeger als dezen tijd in 't ſpel gehad?

L. Ja gewiſlijk, ik vergat haer ook niet, dog ik meende dezen voornamen eeuwkring te voltrekken, eer ik van ijder Volk affcheidde, terwijl ik de 3 volgende eeuwen ongedeelt bij één gedenk te nemen.

XII. De *Angelſaxen* in *Brittanniën* ſedert *Engelland* genaemt, in de 5: eeuw. In 't midden van deze V: eeuw plaegden de *Picten* & *Caledoniers* de *Brittonnen* geweldig: de *Romeinen* waren buiten ſtaet om hen te beſchermen, dies riep hun Koning *Vortigern* de *Angelſaxen* uit Neder-duitſland te hulp; dog dezen door hun Veldoverſte *Hengiſt* in zulk een welluſtig land overgebragt zijnde, en de *Provincie* van *Kent* in bezit gekregen hebbende, noodigden tot bijwooning hare t'huis gelatene makkers, en kregen, door bijſtand van dezen, genoegſaem al het land, dat de *Romeinen* in *Britanniën* bezeten hadden, Ao. 457. onder haer geweld, deelende 't zelve in 7 Koninkrijken, die in 't begin van de 9: eeuw onder Koning *Egbert* in-één-ſmolten. Onder *Paus Gregorius Magnus* omtrent A°. 600, namen deze *Angelſaxen* het Kriſtelijke geloof aen. Na den naem van deze Volkeren heette dit gewonnene deel van *Brittanniën* ſedert *Ingeland* of *Engelland*, A-S. Angel-/ œngel-/& Engla-land (*Anglia*), en dat deel, 't welk buiten den muer van *Severus* lag, en ten tijde der Romeinen *Caledonia* genaemt wierd, voerde ſedert den naem van *Schotland*.

De

Digitized by Google

De *Britten*, welke niet buigen wilden, namen een deel de vlugt over zee na *Armorica* bij hare oude Landsluiden, die omtrent een halve eeuw te voren zig aldaer nedergezet hadden: een ander deel kroop in 't hooge gebergte van *Cambriën* (of *Walles*), en behield aldaer haer afgescheidene gebied nog omtrent 8 eeuwen lang onder eigene Koningen, tot den tijd van *Hendrik de* 3, Koning van *Engelland*, die A°. 1216 tot de Kroon quam, en dit land onder hem kreeg; dog haer *Cambrobrittannische* of *Wallische* Sprake is gebleven tot den huidigen dag. De *Picten* en *Caledoniers* bezaten niet meer dan het Noorderdeel en 't Hooge land van *Caledonia*. Dit *Angelsaxische* Rijk strekte zelf zig een stuk weegs uit in *Schotland* tot aen 't *Fyrth* toe; hierom is 't dat de Tael van de *Zuider- en Ooster-Schotten*, of *Laeglanders* nog op heden van het *Angelsaxisch*, en die der *Hoog-landers* of *Berg-Schotten* van het *Oud-Brittisch* of *Iersch* heeft.

XIII. De *Picten*, *Britten*, en *Caledoniers*, in de 5: eeuw.

Het Westersche Keizerrijk was dus met de vijfde eeuw gekrenkt, en 't Oostersche kreeg met de zesde, zevende, en agtste, ook zijne beurt van slagen.

Niet alleen *Illyriën* en *Pannoniën* maer ook 't meeste Oosten-deel van *Europa*, dat door de vorige uittogten der *Gotthen* en *Gepiden*, en door de invallen der *Hunnen* zeer woest bevonden wierd, is sedert in de 6: eeuw bezet door de *Sclaven* of *Slavoenen*, zijnde Asiatische en Europische *Schythen* of *Sarmaten*, die van de Rivieren de *Tanaïs* en *Wolga* afquamen. Onder deze *Slavoenen* telt men ook de *Wiltzen*, mede *Welitaven* en *Witten* genaemt, beneffens de *Wenden* of *Veneden*. Deze laetste trokken na de kant van den *Wysfel*, omtrent op die gronden, welke de *Wandalen* ruim een eeuw te voren voor haer uittogt bezeten hadden; en hier door hebben ook, bij verwerring van sommige Schrijvers, deze *Slavoense Wenden* den naem gekregen van *Wandalen*: dat evenwel deze *Wenden* (die ook aldaer in *Opper-Lausits* woonen) niet van Duitsche, maer van Slavoensche afkomst zijn, blijkt uit haer tael, die ze tot op heden ouderhouden, en die te vinden is bij de *Wendische* vertaling van het *Nieuwe Testament* A°. 1706 in 't licht gekomen. *Selimir* één der Slavoense Vorsten noemde zig Koning van *Dalmatiën*. *Lech*, *Zech* en *Russo*, Broeders, zo men zegt, van *Selimir*, hebben omtrent A°. 550, hare Slavoense Volkplanting uitgebreid over *Serviën*, *Bohemen*, *Moraviën*, *Polen* en *Russiën*; waer door ook de *Marcomannen*, die vijf eeuwen te voren de *Boyen* uit *Bohemen* verjoegen, nu door de *Slavoenen* weder van daer wierden gebotst: en hier van is 't, dat men in Bohemen Slavoensch spreekt, uitgenomen in 't gedeelte dat na de zijde van Duitschland ligt. *Serviën*, zijnde een deel van 't oude *Mœsiën*, schijnt van de *Tzerkassen* ingenomen geweest te zijn, terwijl een ander deel van haer aen de *Caspische Zee* bleef; want nog heden worden de *Serviërs* bij de Hungaren *Tzerkassen* genaemt. *Pole* beteekent in de Slavoensche Sprake een **Vlakte**/ een **Jagtplaets**/ en een **Strijdveld** als eigen aen dat land. De *Bulgaren* hebben *Mœsiën* aen 't benedenste van den Donauw ingekregen, dat sedert *Bulgariën* heette. De *Crobaten* of *Croaten* worden bij sommigen als van de oude *Thracische* overblijfselen geschat. Onder alle de *Slavoenen* waren 'er geene talrijker nogte grooter land bezitten-

XIV. De *Slavoenen*, en der zelver tael in *Europa*, door gants *Sarmatiën* &c. in de 6: 7: en 8: eeuw.

Digitized by Google

de dan de *Ruſſen*, die tot dien tijd toe onderworpen waren geweeſt aen de *Varegen*, dat is, aen de *Sueden*, *Finnen*, *Lyflanders* en *Pruiſſiſchen*, want alle de bewoonders van de *Baltiſche* of Ooſtzee noemen de *Slavoenen* in haere tael *Waregen*, en die Zee *Waretfi More*. Dog dezen 't jok affchuddende, wierden magtig, verdeelende zig in vele Hertogdommen: in 't gemeen wierden ze onderſcheiden in *Zwart-* of *minder-* en in *Witt-* of *Groot-Ruſſen*.

Zie *Hornii Introd: ad Geograph:*

Op deze wijze heeft de Slavoenſe tael, hoewel onder verſcheidene *Dialecten*, zig zeer wijd uitgebreid; want tot op heden regeert ze over *Polen*, *Ruſland* (of *Moſcovië*), *Dalmatiën*, *Croatiën*, *Serviën*, *Illyriën*, *Albaniën*, en aen den Duitſchen kant bij de *Moraviërs*, en bij de *Wenden* en *Bobeemers*, en aen de uiterſte grenzen van *Sileziën*.

XV. *Hunnen* en *Avaren* ook *Hunnivaren* genaemt, wel te onderſcheiden van de *Hungaren*.

Omtrent te dezer tijd hebben de *Avaren*, die door de *Turken* uit haer woonplaets waren verſtooten, zig gevoegt bij eenige *Hunnen*. Deze gemengde troepen, die men te mets ook met een gemengden naem *Hunnivaren* noemde, deden in *Daciën*, in 't *Gepidiſche* Rijk, en in *Pannoniën* een inval, en hielden zig aldaer: welke Volkeren evenwel niet moeten aengezien worden voor de *Hungaren*, die niet voor in de IX: eeuw uit *Aſiën* opquamen, en als toen deze zelfde *Hunnivaren* uitroeiden, ſtigtende aldaer het *Ungerſche* of *Hungariſche* Rijk, en welker tael van de *Slavoenſche* vrij wat verſchilt.

XVI. Korte duer van 't *Ooſtergottiſche* Gebied in *Italiën* van A°. 493 tot A°. 552.

In 't midden van de VI: eeuw raekte 't *Ooſtergottiſche* Koninkrijk in *Italiën* te niet: Want *Theodorik* de I: Koning is geſtorven A°. 526. Deszelfs Kleinzoon *Athelrijk*, die hem in 't Rijk gevolgt was, ſtierf A°. 534. *Amalaſonthe*, Moeder van dezen, en Dogter van *Theodorik*, nam *Theodat*, een baſtaertzoon van haer' Moeije tot Rijksgenoot, dog wierd van dien ondankbaren in 't kort van kant geholpen; welke zaek de Ooſter-Keiſer *Juſtiniaen* zig aentrok, zendende zijn berugten Veldoverſte *Belliſarius* na *Italiën*, die de zaken van *Theodat* in zo ſlegt een ſtaet bragt, dat *Witige* in zijn plaets tot Koning verkoren, en deze Baſtaerd met zijn Dogter gedood wierd. Dog, om rede van nieuwen onluſt, moeſt ook *Witige* A°. 539 onder de ongenade van *Belliſarius* vervallen: toen quam *Hildewald* tot de Kroon: daer na *Ererijk*: dezen volgde *Totila* (A°. 541); welke, teffens dapper en ſchrander, de *Gotthen* weêr ontſachlijk maekte, *Roomen* innam, en overgaf aen de woede der Krijgsluiden; dog evenwel daer na wierd ook hij van *Narſes* Veldoverſte van Keizer *Juſtiniaen* (A°. 552) verwonnen; en kort daer op kreeg zijn navolger *Teia* 't zelfde lot. Dus ſtond dit *Ooſter-Gotthiſche* Rijk geene 60 jaren.

XVII. *Longobarden* in *Italiën* in de 6: 7: en 8: eeuw.

Van dezen zelfden *Narſes* verhaeltmen, dat hij door ſchamperheden van de Griekſe Keizerin gehoont zijnde, de *Longobarden*, die wel eer, van de *Ooſtzee* afgekomen, aen den *Donauw* zig neergezet hadden, uitgenoodigt heeft om *Italiën* te vermeeſteren. Dit zag men A°. 560 volbragt, en 't *Gottiſche* Rijk in 't *Lombardiſche* verwiſſelt, 't welk onder 23 Koningen tot A°. 774 geduert heeft. De laetſte van deze was *Deſiderius*, die met de Roomſche Stoel in twiſt geraekte, waerom *Paus Adriaen* den Frankiſchen *Charlemagne* (of Karel de Groot) te hulp riep: deze kreeg den Koning *Deſiderius* gevangen.

N. De

Digitized by Google

N. De *Franken* immers hebben ondertuſſen niet ſtil gezeten?

XVIII. De *Franken* in de 6: 7: en 8: eeuw.

L. Gantſchelijk niet: haer gezag verminderde niet in de VI. VII, & VIII. eeuw. In 't jaer 752 wierd Koning *Childerik* met toeſtemming van den Paus afgezet, en *Pepin de korte*, die *Majordomus* (d: i: Opperſte van 't Koninklijke Huis, of Hof-beſtierder), en Zoon van *Karel Martél* was, in zijn plaets gekroont. Dus quam 'er een tweede Stam der Franſche Koningen. *Pepyn's* Kinderen *Carloman* en *Carolus Magnus* volgden hem in 't Gebied. De eerſte ſtierf na twee jaren, en *Charlemagne* behield alleen de Kroon. Deze is geweeſt de opperſte en befaemſte uitbreider van 't Franſche gebied; want behalven 't Opperdeel van *Galliën*, als naemlijk *Aquitaniën* en *Gaſconje*, won hij ook *Lombardyën*, en verder *Italiën* tot in 't *Neder-Calabriën*, nog ook 't *Saxenland*, *Pannoniën*, *Daciën*, *Hiſtriën*, *Liburniën*, en *Dalmatiën*. Wijders maekte hij het gantſche gedeelte van *Duitſland*, dat tuſſen den *Donau*, *Ryn*, *Wyſſel* en *Baltiſche Zee* lag, aen hem ſchatting ſchuldig. Dit Frankſe Rijk wierd verdeelt in *Weſtreich* en *Oſtreich* (*Auſtraſia*): 't eerſte behelſde *Aquitaniën*, *Beurgondiën*, *Gallis-Brittanniën* en *Neuſtriën*; het laetſte *Belgiën* met al 't gene, over den Rijn zijnde, onder de *Franken* ſtond, te weten *Saxenland*, *Frankenland*, *Allemanniën*, *Zwaben*, *Beyeren* en *Opper-Pannoniën*, dat nog heden den naem voert van *Oſterreich*, als zijnde een deel van 't oude *Frankſe Ooſterrijk*. Wijders bragt *Charlemagne* velen der *Saxen* in *Braband* en *Vlaenderen* over. De wederſpannige *Brittonnen* in *Armorica* heeft hij ook geheel onder 't Franſe juk gebragt: De Schotſche Koning *Athai* toonde zig onderdanig: Voorts heeft hij in *Spanjen* den *Saracenen* en *Mooren Cataloniën* ontweldigt. Eindeling wierd hij (A°. 800) door *Paus Leo* III. (die wegens genotene dienſten aen hem ten uiterſte verpligt was, als zijnde door zijne komſt verloſt uit handen van de Magtigſten van Romen) voor *Keizer* verklaert van 't *Weſterſche Roomſche Rijk*.

N. Zoo waſcht de eene hand de ander: het Pauſſelijke Hof maekte goede rekening met de Franſche Koningen: de Italiaenſche Staetkunde wiſt al van overlang de Magtigſten in den arm te nemen.

XIX. Opkomſt van *'t Mahometaendom*. A°. 622. 't *Saracenſche* gebied in *Aſien* en *Afrika* in de 7: eeuw.

L. De Staetkunde is evenwel geen' Wiskunde, men taſt 'er ook wel mis. Had men in de voorige eeuwen de tweeſpalten tuſſen de Geeſtelijke Heerſchappij-voerders wat beter weten te ſuſſen, men had minder rampen te verwagten gehad van de Vijanden der Kriſtenen. Immers de oneenigheden, die 'er in de IV, V, en VI, eeuw ontſtonden, verkankerden het Lichaem van 't Chriſtendom te jammerlijk, en gaven aenleiding aen *Mahomet* om onder den dekmantel van Nader-openbaring een nieuwe Godsdienſt, en teffens, met het zwaerd, een nieuw Rijk onder de *Saracenen* op te rigten. Deze *Mahomet* hebbende bij na gantſch *Arabiën* onder zig getrokken, ſtierf A°: 631. De *Chalifs* zijne navolgers wonnen *Egypten*, *Babiloniën*, *Perſiën*, *Syriën*, *Paleſtina*, en *Meſopotamiën*, en verder *Afrika*, langs de Middelandſe Zee, en landwaerts op in *Mauritaniën*, tot aen den *Niger*

Digitized by Google

De *Mooren* in *Spanjen* en *Aquitaniën*. A°. 713.

Niger toe. A°. 713, ſtaken ook de *Saracenen* en *Mooren* herwaerts over in *Hiſpaniën*, en verſloegen *Roderik*, den laetſten der *Weſter-Gottiſchen Koningen*, die door wangedrag zig verhaet had gemaekt; zijn miſdaed was van gelijke natuer als die van *Tarquinius Superbus*. Dus verviel in handen van deze *Mahometanen* gantſch *Spanjen* tot aen 't *Pyreneeſche* gebergte toe, uitgezondert het bergagtige deel van *Aſturiën* en *Cantabrien*. Omtrent 4 jaren daer nae kozen die van *Aſturiën* eenen *Pelagius*, die, zo men wil, van den bloede der Weſtergottiſche Koningen was, tot hun Koning. Deze hield door zijn' kloekheid deze Vijanden uit zijn land, waer door hij den grond leide van de twee nieuwe Koninkrijken *Leon* en *Aſturiën*. Eenen *Guarcias Ximenez* mede van Gottiſchen bloede, zag men insgelijks met de Chriſtenen, die in 't *Pyreneeſche* Gebergte en in *Navarra* geweken waren, de *Mooren* te keer gaen. Dit belettede egter niet dat de *Saracenen* een groot deel van 't *Opper-Galliën* inkregen; en ze waren mooglijk verder getogen, zoo niet de beroemde *Karel Martel*, (*Major Domus* aen het Franſche Hof) hun Leeger, dat op 375000 man begroot word, had verſlagen, en *Galliën* van die gaſten bevrijd: Sedert wierd die Mahometaenſche magt nog al meer en meer bekort, gelijk dan insgelijks niet lang daer na *Charlemagne*, als gezegt, hen *Cataloniën* ontwrong.

N. Nu verlang ik ook al om te hooren, wat in deze 3 eeuwen bij onze Voorvaderen omging.

XX. De Frankschen in Vriesland. A°. 707.

L. De Staet-zaken hadden weinig verandering. *Willebrordus* met de zijnen herwaerts gezonden om 't Geloove te verkondigen, won vele gemoederen; waerom hij A°. 697 Biſchop van Utregt gemaekt wierd. Bij de *Vriezen* onze naeſte gebueren wierden, zo men verhaelt, deze Bezendelingen ſlegt ontfangen, en wredelijk mishandelt en omgebragt: De *Franſchen* namen hier over wraek: *Pepyn de Grove*, Vader van gemelden *Karel Martél*, verwon de *Vriezen* A°. 707, en kreeg *Radboud* hun Koning, die te *Medenblik* of *Stavoren* zijn Hof hield, gevangen. Deze, dus hare vrijheid verbeurt hebbende, moeſten 't juk, zo men ſchrijft, om den hals dragen, tot dat ook gemelde *Karel de Groot* hen, ter oorzake dat ze allereerſt in *Roomen* ſprongen, toen hij om *Paus Leo's* wil uit *Cataloniën* derwaerts getogen was, daer van ontſloeg: Van dezen Vorſt hebben zij Wetten in Schrift ontfangen, die in *Oud-Frieſch* verhaelt ſtaen in de *Beſchrijving van de Heerlijkheid van Frieſland*.

N. Nu verwagt ik, volgens uw vorig gebruik, een optel van den toeſtand der *Europiſche Spraken* in deze 4 laetſtverhandelde eeuwen.

XXI. Toeſtand der Europiſche Spraken in de 5: 6: 7: en 8:eeuw.

L. Bij ons was niets gebeurt dat rede van verandering gaf. Men hoorde wel in dien tijd de *THeutoniſche Tael* bij na in alle de Hoven van *Europa*, als in *Italiën* in *Spanjen* in *Vrankrijk* en in *Germaniën*, niettemin zo wonnen de *Gotthiſche* in *Spanjen*, de *Lombardiſche* in *Italiën*, en de *Frankiſche* in *Galliën* op 't *Romanſch* (of verloopene Land-Latijn) onder 't Gemeen niet veel, gelijk het tegenwoordige *Italiaenſch*, *Spaenſch*, *Portugeeſch*, en *Franſch* getui-

Digitized by Google

getuigen konnen, als ſchoeyende tot op heden nog al op de Romanſche Leeſt; hoewel de *Mooren* in *Spanjen* ook eenige wortels van hare bewoordingen gelaten hebben. Dat deze Talen in die landen zo weinig doordrang hadden onder 't gemeen, agt ik geſchied geweeſt te zijn, eensdeels om dat de Overwonnenen zig met goed regt zullen toegerekent hebben, dat de Verwinnaers van haer, die in de Romeinſche zeden al bedreven waren, en niet zij van de Verwinnaers vrij wat te leeren hadden, en anderdeels, en wel voornaemlijk, om dat het Oud-Spaenſch en Oud-Galliſch, vermits van den Keltiſchen Tak, met de Roomſche Spraek merkelijk nader over een quam, waer van we nader Proeven in 't vervolg zullen bijbrengen.

In *Cantabriën* (nu *Biſcayen* genaemt) bleef de *Cantabritſche* Tael; en in 't *Brittiſch-Walliën*, als mede in *Armorica* in *Galliën*, gelijk ook in *Ierland*, en onder de *Berg-Schotten*, bleef de *Brittonſche*: Voor de reſt heerſchte de *Angelſaxiſche* ten volle in *Engeland*, en in een deel van *Schotland*; zoo ook de *Kimbriſche* in *Denemarken*, *Zweden*, en *Noorwegen*; want of wel de eene Koning den anderen beſtreed, verwon of verdreef, hunne talen, vermits van gelijken aert en afkomſt, leden geen laſt.

In *Opper- en Neder-Duitſchland* en in 't *Galliſch-Belgiën*, ten minſte na onzen kant, was en bleef de *Duitſche Sprake* onder hare verſcheidene *Dialecten*. In *Vrieſland* had de Tael iet van 't *Angelſaxiſch*; en hierom is 't, dat onze *Melis Stoke* in de Inleiding van zijn Rijm-kronijk, tot bewijs dat St: *Willebrord*, vermits in Engeland geboren, te beter het Vrieſch kon, aldus zegt.

Want d'Ingelſche gewaſſen/
Als men leeſt/ van Nederſaſſen/
Conſte hi te bet die Vrieſſche tale/
Dit mag elc man proeven wale.

In gantſch *Sarmatiën* bloeide, zo toen als nu, de *Slavoenſche* tael, gelijk ik hier voor gezeit heb. 't *Verloopene Griekſch* vond men om en in *Conſtantinopolen* en *Griekenland*.

Dus heb ik, volgens uw verzoek, die omreis volbragt, en 't webbe van het tweede Tijdperk, hoewel grofjes, en nogtans niet zonder werklijkheid, afgeſponnen.

N. Het derde Tijdperk belooft u nog al meer werk, en verdient een nieuwe bijeenkomſt.

L. Dat ſtem ik toe, want, zonder welberadene vooraffchikking, vrees ik met regt, dat ik ten opzigt van 't *Hiſtoriael* te ligt zou vallen.

Digitized by Google

Derde Verhandeling

Van de

VOLK- EN TAEL-VERSPREIDING

OVER

EUROPA,

Zeſde Redewiſſeling.

L. en N.

Derde Tijdperk, van Ao. 800 tot nu toe.

L. BEſt dunkt mij dat ik nu de verhalen van ijder Volk in 't kort en agtereen afhandele, dewijl die meeſt zullen ſtrekken om te doen zien dat de woning en tael der *Europianen* in dit III: Tijdperk, om ende bij, op gelijken trant zig gehouden hebben; alleen de *Noormannen* bragten in *Engeland* de meeſte verandering, gelijk ook in *Vrieſland* het *Oud-Frieſch* grootendeels verſleten is, hoewel meê door lankheid van tijd het verloop van *Dialect* overal eenigſints plaets gehad heeft.

In 't Ooſten van *Europa*, in 't *Sarmatiſche* deel, ging onder de *Slavoenen* ten opzigte van de Volk- en Tael-verplanting niet bijzonders om.

I. *Ruſland* of *Muſcoviën* Sedert Ao. 800.

Ruſland, te voren in Wit- en Zwart-Ruſſiën verdeelt, begon van naem te veranderen, ſedert Vorſt *Daniël* omtrent Ao. 800 eenige Landſtreken aen de beek' *Moſca* ten deel kreeg, en zijn' Vorſtelijken zetel ſtelde aen 't Dorp *Moſcow*, dat ſint bij toevloed van Volk een der grootſte Steden geworden is, van welke metter tijd gantſch *Ruſſiën* den naem van *Moſcoviën* ontleent heeft. Men ſtelt het al ver in de tiende Eeuw, eer de Kriſtelijke Godsdienſt gants en al daer de bovenhand kreeg.

't Was omtrent Ao. 1224 toen een deel *Tarters* (of liever *Tatters*, zijnde Schytiſche Volkeren, die dien naem ſedert Ao. 1200 aennamen) in *Europa* invielen, *Sarmatiën* verwonnen, en een Rijk oprichtten, dat zig uitſtrekte van de ſcheiding tuſſen *Europa* en *Aſia* af, tot aen *Polen* toe, en van *Nova Zembla* tot aen de *Caſpiſche Zee*; dus raekten ook de *Ruſſen* Schatpligtig aen den *Tarter*; dit duerde ter tijd toe dat *Johannes Baſilides* de I: kort voor Ao. 1500, de *Tarters* verjaegt had: deze wiſt ook de verdeelde Vorſten van dat land hem onderhoorig te maken, waerom hij zig *Groot-vorſt* liet noemen: Deszelfs navolger *Baſilius*, hoewel hem Ao. 1515 de *Procopenſer Tarterſche* Vorſt verwon, en ſchatting ſchuldig maekte, redde zig zelf

Digitized by Google

zelf en zijn gantſche land uit de magt van zijn Vijand, en heeft zig ſedert den eernaem van *Czar* toegeëigent. De Stam van dezen duerde tot op 't jaer 1604. Wijders, na 't ſlingeren van den ſtaet door inwendige geſchillen, en na het vernietigen van onegte Kroondingers, wierd *Michaël Federowitz* tot *Czar* verkoren; deze ſtorf A°. 1645; zijn Zoon *Alexius Michalowitz* volgde hem in 't gebied; en *Peter Alexowitz*, die tegenwoordig in dit Jaer (1711) nog regeert, is een Zoon van den laetſten.

N. De opkomſt van dit aenzienlijke Lichaem van Staet is derhalven nog jong, maer nooit wieſchen aldaer luiſter magt en ontzag zo ſchielijk en geweldig als onder den tegenwoordigen Vorſt, door de beſchaeftheid en Krijgsoeffening die hij onder zijn volk brengt.

L. 't En zou geen wonder zijn zo de Noordewind nog eens diep na 't Zuiden drong. Maer laet ik mijne verhaelen vervolgen.

II. *Polen*, ſedert A°. 800.

Polen ſtond lang onder Princen. *Miciſla*, die A°. 964 begon te gebieden, wierd Kriſten. *Boleſlaw* volgde hem A°. 999 in 't gebied, en wierd van Keizer *Otto de* III: Koning gemaekt. Om de wreedheid van *Boliſlaw de* II: die 't elk moe maekte, en eindeling A°. 1081 zig zelf ombragt, verloor dit land zijn' naem van Koninkrijk, en kreeg dien niet eerder weêrom dan onder *Primiſlaw*, omtrent het jaer 1295. Onder *Ladiſlaw* de IV. is A°. 1386 *Littouwen* met *Polen* vereenigt geraekt, en ſedert zoo gebleven.

't Was omtrent het midden van de IX, Eeuw, dat *Cyrillus* de Volkeren van *Moraviën*, *Bulgariën*, *Serviën*, *Boſniën*, *Croatiën*, en *Dalmatiën* bekeerde.

III. *'t Boheemſche Rijk.* Sedert A°. 800.

Boheemen, dat ſedert A°. 632, tot A°. 1086, onder Hertogen ſtond, kreeg *Vladiſlaw* tot haer' eerſten Koning, en Keizer *Otto de* IV: hegtte aen die Kroon het regt van Keurvorſt. Met het ſterven van *Louïs* hun laetſte Koning, dat A°. 1526 voorviel, is het rijk overgegaen, en tot nu toe erffelijk gebleven, aen het *Huis van Ooſtenrijk*. De tael in dat Rijk is nog hedendaegs ten deele *Slavoens* en ten deele *Hoogduits*.

IV. Het *Turkſe Rijk.* Sedert A°. 800.

De *Turken*, die al A°. 763 in *Aſiën* begonden te woelen, wonnen A°. 1052 een groot deel van *Syriën*. Dit deed den Kriſten-vorſten op aendrang van den Paus A°. 1096 den berugten *Kruisvaert na 't Heiligeland* ondernemen, met een Leger beſtaende uit *Duitſers*, *Frankſen*, *Spanjaerts*, *Engelanders*, en *Lombarden*.

V. De 8 *Optogten* en *Kruisvaerten na 't Heiligeland.*

't Geluk was haer gunſtig: men won *Nicea* (in *Bithyniën*), *Antiochiën*, *Jeruzalem*, en verſcheidene ſteden en landſtreken in 't Ooſten. Hier uit wierd gevormt een nieuw *Jeruzalems Koninkrijk*, beneffens 3 *Prinsdommen*, als een van *Antiochiën*, een van *Edeſſen*, en een van *Tripoli*. Bij deze gelegentheid is 'er een groot getal van Weſterſche Volkeren, en voornaemlijk van *Frankſen* na *Paleſtina* verhuift, waer van nog eenige afkomelingen, zo men zegt, op 't gebergte *Libanus* woonen. Na dat ſedert *Edeſſen* door den Turkſen Prins *Sanguin* den Kriſtenen ontweldigt was geworden, zo geſchiedde een 2: *Kruisvaert* A°. 1147, dog met ſlegten uitſlag. De agter

tereen-volgende negen Koningen van *Jeruzalem*, zijn geweest *Godefrid de Bouillon*, *Baldewin de I: en II:*, *Fulco*, *Baldewin de III:*, *Almarik*, *Baldewin de IV: en V:*, en de laetste was *Guido Lusignan*, die genoodzaekt wierd na *Cyprus* te trekken, toen A°. 1187 de *Mahometaensche* Vorst *Salahdyn*, die *Egyptisch Sultan* was, *Jeruzalem* hernam, en de onvolwassene magt der Kristenen in *Palestina* gantschelijk den krak gaf.

Dat de Tael, welke onze Kruisvaerders aldaer mede bragten, meestendeel van Duitschen trant was, kan men besluiten niet alleen uit de bekende Volkeren die dien optogt ondergingen, maer ook uit de naemen dezer Jeruzalemse Koningen.

VI. 't *Constantinopoolsche* Keizerrijk in de handen der *Franken*, omtrent A°. 1200.

Sedert het bovengemelde verlies ondernam men nog 6 andere *Kruisvaerten* derwaerts, als A°. 1190 de 3:, A°. 1195 de 4:, A°. 1202 de 5:, in welke *Constantinopolen* van hen tweemael ingenomen, en *Baldewin*, Hertog van *Braband*, tot Keizer van *Constantinopolen* verkoren wierd, terwijl de verstoote Tirannen na *Trapezunt* weken, en aldaer sedert met den naem van Keizer pronkten, tot A°. 1461, wanneer de *Turken* dat Rijk vernietigden. A°. 1217 geschiedde de 6: *Kruisvaert*, in welke togt *Damiaten* gewonnen wierd: A°. 1248 de 7: en A°. 1270 de 8: en laetste: en niettegenstaende men nu en dan wat wederwon, de *Sultanischen* behielden eindeling de bovenhand, en de Kristenen verloren op 't einde van de XIII: eeuw, al wat ze in *Syriën* hadden.

N. Wangunst, Eerbenijding, en Geschil in belangen hadden te veel voet onder te samen-loopende Heir-Legers, die elk niet dan van haer eigene vrije Vorsten af hingen; dies was 'er ook geen breeden uitslag van zulke togten te hopen.

VII. 't Griekse Keizerrijk. A°. 1261.

L. Zeker, 't heeft vrij wat in, om Magtverbinteniss**e**n, uit velen bestaende, wel te doen slagen; daerenboven, verre van zijn hulp en toevlugt te zijn is gevaerlijk: het vervolg van dit nieuwe *Constantinopoolse Keizer-Rijk* gaf 'er proeven van; want in 't jaer 1261 ging het wederom over van de *Franken* op de *Grieken*, toen *Michael Paleologus* zig Keizer wist te maken. Onder 't geslagt van dezen stond dit Rijk omtrent 2 Eeuwen lang, tot dat het eindeling den *Turken* te buit viel: want deze begonden ontslaglijk te worden onder hun Vorst *Othoman*, die door dapperheid zig zelf tot *Sultan* verhief, en zijn gebied verre in *Asiën* uitbreidde. In 't midden van de XIV eeuw bemagtigden deze *Ottomannen* een deel van *Europa* aen weêr zijde van den *Donau*; en hoewel hun trotse Vorst *Bajazeth* A°. 1401. door den grooten *Tamberlan* gants en al verwonnen wierd, ze staken evenwel eerlang het hoofd wêer op, zulks dat hun Vorst *Mahometh de II:* A°. 1453 *Constantinopolen* innam; waer door het *Griekse Keizerrijk* met al wat in *Europa* daer onder behoorde, tot de *Otthomannen* overging, en sedert onder die genoegsaem zoodanig gebleven is. Wijd en verre strekte toen dit Turkse gebied: In *Asia* en *Africa* behoorde daer nu onder bij na alles wat de Romeinen wel eer in dat oord bezaten, en in *Europa*, *Griekenland*, *Macedonien*, *Epyrus* (nu *Albaniën*), *Thraciën*, en de Eilanden van de *Egeesche Zee*; voorts

VIII. 't Griekse Keizerrijk in handen van de *Ottomannen* of *Turken*. A°. 1453.

Serviën,

Serviën, *Croatiën*, *Bulgariën*, en een deel van *Hungariën*: de Princen van *Zevenbergen*, *Moldaviën*, *Wallachyen*, en de Republijk van *Raguſa* betaelden ſchatting, en de *kleine Tartaren* waren hen onderdanig.

N. Had in den Weſterhoek die ſchitterende eernaem van Keizer het hoofd niet weder boven gehaelt, 't was 'er meê uit geweeſt onder de Chriſtenen.

L. Die naem was 'er al eens omtrent 300 Jaer weg geweeſt, maer 't gebied, hoewel verdeeld, was egter den Kriſtenen in handen gebleven. Slegter ſtond het aen den Ooſter-hoek, want daer zien we den ondergang van 't Griekſe of lieverOoſter-Roomſche Kriſten-keizerrijk in naem en daed te gelijk.

IX. Toeſtand der Talen onder de *Ooſt-Europianen.*

Belangende de Tael; de *Slavoenſe* is heerſchende gebleven, gelijk in *Moſcoviën*, zoo ook in *Dalmatiën*, *Croatiën*, *Serviën*, en een deel van *Carnioliën*, wijders in *Illyriën*, en den *Epyrus*, in *Luſatiën* (of *Laufits* behoorende onder *Bohemen*), in *Wendeliën*, *Polen*, en een deel van *Boheemen*: Het *Hongers* bleef in *Hungaryën*. Dog, in klein *Tartaryën*, als mede in *Thraciën* en daer omtrent is het *Turkſch* gangbaer. Het *Littouwſch* en *Lyflandſch* heeft eenige overeenkomſt, zo hebben ook het *Eſtoniſch*, *Finniſch* en *Laplanſch*, dog verſchillen allen merklijk van 't *Slavoenſch*, hoewel bij de 2 eerſten eenige *Slavoenſche*, en bij de 3 laetſten eenige *Kimbriſche* woorden gevonden worden.

N. *Griekenland* heeft evenwel, ſchoon eerſt onder de *Romeynſche*, ſedert onder *Conſtantinopoolſche* Keizeren, en daer na onder de *Turkſe* magt vervallen, tot nog toe een tael behouden, die van het *Oud-grieks* omtrent zo min verſchilt als 't *Italiaenſch* van 't *Latijn*. Dit weinig verloopen zou men op rekening mogen ſtellen van de oude agting van befaemde geleertheid.

X *Spanjen en Portugael* Sedert Ao. 800.

L. Aen gelijke oorzaek ſchrijf ik het toe, dat in Spanjen de Moorſche tael geen vaſt heerſchenden voet heeft konnen krijgen, niet tegenſtaende het etlijke eeuwen leed, voor dat de Kriſten-Vorſten van Gotthiſchen bloede geheel en al de Mooren daer uit joegen. *Henrik van Bourgonjen*, en ſedert zijn zoon *Alphons de I.* verdreven de *Mooren* uit *Portugael*: de laetſte wierd tot Koning gekroont Ao. 1139. Langſt hielden de *Mooren* in 't Koningrijk *Granada* huis, dog ook dit wierd hen door *Ferdinandus en Eliſabeth* gants en al Ao. 1492 ontweldigt; en toen zag men Spanjen wederom onder een Vorſt. Ao. 1504 quam de kroon op *Philip de I*, die *Aertshertog van Ooſtenrijk*, *Hertog van Bourgogne*, en aen de *Infante* gehuwt was; ſint bleef die kroon aen dat geſlagt tot op de dood van *Karel de II.* die, bij gebrek van eenig Afkomeling, *Europa* een' twiſtbal nagelaten heeft, waerom wij nu (in Ao. 1711.) nog den oorlog voeren.

In 't laatſte van de XVI. eeuw trok *Philips de II.* Koning van Spanjen, *Portugael* met geweld onder zijn magt: dog Ao. 1640, wierpen de *Portugeezen* dat juk af; en kozen tot hun' Konink *Johan de IV*: wiens Kindskind tegenwoordig daer regeert. In de twee vorige eeuwen hadden ondertuſ- Ao. 1580.

Digitized by Google

ſen de *Portugeezen* in *Ooſt-Indiën*, en de *Spanjaerts* in *Weſt-Indiën*, veel land en vaſtigheden ontdekt en gewonnen; dog in de XVII eeuw maekten onze *Hollanders* hen den beſten buit in *Ooſt-Indiën* afhandig: maar *America*, die nieuwe Weſtindiſche Wereld, bleef onder de *Spanjaerts*. Door deze Koophandel en Volkplantingen is de *Spaenſe* tael in *America*, en de *Portugeeſche*, gelijk ook de *Hollandſche*, in de *Ooſtindiën* niet onbekent geworden.

N. Dus moeſten de *Portugeezen* grootendeels boeten het leed dat de *Spanjaerts* onze Vooroudereen aandeden; en kort voor dezelven zig vrij gemaekt hadden, waren ze de beſte ſtukken al quijt.

XI. *Italiën.* Sedert A°. 800.

L. Die van een magtiger overweldigt zijn, moeten 't lot van zijn Heerſchzugt volgen. Belangende *Italiën*: Het geſlagt van *Charlemagne* bleef aldaer niet meer dan omtrent een eeuw lang voogd. Sedert kozen de *Italianen* hunne Koningen wederom uit het vorige geſlagt der *Lombarden*; dog even nijdig tegen deze inlandſe, als hatig tegen uitlandſe, wierden zij, of door inwendige twiſten, of door vremde Krijgsvolkeren zonder ophouden gequelt: van de eene zijde overvielen hen de *Hungaren*, van de andre zijde de *Saracenen*: dus geraekte dat Lichaem zodanig aen ſnippels, dat ſommige leden zig zelf of tot een Vrije Republijk of tot een Onafhanklijk Vorſtendom hebben opgeregt. De Pauſen ondertuſſen wiſten de Duitſche en Franſche Vorſten, nae dat elk de magtigſte of gunſtigſte was, te vleijen, waer door groote giften, zelf van wereldlijk gebied, aen den Pauſelijken Stoel geſchonken wierden: Hier bij quam nog, dat de Gravinne *Mathilda* omtrent A°. 1100 hare nagelatene Landen tot een *Patrimonium* aen de Roomſche Kerk' maekte.

Venetien, te ſamen gegroeit uit *Italianen*, die op deze Eilanden de geeſſeling van *Attila* ontweken, wierd tot het jaer 709 door die van *Padua* beſtiert, en, ſedert aenwinnende in magt, verkreeg toen een *Souvrein* Vorſt onder den naem van *Doge* (*Dux* of Hertog); dog A°. 1172 wierd de opperſte Magt overgebragt aen een Hoogen Raed. In 't jaer 1289 nam men daer een volle gedaente van een *Republijk* aan, waer in de *Doge*, by na zonder eigene magt, den Luiſter van ſtaet verbeeld. Het gebied van deze ſtad is onder die Regeerwijze zoo hoog geklommen, dat 'er tegenwoordig, behalven de gewin-ſtreken ten Ooſten langs de Middelandſe Zee, ook landwaert in ten Weſten een groot deel van *Lombardyën* langs de *Po*, onder behoort.

In 't laetſte van de X. eeuw wierd *Savoyën* een *Souvereine* Heerſchappij, die ſedert onder hare Graven en Hertogen in grooten luiſter opgeſtegen is.

De *Saracenen* hadden *Napels* en *Sicilië* in de IX en X eeuw ingenomen, en bleven daer Meeſter, tot dat ze door de *Noormannen* onder *Robert Guichard* en zijn zoon *Rogier*, die uit *Normandyën* derwaerts op fortuin quamen, omtrent het einde van de XI eeuw, van daer verdreven wierden. Dus geraekten deze Rijken onder deze Noormanſche Vorſten, en quamen ſedert door huwlijk aen Keizer *Henrik de VI.* Omtrent 70 jaren lang bleven ze onder 't geſlagt van dezen: dog ſint hebben de *Spanjaerts*

en

Digitized by Google

en *Franſchen* om 't gebied getwiſt. Sedert A°. 1282, toen men in *Sicilien* dien wreeden *Veſper* zong, die daer al de Franſen in eenen nagt het leven deed verliezen, bleef dat rijk aan de Kroon van *Spanjen*, en *Napels* quam 'er bij, omtrent het begin van de XVI: eeuw.

N. Dit wonnen deze Italiaenſe landen in hare verzwakking, dat de groote *Monarchale* regering, die van *Tirannye* qualijk af te ſcheiden is, onder haer verbroken wierd.

L. Op zulk een voet kan men Duitsland nu ook vrijer rekenen als tuſſen de jaren agt- en twaelf-honderd. Want het Duitſche Keizerrijk, ruim een Eeuw lang door de *Familie* van *Charlemagne* beheert, en ſedert bij verkiezing overgaende op de huizen van *Saxen*, *Frankenland*, en *Zwaben*, bleef onder elk Geſlagt als Erflijk, en *Monarchael*; maer na de dood van *Fredrik de II*: die A°. 1250 ſtierf, hebben de *Keurvorſten* en voornaemſte Princen van 't Rijk elk zijn onderhoorig land als onafhanklijk beſtiert, en 't Keizerſchap bleef wel een Hooge Staet van Waerdigheid, dog zonder land of inkomſten van belang. Sedert Keizer *Albert de II*: die A°. 1438 verkoren wierd, en de IV. van 't Huis van Ooſtenrijk was, welke die Hooge Waerdigheid bezeten had, is het Keizerſchap, hoewel verkieslijk, aen dien ſtam tot nu toe gebleven. XII. *Duitſchland.* Sedert A°. 800.

Minder verandering van Regeerwijze zag men in *Vrankrijk*, gedurende dit derde Tijdperk. Konink *Louïs de V:* ſtierf A°. 987. Deze was de laetſte van den ſtronk der *Carolingers*, die dit rijk regeerden. Na zijn dood wierd *Hugo Capét*, van den bloede van *Pepyn de Grove*, die drie eeuwen te voren het *Majordoomſchap* bediende, tot Koning verkoren; en ſedert tot nu toe heeft Vrankrijk hare Koningen gehad uit de afkomelingen van dezen derden Koning-ſtam. XIII. *Vrankrijk.* Sedert A°. 800.

Onder alle deze veranderingen van Staet behield het *Portugeeſch*, *Spaenſch*, *Italiaenſch* en *Franſch* nog al den vorigen trant van een *verloopen Land-latijn*, verſchillende ſlegts in *Dialect*.

N. Immers hebben ook de *Noormannen* in *Vrankrijk* en *Duitsland* invallen gedaen, maer de uitkomſt heeft geleert dat de Tael daer door geen verandering kreeg.

L. Die invallen waren of te kort van beſtand, of niet aenzienlijk genoeg om op de Tael iets te vermogen. Maer laet ons nu den Staet van ons eigen land bezien, om zo bij orde na 't Noorden te trekken.

Sedert langen tijd wierden onze Voorzaten door onderſcheidene *Graven* beſtiert, welke Regters waren over eenige dorpen, en haer onderhoorige landen: want *Walachren* in *Zeeland*, *Maesland*, *Kinheim* en *Texel* hadden elk bijzondere *Graven*. Omtrent het begin van de Tiende eeuw wierd tot een' algemeenen *Graef* verkoren *Diderik de I*: wiens Voorvaderen geagt worden Graven geweeſt te zijn van dat kleine *Maeslandſe deel*, dat in de Oud-ſtigtſe kaert * met den naem van *Holland* benoemt ſtaet; 't zij dat de *Denen* in hare XIV. *Holland.* Sedert A°. 800. A°. 913. Volgens *Altings Notitia German: Inſ: II: pars* p. 91 & 92.

* Zie in 't Werk van *Heda* en *Beka*.

Digitized by Google

hare overſtrooming, die ze onlang te voren aldaer gedaen hadden, dien naem aen die landſtreek, teffens met dien van *Zeeland* aen de Eilanden van die Provintie, in navolging van haer *Halland* en *Zeeland* hebben weten te doen gelden; 't zij dat die naem een andere oorſpronk heeft, als afkomſtig van *Helland*, dat is, het land aen de *Hel* of *Helium*, gelijk de mond van dien uitgang van den Rijn en Maes ten tijde van *Ptolemeus* genaemt wierd; wat 'er van zij, dit is waerſchijnlijk, dat deze algemeene Graef, met de uitbreiding van zijn gebied, dien naem van *Holland* metter tijd tot de verdere bijgewonnene landſtreeken overgebragt heeft; gelijk *H: de Groot* in zijn *tractaetje*, (*De Antiq: Reip: Batav:*) vermeld. Graef *Diderik de II:* bragt de wederſpannige *Weſtfriezen* onder zijn magt. *Diderik de V:* die A°. 1075 het Graefſchap bequam, pronkte allereerſt in zijne Bullen met den naem van *Graef van Holland*. *Willem de I:* verwon *Zeeland* A°. 1223. Na *Floris de V:* bragten A°. 1300 de *Staten van den Lande* het Graefſchap over op *Johannes de II:* Graef van *Henegouwen*; dit was Vier eeuwen na den I: Graef. Een halve eeuw daer na raekte, bij verſterf van dezen, het Graefſchap aen *Lodewijk* van *Beijeren*, Paltzgraef aen den Rijn en Roomſch Keizer. En ſchaers een' eeuw later, ſint de dood van *Vrouw Jacoba*, de laetſte van dezen ſtronk, ging het over op het *Huis van Bourgonje*, namelijk A°. 1436. Door Huwlijken zag men onze Graven en hare Kinderen verknogt aen de Magtigſten van *Europa*; gelijk dan ook A°. 1482 met *Maria van Bourgondien*, die met Keizer *Maximiliaen* in egt trad, ons Graefſchap aen het *Huis van Ooſtenrijk* quam: maer gelijk die van 't Bourgondiſche Huis reets inbreuk hadden begonnen te doen op de wetten, en tegen de Opperſte Magt die *Den Staten* toequam, zo zag men dat quaed nog dieper deurbreken bij den *Ooſtenrijkſen Vorſt Karel*, die en *Keizer* en *Koning van Spanjen* was geworden; dog voornaemlijk ondernam deszelfs Zoon *Philip*, aen wien, behalven *Spanjen*, ook de Nederlanden waren afgeſtaen, om ons het jok van zijn Spaenſen onbepaelden wil, zo in 't Geeſtelijke als 't Wereldlijke, op den hals te drukken; waer op dan gevolgt is, dat, na menigvuldige vergeefſe klagten en vertooningen, *De Staten*, onder een vereeniging van *zeven Provincien*, hare Vrijheid tegen zo magtig een Vorſt met het zwaerd verdedigden, de Dwinglandij afkeerden, en, na een Oorlog van 80 jaren, in welken 't ontzach van haren Vijand genoegſaem gekrenkt, en 't hare groot geworden is, deze *Republijk*, onder Gods hulpe, op vrije voeten hebben geſtelt; zijnde ſedert door aenwas van Koophandel tot zulk eene vermaerde en verwonderlijke Mogendheid opgeſtegen, dat de Evenaer van alle de *Europiſche* Staetsbelangen aen ons Hof ſchijnt gezogt te worden. Onze Scheepvaert is, gelijk elk weet, meerder dan die van eenig Volk, en ſtrekt zig uit over den gantſchen Aerdbodem: waer in ook zeldſaem en merkwaerdig is, dat de *Compagnie*, die tot den Ooſt-Indiſchen handel bevoorregt, en hier een onderhoorig lid van 't Gemeen is, aldaer in de *Indiën* zo veel Land, Steden, en Sterktens bezit, en zo veel te zeggen heeft bij en over zo vele Koningen en Vorſten, dat ze ontſachlijk is voor al wat aen de *Indiën* grenſt. En 't is door 't uitbreiden van onze magt en Koophandel, dat ook onze Tael tegenwoordig zo wijd over de Wereld zig laat hooren.

Zie *Altings Notitia German: parte* I. *p:* 82 en *p:* II. *p:* 94.

A°. 1075.

A°. 1300.

A°. 1351.

A°. 1436.

A°. 1482.

A°. 1575.

N. Maer

Digitized by Google

N. Maer onder deze geſchiedeniſſen van ons Land is ook opmerklijk, dat de *Vriezen*, en *Stigtſen*, die nu voornaeme Leden onder deze Vereenigde *Provincien* zijn, te voren, vele Eeuwen lang, onze hevigſte Vijanden waren.

XV. *Vrieſland.* Sedert Ao. 800. en deszelfs taelverandering.

L: Dat 's waer, maer voornaemlijk de *Vriezen*; Deze maekten ook van ouds al grooten naem: 't was al in 't begin van dit derde Tijdperk dat ze loerden op gelegendheid om zig van den band der *Carolingers* te ontſlaen; en, zijnde reets ontlaſt van de Deenſe Vorſten *Rorik* (of *Erik*) en *Godefried*, waer van de eerſte door Keizer *Lodewijk*, en de laetſte door Keizer *Karel de Grove* met *Vriesland* beſchonken was geweeſt, begonden ze op nieuws te woelen, terwijl de Na-neven van *Charlemagne*, door twiſt onder elkander, de handen vol hadden. Over Ryn ſtekende namen ze *Wyk te Duerſtede* en *Uitregt* in. Hare naem en magt wierd groot, en ſtrekte zig wijd uit, ten Zuid-weſten tot aen de *Schelde*, en ten Noord-ooſten tot aen de *Lauwer*. Hare kragtigſte tegenſtanders vonden ze aen de nieuwe *Graven van Holland*, die, met het vergrooten van hun gebied, den Vrieſſchen naem, die te voren al over den Bataviſchen bodem klonk, deden inkrimpen. Sedert bij na in gedurigen Krijgstwiſt met onze *Hollanders*, en eindeling inwendig over hoop door verwoede geſchillen, van Schieringer en Vetkooper, raekten ze Aº. 1403 onder *Albert van Beyeren*, *Grave van Holland* en *Henegouwen*; dog nae zijn dood maekten zij zig weêr vrij; en omtrent het begin van de XVI eeuw viel *Vriesland* onder *Albert*, *Hertog van Saxen*, en alzoo onder een Saxiſche Hofhouding. Keizer *Fredrik de III.* vergaf *Ooſtvriesland*, als een Graefſchap, aen *Ulrich Sircſena*; dus geraekte dit deel afgeſcheiden. *Vriesland* ondertuſſen kreeg omtrent Aº. 1515. *Keizer Karel de V*: tot zijnen Heer; die, met het inſtellen van een Hof van Regtspleging en 't invoeren van buitenlandſe Rigters, de *Vlaemſe* of *Hollandſe Tael* aldaer deed gelden. Van toen aen nam de *Oud-Frieſche* hand over hand af, en ſint verbannen van Hof en Kerk, houd ze haer herberg thans bij den Huisman.

De *Vriezen* waren in den Spaenſen Oorlog teffens met onze vooroudere gereed om hare vrijheid voor te ſtaen, en vereenden zig ten dien einde met ons en de andere *Provincien*. Hier door geraekten twee Volkeren, die, gelijk Mijn Heer aenmerkte, te voren vele eeuwen lang zo bitteren Oorlog voerden, in eene naeuwe en tot nog toe onverbrekelijke Vrindſchap; terwijl nogtans de haet in vorige tijden zoo groot was geweeſt, dat men in Vrieſland in de Wetten had doen invloeijen, **Den Hollandera ſchilma ontfaan for en Burgir**/ dat is, *Geenen Hollander zal men ontfangen voor een' Burger*. Zelf droegen ze zulk eene hevige vijandſchap tegen alle Vremdelingen, dat zij die genen, welker zij magtig wierden, en die hare gedraeide *Frieſche* bewoording niet wiſten uit te ſpreken, door dompeling in 't water ombragten: Dog nu, met deze vereeniging, en met den band van eenerlei Staet-belang, en gedurigen Koophandel, is de Hollandſe tael aldaer als eigen geworden, uitgenomen, als gezegt, op 't

Zie *Gabbema's* voorreden voor *Gysbert Japix Frieſche Rymlerye.*

Digitized by Google

platte land, voornaemlijk na de Zuider Zee kant toe, (gelijk ook in 't Nedermunſterſe Saderland bij Ooſt-Frieſland gelegen), onderhoud de Boer nog het *Oud-Frieſch*, hoewel dat van het Regt-oude eenigerwijze verloopen is; want de oude Frieſe wetten trekken meer na 't Angelſaxiſch, hebbende toen de *Terminatien* van de *Caſus* onderſcheiden, dog nu vind men tuſſchen hare *Maſculin* & *Fœminin* geen onderſcheid; dus ſchrijft men nu den *Artículus* in *Nomin: Maſcu:* & *Fœmin:* de / in *Gen: & Abl:* fen de / *in Dat:* oon de: *in Neutro* gebruikt men it of hit / fen it / & oon hit: zijnde *Nom:* & *Acc:* eveneens in alle de *Genera*. Van die beſchrevene Wetten vind men voorbeelden in *de Beſchrijvinge van Vriesland* in *Folio*, als mede in het tweede deel van de Geeſt-rijken *Gysbert Japix Frieſche Rijmlerije*, welk werk ook een rijkelijke proef van het tegenwoordige *Land-Frieſch*, zo in rijm als in *proſa*, vertoont; waer bij in agt te nemen is, dat hij aen zijne woorden een' ſpelling geeft, die van de opregt-oud-frieſche vrij wat verſchilt, als zijnde door hem geſchikt na de gedraeide huidendaegſe Uitſpraek zijner Landgenoten; de waerde en kragt der Letteren te rekenen, even gelijk men thans in 't Hollandſch doet.

Nu zijn we 'er aen toe om van de Geſchiedeniſſen der *Kimbriſche Noormannen* en dan ook van den Staet van *Engeland* te ſpreken; van dit laetſte laetſt, om dat de eerſten, na haren uittogt de meeſte verandering in dat Land hebben toegebragt.

XVI. De *Kimbriſche* of *Noordſe Volkeren*, als *Denen* en *Zweden* &c. en hare uittogten; Sedert Ao. 800.

De Noordſe landen, rijk van Volk, voedden al van ouds onruſtige Vorſten, die heet op buit waren, en ſtout te water en te land.

Ten tijde van *Charlemagne* had *Denemarken* tot hunnen Koning den dapperen *Gotryk*, ook *Gotfried* genaemt, die ontſachlijk in wapenen was, en langs den *Oceaen* en *Ooſtzee* een wijd gebied voerde, die *Karel de Groot* in zijn' ouden dag een ſchrik aenjoeg, en in vermogen hem niet ongelijk geagt wierd. Deze had zig al met het begin van de IX. Eeuw ten Oorlog bereid om de *Franſche Monarchie*, ware 't mooglijk, *Karel* te ontrukken en in *Denemarken* over te brengen: reets had hij vele *Kimbren*, *Gotten* en *Noorwegers* beneffens vele miſnoegde *Duitſchen* en *Frankſchen* bij een vergadert, en bedekte de Ooſt- en Noord-zee met zijne vloten: dog alles te vergeefs, want de verraderlijke moord, door zijn' eigen' Lijfwagter aen hem gepleegt, verhinderde dat voornemen. Het nageſlagt van dezen Vorſt, hoewel ook niet vredig onder den ander, heeft evenwel door hare uittogten en overſtroomingen bij na gants *Europa* doen beven. Toen 't gezag der *Karelingers* aen het dalen was, begoſten de Noordſe Volkeren onder den naem van *Noormannen* de ooren op te ſteken, geſtadig-aen omtrent 80 jaren de Engelſe, Frankſe, en Nederduitſe Zeekuſten plagende. Binnen weinige jaren raekte ons *Wyk te Duerſtede*, de voornaemſte onder onze weinige Steden (want toen waren 'er luttel in ons land, als zijnde meeſt allen omtrent twee of drie Eeuwen later onder 't bloeijen der *Graven* geſtigt) tot viermael toe onder haer' woede en geweld. De *Friezen* kregen ook haer' beurt. Wijders *Antwerpen* vernielden ze door brand, *Walcheren* in *Zeeland* krenkten ze door ſchat-knevelingen; *Keulen* verwonnen ze door belegering, zoo ook *Hamburg*, in haar wederom keeren na huis. Voornaemlijk

Ao. 804.

in de negende eeuw.

Digitized by Google

naemlijk was in deze tijd vermaerd de Deenſche Koning *Regner Lodbrog*, afkomſtig van gemelde *Gotrik*. Dezen evenwel trof het ongeluk, dat hij, na zo vele jaren de wapenen met groot ontzag gevoert te hebben in verre landen, door den Ierſch en Schotſchen Koning *Elle* wierd gevangen, en levendig den ſlangen ten roof gegeven, naelatende vele kinderen, waer van ſommigen de Noordſe Landen als Koningen beſtiert, en ſommigen door hare uittogten zig tot in *Vrankrijk*, *Spanjen* en *Italiën* vermaerd en gevreeſt gemaekt hebben. omtrent Ao. 850.

N. 't Was immers deze Vorſt, die te gelijk een kloek Krijgsman was en een vermaerd Poëet, die (volgens de getuigenis van *Olaus Wormius*) zijne gevangenis vereeuwigde met een konſtig gedigt in Deenſche of Kimbriſche Sprake, waer in hij zijne daden en kloekhertigheid tegen de dood in Heldentael' manhaftig en ſchilderagtig uitbromt. Toen ik uwe Neder-duitſe vertaling van dit gedigt, dat in *Runiſche* of *Oud-Kimbriſche Letteren* gedrukt ſtaet, tegens de Latijnſe van *Olaus Wormius* in vergelijking zag, bevond ik dat onze Tael ongelijk meer vermag in 't ſtuk van overzetten dan de Latijnſe; vermits, behalven onze uitnemende rijkheid van Woorden, de ſchilderagtige en zinſpelende ſamenkoppeling, daer 't Latijn onbequaem toe is, bij onze Tael zeer gemaklijk en eigen komt. Derhalven verzoek ik, ter eere van onze Spraek', en tot genoegen van de genen, die even nieuwsgierig zijn, als ik was, een proeve te hebben van den hoogdravenden geeſt der oude Noordſe Poëeten, en dat uwe vertaling als eene Bijlage agter deze ſamenſpraek moge volgen. Zie *Olai Wormii Literat: Danic:* in 4: *pag:* 197.

L. Ligt ſtond ik het toe (hoewel ik het niet vertaelt heb met oogmerk van ooit te laten drukken) maer eenige regulen zijn 'er onder, die ik niet alleen in 't oude Kimbriſch dog ook zelf in de Latijnſe vertaling voor mij te duiſter geſtelt vond, om 'er iet na mijn genoegen van te maken; behalven dit ben ik in vreeze, dat de grootheid zo van deze Bijlage als van de anderen, die ik nog minder als deze voorbij kan, het werk buiten mijn oogmerk en boven mijn genegentheid zal doen aengroeijen: niettemin, dewijl ik het, hoe zeer gebrekkig ik het zelve agte, egter genoeg rekene, om daer uit een ſchetsgewijzig denkbeeld van de Noordſe Poëzij in den tijd van haren bloei te konnen opmaken, zo bewillig ik in uw verzoek; te meer om niet weigerig te ſchijnen in 't gene de agting van onze Tael zou konnen vermeerderen; want zo deze mijne vertaling, hoewel ik die (om de gelijkheid der grondwoorden tuſſchen 't Kimbriſch en Duitſch met eenen aen te toonen) niet vrijgeeſtig maer naeu na de woorden nam, nog evenwel den Geeſt der Poëzij veel beter als 't Latijnſe voldoed, niettegenſtaende dat gemaekt is van een Man die zo wel in 't Latijn en bij uitſtek in 't Kimbriſche bedreven was, zo blijkt klaer genoeg dat onze Tael de prijs verdient: immers dit ſtel ik vaſt, dat hier uit genoegſaem te zien zal zijn, dat de Latijnſe tael bij de onze in 't vertalen verre te kort ſchiet: als bij voorbeeld, in het eerſte Vers van 't Gezang vind men, in plaetſe van 't Woord *Slang*, nu **Grafvitin** / dat is, *groote Aerdgraver*, Zie Bijlage No. 2.

Digitized by Google

dan **Lingaul**/ dat is, *Traegkruiper*, en dan **Stordar ſpiku**/ dat is, *Kronkelworm*, waer voor de Latijnſe woorden *Serpens* of *Colubris*, daer *Wormius* zig van bedient, in 't minſte niet de Geeſtige en Hoogdravende gedagten van den Digter uitdrukken: en van zulk ſoort van ſchilderagtige uittingen, daer de omſchrijving de zaek verbeeld, is 't gantſche gedigt vol.

Dit ſtuk kan ons ook wederom brengen op 't *Hiſtoriael* daer we wezen moeten; want hier in vermeld die Vorſt van den Noorweegſen Koning *Harald Harfager*, dien hij als een' verwijfden uitmaekt, en nogtans was het deze, die de andere Koningjes en Vorſten verdrukt hebbende, de alleenheerſching van 't Noorweegſe Koninkrijk met geweld onder hem had weten te trekken, waer op een laſtige overheerſching en afkneveling van goederen volgde, 't welk nu en dan vele voornaeme en adelijke onderdanen, (want van de lage gemeente was niet te halen) haer Vaderland deed verlaten, en met hare Huisgezinnen over zee, in 't afgelegenſte eenzame *Yſland*, dat niet lang te voren door zijnen vinder *Naddoc* ook *Sneeu-land* genaemt was, met der woon' wijken; ſedert welke tijd zij dat Eiland ook bevolkt gehouden hebben.

XVII. Van hare uittogten: als, de *Noorwegers* in *Yſland*, in de IX: eeuw.

XVIII. De *Yſlanders* in *Groenland*.

Ruim een eeuw daer nae A°. 982 ontdekten en bevolkten de *Yslanders* het *oude Groenland*, en onderhielden die vaert en gemeenſchap omtrent vier eeuwen lang; bij welken aenwaſch dat land in *Ooſter-* en *Weſter-woning* verdeeld is geworden; en, vermits de *Yslanders* tot den Kriſtelijken Godsdienſt waren overgegaen, (want in de IX, X, en XI: eeuwen begon deze in *Deenmarken*, *Zweden*, *Noorwegen* en *Ysland* te heerſchen), zo heeft men ook aen elk deel zijne *Parochiën* toegeſchikt gehad, naemlijk agt aen 't *Weſter-* en elf aen 't *Ooſter-Groenland*. De *Yslanders* raekten eerlang weder onder de *Noorweegſe Kroon*, en bleven 'er tot op heden aen gehegt.

XIX. De *Denen* in *Engeland*, *Zweden*, *Vrankryk* en *Vrieſland*. in de IX: eeuw.

Van de Kinderen des voornoemden *Regner Lodbrog*, hebben *Ivan* en *Agner* Engeland, *Biorn* Zweden, *Siward* Denemarken beſtiert, en *Godefried* maekte zig door uitlandſe togten beroemt. Omtrent het midden van de IX: eeuw trok deze met een' vloot na Vrankrijk, ſtak bij de *Seinë* op, verwoeſtende al wat hem voorquam; en maekte Koning *Karel de Kale* zoo verlegen, dat die hem, als deelgenoot in 't gebied, een deel van *Neuſtriën* toeſtond; dog ettelijke jaren daer nae met de *Karelingers* wederom in geſchil geraekt zijnde, bedong hij bij een nieuw verdrag tuſſchen hem en Keizer *Karel de Grove* de Dogter van *Lotharius* Koning van *Italiën* tot een Bruid, en *Friesland* tot een Huwlijks gift, mits dat hij daer en tegen *Vrankryk*, beneffens de Keizerlijke erflanden, met zijn Volk verlaten, en nimmer moeilijk vallen zou. Dit geſchiedde A°. 883; dog ſedert op nieuws eenige onluſt brouwende, is hij van 's Keizers wegen door ſlinkſe treken op den Bataviſchen bodem omgebragt.

Op het einde van deze eeuw kregen de Noordſe Volkeren, die onder eenen *Godefried* en *Sigefried* veel gerugts maekten, digt bij *Leuven* zoo zwaer een nederlaeg van Keizer *Arnolf*, dat 'er naeulijks ijmand overſchoot, om t'huis tijding te brengen van haren ramp.

N. Zoo-

Digitized by Google

N. Zoo raekte de Deenſe Overlaſt weder binnen zijne eigene grenzen gedreven.

XX. De *Denen* in *Normandyën* met het begin van de X: eeuw.

L. Dog 't duerde niet lang, want kort hier op, A°. 901. verſcheen de Noormanniſche Vorſt *Rollo*, die, vol geeſt en moed, eerſt de kuſten van Nederduitsland, Vrankrijk en Engeland heeft ontruſt, en daer na andermael op Vrankrijk aenviel, en Koning *Karel de Simple*, zoo in 't naeuw drong, dat ook die een deel van *Neuſtrien*, 't welk te voren al eens aen den anderen *Godefried*, als gezegt, verſchonken was geweeſt, hem beneffens zijne Dogter ten huwlijk gaf. Hij nam den Kriſtelijken Godsdienſt aen, en teffens den naem van *Robbert*, en ſtierf A°. 920; zijnde dit *Neuſtriën*, dat ſedert zijne komſt *Normandijen* heette, onder 't gebied van zijn nageſlagt gebleven.

XXI. De *Noormannen* in *Engelland* in de XI: eeuw.

Niet tegenſtaende in de X: eeuw door de Keizeren *Henrik de I:* en *Otto de I: en II:* de Deenſche Mogentheid vrij wat aen hare vlerken gefnuikt was, egter heeft ze ſedert A°. 900 tot omtrent A°. 1040 die van *Engelland* met haer volk en laſtige beheerſching zoodanig gequelt, dat die (even als daer na den *Gallen* in *Siciliën*, te beurt viel) bij te ſamenzweeringe alle de *Normannen* in Engelland in eenen nagt van kant hielpen.

N. Dog niet lang genoten ze die vrijheid.

L. Gants niet, want kort daer op was het, dat de beroemde *Willem de Conquerant*, Hertog van *Normandijen*, afkomeling van den vernoemden *Rollo*, uit *Vrankrijk* overſtak, en *Engelland* omtrent A°. 1066 vermeeſterde, aen wiens afkomelingen, zo van namelijk als vrouwlijk oir, dit Rijk gebleven is tot de dood van Koningin *Eliſabeth* toe. Met de overtogt van dezen *Willem* raekte de *Normanniſche Tael* in 't Hof van *Engelland*, want hij verzag dat Volk op nieuws met wetten in zijne ſpraek', die toen meeſt al met het *Romanſch* over een quam, naer uitwijs van het Boek der Wetten van dien tijd. Hier door leed de *Angelſaxiſche Tael*, die reets na het *Deens* zig boog, een merkelijke verbaſtering, en uit de vermenging van deze ſproot metter tijd het *tegenwoordige Engelſch*. Het waren ook van deze oude Noormanniſe Edellieden die de *Saracenen* uit *Napels* en *Sicilien* verdreven, gelijk ik hier te voren, van *Italiën* ſprekende, verhaelt heb.

Ierland onder de *Engelſchen* in de XIII: eeuw.

Ierland, dat tot in de XIII: eeuw zijne eigene Vorſten gehad had, moeſt van dien tijd af onder *Engeland* bukken, dog behield evenwel zijne oude ſpraek.

De *Schotſe* Koningen hebben zig uit de magt der *Engelſchen* en *Normannen* weten te houden. In de XIV: eeuw quam die Kroon op 't Huis van *Stuart*, dat met het begin van de XVII: bij *Teſtament* van Koningin *Eliſabeth*, de Kroon van *Engeland* en *Ierland* daer bij kreeg, door welk Huis dit *Groot-Brittanniën* nog tegenwoordig beſtiert word.

Groot-Brittanje aen den Huize van *Stuart* in de XIV: eeuw.

De *Schotſe tael* behoud nog hare *Angelſaxiſche* of Duitſe vorm; alleen de

Berg-ſchotten blijven nog bij haer *Ierſch*; en die van *Wallis* in *Engeland* bewaren nog haer *Out-Brittonſch*.

N. Dit *Normandyën* evenwel bleef immers niet altoos aen de Engelſe Kroon?

L. Geenſints, maer het verſtrekte etlijke eeuwen lang tot een twiſtbal tuſſchen Engelland en Vrankrijk, die elk het regt zig toematigden; dog ſedert A°. 1464 is het eindeling aen de Franſche Kroon gehegt gebleven.

XXII. De *Noorweegſche Zweedſche* en *Deenſche* Rijken, ſedert de IX: eeuw.

In dit derde Tijdperk bleven de *Denen*, *Noorwegers* en *Zweden* vele eeuwen lang onder elkander in twiſt; hoewel de eerſten meeſtentijd boven lagen, en te mets meeſter wierden van alle de drie Kroonen.

Door huwlijk verviel op 't laetſt van de XIV: eeuw *Noorwegen* beneffens de onderhoorige Eilanden, als *Ysland* enz: aen *Denemarken*, zijnde zoo gebleven tot nu toe; en *Finland* wierd door de *Zweden* bemagtigt.

Sint de *Zweedſe Kroon* A°. 1363 op *Albert* Hertog van *Meklenburg* overging die Hof Stad en Land met Duitſers vervulde, ſukkelde dat Rijk vrij wat onder de Vreemdelingen door het Deenſche Hof haer toegeſchikt, tot dat eindelijk de Zweedſche *Guſtaf Erikſon* A°. 1521 zijne Landgenooten verloſte, en de Kroon op zijn hoofd kreeg, die ſedert aen zijn geſlagt erflijk gebleven is.

Denemarken kreeg ook vrij wat Duitſche Volkeren in zijn Hof, met hun Koning *Chriſtoffer van Beyeren*, dien ze A°. 1448 weder verloren, dog voornaemlijk met den volgenden Koning *Chriſtiaen de I*: uit het Huis van *Oldenborg*, wiens nageſlagt thans erflijk dat Rijk beheerſt.

N. 't Is geen wonder dan dat de *Zweedſe* en *Deenſe talen*, hoewel anderſints van Kimbriſchen oorſpronk, en ſlegts in *Dialect* verſchillende, tegenwoordig met vrij wat *Duitſch* vermengt zijn.

L. Gants niet: Dog de *Yslanders* en *Noorwegers*, voornaemlijk de eerſten als afgeſcheiden van Vreemden, en meeſt allen wel eer van voorname afkomſt zijnde, waer onder vele Liefhebbers van Letter-oeffening waren, hebben zuiverſt de oude *Kimbriſche* Spraek behouden.

De *Yslanders*, van de Geeſtrijkſten onder de Noordelingen, leverden al van ouds vele vermaerde Poëten, en maekten werk, zo *Ol: Worm* verhaelt, van, beneffens hare daden, die van-de andere Noordſe Volkeren, zo verre ze in haere afgeſcheidentheid daer van vernemen konden, door Verzen en Geſchrift bij den nakomeling te vereeuwigen.

Zie *Literat: Dan: cap:* XXVII. *in 4: p:* 149.

XXIII. Van de *Runiſche Letteren*.

De *Runiſche Letteren*, die van oude tijden af in 't Noorden onder de *Scanp-Gotten* en *Upſalers* (nu *Zweden* genaemt), en onder de *Denen*, *Noorwegers* en *Yslanders* in zwang gingen, verſchilden vrij veel van de *Mæſo-Gotthiſe* van *Ulphilas*. Toen de geeſtelijke Klerken ook in de Noordſe landen, even als in de andere Europiſe geweſten, de pen voor Hof en Kerk genoegſaem alleen in handen hadden, (want ſedert het jaer duizend heerſch-

te

Digitized by Google

te de Kriſtelijke Godsdienſt in 't Noorden) ſleet dit gebruik der Runiſe Letteren, dat laſtig voor de van-buiten-komende Geeſtelijken was, allengskens uit: hoewel men in 't jaer 1328, nog in zulke Letteren de *Faſti Danici* ſchreef.

N. 't Had zijn reden dat de Geeſtelijken, om haer zelven te noodzaeklijker, en hare Boeken en Schriften te meer bemint te maken, belang namen om de Latijnſe *Munnike Letters*, die bij na door gants *Europa* waren doorgedrongen, ook daer te lande gangbaer en geagt te doen zijn; want, behalven deze nuttigheid, ſtak 'er ook gemak in.

L. 't Is haer ook zo wel gelukt, dat deze Runiſche Letters thans onleesbaer zouden zijn, zo niet eenige Liefhebbers van de Noordſe Oudheid, ſedert een eeuw herwaerts, hun werk gemaekt hadden van dezelve buiten vergeet te ſtellen, door vele proeven der Noordſe Tael- en Letteroud-heden in druk te brengen; onder welken *Olof Worm* een van de voornaemſten is.

Eindeling, eer ik ſluite heb ik nog te zeggen van de Tael der afgelegene *Finnen* en *Lappen*, dat deze vrij meer van 't *Slavoens* of *Ruſſiſch* dan van 't *Kimbriſch*, en eenige overeenkomſt met het *Eſtoniſch* en *Lyflandſch* heeft.

Dus heb ik, *Mijn Heer*, een' korten inhoud van de Europiſche Volkverſpreiding en huishouding, beneffens de veranderingen, die de Taelen daer door geleden hebben, in deze Schets bij een geſtelt; voornaemlijk vond ik in de twee laetſte Tijdperken vrij wat langer werk dan ik dagt, om de geſchiedeniſſen, die mij hier te paſſe quamen, op te zoeken, en in orde te ſchikken.

N. Werk genoeg geloof ik dat je 'er aen vond, niettemin ben ik nog onvoldaen: ik had gaerne wat meer berigt van 't beloop der verandering van onze Tael en van 't oude, dat 'er van haer en van hare naeſt beſtaenden nog overig is.

XXIV. Van 't Beloop der verandering onzer Tale, en van hare naeſtverwantſchapte.

L. Maer indien ik dit hier tuſſen-in gedaen had, ik zou den draed van 't *Hiſtoriael* te lang uitgerekt hebben; immers uit die vreeze liet ik het na; daer en boven dagt ik het beſt te zijn, dat men inhoudsgewijze dit bij één zag: ik zal dan nu daer van een begin maken, en vooraf niet alles, maer 't voornaemſte aenroeren van de oude *Frankduitſe* en *Allemanniſche* en *Mœſo-Gottiſe* Talen; ik zeg de *Mœſo-Gottiſche* tot onderſcheid van de andere als *Scano-Gottiſche* en *Dano-Gottiſche*, waer mede het *Oud-Zweeds* en *Oud-Deens* naemlijk het *Kimbriſch* of *Oud-Noordſch* gemeent word.

XXV. Van 't *Mœſo-Gottiſch*, en zijn overblijffel.

Het *Mœſo-Gottiſch* heeft meer gemeenſchap met het *Oud-Duitſch* dan met het *Kimbriſch* of *Oud-Noordſch*, gelijk klaer blijkt uit het *Evangelium Gothicum*, dat ook *Codex Argenteus* genaemt word, 't gene lang in Bergsland in 't Werder-Klooſter, omtrent vier mijlen van Keulen, als verho-

len

len en onbekent heeft gelegen, en 't welk ſedert door *Fr: Junius F: F:* A°. 1665, is uitgegeven, waer voor men hem eeuwigen dank ſchuldig is: zijnde dit het oudſte overblijfſel dat 'er van den Theutoniſchen tael-ſtronk bekent is, als gemaekt zijnde in de IV: eeuw, zo men wil, door *Ulphilas*, Biſchop der Gotthen *. Bij dit *Tractaet* heeft *Junius* ook de 4 Evan-

* Dat de Tale van dit *Euangelium Gothicum* de tael is geweeſt van die Gothen, die wel eer van de Wyſſel na Mœſiën en Daciën verhuiſt zijn, blijkt uit drie of vier voorname Kenteekenen; (1) eerſtelijk vermits de Woorden louterlijk van Duitſchen Stamme zijn; (2) ten tweede vermits het even gelijk het A-S zeer gemeen heeft het gebruik van hl / hn / en hr voor aen de Woorden op de Oud-Kimbriſche en Yslandſche manier, 't gene aenwijzing doet, dat deze Volkeren wel eer aen de Zuidzijde van de Ooſt-Zee gewoont hebben, als een weinig deel hebbende aen 't gebruik van den Kimbriſchen Tak, hoe wel ze anderſints nog al vrij wat in *Dialect*, en gantſchelijk in de vorming van ſommige agter 't Worteldeel bij de *Paſſiva's*, en in de *Terminatiën* van de Geſlagten der *Adjectiva's*, als mede in 't menigvuldige gebruik van 't voorzetſel ga voor de *Verba*, dat in 't *Kimbriſch* geen plaets heeft, verſchillen, zulks dat men uit hare Tael niet te vermoeden heeft, of ze, voor hare zitting aen de Wyſſel, wel eer uit het Noordſe Gotland mogten overgekomen zijn, maer veel eer, dat voormaels een deel van hen van de Wyſſel af derwaerts getogen zij geweeſt; en (3) ten derde, Vermits eenigen van hare Ongelijkvloeijende *Verba*, namelijk die van de IV. *Claſſis* (gelijk we nader zullen aentoonen bij onze Regelmaet en Rangſchikking) in 't *Præterit:* eene Verbuiging hebben aengenomen, die gantſch verſchillig is van al de Duitſche en Kimbriſche Takken, en die, uit hoofde van hare Nabuerſchap en gemeenzamen ommegang met de Grieken, toen ze in *Mœſiën* haren zeet hadden, ten eenemael op den Griekſchen trant loopt, waerom desgelijks de M-Gottiſche ſpelling haer naevolgt in gg voor ng / en gh voor nk; gelijk ook daerenboven de M-Gotthiſche Letters zeer veel van 't Grieſch hebben; en uit het gantſche *Euangelium M-Gothicum* blijkt, dat het oorſpronkelijk uit den Griekſchen Text is overgezet; ter welker oorzake het ook in de Letteroeffening van de Godgeleertheid als een voornaem oud Handſchrift te agten is, dat door verloop geene verbaſtering heeft kunnen lijden; terwijl in tegendeel alle andere Duitſche Volkeren het Kriſtendom ontfangen hebben door de Weſterſche Kerk, en daer door hare Overzettingen uit de Latijnſche *Vulgata* ontleent hebben. Gelijk ook daerom (ten 4:) de Angel-Saxen, en F-THeutſchen, die haer ſchrijven meeſt van de Latijnſche Monniken geleert hebben, doorgaends C / of Ch / in ſteê van k / gebruijken, terwijle zulks nooit bij 't M-Gottiſch plaets heeft, alwaer men geene C / maer altoos k / even als bij 't Grieſch vind. Waer bij men (ten 5:) voegen kan de M-Gottiſche *Terminatie* o / agter vele *Subſtantiva*, en agter de *Adject:* *Maſc:* in gelijkheid van de Griekſche *termin:* ος, welke zaek bij geene anderen van den Theutoniſchen Tak, nog ook bij de Kimbriſchen plaets heeft, als M-G, Arms / F-TH, H-D, *Dan:*, *Angl:* en Ons, Arm / en A-S, earm / arm (*brachium*); en M-G, Blinds / Ki: en Yſl: Blinde / F-TH, A-S, Angl: Dan: en H-D, Blind / en ons Blinde (*cæcus*,) enz:

Van dit *Euangelium M-Gothicum*, welks affchrift thans onder de Zweeds-Koninklijke Boekerij beruſt, en 't gene ook *Codex Argenteus* genaemt word, vermits meeſt met zilvere Letters op Violet Francijn geſchreven, zegt zeker voorname Kennis en Vriend van gemelden *Junius* in zijn Boekje in 8: dat onder den Tijtel van 't VADER ONS *in* XX *Oud-Duitſche en Noordſe* TAELEN *met de Uitleggingen enz*, A. 1664, is uitgegeven, om een Voorlooper te verſtrekken van 't gemelde Werk van *Junius*, in dezer voege; „ Dit ſoo dier„ baer Cleinoodje, en ſoo oude *Euangelie*„ boek heeft lang in Duitſland hier en daer „ onbekent gedwaelt, tot dat het onder den „ Sweedſen buit in de Koninghlijke Boeke„ kaſſen, en eindeling tot ſijn geluck in het „ Oog van den Onvergelijken Heer *Iſaack* „ *Voſſius*, en door ſijn Ed: in de Rechte han„ den van ſijn waerden Oom de voorged: Heer „ *Junius* geraekt is; uit de welke wij 't ſelve „ met alle noodigh cieraed opgetooit (alſo hij „ daer nog tijdt, noch arbeidt, noch koſten, noch „ ook ſijn hooge, doch friſſe, ouderdom, „ aen en ſpaert) alle dagen te verwachten „ hebben. Het is op dun Violet Parkement, „ ten deele met goude, doch meeſt met ſil„ vere Letteren doorgaends ſeer net geſchre„ ven, daer van het den naem van *het Sil„ vere Boek* draegt.

Digitized by Google

Evangeliën in 't Angel-Saxiſch gevoegt, welke vertaling als van de VIII of IX: eeuw te agten is.

XXVI. Van 't *Frankduitſch* en *Alamanniſch*, en hare voornaemſte Overblijfſels.

Onder de *Oud-Duitſche* of *Frank-duitſche* overblijffelen is wel 't voornaemſte de vertaling van *Tatiani Harmonia Evangelica*, welke voor een werk van de VIII of IX eeuw te houden is, zijnde niet lang geleden door *Palthenius* A°. 1706, in 't ligt gegeven; waer bij een Frankduitſche vertaling van iet van *Iſidorus Hiſpalenſis* gevoegt is. Omtrent twee eeuwen jonger word geſchat de *Paraphraſis in Canticum Canticorum* door *Willeramus Abbas* gemaekt in Latijnſe Verzen en in Frankduitſe *Proſa*; vertoonende de tael van de XI eeuw. Omtrent nog een eeuw jonger rekent men de Frankduitſche *Rythmus* wegens *St*: *Anno*, wijlen Aertsbiſſchop van Keulen, Ao. 1633 door *Mart*: *Opitius* in druk gebragt. Deze twee laetſte Frank-Duitſe Tael-proefjes komen zo digt aen onze Belgiſche of Neder-duitſche Sprake, dat men wel giſſen mag, dat de Schrijvers niet verre van den Beneden-Rijn gewoont hebben, dog het eerſte van de drie trekt iets nader aen 't Gottiſch, of om dat het ouder van tael, of om dat het mooglijk wat dieper in *Saxenland* gemaekt is; evenwel van alle drie kan men zeggen, dat ze nader aen onze Spraek gelijken, en vloeijender en minder hard van tael zijn als het tegenwoordige Hoogduitſch met zijne ſchl / ſchm / ſchn / ſchw / pf / en pfl / voor vele Woorden, waer voor men onder de Oudheid ſlegts ſl / ſm / ſn / ſw / p / en pl / vind. Nog iſſer een Oud-Duitſch Poëet, *Otfrid* genaemt, die omtrent A°. 900 leefde, dog deze klinkt vrij wat harder, waerom ik die tael de *Alamanniſche* noem, als eigender aen die van Hoog-op in Duitſchland, naemlijk aen de *Beyerſchen*, *Ooſtenrykers*, *Zwitſers*, enz:

Vide in fine Proæmii in Willer: Abbatis Canticum Canticorum.

XXVII. Van 't *Angel-Saxiſch* en deszelfs voornaemſte oude handſchriften.

Van 't *Angel-Saxiſch*, dat insgelijks als het *Mœſo-Gottiſch* wel iets van 't *Kimbriſch* heeft, zijn in Engelland ontellijke handſchriften, dog van de fraeiſte proeven, die het ligt zien, is 't bovengenoemde *Evangelium Anglo-Saxonicum*, 't welk *Junius* bij zijn *Evang*: *Goth*: gevoegt heeft, als geſchreven in dien tijd toen de Angelſaxen in Engeland bloeiden, en op haer geleerdſt waren.

XXVIII. Van ons *Belgiſch* of *Neder-duitſch* en zijne voornaemſte oude Geſchriften.

Het *Belgiſch* of *Nederlandſch*, dat in de Zeventien *Provincien* geſproken word, en 't welk voor twee eeuwen den naem van *Vlaemſch* voerde, om dat die *Provincie* toen bij uitnemendheid bloeide, en door Koophandel wijd vermaerd was, heeft, met het verminderen van Vlaenderen en Braband en 't opkomen van ons Land, nu bij uitſtek den naem van *Hollandſch* gekregen. Wij zijn wel een weinig onderſcheiden in *Dialecten*, jae, niet alleen dat ieder *Provincie* een bijzondere *Dialect* heeft, maer zelf ieder Stad heeft eenigſints een weinig onderſcheiden' tongeſlag; niettemin hebben we altoos een *Gemeene Schrijftael* gebruikt, even gelijk ook nu de Hoogduitſchers (ſchoon de Laeglanders, die Plat-Duitſch ſpreken, en de Hooglanders, te weten Zwitſers en Ooſtenrijkers, elkander naeulijks verſtaen konnen) een *Gemeene Schrijftael*, die men *Hoogduitſch* noemt, in gebruik hebben. Deze onze *Gemeene Schrijftael* word in geene van de *Provincien* zo net als in *Holland* in de uitſpraek voldaen: want onze beſchaefſte uitſpraek verſchilt bij na niet van deze *Schrijftael*: met dubbele reden

Digitized by Google

dan pronkt tegenwoordig onze *Belgiſche taal* met den naem van *Hollandſch*. 't Is ook in 't *Hollandſch* dat het * Oudſte, en voornaemſte overblijffel van ons *Belgiſch* gevonden word, naemlijk *Melis Stoke's Rym-Kronijk van de Hollandſe Graven*, vertoonende de tael van de XII en XIII eeuw. Nog is 'er ook een mooi ſtukje van Oud-Hollands, te weten de *Bybel* te Delft A°. 1477. gedrukt. Uit deze genoegſame proeven, zoo men die wel inziet, kan men bevinden dat de grond van onze Tael, wat het *Generale Grammaticael* belangt, van dien tijd tot op heden dezelfde is; hoewel de Stijl van ſchrijven, zo verre die den cierlijken opſchik betreft, thans een vrij meer vloeijende, veranderlijke, en bevallige plooi heeft aengenomen: Sedert een eeuw herwaerts, toen de geleerdheid in Holland haer vermaek vond, begon deze cierlijke Schrijftrant zijne wortels te ſchieten. De Schrijver van de *Idea Linguæ Belgicæ* heeft de tijdbeurten onzer Tael' gevoeglijk in

Zie zijnen briefaen, H: *Hoogſtraten* bij de Boekzale van Mey en Juny 1708.

„ vieren afgedeelt: als (1:) de *Duiſtere* of *Schriftelooze*, van de wieg on-
„ zer taele tot op *Melis Stoke's* jeugd, zijnde tot de XIII eeuw toe. Ten
„ (2:) de *Regelmatige in genus & Caſus*, ſtrekkende van den laetſtge-
„ noemden tijd tot op het Graeffchap van Vrou *Marie van Bourgonje*,
„ naemlijk tot A°. 1477. Ten (3:) *de Verloopene in Genus, & Caſus* van
„ A°. 1477 tot omtrent A°. 1624, den tijd naemlijk toen uit laſte van
„ *EE: Heeren Staten* de overzetting van den *Bybel* ſtond ondernomen te
„ worden, ſedert welken onze Letterhelden *Hoofd* en *Vondel* begonden te
„ bloeijen. De 4: noemt hij *De Herſtelde*, in welke wij nu leven, die
„ haren aenvang neemt met het einde der derde Tijdbeurte. De verdere lezenswaerdige Aenmerkingen, welke die Schrijver daer bij voegt, wil ik liever den Lezer aldaer laten zoeken, als mij aen 't uitſchrijven van eens anders werk begeven.

Dat onze Hooge Overheden van over lange werk gemaekt hebben om de eere van haer Tael, en 't daer aen verknogte nut der Ingezetenen, te handhaven, blijkt uit de zorge die Haer EE: daer omtrent gehouden hebben, toen zij onze Gravinne *Marie van Bourgonje* A°. 1477 wel nadruklijk, bij 't groote *Privilegie Art:* 20, deden beloven van *Aen de Staten geene Brieven te zullen zenden, nochte open, nochte beſloten, dan in NEDERDUITSCHE TALE*, en insgelijks in de *Privilegie* van Keizer *Karel* (7 Mei 1555), en van Koning *Philips* (18 Decemb: 1556), *Dat zy hier geene Dienſten en zouden mogen begeven aen Inboorlingen der Landen van herwaerts-overe, dan aen zulke, die de DUITSCHE SPRAKE* (en wel uitdruklijk die) *WELKE MEN IN HOLLAND GEBRUIKT, zouden verſtaen en ſpreken*: welke ſtukken bij de Groot-placcaetboeken te vinden zijn.

Dus heb ik U verhaelt de voornaemſte Overblijffels van onzen Duitſchen Tael-tak, die mij tot nog toe (zijnde A°. 1711) in druk zijn voorgekomen.

N. Nu

* Sedert het ſchryven van 't bovengemelde heeft ook de Heer G: *Dumbar* in zijne *Analecta*, A° 1719 uitgegeven, aen de Wereld medegedeeld *Een Rym-Kronyk van ouds genaemt HET GESCHICHTE HISTORIAELRYM der eerſte Graven van Holland; van Broeder KLAAS KOLYN, Monnik van Egmond, geſchreven omtrent het Jaer MCLXX.*

Digitized by Google

N. Nu heb ik, 't gene ik eiſchte, maer op nieuws ſchieten mij nog twee zaken te binnen; eerſtelijk zag ik gaerne tafelsgewijze deze in *Europa* verſpreide Talen, op den voet van 't verhaelde, hier agter aen bij-een gevoegt, op dat men als met een opſlag den inhoud voor oogen hebbe, want door uitbreiding word het ingedrongene *idée* eenigſints verloren; ten anderen, dat je, tot beveſtiging van deze Volk-Verſpreiding, en tot voldoening van Liefhebberij, een klein proefje van elk dezer onderſcheidene Taelen bij wijze van Bijlage * hier agter aen voegde.

*Zie Bijlage No: I.

L. Wat het laetſte betreft, die Proeven zijn te vinden bij 't boekje dat A°. 1700 in Engelland gedrukt is, onder den tijtel van **The Lords prayer in above a hundred Languages** &c./ dat is, *Onzes Heeren Gebed in meer dan honderd Talen.*

N. Die boekjes zijn in ijders handen niet. Geef van elke proeve maer eene regel; en, om de gelijkheid der Spraken nog klaerder te doen zien, zo voeg de woordelijke Vertaling' onder ijder, 't welk bij 't Boekje niet te vinden is.

L. Uwen raed meen ik in 't werk te ſtellen; En, belangende het eerſte, ik ſchik den *Europiſchen Tael-boom* op de volgende wijze, even gelijk ik in 't begin gezeid heb.

Digitized by Google

EUROPISCHE TAEL-BOOM.

Uit het Huis van JAPHET agt men geſproten te zijn

Deze drie Hoofd-Talen; als,

XXIX. Europiſche Tael-boom.

I. KIMBRISCH of *Oud-Noordſch*, ook *Runiſch* genaemt, als

DANO-GOTTHISCH of *Oud-Deenſch.*
SCANO-GOTTHISCH } of *Oud-Zweedſch.* } zijnde het Tegenwoordige met eenig *Duitſch* vermengt.
en SVECO-GOTTHISCH }

NOORWEEGSCH }
YSLANDSCH. } zijnde deze twee nog minſt verbaſtert.

en ORCADISCH.

II. OUD-THEUTONISCH of *Oud-Duitſch*, als

I. 1. Mœso-Gotthisch.
2. ANGEL-SAXISCH, en hier van 't { ENGELSCH, dog zijnde vermengt met het *Deenſch*, en 't *Romanſch* dat uit *Normandyen* overgebragt wierd.
3. OUD-FRIESCH. { LAEG-SCHOTSCH, dat minder van 't *Romanſch* heeft.

Deze 3 bovengemelden hebben, van wegen de Oude buerſchap langs de Ooſt-Zee, met het Kimbriſch eenige overeenkomſt.

II. OUD- { ALLEMANNISCH: de hedendaegſe *Switſerſe Dialect* komt hier naeſt aen. } uit welk mengſel het hedendaegſe HOOG-DUITSCH geſproten is.
FRANK-DUITSCH of *Neder-Saxiſch.*

NEDERDUITSCH of BELGISCH, bij uitſtek wel eer VLAEMSCH nu HOLLANDSCH genaemt.

Het *Allemanniſch* en *Frank-Duitſch* beſtaet nu nergens als in oude boeken en ſchriften; even gelijk ook het *Mœſo-Gotthiſch* en *Angel-Saxiſch* en genoegſaem ook het *Oud-Frieſch*, hoewel dit op 't Land nog niet verſtorven is.

III. KEL-

Digitized by Google

Volgens de r L: T: K: H:

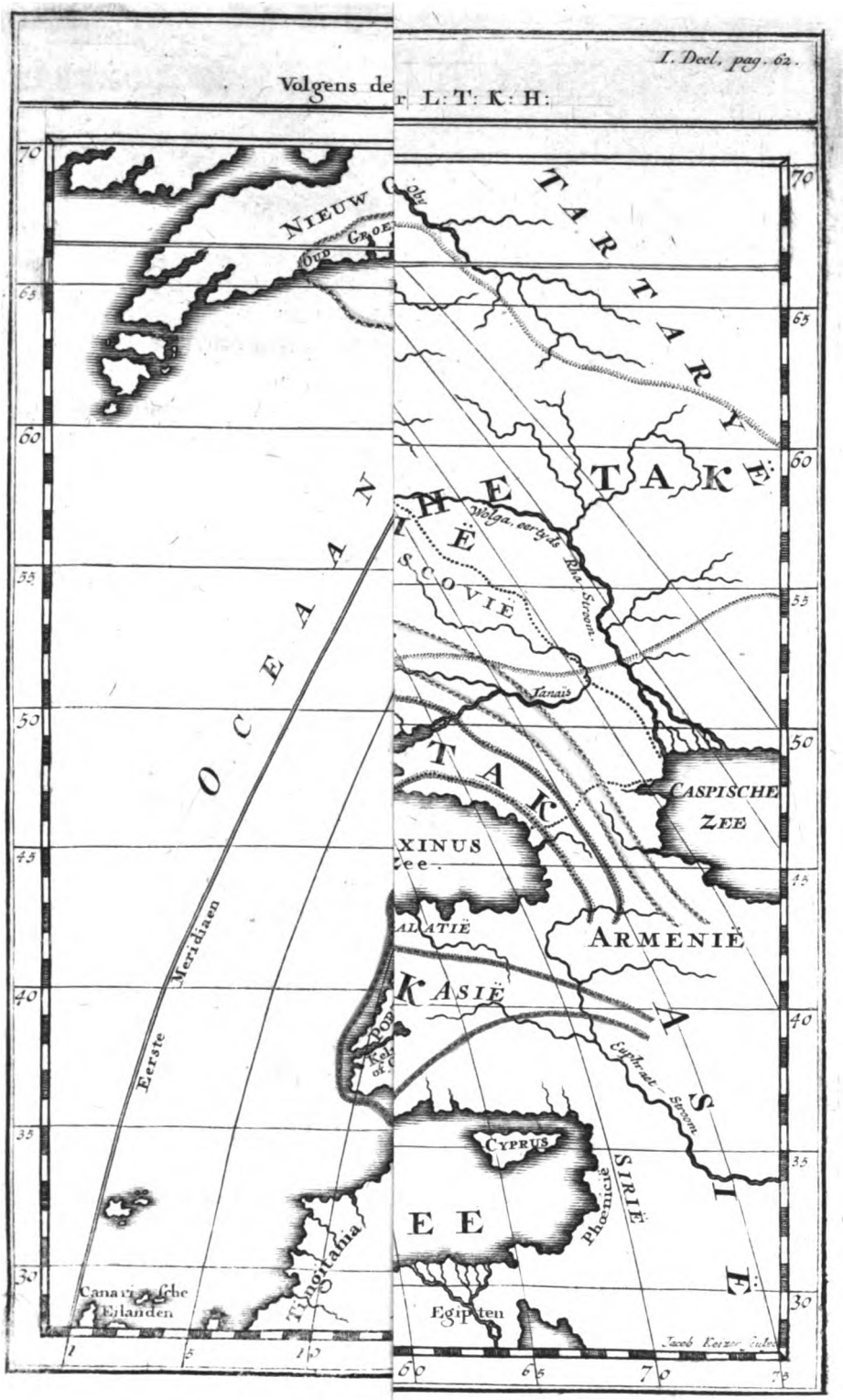

Digitized by Google

Digitized by Google

III. KELTISCH, als

OUD-GRIEKSCH, voor den tijd van *Cadmus*, en uit vermenging van dit met de *Asiatische* Talen het vermaerde GRIEKSCH, en daer van, bij verloop, het Hedendaegse.

OUD-LATYN, voor de komst der Grieken, en, uit vermenging van dit met het *Griekscb*, het vermaerde LATYN, dat thans, hoewel verstorven, nog de algemeene Tael der Geleertheid is. Door voortplanting is uit dit gesproten al het *Romansch*; als naemlijk het

ITALIAENSCH, SPAENSCH, PORTUGEESCH } Onder dezen is iet van 't *Gotthisch* geraekt.

FRANSCH, GRISONSCH. en SARDISCH. } Hier onder is eenig *Frank-Duitsch* vermengt.

OUD-GALLISCH, dat met het *Oud-Brittonsch* over een quam.

OUD-SPAENSCH, waer van nog overig is het CANTABRIDS of BISCAEYSCH, (hoewel 'er eenigsints van 't hedendaegse *Spaensch* onderloopt), als mede het GASCONSCH.

OUD-BRITTONSCH, waer van afkomstig en nog in wezen zijn, het ARMORISCH, dat in *Bas-Bretagne*, in *Vrankrijk* gelegen, gebruikt word.

WALLISCH en CORNUBISCH } Dat in de *Provincie* van *Wallis* in *Engeland* nog in zwang gaet.

IERSCH en BERG-SCHOTSCH.

Onder de SLAVOENSCHE TAEL, die in 't Oosterdeel van *Europa* heerscht, en aldaer door de *Asiatiſche Schythen* gebragt is, behooren het

RUSSICH of MOSCOVISCH, DALMATISCH, CROATISCH, SERVISCH, ALBANISCH of EPIROTISCH, ILLYRISCH, CARNIESCH, POOLSCH, BOHEEMSCH, en WENDISCH of OPPER-LAUSITSCH.

Nog vind men in dat deel van *Europa* deze Vierderhande Talen, beſtaende elk als op zig zelf, en verſchillende veel van de andere Europiſche, dog zijnde gering van aenzien, als heerſchende in Landſtreken die woeſt en ſchaers van Volk zijn.

1. { LITTOUWSCH en LYFLANDS } Deze komen zeer veel overeen: hier onder loopen eenige *Slavoenſe* woorden.

2. { ESTONISCH. FINNISCH. en LAPLANDSCH. } Deze verſchillen onderling ſlegts in *Dialect*. Men vind 'er ook vrij wat *Kimbriſche* en ook *Duitſche* woorden onder.

3. HUNGARISCH.

4. { TURKSCH en TARTARSCH. } Deze verſchillen onder elkander niet anders dan in *Dialect*.

De PROEVEN zijn te vinden in de volgende *Bijlage* N°: I.

PROE-

PROEVEN DER EUROPISCHE SPRAKEN.

Bijlage N°: I.

SPRUYTEN

Van den KIMBRISCHEN TAK.

Zie *The Lords Prayer in Above a Hundred Languages &c: Londini* Ao. 1700. . . . . p. 22 in 't zelfde boek p. 55.

Runiſch of *Oud-Noordſch*, ook *Kimbriſch* genaemt.
Fader uor / ſom eſt i Himlum.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

Deenſch.
Voꝛ Fader / i Himmelen.
Onze Vader, in Hemelen.

. . . . . p. 48. *Zweedſch*,
Fader war / ſom aſt i Himmelen.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

. . . . . p. 48. *Noorweegſch*,
Wor Fader / ſom eſt ꝑ Himmelen.
Onze Vader, die zijt in Hemelen.

. . . . . p. 23. *Yslandſch*,
Fader uor / thu ſem ert a Himmum.
Vader onze, gij die zijt in Hemelen.

. . . . . p. 65. *Orcadiſch*,
Fabor i ir i Chimrie.

Van den THEUTONISCHEN TAK.

Zie *Evang: Goth: Matth:* VI. 9.

Mœſo-Gottiſch, van de IV, Eeuw.
Atta unſar / thu in Humimam.
Vader onze, gij in Hemelen.

ter zelver plaetſe.

Anglo-Saxiſch, van de VIII, en IX, Eeuw.
Fœder ure / thu the eart on Heofenum.
Vader onze, gij die zijt in Hemelen.

The Lords Prayer in above a Hundred Lang: &c. p. 66.

Engelſch,
Our Father / which eart in Heaven.
Onze Vader, welke zijt in Hemelen.

Laeg:

Digitized by Google

Zie *the Lords Prayer &c.* . . . . . p: 55.

Laeg- of *Zuider-Schotſch*,

Our Fader / vhilk ar in Hevin.

Onze Vader, welke zijt in Hemelen

. . . . . p: 56.

Oud-Frieſch of tegenwoordig *Land-Frieſch*.

Ulus Haita / du derſtu biſt pne Hymil.

Onze Vader, gij die gij zijt in Hemel.

Zie *Kirchm. in Tacit: de Germania*, p: 36.

Allemanniſch, van de IX Eeuw: in rijm bij *Otfrid.*

Fater unſer guato /

Vader onze goede,

Biſt Truthin thu gimuato /

Zijt Heere gij gemoede (of liever Goedertieren),

In Himilon io hoher.

In Hemelen ja hooger.

Zie *Orat: Dom: Alam: Verſio Vetuſt: Marq: Freheri Notis expoſita.*

Allemanniſch van omtrent die zelfde tijd in On-rijm,

Fatter unſeer / thu piſt in Himile.

Vader onze, gij zijt in Hemel.

Zie *the Lords Prayer &c.* . . . . p: 47.

Zwitſerſch,

Vatter unſer / der du biſt in Himmelen.

Vader onze, die gij zijt in Hemelen.

Hoogduitſch,

Unſer Vater / in dem Himmel.

Onze Vader, in den Hemel.

Zie den Neder-Saxiſchen Bijbel Ao. 1494. tot Lubick gedrukt.

Neder-Saxiſch van de XV: Eeuw.

Vader unſe / de du biſt in den Hemmelen.

Vader onze, die gij zijt in de Hemelen.

Zie *Tatiani Harmonia verſione Theotiſca antiqu: in 4: Ao. 1706 edit: p: Paith: Cap:* XXXIV. 6. *p:* 68.

Frank-Duitſch of *Oud-Neder-Saxiſch*, van de VIII, en IX, Eeuw.

Father unſer / thu thar biſt in Himile.

Vader onze, gij die zijt in Hemel.

Staten Bybel. *Matth:* VI. 9.

Belgiſch of *Nederduitſch* nu *Hollandſch* genaemt.

Onze Vader / die in de Hemelen [zijt.]

Van den KELTISCHEN TAK.

N. T: *Græcum, Matth.* VI: 9.

Griekſch,

Πάτερ ἡμων, ὁ ἐν τοῖς ὐρανοῖς.

Pater heemoon, ho en tois ouranois.

Vader onzer, die in de Hemelen.

N. T: *Vulgat: Matth:* VI. 9.

Latijnſch,

Pater noſter, qui es in Cœlis.

Vader onze, die zijt in Hemelen.

N. T: *Ital: trad: da Giov: Diodati. Matth.* VI. 9.

Italiaenſch,

Padre noſtro, che ſei ne' Cieli.

Vader onze, die zijt in de Hemelen.

Spaenſch,

Digitized by Google

The Lords Prayer &c. *Spaensch*,
. . . . . pag. 36. *Padre nueſtro, que eſtas en los Cielos.*
Vader-onze, die zijt in de Hemelen.

. . . . . pag: 38. *Portugeeſch*,
Padre noſſo, qu' eſtas no's Ceos.
Vader onze, die zijt in de Hemelen.

. . . . . pag: 34. *Franſch*,
Noſtre Pere, qui es ès Cieux.
Onze Vader, die zijt in de Hemelen.

. . . . . p: 35. *Rhætiſch* of *Griſonſch*,
Pap noaſs, tu quelchi eſch in ls Tſchels.
Vader onze, gij welke zijt in de Hemelen.

. . . . . p: 37. *Sardiſch*, in de Steden,
Pare noſtru, qui iſtas in ſos Quelos.
Vader onze, die zijt in de Hemelen.

. . . . . p: 37. *Sardiſch*, op het Land,
Babbu noſtru, ſughale ſes in ſos Chelos.
Vader onze, welke zijt in de Hemelen.

. . . . . p: 38.* *Cantabriſch* of *Biſcaeyſch*,
Gure Aita, Ceruetan aicena.
Onze Vader, in Hemelen zijnde.

. . . . . p: 50. *Oud-Brittanniſch*,
Eyen Taad, rhuvn wyt yn y Neofododd.
Onze Vader, welke zijt in de Hemelen.

. . . . . p: 51. *Armoriſch*,
Hon Tat, pehudy ſou en Efaou.
Onze Vader, welke zijt in Hemelen.

. . . . . p: 50. *Niew-Brittanniſch*, of *Cambrobrittanniſch* of *Walliſch*,
Ein Tad, yr hwn wyl yn y Nefoedd.
Onze Vader, gij welke zijt in de Hemelen.

. . . . . p: 52. *Cornubiſch*,
Ny Taz, ez yn Neau.
Onze Vader, die in Hemelen.

. . . . . p: 57. *Ierſch*,
Ar Nathair, ata ar Neamh.
Onze Vader, die in Hemelen.

* Zie ook de Beſchrijving van Spanjen, in *Fol:* A°. 1707. p. 41 en 42.

Digitized by Google

The Lords Prayer &c. | Woud- of *Berg-Schotſch*, waer voor de *Autheur* ſtelt *Waldenſis*.
| . . . . p. 52. | * *Our Narme, ata ar Neamb.*
Onze Vader, die in Hemelen.

SLAVOENSCHE DIALECTEN.

Zie *the Lords Prayer &c.* . . . p. 24. ** | *Ruſſiſch of Moſcoviſch*, **
Otſche naſch, ige eſi na Nebſech.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

| . . . . p. 40. | *Dalmatiſch*,
Otcſe Nask, oyi yeſſi na Nebeſſih.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

| | . . . p. 40. | *Croatiſch*,
Ozhe nash, ishe eſi na Nebeſih.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

| | . . . p. 41. | *Serviſch*,
Otze nash, ishe jeſs v' Nebeſih.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

| | . . . p. 41. | *Carniſch*,
Ozha nash, kir ſi v' Nebeſih.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

| . . . . p. 58. | *Poolſch*,
Oicze naſz, ktorys jeſi uu Niebieſiech.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

| . . . . p. 58. | *Boheemſch*,
Otzie naſz, kteryz gſy uu Nebeſych.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

| . . . . p. 42. | *Luſatiſch* of *Lauſitſch*,
Woſch naſch, keuſch ſy na Nebebu.
Vader onze, die zijt in Hemelen.

N. T. in die Ober-Lauſitziſche Wendiſche Sprache 1706. *Matth. VI. 9. pag. 25.* | *Wendiſch* of *Opper-Lauſitſch*,
Naſch Wotz, kiz ſſy ty we Nebeſſach.
Onze Vader, die zijt in de Hemelen.

The Lords Prayer &c:

1. . . . . p. 43. Littouwſch; *Tewe muſu, kurſey es i Danguy.*
. . . . . p. 42. Lyflandſch; *Tabes nus, kaſtu es eckſckan Debbeſſis.*

2. . . . . p. 42. Eſtoniſch; *Iſſa meddi, keſinna ollet Taiwas.*
. . . . . p. 44. Finniſch; *Iſa meiden, joca ollet Taiwaiſa.*
. . . . . p. 44. Laplandſch; *Iſa meidhen, joka oledh Tajuahiſſa.*

Honga-

* In de *Orat: Domin: edit: J: Chamberlayn* Ao. 1715. p: 39. vind men ook dit zelfde op den naem van *Waldenſe* uitgegeven; dog in dat zelfde boek p: 49. vind men een ander *Berg-Schotſch* van *de Hooglanders*, als *Ar Nathairne ata ar Neamh:* waer uit blijkt dat dit *Wald:* onder 't Berg-Schotſch behoort.

** De Ruſſen ſchrijven veel in 't Slavoenſch, ſchoon haer tael een bijzondere *Dialect* is.

*** Te lezen de *Cyrilliſche* of *Moſcoviſche* Letter; niet de ondergevoegde uitlegging, die bij misſlag daer merklijk van verſchilt.

Digitized by Google

3. N. T: *Hungar: Amstelod:* 12. A°. 1646. Hongarisch, *Mi Atyánk, kì vagy á Menyekben.*

4. { *The Lords Pr:* p. 18. Turksch, *Bizoum Atamuz kih Gouglerdeh sin.*
. . . . p. 19. Tartarsch, *Yâ Atamuz ki yûksèk Ghiòghdá sen.*

Eenige jaren na 't schrijven van dit bovenstaende, is 'er (A°. 1715) alhier een nadere en vermeerderde verzameling van deze Gebeden gedrukt en uitgegeven door *J: Chamberlayn*; waer tegen dit ook kan vergeleken worden; alwaer 'er nog meer te vinden zijn (p. 84. 85. 86, en 87) die bij 't *Littouwsch* en *Lyfl:* behooren.

TOEGIFT.

Zie *de Beschrijving van de Heerlijkheid van Friesland* p. 40. alwaer gesproken word van de X geboden, hebbende tot Titel, **Van dae tiaen Wird.**

Oud-Friesch, gisse van de XIII: Eeuw.

2. **Israhel dyn God scheltu neen byld makia / fan al-**
Israël uwen God zult gij geenen beeld maken, van al-

le da Creatura / deer by da Himel fliucht / iefta op der
le Creatuer, dat bij den Hemel vliegt, ofte op der

eerde swerft / ende in da Wettere suomt / want ick my-
aerde zwerft, ende in de Wateren swemt, want ik mij-

ne ontanck wreck al tida[1] fyarda[2] &c.
nen ondank wreke aen 't vierde[2] Lid[1], &c.

Zie *Gysb: Japix Friesche Werken* II. Deel p. 85. vervattende het begin van zijne vertaling, tot Opschrift hebbende, **Yen suwnerlinge forhanlinge fen Libbjen in fen Stearren**; dat is, *Een zonderlinge Verhandeling van Leven en van Sterven.*

Hedendaegs Land-Friesch,

't Iz ien bjuestre dwaen / dear 'k my naet noag oer for-
't Is een bijster doen, daer ik mij niet genoeg over ver-

wonderje kin / dat de bodders œf œrbeiders / by minnea-
wonderen kan, dat de gravers of arbeiders, bij manie-

re fen sprecken / de rin fenne Sinne forfirdigje /
re van spreken, den { ren / loop } van de Zonn' voorbijstreven,

op datse restje mogge; &c.
op dat ze rusten mogen; &c.

AENMERKINGEN OVER DEZE PROEVEN.

Dewijle Gemeenschap van Tael eene Gemeenschap van Oorspronk aenduid, zo vind ons Verhael van 't voornaemste der Volk- en Tael-verspreiding over *Europa*, beneffens de Verdeeling der drie Hoofdtakken in *Keltisch*, *Theutonisch* of *Duitsch*, en *Kimbrisch* of *Noordsch*, in dit kleine beslag, een merkwaerdige bevestiging: alleenlijk zou een Naeukeurige nog meer vol-

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

daen zijn, indien hij oplossinge kon krijgen wegens 't vierderhande Verschil der benamingen van VADER; als (1) Theuton: en Kimbr: **Vader** of **Father**/ **Fœder**/ &c. of 't Griekſche en Latijnſche en daer van afkomſtige Romanſche *Pater*, *Padre*, *Pere*, *&c.* (2) Mœſo-Gotth: **Atta**/ Oud-Fries **Haita**/ Biſcaeyſch *Aita*. (3) Sardiſch *Babbu*, Griſ: *Pap.* (4) en 't Keltiſche of Britt: *Taad*, *Tad*, of *Tat* &c: mitsgaders de vierderhande Uitdrukking van 't woord HEMEL; als (1) Theut: en Kimbr: **Hemel**/ **Himmel**/ of **Himmin**/ &c:, (2) 't A-S, **Heofen**/ Angl: **Heaven**/ en 't Kelt: of Britt: *Neofododd*, *Nefoedd*, *Efaou*, *Neau*, of *Neamb.* (3) 't Griekſche *Ouranos*; en (4) 't Lat: *Cælum*, en daer van geſprotene Romanſche *Cielos*, *Cieli*, *Chelos*, *Quelos*, *Tſchels*, *Ceos*, *& Cieux*; zijnde 't grootſte verſchil onder dien Tak, dien wij den *Keltiſchen* genoemt hebben.

Ter voldoeninge van deze Begeerte, die ook mij tot dit onderzoek aendreef, zal ik hier van mijn Opmerking en Bevinding wegens de mooglijke Gelijkheid van afkomſt deswegen inbrengen, en dezelven daer en boven nog verrijken met mijne Bedenking over deze twee woorden in den *Slavoenſchen* Tak, die zo groot een gedeelte van *Europa* ten Ooſten overdekt, en aen zig zelf in alle zijne verſcheidene *Dialecten* nog zo wel gelijkende gebleven is. Want, hoewel 't het eigentlijke onderwerp van dit mijn Werk niet is, om bij dezen de min of meer verwantſchap vanden *Slavoenſchen* Tak, die eerſt in de 6: Eeuw uit het Tartarſch-*Aſiën* opquam, met de drie andere *Europiſche* Hoofdtakken aen te toonen; egter heb ik het niet onnut geagt, om de Gelijkheid, die ik, na overweging van de *Dialecten* en *Dialect*-ſprongen, in deze Voorbeelden beſpeurde, hier onder te laten vlocyen; alzoo mij dacht, dat deze blijken een wettig vermoeden, en rede tot een aenſpoor van verder onderzoek konden geven, of niet mooglijk desgelijks de andere *Aſiatiſche* Talen, zo ze na hare *Dialect*-veranderingen behandelt wierden, mede al goede blijken zouden geven van eenige Overeenkomſt en overoude Gemeenſchap van bijwooning voor de Volk-Verſpreiding na de Babelſche verwerring.

Tot nader kennis van de Overeenkomſt dezer Hoofd-Takken overwege men voor af, (1) Eerſtelijk, dat, nae de Verſpreidinge, natuerlijker wijze een Verſchil van *Dialect* of Tongeſlag ontſtaen moet; waer uit met der tijd eene groote Verandering van de Gedaente der Woorden ſpruiten kan; gelijk de Land-Frieſche *Dialect*, ſchoon een egte Tak van het *Theutoniſch*, een klaeren blijk daer van geeft. (2) Ten andere, dat ook, nae de Verſpreiding, het eene Volk van 't eene, het andere van een ander Stamwoord, zijne verdere Benamingen van nieulijks voorkomende Zaken of Beſchouwingen, dikwijls kan, mag, en moet ontleent gehad hebben.

Belangende ons VADER, Kimb: Yſl: Deenſch, Zw: en Noorw: **Fader**/ en Angl: **Father**/ Orcad: **Favor**/ A-Sax: **Fœder**/ Frank-Theutſch en Alam: **Father**/ **Fater**/ **Fatter**/ en **Vader**/ Zwitſ: **Vatter**/ H-D, **Vater**/ Neder-Sax. **Vader**; het Griekſche en Lat: *Pater*, Ital: Hiſp: en Portug: *Padre*,

AENMERKINGEN.

Padre, Fransch of Gall: *Pere*, Sardin: *Pare*, dit vind, beneffens het M-Gottische **Fadrein** (*Parentes*, *& familia*) zijne Oplossing in ons verouderde † VADEN, A-S, **Fadian**/ en Kimbr: **Fada**/ *Ordinare*, *dispensare*, *disponere*, vermits een Opperste Bestierder van den huize: dus ook M-Gotth: **Hunda-fads** (*Centurio*) een Hoofdman over Honderd; en M-G, **Thusunda-fathis** (*Tribunus*) Bestierder over Duizend: Desgelijks (volgens de *Iris-Engliſch-Diction*: agter de *Archæologia Brittannica* van *Edw: Lhuyd*) in 't Iersch *Feadhmach*, Lat: *Potens*; en *Feadhmannach*, Lat: *Gubernator*; en *Ceann-Feadna*, Lat: *Centurio*. Zie daer eene nette overeenkomst tusschen Takken, zo breed als Europa van den ander verspreid, en die, van de eerste Verwijdering af, gescheiden geweest en gebleven zijn.

Maer het M-G, **Atta** (*Pater*) en **Aithei** (*Mater*), en in 't Oud-Fries **Haita** (*Pater*) nu nog in 't Land-Fries **Heite**/ en **Tepte**/ in 't Cantabrisch of Biscaeisch **Aita** (elk wederom uit zeer verre van-een gelegene Takken) schijnt mij een Klank-nae-bootsend woord te zijn; ontleent uit de eerste babbel-praet, met welke een zuigeling zijn Vader begroet of aenspreekt, klinkende na **At**/ en **ta ta**/ ook wel **Pa pa**/ waer uit dan insgelijks het gemeene bekende *Papa* voor *Pater*, en 't Sardische *Babbu*, en Grisonsche *Pap*, beneffens het Oud-Brittannische *Taad*, Arm: *Tat*, Wall: *Tad*, en Corn: *Taz*, kan gesproten zijn: Zelf schijnt ook de Slavoensche Tak met dit **At**/ overeen te stemmen, te weten het Russ: *Otsche*, Dalm: *Otcse*, Croat: *Ozhe*, Serv: *Otze*, Carn: *Ozha*, Pol: *Oicze*, Bohem: *Otzie*, en met eene Voorwerpinge van W of V, (die in ijder Hoofdstam, zo wel *Theuton*: als *Keltisch* en *Slavoensch*, *Dialects*-wijze dikwijls plaets krijgt) het Lusat: *Wosch*, en Wend: *Wotz*.

Edog, verkiest men Dialectsgewijze eene oplossing te hebben van het verschil tusschen **Atta**/ en *Pater*, of **Vater**/ **Vather** &c; men merke dan deze V of F, en de gelijkwaerdige B of P, (welke allen Lip-letters zijn, en alleen in *Dialect* verschillen) slegts aen, als Voorwerpsels, gelijk ze meermalen zijn; even als ook daerom het andere *Papa*, *Pap*, en *Babbu*, gewoonlijk gelijkstammig met het Hebr: *Abba* gerekent word; in dezer voege zouden alle deze Hoofd-Takken eeniglijk in *Dialect* verschillend blijven. Zulk een Voorwerping van V, F, P, of B, was ook van ouds al gemeen onder den Keltischen tak; aldus zeiden de Grieken dikwijls γγαναν, voor πηγαναν; ἄλαιος voor παλαιος; zoo word het Gr: πλατυς gelijk aen 't Lat: *Latus*; zoo mede 't Gr: ποτερος aen 't Lat: *Uter*; zoo komt voor 't Gr: αιλὸς, het Æolische φαιλος (*Felis*); zijnde het Latijnsche doorgaends gelijk-vormig aen de Æolische *Dialect*, om dat die Grieken voornaemlijk *Italien* en *Sicilien* met Volkplantingen overstroomt hebben; Wijders dus ook het Gr: φάω, Lat: *Ajo*; het Gr: Ενετοι Lat: *Veneti*; gelijk ook de stad *Venetia* wel eer *Ænetia* genaemt wierd; en 't Gr: Εντερος, Lat: *Venter*; het Gr: ἦρ of ἦαρ, Lat: *Ver*; het Gr: ἕσπερος, Lat: *Vesper*, Irland: *Feaskor*, Wall: *Gosper*, Armor: *Guesper*: als mede 't Græc: ἑσθής,

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

Lat: *Veſtis*; en 't Gr: ἕτος, Lat: *Vetus*; het Gr: οἶνος, Lat: *Vinum*, Wall: *Gvin*, Irl: *Fin*. Bij de anderen van den Keltiſchen Tak heeft het zelfde plaets; als Lat: *Piſcis*, Wall: *Pysk*, Angl: Fiſh/ bij ons VISCH, en Irl: *Iasg*; het Lat: *Brachium*, Wall: *Braich*, Irl: *Raigh*; en 't Irland: *Fvar*, Wall: *Oer* (*Frigor*) enz: zie *Archæolog*: *Britann*: p: 9. en 11. en *Voſſii Etymolog*:

Voorts, betreffende het woord HEMEL, in 't Kimbr: Himil/ Deens, Zw: en Noorw: Himmel/ F-THeutſch en Alam: Himil/ Zwitſ: en H-Duitſch Himmel/ Nederſax: Hemmel/ Oud-Fries Himil/ hier bij is EL of il/ of l geen zakelijk deel, maer ſlegts een *Terminatie*, waer voor ligtelijk eene andere inſpringt; gelijk ook bij 't M-Gotth: en Yſl: en of in/ als M-G, Himins/ Yſl: Himenn (*Cælum*). Dé Grond-beteekenis van dit kan men t'huis wijzen aen een Verouderd †HEMEN (*Continere*), en 't Yſl: Hem (*Contineo*), als den gantſchen Aerdkloot en 't Wereldgeſtel bevattende en overdekkende; gelijk mede, uit het hol en verwulftig overdekken, ons VER-HEMELTE (*Palatum*), en, uit de ſchoonte en reinheid van den Starren-hemel, ons OP-HEMELEN (*Ornare*, *concinnare*, & *mundare*) overdragtelijk ontleent is.

Maer, in 't A-Sax: Heofan/ Engl: Heaven/ Laegſchots Hevin; als mede in 't Oud-Britt: *Neofododd*, Armor: *Efaou*, Wall: *Nefocdd*, Corn: *Neau*, Irl: *Neamh*, met welken ook het Slavoenſche, *Nebſech*, *Nebeſſih*, *Niebeſiech*, *Nebebu*, en *Nebeſſach* (*in Cælis*) zeer nae overeenkomt, vertoont zig ten einde van de Wortel-ſilb een *f*, *v*, of *b*, in ſtee van m, bij den vorigen tak, hoewel ook het Ierl: de *m* en *b* te gelijk voert. Op de Staerten of *Terminatien* bij dit Slavoenſch en Keltiſch moet men in dezen geen agt geven, vermits ſpruitende uit eene Verandering van *Declinatie*, want de *Nominat:* is in 't Wall: en Corn: *Nèv*, Armor: *E*, *En*, en †*Ev*, Irl: *Neav*, & *Neamh* (zie *Archæol*: *Britann:* p: 45, 183. 202, en 278.) en in 't Ruſſ: in Nom: *Nebo*, Boh: *Neve*; Pol: *Niebo*. Dus gelijken wederom aen elkander het *Britiſch* en *Slavoenſch*, als kinderen van eene Moeder, hoewel ze ſedert de eerſte Verſpreiding als Ooſt en Weſt van elkander geſcheiden zijn gebleven; zelfs al de Takken komen dus nader overeen; alleenlijk dat de Slavoenſche, en ſommige van den Keltiſchen Tak, de *N*, in ſtee van H bij de anderen, voorop-voeren.

Dog voor eerſt, ten opzigte van de *Dialect*-Verandering van m, ten einde der Wortel-ſilbe Heem of Him/ in ſtee van f/ of v/ of *b*, bij Heof/ Heav/ Hev/ en *Neov*, *Nev* of *Ev*, en *Neb*, &c, zo dient, dat m, zo wel als f/v/ of *b* gezamentlijk Lip-letters zijn, verſchillende in 't Klank-vormen de B, van de M, alleenlijk daer in, dat de eerſte niet, en de laetſte altijd onmiddelijk van een Neusklank agtervolgt word; waer door 't geen wonder is, zoo, bij een lang verloop van tijd of verwijdering van Volk, de eene *Dialect* tot deze, en de andere tot die zij overgegaen. Dus word ook 't Latijnſche *Globus* met *Glomus* voor eenſtammig gehouden, en *Tuber* met *Tumeo*:

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

Tumeo: Zoo veranderen gewoonlijk de *Æolen* der anderen Grieken M, in B, als Μελλειν, Æol: Βελλειν; het Gr: Μολγος, in 't Æol: Βολγος (Lat: *Bulga*); 't Gr: Μιω, Æol: Βιω (Lat: *Vio* ſeu *Vieo*); Græc: μιτλος, Æol: βίτλος (Lat: *Vitta*); Græc: βαμμα, Æol: βαππα (Lat: *Vappa*); Gr: μύρμηκα en φόρμιγξα, Lat: *Formica*; Græc: μετ' εμε, Æol: πετεμε; Græc: ομμα, Æol: οππα, waer toe 't Lat: *Offa*; en Græc: μικκύλος, Æol: πικκύλος, Ital: *Piccolo*, &c. zie *Voſſii Etymologicum*. En, ten opzigte van de Brittiſche Spruiten van den Keltiſchen-Tak, Cornub: *Belin*, Wall: *Melin* (Lat: *Mola*, bij ons MEULEN); en Wall: *Maink*, Corn: *Benk*, Angl: Bench en bij ons BANK; en Armor: *Pemp*, Wall: *Pymp & Pump*, F-TH, en Al: fimf en funf/ H-D, funff/ Græc: πεντε, en Kimbr: fem/ fim/ Dan: en Zw: fem/ A-Sax: fife/ Angl: five/ bij ons VYF; als mede Lat: *Marmor*, Gall: *Marbre*; en Lat: *Sabbati*, Gall: *Samedy*; en Lat: *Serpyllum*, Ital: *Sermollino*. Te minder is zulk een Letterverandering onder verſchillige *Dialecten* verwonderlijk, dewijl die van den Brittiſchen ſtamme, als 't Wall: en Oud-Britt: &c, elk op haer eigene Woorden na de *Conſtructie* en gevallen van 't onderſcheid der Eigenaers of Bezitters tot zulke Letterwiſſelingen overgaen; dus in 't Oud-Britt: *Braud* (bij ons, Broeder), *i Braud* (haer Broeder), *i Vraud* (zijn Broeder), *ym Mraud* (mijn Broeder); en *ych Kiſt* (uw Kiſt), *i Giſt* (zijn Kiſt), *i Chiſt* (haer Kiſt), *yn Ghiſt* (mijn Kiſt): dus mede in 't Wall: *Plygy* (*Plicare*, *& Ligare*), *iu Blygy* (*Plicare vel Ligare illum vel illud*), *iu Flygy* (*Plicare ſeu Ligare illam*), *yn ym Mhlygy* (*Plicans aut Ligans me*); daer het eerſte Grondwoord *Plygy*, zo net gelijkſtammig komt met het Latijnſche *Plicare*, wat vreemdeling zou 'er, ten minſte zo lang hij onkundig ware hoe *Mh* als *V* alhier moet uitgeſproken worden, vermoeden, dat *Mhlygy* 't zelfde zou verbeelden, gelijk het nogtans doet, en dat volgens een geregeld beloop in die *Dialect*: dus verbuigt zig ook het Wall: *Maur* (*Magnus*) in *Vaur*, enz: zie *Archæol*: *Britann*: *p*: 19, 20, 21, 22, en 23.

Ten andere betreffende het verſchil der voorſte Letters Hy en *N*, in de gemelde Worteldeelen Heof/ en *Neov*, &c: hoewel ik hier toe geene Voorbeelden van *Dialect*-verandering bij der hand heb, egter konnen ze beiden hier Voorwerpſels zijn, Hy zo wel als *N*, gelijk ik ook zulks vermoeden zou; wordende dit beveſtigt door het Armor: *E*, *En*, en † *Ev*, (*Cælum*) en in 't Verbogene geval *Efaou*, dat zonder de *N* vooraf te voorſchijn komt; te meer om dat ik uit al de *Diction*: in de *Archæol*: *Britann*: geene Wortelwoorden met *N* voorop gevonden heb, waer toe derzelver oorſpronk t' huis te wijzen is.

Evenwel, niet tegenſtaende deze moochlijke en niet onwaerſchijnlijke oploſſinge en bewijzen, ſtae ik mede toe, dat het A-S, Heofan/ Engl. Heaven ook wel uit een anderen ſtam dan ons HEMEL, en mogt en kon ontleent geweeſt zijn, in welken gevalle ik geen eigener nog natuerlijker daer toe vinden kan, dan 't A-S, Hafan/ bij ons HEFFEN (*Elevare*) in *Præter*: *Part*:

AENMERKINGEN.

Part: A-S, Heofen / bij ons VERHEVEN (*Elevatus, altus*), vermits, ten opzigte van den gantschen Aerdkloot, waer men wezen mogte, bij uitstek al de Verheventheid vervullende, tot in 't oneindige toe.

Maer, aengaende het Griekſche ὐρανος (*Cælum, & Aër qui ſupra nos, & Mundi ſyſtema, & Palatum*), dit heeft eigentlijk *our* of *ourn* tot zijn zakelijk deel, zijnde de réſt een Griekſche ſtaert: hier toe zullen we geen oploſſing zoeken in de *Dialect*-verſchillen, om het met onze gemelde Heem en Heof &c. overeen te brengen, vermits we die elk van een bijzonderen ſtam afkomſtig ſchatten. Dit Griekſche dat, even als ons HEMEL, de beteekenis vervat van *Cælum*, *Mundi Syſtema*, *& Aer*, *& Palatum*, word gemeenlijk afgeleid van het Gr: ὁραω, *Video*, als doorſchijnend voor 't gezigt, en waer uit of waer door we 't Licht en deszelfs aendoeningen gewaer worden; dog de zin van *Palatum* moet dan insgelijks, als bij ons, overdragtelijk van het rondverhevene vertoog des Hemels ontleent geweeſt zijn. Wijders, ſchoon onder alle onze bijgebragte Voorbeelden der *Europiſche* Spraken dit Griekſche zig enkel en alleen vertoont, het heeft egter nog wel makkers in het *Brittiſch-Keltiſch*, want dus ook Corn: *Ebron*, † *Auyr & Air*; en Armor: *Oabren*, *oabr*, *& ear*; & Wall: *Uybren*, en *auyr*, en *auel*; en Irland: *Aear* (*Cælum*, *& Aër*); zie *Archæol: Britann: p:* 41. 45. en 278. Ondertuſſchen blijkt ook genoeg uit het ingekorte Corniſche *Air*, en Armoriſche *ear*, en Ierlandſche *Aear*, dat het Latijnſche mede tot den zelfden tronk behoort.

Nu ſchiet 'er nog overig het Latijnſche *Cælum* of *Cælum* met alle de gemelde anderen van *Romanſche Dialect*, als 't Ital: *Cieli*; Hiſp: *Cielos*; Portug: *Ceos*; Franſch, *Cieux* (in Singul: *Ciel*); Griſons *Tſchels*; Sard: *Quelos & Chelos*. Dit kan men tweeſints aenmerken; Eerſtelijk, als of het van een bijzonderen Tak quam, zoekende zijne afleiding, met *Voſſius*, in het Griekſche κοιλον (*Cavum*), dat weder van 't Gr: κόος (*Cavitas*) ontleent is, gelijk ook van ouds, volgens de getuigenis van *Feſtus* in 't Latijn *Covum* en *Cohum* voor *Cælum* ging: In dezen gevalle zou de *l* tot een *Terminatie* van Afleiding, en niet tot het Worteldeel behooren, zo min als de *v* en *h* in † *Covum* en † *Cohum*; gelijk ook die *l* al uitgevallen is, bij het Portug: en 't Franſche in *Plural:* Ten anderen kan ook door *Dialect*-verandering dit Zakelijke Deel *Cæl* of *Cov* of *Coh* overeengebragt worden met het voorgemelde Griekſche Zakelijke deel ὐρ, of 't Corn: *Auyr*, Arm: *Oabr*, en Wall: *Auyr* en *auel*, nemende de *l*, *v*, *h*, en *r*, hier elk als deelen van uitgang, niet eigentlijk tot het Worteldeel behoorende; of, zoo ze 'er al toe behooren mogten, egter als Dialects-wijze dus of zoo daer in plaets hebbende, gelijk ook in 't Latijn zelf zo wel de *v*, en *h*, als de *l*, zig bevind, en in 't Walliſch inſgelijks de *l* en *r*. Dus zeiden ook de Kretenſers αὐκὰ voor ἀλκὴ, en αὖσος voor ἄλσος, en αὐκυὼν voor ἀλκυὼν; en zoo zeiden de *Attici*, κείβανος voor κλίβανος, en ἀεργαλέος voor ἀλγαλέος; dus ook in 't Gr: καυθήλιος, in 't Latijn *Cantherius*; en in 't Oud-Latijn *Prælialis* voor

Præ-

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

Præliaris. Zie *Voſſii Etymologicon*. De L, en R, zijn ook beiden Verhemelte-Letters, die op eene zelfde plaets door de tong gevormt worden, met dit onderſcheid alleenig, dat de Tongtrilling bij de R met het voorſte, en bij de L met de zijden van de Tong geſchied; uit deze naeverwantſchap kan ligtelijk bij *Dialect*-verandering de eene in ſtêe van de andere komen; dus mede in 't Wall: *Kil*, Irl: *Kir* (*Maxillum*); en Wall: *Mal*, Irl: *Mar* (*ita*, *ſic*); Lat: *Ulmus*, Fr: *Orme*, bij ons OLM; en Lat: *Floccus* Fr: *Froc*, bij ons VLOK; en Lat: *Alchymia*, Ital: *Archimia*; en Lat: *Ululare*, Ital: *Urlare*; en Lat: *Pallidus*, Hiſp: *Pardo*; & Lat: *Palpebra*, Hiſp: *Parpado*; en Lat: *Angelus*, Cantabr: of Biſcaeiſch *Angerrua*; en Lat: *Oleum*, Cantabr: *Orioa*: en, om niet te twijffelen of dit betreklijk zij op het woord van ons onderwerp, voor 't Latijnſche *Cœlum* komt in 't Cantabr: of Biſc: *Ceru*; (Zie *Archæolog: Britann: p:* 31.). Maer, belangende de voorſte C of K, deze kan voor een voorwerpſel gaen, even als bij 't Lat: *Cacumen* & *Acumen*; en 't Gr: ὄϛᾶ, & 't Lat: *Coſtæ* (zie *Voſſii Etymol:*); dus ook Lat: *Rana*, Corn: *Kranag*; en in 't Engl: Ruch/ & Rick/ Irl: *Kruach*, Wall: *Krig*; en in 't Engl: Round/ bij ons ROND, Wall: *Krun*; en in 't Engl: Rock/ Wall: *Kraig*, enz: zie *Archæol: Britann:* p: 11. col. 3.

Aldus konnen deze groote Verſchillen, die 'er oogenſchijnlijk tuſſchen de *Kimbr*: *Theut*: en *Keltiſche* (ja zelfs ook de *Slavoenſche*) Takken zig vertoonen, overeen gebragt worden, of opgeloſt; en dat 'er op zulk eene of diergelijke wijze die groote verwijdering van *Dialect* tuſſchen 't *Keltiſch* en 't Onze, nae een verloop van zoo vele Eeuwen, ontſtaen is geweeſt, verdient gantſch geene verwondering.

Maer, op dat men niet vermoede of bij vele of meerder Woorden zulk eene *Comparative* Afleiding te kort zou ſchieten, ſchoon ze bij deze weinigen als VADER en HEMEL beſtaen kan, zoo laet ons, tot verder beveſtiging van de oude Gemeenſchap tuſſchen deze Verſpreide Volkeren, op gelijken voet eene Verhandeling van de eerſte tien Talwoorden, die moogelijk al voor de Verdeeling in 't Japhetſche Stamhuis geplant zijn geweeſt, hier bij voegen; als bij ons,

E E N,

M-G, Ains; F-TH, Alam: en H-D, Ein; A-Sax: An/ Engl: A/ an/ one; Kimbr: Ein; Yſl: Einn & Ein/ Deenſch en Zw: En; en Land-Fries, Jen: wijders in 't Gr: ἑνος, *Contr*: ἑις; en Lat: *Unus*; Hiſp: en Ital: *Uno*; Fr: *Un*; als mede in 't Wall: *Yn*, *Ynig*; Corn: *Uynyn*; Armor: *Yunan*; Irl: *Aon*, & *Ynar*: gelijk ook Ruſſich *Odin* en Poolſch *Jeden*.

T W E E.

M-Gotth: Twa; F-THeutſch Zwei; Alam: Two; H-Duitſch Zwei/

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

en Two; A-Sax: Twa / en Twegen; Engl: Twain / two: als mede Kimbr: Tu; Yſl: Tueir; Dan: Tu / Zw: Twå / en L-Fries Tua. Voorts Græc: δύο; Lat: *Duo*; Ital: *Due*; Hiſp: *Duo*, Fr: *Deux*; gelijk ook Wall: *Dvy*, *doy*, *day*, & *dau*, Corn: *Deau*; Armor: *Dou*; Irl: *Do*, & *dis*; en inſgelijks Ruſſ: *Dva*, Pol: *Dwa*.

DRIE.

M-Gotth: Thrins; F-TH; en AL: Drie / Drio / dhrie; H-D, Drey; A-S, Threo / thry; Engl: Three; en L-Fries Trie: als mede Kimbr: Thry; Yſl: Thryer; Dan: Tre / en Zw: Tree. Voorts Gr: Τρεῖς; Lat: en Hiſp: *Tres*; Ital: *Tre*, en Fr: *Trois*, gelijk ook Wall: *Tri*; Corn: *Tre*; Armor: *Tri*, Irl: *Tri*, en *Teora*. En inſgelijks Ruſſ: *Tri*, en Pol: *Trzi*.

VIER.

M-G, Fidwor / Fidur; F-TH, en Alam: Fier / fior / en feor; H-D, Vier; L-Fries, Fjouwer; A-S, Feower / feoder / en fyder; en Engl: Four: Als mede Kimbr: Fiuhur; Yſl: Fioorer; Dan: Fire; Zw: Fyra. Voorts Gr: Τεττᾰρα, τεσσᾰρες, en Æol: Πετορα; Lat: *Quatuor*; Hiſp: en Ital: *Quatro*, en Fr: *Quater*. Gelijk ook Wall: *Pedwar*, of *Pedvar*; Corn: *Padzhar*; Arm: *Pevar*; en Irl: *Keathra*, *Ceithri*, *Keithre*, & *Keathair*. En insgelijks Ruſſ: *Tſchetuiri*, en Pol: *Czterzi*.

Dit is de eerſte van de Vier Tel-woorden, die eenige nader Uitlegging verdient van de voorſte Letter, alzoo men bij den eenen vind T, bij den anderen P, en F, of hare gelijkwaerdige V, en bij anderen wederom K of QU of C, &c. Dat nu de Griekſche T, in Τεττᾰρα en τεσσᾰρες, in plaetſe van P in 't Æol:, ſlegts een *Dialect*-verſchil is, blijkt uit het Æol: Πετορα. Dit laetſte nu komt over een met het *Brittiſch-Keltiſch*; als 't Wall: *Pedvar*, Corn: *Padzhar*, en Arm: *Pevar*. Maer P, en F of V, zijn allen Lipletters, en van de naeſte Verwantten, die, met de minſte *Dialect*-verandering, elkanders plaets kunnen innemen; waer door dan ook dit *Keltiſch* met den *Oud-Duitſchen* en *Kimbr*: Tak overeenkomt, als 't M-G, Fidwor / Fidur; A-S, Feoder / feower; L-Fr: Fiouwer; en Kimbr: Fiuhur; waer van *Contr*: of bij inkortinge het F-TH, en AL: Fier / H-D, en ons VIER, Yſl: Fioorer / &c. Wijders, belangende de QU, deze is in 't Latijn zelfs gelijkwaerdig aen de C of K; want dus komt *quum* voor *cum*, *&c*, en in oude Lat: *Inſcriptien* vind men *Locuntur* voor *Loquuntur*; *Cinquæ* voor *Quinque*; *Condam* voor *Quondam* (zie *Archæol*: *Brit*: *pag*: 24.); en dus word het Lat: *Quatuor*, met het Hiſp: en Ital: *Quatro* en Fr: *Quater*, gelijk aen 't Ierſche *Keathra* & *Keathair*, *&c*. En tuſſchen dit en 't voorgemelde Wall: *Pedvar* *&c*., blijft 'er geen zakelijk verſchil over dan de voorſte P en K. Maer ook dit ſpruit uit een onderſcheid van *Dialect*, die meerder onder den Keltiſchen Tak plaets heeft, nemende C of K, voor P, of F, of V bij anderen; als Wall: *Pâsk* (*Paſcha*)

Irl:

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

Irl: *Kâſg*; en Wall: *Plant* (*infantes*) Irl: *Kland*; en Wall: *Pâr* (*Par*, bij ons een PAER) Irl: *Koraid*; en zoo zeer vele anderen; zie *Archæol: Britt: p.* 20; zoodanig verwiſſelde ook de *Æol: Dialect*, die in *Italiën* en *Sicilië* zig uitgeſtrekt heeft; als Græc: ἵππος, Æol: ἴκκος, waer toe 't Lat: *Equus*; en Gr: ποτε, Æol: κοτε, waer toe 't Lat: *Quoties*. In dezer voege vertoont zig dan bij deze Voorbeelden al het *Keltiſch Kimbr*: en *Theuton:* volkomen gelijkſtammig.

V Y F.

M-Gotth: **fimf**; F-TH, en Alam: **fimf**/ **funf**; H-D, **funff**; A-S, **fife** / en Engl: **five**. Als mede Kimbr: Dan: en Zw: **fem**; en Yſl: **fimm**. Voorts Gr: πεντε, Æol: πεμπε, Lat: *Quinque*; Hiſp: *Cinco*; Ital: *Cinque*; Fr: *Cinq*. Gelijk ook Wall: *Pymp* of *Pump*; Corn: en Armor: *Pemp*, en Irl: *Kuig* en *Koig*. En Ruſſ: *Piat*, Pol: *Piecz*.

Het Voornaemſte verſchil beſtaet in de Voorſte F, P, en QU of K; 't welk bij VIER is opgeloſt; en zoo men op de *Terminatie* van M, in plaets van F of V, &c, ziet; zo kan 't gezegde wegens het A-S, **Heofen** (*Cœlum*) zulks beantwoorden.

Z E S of S E S.

M-G, **ſaihs**; F-TH, en Alam: **ſehs**/ en **ſex**/ A-S, en Angl: **ſix**: en H-D, **ſechs**. Als mede Kimbr: **ſiahs**; Yſl: Dan: en Zw: **ſex**. Voorts Græc: ἕξ (*Heks*); Lat: *Sex*; Ital: *Sei*, Hiſp: *Seys*, Fr: *Six*. Gelijk ook Wall: *Chvech*, Corn: *Hvih*; Arm: *Hvech*; Irl: *She*, & *Seishear*. En inſgelijks Ruſſ: *Scheſt*, en Pol: *Szeſcz*.

Deze Verandering van de voorſte S, in CH, of H, is ook gemeen tuſſchen 't Grieks en Latijn; als Græc: ἔνχος (Henchos) Lat: *Enſis*; in 't Gr: χαιτη, Lat: *Seta*; en Græc: χαλιξ, Lat: *Salix*; en Græc: ἅλς (*hals*) Lat: *Sal*; en Græc: ἁρπῶ (*harpoo*) Lat: *Sarpo*; en Græc: ἵςω (*hiſtoo*) Lat: *Siſto*; en Græc: ἕρπω (*herpoo*) Lat: *Serpo*; &c, zie *Voſſ: Etymol:*. Daerenboven verandert de G (die aen CH, en H, gelijkaerdig komt) bij den Keltiſchen Tak ligtelijk in S; als Wall: *Garræ*, Arm: *Sharre* (bij ons GARRÉEL); en Arm: *Zheant*, Fr: *Geant*, Lat: *Gigas*, *gigantis*: zie *Archæol: Brittan: p:* 25; en Wall: *Chverv*, Irl: *Searv* (Lat: *Acerbus*); en Wall: *Chuâer*, Armor: *Hoar*, Irl: *Siur* (Lat: *Soror*, Fr: *Seur*); *Ibid: p:* 26. en Wall: *Havail*, Irl: *Savail* (*Similis*, *æqualis*; Græc: ὁμαλὸς) *&c*: p: 26. en Wall: *Eſtron*, Irl: *Eachdrannach* (*Peregrinus*, *Extraneus*, Fr: *Etranger*); en Wall: *Hyail*, Irl: *Syal* (*Vita*, bij ons ZIEL, *anima*); en Wall: *Halen*, Irl: *Salen* (Lat: *Sal*, Græc: ἅλς); en Wall: *Hebog*, Irl: *Seavak* (*Accipiter*, Engl: **hawk** en **haker**/ bij ons HAVIK); en Wall: *Hen*, Irl: *Sean* (Lat: *Senex*); *Ibid:* p: 29, en 30; en Wall: *Chwys*, H-D, **ſchweiz**/ bij ons ZWÉÉT (*Sudor*), *Ibidem* p: 39.

Z E V E N.

M-G, **ſibun**; F-TH, en Al: **ſibun**; A-S, **ſeofon**; Engl: **ſeven**; H-D,

AENMERKINGEN.

H-D, **Siben.** Als mede Kimbr: **Siau**; Yſl: **Sio**; Dan: **Siuff**; Zw: **Siw.** Voorts Græc: ἑπτα (*Hepta*); Lat: *Septem*; Ital: *Sette*; Hiſp: *Siete*; Fr: *Sept.* Gelijk ook Wall: *Saith*; Armor: en Corn: *Seith*; en Irl: *Sheachd.* En inſgelijks Pol: *Siedm*, en Ruſſ: *Sedm.*

Het Verſchil der Griekſche H, in ſtee van S bij alle de anderen, is hier boven opgeloſt bij ZES; wijders in het midden van 't woord, of liever aen 't einde van 't Zakelijke Deel, voert het Griekſch de P en T te gelijk, waer van de eerſte overeenkomt met de B, F, of V, bij den *Duitſchen* en *Kimbriſchen* Tak, en de laetſte met de T, en TH, of D, bij den *Brittiſchen* en *Slavoenſchen.*

A C H T of A G T.

M-G, **Ahtau**; F-TH, en AL: **Aht**; A-S, **Eahta**; Angl: **Eight**, en H-D, **Acht.** Als mede Kimbr: **Atta**; Yſl: **Natta**; Dan: **Att**; Zw: **Otta.** Voorts Græc: ὀκτω; Lat: *Octo*; Hiſp: *Ocho*; Ital: *Otto*; Fr: *Huit* (klinkende als of'er ſtond *ouit* of *wiit*). Gelijk ook Wall: *Uyth*; Corn: *êath*; Arm: *Eith*; en Irl: *Ocht.* En Pol: *Oſm*, en Ruſſ: *Voſm.*

N E G E N.

M-G, **Niun**; F-TH, en AL: **Niun**; A-S, **Nigone**; Angl: **Nine**; en H-D, **Neun.** Als mede Kimbr: **Niu**; Yſl: **Nyu**; Dan: **Ni**; en Zw: **Nije.** Voorts Gr: ἐννεα; Lat: *Novem*; Ital: *Nove*; Hiſp: *Nueue*; Fr: *Neuf.* Gelijk ook Wall: *Nau*; Corn: *Nau*; Armor: *Nao*; en Irl: *Nyi.* En Pol: *Dziewiec*; en Ruſſ: *Deviat.*

Het gene hier opmerking verdient, is de voorſte *D*, en *DZ*, in de *Slavoenſche Dialect*, tegen **N** / bij de anderen van 't *Kimbriſch & Theutoniſch*, en ook bij de meeſten van 't *Keltiſch.* Zoo wiſſelt ook de D, en N, bij 't Ital: *Pernice*, en Lat: *Perdix*; en bij 't Gr: λακίδες, en Lat: *Laciniæ*; en bij 't Gr: καίνω, en 't Lat: *Cædo.* Daerenboven hebben D, en N, ook groote gemeenſchap in de geboorte, vermits beiden op eene zelfde plaets voor aen 't verhemelte gevormt wordende, en ſlegts daer in verſchillende, dat bij de N onmiddelijk een Neusklank volgt, dog bij de D niet; zo dat 'er ligtelijk zulk een *Dialect*-verſchil ontſpruiten kan tuſſchen Volkeren, die zoo vele Eeuwen van elkander geſcheiden zijn geweeſt.

T I E N.

M-G, **Taihun**; AL: en F-TH, **Zehen**; A-S, **Tyn**; Engl: **Ten**; en H-D, **Zehen.** Als mede Kimbr: **Ti**; en **Tiu**; Yſl: **Tyu**; Dan: **Ti**; Zw: **Tjo.** Voorts Gr: δέκα; Lat: *Decem*; Ital: *Dieci*; Hiſp: *Diez*; Fr: *Dix.* Gelijk ook Wall: en Corn: *Dêg*; Armor: *Dêk*; en Irl: *Deich.* En inſgelijks Ruſſ: *Deciat*; en Pol: *Dzeſciec.*

Niet wezendlijks is hier in, dat veel oploſſing vereiſcht; want, dat de AL: of F-TH, en H-D, Z (die als TS, klinkt) volgens eene ſtreekhoudende

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

de *Dialect*, onze T beantwoord, is niet onbekend. Maer, aengaende de K, C of G, ten einde van 't Zakelijke Deel, die bij dezen van den Keltischen Tak sterk afstuit, terwijl de H/ in 't H-D, F-TH, en M-G, alhier voor een versmeltende Vloei-letter komt, heb ik nog tot opmerkinge in te brengen, dat ons TIG, (gelijk ook 't M-G, en A-S, Tig/ 't gene agter de Tien-tallen komt, als bij ons TWINTIG, M-G, Twaintig; A-S, Twentig/ *Viginti*, dat is, Tweemael-tien) nog vollediger met die van de *Keltische* en *Slavoensche Dialect* overeenstemt; hoewel ik ook ons TIEN en TIG van een zelfden Wortel afkomstig rekene. Voorts Wall: *Nau dêg* (*Nonaginta*) dat is, Negenmael-tien of Negen-tig; maer ook Wall: *Dêg a pheduar ygain* (*Nonaginta*), dat is Tien en viermael twintig; en Corn: *Padzhar iganz ha dêg*; dat is, Viermael twintig en tien; zoo mede Irl: *Deiz agus Keithre Fichid* (*Nonaginta*), namelijk Tien en Viermael Twintig; want het Wall: *Ygain*, Corn: *Iganz*, en Irl: *Fichid*, beteekent Twintig, en is gelijkaerdig aen 't Latijnsche *Viginti*.

Eindelijk, om verder alle overige twijffeling weg te nemen of wel de *Brittisch-Keltische* Tak voor een regten Taelverwant van den *THeuton*: of Duitschen en *Kimbrischen* te houden zij, om dat, ter zake van het groote *Dialect*-verschil, beneffens de verscheidene Letterspelling, de gedaente der Woorden in den eersten opslag zoo onkenbaer en bemaskert voorkomt, dat 'er van de Vijftig naeulijks één gelijkvormig schijnt te wezen, zo laet ons ten besluite in een klein Staeltje nog eens nader overwegen, welk een Letterwisseling en draeij van Tongeslag deze *Brittische* Telgen nemen bij woorden, die zij, teffens met de zaken, van anderen moeten ontleent hebben.

Als Lat: *Pascha*, Wall: *Pâsk*, Irl: *Kâsg*; en ons *Adjectiv:* SAKSISCH (*Saxonicus*), in 't Wall: *Saesneg*, Corn: *Zouznak*, en Irl: *Sasgynach*; zie *Archæol: Britt: p:* 20, en 23. Vorders Lat: *Ecclesia*, Wall: *Egluys*, Corn: *Egliz*, Irl: *Eaglais:* in 't Lat: *Baptizo*, Wall: *Bedydhio*; en Lat: *Baptisma*, Wall: *Bedydh*, Corn: *Bedzhidhian*, Arm: *Badidhiant*, Irl: *Baisteadh*: Ibid: p: 32, en 44.* Wijders Lat: *Petrus*, Irl: *Pheadair*; en Lat: *Paulus*, Irl: *Phoil*; Ibid: p: 300, (NB. *Ph*, alhier als *F.*); nog ook Lat: *Episcopus*, Wall: *Esgob*, Corn: *Ispak*, Armor: *Eskop*, Irl: *Easbag*, Hungar: *Pispok*, Hisp: *Obispo*, Ital: *Vescovo*, Fr: *Evesque*, bij ons BISCHOP; Ibid: p: 34. En, Lat: *Archangelus*, Wall: *Archangel*, Corn: *Archail*, Armorisch *Archél*, Irl: *Ardaingel*; Ibid: p: 43. En, Lat: *Concilium*, Irl: *Kouthionol* (dog Lat: *Consilium*, Wall: en Corn: *Kyssyl*), en Lat: *Confessio*, Wall: *Kyffes*, en *Kyvadheviad*, en Armor: *Kofes*, Ibid: p: 50. (NB, de Voor-silben *Ky-*, die in stee van 't Lat: *Con-* komen, te lezen als bij ons *ku* of *koe*). Daerenboven, Lat: *Crux*; Wall: *Kroes*, *Krôg*, *Krochren*, *Kroguydh*; Corn: † *Krois*; Armor: *Kroas*, Irl: *Krosh*, *kroch* (bij ons KRUIS) Ibid: p: 52. En Lat: *Diabolus*, Wall: *Diavol*, *Diaul*; Armor: *Diaoul*; Corn: *Dzhiaul*; Irl: *Diaul*, en *Deavan*; Ibid: p: 54. en 200. En Lat: *Græcus*; Wall: *Groegaidh*; Arm: *Gresian*; Irl: *Greagach*; Ibid: p: 64. En Lat: *Jesus*, Wall: *Jesy*, Corn: *Dzeziu*; Arm:

* (NB. *dh* alhier als bij ons *dzj*).

Digitized by Google

AENMERKINGEN.

Shezus; Ibid: p: 67; en Lat: *Martyrium*; Wall: *Merthyrdod*; Arm: *Merthered*; Irl: *Mairtirachd*; gelijk ook in 't Wall: *Kyſſegr y Merthyron* (*Conſecratio in Martyrium*) Ibid: p: 86. Nog ook in 't Lat: *Latinus*; Wall: *Ladinur*; Irl: *Lainne*, en *Laindeavail*; Ibid: p: 77. En Lat: *Gallica Lingua*, nu Franſche genaemt; Angl: *the French Tongue*; Corn: *Vrinkak*; Arm: *Galek*; Irl: *Teanga 'Rankach*, en *Teanga Ghalta*; ibid: p: 62. NB. Bij dit Ierſche *'Rankach* is de natuerlijke F, of V, voor af geworpen; en dit Armor: *Galek* zeid Galliſch; en 't Irl: *Ghalta* ſchijnt ook op Keltiſch te paſſen; gelijk ook verder het Irl: *Gall*, een Franſman, en een Engelſman, en een Schot van 't Lage Schotland beteekent; en 't Irl: *Gallta*, en *Fear-Galta* (*Vir Gallicus*), zie bij de *Iriſch-Engliſch-Diction:* agter de gemelde *Archæol: Brittann:*

BESLUIT.

Uit dit Voorverhandelde is klaerlijk te zien, dat bij die van den *Keltiſchen* Tak, en voornamelijk onder de *Brittiſche* ſpruiten (van welken egter het *Ierſch* gewoonlijk naeſt aen de *Æoliſch-Griekſche* en *Latijnſche Dialect* komt) ongelijk meerder Verdraeying en Vervormingen van *Conſonanten* gevonden worden, dan bij de Onzen van *THcutoniſchen* en *Kimbriſchen* Stamme, alwaer alles eenvoudiger loopt: waerom we ook in gevolge bij onze Voorgenome Afleidinge onzer Woorden ons niet zullen behoeven te redden met zulke onverwagte Letter-wiſſelingen van M, voor B en P, of F en V; van L, in plaetſe van V, en H, en R; van T, in P, of F en V; van C, of K, of QU, in ſteê van P, of F, en V; van S, in G of CH, of H; en van D, voor N. Daerenboven is deze nu gemelde behandeling van 't *Etymon*, ſchoon wij daer bij naeukeuriger dan men gewoon is, ijder Letter verantwoord hebben, nogthans ſlegts een *Comparative* Afleiding, dienende alleen tot bewijs van de Gemeenſchap der Takken, waer toe wij ook dit gebruikt hebben; dog de *Comparative* Afleiding raekt den Grond en eerſten Wortelſtam der Woorden niet, waer op 't egter eigentlijk aenkomt, en waer toe zig ons Nederduitſch met behulp van de andere Duitſche en Kimbriſche Taelverwanten, door Opmerking, en Naeſporinge van een gantſchelijk nieuwen weg, bij uitſtek bequaem vertoont heeft; en waer in we, als treê voor treê, voorzigtig en net langs den draed, op eene zeer geregelde wijze onzen arbeid konnen opnemen, en, 't gene nog vrij wat hooger gaet, onze Afleiding tot aen de Eerſtelingen toe vervolgen; gelijk we in onze voorgenomene *Proeven van Geregelde Afleiding* verhopen aen te toonen. Verder zullen we wegens deze Gemeenſchap tuſſchen het *Brittiſch-Keltiſch* en onze andere gemelde Taelverwanten, nog een aenmerkelijk Staeltje vertoonen bij ons Worteldeel WEEZ, in onze *Eerſte Proeve*.

Oud-

Digitized by Google

‡Oud-Noords Gedigt

VAN

REGNER LODBROG

Waer van gemeld is in onze VI. *Redewiff:* §. XVI.

Bijlage N°: II.

Biarki genus carminis quod cecinit Regnerus Lodbrog.
[a] Biarkamal ſem orte Ragnar Lodbrog[b].
Biark-gezang 't welk zong Reyner Lodbrog.

I.

* *Pugnavimus gladiis.*
Þiuggum[1] vier[2] med þiorve.
Wij[3] ſtreden[1] met zwaerden.

Haud poſt longum tempus,
Þitt var aei ſprit longu/
Het was niet {verre / zeer} langgeleden,

Cum in Gotlandia acceſſimus
Er a Gautlande geinkum
Toen wij in Gotland gingen

Ad Serpentis immenſi necem,
At Graf-vitnis morde/
Tot des Grooten Aerd-gravers moord,

Tunc

‡ Zie *Ol: Wormii Literat: Danica*, in 4. *pag:* 197.

a Biarka was een oud Poët, en vinder van dit ſoort van Gedigten.

b Deze was Koning der Denen, die dit zijn Uitvaert-gezang in zijne gevankenis maekte, toen de Slangen in ſtée van eenen beul zijn ingewand en hert afknaegden in 't jaer 857, zo *Ol: Wormius* zet; dog *Pontanus* ſchijnt in zijne *Hiſtoria Danica* te ſtellen dat hij A°: 850, al dood was.

* Hoewel we de Nederduitſe vertaling getragt hebben woordelijk te nemen, om de min of meer overeenkomſt tuſſen 't Oud-Noords en 't Onze te netter te zien, zo moeſten we nogtans, om de waerde van 't gedigt niet te kort te doen, de plaetsſchikking daer ze t'eenemael hard en ſtrijdig tegen den aert van onze tael zou geworden zijn, te mets veranderen; in welke gevallen wij

Getal-

Tunc impetravimus Thoram:
Da feinkum vier Thoru:
Of daer (vingen / verkregen) wij Thora[d]:

Ex hoc vocarunt me virum,
Dadan heitu mig firdar/
Daer van heetten zij mij eenen man,

Quod Serpentem transfodi,
Er Lingaulum lagdag/
Als die den Traegkruiper doorſtak,

Hirſutam braccam ob illam cedem.
Lodbrog ad thui vige[f]:
en Ruigbroek[e], om dat ſtrijds beleid.

Cuſpide ictum intuli in colubrum
Stak[1] eg[2] a Stordar-lykiu
Ik[2] ſtak[1] in den Kronkelworm

Ferro lucidorum ſtipendiorum.
Stale biartra mala.
Het ſtael van 't blinkende krijgsloong.

Getal-letters boven aen die woorden geſtelt hebben, op dat uit de overeenkomſt van die de ſtandverwiſſeling te vinden ware.

c Als bij zinſpelinge de Slang verbeeldende.

d Deze zoude volgens *Sax: Grammat:* eenes Gottiſchen Konings Dogter geweeſt zijn, die bewaert wierd in een Hnis, dat van wegen verſchiklijke Slangen ontoeganklijk was: en volgens *Pontani Hiſt: Danica* pag. 803. wierd deze na hare verloſſinge de Vrou van dezen Koning *Reyner Lodbrog*, uit welke hij ſedert vele kinderen kreeg. Zie ook deze Hiſtorie in 't breeder bij *Ol: Magni Gent: Septentrional: Hiſtoria Breviar: Lib: V. Cap. XVII.* Of die Slangen-hiſtorie nog een Nae-gons zij van den ouden Fabel-dreun, dan of die tijd waerlijk zulke groote Slangen voedde, heeft de Lezer in zijn keur om te gelooven.

e De Zinſpeling van *Ruigbroek* komt hier vrij wat duiſter voor, ten zij men wete dat hij zig met een ruige grove wollen' krijgsmantel en broek gewapent had tegen de Slangebeten: zie *Ol: Magni Gent. Sept: Hiſtor: breviarum Lib: V. Cap: XVII.* alwaer nog bij verhaelt word, dat hij, vermits 't een ſtrenge winter was, zijne wollene kleeding ſterk met water had overſtort, en aen zijn lijf laten bevriezen.

f Mœſo-Gotth: Wigan / *Bellum' gerere*, en Angel-Sax: Alamann: en Frankd: Wige / *Bellum, prælium*, en eertijds bij ons Wych / weg *Prælium*, zie Kil: *Dict.*

g Namelijk het Zwaerd.

I I.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Multum juvenis fui quando acquiſivimus
Heldur[1] var eg ungur[2] er feingum
Zeer[1] jong[2] was ik toen wij (vingen / verkregen)

Orien-

Orientem verſus in Oreonico fretu.
Auſtur i Eirar-ſunde.
Het Ooſtwaert in Oreſond.

Vulnerum amnes avidæ feræ,
Undarm[a] frekum Darge/
Wonden-vloed voor 't vrekke gedierte,[b]

Et Flavipedi avi,
Og Fotgulum Fugle/
Ook voor de Geelvoetige Vogels[c],

Accepimus, ibidem ſonuerunt
Fengum vier, dar er ſungu
Ontfingen wij, daer zij {zongen / klonken}

Ad ſublimes Galeas,
Vid haſepnda Hialma/
Tegen de verhevene Helmen,

Dura ferra, magnam eſcam.
Hord iorn, migils verdar.
Hard yzer, veel ſpijze.

Omnis erat Oceanus vulnus;
Allur var Aegir ſollium;
Alſints was de Zee vol wonden-bloed;

Vadavit Corvus in ſanguine cæſorum.
Od[d] Hafn i val-blode.
en Waedde zig de Raven in 't bloed der gevallenen.

a Het Kimbriſche *Dialect* brengt mêe, te zeggen Und of Ond voor Vand / Ulf of Olf voor Wolf &c.
b Nam: de Havikken, en Ravens.
c Nam: den Arend.
d. Od is 't *preterit*: van Vada (*vadere*) bij ons Waden (*vadare*). Zie *Diction: Island*: in 't woord Ved / pag: 129, agter *de Gramm: Island:* in 4: door *Hickeſius* A°. 1688 uitgegeven.

III.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Alte tulimus tunc Lanceas,
Hatt harum da geira/
Hoog beurden wij toen de Lancen,

Digitized by Google

Quando viginti annos numeravimus:
Er tvituger toldunſt:
Als wij twintig jaren telden:

Et celebrem Laudem comparavimus paſſim:
Og tyr rudum vida:
Ook den krijgsroem voerden wij wijd heen:

Vicimus octo Barones,
Vunnum atta Jarla/
Wij verwonnen agt Baroenen,

In Oriente ante Dimini portum.
Auſtur fyrir Vinu-minne.
In 't Ooſten voor Dimmer-haven.

Aquilæ impetravimus tunc ſufficientem
Gera feigum da gnoga
Voor den {Arend / Gier} {vongen / kregen} wij daer genoegſame

Hoſpitii ſumptum in illa ſtrage:
Giſting ad dui vike:
Gaſten-koſt[a] in dien ſtrijd:

Sudor decidit in vulnerum
Sveiti ſtell i ſollium
't Roode zweet viel in der wonden

Oceano; perdidit exercitus ætatem.
Sae; tynde lid aefe[b].
Zee; en verloor het heir het leven.

a Naemlijk de doode lijken.
b Aefe/ is *ætas*, Ouderdom/ en hier bij zinſpeling *Vita* het Leven: ons Eeuw *Seculum* is van gelijke geboorte als Aefe.

IV.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[2] met zwaerden.

Pugnæ facta copia,
Hiedins[1] kuonar[2] vard andit/
Des koenen[2] ſtrijds[1] was 'er overvloed,

Cum Helſingianos poſtulavimus,
Da er Helſingin heimtun[a],
Toen wij de Helſigneurs thuis zonden,

Ad

Digitized by Google

Ad aulam *Odini.*
Til Heim-ſala[b] Odins[c].
Na 't Hof-verblijf van Odin.

Naves direximus *in oſtium Viſtulæ:*
Lokdum uppi ivu:
Wij ſtuerden 't op na den Wyſſel:

Mucro potuit *tum mordere:*
Oddur[1] nalde[2] da bita:
‡'t Punt[2] konde[1] toen toebijten:

Omnis erat *vulnus* *unda,*
Oll var unda glaſfre/
Al-aen was een wonde een bloedgolve,

Terra *rubefacta* *calido;*
Aſver[d] rodine heitu;
en de Aerde rood door 't heete zweet *;

Frendebat *gladius* *in loricas;*
Grenjada brandur i brynu;
en Knerſte het brandige zwaerd op 't pantſier;

Gladius *findebat clypeos.*
Ben-ſilldur[e] klufu ſkiplidi.
De Striem-haring } kliefde de ſchilden.
Het zwaerd }

a Heym beteekende ook eertijds een *verblijf* en *woning* bij ons.

b Tale beteekent nu bij ons een *voormaem op-vertrek in 't huis.*

c Odin / zo veel omtrent als *Mercurius*; waer voor de oude Duitſchen zeiden Woden / en hier van onze Wodens- of bij inkorting Woens-dag (*dies Mercurii*). Aen dezen God wierden de geſneuvelden in den krijg, na der ouden Noorluiden meening, als opgeoffert, en in zijn Hof ontfangen:

‡ Het *Punt* ofte de *Krijgsnaelde*, in plaets van het *zwaerd.*

d Odin wierd ook Aſ genaemt: dus beteekende Aſver de Vrou van Odin die *poëticè* de Aerde verbeeldde.

* Voor *'t Bloed*, dus ook Heitur op 't laetſte van 't VI: vers.

e Ben beteek: een *Strieme*, een *Wonde*, en Sillur / een *Haring:* dus, om de gelijkheid van gedaente aen het eerſte, en van kouleur aen 't laetſte, noemt de Dichter, als bij zinſpeling, het *Zwaerd.*

V.

Pugnavimus *enſibus.*
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Memini *neminem tunc fugiſſe,*
Hygg[1] eg[2] onguan da ſpyde/
Ik[1] geheuge[2] niemand daer vlood,

Priuſquam, in navibus,
Adur/ a Hemlis heſtum/
Eer dat, in de Roei-barken,

Heraudus in bello caderet.
Heraudur[a] **i ſtyr fielle.**
Herald in den ſtrijd {viele / ſneuvelde}.

Non findit navibus
Klyfur ei aevin Lundrum[b]
en Kliefde {niet in eeuwigheid / nimmer} met Zee-vogels

Alius Baro præſtantior
Annar Jarlin faegre
Eenig Baron {heuglijker / heerlijker}

Mare ad Portum,
Lundavoll til Loegis/
De Zee tot in de Haven,

In navibus longis poſt illum.
[c]Á langskipum ſydan.
In lange ſchepen ſedert.

Sio attulit Princeps paſſim
Sa bar Sik-lungur vida
Zo bragt die {Zegen-haelder / Vorſt} wijd heen

Alacre in bellum cor.
Snart' ſtram i ſtyr hiarta[2].
Een {wakker / ſnarig}[1] hart[2] in den ſtryd.

a. 't Was eene *Herald* die te gelijk met dezen *Regner* Denemarken als Koning beſtiert heeft: dog zij in een langdurigen tweeſpalt en in ſtrijd geraekt zijnde, bleef eindeling de overwinning aen de zijde van dezen *Regner*: indien nu deze Koninglijke Digter, dien *Herald* op 't oog had, zo zingt hij nog al loflijk van zijnen vijand.

b. **Lundur** / een Zee-vogel die gewoon is op Zee te ruſten, dus noemt hij bij zinſpelinge de *Schepen*.

c. Deze regel ſchijnt te ſtoppen, en weet ik van lammigheid nog niet vrij te ſpreken.

V I.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] **vier**[2] **med hiorve.**
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Exerci-

Digitized by Google

Exercitus abjecit clypeos,
Her haſtada ſkiolldum/
Het Heir verwierp de ſchilden,

Cum haſta volavit
Da er hrae-gagari rende
Toen het met (den lijf-roover / de ſpietſe) toe-rende

Ardua ad virorum pectora;
Reiſtur að gunna briоſtum;
Geſtreng op der mannen borſt;

Momordit Scarforum cautes
Beit i Scarfua ſkerium
en Beet op der Zee-duikren klippen

Gladius in pugna.
Skaeri-bildur [a] at hialdri.
(De Krijgs-lancet / Het zwaerd) in 't Krijgs-rumoer.

Sanguineus erat clypeus,
Rodinn var randarmane/
Bloedrood was (de ronde maen-ſchilde / het ſchilt),

Antequam Rafno Rex caderet;
Adur Rafn hongur fielle;
Eer Rafn de Koning viele;

Fluxit ex virorum capitibus
Dreif ur holda hauſum
en Dreef uit der (helden / mannen) hoofden

Calidus in loricas ſudor.
b Heitur[1] a brynnium[3] ſveite[2].
't Heete[1] zweet[2] op de pantſieren[3].

a Skaera/ beteekent een *Krijgs-ſlagting*, en Bildur/ een *lancet*.
b Deze Krijgsheld ſpreekt hier van 't geſtorte bloed zo dral en onverſaegt, als of een ander van het zweet ſprak.

VII.

Pugnavimus enſibus.
Piuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Digitized by Google

Habere potuerunt tum corvi,
Haft gatu da Hafnar/
Hebben konden toen de Ravens,

Ante Indirorum insulas,
Fyrir Indyrum eium/
Voor der Induren eilanden,

Sufficientem prædam dilaniandam:
Nerna braad ad ſlyta [a]:
Genoegſaemen buit om te verſlinden:

Acquiſivimus feris carnivoris
Fengum faluheſtum
Wij (vingen / verkregen) voor de wilde vleeſchvreters

Plenum prandium unico actu:
Fullan verd ad ſinne:
Een volle maeltijd in eene reis.

Difficile erat unius facere mentionem
Innt var eins ad geta
Naeulijks was van eenen gewag te maken

Oriente ſole.
I upprunna ſolar.
In den (op-ren / opgang) der Zonne.

Spicula vidi pungere;
Streing-haumlur [b] ſa eg ſtinga;
De Streng-ophouders zag ik toeſchieten;

Propulerunt arcus ex ſe ferra.
Stak almur af ſier maalme.
en Stak de boge van zig de metale pijlen.

a. Bij ons Slyten (*terere, atterere*).
b. Strengur (*nervus*) en Haumla (*cohibitio*), dus noemt hij bij zinſpelinge de *Pijlen.*

VIII.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Altum

Digitized by Google

Altum mugierunt enſes,
Hett grenudu hrottar/
Hoog } knarſten de houw-gevers,
Louter } rammelden de zwaerden,

Antequam in Laneo campo
Adur a Ullar agre
Eer in de Wol-akker

Eiſtinus Rex occidit.
Eiſteinn kongur fielle.
Eiſtein de Koning viele.

Proceſſimus, auro ditati,
Geingum/ gulle faedur/
Wij gingen, met goud verrijkt,

Ad terram proſtratorum dimicandum.
Grandur vals ad braundum.
Om de op den Grond gevallene te bevegten.

Gladius fecuit ſcutorum
Hraekindiſl[a] ſneid randa
De { lijk-kandel / lijk-toortſe } doorſneed der rondaſſen

Picturas in galearum conventu.
Ritur ad hialma mote.
Beſchilderingen in der helmen bijeenkomſt.

Cervicum muſtum ex vulneribus
Snira virtur ur Sarum
Der halſen moſt[b] uit de bezeer-wonden

Diffuſum per cerebrum fiſſum.
Sveif of hiarna-kleifa.
Vloeide door de herſen-kloven.

a. Naemlijk het *Zwaerd*. b. Hier mede word het *bloed* gemeent.

IX.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Tenuimus clypeos in ſanguine,
Hofdum rendur i blode/
Wij hielden de rondſchilden in 't bloed,

Cum

Digitized by Google

Cum haſtam unximus
Þa er þen-þvera þraeddum
Toen we de {wond-boren / ſpietſen} bezoetelden

Ante Boringholmum.
Fyrir Borgundarholme.
Voor Borgunderholm.

Telorum nubes diſrumpunt clypeum;
Reggſkÿ flitu rander;
De {ſchiet-regens / pijl-wolken} vernielden het rondas;

Extruſit arcus ex ſe metallum:
Ratt almur af ſier malme:
en Stiet de boge van zig het metael:

Volnir cecidit in conflictu;
Volnir fiell at vige;
Volner viel in den ſtrijd;

Non erat illo Rex major.
Þar at aei Kongur[1] meire[1].
en was 'er nooit {grooter / meerder}[2] Koning[1].

Cæſi diſperſi late per Littora;
Val rak vitt um Strandir;
De gevallene {lag / raekte} wijd langs de Stranden;

Feræ amplectebantur eſcam.
Þaygur fagnade tafne.
Het Wild-gedierte verheugde zig met den buit.

X.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hioÞve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Pugna manifeſte creſcebat,
Hilldur Þar ſynt i vexſte/
De Strijd was ſterk in aenwaſch,

Antequam Freyr Rex caderet,
Adur Freyr KonguR ſille/
Eer Freir de Koning viele,

In

Digitized by Google

In Flandrorum terra
A Flemingia lande
In der Vlamingen lande

Cæpit cæruleus ad incid ndum,
Nade blaer ad byta/
Begon die blaeuwert[a] te bijten,

Sanguine illitus in auream
Blode smelldur i gultann
Met bloed besmet op het guldene

Loricam in pugna:
Hogna-kufl ad hialldre:
Wapentuig in den strijd:

Durus armorum mucro: olim
Hardur Bengrefill: fordum
Hard was de Wondgriffie[b]: voormaels

Virgo deploravit matutinam lanienam:
Maer griet morgin skaeru:
De Maegden bekreten de (morgensche / vroege) manslagting:

Multa præda dabatur feris.
Morg en tafn gafst vorgum.
Dog veel tot buit (gaf men / wierd 'er gegeven) voor het Wild.

a. Naemlijk het *Zwaerd*. b. Naemlijk *Spiets* en *Zwaerd*.

X I.

Pugnavimus ensibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] streden[1] met zwaerden.

Centies centenos vidi jacere,
Hundredum sa eg liggia/
Vele honderden zag ik liggen,

In Navibus.
A Eireis aundrum.
In Ouderwetse rooflchuitkens.

Ubi Ænglanes vocatur
Dar Aeinglanes heitir
Daer het Einglanes heet

Digitized by Google

Navigavimus ad pugnam.
Sigldum vier til ſnaeru.
Zeilden wij heen (tot den vierigen ſtrijd) (na de Krijgs vlamme).

Per ſex dies, antequam exercitus caderet,
Sehs daegum/ adur lid fielle/
Zes dagen lang, eer 't gevegt (verviele) (ophield),

Tranſegimus mucronum miſſam:
Attum odda meſſu:
Volherden wij in dat ſpits-kampen:

In exortu Solis
Fyrir upzuna Solar
Voor den (op-ren) (opgang) der Zonne

Coactus eſt pro noſtris gladiis
Vard fyrir vorum ſverdum
Moeſt voor onze zwaerden

Valdiofur in bello occumbere.
Valdiofur i ſtyr ſniga.
Valdiefur in den ſlag beſwijken.

XII.

Pugnavimus enſibus;
Hiuggum¹ vier¹ med hiozve;
Wij¹ ſtreden¹ met zwaerden;

Ruit pluvia ſanguinis de gladiis
Hrunde dogg af ſuerdum
en (Rende) (Gutſte) de bloed-regen langs de zwaerden

Præceps in Bardafyrde.
Bzyn i Bazdafyzde.
Stijl af in Bardafurde.

Pallidum corpus pro accipitribus:
Bleikan na fyzir hauka:
Het bleeke lijk was voor den havik:

Murmuravit arcus ubi mucro
Umde² almur da oddar
en Snorde de pijlboge alwaer het punt

Acriter

Digitized by Google

Acriter mordebat Loricas.
Alstrit bitu skyrtur.
Scherp toebeet op 't borstharnas.

In conflictu
Ad slidur-loga-sennu
In die tweedragts-vlamme

Odini pileus Galea.
Svolnis[b] hatte daefdar.
Was Swolnis hooft deksel de Helm.

Cucurrit arcus ad vulnus:
Rende almur til unda:
en (rende / vloog) de boogpijle tot de wonden:

Venenatè acutus conspersus sudore sanguineo.
Eiturhvas drifium sveita.
Het vergiftigde scherp was bespat met bloedig zweet.

a Hier van zegt *Ol: Worm* in zijne aenteekeningen, Umde (*graviter sonuit*) *à verbo* eg ym / (*murmuro*) *à sono apium diducto.*
b Svolnis is een bijnaem van God Odin.

XIII.

Pugnavimus ensibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] streden[1] met zwaerden.

Tenuimus magica scuta
Hielldum hlakar-tiolldum
Wij hielden de Toover-schilden

Alte in Pugnæ ludo
Hatt ad Hildur-leike
(Hoog / trots) in het Kamp-spel

Ante Hiadningum sinum.
Fyrir Hiadninga vage.
Voor den Hiadninger boezem.

Videre licuit tum viros
Sia maettu da seggir
Zien mogt men toen mannen

Qui gladiis lacerarunt clypeos,
Er sverd rifu[1] scialdu[2] /
Die met zwaerden de schilden[2] van een reten[1],

In gladiatorio murmure.
Ad hraesilldur hialldre.
Onder een kampvegters gerammel.

Galeæ attritæ virorum.
Hialm slitnad[1] ann gotna[2].
De Helmen der Helden[2] waren versleten[1].

Erat sicut splendidam virginem
Var[1] at[2] sem biarta brude[a]
Dit[1] was[2] [zo lustig] als eene edele bruid

In lecto juxta se collocare.
I bing hia sier leggia[b].
In 't bedde neffens zig te leggen.

a Brudur *poëticè quamlibet faminam designat*, zegt *Ol: Worm.*

b. Het onderscheid tussen Liggen / *jacere*, en leggen / *ponere*, *collocare*, vind men niet alleen standvastig bij al het Oud-Duitsch, maer ook zelf bij het Kimbrisch, als naemlijk § IX. 2. liggia / *jacere*, en hier § XIII. 9. leggia *collocare*. Hoe oud en egt dit onderscheid zij, men ziet het nogtans zeer slordig verzuimen in onzen tijd, zelfs van voorname Schrijvers.

X I V.

Pugnavimus ensibus.
Hiuggium[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] streden[1] met zwaerden.

Dura venit tempestas clypeis:
Hard kam hrid a skioldum:
(Hard / Sterk) kwam 'er onweer op voor de schilden:

Cadaver cecidit in terram,
Naer fiell nidur til jardar /
't Lijk viel neder ter aerde,

In Nortumbria;
A Nordhumbra lande;
In der Nordhumbren lande;

Erat circa matutinum tempus:
Var at um eina ottu:
't Was omtrent eenen ochtendstond:

Hominibus necesse erat fugere
Olldum [a]dorf at flya
Den Menschen was 't noodig te vlieden

En

Digitized by Google

Ex prelio, ubi acute
Hilldar leik / dar er hvaſſer
Uit het kampſpel, daer ſcherpelijk

Caſſidis campos mordebant gladii.
Hialm-tun[b] bitu[1] Skiomar[2].
Op de (Helm-tuinen / Koppen) de Scherm-houwers[2] toe-beten[1].

Erat hoc veluti juvenem Viduam
Var[1] at[2] ſem alg Ekkiu
Dit[2] was[1] [zo heuchlijk] als eene jonge Weduwe

In primaria ſede oſculari.
Á ondveige[c] kuſſa.
Op de (hoogſte / beſte) zitplaets te kuſſen.

a. Bij ons Derven / *Egere opus habere*, had oulinks in *Prat:* darf en dorf.
b. Hialm-tun / *Caſſidis campus, pro capitibus*, zegt, *Ol: Worm.*
c. Drie waerdige zitplaetſen had men van ouds onder deze Volkeren; als de Eerſte in 't midden van de Tafel, deze was de opperſte; de 2: en 3: waren ter regter- en linkerhand aen de eindens der Tafel.

X V.

Puguavimus enſibus.
Viuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Herthiofe evaſit fortunatus
Herthiofe vard[a] audit[b]
Herthiefe gewierd geluk

In Auſtralibus Orcadibus ipſe
Á Sudur Eium ſialfum
In de Zuider Orcadiſche Eilanden, zelf

Victoriæ in noſtris hominibus.
Sigurg a vorum monnum.
De Krijg-zegen op onze mannen.

Cogebatur in armorum nimbo
Vard i rauda[1] regne[2]
Zo moeſt in dien ſtortregen[2] van wapenen[1]

Rogvaldus occumbere:
Raugnvalldur[c] firir hniga:
Rogwald verder bezwijken:

Iſte venit ſummus ſuper accipitres
So kom haeſtur yfer havka
Zo kwam ſterk {over / onder} de havikken

Luctus in gladiorum ludo
Harmur a ad ſverda-leike
Een Rouwgeſchrei [want] in 't zwaerdenſpel

Strenue jactabat concuſſor
Hvaſt kaſtade hriſter
Dapper ter neder hieuw die verbreker

Galeæ ſanguinis teli.
Hialms ſtzeng-laugar palme.
Van den Helm van de bloed-ſtrengen[e] der palmpijlen[f].

a. Vard *praterit: Verbi* að verda (*fieri*) vide *Gramm: Iſland*: Cap. VIII.

b. Audit (*Fortuna*) *vide Ol: Worm: Lit: Danicam*, in 4: *pag:* 160.

c. Deze was, volgens *Ol: Worm:* een Zoon van Koning *Regner*; dog *Pontanus* geeft in zijne *Hiſt: Dan:* geen zulken Zoon aen *Regner*, maer wel aen den Noorweegſen Koning *Harald Harfager*; zie hem pag: 803 en 807, in *fol:*

d. Waerlijk, geeſtig is de vinding, dat hij de Havikken, die anderſints de lijken tot een prooi zoeken, hier nogtans doet rouw bedrijven over de dood van *Regwald*, vermits zij ijmand verloren, die door zijne dapperheid gewoon was hen rijkelijken buit te verſchaffen.

e. In den krijg, alwaer 'er vele fneuvelden, plag men de boogpezen of ſtrengen met bloed te verwen.

f. De Ouden noemden ook 't hout der *Palm-boomen* en *Willigen*, daer men de pylen van maekte, Palme / volgens de aenteekeningen van *Ol: Worm.*

X V.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hioɀve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Quilibet jacebat tranſverſim ſuper alium
Hvoɀr la dver um anan
Yder lag dwers over den ander:

Gaudebat pugna lætus
Gladur vaɀd geira hyndur
Verheugt wierd in 't gevegt de blijde

Accipiter ob gladiorum ludum.
Havkur at ſverda-leike.
Havik om het zwaerden-ſpel.

Non fecit Aquilam aut Aprum
Giet ei Aurn nie ylge
Hij maekte nogt' Arend nogte Wild-zwijn

Qui

Qui Irlandiam gubernavit.
Sa er Irlande ſtyrde.
Die de Ierlanders beſtierde.

Conventus fiebat ferri & clypei
Mot vard malms og ritar a.
Een (toeloop-ontmoeting) wierd 'er van ſtael en ſchilden.

Marſtanus Rex jejunis
Marſtan Kongur faſta c.
Marſtan de Koning . . . . .

Fiebat in Vedræ ſinu
Vard i Vedra fyrde b.
Wierd in Wedrafierd

Præda data corvis
Valtafn gefit . . . . hrafne c.
Tot een (flagt-roof verval-buit) gegeven voor de hongerige Ravens.

a. Ritt / (*Pictura*) komt van ab Rita / (*Pingere, ſcribere*); dus heeft ook in 't Kimbriſch, even als bij ons, het Schild / den naem van 't *beſchilderen* ontleent, of liever dit van dat.

b. Een Zee-boezem in *Ierland*.

c Bij dit woord Hrafne (*Corves*, Ravens) behoort het woord Faſta (*jejunis*, d: i: hongerige of gevaſt hebbende) a 't welk in 't Kimbriſch twee regels hooger ſtaet.

XVII.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Bellatorem multum vidi cadere
Her[1] margan[2] ſa eg falla
Menig[2] (Heir-man[1] Krijgsheld) zag ik vallen

Mane ante Macheram
Morgenſtund fyrir Maeker
In den Morgenſtond voor Maeker

Virum in mucronum diſſidio.
Mann a i oddo ſenniu.
. . . . . onder der ſpietſen tweeſpalt.

Filio meo incidit mature
Syne[1] minum[2] hneit ſnemma
Mijnen[2] zoon[1] doorſtak ter veel te vroeger ure,

Gladius

Digitized by Google

Gladius *juxta* *cor*
Slida-dorn vid hiarta
Een (Scheden-doorn / Zwaerd) bij 't harte

Egillus fecit *Agnerum* *ſpoliatum*
Eigill giet Agnar[b] raentann[c]
Eigil maekte Agner . . . . . .

Imperterritum *virum* . . . . . *vita.*
Oblaudann hal . . . . . lyfe.
Dien (onblooden / onverſchrokken) held berooft van 't leven.

Sonuit Lancea *prope Hamdi*
Glumde[1] gepr[2] vid Hamdes[d]
De Speer[2] rammelde[1]; en tegen (Hamdes / de onverwinlijke)

Griſeam Loricam ſplendebant vexilla.
Grann ſerk bliku merke.
Grijze Harnas / Pantſieren blonken de (merk-vanen / ſtandaerts).

a. Dit woord Mann behoort bij 't woord Her dat twee regels hooger ſtaet; gelijk ook *Ol: Worm* in zijne aenteek: vermaent, naemlijk aldus, Her / *exercitum notat qua vox conjungenda cum* Man / *in quarto verſu; conjunctim,* Herman *Bellatorem ſignificat.* Zulk een verſtrooying van *Compoſita* laet ons Belgiſch niet toe.

b. Deze was de Zoon van Koning *Regner,* dien hij tot Koning over *Engeland* geſtelt had.

c. Dit Raentann (*ſpoliatum*, berooft) behoort bij 't woord Lyfe (*vita*, Leven); eene regel nederwaerts.

d. Hamder zeide men dat een Harnas gebruikte 't welk geen ſtael doordringen kon: dus wil dit *Hamdes grijze harnas* zo veel zeggen als *onverwinnelijke Pantzieren.*

XVIII.

Pugnavimus *enſibus.*
Hyuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Verborum tenaces *vidi* *diſſecare*
Hallð-orða[a] ſa eg pyrtia
(Woord-houders / Trouwe Krijgslieden) zag ik doorkloven

Haud minutim *pro lupis*
Eke ſmatt fyrir ulfa
En dat niet weinigen voor de wolven

Endili *maris* *enſibus*
Endils[b] nidar hrandum[c]
van Endils zee, met brandige houwers:

Erat

Digitized by Google

Erat per hebdomadæ ſpatium
Var[1] at[2] a Vikar ſkeide
Dit[2] was[1] eene Week lang.

Quaſi mulieres vinum opportarent
Sem vin[1] konur[2] baere
Gelijk of de Vrouwen[2] wijn[1] (aenbeurden / aenbragten),

. . . . *Rubefactæ erant naves*
. . . . Hrodin var Ægis-aſne
Zo zeer bloed-rood waren de (Water-ezels / Schepen)

Valde in ſtrepitu armorum
Ofar[d] i dyn geira
. . . . in dien twiſt van wapenen:

Sciſſa erat Lorica
Skorin var Skoglar-kapa
en Geſcheurt was (de Krijgsmantel / Pantfier)

In Scioldungorum prælio.
Att Skioldunga[e] hialldre.
In de (Skioldinger / Deens-Koninklijke) zee-ſlag.

a. Halda (*tenere*, houden) en Ord (*verbum*, *dictum*, een woord) dus noemt de Poëet de *trouwe Krijgslieden*, als die haer woord en beloften hielden.

b. Endil (*Deus Marinus*, Zeegod) dus, *poëticè*, de *Wolven van Endils Zee*, voor de *Zeegedrogten*.

c. Brandur / (een brandhout, en *poëticè* een *zwaerd* of *houwer*) als tot vierige beweging gebruikt wordende.

d. De vertaling van Ofar heb ik eene regel opwaerts voor 't woord *bloedrood* geplaetſt, om 't vereiſch van onze woord-ſchikking.

e. Skioldunga / wierden eertijds de Deenſche Koningen genoemt, na Koning Skiold,

XIX.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Harfagrum vidi crepuſculaſcere
Harfagrann[a] ſa eg rankva
Harfager zag ik ter levens-kimme dalen,

Virginis Amatorem circa matutinum
Meiar-dreng enn um morgum
Dien Meiden-vrind, ter morgen-ure,

Et confabulationis amicum viduarum.
Og Malvin ekkiu
En dien kouter bij de Weduwen.

Erat sicut calidum balneum
Var[1] at[2] sem varmar laugur
Dit[2] was[1] als of een warm bekken

Vinei vasis Nympha portaret
Vin-kiors-Niorum[b] baere
Door een Wijn-vats-Nimfe gedragen wierd'.

Nos in Ilæ fretu
Os in Ilasunde
Wij waren in Ilesond,

Antequam Oru Rex caderet
Adur Auru Kongur fielle
Eer Ooru de Koning viele.

Sanguineum clypeum vidi ruptum
Baud-mana sa eg bresta
Het bloedige maen-schild zag ik (verbrijzelen / bersten).

Hoc invertit virorum vitam
Bra[1] dad[2] fira life
Dat[2] brak[1] der (fieren leven / Helden moed).

a. Koning Harald / de I: Monarch van Noorwegen, had den bijnaem van Harfagre / dat is *Schoonhairige*.

b. Als zijnde, volgens de fabel-schikkingen, de *Nimfen* gewoon op der Helden maeltijden den wijn te schenken.

X X.

Pugnavimus ensibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] streden[1] met zwaerden.

Egimus gladiorum ad cædem
Hadum sverds ad morde
Wij hielden de zwaerden tot moorden,

Ludum in Lindis insula
Leig a Lindis[a] eire
Het spel was op Lindis strand,

Cum

Digitized by Google

Cum regibus tribus
Mid [b]Lof-dunga[1] dreinna[2]
Met / Tegen drie[2] (Lof-dingers[1] / Koningen) :

Pauci potuerunt inde lætari
Faer nade dui fakna
Weinigen konden zig des verheugen;

Cecidit multus in rictum ferarum.
Fiell margur i gyn varge.
en Viel 'er menig-een voor den gapenden muil van 't wild.

Accipiter dilaniavit carnem cum lupo
Haukur sleit hold med Ulfe
De Havik (verscheurde / verfleet) het vleesch als mede de Wolf,

Ut satur inde discederet
Ad hann heill dadann kvamst
Op dat zij (van honger geheelt / verzadigt) van daer kwamen

Hybernorum sanguis . . . . in Oceanum
Ira blod . . . . i Aege
Der Ieren bloed viel in den Oceaen

Copiose decidit per mactationis tempus.
Aerit fiell[c] um skiru.
Geweldig . . . . (om / onder) die slagting'.

a. Een plaets in Jerland / en Aere of Elte / (*litteralis Planities*) *vide Ol: Worm: Literat: Dan: in 4. pag.* 160.
b. Naemlijk *Koningen*: als wien 't bij uitnemendheid past lof-waerdige dingen te betragten
c. Dit woord Fiell (*decidit*, viel) is, in mijne vertaling, eene regel hooger geplaetst.

XXI.

Pugnavimus ensibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] streden[1] met zwaerden.

Altus gladius mordebat clypeos
Ha sverd bitu skioldum/
De Hoogopgehevene zwaerden beten toe op de schilden,

Tunc cum aurei-coloris . . . . . .
Da er gullrodin . . . . glumde[2]
Toen de Goud-rodene spietse klaterde

Digitized by Google

Haſta fricabat *Loricas*
Geir[b] .... nid Hildar-naefre[c]
.... op (der Helden-baſt / het Kijgs-harnas).

[c] *Videre licuit in Onlugs inſula*
Sia man i Onlugs eiu
Zien kon men op 't Onlugs eiland[d].

Per ſecula multum poſt
Um alldum[1] mega[2] ſpdan[3]
[Dat], ſint[3] zeer[2] oude tijden[1],

Ibi fuit ad gladiorum ludos
Dar er ad Logdis-leike
Daer tot het zwaerden-ſpel

Reges *proceſſerunt*
Lofdungar fram-giengu
De (Lof-dingers / Koningen) overgingen:

Rubicundum erat circa inſulam
Rodinn var ut ſprir eire
(Rood-verwig / bloedig) was voor 't Eiland

Ar volans draco vulnerum
Ar flug-dreke[2]-ſara[1]
Ar de (vliegende bezeer[1]-draek[2] / ſpietſe).

2. Glumde (*ſonuit*) zie *Ol: Wormii Literat: Danic:* 4. *pag.* 162. hier voor ſtaet in 't Latijn eene regel verder *fricabat*.

b. Geir (*haſta*, ſpietſe) is eene regel voorwaerts vertaelt.

c. Naefre, (*de Baſt der Boomen*) dog hier bij overdragt het *Harnas*; want gelijk de Baſt om de boomen, alzo is 't harnas om 't lijf van den Krijgsman.

d. Is één der *Orcadiſche* Eilanden.

e. 't Latijn van deze zes laetſte regels komt mij zeer duiſter voor.

XXII.

Pugnavimus *enſibus.*
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Quid eſt *viro forti* *morte certius*
Hvad 'er [a] drengur ad feigre
Wat is. [heerlijker dan] een dapper man die veeg ſtaet,

Etſ

Etsi ipse in mucronum nimbo
Ad hva i odda ele
Alschoon hij in der pijlen hagelbui

Adversus collocatus sit
Ondurdur latinn verde
Voor aen in den strijd gelaten werde:

Sæpe deplorat ætatem
Oft syter sa aefe
Dikwerf beweent zijnen (eeuw-tijd / ouderdom)

Qui nunquam premitur
Er alldrege nester
Hij die nimmer (geprangt word / in 't naeuw is.).

Malum ferunt timidum incitare
Illt kveda arg ann eggia
't Is een kwaed, zeggen ze, dat (erg / te vreezen) is, op te steken

Aquilam ad gladiorum ludum
Auru ad sverda-leike
Den Arend, tot het zwaerden-kampspel:

Meticulosus venit nuspiam
Hug-blaudur kiemur hvorge
[Dog] De Blood-hertige bekomt nergens

Cordi suo usui
Hiarte[1] sit[2] ad gagne
Zijn[2] hart[1] tot gebruik.

a. Drengur is *Nominativus* en heeft *in dativo* Drenge; zie *Rud: Jona Rudim: Gramm: Island:* door *Hickesius* uitgegeven A°. 1688 *p:* 15.

XXIII.

Pugnavimus ensibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] streden[1] met zwaerden.

Hoc numero æquum ut procedat
Hit tel eg jafnt ad gange
Dit tel ik voor billijk, dat opgae

In contactu gladiorum
At ſam-toger ſverda
Tot den ſamen-togt der zwaerden

Juvenis unus contra alterum
Sveinn[1] i mote[2] einum[3]
De eene[3] Jongeling[1] den ander te gemoete[2];

Non retrocedat vir à viro
Hrokkve[1] ei[2] degn fyrir degne
en Dat niet[2] wijke[1] een man voor eenen man:

Hoc fuit viri fortis Nobilitas diu
Dad var Drengs Adal leinge
Dat was des Kloeken Adeldom van overlang.

Semper debet amoris amicus virginum
[a] Ae skal aſtvinnur meia
Altijd (zal / moet) een minnaer van maegden

Audax eſſe in fremitu armorum.
Einardur i dyn sverda.
Kloekhertig zijn (in 't geding / onder 't geknars) der zwaerden.

a. Twee regels ſchijnen 'er aen dit *vers* te ontbreken om dat 'er gewoonlijk tien in ijder *Vers* zijn, te meer om dat ook de zin van deze twee laetſte regels niet te keurlijk aen 't voorgaende knoopt.

XXIV.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Hoc videtur mihi revera
Hitt ſiuniſt mier raunur
Dit ſchijnt mij een ronde waerheid,

Quod fata ſequimur
At Forlogum fylgium
Dat wij 't Noodlot volgen:

Rarus tranſgreditur fata Parcarum
Faer geingur um skop Norva
Zelden (over-gaet / over-treed) men 't (geſchep / beſtier) der Schikgodinnen,

Non

Non deſtinavi Ellæ
Aeke hugdag [a]Ellu
Niets heb ik beſchikt bij Elle,

De vitæ exitu meæ
Att alldur lage minu
Wegens des {ouderdoms aflegging / levens einde} voor mij,

Cum ego ſanguinem ſemimortuus tegerem
Da er eg blod vale braedda
Toen ik het bloed half dood zijnde bedekte

Et naves in aquas protruſi.
Og Vord a log heirdag.
En de {Zee borden / Schepen} in 't water ſtiet.

Paſſim impetravimus tum . . . feris
Vitt fengum da . . . . . vaage
Wijd heen vingen wij toen roof-aes voor het Wild,

Eſcam in Scotiæ ſinubus.
Verd[b] i Skotlands fiordum.
. . . . in der Schotlanderen zee-boezems.

a. Een Schotſch of Ierſch Koning, die *Regner* gevangen hield, en elk, die *Regner* aenhing, op het wreedſte ſtrafte.

b. Verd (*Eſca*) is eene regel hooger vertaelt door *Roof-aes.*

XXV.

Pugnavimus enſibus.
Viuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden.

Hoc ridere me facit ſemper
Vit hlaeger mig jafnam
Over dit lach ik immers,

Quod Balderi patris ſcamna
Vad [a]Valldur-fodur bekke
Dat ik Baldurs-Vaders ruſtbanken

Parata ſcio in aula
Buna veit eg at Sumhlum
Voor mij bereid weet; in dat Hof

Bibe-

Bibemus cerevisiam brevi
Drekum bior[1] ad bragde[2]
Drinken wij in 't korte[2] bier[1].

Ex concavis crateribus craniorum:
Ur Biugvidum hausa:
Uit de holle bekers van bekkeneelen:

Non gemit vir fortis contra mortem
Syter ei drengur vid dauda
Hij zugt niet, die kloek is, tegen de dood:

Magnifici in Odini domibus
Dyrs ad [b]Feolins husum
In des (doorlugtigen / grootmagtigen) Feolins huisverblijf,

. . . . . *Non venio desperabundis*
. . . . . Ei[1] kem[2] eg[3] med eidru
In Vidris Hof, en kom[2] ik[3] niet[1] met wanhopige

Verbis ad Othini aulam
Ord till Vidris[b] hallar[c]
Woorden. . . . . .

a. Balldurfodur; is een bijnaem voor God Odin: om dat Balldur een zijner zonen was: en zinspeelt de Poëet verder op 't gevoelen der Noordelingen, dat de Helden na hunne dood met de Goden aanzaten, om hunne Lekkernijen te genieten, en bier dronken uit de bekkeneelen hunner Vijanden.

b. Feolins / gelijk ook het volgende Vidris / zijn bijnaemen van God Odin / volgens *Ol. Worm.*

c. Deze drie laetste woorden till Vidris Hallar (*In Vidris Hof*) heb ik, om de lammigheid te vermijden, voor de bovenstaende regel in de vertaling gebragt. Widar of Vidar word in de *Edda* een Zone van Odin genoemt, en in 't bijzonder *Een God der Wrake*: gelijk ook hier §. XXVII.

XXVI.

Pugnavimus ensibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] streden[1] met zwaerden.

Hic vellent nunc omnes
Hier villdu nu aller
Hier wilden nu wel alle

Filii Aslaugæ gladiis
Burir [a]Aslaugar braundum
De (geborene / kinderen) van Aslogre met krijgsgeweer

Ama-

Digitized by Google

Amarum bellum excitare
Bitrum hilde vekkia
Eenen bittren Oorlog verwekken[b],

Si exactè ſcirent
Ef vandlige viſſe
Indien zij naeuwkeurig wiſten

Calamitates noſtras
Um vidfarar[1] oſſar[2]
Van ons[2] ſlegt wedervaren[1];

Quem non pauci angves
Hue o-faer ormar
Hoe niet weinige (Slangen / Wormen)

Venenati me diſcerpant
Eiturfullir mig ſlpta
Die venijnig zijn mij (doen ſlijten / verteeren)

Matrem accepi meis
Modernis fek eg minum
Den Moederlijken aert ontfing ik in mijne

Filiis ita ut corda valeant.
Maugum ſuo at hioztum duga.
Zonen, alzoo, dat de herten deugdhaftig zijn.

a. Aſlauger is de Huisvrouw van Koning *Regner* geweeſt.

b. Dat ook daer na deze kinderen hares Vaders dood op *Elle* gewroken hebben, is te zien in *Pontani Hiſtoria Danica.* fol. 140.

c. Deze gevankenis en uitgang van *Regner* word door *Saxo Grammaticus lib:* IX. op gelijke wijze verhaelt. Indien *Pontanus* van deze *Regners* eigene getuigeniſſe ware bewuſt geweeſt, hij zou over 't ſchrijven van *Saxo* niet hebben behoeven te twijffelen.

XXVII.

Pugnavimus enſibus.
Hiuggum[1] vier[2] med hiorve.
Wij[2] ſtreden[2] met zwaerden.

Valde inclinatur ad hæreditatem
Harda lidur at aefve
(Harde / Sterk) (gaet het / nadert het) na 't menſchelijk erflot

Crudele ſtat nocumentum a vipera
Grimt ſtendur grand af nodru
Grimmig ſtaet de bete des adders;

O *Angvis*

Digitized by Google

Angvis *inhabitat* *Aulam* *cordis*
Goin biggur Sal hiarta
De Slange bewoont de Hofzale des herten:

Speramus *alterius* *ad Othini*
Vaendum hins að Vidris[a]
Wij (hopen / waenen) hierom dat God Vidris

Virgam *in Ellæ* *ſanguine*
Vondur[a] i Ellu blode
Roede over Elles (bloed / maegſchap)

Filiis *meis* *liveſcet*
Sonum[1] minum[2] mune ſvella
Door mijne[2] Zonen[1] zal (bleek / blankglinſterig)

Sua *ira* *rubeſcet*
Sin modur roðim verða
en Zijne gramſchap (rood / verhit) worden.

Non *acres* *juvenes*
Ei munu ſnarper ſveinar
Geenſints zullen die wakkere jongelingen

Seſſionem *tranquillam* *facient.*
Sitthurt vera lata.
Hem geruſt gewerden laten.

a. Vidris vondur / (*God Vidris roede*) voor het *zwaerd*. De zin van *Regners* wenſch is dan, dat (1) God zijne zonen mogte doen 't zwaerd uit de ſchede halen; dus zoude men de bleeke of blanke zwaerden zien; en (2) ten anderen, dat Gods Gramſchap in wraek ontſteken zoude tot ſtraffe over *Elle*: en hier op ziet de zinſpeling van door gramſchap verhit of rood te worden.

XXVIII.

Pugnavimus *enſibus*;
Hiuggum[1] vier[2] með hiorve;
Wij[2] ſtreden[1] met zwaerden;

Habeo *quinquagies* . . . . . .
Hef[1] eg[2] ſimtigum ſinna[a]
Ik[2] heb[1] vijftigmael (Volk-twiſtingen / Veld- of zee-ſlagen)

Prælia *ſub* *ſignis* *facta*
Folk[a] oruſtur framdar
. . . . . onder eere-teikens volbragt,

Ex belli

Digitized by Google

Ex belli invitatione *& ſemel*
Fleindings-bode **og eina**
Op (ſpitsgedings aenbieding' / gevegts uitdaging') ook eene.

Minime *putavi* *hominum*
Minſt[b] **hugde eg manna**[b]
(Minſt / Geenſints) dagt ik . . . . . .

Quod *me* *futurus eſſet*
At **mier** **vera ſkylde**
Dat boven mij wezen zoude

Juvenis *didici mucronem rubefacere*
Unkur **nam eg odd at rioda**
(Want nog jong zijnde nam ik het ſpits om 't met bloed te rooden)

Alius *Rex* *præſtantior.*
Annar **Kongur** **fremre,**
Eenig ander Koning, die (vroomer / kloeker) was.

Nos *Aſæ* *invitabunt*
Oſs **munu** **Aeſar** **bioda**
Dog ons meenen nu de Schikgodinnen te ontbieden;

Non *eſt* *lugenda* *mors*
Er **ei ſyrande daude**
't Paſt niet (te weenen om de dood / weenende te ſterven).

a. **Sinna / Senna** (*Lis, diſcordia*, Twiſt). zie *Ol: Worm: Lir: Dan:* 4: *pag:* 166 en 210. En **Folk** (*Populus*, Volk) zie *Gramm: Iſland:* door *Hick:* Ao: 1688 in 4: uitgegeven pag: 20 en 105. dus behooren deze woorden, **Folk** en **Sinna** bij een; waerom ik de vertaling van **Folk** bij 't voorgaende woord **Sinna** gevoegt heb.

b. **Minſt manna** (*Minime hominum*) voor *geenſints.*

XXIX.

Fert animus *finire:*
Fyſu[1] **mut**[2] **hing at haetta:**
't Gemoed[2] wil[1] hier van affcheiden:

Invitant *me* *Dyſæ*
Heim **biode** **mier** **Dyſir**
t'Huis ontbieden mij de Dienareſſen

Quas *ex* *Othini* *Aula*
Sem **fra** **Herians** **Hollu**
Welke uit des Heeren Hof

. . . . . *Othinus mihi miſit*
Hefur[1] Odinn[2] mier[3] ſendar[4]
Mij[3] Odin[2] heeft[1] gezonden[4]:

Lætus . . . . . cereviſiam cum Aſis
Gladur ſkal eg ol med Aſum
Blijde zal ik (Ael / Bier) met de Schik-godinnen

In ſumma ſede bibam.
Á ondvege dreka.
Op de hoogſte zitplaets drinken.

Vitæ elapſæ ſunt horæ
Lifs eru[1] lidnar[2] ſtunder[3]
Des Levens ſtonden[3] zijn[1] (verleden / verloopen)[2].

Ridens moriar.
Laegjande ſkal eg deia.
Lachende zal ik ſterven.

E I N D E.

De vreemde Uitdrukkingen, in 't Vertalen van dit Gedicht zullen menig Lezer, ter oorzake van de Ongewoonheid, mooglijk meer gehindert, dan wel de Schilder-ſpelingen en Grootmoedigheid vermaekt hebben, of anderen, die op dit laetſte meeſt haren aendacht lieten gaen, zullen miſſchien egter den Dichter als al te vreemd, ſtout, en buitenſporig in de Zins-Overdragten verdenken; maer dezen dienen zig te erinneren, dat elke Tael, als ze woordelijk vertaelt zou worden (gelijk alhier, zo wel bij *Ol: Worm*: in 't Latijn, als bij mij in 't Nederduitſch betragt is) wel Overdragten zal vertoonen, die vreemd en wonderlijk voor Vreemden zullen ſchijnen, en die nogtans elk in hare eigene Tael, om hare gewoonheid aldaer, niet in 't minſte vreemd nog buitenſporig klinken: en dus zullen mooglijk en niet onwaerſchijnlijk die Overdragten, welke ons in dit Gedicht het allerſtoutſte toeſchijnen, ten tijde van dezen Noordſchen Dichter in zijne Tael wel al oud, en zeer gemeerzaem, en derhalven al te gewettigt geweeſt zijn, om die te verwerpen of daer van af te wijken. Ten minſte dunkt mij, dat ik dezen Oud Noordſchen Dichter te kort zou doen, zo ik verzwege, dat ik tot nog toe op verre na niet onder eenig overblijffel van Oud-Duitſche Dicht of Rijm zo veel blijk van Poëzij of Schilder-Geeſt gevonden heb.

ONDER-

Digitized by Google

ONDERZOEK
OVER ONZE
NEDERDUITSCHE LETTERKLANKEN

Eerſte Verhandeling.

Wegens de Schikking der Letteren, *gewoonlyk* Spelkonſt *genaemt.*

Zevende Redewiſſeling.

N. en L.

N. VEelheid van werk, en vereiſch van af te breken, waren oorzaek, dat we laeſtmael verzuimden een voor-beſchik te maken over welke ſtoffe onze tegenwoordige Redenwiſſeling zou vallen; evenwel verwagt ik niet, dat onze bijeenkomſt vrugteloos zal zijn, overmits ik agte, dat men in het onderwerp, 't welk ik op het ooge heb, u niet onbereid kan vinden, ik meene onze Nederduitſche *Spelkonſt.*

I. Verdriet en nutteloosheid van de gewoonlijke Letterkrakkeelen over de *Daaglijkſe Spelling.*

L. Zeg liever *Spil- of Quel-konſt:* want over al het *Grammaticael* word zo veel mondelinge kibbeling niet gemaekt, als over die beuzelarije alleen.

Elk ſchijnt in zijne voorgewende verbetering wel daer op te doelen *dat men Spellen moet zoo als men ſpreekt*, dog hoe men ſpreekt, of ſpreken moet, is dan 't verſchil. Meeſt ijder diſcht zijne eigene uitſpraek, of die van zijne Geboorte-ſtad, als het beſte rigtſnoer voor, zonder acht te geven op de verſchillige Uitſpraken (*Dialecten*) der gelijk-regt-hebbende ſteden, of op de onderſcheidene klanken, die tot de *Gemeene-lands Dialect* behooren: buiten den Schrijver van de *Idea* vond ik geen eenen die in Letterkonſtige Leſſen zulks gade ſloeg.

Weinigen vond ik 'er, die in 't verhandelen der Klanken opmerking namen op der zelver verſchillige vorming, terwijle nogtans daer uit al

Digitized by Google

haer onderſcheid ontſtaet, en ook weinigen, die zig teder genoeg van gehoor toonden om 't fijne onderſcheid te agterhalen.

Onder de genen die, na hare uitſpraek luiſterende, meer klanken bemerken, dan ons Letters door 't gebruik zijn nagelaten, en daerom nieuwe Letters of Teekenen zouden willen invoeren, vind men meeſt al, dat ze zig ten onregte ſtooten aen de dubbel-ledige gedaente van ſommigen onzer Letteren, als CH, OE, EU enz: en deſwegen met eene noodelooze menigte van nieuwe Letterteekenen den Lezer zouden bezwaren, voegende bij dezen miſſlag nog een' nieuwen, van hare vinding of ſchikking tot een algemeen gebruik ſterk aen te prijzen, als geen onderſcheid makende tuſſen 't gene tot het daaglijkſe bedrijf vereiſt word, en tuſſen 't Naeukeurige ('t *Critique*) dat voor de Letterkundigen dienſtig is.

Weinigen vond ik ook, die niet of op ſtrijdige of op verſtrooide grondſlagen redeneerden, en niemand die uit eenvoudig begin alle zijne redengevingen over die ſtoffe ging afleiden.

Hoe gebrekkig veelal tot nog toe over dit ſtuk gehandelt zij, elk nogtans zingt even hoog een toon, ja de minſte die ooit Letter aen den druk vertroude, durft meeſterlijke tael voeren, even of hij den Gordiaenſen knoop zonder 't zwaerd van Alexander wiſt te ontbinden, en wetten, of ten minſte raedgevingen, voor te ſchrijven, die elk redelijk menſch behoorde te volgen. Ik voor mij ben al langen tijd in dat zelfde gevoelen geweeſt, 't welk ik onlangs bij onzen Vader der Nederduitſe Digteren *J. v. Vondel* in de Voorreden van zijnen *Palamedes* vermeld vond, naemlijk, *dat hij ten opzigte van de Spelling' meeſt den gemeenen ſleur volgde, uitgezeit in weinige dingen, als ook agtende dat 'er zo veel niet aen gelegen is, als zig ſommigen wel inbeelden*; zeggende ook een weinig verder, *dat, zou men hier af iet zekers beſluiten, het noodig ware, dat een tweede Cadmus verreze, die meer Letters vond, en het A-Bee verrijkte, en dat wij voor-eerſt de Griekſche Eta, en de Deenſche OE moeſten invoeren, en daer tegens eenige Letters mogten verwerpen.* Dog zulk een hervorming van 't Gebruik verwekte ligt een bittre Lettertwiſt; men houde mij ten goede dat ik die kibbelingen niet veel tijd-ſpilling waerdig agte; naeulijks zou ik luſt hebben om rekenſchap van mijn gewoonte van ſpellen te geven, veel min om eenen ander daer in leſſen voor te ſchrijven.

N. Ik eiſch ook nogte 't een nogte 't ander: maer ik doelde op uwe *Aenmerkingen*, die gij voor eenige jaren over die ſtoffe op het papier bragt, op dat we hier na met vrugt mogten ſpreken over 't gene ik wegens de onderſcheidene Spreekwijzen (*Dialecten*) te vragen heb.

L. Dat onderzoek ondernam ik wel eer om mij zelf te voldoen, en dit opſtel maekte ik ten dienſte van een mijner vrinden, die reets een ruuw denkbeeld bezat van 't verſchil onzer *Dialecten*: dog deze Aenmerkingen zien alleen op de *Critique Spel-kunde*, zonder 't Gemeene gebruik daer aen te verbinden.

II. Onderſcheid tuſſ.

Ik merk de Letter-Spelling tweeſints aen, voor eerſt als Burgerlijk (*Politice*

Digitized by Google

litice), hebbende haer opzicht op zulk een Algemeen en doorgaend Gebruik, waer in de Voornaemſte Schrijvers meeſtendeels over een komen; en ten andere als Natuerkundig en Naeukeurig (*Phyſicè & Criticè*), ruſtende op een natuerkundige Overweging van de onderſcheidene Klankvormingen, en op een naeukeurige Rede-ſchifting op zulk eene Overweging gebouwt.

ſen de *Burgerlijke* (of *daeglijkſe*) en tuſſen de *Critique* (of *Phyſique*) Spelling.

De *Burgerlijke*, welke op het doorgaende agtbare gebruik is geveſt, is bij mij van zulk een gewigt, dat ik die ten eenemael aenzie als een Gewoonte-regt, 't welk tot de Gemeente behoort, en dies ook voor zoo verre haer geheiligt ontſach verdient, op dat men niet vervalle in beklaaglijke verwerringen en moeite, door ſtrijdige Spellingen, die den zin der woorden verbijſteren; en op dat ook niet alle de agtbare en lofwaerdige ſchriften onzer beroemde Letterhelden in hare verdiende waerde en eere verkort, en voor den naekomeling minder nut werden. *Politicè* dan ruſt ik in het agtbare Gebruik zonder tegenſtribbeling, zonder andere gewoonte te willen invoeren, ſchoon 'er bij uitpluizing (*Criticè*) wat op te zeggen is. Zoo vind ik ook dat ieder Tael *politicè* een eigen Gebruik van Spelling heeft, dat onder hare Geleerden doorgaet en ſtand houd, ſchoon 'er *Phyſicè* vrij wat aen hapert, waer van het *Franſch* ons een aenzienlijke proef verſtrekt. Indien ſo jaren herwaerts elk onder ons op dien voet zig gehouden had, geen vreemdeling zou reden gevonden hebben om te klagen over de velerhande Spelling bij de hedendaegſe Nederduitſche Schriften.

Dog als *Phyſicus* agt ik dat het elk vrij ſtaet om op zijn naeukeurigſt (*criticè*) deze Stoffe te onderzoeken, als kunnende geſchieden niet alleen zonder hinder of leed te doen aen 't Gemeen, maer met vrugt, tot opſcherping van 't verſtand, om te leeren kennen, wat Klanken tot onze Tael behooren; waer in ze onderſcheiden zijn; hoe die gevormt worden; welke gemengt zijn, of niet; welke Letterteekens ons door 't Gebruik overgelevert zijn, om die uit te drukken; of we ook voor elken bijzonderen Klank een bijzondere Letter hebben, dan of niet een zelfde Letterteeken te mets voor meer als eenerhanden Klank dient, en of niet wederom eenige gemengde of dubbele Klanken door eene enkele Letter worden uitgebeeld; in welk *criticq* onderzoek voor al te betragten is, dat men zo min nieuwe teekenen neme, en zo min van de gewoonlijke of meeſt bekende afwijke, als eenigſints mooglijk is, op dat niet door te veel vreemds de moeilijkheid meerder werde dan het nut: Wijders ſtrekt zulk een onderzoek niet alleen tot vermaek van dien, die luſt ſchept in 't Natuerkundige, maer ook om door dit middel de eigenſchappen der onderſcheidene *Dialecten* elkander ten netſten verſtaenbaer te kunnen voorſtellen.

III. Nut en vermaek der *Critique* Spelkunde.

N. Ik wiſt wel dat we hier in op eene hoogte lagen; zeker, zo laſtig en beuzelagtig de gewoone kibbeling en ſtreng-houding omtrent de daeglijkſe Spelling mij voorkomt, zo heerlijk en waerdig agt ik dit uw gemelde *Critique* en *Phyſique* onderzoek; vermits hier in zig openbaert de hoog-

hoog-verwonderens-waerdigheid van de weinigte der klanken, door welken niet alleen de woorden van onze Tael, maer ook van alle Talen, die elders zijn, gevormt worden. Dus wandelen wij langs den weg en 't voetſpoor onzer al-oude wijze Voorvaderen, die eertijds door natuerkundige beſchouwingen en zeer-naeu-luiſterende opmerking dit tedere onderſcheid der Klanken zo verre hebben uitgevonden; dat ze daer door den grondſlag leiden van alle volgende Letter-geleertheid, toen zij deze vinding verrijkten met Merkteekenen of Letters om ieder dier gevondene Klanken te verbeelden: hier uit ſproot dan deze Onwaerdeerlijke Kennis van in geſchrift door weinige Teekens onze gedagten aen een ander te doen verſtaen; terwijl men te voren zonder deze wetenſchap, op zijn beſt, niet nader zig kon uitten, dan armmoedig door *Characters* of Merken die ijder voor een woord of zaek dienen, na den trant van 't oude Gebruik der *Egiptenaren* en van 't hedendaegſe der *Chinezen*, waer toe een onnaſpeurlijk getal van Teekens van nooden is, en 's menſchen levenstijd te kort ſchiet in 't leeren, uit hoofde van de onnoemelijke verſcheidenheid der zaken.

IV. Edelheid van de Vinding van 't onderſcheid der Letterklanken.

L. Mijn Heer wekt mijne verwondering op nieuws weder op; want de vinding van 't Onderſcheid der Letter-klanken agt ik, dat in ſchranderheid opmag tegen de edelſte, die ooit uit 's menſchen herſſenen voortquam. Om door *Characteren* ieder woord of zaek te leeren uitbeelden, wierd meer Werklijkheit dan hoogen Geeſt, meer Onvermoeitheid dan naeukeurig Onderzoek vereiſcht. Maer wat anders had het in, die ſnelle t'ſamenkoppeling te onderſcheiden, en te vinden uit hoe weinigerlei klanken die beſtaen; jae laet ijder vrij, hoe fijn zelf van gehoor, (mits dat hij onbedreven zij in Zang- of Speel-konſt) een ervaren' konſtenaer bezig vindende op ſnaer op pijp, eens naeſpeuren uit welke bijzondere klanken 't gezang en de leiding van 't geluid beſtae: verre van daer; zo de roering wat ſnel gaet, hij zal ze niet kunnen tellen; en onvergelijkelijk ſneller dan de ſnelſte Toon-leiding rollen de Letterklanken over onze tonge; ja zelf zo ſnel dat niemand de klanken kan onderſcheiden van eenen die hem een vreemde tael te voren ſpreekt, niet tegenſtaende hij de klanken van zijne eigene ſpraek, die van gelijke natuer en ſlegts in t'ſamenſchikking verſchillende zijn, reets naeukeurig heeft leeren ontleden. Met regt mogen wij dan uitroepen, ó, hoe fijn van oordeel hoe naerſtig in 't onderzoeken zijn die Geeſten geweeſt, die allereerſt zo edel een klankſchifting' hebben uitgevorſcht!

V. Aenmerking of de Letter-vorming ouder zij dan de Zundvloed.

N. Hoe komt u de bedenking der Geleerden te voren die de Lettervinding ouder dan den Zundvloed ſtellen?

L. Zo die waer was, hoe zou 't begrijpelijk zijn dat eenigen van *Noachs* nakomelingen, als tegenwoordig nog de Sineeſch, en eertijds de Oud-Egiptenaer, dien laſtigen uitdruk van *Characteren* zouden onderhouden hebben? Wien zou 't geluſten, die immer geleerd had met dertig Letter-

tee-

Digitized by Google

teekenen, of minder, alle zijne gedagten uit te drukken, zig over te geven tot een gebruik daer in hij met andere honderd-duizend minder vermogen zou dan met die dartig? zelf die Characterkonſt, hoewel naer alle ſchijn de oudſte, vermits gemaklijkſt te vinden, en ſchoon ijder ſchrander Huisvader van de eerſte tijd bevoegt en bequaem was om onder zijne Huisgenooten zulk een konſt vaſt te ſtellen, is waerſchijnlijk van nog jonger dag als Noachs tijden; ware het anders geweeſt, men had ligtelijk onder alle Volkeren ſedert de Verſpreiding een algemeen overblijffel daer van gevonden; terwijle in tegendeel niet boven twee of drie Volkeren die gebruikt hebben, waer van ijder, vermits verre van een geſcheiden geweeſt zijnde, als eigen vinder van zijne *Characteren* te ſchatten is.

Maer om weder ter zake te komen. Het vermaek in de natuerkundige beſchouwingen heeft mij wel eer tot het *Critique* onderzoek van die ſtoffe aengeſpoort.

Geen hinder nogte verwarring kan 'er ook ſpruiten uit dit onderzoek, om dat het gevondene niet tot daeglijks Gebruik, daer nieuwe Teekenen boven de Letters te laſtig komen, maer ſlegts als een Natuerkundige overweging word voorgeſtelt; alſchoon men dan dwaelde in zijn' grondſlag, het behoeft niet verder als Stellinger-wijze (*Syſtematicè*) aengemerkt te worden. En, zo 'er al onder de *Critique* onderzoeken metter tijd eenige manier zig opdoen mogt, die zonder gevaer van verwarring, zonder veel moeite, dienſtig zou konnen zijn voor 't Gemeen, die keure zou ik rekenen aen niemand beter te behooren als aen *'s Lands Hooge Overheid*, 't zij Haer EE: of door voorgang of door laſt zulk een nieuw Gebruik geluſteden te wettigen en te doen gelden.

N. Dit voorberigt is genoeg om te verwittigen met welke oogen men uw Opſtel van 't Onderzoek diene aen te zien. Na mijn geheugen, van toen ik het zag, hadje uit keurlijkheid de Spelling van 't zelve in uwe *Critique* form gebragt, om alzoo in eenen opſlag te kunnen gewaer worden, waer in, en hoe weinig uwe gewoonlijke Spelling (die gij na 't agtbare Gebruik ſchikt) van deze *Critique* verſchilt. En, dewijl we 't hier in eens zijn, dat dit Onderzoek als een Voorlooper den weg dient te baenen, om de beduidinge der *Dialecten* gemak en licht toe te brengen, zo verwagt ik ook niet anders als uw toeſtemmen, dat dit uw Opſtel onmiddelijk hier op volge; verzoekende wijders het zelve nu nog eens nader te mogen overlezen, als wanneer ik aenneem, 't gene ik opmerk, vrijborſtig te zullen inbrengen.

L. Ik zie niet hoe ik het verbij kan, als we, volgens uw voornemen, na dezen tot het onderzoek der *Dialecten* met hope van vrugt zouden overgaen. Zie daer dan, mijn Heer, het begeerde; voldoe uwen luſt, en vergeet uwe beloften niet.

Digitized by Google

Aanmérkingen

Over de

CRITIQUE SPÉLKÚNDE

Onzer

Hóllandſche Spraake.

I.

Voor-Verbaal. *De Spélling onzer déftigſte Schrijveren, voldeet beeter aan de waare úitſpraak dan die bij éénig ander vólk mij beként, en ſchóún ze te méts in gevallen van klóin belang verſchillig zij, ze hóud égter zó veel proeve, dat, eene úiterſte volmaaking voor daaglijks gebrúik, zonder klém van eene agtbare hand, te willen invoeren, eenigſints rúikt na Drift tót wat Niews, óf na Ontijdige Néthéid. Om béiden te ſchuuwen bediene ik mij méést al van de Gewoonlijke. Het rówt mij nógtans niet dat de láſt tót beſchaaving der gedagten mij wél-éér aandreef tót eene vrije naaſpeúring onzer Klank-kúnde. Hoe ik het vond, déële ik uu thans meé, op uuw verzoek. Het geene gij goedkeúrt, behówd voor uu; 't geene gij niet verſtaat, vraag naader; 't geene gij kwaad vind, verwérp. Deeze Aanmérkingen zúllen ten minſte uuwe gedagten kúnnen ophélderen, zóó weegens eene goede Uitſpraak, die de grondſlag is van Wélſpreekendhéid, als weegens de teedere onderſchéiding van ſommige Klanken onzer beſchaafde Geméene-Lands-Spraake. Deeze worden alhier aangeweezen door Téékenen booven de Létters, aangezien, ter órzaake dat wij méérder Klanken als Létters in gebrúik hébben, zonder dit behúlp, aan de Létterkúndige* Critique *verhandeling haar volleedig beſlag niet te geeven was; nógtans bedoelde ik, om zó min moechlijk ware van 't Gewoonlijke af te gaan.*

II.

Onderwérp en óógmérk van de Spélkúnſt, *vólgens 't* Critique. *Alle de verſchíſchte Klanken eener beſchaafde Taele volmaektelijk en wiskonſtig door Léttertéékenen úit te drúkken, is het onderwérp en óógmérk van de Naewkeúrige* (Critique *of* Phyſique) *Spélkúnſt: dóg de Búrgerlijke, die tót het daeglijkſe gebrúik behóórt, neemt de agtbaerſte gewoonte tót haer voorbeeld.*

III.

Énige Grondſlag *Tót de volmaakte úitvoering van de* Critique *Spélkúnde is ſlégts één énige grond-*

Digitized by Google

grondſlag van nóóde, naamlijk, dat ijder bezondre Klank, zó korte als lange, zijn éigene Léttertéeken hébbe, en dat gevólchlijk ieder bezonder Téeken, zonder overtóllighéid, in zúlk ecne órde geſchikt ſtaa, gelijk élks veréiſchte Klanken in de beſchaafde Spraak' agter één worden voortgebragt. *van de* Critique Spélkúnde.

IV.

Dóg zonder waere kénnis van het onderſchéid onzer Klanken, en van ijders éigene Léttertéeken, is 't onmoochlijk deeze Reegel te voldoen, van te Spélen, gelijk men beſchaefdelijk ſpreekt. *'t Vereiſcht hier toe.*

V.

Om hier toe te geraeken, heb ik, onder eene vlijtige opmérking' in 't hóóren, mij bedient van twéé middelen: het éérſte was een onderzoek van de onderſchéidene Vórming der Klanken; en het andere ſtrékte tót eene Toets en Proeve, óf de geſtélde Léttertéikens, na élks éigene aert úitgeſprooken zijnde, 't begéérde woord te ſaemen úitmaeken; deeze Proeve beſtond in een' veelvóúdige én ongewoone Léttergreep-ſnijding': als bij voorbeeld; het woord gebrúikelijk, *zó het wél geſpélt zij, lijd géène verandering in de éigenſchap zijner Klanken, ſchóón de Snijding verſchillig valle;*

als Ge-brúike-lijk
óf Geb-rúikel-ijk
óf Geb-rúik-e-lijk
óf Ge-brúik-e-lijk, *enz:*

mits dat men zig wagte van eene ongewoone óf te lamme túſſenpózinge in het ſaemenbinden der Léttergreepen, en, dat men, zóó bij dit woord, als bij alle anderen, géène zagte E *úitſpreeke als de harde* É, *géène zagte* O *als de harde* Ó, *en géénen Kort-klinker lang, nógte Lang-klinker kort; nógte óók dat men éénig Dúbbeld-létter-téiken, 't wélk eenen waeren énkelen klank verbeeld (als daer zijn de* OE, EÚ, CH, *en wijders alle de verlangde Klinkers), in de Létter-ſnijding van-één ſchéide. Door behúlp van deeze Toetſe vond ik misſlaegen, die ik te vooren niet bedacht. Twéérlei hande Middelen om 't veréiſch te bekoomen.*

VI.

In 't Onderzoek van de Klank-vórmingen doen zig op twéé gants onderſchéidene ſoorten. Bij de ééne behóúden de Klanken, van 't begin tot het éinde, hoe zéér ze mogten verlangt wérden, een zúiver ſtérk-doorgaend en eevendragtig gelúid, welks Vórming geſchied zonder énige volkoomene toeſlúiting' van Keel', Tong' of Lippen; deeze voeren den naam van KLINKERS (Vocales). *De anderen lijden géène zúivere óf héldere Verlanging', als beſtaande alléén in een zeeker Sis-gelúid, dat voor óf naa de Klinkers, min óf méér hélder en ſnél, na maate van de onderſchéidene trapsgewijze ſlúiting' van Tong' en Lippen, gevórmt werd; deeze noemt men MEDEKLINKERS* (Conſonantes). *Onderſchéid tuſſen de Vórming der* Klinkers *en* Medeklinkers.

Digitized by Google

VII.

Van de Vórming der Klinkers IE, I, *en* Y (*óf* IJ); E *en* EE; É *en* ÉÉ; A *en* AA (*óf* AE); Ó *en* ÓÓ; O *en* OO; Ú *en* EÚ; UU (*óf* UE); *en* OE.

In de Vórming der Klinkers *beſpeúre ik tienderléye kénnelijk-onderſchéidene graeden van rúimte túſſen Tong' en Verheemelte.*

Uit den éérſten, bij wélken 't midden der Tong' zig opkrúlt langs 't Verheemelte, en in 't midden', op het hóógſte, het zélve bijna aenraekt, ontſtaet de zagte Lang-klinker, *die men door* IE *úitbeeld, gelijk bij 't woord* DIE.

Wannéér de rúimte tot den twéeden graed overgaet, bij wélken de naeſte naedering túſſchen Tong' en Verheemelte wat agterwaerts wijkt (gelijk bij élken graeds-oovergang geſchied) zó word daer úit gebooren onze ſchérpe Kort-klinker I, *als bij* MIN; *en deeze tót omtrent op het dúbbeld verlangt zijnde onze* Lang-klinker Y (*óf* IJ), *als bij* MYN (*Meus*) en LYDEN (*pati*), *mits dat men* Y *úitſpreeke, vólgens Geméén-Landſe Dialéct, dóg niet vólgens de Rijn- en Amſtel-landſe, waer in ze klinkt eeven als de twééklank* ÉY (*óf* ÉI), *nógt' óók niet als de plat-Rotterdamſe, waer in ze bij na eeven éens lúid als de* IE. *De Latynſche* Y, *ſchóón die van de Griekſche* Ypſilon *ontléént is, hébben onze Drúkkers ſeedert eenige jaeren het zélfde doen gélden als onzen* Lang-klinker IJ. *Ik twiſte hier niet oover de Gedaente der Létters, maer handele van onze Klanken, en wélke Léttertéikens daar voor gangbaer zijn. 't Gebrúik geeft de Waerde zó wél aen de* Characters *als aen de Woorden.*

Bij den dérden graad, al vérder voortzakkende, komt onze zagte Kort-klinker E, *als bij de woorden* TE *en* DE; *en verlangt zijnde de* EE, *als* WEEK (*hebdomas*). *Indien men agter deeze zagte* E *onmiddelijk den Klank van onzen ſcharpen* I *liet vólgen, zó zów men een' Twéé-klank óf Dúbbel-klinker maaken, die in gelúid weinig verſchillen zów van onzen boovengenoemden* Lang-klinker Y (*óf* IJ).

Bij den vierden zakt de Tong nóg al vérder, en word onze héldre óf ſcharpe Kort-klinker É *gevórmt, als in 't woord* BÉL; *en verlangt zijnde de* ÉÉ *als bij* WÉÉK (*mollis*). *De* Stigtenaers *ſpreeken deeze* ÉÉ *eeven-éens úit als 't Gebléét der Schaepen; de* Maezenaers *wat zagter, en minder van de zagte* EE *verſchillende. Dat zélfde Gelúid van deeze Stigtſe* ÉÉ *is bij ons in 't Algeméén óók in gebrúik omtrent ſommige woorden, ten opzigte van welke de Spreeker óf Schrijver zijne keúre heeft, óf hij den klank van* ÉÉ *óf* AA (*óf* AE) *gelieve te neemen; als* ZWÉÉRD *en* ZWAERD (*óf* ZWAARD); RÉGTVÉÉRDIG *en* REGTVAARDIG (*óf* REGTVAERDIG); *enz.*

Bij den vijfden vind ik onze Kort-klinkende A, *als bij* MAN; *en deeze verlangt zijnde onze* AA (*óf* AE), *als bij* MAAN (*óf* MAEN).

Onder alle de Klinkers *is de* A, (*vermits die nógte door Tong', nógte door Lippen belémmert word*) *de Kragtigſt-klinkende, waerom ik onder de anderen in 't vergelijken, zúlk éénen* Klinker *den* Hélderſten *óf* Schérpſten *óf* Hardſten *zal noemen, wélks vórming naeſt aen die van de* A *komt.*

Tót dús vérre had men zig niet zéér te bekommeren met de Lippen, die vrij mogten oopen-ſtaan, dewijl de Tong genoegſaam was voor de veréiſte bepaaling' van rúimte, maar vérder gaande, moeten deeze zig allénskens ſlúiten,

zó

Digitized by Google

zó de Toon-klank, in de Keel gemaakt, in den Mond zijne bepaalde Léttervórming' érlangen zal. *

Bij de zésdē verwijdering word de héldre óf harde Kort-klinkende ó *gevórmt, als bij 't woord* SLOT; *en, verlangt zijnde, onze* óó, *als bij* DÓÓP.

De zeevende graad bréngt de zagte óf doffe Kort-klinkende o *voor den dag, als bij* BOT (*ſtupidè*); *en lang zijnde onze* oo, *als bij* DOOR (*per*).

In den agtſten komt onze ſchérpè Lang-klinker EÚ, *als bij* DEÚN, *en kort zijnde onze ſchérpe* Ú, *als bij* DÚN.

Bij den neegenden onze zagte Lang-klinker UU (*óf* UE), *als bij* ZUUR (*óf* ZUER.

En úit den laetſten graad ontſprúit onze Lang-klinker OE, *als bij* ZOET.

Dat EÚ *en* OE *zúivere* énkel-klinkers *zijn.*

Deeze Klanken EÚ *en* OE, (*hoewél door dúbbel-leedige Téikens úitgebeeld*) *hébben de éigenſchap van zúivere en volmaakte* énkel-klinkers, *want, hoe zéér ijder van die verlángt wérde, hij zal in 't begin en éinde eevenééns lúiden, 't wélk bij géénen andren dan bij een' waaren* énkel-klinker *geſchieden kan; derhalven is ijder van deeze Dúbbel-téékenen altóós als onverdéélt aen te mérken, en verdienen* criticè *húnne éigene plaetſen onder ons* A-Bee; *zonder dat men zig behoeve gebonden te hówden, óf te ſtóóten, aan ijders gewoonlijken naam, die bij misſlag dúbbel-klankig genoomen is, ter óórzaeke van deezer Létteren gedaente. Voor omtrént één éew gebrúikte men dikwijls* UE *voor onze teegenwoordige* EU, *en weederom* EU *voor onzen* Lang-klinker UE; *gelijk óók* OU *voor onze t'hans gewoonlijke* OE; *en voor omtrént* 2, 3, *éewen ſchreef men óók* OR *in plaatſe van* OO. *Ten opzigte van de naamen van onze* EU *en* OE *heeft men gééne anderen te zoeken, als zóó als ijder klinkt, eeven-gelijk bij alle onze andere* énkel-klinkers *geſchied: die niewe naamen zúllen gééne dúiſterhéid meedebréngen, dewijl zij de zaaken zélf úitdrúkken. 't Is óók nóódelóós dat men na andere Léttertéikenen tót deeze Klanken omzie, dan deeze van ooverlang gebrúikelijke; alzó niewighéid laſtig valt, en deeze beként en zonder dúbbelzinnighéid zijn.*

Van de Gemeénſchap túſſen U, EÚ.

Hoewél niet zonder misſlag onze ſcharpe Kort-klinkende Ú *den zélfden naem voert, als onze* altóós-Lang-klinkende UU (*óf* UE), *niettemin heeft onze* Ú *den zélfden ſtand van Mond en Lippen, als onze* EÚ, *en is in gelúid niet anders als de* EÚ *op haer kortſt úitgeſprooken.*

Waarom de IE, *de* OE *en de* UU (*óf* UE) *géén' éigene* Kort-klinkers *hébben.*

De moeilijke voortdrijving van Klank, ter óórzaake van de gróóte rúimte in den Mond, en éngen doorgang túſſen de Lippen, laet niet toe dat deeze Lang-klinkers UU (*óf* UE) *en* OE, *gemakkelijk (gelijk de Hóllandſe úitſpraak de vloeyendheid bemint) en teevens kort wérden úitgeſprooken: zóó belét óók de úitneemende éngte túſſen Tong en Verheemelte, dat de Lange* IE *géén' éigen'* Kort-klinker *heeft.*

Van 't noódelóóze verſchil túſſchen AA *en* AE, *en túſſen* UU *en* UE.

Wannéér één zélfde Léttertéiken nuu voor deezen dan voor dien Klank dient, zúlks is een gants verwérpelijk gebrék in 't Critique, *dóg als twéé of méér ver-*

* Het betoog van dat de Toon-klank, in de Keel gemaekt, zijne bepaelde Lettervorming in den mond moet erlangen, is hier gespaert, tot een nader Natuerkundig onderzoek over de Klank-making, in de volgende Redewiffeling.

Digitized by Google

verſchíidene Léttertéékens voor één' en den zélfden klank verſtrékken, zulks kan nimmer deeren, zó min als dat twéé woorden éénen zin betéékenen. Op dien voet bedien ik mij onverſchillig van AA *óf* AE, *en van* UU *óf* UE, *vermits ik zó wél de* AE *als* AA, *en de* UE *als* UU, *eeven gelijk óók de* IE, *de* OE, *en* EÚ, *als ondéélbaare Téékens in deczen aenmérk, zóó dat* AA *en* AE, *bij mij één zélfden Klank bedúiden; zóó óók* UU *en* UE: *anderſints ontkén ik niet, dat* AA *en* UU *onze éffene doorgaende úitſpraek, en dat* AE *en* UE *en* IE *de eenigſints dúbbel-klankige van ſommige Zúid-Hóllanders nétter ſchijnt úit te beelden. Men zówde 't óók daer voor konnen howden, dat de Geméénen-landſe Spraeke méér trékt na 't dúbbel-klankige, als óf deeze Klinkers op de korte* E *overrólden, en dat daerom onze vermaerdſte Schrijvers van de voorige ééw, als die de éigenſchap onzer Geméénelands-Spraeke bedoelden, niet ten omrégt zig van de Téékens* AE, IE, *en* UE, *bedient hébben: maer als men daer teegen overweegt, dat deeze dúbbel-klankige úitſpraek thans bij de Steeden minder is als op 't platte land, en dat de Steé-lieden van élk beſchaefder van Tael geägt worden dan de Land-lúiden, en dat gevólchelijk de eevendragtighéid van Klank de beſchaefthéid naeder aenwijſt, zó zówden* AA *en* UU *wel den voorrang verdienen; maer alle deeze en andere twijffelingen van oóverwigt ſnijde ik af, als vrúgtelóós, vermits ik ijder deezer genoemde Téékens als ondéélbaer aenzie; dit is mij eeven gemaklyk als dat ik de Italiaenſe Schrijf-a, die úit o en i beſtaet, als ondéélbaer aenmérken moet.*

Wijders, wannéér in dezélfde Léttergreep géén Mede-klinker *vólgt, zó is wel de mééſte gewoonte der Geléérdſten, dat men, alhoewél de verbeelde Klank lang zij, ſlégts de korte énkele* A, *en énkele zagte* E *en* O, *na den trant van veele andere Vólkeren ſtélt. Dóg dit kan niet voldoen in 't* Critique, *alwaar Lankhéid en Korthéid altóós (en derhalven zó wél in dit geval, dan wannéér een Meedeklinker de Léttergreep ſlúit) haare aanwijzing begééren.*

Het kwam mij voor als iet mérkwaerdigs, 't geen ik onlangs bij Ericus Ericius Pontoppidanus *in zijne* Grammatica Danica p: 17, *vond aengehaelt, dat réédſ de ówde Latijnen de verdúbbeling van* Vocalen *ten téiken van Verlanging gebrúikt hébben, bewijzende zúlks met de getúigeniſſe van* Victorinus „ Afer, *lúidende aldús*: Nævius & Livius, cum longa Syllaba ſcribenda „ eſſet, duas Vocales ponebant, ut *aara, voocem, feelix.* Sequuta ætas „ uſurpavit pro geminatione Lineolam, quæ ſuperpoſita, *ã, ẽ, õ, ũ; I* „ vero longiori figura produxit, ut *VIvus, ÆdIlis.*

Van 't verſchíilende onderſchéid túſſchen EE *en* ÉÉ *en túſſen* OO *en* ÓÓ.

Gelijk het onderſchéid van Spélling túſſen de Langklinkende EE *en* ÉÉ, OO *en* ÓÓ, *veeltijds bij de teegenwoordige Schrijvers word naagelaaten, zó word zélf het onderſchéid in de Uitſpraak bij ons, en de geenen die túſſen Noord-Hólland en den Rijn woonen, niet waargenoomen, als gebrúikende alléén de zagte lange* EE *en* OO; *waar door wij niet alléén zondigen teegens de Gemééne-lands* Dialéct, *maar óók vervallen in een' Dúbbelzinnighéid van woorden; van 't wélke veele Zúid-Hóllandſche Steeden, en andren van onze Nederdúitſche Provintiën, die dit onderſchéid in agt neemen, vrij zijn. De Volmaakthéid veréiſt onderſchéid in de Klanken, en dit weederom onderſchéidene Létter-Téékenen. De agtbaarſte Schrijvers, in 't bloeyendſte van de voorgaande*

Digitized by Google

de ééw', bedienden zig in de Gemééne Spélling van dit vólgende onderſchéid, „ Dat ze, wannéér in één zélfde Léttergreep' géén Meede-klinker vólgt, „ voor de zagte Lang-klinkende EE en OO eene énkele E en O, én voor „ de harde ÉÉ en ÓÓ, eene dúbbele EE en ÓO, gebrúikten, *dús ſchreeven zij* WEKEN (*Hebdomadæ*), *en* WEEKEN (*Mollire*), *en* HOPEN (*ſperare*) *en* HOOPEN (*accumulare*), *dóg niet het ééne voor het andere. Zó lang men in 't Gemééne Gebrúik gééne Téékens booven de Létters plaetſt, is dit onderſchéid nóg het volmaaktſte, waarom ik, búiten 't* Critique, *dat opvólg'; maar anderſints is het vérre niet genoeg; want, behalven dat men dan niet altijd een lang-tééken gebrúikt daar de Klank lang is, en dat men daarenbooven, aan één en 't zélfde Tééken nuu eene verbeelding van een korten dan van een' langen Klank toeſchrijft, zó ſchiet dat gebrúik óók te kort, om het onderſchéid túſſen* EE *en* ÉÉ, *en túſſen* OO *en* ÓÓ *aan te wijzen, wannéér in dezélfde Silbe een Meede-klinker agteraankomt, 't wélk meenigmaal gebeúrt, zó dat in 't* Critique *de Téékens van nóóde zyn.*

Van 't verléiſchte onderſchéid túſſen Y *en* ÉY (*óf* ÉI).

Onze Amſtel- en Ryn-landſe Dialéct *ſteekt óók verwart in de Uitſpraek van* Y *en* EY *óf* EI, *als ſpreekende onzen* Enkel-klinker Y *verkéérdelijk zódaenig úit, als onzen* Dúbbel-klinker (*Dipbtongus*) ÉI (*óf* ÉY): *dús klinkt eeven éens bij ons het woord* WYKEN (*Cedere*) *en* WEYKEN (*Mollire*), *enz: waer door 't ons moeilijk valt désweegen in 't ſchrijven niet te dwaelen; want, ſchóón wij 't verléiſchte onderſchéid in de úitſpraek' miſſen, nóóit was 'er Schrijver van waerde onder ons, die dat in 't Spéllen zócht oover te ſlaen. De meeſte Hóógdúitſchers zijn niet alléén aen dat zélfde gebrék in de úitſpraek' vaſt, maer hébben 't onderſchéid in 't Schryven óók verlooren, gebrúikende overal* EI; *nietteegenſtaende men in de Régt-úud-Dúitſche Schriften* IJ *en* EI *altóós wél nét onderſchéiden vind.*

VIII.

Van de Vórming der Dúbbel-klinkers.

Als twéé onderſchéidene Klinkers in ééne Léttergreep, dat is, in ééne aadem-blaezing' agter den ander vólgen, noemt men dezélve te régt Dúbbel-klinkers.

Alle onze Dúbbel-klinkers *éindigen in onzen ſchérpen* Kort-klinker I *óf in* Y. *Deeze* I *óf* Y, *agter een' andren Klinker koomende, zijn in 't Gelúid hier niet te onderſchéiden, vermits ze weezendlijk, als hier voorn gezégt is, niet dan in lankhéid verſchillen, mits dat men de* Y *niet vólgens de Amſtellandſe, maer vólgens Geméene-lands-*Dialéct *aanmérke; waerom ik dan die Spélling van* I *óf* Y *in deezen óók als onverſchillig ſtél.*

Van de héldre É *op* I (*óf* Y) *overróllende vórmt men den* Dúbbel-klinker, *wélken men door het Dúbbeltééken* ÉI (*óf* ÉY) *úitdrúkt, als bij* LEIDEN (*óf* LEYDEN) *Ducere.*

De AAY (*óf* AEY, *óf* AAI, *óf* AEI,) *beſtaet úit de Lange* AA (*óf* AE) *éindigende op* I (*óf* Y); *als bij* KRAAY (*óf* KRAEY) *enz:*

De OOY (*óf* OOI) *is niet anders als de lange* OO, *op* I (*óf* Y) *úitgaende; als bij* PLOOY (*óf* PLOOI):

Bij de woorden op OOI *óf* OOY *aecénteerende ſpreeken de Brabanders en Zéélanders,*

Digitized by Google

landers de zagte lange OO, *dóg de Rótterdammers de harde lange* óó.

De úi (*óf* úy) *bestaat úit den Klank, die door onze kort-klinkende* ú *verbeeld word, agtervólgt van* I (*óf* Y), *als* Dúif (*óf* Dúyf). *De Maaslander maekt óók nóg onderschéid tüssen* EÚY *en* ÚY, *dóg door géene agtbare Schrijvers vind ik zúlk gebrúik óf gewéttigt, óf, als tót des Geméene-Lands Taale behóórende, érként.*

De OEY (*óf* OEI) *ontstaet úit onze* OE *op* I (*óf* Y) *oovergaende, als bij* Bloeysem (*óf* Bloeisem).

Wijders, OU *en* AU *hier onder de* Dúbbel-klinkers *te reekenen, kan mijnes agtens géene proef hówden; gelijk in gevólge getóónt zal worden, wannéér ik van de* U *in plaatse van* W *spreeke.*

Dús vérre van de Klinkers.

I X.

Van 't onderschéid van de Vórming der Meede-klinkers.

De Meede-klinkers *ontfangen hún onderschéid úit de verschillige wérking' van Tong' en Lippen, en úit de verschéidenhéid van de plaats, alwaar de wérking geschied.*

X.

Van de onderschéidene aert van Meede-klinkers.

Het verschil der Wérking' bestaet in het volkoomen óf onvolkoomen toeslúiten van de Tong' teegen 't Verheemelte, óf van Lip op Lip óf Tanden.

Van de Neús-létters, M, N, NG, *en* NK; *en de* Stomme Meede-klinkers, D, T, B, P, *én* K.

De Slúiting volkoomen zijnde, is des Meede-klinkers *gelúid, óf* (1) *agtervólgt van een weederkéérige gonzing' in de Neús, als bij* M, N, NG *en* NK, *die men* Neús-létters *mag noemen, wélke men vind bij de woorden* Dam, Ban, Zang, Dank *enz; en van wélke* NG *en* NK *ik straks naeder bedúiding stae te doen; óf* (2) *bot-af-breekende, zonder éénig naegelúid, als bij* D, T, B, P, en K, *wélke vijf men* Stomme *noemt, om dat ze, ten éinde eener Léttergreep' koomende, géén de minste naesissing konnen laeten hóóren, gelijk blijkt bij de woorden,* Gebéd, Lót, Rób, Op, *en* Ik.

Van de Schélle, L *en* R; *en* Héésche G *en* CH, J, S *en* Z, V *en* F, *en* W. *De* Schélle L *en* R, *worden óók* Smélt-létters (*Liquidi*) *genaamt.*

Dóg wannéér de Toeslúiting onvolkoomen is, sprúiten daar óók twééderléije soort van Meede-klinkers *úit, als* Schélle, *en* Héésche. *De* Schélle *hébben een héldre trillende sissing', ter óórzaake van de hólle kromte en beweegbaaren stand van 't vrije déél der Tonge: deeze trilling is booven aan de Tonge bij de* R, *en ter weederzijde bij de* L. *Bij de* Héésche *vind men, van weege den onschúdbaeren stand van Tong óf Lippen, niet dan eene éffene Voor- óf Naa-sissing; gelijk de Voor-sissing bij de* J (*als* Jaar), *bij de* Z (*als* Zóó), *bij de* S (*als* Som), *bij de* W (*als* Wat), *bij de* V (*als* Voor), *bij de* F (*als* Fy), *bij de* G (*als* Goed), *bij de* CH (*als* Christen); *én de Naa-sissing bij de* Z (*als* Vrééz'), *bij de* S (*als* Glas), *bij de* W (*als* éew), *bij de* F (*als* Laf), *bij de* G (*als* Wég), *en bij de* CH (*als* Lach).

Van de Zagte *en* Schérpe (*óf* harde) Meede-klinker.

Maer in béide gevallen, 't zij volkoomene óf onvolkoomene Toeslúiting, doen zig zúlke Meede-klinkers *op, die ten opzigte van húnne Vórming en úitspraak*

Digitized by Google

ſpraak van den ander niet vérder verſchillen dan in ſchérphéid van afſnijding': in zóó vérre koomen bij ons in aart overéén

de V *en* F;
de B *en* P;
de D *en* T;
de Z *en* S;
de G *en* CH.

van wélken de Voorſten de Zagte, *en de agterſten de* Schérpe *zijn. Van de laatſte* CH *ſtaa ik in gevólge nóg iet naaders te zéggen.*

Van't onderſchéidene gebrúik van S *en* Z.

Voor omtrént één éew was de Z *bij ons nóg búiten gebrúik; de Létterkonſtenaars érkénden wel, dat 'er tót onze zagte en harde Uitſpraak élk een bijzonder Léttertéeken veréiſcht wierd; maar de ééne zag de* Z *aan op de Hóógdúitſche wijze, als Schérp, en de andere op de Franſche, als Zagt; dús bleeven veele Geléérden nóg een wijl bij de ówde gewoonte van* S *in béide gevallen te gebrúiken; dóg éindeling drong het onderſchéid van* Z *voor de Zagte, en* S *voor de Scharpe úitſpraak ſtérk door, onder de Geléérdſten; zóó dat dit nútte gebrúik nuu als onder 't agtbaare mag getélt worden; immers in 't* Critique *is 't voor al niet te verzúimen: want onderſchéid van Klank veréiſt onderſchéid in Létters.*

X I.

De plaatſen van de Vórming der Meede-klinkers *vond ik in deezer voege onderſchéiden.*

Van de Vórmingplaatſen der Meede-klinkers, *als mede hún verſchil.*

I. *Túſſen béiden de Lippen maakt men de* W, M, B *en* P. *'t Verſchil van deezen beſtaat hier in, dat de ſlúiting volkoomen is bij* eP, eB, *en* eM: *dog bij* eP *rad en ſchérp, bij* eB *bolder en traager, en bij* eM, *mét een Neúsklank verzélt; daar en teegen is de ſlúiting onvolkoomen bij de* We, *óf* eW *en daar door mét een fijne ſiſſing' gepaart.*

Van de Lip-Létters (*Labiales*) W, M, B *en* P.

II. *Túſſen Onderlip en Booventanden worden* V *en* F *gevórmt. De onvolkoomene ſlúiting bij deeze bréngt haar óók een' ſiſſing toe, dóg wat groover als bij* eW: *Radſt en ſchérpſt geſchied ze bij* eF, *traag en bol bij* eV *óf* Vc.

Van de Lip- en Tand-Létters V *en* F.

III. *Voor de dérde plaats' neem' ik het pérk van de Booventanden tót een wéinig opwaarts naa 't hóóge van 't Verheemelte toe. Daar worden gemaakt de* R, L, N, S, Z, T *en* D. *Voor zóó vérre verſchillen deezen, dat bij* D *en* T *en* N *een' volkoomene ſlúiting geſchied, als rad en ſchérp bij* eT, *zagt en bol bij* eD; *zóó óók bij* eN; *dóg deeze heeft een Neúsklank bij zig, terwijle bij* S *en* Z *de ſlúiting onvolkoomen is; zagt en traag bij* eZ, *ſtérk en ſnél bij* eS: *de ſiſſing, wélke úit de oopenhéid ſprúit, is nóg fijnder als bij* eF *en* eV; *én, om die ſiſſinge te húlp' te koomen, krúlt men 't midden der Tonge wat bol opwaarts: in teegendéél wannéér men 't zélfde midden wat hól laat zakken, en den púnt der Tonge voor opwaarts krúlt, zó ſlaat de klank-blaazing', wélke úit de Keel' komt, teegens den púnt der Tonge, en maakt alzóó de trilling', wélke bij de* R *geſchied; dóg, wannéér de púnt onſchúdbaar gehówden*

Van de Tand- *óf* Tandvlééſch-Létters. (*Dentales*) R, L, N, S, Z, T *en* D.

Digitized by Google

word, zó ſlaat ze teegens de zijden der Tonge, die, tril-baar ſtaande, eene dúbbelde trilling' óf ſnor-gelúid maaken, 't wélk bij de L *gehóórt word. Bij* R *en* L, *en bij* S *en* Z, *voornaemlijk bij de éérſten, geſchied de zétting van den púnt der Tong' ter óórzaake van gemélde kromming', een weinig vérder opwaarts naa 't Verheemelte, dan bij* D, T, *en* N, *bij wélken 't voorſte van de Tong' óf Tand óf Tandvléeſch raakt.*

Van de Verheemelte-Létter, J.

IV. *Omtrént het middelſte van Tong' en Verheemelte word de* J *gevórmt, niet, als te voorn, met den púnt óf rand der Tonge, maar mét het holverheevene midden, zonder volkoomene ſlúiting'.*

Van de Keel-Létters K *en* NK, G, CH, *en* NG.

V. *Agter in den Mond, digt bij de Keel', maakt men mét het agterſte der Tong' de* K *en* NK, *de* G, *en* CH, *en* NG. *Het onderſchéid van deezen is inſgelijks, dat bij* eK *en* eNK *de ſlúiting volkoomen is; bij de éérſte zonder, bij de laatſte, mét een Neús-klank; terwijl bij* eG *en* eCH *en* eNG *de ſlúiting onvolkoomen geſchied; zagt bij* eG, *en ſchérp bij* eCH, *én, mét een Neús-klank verzélt bij* eNG. *De Naa-ſiſſing bij* eG *en* eCH *is de minſt fijne van alle de* Meede-klinkers.

Van de H.

VI. *De* H *is* Klinker *nógte* Meede-klinker, *maar beſtaat alléén in een' ſchielijken ophéf, en ſcharpe úitblaazing' van aadem voor 't begin van een'* Klinker.

Van't onſchéid der Siſſingen en trapsgewijze Klankveranderingen der Meede-klinkers.

En, eeven gelijk de boovengemélde Bij-ſiſſingen der Meede-klinkers *verſchillen in fijnte, na maate dat ze voor óf agterwaerts in den Mond gevórmt worden, zóó verſchillen óók de trapsgewijze veranderingen van Klank, die úit de toeſlúiting' in 't vórmen der* Meede-klinkers *ontſtaat, na maate dat ze op deeze óf die plaatſe gevórmt worden; naamlijk minſt fijn agter in de Keel', en fijnſt voor aan den Mond. De* éR *en* éL *kúnnen bij haare trilling' eene bijzondere Naa-gonzing (óf Snor-gelúid) hébben, dóg de* éL *wel de gróffſte; béiden, ter óórzaake dat het opkrúllen der Tonge het ſisgelúid, dat in de trilling doorbrak, voor, in 't hólle van den Mond, teegen Wang en Kaaken doet vallen. Gelijke Naa-gonzing kan 'er óók bij* éW *en* éV *túſſen Tand en Lippen, als mede éénigſins bij* éG *en* éCH *in den Mond, blijven naaſpeelen.*

XII.

Van de Enkele Meede-klinkers, *die door dúbbel-leedige Léttertéékens verbeeld worden.*

De CH, NG, *en* NK, (*die men* CHe, Ing, *en* Enk *mag noemen*) *worden in den rang van ons gewoon* ABee *niet getélt. De waan, úit haare gedaante opgevat, deed ijder als twéé-klankig doorgaan: Ik vond nógtans haar gelúid eeven zó énkel en éénvówdig als dat van* G, M, *óf* N, *waarom ik élk in 't* Critiqúe A-Bee *haare plaats toeſchik; én, om niewe Létters te mijden, zie ik deeze gewoonlijken als ondéélbaer aan.*

Van de CH.

Dat de Klank van onze CH (*wélke mét de Griekſe* χ *overéénkomt*) *éénvówdig, en dérhalven een' énkele* Meede-klinker *is, word kénbaar, als men opmérkt, dat hij op dezélfde plaats', en op dezélfde wijze als de* G *gevórmt word, verſchillende niet dan in ſchérphéid, eeven gelijk de* T *ſchérper is als* D. *Men neeme ſlégts ten proeve de woorden* Lach (*Ride*) *en* Lag (*jacebat*)

Digitized by Google

bat) *als men téffens de overéénkomſt in aart, en 't nétte onderſchéid van ſchérpte túſſen* CH *en* G *lúſt te weeten.*

De twééleedige gedaante heeft ſommigen van niewer tijd miſléid gehad, om de CH *te willen verbannen, vermits in den Klank, voor wélken* CH *dient, géene dúbbelhéid, veel min* C *nógte* H *gehóórt word; waarom ze óók* SG *voor* SCH (*als* Sgóón *voor* Schóón) *zóchten in te voeren: Dóg, als men wél op 't veréiſte geluíd lét, zal men de* G *veel te zagt in dit geval bevinden. Indien men zig ontſlaat van dien verbijſterenden ówden naam van* Ceha, *en dit Léttertéeken* CHi *óf* CHe *noemt, als dan zal de gelijk-aardighéid túſſen* G *en* CH *zélf in naam en úitſpraak blijken.* *Van de* SG, *in ſtéd van* SCH.

Bij aldien óf NG *óf* NK *in eene zélfde Léttergreep' (als bij* Ding, Kling, *en* Dank, Klank, *enz:) gevonden worden, zo is ijders Gelúid, ten minſte zó als 't in beſchaafd Hóllands zig laat hóóren, éénvówdig; men zégt niet* Din-gen, Dan-ken, *maar* Ding-en, Dank-en: *een Téiken dat* NG *en* NK *albier onſchéidbaar zijn in Klank, en derhalven géene* Dúbbele Meede-klinkers. *Gehéél anders klinken* N *en* G, *wannéér die in bijzondre Létgreepen geſtélt zijn, als bij* In-genoomen, In-gang *enz:. De Vórming is óók gants verſchillig, want in 't maaken van de Klanken* NG *en* NK *bij de woorden* Ding *en* Dank, *geſchied gants géene Tong-zétting', die met* N *overéénſtémt; aangezien de* N *voor in den Mond, met de tong' aan het Tandvlées geklémt, en* eNG *en* eNK *agter in de Keel' gevórmt worden, ter zélfder plaatſe als de* G *en* K: *en van deeze verſchillen ze niet dan dat altóós een' Neúsgonzing zó wél* eNG *als* eNK *verzélt, dat bij* eG *nógte bij* eK *niet geſchied.* *Van enze* NG *en* NK.

Deeze gelijkvórmighéid bewijſt, dat onze NG *en* NK *eeven zo zúiverlijk* énkele Meede-klinkers *zijn, als* N *en* M; *vermits* éN *van* éD, *en* éM *van* éB, *eevenéens verſchillen als onze* éNG *van* éG, *en* éNK *van* éK; *gelijk bij de voorgaande afdééling te zien is.*

XIII.

Búiten de gemélde 17 *zó* Kort- *als* Lang-klinkers A en AA (*óf* AE), E *en* EE, É *en* ÉÉ, I *en* Y *en* IE, Ó *en* ÓÓ, O *en* OO, Ú *en* EÚ *en* UU (*óf* UE), *en* OE, *en* 19 Meede-klinkers B, D, F, G, J, K, L, M, N, P, R, S, T, V, W, Z, CH, NG, *en* NK; *waer bij men de ſcharpúitbérſtende* H *als een toevoegſel kan ſchikken, héb ik géene andere éénvówdige Klanken bij ons konnen vinden; want de* C *en* X, *ſchóón ze een bijzondere plaats beklééden onder ons gewoone* AB, *verbeelden bij ons géene andere Klanken, dan die wij réets hébben verhandelt; aangezien onze* C *eevenéens klinkt als onze* S, *gelijk het agterdéél van den naam* ES-SE *béiden naam en Klank van onze* C *vervat. Hier in verſchillen wij van de Hóógdúitſen, en ſommige andere vólkeren, die de* Ce *dúbbel-klankig úitſpreeken, naamlijk omtrént als bij ons* TSe. *Van ówds, toen de Géeſtelijke Klérken 't gantſche bewind van ſchrijven in handen hadden, gebrúikte men bij ons op de Franſe wijſe voor* A, O, *en* U, *de* C *in plaats van* K **: dóg dit ampt is réeds verſleeten, en óók voor ons ten éénemaal onnút.* *Van de overtóllige Létterteikens, die veel-al in gebrúik zijn, als* C, Q *en* X.

De X ***, die den Klank en naam voert van* IKS, *laat, bij de minſte*

Digitized by Google

opmérking' hóóren, dat ze beſtaat úit eene K *van eene* S *agtervólgt; zó dat óók dit téeken bij ons overtóllig is.*

Dús ſtaat het óók met de QU, *bij wélke* Q *voor* K, *en* U *voor* W *verſtrékt: Want, bij ſaamenvoeging' en úitſpraak van* KW *worden de Klanken, door* QU *verbeeld, volmaaktelijk úitgedrúkt* **.

* *Iſidor: Hiſpalenſis* in zyne *Grammat: Cap:* XXVI. ſchrijft aldus; K *Literam Antiqui præponebant, quoties* A *ſequebatur, ut* Kaput, Kama, Kalamus, *nunc tantum* Kartago & Kalendæ *per eandem ſcribitur.* en *Cap:* IV.

** X, *Litera uſque ad Auguſti tempora nondum apud Latinos erat, ſed pro ea* C *en* S *ponitur; unde & ex eiſdem Literis compoſitum nomen habet.*

** Q, *Literam nec Graci reſonant nec Hebrai: exceptis enim Latinis nulla alia Linguæ hanc habet. Hac prius non erat; unde & ipſa ſupervacua eſt vocata, &c.*

XIV.

Van de Voortdrijving' *en* Ooverróling' *onzer* Meede-klinkers.

Onder de Meede-klinkers *is een' éigenſchap, dat ſommigen, zonder túſſenvoeging' van éénigen* Klinker, *aan den ander kúnnen gehégt en verbonden worden. Wannéér de éérſte een twééden meéſleept, in 't begin eener Silbe, éér hij tot een'* Klinker *komt, zó noem ik zúlks* Drijven *óf* Voortdrijven: *én, wannéér agter een'* Klinker, *ten éinde van een' Silb', de ééne* Meede-klinker *op den ander vólgt, zó noem ik zúlks* Ooverróllen. *Dús drijft dan de* K *de* L *in 't woord* KLAMP, *en in 't zélfde woord rólt de* M *op de* P *oover*

In deezer voege is het onze Taal' éigen, dat

B, G, P *en* V *kúnnen voortdrijven* L *en* R.

D *en* T, ... R *en* W.

F, ... L, N *en* R.

CH *en* W, ... R.

K, ... L, N, R, *en* W, *voor wélke* KW *geméénlijk* QU *gebrúikt word.*

S, ... L, M, N, CH, P, T, *en* CHR *en* TR *en* PR *en* PL.

Z, ... W.

En kúnnen ooverróllen onze

B, ... *op* D *óf* T *en* S *en* TST.

D *en* T, . . . *op* S *en* ST.

F, *en* G, *en* N, . . *op* S, D *óf* T, *en* ST *en agter* D *óf* T *óók* S *en* ST.

K *en* P *en* W, . . . *op* S *en* T, *en* ST *en* TST.

L. . . . . *op* D, F, G, K, M, P, S, T, V *en* Z, *en agter* F, G, K, M, *en* P, *óók* S *en* T; *en agter* D *óf* T, *óók* S *en* ST; *en agter* S *óók* T *en* ST, *en agter* PS *óf* PT *óók* ST.

M.

Digitized by Google

M. . . . . *op* D, P, S *en* T; *en* DS, PS, PT, ST, TS, *en* TST.

R. . . . . *op alles, als bij* L; *en daer en boven nóg op* L, N, *en* W; *en* LS, LT; NS, NT; WS, WST; WT, *en* WTST.

S, ... *op* K, P, T *en* CH *en* PT.

CH, ... *op* S *en* T.

NG *en* NK . . . *op* S *en* ST.

Als men in 't Rijmen om een Slúitwoord verleegen is, kan dit Lijſtje van de Voortdrijvenden dienſt doen, en één en ander Lijſtje méér anderen dienſt.

X V.

Van onze Téikenen booven de Létters.

Dat, om alle onze onderſchéidene Klanken te verbeelden, niet nóódig is nieuwe Létters te verzinnen, blijkt úit het voor-verhandelde. Niewe Létters zijn van te gróót een' naaſleep, éér ze kénbaar en van dienſt konnen zijn. Ten gevalle van 't Critique *héb ik bij de harde Klanken mij hier bedient van een ſchúin ſtreepje booven ſommige Létters, dóg van zúlk één, 't welk rééts bij 't Grieks, Latijns, Frans en andre Taalen, voor een Téiken van harder en ſchérper naadruk in de úitſpraak beként is. Dit ſtélde ik booven onze harde* É *en* Ó; *én, tot aanwijzing' van haare verlangingen, nam ik de verdúbbeling (als* ÉÉ *en* ÓÓ) *, *eeven gelijk altéós de verdúbbeling van onze zagte* E *en* O *gebrúikt word, wannéér die verlangt en téffens in dezélfde Silb' van een'* Meede-klinker *agtervólgt worden, als* VEEL, DOOR, *enz.; zúlks dat* EE *en* OO *rééds in zúlke gevallen beként ſtaan voor* Lang-klinkers.

De Verſchillen en zwaerigheeden, ontſtaande úit de Dúbbelleedighéid van de gedaante der Lang-klinkers AE, IE, UE, EU *en* OE, *als meede der* Meede-klinkers CH, NG, *en* NK, *mééne ik af te ſnijden door een' bloote aanmérking' van ijders ondéélbaarhéid van Téeken. Dús behoeve ik óók hier toe in gééne niewighéid van Létters te vervallen. Verkieſt men eevenwél, ten dienſte van Vrémden, óf anders van de geenen die zig ligtelijk door den Naam en de Gedaente der dingen laaten verbijſteren, een kromhaakje booven óf onder ijder, ten téiken van élks onverdéélden Klank, te ſtéllen, als* A͡E, I͡E, U͡E, E͡U, O͡E, C͡H, N͡G, *en* N͡K, *zúlks zówde óók zijn' núttighéid kúnnen hébben.*

X V I.

Van 't verliſch in de Critique Létterſchikking'.

De Klanken en húnne Téikens óf Létteren dús beként zijnde, zó word in de volmaakte toepaſſing' en 't gebrúik van de geſtélde Léttertéékens niet anders veréiſt, dan dat men de voortgebragte Klanken wél onderſchéiden aenmérke, en zódaenig in órde ſtélle, dat élk Léttertéiken met zijn' waerlijk verbeelden Klank in kragt en plaets' overéénkoome; vólgens den gróndſlag in onze III: *af-*

* Eenige Jaren na het opſtellen van deze *Aenmerkingen* zag ik onder de Werken van den *Ridder Hooft*, die ik te voren niet bezat, dat die Letterheld zig op dezelfde manier van bovenſtreping' bedient heeft.

Digitized by Google

déeling' ter neêr geſtélt. Dóg, ſchóón veelen, zélfs in 't daeglijkſe gebrúik, zúlks op 't óóg' hadden, de ongelijke opmérking héeft hén eenigſints verſchillige weegen doen inſlaen; over wélke voornaemſten, die ik mij érrinnere, ik nóg iets te zéggen héb.

XVII.

Van 't verſchil túſſen de Zagte en Harde Mede-klinkers *ten éinde eener Silbe.*

Het onderſchéid túſſen onze harde en zagte Meede-klinkers, *wannéér ze ten éinde eener Silbe ſtaan, als túſſen* eF *en* eV; eS *en* eZ; eT *en* eD; eCH *en* eG; *en* eP *en* eB, *hoewél 't kléin is, en zonder proeve naawlijks te hóóren, (waarom 'er óók niet veel keúre in ſchijnt te weezen) word door middel van onzen voorgemélden Toets (§ V) voor het gehóór vrij kénbaar. Vólgens deezen zégt men in vloeijend Hóllands.*

RÓÓ-V OPHAALEN, *en niet* RÓÓ-F OPHAALEN;
Dóg RÓÓF TOEBRÉNGEN, *en niet* ROOV TOEBRÉNGEN.

Weederom LÓ-V EN DANK, *en niet*, LÓ-F EN DANK;
Dóg LÓF KRYGEN, *en niet*, LÓV KRYGEN.

Insgelijks KAA-Z EETEN, *en niet*, KAA-S EETEN;
Dóg KAAS KÓÓPEN, *en niet*, KAAZ KÓÓPEN.

GLA-Z AANBRÉNGEN, *en niet*, GLA-S AANBRÉNGEN;
Dóg GLAS STÓÓTEN, *en niet*, GLAZ STÓÓTEN.

a. *Reta.* HET RA-D[a] OMDRAAYEN, *en niet*, HET RA-T OMDRAAYEN;
Dóg HET RAT STÚITEN, *en niet*, HET RAD STÚITEN.

In teegendéél,

STRA-F AANZIEN, *en niet*, STRA-V AANZIEN.
EEN KA-S OPDOEN, *en niet*, EEN KA-Z OPDOEN.
b. *Glis.* DEN RA-T[b] AANGRYPEN, *en niet*, DEN RA-D AANGRYPEN.

Dús óók,

STRAF SIEN, *niet* STRAF ZIEN, *nóg minder* STRAV ZIEN, *ſchóón de natuurlijke Klank van* Z *bij 't woord* ZIEN *volkoomen zagt zij.*

Hoe de Euphonie *een' zagte Létter doet verſcharpen.*

In dit alles ſpeelt de Trék tot een Gevallige Uitſpraak (Euphonie) *een' mééſterlijken ról; als willende, dat een ſcharpe* Meede-klinker, *wannéér hij, zonder túſſen-wijlinge, een' anderen zagten voor óf agter zig heeft, den zagten in een' ſchérpen doe verwandelen; als meede, dat een zagte* Meede-klinker *in éénen ſchérpen verwiſſele, wannéér hij onmiddelijk agtervólgt word van eenen andren* Meede-klinker, *wélken hij niet voortdrijven, óf op wélken hij niet ooverróllen kan. Dóg bij eenen van natuere ſcharpen* Meede-klinker *vond ik géene gevallen die hem zagt deeden worden. Op deezen Léeſt ſchoeyen alle de boovengemélde veranderingen, die, búiten deeze aanmérkinge, gants in 't wilde ſchijnen te lóópen. En, om te weeten óf een' Silb' óf woord van natuure op een' zagten* Meede-klinker *ſtúite óf niet, kan men dúbbelde proeve neemen, naamlijk* (1) *mét eenen* Klinker *daar op*

Digitized by Google

op te laaten vólgen, als wannéér zijn natuerlijke aart een onbelémmerden gang heeft, óf, (2) *met agt te geeven op het* Méérvówd *óf op de* Verbúiging', *óf op dészélfs* Wérkwoord; *want zó die* Meede-klinker *in de éérſte proeve zagt is, zal hij 't óók in de laatſte zijn. Dús wannéér het* Méérvówd *en de* Verbúiging *één óf méér harde* Meede-klinkers *veréiſcht, zó zal altóós in 't* ÉÉnvówd *die* Meede-klinker *ſcharp zijn; als* Kas, Kassen; Straf, Straffen; Rat[c], Ratten: *dóg, zó in 't* Méérvówd *een' zagte* Meede-klinker *héérſcht,* c. *Glis.* *als* Glaz, Glaazen; Kaaz, Kaazen; Rad[d], Raaden; *en Adjectivè* d. *Rota.* Rad[e], Radde; *als dan is die in 't* ÉÉnvówd *als een' natuerlijk zagten te ree-* e. *Celer.* *kenen, en zal zagt klinken, als een* Klinker *daar op vólgt, hoewél de* Euphonie, *in de boovengemélde gevallen, hém in een' ſcharpen kan doen oovergaan.* Criticè *is 't onnóódig en núttelóós, om door de ſpélling' te willen aanwijzen, wannéér de Verſcharping' van Létter geſchieden moet, dewijl de drang van de* Euphonie *de Tonge van zélf déſweegen wel rigtſnoeren zal. De gewoone Spélling der Agtbaaren is wel, dat* F *en* S *de Silbe ſlúiten, en dat* DT *albier voor* D *diene (als* Brief, Kaas, Radt *enz:) ſchóón de natuerlijke Klank zagt zij; dóg naaſt aan de natuerlijke kragt zówde de nieuwer Spélling van ſommigen koomen, die altóós den* Meede-klinker, *die in het* Méérvówd *en in de* Geſlagt-búiging' *zig laat vinden, in het* ÉÉnvówd *zétten; behalven dat de Afléiding en de Verbúiging zig dan gelijkdraadiger hówden, zó kan men óók veeltijds Dúbbel-zinnigheeden daar door verhoeden; als* een Wét (*Lex*), *en* een Wed' (*Aquarium*) *enz:.*

Men zówde moogen twijffelen óf niet V *en* Z, *vermits de onvolkoomene ſlúiting in haare Klankvórming', te zagt en te zwak zijn, om voor een ſlót van een' Silb te dienen; dóg ons woord* Wriv-velen *óf* Ver-gróv-ven *kan ons 'er úit rédden; want* Wrif-velen *óf* Ver-gróf-ven *is rééds te ſcharp, en* Wriffelen *óf* Ver-gróffen *gelijkt niet-met-al na de behóórlijke Uitſpraak; én, onze* Z *is niet zwakker als onze* V.

Als men naaw lét op een' nétte úitſpraak, zó geeven wij, zó 't mij toeſchijnt, aan de Bijnaamen (Adjectiva) *en Déélwoorden* (Participia) *op* D *óf* T *éindigende, wannéér ze Onbúigſaam* (Indeclinabilè) *en Bijwoordelijk* (Adverbialiter) *gebrúikt worden, een ſcharper naazét, als anders: Dús zówde ik* Criticè *dan óók dit onderſchéid béſt hówden, dat men die, wannéér ze onverbúigſaam waaren, mét eene* T *ſpélle, dóg anders mét een* D; *als* De Béésten zyn verjaagt; *dóg* Een verjaagd Béést; *eeven gelijk men zégt* een verjaagde Wolf, *enz.*

XVIII.

Het algeméene Gebrúik van U *in ſtéé van* W, *ten éinde eener Silbe, als* Rou, Houden, Au, Laau, Eeu *enz: in plaats' van* Rów, Hówden, Aw, Laaw, ÉÉw *enz:, kan, mijns bedúnkens, in 't* Critique *op vérre naagéén' proef úitſtaan; gelijk óók onze Toets aanwijſt, als* Ho-úden, Ro-ú, *enz: Want zó* OU *een Twéé-klank (Dipthongus) is, zó moet hij ſnijding' kúnnen verdraagen. Dat de Klanken van* Rów, Hów *enz: op géénen* Klinker *éindigen, blijkt ontwijffelbaar, als men aanmérkt, dat dit woord, óf deeze Silbe, op het éinde gééne héldre en volſtrékte verlanging' toelaat, 't wélk nógtans alle* Klinkers *lijden konnen: én, dat de* Meede-klinker, *op wélken de ſtúiting valt, een'* W *is, léért zó wél de aart van den Klank als de plaats en manier van de Vórming'. Het invoegen van de* U *túſſen* O *en* W, *als* Rouw, Houwden *enz:, ſchóón minder ſchaa-*

Van de U, *ten éinde eener Silbe in plaats' van* W.

delijk

Digitized by Google

delijk als éénige andere Létter, is égter niet vrij van overtólligheid; want onze drie Létters R, ó, W, *voldoen alſints in ſchikking en kragt aan't begéérde, als dúldende géene andere úitſpraak dan de veréiſte. De Engelſchen hébben deeze kragt van de* W *in zúlke gevallen óók lang geként, en ſchrijven daarom* (LAW *Lex*), *enz.*

XIX.

Van de úitſpraak onzer N, *ten éinde der zagte onzaaklijke úitgangen van een woord.*

EEr ik afbreeke heb ik nog eene aenmérking' meede te déélen, weegens de Létter N, *wannéér die in de onzaakelijke úitgangen ten éinde van een woord, agter de korte zagte* E, *gevonden word, als* GEEVEN, MÉNSCHEN *enz.*

Deeze N *word méeſt ooveral in Hólland, bij aldien géén* Klinker *haer in't vólgende woord ondervangt, in de úitſpraak agtergelaeten, dóg nimmer in't behóórlijk ſchrijven. Dit gebrúik heeft bij ons in géene andre dan deeze Létter plaets. Veelen nógtans onzer Neederdúitſche Naebueren ſpreeken haer, zówél in deeze, als in andere gevallen, wél kénlijk úit, zó dat dit naelaeten niet tót de Algeméene Neederdúitſche Spraek' behóórende is.*

Dit Gebrúik onzer Naebúeren voor een gebrék, en als minder beſchaeft dan 't onze, aen te zien, alléén om dat wij zúlks op eene andere wijze gewoon zijn te doen en te hóóren (terwijl we zélfs deeze N *in 't* Méérvówd, *en in den* Onbepaelden tijd *voor onze Tael' nóótzaeklijk agten tót onderſchéid, en daerom in 't ſchrijven die niet verzúimen) zúlks waare gants niet wéttig. Dóg eene andere gewigtiger reeden is 'er, die ons de úitſpraek van* N *in deeze gevallen, zó ik agte, heeft doen naelaeten; te weeten de Rólling en Lieflijke vloeying van Klank, op wélke de Hóllandſe Tong zó kragtig gezét is: Want, hoewél wij bij de woorden* GAEN, STAEN, SLAEN, DOEN, ZIEN, *en* ZYN, *en bij allen daer de Létter* N *aen het zaeklijke Déél gehégt is, die wel dúidelijk úitſpreeken, en dat zélf zonder mérkelijke ſtóóting', zó is 't nógtans zeeker, dat deeze gevallen wéinig zijn in vergelijking van de anderen, én, dat de Vloeyendhéid bij de Onzaeklijke déélen, als die ſnél en zagt moeten doorſchieten, allerbéſt paſt; en zeeker is het óók, dat de* N, *zig geplaetſt vindende voor een vólgend woord, dat met* B, D, F, G, K, L, M, P, R, S, T, V, W *óf* Z, *begint, zéér ſtram van de Tong wil. Als ik dit overweege, dúrf ik mijne óóren van Voor-óórdéél, úit ongewoonte geſprooten, niet beſchúldigen, wannéér ze de úitſpraak onzer gemélde Nabueren, in dit ſtúk als verſtramt aenmérken: eevenwél wil ik hén in dit geval den voorrang, van volleediger na de Létterkonſt te ſpreeken, niet betwiſten, laeten ze ons ſlégts den roem van vloeyender úitſpraek niet benijden.*

XX.

Beſlúit.

Dit alles voor zó vérre zúlks het Critique *betréft: dóg, ten opzigte van 't Geméene gebrúik van Spélling', beſlúit ik, gelijk ik begon, dat eene úiterſte volmaaking, zonder klém van eene Agtbaere hand, te willen invoeren, mij toeſchijnt te rúiken na drift tót wat niews óf ontijdige Néthéid.*

TOEGIFT.

Tót beknópter bevatting en te vaſter indrúk van het voorverhandelde voeg ik hier op, als een Toegift, deeze mijne invallende bedénking, hoe men door de Léttertéékens I, E, A, O, U *en* OE, (*óf anders door de Getal-Létters* 1, 2, 3, 4, 5 *en* 6) *onze zeeventien zó korte als Lange* énkel-klinkers, *en door de Létters* B, V, D, J, K,

Digitized by Google

J, K, *en* H, (*óf anders door de omgekéérde* Nommers 1, 2, 8, 4, 5, *en* 9) *onze negentien Enkele* Meede-klinkers, *en de* H *daarenbooven, mits met behúlp van eenige weinige Booventéikens, kort, klaar, en op eene* Philosophische *wijze die 't onderschéid van ijders Aart en Vórming aantóónt, kan úitbeelden: en dat alles met Téikens, die bij den Drúkker voor handen zijn.*

Voor Húlp-téikens stélle men,
Booven de Klinkers,
Tót aanwijzing' van Lankhéid. —. } *en deeze bij één zijnde* 7.
. . . . . *Schérphéid.* /. }
En booven de Meede-klinkers,
Insgelijks de schúine Schérpe /, *en dan nóg,* } *en deeze bij één zijnde* VI.
tót aanwijzing' van een verzéllende Neúsklank, V. }
. . . . *van een'* Voor- *óf* Naa-sissing', *om* } *en deeze bij één zijnde* VO.
de onvolkoomene slúiting, ... O. }
. . . . . *van de énkele* Tong-trilling, (*als bij* R) •
. . . . . *van de dúbbele* Tong-trilling, (*als bij* L) ••

Dús dan, vólgens de 6 *hóófdplaetsen van de Klank-vórming der* Klinkers, *afdaalende van het Fijn tót het Gróf, ten opzigte van des Klanks aart, zó pas ik toe.*

Aan de lange zagte IE, . . . *de* ī *óf anders* j̄.
de korte scharpe I, . . . *de* ı́ . . . . j́.
de lange Y (*óf* IJ), . . . *de* ı̇ . . . . j̇.
Aan de korte zagte E, . . . *de* E, . . . 2.
de lange zagte EE, . . . *de* Ē, . . . 2̄.
de korte schérpe É, . . . *de* É, . . . 2́.
de lange schérpe ÉE, . . . *de* È, . . . 2̇.
Aan de korte A, . . . *de* A, . . . 3.
de lange AA (*óf* AE). . . *de* Ā, . . . 3̄.
Aan de korte harde Ó, . . . *de* Ó, . . . 4́.
de lange harde ÓÓ, . . *de* Ò, . . . 4̇.
de korte zagte O, . . *de* O, . . . 4.
de lange zagte OO, . . . *de* Ō, . . . 4̄.
Aan de korte scharpe Ú, . . . *de* Ú, . . . 5́.
de lange scharpe EÚ, . . *de* Ù, . . . 5̇.
de lange zagte UU, (*óf* UE) .. *de* Ū, . . . 5̄.
Aan de lange doffe OE, . . . *de* Œ, ... 6.

Digitized by Google

Het begin der Moede-klinkers *neem ik volgens de órdre der Vórming*', *van de Lippen af na de Keel toe*; *dat is*, *van 't fijne na 't groove*, *ten opzigte van de Siſſing*; *op dien voet ſtél ik dan*, *volgens de* 5 *hóófdplaatſen van haare Vórming*'

Voor de	B,	. .	*de*	B	*óf* ſ.
	P,	. .	*de*	Ḃ	*óf* ſ.
	M,	. .	*de*	Ḃ	*óf* ſ.
	W,	. .	*de*	B̊	*óf* ſ.
Voor de	V,	. .	*de*	V	*óf* ɾ.
	F,	. .	*de*	V̇	*óf* ɾ.
Voor de	D,	. .	*de*	D	*óf* ɛ.
	T,	. .	*de*	Ḋ	*óf* ɛ.
	N,	. .	*de*	D̆	*óf* ɛ.
	Z,	. .	*de*	D̊	*óf* ɛ.
	S,	. .	*de*	D̃	*óf* ɛ.
	R,	. .	*de*	Ḍ	*óf* ɛ.
	L,	. .	*de*	D̈	*óf* ɛ.
Voor de	J,	. .	*de*	J	*óf* ɬ.
Voor de	K,	. .	*de*	K	*óf* ʃ.
	NK,	. .	*de*	K̇	*óf* ʒ.
	G,	. .	*de*	K̊	*óf* ʒ.
	CH,	. .	*de*	K̃	*óf* ʒ.
	NG,	. .	*de*	K̈	*óf* ʒ.
en Wijders voor de	H,	. .	*de*	H	*of* 9.

Om eene proeve te hébben wat vertóóning deeze Philoſophiſe *Létters zówden maaken*, *héb ik tót onderwérp dit névensſtaande Zeedenrijm*, *in't wélke alle onze gemélde* A-Bee-klanken *begreepen zijn*, *zó kort en goed*, *als 't úit de pén wilde*, *toegeſtélt*.

EINDE.

N. Toen ik laeſtmael 't gelezene zag; was 'er deze Toegift niet bij.

L. Geen wonder, want onlangs in 't overzien kreeg ik eerſt dien inval. Zulke Philoſophiſe kraem geef ik u niet hooger op dan voor een' ſpeling van gedagten of voor een Herſen-ſchilderij; niet te min, of die vinding beknopter geſchieden kan, laet ik anderen onderzoeken en oordeelen, zo ze ſlegts overwegens waerdig geagt mogt werden: Hoe vrugteloos dit onderzoek ſchijnen mogt, het toont nogtans aen, of niet de eerſte Letterviuders hunne Leerlingen nog al beter waere hadden kunnen

Digitized by Google

DE DḊÍV́Ḋ ḊÓḊ HÉÏḊ, ḊÒ VAḎḊ ÉḊK ÍḊḰEḎḰĀḂEḎ,
ɛ2 ɛɛ̇ɟ́ʒ́ɛ́ ɛ́4́ɛ́ 9ɟ́ɟ̈ɛ̈, ɛ̊4̇ ʒ3ɛ̋ɛ́ ɟ́ɛ̈ɕ ɟ́ɛ̌ɕ̊2ɛ̋ɕ̋3̄ ɾ́2ɛ̌,
De drift tót Héyl, zóó vast élk ingeſchaapen,

ḰAV́ ḂÍḎ ḰEḊÚK, ḊÓ 'Ḋ V́ḊOḰEḊ~ḊÚÍḰ VAḎ ḎḰAḊ́,
ɕ̊3ʒ́ ɾ̊ɟ́ɛ̋ ɕ̊2ɛ̈5́ɕ, ɛ̊4́ 'ɛ́ ʒ́ɛ̈4ɕ̌2ɛ̇~ɛ́5́ɟ́ɕ̊ ʒ3ɛ̌ ɛ̋ɕ̋3ɛ́,
Gaf wis gelúk, zó 't flonker~túig van ſchat,

ÓV́ ḂĒḊḊ, ÓV́ ÉḊ, ḂĀḊ ĀḎ ḂE OḎḎ KÍḎḎḎḰ VEḊḰĀḂEḎ,
4́ʒ́ ɾ̊2̄ɛ̈ɛ, 4́ʒ́ 2̇ɛ̇, ɾ̊3̄ɛ̇ 3̄ɛ̌ ɾ̊2 4ɛ̌ɛ̋ ɕɟ́ɛ̌ɛɛ̋ɕ̋ ʒ2ɛ̇ɕ̊3̄ ɾ́2ɛ̌,
óf weeld, óf éér, waar aan we ons kindſch vergaapen,

ḎĪḊ JAḂḂEḊḊÍḰ DEḎ ḰÉḎḊ BEḊÓVEḊḊ HAD.
ɛ̌ɟ́ɛ́ ɬ3ɾ̌ɾ̌2ɛ̇ɛ̈ɟ́ɕ ɛ2ɛ̌ ɕ̊2̇ɛ̋ɛ́ ɾ2ɛ́4̇ʒ2ɛ̇ɛ́ 93ɛ.
Niet jammerlyk den Géést betóóvert had.

ḂÉḊ~ḊĀḊÍḰ HÍ, DĪ ḊÉḰḊ DEḊ DÍḰEḎ ḂĀḊDE
ɾ̊2́ɛ̈~ɛ̊3̄ɛ̈ɟ́ɕ̊ 9ɟ́, ɛɟ̄ ɛ̇2́ɕ̊ɛ́ ɛ2ɛ̇ ɛɟ́ɕ̊2ɛ̌ ɾ̊3̄ɛ̇ɛ2
Wél~zaalig hy, die régt der dingen waarde

DŌḊḰḊOḎD EḎ ḂÍKḊ, EḎ DĀḊ ḎA ḂÍḎḊ ÓV́ HĀḊ;
ɛ4̄ɛ̇ɕ̊ɛ̇4ɛ̌ɛ 2ɛ̌ ɾ̊ɟ́ɕɛ́, 2ɛ̌ ɛ3̄ɛ̇ ɛ̌3 ɾ̌ɟ́ɛ̌ɛ́ 4́ʒ́ 93̄ɛ́;
Doorgrond en wikt, en daar na mint óf haat;

DĪḎ DŬḰD VEḊHŬḰḊ, EḎ DE ÏḊḊE ḊÓḊḰ DEḊ ĀḊDE
ɛɟ̄ɛ̌ ɛ5̇ɕ̊ɛ ʒ2ɛ̇9̇5̇ɕ̊ɛ́, 2ɛ̌ ɛ2 ɟ̇ɛɛ̈2 ɛ̊4́ɛ̇ɕ̊ ɛ2ɛ̇ 3̄ɛ̇ɛ2
Dien Deúgd verheúgt, en de yd'le zórg der Aarde

ḎĪḊ KḂÉḊḊ, ḎÓḰḊ' ĪḊ, DAḊ ÍḎ ḊÍḎ ḂAḰḊ ḎĪḊ ḎḊĀḊ:
ɛ̌ɟ́ɛ́ ɕɾ̊2́ɛ̈ɛ́, ɛ̌4́ɕ̊ɛ́' ɟ́ɛ́, ɛ3ɛ́ ɟ́ɛ̌ ɛ̊ɟ́ɛ̌ ɾ̌3ɕ̊ɛ́ ɛ̌ɟ́ɛ́ ɛ̋ɛ́3̄ɛ́:
Niet kwélt, nógt' iet, dat in zyn magt niet ſtaat:

DĪ ḂĒḊ EḎ ḂḊŒV́Ḋ, HŒ 'Ḋ HÓḰḎḊE ḊĪḊḎ~ḰEḎÓḊ
ɛɟ̄ ɾ̊2̄ɛ́ 2ɛ̌ ɾ́ɛ̇6̄ʒ́ɛ́, 96̄ 'ɛ́ 94̇ɕ̊ɛ̋ɛ́2 ɛ̊ɟ̄ɛ̈ɛ̋~ɕ̊2ɛ̌4́ɛ́
Die weet en proeft, hoe 't hóógſte Ziels~genót

ÍḎ, ḎŪ EḎ ḎĀ, ḊE ḂAḎḎ'ḊEḎ ḂÉḊ ḊÍḎ ḰÓD.
ɟ́ɛ̋, ɛ̌5̄ 2ɛ̌ ɛ̌3̄, ɛ́2 ɾ̊3ɛ̌ɛ'ɛ̈2ɛ̌ ɾ̌2́ɛ́ ɛ̊ɟ́ɛ̌ ɕ̊4́ɛ.
Is, nuu en naa, te wand'len mét zyn GÓD.

Digitized by Google

Digitized by Google

nen opdiſſen, dan bij overlevering ons nagelaten is. Maar, om te vorderen, Mijn Heer, nu wagt ik al op 't voltrekken van uwe beloften.

N. De tijd is verloopen: 't is te veel, dat ik te vragen heb, en in te brengen: onze naeſte bijeenkomſt zal 'er Stof genoeg aen vinden; waerom ik deze verkies af te breken.

Digitized by Google

ONDERZOEK
OVER ONZE
NEDERDUITSCHE LETTERKLANKEN
Tweede Verhandeling.

Wegens de Natuerkundige oorzaek van het Geluid, benevens de Toonverandering' in de Zangkonſt, en bijzonderlijk van de Letterklanken.

Agtſte Redewiſſeling.

N. en L.

I. Onderwerp van deze Verhandeling.

N. TEn opzigte van onze vorige ſtoffe, wenſchte ik vooreerſt uwe gedagten te hooren, waer in *Phyſicè* onze Letterklanken verſchillen van alle ander Geluid, dat door Werktuigen te maken is; want hier over vond ik nog niemand die mij eenige voldoeninge gaf.

L. Ik voel wel waer uwE: heen wil, naemelijk dat ik ook dit niet genoeg in onze vorige Aenmerkingen heb uitgehaelt. Die beduiding', mijn Heer, ſcheen mij toen te breed van omſlag, en de zaken ruim hoog genoeg om bevat te worden in de niet wel rijpe jaren van hem, voor wien ik het opſtelde.

N. Diergelijke rede had ik wel begiſt, nogtans geloof ik dat velen neffens mij, zonder uw nader berigt, niet in zijn kragt zullen bevatten 't gene gij daer van aengeroert hebt. In onze tweede Redewiſſeling, toen de verwonderlijkheid van de Klankvorming op het tapijt quam, hoorde ik u wel zeggen, *dat de Letterklanken alle Klankverandering van Hoogte en Laegte, van Zagt-en Sterk-heid kunnen aennemen, en daer en boven iet bijzonders hebben, dat nogte door Bons- nog Blaes- nog Snaer-tuigen kan nagebootſt worden* nu in uwe *Aenmerkingen over de Spelkonſt* las ik wel, *dat de Toonklank,*

Zie bi het VII Artikel agter de Letter A.

in

Digitized by Google

in de Keel' gemaakt, in den Mond zijne bepaelde Lettervorming moet erlangen: Dog hoewel de waerheid van uw eerſte gezeg klaer opkomt, voor elk die agt geeft op zijn' eigene klankvorming, niet te min het waere onderſcheid en de oorzaek is nog met een duiſteren nevel bezwalkt, welken een Weetgierige liefſt verdreven zag. En, belangende uw tweede gezeg; buiten de genen, die zig met de Zangkunſt bemoeit hebben, zal men weinigen vinden die regt weten wat *Toonklank* is, en nog minder die naegeſpeurt hebben, waer ter plaetſe de *Toonklank*, en waer de *Letterklanken* hun Geluidvormingen krijgen, en nog ongelijk minder, die hun inwendig en wezendlijk verſchil kennen, zo dat hier een nader beduiding nuttelijk en wel voeglijk komt.

L. Die, gelijk velen, geene ooren nog begrip tot *Phyſicque* Verhandelingen hebben, zijn bequaemer om zig blindelings te verwonderen, dan om 't innerlijke te bevatten; niettemin ſtae ik U toe, dat uwe afvordedering wettig is, en mij niet onverwagt te voren komt; dies heb ik ook mijne gedagten en bevindingen gereed: zo uwE: ondertuſſchen nog zwarigheid of tegenwerpingen inſchieten, verlang ik die dan te hooren: want, (Ao. 1711.) wie bedenkt alles? 't Is evenwel nu ruim elf jaren geleden, dat ik op eigene riemen drijvende uit weet-luſt deze zaken onderzogt, en voor mij zelf op het papier bragt; en ſedert is in al dien tijd mij nog niets in de Natuer voorgekomen, dat ſtrijdig was tegen mijne daer op gevondene oploſſingen.

II. Onderzoek waer in de Klankbeweging der Lugtdeelen beſtaet.

Om een goeden Grondſlag te hebben, dienen we vooraf te onderzoeken, waer in de Klank beſtaet.

I. Onze allerminſte opmerking kan ons wel onderrigten dat 'er Klank of Geluid is, en dat dit ontſtaet uit een zekere beweging van Klinkbare Deeltjes in de Lucht; als mede, dat onze Lucht vervult moet wezen van zulke Deeltjes, die deze of gene Klankbeweging hebbende ontfangen, dezelve elk aen zijne rondom aenpalende en van buiten aenrakende makkers konnen overdragen en mededeelen, vermits de ervarentheid leert, dat, waer men zij, het gemaekte Geluid zig overal aen alle kanten verſpreid zonder tuſſchengaping.

II. Ten anderen is uit de Trilling der Snaren handtaſtelijk te toonen, dat het onderſcheid tuſſen Zagt- en Sterk-heid van Geluid, uit de min of meerder kragt ſpruit, die men in 't Klankmaken bijzet; want, men bonze vrij op een klok of ſtrijke op een' ſnaer, zo ſterk men will', de Toon (*Tonus*) blijft de zelfde, ſchoon de Klank (*Sonus*) in kragt verſterken of verflaeuwen mogte.

III. Dog het verſchil tuſſen *hooger* en *lager Toon* ontſtaet uit de ſchielijker of trager vernieuwingen van Trilling en klankbeweging; want dit kan veroorzaekt worden door het ſtrakker opſpannen of korter bezetten van een' ſnaer, 't welk klaerder blijken zal uit het vervolg.

Maer, wat ſoort van Beweging de Lugtdeelen in 't Klankvormen ontfangen, valt in dezen na te vorſchen.

Digitized by Google

Niet meer dan tweederhande Beweging beſpeur ik bij de Lichamen. (1) Eene *Voortgaende*, en (2) Eene *Plaets-of Omtrent-plaets-houdende*.

De eerſte geſchied wanneer het Lichaem van de eene na de andere ſteê, 't zij door regte, 't zij door kromme wegen overgaet.

De tweede in tegendeel verwandelt weinig of niets, en is ook tweederhande, als (1) *Omdraeijende om haren As of Draeiſpil*, en (2) *In-en Uitpuilende*, even gelijk de Water-bellen of dunne Ring-banden (*Sphæræ*), die van ter zijde, als tot eene ſchijve, ingedrukt, en dus uit haeren ruſtſtand of evenwigt geperſt zijnde, na 't ophouden van de prangende kragt, weder uitſpringen.

Dat nu de Klankbeweging onder de Lugtdeelen niet ontſtaet uit de *Voortgaende beweging* leert ons de tegenſtrijdige eigenſchap der Klanken, want het Geluid is gants niet enkel een-ſtreeks voortgaende, maer word op en neder, ook zijdwaerts, gelijk ook na agteren en na voren, bij na even ſterk en te gelijk gehoort.

De *Omdraeijende beweging* van eenige Lugtdeeltjes op haer As is even onbequaem om Klank te maken: want, volgens de onwrikbare wetten der Beweegkunde (*Mechanica*) kan geene breede of wijduitſtrekkende mededeeling en overgang van kragt bij zulk een Omdraeijende beweging plaets hebben, 't welk nogtans bij den Klank vereiſt word, als welken men met geringe kragt wijd heen kan doen verſpreiden. De waerom van de gemelde Onmooglijkheid beſtaet hier in, dat geene drie, veel min meerder, lichamen, op hunne Aſpunten omdraeijende, elkander onderling kunnen aenraken, zonder des anders beweging te verhinderen. Bij Voorbeeld;

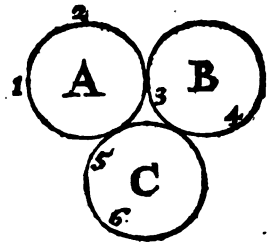

De Bol A zij de eerſte Beweger, die om zijnen As wentelt; zijne werking en aenſchuiving zij op B, en C, te gelijk; zijne draeijing zij regts-om van 1 nae 2, als dan zullen gevolglijk B en C beiden zig links-om (van 3 na 4 en van 5 na 6 toe) keeren; want eene aangeſchovene draeij is altoos anders-om als die van den aenſchuiver: zo drae nu B aen C, of C aen B ſchuive, dat onder de aenpalende Klank-deelen onvermijdelijk geſchieden zou moeten, zo zouden noodwendig B en C, ter plaetſe van haere onderlinge ontmoeting een geſtadig-tegenſtrijdigen draeij hebben, die elkanders kragt van beweging vernietigen zou. Weshalven dan ijder Klankdeeltje, (vermits dat niet alleen van 2, maer van omtrent 12 zijns-gelijken omringt is) al wentelende om zijn As, terwijl het elk van de anderen eene om-

Digitized by Google

omdraeijing quame bij te zetten, terſtond zijn eigene belemmering en ſtilſtand zou veroorzaken door de kragt van zijne eigene medegedeelde beweging: Daerenboven zou uit de gemelde Omdraeijing, zoo ze al plaets kon hebben, wel een verandering van kragt, maer geen onderſcheid van toon-geluid kunnen ontſtaen, aengezien de Omdraeijing maer alleenlijk of ſneller of trager geſchieden kan.

Nu ſchiet 'er dus voor de Klankbeweging in de Lugt niet anders over dan de *In- en uit-puiling* eeniger bel-agtige of Spheer-agtige Klank- of Lugtdeelen.

N. Mij dunkt ik kan nog een' andere beweging, hoewel ook maer eene, bedenken, namelijk de *Kring-golving*, gelijk als die gene welke op het water komt bij 't inwerpen van een ſteen of iet anders: En, deze beweging is mede wijd en breed uitſtrekkende even als de Klank. Ik kan ook uit de Schriften der Geleerden niet anders begrijpen, als dat ze zulk eene Golving (*Undulatio*) bij den Klank onderſtellen, hoewel zonder bewijs of nette beduiding.

L. Ik bekén dat men de *Kring-golving* aenmerken kan als een tweede ſoort van Voortgaende beweging, die haer oorſpronk uit een punt neemt, en van daer bij golfwijze uitſtraling, zig rontom verſpreid; en van deze had ik niet onderſcheidentlijk aengeroert. Maer, dat ook de *Kring-golving* tot het Klankvormen onbequaem is, blijkt uit het volgende. I. Om dat deze Golving niet anders gevonden word dan bij de Oppervlaktens van eenige vloeibare ſtoffe, boven welke een merkelijk ſijnder en ligter vloeijende zweeft, (als naemlijk de Oppervlakte van 't Water onder tegen de Lugtdeelen, enz:) en werkt dus alleenlijk *in plano*: de Klank in tegendeel word gevormt midden onder de Lugtdeelen, en werkt op- en neder- en zijd-waerts, *cubicè*. II. Men onderſtelle vrij, hoe mis het ook zij, dat de Klank uit zulk eene Golving onder de Lugtdeelen geboren werde; in dier voege dat (1) uit de maete van de kragt der beweging in 't begin het verſchil van *Zwakte en Sterkheid van Klank*, en (2) uit het ſnelder of trager vernieuwen van de Golving of Golf-onderhaling het verſchil van *Toonklank* ontſtaen zoude. Maer dan moeſt, tegen alle onwederſprekelijke ervarentheid aen, het Geluid altoos van een anderen *Toon* zijn voor den gene die digt bij deszelfs oorſpronk ſtond, dan voor dien die 'er verre af was; want de *Kring-golven* agtervolgen elkander veel ſchielijker digte bij het middelpunt, dan verre van daer.

Ik heb de kragt van mijne bewijzen niet willen ontleenen uit de menigte en grooten hoop van redenen, ſchoon van alle kanten, hoe men 't keeren of wende, ſtoffe genoeg daer toe zig opdoet: Als ik ſlegts voor ijder zaek een of twee vond, die mij van de waerheid verzekeren konden, zo rekende ik de reſt overtollig: Ik onderſtelle dat ik in dit ſtuk met menſchen te doen heb, die de redenen wegen en niet tellen; voor anderen dient deze kóſt bezonder weinig.

N. Mij

Digitized by Google

N. Mij dunkt ook dat de gene, die al te veel de redenen bij den ſtapel omhaelt, eenigen ſchijn geeft, als of hij geene van die op zig zelfs mans genoeg mogt agten, om ſtand te kunnen houden; hoewel ik meê niet onbewuſt ben, dat kóſt, die alle man behoorde te ſmaken, op allerhande wijze zou dienen toebereid te worden, en dat het derhalven bij ſommige zaken zeer nut kan zijn, dat men behalven de kragt der Redenen ook de velerhande ſoort van kragtige bewijzen aentoone. Maer, om ons door tuſſenredenen niet op te houden; Ik zie nu wel uit uwe beduiding, dat onder alle de Lichaemlijke bewegingen alleenlijk de *In-en Uit-puiling eeniger Lugtdeelen* voor de Klankvorming overſchiet: Laet ons die nu tegen de voornaemſte eigenſchappen van 't Geluid overwegen.

III. Waerom de Klanken zig aen alle kanten verſpreiden.

L. Men behoeft, mijn Heer, niet lange ſtil te ſtaen, om te vinden dat deze beweging alle de verſchijnſelen der Klanken kan voortbrengen.

I. De minſte ſchielijke bonzing of beknelling van die In-en Uitpuilbaere Lugtdeeltjes, moet de bel-of ſpheer-agtige gedaente in een ſchijfagtige veranderen, waer door de uitpuilende ronding tegen en op de rontom naeſtbeſtaende, en van gelijke natuer zijnde, Lugtdeeltjes, een mededeelende bonzing, en gevolglijke inpuiling moet overbrengen; en deze naeſten wederom aen haere naeſtaenvolgenden, onder, en boven, en na alle zijden toe: En hier door verſpreid zig dan de Klank zeer ſchielijk en verre uit na alle kanten.

IV. Van de kragt en duerzaemheid van 't Geluid.

II. En hier uit volgt genoegſaem van zelf, dat, hoe ſterker de bonzing of klankvorming geſchiede, des te kragtiger het Geluid tot de andere omringende Lugtdeeltjes zal overgaen, te langer dueren, en te wijder af gehoort kunnen worden.

V. Van de verſcheidene Middelen en Wijzen der Klankvorming.

III. Op vijfderhande wijzen kan men inpuiling aen een Lugt-bel of eenig klinkbaer Lugtdeeltje toebrengen; als (1) Door een ſchielijke Aenbonzing, in dier voege dat ze ſnelder en kragtiger zij, dan dat het aengebonsde zonder inpuiling' ontwijken kan: aldus bonzen de Snaeren in haere vinnige heen-en weer-ſlingeringen op de Lugtdeelen. (2) Door klemming of beknelling tuſſen twee andere vaſte Lichamen, zulks dat de doorgang of uitbarſting der Lugtdeelen niet zonder inpuiling' geſchieden kan; aldus word de eerſte Klank verwekt bij 't bonzen op een Klok of Ambeeld enz: (3) Door Aenperſſing van Lugtdeelen tegen een ſcherpagtigen kant van een vaſt Lichaem: dus worden de Lugtdeelen geblazen tegen het Tongetje van een' fluit. (4) Door een overmatige ſterke Uitberſting van Lugt op Lugt; aldus buldert het kanon. En (5) Door geprangde Doorperſing: aldus gaet het toe in het maken van de Stem, en in 't blaezen door het Rietje van een *Baſſon* of *Hautbois*-riet.

VI. Waer in het onderſcheid van *Hooger en Lager toon* beſtaet.

IV. Vermits de Lugtdeeltjes hare inwijkende beweging, eensdeels door die aen anderen over te geven, anderdeels door hare kleinheid, zeer ſnel komen te verliezen, zo is telkens vernieuwing van noode, indien de Klank beſtaen zal: en uit de mate van Traeg-of Snel-heid van vernieu-

Digitized by Google

nieuwing zal het onderſcheid ſpruiten van *Hooger of Lager Toon-geluid*; even gelijk in de mate van de kragt van inbuiging de *Zwak- en Sterkheid van Klank* beſtaet. De ſnelle Trilling of Slingering der Werktuigen, door welke de Klank of Inbuiging der Lugtdeelen gevormt word, is oorzaek van deze vernieuwingen.

VII. Van de Snelheid der Klank-vernieuwingen.

V. En, hoewel bij een welgeſteld en bedreven gehoor de minſte verandering van Toon te vermerken is, de traegſte trilling bij den laegſten Toon is niettemin zo ſnel, dat geene grooter tuſſenpoozing van vernieuwen daer bij op 't gehoor te vinden is, dan bij een Toon van vier *Octaven* hooger, ſchoon die zestienmael zo ſnel in een zelfden tijd vernieuwt; even gelijk ook bij de ſlingeringen van een geſpannene ſnaer' daer dezelfde rede (*ratio* of *proportio*) van verniewingen plaets heeft, het min of meerder ſnel gaen met het oog' niet te vermerken, nogte te agterhalen is.

N. Maer, hoe kan men dan weten, dat de Vernieuwingen ſnelder geſchieden bij het Hooge, en trager bij het lage Geluid?

VIII. Van de Zekerheid omtrent het onderſcheid der Vernie-wingen bij de hooger en lager Toonklanken; en wegens de Ware *Proportie* der Klanken vernieuwingen.

L. VI. De Rede en Wiskonſtige proeven leeren ons dit: Men neme een zekere Snaer op een Viool geſpannen, en beſchouwe eerſt het onderſcheid van het zwakker of ſterker aenſtrijken van dezelve, en de gevolgen daer uit ſpruitende; als dan is het klaer voor de Rede, en taſtelijk in de Ondervinding, dat die bewogene Snaer een min of meer breeden ſlinger-gang zal maken na mate van de ſtrijkkragt, namelijk tweemael zo breed bij een dubbelden aendrang, en zoo voort; gelijk ook altoos de tegenſtand of herſtelkragt van Wederom-ſlingering gelijk is aen de eerſte kragt van Heen-ſlingering; waer uit volgt, dat die ſnaerſlingering den grooter weg van beweging ook net zo veel ſnelder doorwandelt, als ze kragtiger aengezet is geweeſt, en gevolglijk even veel tijd beſteed in ijder ſlingergang, of ze ſterk of zwak werde aengeſtreken, gelijk ook daerom nimmer de toon verandert door zwakker of kragtiger aendrang op de Snaer, maer 't geluid alleen word ſterker of zwakker. Maer, ten andere, om den aert der Toonverandering te kennen, zo merke men nu die zelfde ſnaer eens tweeſints aen, eerſtelijk vrij en ongeſtopt, ten tweede op de halve Lengte met den vinger bezet en op de toets gedrukt; dus dan, de ſtrijkkragt in beide gevallen gelijk zijnde, zo zal de geheele ſnaer, vermits tweemael zo veel ſtoffe vervattende, tweemael zo traeg haren ſlingergang volbrengen, dan de bekorte: en ſchoon men de Langſte ſterker aenſtreek, zulks zou dien gang wel verſnellen, maer ook tevens zo veel verbreeden, en gevolglijk den waren tijd van Wederomſlingering niet verhaeſten, nogte den Toon veranderen, gelijk we hier voor gezegt hebben. Op deze wijze blijkt dan;

IX. De *Proportie* van de Verdeeling eener

(1) *Dat de ware Redigheid* (Proportio) *van den Tuſſchentijd van Klank-vernieuwing, ten opzigte van een zelfde onbezette, en bezette Snaer, even eens is als die van hare geheele Lengte tot haer Deel; en 't getal van de*

Snaer; en van haere onderſcheidene ſpanning.

Slingergangen in een zelfde tijd is in de Omgekeerde reden. Bij voorbeeld; Een geſpannene Snaer, onbezet zijnde, zal tweemael grooter tuſſentijd van verniewingen hebben, dan haer halve deel, dat met den vinger ter halve lengte bezet is: en, wijders, indien de bekorte lengte tot de onbekorte is als 2 tegen 3, zo zullen de Slinger-gangen van de bekorte Snaer ook driemael geſchieden, tegen tweemael bij de onbekorte, en derhalven de tuſſentijden zijn als 2 tegen 3: En, zoo voort met alle de Verdeelingen. En, ten opzigte van de onderſcheidene ſpanning der ſnaren met gewigten, zo word vereiſcht, gelijk ook de proef van ondervinding zulks kan aentoonen, dat de gewigten genomen werden in de dubbelde reden van de begeerde ſnelheden der ſnaerſlingeringen, naemlijk aen eene zelfde ſnaer, tot ſpanning, viermael zo veel gewigt gehangen zijnde als te voren, zal de Klank-makende ſnaerſlingering tweemael zo ſnel geſchieden, en negenmael zo veel gewigt maekt die ſlingergangen driemael zo ſnel, enz.

X. De *Proportie* van de onderlinge diktens der Snaren.

(2.) *Ten opzigte van twee Snaren, met gelijk gewigt geſpannen, dog ongelijk van dikte zijnde, zal de onderlinge rede* (Proportio) *van de Tuſſentijden der Klankvernieuwingen dezelfde zijn als die der Middellijnen van ijders dikte*; bij voorbeeld; zoo de Middellijn der dikſte Snaer' zij als 3, en die der dunſte als 2, zo zal de Lager Toonklank bij de dikſte twee verniewingen hebben, terwijle de Hooger Toonklank bij de Dunſte driemael verniewen zal; of, dat het zelfde is, zo zal de Tuſſentijd bij den Lager Toon tegens den Tuſſentijd bij den Hooger zijn als 3 tegen 2.

N. Dit laetſte ſtuk ſchijnt mij van belang te wezen, zou je mij geen klaerder begrip op nog een andre wijze daer van konnen geven?

L. Mooglijk jae. Neem een ſnaer met een zeker gewigt geſpannen; en neem een andere Snaer, even lang, dog 4 mael zo dik in zig zelf, dat is, 2 mael zo groot van *Diameter*; en vermits deze 4 mael zo veel ſtoffe inheeft dan de eerſtgenoemde, zo hang ook 4 mael zo veel gewigt daer aen, om gevolglijk net even ſtrak geſpannen en even hoog van toon te worden als de eerſte. Maer wederom aen die dikker ſnaer in plaets van 4 mael zo veel gewigt, ſlegts gelijk gewigt als bij de eerſte gehangen zijnde, zo moet die toon verlagen of de ſlingering vertragen als 2 tot 1; vermits de gewigten van ſpanning moeten zijn in de dubbelde rede van de ſnelheden, gelijk ik in 't vorige lid vermeld hebbe; en gevolglijk worden ook de Tuſſchentijden der Klankvernieuwingen als de middellijnen van ijders dikte, aengezien de diktens zijn in de dubbelde rede van hare *Diameters*.

N. Dat begrijp ik beter, vervolg nu verder uwe Aenmerkingen.

XI. Oorzack en *Proportie* van de

L. Wanneer de Klankvorming geſchied door Beknelling' der Lugtdeelen, als bij de Fluit, of door een' geprangde Uit- of door-perſing als bij de

de Stem, en Op riet te blaczene *Inſtrumenten*, zo word altoos een zeker vertrek of vergaderplaets van Lugt vereiſcht, waer in de doorgeprangde klankmakende Lugtdeeltjes hare onderſcheidene bepaling van Toon erlangen zullen; En, na mate dat 'er veel of weinig Lugtdeelen in dat Vang-vertrek vervat zijn, en alzoo de Klanks-doorgang na de vrije Lugt min of meer belet vind, zo zal de vernieuwing van Klank ſnel of traaglijk volgen: hierom is het Geluid eener Fluite zo veel lager, wanneer al de gaten met den vinger geſtopt zijn, dan wanneer eenigen of allen open gelaten worden, vermits in 't laetſte geval de Doorgang na de vrije Lugt minder belemmert is als bij het eerſte.

Toon-verandering bij de Stem en Blaes-inſtrumenten.

N. Wel meermalen vond ik bij verſcheidene Schrijvers ter loops aengehaelt, dat de eene Toon-klank tot den ander is als 2 tot 1, of als 3 tot 2, enz: maer nimmer kreeg ik daer een regt begrip van. Ik bevond wel dat de Inkorting of Bezetting van een' Snaer een zeker verſchil van Toon maakte, en giſte daerom, dat van wegen die verdeeling de Toonen haren naem ontleenden; dog wiſt toen niet, dat 'er in de Klank-beweging waerlijk en wezendlijk zulk eene *Proportie* van Tuſſentijd der Vernieuwingen gelegen is. Nu dunkt mij heb ik te veel doorzigt van den Grondſlag der Zangkonſt om 'er niet bij te hebben een verſlag van de voornaemſte Tonen die daer in te paſſe komen. Al wat opbouwt verſterkt.

XII. Van de Tonen of Trappen van Klank welke in de *Muſyk* gebruikt worden.

L. Mijn tijd is voor u ten beſte. Onderſtel eene bequaem-geſpannene Snaer in feſtig gelijke deelen gemerkt te zijn, en dat op ijder deel de vinger of iet anders, tot bepaling' en inkorting van de Slingering en gevolglijke Toonverandering kan gezet worden: In dezer voege zal de Tuſſentijd der Klankvernieuwingen bij de onbezette Snaer van 60 deelen lang, tot den Tijd der Klank-vernieuwingen bij de bezette op 30 deelen, zijn als 2 tot 1. Noem die plaets van 60 deelen C (of *Ut*), en die van 30 deelen CC (of de Hooge *Ut*) die een *Octaaf* hooger is. Het verſchil van deze twee Klanken voert in de Zangkonſt den naem van 't *Octaaf*, om dat het den Agtſten trap uitmaekt der zoogenaemde *Natuerlijke Tonen*.

Wijders neem de Snaer-bezetting of Stopping op 40, en noem deze plaets G (of *Sol*), zo zal de Toonklank C tot G zijn als 60 tot 40, dat is, als 3 tot 2: welke *Proportie* eigen is aen den *Quint* of Vijfden Trap.

Stop verder den vinger op 45; en noem deze plaets F, (of *Fa*), zo komt de C (60) tot F (45) als 4 tot 3. Dit verſchil is eigen aen den *Quart* of Vierden Trap.

Men neme zoo verder voort de Stopping op 54; op 48; op 36; en 32; en noeme die in gelijke orde D (of *Re*); E (of *Mi*); A (of *La*); en B (of *Ci*); als dan zullen de 7 natuerlijke Tonen, na de verdeeling, die bequaemſt is om de meeſte *Harmonieuſe* Klanken op te leveren, zig in orde en *Proportie* vertoonen, als volgt.

Digitized by Google

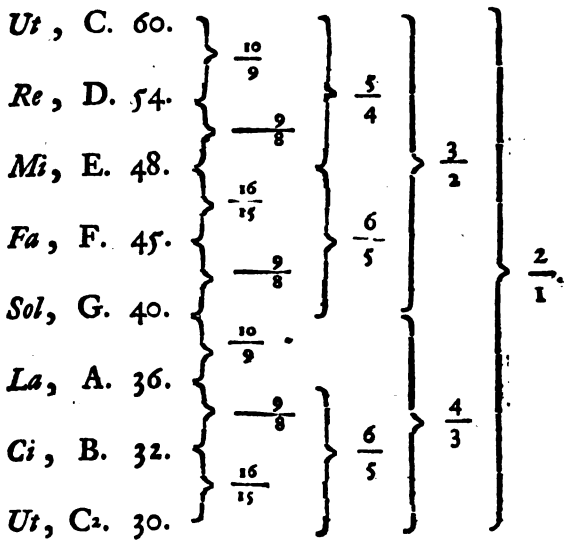

De C tot E, gelijk ook de G tot B, zijn als 5 tot 4: Dezen noemt men *Groote Tercen*; De E tot G en de A tot C². zijn ijder als 6 tot 5; de zulken worden *Kleine Tercen* genaemt.

C tot D, als mede G tot A, zijn als 10 tot 9; en D tot E, en F tot G, en A tot B, zijn ijder als 9 tot 8. Die van 10 tot 9, worden *Kleine Heele Tonen*, en die van 9 tot 8, *Groote heele Tonen* genaemt.

E tot F, en B tot C² zijn de *Natuerlijke halve Tonen.*

En ijder van deze Zeven Tonen, 't zij C tot D, of D tot E, of E tot F, enz: 't zij *groote* of *kleine*, of *halve Toon*, noemt men een' *Seconde*, als ijders eerstvolgenden Trap verbeeldende *.

N. Die Oplossingen van zo vele voornaeme Gevallen hebben mij in uwen

* Na 't Schrijven van 't bovenstaende is mij ter hand gekomen het loffelijke Tractaetje van den *Losanschen Professor J. P. de Crousaz*, genaemt *Traité du Beau, in* 8: *a Amsterd: chez Fr: l'Honoré* 1715. p: 261. en 262. waer in ik zeer merkwaerdig vind zijn Verhael van de groote Snelheid der Klankvernieuwingen, en 't middel om het bijna ware getal der zelven in een zeker tijdbestek (als een *Minuet* of een *Seconde*) te kunnen bepalen.

I. Stelt hij 3 Orgel-Fluiten; waer van de Eerste verschille van de Tweede een kleine *Terce*, en van de Derde een groote *Terce*: dat is

E. 3 *Fl:* 25
b E. 2 *Fl:* 24 } 6/5 } 5/4
C. 1 *Fl:* 20 }

welke gevolglijk alle drie te samen niet eerder als om de 25 tikken in hare *Vibratien* kunnen overeenkomen.

II. Wil hij dat de kortste van deze Fluiten zij 5 Voeten: zeggende verder ondervonden te zijn, dat zulk een Fluit van 5 Voeten, binnen den tijd van eene *Seconde*, viermael overeenquam met de

wen Grondſlag zo ſterk al gemaekt, dat ik mij nu in ſtaet dunk te zijn om met vrugt tot de Stem te kunnen overgaen.

L. De Toonklanken en haer Verſchil dus bekent zijnde, kan nu dit overgaen gevoeglijk geſchieden.

XIII. Van de Stem- en Zang-vorming.

Bij eene vrije ademhaling' word de Lucht zonder beklemming uit de Longe door de geopende Longepijp, en verder door Neus en Mond uitgedreven: maer even gelijk hij, die op eene *Hautbois* of eene Fluit blaeſt, het Geluid niet in zijn' Mond maekt, maer tuſſen 't Rietje of op het Fluiten-tongetje waer op de wind breekt, zo geſchied ook de Klank-making nogte in de Longe nogte in de eigentlijke Longepijp; dog het eerſte werktuig, dat daer toe bequaem is, zijn de twee kraekbeenige binnen-lipjes, die boven-aen even onder 't keel-klapje, bij het Strotten-hoofd van de Longepijp, geplaetſt zijn, en welke in het toeknijpen een ſchreef maken van gedaente omtrent als de ſchreef van een Rietje bij een *Hautbois*.

de twee anderen, en gevolglijk 100 *vibratien* of tikkingen van klankvernieuwing maekte in eene *Seconde*, en derhalven eene Fluit van 1 Voet 500 *Vibratien*, of van 2 duim 3000 *Vibratien* in eene *Seconde* of Polsſlag. Dog dit Toongeluid, dat uit zulk een twee-duimſche Fluit komt, is al van 't hoogſte ſoort dat men gewoon is te maken: En om 't aller-laegſte ſoort van Toongeluid te bepalen, ſtelt hij een Fluite-pijp van 40 Voet, die gevolglijk maer 12¼ *Vibratien* in eene *Seconde* kan verwekken.

Hier uit maek ik deze twee volgende Aenmerkingen op, als;

(1) Dat de mooglijke Snelheid der Klankvernieuwingen bij dit Hoogſte geluid, naemlijk 3000 Tikkingen of *Vibratien* in de kleine Tuſſentijd van den eenen Polsſlag tot den ander, ongelooflijk en onnadenkelijk zou zijn, zo 't behulp van de *Experimenten* en Wiskonſt ons zulks niet leerde.

(2) Ten andere, dat de Klankvernieuwingen bij het Laegſte Geluid ('t welk 12¼ *Vibratien* binnen een *Seconde* of Polsſlag maekt, en 't gene van 't gemelde Hoogſte net 8 octaven min een halve Toon verſchilt) egter nog zo ſnel gaen, dat het Toon-geluid ſlegts eene Enkel-ſtreekſche agtereenvloeijende beweginge gelijkt, waer van door 't Gehoor geene Tuſſenpoozingen nogte Tikkingen te tellen nog te vermerken zijn; dog dat, bij nog lager Tonen, en gevolglijk nog trager Klankvernieuwingen, van welken de Ooren elke Tuſſchenpoozing mogte konnen gewaer worden, dat, zeg ik, die aendoeninge, dan in ons geen eigentlijk Denkkeeld van Klank of Toon-geluid, maer wel van enkelde Tikkingen of Aenbonzingen zou verwekken; even gelijk ook eene Lijn, die uit aen-een-gevoegde of agtereen vloeijende Stippen geboren is, dan eerſt aen den Naem en 't denkbeeld van eene Lijn voldoet, wanneer het Oog geen onderſcheid of tuſſenſtand dier Stippen kan bezien; dog zo drae dat Onderſcheid zig daer by vertoont, mag het wel eene Rije van Stippen, maer geene eigentlijlijke Linie heeten.

Dit zij gezegt tot een volledíger begrip van den eigentlijken Aert der klanken en Toonveranderingen.

$1717\frac{8}{m}$.

NB. Naderhand heb ik verder gezien in de *Hiſtoire de l'Academie Royale des Sciences* van A°. MDCC, en MDCCI. dat deze opmerking van 3 Orgelpijpen, om daer door een vaſten Toon, en 't getal der Klankvernieuwingen te vinden, aen M^r: *Sauveur* is toe te ſchrijven; waer uit ik vermoede dat H^r: *Creuſaz* dit ontleent heeft: alleenlijk zie ik daer bij, dat de kortſte pijp voor den hoogſten Klanktoon niet op 2 duim maer op $1\frac{1}{4}$ duim geſtelt word; makende alzo 6400 *Vibrasien* in eene *Seconde*, en gevolglyk 9 *Octaven* voor het gantſche Toon-verſchil.

$1717\frac{11}{m}$.

Digitized by Google

Zo dra deze Tollenaer, (dit toeknijpende kraekbeen meen ik) den uitgang zo digt beprangt en bepaelt houd, dat de uitgedrongene Lugtdeelen niet tolvrij zonder inbuiginge, door konnen, zo word wel voor eerſt een zeker Geluid of Klank-beweging daer door gewrocht, maer tot nog toe niet genoeg bepaelt in allerhande Toon of Toon-verandering.

Deze nieugemaekte Klank vliegt niet terſtond in de onbepaelde ruime lugt, dog geraekt allereerſt in het Kamer-vertrek, dat agter in de Keel' boven den Uitgang der Longepijp is, en dat geplaetſt is tuſſen Neus en Mond. Dit is als het Hof daer de vereiſte Vrij-brief te halen is. En, even als in de buis van een *Blaes-inſtrument* door het bezetten der gaten de vrije uitgang of beweegbaerheid der Lugtdeelen en gevolglijk de Toon bepaelt word, zo moet door 't beſtieren van het agterdeel onzer Tong met behulp van deszelfs Spieren, dit Kamervertrek enger of ruimer, en gevolglijk de Toon hooger of lager gemaekt worden. Dat nu te dezer plaetſe de Stem- en Toon-vorming geſchied, blijkt daer uit, dat men alle Wijzen duidelijk kan zingen door de Neus alleen, ſchoon men den Mond digt geſloten houd, en ook duidelijk door den Mond alleen, al is de Neus digt geſtopt; zo dat derhalven deze vorming op eene plaets geſchied, die voor Neus en Mond even nae is.

N. Maer zou men ook niet door het enger- of naeuwer-maken van de Longe- of Strotte-pijp, en met een door het min of meer geprangt houden van deze Keel-Sluiting, het onderſcheid der Tonen konnen verwekken? Zouden in zulken gevalle de Luchtdeeltjes, die door de naeuwte bij dit kraekbeen in klankbeweging gebragt zijn, niet een ſnelder of trager agtereenvolgende doorſchieting en Klankvernieuwing, en gevolglijk een hooger of lager Toon-klank kunnen krijgen? Mij dunkt van een zeer bedreven ſpeelmeeſter gehoort te hebben, die op een enkel Blaes-rietje van een *Haut-bois*, zonder buispijp daer aen vaſt, verſcheidene Tonen kon uitblazen.

L. Dat dit wel iets kan geven, ſtae ik ligtelijk toe, en in gevalle onze Strotpijp een dun en lenig geſtel waer, dat zig na allerhande ver-enging en uitzetting verploijen liet, even als de Kamering boven den Strot, men zou 'er mooglijk al de verſcheidene Tonen van een *Octaef* of meer door kunnen bepalen, gelijk men bij het Fluiten op den Mond, alwaer de Klank eigentlijk op 't ſcherp van de Tanden gemaekt word, zo wel in 't uitblazen als inzuigen de Toonveranderingen en deuntjes onderſcheidentlijk voortbrengt, en dat enkelijk door 't vernaeuwen of verruimen van het voorſte van den Mond met behulp van onze buigſame Tong en Wangen.

Dog de ſtevigheid van de kraekbeenige Ringen onzer Strotte-pijp, dunkt mij, maekt dit geſtel veel te onbequaem om alleenig en gemaklijk al de Toonveranderingen te bepalen; behalven dat het lenige agterdeel van de Tong verre veel gereeder dit ampt kan waernemen; terwijl de weinige min of meer verenging van de Strotte-pijp beneffens het onderſcheident-

Digitized by Google

dentlijk geklemt houden van dit kraekbeeninge, ook ſtrekken kan tot vervullinge van 't gene aen 't andere te kort mogte ſchieten. Dus ſtae ik dan wel toe, dat het iets zou kunnen geven, maer niet dat dit het gemakkelijke nogte gemeene Middel is van onze Toon-veranderingen; hoewel het voornaemlijk dienen kan, om daer door te bequamer de onderſcheidene Toontrappen in de hooge of laege Octaven te kunnen voltrekken. Ons gevoel zo m'er naeuw opmerkt kan ook leeren, dat een zelfde perſoon zijn Strot- en Keel-ſluiting anders moet gezet houden bij een *Bas* dan bij een *Superius*. En dus word het oploſſelijk, 't gene buiten dat mij duiſter ſcheen, te weten, waerom ijmand, wiens gewoone Stem op een *Bas* of Lagen *Tenor* loopt, willende eens buiten zijn trant een *facét* of *Superius*-Zang uitvoeren, in geen zelfde ſoort van Stem kan blijven; zulks dat zijn lage *Superius*-toon, en zijn Hooge *Bas*-toon, ſchoon die beiden net gelijk-tonig waren, elk een geheel bijzonder Stem-geluid zullen uitmaken; vermits als dan bij de prang- of Stem-zetting van den *Superius*, voor den laegſten Toon, de Kamering daer boven op haer allerruimſt, dog bij de Stem-zetting van den *Bas* voor den hoogſten Toon, die zelfde Kamering op haer allerengſt moet zijn, hoewel die beide Tonen, volgens de onderſtelling, even hoog, of even ſnel van Klank-vernieuwingen loopen. Waerom ook, 't gene geen minder opmerking verdient, zijn vermogen van 't Geluid-maken, zo wel in 't allerlaegſte van zijn *Superius*, als in 't laegſte van zijn *Bas* ten einde raekt, ſchoon die Tonen een *Octaef* of anderhalf verſchillen; om dat, volgens deze Oploſſing, bij een en ander de gemelde Kamering reets zo ruim ſtaet, dat het agterſte van de Tong, bij verder verwijdering, het kraekbeenige van zijne vereiſchte prang-zetting om Klank te kunnen maken, aftrekt; waer door alzo 't geluid moet agter blijven. Men vind ook ſommige Mans-perſonen, die in 't dagelijks ſpreken met ijmand, ſchoon men daer bij weinig verſchil van Toon-verheffingen behoeft, geduerig in tweederhande Stem-geluid vervallen; vermits de Hoogſte Toon hunner Bas-ſtem te laeg zijnde om de verheffingen van de gemeene Praet-ſtem te bereiken, zij genootzaekt worden, om tot de Prangzetting van een hooger ſtem over te gaen, en gevolglijk ook de Kamering boven 't Strottenhoofd te vervormen; 't gene behalven de moeilijkheid, en andere bijgaende ongevalligheden, ligtelijk valſche Toon-ſprongen geven kan; gelijk men die gebreken ook gewoonlijk bij zulke Twee-ſtempraters gewaer word. Dog dewijl we tot berigt van 't volgende geen netter beſcheid van dit zullen noodig hebben, zo laet ons verder tot de Spraek- en Letter-vorming overgaen.

N. Maer eerſt heb ik nog iets te zeggen; uwe beduiding heeft mij in een eerbiedige Verwondering gebracht, bijzonderlijk als ik wederom overweeg, hoe de Luchtſtreek, daer we in leven, zo vol van deze klinkbare kringbolletjes moet zijn, en die zo aenpalend aen elkander, dat elk van die zijn ontfangene in- en uit-puilende beweging aen zijne omringende bueren kan mededeelen; want nergens komt 'er gaping, nooit hapert de verſpreiding van 't Geluid. O! Onuitputlijke Wijsheid! o Goddelijke voor-

Digitized by Google

voorzorg, zonder welke alle ooren vergeefs waren: en alle ſpraekvoering onmooglijk! Dwazer dan dwaes moeſt hij zijn, die dit kennende, zulks aen een los geval, of aen een blind en weteloos Noodlot zou toeſchrijven.

L. Ja de verwonderlijkheid van ijder klinkbaer Luchtbolletje verdient nog merkelijk grooter te worden, als men overdenkt, eenſdeels hoe ſterk en onſlijtbaer dat ijder Deeltje zij, dewijl door geene knelling, ſcheuring of kerving nog verbranding de klankverſpreiding verhindert of vermindert word; en anderdeels, hoe dun, fijn en min-ſtoffelijk nogtans ijder dezer onſlijtbare deeltjes zij, dewijl de Ligtdeelen allerwegen zo vrij en ongeſteurt met hare bewegingen daer door heen ſpelen, dat men geen de minſte verandering van Licht beſpeuren kan, of de klankbare Luchtbolletjes door een Luchtpomp uit een fles uitgezogen zijn of niet. Maer laten we onzen Text vervolgen.

XIV. Van de Letter-Klank-vorming.

Zo men zonder Letterklanken, even als de Vogelen, luſt te zingen, is 'er niet anders als 't beſchrevene noodig; dog, om ſpraek te voeren, moet aen 't Hof van den Mond nog een ſchik-brief afgevordert worden, die den Toonklank zijn Spraekgeluid bijzet; in den Mond zeg ik, want, deze geſloten zijnde, ſchoon de Toonzang door de Neusgaten al vrij uit mogt', kan 'er geen eenige Letter-klank veel min eenig woord gemaekt worden.

N. Maer, waer in beſtaet tog dat Eigentlijke der Letterklanken: ik weet niet dat ik ooit Schrijver over Zang- of Klank-konſt ontmoette, die deſwegen iet op het papier bragt. Dog, wie heeft alle boeken gelezen?

L. Immers ik niet; ik vermije den breeden omſlag van boeken zo veel ik kan; en om te vrijer te denken, en voor mij het ſpoedigſt te vorderen, heb ik mij doorgaends niet qualijk bevonden bij mijne gewoonte, of om ligtelijk beter te ſpreken, bij mijne kinderlijke Grootmoedigheid, van op mijn eigen' beenen te loopen, zonder ſteun van een Leiband, of handreiking, zo lange ik niet meene dat behulp van noode te hebben. Nog heb ik 'er iet anders kinderlijks bij, ik knutſel gaerne zelf wat, hierom beminne ik bijzonderlijk allen die mij eenig bequaem timmerſtof verſchaffen; hoewel ik tevens de zulken, die mij zulk iets, dat mijn doelwit treft, reeds bewerkt te voren brengen, hertelijk de handen zou kuſſen; dog ontbreekt mij dat, zo blijf ik gemeenlijk zelf al voortknutſelen, verkiezende dat ondertuſſchen het werk van anderen een weinig ter zijde ſtae, ik zeg een weinig ter zijde, namelijk, wel van onder de handen, om ruimte te hebben, maer niet uit het oog, op dat ik eenſdeels in het haere hulp zou konnen zoeken, zo drae ik in 't mijne ſtuiten mogt, of anderdeels, zo drae ik 't mijne ten erde had, door vergelijking bij dat van anderen, mijne gebreken en verbetering mogt vinden. Dus heb ik ook wel eer, na 't afloopen van mijn onderzoek over de Klank-kunde, toen ik van de Schrijvers wat beter

Digitized by Google

ter als te voren oordeelen mogt, mij van de voornaemſte die ik vinden kon, voorzien, om vergelijks wille; ik vond egter tot nog toe niets daer van gemeld, ſchoon ik veel vond, dat ik overliep als de haen over de heete kolen, vermits ik 'er van mijn ſpele-goed niet vond. Dog, belangende mijne gedagten: * De verwulfagtige gedaente van 't Verhemelte leert mij, dat de doorgedrevene Toonklank bij de minſte nader-bepaling in den Mond, een ſoort van Wedergalm (*reſonantie*) moet ontfangen; buiten deze ken ik nog geene andere eigentlijke oorzaek van de Letterklanken.

XV. Van het Onderſcheid tuſſchen den eenen *Klinker* (of *Vocael*), en den anderen.

Hoe naeuwer nu dit ons Wulftvertrek van den Mond door Tong en Lippen bepaelt word, hoe fijnder van aert gevolglijk de Wedergalm of Letterklank zal worden; en zoo de bepaling ruim is, zal de Wedergalm grover zijn; en dus ontſtaet 'er onderſcheid tuſſchen *Klinker* en *Klinker*, dat is, tuſſchen *Vocael* en *Vocael*.

Om *Klinkers* te vormen word 'er vereiſcht, dat de zetting en nadering van Tong aen 't Verhemelte nooit naeuwer genomen werde, dan dat de *Toonklank*, in de Keel' gemaekt, zonder van Toon te veranderen, vrij door kan; hierom is 't eigen aen de *Klinkers* (of *Vocalen*), *dat men, op ieder van hen, alle Tonen alle Wijzen kan zingen, zonder dat of Toon- of Letter-klank iet verlieze van zijn' natuer*; en hierom is het ook, *dat ijder Enkele Klinker, hoe zeer hij verlangt werde, van 't begin tot het einde eenſtreeks en van 't zelfde Geluid is.*

XVI. Van 't *Phyſique* onderſcheid tuſſen *Klinkers* en *Mede-klinkers* of *Vocalen* en *Conſonanten*.

Regt anders is het bij de *Mede-klinkers* (of *Conſonanten*); deze ſpruiten uit de Overtreding van 't voorbeſchrevene vereiſch: want, zo dra de bepaling zo naeuw genomen werde, dat het Toon-geluid niet ongekreukt mag doorglijden, zulks dat het (vermits tuſſen vleeſchige deelen gedrongen zijnde) in een zeker traps-wijzig verminderend of toenemend Sis-geluid verandere, zo ontſtaet daer uit een *Mede-klinker* (of *Conſonant*). Deze enge en ſnel-voltrokkene bepaling is ook de rede, *waerom op een' Mede-klinker geen Toon-geluid of Zang kan gehouden worden.* Bij Opening geſchied deze Vorming der *Mede-klinkers*, wanneer we een *Conſonant* voor een *Vocael* willen voegen, en bij Toeſluiting, wanneer op de *Vocael* de *Conſonant* volgt.

XVII. Van het onderſcheid tuſſen den eenen *Meede-klinker* en den anderen.

Maer, bij deze trapsgewijze naeuwer bepaling, die niet langer duert dan van de vrije ruimte, die bequaem voor een' *Klinker* was, af, tot op de volkomene of bij-na volkomene ſluiting toe, moet een ſchielijke Overgang zijn van grover tot fijnder Siſſing.

T Deze

* Eenige jaren na 't ſchrijven van 't bovenſtaende heb ik van een naeukeurig *Anatomiſt* nog iets geleert, 't gene zijn opmerking verdient, en tot nog verder Opheldering van deze ſtoffe verſtrekt, namelijk, dat bij de Menſchen het Verhemelte-vlies in zijn natuerlijken of gewonen ſtand agterwaerts na de Keel merkelijk verder dan 't Verhemelte-been luifelwijzig affchiet, en met de Huig gemeenſchap heeft, en dat dezen te ſamen, door hare ſpieren wat opgetrokken zijnde, een nieuw beſchut en leiding geven om den reedsgemaekten Klank uit de Toon-kamer niet zo licht door de neus weg te laten ſchieten, maer haren meeſten gang door den Mond langs 't Verhemelte-wulft te doen nemen: zijnde mij daer nevens berigt, dat de Spraeklooze Dieren van deze beſchutting verſteken zijn. 't is de Heer *Dr: Sermes* aen wien ik deze opmerking verſchuldigt ben. Ao: 1721.

Digitized by Google

Deze Overgang kan ſnelder geſchieden en trager, na mate de ſluiting of nadering ſchielijk aengevoert werde: en hier in beſtaet het verſchil tuſſen *Scharpe* en *Zagte Mede-klinkers*.

Het gantſe Samenſtel van Siſſing moet bij den eenen *Mede-klinker* grover of fijnder vallen dan bij den anderen, na mate dat ijder agter of voor in den Mond gemaekt werde, vermits voor aen geene, agter aen vele Lugtdeelen voort te ſtuwen zijn, eer ze in de vrije Lugt komen; deshalven zijn de *Lip-Conſonanten* de fijnſte en die van de *Keel* de groffte.

Wijders in 't Volkomen of Onvolkomen ſluiten, en daer uit volgende Voor- of na-ſiſſing en bij-gonzing beſtaet het verdere verſchil der *Mede-klinkers*.

Welke Tong- en Lip-zetting nu tot dezen of dien *Klinker* of *Mede-klinker* behoort, heb ik in 't VII, X, en XI: *Art:* van mijne *Aenmerkingen* verhandelt.

Dus agt ik uw verzoek voldaen.

N. Ten dezen opzigte ja, maer nog ſchort 'er iets, te weten, dat uwe *Aenmerkingen* niet ſpreken van de *Gelding* of *Waerde* (*Valor*) onzer Letteren of Letter-klanken, tegen die van andere voorname Volkeren, als *Franſen*, *Hoogduitſers* en *Italianen*: Zulk werk is te gewigtig om over te ſlaen, behalven dat het ook ſtrekken kan om de Klanken van onze *Gemeenlandſe Dialect* te netter te doen bevatten.

L. Als die Stoffe tot de Drukpers voor In- en Uit-lander geſchikt word, agt ik zulke vergelijkingen van belang, maer in mijne *Aenmerkingen*, die wel eer tot een ander einde opgeſtelt wierden, waren ze overtollig geweeſt.

De Waerde der Letteren kan men tweeſints aenmerken; (1.) Eensdeels *Orthographicè*, voor zo verre deze of gene van onze Letters bij een ander Volk van verwantſchapte Tael met eene andre Letter of altoos of gemeenlijk beantwoord word: Dus ſchrijven de Hoogduitſers Geben/ Loben/ alwaer de *Hollander* ſchrijft GEVEN, LOVEN, en zoo komt gewoonlijk bij hen de B tuſſen twee *Vocalen* ſtaende, terwijle wij de V hebben. In zulken zin zeg ik dat de eene Letter den ander beantwoord, zonder dat men uit dit ſchrijven, of beſluiten, of ontkennen kan, dat de eene en andre eveneens in Uitſpraek klinkt. (2.) Ten anderen is de Waerde ten opzigte van de ware Overeenkomſt van Klank aen te merken, ſchoon de Letters van verſchillige gedaente mogten zijn: En, hier op is het; geloof ik, dat Mijn Heer het oog' heeft, vermits hij eene vergelijking tegens levende Talen begeert.

N. Zoo was 't ook; en ik twijffel niet of je zult de vergelijking willen bouwen op de agtbaerſte Uitſpraek, die als Gemeenen-lands Tale moet erkent worden, zoodanig als een Geleerd man eenen Vremdeling raden zoude onze Spraek te leeren, of zoodanig als ijmand van jongs af, nu op deze dan op die plaets van verſchillige *Dialect* wonende, en ſteeds met de Deftig-

Digitized by Google

Deftigſten verkeerende zig van zelf en ongevoelig zou gewennen te ſpreken.

L.. Wel zekerlijk, want anders was de vergelijking oneindig werkelijk, dewijl elk bekent is, dat overal, niet alleen in de Landſtreken van een en 't zelfde Rijk, maer in ijder Stad op zig zelf, ja, bij Hooge en Lage Gemeente in ijder Stad, een bijzonderen *Dialect* heerſcht.

XVIII. Waerde of Gelding of Overeenkomſt van Uitſpraek onzer Letteren, vergeleken tegen de Franſche Italiaenſche en Hoogduitſche.

Op dien Grondſlag komt dan de *Waerde* en *Uitſpraek* overeen, van onze

Korte A, .. met de korte A der Hoogduitſers (als in Statt) en der Italiaenen en Franſen (als in 't woord *Grande*), en met de Franſche E, in *en*.

Lange AA (of AE, of in gemeene Spelling ook wel enkele A, wanneer in dezelfde Silb' geen *Conſonant* volgt); .. met de A, in de Franſche woorden *Perſuade*, *Miracle*, en in de Italiaenſe *Ordinario*, *Formare*: De Hoogduitſe lange A voor welke zij zetten AH (als bij Mahl) word bij ſommigen wat óó-agtiger uitgeſproken.

Onze Korte Zagte E .. klinkt als de zagte E in 't Italiaenſe woord *che*, in 't Franſe *que*, en in 't Hoogd: Angel / *Aculeus*, *Hamus*.

Onze Lange Zagte EE .. (of in Gemeene Spelling ook wel een enkele E, bij aldien die Silb met deze Vocael eindigt); is gelijkluidig aen de E in 't Italiaenſe woord *Preſa* en *Vedére*, en in 't Franſe *Donner*.

Onze Korte Harde É .. klinkt als de harde E in 't Italiaenſe woord *Quella*, in 't Franſche *Quel*, en in 't Hoogd: Etwas.

Onze Lange Harde ÉÉ .. (of in gemeene Spelling de dubbele EE zonder bovenſtreping, wanneer geen Mede-klinker in die zelfde Silb te volgen heeft), luid omtrent als de Franſe AI, in 't woord *Mais*, of OI, in 't woord *Avoit*, en als de Hoogduitſe ä in Schären / en eh in Lehren; en als de Italiaenſe E in de middelſte Silb van 't woord *Penſieri*.

Onze Lange IE .. als de I in 't Franſe woord *Dire*, en 't Ital: *Díre* en *Sentire*, en de IE in 't Hoogd: Gieſſen.

Onze Korte Scharpe I, .. komt over een met de korte I der Italiaenen en Duitſchers bij 't woord *In*, en der Franſen bij *Inceſte*.

Onze Y of IJ, .. met der Franſen I in *Vin*. De hedendaegſe Hoogduitſers gebruiken, in plaetſe van IJ, zo wel het Letter-teeken als de Uitſpraek van onzen tweeklank EI of EY, niet tegenſtaende de lange Enkel-klinker IJ of II bij den Oud-Duitſchen in gebruik was: De Neder-Saxiſchen evenwel zijn in de Uitſpraek aen dat gebrek niet vaſt.

Onze Korte zagte O, .. met de O in 't Franſe woord *Non*, en 't Hoogd: Kommen.

Onze Lange zagte OO (of in Gemeene Spelling ook wel O alleen, bij aldien die Silbe geen Mede-klinker daer agter heeft), klinkt even als de O bij 't Italiaenſe woord *Nò*, en bij 't Franſe *Propre* en 't Hoogd: Bogen.

Digitized by Google

Onze Korte harde ó, .. als de o in 't Italiaenſe woord *Forma*, en 't Franſe *Forme*, en 't Hoogd: Bolg.

Onze Lange harde óó, (of in Gemeene Spelling de dubbele oo zonder boveniſtreping, wanneer deze Letter de laetſte van die Silb is), als der Franſen AU in *Originaux*, of EAU in *Eaux*.

Onze Korte ſcharpe u .. als de Franſe u in *Juſte*, *Turbe*, &c. De Hoogd: & Ital: korte u klinkt wat doffer als onze korte zagte o; omtrent als of men onze OE kort en ſchielijk uitſprak.

Onze Lange EU; als der Franſen EU in *Douceur*, of ŒU in *Cœur*, of U in *Un*; en als der Hoogd: öh in Söhnen. Dog de Hoogduitſe Eu is een *Diphthongus*, en klinkt als bij ons UY of UI.

Onze UE of UU, als der Franſen u in *Dur*, der Hoogd: üh in Führen.

Onze OE, als der Franſen ou als in *Doux*, en der Hoogd: u als in Thun (*facere*), en der Italiaenen *ù* als bij *Più*, *Liume*, en als der Grieken υ.

Dus verre van de Enkelde *Vocalen*.

Onze *Conſonanten* B, D, F, H, L, M, N, P, R, S, T en V ſpreken wij even eens uit als de Franſen en Italianen de hunne; dog de B, D en V, klinkt bij den Hoogduitſcher omtrent even ſcharp als onze en als hare P, T, en F, voornaemlijk bij die genen, welke 't Hooge van Duitsland bewonen, dog die van den Neder-Saxiſchen Kreits komen ons merkelijk nader.

Onze G luid altoos eveneens, en even als de Italiaenſe en Franſe G, wanneer die voor A of O of U ſtaet. Maer de Hoogduitſe trekt, (voornaemlijk als 'er A, O, of U volgt) eenigermate na onze en na hare K; na de Pomerſchen en Pruiſſiſchen kant komt 'er, als ze voor de E of I gaet, nog een draei van de J bij, als of het ware *kj*, of *gj*. De Franſe en Italiaenſe G, voor een E of I komende, is geen *Enkele Klank*, maer verdubbelt, gelijkende aen onze *dzj*, of *sj*. Hierom is 't ook geweeſt, zo ik giſſe, dat onze voorname Letterhelden van voor omtrent eene eeuw, als *Kilianus* &c. te mets GHE en GHI in plaetſe van GE en GI gebruikt hebben; op dat niet de Vremdeling denken mogte, dat onze G, voor E of I ſtaende, mede op de Franſe of Italiaenſe wijze moeſt uitgeſproken worden.

Onze J, gelijkt in de uitſpraek aen de J der Hoogduitſchen, als bij Ja. De Franſche en Italiaenſche J, is een twee-klank, en klinkt als bij ons *zj* zoude doen. Voor onzen Klank hebben de Italianen en Franſen geen bijzonder Letter-teeken, hoewel ze hem in ſamenvoeging te mets uitſpreken, als bij 't Franſe woord *Beſogne*, en 't Italiaenſe *Biſogna*; alwaer *gn* volmaektelijk in Klank over een komen met een *n* van onze *j*, agtervolgt.

Onze K klinkt als der Hoogd: K, en Italianen en Franſen C voor A, of O, of U; en als der Italianen CH en der Franſchen QU.

Onze

Onze CH, is enkel-klankig even als der Grieken *Chi* (χ) en niet dubbelklankig. Dog de Franſche CH is geen enkele Conſonant, en klinkt als of wij ſtelden *Sjh* of *Sgjh*: Zoo klinkt ook de Hoogduitſe CH, wanneer ze agter een S komt, als bij Schön.

Onze NG in een' zelfde Silbe, klinkt als der Engelſchen NG in Thing / en der Hoogd: in Ding.

Onze NK in dezelfde Silbe, komt overeen met de Franſe NC in 't woord *Onc-que*, en met de Hoogd: NK in Dank / en Engelſche in Thanke.

Onze W klinkt als de Hoogduitſe W; en als de Italiaenſe *U* agter de Q (mits dat men de Q als K aenmerke), of als der Franſen *Hu* bij 't woord *Huit*.

Onze Z als der Franſen Z in *Onze*, *Douze*; dog der Hoogd: en Ital: Z klinkt niet enkel, maer als bij ons *ts*.

Dus verre van de *Enkele Mede-klinkers*.

XIX. Van onze zuiverheid van Uitſpraek der Letteren, en 't voorregt der Hollanders om vreemde Talen te leeren.

Dewijle wij in de Klank-vorming de twee uiterſtens, naemlijk de fijnſte en groſſte *Vocalen* (als IE en OE,) en *Conſonanten* (als W en K), en wijders alle de duidelijke Tuſſen-graden in onze Gemeenen-landſe Dialect in gebruik hebben, en zeer zuiver, zonder bijklanken, gewoon zijn uit te ſpreken, zo is 't geen wonder dat de Hollanders boven veel andere Volkeren bequaem zijn om de vreemde Talen in haer eigenſchap van Klank te konnen leeren; want weinig Volk is 'er dat zo veel enkele Klanken in hare Tael laet hooren.

De Hooglandſe Hoogduitſer, gelijk ook de Italiaender miſt in uitſpraek onze lange Y of IJ, onze harde lange óó, en korte ſcharpe ú.

De Italiaen heeft geen Letter-klank tegen onze EU en lange UU of UE, en kan ook niet wel een L agter B of P uitſpreken, veranderende de BL of PL in BJ of PJ, waer voor zij zetten BI of PI, als *Bianca*, afkomſtig van het Gotthiſche of Lombardiſche Blank; en *Piacere* afkomſtig van 't Latijnſe *Placere*.

De Hoogduitſer miſt doorgaends de zuivre uitſpraek van onze B, G, V, en Z; de Italiaen ook die van de Z.

De Uitſpraek onzer J, komt nooit in Franſch of Italiaenſch, dan bij een anderen *Conſonant* gekoppelt; zo dat het dien volke moeilijk valt de J, enkel voort te brengen.

Nog Italiaen, nog Franſman, nog Hoogduitſcher heeft onze enkele en zuivere CH; zo dat ik die niet als bij de Griekſe *Chi* kan vergelijken.

Met onze enkele NG, en NK, en W, kan nog Franſman nog Italiaen ligtelijk te regt raken.

Daer en tegen komt alleenlijk ten onzen nae-deele, dat de Franſen en Italianen onder hare te ſaemgezette Klanken (hoewel ze die door enkele Letter-teikens uitbeelden) hunne J en G hebben, die een weinig moeilijk zijn voor ons, om dezelven net op haer behooren vaerdig uit te ſpreken, vermits, zo wel *zj* als *dzj*, in onze Tael' zelden of nooit in zulk een' ſchik-

Digitized by Google

king bij elkander gevonden worden. Even eens is 't gelegen met de Franſche en Hoogduitſe CH, vermits nimmer de moeilijke koppeling van *Sjh* of *Sgjh* in onze Tael te pas komt. De TH der Duitſers en Engelſen klinkt tuſſen onze D en T in; en is derhalven ligtelijk te leeren. De grootſte moeite voor ons is van zig te gewennen tot de Zakelooze bijklanken, als Tand- of Lip-ſiſſingen, en Keel-rochelingen, die veel' andere Volkeren onderworpen zijn, als waer tegen onze zuivre Tong-ſlag ten eenemael ſtrijdig is.

Dit gebrek van Bijklanken houd al een opmerkenswaerdigen ſtreek; want de Engelsman liſpt voor op de Tanden; de Volkeren van de Noorder en Weſter vaſte kuſt van Europa (daer onder ook wij) ſpreken vrij en midden uit den Mond; dog van ons Nederland af, na 't Hooge van Duitsland op, tot in Ooſtenrijk toe, ziet men dat de *Dialecten* in hardigheid en Keel-klank aenwaſſen: maer verder opgaende vind men een' Rommeling van laſtige *Conſonant*-ſchikking zonder tuſſenkomen van *Vocalen* onder de Volkeren van *Slavoenſchen Dialect*.

N. Nog heb ik met u te overwegen, hoe men 't beſt aenlegge met de Spelling der Baſtaert-of Konſt-woorden, die van andere Talen ontleent zijn? zal men die nemen volgens onzen of haren trant?

XX. Wegens de Spelling der Baſtaert-woorden.

L. Onze Tael is wel zo rijk van egte woorden, dat ze doorgaends geene Baſtaerden behoeft: dog door den ommegang nogtans met andere Volkeren zijn 'er eenige zulken bij ons ingeſlopen, waer van de nette vertaling, of naeulijks verſtaenbaer, of ten minſten duiſter en laſtig zou worden. En, even gelijk een verſtandig menſch niet ſchroomt zig van een Vreemdeling te bedienen, wanneer hem die merkelijk meerder nuttelijk zou konnen zijn dan zijn Mede-inboorling, hoewel de ſchuldige en natuerlijke Liefde tot zijne Landzaten hem den laetſten zouden doen kiezen, zo hij met den eerſten gelijk ſtond, zo vind ik ook dat zelf de deſtigſte Schrijvers in gelijk geval zig niet ontzien hebben van eenige weinige Baſtaert-woorden te gebruiken. Haere voornaemſte gewoonte van Spelling, die in dit ſtuk naeſt aen de rede komt, loopt daer op uit, *dat men Baſtaert-woorden, voor zo verre zij baſtaert zijn, die Spelling' geve, welke de Tael mede brengt van welke zij ontleent zijn, en dat men aen 't Voor- of agter-deel van die, voor zo verre zij door de Verbuiging en in de Uitgangen de onzen geworden zijn, eene Spelling' toepaſſe volgens onze gebruikelijke wijze.*

N. Ik zie wel dat de Liefhebberij onzen tijd ſtilletjes heeft weg geſtolen, even als de jonge Bengel *Merkuur* uit boerterij den Pijlkoker van *Apol* beroofde, terwijle die zijne Moeder *Maia* klagtig viel over de kort te voren weggevoerde Oſſen: vroeg quam ik, en laet is het geworden eer ik het wijs wierd; ja zelf, terwijl ik 'er over klaeg, verlies ik nog al meer tijd. Ik heb tot nog toe uitgeſtelt te vragen 't gene waer op het begin van dit ons Onderzoek gedoelt heeft, en 't welk ik weet, dat zo

ſchielijk

Digitized by Google

ſchielijk niet af te handelen is, ik meene een *Nader berigt wegens het verſchil tuſſen onzen Amſtellandſen en Gemeenenlandſen Dialect*; maer dit verſchuive ik agt dagen, alzoo het nu hoog tijd is om af te breken.

L. *Phyſique* Verhandelingen koſten Aendagt en Tijd. Door uwe afgeverde vragen hebben wij 't agterſte voor gewerkt, en den Grondflag later bezien dan den Opſtal. Dien 't *Phyſique* dienſt heeft gedaen, mag de *Aenmerkingen* over de *Critique* Spelkunde herlezen, zo 't hem nut kan doen en vermaken.

ONDER-

Digitized by Google

Derde Verhandeling

VAN 'T

ONDERZOEK

OVER ONZE

NEDERDUITSCHE LETTERKLANKEN,

Ten opzigte van het Onderſcheid tuſſen de Gemeene-Landſche Dialect, en die van ons Amſtel- en Rijnlanders.

Negende Redewiſſeling.

N. en L.

I. Afvorderring van nader berigt en van bewijs wegens het Onderſcheid tuſſen ÉÉ & EE, óó & oo, EY & Y.

N. IN uwe Aenmerkingen over de *Critique* Spelkunde (*Art:* 7), alwaer uwE: ſpreekt van de vereiſte Klank-onderſcheiding tuſſen EE en ÉÉ, tuſſen oo en óó, en tuſſen Y en EY (of EI), vermeldje, dat ons gebrek van onderſcheidene Uitſpraek ons in bezwaereniſſe houd, om in dit ſtuk aen de Gemeenenlandſche *Dialect* te voldoen.

L. 't Is ook alleen hier in; want buiten dat word (volgens *Vondel* in zijne *Aenleiding ter Dichtkunſt*, Ao 1650 gedrukt) in Amſterdam en in den Hage bij Lieden van goede opvoeding het Nederduitſch allervolmaekſt geſproken.

N. Maer, dewijl uwe Opmerkingen en eigene waernemingen, ſchoon uwe geboorte en opvoeding u hier in even zo arm en zwak als ons andere Amſtel- en Rijn-landers geſtelt en gelaten heeft, u daer in op de been hebben geholpen, zo verlang ik na uw nader beſcheid en onderrigtinge. Als ik lieden van de Maes, of anderen, dien volgens uw zeggen dit onderſcheid van uitſpraek in haere pap is te eten gegeven, over deze ſtoffe ſprak of hare ſchriften las, vond ik wel ſchoolmeeſterlijke zeggingen, maer geene beduidingen wanneer en waer dat onderſcheid plaets heeft, veel-

Digitized by Google

veel-min door welke regels men zulks bequaemlijk kan te weten komen; ja zelfs ontbrak hen bewijs of zulks tot den oud-egten grond van onze Gemeene-landſe Tale behoorende is. Ook verwonder ik mij niet, dat ik bij deze Luiden zo ſlegten heul vond; want die uit de natuer, of door van jongs af ingewortelde gewoonte, iet bezit, bekommert zig zelden hoe een ander dat zelve gevoeglijkſt kan bekomen. Maer ondertuſſen, hoe ſober een toeverlaet is 't voor bejaerden ouderdom, wanneer men in zaken van wijde uitgeſtrektheid geen anderen toevlugt heeft dan tot den langwijligen weg van gebruik. En, hoewel het gene gij hier van in uwe Aenmerkingen hebt aengeroert, genoeg zou kunnen zijn voor ijmand die der zaken kundig is, en ook genoeg om aen te toonen, dat dit onderſcheid, waer van een Letterkundige niet behoort onbewuſt te zijn, van u gekent en geagt word; evenwel, om rond uit te ſpreken, zo dunkt mij dat het te min is voor ons en anderen, welker moederlijke *Dialect* hier in te kort ſchiet. Gij hebt ons wel den ſtaet van ons gebrek verhaelt, maer 't bewijs, en de genezing ſchort 'er nog aen.

L. Dat ontken ik niet, de geboorteplaets van den perſoon, voor wien ik die Aenmerkingen opſtelde, ontſloeg mij van zulk een vertoog, vermits die hem 't voorregt gegeven had om met zijne eigene uitſpraek' hier in te rade te kunnen gaen. Maer, belangende uw verzoek; Immers heeft de Schrijver van de *Idea Linguæ Belgicæ* bij zijn' *Brief aen den Heere D: van Hoogſtraten, over de Vocael-ſpelling*, A°: 1708 in de Boekzale van *September* en *October* geplaetſt, geleerdelijk en in 't breede hier over uitgeweid.

N. Hij heeft; maer ik verlange na meerder Regelen, na zulke die de nood of 't gebrek u heeft doen zoeken, terwijle hem het ruſtige vertrouwen op 't vereiſchte onderſcheid van uitſpraek, dat zijne geboorteſtad hem geleert heeft, nootwendig minder tot begeerte van Reddering moet aengedreven hebben.

L. Wij zullen nogtans bezwaerelijk die ſtoffe konnen ondernemen, zonder ook eenige dingen te zeggen die de zijne zullen gelijken, vermits wij in dit ſtuk op één punt uitloopen. In zulk ſtelen of pronken met eenes anders veêren heb ik altoos een weêrzin gehad; liefſt wees ik elk na zijne lezenswaerde ſchriften.

N. Verſchil van Leidinge, verſchil van bewijzen, en ook onderſcheid van zaken en toepaſſingen verwagt ik zekerlijk uit de vragen, die ik u voorſtellen zal; waer uit dan opheldering van duiſterheid, beveſtiging van Waerheid, en vermeerdering van genoegen kan ſpruiten.

II. Welke orde in dezen ſtaet gehouden te worden.

L. Ik ſtae evenwel bezet, hoe ik het uitvoeren zal, niet uit vreeze voor Dwaelſporen; in tegendeel, het bewijs heeft zo groot een overvloed van welgerigte toe-wegen, dat alleen mijn ijver tot de kortſte en klaerſte mij in twijffeling' houd, wien ik van die zal inſlaen; maer, om door

Digitized by Google

wikken en wegen niet meerder tijd te verliezen dan ik met de kortheid uithalen zou, wil ik de zaek opvatten, zo als uw gemelde voorſtel mij de gelegentheid aenbied, mits omgekeert van orde: want op uwe begeerte van bewijs paſt het aen te toonen, eerſtelijk, *dat de voorgegevene zaak 'er is*, daer na *hoe ze is*, en dan ook *hoe die te bekomen is.*

N. Die orde voldoet aen mijne genegentheid: ook ſtel ik vaſt dat mijn eiſch u niet onbillijk te vorenkomt, dewijl diergelijk een ſpoor van onderzoek bij u zelf moet bewandelt geweeſt zijn, bevorens deze kennis u eigen wierd. Zonder bewijs of geregeld onderzoek eene zaek te omhelzen verbied ons de voorzigtigheid. Hierom zal ik niet laten kunnen mijne tegenwerpingen in te brengen, zo lange ik ſchijn van rede kan vinden, op dat ik naemaels, overtuigt zijnde, te vaſter in mijne ſchoenen ſtae. Ik zal u evenwel niet tragten op te houden met haer-warringen of beuzelingen die niet kunnen voortkomen dan uit den mond of de penne van een, (die gants onbedreven zij in ſchrijftale, of van een, die, door eigen behagen vervoert, alle andere gewoonte dan de zijne onſmakelijk en verwerpelijk houd; dies zal ik ons gebrek niet willen voorſtaen met een glimp van Voorregt, als of wij Amſtel- en Rijn-landers, vermits het Voornaemſte lid zijnde van de Voornaemſte *Provincie*, gevolglijk een Rigtſnoer voor anderen behoorden te verſtrekken; verre van daer: daerenboven zou mijne eigene overtuiging in gevallen van gelijke natuer mijne ſtellingen dooden, zo ik diergelijke redenen voortbragt: want ik weet al te wel, dat bij aldien wij eenen vreemdeling ons behoorlijk onderſcheid van Klank tuſſen de harde en zagte korte E, (als bij KÉLDER, enz:) en tuſſen onze zagte en harde korte O (als bij DOL-ÓS, enz:) in welk ſtuk genoegſaem alle de Nederlanders, zo verre ik weet, overeenkomen, hooren verwaerloozen, zulk gebrek ons als Baſtaert-tael in de ooren klinkt, die ſtrijdig is met het eigen onzer Sprake; waerom we ook zulk een als verbijſtert van zinnen zouden agten, die uit waen, als of dit onderſcheid onnut en verwerpelijk was, zou willen ſtaende houden, dat het goed Nederduitſch moeſt heeten, als men *een Bólle wind* zeide (voor EEN BOLLE WIND), *een Rónde Bol* (voor EEN RONDE BÓL), of *bij Kórf het graen* (voor BY KORF) of *een teene Korf* (voor KÓRF), of *Hop* voor HÓP, *Hol* voor HÓL, en *Dól* voor DOL (*inſanus*) enz. En hoewel hij zeggen kon en mogte, dat zijne ooren dit ons onderſcheid van klank niet vermerken konnen (gelijk ik inder daed zelden een vreemdeling vond die 't hooren kon, ſchoon het voor ons kenlijk genoeg is), en hoewel hij ook zijne ſtelling bekragtigen kon, met te zeggen dat zulks bijna door geene agtbare Geleerden in ſpellinge aengewezen is, en dieshalven geen blijk van gemeene erkentenisſe heeft, niettemin, nogte zijne onbedreventheid of ſtompheid van gehoor, nogte ook het agterblijven van 't onderſcheid in 't ſpellen (vermits teekens boven de Letters nog nooit onder ons een algemeenen doorgang in 't gebruik hebben gekregen) zouden bij anderen of mij eenig gewigt toebrengen tot twijffeling' in een' zaek waer van onze ooren zo verzekert ons overtuigen. In gelijken graed moet ons verzuim daer we van ſpreken aenſtootelijk

telijk klinken voor de andere Nederlanders, die nooit dat gebrek onder hare Medeburgers hooren. Maer nader Berigt of Bewijs verlang ik of deze Klank-onderſcheidingen bij onze andere Nederlanders wezendlijk in de Uitſprake plaets hebben, en of die van onze agtbaerſte Schrijvers, zodanig als je in uwe Aenmerkingen hebt aengeroert, in hare Spelling zijn aengeduid. Dit zo zijnde, ben ik voor de reſt daer in eens met de Geleerden van Oordeel, dat geen eene Stad zig beroemen kan volmaekt te zijn van *Dialect*, en dat men daerom de beſchaving moet opmaken uit de Schrijftaele, voor zo verre die genoegſaem eenſtemmig bij de beroemſte Schrijvers in gebruik gebragt is, of voor zo verre die op de tonge zou vallen van ijmand van opmerking, die van zijne jonge jaren af in de voornaemſte Steden van verſchillige *Dialect*, nu hier dan daer zig hadde onthouden, en ſteeds met de deftigſte Lieden omgang gehad. Ik erken ook dat elk die voor alle Nederlanders Taelkundig en keurlijk tragt te ſchrijven, zig dient te quijten om aen de Gemeene-landſe *Dialect* te voldoen, hoewel ijder voor zig volſtaen kan met de *Dialect* van zijne eigene Stad, zo hij geenen anderen Lezer op 't ooge heeft, dan die van zijne Medeburgers; ja dat meer is, de tael van de agterſtraten zou men voor genoeg konnen houden, bij aldien 't geſchrevene niet anders zal dienen dan voor luiden van die buerten.

L. In den eerſten en noodigen Grondſlag hebben wij dan geen verſchil: Mijn Heer erkent met mij dat ijmand, die na de Taelkunde dingt, de kenniſſe van een *Gemeene-lands Tale* moet beoogen: Maer of dit gemelde Onderſcheid van Klank hier toe behoort, of van onze Agtbaerſte Schrijvers daer voor erkent zij, is uwe vrage die te bewijzen is.

III. Bewijs van 't vereiſchte Onderſcheid tuſſen EY en Y, en deszelfs Oudheid.

Tot een begin van 't werk kan ik u zeggen ten opzigte van het Onderſcheid van Klank tuſſen EI (of EY) en Y, dat het nog heden onder alle onze Nederlandſche Provincien, en zelf onder ijder lid van die eenpaerig en net op dezelfde woorden word in agt genomen, uitgezondert bij ons Amſtellanders en die van Rynland, (als welken de Y eveneens uitſpreken als den *Diphtongus* EY), gelijk mede in 't Plat-Brabands (alwaer beide EY en Y, als AI klinken): De Zaenlander ſpreekt wel de EY uit als AAY, en de Y als EY, dog 't onderſcheid blijft 'er nogtans in gelijke waerde. Dus zijn 'er vele woorden, welke bij ons dubbel- of twijffel-zinnig luiden, bij de anderen onderſcheiden van Klank; en, buiten boerterij, die meeſten tijd misſlagen tot onderwerp neemt, is verwarde beteekenis geen klein gebrek in een Tael.

N. Maer alle Onderſcheid in Uitſprack, *hoewel Onderſcheid een groote deugd is, voornaemlijk als 'er dubbelzinnigheid mede verhoed word*, verkrijgt juiſt geen' gemeene erkentenis: onze geboorte ſtad Amſterdam heeft een tweederhanden Tongeſlag op vele woorden welker klemtoom op *aa* of *ae* dringt, als GAEN, STAEN, NAE, RADEN (*Divinare*), VAERT, (*Celeritas*), BAERDEN (*Barbæ*), WAERDEN (*Hoſpites*), enz: welke onze lage Gemeente ook nog gewoon is voort te brengen met een geluid als

Æ, wat harder als ÉÉ: ik zegge op veſe woorden, want bij alle geſchied zulks niet, naemlijk nooit bij VAREN, MAAN, GRAAT (*Spina*), GRAAD (*Gradus*), ZAAK, BATEN, DAAD, GRAAN, HAAG, KAAG, KAAK, LAAN, NAAR (*Horridus*), RADEN (*Rotæ*), VAART (*Canalis, foſſa*), ZY BAARDEN (*Pepererunt*), ZY WAARDEN (*Obſervabant*), enz: Dit Onderſcheid is nogtans niet als een Gemeenlands Eigen erkent.

L. Dat van EI en Y is al erkent; want het is van ouds af, en aen allen zo ſprekende en overtuiglijk geweeſt, dat ik ſedert onzen oudſten Schrijver *Melis Stoke*, van A°. 1300 af, geen een onzer Schrijveren (zelf hoe gering en ongeleerd hij waer', zo hij ſlegts voor A°. 1650 ſchreef) ontmoet heb, die 't zelve in de Spelling' niet heeft waergenomen; zo dat dit gemelde Onderſcheid bij alle Lieden van oordeel, ſchoon Amſtellanders, is aengezien als iet, dat in geenerleije Schrijftael, veel min nog in beſchaefde Gemeen-lands Tale, mag verzuimt worden. Ik heb ook met opmerking meer als eenmael gade geſlagen, dat perſonen die van der jeugd af in verſcheidene onzer Nederduitſche *Provinciën* zig hadden opgehouden, en welker Uitſpraek, zelf buiten haer weten, aldus als tot een Gemeen-landſen Tongeſlag was overgegaen, op een' lieflijke en niemand ſtootelijke wijze dit vereiſchte onderſcheid in agt namen. Van Luiden van jaren ben ik inſgelijks berigt, hoe hen nog duidelijk voorſtaet, dat ze in haer jonge tijd bij den deftigen grijzen Ouderdom van Amſterdam dit Onderſcheid (hoewel op de Zaenlandſe wijze) nog in gebruik vonden; zo dat ons verzuim van jonge geboorte is. Zoo getuigen ook die van Leiden ten opzigte van haer Stad. Van Haerlem, als Hooftſtad van Kennemerland, waer onder de Zaenlanders behooren, is 't zelfde te denken. Dus heb ik mij overtuigt bevonden, dat niet alleen aen onze Gemeenlandſe Sprake dit Onderſcheid eigen is, maer dat alle onze Schrijvers van Agtbaerheid door haer gebruikelijke Spelling zulks ook gewettigt hebben, van den oudſten tot den jongſten toe: En, toen ik in de Oudheid bezig was, bevond ik dat bij 't Mœſo-Gottiſch, Angel-Saxiſch, Frank-Duitſch, Alamanniſch, en Kimbriſch dit onderſcheid al diep en onwrikbaer is gewortelt geweeſt; zo dat men duizende jaren te rug voor den oorſpronk mag rekenen.

N. Is 'er geene rede te begiſſen van dit ons verloop?

L. Ik wijte het eenſdeels aen de menigte Hoogduitſers die onder ons ſig ſedert een eeuw hebben neergezet; en dezen, gelijk gezegt, ſteken in 't zelfde gebrek, ja nog erger, dewijl ze in 't ſchrijven zelf het Onderſcheid verloren hebben; anderdeels aen onze woonplaets, als gelegen tuſſen Zuid-Hollander en Zaenlander; en eindeling aen 't vermengen van deze twee oorzaken onder een; want toen we van onze oude Noord-Hollandſe Uitſpraek (die de Y even als bij den Zuid-Hollander de EI, en wederom de EI als AI deed klinken) begoſten af te wijken met het agterlaten van AI, om alzo nader aen de Schrijftale te komen, en om meer met

met den Hoogduitſer, daer we ſterken handel meê dreven, en ook meer met den Zuid-Hollander en die van de andere *Provinciën* over-een te komen, zo vervielen wij van zelf in dit gebrek, dat ons geluid voor Y en EY even-eens wierd.

Maer laet ons onze ſtoffe vervolgen om niet te lang te verwijlen.

IV. Bewijs van 't onderſcheid tuſſen ÉÉ en EE en tuſſchen óó en oo; en wegens des zelfs Oudheid.

Ten opzigte van 't behoorlijke Onderſcheid van Uitſpraek tuſſen EE en ÉÉ vond ik onder onze Nederlanders geen andere makkers in ons verzuim dan die van Over-Yſſel; dog de Zuid-Hollanders, Stigtenaers, Zeeuwen, Vlamingen, & eenige Brabanders ſtaen 'er beter bij; zo ook onze overbueren de Zaenlanders: de Vriezen voornaemlijk de Land-Friezen onderhouden 't deſgelijks, hoewel op eene andere wijze; want voor de ÉÉ ſpreken zij een klank als IE; welke Frieſche *Dialect* bij onze lage Gemeente in dit ſtuk nog in wezen is; als zeggende *ien* voor ÉÉN, *bien* voor BÉÉN, *wiek* voor WÉÉK (*mollis*), *ſtien* voor STÉÉN, *gien* voor GÉÉN (*nullus*), enz: gelijk in tegendeel bij de woorden daer de Gemeen-landſe *Dialect* de zagte lange EE heeft, als bij WEEK (*Hebdomas*) GEEN of GENE (*ille*, *iſte*), dit gebruik van IE nimmer plaets grijpt: een zeker teeken dat ook eertijds dit onderſcheid tuſſen EE en ÉÉ bij onze Voorvaderen in zijn' waerde te vinden was: hoewel ons tegenwoordige verzuim al een eeuw lang ingewortelt ſchijnt geweeſt te zijn; want de *Nederduitſche Spraekkonſt* van 't Konſtgenootſchap *De Kamer in Liefde bloeyende* van A°. 1584, daer niets van vermeld, hoewel ze vermaen doet van óó en oo onderſcheidelijk te gebruiken. Dit geeft ſchijn als of dit laetſte onderſcheid van Klank tuſſen oo en óó nog later dan het eerſte bij onze Amſterdammers (evens als nog heden bij den Zuid-Hollander, Zeeuw enz:) in zwang gebleven is, ſchoon thans niet alleen wij Amſtel- en Rijn-landers, maer, zo veel ik heb konnen vermerken, gants Noord-Holland, Vriesland en Over-Yſſel met ons het zelve verloren hebben.

N. Evenwel bij de *Rijm-Kronijk van Melis Stoke* (die van de jaren 1300 is) en bij de verdere Schrijvers tot A°. 1600 toe, bevind ik *dat de Spelling van de Lange Klinkers wanneer in een zelfde Silbe geen Mede-klinker agteropvolgt, op de Latijnſe wijze doorgaends enkel genomen word*, zo wel bij de A als E en O: zulks dat 'er toen geen onderſcheid van Spelling was ten opzigte van de lange EE en ÉÉ, en oo en óó: zou men derhalven niet wel mogen twijffelen, of niet het gemelde onderſcheid van Uitſpraek van jonger geboorte ware, en gevolglijk niet verre boven een eeuw oud?

L. Men zou, maer met geen ſchijn van goede rede. Ik zal eerſt uwe vrage beantwoorden, en namaels ſpreken van 't *Hiſtoriael* waer op die gebouwt is.

Ten opzigte van uwe Vraeg kan dienen, dat Verzuim van onderſcheid in Spelling geen de minſte bewijs is van 't gebrek in de Uitſpraek, even gelijk Mijn Heer zelf ten opzigte van de korte o en ó een weinig te voren verhaelt heeft. Dog twijffel eens of het nieuw ware; zou Mijn Heer

Digitized by Google

wel kunnen gelooven, dat dit als nieuw onderſtelde Onderſcheid van Uitſpraek, door Hooger Magt, naemlijk toen wij nog onder Karel en Philips ſtonden, onzen Grootvaderen ſtiptelijk was aenbevolen geweeſt?

N. Neen ik, mijn Vrind; want behalven dat van zulks geen gewag gemaekt word, zo had men toen met Staet- en Godsdienſt-Zaken de handen zo vol, dat geen Overigheid om zulke Letter-liefhebberij kon denken. Daer en boven zou ik geen Overheid ter Wereld, al waer het een Aſiatiſche, die als een Afgod geëert word, magtig genoeg kennen om hare Gemeente zulk een Onderſcheid van Uitſpraek (ſchoon 't in 't ſchrijven gelukken mogte) daeglijks te leeren waernemen: want, al wierd' tot noodzaeklijk behulp, bij een openbare lijſt van woorden, zulk onderſcheid aengewezen, en, tot prikkel van oppaſſen, de dierſte ſtraffen gedreigt, alle pleging van die, of alle invordering van boeten zou moeten ſtil ſtaen in zaken, daer de gantſche Gemeente, oud en jong, Wetgever en Onderdaen, de beſten niet uitgezondert, daeglijks ontellijke reizen moeſten zondigen, zelf tegen wil en dank.

L. Wat dunkt u? zou dan wel zulk Onderſcheid van Uitſpraek, bij Opſtemming en Overeenkomſt van Gemeentens, en dat zelf van geheele *Provinciën*, onder groot en klein, op 't land en in Steê, zonder bevel of kennis van Overheid, kunnen ſtand gekregen hebben? want, gelijk ik gemeld heb, het is 'er tegenwoordig, en moeſt derhalven, zo 't nieuw ware, of met of zonder toedoen van Hooger hand zijn ingedrongen geweeſt.

N. Ik beken 't, nog immers zo min; ik merk al dat ik door uw' vragen het net over 't hoofd heb.

L. 't Is zeker, mijn Heer, dat dezelfde zwarigheid die 'er nu zou zijn, om in een groote Gemeente zulk eene Spraek-verandering in te brengen, 'er altijd was, en nog meerder van ouds toen Druk- en Schrijfkonſt nog te zoeken waren. Verre is het van daer, dat dit Onderſcheid nieuw zou zijn; in tegendeel heb ik bij de Oud-Duitſche en Frankiſche Schriften, van 7, 8, en 10 Eeuwen rug, als mede bij het Kimbriſche van voor omtrent 10 Eeuwen, gelijk ook bij 't Mœſo-Gotthiſch, dat omtrent 14 Eeuwen oud, en een Lid van den Oud-Duitſchen Stamboom is, en wijders bij de tegenwoordige Tale der Yſlanders (die, ruim 8 Eeuwen van alle andere Volkeren afgeſcheiden, 't Oud-Kimbriſch of Oud-Noordſch vrij zuiver bewaert hebben) dat Onderſcheid eenſtemmiglijk op dezelfde woorden, eenige weinige verloopene uitgezondert, in gelijke waerde bevonden; gelijk ik in een beknopt lijſtje van vergelijking u vertoonen kan*. Welke Overeenkomſt aenwijſt, dat al voor duizende jaren, bevorens de Kimbriſche en Duitſche Volkeren verdeelde Takken waren, in de eerſte worteling namelijk van onzer aller gemeene Moederſprake, een oude en kragtig ingeplante Eigenſchap moet gezeten hebben, die deze gelijkaerdigheid aen

* Zie agter aen in deze Redewiſſeling.

Digitized by Google

aen den Stam, en van daer aen ijder der Takken', zo eenpariglijk heeft bijgezet, dat geen eene daer aen verſteken is, ten zij bij toeval van verloop of in-enting van ongelijkaerdige; even als dit, ſedert ruim eene Eeuw, te beurte is gevallen aen ons Amſtel- en Rijn-landers, als welken grootendeels uit een toevloed van Uitlanders beſtaen, waer van de meeſte Hoogduitſers zijn, die dit ſtreekhoudende Onderſcheid en de waerde van dat al een wijle voor ons verloren hebben gehad.

V. Gewigtige toepaſſing en bewijs wegens de Zorge onzer Voorvaderen omtrent het beſtendig bewaren der Grondklanken hunner Tale.

Ter dezer gelegentheid kan ik niet voorbij te zeggen, hoe ik ten uiterſte mij verwonder, dat ik, onaengezien een verloop van zo vele eeuwen agter-een, gedurende welke bij onze Voorouderen het Schrijven 'er niet, of wat zeldzaems was, dien tederen Grondſlag van ons Onderſcheid der Klanken, welke niet anders dan op de tongen van Ongeletterden zijn beſtand moeſt houden, zo min, of genoegſaem niet-met-al verbaſtert heb bevonden: waer uit blijkt eenſdeels dat onze Ael-oude Voorvaderen, hoe onbeſchaeft men hen verdenken mag, niet loſſelijk en onbedagt met hare Tale hebben geſpeelt, maer altoos werk gemaekt van harc Tongen met een nette tederheid te beſtieren na den grond van hun Vaderlijke overleveringen; en anderdeels, dat onder zulk een' voorzorge, zo geen Volkvermenging daer tuſſen komt, een Tael vele eeuwen kan verdueren, zonder te verloopen: waerom dan ook wij niet volſtaen kunnen met dat oudegte Onderſcheid, enkel uit kleinagtinge om dat nu onze uitſpraek het reeds quijt geraekt is, in den wind te ſlaen: ten minſte paſt het ons niet qualijk, zo wij voor Nederduitſchers in 't Gemeen, en taelkundig willen ſchrijven, dat we in navolging van 't voorbeeld onzer Agtbaerſte Schrijvers, door de onderſcheidene ſpellinge van dubbele en enkele klinkers, op den voet hier voren in mijne *Aenmerkingen* * gemeld, dit vereiſchte onderſcheid van Klank tragten aen te duiden.

En ten opzigte van 't *Hiſtoriael* of *feit*, daer uwe vrage uitgeſproten is, zo bekenne ik, dat die maniere van korte ſpelling tot niet lange voor A°. 1600, de gebruikelijke was. Zij had ook twee redenen; eerſtelijk om dat in die 3 eeuwen, namelijk tuſſen 1300 en 1600, bij na niemand dan Geeſtelijken de penne voerden, die aen de ſchoolſe Latijnſe ſpelling zig vaſt hielden; ten anderen had men voormaels, toen alles bij gebrek van de Drukkonſt op de dadelijke penhandeling aenquam, reden om die inkrimpende en bekorte manier te handhaven tot beſparinge van moeite en tijd. Dog met het verbreiden der Druk-kunſt en het doordringen der *Reformatie*, toen elk gelegentheid kreeg om met kleine koſten zig op te queeken in kenniſſe en wetenſchappen, en 't onderzoek der zaken niet blindelings op een ander te laten ruſten, toen hebben onze opmerkende Schrijvers getragt, om dit in ſchrift verzuimde Onderſcheid tuſſen de lange harde éé en zagte ee, en lange harde óó en zagte oo, in de ſpelling, zo verre zulks zonder bovenſtreping te doen was, ook aen te wijzen.

Hier

* Zie *Art:* VII, in de *Aenmerkingen over de Critique Spelkunde*; en wijders alhier een weinig verder §. VI. alwaer die agtbaerſte wijze van Spelling in 't breede herhaelt word.

Digitized by Google

VI. Verhael van 't Gebruik der Agtbaerſte Geleerden op wat wijze zij het onderſcheid tuſſen de harde en zagte lange E en O gewoon zijn in 't pellen uit te drukken.

Hier toe hielden ze zig, eenſdeels, *ten opzigte van de lange zagte* E *en* „ O, *wanneer in dezelve Lettergreep geen Mede-klinker op den Klinker volgt*, „ aen uwe bovengenoemde verkorte ſpelling, *gevende als dan aan dezelve* „ *niet meer als een enkele* E *en* O; *naemlijk* HOPEN (*Sperare*), *en* HELEN „ (*occultare*) enz: dog anderdeels, *Bij de woorden die op de harde lange* „ ÉÉ *en* ÓÓ *accenteerden, gebruikten ze in zulk geval de dubbele* EE *en* OO: „ *als* HEELEN (*Sanare*), en HOOPEN, OPHOOPEN (*acervare*) enz. Dit is dat agtbare gebruik, dat ſedert van onze Allervoornaemſten gevolgt is: hoewel anderſints, uitgenomen bij deze hardklinkende ÉÉ en ÓÓ, onze Letterhelden zig nog lange wijl gekant hebben tegen het verdubbelen van *Vocalen*, bij aldien de *accent-ſilbe* door geen *Conſonant* geſloten wierd: in dezen ijver ſtak ook Vader *Vondel*, toen hij Ao 1654 zijn *Noodig berecht over de nieuwe Nederduitſche Misſpellinge* maekte; alwaer hij de verdubbeling verbant, hoewel hij met goed oordeel zig ter zelver plaetſe, wanneer in 't Gemeen-lands de Klank hard viel, zig van de dubbele EE en OO bediende; dog bij drukfouten ſloop 'er ook wel EE en OO onder, op verkeerde plaetſen tegen zijne eigene ſtelling aen.

N. Ik heb langen tijd niet geweten, waerom ik nu een enkele dan een dubbele E en O, ſchoon bij beiden de Klank lang was, in de ſchriften van onze voornaemſte Lettergeleerden vond; het ſcheen mij toe, of 'er geen beſtendigheid, nog vaſte Grondſlag van Spellen bij haer was: anderen wilden mij wijs maken, of dit opzigt had op den *Singularis*, en of de verdubbeling beteekende dat *in Singulari* een Langklinker was, terwijl de enkele zou aenwijzen, dat de *Singularis* een korten klinker had: dog dit vond ik vals bij menigte van woorden; maer nu begrijp ik uit al uw berigt, dat zulks op 't onderſcheid van Uitſpraek ziet.

VII. Vrugten van het onderſcheid, door 't verhoeden van Dubbelzinnigheid.

L. Zo doet het: en dit onderſcheid van Uitſpraek en Spelling heeft ook deze nuttigheid, dat hier door in Gemeene-lands Sprake vele woorden onderſcheiden van zin worden of blijven, die bij ons Amſtel- en Rijnlanders eveneens klinken, en daer door dubbelzinnig zijn: als de bovengenoemde HELEN en HEELEN, HOPEN en HOOPEN, wijders LYDEN (*pati*), en LEIDEN (*Ducere*) enz: van welk ſoort ik geen geringe lijſt kan aentoonen.

En behalven deze *Vrugt* is 'er nog eene andre, die voor een Tael-liefhebber niet minder waerdig is, naemlijk in 't ſtuk van de Afleiding' (*Derivatio*); want zonder de regte kennis van dit gemelde Onderſcheid zal men vele woorden verkeerdelijk en ook ſommige als eenerleije aenzien, welke nogtans waerlijk een bezondere Redè van Afleiding' hebben.

N. Maer ten opzigte van 't eerſte, zou die Dubbelzinnigheid door de omſtandigheden niet wel meeſten tijd zig ontwarren?

VIII. Vereiſch van 't Onderſcheid,

L. Dikwijls ja, en ſomtijds gantſchelijk niet, ten zij door een konſtige ſchikking', of gemaekte Omſchrijvinge.

Dog

Digitized by Google

Dog ſchoon genomen dat 'er geene Dubbelzinnigheid der woorden door verhoed wierde, het Onderſcheid zou niet te min moeten geagt en betragt worden als een Eigen tot onze Gemeene-landſe Sprake behoorende, eveneens en met gelijk regt als, volgens uwe en onzer aller gemeene ſtelling, het onderſcheid van Uitſpraek tuſſen de korte harde en zagte o, even noodzaeklijk, en niet meer moet waergenomen worden, bij de woorden daer zulks Dubbelzinnigheid wegneemt (naemlijk bij Bol en Ból, Dol en Dól enz:) dan bij den grooten hoop anderen omtrent welke geen zin-twijffeling plaets heeft. zelf buiten aenmerking van die Vrugten.

N. Bij welken onzer Autheuren vind je dit gemelde Onderſcheid van Spelling opgevolgt.

IX. Verhael der voornaemſte Autheuren welke dit Onderſcheid van Klank in 't Spellen hebben getragt aen te wijzen.

L. Op dat Compas zeilden ſedert meeſt alle voorname Letterhelden, die den opbouw en beſchaving onzer Tale, bijzonderlijk ten opzigte van den Cieraedſtijl, zo manhaftig bij der hand gevat, en loflijk uitgevoert hebben. Onder de eerſten was *Dirk Volkertſz Koornhert*, voornaemlijk in zijne laetſte ſchriften van omtrent 1580 en 1590: van dezen man getuigde *Lipſius*, dat meeſt alle zijne ſtukken ſubtijl en wijſlijk geſchreven zijn, en dat het hem mishaegde, dat hij eens met *Coornhert* getwiſtet hebbe: voorts *J: Uitenbogaert*, die kort daer na befaemt wierd; Wijders *Kiliaen* in zijn Woordenboek, dat zo berugt en bij alle Geleerden geprezen is, voerende den Tijtel van *Etymologicum Teutonicæ Linguæ, ſive Dictionarium Teutonico-latinum*, waer van de Plantijnſe druk van A°. 1599 door hem zelf vermeerdert en verbetert is. Vorders *Everd: van Reyd* in zijne *Nederlantſche Oorloghen*: het Europiſche Ligt van Geleertheid *Hugo de Groot* in zijn tractaet van de *Bataviſche Republijk* A°. 1610 in 's Gravenhage gedrukt: De Verhevene en weergalooze *Pr: C: Hoofd*, al in zijn *Achilles en Polixenas*, A°. 1600 geſchreven; dog in zijn *Hendrik de Gróót* als mede in zijn *Baeto*, beiden van A°. 1626, heeft hij zig van bovenſtreping bedient, om ook de onderſcheiding van Klank aen te wijzen bij die *Accent-ſilben*, daer een Mede-klinker agter de *Vocalen* komt: Wijders ook de Rechtsgeleerde *Anthonius de Hubert* in zijne *Pſalmen*, A°. 1624 uitgegeven: *P: Merula* in zijn *Tijdthreſoor*, A°. 1614 tot Leiden: *D: R: Kamphuizen* in zijne konſtige *Rijmen*: de Geeſt- en Zin-rijke *Conſt: Huygens* in zijn' *Koorn-bloemen* en *Zeeſtraet*; van 1624 tot 1667. als mede onze Nederduitſche Virgyl, *Jooſt van den Vondel* in zijne *Werken* bij *A: de Wees* gedrukt, voornaemlijk die gemaekt zijn ſedert de vergadering over de Letterkunde, hier te Amſterdam bij eenige Digteren voor A°. 1624 gehouden, waer van gemelde *A: de Hubert* een lid is geweeſt: nog ook de *Nederduitſche Overzetting van den Bybel, uit laſt van de EE. Heeren Staten Generael* A°. 1637, volbragt: Daerenboven de nette Dichter *Jeremias de Dekker* in zijne *Werken*: en eindeling behalven nog verſcheidene anderen, ook veel-al de *Placcaten en Ordonnantien van den Lande*.

Digitized by Google

N. Mag de gene, die zig hier in zoekt te quijten, den ſtreek van deze Voorgangeren onbezorgt opvolgen?

L. In die woorden wel, omtrent welken ze nogt' onder den ander, nogt' in haer zelf verſchillen. Het oogmerk was wel eenerlei, maer dat ze te mets verſchillen had meer als eene rede; want die waerneming was toen nog ongewoon voor Schrijver en Drukker, de Letterzetter ging ook wel toen, gelijk als nu, met de uitkomſt van zijne regels te raed; daerenboven was de Geeſt van onze Tael-liefhebbers, voornaemlijk die van onze voorname Dichters, toen ter tijd als in een ſtrijdperk met een krijgel aengezet, wie de meeſte en waerdigſte ſteenen zou toeleggen tot het nieuwe Nederduitſche Gebouw van keurlijken Cieraetſtijl; dat gebouw, dat thans zo veel aenbidders heeft, en reets hoog en trots het hoofd in de lucht ſteekt, pronkende met de Konſtſtukken van onze verſtorvene Letterligten, als van den Droſt *Hoofd*, van Vader *Vondel*, en van onzen Nederlandſchen Ovidius *J: Antonides van der Goes*, als mede die van *de Branden*. Dus is 't geen wonder dat die ongewoonte, en andre bezigheid van Geeſt, oorzaeken zijn, dat men in dit ſtuk van ſpellen nog vele ſtruikelingen bij hen vind, die het blindelings navolgen onveilig maken. Van dit gebrek zondere ik genoegſaem uit dat allerkeurlijkſte *Woordenboek* van *Kiliaen*, zo even genoemt, als mede de gemelde Overzetting bij *den Staten Bijbel*, als door welker overzienderen neerſtige zorge hier in niet dan weinige Drukfeilen ingeſlopen zijn; en zo verre ik de *Werken* van *Huigens*, den Druk van A°. 1658, nog onlangs hier op inzag, zo verwagt ik, dat ook die doorgaens vrij goede proef konnen houden.

N. Nu zijn we tot aen 't *Hoe* gevordert, en aen 't overwegen van de *Middelen*, om dat gemaklijk te bekomen. Bij eene lijſt van ijder ſoort van woorden kan je 't *Hoe* aenwijzen, en, zo je de Regelen daer agter voegt, zo hebben wij de begeerde *Middelen*, maer of het niet beſt zij, dat het eerſte onder 't laetſte betrokken werde, om bekortings wille, geef ik u in beraed.

X. Van de Middelen om dit Onderſcheid op ijder woord te leeren kennen.

L. Verre weg beſt, mijns agtens. Het Onderſcheid tuſſen EY (of EI) en Y vind men bij alle Schrijvers van agting waergenomen.

En betreffende de lange E en O, wanneer die zagt of hard klinken, zo moet men de woorden tweederhande aenmerken, als (1) zulke, welker *accent-ſilbe* geen Mede-klinker agter zig heeft, als LEEREN, STEKEN enz:, en (2) zulke, welker *accent-ſilbe* door een of meer Mede-klinkers geſloten word, als SPÉÉK-SEL, LÉÉR-ZAEM enz.

Ten opzigte van de eerſte ſoort kan ik u geen korter aenwijzing doen als

Digitized by Google

als tot het gemelde *Woordenboek* van *Kiliaen* en tot den *Staten Bybel* of de *Concordantie van Trommius*, alwaer in zulk geval de dubbele EE en OO geplaetſt zijn, wanneer de Klank hard komt, en de enkele E en O wanneer die zagt komt.

Ten opzigte van de laetſte ſoort, zou een bovenſtreping bij de hard klinkende van noode zijn, zo men 't onderſcheid wilde aenwijzen, en hoewel men deze kennis ſchijnt te kunnen miſſen, zo lange de bovenſtreping bij de ſchriften der Geleerden nog geen doorgang vind, niettemin in Letterkundige verhandelingen, en tot een welgegronde Afleiding (*derivatio*) der woorden, is ze ten uiterſte nóodig; en daerenboven dient men bij die woorden, die niet meer dan eene Mede-klinker tot ſlot hunner *accent-ſilbe* hebben, dit vereiſchte onderſcheid te kennen, vermits die Mede-klinker bij onzen *Pluralis* tot de volgende Silbe overgaet, als LÉÉR (*Doctrina*) in *Plur*: LEE-REN, en STEEK in *Plur:* STE-KEN; want dewijl onze woorden, zo ze in *Singul:* op een harde lange EE of OO vallen in *Plur:* die blijven behouden, of zo ze op een zagte *accenteren* ook die in *Plur:* zoodanig blijft, zo word vereiſt, dat men hier van ook bewuſt zij, zo men 't onderſcheid in 't ſpellen, volgens 't meergemelde Agtbare gebruik, wil in agt nemen. Dies was het dienſtig, dat dit onderſcheid van Klank met behulp van bovenſtreping wierd aengewezen, bij een' Lijſte van zulke woorden, welker lange EE en OO door één of meer *Conſonanten* in dezelfde Silbe agtervolgt worden. Zoodanig een Lijſte was ik voornemens voor u op te maken, uit het Ligt, dat het onderzoek van de Afleiding, en van de Regelmatigheid, beneffens de kennis van de Oudheid mij gaf; alles vergeleken en beproeft tegen 't berigt en de Uitſpraek der zulken, die dit Onderſcheid van Klank met haer opvoeding, zonder les of regel geleert hebben, en op welker tongen 't gebruik van Ouder tot Kinderen in wezen gebleven is; welk alles gezamentlijk ik niet dan zelden verſchillig vond. Uit duſdanig een' Lijſt trek ik dit gemak, dat ik mij in deze Verhandeling nu niet (gelijk te voren in mijne *Gemeénſchap tuſſen de Gotthiſche Sprake en de Nederduitſche*, om ook in dit ſtuk aen de eigenſchap van de *Gemeen-landſe Dialect* te voldoen, geſchied is) met bovenſtreping heb te bemoeyen, dewijl ik dus eenmael ijder woord op zijn plaets in orde ſchik.

N. Dat gemak of voordeel zoek ik niet weg te nemen, maer ik hope op breeder verſlag, naemlijk een Aenwijzing niet alleen van de laetſtgemelde ſoort van woorden, dog ook van de eerſte; want die eerſte door 't gebruik te leeren, is te laſtig; bij de *Autheuren* zulks op te zoeken, is al te werkelijk; zelf een Woordenboek is naeulijks gereed genoeg; dies verwagt ik uwe Regelen of Aenmerkingen over een en ander ſoort, en dunkt mij beſt dat agter ijder Regel of Waerneming' de Rije gevoegt werde van die woorden, welke daer toe paſſen; op dat de waerde van ijder Regel met hare Uitzonderingen te klaerder blijke. Dus zal niet alleen ijder, dien het met ons Amſtel- en Ryn-landers hier in hapert, ſtoffe van ge-

Digitized by Google

noegen vinden in een gereed hulpmiddel, maer ook, die ſterker zijn, zullen rede hebben van vermaek, dat ze hare Moederlijke *Dialect* hier onder Regelen betrokken, en met de Oudheid bewezen kunnen zien; 't gene voor dezen niet gedaen is.

L. In tegendeel vreeze ik dat de Eigen liefde, dat algemeene Koeſterkind, al het bewijs, hoe omſtandiger en kragtiger het zij, te onzoeter zal maken voor velen mijner Mede-burgeren; want wie ziet gaerne zijnen minder-ſtaet ten toon geſtelt?

N. Dog die 't Verheven beminnen, zijn daer onder niet te tellen. 't Is zeker een teeken van lage gedagten, te wanen dat 'er geene gewoonte beter zij, dan juiſt die van ons en de onzen: 't is ook een teeken van onedelen drift, niet te willen hooren van 't fraeyer van een ander, en de middelen te haten, die ons de hand reiken tot verbetering.

L. Schoon ik de redenen goed keure van 't gene mijn Heer mij aenraed, niettemin ſchrikt mij de arbeid nog af; ik heb in 't klein beproeft, wat werk het Woorden-zamelen in heeft, welk een tijd het wegſleept: ondertuſſen, welk eene Rije van Lijſten zou zulk eene Bijlage uitmaken? Immers weinig minder dan een boekje? Want over menig duizend Woorden valt 'er te handelen.

N. Gewilligheid maekt arbeid ligt.

L. Maer, ſchoon ik oppaſſe om alle woorden, daer toe behoorende, bij-een te gaêren, ik wil nogtans niet aennemen, dat 'er geenen mij ontſlippen zullen.

N. Wien zou geen eene Viſch ontſnappen, die een groot water zocht ledig te viſſchen.

L. Evenwel, eer ik die groote Bijlage bij der hand neme, dunkt mij beſt, dat ik vooraf hier tuſſen-in-voege mijn *Lijſtje van Vergelijking tuſſen onze en de Oude met ons vermaegſchapte Talen, ten opzigte van dit gemelde Onderſcheid van Klank*; beneffens de ſtreekhoudende *Dialect-regel*, door mij hier op gevonden: op dat alzo 't bewijs van de Oudheid voorgae voor het tegenwoordige gebruik.

De

Digitized by Google

De Streekhoudende *DIALECT-REGEL* is aldus.

XI. Korte *Dialect-regel* op welke wijze bij de Oude Vermaegschapte Talen onze *Vocalen* beantwoord worden.

Onze	M-G	Ki: & Yſl:	AL: & F-TH:	A-S.
EY, of EI, Har: lan: ÉÉ } tegen	ai. . .	ei.	ei.	æ / of a.
Zag: lan: EE, of E.	i / of e.	e / of i. .	i / of e. . . .	y / of i / of e / of eo.
Onze Y.	ei / of i.	i / of ii / of y	i / of ii / of y. .	i / of te mets eo / of y.
Har: lan: óó. . .	au. . .	au. . . .	Al: au / F-TH, ou	ea.
Zag: lan: oo, of o.	o / of u.	o.	o / of u. . . .	o / of u / ook wel y.
Onze OE. . . .	o. . . .	oo. . . .	Al: ua / F-TH, uo	o / of e / of oe.

Bij de Merkteekenen beduiden M-G, *Mœſo-Gottiſch*; Ki: & Yſl: *Kimbriſch* of *Oud-Noordſch*, & *Yſlandſch*; AL: & F-TH, *Alamanniſch* & *Frank-THeutſch*; & A-S, *Angel-ſaxiſch*.

En, om de Lijſt niet te groot, maer te gereeder voor 't onderzoek te maken, heb ik voor eerſt die Woorden bij een gebragt, welke gevonden worden in 't *Gloſſarium Gothicum*, dat *Junius* agter zijn *Gothic*: *Euangelium* gevoegt heeft; waer in ik met eenen betragt heb ook die niet over te ſlaen, bij welken of eenige ſtrijdigheit of Verloop van *Dialect* ſchijnt plaets te hebben.

Ondertuſſen zal ik de Spelling van deze onze Woorden, waer van wij handelen, zo hier, als in de volgende Bijlage, ten opzigte van de lange EE en oo, op den voorverhandelden * voet nemen, namelijk

*Zie bij deze Redewiſſ. § VI.

De dubbele EE en oo, voor de Harde } wanneer geen Mede-klinker agter hen die Silbe ſluit.
De enkele E en o, voor de Zagte }

Dog de bovengeſtreepte ÉÉ en óó voor de Harde } bij aldien hen een Mede-klinker in die Silbe volgt.
en de ongeſtreepte EE en oo voor de Zagte }

LYSTJE VAN VERGELYKING.

XII. Lijſtje van Vergelijking tuſſen onze Tale, en de Ouden die met ons vermaegtſchapt zijn, ten opzigte van 't gemelde Onder-

Wegens onze EY *of* EI.

ARBEIDEN. M-G, arbaiþjan; AL: en F-TH, arbeiten / (*laborare*).
BEREID. M-G, garaiþs (*Conſtitutus*).
BEIDEN (*ambo*) M-G, þai / þa; A-S, þa / þegen; AL: beidu; Ki: baduz.
BEIDEN (*morari*) M-G, beidan; A-S, bi-

Wegens onze Y.

DYN (*tuus*) M-G, theins / A-S: thin; AL: din.
GELYK. M-G: leiks / galeiks; A-S, lic / gelic; AL: lih (*ſimilis*).
LYK. (*Cadaver*) M-G, leik; A-S: lic (*corpus*).
MYN (*Meus*) M-G; meins / A-S, min / Yſl: minn.

Digitized by Google

Wegens onze EY *of* EI.

Scheid van Klank, of *Dialect.*

A-S, bidan / abidan / Ki: biida; Ysl: bidia en byda; dog AL: beiton / peiton en piton (*morari*). Hier wijken we af van alle de Ouden, behalven van 't *Alam:* mei ei; want de andren duiden onze Y aen: dog oulinks had men ook bij ons BYDEN. II. CL: (*Morari*).

EIGEN, EIGENDOM (*proprium*). M-G, aigin; A-S, agen; AL: eigan; Ki: eiga; Ysl: eyga (*proprium*): en A-S, œgan / agan (*possidere*).

HEIDE (*ericetum*). M-G: haithja; A-S, hœth; F-TH, heyd.

HEIDEN (*Ethnicus*); M-G, haithna; A-S; hœthne; AL: heidane; Ki: heidner mann.

HEIL, M-G, hails; A-S hal / AL: heil (*salus, sanus*).

KEIZER (*Cæsar*); M-G kaisar; AL: keisar; A-S, Casere.

NEIGEN. M-G, hnaiwjan / hnaigjan I CL: AL: hneigen (*proclinare*).

REIN (*mundus, purus*); M-G hrains; AL: rein; Ki: en Ysl: hreinn; en ons REINIGEN, M-G. hrainjan; (*mundare*); en ons ONREIN (*impurus*) M-G unhrains.

SCHEIDEN. M-G skaidan; A-S scœdan / scadan / sceadan; AL: scheidan / skeithan (*dividere*).

WEITE. M-G hwaitei; A-S hwœte; AL: hweizze / weitse (*Triticum*).

BE-

Wegens onze Y.

NYD (*invidia*); M-G, neiths; A-S, nith; AL: nith / niith.

NYGEN. M-G: hneiwan / hneigan II. CL: A-S hnigan; F-TH, hnigan; Ysl: hnyga (*inclinatum esse*).

PYE (*tunica*); M-G, paida. Hier schijnt een verloop bij ons plaets te hebben, 't en ware, bij druk- of pen-foute, paida voor peida gezet was geweest.

RYK, (*Dives, & imperium*) AL: reche / riche; en M-G reiks (*princeps, primus*); A-S rice / rica / en Ysl: rykur (*dives*).

VRY (*liber*); M-G; frijans en frije (*liber*): en A-S, frian (*Liberare*).

VYAND (*inimicus*); M-G fiands; Ki: fiand; Ysl: fiande; A-S feond en fynd; AL: fiant / viende (*inimicus*): en M-G fijan / A-S fiwan en gefian (*odisse*).

VYF, M-G fimf; AL: finf, funf / A-S fif; Ki: fem; Ysl: fimm (*quinque*).

WY, M-G weis; A-S we; Ysl: vier (*nos*).

WYHEN, WYDEN. I. CL (*initiari*) M-G weihan I. CL: AL: en F-TH wihan / wihen.

WYK (*vicus, castellum*); M-G weih / A-S wic / wyc; en Ysl: vyk / vik en vige.

WYLEN (*morari*); M-G hweilan.

WYLE (*spatium temporis*); M-G hweila; A-S hwil; AL: hwila / wila.

WYN. M-G wein; A-S win; AL: win; Ki: Vin; Ysl: vyn / (*vinum*).

YZER, (*ferrum*); M-G eisarn; AL: iser; A-S isern / isen; Ki: iarn; Ysl: iaarn.

ZWYN (*porcus*); M-G swein; AL: suin; A-S swyn.

ZYNE; M-G, seins; A-S sine (*suus*).

GE-

Digitized by Google

Wegens onze harde lange ÉÉ.

BEGEEREN; (*cupere*) M-G, gairnan; A-S geornian, gyrnian/ het A-S komt overeen met de Rotterdamſche *Dialect*, welke heeft BEGEREN; dog het M-G met *Kiliaen* en den *Staten Bybel*.

BRÉÉD (*Latus*); M-G ƀraiðs; A-S ƀrad; Yſl: ƀreidur.

DEELEN; M-G dailjan / A-S dælan/ AL: teilen/ Ki: Deila (*dividere*).

EÉD; M-G aiþs; A-S aþ; AL: eid; Ki: en Yſl: eidur; (*juramentum*).

EÉN, EENE. M-G ains; AL: ein; A-S an; Ki: ein; Yſl: eynn en ein (*unus*).

EENIG. (*unicus, ſolus*) M-G: ains/ ainaha/ ainshun.

EÉNVULDIG (*ſimplex*); M-G: ainfalþs; A-S, anfeald; AL: einfalt/ Yſl: einfalldur.

EÉR (*prius*); M-G. air.

EÉUWIG (*æternus*); M-G, aiweina; AL: euuig *æternus*: en, IN ÉÉUWIGHEID, M-G, in aiwin.

GEMÉÉN, (*communis*); M-G, gamains; A-S, gemæne / mæne.

GEHÉÉL. M-G hails; A-S hal; AL: heil; Ki: heill/ (*lanus, integer*).

HEELEN (*ſanare*); M-G hailjan; A-S hælan / AL: heilon (*ſanare, curare*); dog ons HELEN (*celare*) heeft ook in 't A-S helan; zo dat zagte en harde lange E wel onderſcheiden komen.

HEETEN (*jubere, nominari*); M-G, haitan/ A-S hætan/ hetan/ hettan.

LEEREN, M-G laisjan/ A-S læran (*Docere*).

MÉÉRDER, MÉÉR. M-G maiza, A-S mære/ mare (*plus, magis, major*); dog ons MEER (*lac, mare*) heeft de zagte lange E; gelijk ook in 't A-S

Wegens onze zagte lange E.

GEVEL; M-G gibla (*Pinnaculum*).

GRETIG (*avidus*), M-G, grœdags/ dog A-S, gredig en grœdig: zo mede oul: bij ons GREITE (*aviditas*).

HEMEL. M-G, himins; Ki: himin; Yſl: himenn; AL: hemel/ himil (*cælum*).

LEGER. M-G, ligr/ Yſl: legur (*lectus, cubile*).

LEVEN; M-G, liban / AL: leben, Ki: lifa; A-S, libban/ (*vivere*): en A-S, lif (*vita*).

LEVEREN (*tradere, prodere*); M-G, letwjan/ galetwjan; dog A-S, belawan/ lætwan (*prodere*); hoewel ook A-S, belewa (*proditor*).

MEER (*lac, mare*); M-G, marei/ A-S, mere/ AL: mere.

MENIG (*multi*); M-G, manags; AL: menige; dog A-S, mœnig en menig. Wijders ons MENIGTE (*multitudo*) M-G, managei/ A-S, mœnigeo/ en menigeo.

NEVENS; M-G nehwa (*juxta*): en A-S nehwan (*adhærere*):

NEGEN. (*Novem*); M-G: en AL: niun; Ki: niu; Yſl: npu; A-S nigen/ nigon.

REGEN; M-G, rign; A-S, regn/ rœgn; Kimbr: regg/ hregg; Yſl: hregg/ regn; AL: regen (*pluvia*): en ons REGENEN, M-G rignjan (*pluere*).

STEGE, (*via, ſemita aſcendens*) eertijds ook STEEGE, STEIGE, M-G, ſtaiga; AL: A-S, en Ki: ſtiga. Het Gotthiſche komt met ons Oude, en de drie anderen met ons Tegenwoordige Gebruik overeen.

VELE, VEEL (*multum*), M-G filu; A-S fela; AL: filu / felo.

WEDER; M-G withra; A-S wither; AL: widar, (*contra, obviam*).

WEDU-

Wegens onze harde lange ÉÉ.

't A-S, mere (*palus, mare*). Wijders MÉÉST (*plurimus*), M-G, maiſtş/ A-S mœſt/ en meſt.

RÉÉP. M-G, raipş; Ki; en Yſl: reip/ A-S, rape (*funis, rudens*) en A-S, rœpan (*vincire*).

SNÉÉUW; M-G ſnaiwş; A-S, ſnaw; AL: ſne; dog Yſl: ſnioor (*Nix*).

STÉÉN. M-G ſtainş/ ſtaina; A-S ſtan/ AL: ſtein: Ki: ſtein; Yſl: ſteirn (*lapis*): en A-S, ſtœnan (*lapidare*).

TEEKEN; M-G, taikns; A-S tacen/ tacn/ AL: zeichan/ zeichn (*ſignum*): en ons TEEKENEN, M-G taiknjan; A-S tœcan/ tacnian; AL: zeignan (*ſignare*).

TEENE (*Virga*); M-G tainş; en A-S tœnel/ AL: zeinna (*corbis*); en A-S tan (*vimen, virgultum*).

TWEE; M-G twai/ A-S tu/ tua/ tweo/ twa/ twi/ en twp (*duo*): en ons TWINTIG, oulinks ook TWÉÉNTIG, TWEINTIG (*viginti*); M-G twaintig; A-S twentig/ tweontig/ twpntig.

WÉÉ; M-G wai; A-S wa/ wœ; AL: we (*væ!*)

WEENEN. M-G wainon; A-S wanian; AL: weinon (*Lugere*).

Wegens onze zagte lange E.

WEDUWE (*vidua*), M-G widowo; A-S weodewe/ wpdewe/ en widewe; AL: wituwa.

WEREN, en WEEREN. M-G warjan; A-S weran/ werian; ook A-S, wœran/ warigan/ AL. weren. (*defendere*).

WEG, WEGE (*via*); M-G wigş; A-S, weg/ en wœg; AL: wetĥ/ wec/ Ki: en Yſl: vegur.

WETEN (*ſcire*), M-G witan; A-S witan, AL: wizan/ wizzan; Ki: vita.

WEZEN (*eſſe*), M-G, wiſan/ A-S en AL: weſan; Ki: en Yſl: vera.

ZEGELEN, M-G ſigljan (*ſigillare*): en ZEGEL A-S ſigel; AL: inſieghil; Yſl: innſigle/ (*ſigillum*).

ZETEL, M-G ſtitlş, A-S ſetol (*cathedra, nidus*).

ZEVEN, M-G ſibun; AL: ſibun; A-S ſeofon; Ki: ſiau/ Yſl: ſiø: (*ſeptem*): en SEVENTIG (*ſeptuaginta*) M-G ſibuntig/ A-S ſeofontig.

ZWEGELEN (*tibiis canere*); M-G ſwigljon; en A-S ſwegan (*ſonare*); en F-TH ſwegelara (*tibicines*).

ZWEREN, en ZWEEREN. M-G ſwaran; A-S ſwerian. AL: ſweren (*jurare*).

ZWEVEL, ZWAVEL; M-G ſwibla. A-S ſwefel/ ſwœlf. (*Sulphur*).

Wegens onze harde lange óó.

BÓÓM (*arbor*); M-G baguş; A-S beam; F-TH en AL: boum/ paum.

DÓÓD (*mortuus*); M-G dauthş; A-S dead/ Ki: en Yſl: daudur/ dog AL: dode; welk laetſte van ons allen afwijkt. DÓÓD

Wegens onze zagte lange o, *als mede wegens eenigen van de* OE, *om aen te toonen, dat* UA *in 't AL: en* UO *in 't F-TH: tegen onze* OE *komen, dog* AU *en* OU *tegen onze* óó.

BLOED, M-G bloth/ A-S, en Ki: blod/ AL: en F-TH, plut/ bluat/ bluod (*ſanguis*). BLOE-

Digitized by Google

Wegens onze harde lange óó.

Dóód (*mors*), M-G, dauthus/ Yſl: daude: en ons Dooden, M-G, gadauthjan (*occidere*): gelijk mede M-G, afdauthjan (*morti tradere*).

Doopen (*baptizare*), M-G, daupjan/ dog A-S, depan: en ons Dóóp, doopinge (*baptiſma*), M-G, daupeins/ A-S, deapung.

Gelooven; M-G, galaubjan; A-S, leafan/geleafan/en gelpfan; F-TH, gilouban; H-D, glauben (*credere*); en ons Geloove, gelóóf, (*fides*); A-S, gelpfa; AL:, gilouba/ kilauba en kilaupa.

Hóófd; M-G, haubith; AL: haubit/ F-TH, houbit; A-S, heafod; Yſl:, haus (*caput*).

Hóóg, M-G, hauhs; AL: en F-TH, houch/ houg; A-S, heah/ hea; Ki: hau (*altus*). en ons Hóóghértigheid, M-G, hauhhartei.

Hooren (*audire*), M-G, hausjan; dog A-S, hyran/ hiran/ heran.

Koopen, (*emere, vendere*); M-G, kaupjan; F-TH, coufan/ coufen; Yſl: en Ki: kaupa; A-S; ceapan en cypan; AL: caufen; H-D, kauffen.

Lóón (*premium*); M-G, laun; Ki: en Yſl: laun; A-S, lean; dog AL: loon/ lon. Dit *Alam*: wijkt af van ons en alle de anderen.

Loochenen; M-G, laugnjan/ AL: en F-TH, lougnen/ (*negare*).

Loopen (*currere*); M-G, hlaupan; en A-S, hleapan (*ſaltare*); en F-TH, loufan; AL: louphen; Yſl: hlaupa (*currere*); en Yſl: hlaup (*curſus*).

Lóós (*poſtpoſ: Expers, Vacuus, inanis*); M-G, laus/ Yſl: en Ki: laus; A-S, leas (*falſus*); dog AL:

Wegens onze zagte lange O *en* OE.

Bloeme, M-G, bloma, AL: en F-TH, bluom; AL:, bloſma Yſl: bloma (*flos*).

Boek, M-G, boka; A-S, boc; AL: buach/ buoch; Ki: bog; Yſl: book (*liber*).

Door, deur (*per*); M-G, thairg/ A-S, thorh/ thurh (*per*); dog ons Deure, oulinks door (*oſtium*), M-G, daur; A-S, dur; AL: duru; Ki: tyr; dit M-G zoude Dóór vereiſchen; maer de anderen ſtemmen overéén met onze eu, of zagte oo.

Doren, doorne (*ſpina*); M-G, thaurnus; dog A-S, thorn/ thyrn; AL: dorn; thorn; dus pleiten ze allen voor onze zagte o, behalven 't M-G.

Geboren (*natus*); A-S, geboren; F-TH, giboran/ giburan; Yſl: børenn: dog M-G, baurans/ gabaurans.

Goed (*bonus*), M-G, gods.

Goden (*Dii*), M-G, guda.

Hoerrye; M-G, horinaſſus (*fornicatio*); en Hoere, A-S, hor; AL: huar/ F-TH, huor; Yſl: hoora (*Meretrix*).

Horen, oul: ook Hooren (*cornu*) M-G, haurn; dog Yſl: hørn AL: en A-S, horn; het M-G is voor ons oude, de laetſte drie zijn voor ons hedendaegſe gebruik.

Koren (*frumentum*); M-G, kaurno; A-S, corn/ AL: korn. De 2 laetſten komen overeen met onze zagte o; dog de Gotth: au zou de harde oo vereiſchen.

Moed, M-G, mods; Ki: modur/ A-S, en F-TH, mod/ AL: muat (*ira, mens, animus*).

Oven, A-S:, ofen; AL: ouan/ ouen;

Digitized by Google

Wegens onze harde lange óó.

AL: loſ / loeſ; welk AL: afwijkt van ons en de andren; en overeenkomt met het A-S, lyſan / loeſen / AL: loſſen / en Ki: leiſa (*liberare*), bij ons ook LOZEN, LOSSEN, oulinks mede LOOZEN, even als in 't M-G, lauſjan / galauſjan (*liberare*); en Yſl: lauſn (*redemptio, ſolutio*).

LOOVEREN, LÓÓF (*folia*), M-G, laub / lauba; A-S, lœf / leaf; AL: loub / louf; Ki: lauf.

MÓÓRD, en MOORD (*cædes*); M-G, maurthr; A-S, morth-dœd; en ons MÓÓRDEN, MOORDEN; (*occidere*) M-G; maurthrjan. Die de harde lange oo gebruiken, hebben 't M-G voor hen; dog de zagte oo komt met het A-S overeen.

NÓÓD (*neceſſitas*), Yſl: naud; A-S, nead; en ook neod / nyd; en AL: not; wijders Yſl: anaud (*ærumna*); en M-G, ananauthjan / nauthjan (*angariare*); en Yſl: naudthurfft / bij ons NÓÓD-DRUFT.

OOGE, M-G, augo; A-S, eage; AL: en F-TH, auga / ouga; Ki: aug; Yſl: auga (*oculus*); en M-G, andaugjo (*palam*), en auglit (*vultus, facies*).

OÓK; M-G, auk; A-S, eac; AL: auch (*etiam*); en M-G, aukan; Yſl: auka (*augere, adjicere*), A-S, eacan / ecan / AL: auchon / ouchon.

ROOPEN; M-G, raupjan (*vellere*), Angl: reap.

ROOVEN, BEROOVEN (*ſpoliare*), MG, raubon / biraubon; A-S, reafen: en ons RÓÓF, A-S, reaf (*ſpolium*).

SCHÓÓT (*gremium*), M-G, ſkauths (*fimbria*), A-S, ſceat / en ſcyte / ſcete; Yſl: ſkaut.

STOO-

Wegens onze zagte lange O *en* OE.

dog M-G, auhns (*fornax*).

OVER, M-G, ufar; A-S, ofer; AL: ubar / ouir; Ki: ofur (*ſuper, trans*).

ROEPEN (*clamare*); M-G, hropjan; AL: ruafen / ruofen; en ons GEROEP Ki: hrop; Yſl: hroop (*clamor*).

VERLOVEN (*permittere*); M-G, uslaubjan / A-S, alyfian / lyfian / lyfan / en ook leafe ſyllan / Ki: giefa liefe (*veniam dare*), AL: verloutwan. Het M-G: en AL: ſchijnen ons een verloop aen te duiden; dog het A-S pleit zo wel voor de zagte als harde o; en 't *Kimbr*: keurt onze zagte goed.

VOGEL, VEUGEL; M-G, fugls; A-S, fugl; AL: fogal / fugal; Ki: fugl (*avis*).

VOLEN, VEULEN; M-G, fula; A-S, fola / fole; AL: vole; Ki: fole (*Pullus*).

VLOED; M-G, flodus; A-S, flod; AL: vluot / Yſl: flood (*fluxus*).

VOEDEN; M-G, fodjan; A-S, fedan / foedan; AL: fuaten / fuotiren (*nutrire, paſcere*).

VOET; M-G, fotus; A-S, fot; AL: fuaz / fuoz / fuot; Yſl: footur (*pes*).

VOLTOGEN; M-G, fullatogis (*perfectus*).

VOOR, VEUR (*ante, præ*); M-G, faur / faura; dog A-S, for / fore. Hier wijken wij van 't oude M-G, maer het A-S is met ons.

VROED; M-G, frods; A-S, frod; AL: fruat; Yſl: froodur (*ſapiens*).

ZOEKEN, M-G, ſokjan; A-S, ſecan / ſoecan / AL: en F-TH, ſuachen / ſuochen; Ki: ſekia (*quærere*).

ZOEN

Wegens onze harde lange óó.

STOOTEN (*trudere*), M-G, ſtautan; dog AL: ſtozzan.

WÓÓRD en WOORD (*verbum*), M-G, waurdȝ; dog AL: wort; A-S, word; Ki: ord; Yſl: ørd. Het M-G pleit voor de harde óó; dog alle de anderen ſpreken voor de zagte: gelijk mede het A-S, andwyrd (*reſponſum*).

Wegens onze zagte lange O *en* OE.

ZOEN (*reconciliatio*); F-TH, ſuona; dog M-G, ſaun: en ons ZOENEN, VERZOENEN (*reconciliare*), Ki: ſona; AL: haſuannan/ F-TH, giſuonnen; Behalven bij het M-G, is hier geen *Dialect-verſchil.*

ZOLE; M-G, ſulja; A-S, ſole (*ſolea*).

ZONE; M-G, ſunuȝ; A-S, ſuna/ ſune; AL: ſun; Ki: ſon; Yſl: ſonur (*filius*).

Indien men hier bijvoegde alle de Gelijkluidende Woorden, welke bij de oude Frank-Duitſche Alam: Angel-Sax: en Yſl: ſchriften of boeken gevonden worden, en welke ter dezer ſtoffe zouden dienen, het getal wierd ongelijk grooter, dan het hier bij een beknopt Vertoog zou voegen.

Dog, om deze Vergelijking en 't Vertoon van *Dialect-regel* ten overvloed met een dubbelen' wal te verſterken, voeg ik hier bij eenige *Ongelijk-vloeyende Verba*, bij welke de *Wortel-Vocalen* verwiſſelen; en welken ik opgezogt en gevonden heb bij *'t Gotth: Euang:*, en bij *Tat: Harmonia Euangelica*, en *Willer: Abbatis paraphraſin* in 't Frank-Duitſch, beneffens *Junii Obſervationes in Willeramum*; Voorts bij het *Vocabularium Angloſaxn Th: Benſonis*; en bij de *Grammatica Islandica* van *R: Jonas* door *Hickeſius* uitgegeven: op dat blijke hoe net deze *Dialect-regel* ſtreek houd in de verandering van ijder *Verbum* op zig zelf.

Ons	M-G.	F-TH.	A-S.	Yſl:
DRYVEN.	Dreiban.	Triban (& Dribban).	Drifan.	Drepfa.
DREEF.	Draib/ (*in plur:* i. voor ai).	Treib/ (in *pl:* i. voor ei).	Draf/ dreaf/ (in *pl:* i).	Dreif (in *pl:* i).
GEDREVEN.	Dribans.	Gitreban/ Gitriban.	Gedrifen/ drifen.	Drifen.

Aldus veranderen mede

BEGRYPEN. A-S begripan. F-TH begrifan.
BESCHYNEN. A-S ſcinan. F-TH biſchinan; M-G ſkeinan.
BESNYDEN. M-G ſneithan. F-TH biſnidan; A-S ſnidan.
BYTEN. A-S bitan. Yſl: bpta.

Digitized by Google

Blyven. A-S belifan / lifan. Yſl: blyfa.
Dryten. Yſl: dryta.
Grypen. M-G greipan. F-TH grifan. A-S gripan. Yſl: grypa.
Inglyden. M-G ingaleithan / *introire*.
Lyden (*pati*, & olim *ire*). M-G leithan (*ire*). F-TH lithan (*ire*, & *pati*). Yſl: lyda (*pati*).
Mygen. Yſl: myga.
Nygen. M-G hneiwan. F-TH hnigan. A-S hnigan. Yſl: hnyga.
Ryden. A-S ridan. Yſl: ryda.
Ryzen (*ſurgere*). M-G reiſan. A-S riſan. Yſl: ryſa.
Ryven. Yſl: riſa.
Schryven. F-TH ſcriban. A-S ſcrifan.
Schynen. M-G ſkeinan. A-S ſcinan / Yſl: ſkyna.
Slypen. A-S ſlipan.
Slyten. A-S ſlitan.
Spygen. M-G ſpeiwan. F-TH ſpiwan. A-S ſpiwan.
Stryden. F-TH ſtritan.
Stygen. M-G ſteigan. F-TH ſtigan. A-S ſtigan. Yſl: ſtyga.
Wyken. A-S wican. Yſl: wika.
Zwygen. A-S ſwigan. F-TH ſwigan; dog 't F-TH heeft ook in *præterit:* ſwigeta.
Zygen. M-G ſigan. A-S ſigan. Yſl: ſyga.
en zoo voort.

Ons	M-G.	F-TH.	A-S.	Yſl:
Geven.	Giban.	Giban / geban.	Gifan / gyfan / gefan.	Geſa.
Gaf.	Gaf.	Gab.	Gaf.	Gaf.
Gegeven.	Gibangs.	Gigeban.	Gegifen / gyfen.	Geſenn.

Zoo mede

Eten. M-G etan / itan. F-TH ezzan / ezen / & izzan. A-S etan. Yſl: eta.
Genezen. M-G ganiſan.
Lezen. M-G liſan. F-TH leſan. Yſl: leſa.
Meten. M-G mitan. F-TH mezzan. A-S metan.
Treden. F-TH tretan. A-S tredan; dog 't Yſl: heeft troda / trad / trodenn.

Zoo ook deze *participia*.

Gebeden. M-G bidangs. F-TH gibitan / gibetan. A-S gebeden / beden. Yſl: bedenn.
Gelegen. F-TH gilegan.
Gezeten. M-G ſitangs. F-TH giſizzan. A-S ſeten.
en zoo voort.

Bre-

Digitized by Google

Ons	M-G.	F-TH.	A-S.
Baeken.	Brikan.	Brehhan.	Brican / brecan / brœcan.
Brak.	Brak.	Brah.	Brac.
Gebroken.	Brukans.	Brohhans.	Gebrucen / brocen.

Nemen.	Niman.	Neman.	Niman.	Yſl: Nema.
Nam.	Nam.	Nam.	Nam.	Nam.
Genomen.	Numans.	Ginoman.	Genumen.	Nomenn.

Aldus mede

Spreken. F-TH ſprehhan. A-S ſprecan / ſprœcan.
Steken. A-S ſtican.
Stelen. M-G ſtilan. F-TH ſtelan. A-S ſtelan / ſtœlan. Yſl: ſtela.
en zoo voort.

Ons	M-G	F-TH.	A-S.	Yſl:
Gieten.	Giutan.	Giuzzan.	Geotan.	Giota.
Goot.	Gaut (in *pl:* u).	Goz & guoz & gouzz.	Geat.	Gaut.
Gegoten.	Gutans / gautans.	Gigozzan / giguzzan.	Goten / gegoten.	Gotenn.

Dus inſgelijks

Bedriegen. F-TH bitriugan & bi-driugan. A-S a-dreogan.
Bieden. F-TH biutan. A-S beodan. Yſl: biuda / baud / bodenn.
Gebieden. M-G biudan. F-TH gibiutan. A-S gebeodan.
Genieten. M-G niutan / ganiutan. A-S niotan. Yſl: niota.
Kiezen. M-G kiuſan. F-TH kiuſan / ciuſan. A-S geceoſan. Yſl: kioſa.
Klieven } F-TH klpfon / kliufan. A-S cleofan. Yſl: klpufa / klauf / klofenn.
Kluiven }
Liegen. F-TH liugan / liogan. A-S leogan. Yſl: liuga / laug / logenn.
Schieten. Yſl: ſkiota. A-S ſcytan.
Verliezen. M-G fraliuſan. F-TH forliuſan. A-S forlpſan.
Vlieden. AL: fliohan. F-TH fliuhan. A-S fleon / dog Yſl: fliua / flude / fluenn.
Vliegen. A-S fleogan & *contr:* fleon. Yſl: fliuga. F-TH fliugan.
Vriezen. Yſl: frioſa.
Zieden. Yſl: ſioda.
en zoo voort.

Digitized by Google

Ons	M-G.	F-TH.	A-S.	Yſl:
† LUIKEN (*claudere*)	Lukan.	Biliuchan.	Lucan.	Liuka.
LOOK.	Lauk (in *pl*: u).	Biluoc / loc / luc.	Loc.	Lauk.
GELOKEN.	Lukans.	Bilochan.	Gelocen.	Lokenn.

Zoo mede

BUIGEN. F-TH biugan.
BESLUITEN. F-TH bisliuzzan.
DRUIPEN. Yſl: driupa. A-S Dryppan / dripan; drop; dropenn.
KRUIPEN. Yſl: kriupa.
SLUITEN. F-TH sliuzzan.
ZUIGEN. F-TH sugan. A-S sugan. Yſl: siuga.
ZUIPEN. Yſl: siupa.
en zoo voort.

Ten opzigte van de *Præterita* onzer *Verba*, op Y, en IE, en UY in *Infinit*: *accenterende*, valt aen te merken, dat dezelve tegenwoordig van eenigen der Oude Vermaegtſchapte Talen verſchillen, alzo die in *Singul*: bij den *Indicat:* de harde lange ÉÉ of EY en óó willen aenduiden, hoewel ze ook in *Plur:* met onze zagte E en O overeenkomen. Dat wij eertijds ook in *Sing*: de harde ÉÉ en óó in de uitſpraek hadden, blijkt uit velen onzer *Subſtantiva*, waer bij de harde ÉÉ en óó nog plaets hebben, en welken oorſpronkelijk van zulke *Præterita* ontleent zijn geweeſt. Dog ſedert onze Vooroúderen voor een regel hebben laten gaen, dat *Singular*: en *Plural:* bij onze *Verba* op een zelfden klinker vallen, (uitgenomen dat bij NAM, BRAK, en diergelijken, de korte A wel in een lange verwiſſelt), zo heeft de zagte o ſtand gehouden. Dat ook dit laetſte gebruik van zagte E en O al vele eeuwen oud is, ten minſte ten opzigte van de zagte oo in 't *Præterit:*, is genoeg af te meten uit het F-TH, alwaer doorgaends IO of UO of O, op welken onze zagte oo paſt, hoewel nu en dan ook OU, die onze oo beantwoord, zig vertoont; zulks dat dit voor een en ander gebruik ſpreekt.

L. Dus heb ik u getoont, mijn Heer, hoe ik mijn Onderzoek genomen, en in 't overwegen de zaken gevonden heb.

N. Nu ſchort 'er niet meer aen de voldoening van mijn' vragen, dan dat de Bijlage, vervattende de begeerde Regelen tot Redding, hier op volge; waer agter ik eene verzameling verzoek van de gebruikelijkſte Woorden, welke bij ons Amſtel- en Rijn-landers dubbelzinnig, dog in Gemeenlandſe *Dialect* onderſcheiden klinken; op dat de nuttigheid van 't onderſcheid met een' opſlag van 't oog te vinden zij.

L. Dit

Digitized by Google

XIII. Maniere van 't behandelen der Regelen of Aenmerkingen wegens deze Gemeenlandſe *Dialecti*.

L. Dit laetſte kan ik u ligtelijk geven, want dat heb ik voor eenige jaren al op 't papier gehad. Ondertuſſen zal ik in mijne Regelen of Aenmerkingen eenigſints bedagt zijn op de Afleidinge der Woorden; om dat die, behalven dat ze de gedagten opheldert en vermaekt, ook het geheugen verſterkt, en, even als bij een' Regel, het eene door het andre doet onthouden: waer in zig ſchetsgewijze een naeu-gezetter behandeling van *Afleidinge* dan de gewoone zal op doen, als onderwerpende mij zelf (om zo voorzigtig te gaen als moochlijk is) aen zo ſtreng een Wet, *Dat ik geen' eene Letter zoek te veranderen, te verplaetſen, nogte toe of af te doen, dan uit kragte van een' ſtreekhoudende Rooi of Regel*; 't bewijs van dit alles nogtans overlatende voor mijn' voorgenomene vollediger Verhandeling van de Woord-ontwortelinge', op dat niet de Aenleiding het werk in grootheid te boven gae; om welke reden ook ik bij na alle zulke Afſpruitelingen meene agter te laten, die zonder nader uitleg en vertoog te zeer van verre gehaelt zouden ſchijnen.

REGE-

Digitized by Google

REGELEN

VAN DE

GEMEENLANDSCHE DIALECT.

Dat is

REGELEN OF WAERNEMINGEN,

Wanneer men Y *moet gebruiken, en wanneer* EY (*of* EI); *als mede bij welke Woorden, of de Harde, of de Zagte lange* EE, *en* OO, *in Gemeen-landſe* Dialect *plaets hebben: tot redding voor die genen, die in de Uitſpraek het Onderſcheid miſſen; en tot beveſtiging voor hen, die 't hebben.*

NB. Behalven de hier voorgemelde Merkteekenen van verkorting op *pag:* 165, zullen wij nog ook deze volgende gebruiken.

( ) DE invoeging van een *Vocael* of *Diphtongus*, tuſſchen twee haekjes beteekent, dat het zelve woord ook zoodanig word gebruikt, zonder van zinbeteekenis te veranderen; als, VOGEL (EU) wil zeggen, dat VOGEL en VEUGEL het zelfde beduiden.

† Dit Kruisteekentje ſtrekt tot aenwijzing, dat het woord, bij welk het gevoegt ſtaet, thans bij ons veroudert of in onbruik is; hoewel meeſt-al te vinden bij *Kiliaen's Dictionarium*, A°. 1599 uitgegeven.

I. CL: Beteekent Eerſte *Claſſis*, van welke de *Verba* Eenparig- of Gelijk-vloeyend zijn, zonder in de Tijd-veranderingen van Wortelvocael te verwiſſelen; als LEIDEN (*ducere*), LEIDDE (*duxi*), GELEID (*ductus*); enz:

II. CL: Beteekent Tweede *Claſſis*, welker *Verba* Oneenparig- of Ongelijk-vloeyend zijn, veranderende van Wortelvocael in *Præter: Imperf:* en in *Particip: paſſ:* bij ons eveneens; als bij LYDEN (*pati*), *in Præt:* LEED, *in Part:* GELEDEN; en SCHIETEN (*emittere telum &c:*), *in Præt:* SCHOOT, *in Partic:* GESCHOTEN; en SLUITEN (*claudere*), *in Præt:* SLOOT, *in Part:* GESLOTEN: enz.

tr: of b: o: Beteekent *translativè*, of bij overdragt, of oneigentlijk. v: afkomſtig van. d: v: daer van komt af. w: v: waer van afkomſtig is. h: t: hier toe behoort. w: t: waer toe behoort. en *contr:* beteekent *contractè* of ingetrokken.

Rege-

Digitized by Google

Regelen of Aenmerkingen wegens de Y, en de EY (of EI).

I. Regel; wegens de Y.

De Oneenparig- of Ongelijk-vloeyende *Verba*, die van Wortel-klinker veranderen, en wij van de II. CL: noemen, vallen in *Infinitivo*, nogte in 't *Præsens*, nimmer op EY (of EI), maer wel op Y. als LYDEN (*pati*), in *Præt:* LEED, in *Præter: partic:* of *Partic: passiv:* GELEDEN. En de Y blijft heerschen bij het *Præs:* in *Sing:* & *Plur:*, zo in *Indicat:* als in *Subjunct:*. Aldus dan ons,

BEDYDEN, BEDYEN, BEDYGEN I. & II. CL: *proficere*, *augescere*; F-TH, thihan / gethigan / furethigan *proficere*, *augescere*; A-S, Theogan / *contr:* theon *proficere*; zo mede bij ons Dyen &c: *proficere &c.*

BEDRYVEN, *Agere*, *committere*, *exercere*; w: v: Bedrijf, *actio*, *commissum*, zie DRYVEN, bij deze Regel.

BE-LYDEN, *confiteri*, van †LYDEN, *narrare*; dus bij *Melis Stoke* in den nieuwsten druk v: A°. 1699, *pag:* 85 en 106, LYEN, voor VERHALEN, als ik hoer lyen / en hoerde ik lyen / w: v: †Beleid, nu Belijdenisse, *confessio*.

ZIG BELYDEN, *parcè se sustinere aliqua re*, van LYDEN *pati*, Ysl: Lyda *pati*.

BENYDEN, †NYDEN, *invidere*, I. en II. CL: w: v: Nyd *invidia*, M-G, neiths / Ysl: npd / A-S, nith / AL: niith & nith: en ons Nyd-nagel, H-D, neid-nagel / *reduvia*.

BE-ZWYKEN, †ZWYKEN, *deficere*, F-TH, biswichan / A-S, swican. w: v: ons †Zwijk, *defectio*.

BE-ZWYMEN, †ZWYMEN, *animo deficere*, I. en II. CL: w: v: Zwijm, Zwijmel, *sopor*, *vertigo*; & d: v: Zwijmelen I. CL: *vertigine laborare*; wijders Verzwijmen, *hallucinari*; en Ontzwijmelen, *expergisci*.

†BYDEN II. CL: *morari*; A-S, abidan / II. CL: dog nu bij ons BEIDEN, I. CL.

BYTEN, *mordere*, *mandere*; A-S; bitan / Ysl: bpta, *mordere*; w: t: ons Iet toebijten, *procaci lingua quid proferre*; M-G, andbeitan / *increpare*; en ons Iet in 't Oor bijten, *in aurem aliquid dicere*; Wijders h: v: Bijt, *apertura glaciei*, *cuneo vel securi facta*; en d: v: Bijten, I. CL: *glaciem frangere securi*; voorts ons Ontbijten II. CL: *jentare*; w: v: Ontbijt, *jentaculum*; en zig Verbijten II. CL: *continescere se mordicus*.

BLYKEN, *patere*, w: v: Blijk, *indicium*, en Blijkelijk, *conspicuus*.

BLYVEN, †BE-LYVEN, †LYVEN, *manere*, *sistere*; A-S, belifan / lifan / Ysl: blpfa. w: t: Lyf, *Corpus vivens*, A-S, lif / *vita*; en lif-leas / *inanimus*.

DYDEN, DYEN, DYGEN, zie BE-DYDEN.

DRYTEN, *pedere*, *cacare*; Ysl: drpta /

Digitized by Google

I. Regel; wegens de Y.

w: v: Drijt, *Stercus, ſordes*; Yſl: drit.

Dryven, *agere, impellere, fluitare; & cælare &c.*; M-G, dreiban/ A-S, drifan/ F-TH & AL: triban / driban/ Yſl: drepfa / zie *pag*: 171; h: t: ons Drijf-hamer, *marculus*; en ons Bedrijven, *agere &c:*; zie hier voor.

†Dwynen, *diſparere*; A-S, twinan & dwinan; zie Verdwynen.

Ge-lyken, zie Lyken.

Glyden, Glyen, *Labi*; A-S, glidan/ *labi*; en M-G, ingaleithan/ *introire*; en A-S, glid/ *lubricus*.

Grynen, *flere, plorare*; w: v: † Grijn, Grijns, *os diſtortus, riſus falſus, & larva*; w: v: Grynen I. CL: *ſubridere*; en Grijnen I. CL: en Grijniken, I. CL: *ringere, flere puerorum inſtar*; A-S, grenian/ grinian. Wijders ons Grijnkel, *riſus equinus*; w: v: Grijnkelen I. CL: *ſubridere*.

Grypen, *prehendere, proripere*; M-G, greipan/ Yſl: grepa; w: t: ons Grijpvogel, *Gryps*; en Be-grijpen, *comprehendere, continere, intelligere*; w: v: Begrijp, *comprehenſio, captus*; en Kort begrijp des inhouds, *argumentum*; enz:

Hygen, I. en II. CL: oul: ook Gygen, *anhelare*.

Hyschen I. en II. CL: *ſublevare, trochleâ ſuſtollere*.

Kyken, *videre, circumſpicere*; w: v: een Kijk-uit, *ſpecula*; en Uit-de-kijk, *extremè*; en Kijker, Verrekijker, *Teleſcopium*.

Kyven, *rixari*; w: v: Kijverije, *rixa*.

Knypen, *comprimere, arctare*; w: v: † Knijpe, knip, *decipulum &c.*; en A-S, cnif/ *culter*; bij ons Knip-mes, *novacula*.

Krygen, II. CL: *acquirere*; w: v: Krijg, *bellum*; en d: v: Krijgen I. CL:, *bello concertare*; en Krijgel; *Zelus*; *& pertinax*.

Kryten, II. CL: *plorare, ejulare*.

Lyden, *pati*; *& olim ire, præterire*; *quin etiam narrare*; M-G, leithan/ galeithan/ A-S en AL: lithan/ *ire, tranſire, fluctuare*; F-TH, lithan/ *ire, & pati*; en Yſl: lyda / *pati*; h: v: onze ſpreekwijze Het lyd zo lang, *tam diu eſt*; Yſl: thad lydur; en ons Lijde, lije, lij, *dolor, anguſtia*; en † Lijde, lijd †, lije, *tranſitus, meatus, gradus, greſſus*; en Lijde, lije, lije-boort, *latus navis depreſſum*, en deur-lijd †, *tranſitus*; van † Deur-lijden II. CL: *olim tranſire, nunc perpeti*: Voorts Lijdig groot, *permagnè*; en Lijd-den-tijd, of Tijdlijd, *homo ignavus*: zie verder Be-lyden, Over-lyden, en † Verlyden: dog Leiden I. CL: *ducere*, zie bij de II. Reg.

Lyken, Gelyken, II. CL: *Aſſimulare & placere*; w: v: Gelijk, *ſimilis*; M-G, leiks/ galeiks/ A-S, lic / gelic/ AL: & F-TH, lik: w: v: 't M-G, leikan/ galeikan; F-TH, gelichan/ A-S, licean/ gelician I. CL:, *placere*. Wijders h: t: ons Gelijk, *ſimul, æqualis*; *& juſtum*; en Ongelijk, *injuſtum, iniquum*. Dog † Lyken, *funerare*; zie bij de II. Reg:

† Lyven, *manere*; zie Blijven.

Myden, Myen, Vermyden, I. & II. CL: *Evitare*; A-S, mithan/ *latere*.

Migen, *Mejere*; A-S, migan/ gemigan/ Yſl: mpga.

Nygen II. CL: *inclinatum eſſe, propendere*; M-G, hneiwan & hneigan/ II. CL: Yſl: hnpga. Dog ons Neigen I. CL: *flectere*; zie bij de II. Reg: en bij de Lijſt van Vergelijkinge.

Nypen, *Arctare, comprimere*, A-S, hnipan/ *concidere*; w: v: ons Nijp-tange *forceps dentatus*.

Onder-wyzen, *docere*; w: v: Onderwijs

wijs, *inſtructio*; van WYZEN, *monſtrare*; zie in 't vervolg.

ONTBYTEN, w: v: Ontbijt, zie bij BYTEN.

OVER-LYDEN, *vitâ decedere*, *tranſire*; van LYDEN †, *ire*. Dog OVERLEIDEN I. CL: *traducere*, zie bij LEIDEN onder de II. Regel.

PRYZEN, *laudare*, w: v: Prijs, *laus*.

QUINEN I. en II. CL: *languere*; A-S, cwinan.

QUYTEN, *ſolvere*, *præſtare*; *accepto ferre*; w: v: Quijt, *ſolutus*, *amiſſus*, *perditus*; w: t: Quijt maken, *miſſum facere*; en Quijt geraken, *amittere*, *diſtrahere*; en Quijt zijn, *deſtitui*, *fruſtrari*, *diſperdere*; en Quijt ſchelden, *remittere debita*.

RYDEN, *equitare*, *motitare*; A-S, ridan/ Yſl: rꝑda. h: v: ons †Rijder, †Ridder, †Rijdter, A-S, hꝛiðr / hꝛiddel: *cribrum*; en ons †Rijde, †Ridde, A-S, ríde-rohte/ & hꝛiðh-adl/ *febris*; en ons †RYDER, RIDDER, A-S, ridda/ Yſl: riddare/ *eques*; en Rijder, *nummus aureus Equitis effigie*; en Rijder, *cuniculus mas*; en †Rijder, †Rijer, radſperre, *ſufflamen*; en †Rijde, †Rije, *tremulus*; w: v: Rijderen, Rijeren, I. CL: *tremere*, & *ſufflaminare*. Wijders ons BE-RYDEN II. CL: *inequitare*. Dog BE-REIDEN I. CL: *parare*, zie bij de II. Reg:

RYGEN, *Ligare*, *ordine nectere*; w: v: Rijge, Rije, *Ordo*, *ſeries*, *regula*, en Rijchel, Richel, *regula*, *repagulum*.

RYTEN, *Findere*, *rimas agere*; M-G, diſkreitan II. CL: *ſcindere*; w: v: †Rijte *rima*, *canalis*; A-S, rit/ rꝑt/ *ſpicæ*, w: t: ook ons Rijter, *cribrum*; als met reet-wijze openingen.

RYVEN I. en II. CL: *radere*, *fricare*; Yſl: rꝑſa/ *lacerare*, w: v: Rijf, Rijve, *raſtrum*, en Rijffel, *raſura*, & tr: *ſortitus*, w: v: Rijffelen I. CL: *radere*, *ſcalpere*, *rapere*; & tr: *ludere teſſeris*.

RYZEN, *ſurgere*, *aſſurgere*; M-G, reiſan II. CL: A-S, ariſan/ Yſl: rꝑſa: w: t: ons Verrijzen, *reſurgere*; en w: v: Rijzig, *procerus*; en Rijs, Rijzeren, *ſarmenta*, *virgulta*; AL: ris; & A-S, riſt / & hꝛiſ, *juncus*, *frondes*; en ons Rijs, *ſurculus*, *virga*, & tr: *Virga virilis*; w: v: ook Rijzen I. CL: *mejere*; als mede Rijſſelen, Riſſelen I. CL: A-S, hꝛiſtlan/ *ſtrepitu levi movere ſurculorum inſtar*; w: v: Rijſſeler, *lectus è ſtramento*. Dog REIZEN I. CL: *proficiſci*, zie bij de II. Regel.

SCHYNEN, *ſplendere*, *fulgere*, *apparere*, *videri*; M-G, ſkeinan II. CL: A-S, ſcinan / AL: ſcinen / Kimbr: en Yſl: ſkꝑna / w: v: ons Schijn, *ſplendor*, *forma*; Yſl: ſkin / *fulgor*; A-S, ſcin / *phantaſma*, *nebula*; en ons Schijnſel, *ſplendor*, *nitor*; en Aenſchijn, ook †Voorſchijn, *Facies*; w: t: te voorſchijn, *in aſpectu*, *coram*; Voorts Verſchijnen II. CL: *comparere*; *obire tempus conſtitutum*; *cadere*; w: t: Verſchijndag, *dies ſolationis*; & *dies conveniendi*.

SCHYTEN, *pedere &c.*; w: van Schijt †, *contr*: Schit, *foria*; A-S, ſcitta/ *ſtercus*, en A-S, ſcitan/ *cacare*.

SCHRYDEN, Beſchrijden, Overſchrijden, *varicari*; A-S, ſcꝛiðhan/ *vagari*, *commeare*; w: v: ons †Schrijde, *paſſus*. Dog SCHREIDEN I. CL: *plorare*; zie bij de II. Regel.

SCHRYVEN, *ſcribere*; F-TH, ſkriban/ ſkriban / & ſkriphan/ *ſcribere*; A-S, ſcrifan / *delictorum confeſſiones exigere*; w: v: ons Schrijver, †Schrijve, *ſcriba*, *auctor*, *ſcriptor*; Yſl: ſkrifare/ *ſcriba*.

SLYPEN, *acuere*, *atterere*; w: v. Slijp, *Ærugo ferri*, *ſcobina*; Dog SLEIPEN

Digitized by Google

I. Regel, wegens de Y.

I. CL: *trahere &c.* zie bij de II. Regel.

SLYTEN, *Terere, conſumere; vendere;* A-S, ſlitan/ ſlytan/ F-TH, ſlizan/ Yſl: ſlyta / *rumpere, ſcindere, findere;* w: v: ons Slijte, ſlijt, *Tritus; tabes; conſumptio, diſtractio, venditio frequens mercium;* A-S, ſlite / *fiſſura, rima, ruptio.*

SMYTEN, *Projicere, percutere; & olim inquinare;* A-S, ſmitan / beſmitan II. CL: *inquinare, polluere,* & M-G, biſmeitan II. CL: *ungere, linere.*

SNYDEN, *ſcindere, ſculpere; metere; caſtrare;* AL: ſnidan / *ſcindere;* M-G, ſneian II. CL: *metere;* & ſneithan II. CL: *mactare;* A-S, en F-TH, ſnidan / ſnithan / *ſecare, putare, mactare, dolare;* w: v. ons Snijder, *ſciſſor, ſculptor, & ſartor;* A-S, ſnidere/ *ſciſſor:* en ons Snijdſel, *ſegmen:* Voorts h: t: ons Be-ſnijden II. CL: *circumcidere.*

SPLYTEN; *Findere, hiulcare, debiſcere.*

† SPYGEN, † SPYEN, *Spuere;* M-G, ſpeitwan II. CL: en A-S, F-TH, en AL: ſpitwan; w: v: ons † Spijge, † Spije, *cataracta.*

SPYTEN, *indignari, pigere;* w: v: Spijt *indignatio;* en Spijtig, *indignabundus, contumelioſus, miſerandus.*

STYGEN, *ſcandere, elevare;* M-G, ſteigan; A-S, en F-TH, ſtigan / geſtigan / *aſcendere;* Yſl: ſtyga / *pede premere;* w: v: ons † Stijg, *acclivis;* en Stijg-bogel; A-S, ſtiga-rapa / *ſtapia;* en ons † Stijg, *vicenarius;* als een Stijg Eyeren, *vicena ova;* zijnde een bequame opſtapeling om te koop te ſtaen.

STYVEN, *Firmare, amylo linteum ſubigere;* w: v: Stijſſel, *amylon;* en Stijf, *rigidus, durus, obſtinatus;* A-S, ſtife: w: v: ons Stijven I. CL: A-S, ſtiſian / ſian / *intendere, rigidum facere, corroborare.*

STRYDEN. *certare;* F-TH, ſtritan: w: v: Strijd, *Acies, pugna, bellum;* A-S, ſtrithe / Yſl: ſtryd / *certamen;* AL: ſtriiti / *ſectæ.*

STRYKEN, *ſtringere, palpare; collinere; tendere, vergere; remittere; confidere;* A-S, ſtrican / *vehi, tendere;* w: v: ons † Strijker, Strijk-ſtok, *Hoſtorium;* & *radius Chelydis,* Wijders h: t: ons Ver-ſtrijken, *relinere;* & *abire;* dit laetſte zegt men van de Tijd.

TYGEN, TYEN, † TYDEN, *trahere; tendere, vergere;* & tr: *narrare;* & *accuſare;* M-G, gateihan / II. CL: *narrare;* en A-S, teon / *ducere, trahere, protrahere;* & *accuſare;* F-TH, zithan / *trahere;* Germ: ziehen / *trahere;* w: v: ons Be-tijen, *ulterius tendere;* en Be-tijgen II. CL: *accuſare.* Wijders h: v: ons Getijde, Tijde; Getije, Tije, *Æſtus marinus; tempus opportunum; ſtatio anni; preces horariæ;* en Tijd, A-S, tyd/ tyde/ *tempus opportunum;* als 't beloop der dingen aenwijzende; w: t: ook Tijdinge, *nuntium;* en Tijdig, *opportunus, maturus;* en Tijdige koe, Tijd-koe, *vitula, bucula, junix;* en Tijd-verdrijf, *Ludicrum, delectamentum;* en † Tijd-lijd, *Oblectamentum; & homo diem ignaviter tranſigens;* enz.

VER-DWYNEN, *evaneſcere;* zie † DWYNEN bij deze Reg:

† VERLYDEN, *tranſigere, præterire, tranſire,* & tr: *obire mortem, quin etiam confiteri;* van † Lijden, *ire;* & *narrare;* zie LYDEN & BELYDEN hier voor: Wijders h: t: ons † Verlijd, *Confeſſio; tranſitus, mors.* Dog ons VER-LEIDEN I. CL: *deducere,* zie bij de II. Reg: op LEIDEN.

VERWYZEN, *Damnare;* v: Wijzen, *judicare;* zie in 't Vervolg.

† VYDEN, † VYEN, † VYGEN, *odio habere;*

Digitized by Google

I. Regel, wegens de Y:

bere; M-G, ſiwan / AL: ſien / A-S, ſiwan / ſian / ſigan; w: v: ons *Part: præſ:* Vijand, *inimicus*; M-G, ſiandȝ; Kimbr: ſiand; A-S, ſynd / ſeond; AL: ſiant; F-TH, viende; Yſl: ſiande: Wijders ons Vijandinne, *inimica*.

VYSTEN I. en II. CL.: *pedere*; w: v: †Vijſte, *flatus ventris*; en Vijſter, *moretum aliatum*, *ventris flatus provocans*.

VRYDEN, VRYEN I. en II. CL: *amare, blandimentis deprecari*; M-G, frijon / I. CL: *amare*; w: t: ons Ontvrijen, *ambiendo præripere amicam*; en w: v: ons Vrijder†, Vrijer, *Procus*, & tr: *juvenis*; en Vrijſter, *Amaſia*, *virgo nubilis*; als mede †Vrije, †Frije, *Venus Dea*; van de Heidenſche Voorouderen als eene Godheid ge-eert; w: v: ons Vrijdag, A-S, frige-dœg / *Dies veneris*; F-TH, frije-tag. Dog ons VRYDEN, VRYEN I. CL: *liberare*; zie bij de II. Reg:

VRYVEN, WRYVEN, *terere, atterere, fricare*; w: v: Vrijver, *tritor*.

WYKEN, *cedere*; A-S, wican / Yſl: vikia: F-TH, wichan / w: v: ons Wijk, *Perfugium*, *propugnaculum*; & *flexio, ceſſio*; M-G, weiȝ / *vicus*, *caſtellum*; en A-S, wic / wpce; Yſl: vpk / vik / *ſinus terræ*.

WYTEN, *adſcribere*, *imputare*, *incuſare*; A-S, witan / edwitan / *inculpare*; en M-G, idweitjan / I. CL: *exprobrare*; w: v: ons †Wijte, Verwijt, *incuſatio*, *reprehenſio*; en ons Verwijten, II. CL: M-G, farweitjan I. CL: *inculpare*.

WYZEN, *monſtrare*, *indicare*, *oſtendere*; & tr: *judicare*, *decernere*; A-S, wiſan / *docere*, *monere*; w: v: ons Wijs, *ſapiens*, *prudens*, *ſagax*; A-S, wiȝ / wiſe / Yſl: vpȝ; w: t: ons Wijze vrouw *obſtetrix*; en Wijs maken, *perſuadere & doctum facere*; en Wijs-heid; A-S, wiȝ-dom / *ſapientia*. Vorders b: o: ons -wijs, -gewijs, *inſtar*; en Wijze, *modus*, *mos*, *forma*; A-S, wiſa / wiſe. Wijders ons Wijzer, *monſtrator*, *index*; *& index horologii*; *& olim judex*: en ons Verwijzen II. CL: *damnare*. Dog ons Wijzen, *judicare*, vind men ook als I. CL: gebruikt, en h: v: ons Gewijſde, *res judicata*, dus ook A-S, wiſian I. CL: *docere*, *monere*; en Yſl: vpſade / *monſtravit*; zie verder ons ONDERWYZEN II. CL: *inſtruere*, hier voor.

ZYGEN, *Percolare*; en Zijgen, Nederzijgen, Inzijgen, *labefactare*, *deficere*; M-G, ſigan III. CL: A-S, ſigan / geſigan; AL: geſigen / Kimbr: en Yſl: ſpga / *cadere*, *excidere*, *labi*: h: v: ons Zijge, *colum*.

ZWYGEN, *tacere*; F-TH, en A-S, ſwiȝan / ſwpgan.

†ZWYKEN, zie Be-zwijken.

†ZWYMEN, zie Be-zwijmen.

Voorts dezer aller verdere *Verba Compoſita*, en *Derivativa Nomina*.

NB. De bovenſtaende *Verba*, agter welke I. en II. CL: gevoegt ſtaet, worden thans meeſtentijd in de Steden als I. CL: en op 't Land nog als II. CL: gebruikt.

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze EY *en* Y.

I. Het gaet vaſt, dat de Ongelijk-vloeyende *Verba* (gelijk bij de I: Regel vermeld is) nimmer op EY *accenteren*, en dat alle die op EY aenſlaen, van de I. *Claſſis*, dat is, Eenparig- of Gelijk-vloeijende zijn, zonder Vocael-verwiſſeling, als LEIDEN (*ducere*), in *Præt: imperf:* LEIDDE, & in *Part: paſſ:* GELEID.

II. Evenwel zijn 'er ook etlijken onzer *Verba*, welke op Y den Klemtoon ontfangen, en niettemin mede tot de I. CL: behooren, vermits afgeleid van eenig diergelijk woord, als BYTEN I. CL: (*glaciem frangere ſecuri*), in *Præter:* BYTTE, & in *Part: paſſ:* GEBYT; zijnde ontleent van BYT (*Apertura glaciei*) enz:; gelijk ook alle onze *Verba derivata* altoos van de I. *Claſſis* zijn.

Om nu deze beide Waernemingen vrij te houden van verwarring, voor den genen die in de Afleidinge niet vaſt genoeg ſtaet, zo zullen we deze tweederhande *Verba* van de I. CL:, ijder bij zijn ſoort, onder twee Lijſten betrekken; terwijl de medegetuigeniſſe van de Oude Vermaegtſchapte Talen de egtheid van 't onderſcheid beveſtigen zal; alles te ſchatten volgens de *Dialect-Regel* hier voor in onze 9. Redewiſſ: § XI. bijgebragt.

Wegens onze EY (*of* EI).	*Wegens de* Y.
A.	A.
ARBEIDEN, *Laborare, moliri*; M-G, Arbaidjan / I. CL: AL: en F-TH, arbeiten / w: t: ons Arbeid, *Labor*, & tr: *nixus*; en Arbeidſaem, *laborioſus*; zie ook in de Lijſt van Vergelijkinge.	
B.	B.
BE-LEIDEN, *Dirigere*; w: t: Be-leid, *directio*;	BEDYEN, DYEN I. en ook II. CL: zie bij de I: Reg: BE-

Digitized by Google

II. Regel, wegens de EI *en* Y.

Wegens de EY (*of* EI).

rectio; zie bij LEIDEN, *ducere*; onder deze Lijſt.

BEIDEN, VER-BEIDEN, *morari*, *exſpectare*; dog M-G, beidan / A-S, abidan / II. CL: enz: Zie bij de Lijſte v: Vergel: als ook de voorg: Regel op †BYDEN.

BE-REIDEN, †REIDEN (†éé), *parare*, *præparare*; A-S, ræðan / *regere*; w: t: ons †Reid, Rééd, *cito*, *paratus*; en Bereids, *jam jam*; en Be-reidſel, *apparatus*; zie verder †REIDEN; als mede de Kanteek: op REED bij de I: Reg: weg: de E.

BLEIKEN (éé) *Albefacere*; A-S, blacian / *palleſcere*; v: BLEIK (éé) *candidus*, *albus*, *pallidus*; A-S, blac / *pallidus*; en blæce / *pallor*; w: t: ons Bleik (éé) *Solarium*; *locus albefaciendi*. Zie ook de Kantteek: op BLEEK bij de I: Reg: weg: de E.

BREIDEN (éé) *Amplificare*, *dilatare*, & tr: *nectere telam*, *contexere rete*; voor welk laetſte we ook zeggen BREYEN (ae), A-S, bræðan / *extendere*; h: t: ons Breidel, *habena*, *quæ in reticuli modo contexi ſolet*; w: v: Breidelen, I. CL: *frenare*; en Ontbreidelen I. CL: *frenos detrahere*. Zie verder ons BRÉÉD in de Lijſt van Vergelijkinge.

C.

D.

DEILEN (éé) *dividere*, *partire*, & tr: *judicare*; M-G, dailjan / I. CL: enz: w: t: deil (éé) *pars*; Zie verder DEELEN bij de Lijſt van Vergelijking.

DEINZEN, DEIZEN, *retrocedere*, *inclinari*.

DREIGEN, *minari*; A-S, þreginge / *correptio*; & þreagan / þreigan / *increpare*.

DWEILEN, *tergere*; v: dweil, voor dwegel,

Wegens de Y.

BE-DYKEN, *aggere munire*; A-S, dician / *vallare*; v: ons Dijk, *agger*; en A-S, dic / *vallum*.

BE-KLYVEN, *adhærere*; & *concreſcere*, *proficere*; A-S, clifian / *adhærere*; van ons Klijf, †Klijve, *hedera*, *lappa*; A-S, clife / clibe / *agrimonia*, *lappa*.

BE-NYDEN I. CL: en ook II. CL: zie bij de I. Regel.

BE-SLYKEN, *luto maculare*; v: SLIK, *lutum*.

BE-VLYTIGEN, zie †VLYTIGEN in deze Lijſt.

BYTEN, *glaciem frangere ſecuri*; v: BYT *apertura glaciei*, *ſecuri facta*; dog ons BYTEN II. CL: *mordere*; zie bij de I. Regel.

†BYZEN, *æſtuare*; v: Bijze, *tempeſtas*, *Boreas*; w: t: Bijzig, ook †Beizig, *æſtuoſus*; en Bijſter, *enormis*, *demens*, *ferus*, *nocens*; w: v: Verbijſteren I. CL. *confundere*, *deſtruere*; w: t: ook 't Ital: *Bizzarro*, en 't Franſche *Bizarre*.

†BRYZEN, *friare*; A-S, þryſan / *conterere*; w: v: ons Brijzel, Brijzelken, *mica*; en d: v: Brijzelen I. CL: *friare*, *confringere*; en Verbrijzelen I. CL: *confringere*; w: t: ons Brij, *puls*, *pulmentum*; A-S, þriw / þriig.

C.

CYFFEREN, zie bij de VII. Regel.

D.

†FRY-

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

gel, *peniculus*, afkomſtig van 't verouderde †Dwegen, †Dwag, gedwogen, *lavare*; welk *particip:* bij *Kiliaen* nog te vinden is: M-G, **thwahan / thwoh / twahans** / *lavare*; A-S, **thwehan / thwean**; Zie ook bij de V. Regel op DWEIL.

E.

EIGENEN, *proprium dicare, tribuere*; v: Eigen, *proprium*: M-G, **aigin** / enz: Zie verder in de Lijſt van Vergelijking.

EINDIGEN, ENDIGEN, *finire*; v: Eindig, endig, *finitus*; *definens*; v: Einde, ende, *finis*; A-S, **ende**: en †Einden, enden†, *finire*; en Vereinden†, *finem capere, pervenire.*

EISCHEN, *poſtulare*, A-S, **æſtian**; w: t: Eiſch, A-S, **æſca** / *poſtulatio, requiſitum*; oulinks ook Heiſchen, *poſtulare.*

EIZEN†, zie YZEN, *horrore perfundi*; M-G, **aiſtan** / *revereri*; en A-S, **egeſlic** / en F-TH, **egeſlich** / *terribilis.*

F.

FEILEN (AE) *errare*; v: Feile (ae) *error, crimen*; A-S, **fœllan** / *ſcandalizare.*

FEILEN, *tergere, peniculo mundare pavimentum*; v: Feil, *peniculus.*

G.

†GEREYEN, †GREIDEN, †GREITEN, *ſtandr:, placere*; en Miſgreiden†, *diſplacere*; w: t: †Greite, *aviditas.* Zie GRETIG bij de Lijſt van Vergelijking.

GEILEN, *laſcivire*; van Geil, *laſcivus*; A-S, **gœlſa** / *Luxus*; en **gœlnyſſe** / *ardor*; enF-TH, **geila** / *ſuperbia*; dog bij ons oul: ook Gijlen, Gijl.

†GEINSTEREN, Genſteren, *ſcintillare*; v: Geinſter, Genſter, *ſcintilla.*

†GEISEN, *curare, mederi.*

†GLEISEN, *nitere, ſplendere*; en †Gleiſenen, *fingere*; v: Gleye, *terra figulina ſcin-*

Wegens Y.

E.

F.

†FRYTEN, FRUITEN, *Frigere*; v: Frijt†, *frictum.*

G.

GERYVEN, zie RYVEN, hier bij deze Lijſt.

GYLEN, *fervere, chylum emittere*; v: Gijl, *chylus*; zie bij de VII. Reg.

GYLEN†, *fallere, ludificare*; w: t: Afgijlen†, *eblandire, expalpare*; en Begijlen†, *decipere.*

GYZELEN, *obſidem capere*; v: Gijzel†, nu Gijzelaer, *obſes*; A-S, **giſel** / **giſle** / **gyſel**; w: t: Gijzeling, *cuſtodiæ.*

†GLYSTEREN, *ſcintillare*; v: Glijſter, ook Gleiſter, *ſcintilla*; A-S, **gliſigena** / *coruſcans.*

GRY-

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

ſcintillans; w: t: Gleye pot, *urceolus fictilis*: en Gleiſter †, *ſcintilla*. Zie ook de Kantteekening bij GLEED, bij de I. Reg: weg: de E.

† GREINZEN, *ringere*; van † GREINS, *larva*, *&c*; zie de Kantteek: bij GREEN bij de I: Reg: weg: de E.

H.

HEIDEN, HEIDEREN, *coruſcare*, *clareſcere*.

HEYEN, *fiſtucare*; w: t: Heye, Hei, *fiſtuca*; oul: ook Hyen, en Hye.

HEILEN (éé) *Sanare*, *mederi*, *curare*; A-S, ȝælan: w: t: ons Heil, *ſalus*; en On-heil, *malum*; en † Heil (éé) *ſanus*, *integer*; M-G, ȝailg / AL: ȝeil / A-S, ȝæl / *ſalus*, *ſanus*, *integer*; en Heiland, A-S, ȝælend / *Salvator*; en Heilig, *ſanctus*, A-S, ȝalig; w: v: Heiligen, *ſanctificare*; en Heilig-avond, *feriæ præcedaniæ*, *& tr: tempus remittendi labores*; en Heilige dag, *Dies feſtus*, *ſacer*. Zie verder in de Lijſt van Vergelijking.

HEIMEN, HEINEN, *ſepire*, *obvallare*; w: t: Heim, Heiming, Heining, *Sepes*, *ſepimentum*; en † Heim, *Domus*; *Patria*; *& locus natalis*; A-S, ȝæm / ȝam / *habitatio*; Ki: en AL: ȝeim / *Friſ: & Sic*: ȝeym / *manſio*, *domus*: wijders ons Heim-raed, *Curator*, *Præfectus aggeribus curandis*; M-G, ȝaima / *ager*, *vicus*, *caſtellum*; & ȝaimoȝaia / *agros*; en ons Heim †, Geheim, *ſecretus*; w: t: Heimelen †, *abſcondere*; w: v: Heimelijk, *occultus*; en Geheimeniſſe, *myſterium*; en Heimſch †, Inheimſch (éé) *indigena*; en Uitheimſch (éé) *extraneus*: dus ook de namen van plaetſen op HEIM eindigende.

† HEITTEN (éé) I. CL: *fervefacere*; w: t: Heit (éé) *fervidus*; en Heite (éé) Hitte, *ardor*; A-S, ȝæt / ȝætto / *calor*;

Wegens de Y.

GRYZEN, *caneſcere*; v: Grijs, *canus*.

GRYZEN †, *horrere*; v: Grijze †, *horror*; w: t: Afgrijzen, *horrere*; en w: v: Afgrijſelijk, *horribilis*.

† GRYNKELEN, *ſubridere*; en Grijnzen † *ringere*; zie GRYNEN I. CL: en II. CL: bij de I. Reg.

H.

HYEN †, *fiſtucare*, *& tr: vexare*, zie HEYEN, *fiſtucare*.

HYGEN, † GYGEN I. CL: en ook II. CL: zie bij de I. Reg.

HYLIKEN, HUWLIKEN, *Matrimonio jungi*; van Hijlik, Huwlijk, *conjugium*; A-S, ȝiwung & ȝiw / *familia*.

HYSCHEN, I. en ook II. CL:, zie bij de I. Reg.

† HYSEN, *præcidere*; v: Hijſe, *tomus*, *carnis portio*.

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

lor; en ons † Heitſe, *fax*; en † Heitſel (éé) *Virgultum ſiccum, ad ardendum idoneum.* Dog Heiten (éé) *nominare, jubere, & promittere*, is niet van de I: CL:, hoewel Gelijkvloeyende: Zie ten einde van deze II. Reg:.

I. en Y.

K.

KEILEN, *lamellis vel ſilicibus aquas quatere luſoriè*; v: Keile, Keije, *ſilex*; oul: Kegel: w: t: ook Keiken, *parvus ſilex*; zie ook KEILE bij de V. Regel.

KLADDEYEN, I. CL:
KLAPPEYEN, I. CL: } zie bij de VI Reg.

KLEINEN, Verkleinen, *diminuere*; w: t: Klein, *parvus*; en d: v: Kleinſen, klenſen I. CL: *percolare, mundare, purgare*; A-S, ꝯlœnſan / ꝯlœnſian; en ons Kleinſer, klenſer, *colum*; en mede Kleine †, *latrina*; A-S, ꝯlæn / ꝯlane / *mundus, purus*; wijders ons Kleinſteren I. CL: *minutas emittere ſcintillas.*

† KREI-

Wegens de Y.

I. en Y.

YDELEN, *contr*: Ylen, *inanire, delirare*; v: Ydel, *contr*: Yl, *inanis, vacuus; & amens*; A-S, ıdel / ꝑdel / *vacuus.*

YLEN, *properare*; van Yle, Yl, *feſtinantia.*

YKEN, † IKEN, † HYKEN, *menſuram & pondus in vaſe deſignare*; v: Yke, † Ieke, Hijke, *ſignum juſtæ menſuræ vaſis.*

YVEREN, *zelari*; v: Yver, *zelus.*

YSEN, *horrere*; oul: ook † Eiſen, zie *p*: 184. w: v: Yſelijk, *horribilis*; w: t: Yſe †, *hulcus*; en Yſen-kruid, *verbenaca, putrida ulcera mitigans.*

YZEN †, *glaciare, gelare, & rumpere glaciem*; en Ver-yzen †, *conglaciari*; v: Ys, A-S, iꞩ / iſe / *glacies*; en w: v: Yzel, Hijzel, *pruina glacialis*; en d: v: Yzelen, Hyzelen, *pluere pruinam glacialem.*

K.

KASTYDEN, KASTYEN, *caſtigare.*

KRYGEN, *bellum gerere*; v: Krijg, *bellum, pugna, certamen*: w: t: krijgel, *pertinax*; en Krijgel, kregel, *æmulatio*; zie ook KRYGEN II. CL: *acquirere*; bij de I. Regel.

KRYSCHEN, *exclamare*; van Krijſch, Gekrijſch, *clamor*; v: Krije †, *clamor*; en Krijen †, *clamare*; w: t: ook Krijſſelen, *infrendere dentibus.*

KRYTEN, BEKRYTEN, *creta ſublinere*; v: Krijt, *creta*; w: t: Krijtig, *cretoſus*; dog KRYTEN II. CL: *ejulare*, zie bij de I. Reg:

† LY-

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

†KREITEN, KREETEN, *irritare, provocare*; w: v: †Kreitſer, †Kreiſer, †Kreeſer, *ſeditioſus homo*, zie de Kantteek: op KREET bij de I. Reg: weg: de E.

L.

LAVEYEN I. CL: zie bij de VI. Reg.

LEIDEN, *ducere*; A-S, lædan; v: Leide†, *ductus, meatus*; w: v: Beleiden, *gerere, adminiſtrare*; en ons Beleid, *adminiſtratio*; en Over-leiden, *traducere*, zie de Kantteek: bij LEED, bij de I. Reg: wegens de E.

LEINEN† (ÉÉ) *inniti*; w: t: Leine† (éé) *fulcrum*, zie de Kantteek: op LEED bij de I. Reg: weg: de E.

M.

MEINEN (ÉÉ) A-S, mœnan / *putare*; w: v: Meininge, *opinio*; en Vermeinen, *conjicere*.

N.

NEYEN†, *hinnire*; A-S, hnœgan.

†NEYEN, nu NAEYEN, *fuere*.

NEIGEN, *flectere, inclinare*; M-G, hnaigjan / I. CL: &c. w: t: Afneigen, *proclinare*; en Geneigt zijn, *propendere, inclinari*; en Neiging, Geneigtheid, *animi inclinatio*; zie wijders NYGEN II. CL: bij de I. Regel, en NEIGEN bij de Lijſt van Vergelijkinge: als mede de Kantteekening bij NEEG, bij de I. Reg: wegens de E.

Wegens de Y.

L.

†LYKEN, *funerare*; v: Lijk, *funus, cadaver*; M-G, leik / A-S, lic / *corpus*.

†LYSTEN, BELYSTEN, *circumducere orâ vel lymbo*; v: Lijſt, *fimbria, margo, margo tabulæ diſtincta*.

LYMEN, *agglutinare*; van Lijm, *viſcus, gluten*; w. t: Joden-lijm, *bitumen, Aſphaltes*.

LYNEN, *lineas ducere*; v: Lijne, *linea*.

M.

MYDEN I. CL: en ook II. CL:, zie bij de I: Reg:

MYNEN, ONDERMYNEN, *agere cuniculos, ſuffodere*; v: Mijne, *vena, fodina*, zie bij de VII. Regel.

MYNEN, *venditione publica rem ſibi adſumere certo pretio, clamando, Mihi*; van Mijne, Mijn, *meus*; A-S, mine / v: ons Mij, *mihi*.

MYTEN, *ſtruere metas*; v: Mijte, *meta, ſtrues in altum*; dus ook Mijter, *mitra*; w: v: Mijteren†, *ornare mitrâ*, zie bij de VII. Regel.

MYMEREN, *delirare*.

N:

NYDEN†, *obtundere clavum*; zie Nijd-nagel bij de VIII. Regel.

II. Regel.

Wegens onze EY (*of* EI).

O.

ONTWEIDEN, ONTWEYEN, *eviſcerare*; v: Weide, *exta*; zie WEIDEN†. Dog Ontwyden, *profanare*; zie in de nevenſtaende Lijſte by WYDEN, *ſacrare*.

P.

PEILEN, *penſum proponere*; *& metiri profunditates, metiri aquas bolidè*; v: Peil, *penſum, bolis; menſura deſignata; contr*: voor Pegel, *menſura ſtatuta*. Dog Pijlen I. CL: *profunditates metiri*, diende niet gebruikt te worden, ten zij de meting met Pijlen (*Pilæ*) of lange roeden geſchiede: zie ook PEIL bij de V. Regel.

PEINZEN, peizen *Brab:*, *cogitare*, *perpendere*; en Bepeinzen, *perpendere*; w: t: Gepeins, *cogitatio*.

PAVEYEN } I. CL: zie bij de VI. Reg:
PLAVEYEN }

PLEITEN I. CL: *Litigare*; zie bij de VI. Reg:

PREYEN (AE) *Navi obviam proficiſcentes Nautas alloqui, ſciſcitare unde veniant, quò vadant.*

Q.

QUEIKEN (ÉÉ) *Nutrire*, *fovere*; w: v: Queikerije (éé), *ſeminarium*.

R.

RAMMEYEN, zie bij de V. Reg:

REI-

Wegens de Y.

O.

ONTLYVEN, *occidere*; v: Lijf, *corpus*; w: t: Lijvig, *corpulentus*; en Aflijvig, *mortuus*; en het Aflijven en de Aflijvigheid, *obitus*; zie BLYVEN bij de I. Reg:

ONT-RYKEN, *exuere divitiis*, *regno*; en zig Verrijken, †Rijken, *ſe ditare*; v: Rijk, *dives*, *imperium*; AL: **riche**/ A-S, **rice**/ &c. w: t: Deur-rijk, *prædives*; zie RYK bij de Lijſt van Vergelijking.

P.

Zig PYNEN, VERPYNEN, *ſe cruciare*; A-S, **pinan**/ **pinian**/ Yſl: **ppna**; van ons Pijne, Pijn, *pœna*, *dolor*, *torſio*, *moleſtia*, *opera*, *labor*; A-S, **pin**; en d: v: Pijnig†, nu Pijnlijk, *doloroſus*, *laborioſus*, *cruciabilis*; w: v: Pijnigen, *torquere*, *cruciare*; en Pijn-bank, *tormentum*, *equuleus*, *extorquendæ veritatis gratia:* wijders h: t: Gepijnt, *tortus*, *preſſus*; en Gepijnde Honing, *mel preſſum*; en Ongepijnde Honig, *mel eliquatum*, *non preſſum*.

PRYZEN†, *pretium imponere*; waer voor meeſt al met een Baſtaerd-ſtaert gebruikt word *Pryzèren:* komt af, zo 't ſchijnt, van Prijs, *pretium*; zie bij de VII. Reg: dog PRYZEN II. CL. *laudare*; zie bij de I. Reg:

Q.

QUYLEN, *ſalivare*; w: t: Quijl, *ſaliva*; w: v: Bequijlen, *ſalivâ madefacere*.

QUYNEN I. CL: *languere*; ook II. CL: A-S, **cwinan**/ II. CL: zie de I. Regel.

R.

RYFELEN, *radere*, *&c.*; zie RYVEN I.

en

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

REIDEN †, BEREIDEN (éé), *parare*; w: t: †Reid, (éé), *cito*; Bereids (éé), *jamjam*; en Voor-gerey, *antilena*; A-S, rædlic / *cito*; dog Rijden, Berijden II. CL: zie bij de I. Reg:

REIKEN, *tendere*, *extendere manus*, A-S, ræcean; w: t: zig Verreiken, *longius extendendo membrum luxare*; en Verreiken †, *distendere*, *pertingere*, *extorquere*; h: t: Verreiken den schuld, *debitum liquidè probare*; zo veel als den schuld deugdlijk doen blijken, en alzo in weerwil van den verweerder met regt-geding hem ontwringen: zoo mede Verreiken den Pande, *instare ut sibi addicatur fundus obligatus*; en Verreikt van Schuld, *convictus debiti*; en Verreikt en uitgewonnen goed, *Bona in nexu possessionemque jure data.*

REYEN †, *choreas ducere*, & *subsilire*; en Reye, ook †Rije, *Chorea*; A-S, ræwa / *ordo*; zie de Kantteek: op REEG bij de I. Reg: wegens de E.

REINIGEN, *Purgare*, *mundare*, & *expiare*; M-G, hrainjan / I. CL: v: ons †Reinig, Rein, *purus*; M-G, hrains / AL: rein; w: t: ons Rein-varen, *parthenium*; als zuiverende de ingewanden van de Wormen; en Reinsch, *sincerus*, *absque dolo*; zie verder REIN bij de V. Regel; en bij de Lijst van Vergelijking.

†REITEREN, *cribrare*; v: Reiter †, *cribrum*; ook †Rijter, en Rijteren †; zie RYTEN II. CL: bij de I. Regel.

REIZEN, *iter facere*, *proficisci*; v: Reize, *iter*, & *tr: vice*; A-S, ræse / *cursus*; zie

Wegens de Y.

en II. CL: bij de I. Regel.

RYMEN, *componere rhythmos*, & *convenire*; van Rijm, *rhythmus*; & *finis versus cum altero concordans*; A-S, rim / *numerus*; & riman / *numerare*; w: t: ons Gerijmt, *rhythmicè compositus*, & *tr: decens*; en Ongerijmt, *absonus.*

RYMEN, RYPEN, *pluere pruinam*; v: Rijm, Rijp, *pruina*; A-S, hrim.

RYPEN, *matureſcere*; A-S, ripian / v: Rijp, *maturus*; A-S, ripe / w: v: ons Onrijp, *præmaturus*, en deur-rijp, *permaturus.*

RYVEN †, nu GERYVEN (IE), *accommodare*; v: †Rijve, Rijf †, *largus*; w: t: het Gerijf (IE), *commodum*, *copia*; A-S, hpse / *frequens*; en Ysl: hpsur / *liberalis*; en hpsu / *liberalitas.*

RYDEREN, RYEREN, *tremere*, & *sufflaminari*; zie Rijden II. CL: *equitare*; bij de I. Regel.

RYSSELEN, Risselen, *strepitare*; zie RYZEN II. CL: *surgere*; bij de I: Reg:

†RYZEN I. CL: *mejere*; v: †Rijs, rijze, *virga virilis*, *penis*, *tr: pro virga*, *surculus*; zie verder RYZEN II. CL: *surgere*; bij de I. Reg.

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

zie de Kantteek: op REES bij de I. Reg: weg: de E. Wijders h: t: ons †Reizig, *itineri accinctus*; nu Reisvaerdig; en †Reizig, nu Reisbaer, *pervius*; w: v: †Reizigen, *peregrinari*; w: v: Reiziger, *peregrinator*; voorts ons Verreizen, *insumere itineri*.

ROTTEYEN I. CL: zie bij VI. Regel.

S.

SCHREIDEN, SCHREYEN, *flere*; en Beschreiden, *deplorare*. Dog Schrijden, *varicari*, en Beschrijden, *passu pertingere*, zijn van de II. CL: zie de I. Reg.

†SLEIKEN, *repere*; w: t: Sleik (éé) *solo æquatus*, *humi repens*; en †Sleiker, *vulpes*, *& occultè invadens*; en Blind-Sleiker, *cæcula*, *serpentis genus cæci*, A-S, ſlœc / ſleac / *tardus*.

SLEIPEN (ÉÉ) *trahere*, *verrere reptatim*; w: t: SLEIP (ÉÉ) *tractus*, *syrma*, *& tr*: *pompa comitum*; en Sleipe, *mulier tardigrada*; en Sleip, Sléép-lenden, *elumbis*, *lumbos trahens*; en Blok-sleiper†, *anteambulo*. Dog Slijpen, *acuere*, is van de II. CL: zie bij de I. Regel wegens de E, bij SLEEP.

SPELE-MEYEN, *apricari*; zie VERMEYEN hier onder, en MEYE in de Besluitlijste.

SPEYEREN, *fland:*, *diffringere*; & *spargere*, *disgregare*; zie bij de I. Reg: weg: de E bij SPEEG.

SPREIDEN, SPREYEN, Verspreiden, *spergere*, *dispergere*; A-S, ſprœdan.

†STEIGEN, *in altum tollere*, *elevare*, *stagnare*; van Steig (éé), *acclivis*; en Stei-

Wegens de Y.

S.

SLYMEN, zie VERSLYMEN, hier onder.

SMYDIGEN, *mulcere*, *mollire*; van Smijdig, Gesmijdig, *mollis*, *ductilis*; v: †Smijde, Gesmijde, *machina fabrilis*, *& monilia ex metallo mulsa*; w: t: Gesmijde der Peerden, *phaleræ*; en Arm-gesmijde, *brachiale*; en Hals-gesmijde, *monile*, *colli & gutturis ornamentum*; F-TH, ſmithan / *mollire*; Yſl: ſmyde / *fabricatio*.

SPYEN, SPYKEN (IE), *inspicare*; van Spije (ie), Spijke† *spica*, *tr*: *assula in acumen attenuata*; *clavus in modum spicæ acutus*; w: t: Spijker, *clavus ferreus*; en d: v: Spijkeren, *clavo figere*; A-S, ſpicung / *clavus*.

SPYZEN, *cibare*, *nutrire*; v: Spijze, *esca*; w: v: Spijzigen I. CL: *cibare*.

STYVEN, *intendere*, *roborare*; v: Stijf, *rigidus*; A-S, ſtiſe / zie ook STYVEN II. CL: bij de I. Reg.

TRY-

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

Steige †, *semita*; w: v: Steiger, *tollenon*, *gradus sive ascensus ripæ*; A-S, **stæger**; en d: v: Steigeren, *elevare*, *ascendere*, *pretium amplificare*; & *stagnare*; en Steigering, *fori*, *pegmata*; en Steig-réép, Steiger-réép (éé) *stapia*; dog STYGEN II. CL: *scandere*; zie verders bij de I. Regel weg: de E, de Kantteekening op STEEG.

STEILEN †, *elevare*, *erigere*; v: Steil, *acclivis*; *contr:* voor Stegel: w: t: Deursteil, *valdè præceps*; zie ook STEIL bij de V. Regel: wegens EY; en STEEG bij de I. Reg: weg: de E, in de Kantteek:

T.

TEIKENEN (ÉÉ) *signare*, *designare*; M-G, **taiknjan**/ &c: v: Teiken (éé) M-G, **taikns** / *signum*, *nota*, *character*; en A-S, **tœcan**/ *docere*; zie ook TEEKEN bij de Lijst van Vergelijking.

† TEINEN (AE) *concinnare coria*; v: Teine (ae) *pulvis corticis quercinæ*.

TREIFELEN, *blandiri*, *ineptire*; w: t: vertreiffelen, *blanditiis allicere*.

TREILEN †, *fune navem trahere*.

TWEINEN, *conduplicare fila*; v: Twein, *filum duplex*; v: Twei †, nu twéé, *duo*; M-G, **twai** /A-S, **twa** / *duo*; zie TWÉÉ, bij de Lijst van Vergelijking: zie ook Twijnen I. CL: in de nevenstaende Lijste; h: t: † Tweintig, † Twijntig, nu Twintig, *viginti*.

V.

VEILEN, *venditare*, *venum exponere*; v: Veil, *venalis*; gelijk mede Onveil, *non venalis*; h. t: ook Veile, *Hedera*; *herba venale vinum indicans*; dog VYLEN I. CL: *limare*; zie in de nevenstaende Lijste.

VEILIGEN, Beveiligen, *securum reddere*, *tueri*,

Wegens de Y.

T.

TRYZELEN, *incernere*, *cribrare frumentum*; & *tr: lentè & segniter agere*; v: Trijzel, *cribrum frumentarium*.

TWYFFELEN, *dubitare*; v: Twijffel, *dubium*; v: † Twij, *duo*; A-S, **twigan** / **twyan** / *Hæsitare*.

† TWYGEN, *plantare*, *inserere*, *pangere*, *inoculare*; v: † Twijg, A-S, **twig** / **twiga** / *ramus*, *virga*, *vimen*, *surculus*; w: v: Twijger †, *frutex*; A-S, **twigga** / *palmes*.

TWYNEN, *Duplicare*; A-S, **twinan**; v: Twijn, A-S, **twin** / *filum duplex*; v: † Twij, *duo*; zie ook TWEINEN.

V.

VERBLYDEN, *gaudere*; v: Blijde, A-S, **blithe** / *lætus*.

VERBRYZELEN, zie BRYZEN †, *friare*, I. CL: hier voor in deze Lijst.

VERBYSTEREN, zie † BYZEN, *æstuare*, I. CL: hier voor in deze Lijst.

VERFYNEN, *magis perficere*, *attenuare*; v:

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

tueri; v: Veilig, *tutus*, *ſecurus*; w: t: Onveil, Onveilig, *inſecurus*; A-S, fœle/ *fidelis*.

VEINZEN, †Geveinzen, *diſſimulare*; w: v: Veinzaert, *Hypocrita*; en Veinzerije, *diſſimulatio*.

VER-BEIDEN, zie BEIDEN, hier voor.

VERKLEINEN, zie KLEINEN, hier boven.

Zig VERMEYEN, SPELE-MEYEN, *apricari*, *vere novo recreari*; van Meij, *Majus menſis*; dog VERMYEN I. en II. CL: *evitare*; zie bij de I. Regel op MYDEN.

VERPEIZEN I. CL: *reconciliare*; van PEIS, zie bij de II. Reg.

Zig VERREIKEN, zie REIKEN, *tendere &c.*, hier voor in deze Lijſte.

VERREIZEN, *inſumere itineri*; zie REIZEN hier boven in deze Lijſte.

VERTREIFFELEN (ÉÉ), *blanditiis allicere*; zie TREIFELEN.

VESPEREYEN I. CL: zie bij de VI. Regel.

VLEIDEN, VLEYEN, *blandiri*; en AFVLEIDEN, *blanditiis deprecari*; dog VLYDEN, VLYEN, *accommodare*; zie in de nevenſtaende Lijſte.

Wegens de Y.

v: fijn, *purus*, *perfectus*, *exactus*, *exilis*, *ſubtilis*; zie bij de VII. Regel.

VERRYKEN, *ditare*; v: Rijk, *dives*; zie hier voor ONTRYKEN.

VERSLYMEN, *limo obſtringi*; van Slijm, *limus*; A-S, ſlim: w: t: Slijmig en Slijmerig, *limoſus*; & *tr*: *tardiſſime verba proferens*.

VERWYDEN, †WYDEN; *ampliare*; v: Wijd, A-S, wid/ wide/ *amplus*; w: v: Wijdte, *amplitudo*; en Wijders, *porrò*.

VERWYLEN, WYLEN, *morari*; M-G, hweilan/ v: Wijl, Wijle, *mora*, *momentum*, *ſpatium temporis*, & *vice*, M-G, hweila/ A-S, hwil/ AL: hwila/ wila: w: t: Wijlen, *olim*; Onderwijlen, *interim*; Som-wijlen, *interdum*; Bij-wijlen, *interdum*; en Terwijle, Terwijl, *interea*, *dum*; en Kortswijlen I. CL: *jocis tranſmittere tempus*.

VERWYVEN, *effœminari*; en †Wijven, *duxere uxorem*; A-S, wiſian/ wiſigan; v: Wijf, *mulier*, *uxor*; A-S, wif: w: t: Bij-wijf, *concubina*; en Ontwijven I. CL: *uxorem ſubducere*.

VERZWYMEN, BEZWYMEN, en †Zwijmen, zie BEZWYMEN, I. en II. CL: bij de I. Regel.

VER-YZEN†, *conglaciare*; zie YZEN†, hier voor in deze Lijſte.

VYZELEN, Opvijzelen, †Vijzen, *cochleâ ſpiratim attollere*; van †Vijze, ſchroeve, *cochlea*, A-S, fyſan/ *differre*.

VYLEN; afvylen, *limare*, *delimare*; v: Vijle, A-S, feol/ *lima*; w: v: Vijlſel, *ramentum*. Dog VEILEN, *venditare*; zie in de nevenſtaende Lijſt.

VLYDEN, VLYEN, *ornare*, *concinnare*, *aptare in ordinem*, *accommodare*; van Vlij,

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

W.

WEIDEN, WEYEN, *pascere*; en Verweiden, *altero impellere prato*; w: t: Weide, *pratum*, *pascua*; en Na-weide, *fœnum serotinum*; en Weiland, *ager pascuus*; en Weiman, Weidener, Weider, *venator*, *pastor*, *auceps*; en Wei-vogel, *accipiter*; en Wei-tassche, *pera venatoria*; dog WYDEN, VERWYDEN, *amplificare*; zie in de nevensgaende Lijst.

WEIDEN, WEYEN, Uitweiden, *exenterare*; en Ontweiden, *eviscerare*, w: t: Weije, weide, Geweide, *exta*, *viscera animalium*; en Kraeij-weije, en bij letter-verzet, Karweije, Korweije en Koreije, *exta ovium*, *porcorum*, *&c. vulgò cornix*; als een buiten gewoon Lekker-geregt voor de Kraeijen; en Karweije, *tr: Opera quæ gratis aut parva mercede factitatur*; *& opera extraordinaria parvi temporis*; dog ook Her-geweide; *symbolum*, *quod cliens novo patrono adfert*; Dog WYDEN, *initiari*;

Wegens de Y.

Vlij, Gevlij, *accommodatio*; dog VLEYEN I. CL: *blandiri*; zie in de nevenstaende Lijste.

VLYMEN (IE), *scalpello pungere*; van Vlijme (ie) *scalpellum*, *phlebotomum*.

† VLYTIGEN, BEVLYTIGEN, en † BEVLYTEN, *diligentiam adhibere*; v: Vlijt, *diligentia*; en Vlijtig, *diligens*; A-S, flitan / *contendere*.

VRYDEN, VRYEN, I. en II. CL: *amare*; zie bij de I. Reg:

VRYDEN, VRYEN, Bevrijen, Bevrijden, *liberare*; A-S, frian; van ons Vrij, M-G, frye / A-S, freo / fri / & fry / *liber &c.*; w: v: ons Ontvrijen †, *libertatem adimere*; zie ook VRY in de Lijst van Vergelijking.

† VRYTEN, WRYTEN †, *tornare*.

W.

† WYDEN, † WYEN, VERWYDEN, *amplificare*; van Wijd, A-S, wid / wide / *amplus*; zie VERWYDEN, dog WEIDEN, *pascere*; zie in de nevensgaande Lijst.

WYDEN, WYEN, en † WYHEN (IE) *initiari*, M-G, weihan / I. CL: AL: & F-TH, wihan / wihen; van † Wijde, † Wije, † Wijch, *sacer*; F-TH, wihe / en M-G, weiha / weihs; w: t: ons Wije-water, *aqua lustralis*; en Wij-róók, *thus*; w: v: Wij-rooken I. CL: *spargere thura*; en Ontwijden, *profanare*; wijders ook hier toe ons Wijchelen, *augurari*; w: v: Wijcheler, *augur*; en Wijchelerije (1) *auguria*; als eigen aen 't oude Heidensche Priesterdom: zie ook WYHEN in de Lijst van Vergelijking.

WYCHELEN, zie WYDEN, WYEN hier boven.

WYLEN, zie VERWYLEN, *morari*; hier boven in deze Lijst, en WYLEN

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

tiari; en ONTWIDEN, *profanare*; zie in de nevensgaende Lijſt.

WEIKEN (éé) *emollire*, *macerari*; v: Weik (éé) *mollis*, *maceratus*, *infirmus*, A-S, wac / wace / Yſl: veikur. Dog WYKEN II. CL: *cedere*; zie verder bij de I. Regel wegens de E, de Kantteek: op WEEK.

WEIFELEN, *vacillare*, *vagari*; A-S, wafian; van Weifel, Weivel, *viator*; *apparitor*; A-S, wafung / *dubitatio*; w: t: Weifeler, *homo vagus & inconſtans*; & *viator*.

WEIGEREN, *negare*, *abnuere*, *recuſare*.

WEINDEN †, nu Wenden, *vertere*.

WEINEN (éé) *flere*, *dolere*; v: Wein † (éé) *dolor*, *fletus*; A-S, ȝwan / *calamitas*; en M-G, wainon / A-S, wanian / AL: weinon / *lugere*, *plorare*.

WEINTELEN †, nu Wentelen, *volvere*.

† WEISTEREN, *mobilitare ante oculos*.

WREIKEN †, nu Wrikken, *extorquere*.

Z.

ZEIKEN, *mejere*; w: t: Zeike, *lotium*, *urina*.

ZEYEN †, nu Zaeyen, *ſerere*; A-S, ſæwan / ſawan.

† ZEIGEN, *colare*; nu nog ZYGEN II. CL:; zie bij de I. Regel.

ZEILEN, *velificare*; & *tr: diſtringi per aërem aut ſuper aquæ æquor veliferis inſtar*; w: t: Bezeilen, *velificando appellere*; v: Zeil, oulings Zegel, *velum*; A-S, ſegel / ſegl / *velum*; & ſeglian / *velificare*; h: t: een bezeild ſchip, *navis velivola*; en Zeil-bóóm, maſt, *malus*; en Zeil-ſtang, *antenna*; en Zeil-ſtéén, *magnes*; zie bij de V. Regel.

ZEINDEN †, nu Zenden, *mittere*; w: t: Zeinde †, *ſynodus*.

ZEINEN *Flandr: contr:* voor Zegenen, *bene*

Wegens de Y.

in de Lijſt van Vergelijking.

WYPEREN *Flandr:*, *indignari*; v: Wijper *Flandr:*, *indignatio*.

WRYTEN, zie VRYTEN, hier voor in deze Lijſt.

Z.

ZYPEN, ZYPELEN, *ſtillare*, *manare*, *fluere*; v: Zijpe, *locus ſtillandi*, *cloaca*; w: t: Zijp-óóge, *lippus*, *gramioſus*; en Af-zijpen, *defluere*; w: t: ons Zijpe, *Zipa*, *vadum Holl: aggeribus cinctum*.

ZWYMELEN, Ontzwijmelen; zie BEZWYMEN, I. en II. CL: bij de I. Regel.

ZWYNEN, VERZWYNEN, *tabeſcere*, *decreſcere*; w: t: Zwijn-puijſte, *inflammatio tumore cum rubore*; en Zwijnzucht, Zwijn-ziekte, *phtiſis*.

En wijders alle de verdere *Compoſita* en *Derivativa* van dezen.

Digitized by Google

II. Regel.

Wegens de EY (*of* EI). *Wegens de* Y.

benè precari; zie de V. Regel.
En Wijders alle de *Compoſita* en *Derivativa*.
Hier kan men bijvoegen ons HEITEN (éé), HEITTE, GEHEITEN, *jubere, nominare, & olim promittere*; en SCHEIDEN, SCHEIDDE, GESCHEIDEN, *dividere*; zijnde dezen mede Gelijkvloeyend, dog niet van de I. CL: als eindigende in *Partic:* op EN, in plaets van T. Zie verder HEETEN en †SCHEEDEN, bij de VII. Reg: wegens de éé.

III. Regel; wegens de EY (*of* EI).

Deze EI vind men bij onze Uitgangen -HEID en -LEY, waer van de eerſte verſtrekt om het hoedanig tot een hoedanigheid te doen overgaen, en de laetſte om het hoe-veel der ſoorten aen te wijzen.

als BARMHÉRTIGHEID.
GERÉGTIGHEID.
STANDVASTIGHEID; enz: zeer vele diergelijken.

en EENERLEY.
TWEEDERLEY.
GEENERLEY.
ALLERLEY.
MENIGERLEY.
VELERLEY; en zoo voort nog zeer vele zulken.

IV. Regel; wegens de Y.

Door de *Terminatie* YE (of nu veel-al bij inkrimping maer Y) maekt men Naemwoorden om eene algemeene bediening, ſtaet, of werking aen te duiden, welke Uitgang mij ontleent ſchijnt te zijn van 't Latijnſche IA, in de

Digitized by Google

IV. Regel; wegens de Y.

Middel-Eeuwen, door toedoen der Monniken: gelijk ook de Baſtaert-woorden, in 't Latijn op IA of in 't Frans op IE aenſlaende, bij ons op YE of Y den Uitgang hebben.

Hier toe dan.

ABDYE, *Abbatia.*
ALVERYE, *præſtigiæ.*
ARTILLERYE, *Gall: artillerie.*
†BEULERYE, †BEULYE, *carcer.*
BORGERYE, *cives, civium jus præferentes.*
HAPERYE, *hæſitatio.*
HAVERYE, AVARYE, *jactura communis in mari, Gall: avarie.*
HASPELERYE, *intricatio.*
HÉÉRSCHAPPYE, *dominatio.*
HOERERYE, *ſtuprum.*
HONGARYE, *Gall: Hongarie.*
HIPOCRISYE, *Gall: Hipocriſie.*
KANCELERYE, *Gall: chancelerie.*
†KASSELERYE, †KASTELERYE, en nu KASTELLENYE, *territorium urbis; Gall chatelenie.*
KLADDERYE, *inquinatio; & maculoſa & inepta pictura.*
KOPPELERYE, *lœnocinium*; dog Koppel-reije, *chorea jugum*, begeert EY of EI.
KRAMERYE, *merx.*
LANDVOOGDYE, *ſatrapia.*
LAZERYE, *lepra.*
LIBRYE, *libraria, Gall: librairie.*
LOMBARDYE, *Lombardia.*
†MÉÉSTERYE, *magiſterium, & curatio.*
MEYERYE, *Gall: mairie, Lat: prætura.*
MALVAZYE, *Gall: malveſie.*
MARYE, Marijke, *Maria.*
†MEISSENYE, *familia.*
MENGELERYE, *mixtura.*
MELANCHOLYE, *melancholia.*
MELODYE, *melodia.*
NORMANDYE, *Normandia.*
PLAKKERYE, *opus tectorium.*
PAVYE, *Pavia, Gall: pavie.*
PICARDYE, *Gall: Picardie.*
POSTERYE, *angaria.*
QUISTERYE, *prodigalitas.*
RUITERYE, *turmæ equitum.*
ROOVERYE, *latrocinatio.*
SACRISTYE, *Gall: ſacriſtie.*
SCHAELDSYE, *Lovan:* nu Waterſteen, *impluvium.*
SCHAPERYE, *Fland: paſcua ovium.*
SLAVERNYE, *ſervitudo illibera.*
SPECERYE, *aromata, Gall: epiceries.*
STAFELERYE, *tabula ſartoria.*
STROOPERYE, *ſpoliatio.*
TARTARYE, *Tartaria, Gall: Tartarie.*
TRESOORYE, *gazophilacium.*
TURKYE, *Turcia, Gall: Turquie.*
VLEYERYE, *adulatio.*
VLYERYE, *adornatio, accommodatio.*
VRYERYE, *precatio blandula.*

En zoo voort meer diergelijken, beneffens derzelver *Compoſita.*

V. Re-

Digitized by Google

V. Regel; wegens de EY (*of* EI).

Zo EG op D of L of N komt te ſtuiten doet de Tongrolling (*Euphonia*) dikwijls EG in EY of EI verwiſſelen: als,

BREIN, *cerebrum*; *Sax: & Sic:* bregen/ A-S, brægen/ bregen/ bragen/ *cerebrum*.

DWEIL, *peniculus*; voor † DWEGEL, † DWEGLE, † DWELE; v: † Dwegen, III. CL: *abſtergere*; w: v: Gedwogen, *lotus*; zo ook M-G, thwahan/ thwoh/ thwahans/ III. CL: *lavare*; & A-S, gethwegen/ gethwogen/ *lotus*, *baptizatus*; & thwæale/ *ablutio*: ondertuſſchen v: Dweil komt Dweilen I. CL: *mundare peniculo*; zie de II. Regel.

† KEILE, KEYE, *ſilex*; voor † Kegel, † Kegle: w: v: Keilen I. CL: *epoſtraciſmum agere*, *lamellis aquas quatere*: w: t: ook Keizel-ſtéén, *minimæ ſilices*; zie ook Keilen bij de II. Regel.

LEIDE, *ponebat*; & LEIDEN, *ponebant*; voor Legde en Legden, *Præter:* v: Leggen, *ponere*.

MEID, voor † Meged, Maged, zie bij de VIII. Regel.

PEIL, *penſum*, *bolis*; voor Pegel, *ſtatuta menſura*; w: v: Peilen, *metiri aquas bolidè &c.*; zie bij de II. Regel.

PLEITEN, voor ons oude en nu nog Gelderſche Plegten, *lites agere*.

REIN, *Flandr: Sic:* & *Friſ:* voor Regen *Pluvia*; en Reinen, voor Regenen, *pluere*: zoo mede Angl: rain/ *pluvia*. Hier toe komt niet vreemd ons Rein, Reinig, *purus*, *mundus*; w: v: ons Reinigen I. CL: *mundare*, *purgare*; bij de II. Regel.

REINSBORG voor Regensborg, *Reginoburgum*; *urbs Germ: ad Danub: fluv:* dog ons RYNSBORG, *Rhenoburgum*, *pagus Holland: prope Lugd: Bat:*

STEIL, *acclivis*, *præceps*; voor † Stegel, v: Stijgen, Steeg, geſtegen, *aſcendere*; w: v: † Steilen, *elevare*, *erigere*; zie de II. Regel.

ZEIDE, *dicebat*; en ZEIDEN, *dicebant*; voor Zegde en Zegden; *Præter:* v: Zeggen, *dicere*.

ZEIL, oul: † Zegel, *velum*; w: v: Zeilen I. CL: *velificare*; en w: t: ons Rae-zeil, *majus navis velum*; en Zeilbóóm, Zeil-ſtang, en Zeil-ſtéén; zie bij de II. Regel.

ZEINE, voor Zegene, Zeegne, Zegen. *ſagena*.

ZEINEN *Flandr:* voor Zegenen, *benè precari*.

Aldus ook de verdere diergelijken; beneffens derzelver *Compoſita* & *Derivativa*.

VI. Regel; wegens de EY (*of* EI).

De Baſtaerd-*terminatien*, welke in 't Franſch op *ai* of *ée* of *é* de Stem-kragt (*emphaſis*) laten vallen, en de Baſtaerdwoorden op *ai* accenterende, veranderen bij ons op EY of

Digitized by Google

VI. Regel; wegens de EY (*of* EI).

EI; gelijk ook de Latijnſche *terminatie* in *tas* (waer voor de Franſen *té* hebben) bij ons in TEIT verwiſſelt. Onder 't eerſte betrekken wij ook de Franſche *Terminatie ée* door de Walen, Vlamingen, of Brabanders agter Duitſche woorden gevoegt, en ons mede gedeelt met EY of EI.

ARMEYE†, nu ARMÉE, *Gall: Armée.*
CICOREYE (ay) *Gall: cicorée.*
CONTERFEIT, *Gall: contrefait*; w: v: Conterfeiten I. CL: *effigiare, aſſimilare.*
CONTREYE, *Gall: contrée.*
CUREYE, *Gall: curée.*
DEIN, *Gall: Dain.*
DIGNITEIT, *dignitas, Gall: dignité*: dus ook *Majeſteit, graviteit, perplexiteit, qualiteit*, en verder alle diergelijken, als boven in de Regel vermeld.
DOMEINE, dominie, *Dominium, Gall: Domaine.*
FONTEINE, *Gall: Fontaine.*
FORNEIS, *Gall: Fornaiſe.*
FUSTEIN, *Gall: fuſtaine.*
FUZEYE, *Gall: fuſée.*
GELEYE, JELEYE, Zjelei, *Gall: gelée.*
GREIN, *Gall: grein.*
KAPITEIN, *Gall: Capitaine.*
KASSEYE, *Gall: chauſſée.*
KASTELLEIN, *Gall: chattelain.*
KERWEYEN I. CL: *inſcindere*; v: Kerweije, *Wall: kervée, inciſura*; v: ons Kerven, *inſcindere.*
KLADDEYEN I. CL: *diſſipare maculando*; van 't Wall: *Claddée, fœmina ſordida*; ontleent van ons Kladden, *maculare.*
KLAPPEYEN I. CL: *fabulari inſtar mulierum*; v: Klappeye, *garrula*; Walloniſch *clappée*, ontleent van ons Klappen, *garrire.*
LAVEYEN I. CL: *vagari otioſè*; van 't Wall: *lavée, mulier ignava.*
LIVREYE, *Gall: livrée.*
LAKKEI, *Gall: laquai.*
MAJOLEINE, Mageleine, Margeleine, *Gall: Majolaine.*
MASSEPEIN, *Gall: maſſepain.*
MEI, MAI, *Majus menſis, Gall: mai*; w: t: Meiboom, Mei-doorne, *oxyacantha, menſe majo ſpectatiſſimè floreſcens*; en w: t: mooglijk ook Zig Vermeyen I. CL: *apricari*; zie bij de II. Reg: en zie ook MEI bij de Beſluit-lijſt.
MEYER, *Gall: Maire*; v: 't Lat: *Major.*
PALEIS, *Gall: Palais.*
PAVEYEN, PLAVEYEN I. CL: *pavimentare, Gall: paver*; v: Paveye, Plaveye, *Gall: pavé, pavée*; w: t: ons Paveiſel, Plaveiſel, *pavimentum.*
PASTEYE, *Gall: paſté, paté.*
PEIS, *pax, Gall: paix*; hier van Verpeizen I. CL: *reconciliare, Gall: appaiſer.*
PEISTEREN I. CL: *Gall: paiſtre, repaiſtre.*
PLEIN, *planum, Gall: plain.*
PLEITEN, Pleideren†, Pleyeren†, I. CL: *Gall: Plaidoier*; v: Pleit, *ïs, judicium, Gall: plaid*: dog hier van zie ook bij de V. Regel.
POMEYE, Pommeye, *Gall: pommée.*
PURREYE, Porreye, *Flandr: jus, ſive cremor piſorum, Gall: purée.*
PORCELEIN, *portulaca*; *quin etiam vaſa murrhina, vaſa Indica, Gall: porcelaine.*
RAMMEYEN I. CL: *arietare, & vectibus munire*; v: Rammeye, *aries, vectis*; Wall: *Rammée*, ontleent van ons Ram, *aries, vectis.*

Digitized by Google

VI. Regel, wegens de EY (*of* EI).

REFREIN, *verſus*, *Gall*: *refrain*; w: v: Refreinen I. CL: *referre verſus*.
ROTTEYEN I. CL: *concurſare*; v: Rotteye, *tumultus*; Wallonſch *Rottée*; ontleent van ons Rot, *turma*, *grex hominum*.
SISEINE, *Gall*: *ſixain*.
SCHRIVEIN, *Gall*: *ecrivain*.
TREIN, *Gall*: *train*; w: t: Treineren I. CL: *Gall*: *trainer*.
VESPEREYEN I. CL: *merendam ſumere*; v: Veſpereye, *merenda*, *antecœnium*; van 't Franſche *Veſprée*.
VILEIN, *Gall*: *vilain*.

En wijders derzelver *Compoſita* en *Derivativa*.

NB. Van deze Regel is uitgezondert, DOZYN, *Gall*: *douzaine*.

VII. Regel; wegens de Y.

De Baſtaerd-woorden, of Baſterd-gelijkende, die in de Oude of Oorſpronkelijke Tael op I den nadruk hebben, vind men bij ons wel met Y, maer niet met EY. Hier toe betrekken wij ook de Eigen-namen, en andere, die in 't Latijn (ſchoon in de Middel-Eeuwen of later eerſt opgekomen) bekent zijn geworden met I of Y.

†ALFYN nu ALFEN, *Albiniana*.
†AMYE, *amica*, *Gall*: *amie*.
ANTYK, *antiquus*.
ARMEZYN, *pannus ſericus*, *ormuzinus*.
ARMYNE, Ermijne, Hermijne, *mus armenius*; en Armijnen, *pelles alpinæ*, vulgò *Armelinæ*; *Gall*: *hermine*.
ARTYKE†, *morbus articularis*.
ARTYKEL, *articulus*, *Gall*. *article*.
BEGYNE, *virgo veſtalis*, *vulgò beguina*.
BALDEWYN, *Balduinus*.
BANDYT, Ital: *Bandito*.
BYBEL, *Biblia*.
†CAMYN, *caminus*.
CAPPELYNE, *Gall*: *capeline*.
CARLYNE, *vulgò carlina*, *Gall*: *carline*.
CARBYNE, Carabijne, *Gall*: *carabine*, en Carabyn, *eques expeditus*, *Gall*: *carabin*; w: v: Carabijnen, I. CL: *Prædari*.
CARMOZYN, Kermezijn, *veſtis purpurea*, *vulgò vulgò carmeſinum*, *Gall*: *cramoiſin*.
CASSYNE, *Gall*: *chaſſis*.
CHIRURGYN, *Gall*: *chirurgien*.
COKETRYS, *Angl*: *Cocatrice*.
COLYK, *colica*.
CLEMYN-STÉÉN, KALMYN-STÉÉN, *lapis calaminaris*, *Gall*: *calamine*.
COMYN, *Gall*: *comin*.
CONFYT, Confituer, *Gall*: *confit*, *confitures*; w: v: Confyten, I. CL: *confire*, *Gall*.
CYFER, *numerus Arithmeticus*, vulgò *cifra*, *ziphera*; & *zephyra* Hebr: *numerus*; h: v: ons Cijferen, *computare*; & Cijffer-ſchrift, *literæ ſecretiores per notas occultas vel numerarias ſcriptæ*; en Cijfer, *propriorum nominum primæ literæ ab utroque latere inter ſe contextæ*.
DYLE, *Dilia*, *Fl*: *Brab*.

FYN

VII. Regel; wegens de Y.

FYN, *Gall: fin*; w: v: ons Verfynen, I. CL: zie de II. Regel.
FLUWYNE, †Fouwijne, *Gall: fouine*, Latin: *muſtela domeſtica*, vulgò *fouina*.
GARDYN, Gordijn, *cortina*.
GYL, *chylus*; w: v: Gijlen I. CL: *chylum emittere*; zie bij de II. Reg.
GYSBERT, GYS, *Giſobertus*.
HEREMYT, *Eremita*.
HERPYEN, Harpijen, *Harpyiæ*.
HYSOP, YSOP, *Hyſſopum*.
JASMYN, *Gall: Jaſmyn*.
JAVELYN, *Gall: Javeline*.
YPEREN, *Ipera*, *opp: Flandr:*.
YSSEL, *Iſala*, *fl: Germ: infer*.
KARPYE, *Gall: charpie*.
KONYN, *cuniculus*, *Gall: conin*, hoewel 't Franſche van 't onze ſchijnt geſproten.
LEVYN, *Levinus*.
LYFLAND, *Livonia*.
†LYN, *linum*, *Gall: lin*; w: v: Lijnen, Linnen, Lijnden, Linden, *linteus*, & *linteum*; en Lijn-waad, *linteum*, *ſindon*, en Lijn, *funis tortus*, *Heloium*.
LYNE, LYNIE, LINIE, *linia*; w: v: Lijn, Lyniael, Liniael, *regula*, *amuſſis*; w: v: Lijnen I. CL: *lineas ducere*.
LYM, *limus*, *argilla*, & *tr: viſcus*; w: v: Lijmen I. CL: zie bij de II. Reg.
LUPYN, *Lupinus*.
MEDICYN, *Medicina*.
MAGAZYN, *Gall: Magazin*.
MYLE, *Milliarium*, *Gall: mile*.
MYNE, Berg-mijne, *fodina*, *Gall: mine*.
MYNEN, Gebaerden, *geſtus*, *Gall: mines*.
MYTE, *acarus*, *Gall: mite*; & *oboli viliſſimi genus*, vulgò *mita*.
MYTER, *Mitra*, vulgò; *Gall: mitre*; w: v: Mijteren I. CL: *ornare mitra*; zo 't ſchijnt, van Mijte, *ſtrues in altum Meta*; zie bij de II. Regel,

Mo-

MOTYF, *Gall: motif*.
MUSYK, *Muſica*; *Gall: Muſique*.
NYL, *Nilus*, *Gall: Nil*.
OLYVE, *Oliva*.
ONYKEL, *onychium*, *Gall: onicle*.
PARADYS, *Paradiſus*.
PARYS, *Gall: Paris*.
PATRYS, Pardrijs, *Gall: Perdrix*, Lat: *Perdix*.
PARVYS, *Gall: paruis*.
PELERYN, *Gall: Pelerin*.
PERYKEL, *Periculum*.
PIPYN, *Pipinus*.
POLYT, POLYST, *Gall: polite*, *poliſte*; w: v: Polijſten I. CL: *Gall. polir*.
PRACTIZYN, *Gall: praticien*.
PROFYT, *Gall: profit*.
PRYS, *pretium*, *Gall: pris*.
PRYS, *præda*, *Gall: priſe*.
PYL, *ſagitta*, *pila*.
PYLER, PYLAER, *pila*, *Gall: pilier*.
PYN-BÓÓM, *Pinus*; w: v: Pijn-appel, *nux pinea*.
St. QUINTYN, *fanum Quintini*, *opp: Gall: Belg*.
QUIRYN, *Quirinus*.
RAZYN, ROZYN, *Gall: raiſin*.
RESPYT, *Gall: reſpit*.
RETORYKE, *Gall: Retorique*.
ROS-MARYN, *Roſmarinus*.
ROBYN, Rubijn, *Gall: Rubis*.
RYGA, Riga, Rige, *Rica*, *opp: Livoniæ*.
RYS, *oriſa*; *Gall: ris*.
RYSSEL, *Inſulæ*, vulgò *Lila*, *opp: Gall: Fland:*
†RYSTE, RISTE, *Reſtis*, *Racemus*.
SARASYN, *Saracenus*, *Gall: ſaracien*.
SARDYN, *Gall: Sardine*, Lat: *Sarda*.
SATYN, *Gall: Satin*.
SAUSYZE, *iſicium*, vulgò *ſalſiſium*, *Gall: ſauciſe*.
SCHRYNE, *ſcrinium*; w: v: Schrijn-werker, *ſcriniarius*.

SYLE,

Digitized by Google

VII. Regel; wegens de Y.

SYLE, †SILLE, en ZYLE, *incile*, *aquagium*; waer toe vele plaetsjes van uitwatering in Vriesland &c. met SYL eindigende, als Blokfyl, Delffyl &c.
SODOMYT, *Sodomita.*
SOPHYE, *Sophia.*
SPYKE, *ſpica nardi*; w: t: Spijk-olie, *oleum ex foliis Spicis Nardi*; zie verder Spyen, Spyken I. CL: bij de II. Regel.
STETYNER-LAND, *territorium Stetinenſe.*
STYL, *ſtilus*; *pila*; *& ſcribendi forma*; w: t: ook Deur-ſtijl, *poſtica.*
SUBTYL, *Gall: ſubtil.*
SUBYT, *Gall: ſubit.*
TAMBORYN, *Gall: Tambourin.*
TAPYT, *Gall: Tapit.*
TARRYN-VOGEL, *Gall: Tarin.*
TERBENTYN, TERPENTYN, en Termentyn, *Terebintinus.*
TERMYN, *Gall: termin.*
TRAFYK, *Gall: trafic.*
TURYN, *Turinum*, *opp: Sabaudiæ.*
TYBER, *Tiberis*, *Fl: Ital.*
TYGER, *Tigris.*
TYM, Thijm, *thymus*, *Gall: tim.*
†TYNE, nu Tonne, Tobbe, *tina*, *Gall: tine*; w: t: Tijn-bóóm, *vectis*, vulgò *Tinale*; waer meê de tonnen gedragen worden.
VALENCYN, *Gall: Valencin.*
VENYN, FENYN, *venenum*, *Gall: venin.*
St. VYT, *viti fanum*, *in Luxemb: & in Noricis.*
VERMALEDYDEN, I. CL: *Maledicere*, *Gall: Maudire*; en Lat: *Maledictum*, *Gall: Maudit.*
VYGE, *ficus*, *Gall: figue.*
VYVER, *vivarium*, *Gall: vivier.*
WYNAND, *Winandus*, *q: d: Amans*; A-S, **wine**/ *dilectus*; Yſl: **vinur**/ *amicus.*
WYN, *vinum*; w: t: Wijn-daede, *dactylus recens*; en Wijnig, Wijn-achtig, *vinoſus*; A-S, **winlic.**
WYK, *vicus*, *regio*, *urbis tractus*, *& jurisdictio*; w: t: Wijk-méester, *tribunus*, *magiſter vici*: hoewel ons Wijk ook gevoeglijk kan afgeleid worden van ons Wijken II. CL: *cedere*, *recedere*; zie bij de I. Regel; h: t: ook alle de namen van plaetsen met Wijk uitgaende, als Beverwijk, enz.
ZYLE, zie SYLE hier voor.

En dus andere diergelijken; als mede de *Compoſita* & *Derivativa.*

VIII. Regel; wegens de EY *en* Y.

Behalven de reeds gemelde bij 't Lijſtje van Vergelijking en bij de voorgaende VII. Regelen, kunnen de volgende Woorden ijder onder zijne eigene Lijſt haer licht en beveſtiging ontleenen uit de Oudheid, en voornaemlijk uit het Angel-Saxiſch, vermits daer van een groot Woordenboek is; alles volgens de voorgenoemde *Dialect-Regel*, naemlijk tegen onze EY (of EI) in 't Angel-Sax: Æ of A; en tegen onze Y, in 't Angel-Sax: I, of ook EO. Zijnde dit Angel-Saxiſch

Digitized by Google

VIII. Regel; wegens de EY *en* Y.

getrokken uit het *Vocabularium Anglosaxonicum*, *Th: Bens:* waer bij op te merken valt, dat te mets tweederhande *Dialect* zig op doet, ter oorzake zulke Woordeboeken niet vrij konnen zijn van Woorden, getrokken uit Schrijvers, die niet zeer naeukeurig waren, of die geschreven hebben, sedert het verval van 't Angel-Saxisch, toen de Noormannen in Engeland meester wierden.

Wegens de EY (*of* EI).

A.

B.

BEYE, BEZIË, BÉS, *Acinus*; A-S, beg; h: t: ons Aerd-beyen, *fragum*; en doren-beziën, Kruis-beyen, Kroes-beziën, *uvæ crispæ*.

BEYEREN, *Bavaria*; A-S, Bægeras & Bæght-ware/ *Bavari*.

†BEIR (ÉÉ) *ursus*, *aper*; A-S, bar/ *aper*.

BEITEL, *cuneus*, *cælon*, *scalprum*; A-S, bætan/ *parare*.

BOEKWEIT, *fagotriticum*; zie Weite, A-S, hwætte/ hwæt/ *frumentum triticum*, bij de Lijst van Vergelijking; als mede verder bij deze Regel: h: t: ook ons †Weiten-bróód, *panis triticeus*.

BREIN, ook †Brijne, *cerebrum*; A-S, bregen / bregen / bragen/ *cerebrum*; en A-S, bregean/ *terrere*; zie ook de V. Regel.

C.

D.

E.

EY, *ovum*, A-S, æg/ w: t: ons Tas-eye,

Wegens de Y.

A.

B.

BY, *apud*; A-S, bi.

BYE, *apes*; A-S, beo.

BLY, Lóót, *Plumbum*; w: t: †Blij-wage, rigt-lóót, *amussis*; & Blij-wit, Lóótwit, *cerussa*; Isl: bly/ *plumbum*.

C.

D.

†DY, *tu*, & *tibi*, & *te*; A-S, thu/ *tu*; w: t: ons †DYNE, *tuus*; A-S, thine.

DYE, *femur*; A-S, thio / thioh / & thegh.

E.

GY,

Digitized by Google

VIII. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

-eye, *moretum, libum ex pomis, pyris, herbis, & ovis confectum.*

EIK, (ÉÉ) *quercus*; A-S, ac / w: t: ons Eik-lóóf, Ey-lóóf, *hedera*; enz: zie de VII. Reg: weg: de éé, bij Eeke.

EILAND, *Insula*; oul: †Eij, †Eijle, A-S, æge.

F.
G.

GELEIZER, kalant, *commercium exercens*; en Geleizig †, *assuetus*; en †Geleizen, †Kalleizer, *concubinus*; w: t: †Geleisten, *facere, præstare*; A-S, gelæstan / *implere, persolvere.*

GEITE, *capra*; A-S, gæte / gate.

H.

HEIDE, HEYE, *ericetum*; M-G, haitha / A-S, hæth / F-TH, hepð / zie ook de Lijst van Vergelijking.

HEIKE, *Fland: Toga*; A-S, hæcile / hæcla / *pallium.*

HEIR, *Agmen*; A-S, hæremeſſe / *congregatio*; & hæran / *congregare.*

I.

K.

KLEYE, KLEY, *argilla*; A-S, clæg.

KLEIN, *parvus*; A-S, clæn / *purus*; en ons Kleinſen, A-S, clænſian / *purgare*; zie de II. Reg.

MEID,

Wegens de Y.

F.
G.

GY, *Vos, nunc etiam Tu*; A-S, gyt / *vos.*

H.

HY, *ille*, A-S, hi; w: t: ons †Hytken, *pater*; *& parus major*; *& avis quælibet ex masculo genere.*

†HYNDE, nu Hinde, *cerva*; A-S, hynð / hinde.

I. en Y.

Y, YE, 't Y, *Ya, fluv: Hollandiæ*; zijnde van 't begin tot het einde Eb en en Vloet onderworpen. A-S, ytha / *æstus marinus.*

YF-BÓÓM, IBEN-BÓÓM, IEVEN-BÓÓM, *taxus*; A-S, iw.

†YGEL, YLE, Igel en Egel, *echinus*; A-S, iil / iel / & il.

K.

KYN-BÓÓM, Kien-bóóm, *pinus, tæda*; als harſt uitbottende; van Kynen, Kienen, Kenen I. CL: *germinare*; A-S, cinan / cinean / *hiare.*

KYZEL-STÉÉN, Kezel-ſtéén, *ſilex*; A-S, ciſilſtan / *ſabulum*; ook bij ons Keizel-ſtéén, zie op Keile, Keye, bij de V. Reg.

†KLYTE, Klijt †, *argilla*; en †Klijſter, *gluten, colla*; A-S, clitha / clytha /

VIII. Regel.

Wegens onze EY (*of* EI). *Wegens de* Y.

tha / *plasma*, *malagma*.

†KNYF, *culter*, *gladius*; A-S, cnif; zie KNYPEN in de II. Reg.

L.

LYK-TEEKEN, *cicatrix*, *vulneris persanati signum corpori inhærens*; M-G, leikeis / A-S, leca / *medicus*.

M.

MEID, †MEGED; †MAGED, & *contr:* †MAID, *ancilla*, *puella*, *virgo*; A-S, mœden / mœgden / maid, & maiden / *virgo*, *puella*; w: t: ons Meisſen†, Meidſen†, en Meisje, *puella*, *ancilla*.

MEIN-ÉÉD, *perjurium*; A-S, mœn-ath / man-ath / F-TH, mein-eitha; v: ons †Mein, *malus*, *falsus*; A-S, mœne / *malus*; & man / *facinus*, *scelus*.

MY, *mihi*, & *me*; w: t: Mijne, *meus*; A-S, mine.

N.

NYD-NAGEL, NY-NAGEL, Dwang-nagel, *reduvia*; A-S, nyth / *vis*; moogelijk vermits het opſcheuren van 't vel aen de nagels zo ſmertelijk is, dat men bij wijze van pijniging, de bekentenis van begane miſdaed ijmand daer door kan afdwingen. Zie ook Nijden I. CL: bij de II. Reg: dog eigentlijkſt behoort dit mijnes agtens, tot ons Benijden; zie verder in onze Proeven van Afleiding.

O.

P.

†PYK, PIEK, *haſta*; A-S, piic / *acicula*.

PYPE, PYP, *fiſtula*, *tubus*; A-S, pipe / *fiſtula*; w: t: ons Pijper, A-S, pipere / *fiſtulator*; en ons †Pijpen I. CL: *tibiis canere*; en Pijpe ſtellen, *circumcurſitare*, & *perſonare*, *ſaltando*, *canendo*, *reſque obvias invadendo*; en wijders Armpijp, *pechus*, *ulna*, *radius brachii*; en Rietpijp, *canna*, *buxus*.

REI- PYNT,

VIII. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

Q.

R.

REIGER, *Ardea*; A-S, ȝragra.

REINETTE, *barbicapra*; A-S, ran / *capra*; & raȝa / *capreolus*; & rœge / *caprea*.

REIPEL, *ligamentum*; w: v: Agter-reipel, *poſtilena*; en Voor-reipel, *antilena*; A-S, rœpan / *vincire*; zie ook Réép (ei) bij de VII. Regel weg: de ÉÉ.

S.

STEIN (ÉÉ), *lapis*; A-S, ſtan / ſtœn / *lapis*; zie verder ons STÉÉN bij de Lijſt van Vergelijking; h: t: behooren alle de namen van Plaetſen op Stein uitgaende, als *Yſel-ſtein*, enz.

T.

V.

†VEY, *Flandr: Vigens*; A-S, fœgen / *lætus*.

W.

WEY, Melk-wey, *ſerum lactis*; A-S, ȝwœg / ȝwœge.

WEINIG (ÉÉ) *paucus*, A-S, wanian / *decreſcere*, *minui*; zie ook †Weenig bij de VII. Reg: weg: de ÉÉ.

WEITE, *triticum*; M-G, ȝwaitei / A-S, ȝwæt / ȝwœtte / AL: ȝweizze / weitſe; w: t: ons Weiten, *triticeus*; A-S, ȝwœtene: zie ook ons Lijſtje van Vergelijking.

Z.

†ZEIDE, nu Snaer, *chorda*, *nervus*; A-S, ſaȝ / ſaȝe / *laqueus*; & ſeaȝa, *tendiculum*;

Wegens de Y.

PYNT, PINTE, A-S, ꝑꝑnt / *menſuræ genus*, vulgò *pinta*.

Q.

R.

RYN, *Rhenus*, *Fl:* A-S, rin / rine / *curſus*, *& Rhenus*, *Fl:*, w: t: ons Rijnſche Wijn, *vinum rhenanum*; w: v: Rijnſch, Rinſch, *ſubacidus*; en Rijnſchburg, *Rhenoburgum*, *pag: Holl:*

S.

SLYE, Zeelt, ook †SLEYE, *tinca*; A-S, ſliw.

†STYP-GAT, Broei-neſt, *loculamentum avium*; A-S, ſtipere / *fulcimen*.

†STYE, Zwijn-ſtije, *bara*, *porcile*; A-S, ſtige / *item*.

T.

TYTE, TYTKEN, *pullus gallinaceus*, vulgò *Tita*, *Titus*; A-S, tꝑtt / titte / *uber*, *mamma*, *pulticula*.

V.

†VERZYK, *periculum*, *quaſi*, *cadens in lacunam*; w: v: † Verzijkelijk, *periculoſus*; A-S, ſiċ / *lacuna*.

W.

WY, *nos*; M-G, weiȝ / Yſl: vier / A-S, we / zie ook ons Lijſtje van Vergelijking.

†WYCK, *prælium*; A-S, wiȝ / wiȟ / *bellum*; & wiga / *heros*; AL: wige / *prælium*; en M-G, wigan / *bellum gerere*.

WYSEL, *viſtula*, *Fluv: Boruſſiæ*; A-S, wiſle.

Z.

ZYDE, Zije, Zij, *ſericum*, vulgò *ſeta*, *ſeda*; A-S, ſiȝ / ſiȝe; w: t: ons Zij-

Digitized by Google

VIII. Regel.

Wegens de EY (*of* EI).

culum; w: t: ons †Zeiden-ſpel, *fides, lyra*; eertijds ook Zijte, en Zijten-ſpel.

ZEISSEN, †Zeiſſel, en †Zeine, *ſecula*; A-S, ſæx / & ſex / *culter*, & ſægene / ſæcg / *gladiolus*; & ſeax / *culter, gladius.*

†ZWEIDELER, Knapzak, *mantica, viatoribus in uſu*; A-S, ſwæth / *veſtigium, ſemita*; & ſwæthil / *faſcia.*

Voorts derzelver *Compoſita* en *Derivativa.*

Wegens de Y.

den, Zijdene, A-S, ſidene / *ſericus.*

ZYDE, Zije, Zij, *latus, pagina*; *& olim tr: conjux, fœmina*; A-S, ſid / ſide / *latus*; w: t: ons Bezijden, ter zijde, *juxta, ex obliquo*; en Ter zijde alléén, Aen een zijde, *ſeorſum.*

†ZYD, ook †Zeid, *poſtea*; A-S, ſithe / & ſiththan / *vice*; & othre ſithe / *alio tempore.*

Voorts derzelver *Compoſita* en *Derivativa.*

Beſluit-Lijſten; wegens de EY, *en* Y.

De Overigen, welke te weinig zijn om onder Regelen of Waernemingen te verdeelen, zullen we hier onder, yder in zijne Lijſte, beſluiten.

Wegens de EY (*of* EI).

A.

AKELEYE, *Aquilegia*, Ital: *Aquileia.*

B.

BALLEIS, *carbunculus candidus.*
BEYAERD, BEYERD, BAEYERD, *chaos.*
BEYAERD, *badius color.*
BEYAERD, *frequentamentum tintinnabulorum*; w: v: Beijaerden I. CL: *modulari tintinnabulis.*
BLEYE, *alburnus, piſciculus*, Angl: bleye.
BLEINE, *puſtula*; Angl: blayne.
BREISSEM, *ſpuma lethalis.*
BREINE, *Brennia, oppid: Hannon*: dog BREIN, *cerebrum*; zie bij de VIII. Reg.

Wegens de Y.

A.

ACCYS, Accijns, Cijns, Cijs, *cenſus, accenſus*; w: v: Vercijnzen I. CL: *cenſum ſolvere.*

B.

†BLYE, *trutina, ſtatera, balliſta.*
BRYNE, Zout-brijne, Pekel, *muria.*
†BRYKE, BRIKKE, *later.*

CON-

CYS,

Digitized by Google

Besluit-Lijsten.

Wegens de EY (*of* Y).

C.

CONDEIT, *Condetum*, *opp: Hannon*:
CUREIT, *Curatus*.

D.

DEINZE, *Deinza*, *donsa*; *opp: Fland.*
DEIN, *euclio*, *homo avarus*, *sordidus*; w: v: Dein-agtig, *avarus*, *sordidus*.
DEIN *Fland:* Korenbijter, *dardanarius*.
DEININGE, *fluctus decumanus*; *& tumulus arenarius*.

E.

EI! *ecce! proh!* en Ei-lieve, *sodes*.
EYE, *Sicambr:*, *socer*; & Eidom, *gener*.
EIFFEL, *Rigodulus*, *vallis prope Confluent: in Germ.*
EIGSTAD, *Aureatum*, *opp: Germ.*
EIL-BOT, HEIL-BOT (ÉÉ) *passer piscis*.

F.

†FREISSEL, *spuma lethalis*.

G.

†GEZWEYE, ook †Gezwije, *glos*, *& nurus*.
St: GISLEIN, GELEIN, *fanum Gisleni*, *opp: Hannon*.
GLEYE, GLUYE, *stramen arundinaceum*.
GLEYE, *terra figulina scintillans*; zie Gleisen bij de II. Reg.

H.

HEIDELBERG, *Heidelberga*, *opp: Germ.*
HEIGDE *Fland:*, bij ons Egge, *rastrum*.
HEIL-BOT, éélbot, zie Eil-bot.
HEIL, *bravium*.
†HEIL-OWER, *ciconia*.
HEINSE, EINSE, HEISE, *ansa*; w: t: Heins-korf, *corbis ansata*.

I.

JORNEYE, *sagum*, *tunica militaris*, vulgò *Giornea*.

K.

KARSEYE (ae) *panni genus*.
KERWEYE, zie Weye.
KLÉÉRSCHAPPREY (ae) *vestiarium*.

KREITS,

Wegens de Y.

C.

CYS, CYNZE, zie Accijs.
CYSKEN, Cijsje, Sijsken, *acanthis*.

D.

DOZYN, *numerus duodenarius*, *Gall: douzaine*.
†DYSSEL, DISSEL, *Temo*.

E.

F.

G.

†GESMYS, *Sax: insecta*, *orum*.
†GYGE, *chelis*.
†GRYMSEL, *fuligo*.

H.

HYTKEN, *Flandr:*, *mensuræ aridæ genus*.

I.

YP, IEP, Ypen-bóóm, *ulmus*.

K.

KAMERSYE, *Cameracesium*, *opp.*
KASSYE, *via strata*; w: v: Kassyen I. CL: *sternere lapidibus*.

KLYE,

Digitized by Google

Besluit-Lijsten.

Wegens de EY (*of* EI).

KREITS, Kreit †, en Krijt †, *circus, agon.*

L.

LAMPREYE, *Lampreta, Gall: Lamproie.*
LAUWEIT, *præludium, ludus matutinus*; w: v: Lauweiten I. CL: *gesticulari, Gall: jouer l'aubade.*
LEIDE, LEYE, Schalie, *lamina, & aquæ ductus, aquagium*; behoorende tot Leiden I. CL: *ducere*; bij de II. Reg.
LEIDEN, *Lugdunum Batavorum.*
LEYE, *Legia, flu: Flandr.*

M.

MAZEIK, *Masacium:*
MEY, MEYE, *ramus frondosus, frons festa*: w: v: Meijen I. CL: *defectis ramis ornare*; en diergelijk ons Spele-meijen, zig vermeijen I. CL: *apricari, aperto cœlo spatiari, vernisquè oblectationibus uti*; hoewel dit ook op MEI, *Majus*, kan zien. Wijders hier toe ons Berken-mei, *ramus betulaceus, sive faginus*; w: v: Berken-meijer, *poculum faginum*; en Hammeije, *obex, vectis, clathrus*; v: † Hame, Ham, *poples*, of Ham †, *septum*, en Meije, *ramus defectus*; en *tr*: Hammeije, *viculus*; als onder eene koppeling van geboomte betrokken, of met eene Hamme afgesloten: dus ook Olm-meije, Olmeije, Almeije, *clathrus*, v: Olm, *ulmus*: als mede Kammeije, Kameije, Balken-vlot, *ratis scedia*; als Kamsgewijze door groote takken bij een verknogt.
MEIN, *Menus, Fl: Germ.*
† MEIN, stuifmeel, *pollen.*
MEINARD, Meindert, *Meinardus.*
† MEINKEL, *multus.*
MEISSEN, *Misnia.*

N.

NEREIN, en NOREIN, *Noreus.*

O.

OMEISSE, *Sicamb:, formica.*

PA-

Wegens de Y.

KLYE, ook KLEY, *furfur, acus, palea.*

L.

LYNEN, Ries, *viburnum, genus fruticis, lentum imprimis & flexibile*; w: t: Lijns, Lijnze, Lins, *lentis, lenis, mitis.*
LYST, *lymbus, margo tabulæ, norma, series, catalogus, elenchus*; w: v: Lijsten, Belijsten, *lymbo circumducere*; zie bij de II. Reg.
LYSTER, *turdus.*

M.

N.

O.

PY-

Digitized by Google

Beſluit-Lijſten.

Wegens de EY (*of* EI).

P.

PALEYE, POLEYE, PLEYE, *trochlea, climax, trochlea cruciabilis.*
PERWEIS, *Perveſiæ regio, & pagus Brab: Gall:*
PLEITE, *navis oblonga & plana.*
POLEYE, *pulegium.*
PORREYE, PREYE, *porrum, Gall: poureau.*

Q.

R.

REIMS, *Durocattarum, urbs in Gall: Belg.*
REINIER, *Regnerus.*
REINKEN, *vulpes.*
REIS, *æquus, planus, ſolum.*

S.

SCHALMEYE, *tibia ſimplex, Gall: chalumeau.*
SCHARLEI, *horminum ſativum, ſalvia romana*, vulgò *Scarlea*; *Germ:* Schарlach.
SEINE, *Sequana, Fl: Gall.*
SIZEINE, *quarta pars unciæ.*
SPEI-VOGEL, *ſannio.*
STEIGER-WALD, *Abnoba, mons Germ.*
STEIR, *Geſſodurum, opp: Auſtriæ.*

T.

TEILE, *teſta*, w: t: Vier-teile, *ignitabulum.*
TIERETEIN, DIERETEIN, *pannus linolaneus.*
TEIS, *Tibiſcus, Fl: in Dacia.*

V.

VEIL, *Hædera*; zie Veilen bij de II. Reg.
VEIN-NOOT, Vei-noot, *ſocius*; *Friſ:* Veint, Feint, *ruſticus, juvenis.*
VLEISSEM, *ſpuma lethalis.*
VOGELHEIN, *onocrotalus*; *avis cygno ſimilis.*

Wegens de Y.

P.

PYSEL, *Friſ: Culina.*
PLADDYS, *paſſer, piſcis.*
PRYE, *cadaver.*

Q.

QUINTYNE, *Drachma.*

R.

RYSTER, Ploegſchuerder, *rulla*; ook REISTER.

S.

SCHAVERDYNEN, SCHUIVERDYNEN, ſchaetſen, *calopodia ferrata.*
SYSKEN, CYSKEN, *acanthis.*
SPYE, SPIE, *clavus*; zie Spyen bij de II. Reg.
SPYKER, *armamentarium Agricolæ.*
† SPYLEN, *ſtipites intergerini in alveariis.*
SPYNDE †, Spinde, *promptuarium.*
† STRYPE, STREPE, *ſtria.*

T.

TYKE, TYK, Bedde-tijk, *culcitra.*
TRYP, *heteromallum.*
† TRYP, *inteſtinum*; w: t: Trijp-zak, Trip-zak, Trijp-buik, *venter, abdomen inſaturabile.*
† TWYNT, *nihilum.*

V.

† VYLE, *ſagitta acuminata*; dog Vijl, *lima*; zie bij de II. en VIII. Reg.
VYT, FYT, *hulcus digitalis.*
VYVE, FYVE, VYVER, *verminatio, morbus animalibus periculoſiſſimus.*
† VISCH-WYER, *vivarium, piſcina.*
† VLYME, VLIEME †, nu FLUIME, *phlegma.*

Digitized by Google

Beſluit-Lijſten.

Wegens de EY (*of* EI).

W.

WAERDEIN, *cuſtos, præfectus, Gall: Gardien.*
WEIDE, GEWEIDE, WEYE, *exta, animalium viſcera*; w: t: Weiden, Weyen, *exenterare*; zie bij de II. Reg: alwaer ook Karweye, Korweye, Hergeweide.
† WEIDELYK, *magnus*; w: t: Weidſch, Zwierig, *amictus faſtoſis veſtimentis.*
WEIPE, *cornus.*
WEITEL, *ſcarabeus.*
WEITEN, *graculus.*
WEID-KRUID, Weit-kruid, Weite, Weide, Wéed, Weete, *iſatis.*

En de verdere *Compoſita* en *Derivativa.*

Wegens de Y.

W.

WOESTYNE, ook † Woeſteine, *deſertum.*
WYDE, WYE, *ſalix.*
WYE, WYWE, Wouwe, Kieken-wye, *milvus*; dog † Wye, *ſacer*; zie bij Wijden I. CL:, bij de II. Reg.
WYLE, WIELE, *velum*; dog Wijle, *momentum*, zie bij WYLEN bij de II. Reg.
WYME, *pumila ſalix*; *& ſalix viminalis*; *& locus viminalis, & tranſenna viminea.*
WYM-BRAEUWE, Wijn-braeuwe, Wenk-braeuwe, *palpebra.*
WYP, Wijpe, Wip, *fax.*
WYTING, Witting, *aſellus mollis.*

En de verdere *Compoſita* en *Derivativa.*

REGE-

Digitized by Google

REGELEN
OF
AENMERKINGEN
Wegens de ÉÉ en EE.

NB. De Spelling te rekenen na den agtbaerſten trant, gelijk even voor 't Lijſtje van Vergelijkinge p: 165. vermeld ſtaet.

I. Regel; wegens de E (*of* EE).

IN 't algemeen is de lange *accent*-E (of EE) bij de On-eenparigvloeyende Werk-woorden thans niet anders als zagt, zo wel de Natuerlijke die in *Infinit:* en verder zig opdoet, als de Ingelijſde die door verandering van Wortel-Vocael inkomt: uitgezondert dat SCHEEREN en ZWEEREN, op beiderhande wijze met de zagte en harde lange EE gebruikt worden.

Dog om dit wat meer in 't bijzonder in te zien, betrek ik zulks onder deze twee Hoofdwaernemingen op de Ongelijkvloeyende *Verba*.

I. HOOFDWAERNEMING.

Wegens de Natuerlijke E (of EE) in *Infinit*: welke altoos zagt komt, en gevolglijk ook zagt in 't *Præſ*: *Particip:* en in 't *Præſens Indic*: *&* *Subj*: en in *Imperat*:, want die, beneffens hunne Afgeleide benamingen, hebben bij ons dezelfde *Vocael* als de *Infinit:*, uitgenomen bij WEZEN; dat in 't *Præſ*: *Indic*: *&* *Subjunctivi* van gedaente verandert als IK BÉN &c., IK ZY enz.

Digitized by Google

I. Regel, wegens de E (*of* EE).

(I.) Sommigen dezer *Verba* verliezen deze E (of EE) alleen in 't *Præterit: Imperf: Indic: & Subj:* Als

ETEN, eertijds ook wel †EETEN, *comedere*; dus ook A-S, ætan & etan; dog M-G, itan / etan / Yſl: eta; AL: ezen / ezzen. Ons *Part: Præt:* was †Ge-eten, is nu Gegeten, *eſus*; hier van, ons *Subſt.* het Eten, *cibus, eſca*; *eſus*; Na den Eten, *poſt cænam, vel prandium.* Etelijk, Eetbaer, *eſui aptus*; Eter, *eſtor*; *& tr:* *Edo, Dardanarius*; en †Eet-mael, Et-mael, *dies naturalis* 24 *horarum, à prandio ad prandium, vel à cæna ad cænam*; enz. Wijders hier toe ons *Compoſit:* Vreten, als of 't ware Ver-eten, of overmatig Eten, *vorare*; M-G. fretan; A-S, frætan / fretan; AL: frezzen; w: v: ons *Part: Præt:* is, Gevreten, *voratus*; enz.

GEVEN, *Dare, præbere, donare*; w: v: te Geef, *donò*; Gever, *dator*; en Gevig †, *dativus*; *in Partic:* Gegeven, *datus, donatus*; h: t: de *Compoſ:* Ymand Begeven, *deſerere aliquem*; zig Begeven, *ſe conferre*; Een ampt Begeven, *addicere munus*; Vergeven, *condonare*; *& inficere veneno*; en Vergeefs, †Vergevens, *fruſtra*; als qualijk gegeven; en Vergeving, *condonatio*; Wijders Voor-geven, *Prætendere, præbere*; Hier toe betrek ik ook ons Gevel, *faſtigium*, & *frontiſpicium*; en Voor-gevel, *frontiſpicium*; even als 't M-G, gibla / *faſtigium*; van 't M-G, giban III. CL: *dare*; als vertoonende hoe 't gebouw zig opdoet en voorgeeft, enz. Voorts F-TH, giban / geban; A-S, gifan / gefan; Yſl: gefa / *dare*; zie bij ons Lijſtje van Vergelijkinge.

GENEZEN, *ſanare*, *& ſanari*; oulinks †NEZEN, in *Partic:* GENEZEN, *ſanatus*, M-G, ganiſan / ganas / ganiſans / III. CL: *ſanari*, *ſervari*; en ganasjan / nasjan I. CL: *ſervare, ſalvare*, & *ſanare*; & F-TH, geneſan / *conſervare*; h: v: Genees-drank, *potio medica*; Geneeſlijk, *medicabilis*; en Genees-héér, Genees-raed, *medicus*, enz.

LEZEN. *Colligere*; *& tr:* *legere, quaſi litteras colligere*; *quin etiam publicè docere, profiteri*; w: v: Lezer, *lector*; *collector*; *Profeſſor*; in *Partic: Præt:* GELEZEN, *lectus &c.*, enz., M-G, liſan III. CL: *colligere*; Yſl: leſa / *legere*; zie verder ons Lijſtje van Vergelijkinge.

METEN, *Metiri*, en GEMETEN, *menſus*; w: v: Meter, *menſor*; M-G, mitan / *metiri*; en A-S, metan / *metiri, pingere*; *invenire*; h: t: ons Vermeten, *remenſurare*; en zig Vermeten, *ſibi arrogare*; als of 't ware zig toemeten; w: t: Vermeten, Vermetel, *arrogans*; en Vermeten-, Vermetel-heid, *arrogantia.*

TREDEN, *gradi*, *ſubigere, calcare*, *& tr:* *contumeliis aliquem perſequi*; AL: tretan / A-S, tredan / *gradi, pedibus proterere &c.*; en bij ons GETREDEN, *conculcatus*, *&c.*, A-S, treden; h: t: ons Trede, bij inkort: Tréd, en bij inſmelt: Treê, *paſſus, gradus.*

VERGETEN, *oblivíſci*, A-S, forgitan; en VERGETEN, *oblitus*; A-S, forgiten; van ons †GETEN III. CL: *obtinere*, *intelligere*, *cognoſcere*; A-S, getan / gytan / *obtinere, confirmare*; & begeten / *obtentus*; agytan / *cognoſcere*, & agyten / *notus*, angytan / *intelligere*; gytenys / *cognitio*, *acquiſitio*: h: t: ons Verge-

I. Regel; wegens onze lange zagte E (*of* EE).

Vergetig, Vergetel, Vergetelijk, Vergetel-agtig, *oblivioſus*; en Vergetenheid, Vergetel-heid, en Vergeteniſſe, *oblivio.*

WETEN, *ſcire*; en GEWETEN, *notus*; M-G, en A-S, **witan** / *ſcire*; h: t: ons †Wete, Weet†, *notificatio*; dus de Weet doen, *notificare*; en Wetelóós, *inſcius*; en Wetig†, *ſciens, prudens, ingenioſus*; en Geweten, Medeweten, *conſcientia*; en †Gewetig, *conſcius*; wijders, Wetens, *ex induſtria*; en Weteniſſe†, *cognitio*; *tr: Teſtis*; *teſtimonium*; en Wetenſchap, *ſcientia*; en Te Weten, *nempè.*

WEZEN, *eſſe*; M-G, **wiſan** / *eſſe, exiſtere, manere*; F-TH, **weſan** / *eſſe*, A-S, **weſan** / *eſſe, fieri, futurum eſſe*; in *Præt: Partic:* GEWEEST, oulinks GEWEZEN; M-G, **weiſiþs** / F-TH, **geweſan** / *Germ:* **gewezen** / **geweſt**. Ons oude *Præt: Particip:* gebruiken wij nog als *adject:* dus Gewezene Raed, *quondam Senatus conſultus.* Tot ons *Partic: Præſ:* behoort ons Wezendheid, *eſſentia*; Wezendlijk, *eſſentialiter*; Wezendlijkheid, *eſſentialitas*; van een jonggeboren kindje zegt men, Het ziet 'er Wezendlijk uit, *notitiam præbet vultu.* Tot den *Infinit:* is behoorende, ons Wezen, *ſtatus, conditio*; *& tr: geſtus, mores*; *vultus*; *affectus*; dus ook, Van iet Wezen hebben of maken, *affici aliquâ re*: Wijders Wezenlijk†, *modeſtus, compoſitus, decens, modicus*; 't Bijwezen, *præſentia*, en 't Afwezen, *abſentia.* Dog ons WEEZEN, *pupilli*, zie bij de Beſluit-lijſt weg: de ÉÉ.

(II.) Sommigen verliezen de E (of EE) in *Præter: Imperf:* en in *Præter: Partip:* als

BE-VELEN, *mandare, commendare, committere, imperare*; w: v: Bevele†, nu Bevél, *mandatum, munus &c.*; *in Plur:* Bevelen, *mandata &c.*

BEWEGEN, *movere, commovere, incitare*; w: v: Beweeglijk; *res quæ permovet*; *& mobilis*; w: v: Beweeglijkheid, *mobilitas, motus animi*; Beweginge, *agitatio, motio &c.* Het *Verbum Primitivum* is †WEGEN, *olim Movere, motitare*; *nunc Trutinare, librare*; AL: **wegan** / *movere*; M-G, **gawigan** III. CL: *concutere*; A-S, **wegan** / *movere, trutinare, portare*: Hier toe ons Wege†, nu Wég, *via*; in *Plur:* nog Wegen, *viæ*; als mede †Wege, *modus, ratio, motio, cauſa movens*; M-G, **wegs** / *motus*; dus, Derwege, Dierwege, *illò modo, tali modo*; Allerwege, *paſſim, ubique locorum*; van Wege, *ob, propter*; Zijnentwegen, *ejus cauſa, ejus nomine*; en Te wege brengen, *efficere*; w: v: ons Wegen†, I. CL: *dirigere in viam, inſtruere, commovere aliquem*; als mede ons Bewegen, *commovere*, dat te mets als I. CL: gebruikt word; waer toe ons Beweegt, *commotus*: Wijders Wegeſchael†, Weegſchael, *lanx, bilanx*; en Weger, *ponderator.* Voorts ons *Compoſit:* Overwegen, *reponderare, præponderare*; *& perpendere*; en ook hier toe ons † GEWEGEN, *penſus, expenſus, appenſus.*

BREKEN, *frangere, infringere, diſſolvere, deficere*; M-G, **þriſan** / **gaþriſan** / II. CL: *frangere*; A-S, **bretan** / **brœtan** / AL:, **þrethan**. Hier van ons Breke†, *factura*; en Breek-ſpel, *diſruptor luſus*; en Brék-ijzer†, breek-yzer, *aries ferreus*; en Brék-, Breek-ſtéén, *fracturæ, materia lapidea vel cæmentitia, quæ murorum interſtitium implet*; en Brekelijk, Breek-baer, *fragilis.*

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Wijders van Breken, Gebreken, Ontbreken, *deficere*; komt ons † Breke, Gebreke †, nu Brék, Gebrék, *egeſtas*, *defectus*, *delictum*; *in Plur*: als nog Gebreken, *delicta*, *vitia*; dus ook In Gebreke zijn of blijven, *deficere*, *deeſſe*; w: t: Gebrekig, gebrékkig, *Indigens*, *defectivus*, *morbidus*, *mancus*.

HELEN, VERHELEN, *Celare*, A-S, ȝelan / AL: ȝelen. Hier toe Heler, Heelder, *occultator*, *receptator*, *celator*: dus zegt men bij ons, de Heler is zo goed als de Steler, *æquè probus qui celat*, *ac fur*.

NEMEN, *Capere*, *ſumere*; Yſl: nema / M-G, niman II. CL: 3. A-S, niman. Hier van ons Nemer, *acceptor*, *raptor*; en Neem-agtig, *rapax*; en Aen-nemen, *accipere*, *recipere*, *ſuſcipere*; *accreſcere*; *addiſcere*, &c.; w: v: Aennemelijk, *acceptabilis*, *docilis*; en Aennemelink, *diſcipulus*; & *adoptivus*; en Voor-nemen, *decernere*, *animo proponere*; & *tr: aliquem objurgare*; w: v: 't Voornemen, *propoſitum*, *decretum*; en Voorneemlijk, *præcipuè*; en Vernemen, *intelligere*, *comperire*, *accipere*, *ſciſcitari*; w: v: Verneminge; *indagatio*, *perceptio*; en Verneem-agtig, *curioſus ſciſcitandi*; en Vernemelſt †, *præcipuus*; en Weg-nemen, *auferre*.

SCHEREN (bij de Rotterd:) en SCHEEREN (bij Kiliaen, en Staten Bijbel) *Parare*, *præparare*; *ordinare*; *agere*; & *arctè extendere*; *tondere*, *radere*; & *tr: ludere*, *nugari*; & *detondere*, *exuere pecuniis*. Dus, Scheeren den Raed, *inire Conſilium*; een Webbe Scheren, *extendere ſtamina*, *præparare telam*; een Touw ſcheeren, *funem arctè extendere*. Hier toe, Scheere, Scheere †, Schaer, *forfex*; en Scheere, *vomer*; en Scheeren, Krab-ſcheeren, *acetabula*, *cancrorum forcipata brachia*; en Paerd-ſcheere, *ſcarabeus*; en Scheere, Aelſchere, *fiſcina*; en Scheer-békken, *pelvis tonſoria*; en Scheer-draed, Scheergaren, *ſtamen*; als regt langs 't Webbe geſpannen, tuſſen welke de Schietſpoelen met den inſlag doorgeſchoten moeten worden. Voorts de *Compoſ:* Beſcheren, *detondere*, *attondere*; & *præfinire*, *ordinare*; dus, Ymand of over ijmand eenig quaed Beſcheren, *coquere malum alicui*; en Beſcheringe, Beſchere †, *ordinatio*, *diſpoſitio*; & *Fatalis neceſſitas*; en Gék-ſcheren, *ludibrio habere*; w: v: Gék-ſcherer, *morio*; Wijders Schép-ſcheeren, *ſtrictim attondere pannum*, *ut probè attenſus ſartori*, *qui* † Schepe, † Schépper, *quaſi conditor*, *dicitur*, *veſti conficiendæ aptus tradatur*. Even als de *Primitiva*, zoo zijn ook de *Derivativa* & *Compoſita* deze tweederhande *Dialect* onderworpen. A-S, ſcearan / ſceran / ſciran / *tondere*, *radere*; Yſl: ſkera. Voorts, A-S, ſcœr / *vomis*; & ſcare / ſceare / *tonſura*.

SPREKEN, *loqui*; A-S, ſprecan / ſprœcan / F-TH, ſprechan / ſprehhan. Hier van ons, Spreek-woord, *dictum*, *adagium*, *proverbium*; en † Spreek-, † Sprékbarig, *affabilis*; en Geſpreke †, Geſprék, *interloquium*: Wijders deze *Compoſita*, Beſpreken, *condicere*; & *legare*; & *obloqui*, *calumniari*; w: v: Beſpreke †, Beſprék, *ſtipulatio*, *fidejuſſus*, & *legatum*; en Aen-ſpreken, *alloqui*; Voorſpreken, *defendere verbis*; en Verſpreken, *condicere*; & *labi dictis*; w: v: Verſprék, *ſtipulatio*, *conditum*; en Verſprekinge, *lapſus linguæ*.

STEKEN, *pungere*; *tr: verbis pungere*; *ſtimulare*; *figere*, *ſcalpere*, & *tr: hærere*, &c.; A-S, ſtican / *confodere*; & *hærere*; w: v: Steke, Steek, *punctio*; *ictus*

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

tus cuſpidis; & tr: verborum læſio; en Steke†, *decipulum, aucupium;* en Stekel, *ſtimulus, aculeus;* Steke-blind, *excæcatus, exoculatus;* Steek-bijtel, *ſcalprum;* Steek-ijzer, *cælum, tridens;* Stekel-bezie, *uva criſpa;* enz: en Steek-Sték-ballen I. CL: *datatim ludere pilâ;* als naemlijk Steeks-gewijze langs den grond elkander de ballen toeſlaen. Voorts, Den ſpot ſteken, *ludibrio habere.* Wijders de *Compoſ:* Beſteken, *circumfigere; punctatim præfinire; & moliri, tendere plagas;* w: v: Beſteke†, Beſték, *operis delineatio;* en Aen-ſteken, *incendere, accendere; inflammare;* en In-ſteken, *infigere; indere; ſuggerere;* Ont-ſteken, *acendere; inflammari; ſtimulare;* Het ligt Ontſteken, Op-ſteken, *alluminare;* een vat Ontſteken, Op-ſteken, *relinere dolium;* en Verſteken, *abderr.* Bij het *Partic: Præt:*, het welk *accenteert* op o, gebruikte men eertijds ook E: even als in *Infinit:*; en hier van Beſteken en Beſtoken werk, *opus machinatum;* en Deur-ſteken, *inſidiis & fraude inſtructus,* enz.

STELEN, *Furari,* M-G, ſtilan/ II. CL: A-S, ſtelan/ ſtœlan/ Yſl: ſtela; w: v: ons †Steler, Steelder†, *fur;* welk woord nog gebruikt word in deze Spreuk van *de Heler is zo goed als de Steler.* Wijders h: v: ons Steels-ſtelends-gewijze, en Stelender-wijze, *furtim;* w: t: Be-ſtelen, Ontſtelen, *furto auferre,* enz.

WEGEN, *Librare; & olim movere, &c.,* zie BEWEGEN.

WREKEN, *vindicare; perſequi;* M-G, wrikan/ gawrikan/ II. CL: A-S, wrecan. Hier van ons Wreker, *ultor; & tr: Homo permagnus & fortis torvido vultu.*

ZWEREN (bij den Rotterd:) en ZWEEREN (bij Kil: en St: Bijbel) (1) *jurare;* & (2) *ulcerare, dolere;* M-G, ſwaran/ A-S, ſweran/ AL: ſweren/ ſwerren: Germ: ſchweren; Yſl: ſvera/ *jurare.* Hier toe (1) Bezweren, *juramento confirmare; & conjurare;* en Bezweeringe, *adjuratio; incantatio;* en (2) Zwere, Zweer, Zweir†, *dolor, hulcus, apoſtema;* en Zweringe, Zweiring†, *exulceratio, apoſtema.* Deze tweederhande *Dialect* heerſcht ook over de *Compoſita* en *Derivativa.*

(III.) Onder de Natuerlijke zagte lange E behoort ook ons

HEEFT, *habet; contr:* voor Hevet†, 3. *Perſ: Sing: Præſ. Indic:* van HÉBBEN, *habere,* oulinks ook †HEVEN: waer van nog overig is ons Onderhevig, *obnoxius, ſubjectus, aſſuetus.*

II. HOOFDWAERNEMING.

Wegens de Inge-entte lange zagte E (of EE).

(I.) Ik en Hij DEED, *faciebam, -at;* Ik en Hij DEDE, *fecerim, -it;* Gij, en Gijl: DEED, *faciebas, -atis; & feceris, itis;* en Wij en Zij DEDEN, *faciebamus, -ant & fecerimus, -int;* van Doen, *facere:* Hier van Dedig†, *actuoſus, actu juvans;* en Deding†, *litigium; & pactum;* en d: v: †Dedingen I. CL: en †Dedigen I. CL:, *litigare; & componere pactum;* en Dedings-lieden†, *diſceptatores, & Arbitri;* en Verdedigen I. CL: *defendere; & olim, Componere cauſam;* en †Afdedingen, *tranſigere, controverſiam dirimere.* (II.) Zul-

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

(II.) Zulken die thans in *Præt*: *Participii* ingezet worden, en mede altoos zagt zijn: als

GEBEDEN, *rogatus*, *oratus*; van Bidden, oul: BEDEN, *orare*, *petere*; M-G, **bidjan** / Yſl: **bidia** / A-S, **biddan** / & **abedan**; AL: **bedan**; **pitten**; F-TH, **bedon** / **peton** / Dan: **bede** / *precari*, *petere*; & M-G, **bidangs** / A-S, **beden** / F-TH, **gibeton** / *rogatus*; h: v: ons Bede, *precatio*; en Bede, Bedegeld, *exactio*, *cenſus*; en Bede-zétter, *cenſor*; en Bede-vaert, *peregrinatio religionis ergo*; *q*: *d*: *iter præcationum gratia*; en Bedelen I. CL: *mendicare*; en Gebede †, Gebéd, *oratio*, *preces*, *precatio*; in *Plur*: Gebeden, *preces*; & in *caſu obliq*: in den Gebede, *in precatione*, enz.

GEHEVEN, OPGEHEVEN, *Levatus*, *elevatus*; en Verheven, *elevatus*; *ſublimis*; & *convexus*; en Ontheven, *ſublevatus*; van HÉFFEN, oul: HEVEN, *levare*, *ſublevare*; M-G, **hafjan** / Yſl: **hefia**; *Germ*: **heben**: F-TH, **hefan** / **heban** / *Angl*: **heave**. Hier toe ons Heve †, *contr*: Hef, *elevatio*, *fermentum*; en Heve †, *nutrix*; als den Zoog-laſt verligtende; † Heve moeder, Hevel- en Héf-moeder, *obſtetrix*, *quæ maturum utero molliter aufert onus*; en Hevel, *fæx*, *fermentum*; w: v: Hevelen I. CL: *fermentare*; en Hevel-garen, inſlag, *trama*; *fila quæ ſtamini intertexuntur*; als de Verheventheid aen 't werk gevende; en Hevig, Héftig, *fervens*, *tr*: *vehemens*, *iracundus*; w: v: Hevigheid *vehementia*, *iracundia*: Wijders 't Verheven, de Verheventheid, *ſublimitas*; en Verheventheid, *convexitas*, *excelſitas*; *cælatura*.

GELEGEN, *ſitus*; M-G, **ligans** / F-TH, **gilegan** / *Germ*: **gelegen**; v: Liggen, oul: † LEGEN, *jacere*; M-G, **ligan** III. AL: **ligen** / F-TH, **ligan** / A-S, **alegan** / **liggan** / Yſl: en Kimbr: **liggia** / *Germ*: **liegen** / **ligen**. Dus van 't oude *Præſ*: of van dien *Infin*: komt Leger, *luſtrum*, *cubile ferarum*; *ſtratum*; en Heirleger, Leger, *caſtra*, *ſtativæ*; en d: v: Legeren I. CL: en Legerſlaen, *caſtra metari*, *ponere &c.*; en Béd-legerig, *clinicus*, *ita morbo affectus*, *ut ſurgere è lecto non poſſit*; en Belegeren I. CL: *obſidere*; w: v: Be-legeringe, Belég, *obſidio*. Wijders Lege †, Gelege, *contr*: Lég †, Gelég, *poſitura*, *ſitus*; en d: v: ons Leggen I. CL: *ponere*; in *Præt*: † Legde, & *per Euphon*: (zie de VI. Reg: weg: de EY) Leide, in *Præt*: *Part*: Gelegt: Wijders Ge-lege †, *villa*, *habitatio*. En van 't *Præt*: *Particip*: komt Gelegen, *poſitus*, *ſitus*; en Wel gelegen, Gelegen, *opportunus*; w: v: Gelegentheid, *ſitus*; & *opportunitas*; en Verlegen, *depoſitus*; & *tr*: *importunus*; *difficultate laborans*; dus Verlegen zijn met geld, *incommodari pecuniâ*; en Verlegen zijn om geld, *premi inopiâ pecuniæ*; en Aen-gelegen, *vicinus*, *attinens*; en 'er Aen-gelegen zijn, *pertinere*; enz.

GEZETEN, *Situs*; M-G, **ſitans** / **gaſitans** / A-S, **ſeten** / F-TH, **giſizzan** / *Germ*: **geſeſſen**; van ons Zitten, oul: † ZETEN, *ſedere*, *habitare*; M-G, **ſitan** / **gaſitan** III. CL: AL: en F-TH, **ſizzan** / **ſizan**; A-S, **ſittan**; Kimbr: **ſitia**; *Germ*: **ſitzen**. Dus van ons oude † ZETEN komt Zete, Zeet, *ſedes*, *ſtatio*, *habitatio*; en Zete †, Zét, *poſitura*; w: v: ons Zétten I. CL: *ponere*, *collocare*, *&c.*; en Zete †, Gezete †, Zét †, *ſedes*, *anus*; en Gezete †, Gezét, *conſtitutio*, *lex*; w: v: Gezétten I. CL: *conſtituere*; en Zetel, *ſedile*, *cathe-*

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

cathedra, *thronus*; en Zete, zét, zétte, *pecten ruſticalis denticulatus, quo ager piſis, glandibus &c. conſerendus, foditur*; van 't *Partic*: *Præt*: komt Bezeten, *poſſeſſus*; & *tr: dæmoniacus*; en In-ge-zetenen, *incolæ*, enz.

(III.) Zulken, alwaer deze zagte lange E (of EE) in 't *Præterit*: *Imperf*: *in Singul*: & *Plural*: en in 't *Præt*: *Particip:* plaets krijgen; als naemlijk de *Verba* van de II. CL: op Y in *Infinit:* aenſlaende, welke in de I. Reg: wegensde Y vermeld ſtaen; gelijk de *Præter*: LEED *in Indic:*, en LEDE *in Subjunct*; en 't *Partic*: GELEDEN, van LYDEN; enz.

Oulinks nogtans, gelijk ik agter aen bij mijn Lijſtje van Vergelijking vermaent hebbe, had de *Singul*: van 't *Præteritum Imperf*: *Indicat*: ook de harde lange ÉÉ, of de EY (of ook na de Oud-Frieſche *Dialect* de IE); hoewel bij den *Plural*:, gelijk mede bij den *Sing:* & *Plural*: van 't *Præter*: *Imperf*: *Subjunct:* de zagte lange E (of EE) even als nog heeft plaets gehouden.

Om dan in de *Derivativa* van 't Verouderde en van het Tegenwoordige *Præterit*: niet te verwarren, zullen we de laetſte ſoort, als hier onder de zagte lange E (of EE) behoorende, de voornaemſte plaets laten bekleeden, terwijl we de eerſten ter zijde, als een kantteekening tot te meerder opheldering van zaken, hier neffens voegen.

En, om niet telkens de benamingen van *Præterit*: *Imperf: Indicat*: (1), en *Præter*: *Imperf*: *Subj*: (2), en *Præter*: *Particip*: (3) te herhalen, zullen we agter de Woorden van ijder ſoort, na elks rang, als hier nevens, tuſſen twee haekjes ſtellen 1, 2, 3, terwijl we hier door met gemak zullen kunnen aenwijzen van welk Lid ijders Afgeleiden ſpruiten.

Van 't Verouderde *Præterit: Indic: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

BEDEEG† (1), BEDEGE† (2), en BEDEGEN† (3), van Be-dijgen, *proficere*; *augeſcere*.

BEDREEF (1), BEDREVE (2), en BEDREVEN (3), van Bedrijven, *agere*, *committere*, *exercere*; w: v: (3) Bedreven, *agendo doctus*; en (3) Bedreven zijn, *expertum eſſe*, *& olim anxium eſſe*; en Bedreven Weg, *via trita*; en Bedreventheid, *experientia*, *eruditio*.

†BÉÉT, *morſus*, *infectus*; w: t: Béét-water, *Nautea*, *aqua coriariorum*; als door Kalk enz: ſcherpbijtig geworden; en w: v: Beeten I. CL: *inficere*, *officere*, *& præparare coria*; w: v: Beete, Fland: *ſedile*

BEET (1), BETE (2), en GEBETEN (3), van Bijten, *mordere*, *mandere*, *pungere*; A-S, bitan / Yſl: bita; w: v: (1) Beet, *morſio*: (2) Bete, *fruſtum*, *morſus*; *Buccea*, *bolus*; A-S, bita / *offa*; en Betig†, Gebetig†, *mordax*, *dentatus*, *infeſtus*; en †Gebetige Woorden, *verba dentata*, *aculeata*, enz.

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

ſedile avium, om de Scherp-bijtende drek; en d: v: Beeten I. CL: *deſcendere*, *ſidere*, *conſidere*; A-S, **bœtan** / *parare*; & **batan** / *in-eſcare*.

BELEED (1), BELEDE (2), en BELEDEN (3). Eerſtelijk van Be-lijden, *fateri*, *confiteri*, *agnoſcere*; v: 't verouderde Lijden, *narrare*; zie de I. Reg: weg: de Y: als mede, ten tweede van Zig Be-lijden, *ſe ſuſtinere*, *&c.*; v: Lijden, *pati*.

BENEED† (1), BENEDE† (2), en BENEDEN† (3), van Be-nijden, †Nijden, *invidere*. Hier toe niet ongevoeglijk ons †Nede, Neden†, Beneden, *infra*; A-S, **beneothan** / **nithan** / *Germ:* **niden**; en ons Neder, nêer, *inferior*, *infra*, *humilis*, *depreſſus*; A-S, **nither** / Yſl: **nedre**: Want den Nijdigen is 't eigen te morren over zijne laegte tegen eenes anders voorſpoed, zoekende altoos 't geluk van zijn evennaeſten te doen dalen: Wijders van ons Neder komt Nederig, *humilis*, *ſubmiſſus*; en Nedrigheid, *humilitas*; en †Nederen I. CL: nu Vernederen, I. CL: *demittere*, *ſubmittere*, *humiliare*; w: v: Nederinge†, *vallis*; en mooglijk ons †Dorſch-nere, voor †Dorſch-nedere, *area*; nu Dorſch-vloer.

BEZWEEK (1), BEZWEKE (2), en BEZWEKEN (3), van Be-zwijken, †Zwijken, *deficere*; F-TH, **biſwichan**.

ZWÉÉM, *ſimilitudo formæ*, *ſomnioſa ſimilitudo*; w: v: Zweemen I. CL: *aſſimilem eſſe*.

BE-ZWEEM (1); BE-ZWEME (2), en BE-ZWEMEN (3), van Be-zwijmen, Zwijmen, *animo deficere*, *vertigine laborare*, *& inſtar ſomniantium falſa videre*.

BLEEF (1), BLEVE (2); GE-BLEVEN (3), van Blijven, †Be-lijven, †Lijven, *manere*, *ſupereſſe*; A-S, **lifan** / **belifan**; AL: **pi-liban**. Hier toe ons (2) Leve†, *reliquum*; *& tr:* *vivus*; A-S, **laſe** /

BLÉÉK

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

laſe / AL: a-leibon / Yſl: leiff / *reliquiæ*; en A-S, lif / *vita*; w: v: ons Leven I. CL: *vivere*; A-S, liſian / be-liſian / M-G, liban / *vivere*: en 't Leven, *vita*; en Levendig, *vitalis*, *vividus*, *vivax*, *agilis*, *vegetus*, enz.

Bléék (ey), *lucidus*, *candidus*, *pallidus*; w: v: Bleeken (ey) I. CL: *pallere*, *palleſcere*; & *inſolare*; enz:, A-S, blac / *pallidus*; & blacian / *palleſcere*; en blœce / *pallor*; w: t: ook ons Bléék (ey), *dealbatorium*.

Bleek (1), Bleke (2), en Gebleken (3), van Blijken, *patere*, *liquido conſtare*, *lucidum eſſe*.

Déég (ei), *maſſa*, *farina ſubacta*; A-S, dage / dah; als 't welke tot uit-dyen bereid word: w: v: Déég-bróód, *panis malè depſitus*, *non probè excoctus*; als te Déég-agtig en niet wel gerezen: h: v: Déégſem (ei), Dééſſem (ei), *fermentum*; en d: v: Dééſſemen (ei) I. CL: *fermentare*; zie wijders bij de VII. Reg: wegens de ÉÉ.

Deeg (1), Dege (2), Gedegen (3), van Dyen, Dijgen, *proficere*, *augeſcere*: A-S, theon / *proficere*: h: v: (2) Dege †, *ſalus*; *proſperitas*; *vigor*, *augmentum*, *decentia*, *decorum*; *Probitas*, *honeſtas*; *virtus*; w: v: te Dege, ter Dege, *probè*, *inſigniter*, *decenter*; w: v: Degelijk, *probus*, *honeſtus*; *eximius*, *inſignis*; A-S, thegelic / *viriliter*; w: v: Degelijkheid, *probitas*, *præſtantia*, *&c.*; en † Wederdegig, *rejiculus*; & † Weder-dege, *ovis rejicula*: Wijders mooglijk h: t: Degen, *pugio*, *machera*; om, volgens Edelmans tael, zijne Degelijkheid en eer te beſchermen: w: t: Degen †, Degen-man †, *pugil*, *athleta*; *vir præſtans*, *ſtrenuus*. Voorts Ondegelijk, *improbus*; en (3) Gedegen †, *formoſus*; en Ongedegen †, *deformis*.

† Dréét,

Dreef (1), Dreve (2), Gedreven (3), van Drijven, *agere*, *impellere*; *ſtipare*; *fluitare*; *cælare*; w: v: (2) Dreve, (1) Dreef, *pulſus*, *alapa*, *iter*; *plaga*, *actus*; & *ſeries longa arborum*; en Dreef (1), *methodus recta*, *concinna*; dus, Hij is nog niet op den Dreef, *nondum in rectam incidit methodum*; en Drevig †, *catuliens*; voorts Drevel, *pulſatorium*; & *malleus ſtipatorius*; & Drevel, *mediaſtinus*, *quippe huc & illuc miſſus & impulſus*; en d: v: Drevelen I. CL: *itare*; *frequen-*

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indicat: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

ter ire. Wijders (3) Bedreven, *agendo doctus, &c:* zie Bedrijven: en (3) Verdrevenling, *exul;* M-G, dreiban II. CL: *agere, tundendo excavare;* A-S, drifan / *agere, expellere, cælare;* AL: en F-TH, drivan / triban / *agere, expellere;* Ysl: dryfa / *jactari.*

† DRÉÉT, *crepitus ventris.*

DREET (1), DRETE (2), en GE-DRETEN (3), van Drijten, *pedere, cacare;* Ysl: dryta; w: v: (2) Drete, *crepitus, & merda;* en Dreet (1), *crepitus, merda.*

GLEYE, GLEY, *stramen arundinaceum; & Terra figulina scintillans;* om de Gladdigheid; w: v: ook † Gleidsen, † Gleissen I. CL: *nitere, splendere;* en d: v: † Gleissenen I. CL: *fingere;* en † Gleister, *scintilla.*

GLEED (1), GLEDE (2), GEGLEDEN (3); van Glijden, Glijen, *labi, prolabi:* w: v: † Glede (2), Goud-glede, Goud-glid, *lithargyrum, chrysitis;* om de Gladdigheid, A-S, glidan / *labi;* & glid / *lubricus.*

† GREINZE, † Greins, *os distortum, larva;* en d: v: † Greinzen I. CL: *ringere, os distorquere; flere &c.;* A-S, granian / *gemere;* zie ook Grijnen II. CL: bij de I. Reg: wegens de Y.

GREEN (1), GRENE (2), GEGRENEN (3); van Grijnen, *flere, plorare;* w: v: † Grene (2), Green (1), *os distortum, larva;* en d: v: Grenen I: CL: *subridere, salsè ridere;* en Grenik, *risus salsus, risus equinus;* en d: v: Grenikken I. CL: *subridere;* A-S, grenian / grinian I. CL: *ringere.*

GREEP (1), GREPE (2), GEGREPEN (3); van Grijpen, *prehendere, prensare, &c.;* M-G, greipan II. CL: A-S, gripan / F-TH, grifan / Ysl: grypa; w: v: ons Greep (1), *prensatio, raptus;* en Grepe (2), *manipulus, harpago, fuscina, tridens:* en Hand-grepe, *rapina; ansa, manubrium; & tr: habitudo.*

† HEEG (1), † HEGE (2), † GEHEGEN (3); van Hijgen II. en I. CL: *anhelare.*

KRÉÉT

HEESCH (1), HESCHE (2), GEHESCHEN (3); van Hij-

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeter: Indicat: in Sing:* op EÉ, *of* EY.

Hijschen II. en I. CL: *sublevare, sustollere trochleâ.*

KEEF (1), KEVE (2), GEKEVEN (3); van Kijven, *rixari*; w: v: (2) Keve†, Kéf†, Gekéf, *gannitus, latratus*; w: v: Kéffen I. CL: *gannire, latrare*: wijders mooglijk hier toe ons †Keviſſe, *pellex, concubina*; als oorzake van allerhande twisten; en †Keviſdom, †Keefsdom, *adulterium*; en d: v: †Keveſen, Keeffen†, *fornicari*; I. CL: zie ook bij de II. Reg.

KEEK (1), KEKE (2); GEKEKEN (3); van Kijken II. CL: *spectare, videre &c.*

KNEEP (1), KNEPE (2), GEKNEPEN (3); van Knijpen, *arctare, comprimere; & tr: decipere*; w: v: Kneep (1), *compreſſio*; en Knepe (2), *compreſſura*; en Kneep, *vox, vel actio decipiens, dolus*; wijders Galgen-knepel, *furcifer.*

KREEG (1), KREGE (2), GEKREGEN (3); v: Krijgen II. CL: *acquirere, &c.*; w: v: Kregel, *zelotypia*; en Kregel, *pertinax*; & *litigioſus, facilè inſtigatus*, enz:

KRÉÉT (ei), *clamor, provocatio*; w: v: †Kreeten (ei) I. CL: *provocare, irritare, exaſperare*; en Kreitinge, *irritamentum.*

KREET (1), KRETE (2), GEKRETEN (3); van Krijten II. CL: *plorare*, w: v: Kreet (1), *vociferatio, exaſperatio*; w: v: †Kreten I. CL: *provocare, irritare, exaſperare.*

Van LYDEN, *pati*; ons LÉÉD (ei), *dolor, moleſtia, calamitas*; w: t: lééd-doen, *nocere*; en Lééd-zijn, *dolere*; en Lééd-wezen, *pœnitentia*; en Lééd-wezen hebben, *pœnitere*; w: v: †Leeden, en †Verleeden I. CL: *tædere, nocere, faſtidire*; w: v: †Leedig, Leedelijk† (ei), *faſtidioſus, miſer*; w: v:

LEED (1), LEDE (2), GELEDEN (3); van LYDEN, *olim Ire, præterire, tranſire; & narrare; nunc tr: pati*; M-G, leithan II. CL: *ire, diſcedere*; A-S, en AL: lithan; en ook Yſl: liða / *pati*; zie Lijden &c: bij de I. Reg: wegens de Y. w: v: Het Leed zo lang, *tantum temporis perfluxit*; en (3) Geleden, Verleden, *præteritus*; en hij Overleed, of Is Overleden, *mortuus eſt, deſiit, deceſſit.* Wijders van 't *Præt: Subj*: (2) ons †Lede, *gradus, greſſus, & ductus*; A-S, lithe / *trabs*; w: t: Lede-kant, *lectus caſtrenſis viatorius*, als met wel-

Digitized by Google

I. Regel; *wegens onze lange zagte* E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit*: *Indic*: *in Sing*: op ÉÉ, *of* EY.

v: Beleedigen I. CL: *nocere*, *&c.*; Wijders, Leider! *proh dolor!* A-S, **laþ** / *dolor*, *injuria*; *& odioſus*; voorts *tr*: Leedelijk †, *contr:* Leelijk, *deformis*; want de ſmerten mis-maken een menſch; w: v: Leeliken, Verleeliken I. CL: *deformare*, *deformari*.

Van LYDEN †, *ire &c.*; ons † LÉÉD (ei †), *ductus*, *gradus*, *greſſus*; A-S, **lad** / **ladæ** / *migratio*, *iter*, *&c.*; en Yſl: **leþd** / *via*; en d: v: ons Leiden I. CL: (éé) *ducere*; F-TH, **leitan** / A-S, **lædan** / **ledan**: w: t: mede betreklijk ſchijnt ons † Leidene, *contr*: Leine †, *ſuſtentaculum*; w: v: † Leinen I. CL: *inniti*; om de Leiding en ſteun in 't op- en af-gaen van trappen. Wijders van Leeden †, Leiden *ducere*; ons Lééd-toge †, *dux*; en ons Leider †, Leeder, *contr*: Léér, *ſcala*; als den op- en af-klimmenden een Leider (*ductor*) verſtrekkende; A-S, **lædra** / **hlædre** / *ſcala*; en even als A-S, **for-læran** / & **forlædan** / *ſeducere*; zoo mede van ons Léér, *ſcala*, bij overd: ons Léér, *doctrina*, A-S, **lære** / **lar** / als een Léér of Leider tot de Wijsheid; w: v: ons Leeren I. CL: *diſcere*; *& docere*; A-S, **læran**: als waer bij de Leerling ken men over al gaen kan: Voorts Ledig †, Ledenig †, *contr*: Lenig, *liber*, *ſolutus*; *lenis*, *facilis*; vrij en ligtlijk gaende en bewegende; A-S, **lieþ** / **liþ** / *lenis*, *quietus*; en *tr*: Ledig, *otioſus*, *vacuus*, *cælebs*; *& inanis*; als vrij hier en daer gaende, en zonder gezétte bezigheid; even als van 't *Præſ:* afdaelt ons Tijd-lijd, *homo ignavus*; dus ook † Ledige Vrouwe, *vidua*: Wijders van Ledig komt Ledigen *contr:* Leêgen I. CL: *evacuare*; en Ledig-gaen *contr:* Leêg-gaen, *otia agere*: en zig Verledigen I. CL: *vacare alicui rei*; en † Verledigen, *ſolvere*, *expedire*; voorts ons † Onlede, *negotium*, *occupatio*; w: v: Onledig, *occupatus*. Ten andere van † Lede, *greſſus*, *ductus*; ons Lede †, *contr*: Léd †, nu Lid, *membrum*; in *Plur*: als nog Leden, *membra*; als ziende op den gang en de buigſame beweging der Leden in de gewrigten, en op den Overgang van 't eene deel tot het ander, A-S, **lieþ** / **liþ** / *artus*, *nervus*; dus ook Lede, harre, *cardo*; als waer op de deure hangt en draeit of gaet. Wijders Lede-lóós, *mutilus*; en Lede-mate, Lid-mate, *ſtatura*, *figura membrorum*; en Lede-maet, Lid-maet, *conſocius*, *membrum ſocietatis*. Hier toe komt ook niet ongevoeglijk ons † Ledene *contr*: Lêne, *fulcrum*; als in den op- en af- en voort-gang een ſteunſel, en ſtil-ſtaende een ruſting voor de Leden zijnde: w: v: Lenen I. CL: *inniti*, *incumbere*; A-S, **hlinan**. Gelijk mede hier toe betreklijk is ons Leder, *contr*: Leer †, *tergus*, *pellis*; *exuviæ*; als de Leden bekleedende: en d: v: b: o: Leder, Leêr, *corium*; A-S; **leþer** / Yſl: **leður**: als van 't Vel gemaekt, en daerenboven lênig zijnde; w: v: Lederen, Lêren, *coriaceus*; wijders Leêr, *vagina*; als van Leer gemaekt; w: t: onze ſpreekwijze Van Leêr trekken, *enſem ſtringere*, *educere gladium è vagina*: enz.; de verdere *Derivat*: en *Compoſita*.

LEEK,

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

ling den Leeder gebruikt, en de Leeraer dien aenwijst: en d: v: ook Leeraeren I. CL: *docere*. enz: de verdere *Compos*: en *Derivat:* Voorts tot Leiden, *ducere*, behoort ons Leide, Leije, *aquæ ductus, aquagium*; *& tr: lamina, scandula*; eindeling onder dezen rang ook ons Ley†, *via, modus, species, qualitas*; als bij Meniger-leij, Eener-leij, Tweederley &c.; als een gang of leiding der gedagten langs ijder soort der dingen.

LEEK, GELEEK (1), LEKE, GELEKE (2), GELEKEN (3); van Lijken, Gelijken, *assimilare, similem esse*; *& tr: beneplacito convenire, placere*; zie verder bij ons Lijken, in de I. Regel.

MEEDE†, *pustula, tuber*; mooglijk als, om de smerte, te mijden zijnde: of als iet, waer van 't quaed nog verborgen en besloten is.

†MEED (1), †MEDE (2), †GEMEDEN (3); van Mijden II. CL: *evitare*; A-S, mithan / *occultare, latere*; & *in Partic:* mithen / *absconditus*.

MEEG (1), MEGE (2), GE-MEGEN (3); van Mijgen, *mejere*; A-S, migan / gemigan / Yſl: mpga.

†NEIG, *proclinatio*; en d: v: ons Neigen I. CL: *flectere, curvare, proclinare genu, &c:*. M-G, hnaitwjan & hnaigjan I. CL: *reclinare, humiliare*; A-S, ge-hnægan / I. CL: *subigere, extinguere*; AL: hneigen / *demittere, prosternere*.

NEEG (1), NEGE (2), GE-NEGEN (3); van Nijgen, *inclinatum esse, propendere*, M-G, hneitwan / hneigan / II. CL: en A-S, hnigan / Yſl: hnpga; als mede M-G, hnitwans / A-S, hnigen / Yſl: hnigenn / *inclinatus*; bij ons (3) Genegen, *inclinatus, animo propensus*; w: v: Genegentheid, *inclinatio, animi propensio*.

NEEP (1), NEPE (2), GE-NEPEN (3); van Nijpen, *comprimere, &c.*; w: v: ons Neep (1), *vellicatio, compressio digitorum*; en (2) Nepe, *impressura, poples*;

RÉÉ

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op EÉ, *of* EY.

ples; en (3) Onvernepen, *non contractus*; en Vernepen, *nimis contractus*, *valde exilis*, & *tr: parcus*; w: t: †Vernepentlijk, *parcè*, *avarè*.

ONDERWEES (1), ONDERWEZE (2), ONDERWEZEN (3); van Onderwijzen, *inſtruere*, *docere*; v: Wijzen, *monſtrare*.

ONTBEET (1), ONTBETE (2), ONTBETEN (3); van Ont-bijten, *jentaculum ſumere*; van Bijten, *mandere*.

OVERLEED (1), OVERLEDE (2, OVERLEDEN (3); van Over-lijden, *vitâ decedere*; van †Lijden, *ire*, *tranſire*.

PREES (1), PREZE (2), GE-PREZEN (3) van Prijzen, *laudare*.

†QUEEN (1, †QUENE (2), †GEQUENEN (3); van Quijnen II. en I. CL: *languere*; w: v: (2) Quene†, *veſtis lanea ſuperior*; zo veel als een Verſléns-kleed: en Quene†, *mulier ſterilis*, *languida*; & *vacca ſterilis*; & *tranſl: Mulier vana*, *procax*; & *meretrix*; *quin etiam vetuſtioribus Uxor*, *Mater familias*; en h: v: †Quenen I. CL: *ineptire*; en Quenen I: CL: *languere*, *tabeſcere*; wijders nog ook Quene, *Flandr:*, *tibia utricularis*; om den quijnenden uitgang van de lugt uit de Zakkepijp, A-S, cwinan / *tabeſcere*; en cwen / quena / *fœmina*, *uxor*, *Regina*; & *meretrix*; & acwinen / *extinctus*.

QUEET (1), QUETE (2), GEQUETEN (3); van Quijten, *ſolvere*, *præſtare*, &c.

RÉÉ, *cerva*, *caprea*; en †Rééd, *febris*; en oul: †Rei, *tremulatio*; w: v: Reyen I. CL: *ſubſilire*, *tripudiare*, *ſubſaltare*; en Reyeren I. CL: *tremere*; Yſl: reide /

REED (1), REDE (2), GE-REDEN (3); van Rijden; *olim Motitare*; *nunc Equitare*; A-S, ridan / Yſl: rpda / *equitare*; w: t: (2), †Rede †Reder, *cribrum*; om de ſchudbeweging; w: v: †Reden I. CL: en †Rederen I. CL: *cribrare*, *incernere*; zoo mede *Sax:* & *Sic:* Rede, *ſufflamen*; bij ons Wageſpan; Rad-

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeteritis: Indic: in Sing:* -op ÉÉ, *of* EY.

reide / *ira*; & **reidungur** / *ephippium*; & A-S, **rad** / **rade** / *equitatio, invaſio*: allen ziende op de ſchielyke ſchud-beweging' en opſprong. Wijders ons Rééd (ei), Gerééd (ei) *expeditus, celer, cito*; *& tr: paratus*; en Alreede, Rééds, Bereids, *in promptu, jamjam, modò*; om de ſchielijk- en vaerdig-heid der beweginge, als of 't ware, als op een ſprong, *citiſſimè*; of met een wip, gelijk men zeid. A-S, **ræd** / **rath** / **ræthe** / **hræd** / **rathe** / *protinus, citò, expeditus*; & **ræde** / *commodum*; & **rædlic** / **hrædlice** / *citò, promptè*; h: v: ons †Reiden (éé), Bereiden (éé), I. CL: *parare, expedire*; A-S, **ræban** / *regere*; en ons Reeden I. CL: *navigia parare aut inſtruere*; w: t: Reeder, *exercitor navium, partiarius*; deze draegt gewoonlijk deel in de toeruſting en koſten van 't ſchip; en d: t: Reeden I. CL: *participare, quæſtum quærere ex re nautica*; en Reederij, *participatio*. Voorts Reede *contr:* Ree, *ſtatio navium*; als een bequame plaets om gereed te leggen voor de Schepen: w: t: Ré-zand, *fundum arenoſum*, enz.

Rad-ſperre, om de ſchudding: ingelijks †Rede, *contr:* Rédde†, *febris*; om de bevinge en ſchudding in 't begin van de koortſe; gelijk ook A-S, **hrith-adl** & **ride-rohte** / *febris*; & **reda** / *paralyticus*: Wijders tot ons †Rede, *cribrum*, of reden, *cribrare*, ſchijnt betrekkelijk ons Rede, Redene, Reden, *ratio, oratio, ſermo*; F-TH, **reda**: als 't goede van 't quade ſcheidende; w: t: ook ons Rede-ziften, *ratiocinari*; en d: v: Reden†, Redenen I. CL: *ratiocinari, ſermocinari*; w: t: ook Reder†, en Redenaer, *orator, Rhetor*; w: v: Redenaeren, Redenèren I. CL: *orationem dicere, ſermocinari*; wijders Rede, *ratio, cauſa, rerum proportio*; w: t: Redelijk, *rationalis, rationi conſentaneus, æquus, & tr: modicus, juſtus*; en Redelijkheid, *ratio, æquitas*; en Redig, *proportionalis*; en Redigheid, *proportionalitas, rerum mutua ratio*, enz. gelijk mede †Aenreden I. CL: *alloqui, affari*; en †Af-rede, *Epilogus*; en †Af-reden, I. CL: *perorare*; en †Bereden I. CL: *perſuadere*; en †Op-reden I. CL: *incitare verbis.*

Reef (1), Reve (2), Gereven (3); van Rijven; *radere, fricare*; Yſl: **rpfa** / *lacerare*; & **rifa** / *rima.*

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeteriti: Indic: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

REY, *chorea in longam ſeriem, ordo; ſeries*; A-S, **rœwa** / *ordo*; en **hrœgel** / *veſtimentum, ligamentis ſcilicet connexum*; en Reiger, *ardea*; A-S, **hragra**.

REIS, *iter, profectio*; A-S, **rœſe** / *curſus*; Yſl: **repſa** / *iter*; als nergens in ruſt zittende, maer geſtadig op-en neer-rijzende; en d: v: Reizen, I. CL: *proficiſci*; w: t: ons Reize, *vice*; en Reizig †, *itineri accinctus, expeditus*; en een † Reizig paerd, *equus bellator*; en een Reiziger, *viator, & peregrinator, & ol: eques*; en † Reeze, *invaſio cum impetu*; w: v: † Reezen, † Aen-reezen I. CL: *invadere cum impetu.*

† RÉÉT, *rima, ſciſſio*; en Reete, *inſtrumentum dentatum quo ſtringitur linum*; w: v: Reeten het Vlas I. CL: *ſtringere linum*; Yſl: **repta** / *deglubere*; w: t: ook Opreeten, *inſtigare*; wijders Reiter †, *cribrum*; als door de Reten of gaten doorlatende; en d: v: Reiteren † I. Cl: *cribrare.*

SCHÉÉN, *umbraculum*; & *forma*; & *tibia*; en Rad-

REEG (1), REGE (2), en GEREGEN (3); van Rijgen, *ordine nectere & ligare*; w: v: (2) Rege, *ordo, ſeries; linea*; & Regel, *canon, norma*; w: v: Regelen I. CL: *ordinare, ad normam dirigere*; w: t: Geregelt leven, *ordine decenti vivere*; A-S, **regl** / *amictorium, ligulis ſcilicet adſtrictum*; wijders ſchijnt hier toe betreklijk ons Regen, *pluvia*; als bij Regen nederdalende; en d: v: Regenen I. CL: *pluere*, enz.

REES (1), REZE (2), GEREZEN (3); van Rijzen, *ſurgere, aſſurgere*; M-G, **reiſan** / II. CL: Yſl: **rpſa** / A-S, **ariſan**: w: v: † Reze (2) *homo procerus, longus, gigas*; w: v: Rezig †, Rezelijk †, *procerus*; en † Reziger, *eques, & deſultor*; Yſl: **riſe** / *gigas.* Wijders † Reze, *aſſurrectio ſubita, aſſultus, invaſio cum impetu*; even als een opſtand: A-S, **reſe** / *violentia, impetus*; en d: v: † Rezen I. CL: *trepidare; tremorem injicere.*

REET (1), RETE (2), GE-RETEN (3); van Rijten, *findere, rimas agere*; w: v: (2) Rete, *rima, ſciſſura, &c*: & *tr*: † Rete, *alveus navigabilis*; w: v: Reten I. CL: *flumen à virgultis purgare.* Wijders Rete †, *inſtrumentum dentatum quo ſtringitur linum*; en d: v: † Reten I. CL: *ſtringere linum*; enz. A-S, **rit** / **rpt** / *ſpicæ*; en M-G, **diſkreitan** / II. CL: *ſcindere.*

SCHEEN (1), SCHENE (2), en GESCHENEN (3); van Schijnen, *ſplendere, apparere, videri*; M-G, **ſkinan** /

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

Rad-ſchéén, *canthus*; en Kaes-ſchéén, *forma caſearia*; met gelijk regt als hier naeſt. Dus vind men deze Benamingen teffens met de harde en met zagte lange EE, de Rotterd: bedient in dezen zig van de laetſte, A-S, ſceanc / ſcanca / *crus.*

ſkinan / II. CL: A-S, ſcinan / Yſl: ſkyna / *fulgere, coruſcare:* w: v: † Schene, *umbraculum, & tegmen umbraculi*; als eene beſchutting voor de ſterke Zonneſchijn: w: t: om 't beſchermen, ons Rad-ſchene, *canthus, abſis.* Wijders † Schene, *forma, ſchema rerum*; als de ſchijn en gedaente bevattende; dus Kaes-ſchene, *forma caſearia*; welke zin toepaſſelijk komt op ons Schene, Scheen, *tibia, cruris pars anterior*; als bij uiſtek de voorſte gedaente en vertooning van 't gantſche been bepalende. A-S, ſcin / *nebula, phantaſma*; & ſcina / *tibia*; en ſcin-ban / *os tibiæ*; bij ons Scheen-béén.

SCHEET (1), SCHETE (2), GESCHETEN (3), van Schijten, *pedere, cacare*; w: v: Schete, Scheet, *crepitus ventris, & foria*; A-S, ſcitan / *cacare.*

† SCHREED (1), † SCHREDE (2), † GE-SCHREDEN (3), van † Schrijden, *varicari*, w: v: (2) Schrede, *paſſus, gradus*; & *tr: olim calopodia ferrata*; w: v: Schredelinks, *grallatim, diſtortis pedibus*; A-S, ſcrithan / *vagari, commeare*; & ſcrith / *currus*; ſcridas / *vehicula*; & ſcridole / *gyrovagus*; & ſcride-finnas / *Scandiæ populi Finnas nuncupati, calopodiis ligneis quàm velociſſimè ſuper nivem vagantes*; bij Ons Schrijd-Finnen.

SCHREEF (1), SCHREVE (2), GESCHREVEN (3); van Schrijven, *ſcribere*; F-TH, ſcriban / w: v: (2) Schreve, (1) Schreef, *linea, norma, terminus, rima lineæ ſimilis*; Yſl: ſkref / *paſſus.*

SLÉÉP (ei), *tractus, ſyrma*; & *conſequentia rerum, &c.*; w: v: Sleepen (ei) I. CL: *trahere, verrere, &c.*; zie Slepen, hier naeſt: Wijders d: v: Sleipe, Sléép-lénde, *mulier tardigrada*; dcze *Dialect* vind men bij *Kiliaen.* Wijders Sleepende

SLEEP (1), SLEPE (2), GESLEPEN (3), van Slijpen, *atterere, acuere*; w: v: Slepe (2), Sleep (1), *ſyrma, tractus*; als ſchuerende langs den vloer en b: o: Sleep, nae-ſleep, *conſequentia rerum*; *turma & pompa Comitum*; w: v: Slepen I. CL: *trahere, verrere, raptare*; & *ita rem aliquam trahere, ut uon ſuſtollatur ab id, quo connexa aut cui adjuncta erat*; & *etiam repere*; & *ſegniter incedere*; van deze *Dialect* bedient zig de Rotterdammer.

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze lange zagte E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

de ziekte, *morbus diu adhærens*; en Sleeping (ei) van Recht, *procraſtinatio*, *&c.*; zie ook de VII. Reg: weg: de ÉÉ.

Wijders (3) Geſlepen, Doorſlepen, *aſtutus*, *acutus ingenio*, enz.; voorts, van Slepen, *protrahere*, *&c.*; Sleping van Regt, *ampliatio*, *dilatio*, *procraſtinatio*; en Slepende ziekte, *morbus diu adhærens*, enz.

SLEET (1), SLETE (2), GESLETEN (3), van Slijten, *terere*, *conſumere*; *vendere*; A-S, ſlitan / ſlpt-tan / Yſl: ſlpta / *rumpere*, *ſcindere*, *findere*; w: v: ons (2) Slete, (1) Sleet, *tritus*, *conſumptio*, *venditio mercium frequens*; A-S, ſlite / *fiſſura*, *rima*, *ruptio*; en ons Slete, *contr:* Slét, Slétte, Sléts, *Hernia*; *linteum tritum*; *& tr: Mulier ambubaia*, *veſtimenta terens*; wijders Sletig, Sleetſch, *attritoſus*.

SMEET (1), SMETE (2), GESMETEN (3), van Smijten, *projicere*; *& verberare*; *& olim inquinare*; A-S, ſmitan / *inquinare*; & geſmiten / *illitus*; w: v: (1) Smeet, *projectio*, *ictus*, *verber*; (2) Smete †, *contr:* Smét, *macula*, *labes adjecta*; *& tr: infamia*; w: v: Smétten I. CL: *inquinare*; *& infamare*.

SNEED (1), SNEDE (2), GESNEDEN (3), van Snijden, *ſcindere*, *ſculpere*; *caſtrare*; M-G, ſneian / II. CL: *metere*; & ſneithan / II. CL: *mactare*; en A-S, ſnidan / ſnithan / *ſecare*, *putare*, *mactare*, *dolare*; en A-S, geſniden / *dolatus*; en AL: ſnidan / *ſcindere*; w: v: (2) Snede, *inciſura*, *ſegmen*, *tomus*; *& tr: Acies*; A-S, ſnid / ſnide / *offa*, *ſerra*, *inciſio*; en ons Snedeling, *cæſo*; als uit den lijve van de Moeder geſneden; en Snedig, *acutus ingenio*; en Snedig, *citiſſimè*; en (3) Geſneden, *præciſus*; *& inciſus*, *& caſtratus*; en Beſneden, *præciſus*; *& circumciſus*; *Judæus*; Beſneden, *formâ venuſta præditus*; Beſneden van Aengezigt, *vultu venuſto*, *formâ gratioſâ*; en Beſnedentheid, *forma præſtans & gratioſa*.

†SPEY, SPÉÉG†, SPÉÉK†, *ſputum*;

SPEEG (1), SPEGE (2), GESPEGEN (3), van Spijgen,

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praterit: Indic: in Sing*: op ÉÉ, *of* EY.

ſputum; en Spéégſel, Spéékſel, *ſaliva*; w: v: Spéégſelen en Spéékſelen I. CL: *ſalivare*, *ſpuere*: en † Speyen I. CL: *ſputo maculare*, *ejicere ſputum*; w: v: Speete, Speite, *Flandr*: *Sipho*; A-S, ſpœtan / *ſpuere*; en ons Speyer †, *ſputum diſpargens*; w: v: Speyeren I. CL: *Flandr*: *ſpargere*, *diſgregare*; voorts Spey-, Spéék-vogel, *ſannio*, *ſcurra*; en Spéék †, *ſcurrilis*, *procax*, *contumelioſus*, enz.

gen, Spyen, *ſpuere*, *vomere*; M-G, ſpeiwan / II. CL: A-S, en AL: ſpiwan / *ſpuere*, *evomere*.

Speet (1), Spete (2), Gespeten (3); van Spijten, *pigere*, *indignari*.

Spleét (1), Splete (2), Gespleten (3); van Splijten, *findere*, *hiulcare*, *debiſcere*: w: v: (1) Splete, *rima*, *ſciſſura*, *crena*; en d: v: Spletig, *hiulcus*, *fiſſus*, *fatiſcens*.

Steef (1), Steve (2), Gesteven (3); van Stijven, *firmare*, &c.; w: v: (1) Steve †, *ſcipio*, *baculus*; A-S, ſtef / *baculus*, *litera*; en Steven, *manica aratri*; en Steve van 't Schip, als Voor-ſteven, *prora*; en Agter-ſteven, *puppis*; en Stevel, *ocrea*; allen tot ſtijving en vaſtigheid verſtrekkende: wijders h: t: Stevig, *firmus*; en Stevigheid, *firmitas*; Yſl: ſtafn / *prora vel puppis*.

Steig (éé), *acclivus*; w: v: † Steigen (éé) I. CL: *elevare*, *aſcendere*, &c.; w: v: Steiger (éé), *gradus*, &c.; A-S, ſtœger / w: v: wederom Steigeren I. CL: *aſcendere*, *pegmata facere*; & *licitari*; wijders Steig-, en † Steiger-réép, *ſtapia*; Voorts

Steeg (1), Stege (2), Gesteegen (3); van Stijgen, *ſcandere*, *elevare*, &c.; A-S, ſtigan / geſtigan / M-G, ſteigan / *aſcendere*; Yſl: ſtyga / *pede premo*; w: v: Stege, *ſemita*, *gradus*; *via anguſta quâ aſcenditur*, *vel deſcenditur*; *ad aggerem ſcilicet ad ripam*, &c. Toen Amſterdam nog klein was, en geene andere enge toegangen gemaekt wierden; dan dwers afleidende ter wederzijde van de hooge dijkſtraten, als Niewendijk, Warmoes- en

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op EÉ, *of* EY.

Voorts in ſteê van Steigel *contr*: Steil, *acclivus*, *ſurſum*, *præceps*; w: v: † Steilen, I. CL: *erigere*, *elevare*, A-S, ſtællan / *ſaltare*.

Kalver-ſtraet, gebruikte men daer toe meeſt den naem van Stege; hierom vind men in dat oudſte midden onzer Stad die benaming' zo gemeen: ondertuſſen gaf men aen de voorname Dijk-wegen den basterd-naem van Straeten, ter oorzake die voor paerden en wagens, en om de aenzienlijkheid, allereerſt met ſteenen wierden beſtraet, *lapidibus ſtratum*; terwijl de Stegen nog lang ongevloert lagen; van welk gebruik men in de Dorpen huidendaegs nog voorbeelden ziet. Dog ſedert A°. 1585, zijnde geweeſt de 4. vergrooting, maekte men de Royingen op effene gronden, en de betimmerde wegen binnen de Stad over al beſtraet; waer door de naem van Stege in de niewer Uitleggingen geene plaets kreeg, en die van Straet paſte men toe aen allen, die geen watergragt hadden. Dit onderſcheid tuſſen Stegen en Straten ſchijnt eertijds zo algemeen bekent geweeſt te zijn, dat men nog een ſpreekwoord heeft om eenen Plomp-aert en Weet-niet aen te duiden, als men zegt, dat hij *geene Stegen voor Straten kent*; hoewel 't hedendaegs weinigen ſchijnen te weten, wat een' Steeg maekt. Wijders van ons Stege, A-S, ſtiga / ſtige / *trames*; komt † Stegen, I. CL: *ſcandere*; w: v: † Steger, *gradus*, *ſcalæ*; A-S, ſteger / *gradus*; en Stegel, *fulcrum*; A-S, ſtigul / *paxillus*; & ſtigel / *gradus*; w: t: ons Stegelréép, *ſtapia*; en Stege, Stijg, *numerus vicenarius*; als een Stege eyeren, *vicena ova*; zijnde een bequame op ſtapeling om te koop te ſtaen, hebbende in de onderſte lage 12, in de tweede 6, in de derde 2 eyeren.

STREED (1), STREDE (2), GESTREDEN (3); van Strijden, *certare*, *&c.*; F-TH, ſtritan.

† STRÉÉK (ei), *tractus*; w: v: Streekel *contr:* Stréél †, *hoſtorium*, *radius*; zo mede † Stréél, Streil †, *radius*, *pecten*, *ſtrigilis*; w: v: Streelen, I. CL: *pectere*, *& palpare*;

STREEK (1), STREKE (2), GESTREKEN (3); van Strijken, *ſtringere*, *collinere*, *palpare*; *tendere*, *vergere*; *remittere*, *conſidere*; A-S, ſtrican / *vehi*, *tendere*; w: v: (2) Streke, *linea*, *verſus*, *tractus*; *via*; *plaga*, *regio*, *limes*; *& ictus*, *verber*; *& ſtria*; *& vibex*; w: v: Land-ſtreke, *plaga*, *regio*; en Strekel †,

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indicat: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

pare, adulari; en Streilen, I. CL: *Friſ: Sic: mejere; quaſi radios emittere.*

kel†, *hoſtorium, radius*; w: v: Strekelen I. CL: *leviter tangere.* Wijders (1) Streek, *motus linealis; tractus; & tr: actio vel dictio ambiguitate decipiens*; en bij inkrimp: Strek†, *laqueus.* Voorts (3) Verſtreken tijd, *tempus collapſum.*

TEEG (1), TEGE (2); GETEGEN (3); van Tijgen, Tijen, †Tijden, *tendere, vergere &c., & tr: narrare; & accuſare.* Hier toe ſchijnt te behooren ons (3) Tegen, Tegens, *contra, adverſum*; w: v: †Be-tegenen I. CL: *obviare*; want alle Tegen ſluit eenig Tijgen in, en *vice verſa*; M-G, gateihan II. CL: *narrare*; en A-S, teon/ *ducere, trahere, protrahere; accuſare.*

VÉÉD (ei), en Véédte, *odium*; en d: v: Veeden, Véédten I. CL: *odium gerere*; en Be-veeden†, *hoſtili animo nocere*: zie ook de VII. Reg: wegens de ÉÉ; A-S, fœhþ/ *inimicitia*; en fah/ *inimicus*; en F-TH, fiuda/ faida/ *capitales inimicitiæ.*

†VEED (1), †VEDE (2), †GEVEDEN (3); van †Vijden, †Vijen, †Vijgen, *odio habere*; A-S, figan/ fian/ fiwan/ M-G, figan/ AL: fien.

VEEST (1), VE-STE (2), GE-VE-STEN (3); van Vijſten, *pedere*; w: v: Veeſt, *flatus ventris.*

VERDWEEN (1), VERDWENE (2), VERDWENEN (3); van Verdwijnen, oul: Dwijnen, *evaneſcere.*

†VERLEED (1), †VERLEDE (2), VERLEDEN (3); van †Verlijden, *præterire, tranſire, &c.*; v: Lijden†, *ire, &c.*

VERWEES (1), VERWEZE (2), VERWEZEN (3); van Verwijzen, *damnare*; zie verder bij WEES.

†VREED (1), †VREDE (2), †GEVREDEN (3); van Vrijden, Vrijen II. CL: en I. CL: *amare*;

WÉÉK

&

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indicat: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

& blandimentis deprecari; M-G, frijon/ *amare*; w: t: ons (2) Vrede, *pax*; niet alleen, vermits ten uiterſte beminnenswaerdig, maer, als de gene die den band der Liefde weder aenknoopt: h: t: Vredig, *pacificus*; en d: v: † Vredigen I. CL: en Bevredigen I. CL: *pacare, reconciliare*; A-S, friþ/ *pax*; Yſl: friður/ *Germ:* frið/ *Pax.*

VREEF, WREEF (1), VREVE, WREVE (2), GEVREVEN, en GEWREVEN (3); van Vrijven, Wrijven, *terere, atterere, fricare*; h: v: † Vrevel, en † Wrevel, *petulans, temerarius*; als die uit dertelheid Wrijven; en d: v: Vrevelig, Wrevelig, *morosus, ſtomachoſus*; even als die van jeuking' Wrijven: w: v: Vrevelen, en Wrevelen I. CL: *fricare, radere; & pedibus, manibus, vel aliqua corporis parte motitare.*

WÉÉK (ei) Yſl: veikur/ *mollis*; en Weekelijk, *molliter, teneriter*; als wijkende voor allen tegenſtand en d: v: Weiken, Weeken I. CL: *emollire, macerare, macereſcere, madefieri:* en d: v: Weike, *maceratio*; A-S, wœccan/ *opprimere*; en wac/ wace/ *flexibilis, lentus, infirmus*; zie ook de VII. Reg: wegens de ÉÉ.

WEEK (1), WEKE (2), GEWEKEN (3); van Wijken, *cedere*; A-S, wican *in Inf:*, wœc wac *in Præt:*, & wicen/ gewicen *in Præt: Part:* en Yſl: vikia/ *cedere.*

WEES (1), WEZE (2), GEWEZEN (3); van Wijzen, *monſtrare, &c.*; A-S, wiſan/ *docere, monere*; w: t: (3) ons Verwezen, *damnatus*, enz.

WEET (1), WETE (2), GE-WETEN (3); van Wijten, *incuſare, adſcribere*; zo mede Verweet (1) Verwete (2) en Verweten (3) van Verwijten, *inculpare*; A-S, witan/ *inculpare*; en M-G, iðweitjan/ I. CL: *exprobrare.*

ZEEG

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange E (*of* EE).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indict: in Sing:* op ÉÉ, *of* EY.

ZEEG (1), ZEGE (2), GEZEGEN (3); van Zijgen, *percolare, & deficere*; M-G, ſigan/ III. CL: *delabi*; A-S, ſigan/ geſigan/ AL: geſigen; Kimbr: en Yſl: ſyga/ *cadere, labi.*

ZWEEG (1), ZWEGE (2), GEZWEGEN (3), van Zwijgen, *tacere*; A-S, ſwigan/ *ſilere.*

†ZWEEK enz: zie BEZWEEK enz: bij deze Reg:

†ZWEEM enz: zie BEZWEEM enz: bij deze Reg.

Dus verre van de I. Regel.

II. Regel; wegens onze zagte lange E.

De dubbelſtaertige *Verba*, welke in *Infinit:* met twee zagte Silben (als -ENEN, -EMEN, -IGEN, -ELEN, -EREN, -UWEN, -IKEN, en -ESEN) eindigen, hebben de lange E in de *Accent-Silbe* zagt: en, dewijl deze *Verba* altoos Gelijk-vloeyende en van de I. Claſſ: zijn, vermits afgeleid van *Nomina*; zo blijft deze lange E zagt en onveranderlijk in alle de Verbuigingen van het *Verbum*, gelijk ook bij alle de Af-ſpruitelingen, en alle Samen-koppeling. Aldus dan

BÈDELEN, *mendicare*; v: †Bedel, *mendicus*; w: t: Bedel-zak, *mantica mendici*; A-S, bedel/ *præco*; zie GEBEDEN bij de I. Reg.

BE-JEGENEN, *obviare*; *verbis aliquem aggredi*; v: Jegen, *contra, adverſus*; w: t: †Jegene, *regio, locus*, Gall: *contrèe:* als mede Jegen-woordig, *præſens.*

BE-NEVELEN, *obumbrare, nebulis obſcurare*; v: Nevelen, *nebulam exſpirare*; v: Nevel, *nebula*; w: t: ook Ontnevelen, *nebulam diſpergere, obſcuritatem adimere.*

BÈTEREN, *emendare*; v: Beter, *melius*; A-S, betere.

BEZIGEN, *frui, uti*; van Bezig, *actuoſus*; A-S, byſig/ *occupatus*; en A-S, biſegung/ *negotium.*

†DEDIGEN, zie VERDEDIGEN bij deze II. Regel.

†DELUWEN, zie VERDELUWEN, bij deze Regel.

Digitized by Google

II. Regel, wegens onze zagte lange E.

†EDELEN, zie VER-EDELEN, bij deze Reg.

†EGELEN, zie VER-EGELEN, bij deze Reg.

†EVENEN, *adæquari*; v: Even, *æquus*, *&c.*; zie de III. Reg.

FEMELEN, *vellere*, *carpere linum*; *& tr: nugas agere*, *&c.*; v: †Femel, *linum carptum.*

†FREVELEN, *malefacere*, *perturbare*; v: Frevel, *frivolus.*

GELUWEN, zie Ver-geluwen, bij deze Reg.

†GREMELEN, *inquinare*, *maculare*; v: Gremel†, *guttatus*, *maculis distinctus*; w: v: Gremelingen†, *sordes*, *maculæ.*

GRENIKEN, *subridere*; *& flere puerorum instar*; v: Grenik, *risus salsus*, *&c.*; zie GREEN bij de I. Reg.

HEKELEN, *carminare*; *incessere aliquem asperè*; v: Hekel, *ferreus pecten*, *quo pectitur linum.*

HEMELEN†, *olim Abscondere*, *velare*, *tegere*, *celare*; van Hemel†, *tegmen convexum*, *umbella*, *cadurcum*; *tr: cælum oris*, *palatum*; w: t: †Hemelik, *clam*; maer dewijl de Berg-plaetsen onzer Voorouderen Wulf-kelders waren, zo quam 'er ook Hemelen†, Verhemelen†, *concamerare*, *convexum facere*; w: t: ons Gehemelte, Verhemelte, *cælum oris*, *palatum*; en Verhemelte, *opus concameratum*, *convexum*; en Verhemelsel, *cadurcum*, *tegmen superius cubilis aut throni.* Wijders dewijl het bergen en bedekken voornaemlijk te pas komt bij dingen, die of in Reinigheid of in fraeyen opschik uitmunten, zo ontstond gevoeglijk hier uit ons Hemelen, Ophemelen, *mandare*, *ornare*, *concinnare*, *componere.* En, het zij men opzigt hebbe of op de wezendlijke overdeking, of op de gedaentelijke overwelving, of op den zeer reinen en cierlijken opschik, zo vind ons woord Hemel, *cælum*, *æther*, zijn eigenschap hier in natuerlijk uitgebeeld: en d: v: Hemelen†, *cælum petere.*

HEVELEN, *fermentare*, v: Hevel, *fermentum*; zie GEHEVEN bij de I. Regel.

JEGENEN, zie BE-JEGENEN, bij deze Regel.

†KEVESEN *contr*: Keefsen, *fornicari*; van Kevese, Kevisse, A-S, cifese / *pellex*, *concubina*; en dit van Keef bij de III. Reg: of van †Kevie, *cavea*, *cors*, *aviarium*, *& tr: ganea.*

KEGELEN, *ludere trunculis*, *conis*, *&c.*; van Kegel, *conus*, *meta*, *stiria*; w: t: Ys-kegel, *stiria.*

KEKEREN, *balbutire*; v: Keker, *garrulus*; v: Keken I. CL: *garrire.*

KETENEN, *catenare*; van Keten, *catena*; zie ook bij de III. Reg:

KNEVELEN, *vinculis constringere & tr: grassari*; v: Knevel, *nodus*, *vinculum*, *nervus*, *manicæ*; *dentes venabuli*, *mystax*; w: t: Af-knevelen, *vi detorquere.*

KREVELEN, KREWELEN (ie), *leviter fricare aut mobilitare*; v: Krevel, Krewel (ie), *pruritus.*

LEDIGEN, Ontledigen, *evacuare*, *&c.*; v: Ledig, *vacuus*, *otiosus*; zie LEED, bij de I. Reg.

LEGREN, *castra metari*, *collocare*; v: Leger, *castra*, *stativæ*; zie GE-LEGEN bij de I. Reg.

LEVEREN, *tradere*, *in potestatem dare*, M-G, letwjan / galetwjan / *tradere*, *prodere*;

MELUWEN, Vermeluwen, *teredine exedi*; v: Meluwe, *acarus.*

†NEDEREN, zie VERNEDEREN, bij deze Reg.

†NETELEN, Vernetelen†, *urere urticis*; v: Netel, *urtica*; A-S, netel / netl / *urtica*; M-G, nethla / *acus.*

†NE-

II. Regel, wegens onze lange zagte E.

†NEVELEN, zie BE-NEVELEN, bij deze Regel.

OP-HEMELEN, zie HEMELEN, hier voor.

ONT-ZENUWEN, *enervare*; v: Zenuwen, *nervus*.

PEKELEN, *in muriam converti*; *& muria sive salsugine condire*; v: Pekel, *muria*.

†PEMELEN, *perparcè dare*.

PEPEREN, *pipere condire*; v: Peper, *piper*.

PREDIKEN, *prædicare*, *concionari*; *contr*: Preken; w: v: Aenpreken, *commendare*.

PREVELEN, *mussitare*.

QUEDELEN, *contr*: QUELEN, *garrire*; *& modulari*; v: †Quedel, *dicax*; A-S, **cwedol** / *dica*; en A-S, **cwede** / *dictum*; A-S, **cwethan** / AL: **quedan** / Kimbr: **kweda** / M-G, **quithan** / *dicere*.

QUEZELEN, *tractare nugas seriò*; v: Quezel, *rerum frivolarum curiosa*.

REGELEN, *in ordinem dirigere*; waer voor men veel al, met een baftaert-ſtaert, zegt Reguleren, alwaer 't *accent* op de voorlaetſte Silbe en 't onzaeklijke deel valt: komt van Regel, *regula*, *ordo*; zie REEG bij de I. Regel.

REGENEN, *pluere*; v: Regen, *pluvia*; zie REEG bij de I. Regel.

REKENEN, *computare*, *colligere numeros*; van Reken†, *collectio*, *ordo*, *series*; van 't †Reken I. CL: *corradere*, *colligere raſtro*; w: t: Ont-reken†, *deſtruere*; en Reken†, Rekenen het vier, *cineribus ignem condere*, *ignes colligere & abſtrudere*; en Ont-rekenen, *adimere doloſo calculo*; en zig Ver-rekenen, *computando falli*; en Af-rekenen, *dinumerare*; *& expungere rationes*; w: t: ook †Reke, *collectio*; *raſtrum*; *linea*; als mede Rekel, *homo avarus*; *& canis ruſticus*, *ingluvioſus*; mooglijk om de inhaeligheid.

†REMELEN, *delirare*, *muſſitare*; A-S, **rima** / *ora*, *labrum*; en **rim-ſtafas** / *incantationes*; de Heidenſche Bezweringen beſtonden veeltijds in Remelingen, Geprevel en Gemompel van heimelijke woorden binnen's monds, verzelt met gemaekte gebaerden van verrukking, den razenden gelijk.

†RESEMEN, †REESSEMEN, *conglobare*, *colligare*; v: †Reſem, †Reeſſem, *racemus*, *uva*.

REVELEN, *delirare*, *numerare animo*, *ineptire*; v: Revel†, *muſſitans*, *delirans*; v: Reven†, *delirare*, *ineptire*, *numerare animo*.

†SCHEMELEN, SCHEMEREN, *caligare*, *inumbrare*; v: †Schemel, †Schemer, *umbra vana apparitio*.

SMEDIGEN, *mollire*; v: Smedig, *mollis*; v: Smede†, Sméd†, Smid, *mulciber*; in *Plur*: Smeden: w: t: Smeden I. CL: *cudere*, *conflare*; zie bij de III. Reg.

SNEVELEN (eu), *deeſſe*, *deficere*, *malis avibus morte obrui*, *animam amittere*; v: Snevel†, *caſus adverſus*; v: Sneven†, *labi*, *vacillare*, *fruſtrari*.

SPEKELEN†, Spikkelen, *variegare*, *guttarum inſtar maculis diſtinguere*; van Spekel†, Spikkel, *maculus parvus*, *punctum*, *pytiſma*, *ſputi levis irrigatio*.

†STEDIGEN, *ſtabilire*; v: Stedig†, Steêg, *firmus*, *pertinax*; v: Stede, Stad, *locus firmus*, *& tr*: *civitas*; in *plur*: Steden: w: t: ook †Steden I. CL: *ſiſtere*; zie bij de III. Reg.

STEKELEN, *ſtimulare*; v: Stekel, *ſtimulus*.

STEPEREN, *Flandr*: *inſtipare*; w: t: Steper-quaed *Flandr*: *inſtigator ad malum*, A-S, **ſtipere** / *fulcimen*.

† TREKELEN, *leviter tangere*; v: Strekel,

II. Regel; wegens onze zagte lange E.

kel, Strijkſtok, *hoſtorium.*

† VEDEREN, *plumas emittere, plumare*; Van Veder, *pluma*: w: v: Gevedert, *plumatus, pennatus*; zie ook de XI. Regel.

VERDEDIGEN, *defendere*; oul: Dedigen en Dedingen, van Dedig †, *actuoſus*; en Deding, *litigium, pactum*; zie DEED bij de I. Regel.

VERDELUWEN, *liveſcere*; oul: Deluwen, van Deluwe, *decolor, lividus.*

VER-EDELEN, *ad nobilitatem adſciſcere*, vulgò *Nobilitare*; van Edel, *nobilis.*

† VER-EGELEN, *contrahi*; van Egel, *ſanguiſuga*; & *echinus*; zie de III. Reg.

VERGELUWEN, *ictericum fieri*; van Geluwe, *morbus regius, icterus*; zie ook de XI. Reg: bij GEEL.

VERMELUWEN, *vermiculari*; zie MELUWEN.

VERNEDEREN; † Nederen, *humiliare, demittere, ſubmittere*; van Neder, *infra*; zie BE-NEED bij de I. Reg.

VERWEDEREN, *contr*: VERWEREN, *tempeſtatibus retineri; quin etiam ſolis ſive aëris vi offuſcari*; van Weder, en Weêr, *tempeſtas, cælum*; A-S, weder / wether; w: v: ook ons *impersonale verbum* Wederen, *contr*: Wêren, *cæli tempeſtatem proferre, ſive fauſtam ſive infauſtam.*

VERZÈKEREN, *aſſeverare, cavere*; *aſſerere*; oul: Zekeren; van Zeker, *certus.*

VETEREN, *ligulis conſtringere*; & *catenare*; v: Veter; *ligula*; & *catena.*

VEZELEN, *feſtucas dejicere*; & *leviter virgarum extremis capillamentis ſive fibris cædere nates*; van Veze, Vezel, *fibra, feſtuca.*

† VEZIKEN, *ſuſurrare*; *levi ſuſurro in aurem aliquid dicere*; van Vezik, *ſuſurrus*; zijnde een Woord dat het geluid der Mompelenden, en der genen die iet in 't oor luiſteren naebootſt.

VLE-

† VLEDEREN, *palpitare, volitare*; van Vleder, *Ala*; w: t: Vledercijn, Fledercijn, *arthritis*; zie ook de III. Reg.

VLEGELEN, *flagellare*; van Vlegel, *flagellum*; AL: flegel.

WEDEREN †, *contr*: Wêren, *reſiſtere, certare*; F-TH, widaran / *avertere, reſiſtere*; van ons Weder, *contr*: Weêr, M-G, withra / AL: widar / F-TH, widra / A-S, wither / *contra, adverſus*; en ons Weder, Wederom, Weêr, Weêrom, *iterum*; als mede † Weder, nu *contr*: Weêr, en † Weir, en Wéér, A-S, wether / H-D, wider / Sax: weder / *aries.*

WEMELEN, *terebrare*; *palpitare*; *frequenter & leviter movere*; v: Weme †, *terebra*; en Wemel †; Gewemel, *motitatio.*

† WEPELEN, *vagari*; van Wepel †, *vagus, vacuus*; w: t: † Wepel, † Wepeler, *privatus, vacans munere.*

WREMELEN, *motitare.*

WREVELEN, VREVELEN, *fricare, &c.*; zie VREEF, WREEF, bij de I. Reg.

ZEGELEN, *ſigillare*; v: Zegel, *ſigillum*; zie bij de VI. Reg.

ZEGELEN †, nu *contr*: ZEILEN, *velificare*; van Zegel †, Zegl †, nu Zeil, *velum*; zie de V. Regel wegens de EY. A-S, ſegel / ſegl / *velum*; & ſeglian / *velificare.*

ZEGENEN, *benè precari*; v: Zegen, *bona precatio*; w: t: † Zegen I. CL: *vincere*; v: Zege, *victoria, triumphus*; Yſl: ſigur / A-S, ſige.

ZEKEREN †, zie VER-ZEKEREN hier voor.

ZEMELEN, *frivola ſcrupuloſè agere, & gravia ignaviter*; bij overdragt van Zemel, *furfur*, enz.

ZEPELEN †, nu Zijpelen, *ſtillare, manare, perfluere.*

† ZWEGELEN, *tibiis canere*; van Zwegel †, *tibia*; M-G, ſwiglon / *tibiis canere*;

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze zagte lange E.

nere; F-TH, ſwegelara / *tibicines*; A-S, ſwegan / *ſonare*.

NB. *Exceptien* van deze Regel zijn, ons BE-EEDIGEN, BE-LEEDIGEN, BE-TEEKENEN (ei), DÉÉSSEMEN, GÉÉSSELEN, † SCHEEDELEN (ei), SPÉÉKSELEN, STEENIGEN, TEEKENEN (ei), † VEREELIKEN, VEREENIGEN, VER-EEUWIGEN, † VER-HÉÉTSTEREN, VER-LEELIKEN, VERMÉÉRDEREN, VERMÉÉSTEREN, VERTWEEFELEN †; en ZEEVEREN (ei).

III. Regel; wegens de zagte lange E.

Daer de lange E bij inkortinge, of bij Naem-verbuiginwe (*declinatio*) in een korte ſcherpe *é* of *i* verwiſſelt, is die lange E zagt: dog de harde lange *éé* in een korte *é* te doen overgaen, ſchijnt bij onze Voorvaderen weinig in gebruik geweeſt te zijn.

Onder deze Regel behooren ook onze Naem-woorden, die in 't Meervoud (*in plur:*) en in 't verbogene geval (*in caſu obliquo*) de lange E hebben, dog in 't Eenvoud (*in ſing:*) in 't Onverbogene geval (*in caſu recto*) een korte ſcherpe *é* of *i*; als SPEL, SPELEN; en LID, LEDEN, enz: Vermits bij inkortinge van 't volledige geſproten zijnde.

BEELD, † BÉLD, *imago, ſignum*; F-TH, bilidu / en A-S, bilith / w: v: Verbeelden I. CL: *repreſentare*; en zig Verbeelden, zig Inbeelden, *imaginari*.

BEEMD, † BÉMD, *pratum*.

BENEVENS, Benéffens, *juxta*; zie ook NEVENS alhier.

BEVÈLEN, *mandata*; *plur*: v: Bevél, † Bevele; zie BE-VELEN bij de I. Reg.

BEZEM, † Béſſem, *ſcopæ*; A-S, beſem / biſme & beſm / *Germ*: bäſen / beſem.

BEZIE, Bésje, Béſſen, *acinus, bacca, uvæ*; † ook Beze, en Bezeken.

† BREEMSTIG, † Brémſtig, *ardens deſiderio*; w: t: Bremen †, Brémmen † I. CL: *ardere deſiderio*; & *binnire, rugire*; A-S, bremend / bremmend / *rugiens, fervens*.

† DEEMSTER, † Démſter, † Dimſter, *obſcurus*; ook Déémſter (ei), A-S, dim / *obſcurus*.

DEKEN, Deke, Dék, *tegumen*; v: Dékken, † Deken, *tegere*; A-S, decan / *tegere*.

† DENE, *aſſer, tabula*; en Dénne, *tabulatum, pavimentum*; A-S, den / dene / *vallis, locus ſilveſtris*.

† EEMMER, † Emer, en Emmer, *Hydria*.

EESTER, Eſter †, Heeſter, *frutex*.

† EETMAEL, Etmael, *dies naturalis* 24 *Horarum*; zie ETEN bij de I. Regel.

EGEL, Écchel †, *ſanguiſuga*; w: t: Ver-

Digitized by Google

III. Regel; wegens onze zagte lange E.

-egelen †, *contrahi*, *tabeſcere*; zie de II. Reg.

EVEN, Effen, *Æquus*, *planus*, *æqualis*; A-S, efan/ efen/ efin/ efn/efne/ *æquus*, *æqualis*; w: v: ons †Evenen, Effenen, †Ver-evenen, Ver-éffenen, allen I. CL: *adæquari*; en Evenaer, †Effenaer, *jugum*, *ſcapus bilancis*: wijders ons, t'evens, t'éffens, *pariter*; M-G, ibns/ *planus*, *æqualis*; en ibnjan/ gaibnjan I. CL: *æquari*; zie ook de II. Reg: bij EVENEN.

GEBEDEN, Beden, *preces*; *plur*: van †Gebede, Bede, Gebéd, *precatio*; in *caſu obl:* nog, Bede, Gebede. Komt van Bidden, oul: Beden; zie GEBEDEN bij de I. Reg.

GEBREKEN, *delicta*, *vitia*; *plur*: van Brék, Gebrék, †Breke, †Gebreke, *egeſtas*, *defectus*, *delictum*, in *caſu obliquo* ook nog Breke, Gebreke: zie BREKEN bij de I. Reg.

GLEDE, Glid, *lithargyrum*; w: v: Silver-Glede, -Glid, *argenti ſpuma*; en Goud-glede, -Glid, *auri ſpuma*, *chryſitis*; zie GLEED, bij de II. Reg.

HEESTER, zie Eeſter.

HÉVE †, *contr*: Héf, *elevatio*, *fermentum*; v: Héffen, †Heven, *levare*, *&c.*; w: v: Hevel, *fæx*, *fermentum*; w: v: Hevelen I. CL: *fermentare*; zie GE-HEVEN, bij de I. Reg.

†KEPEL, †Képpel, *piramis*.

†KETELEN, †Kéttelen, nu Kittelen, *titillare*; A-S, titelan/ *titillare*.

KETEN, Keting, Kétting, *catena*; w: v: Ketenen I. CL: *catenare*; zie ook de II. Reg.

†KEVESEN, †Kebeſen; †Keeſſen, †Kébſen, *fornicari*; v: †Kebiſſe, †Keviſſe, †Kébſe, †Kébs-wijf, *concubina*, *pellex*; zie bij de II. Regel.

KLEPEL, Kléppel, *malleus tintinnabuli*, *&c*: *&* *tr*: *lingua loquax*.

KREEFT, †Kréft, *cancer*; *& olim tr*: *thorax*, *pectorale*, *à ſimilitudine tegumenti cancrorum*; w: v: Kreeft-, †Kréft--Kruid, *heliotropium*, *herba cancri*.

LEDEN, *membra*; *plur*: van Lid, †Léd, en †Lede, *membrum*; & *in caſu obliquo* als nog Lede: dus ook Ledemaet, Lid-maet, *conſocius*; A-S, lieth/ lith/ *artus*, *nervus*; zie verder LEED, bij de I. Reg:, h: t: ons, Leed-woordje, *articulus præpoſitivus*.

LEGER, †Ligger, *cubile ferarum*; en Leger, *caſtra*; w: v: Legeren I. CL: *caſtra ponere*; v: Liggen, †Legen, *jacere*; zie GELEGEN, bij de I. Reg: M-G, ligr/ *lectus*, *cubile*; & Yſl: legur/ *caſtra*.

LEKEN †, Lékken, Likken I. CL: *lingere*, *delingere*, *lambere*; A-S, lecan/ *privare*; en leccian/ *rigare*; & liccean/ *lambere*; w: t: ook ons Lékken, †Leken, †Verleken, Verlékken, *exſtillare*, *guttatim effluere*; en Af-leken, Af-lékken, *deſtillare*.

†LEME, Lémte, Lémpte, *mutilatio*; w: v: Verlemen, Verlémmen, I. CL: *mutilare*, *truncare*; A-S, lim/ *membrum*; & lemp-healt/ & limp-halt/ *claudus*; en Yſl: lem/ *cædo*; w: t: ons Leme, *Acus*; *&* *Ariſta*, *piſcis*.

†LEPEN, LÉPPEN, †Lépſen, en Lépperen, I. CL: *lallare*, *delibare*; van †Lepe, †Léppe, Lippe, *labium*; en d: t: ons Lepel, *cochlear*; w: v: Lepelen, I. CL: *cochleari hauſtumedere*.

MEDE, MEE, méd, mét, *cum*; A-S, mid/ mith.

MEER, Mér †, *olim Mare*, *nunc Lac*; A-S, mere/ AL: mere/ M-G, marei/ *palus*, *lacus*, *mare*; en ons Mere-min, *Syren*; A-S, mere-men.

MENIG, Ménnig, *multus*, *frequens*; AL: menige/ A-S, menig/ & mœnig/ M-G,

Digitized by Google

III. Regel; wegens de zagte lange E.

M-G, manags / w: v: ons Menigte, *multitudo*; M-G, managei / A-S, menigeo / & mœnigeo.

† Meren, † Mérren, Marren, *remorari, retardare*; A-S, meran / *impedire*; w: t: ons Meer-pael, *tenfilla*; en Meertouwé, *rudens, retinaculum.*

Nevens, Néffens, *juxta, cum*; M-G, nehwa / *juxta, propè*; A-S, neh / *ferè, propè*; & nehwan / *adhærere.*

† Plege, † Plég, † Plégt, Plicht, *officium, &c.*; w: v: Plegen I. CL: *exercere, agere, fungi, & ſolere*; dus ook Pligt-plegen, I. CL: *officia præſtare*; en Raed-plegen, I. CL: *conſultare*; A-S, plegan / *ludere*; & plegere / *actor.*

† Queken, Quékken, *clangere, inſtar anſeris.*

† Queling, Quélling, *languor, ægritudo*; v: Quelen I. CL: *languere, gemere.*

† Rede, † Rédde, *febris*; zie Reed, bij de II. Reg:

† Rene, † Rén, *gracilis.*

Schemeren, † Schemelen, Schimmeren, *inumbrare, caligare*; A-S, ſcymrian / ſciman / van ons † Schemer, † Schemel, nu Schemering, *umbra, vana apparitio.*

Schepen, *naves*; *plur*: van Schip, † Schép, † Schepe, *navis*; w: v: Schepen, Inſchepen I. CL: *olim navigare*; *nunc in navem immittere*; w: t: ook te Scheep, *in navem, & in navi*; en Scheep-volk, Scheeps-volk, *nautæ*; & † Schepinge, *navigatio*; & *Claſſis*; Yſl: en M-G, ſkip / A-S, ſcip / ſcyp / ſcype / *navis.*

Slede, † Slédde, *trahea*; w: t: † Slédderen I. CL: *labi, prolabi lubricitate*; A-S, ſlidan / ſliderian; en A-S, ſlithe / *lævis.*

Smeden, *fabri ferrarii*; *plur*: van Smid, † Sméd, † Smede, *mulciber*; w: v: Smeden I. CL: *cudere, conflare*; en Smedig, *mollis, lenis*; w: v: Smedigen I. CL: *mollire*; zie bij de II. Reg: A-S, ſmethe / *mollis*; & ſmethneſſe / *lenitas*; & ſmith / *faber ferrarius*; & ſmithian / I. CL: *fabricare.*

Sneke †, Snik †, Sneekje, *ſcaphæ genus*; A-S, ſnacca / *ſcapha.*

† Spekelen, Spikkelen, zie bij de II. Reg.

Spelen, *ludicra*; *plur*: v: Spél, Spele, *luſus*; w: t: Speel-tuig, Spele-goed, *crepundia*; Speel-kind, † Spél-kind, *parthenius*; en Speelſch, Speel- en Spélziek, *ludi cupidus, & tr: catuliens*: en Ge-ſpele, *ſodalis*; en Ge-ſpelinne, *ſocia luſus*; en Speel-genóót, Speelnóót, *ſodalis, compar*; en Speel-nóótjes, *paranymphi, & pronubæ*; wijders van Spele †, *ludus*; komt Spelen I. CL: *ludere, &c: tr: de beſtiis, catulire, & coitu frui:* Yſl: ſpil / *luſus*; A-S, ſpel / *fabula.*

Spene, † Spénne, *papilla*; *lac. muliebre*; *tr: cnodax*; *& hæmorrhois*; *& condyloma*; *& bronchocele*; bij ſommigen ook Speene, Speine: w: v: een Kind Spenen, *ſubducere lacte*: en zig Spenen, *ſe continere, abſtinere*; en De vrugten Spenen wel, *floribus amiſſis fructus corroboreſcunt*; bij ſommigen ook Speenen: dus ook A-S, ſpana / *mammæ.*

Speten, *haſtæ, veruta, ſubulæ, &c.*; *plur:* van Spit, † Spét, † Spete: w: v: Speten I. CL: *figere, affigere*; en Deur-ſpeten, *transfigere*; en w: t: Braed-ſpete, -Spit, *veru*; A-S, ſpitu / *veru, paſtinum*; en Yſl: ſpioot / *haſta.*

Steden, *civitates, loci*; *plur*: van † Stede, † Sted, *locus firmus, civitas*; nu Stad, *civitas*; dog in *caſu obliquo Sing*: ook nog wel Dezer Stede, of Van deze Stad, *hujus urbis*; zoo mede In ſtede, In ſteê, *loco, vice*; en Stede, Steê, *locus*; en Bédſtede, Béd-ſteê,

locus

Digitized by Google

III. Regel; wegens onze lange zagte E.

locus toro deſtinatus; Yſl: ſtaður / *civitas*; M-G, ſtaðs / ſtaþs / A-S, ſteð / ſtede / *locus*; & ſteða / *vice*; van ons Stede komt †Steden I. CL: *ſiſtere*; en Be-ſteden I. CL: *locare*, *impendere*, *&c.*; en †Stedig, Steêg, *firmus*, *pertinax*; A-S, ſtiðe / *fixus*; w: v: ons †Stedigen I. CL: *ſtabilire*; zie bij de II. Reg: wijders ons Stędes, Steeds, *aſſiduè*.

TEEMS, Téms †, *cribrum*.

TEER, †Tere, †Térre, *pix liquida*; ook †Teere: dus ook A-S, tœr / *fluxio*; en tare / teor / *pix liquida*; w: v: Teren, †Térren, *linere pice*.

TEGEL, Tichel, Tegel- en Tichel-ſtéén, *tegula*, *later*.

TEMEN, *nimia prolixitate verba proferre*; v: †Tém, *cicur*.

TEVE, TEEF, *canis fœm:*; en Téfken †, Teefje, *canicula*.

TREEFT, † Tréft, *chytropus*.

VEDEL, Viddel, Veêl, *parva lyra*, *pandura*, *fidicula*; A-S, ſiðhele.

VEEN, Vén †, *palus bituminoſa*; M-G, fani / A-S, fenn / *lutum*.

VEER, Vérre, Vérde, *procul*; A-S, feor / fyrr / AL: ferro / uerro; dog M-G, fairra: w: t: ons Verent †, Vérnen, *anno præterito*; en Verent-, Vérnen-wijn, *vinum annotinum*; A-S, fyrn / *olim*.

VEERS, Vérs, *verſus*; ook Véérs (ae).

VERRZE, Vérze, *bucula*; ook Véérze (ae).

VEEST, †Véſt, *crepitus ventris*; zie bij de II. Reg.

VLEDER, †Vlédder, †Vlederik, Vlerik †, Vlérk, *ala*; w: t: Vleder-, Vleêr-muis, *veſpertilio*; zie ook de II. Regel.

VREEMD, Vrémd, *peregrinus*, *alienus*; *rarus*; AL: fremider / A-S, fremd / M-G, framaþs; w: t: ons Vreemdeling, Vrémdeling, *advena*; en †Vreemden, †Vrémden, Vervreemden, Vervrémden, allen I. CL: *alienare*, *ab-alienare*; en Ont-vreemden, Ont-vrémden I. CL: *abalienare*, *& adimere*.

WEELDE, †Wélde, *voluptas*, *& opes*; A-S, wela / *felicitas*; welan / *opes*; wœlethi / *dives*; w: t: Weeldrig, †Wéldrig, *voluptuoſus & opulentus*; en Welig, *luxurians*, *vigens*; A-S, wiolic / welig / *opimus*.

†WEEPSCH, †Wépſch, *inſipidus*.

WEGEN, *viæ*, *&c.*; *plur:* van Wég, †Wege, *via*, *&c.*; A-S, weg / Yſl: vegur; zie BE-WEGEN bij de I. Reg: w: t: Wég-bréé, Wege-blad, *plantago*; A-S, weg-bręde.

WERELD, Wérld, *mundus*, *olim ſeculum*; mooglijk voor weer-old / dat is Oud van duering; dus ook A-S, weoruld / werold / *mundus & ſeculum*; & AL: werolt / weralt / *ſeculum*; & F-TH, werolt / wereld / *ſeculum*, *& mundus*; zie bij de II. Reg: ons WEDEREN.

WEVEL, Wéffel, *Flandr: vibex*.

†ZEENDE, †Zénde, *ſynodus*.

ZENUWE, †Zene, †Zénwe, *nervus*; A-S, ſinu / ſionu / ſenwe / ſinwe: w: v: ons Ont-zenuwen I. CL: *enervare*; zie bij de II. Reg: hier toe Zenegroen, *bugula*; als de Krimping der Zenuwen genezende.

†ZENE-SCHALK, †Zinneſchalk, *præpoſitus familiæ*; en †Zin, Gezin, *familia*.

ZETE, Zétte, *pecten agricolæ*; zie GEZETEN, bij de I. Regel.

ZEVE, Zéf †, Zifte, *cribrum*; w: v: †Zeven, Ziften I. CL: *cribrare*; A-S, ſif / *cribrum*; & ſiftan / *cribrare*; w: t: ons †Zever, Zifter, *cribrator*.

IV. Re-

Digitized by Google

IV. Regel; wegens onze zagte lange E.

Ons meervoud van den Uitgang op HEID verwiſſelt de EI in een zagte lange E; als, LIEFLYKHEID, LIEFLYKHEDEN, enz: Het zelfde geſchied in 't verbogene geval van 't eenvoud, mits in Verhevenen Stijl, als DER LIEFLYKHEDE, enz. Aldus met alle de anderen op HEID uitgaende.

V. Regel; wegens onze zagte lange E.

De Baſtert-*terminatien* onzer *Verba* op -EREN, die ontleent zijn van het Franſche of Walſche *ér*, en welken ook, tot teeken en bewijs harer vreemdheid, den *accent* op de voorlaetſte Silbe van dit Onzakelijke deel laten vallen, hebben deze lange E zagt; en dit niet alleen bij de Baſterd-woorden, als *Failjèren*, *Fatſoenèren*, enz:, maer ook bij die *Verba*, welker zaeklijk deel, Duitſch zijnde, door toeval een Wallonſchen ſtaert gekregen hebben, als ons,

BRAVÉREN, *oſtentare*; & *ferocire*; v: BRAEF, *comptus*; *bellus*; & † BRAVE, *ferox*, *feroculus*; & *bellus*, *comptulus*. HANDTÈREN, *tractare*, & *verſari*; v: HAND, *manus*. HOERÈREN, *fornicari*, *mœchari*; v: HOERE, *meretrix*; KLEINÈREN, *parvi facere*; v: KLEIN, *parvus*. PRYSÈREN, of PRYZÈREN, *pretium imponere*; v: PRYS, *pretium*; REDENÈREN, *ratiocinari*; v: REDEN, *ratiocinium*. SCHÓFFÈREN, *violare*, *vi rapere*; v: †SCHÓF, *raptus*, *vis*, *violentia*, *opprobrium*; en WAERDÈREN, *æſtimare*, *pretium imponere*; v: WAERDE, *valor*, *pretium*; en WAERD, *gratus*, *pretioſus*.

En alle deze *Verba*, vermits afgeleid van andre *Nomina*, zijn van de I. CL.

Digitized by Google

VI. Regel; wegens de zagte lange E.

De Baſtaerd-woorden of Baſterd-gelijkenden, welke in 't Latijn of Franſch (al na ze afſpruiten) op de *i* ofte *e* (of ook wel *a*), dog bij ons op de lange E *accenteren*, hebben die E zagt: als,

ARSENIC, *Arſenicum.*
BEVENÉLLE, *bipinella.*
BREMEN, *Bremæ, opp.*
CEDEL, Schedel, *ſcedula.*
CEDER, *cedrus.*
COLLEGIE, *Gall: Colége*, Lat: *Collegium.*
CRIMINEEL, *Gall: Criminel*, Lat: *Criminalis.*
CUBEBEN, *cubebæ.*
DEEN, *Danus*; en Denemarken, *Dania.*
DEKEN, Græc: δεκανός, Lat: *decanus.*
DEVENTER, *Daventria.*
DISCRETIE, *diſcretio.*
DUR-MEGEN, *Duromagus, opp: German:*
ELEPHANT, *Elephas.*
EEMSE, *Amaſia, fluv:.*
GENEVER, JENEVER, *Gall: genevre*, Lat: *juniperus.*
KEMEL Gr: κάμηλος, Lat: *camelus.*
KLEVE, KLEEF, *Clivia, opp:*; en Klevenaer, *Uſipius.*
LELIE, *lilium.*
MAGNETE, MAGNEET, *magneta.*
MEERLE, Mérle, *merula.*
MENEN, *Meninæ, opp: Flandr.*
MENIE, *minium.*
METER, *promater, mater initialis, luſtrica.*
NEGEL-BLOEME, *nigellaſtrum, Gall: nielle.*
NIEUMEGEN, NIMMEGEN, *Noviomagum, opp: Gelriæ.*
PASSE-MEZE, Ital: *paſſo-mezzo*, Lat: *chorea progrediens paſſu uno & dimidiato.*
PENE, *pœna.*
PEPEL, *papilio, Gall: papillon, & tr:* Lat: *Ornithes folio levi.*
PEPER, *Piper*; zie PEPEREN bij de II. Regel.
PERE, PEER, Ital: *Pero*, Gall: *Poire*; Lat: *Pyrum*; bij *Kil:* ook Peere (ei). Zie de VIII. Regel hier volgende.
PERU, *Peru, regio in America.*
PETER, *Pater initialis, & olim luſtricus filiolus*; w: t: ook Pete, *mater initialis*; *matertera*; *& olim luſtrica filiola*; *quin etiam Avia.*
PETERSELIE, *Petroſelinum.*
POËTE, POËET, *Poëta.*
PREDIKEN, *Prædicare*; zie bij de II. Regel.
PROPHETE, PROPHEET, *Propheta.*
REËEL, REËLIK, *Gall: réël*, Lat: *realis, realiter.*
REMEDIE, *remedium.*
REVEL, *Revalia, Rivalia, opp: Livoniæ.*
SCHEKEL, *Ceclus, mons Hungariæ.*
SECREET, *ſecretum.*
† SEKEL, Sikkel, *ſecula, falx.*
SENE, *Sena*; *urbs Senenſis in Italia.*
SILESIEN (SLESIEN), *Sileſia, Germ: regio.*
SLEESWYK, *Sleſvicum, opp: & Ducatus.*
SPECERYEN, Hiſp: *eſpeceria, Gall: eſpeces.*
SPEER, SPERE, *ſparus, lancea.*
SPHERE, SPHEER, *Gall: Sphere*, Lat: *ſphæra.*
STREPE, *ſtria*; w: v: Strepen I. CL: *ſtriare.*
TREVE, TREVES, *Gall: Treve*; Lat: *Induciæ,*

Digitized by Google

VI. Regel; wegens onze zagte lange E.

duciæ, vulgò *Treuga*.
† VEDE, *mentula, penis*; *Gall: vit.*
VELUWE, *Felua, pars Geld:*
VENETIE, *Venetia.*
† VESCHE, † Veſchie, *faſciæ*; ook † Veeſche, en d: v: † Veſchen, † Veſchien I. CL: *involvere puerum faſciis, faſciare.*
WEZEL, *Veſalia, opp: circa Rhenum.*
WEZER, *Viſurgus, Veſaris, fluv: in Sax.*
† ZEDELE, *contr:* † Zele, *Gall: Selle, olim Sedle*; Lat: *ſedile*; w: t: ons Slaep-zele, *cubile.*
ZEGEL, *Gall: ſeau*, Lat: *ſigillum*; eertijds in 't Frans ook *ſigle*, w: v: *Terre ſigelée* (Gezegelde aerde); en nog ook *ſéller* voor † *ſigler*, † *ſegler*, bij ons Zegelen.
ZEGENE, † Zégne, *Gall: Seine*, Lat: *Sagena*; zie ook ZEINE bij de V. Reg: wegens de EY.
ZENE-BÓÓM, *ſena.*
ZEVEN-BÓÓM, *Gall: Savinier*, Lat: *Sabina*; Germ: Seven-baum.
ZWEED, *Suecus*; en Zweden, *Suecia, Suedia.*
ZWERIN, *Severianum*; *opp: Pannon:.*

NB. Hier van is uitgezondert BEETE (ie) *Beta*; zie in de volgende Regel.

VII. Regel; wegens onze harde lange ÉÉ.

Onze harde lange ÉÉ heeft plaets bij zulken onzer woorden, die teffens EE en EY (of EI) in gebruik hebben, of, die, volgens de Amſteldamſche Straet-*Dialect*, met *ie* (voor *éé*) even als bij 't Oud-Frieſch, worden uitgeſproken: gelijk men in tegendeel deze *ie*, alwaer de lange E zagt komt, nimmer gebruikt, 't en ware bij eenige zeer weinige woorden van tweederhande *Dialect.*

ALLÉÉN (ie), *ſolus*; *modò, dumtaxat*; *Germ:* allein: en Al-ééns, *ſimiliter*; zie verder bij EÉN.
BÉÉN (ie), *os, oſſis*; Yſl: beinn / A-S, ban: w: t: ons † Béénte, Gebéénte, *oſſa.*
† BEEREN (ei), *baccæ*; ook † Beren, A-S, berien / bergen.
BÉÉST (ie), *beſtia, animal ferum*; w: v: Ver-bééſten, *bruteſcere.*
BEETE (ie), Béét-wortel, *beta.*
BEGEEREN, † Geeren (ie), *petere, cupere*; *pere*; zie bij ons Lijſtje van Vergelijking; h: t: ons Gierig, *avarus*; Yſl: agiarn; en ons Gierigaert, *homo avarus*; en Gieren, † Gierſen, *avidè petere cum clamore*; en Gier, *vultur*: wijders Ael-géér, *fuſcina tridens, qua petimus anguillas collectas*; en Géérne (ae), géérn, *lubens*; A-S, georn / *ſtudioſè.* De Rotterdamſche *Dialect* is voor de zagte E, als Begeren; gelijk ook in 't A-S, geornian / gyrnian; dog 't M-G, gairnan / *avidè, vehemen-*

Digitized by Google

VII. Regel; wegens onze harde lange ÉÉ.

menter cupere, pleit, beneffens het Yſlandſch, voor de harde ÉÉ; gelijk ook onze Regel.

†BEREEDEN, Bereiden, *parare*; zie RÉÉD, bij deze Regel.

BLÉÉK ei, en ie), *pallidus*, *candidus*; w: v: Bleeken (ei, ie), *pallere*, *palleſcere*, *candidare*, *inſolare*; zie de I. Reg: wegens de É, bij de Kantteek: op BLEEK.

BRÉÉD (ei, en ie), *latus*, *amplus*; A-S, **brad** / **brade**; w: v: Breeden (ei), Verbreeden, en Uit-breeden (ei), *dilatare*, *amplificare*, *extendere*; A-S, **brædan**; zie ook BRÉÉD bij 't Lijſtje van Vergelijking, en BREIDEN bij de II. Regel wegens de EY.

DÉÉG (ei), *offa*, *maſſa*, *farina ſubacta*, A-S, **dah** / **dage**: en hier toe Déégſem (ei), Déésſem (ei); w: v: Déésſemen (ei) I. CL: zie bij de Kantteek: op DEEG, bij de I. Reg:, wegens de E. Wijders hier toe †Verdeegen I. CL: *maſſa ſive turunda exſaturare*, *& faſtidire offam*, *ſive maſſam*; *& pertædere*.

DÉÉL (ei, en ie), *pars*, *portio*; A-S, **dæle** / **dæl**: w: v: Deelen I. CL: (ei, ie), *dividere*; M-G, **dailjan** / I. CL: A-S, **dælan** / AL: **teilan** / **teilen** / Kimbr: **deila** / *Germ*: **theilen**: waer toe ons †Déél (ei), *judicium*; w: v: †Deelen I. CL: *diſcernere*, *judicare*; dus ook nog Oór-déél, *judicium*; *& ſententia Principis vel Magnatum*; w: v: Oórdeelen I. CL: *judicare*, *dividere ſententiam*; want alle goed Oordeel beſtaet in een goed onderſcheid van zaken: wijders hier toe †Ver-deelen, nu Ver-oordeelen I. CL: *condemnare*; en Ver-deelen (ei), *dividere*. Voorts nog, Aen-déél (ei), *portio*; en Agter-déél (ei), *incommodum*, *damnum*, *præjudicium*; Yſl: **deild** / *lis*.

†DÉÉMSTER (ei), *obſcurus*; w: t: †Bedeemen, †Be-déémſteren I. CL: *obſcurare*; ook Deemſter, Démſter, zie bij de III. Regel wegens de E.

DEEREN, Deiren†, *nocere*; ook Deren; en †Deere (ei) en †Dere, *nocumentum*, *& diſplicientia*. Deze tweederhande *Dialect* was ook al in 't A-S, als A-S, **dæran** / & **derian** / *nocere*; & **dære** / **dare** / & **derung** / *damnum*.

DREEGEN *Flandr:*, Dreigen (ie) *Holl:* *Minari*; A-S, **threaginge** / *correptio*; & **threagan** / *increpare*; *Angl*: **threaten** / *minari*.

EÉKE, Eike, *quercus*; A-S, **ac** / **æc** / Yſl: **eike** / *quercus*; en ook Yſl: **eik** / *arbor*; en h: v: Eekel (ei), *glans*; A-S, **æcern** / **ac-corn**; en ons Eekel-, Eiken-bóóm, *quercus*; en Eekel-, Eiken-lóóf, *Hedera*; en Eék-horen (ei), *muſtela quercuum*.

EÉL-BOT (ei), Heil-bot, *paſſer*, *piſcis*.

EÉN, EENE (ie), *unus*; M-G, **ains** / AL: **ein** / A-S, **an**. Ki: en Yſl: **ein** / **epn** / Germ: **ein**; h: v: eenig (ie), *ſolus*; M-G, **ains**; w: t: Ver-eenen, Ver-eenigen I. CL: *convenire*, *reconciliare*; en Eenig, éénzaem, *ſolitarius*; *& ol: terribilis*; w: v: †Ver-eenen, †Ver-eenigen I. CL: *perterreri ob ſolitudinem*; Wijders ons Eéns, *ſemel*; *& concors*; en On-éens, *diſcors*; en Al-éens, Even-éens, *perinde*, *par*; en Alléén, *ſolus*; en Alléénlijk, *ſolùm*; en Néén, *non*; en Géén, *nullus*. Voorts onze *artic*: *indefin*: EEN, Gall: *un*; dog dit, vermits altoos zonder nadruk, verlieſt zijn hardigheid van de EE; en h: v: Eenig, Énig, *aliquis*, *ullus*; en Eenigen, Énigen, *quidam*; A-S, **enig** / **ænig**.

ÉEST (ie, en ei), *uſtrina*; ook Eeſt, †Eſt, en †Aſt.

FLUWÉÉL (ie), *holoſericum*.

GÉÉN,

Digitized by Google

VII. Regel; wegens onze harde lange ÉÉ.

GÉÉN, *nullus*; †Eghéén, en †Negéén; *Germ*: kein/ A-S, nan/ nane. Hier toe, Géénſints, *nullo modo*; zie wijders EÉN, hier voor. Dog GENE, *iſte*, *ille*, heeft de lange E zagt; voor welke, gelijk onze Regel behelſt, ook nimmer de IE in de Straettael komt; dus zegt men nooit, *het giene*, voor HET GENE, *quod*; nog ook niet, *de giene*, voor DE GENE, *qui*; maer wel, *daer is 'er gien*, voor, DAER IS 'ER GÉÉN, *nullus eſt*; zie ook GENE bij de XI. Regel.

†GEEREN, zie Be-geeren.

GÉÉSSELEN (ie), *flagellare*; v: Gééſſel, *flagellum*.

GÉÉST (ei); *ſpiritus*, *anima*, *mens*, *ingenium*; A-S, gæſt/ gaſt: w: t: ons Géeſtelijk (ei), *ſpiritualis*; A-S, gaſtlíc; en ons Géeſtig (ei), *ingenioſus*.

GEETE, *Flandr:*, Geite *Holl:*, *capra*; A-S, gæte/ gate/ Yſl: geit.

GE-HÉÉL, zie Héél.

†GELÉÉSTEN, zie †Léeſten.

GEMÉÉN, (ei, en ie), *communis*; *vulgaris*; *trivialis*, & *familiaris*; M-G, gamains; A-S, gemæne/ mæne/ *communis*; w: t: ons Ge-méénzaem (ei), *familiaris*, enz:. Voorts Ge-méénte (ei), *communis reſpublica*; & *Eccleſia*; en Méént (ie), *ager civibus commune*.

GE-RÉÉD (ei, ie), zie RÉÉD (ie), bij deze Regel.

GE-WÉÉR (ei), zie WEEREN (ei), bij deze Regel.

HÉÉL (ie), GEHÉÉL (ei, en ie), *totus*, *ſanus*, *integer*; M-G, hails/ A-S, hal/ AL: heil/ Ki: heill/ *ſanus*, *integer*; w: t: ons Heelen (ei), *ſanare*; A-S, hælan/ AL: heilon/ M-G, hailjan: zie ook bij 't Lijſtje van Vergelijking.

HÉÉM-RAED (ei), *præfectus aggeribus curandus*; M-G, haima/ *ager*, *vicus*; zie verder *p:* 185. bij ons HEIMEN.

†HÉÉR (ei), *exercitus*.

HÉÉT (ei, en ie), *fervidus*; w: v: †Heeten I. CL: (ei, ie), *fervefacere*; Yſl: heita/ *calefacere*; A-S, hat/ *calidus*; en hæto/ *calor*, *fervor*; en hatan/ hatian/ *æſtuare*, *incaleſcere*; & gehæt/ *calefactus*; w: t: ons †Verhéétiteren (ei), *incaleſcere*.

HEETEN (ei, ie), *jubere*, *nominare*; & *olim Promittere*; M-G, haitan/ *jubere*, *vocare*, *nominare*; en A-S, hætan/ hatan & hetan/ *jubere*, *nominare*. Ons *Partic: præt:* is Geheeten (ei, ie); zo ook M-G, haitans; en A-S, gehaten/ haten; h: t: ons †Be-héét, †Ge-héét, *juſſum*; en ons †Ver-heeten, *promittere*; M-G, gahaitan/ AL: giheizen/ hiheizen/ *promittere*; dus ook A-S, haten/ *promiſſus*; en ge-hat/ *promiſſum*, *votum*; Yſl: heita/ *vocari*, & *vovere*.

HER-GEWEEDE (ei), ook †Hergewede (ae), *ſymbolum*, *quod cliens novo patrono adfert*; zie ook WEIDEN, WEYEN, *exenterare*; bij de II. Regel wegens de EY.

KANDÉÉL (ie), *cyceon*, *Gall:* *chaudeau*, vulgò *caldellum*: h: t: Kandéél-féeſt, *Flandr: repotia*.

KANÉÉL (ie), *cinnamomum*, vulgò *canella*, *à quadam canalium figura*.

†KATEELEN (ei), *Flandr:*, *bona mobilia*, *ſupellex*.

KÉÉL, Kiele, *tegula deliciaris vel colliciaris*; ook Kedel, Kele, *ſupparus*.

KÉÉN-BÓÓM (ie), *teda*, *pinus*; als harſt uitbottende, van ons Kienen I. CL: *germinare*; A-S, cænned/ & cenned/ *productus*; cennan/ *producere*; & cinan/ *hiare*; cinu/ *rima*; & cinne/ *generatio*.

†KEEZE, nu Kieze, *dens molaris*; w: v: †Keezen, Kies-kaauwen, *lentè mandere*.

Digitized by Google

VII. Regel; wegens onze harde lange ÉÉ.

KEEZEL (ei, ie), en Keezel-ſtéén (ei, en ie), *parvus ſilex*; ook Kezel: even gelijk 't A-S, ceoſl / ceſol / ceoſ-/ ciſil-/ & cyſel-ſtan / *ſabulum*.

KLÉÉD (ie), *veſtis*; in *plur:* Kleederen, *contr:* Kleeren, *veſtimenta*; w: v: ons Kleeden I. CL: *veſtire*; Yſl: klæde / *veſtis*; A-S, cläth / *pannus*; en cläthа / *veſtimenta*; & cläded / *veſtitus*.

†KLEEMEN (ie), Bekleemen (ie), en Leemen, Beleemen, *linere argilla*; van †Kléém (ie), Léém, *argilla*, *lutum*; A-S, clam / *plaſma*; en clæmian / *oblimare*; & A-S, lam / lame / *limus*, *lutum*; & A-S, læmene / lamene / *luteus*, *fictilis*.

KLÉÉN (ei), *parvus*; M-G, klahns: w: t: †Kleenen (ei), Verkleenen (ei) I. CL: *diminuere*, *parvi facere*, *contemnere*; zie KLEINEN, bij de II. Reg: en KLEINE bij de VIII. Reg: wegens de EY.

KRÉÉT (ei), *clamor*; w: t: Wapen-kréét, *excitatio*, *clamor ad arma*; w: v: †Kreeten (ei), *provocare*, *&c.*; zie de II. Reg: wegens de E bij de Kantteek: op KREET.

LÉÉD (ei), *dolor*, *moleſtia*, *injuria*; A-S, lath; w: v: ons †Leeden, † Verleeden, Be-leedigen, *tædere*, *nocere*; zie verder de II. Reg: wegens de E, bij de Kantteek: op LEED: h: t: ook Hérten-lééd (ei), *dolor animi*, *& mœror*.

†LEEDEN, Leiden, *ducere*; w: v: †Leeder (ei), *contr:* Léér; en d: v: Leeren, *diſcere*, *docere*; zie de Kantteek: op LEED; bij de II. Reg: weg: de E.

LÉÉM, en LEEMEN, zie †Kleemen (ie) hier boven.

LÉÉN (ie), *mutuum*; *& tr: feudum*; w: t: Leenen (ie), *mutuo dare*; en Beleenen, *pignerare*, *pignerari*; en Lééns-man, *cliens*; en Léén-héér, *patronus poſſeſſionis clientelaris*, vulgò *feudarius*; A-S, hlæn / læna / *mutuum*; & hlænan / lænan / *mutuum dare*, *credere*; dog voor ons Lenen, *incumbere*, dat de zagte E heeft, is ook in 't A-S, hlinan / hlinan / & hlynian / *incumbere*.

LÉÉST (ie), *formula*, *typus*; w: v: †Léésten, †Geleiſten, †Vol-lééſten, *præſtare*, *perficere*; A-S, læſte / F-TH, leiſt / *calopodium*; en A-S, læſtan / *præſtare*; M-G, laiſtjan / *ſequi*.

LÉÉUW (ie), *leo*; zie ook de volgende VIII. Regel.

LÉÉUWERK, Lééurik (ie), *alauda*; A-S, lawærc.

†LEEZE (ie), Wagen-leeze, *ſulcus*, *orbita*; A-S, laſt.

MEENEN (ei, en ie), *putare*; A-S, mænan / *ſentire*.

†MÉÉNTE (ie, en ei), zie GEMÉÉN alhier.

MÉÉST (ei, en ie), *potiſſimum*; en Mééſte, *maximus*; A-S, mæſt & meſt / M-G, maiſts: w: t: Mééſter, *magiſter*, *artium præceptor*, *doctor*; en d: v: Méésteren, I. CL: *dirigere*, *curare*; en Verméésteren, *ſuperare*, *& ol: curare*; en Méést-al, Mééſtendéels, *plerumque*, *plurimum*.

MÉÉUWE (ie), *larus*, *gavia*, A-S, mæw / mæwwe.

†MEETEN (ie), *uxoribus ac nymphis munuſcula mittere*, *ut ſolent aliqui dië D. Agnetæ*.

†PÉÉMS (ei), *pumex*; nu Puim-ſtéén, A-S, pumig-ſtan.

PEERE (ei), *pyrum*; ook Pere, zie de VI. Reg: wegens de E, A-S, per / pere.

PEETER-MAN (ie), *Araneus*, *piſcis genus*.

QUEEKEN (ei), Opqueeken (ei), *nutrire*, *fovere*; en Herqueeken (ei), *refocillare*; Yſl: kueika / *accendere*.

RAE-ZÉÉL (ei), *acatium*, *majus navis ve-*

Digitized by Google

velum; *& tr: phaſelus:* zie ook ons ZEIL bij de V. Reg: weg: de EY: en RAEZÉÉL, bij de volg: IX. Reg.

RÉÉD, GERÉÉD (ei, en ie), *expeditus*; *paratus*; en Al-rééd (ie), Rééds (ei), en Berééds (ei), *in promptu*, *jamjam*, *&c.*; w: v: †Reeden (ei), Bereeden (ei), *parare*, *expedire*; en Reeden, *navigia parare*, *& participare*; w: v: Reederij, *participatio*; voorts Reede, Réé, *ſtatio navium*; en Réédſchap (ie), Geréédſchap (ie), *apparatus*, *inſtrumenta*; en †Reede-have, *ſupellex*, *mobilia*, enz: zie verder bij de I. Reg: weg: de E, de Kanttoek: op REED.

†RÉÉN, Rein, *purus*; w: v: †Reinig en d: v: Reinigen, zie bij de II. en V. Regel wegens de EY, en bij het Lijſtje van Vergelijkinge.

RÉÉN (ei), *rangifer*.

†RÉÉN, *limes*, *terminus*, *confinium*; w: t: †Réén-bóóm, *arbor terminalis*; Sax: reinbaum; en ons †Réén-genóót, *vicinus*, *conterminus*; en †Réén-ſtéén, *lapis terminalis*; w: t: †Reenen I. CL: *conterminum eſſe*; *& terminum conſtituere*.

RÉÉP (ei), *funis*, *reſtis*; *& circulus*; *& ſegmentum oblongum*, *telæ*, *corii*, *æris*, *&c.*; A-S, rape/ Yſl: en Ki: reip/ *reſtis*, *funis*; en A-S, rapincle & repling/ *funiculus*; & rapan/ *vincire*; en M-G, raips/ *vinculum*; en ſkauda-raips/ *corrigia*. Wijders *Germ:* reiff/ *Sax:* rep/ repe/ *circulus*, *orbis*; w: t: ons Reepen I. CL: *confringere linum*. Tot het eerſte ſoort behoort ons †Reepen I: CL: *ludere circulo ligneo*; en Pek-réép, *malleolus*; vermits de jonge afgeſnedene Wijngaert-rankjes voor Pek-kransjes of Pek-hoepeltjes gebruikt worden; en †Ratel-réép, *crotalum*; als kopere ringen zijnde, op welke men klopt om een ſterk geluid, als dat van een Ratel, te maken. Voorts, gelijk het A-S, repling/ en 't *Sax:* rep/ repe/ de zagte E aenduiden, zo mede bij ons ook †Repe, *circulus*; *& inſtrumentum ferreum quo ſtringitur linum*; w: v: Repen I. CL: *ſtringere ſemen lini*; en Repen, *Friſ:*, *geſticulari*, *inquietum eſſe*.

†SCHEEDEN, Scheiden, *dividere*, *diſtinguere*; M-G, ſkaidan/ A-S, ſcædan/ ſcadan/ & ſceadan/ AL: ſcheidan/ ſkeithan/ F-TH, ſkeidan, *Germ:* ſcheiden. Ons *Præt: Partic:* is, Geſcheiden, A-S, geſcaden/ Germ: geſchei-den & geſcheidet; gelijk ook F-TH, gi-ſkeidit/ *diviſus*. Hier toe ons †Scheede, †Landſcheede (ei), *terminus*; en Hélft-ſcheede, *medium*; en Scheede (ie), *contr:* Schéé, Schie, *vagina*. Wijders †Scheedel (ei), *contr:* Scheele, Schéél, *diſtinctio*; w: v: †Scheedelen (ei), nu *contr:* Scheelen I. CL: *diſcriminare*, *diſcernere*, *& differre*; en Ver-ſcheelen I. CL: *differre*; w: t: ook Scheele, *finciput*, *& diſcrimen capillorum*; en Hóófd-ſcheele, *calva*, *cranium*; en Óóg-ſcheele, *palpebra*; en †Scheele, *cilium*. Voorts Schéél, *obliquus*; *& limus*; w: t: Schéél-óóg, Scheele-wip, *ſtrabo*. Verder ook ons Be-ſcheiden (éé), *condicere*, *& ol: diſcernere*, *definire*, *reſpondere*; w: t: ons Beſcheid (éé), *reſponſum*, *& ol: decretum*, *conditio*, *ratio*, *& argumentum*; en 't *Particip: adjectivale* Beſcheiden (éé), *diſcretus*, *moderatus*, *modeſtus*; *& præſtitutus*; w: v: ons Beſcheidenheid (éé), *modeſtia*, *diſcretio*; *& ol: diſcrimen*. Nog ook ons Onder-ſcheiden (éé), *diſcernere*; w: t: Onderſcheid (éé), *diſtinctio*, *varietas*; en Onderſcheiden (éé), *diſtinctus*. Eindeling ons Ver-ſcheiden (éé), *cedere vita*, *ol: disjungere*, *ſeparare*; w: t: Verſcheiden, *varius*, *diverſus*, *&*

Digitized by Google

VII. Regel; wegens enze harde lange ÉÉ.

& tr: mortuus; & ol: ſegregatus, enz.

SCHÉÉF (ie), *obliquus*; w: t: Schééf-béén, Schééf-voet, *loripes, compernis*; en Schééf-hals, *obſtipus*; A-S, ſcaf-ſot / *panſa*; w: t: ook 't Vlaemſche Scheeven I. CL: *cavillari*; met die gebrekigen te ſchimpen is niet dan al te gemeen.

† SLÉÉK (ei), *planus & æquus, ſolo æquatus, humi repens*; w: t: † Sleiken, *reptare*; zie bij de II. Reg: wegens de EY.

SLÉÉP (ei), *tractus, ſyrma; & conſequentia rerum*; w: v: Sleepen (ei) I. CL: en Sléép-lénde (ei), en Sleepende ziekte, en Sleeping (ei) van Récht; zie de Kantteekening op SLEEP bij de I. Reg: weg: de E.

SMÉÉNTE (ie), *penelops*; *avis anate minor*.

SNÉÉUW (ie), *Nix*; M-G, ſnaiws / A-S, ſnau / ſnaw / Yſl: ſnioor & ſnæ / en AL: ſne. Hier toe ons Snééuwen I. CL: *ningere*; A-S, ſnaiwan / & ſniwan.

SPEENE (ei), *papilla*; ook Spene, † Spénne, zie bij de III. Reg: wegens de E; dog A-S, ſpana / *mammæ*.

† SPREEDEN, Spreiden, *ſpargere, extendere*; A-S, ſprædan & ſpredan / *extendere*; w: t: ons Spreede, Bédſpreede (ei, en ie), *torale*.

† STREGE (ei), *ſemita, præcipitium*; en Stéég (ei), *acclivis*; w: v: † Steegen, Steigen I. CL: en † Steeger (ei), en Stéég-réép (ei), enz: zie de Kantteek: op STEEG bij de I. Reg: weg: de E.

STÉÉN, † Stein (ie), *lapis*; M-G, ſtains / ſtaina / A-S, ſtan / AL: en Ki: ſtein / Yſl: ſteirn; w: t: ons Steenigen I. CL: *lapidare*; A-S, ſtænan; van ons, Steenig, *lapideus, ſaxeus*; A-S, ſtænig: en ons Steenen (ei, en ie), *lapideus*; A-S, ſtænen: dog nimmer zeggen we *ſtienen*, voor Stenen, *gemere*; daer de E, zagt komt.

† STRÉÉL (ei), *radius, pecten, &c.*; w: v: Streelen (ei), *pectere, palpare; & adulari*, enz: zie de Kantteek: op STREEK bij de I. Reg: weg: de E.

TEEKEN (ei), *ſignum*; M-G, taikns / A-S, tacen / tacn / AL: zeichan / zeichn: w: v: ons Teekenen (ei), *ſignare; oſtendere, delineare; ſignis inſtruere*; M-G, taiknjan / gataiknjan / A-S, tacnian / tæcan; AL: zeigan: w: t: ons † Bij-teeken, *exemplar*.

† TEELE (ei), *teſta*; A-S, tæl-berend / *oſtrifer*.

† TÉÉMS (ei), nu Teems, en ook † Téms, *Tameſis, fluvius in Anglia*; A-S, Temeſe.

TÉÉN (ie), *virga, vimen*; M-G, tains; A-S, tan: gelijk ook AL: zeinna / A-S, tænel / *corbis*: w: t: Teenen I. CL: *irritare, virgis ſcilicet*; en Teenen, *vimineus*.

† TÉÉR, † Tier, *arbor*; w: t: ons Eglentier, *cynosbaton; quaſi arbor echinorum, propter ſpinas ramorum & caulis*.

TEEREN, zie VERTEEREN (ie), alhier.

TWEE, † Twei, (ie), *duo*; oul: ook Twij †, en † Twae; M-G, twai / twa / A-S, twa / tua / & tweo / twp / & twegen / Yſl: tweir / AL: zueio / zwein / zwen / F-TH, zua / zuei / zwei: w: v: ons † Twéén I. CL: *differre, contendere*; en ons † Tweelef, nu Twalef, Twaelf, *duodecim*, M-G, twalib / twalif / A-S, twelf. En ons † Twééntig (ei), ook † Twijntig, nu *contr:* Twintig, *viginti*. Voorts † Tweenen (ei), en Twéérnen, *conduplicare fila*; zie ook TWEINEN bij de II. Reg: weg: de EY.

† VEEDE, VÉÉDTE, en † VEE (ei, en ie), *odium, ſimultas*; w: v: ons † Veeden, Véédten I. CL: *odiſſe*; en Beveeden,

Digitized by Google

VII. Regel; wegens onze harde lange ÉÉ.

veeden, *hoſtili animo nocere*: zie de Kantteek: op VEED bij de I. Reg: weg: de E.

VÉÉG (ei) *morti propinquus, moribundus*; Yſl: feigur.

† VEELEN, Veilen, *venditare*; w: t: † Veele, Veile, *Hedera, herba venale vinum indicans*; zie ook bij de II. Reg: wegens de EY.

VÉÉM, VÉÉN (ei), *ſodalitium*; w: t: Véén-nóót (ei), *ſodalis, ſocius*; ook † Vén-nóót.

† VÉÉR, nu Vier, *quatuor*; M-G, fidwor / fidur / A-S, feother / feower / fewer / fpder / AL: fior / feor / Ki: fiuhur / Yſl: fioorer. Deze allen paſſen wel op onze IE, dog van onze ÉÉ hebben wij nog overig ons Véértien, *quatuordecim*; en Véértig, *quadraginta*; waer bij de IE, zo wel in ſchrijf- als ſpreek-taele thans in onbruik is. Wijders hier toe † Véértel, Viertel, *quadrans menſuræ*.

† VERTEEREN, Vertieren, *conſumere, & divendere*; *tranſl:* van Verteeren, Teeren, *conſumere, conterere*; en Teere, *conſumptio*; bij den Rotterdammer Teren; zie ook TEDER bij de XI. Reg.

VLÉÉSCH (ei), *caro*; A-S, flæſc / flæc / & fleſc; w: t: ons Vlééſchlijk (ei), A-S, flæſc-lic / & fleſc-lic / *carnalis*; & A-S, flæſc-mangere / *lanius*; en A-S, flæſc-ſtrate / flæc-ſtrete / *macellum*.

WEEDE, WÉÉDTE, † WÉÉT, † Gwéét (ei), *glaſtum, iſatis*; *Germ:* waid / waid-kraut / A-S, wad.

WÉÉD-ASCH (ei), *cineres ſmegmatici, combuſti ex arbore reſinifera*; *vel ex oſſibus animalium*.

† WEEDE-MAEND, † Weid-maend, Wiede-maend, *julius menſis*; ook † Wedemaend, met welke *Dialect* overeenſtemt het A-S, weod-monath / *menſis Auguſti*.

† WEEDEN, Weiden, *paſcere, errare, vagari*; Yſl: beida / *venari*; w: t: ons Weide, *paſcua*, enz.

WÉÉK (ei, ie), *mollis, &c.*; A-S, wac / wace / waac / *infirmus, languidus, flexibilis*; w: t: ons Weekelijk (ie), *molliter, &c.*; en waer van ons Weeken (ei, ie) *emollire, &c.*; A-S, wæcean / *opprimere*; en Yſl: veikur / *infirmus, languidus*; zie verder de Kantteek: op WEEK bij de I. Reg: wegens de E.

† WEELE, † Wéél, Wiele, *vertex aquarum*; A-S, wæl / *vortex, abyſſus*.

WEENEN (ei), *lugere, plorare*; M-G, wainon / A-S, wanian / AL: weinon: w: t: ons Be-weenen (ei), *fletu proſequi*; van † Weene (ei), *fletus, dolor*; van Wéé, *væ*; M-G, wai / A-S, wa / wæ / AL: wê; zie bij 't Lijſtje van Vergelijkinge.

WEENE, † Wiene, *Vienna, caſtra Flaviana, op: Auſtriæ*.

† WEENIG, Weinig, *parum, paucus*; A-S, wanian / *decreſcere, minui*; zie ook bij de VIII. Reg: weg: de EY.

WEEREN (ei), *defendere, prohibere*; *durare*; *callere & calleſcere*; w: t: ons † Deur-weeren, *perdurare*; en † Wéér, Gewéér (ei), *arma*; en Wéér (ei), *aries, vervex*; w: t: Weeren-vlééſch, *caro vervecina, ovilla*; en Wéér-nat, Wéér-nat-ſóp, *jus carnis ovillæ*; zie ook ons WEER, WERE, bij de XI. Regel; en verder ons WEDER bij de II. Reg:, welke *Dialect* bij deze woorden ook plaets vind.

WEETE (ei), *glaſtum*; zie WEEDE, bij deze Regel.

WRÉÉD (ei), *auſterus, acerbus*; A-S, wrath / wrathe / *ira*; & wræth / *indignatio*.

† ZEEKE (ei), *urina*.

ZÉÉP (ie), *lomentum, ſapo*; A-S, ſape; als mede A-S, ſæpe / *ſuccus*; w: t: ons Be-zeepen (ie), *ſapone linere*; A-S, ſapan.

Digitized by Google

VII. Regel, wegens onze harde lange ÉÉ.

ZWÉÉM (ei), *ſimilitudo, formæ idea congruens*; w: v: Zweemen I. CL: (ei), *aſſimilem eſſe, ſimilitudinem referre*; zie de Kantteek: op BE-ZWEEM, bij de I. Reg: wegens de E.

ZWÉÉP (ie), *flagellum*; w: v: Zweepen (ie), *flagellare*; A-S, ſwapan / *ſcopis ſordem auferre*; & ſweopan / *verrere*; & ſwiope / ſuiop / *flagellum*; deze A-S, eo & io beantwoord de IE volgens de Oud-Frieſche *Dialect*.

ZWÉÉT (ie), *ſudor*; A-S, ſwat / ſwætte: w: v: ons Zweeten (ie) I. CL: *ſudare*; A-S, ſwætan: w: t: ons Bezwéét, *ſudabundus*; en Be-zweeten, *multo labore ſudare*; & *ſudore rigari*.

ZWEEVEN (ei), *vagari, fluctuari*; ook Zweven bij den Rotterdammer. Deze tweederhande *Dialect* was ook al bij 't oude, als A-S, ſwæfunge / *ſopor*; & ſwefen / *ſomnium*; & ſwefian / *ſopire*. Hier toe mede ons Voor-zweeven, *obverſari*.

VIII. Regel; wegens onze ſcharpe lange ÉÉ.

Bij allen, die op EEU of EEUW den nadruk hebben, komt de *éé* hard; als,

EÉUW, *ſeculum*; M-G, aiw / *ſeculum*; & ni in aiw / ni in aiwa / *nunquam*; & du aiwa / in aiwin / und aiw / & aiwadage / *ſemper*; A-S, awa to aldre / *in ævum*; w: t: ons Eéuwig, Eéwig, M-G, aiweina / AL: euuig / *æternus*; w: v: ons Ver-ééuwigen I. CL: *æternitati conſecrare*; & A-S, a / aa / *ſemper*.

GÉÉUWEN, *oſcitare*.

LÉÉUW, *leo*; zie de VII. Reg: hier voor.

LÉÉUWAERDEN, *Lewarda, opp: in Friſ:*

LÉÉUWRIK, LÉÉUWERK, *alauda*; A-S, lawerce: zie de VII. Reg: hier voor.

MÉÉUWE, *larus, gavia*; A-S, mæw / mæwwe; zie de voorgaende VII. Reg.

MÉÉUWEN (ae), *felium inſtar vocem reddere*.

PRÉÉUWEN, *ſuffurari, ſurripere*.

RÉÉUWEN, *cadavera curare; pollincere*; w: v: Rééuſel, *pollinctura*, & *ſpuma lethalis*; A-S, ræwe / *cadaver*; en ons Rééw-zwéét, *ſudor lethalis*.

RÉÉUSCH, *coitu acer, dicitur de columbo admodum ſalace*.

SCHRÉÉUWEN, *vociferari, exclamare*.

SLÉÉ, SLÉÉUW, *tenuis, attenuatus, obtuſus*; w: v: Slééuwen I. CL: *decreſcere, extenuari*, w: t: ons Sléé-ſap, *acatia*; en Sléé-doren, Slééuw-doren, Sléé-pruime, *prunus ſilveſtris*.

SNÉÉUW, †Snéé, *nix*; M-G, ſnaiw / &c. w: v: ons Snééuwen I. CL: *ningere*; A-S, ſnawan / &c.; zie bij de VII. Reg: hier voor.

†SPRÉÉUW, *acus, palea*.

SPRÉÉUWE, *ſturnus*.

†TÉÉUWE, *homo vilis*.

ZÉÉ, †ZÉÉUWE, *mare, olim lacus*; M-G, mariſaiw / *ſtagnum*; A-S, ſæ / Yſl: ſiour / Angl: ſea / *mare*; w: t: ons †Be-zééwen, *madefieri aqua marina*: dus ook bij ons, een Zééuw, Zéélander, *Zælandiæ incolus*; en Zéé-landland, *Cadanonia, Zelandia in Dania*: en Onder-Zéé, *lacus Venetus*.

IX. Re-

Digitized by Google

IX. Regel; wegens onze harde lange ÉÉ.

De Uitgangen op EEL, (welke mij in de Middel-eeuwen, of ſedert, van het Latijnſche *ellum* of *illum* ſchijnen ontleent te zijn, en waer voor de Franſen doorgaends *eau* zetten, hebben de ſcharpe lange *éé*: en, gelijk ook een groot deel dezer Woorden, ten minſte aen dit einde, baſtaert zijn, zo hebben zij mede den klemtoon op dezen Uitgang ſterker als op het zakelijke deel gekregen.

ABÉÉL, *populus alba*, Gall: *Aubeau*.
BARBÉÉL, *mullus barbatus*; Gall: *barbeau*.
BÉKKENÉÉL, *cranium*; van ons Békken, *pelvis*; om de holle gedaente.
BÓRDÉÉL, *vulgò bordellum*; Gall: *bordeau*.
BRANDERÉÉL, *tragula*, *telum reciprocum*.
FAKKÉÉL, Vakkéél, *pars*, *contignatio*; van ons Vak, *pars*.
† FARDÉÉL, *onus*, Gall: *fardeau*.
† FASCÉÉL, *faſcis*, *faſciculus*, Græc: φάκελλος, Gall: *faiſeau*; h: v: Faſcéélhout †, *faſcis lignorum*; & *ligna quernea*; en Faſcéél-més, *falx arboraria*, *ſilvatica*; en Faſceelen I. CL: *faſcia ligare*.
† FERNEELE, *tegula deliciaris*.
† FLAMBÉÉL, *fax*, Gall: *flambeau*.
FLUWÉÉL, *holoſericum*, vulgò *fluetum*.
GARÉÉL, GORRÉÉL, *helcium*.
GRAVÉÉL, *glarea*; *calculus*, *arenula veſicæ*; Gall: *gravelle*.
GREMEELEN, *Flandr*: *ſubridere*, Gall: *grimacer*; van ons Grim †, *riſus ſalſus*.
† HAFTÉÉL, *bipalium*; van † haften / (*Germ*: & *Sax*:) *tenere*.
HOUWÉÉL, *bipalium*, *paſtinum*; v: ons Houwen I. CL: *ſecare*, *inſecare*, &c.
JUWÉÉL, JOUWÉÉL, *cimelium*, *res pretioſa ſa gaudio afficiens*, Gall: *joiaul*.
KAMÉÉL, *camelus*, Gall: *chameau*.
KANDÉÉL, *cyceon*; zie bij de VII. Reg.
KANÉÉL, *cinnamomum*, vulgò *canella*; Gall: *canelle*; zie ook bij de VII. Reg.
† KANSUWEELE, *pirum ſalernum*.
KANTÉÉL, *pinna*, *mina*; *canterius*; en Kantteelen, *acroteria*.
KAPITÉÉL, *capitulum*, Gall: *chapiteau*.
† KARAVÉÉL, † KAREVÉÉL, † Korvéél, nu Boeyer, *celox*, vulgò *caravella*.
† KARBÉÉL, KRABBÉÉL, *tignum*; en Karbéélſtéén, *mutulus*; en Korbéél, *mutila trabs*, Gall: *corbeau*.
† KARDÉÉL, *Sax*: nu bij ons Kabeltouwe, *prymneſium*.
† KARÉÉL, † KORÉÉL, KARÉÉL-STÉÉN, *later*, *later coctus*, Gall: *quareau*, Ital: *quadrello*.
KARTÉÉL, QUARTÉÉL, *quarta pars*.
KASTÉÉL, *caſtellum*; gall: *chateau*.
† KATEELEN (ei), *bona mobilia*, vulgò *catalla*; zie ook bij de VII. Reg.
KRAKÉÉL, *rixa*; ontleent van ons Kraken, *rumpere*, *crepare*; en d: v: Krakkeelen I. CL: *rixare*.
† KUSSENÉÉL, *ephippium*; van ons Kuſſen, *pulvinar*.
LAMPRÉÉL, *cuniculus*, Gall: *lapreau*.
MAKRÉÉL, Gall: *macquereau*.

Digitized by Google

IX. Regel; wegens onze harde lange ÉÉ.

† MANGENÉÉL, *machinæ bellicæ genus.*
† MARTÉÉL, *malleus ferreus*, vulgò *martellus*, Ital: *Martello*; *Gall*: *marteau*; nu Diſſel-hamer.
† NAVÉÉL, nu Steek-rape, *napus*, *Gall*: *naveau.*
PANNÉÉL, *tympanum*, *tabula*, *tabella*, vulgò *panellum*, *Gall*: *panneau.*
PARCÉÉL, *particula*; *Gall*: *parcelle.*
PÉNSÉÉL, PÉNCÉÉL, *penicillus*, *Gall*: *pinceau.*
PYZÉÉL, *Zæland*: *theca veſtiaria*; van ons Pije, *tunica.*
PLATTÉÉL, Ital: *piatello*, Lat: *patina*; van ons Plat, *latus*, *planus.*
PRIÉÉL, *umbraculum*; *Gall*: *prieau.*
QUARTÉÉL, *quartarius*, *quarta pars*; zie ook Kartéél bij deze Reg.
RAE-ZÉÉL (ei), †Rak-zéél, *funis*, *quo ad malum antenna adſtringitur*; Raezéél (ei), Razéélſchip, *phaſelus*, *ratis*; *Gall*: *raſeau*; komt van ons Rae, *antenna*, en Zéél, *funis*; of Zeil, *velum.* Hier heeft nogt' lijf nogte agterdeel iet van 't baſtaerd; zo dat het Franſche *Raſeau* (beneffens vele andere benamingen tot de Scheepvaert behoorende) ontleent is van 't onze.
RÉSPÉÉL, *Flandr*: *Nebulo.*
RONDÉÉL, *circulus*, *magis*, vulgò *rondellum*, *Gall*: *rondeau*; van ons Rond, *rotundus.*
RÓSSÉÉL, *rubellus*, *Gall*: *Rouſſeau*; van ons Rós, *ruſſeus.*
SCHANDÉÉL, *mulier maledica*; van ons, Schande, *ignominia.*
STAPÉÉL, *Flandr*: *pluteus*, *appendix ſartoria*; *tabula in quâ ſartor opera conficit*; *Gall. Eſtablier*; giſſe van 't Latijnſche *Tabula*, *tabellum.*
TAFERÉÉL, *Tabula picta*, *Gall*: *Tableau.*
TOONÉÉL, *Theatrum*; van ons Toonen, *oſtendere.*
† TORNÉÉL, *trochus*, *& pinna muri.*
† TORRÉÉL, *Flandr*: *Turris*, *turricula.*
† TORSEELEN I. CL: *ligare*, *faſciare*; van † Torſſéél, *faſciæ*, *ligamen*, *Gall*: *trouſſeau*; van Torſſen, *Flandr*: *Ligare*, *ſuccingere*, *Gall*: *trouſſer*; bij ons Torſſen I. CL: *humeris deportare ſarcinam*; w: t: † Torſſéél, † Troſſéél, *ſarcina.*
TROUWÉÉL, TRUWÉÉL, en Troffel, Truffel, *trulla.*
VAKKÉÉL, zie Fakkéél.
† ZUERÉÉL, *acerba mulier*, van ons Zuer, *acerbus.*

X. Regel; wegens onze ſcharpe lange ÉÉ.

De Woorden bij welken wij EE en AA (of AE of A) in 't ſpreken of ſchrijven onverſchillig gebruiken, hebben de harde of ſcharpe *éé*, in dier voege, als ik in 't 7: Lid mijner Aenmerkingen over de *Critique* Spelkunde vermeld hebbe. Bij dezen vind men in *Kiliaen's* Woordenboek doorgaens Æ in ſteê van EE, wanneer in die zelfde Silbe geen Mede-klinker volgt: als,

BEDÉÉST,

Digitized by Google

X. Regel; wegens onze ſcharpe lange ÉÉ.

BEDÉÉST, †Bedaeſt, *perturbatus.*

BEEREN (ae) 1. *Geſtire; & barritum edere; & olim etiam* 2. *uti, in uſu habere*; w: t: (1) ons Gebéérde (ae) *geſtus*; en Hand-gebéér (ae), *exercitatio, occupatio:* Wijders (2) óór-baer, órber, *utilitas, uſus*; en †óórbaeren, órberen, *uti, utilitatem capere*; en Ontbeeren, *indigere, carere.*

BLEETEN (ae), *ovium inſtar balare*; A-S, blœtan / blatan: ook bij ons Béé, *vox ovium, balatus*; A-S, ſcœp-blœt.

†DWÉÉP (ae), *fatuus*; w: v: Dweeperije (ae), *fatuitas.*

EÉRDE (ae), *terra*; M-G, airtha / A-S, eorð.

EÉRS (ae), *anus*; A-S, ærs-gang.

†GÉÉRDE (ae), Gard, *virga, flagrum*; A-S, gerd / *virga, virgultum.*

GEEREN (ae), *filum*; A-S, gar / *telum.*

†GEEREN, Gaeren, Gaderen, *congregare, colligere*; A-S, gaderian / gadrian.

GÉÉRNE (ae), *lubens*; zie BE-GEEREN bij de VII. Reg.

GEVÉÉRTE (ae), *moles, machinamentum.*

HEÉRD (ae), *focus*; A-S, hearth / *focus*; M-G, haurja / *ignis.*

KEEKELEN (ae), *glocire, garrire.*

KEEREL (ae), *vir fortis & ſtrenuus*; *vir, homo, ruſticus*; A-S, carl / *maſculus*; & carl-cat / *catus maſculus.*

KÉÉRSE (ae), *candela, lychnus.*

KEEZE (ae), *caſeus.*

KREEMER (ae), *tabernarius.*

LÉÉG (ae) *humilis, depreſſus*; w: v: †Leegen (ae), Verleegen (ae) I. CL: *ſummittere, deprimere.*

LÉÉRZE (ae), Léérs (ae), *ocrea*, w: v: †Léérzen, *ocreas induere, & tr: Xylegogio caſtigare; ocreâ, aſſere, vel rudente ferire nates*; en Geléérſt (ae), *ocreis inſtructus.*

MÉÉRT (ae), *menſis Martius*; A-S, martige.

NÉÉRSTIG (ae), *gnavus.*

PÉÉRD (ae), *equus.*

PÉÉRLE (ae), Peerel (a), *Margarita*; A-S, pærl / *gemmula.*

PÉÉRSCH (ae), *violaceus.*

SCHÉÉR (ae), *forfex*; A-S, ſceara / *forfices*; ſcœr / *vomis*; zie verder ons SCHEREN bij de I. Regel weg: de E.

†SPÉÉKE, Spaeke, *vectis, impages, radius rotæ*; A-S, ſpac / *radius*, & ſpacan / *radii rotæ.*

STÉÉRT (ae), *cauda, ſyrma*; *& tr: reliquum alicujus rei*; en Stéért-béén, *os caudæ, os ſacrum*; A-S, ſtœrt / als mede A-S, ſteort / ſtert / *cauda.*

TEBLING (ae), *querquedula minor*; *avis ex anatum genere.*

TÉÉRLINK (ae), *talus, teſſera.*

VEEGEN (ae), *purgare, tergere, verrere, radere*, ook Vegen; gelijk ook A-S, fœger/& feger / *pulcher*; waer toe ons †Vaeger, †Veger, *qui ad quidvis alacritate expediendum eſt idoneus.*

VÉÉRD (ae), *motus celer*; *& olim Iter, via, expeditio*; w: t: Véérdig (ae), *expeditus*; w: v: Af-véérdigen (ae) I. CL: *expedire*; A-S, fœr / *greſſus*; fœr / *ſubitaneus*; & fare / fere / *iter*; & fœran / faran & feran / *ire*: Wijders hier toe ons Regtvéérdig (ae), *juſtus, æquus*; en Véér, †Vaer, *trajectus*; ook Vere, Veer, A-S, faru / *tranſitus*; als Kamper-veer, *campoveria*, enz.

VÉÉRS (ae), *verſus*; ook Veers, Vérs, zie bij de III. Regel.

VÉÉRZE (ae), *bucula*; ook Veerze, Vérze, zie bij de III. Reg.

WÉÉRD (ae), *dignus*; w: t: Wéérde (ae), *valor, pretium*; dog A-S, weorth / *dignus, & valor.*

WÉÉRD (ae), *hoſpes*; A-S, weard / *cuſtos*;

Digitized by Google

X. Regel; wegens de ſcharpe lange ÉÉ.

cuſtos; & wœre/ ware/ *cautela*.
†Wéérd, †Wéérder, †Wéért (ae), *inſula*; *propugnaculum*; dus Keizersweért (ae), *q: d: Cæſaris inſula*, enz:
A-S, wearth/ warath/ warth/ *littus*.
Wereld (ae), *mundus*; ook Wereld, zie bij de XI. Regel.
Zwéérd (ae), *gladius*.

XI. Regel; wegens onze harde en onze zagte lange EE.

Van de Woorden, die nog overig zijn, zullen we ijder onder zijne Lijſt (even gelijk bij de VIII. Reg: wegens de EI en Y geſchied is) de zulken betrekken, die uit de Oudheid hun bewijs van onderſcheid ontleenen kunnen; alles te rekenen volgens onze voorgemelde *Dialect-Regel* in de IX. Redew: §. XI., vervattende onder anderen, dat der Angelſaxen *A* of *Æ*, onze ſcherpe lange *éé*, en hunne *E* of *I* (of *Y* of *EO*) onze zagte lange EE (of E), enz: beantwoord.

Wegens de zagte lange EE (of E).

B.

†Beel zyn, *pœnitere alicujus facti*; A-S, bela/ *livor*.
†Beer, Bere†, *urſus*; A-S, bera/ bere/ Yſl: biørn: & A-S, berend/ *ferax*, *effœtus*, *gerula*; en beran/ *proferre*; ook bij ons Béér; zie hier naeſt.
Beke, *rivulus*; A-S, bece.
Beven I. CL: *tremere*; A-S, biofian/ bifian/ F-TH, beban/ erbeban.
Bever, *fiber*, *caſtor*; A-S, befor.

D.

Dele, Deel, *aſſer*, *& olim Area*, *pavimentum*; A-S, thilung/ *area*; w: t: ons Délle, Dél.ing, *vallis*, *lacuna*; en Deel-

Wegens de harde lange ÉÉ.

B.

(1)†Béér, Everzwijn, *aper*; A-S, bar/ bare; en A-S, bar-ſpreot/ *venabulum*; en (2) ons Béér, Béér-vérken, *verres*, *porcus non caſtratus*; w: t: ons *Adag*: Ten Beere gaen, *ſubare*; en (3) Béér, *vinea*, *inſtrumentum bellicum*; *& Agger vel murus exſtructus*, *quo aquarum communicatio excluditur*; als een aengebragte hoop Aerde of Steen; A-S, beran/ M-G, bairan/ *portare*; en (4) Béér, *urſus*, ook †Bere. Zoo wel Béér, *aper*, en Béér, *verres*, als Béér, *urſus*, zijn betreklijk tot ons Baeren, †Beeren, *gignere*, *proferre*; M-G, bairan/ H. CL: om hunne ongemeene geilheid, enz.

D.

†Eé,

Digitized by Google

XI. Regel.

Wegens de zagte lange EE (*of* E). *Wegens de harde lange* ÉÉ.

Deel-wijn, *vinum convallium.* Men vind ook bij Kiliaen Déél, Deil, *asser*; dog dan word dat ontleent van Deelen (ei), *dividere.*

Deze, *hic, hæc*; M-G, thiȝ/ A-S, theoȝ/ theȝ/ thiȝ.

E.

Edik, *contr*: Eek, *acetum*; M-G, aƕeitȝ/ A-S, eced/ ecede/ & æced/ *acetum*: en A-S, ece/ *dolor.*

Evel, euvel, *pravus, & malum*; A-S, efel/ *Angl*: euill/ euell: *Germ*: ubel: h: t: St. Jans Evel (eu), Vallende Evel, *morbus caducus, epilepsia*; en Lank-evel, *ileos*, vulgò *miserere mei*; en Evel-daed (eu), *malefactum, scelus*; en in Evelen moede, *infestô animo*; en Evel-moedig (eu), *malitiosus*; en †Evelen, †Evel doen, *nocere.*

Ezel, *asinus*; *& tr: pluteus pictoris, cui tabula innititur*; Germ: esel/ A-S, eosul/ esol: dog M-G, asilus/ *asna.* Hier toe ons Ezel-achtig, *asininus, stolidus.*

G.

Geel, ook Géél, *flavus*; A-S, geleowe/ geolu & geoluwe/ *flavus*; w: t: ons, Gelezije, *symphonia, Amaranthus tricolor*; om 't schoone geel dat onder 't Rood en groen van die Bloem zeer uitsteekt. Wijders ons Geluwe, *ictterus, morbus regius*, w: v: Ver-geluwen I. CL: *ictericum fieri*; zie de II. Reg: wegens de e, als mede Géél hier naest.

Gemelyk, ook Geemelik, *morosus, difficilis*; A-S, gromolic/ *flebilis.*

†Genen,

E.

†Eé, *lex, matrimonium*; A-S, æ/ æw/ *lex*; waer toe ons Eé-gae, Eé-gade, Eé-gemael, *conjux legitima*; en †Eé-zetter, *legislator*; Eé-breuke, *adulterium*; en Eé-lóós, On-éélik, *cœlebs*; en Eé-lóós, On-éé, *exlex, illegitimus*; en Eé-dom (ei) *Sic:, gener.*

Eéd, *juramentum*; M-G, aiths, A-S, ath/ AL: eid/ Ki: & Ysl: eidur: waer van ons, †Be-eeden, Be-eedigen I. CL: *jurare*; Ysl: eg æde/ *juro.*

Eér, *prius, ante*; M-G, air; en Weléér, *olim*; M-G, airistjan: w: t: ook ons Eere, *bonos*; Ysl: æra/ A-S, are/ arne: w: v: ons Eeren I. CL: *honorare*; A-S, arian/ aran/ *honorare, & honoris gratiâ parcere*; en ons Eeren-fést, *honorabilis, honestus, pius*; A-S, ar-fæst/ & ær-fest. Wijders ons Ver-eeren I. CL: *honestare*; *& honoris gratia donare.*

†Eere, *æs, æris*; A-S, ær/ ar/ are: w: t: †Eerene, *æreus*; A-S, ærene.

G.

Ge-dwéé, Gedwéégsaem, ook †Dwée, *mollis, pusillanimus, mansuetus*; A-S, gethwæd/ *exiguus*; en thwænan/ thwenan/ *mollire.*

Géél, ook Geel, *flavus*; w: v: Geelen, Ver-geelen I. CL: *flavere, flavescere*; A-S, gælo/ & geolo/ *crocus*; & *Germ*: gal/ gael/ *flavus*; Ital: *giallo*, Gall: *jaulne, jaune*: zie ook Geel hier naest.

Héésch

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E.

†GENEN, *ſubridere*; A-S, genian & geonan/ *hiare*.

GENE, *ille*, *iſte*; w: t: Génder, Ginder, Gindwaerts, *illic*, *iſtic*; A-S, geonre/ *ibi*; & geond/ *per*, *ultra*; en geona/ *adhuc*. Wijders hier toe ons, De gene die, *ille qui*, *quicunque*. Dog ons, Géén, Geene, *nullus*; zie bij GÉÉN, onder de VII. Reg.

†GE-VLEGEN, *excoriatus*; A-S, flean/ voor flegan/ *excoriare*.

H.

HEDEN, *hodie*; M-G, hita; AL: hiutu/ Germ: heut/ en bij ons ook Huiden.

HENEN, HEEN, *illinc*, *hinc*; als Hier heen, *hinc*; en Daer heen, *illinc*; Waer heen, *quó?* enz: A-S, heonan/ *hinc*. Wijders ons Henen gaen, *abire*.

K.

KELE, KEEL, *guttur*; ook Keele; w: v: ons Kelen, Keelen I. CL: *jugulare*; & *tranſl*: Keelen, Keel-beulen I. CL: *trucidare fœnore*. Wijders Kele, Keel, en Keele, *ſupparus*; *tegula deliciaris*, *colliciaris*; als aen den hals toegebonden of vaſt gemaekt, A-S, ceole/ *fauces*; en ciolon/ *guttur*.

†KEPEN, *tenere*, *retinere*, *ſervare*; A-S, cepan/ *curare*, *captare*, *ſcil*: *quæ ſervanda & obſervanda ſint*; w: t: ons Keper, *ſuſtentaculum*; *retinaculum*; *tignus*; & *Norma*; *quin etiam*, *in texturis*, *obliqua & normalis ſubtegminum exhibitio*: w: v: Keperen, I. CL: *contigna-*

Wegens onze ſcharpe lange ÉÉ.

H.

HÉÉR, HEERE, *dominus*; A-S, hearra/ & har; w: v: ons Beheeren I. CL: *regere*, *dirigere*; en Overheeren, Verheeren I. CL: *dominari*, & *ſubjugare*: en ons Héérſchen I. CL: *dominari*, *imperare*; & Overhéérſchen, *opprimere*, *ſubjugare*; en ons, Héérſchap, *Dominus*, *primarius*, *imperandi potens*; w: t: Héérſchappije, *dominium*, *imperium*; en †Héér-ſchild, *ſymbolum heroicum*: & *ſtatus ſive diſtinctio nobilitatis*. Voorts Héérlijk, *magnificus*, *inſignis*.

HÉÉSCH, *raucus*; A-S, haſ; w: t: ons Héésheid, *raucitas*; Yſl: hæſe.

K.

KEELE, en KEELEN, ook Kele, en Kelen, zie hier naeſt.

KEEREN, *vertere*; & *tr*: *Verrere*; A-S, acœrran/ *vertere*; & acœrred/ *flexus*; w: t: ons Keeren, Af-keeren, *prohibere*, *arcere*; en Bekeeren, *convertere*; en Verkeeren, *mutare* & *mutari*; & *frequentare*, *verſari*. Voorts ons Kéérweer, *repotia*; en Kéér-borſtel, *penicillus*; zie ook †KEREN in de nevenſtaende Lijſt.

KEETE, *veſa*; w: t: Zout-keete, *ſalina*, *purgatorium ſalis*; en w: v: Keeten I. CL: *focillare*, *purgare*. Dog A-S, cete/ *cella*; en cyte/ cotte/ *caſa*; 't welk van

Digitized by Google

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E).

tignare; *& ad normam formare*; A-S, tip / *tabernaculum*.

† KEREN, *vertere*, *& verrere*; zie KEREN in de Lijst hier naest, A-S, cerran / cpran & cprran / *vertere*, *convertere*.

KETE, *casa*; en Keten I. CL: *focillare*; zie KEETE hier naest.

KETEL, *cacabus*, *ahenum*, *caldarium*; M-G, katils / A-S, cetil / cetl: w: t: ons, Zout-ketel, *cortina salaria*, *tectum salarium*.

KEVER, † KEFER, *scarabeus*, *bruchus*; A-S, ceafor: w: t: ons, Goud-kever, *cantharis*, *luteo auri colore lucens*; wijders Kever-kin, Kever-bék, *mento*; en Kever-békken I. CL: *mentum æquo longius extendere*.

KLEVEN I. CL: *glutinari*, *adhærere*, *figere*; A-S, cleofan / clifan: w: t: † Kleve, *viscus*, *gluten*; *Germ*: kleb; en A-S, clife / clif-wyrt / *agrimonia*, *lappa*; en w: v: ons † Kleve, † Klever, *hedera*; en † Klevig, Kleverig, *tenex*, *viscosus*; w: t: † Kleveren I. CL: *scandere*.

KREKE, *vorago incurva*, *fossa verticosa*; *crepido*; A-S, crecca / *crepido*.

L.

LENE, LENING (eu), *fulcrum*; A-S, hlininga: w: t: ons Lenen I. CL: (eu), *inclinare*, *incumbere*; A-S, hlinan / hleonan. Dog ons LEENEN I. CL: (ei, ie), *mutuo dare*; A-S, hlænan / lænan / zie bij de VII. Reg.

LEVER, *jecur*; A-S, life re / *Germ*: leber / Angl: liver / Yſl: lifur: w: t: ons Lever-kruid, *hepatica*, *agrimonia*, *hepatorium*; *herba jecoris obstructiones expurgans*.

M.

MEDE, MEE, *mulsum*, *aqua melle mixta*; A-S, medo / meodu; w: t: ons Medig

Wegens onze harde lange EE.

van onze *Dialect* in waerde verschillen zou, zo we niet ook en hadden KETE, *casa*, en KETEN, *focillare*.

L.

M.

MÉÉD, MÉÉ, *rubia*; A-S, mædere: w: t: ons, Méé-krappe, *rubiæ radices com-*

Digitized by Google

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E). *Wegens onze zagte lange* É'É.

dig Bier, *muſtea cereviſia.*

† MEDEN, ook MEEDEN, zie hier naeſt.

MEEL, *farina*; A-S, mele / meletwe / meltwe / meolowe / *farina, ſimilago*; & Yſl: miøl / A-S, mealetwe / *farina, far*; en Yſl: mel / *minutim tundo.*

MEKLENBURG, *Megaloburgum, opp: in Germ:* M-G, mikils AL: michil / mihhil / mikel / A-S, micel / mycel / Kimbr: mikil / *magnus.*

† MEREN, Marren, *retardere*; A-S, meran / *impedire*; zie bij de III. Reg: wegens de E.

N.

NEGEN, *novem*; A-S, nigan / nigen / M-G, & AL: niun / Kimb: niu / Yſl: nyu: en ons Negentien, *novemdecim*; A-S, nigontine.

† NERE, *victus, quæſtus*; ook NEERE †; w: t: ons † Neren, Ge-neren I. CL: *paſcere, nutrire*; & *quæſtum ſectari honeſtè*; ook Ge-neeren; F-TH, neran / *alere*; *minutæ*; en w: v: Mééën, Meeden I. CL: *rubiâ tingere, infectu rubiæ præparare.*

† MEEDEN, ook † MEDEN, † Mieden, † Mieten, *locare, conducere*; waer toe † Meede (ie), *præmium, merces, ſtipendium*; A-S, mœde / & med / mede: zo dat deze tweederhande *Dialect* bij 't Angelſax: al te vinden was: Wijders ons † Medelink, *mercenarius.*

MÉÉR, MÉÉRDER, M-G, maiza / A-S, mœre / mare / mara / *plus, magis, major*; dog MEER, † Mér, *lacus, mare*; M-G, marei en A-S, mere / en AL: mere: zie beiden bij 't Lijſtje van Vergelijking, en 't laetſte bij de III. Reg: weg: de E.

† MEERE, MÉÉR †, *terminus, meta, limes*; A-S, mœra / *limites*; w: v: † Mééren I. CL: *conſtituere limites.*

† MEETE, *crena*; M-G, maitan IV. CL: *concidere*; & afmaitan / *abſcindere*; & bimaitan / *circumcidere*; w: t: ook ons † Meete, *glaſtum*; als een ſoort van Weeg-bladeren bij de Ouden gebruikt om 't lichaem in de kerven mede te beſmeeren, en alzoo lijkteekens in te vrijven: zie *Voſſii Etymol: in voce Glaſtum.*

MEEZE, MÉÉSJE, *parus*; A-S, maſe; w: t: ons, Brand-meeze, *parus ater*; en Kool-meeze, *parus major*; en Pimpel-meeze, *parus minor, & tr: homuncio debilis.*

N.

NEERE, en Neeren †, Ge-neeren, zie hier naeſt bij NERE.

REE-

Digitized by Google

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E). *Wegens onze harde lange* ÉÉ.

alere; A-S, nerian / ge-nerian / *ſolvere*, *ſervare*; & ge-ner / ge-near / *refugium*. Wijders ons Nering, Neering, *alimentum*; *& tr: commercium*; w: t: Neringrijk, †Geneerig, *almus*, *quæſtuoſus*: zo dat hier tweederhande *Dialect* plaets heeft.

NEVE, NEEF, *cognatus*, *nepos*; *& conſanguineus*; A-S, nefa / neofa / *nepos*; en ons, Neven, †Ge-neven, *patrueles*, *conſobrini*; en oulinks †Nevinne, *neptis*; nu Nigte, en †Nifte, A-S, neſene / niſt / *Germ*: neſin.

R.

R.

REEREN, *boare*, *rugire*; *& clamare inſtar cervi cervam appetentis*; Gall: *reer*; A-S, raran / *rugire*, *barrire*, *fremere*.

S.

S.

†SCHREPEL, *macilentus*, *ſtrigoſus*; van †Schrepen *Flandr:*, *radere*; A-S, ſcrepan / *areſcere*; & ſcripen / *auſterus*; & ſcreope / *ſtrigil*, *radula*; & ſcreopan / *ſcabere*.

SEDERT, *ab illo tempore*, *deinde*, *poſt*; A-S, ſiđ / ſiđe / *latus*, *longus*; & ſiđe and ſiđe / *longè latèque*; & ſeoţhţhan / ſiţhţhan / Yſl: ſpdan / *deinde*, *poſt*, *poſtea*; & A-S, ſiţheſt / *noviſſimus*; & Yſl: ſpdre / ſpdſt / *poſterior*, *poſterius*.

†SLEVE, *manica*; A-S, ſlief / ſlife / ſlpf / ſlef / ſlpfa / *brachiale*, *manica*.

†SMERE, SMEER, *adeps*, *&c.* zie hier naeſt bij SMEEREN.

STEEL, STELE, *ſtipes*, *ſcapus*, *caulis*; A-S, ſtele: w: v: ons †Stelen I. CL: *ſtipitem ſive capulum &c: immittere alicui rei*.

STENEN, *gemere*, *ægras ore ciere voces*; Yſl: ſtpn / *doleo*: dog ons Steenen, *lapideus*; zie bij de VII. Reg: op STÉÉN (ei).

†SLÉÉF, *tudicula*, Potlepel; Yſl: ſlepf / *cochleare*.

SMEEREN, *illinere*, *ungere*; *& tr: popinari*; w: t: ons Sméér, *adeps*, *abdomen*, *unguen*, *ſevum*, *& tr: popinatio*; w: t: ons Sméér-buik, *pantex*, *ventri & abdomini ſerviens*; en Sméér-kalk, *gypſum*, *quo parietes obducuntur*; en Sméér-kruit, *orobanche*; *ſcandulaca*; *herba pingui & molli cauliculo aſſurgens*: en Sméér-maend, *November*; als de Slachtmaend zijnde: en Sméér-wortel, *faba craſſa*, *craſſula*, *telephium*; *q: d: radix unguentaria*. Oulinks evenwel gebruikte men ook de zagte lange E, als †Smere, nu Smeer, *adeps*, *&c.*; met welke *Dialect* overeenkomt het Yſl: ſmpr / *ungo*; en 't A-S, ſmere / ſmeoru / *adeps*, *&c.*; en ſmeran / ſmirian / ſmpr-rian / *ungere*.

Digitized by Google

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E). *Wegens onze ſcharpe lange* ÉÉ.

STRENE, Stránge, Stringe, *vinculum, reſtis, ligamen, lorum, chorda, ligula, laqueus*; Ital: *ſtringa*; A-S, ſtrene/ ſtreng; w: t: ons, Strene, Stránge garens, *orbis filaceus, filorum congeries.*

T.

TEDER, TEER, *tener, exilis, gracilis*; en Tederlijk, *delicatè, teneriter; ex corde, ex animo, intimè*; A-S, tedrian/ *tenereſcere*: Hier toe mooglijk ons Teren I CL: *attenuare, terere, tabeſcere, decoquere, conſumere, & epulari*; en d: t: ons Tere, *conſumptio*; en Teringe, *conſumptio*; & *tabes*; A-S, teorung / *languor*; & teorian/ tirian/ tyrian/ *fatiſcere, deficere*: dog oulinks bij ons ook †Teeder, *tener, &c.*; w: t: mede ons Teeren, *attenuare, conſumere, &c.*; en Verteeren, Vertieren, *conſumere, divendere, &c.*; zie bij de VII. Reg:, zo dat hier tweederleye *Dialect* plaets heeft, hoewel 't Angelſax: voor de zagte E pleit.

TELEN, *gignere, procreare*; & *olim colere agrum*; ook TEELEN: Dog de Rotterdammer gebruikt hier de zagte E: waer mede overeenkomt het A-S, teolan/ tilean/ tiolan/ *procreare, niti*; w: t: ons Teelt, Telinge, *proventus, &c.*; en †Teel-man, *agricola*; A-S, tilia/ tiligea/ *agricola.*

TENEN, *Flandr:, irritare*; ook TRENEN; zie TÉÉN bij de VII. Reg:. A-S, teonan/ *irritare, convitiari*; en teon/ teona/ teone/ *irritatio, calumnia.*

TEPEL, *capitulum mammæ*; A-S, tepeð/ *caput.*

V.

VEDER, VEER, †VERE, *pluma, penna*; Yſl: fiður/ A-S, feðer/ feðer/ fiðer & fyðer ook fœðer/ *penna, ala*; w: v: Vederen I. CL: *plumare*; zie

T.

TEEDER, *tener*; zie hier naeſt bij TEDER.

TEELEN, Téélt, en Teelinge, zie hier naeſt bij TELEN.

TÉÉN, *digitus pedis*; A-S, ta/ Germ: zehen/ zeen.

TEEREN, Verteeren, enz: zie hier naeſt bij TEDER.

†TEEZEN, *carpere, vellere, trahere*; A-S, tœſan.

V.

VÉÉ, †VÉÉCH, *pecus*; ook Vee, Veechdus M-G, faihu/ *opes*; & A-S, feoh/ *pecunia, & pecus*; & feo/ feh/ fea/ *pecunia*; Yſl: fie/ *pecunia.* Het Vee was der

Digitized by Google

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (of E).

zie bij de II. Reg:. Wijders van Veder, *penna*; komt *tranſt*: Veder, Veêr van een Slot, *ſeræ peſſulus*.

VEE, †VEECH, *pecus*; zie hier naeſt bij VÉÉ.

VEEL, VELE, *multum*; en Veler-hande Veler-lei, *multifarius*; M-G, filu / A-S, fela / feola / AL: filu / felo / Germ: viel / *multum*. De Stigtenaer zegt ook VÉÉL, waer mede overeenkomt het A-S, fœla / feala / *multi*, *plures*.

VLEKE, VLEKEN, *Sicambr:*, *papilio*; A-S, flíccerian / *motitare alas*.

W.

†WEDE, *virga*, *vimen*, *ſalix*; Yſl: vídur / *arbor*, *lignum*, *frutex*; w: t: ons †Wede-winde, *hedera*; als windende zig om de boomen en takken: en ons Wederik, *ſalicaria*.

WEEK, WEKE, *hebdomas*; A-S, wic / weoc / wuce; Sax: weke / Angl: weke / Germ: woche / *hebdomas*: en M-G, wiſo / *ordo rerum*, *vicibus ſuis recurrentium*; dog ons Wéék (ei), *mollis*; A-S, wac / wace / zie bij de Kantteek: op WEEK bij de I. Reg:. Voorts ons Wekelijk, *per ſingulas ſeptimanas*; en Goede-weke, *hebdomada ſancta*.

WEER, en WÉÉR, *callus*, *nodus*; zie hier naeſt.

WEER, WERE, F-TH, were / *defenſio*; ons Weer bieden, *reſiſtere*; en A-S, wer / en wœr / *ſepimentum*; w: v: ons Weren, ook Weeren, en †Weiren, AL: of F-TH, weran / A-S, weran / werian / wœran / Ki: veria / *defendere*, *prohibere*; w: t: ons †Weer, Geweer, Yſl: veria / *arma*; en A-S, weredu / *caſtra*. Bij Kiliaen en Staten-Bijbel vind men ook WEEREN, dat de harde lange ÉÉ, aenwijſt, dog

Wegens onze ſcharpe lange ÉÉ.

der Voor-ouderen ſchat en middel van wiſſeling en betaling; dus ook in 't Latijn *pecunia* van *pecus*. Onze harde en onze zagte E hebben beiden hier voorſpraeken bij de Oudheid.

VÉÉL, zie VEEL hier naeſt.

VREEZE, *timor*, *pavor*; w: v: Vreezen I. CL: *timere*, *vereri*; en Bevréést, *timidus*; M-G, fraiſan / *tentare*; Verzoeking baert Vreeze, of komt 'er uit voort: Yſl: freiſting / *tentatio*.

W.

WÉÉ, *væ*; M-G, wai / A-S, wa / wœf AL: we: w: t: ons Hérten-wéé, hért-wéé, *cardialgia*; en †Weehen I. CL: *vagire*; want om beuzelingen maken de Kinderen Wéé-geſchrei: zie ook WEENEN bij de VII. Regel.

†WÉÉG, *paries*, *lutamentum*; A-S, wag / wah /; w: t: ons Wéég-luis, *cimex*; en Wéég-luis-kruid, *Xyris*, *iris agreſtis*, *ſpatula fœtida*; wiens bladen tuſſen de vingeren gewreven zijnde als Wéégluizen ſtinken. Wijders ons Leemen-wéég†, *paries cratitius*; nu Leemen-wand.

WÉÉR, en WEER, A-S, wear / wearre / war / *callus*, *nodus*, *tuber*; w: v: Weeren, Verweeren, en: Weren, *callere*, *calleſcere*.

WÉÉR, †Weir, en Were, *defenſio*; †Weeren, †Weiren, en Weren, *defendere*, &c.; zie ook hier naeſt, als mede bij de VII. Regel.

WEERELD, enz:, *mundus*; zie in de Lyſt hier naeſt, als ook bij de X. Regel.

Digitized by Google

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E). *Wegens onze ſcharpe lange* ÉÉ.

dog bij de Rotterdamſche *Dialect* vind men de zagte; met welk laetſte de meeſte Taelverwanten overeenſtemmen, alleenlijk pleit het A-S, voor beide gevallen; gelijk ook ons † Weiren, Weeren, bij onze VII. Regel te vinden.

WERELD, Wérld, ook Wéérld, en Waereld†, *mundus*, *& olim ſeculum*; A-S, **weoruld / werold** / AL: &F-TH, **werold, weralt / wereld** / *ſeculum*, *& mundus*. Onze algemeene Spreektael pleit voor de harde lange ÉÉ, dog de Verwanten, en de gewoone Schrijftael, zijn voor de zagte.

WEVEL, WEVEL-WORM, *curculio*, *midas*, *ſcarabeus*; A-S, **wefl / wifel**.

WEVEN, *texere*; A-S, **wefan / weofan / weſian**: ons *Præter*: is nu Weefde, ons *Partic*: *Præt*: Geweven; zoo mede A-S, **aweben** / *textus*; wijders Yſl: **eg vef** / *telum texo*; in *Præt*: **oof**: gelijk ook Yſl: **eg vef** / *circumvolvo*; in *Præt*: **vafde**; en in *Partic*: *Præt*: **vafenn** / *implicatus*; ook A-S, **wœfan** / *obvolvere*. Wijders hier toe ons † Weve, *tela*; nu Wébbe, A-S, **web / webbe**: Yſl: **vefur**: en ons Weveldraed, Wevel-garen, *ſubtegmen*, *trama*; A-S, **wefelg / wefta / wift / webtaw**; en ons Wever, *textor*; A-S, **webba**; en ons Wevers-bóóm, *liciatorium*; A-S, **web-beam**: en ons Wevers-ſpoele, *radius textoris*, *pannelium*; A-S, **wefla**: en ons Weeffel, *textura*; A-S, **weofung**. Voorts ons Weefgetouw, *machina textoria*; en Weverye, *textrina*; en ons Af-weven, *pertexere*.

WEZEL, *muſtela*, vulgò *viſela*, *à ſono*; A-S, **weoſule / weſle**.

ZEDE, ZÉÉL,

XI. Regel.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E).

Z.

ZEDE, *mos*; A-S, ſiða; Yſl: ſiður: w: t: ons Zedig, *modeſtus*; A-S, ſiðelice/ *aptè*.

ZEVE, ZEEF, *guſtus diſcerniculum*; A-S, ſefa/ *ſenſus*.

ZEVEN, *ſeptem*; M-G, ſibun/ A-S, ſiofon/ Kimbr: ſiau/ Yſl: ſiø: w: t: ons t'Zeventig, Seventig, *ſeptuaginta*; M-G, ſibuntig/ A-S, ſeofontig.

Wegens onze harde lange ÉÉ.

Z.

ZÉÉL, *funis, reſtis*; AL: ſeil/ ſel; en A-S, ſal/ ſala/ ſale/ *nexus habenæ*; w: t: ons Bind-zéél, *ligamen, vinculum*; en Rae-zéél, *anquina, funis quo ad malum antenna adſtringitur*; en †Zeelen I. CL: *ligare fune*; A-S, geſœld/ *alligatus*; en unſœlan/ *diſſolvere*; en M-G, inſailjan/ *funibus dimittere*.

ZÉÉR, *dolor, ulcus, ſcabies*; A-S, ſar/ Yſl: ſaar: w: t: ons Zéér, Zeerig, *dolens, læſus*; A-S, ſarig/ ſar/ ſœri/ *doloſus, triſtis*, en ons Zéér, Zéérken, *cruſtula ulceris*; en w: v: ons Zéér doen, †Zeeren I. CL: *dolere, dolore afficere*; A-S, ſarian/ ſargian/ *dolere, tædio affici*; wijders ons Be-zeeren I: CL: *lædi, vulnerari*; A-S, beſargian/ *condolere*: Voorts ons Hért-zéér, *angor, dolor mentis*; *& cordis dolor*; en Klein-zeerig, *minimum dolorem magnipendens*.

ZÉÉR, *valdè, perquam*; A-S, ſarlice/ *graviter*.

Beſluit-lijſten wegens de EE (*of* E), *en* ÉÉ.

Vermits de Overigen te min zijn om onder Regelen betrokken te worden, zullen we ijder onder zijne Lijſt hier onder ſchikken.

Wegens de zagte lange EE (*of* E).

A.

†AL-THENEN, *ubique*.

B.

†BEHEN, *flos jovis*.

BEKER, *calix*; Ital: *bichiero*.

BEREN,

Wegens de ſcharpe lange ÉÉ.

A.

B.

BÉÉ, *vox ovium*; w: v: Boeën I. CL: *balare*.

BEENEN,

Digitized by Google

Beſluit-lijſten.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E).

BEREN, *Fland:*, *depſere*, *ſubigere*.

D.

DEGEL, *libes*; en Degel van de Pers, *lamina præli*.

G.

† GE-ZELEN, *confligere*.
† GREVEL, GREVINK †, nu Daſſe, *melis*, *taxus*.

H.

HEDE, *Friſ:*, *Sax:*, bij ons Wérk, *ſtupa*.

K.

KREKEL, *cicada*; van † Kreken nu Kraken, *ſtrepere*; Angl; creke.

L.

M.

MEGER, *Flandr:*, *ſerum lactis*; en Mege, Megel, Megen, *coagulum*; en Megerkruid, *gallium*, *vim coaguli habens*.

N.

NETE, *lens*, *ovum pediculi*.

P.

PEE, PENE, *radix edulis*.
PEZE, *nervus*; w: t: Pezerik, *nervus*, *penis vervecis*; & *taurea*, *ſcutica ex nervo taurino*.

S.

SCHEPEL, *modius*, *modiolus*; *Germ.* ſchef-fel/ *Angl:* ſheppe.
SCHEPEN, *Judex*, vulgò *Scabinus*.

STRE-

Wegens onze ſcharpe lange ÉÉ.

BEENEN, Ver-beenen, *Flandr:*, *vituperare*.

D.

DRÉÉL, *Flandr:*, *concubinus*, *concubina*; w: v: Dreelen I. CL: *palpari*, *blandiri*.

G.

† GREZE, Geuze, Ganze, *anſer*; Angl: geeſe.
† GEEZE, *meretrix*.

H.

HEEPE, *Germ: Sax: Sic: Holl:*, *falx arboraria*.

K.

L.

LÉÉK, *laicus*; Græc: λαικος, *illiteratus*; Germ: lep/ Angl: lap.
LEEME, LEEMER, *beſtiola quadrupes in Norduegia*, *magnitudine ſorici*, *pelle varia*, *per tempeſtates & imbres decidens*, *omniaque virentia depaſcens more locuſtæ*.
LÉÉP, *lippus*, & *tr: vafer*, *aſtutus*; en Leepe Oogen, *oculi fluentes*; w: t: Leepen I. CL: *lippire*.

M.

N.

P.

PÉÉL, Péél-land, *Pæmania*, *Betaſiorum regio in Brab.*

S.

SCHEELE, ook SCHELE, *operculum*, *obturamentum*, *orbis*.
SMEEKEN, † Smeekelen, *blandiri*, *palpare*;

Digitized by Google

Besluit-Lijsten.

Wegens onze zagte lange EE (*of* E).

STREME, *linea, & stria, & radius; & tr: vibex, signum verberis*; bij ons ook Strieme, *vibex*; *Germ:* ſtriem / *Sax:* ſtrpme: en h: t: ons Stremen I. CL: *striare, strias facere.*

STREVEN, *niti, moliri; & olim simul ambulare*; Germ: ſträben / Angl: ſtrive / ſtriſſe.

T.

TEEM, Hooy-teem, *pertica fœnaria.*

TEKE, *ricinus; & lumbricus terrestris*; Angl: tyke.

V.

VEKEN, *repagulum, dyathyrum.*

VELEN, *pati, perferre*; w: t: ons Vervelen, *oneri esse.*

VLETE, VLEET, *rete piscatorium.*

W.

WEDE-, WEED-HÓPPE, *upupa*; Germ: wepdhopff.

WEZEMOT, *plumbum cinereum*; Germ: wepsmuth.

Z.

ZEELT, *tinca, piscis.*

ZEVER-ZAED, ZEWER-ZAED, *sanctolinum, absynthii species.*

ZWELEN het hooy, *versare fœnum furcillis.*

ZWEZERIK, *coleus, testis.*

Wegens onze harde lange ÉÉ.

pare: w: t: ons Af-smeeken, Ontsmeeken, *eblandiri.*

SNÉÉS, *vicenarius.*

T.

V.

W.

WÉÉK, *anas mas.*

WEEZEN, *pupilli*; w: t: ons †Verweezen I. CL: *orbari*: dog ons Wezen, *esse*, en ons Verwezen, *damnatus*, daer de zagte E plaets heeft, zie bij de I. Reg: wegens de E: *Germ:* wäiſe / & wäißling / *Sax:* wepſe / *pupillus.*

Z.

ZÉÉM, *Sic:*, bij ons Barbéél, *mullus.*

ZÉÉM, *mel è pressis favis*; w: t: Zeemen, *melleus*; en Zeemen I. CL: *linere vel imbuere melle*; en bij overdr: Zéém-strijken, *adulari, blandiri*; en Zéém, Zéém-leder, *aluta, pellis mollior, flava, mellea*; w: t: Zéém-touwer, Zéém-bereider, *alutarius.*

ZEEVER, *saliva, oris pituita, oris excrementum*; w: v: Zeeveren I. CL: *salivam facere*; en †Zeever-boezem, Zeeverdoek, *salivarium, tegendo infantis pectore*; en Zeever-wortel, *pyrethrum, herba salivaris.*

ZWÉÉM, ZWEEMER, *Gallinago major.*

Digitized by Google

REGELEN
OF
WAERNEMINGEN,
Wegens de OO (of O), en ÓÓ.

NB. De Spellinge te rekenen volgens 't agtbaerſte gebruik in de 9. *Redewiſſ:* §. VI. en XI. vermeld.

I. Regel; wegens onze lange zagte O (*of* OO).

IN gelijker voege, als bij de I. Regel wegens de E geſchied is, valt hier aen te merken, dat bij de Ongelijkvloeyende *Verba* onze lange O thans niet anders als zagt komt; zo wel daer ze Natuerlijk in *Infin:*, en verder, zig opdoet, als daer ze ingelijft word bij verwiſſeling: uitgenomen ons KOOPEN, LOOPEN, en STOOTEN vereiſchen de harde lange óó.

Van de Natuerlijke en Ingelijfde zullen we elk bijzonder ſpreken.

I. HOOFD-WAERNEMING, wegens de Natuerlijke O of OO.

De Natuerlijke O (*of* OO) *in Infin*: heeft onder de Ongelijkvloeyende Werkwoorden geen plaets dan bij eenige weinigen, als

†DOGEN, nu Deugen, *valere*; oul: ook DOOGEN, A-S, dugan / ons *Præt*: is Dogt, ons *Part:* Gedogt: en aldus verandert onze lange O in een korte in deze gevallen. Wijders hier toe ons †Doged, †Doogd, nu Deugd, *virtus*; A-S, duguth / *virtus*; *& bonus*.

KOMEN, †Kommen, *venire*, *convenire*, *accedere*; *& elim accidere*; M-G, qiman /

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

qiman / gaqiman / AL: coman / cuman / queman / Yſl: en Kimbr: koma / *Angl*: come / *venire*; in *Part:* bij ons Gekomen, M-G, qumans / gaqumans / F-TH, giquoman / A-S, gecomen / gecumen / Yſl: komenn. Deze onze natuerlijke O verwiſſelt wel bij de 1. en 3. *Perſ: Sing*: *Præſ: Indic:* bij inkortinge in een korte zagte O, als Ik Kom, enz.: dog bij 't *Præt*: *Imperf: Indic*: *& Subj*: in een A, als Quam, en Quame. Hier toe ons † Komelijk, *congruens*, *aptus*; en de *Compoſita* Bekomen, *aſſequi*, *& occurrere*; A-S, becuman / *occurrere*, *ingredi*; en ons Bekomen, Verkomen, *revaleſcere*, *in veterem redire ſtatum*; en Wel Bekomen, *prodeſſe*; en Herkomen, *revenire & provenire*; en Op-komen, *evadere*, *prodire*; en Over-komen, *pervenire*, *ſupervenire*, *tolerare*; *convenire*; *& olim vincere*; A-S, acuman / *pervenire*, *attingere*; *& tolerare*.

Mogen (eu), *poſſe*, *valere*, *delectari*; *licere*; oul: ook Magen; dus M-G, magan / F-TH, moghan / mugan / Yſl: meiga / Germ: mögen: Ons *Præt*: *Imperf*: is Mogt, Mogte, M-G, mahta / F-TH, mahta / moghta / Yſl: maatte / Germ: möchte. Ons *Partic: Præt*:, Gemogen eu) en Gemocht, M-G, mahts / Germ: gemöcht. Deze onze Natuerlijke O verkeert in een korte A bij 't *Præſ*: *Indic: in Sing*:, als Ik Mag, en Hij Mag; Wijders hier toe ons Mooglijk, *poſſibile*; *& fortaſſe*; en Mogendheid, Vermogen, *poteſtas*; en Vermogen, *poſſe*, *poteſtatem habere*, *& licere*.

II. HÓÓFD-WAERNEMING, wegens de Ingelijfde O (of OO.

De Ingelijfde lange zagte O (of OO) komt,

(I). Eerſtelijk bij *Verba* die in *Infinit:* op E, aenſlaen, als

Bevolen, *mandatus*; *Partic:* van Bevelen, *mandare*; zie bij de I. Regel wegens de E.

Bewogen, *Partic:*, en Bewoog, *Præt:*, van Bewegen, *movere*, *&c.*; zie bij de I. Reg: weg: de E.

Gebroken, *fractus*, *&c.*; M-G, brukans / F-TH, gibrochan / A-S, gebruten / broten; zijnde 't *Partic*: van Breken, *frangere*, *&c.*; zie bij de I. Reg: weg: de E. En hier toe ons † Broke, nu Breuke, *hernia*, *fractura*, en † Broke, *curvatura*; w: v: † Broken I. CL: *incurvare*, *&c.*; voorts † Brokel, *friabilis*.

† Gedwogen, *lotus*, *abſterſus*; A-S, gethwogen / Yſl: thueigenn / M-G, thwahans / van ons † Dwegen, A-S, thwehan / thweon / M-G, thwahan / *lavare*.

Genomen, *captus*, *ſumptus*; M-G, numans / F-TH, ginoman / A-S, genumen / Yſl: nomenn / *Partic: Præt*: van Nemen, *capere*, *ſumere*; zie *pag.* 214.

Geschoren, *Partic:*, en Schoor, Schoer, *Præt*: *Imperf.* van Scheren, *radere*; *parare*; *arctè extendere*, *&c.*; zie bij de I. Reg: weg: de E: w: t: ook Beſchoren,

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

ſchoren, *præſinitus*; v: Beſcheren, *præſinire*; A-S, ſcoren / *raſus*; en beſcoren / *tonſus*; als mede hier toe ons †Schore, Scheure, *ſciſſura*, *rima*; w: v: †Schoren, Scheuren I. CL: *rumpere*. Tot het oude *Præt*: *Ind*: van Scheren, *arcte extendere*, is betreklijk ons SCHÓÓR, *fulcimen*; w: v: Schooren I. CL: *ſuffulcire*; w: t: Schoore, *ripa*, *alluvies*; en Schóórſtéén, *caminus*; om de onderſchraginge. Sommigen gebruiken ook hier de zagte o, en als dan is 't afgeleid van 't *Præt*: *Subj:*, dus ook A-S, ſcore / *littus*, *ripa*.

GESPROKEN, *locutus*; *Partic*: *Præt*: van Spreken, *loqui*, *&c.*; zie bij de I. Reg: weg: de E; hier toe ons †Sproke, nu Spreuke, *Proverbium*, *dicterium*; en Sprookje, *puerilis fabula*; F-TH, giſprochan / *locutus*.

GESTOKEN, *punctus*, *ſtimulatus*; ook †Geſteken, *Part*: van Steken, *pungere*, *ſtimulare*, *&c.*; zie bij de I. Reg: weg: de E: hier toe ons Beſtoken-, Doorſtoken-werk, *opus machinatum*; van Beſteken, Deur-ſteken, *punctatim præfinire*: Wijders †Stoke, *inſtigatio*; w: v: Stoken, Aen-ſtoken, Toe-ſtoken I. CL: *inſtigare*, *ſtimulare*; en Stoken 't vier, *ſtruere ignem*; en Stoke-brand, *incendiarius*, *& inſtigator*: en Tande-ſtoker, *dentiſcalpium*.

GESTOLEN, *furto ablatus*, *&c.*; *Part:* van Stelen, *furari*, *&c.*; zie bij de I. Reg: weg: de E: A-S, ſtulor / *furtivus*; en A-S, geſtolen / *furtim ſurreptus*.

GEWOGEN, *Partic*: (ook Gewegen†), en WOOG (oe) *Præt*: van Wegen, *librare*, *perpendere*, *&c.*; zie Bewegen bij de I. Reg: weg: de E.

GEWROKEN, *Partic*: en WROOK (ook Wreekte) *Præter*: van Wreken, *ulciſci*; zie bij de I. Reg: weg: de E, M-G, wrukans / *ultus*.

GEZWOREN *Partic:*, en ZWOOR (oe) *Præt:* van Zweren, 1. *jurare*; & 2. *ulcerare*, *dolere*; zie bij de I. Reg: weg: de E.

VERHOLEN ook †GEHOLEN *Partic:*, en VERHOOL ook †HOOL *Præt*: van Verhelen, Helen, *celare*, *occultare*; zie bij de I. Reg: weg: de E. Hier toe ons Hól, †Hole, *cavus*, *caverna*; in *Plur:* Holen: dus ook A-S, hola / hale / F-TH, & Yſl: hola / M-G, hulundi / *caverna*, *ſpecus*; & Yſl: holur / *cavus*; en hier van ons Holen, Uitholen; en Hóllen, Uithóllen, *excavare*; allen I. CL: A-S, holian / *excavare*.

(II.) Ten andere geſchied de inzetting van onze zagte lange o, bij *Verba*, die in *Infin*: of IE of UY tot Wortel-Vocael hebben; en dat in *Præter: Imperf:* en in 't *Præt*: *Particip*: beiden thans eveneens; hoewel oulinks ook bij den *Singul*: van 't *Præt: Imperf*: en te mets ook bij 't *Præt*: *Partic*: de harde lange óó plaets had; gelijk we op 't einde van de *I. Redewiſſ*: §. XII. vermeld hebben. Om nu niet te dwalen onder de Afgeleiden van 't Oude en van het Tegenwoordige, zo zullen we hier de zelfde ordre houden als bij de I. Regel wegens de E.

BEDROOG

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeteriti Indic. in Sing:* op óó.

BEDROOG (1), BEDROGE (2), BEDROGEN (3); van Bedriegen, †Driegen, *fallere, decipere*; F-TH, **bitriugan**/ in *Part*: **bitrogan**. Hier toe bij inkorting ons †Dróg, †Gedróg, nu Bedróg, *impoſtura*; en †**drogener**/ *Sax:*, bij ons Bedrieger, *impoſtor*.

BOOD (1), BODE (2), GEBODEN (3); van Bieden, Aen-bieden, *offerre*; en van Bieden†, Gebieden, *jubere*; M-G, **biudan**/ **anabiudan**/ AL: **keneotan**/ F-TH, **biutan**/ **gibiutan**/ A-S, **beodan**/ **gebeodan**/ *jubere, mandare*; *Kimbr:* **bioda**/ Yſl: **biuda**/ *offerre*; zie derzelver *Præt*: & *Part:* bij 't Lijſtje van Vergelijking. Hier toe ons Gebód, †Gebood, *mandatum*; in *Plur:* als nog Geboden, M-G, **anabuſns**/ A-S, **gebod**; Wijders ons Bode, Dienſtbode, *famulus, & famula*; en Bode, *nuncius, legatus, tabellarius, &c.*; A-S, **boda**: w: t: ons Boden-bróód, Boden-lóón, *munus, quod læta nuntiantibus offertur*: en Boodſchap, †Bode-ſchap, *nuncium*; A-S, **bode**/ en **bod-ſcip**/ & **gebodſcipe**: Wijders ons Verboden, *Plur*: van Verbód, *vetitum*; en Bód, *oblatio pretii, licitatio.*

BÓÓG, *arcus, corona*; A-S, **beage**/, **beah**/ *corona*; w: v: ons †Boogen, †Nederboogen, *incurvare, inclinare*; A-S, **beagian**: en ons †In-boogen I. CL: *arcuare*; F-TH, **bouchnan**/ *innuere nutu, capite flexo.*

BOOG (1), BOGE (2), en GEBOGEN (3); van Buigen, ook †Biegen, *flectere, curvare*; A-S, **bugen**/ Yſl: **bogenn**/ *curvus, flexus*; F-TH, **gibogan**. Hier toe (2) ons Boge, Boog, *arcus, ſertum, corona*; A-S, **boga**/ Yſl: **boge**/ *arcus*; w: v: ons †Bogen I. CL: *flectere, arcuare*; ook Boogen†, zie hier naeſt: wijders hier van ons Bogen I. CL: *jactare, gloriari*; als of 't ware tot roem den krans uithangen; een gebruik bij den pochenden gemeen. Vorders ons, Bogel (eu), *hemicyclus*; *numella, & annulus*; en Bogel-bane, *area, ſphæriſterium*; w: v: ons Bogelen, I. CL: *ludere ſphæra per annulum*; *& etiam arcuare.*

DOOK (1), DOKE (2), GEDOKEN (3); van Duiken, *inclinare ſe, capitis verticem dimittere*; *abſcondere ſe*; *& mergere, immergere.*

†DRÓÓP

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Præterit: Indic: in Sing:* op óó.

†Dróóp, *ſtilla*; w: v: Droopen I. CL: *inſtillare, conſpergere pinguedine ut diſtillet*; w: v: Dróópſel, *liquamen.*

Droop (1), Drope (2), Gedropen (3); van Druipen, A-S, **driopan**/ **drypan**/ *ſtillare.* Hier van (1) ons Droop†, nu Dróp, *ſtilla*; A-S, **dropa**/ **dryppe**; w: v: 't A-S, **dropian**/ I. CL: *ſtillare*; en hier toe ook ons †Dropigheid, Waterzucht, *Hydrops*; en F-TH, **dropfen**/ I. CL: *ſtillare.*

Gebood, enz: zie Bood, in deze Reg.

Ge-nóót, *compos, ſocius, compar*; A-S, **neat**/ *colonus, ſervus, paraſitus*; dus ook, ons Genooten van Vrankrijk, *pares, patricii Franciæ*; en Speel-genóót, Speel-noót, *ſodalis, compar*, en Speel-nóótjes, *paranymphi, & pronubæ*, enz.: wijders hier van ons †Genooten I. CL: *ſimul uti; concubere, coire*; en ons Veennóót, *conſocius.*

Genoot (1), Genote (2), Genoten (3); van Genieten, ook †Nieten, *uti, potiri, fructum capere*; M-G, **niutan**/ **ganiutan**/ A-S, **niotan**/ Yſl: **nioota**: zie derzelver *Præt*: & *Part*: bij 't Lijſtje van Vergelijking.

Goot (1), Gote (2), Gegoten (3); van Gieten, *fundere, effundere*; M-G, **giutan**; F-TH, **giuzzan**/ A-S, **geotan**/ Yſl: **gioosa** & **gioota**: zie bij 't Lijſtje van Vergelijking. Hier toe ons (2) Gote (eu) *canalis, tubus, cloaca, ſcrobs, imbrex, & fuſura*; Yſl: **giota**/ *ſcrobs*; en A-S, **geote**/ *inundatio.* Voorts ons Gotelink, *vas fuſilis, fuſilis bombarda.*

Kloof (1), Klove (2), Gekloven (3); van Kluiven; ook †Knuiven, †Knoof, †Geknoven, *rodere, arrodere, ambedere*; w: v: †Knovel, Knoffel, Knobbel, *nodus oſſis.*

Kloof (1), Klove (2), Gekloven (3); van Klieven, *findere, & rimas agere*; A-S, **cleofan**/ **cliſan**/ F-TH, **klipfon**/ **kliufan**; Yſl: **klipuſa**: zie de *Præt*: & *Part:* bij 't Lijſtje van Vergelijking. Hier toe (2) ons Klove, *rima, fiſſura*; Yſl: **kloſe**/

†Kooze,

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing*: op óó.

†Kooze, *electio*; *& tr*: †Kooze, *pellex*; h: v: Koozen, Lief-koozen I. CL: *fornicari*; *ſed molliore ſenſu, blandiri, adulari*; en M-G, **kausjan** I. CL: *guſtare, tentare, probare, experiri.*

kloſe: w: v: ons Kloven I. CL: *findere.*

Koos en Koor (1), Koze en Kore (2), Gekozen en Gekoren (3); van Kiezen, en †Kieren, *eligere*; M-G, **uskiusan** II. CL: 4. *rejicere*; A-S, **ceoſan** / AL: **kieſen** / F-TH, **kiuſan** / **ciuſan** / Kimbr: **kioſa** / Yſl: **kiooſa** / *eligere*; zie verder bij 't Lijſtje van Vergelijking. Hier toe ons †Koze, Keuze, †Kore, Keure, *electio*; en d: v: †Koren (eu), I. CL: *eligere*; *guſtando, & tentando eligere*; w: t: ons Bekoren I. CL: *tentare, tentatione deducere*; en Bekoringe, *tentatio*; A-S, **coſtian** / *tentare*; & **cyre** / *arbitrium*; & **acoren** / **gecoren** / *electus.*

Kroop (1), Krope (2), Gekropen (3); van Kruipen, *repere*; A-S, **cryppan** / **creopan**; w: t: ons †Kropel (eu), *claudus*; en Kropel-gras, *polygonum.*

†Loochen, *diſſimulatio, negatio, vel quæ ad negationem pertinent*; en d: v: ons Loochenen I. CL: *negare*; M-G, **laugn** / *occultum*; en M-G, **laugnjan** / **galaugnjan** I. CL: *negare*; F-TH, **forlouhnan** / AL: **lougnen** / *negare.*

Loog (1), Loge (2), Gelogen (3); van Liegen, *mentiri*; *& olim differre*; A-S, **leogan** / AL: **liogan** / **liugan** / Yſl: **liuga.** Hier toe ons Logen (eu), *mendacium*; AL: **lugine** / *mendacia*; en A-S, **logan** / *mendaces*; wijders ons †Logen-werk, Schets, *ſcenographia*; als het Verzonnen werk dat tot Voorbeeld verſtrekken zal. Voorts tot Liegen, *differre*, ſchijnt betreklijk ons †Loge, *differentia, diſſidium*; w: v: Oórlog, *Bellum*, in *Pl*: Oórlogen; w: v: Oórlogen, I. CL: *Bellum gerere.*

Look (1), Loke (2), Geloken (3); van †Luiken, *claudere, occludere*; M-G, **lukan** / **galukan** / A-S, **lucan** / **belucan** / AL: **biluchan** / *claudere*; (3) en M-G, **lukans** / **galukans** / A-S, **belocen** / **belogen** / AL: **bilochan** / *clauſus*; dus ook bij ons Ontloken, Opgeloken, *apertus*; *& viribus reſumtis*; en Beloken, *occluſus*; en Beloken van gezigt, *oculis contractis*; en een Verloken Bocht †, *præſepe*: Wijders (2) hier toe ons Loke †, *ſepimentum*; Yſl: **loc** / *operculum*; en A-S, **locc** / **loc** / *clauſura, clauſtrum*; en ons †Loker, *loculamentum, conſervatorium*; w: t: ons †Loken I. CL: *clau-*

†Plóós,

1. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indicat: in Sing:* op óó

claudere. Dog Yſl: liuƙa / *aperire, abſolvere;* A-S, lucan / *abſtrahere, avellere;* en Yſl: lokenn / *apertus;* en A-S, locen / aflocen / *avulſus;* w: t: ons † Loke, Lók, † Lóg, *foramen;* AL: loch / loh; en ons † Lokerig, *foraminoſus;* zo dat ook ons Luiken eertijds van tweederleye Zinbeteekenis ſchijnt geweeſt te hebben.

† ONTPLOKEN *Partic: Præt:* van Ontpluiken †, *explicare, aperire, expandere;* van † Pluiken, *plicare; & claudere;* w: v: † Ploke, *plicatura, clauſura;* en d: v: † Ploken I. CL: *plicare, & claudere.*

† PLÓÓS, *decorticatio;* w: t: het Vlaemſe Plooſchen, I. CL: *decorticare;* en d: v: Plooſche, *ſiliqua.*

PLOOS (1), PLOZE (2), GEPLOZEN (3); van Pluizen, *ſcalpere, carpere, vellere; & olim tergere, mundare, polire;* dus ook Uitgeplozen, *gnaviter examinatus, politus;* van Uitpluizen, *ſedulo expendere.*

RÓÓK, *vapor, fumus;* A-S, reac / *exhalabat;* Yſl: rauƙ / *fumabat;* Germ: rauch / *fumus;* w: v: ons Rooken I. CL: *fumare; & ad fumum ſiccare;* w: t: ons Wijróók, *thus, incenſum;* F-TH, wih-rauh / -rouh.

ROOK (1), ROKE (2), GEROKEN (3); van Ruiken, en Rieken, *olfacere, olere;* A-S, reocan / *ſuffire, fumare;* Yſl: riuƙa / rauƙ / rokenn / *fumare.* Hier toe ons (1) Rook †, Reuk, *odor;* en *tranſl:* † Rook, Roek †, *fumus;* A-S, rec / Yſl: reikur / *Sax:* rok: welker beider zin begrepen is in ons † Rook-, Reuk-werk, *ſuffimen, Thymiama.*

SCHÓÓF, SCHOOVE, *faſcis ſegetum, merges;* A-S, ſceaf / w: t: ons Schóóf-land, *ager, qui ultra decimas ſextum etiam manipulum tribuit;* en w: v: Schooven I. CL: *colligere in faſciculos;* w: t: ons Schoover-zeil, *velum magnum;* vermits in bundel-laegjes opgeſchoven werdende.

SCHOOF (1), SCHOVE (2), GESCHOVEN (3); van Schuiven, *protrudere lineatim, loco movere, pellere;* A-S, ſceofan / ſcufan / & aſcufan / *agere, detrudere, abigere;* in *Præt:* ſceaf & ſcof / *in Præt: Part:* ſcofen / ſcufen. Hier toe ons † Schoverlink, *calopodia ferrata;* om de Schuif-beweging in 't Schaets-rijden: en ons Verſchoven-link, *homo rejectus, contemptus, à plurimis repulſus.*

† SCHÓÓL, † SCHOOLE, nu

SCHOOL (1), SCHOLE (2), GESCHOLEN (3); van Schui-

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praterit: Indic: in Sing:* op óó. nu Ovengaffel, *infurnibulum*; als waer mede 't geknede deeg in den Oven word weggeſtoken.

Schuilen, *latitare & tr: dormitare*; w: t: ons Schole, School, *cœtus, congregatio ſingularis; ſecreta congreſſio*; A-S, ſceole / *cœtus magnus*: w: v: ons Scholen I. CL: *congredi, congregari, convenire*; en of ons Schole, *ſchola, gymnaſium*, A-S, ſcol / ſcole / & ſcolu / hier van, of van 't Latijnſch ontleent is, ſtaet twijffelagtig.

Schóót, *gremium*; als met een kleed beſchoten: M-G, skauts / *fimbria*; Yſl: skaut / *peplum, finus*; A-S, ſceate / *veſtis, linteum, læna*; w: t: Schóót-kléed, *caſtula*; en Schóóts-vél, *ſuccinctorium pelliceum*. Wijders Schóót van 't Zeil, *pes veli*; w: t: Schóót-vieren, *laxare pedem veli*; & *tr: remittere, concedere.*

Schoot (1), Schote (2), Geschoten (3); van Schieten, *emittere telum, globum, lapidem*; & *tr: ſcomma in aliquem projicere*; en Schieten, Op-ſchieten, *exurgere, ſubitò ſurgere*; & *germinare*; en Schieten, In-ſchieten, *immittere*; en Af-ſchieten, *delabi, ruere*; en Beſchieten, *jaculis vel globis impetere*; & *accreſcere, procedere*; & *circumdare, ſepire*; en Verſchieten, *ejaculari*; *mutare locum*; *erogare*; & *conſternari*; enz: A-S, ſcytan / ſceotan / *ſagittare, percurrere*; *ruere, præcipitare*; & A-S, ſcoten / *emiſſus, lanceatus*. Hier toe (1) ons Schoot (eu), *jaculatio*, & *tr: ſcomma, cavillum*; en (2) Schote, Schót, Scheute, *jaculum, projectura, miſſile*; A-S, ſcotu / *jacula, ſagittæ*; Yſl: skutull / *miſſile telum*. Wijders ons † Schote, Scheute, *ſurculus, ramus, talea*; w: t: Schotig, Scheutig, *ſurculoſus, procerus*; & *tr: ſubito ſurgens, promptus*; en een Vierſchotig man, *homo procerus & quadratus*. Vorder ons Voorſchoot, *præcinctorium*; A-S, ſcyte / ſceote / *ſindon, veſtis*; en ons † Overſchote (eu), *tradux, rumpus, propago vitis ab arbore in arborem producta*: Nog ook ons † Schote, Schót, *laxamentum rei tenſæ*; w: t: Schót geven, *laxare, remittere, concedere, cedere.*

Slóóp, Overslóóp, *ſuperindumentum, amiculum, ſuper-*

Sloop (1), Slope (2), Gesloken (3); van Sluiken, *repente & latenter ingerere merces, cenſum defraudare*; w: t: ons † Sloke, Slok, *gula, rumen*; als Schielijk inzwelgende: w: t: † Slokerig, Slokkerig, *guloſus.*

Sloop (1), Slope (2), Gesloken (3): van Sluipen, *tectè ſuggredi, prorepere tacitè*; w: t: (2)

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op óó.

ſuperpelliceum; w: v: Sloopen, Ontſloopen I. CL: *deglubere*, *deſtruere*; als Een Schip Sloopen, *navem abrumpere*, *deſtruere*.

Slóót, *foſſa*, *paluſtris*; als tot affluitinge van Huis, Hof, Land, en Vee.

Slope, Slóp, *latibulum*; en Slope, Sloop, *tegmen pulvinaris*; F-TH, geſlopħan / *ereptus*.

Sloot (1), Slote (2), Gesloten (3); van Sluiten, *claudere*, *ſerare*, & *tr: convenire*; w: v: (2) †Slote, Slót, *arx*, *caſtellum*, in *plur:* Sloten: Yſl: ſlot / *arx*; en †Slote, Slót, *ſera*, *clauſtrum ferreum*, in *plur*: Sloten: w: t: ons Slote-maker, *faber ſerarius*; en ons †Slotel (eu), *clavis*, &c. w: t: Slotel-bloemen, *verbaſculum*, *primula veris*; als Ontſluiters van de Lente: F-TH, biſlozan / biſlozzan / *clauſus*; wijders ons Slót, *concluſio rei*; waer van 't meervoud niet in gebruik is.

Snoof (1), Snove (2), Gesnoven (3), van Snuiven, *naribus ſpirare*, *follicare*; w: t: (2) †Snove, Snof, Snuf, *ſingultus*, *perceptio odoratus*; & *Rheuma*, &c.; *Germ:* ſchnuff / *Sax:* ſchnove / A-S, ſnofel / *mucus*, *flegma*, *rheuma*.

Snoot (1), Snote (2), Gesnoten (3); van Snuiten, *emungere nares*; *mungere*; & *tr: verſutè palpari*, *emungere pecuniis*; w: t: ons †Snote, nu Snót, *mucus*, *gravedo*; A-S, ſnote / geſnote / *Germ:* ſchnuder / Angl: ſnotte; w: t: ook het Vlaemſche Snoter, Snoteringe, *rheuma*.

Spoog (1), Spoge (2), Gespogen (3); van Spuigen, *ſpuere*; A-S, ſpƿan: w: t: ons †Spoge, Spóg, Uitſpoogſel, *ſaliva*, *ſputum*; ook oulinks Spuge; w: v: 't Vlaemſche Spogen I. CL: en ons Spugen I. CL: *emittere ſputum*.

Spoot (1), Spote (2), Gespoten (3); van Spuiten, *exſpuere*; w: v: †Spoot, Spót, *Flandr:*, *macula*, *nævus*; en d: v: Spótten, *Flandr:*, *aſpergere maculis*; thans bij ons *tropicè*, Spót, *luſus*, *ludibrium*; en Spótten I. CL: *ludibrio habere*.

†Tóóg,

Sproot

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op óó.

SPROOT (1), SPROTE (2), GESPROTEN (3); van Spruiten, *exſurgere, germinare, pullulare, fruticare*; A-S, ſprutan / ſpreotan: w: t: ons † Sprote, † Sprót, *pullus, germen*; A-S, ſprote / *ſarmenta*; w: t: ook ons Sprót, *apua infumata*; *halecis pullus ut quidam putant.*

STOOF (1), STOVE (2), GESTOVEN (3); van Stuiven, *ſternere, pulverem ſpargere, excitare*; *& olim pronum jacere*; w: t: Stove †, *projectura*; w: v: † Stoven I. CL: *proſternere*; en w: t: een † Stovende Kote, of een Koot die Stoof ligt, *talus pronus*; als wordende bij dit Jongens-ſpel betragt, dat in 't uitwerpen de Kote Stoof, dat is, met den ſcherpen rug boven en met de neus als in 't Stof kome te leggen. Wijders ons Stove, *hypocauſtum*; A-S, ſtofa / *balneum*; *Germ*: ſtub / *Sax*: ſtaue / Gall: *eſtuve*; Ital: *ſtufa*, Hiſp: *eſtufa*; Angl: ſtuw / ſtew / ſtewe / *balneum, hypocauſtum*; en Yſl: ſtoo / *focus*; gelijk ook bij ons Stove, Stoof, *æthranon, ſedile pedes fovens*; want door middel van verwarmingen maekt men vogtige ſtoffen droog, en tot ſtuivinge bequaem; en dus ook van Stove, *hypocauſtum*, vulgò *ſtuba*, Bad-ſtove, *balneum*, komt Stoven I. CL: *fovere*; *& vaporare, & ſuffire*; Voorts bij inkrimpinge hier toe ons Stóf, *pulvis*, M G, ſtubjus / als ſtuivende om de droog- en ligt-heid: w: t: Stóf-regen, *pluvia tenuis*, hebbende dropkens zo klein als Stof: en Stóffe, Stóf, *materia*; *id ex quo aliquid fit*; als beſtaende uit een verzameling van Stofjes, of van deeltjes nog kleinder dan ſtofjes.

† TÓÓG, BETÓÓG, VERTÓÓG, *ductus, demonſtratio*; w: v: Toogen, Betoogen, Vertoogen, *oſtendere, demonſtrare*; en *tranſl*: Toogen, Tooyen, Optooyen, *adornare*; als om te vertoonen. Wijders 't Geldr: Tooger, *digitus index.*

TOOG (1), TOGE (2), GETOGEN (3); van † Teigen, *trahere, tendere, vergere, & proficiſci*; M-G, tiuhan / tauh / tuhans & tauhans / A-S, teon / teah / getogen / *ducere, trahere* w: t: (1) ons † Toog, *contr*: Tóg †, *ductor*; w: t: ons Hértoog, Hértóg, *dux*, in *plur*: Hértogen, A-S, toga / F-TH, herizohin, *dux*. Wijders Toge, Toog, Teuge, *hauſtus*; en Toge, Toog, *tractus, linea curva, arcuata, & arcus*; w: v: † Togen I. CL:

Lóós,

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op óó.

trahere; Yſl: **toga**: w: t: ons Togel (eu), *habena*, *retinaculum*; w: v: †Togelen, Teugelen I. CL: *frænare*, *refrænare*; en Toger, Toger-garen, Viſſchers trek-net, *ſagena*; en Toog-, Teugnagel, Trek-nagel, *cuncolus*. Voorts (3) Betotogen, Betrokken van aengezigt, *frons vel facies contracta*, *oculis concavis*; en Opgetogen, *educatus*, *nutritus*; F-TH, **gizogan**: en Geen Onvertogen woord, *nullum verbum immodeſtum*.

VERDROOT (1), VERDROTE (2), en VERDROTEN (3); van Verdrieten, *tædere*, *moleſtum eſſe*; M-G, **uſ-thriutan** II. CL: in *Præt*: **uſ-thraut**/ in *Part*: **uſ-thrutans**; A-S, **athreotan**/ in *Præt*: **athreat**/ in *Part*: **athroten**/ **athruten**/ *moleſtum eſſe*, *faſtidire*; & A-S, **athrpt**/ **thrpt**/ *tædet*; w: t: ons †Verdrotig, nu Verdrietig, Verdrietſaem, *tædioſus*; A-S, **athrotſum**.

Lóós, *expers*, *ſolutus*, *vacuus*, *inanis*; M-G, Kimbr:, en Yſl: **laus**/ A-S, **leas**/ dog AL: **los**/ **loes**: w: v: ons †Loozen I. CL: *perdere*, *amittere*; en Verwaer-loozen, *negligere*; en w: t: ons Haven-lóós, *inops*, *incultus*; A-S, **hæfen-leas**/ *inops*; dus ook M-G, **akrana-laus**/ *fructuum expers*; dog AL: **hulpilos**/ *inops*; dus ook bij ons Looze Térwe, *triticum inane*; en Looze Bloeme, *flos ſterilis*; en Looze neut, *nux vitioſa*; en De Looze van 't Zitkuſſen, *pulvini pars adverſa*, *ſive rudis*, *omni ornatu vacua*. Wijders bij ons †Lóós, *falſus ſub ſpecie pulchra*, A-S, **leaſe**/ **leas**/ **geleas**/ *falſus*

VERLOOR en †VERLOOS (1), VERLORE en †VERLOZE (2), VERLOREN en †VERLOZEN (3); van Verliezen, †Verliezen, en ook †Liezen, en †Lieren, *perdere*, *damnum accipere*, *amittere*; M-G, **liuſan**/ **fraliuſan**/ II. CL: in *Præt*: **laus**/ in *Part*: **luſans**; en F-TH, **forliuſan**/ AL: **forlioſan**/ A-S, **forlpſan**/ **forleoran**/ & **leoſan**/ *perdere*; en A-S, **forloren**/ *perditus*. Tot ons *Præt*: *Subj*: van Liezen† is betreklijk ons †Loze, Lós, *ſolutus*, *liber*, *vacuus*; & *tr*: *inconſtans*; w: t: Lós-böl, Lós-hóófd, *homo inconſtans*; en w: v: Lozen I. CL: *dimittere*, *laxare*; en Lóſſen, *ſolvere*, *redimere*, *laxare*, *exonerare*; A-S, **loeſan**/ **loſian**/ **lpſan**/ AL: **loſen**/ **arloſen**/ Kimbr: **leiſa**/ *ſolvere*; w: t: †Lozig, Leuzig†, *remiſſus*, *piger*, *ignavus*; als ledig en zonder arbeid: en †Loze, Leuze, *jocus*; als, 't is om de Leuze, *per jocum eſt*, als zonder ernſt en om niets: wijders Loze, Loos, Leuze, *teſſera militaris*, *ſymbolum*, *ſignum agendi*; als waer op men vrij en Los mag toegaen. Tot ons *Præt*: *Subj*: van †Lieren behoort ons Lore, Leure, *damnum*, *amiſſio*; A-S, **lore**/ **lpre**: dus bij ons, te Loor of te

I. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeterit: Indic: in Sing:* op óó.

falsus; leaſian / *mentiri*; & leaſo-lecan / *ſimulare*; & leas-ſpel / *fabulæ*; & leaſes ſpelles talu / *conſtellatio*, *ut re verâ fabulis conſiſtens*; dus bij ons, Een loozen glimp aen de zaken geven, *ſpecie concinnâ*, *quanquam falſa*, *res obumbrare*; en *tranſl:* bij ons Lóós, *aſtutus*; als ſchrander om zijne ſchade te verhoeden en den valſchen ſchijn te ontdekken, of om van dien zig te bedienen: Voorts van Lóós, *expers*, *ſolutus*, komt ook †Loozen I. CL: *ſolvere*, *laxare*; M-G, lauſjan / I. CL: w: v: ons Looze, *pulmo*; als geſtadig in- en uit-loozende.

te Leur raken, *diſperdi*, *perire*; als tot niet loopende; en, te Leure of Lore ſtellen *fruſtrare*; als door ydele en valſche hope ymand ophouden tot deszelfs ſchade. Wijders Lore, Leure, Lorre, *res futilis*, *inanis*; *merx frivola*; als zonder deugd of waerde: w: v: †Loren, †Leuren I. CL: *venales ferre merces frivolas*; en †Loren, †Loeren I. CL: *imponere alicui*, *fraudare aliquem*, *merce ſcilicet frivola &c.* w: v: †Lorer, †Leurer, *frivolarius*, *impoſtor*; gelijk ook †Lore, Lorre, Leure en Leur, *nugæ*; w: v: †Loren I. CL: *corptim & ignavè aliquid facere*; als met Leuren zig ophoudende: Voorts tot Loren, *fraudare*, heeft opzigt ons Lorendrayen, Lorrendrayen I. CL: *lucri cauſa mentiri nomen*, *patriam*, *merces*, enz.

Vlood (1), Vlode (2), Gevloden (3); van Vlieden, *fugere*; AL: fliohan / F-TH, fliuhan / Yſl: flua / *Kimbr:* ſipa.

Vloog (1), Vloge (2), Gevlogen (3); van Vliegen, *volare*; F-TH, fliugan / A-S, fleogan / Yſl: fliuga / Germ: fliegen: zie bij 't Lijſtje van Vergelijking: w: t: (2) †Vloge, †Vleuge, Vlugt, *volatus*, *volatura*: w: t: †Vlogel, Vleugel, *ala*; *Germ:* flugel / *Sax:* flogel: w: v: ons †Vlogelen, Vleugelen I. CL: *conſtringere alas*; & *tranſl: manus poſt terga connectere.*

Vloot (1), Vlote (2); Gevloten (3), van Vlieten, *fluere*, *manare*; F-TH, fliezan / AL: vliezan / Yſl: fliuota / A-S, fleotan: w: t: (2) ons †Vlote, Vlót, *ratis*, *ſcedia*, *&c.*, in *Plur:* Vloten: en d: v: Vlótten I. CL: *fluctuare*; wijders †Vlote, róóm, *cremor lactis*; als boven op drijvende; A-S, flete / *cremor lactis*; w: t: Vlotemélk, *Sax:* Flote-mélk, *lac ſine cremore*; & *lac*

†Zóóg,

Digitized by Google

I. Regel; wegens onze doffe lange O (*of* OO).

Van 't Verouderde *Praeter: Indic; in Sing:* op óó.

gelatum; w: v: Vloten I. CL: *cremorem lactis adimere*; Voorts Vlote, Vlootje, Vleute, *labrum minimæ profunditatis*; allen opzigt hebbende op het drijven en Vlieten. Vorders Vlote, Vloot, *classis*, *navium multitudo*, A-S, flota: gelijk ook A-S, flotan / floteran / *fluctuare*; & flotman / *nauta*; & F-TH, floz / *fluxus*; & Yſl: flot / *liquamen*. Voorts ons (3) Vervloten Róóm, *cremor lactis*.

Vroor en Vroos (1), Vrore en Vroze (2), Gevroren en Gevrozen (3); van Vriezen, en †Vrieren, *olim algere*, *nunc gelare*; A-S, frysan / in *Part*: gefroren / en Yſl: frioosa / in *Præt*: fraus / in *Part*: frosenn.

Zood (1), Zode (2), Gezoden (3); van Zieden, *bullire*; *fervere*; *elixare*; *aquâ coquere*; A-S, seothan / aseothan / in *Part*: gesoden / soden / asoden; en Yſl: sioda / in *Præt*: saud / in *Part*: sodenn; w: t: ons Zode (oe, en eu), *ebullitio*, & *tr*: *ardor & fervor stomachi*; & *portio piscium aquâ coquendarum*; & *tr*: *acervulus rerum diversarum*; Yſl: sod / *jusculum*.

†Zóóg, *succus lacteus*; en d: v: Zoogen I. CL: *lactare*; F-TH, sougan; w: t: ons Zoogelink, *puer lactens*; en Zóógsel, *succus lacteus*.

Zoog (1), Zoge (2), Gezogen (3); van Zuigen, *sugere*, *lingere*, *sorbere*; F-TH, siugan / A-S, sugan / Yſl: suga: w: t: ons, Zóg, Zoge (eu, en oe), *sus*, *porca*; A-S, suga: als vrugtbaer van Zóg om vele jongen te voeden: en ook bij inkortinge Zóg, *succus lacteus*.

†Zóóp, *haustus*; Yſl: saup / *sorbillum*.

Zoop (1), Zope (2), Gezopen (3); van Zuipen, *sorbere*, *potare*; A-S, supan / sypan / F-TH, siufan / Yſl: siupa / in *Præt*: saup / in *Part*: sopenn: w: t: ons (2) Zope, *haustus*, *ecligma*; Yſl: sope: en ons Zope†, *jus*; bij verscherpinge en inkortinge Sóp, *jus*, *liquamen*, *sorbillum*; w: v: Sóppen I. CL: *insuctare*, &c.

II. Re-

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze zagte of doffe lange O (*of* OO).

Eerſtelijk, gelijkerwijs de Dubbelſtaertige *Verba*, die op de E *accenteren*, geen harde lange ÉÉ onderworpen zijn, als bij de II. Regel wegens de EE vermeld is, zo behooren ook de genen, die op O aenſlaen, onder de zagte lange O; uitgenomen NOODIGEN, LOOCHENEN, ONTLOOVEREN, TOOVEREN.

Ten anderen worden of wierden meeſt alle die *Verba* in de Uitſpraek en in 't ſchrijven ook gebruikt met EU of OE in ſteê van o (alzoo die klanken genoegſaem van eenerleyen oorſpronk bij ons zijn, als afdalende uit de *Præter: Imperf: Subj*: van Werkwoorden, die op UY of IE in *Infin*: den klemtoon geven, waer van vele voorbeelden bij de voorgaende I. Regel te vinden zijn); gelijk ook doorgaends, overal waer EU of OE bij ons het zelfde doet of deed als o, onze lange o dan dof of zagt komt.

Welke tweederhande Aenmerkingen, vermits dikmaels op een zelfde woord betreklijk, wij hier in eene Regel beſluiten, en de woorden tot de eene en de andere gehoorig, hier onder zullen voegen.

BAJONE (oe), *Bajona opp: Hiſp.*
BEKOZELEN (eu), *ſordibus maculare.*
BETONIE (eu), *betonica.*
†BETOTEREN (eu), *animo turbare.*
BLODE (eu), *formidoloſus*; dog bij Kiliaen en bij den Rotterd: ook BLOODE, waer mede overeenſtemt het Yſl: blaudur / *fœmineus, timidus.*
†Bo, Beu, *ſatur.*
†Bo, Boe, *cucullus lugubris oculos faciemque obſtruens*; w: t: ons Kijke-boe, *luſus puerilis, in quo alicujus oculi, manu linteove &c. obtecti, ſubitò infantis in gratiam deteguntur:*
†BODEL, †Beudel, nu *contr*: Beul, *carnifex.*
BOGEL (eu), *hemicyclus*; w: v: Bogelen (eu) I. CL: *arcuare, &c.*; zie bij ons Boog in de I. Regel.
BOKEL, Boekel, *nodulus, umbo*, Gall: *boucle.*
†BOKEN, Beuken, *tundere*; w: t: Bokeler †, Beukelaer, *ancile, clypeus.*
BOOTSEREN (oe) *deformare*; van Bootſe †, Boetſe †, *adumbratio geſtuum, picturæ, &c.*; w: t: ons Nae-bootſen, *geſti-*

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

geſticulari, *adumbrare*. De Rotterdammer gebruikt hier ook de ſcharpe óó.

†BOREN, Beuren I. CL: *levare*.

BOTER (eu) en Botter, *butyrum*; A-S, **butere**: w: v: ons Boteren I. CL: *butyro condire*; *& butyrum conficere*, enz.

†BROKE, Breuke, *fractura*, *&c.*; zie GEBROKEN bij de I. Regel wegens de o.

BROOS (eu†) en Brós, *fragilis*; w: t: ook †Brozelen (eu) I. CL: *in minutas frangere micas*; en Brozeme†, *bolus*, *fruſtulum*; w: v: Brozemen I. CL: *minutè frangere*; de Rotterdammer zegt ook BRÓÓSCH.

DOGEN (eu), *valere*, enz:; zie bij de I. Regel wegens de o.

†DONEN (eu), *tonare*, *&c.*; v: †Done, Deune, *tonus*, *modulus*, *&c.*; A-S, **dununge**/ *crepitus*.

DOOR (eu), *per*; M-G, **thairh**/ A-S, **thorh** & **thurh**/ F-TH, **thuruh**.

†DOOR, DORE†, en Deure, *janua*, *oſtium*; A-S, **dur**/ AL: **duru**/ Kimbr: **tre**/ Yſl: **dyr**/ dog M-G, **daur**.

DORENE, DOORNE (eu†), *ſpina*, *fibula*; AL: **dorn**/ **thorn**/ A-S, **thorn**/ **thyrn**/ Yſl: **thyrn**/ F-TH, **thorn**: dog M-G, **thaurnus**/ h: t: ons Doorne (eu), *acicula fibulæ*; en Meidoorn, Hagedooren, *oxyacantha*.

†DRONEN, Dreunen, *contremere*.

†FOLIE, foelie, *flos nucis muſcatæ*.

GEBOORTE (eu†), *nativitas*; F-TH, **giburta**/ A-S, **borennyſſe**: dog M-G, **gabaurtha**. Wijders ons GEBOREN, *natus*, *geſtatus*; F-TH, **giboran**/ **giburan**/ & **geboran**, A-S, **geboren** & **boren**/ Yſl: **borenn**; dog M-G, **baurans**/ **gabaurans**.

†GEHOGEN, Geheugen, *commemorare*; M-G, **gahugjan** I. CL: *cogitare*, *putare*; A-S, **hogan**/ **hogian**/ *conſiderare*; van ons †Hoge, Heuge, *mens*, *ſenſus*; zie verder bij deze Regel.

†GEPOPEL, †Popel, 't Gepeupel, *populus*, *plebs*, Gall: *peuple*.

GEWOONTE (eu), *conſuetudo*; A-S, **wuna**/ **gewuna**; van ons †Gewonen I. CL: *aſſueſcere*, *conſueſcere*; A-S, **gewunian**: komende van ons †Woon, Gewoon, *ſuetus*; waer toe ons Wonen (eu), *olim manere*, *nunc habitare*, *manſionem habere*; AS, **wunian**; F-TH, **wunan**/ *manere*. Dog Kiliaen zet WOONEN en GEWOONEN, dat niet alleen met de oudheid maer ook met de Rotterdamſche *Dialect* verſchilt: zie ook WONEN bij deze Reg.

†GOBELEN (eu†), *vomere*, *eructare*.

GOCHELEN (ui), *dexteritate quadam decipere*; van †Gochel, *ludicrum celeritate fallens*; van †Góch, *celer*; w: t: ook mooglijk het oude woord GOGRAEVE, *judex pedaneus*, *qui plano pede judicat*, *neque tribunal habet*; als eene die bij de oude Saxen gekoren wierd, om op den zelfden dag van 't gepleegde Leed ſchielijk en op ſtaende voet te oordeelen.

†GOOM, †Goem, *cuſtodia*, *cura*; zie verder de VII. Regel bij †GOMEN.

†GORE, Geur, *odor*, *nidor*.

GOTE, Geute, *canalis*, *tubus*, *&c.*; zie Goot bij de I. Regel wegens de o.

†Gooze, Goeze, Geuze, *anſer*; A-S, **gos**/ **goſe**/ *anſer*. Bij *Kiliaen* vind men ook GOOSE.

GRONINGEN (†oe, en eu) *Groninga*, *Friſ*: *urbs*.

†GROPE, Groepe, *ſulcus*, *fovea*; A-S, **groepe**/ *latrina*.

†HODE (eu), *celox*, *navis vectoria*.

†HOGE (eu), *delectatio*, *& olim mens*, *ſenſus*; w: t: ons Hoog-tijd (eu), *dies ſolennis*, *lætus*; gelijk ook †Verhogen, Verheugen, ook †Hogen, †Heugen I. CL:

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

I CL: *lætari*; en van †Hoge (eu), *mens, ſenſus*, komt †Gehogen, Geheugen, *meminiſci*, hier voor gemeld.

†Hogel, Heugel, *climacter.*

Holen (eu†), Uitholen I. CL: *excavare, perforare*; A-S, holian: zie ons Verholen bij de I. Regel, op pag: 268.

Honig, Honing (eu), *mel*; F-TH, honig / A-S, hunig / hunige: w: v: ons Honigen (eu) I. CL: *condire melle*; in *Præt: Partic:* Gehonigt, *mellitus.*

Horen, *cornu, cochlea, materia cornea, & angulus*; A-S, horn / *Kimbr:* hornid; A-S, hozn / hprn; *Germ: Dan: & Angl:* horn. Dog M-G, haurn: waer mede overeenkomt ons †Hooren, *cornu.* Wijders hier toe ons Gehorent, *cornutus*; *Præt: Part:* van †Horenen *cornua gerere*; & *Flandr: canere cornu*; M-G, haurnjan / *tuba canere.*

†Hovel, Heuvel, *collis, monticulus*; A-S, hou / *mons*; en ons †Hovel (oe), *Gibbus, tumor*; A-S, hofer: w: v: ons Hovelen, Heuvelen I. CL: *extuberare, excreſcere in collem.*

†Hovel (oe), *Sicambr:*, bij ons Schave, *Dolabra*; *Germ:* hoble.

Jode, Jood (eu), *Judæus.*

Joken, Jeuken, *prurire*; *Germ:* jucken. En *tranſl:* bij ons, Na iet Jokerig zijn, *avidè aliquid impetere.*

†Klomen, †Verklomen, Verkleumen, *rigeſcere.*

†Klonen (eu), *tundere*; w: v: ons, Klonte, *maſſa, gleba*; A-S, clyne / *maſſa*; & clynegan / *pulſare.*

†Kloteren (eu), *tuditare*; w: t: ons Kloter-boek, Kloter-papier, *adverſaria, -orum*; en Klotergeld, *pecunia minutula*; en Kloter-melk, *lac coagulatum*; en Kloter†, Kleuter, *puella nugatrix, futilis.*

Knokel (eu) Knókkel, *condylus, nodus membri*; A-S, cnucl; van 't verouderde Knoken, *pulſare*; A-S, cnocian / cnucian: w: t: ons †Knoke, *nodus in arbore, tuber, callus, talus, os oſſis*; en van ons Knokel komt Knokelen I. CL: *pulſare nodis digitorum, & tr: indecenter tractare manibus.*

Knoteren (eu), *garrire, minurizare, & murmurare*; w: toe Knoterken, *ligurinus, garrulæ aviculæ genus.*

†Knozen, Kneuzen, *quaſſare, frangere*; A-S, cnyſan / *percutere.*

Kogel (oe), *globus*; w: v: Kogelen (oe) I. CL: *globos projicere.*

Koken (eu†), *coquere*; w: t: †Koken, Keuken, *coquina*; A-S, cocc / cocnunga: w: v: ons †Kokelen (eu), *nutrire ſive fovere culinâ*; en w: t: Verkoken, *decoquere.*

Koning (eu), *Rex*; F-TH, kuning / cuning / AL: kunic / kuning / A-S, cyng / cynig / cyning; w: t: ons Konink-rijk, *regnum*; A-S, cyne-ric / cynedom: Yſl: kongur / *Rex*; en bij ons Koen, *audax, animoſus.*

†Kore, Keur, en †Koze, Keuze, *electio*; en Koren (eu), en Be-koren zie bij Koos, Koor in de I. Reg.

†Koorde, †Koerde, *bibulcus.*

†Kotel, Keutel, *pilula ſtercoraria.*

Koteren (eu), *fodicare*; van †Koter, *inſtrumentum ad fodicandum*; dus Tande-Koter, *dentiſcalpium*; en Koter-ſtok, *rutabulum.*

Kovel, Keuvel, *cucullus, capitium*; A-S, cufle.

†Koze (eu), zie †Kore (eu), bij deze, en Koos, Koor bij de voorgaende Regel.

†Kozel, †Keuzel, *turbo, trochus*; w: v: Kozelen, Keuzelen I. CL: *ludere globulis, nucibus, &c*; & *tranſl: fabulari.*

†Kroken, Kreuken, *plicare, curvare, ruga-*

II. Regel; wegens onze doffe lange O (*of* OO).

rugare, &c.; van †Kroke, Kreuke, *plicatura, ruga, &c.*; w: t: 'ons Kroken, Verkroken, *quaſſare.*

†KRONEN, Kreunen, *gemere.*

†KROPEL, Kreupel, *claudus*; zie ons KROOP bij de voorgaende Regel.

†KROZEN, Kroezen, *potitare.*

†LOCHENE (oe), *flamma*; Yſl: **loge**/ *flamma*; & **logande** / *flammans*; & A-S, **lege**/ *flamma.*

LOGEN (eu), *mendacium*; w: t: Gietlogen, *pſeudocheus*; zie ons LOOG bij de voorgaende Reg.

†LOKE (eu), *ſepimentum*; zie bij ons LOOK, onder de voorg: Reg.

LOON, Loen, *comitatus Loſſenſis vel Loënſis, in Diocæſ: Leodienſi.*

LOYER, Loeyer, *contr:* †LOOR, †Loer, *coriarius.*

LORE, Leure, Lorre, enz: zie bij ons VERLOOR onder de voorgaende Regel.

†LOTEREN, Leuteren, *morari, differre*; *& tranſl: fallere*; *& vacillare, & olim provocare ad judicem.*

LOVEN, †Loeven, Leuven, *Lovanium, opp: Brabantiæ.*

LOVESTEIN (oe), *Loveſtanium, arx in Hollandia.*

LOZE (eu), *ſymbolum, &c.*; ook LOOZE; zie bij ons VERLOOR onder de voorg: Reg:; zo mede †Lozig (eu), *remiſſus, &c.*

†MOKEN, Meuken†, *modiolus.*

MOLEN, Meulen, *mola*; A-S, **mylen**/ **myln**/ AL: **mulen**: Hier toe ons Molenaer, *molitor*; en Ban-molen, *mola publica, inter terminos juriſdictionis*, enz.

†MOOR, Moer, *palus bituminoſa*; *& cœnum paluſtre*; A-S, **mere**/ *palus*; & Yſl: **moor** / *loca terræ muſcoſa*; w: t: ons †Moor-aſch, Moeraſch, *palus.*

†MOOR-, Moer-bezien, *mora*; A-S, **mur-mur-berian**: dus ook Moer-beziebóóm, *morus*; A-S, **mur-beam**/**mor-beam**: w: t: mede ons Morellen, Moerellen, *ceraſa actia*; als hebbende donkerrood ſap, aen dat van de Moerbezien gelijk.

†MOZELEN, †Meuzelen, †BEMOZELEN, Bemeuzelen I. CL: *maculare luto, aut ſordibus*; van †Mozel (eu), *macula*; van †Mozen, Bemozen I. CL: *luto inquinare*; van †Moze, *lutum, cœnum platearum*; *& olim palus*; *& tranſl:* Moze, *lavatrina, coquinæ fuſorium:* w: t: Moze-janken, *perditè amare*; *ad lavatrinæ foramen gannire*; en Mozemeyer, *præfectus plateis luto purgandis.*

†NOYEN, †Noeyen, *officere, moleſtum eſſe*: w: t: †Vernoyen (oe), *tædere*; & †Nooize, *Flandr., nocumentum*; hier toe 't Franſche *Nuire, & ennuier.*

†NOLE, †Noele, nu Wafel, *laganum.*

†NOOST, Noeſt, *nodus in arbore.*

NORENBERG (eu), *Segodunum, Noriberga, Germ: opp.*

NOOT (eu), *nux.*

†NOZE, nu Neuze, *naſus*; A-S, **neoſu**/ **neſe**/ **noſe**/ Yſl: **nøs**/ *Angl:* **noſe.**

†OOD, †Oed, *vacuus, incultus*; nu Óód, gelijk ook Yſl: **audur** / *vacuus*; w: t: ons Oód-moed, *humilitas*; F-TH, **ôdmuota**/ A-S, **ead-mod** & **eaþ-mod**/ *humilis.*

OOFT (oe †), *Poma, fructus arborum.* F-TH, **ouez**/ *fructus.*

OPENEN I. CL: *aperire*; A-S, **openian**; F-TH, **opphenan**/ **offenan**: van ons Open, *apertus, pandus*; A-S, **open**/ FTH, **offan.**

OVER (oe†), *trans, ultra, &c.*; w: v: Veroveren I. CL: *exſuperare, vincere*; w: t: ook Overſte, *Præfectus*; en Overheid, *Magiſtratus*; en Overig, *reliquus*;

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze doffe lange O (*of* OO).

quus; M-G, ufar / ufaro / A-S, ofer / AL, en F-TH, ubar / ouir & oba / Kimbr: ofur / *Germ*: uber / *Sax: & Angl*: auer / *ſuper, trans.*

†OVER, nu Oever, *littus, acta, ripa*; A-S, ofer.

†POLE, Peule, *folliculus ſeminis*; w: v: †Polen I. CL: *decorticare*; w: t: †Pole, †Poluwe, Peuluwe, *cervical*; A-S, pple / pile.

†POLEN (oe), *excavare.*

POPELEN, Poppelen I. CL: *tremere*; van †Popel, Gepopel, *tremulus, murmur.*

†POTEREN, Peuteren I. CL: *fodicare*; w: t: †Verpoteren, Verpeuteren, *offendere.*

†PROOTS, Preuts, *faſtoſus, ſuperbus*; Gall: *preux*; A-S, prut / prpt / *ſuperbus*; & prutian / *ſuperbire.*

†PROTELEN, Preutelen, *murmurare*; & *bullire cum murmure*; van †Protel, †Preutel, *murmur*; & *turba, & congeries.*

†RODEN (eu), Royen†, *curſitare, catulire*, Gall: *roder*; van †Rode, Reude, *canis mas.*

†RODEN (oe), Royen (oe) I. CL: *radio ſive virgâ tentare dolii capacitatem*; van †Rode, Roede, *virga, &c.*; *Germ*: rute / *Sax*: rode / *Angl*: rodde / en Yſl: roda / *cauda.*

†Roden (oe), Royen (oe), Uitroden (oe) Uitroyen (oe) I. CL: *extirpare, delere, expungere*; en *tranſl*: †Royen, †Roeyen, Roeden, *jacere, impellere*; w: t: Oproyen, *impellere.*

†ROKE, REUK, en †GEROKE (eu), *odor*; zie bij ons ROOK onder de voorgaende Regel.

ROKELEN, *Flandr*:, *rutabulo proruere*; van Rokel, Rokel-ſtok, *rutabulum.*

†RÖMER, Roemer, *calix vitreus*; bij *Kiliaen* ook ROOMER.

†ROTELEN, Reutelen I. CL: *grunnire, murmurare, &c.*; van †Rotel, Reutel, *grunnitus, &c.*; & *tr: crepitaculum, & proboſcis elephanti.*

ROVE, ROOF (oe), *cruſta, tegmen*; A-S, hrof / rof / roſe / *culmen, tegmen*; zie ook bij de VII. Regel.

†ROZEL, Reuzel, *arvina*; A-S, rpſel / rpſl / *pinguedo.*

†SCHORE (eu), *ruptura, rima*, w: v: †Schoren, Scheuren, *rumpere, & rumpi*; w: t: ook Donderſchore (eu), *fulgur, vis tonitrui*; & M-G, ſkura / A-S, ſcur / *imber, nimbus*; zie verder bij ons GESCHOREN onder de voorgaende Regel.

SCHOTE (eu), *projectura, &c.*; & d: v: Schotig (eu); zie bij ons SCHOOT onder de vorige Regel.

SCHOTELEN I. CL: *patinis indere cibum*; van Schotel, Schottel, *patina, ſcutella*; A-S, ſcutel / ſcuttel / *Germ*: ſchuſſel: zie ook bij de volgende III. Regel.

SCHROMEN (eu), *timeſcere, abhorrere*; bij *Kiliaen* ook SCHROOMEN.

†SLONEN (eu), *frondare, putare arbores.*

SLOREN, Sleuren, *trahere, verrere*; w: t: †Sloor, Sleur, *tractus, & conſuetudo*; bij *Kiliaen* ook SLOOREN; w: t: mede †Sloorig, †Sloordig, †Slordig, *ſordidus*; *q: d: humo protractus*, en Sloore, Sloorken, *ſordida ancilla, ſerva vilis*; en Sloore, Sloor-koole, *braſſica cumana, braſſica vulgaris ſativa foliis extenſis*; A-S, ſlarian / *braſſicæ genns.*

†SLOTEL, Sleutel, *clavis*; zie bij ons SLOOT, onder de I. Regel.

SLOVE, SLOOF, Sleuve, *rima, canaliculus.*

SMOREN (eu), *fumare, vaporare*; & *extinguere, ſuffocare*, A-S, ſmoran; van †Smoor, †Smeur, *vapor, fumus*; bij *Kiliaen* ook SMOOREN.

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze doffe lange O (*of* OO).

†SNOVELEN, Sneuvelen I. CL. *deficere, labi.*

†SOREN, Seuren, *prævaricari, male quidquam administrare, & fallere*; A-S, ſeortwan/ *insidiari.*

SPOOK (oe), *spectrum*, bij *Kil*: ook Spooke: hier van ons Spoken (oe) I. CL: *larvarum ludibria proferre.*

†SPOREN, Speuren, †Besporen, Bespeuren I. CL: *calcare, investigare*; v: Spoor, Spore (eu†), *calcar, vestigium*; w: t: ook Ridder-spore, *cuminum silvestre, flos calcaris*; A-S, en F-TH, ſpor/ Yſl: ſpør/ *vestigium*; en A-S, ſpora/ ſpur/ *calcar*; Yſl: ſpøre.

SPORIE, Speurie, *lathyris, spergula*; Gall: *espurge.*

†SPROKE, Spreuke, en Sprookje (eu): zie bij ons GESPROKEN onder de voorgaende Regel.

†STONEN, nu Steunen, *niti.*

STOREN (eu), *turbare, perturbare*; A-S, ſtyran / dog *Kiliaen* en Staten Bijbel hebben ook STOOREN, dat de harde óó aenduid; waer mede overeenkomt het M-G, andſtaurran / *fremere in aliquid.*

†STROOM (oe†) dog nu STRÓÓM; *tractus aquæ*; A-S, ſtream / *item*; en d: v: ons Stroomen I. CL: *fluctuare*; A-S, ſtreamian.

TOGE (eu), *hauſtus*; en TOGEL (eu), *frænum, habena*; w: v: ook Togelen (eu) I. CL: zie bij ons TOOG onder de vorige Regel: w: t: ook ons Halstogel (eu): *lorum.*

TOKELEN, Tokkelen I. CL: *trudere jocando*; v: †Tokel; en dat van †Token, *trudere, arietari.*

†TOTEREN, Toeteren, en TOTEN, Toeten I. CL: *buccinare*; van Tote (oe), *tutulus, cornu*; & *extremitas instar cornu*, & *transl: rostrum*; & *papilla*; & *cucullus*: w: t: ons Fontein-tote, *siphunculus.*

†TROBEL, Troebel, *tumultus*, Gall: *trouble.*

†TROREN, Treuren, *mœrere.*

†TROOSTEN (oe†), *hortari*; zie ook bij bij de VII. Regel.

VERBODEMEN I. CL: *fundum reficere*; & *in alterum transferre fundum*; *contr:* VER-BÔMEN; van Bodem *contr*: Boôm; *fundus*; A-S, botm/ *Germ:* bodem/ *Angl:* bottome; w: t: ook Bodemerye, *fœnus nauticum, fundo navis superstiti obligatus*; dog Verboomen, *solvere vectigal portitori*, van BÓÓM, *arbor*, & *tr: portus repagulum, quo loco adsignatur vectigal*, heeft de harde lange óó.

†VERKLOMEN (eu), zie †KLOMEN bij deze Regel.

†VERBOREN, nu Verbeuren, *incidere in mulctam*; w: t: †Verboorte, Verbeurte, *mulcta.*

VERKOPEREN I. CL: *ærare, tegere ære*; van Koper, *cuprum, æs*; dog Kooper; *emptor*, vereist de harde lange óó.

VERPOTEREN (eu) zie POTEREN alhier.

†VLOGEL, Vleugel, *ala*; en daer van †Vlogelen, Vleugelen I. CL: zie bij ons VLOOG, onder de vorige Regel.

VOGEL (eu), *avis*; M-G; fulgs/ *Kimbr:* Yſl: & Dan: fugl; A-S, fugel/ fugol/ fugl/ fugle/ AL: en F-TH, fogal/ fugal; *Germ:* & *Sax:* vogel. Hier van ons Vogelen (eu) I. CL: *aucupari*; A-S, fugelan: w: t: ons Gevogelte (eu), *volucris.*

†VOLEN, Veulen, *pullus equinus*; A-S, fola/ fole/ AL: vole; dog M-G, fula / *pullus asinæ*; en Kimbr: fole/ *equus.*

VOOR (eu), *ante, præ*; F-TH, fora/ furi/ fuori; A-S, for/ fore: dog M-G,

Digitized by Google

II. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

M-G, **faur**/ **faura**.

VROOM (†OE), *gnavus*, *ſtrenuus*, *probus*, *frugi*, *bonus*; *pius*; A-S, **freom**/ **frome**/ **from**/ *fortis*, *ſtrenuus*; Yſl: **froomur**/ *probus*; waer van ons †Vromen I CL: *invaleſcere*, *prodeſſe*; A-S, **freomian**/ **fromian**/ & **fremian**/ **framian**.: en d: t: ons †Vrome, *fructus*, *uſufructus*.

WONEN (eu), *manſionem habere*, *& olim manere*; F-TH, **wonan**/ *manere*; en A-S, **wunian**/ **wunigan**/ *habitare*; tot de oude Zinbeteekenis behoort ons †Woon, Gewoon (eu) *ſuetus*, en Gewoonte (eu), *conſuetudo*; A-S, **wuna**; als een blijvend gebruik zijnde: tot de hédendaegſe beteekenis behoort ons Woon, Woning, en Woon-ſtede (eu), *habitatio*, *habitaculum*; als een vaſte verblijfplaets zijnde; A-S, **wunſtede**/ **wununng**/ *manſio*, *mora*; *Kiliaen* heeft ook WOONEN; dat met de Oudheid, met de Rotterd: uitſpraek, en met onze EU ſtrijd.

ZODE (oe, en eu†), *ebullitio*, *&c.*; zie bij ons ZOOD, onder de vorige Regel.

ZOGE (eu), *ſus*, *porca*; zie bij ZOOG, onder de vorige Regel.

ZOLUWEN (eu) I. CL: *Flandr: maſulare* Gall:, *ſouiller*; Angl: **ſoile**; A-S, **ſelan**/ *maculare*.

ZOMER (eu), A-S, **ſumer**/ **ſumera**/ Yſl: **ſumar**/ *æſtas*; w: v: ons Opzomeren I. CL: *æſtivare*.

ZONE, ZOON (eu), *filius*; M-G, **ſunus**; A-S, **ſuna**/ **ſune**/ **ſunu**: F-TH, **ſun**/ AL: **ſun**/ Kimbr: **ſon**; Yſl: **ſonur**.

†ZORE (eu), *ulcus*, *dolor*, *angor*; A-S, **ſar**/ Yſl: **ſaar**: w: v: †Zoren (eu), *ulcerare*, *dolere*, *angere*; A-S, **ſorgian**/ **ſargian**/ *dolere*, *triſtari*; dog M-G, **ſaurgan** I. CL: *dolere*, *triſtari*; waer toe ons †Zorig (eu), *moleſtus*, *moroſus*, *anxius*, *curioſus*; A-S, **ſarig**/ *triſtis*; w: v: †Zorige *contr:* Zorge, *angor animi*, *cura*; A-S, **ſorge**/ *cura*, *dolor*; w: v: ons Zorgen I. CL: *curare*; M-G, **ſaurjan**/ A-S, **ſorgian**/ oulinks bij ons ook ZOOREN, *dolere*; waer mede 't M-G, overeenkomt.

III. Regel; wegens onze doffe lange O (*of* OO).

Het gene in de III. Regel wegens de E vermeld ſtaet, is in gelijke waerde betreklijk op onze zagte lange O: dus dan, alwaer de korte O, bij verbuiginge of afleidinge tot een lange overgaet (als GÓD, GODEN), of waer de lange O mede ingekort gebruikt word (als BOTER, BOTTER), aldaer valt doorgaends die lange O zagt of dof van geluid: als

BELOVEN, oul: ook LOVEN†, *promittere*; Verloven, *devovere*; waer van Belófte, †Lófte, *promiſſio*; w: t: ook Bruidlóft, *nuptiæ*. Van gelijke natuer is ons Verlo-

Digitized by Google

III. Regel; wegens onze doffe lange O (*of* OO).

Verloven, Ver-óór-loven, *permittere*; en Verlóf, Oórlóf, *permiſſio, conſenſus*; en Loven, *æſtimare*; en Lóf, *æſtimatio mercium*; dus, te Lóf en te Bód, *indicante uno & licitante altero*; F-TH, **geluvi** / *conſenſus*; en A-S, **lyfan** / *concedere*. Dog ook F-TH, **brutlouſti** / *nuptiæ*; en A-S, **leaſe** / *venia*; gelijk mede ons GELOOVEN, *credere*, alwaer de oo hard komt, tot *Subſt*: heeft Gelóóf, *fides*, niet Gelóf.

BLOZE, Blós, *rubor, purpuriſſum*; w: v: Blozen I. CL: *erubere genis*; en Bloſem, Blóſſem, *flos*; A-S, **bloſan** / *flos*.

† BOOSTE, Boſtel, Boſte†, *ſiliqua*, Gall: *boiſte*; w: v: † Booſten I. CL: *glabere*.

BOTER, Botter, *butyrum*; zie ook de II. Reg: wegens de o.

BROOSCH, Broſch, *fragilis*; zie ook de II. Reg: wegens de o.

† DOOF, Dof, *ſubſurdus, abſque vigore*; dog zie verder ons Dóóf, *ſurdus*; bij de VII. Reg.

DOOM, † Dom, Domp, *vapor*; w: t: Domen, Dompen, *vaporare*; dog de Maeſlander en Vlaming gebruikt hier ook de harde lange óó, en dus ook bij *Kiliaen*, DOOMEN *Flandr:*, *vaporare*.

DOORNIK, † Dornik, *Turnacum, opp: Flandriæ*.

DORENE, DOORNE, † Dorn, *ſpina*; zie ook bij de II. Regel weg: de o.

† DOTEN, en VERDOTEN, Dotten, Dutten, *delirare*; *deſipere*; Gall: *radoter*.

† DROOP, Dróp, *ſtilla*; zie bij de I. Regel weg: de o.

EL-HOREN, Elhórn, *ſambucus*.

GEBODEN *Plur*: van Gebód, *mandatum*; zie ons BOOD bij I. Regel: dus ook Verboden *Plur:* van Verbód, *vetitum*.

GODEN *Plur*: van Gód, *Deus*; *in caſu obliq*: ook GODE, M-G, **Goth** / in *Plur*: **Guda**: dus ook bij ons Godes Huis, *Templum*; M-G, **Gud-hus** / A-S, **Godes hus**; en A-S, **God** / *Deus*, en **Gyden** / *Dea*, en **Gydena** / *Deæ*, bij ons Godinne, *Dea:* zo mede, F-TH, **Got** / *Deus*; en **fora Gote** / *apud Deum*; en oulinks bij ons † Gode-man, *mendicus*; als om Godswille brood biddende. Wijders h: v: ons Vergoden I. CL: *referre inter Deos*.

† GROVE, Gróf, *craſſus, rudis, ſpiſſus, impolitus*; dus ook een Grove Stem, *vox gravis*; en van Grove komt ons Vergroven I. CL: *condenſare, conſpiſſare*.

HERTOGEN *Plur*: van Hértóg, † Hértoog, *Dux*; zie bij ons TOOG, onder de I. Regel.

HOLEN *Plur*: van Hól, *caverna*; zie bij ons VERHOLEN onder de I. Regel.

† HOOP-MAN, nu Hóp-man, *præfectus multitudini*; van 't oude Hoop, A-S, **hyppe** / **heop** / *multitudo, acervus*; nu bij ons Hóóp gelijk mede A-S, **heape** / *cœtus, cumulus*.

HOREN, † Hórn, *cornu, cochlea*; *materia cornea*; & *angulus*; AL: **horn** / A-S, **horn** / **hyrn** / *Kimbr*: **hornid** / Yſl: **hørn** / *Germ*: **horn** / *Angl*: **horne** / *cornu*; dog M-G, **haurn** / *cornu*, & *ſiliqua*; en d: v: 't M-G, **haurnjan** I. CL: *tuba tanere*; gelijk ook eertijds bij ons † HOOREN, *cornu*. Tot ons tegenwoordige behoort Horenpergament, *membrana vitulina pellucida*; zijnde doorſchijnend als het Horen, *materia cornea*; voorts Horendrager, *cornutus*, & *tr: adulteræ maritus*; en de verdere *Compoſita*: zie ook HOREN bij de vorige Regel.

HOVEN *Plur*: van Hóf, † HOVE, *villa, hortus, aula, ſubdiale*, & *olim fundus*; in-

III. Regel; wegens de doffe lange O (*of* OO).

in caſu obl: ook nog Hove: A-S, hofe/ *domus*; w: v: Hoven I. CL:, als Ymand †Hoven en Huizen, *domo ſive hoſpitio aliquem excipere*; en †Hoven, Hof houden, *aulico more ſplendidè vivere*; en †Hoven, *colere hortum*. Tot het tweede Hoven behoort ons Hovelink, *aulicus*; en Hoveſch (eu) *contr*: Heuſch, en Hofſch, en Hoflijk, *urbanus* Gall: *courtois*. Tot het laetſte, ons Hovenier, *hortulanus*; w: v: Hovenieren I. CL: *colere hortum*. Hier toe mede alle de plaetſen en Steden uit Hof, Hove ontleent, als Dietenhoven, enz.

Knokel (eu) Knókkel; en d: v: Knokelen, Knókkelen I. CL: zie bij de vorige Regel.

†Knoop, Knóppe, *nodus*, nu Knóóp, zie bij de VII. Reg.

Koken, *coquere*; en Kók, *coquus*; en Koken (eu), *coquina*, enz: zie onder de vorige Regel.

Koortse, Kortſe, *febris*.

Kopen-haven, Kóppen-haven, *Hafnia, Daniæ metropolis*.

Koren, †Kórne, *frumentum, granum*; A-S & AL: corn/ F-TH, korn/ *granum*; Yſl: kørn/ *fruges*; & kornamule/ *os vel mentum hordeaceum*; dog M-G, kaurno/ *fruges, frumentum, granum*.

†Kote, Kót, *cavum, latibulum, caſa, tugurium*; Yſl: køt/ *prædiolum*; A-S, & *Angl*: cote/ *caſa*; hier toe Hondskote, Honds-kót, *pagus Flandriæ Occidentalis Hondſchota, Pleumoſiorum urbs*.

†Loke, Lók, *foramen*; zie bij Look, onder de I. Regel.

†Loke, Lók, *floccus*; A-S, locca/ loc/ locca.

Lore (eu), Lorre; w: v: Loren I. CL: zie bij Verloor onder de I. Regel.

Loten *Plur*: van Lót, *ſors*; en d: t: Loten I. CL: *ſortiri*; A-S, hlotan/ *ſortiri*; en A-S, hlot/ lot/ & M-G, hlauts/ *ſors*; en Yſl: hlioota/ *ſortiri*; in *Præt*: hlaut.

Loten *Plur*: van Lót, *talea*; ook †Loote, en in *Plur*: Looten, A-S, fortlloten/ *incurvus*; en Yſl: laut/ *incurvabam*; & F-TH, thaz middel-lothe/ *ſurculus medius*.

†Loven, *promittere*; en Loven, *æſtimare*, enz: zie bij Beloven bij deze Reg.

Loven, *laudare*; A-S, lofian/ lofan/ AL: lobon/ F-TH, loben/ Yſl: lofa; en bij ons †Love, Lóf, *laus*; A-S, lof/ lofe.

Lozen, Lóſſen, van Loze, Lós, zie bij Verloor onder de I. Regel.

†Moor, Morre, *ſcropha*; w: t: Morren I. CL: *grunnire, murmurare*; en Bemoren I. CL: en Bemorſen, *maculare luto*; den Zwijnen is 't eigen te knorren, en in den drek zig te wentelen.

†Oor, en †Or, *præpoſitivum, Magnus, primus, excellens*; A-S, or & ord/ *Germ*: uhr/ *initium, principium*; dog bij den Rotterd: Oór, gelijk ook M-G, aur/ *principium*; h: t: ons Oórſpronk, †Orſpronk, enz: zie verder bij de VII. Regel.

Oord, †Ord, *ſitus, locus*; *extremitas, ora*.

Oórlogen I. CL: *bellum gerere*; van Oórlóg, Oórloge, *bellum*, in *Plur*: Oór-logen; zie bij ons Loog bij de I. Regel.

Oórloven, Ver-oorloven, *permittere*; en Oórlóf, *permiſſio, venia*; zie bij Beloven bij deze Regel.

†Oven, †Ofen, Offen, *Buda, Pannoniæ inferioris urbs*.

Poorter, †Pórter, *civis*; v: Poorte, *porta*.

Prevoost, †Prevoſt, *præpoſitus*.

Roken *Plur*: van †Rók, †Roke, *cuniculus*;

Digitized by Google

III. Regel; wegens onze doffe lange O (*of* OO).

mulus, *ſtrues fœni*; dog A-S, hreac.

ROOTTE, Rótte, *foſſa in qua linum macerátur*; en Rootten, Rótten het Vlaſch, *macerare linum*, *ut cortex computreſcat*.

† ROTE, Rót, *turma*, *cœtus*; w: v: Rótten I. CL: *coire in unum*; en ons halfbaſtaerd † Conrote, *congregatio*.

SCHOTEL, Schottel, *ſcutella*, *catinus*, *patina*; en d: v: Schotelen I. CL: en Schottelen I. CL: *patinis indere cibum*; A-S, ſcutel / ſcuttel / *catinus*; zie ook bij de vorige II. Regel.

† SLOKE, Slok, *gula*, *rumen*; w: v: Slokken I. CL: *glutire*; zie onder de I. Regel bij ons SLOOK.

SLOPEN *Plur:* van † Slope, nu Slóp, *latibulum*; zie bij ons SLOOP onder de I. Reg.

† SLOSE, † Slodſe, *crepida*.

SLOTEN *Plur*: van Slót, † Slote, *arx*, *caſtellum*, *ſera*, enz:; zie onder de I. Regel bij Sloot.

† SOME, Somme, *Somona*; *Fluv*: *Gall*: *Belgicæ*.

† STROOP, Stróp, *nodus*, *laquear*; A-S, ſtrop; bij ons ook † STRÓÓP; w: v: † Stropen, Stróppen, en † Stroopen, *nodare*, *nectere*, *conſtringere*; en † Stropen, en Stroopen, *deglubere*, & *tr*: *ſpoliare*, *exuere*; de Rotterdammer zegt Stroopen.

† STROTE, nu Strót, *jugulus*; Ital: *ſtrozza*; Angl: trote / throate / A-S, throt / throtu.

TOKELEN, Tokkelen I. CL: *trudere per jocum*; zie mede bij de vorige Regel.

† TOORT, † Tort, † Torde, *merda*, A-S, tord.

TOREN, † Tórne, *ira*; A-S, torn / *ira*; w: t: ons Toornig, † Tórnig, *iracundus*; A-S, tornig.

TOREN, † Torre, † Torne, *turris*; A-S, tor / torra / en Yſl: turn.

VLOTE, Vlót, en daer van Vloten I. CL: enz: zie bij ons VLOOT onder de I. Regel.

VOOGD, † Vogd, *tutor*, *gubernator*; AL: vogt / voget / w: t: ons Voogdije, † Vogdije, *tutela*; *juriſdictio*; *præfectura*; *Germ*: vogthey & voethey: wijders ons Bevoogden, † Bevogden I. CL: *tutorem pupillo conſtituere*.

VOORD, Vord, VOORT, Vort, *ultra*, *ulterius*; & *ſtatim*, *confeſtim*; & *perge*; w: t: ons Regte-voord, *hoc tempore*, *noſtro ſeculo*; en Voord-aen, Voortaen, *poſthac*; en Voorder; Vórder, *ulterius*; A-S, furthor / forther; w: v: ons Voorderen, Vórderen, Bevoorderen, Bevórderen, en Vervoorderen, Vervórderen, *proficere*, *promovere*; en Voorderen, Vórderen, Afvórderen, *exigere*; en zig Ver-voorderen, *audere*; allen I. CL: A-S, fyrthrian / *fulcire*, *promovere*.

VORE, † Vorre, *ſulcus*; w: v: ons Voren, *ſulcare*; en w: t: ons Eindelvore, *verſura*; A-S, furh / fyrh / *ſulcus*, *occa*; en hier toe ons Voren, *alburnus*, *piſcis*; mooglijk om de Vorenſtrepen op 't lijf.

VROOM (oe†), † Vrome, † Vrom, *gnavus*, *probus*, &c.; en d: v: † Vromen I. CL: zie bij de vorige Regel: w: t: ook ons Vervromen I. CL: *augeri vigore*, *virtute*, *animo*.

ZOGE (eu), Zóg, *ſus*, *porca*; en Zóg, *ſuscus lacteus*; zie bij ons ZOOG onder de I. Regel.

ZORE, Zor, *aridus*; w: t: Zore, *halec fumatum*; en w: v: Zoren I. CL: *areſcere*, *marceſcere*. De Maes-lander zegt ook ZÓÓR, en Zooren; welke beide *Dialecten* in 't Angel-Saxiſch zig ook opdoen; dus A-S, aſeorian / & ſearian / *areſcere*; en ſearan / *ſiccare*, *inurere*; hier van komt het Franſche *Eſſorer*.

IV. Re-

Digitized by Google

IV. Regel; wegens onze zagte lange (O *of* OO).

De Baſtaerd-woorden of Baſtaerd-gelijkenden, welken in 't Latijn of Franſch (al na ze ontleent zijn) op O of U, en bij ons op de lange O den Klemtoon ontfangen, hebben die O zagt:

ALOZE, *Aloſa, piſcis genus.*
BAJONE (oe), *Bajona, opp: Hiſp.*
BETONIE (eu), *betonica.*
BOLONIE, *Bolonia, opp: Gall: tog:*; als mede BOLONIE *contr:* BOÔNE (eu), *Bolonia, Geſſoriacum, navale Morinorum.*
BORAS, *ſantra*, vulgò *Borax.*
CALCEDONIE, *Calcedonia.*
CASSIDONIE-STÉEN, *Carchedonius*; *& onyx.*
CELIDONIE, *Chelidonia herba.*
CEREMONIE, *Ceremonia.*
CEROTE, *cerotum.*
CIBORIE, *ciborium.*
COBLENTS, *Confluentes*; aen den Samenloop van Moezel en Rijn gelegen.
COLEN (eu), *Colonia agrippina.*
CONSTANTINOPELEN, *Conſtantinopolis.*
CRACOVIE, Cracow, *Cracovia.*
DEVOTIE, *Religio*, Gall: *Devotion*; & Gall: *Devote*, Lat: *pius*; van 't Latijnſche *devotus*; als of 't ware, aen Gode toegeheiligt door gelofte.
DOLE, *Dola, opp: in Burgundia.*
DOZE, *doſis*; *Græc:* δοσις.
EUROPE, *Europa, Græc:* ἐυρώπη.
FOLI, *folium.*
GASCONIE, *Gaſconia.*
GEPOPEL (eu), *populus, plebs*, Gall: *peuple*; zie ook bij de II. Regel.
GIOLE, *caveola*, Gall: *geole.*
GLORIE, *Gloria*; *candor, flamma*; en d: v: Glorien, Gloren I. CL: *candeſcere & flammulis recreare.*
HISTORIE, en *contr:* † STORIE, *Hiſtoria*, Gr: ἱστορία.
HOROLOGIE, *Horologium.*
INTERROGATORIE, *Interrogatorium.*
JOOST, *Juſtus, nomen propr.*
IVOOR, *ebur*, Gall: *ivoire.*
KAMIZOOL, Gall: *camiſole.*
KAROTE, *paſtinaca*, vulgò, *carota*, Gall: *carotte.*
KOKEN, *coquere*; en Koken (eu), *coquina*; zie bij de II. Regel.
KOOR, *Chorus*, Græc: χορός; w: t: Koorkappe, *trabea ſacra*, enz.
KOORDE, *chorda*, Græc: χορδή, & Gall: *corde.*
KOPER, *cuprum*; dog KOOPER, *emptor*, vereiſt de harde óó: zie bij de VII. Reg: A-S, cypper / *cuprum.*
KRONE, KROON, *corona, &c.* Gall: *couronne*; dog bij *Kiliaen* als mede bij den Maeslander KROONE; waer mede overeenkomt het Griekſe κορωνίς, *ſummitas vel apex alicujus rei:* hier van ons Kronen, Kroonen I. CL: *coronare, &c.*
† KROSEN, *crocire, crocitare.*
LANOY, *Lanoia, opp: Gall: Flandr.*
LOGIE, *tugurium*, Gall: *loge*, Ital: *loggia.*
MEMORIE, *Memoria.*
MODE, *mos, modus veſtiendi*, Gall: *la mode.*
MOOR-bezie (oe), *morum*; zie ook bij de II. Reg.

Digitized by Google

IV. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

MOSCOVIE, *Moſcovia.*
NOBEL, *nobilis*; w: t: ook Rooze-nobel, *ſemiaureus*, vulgò *nobilis.*
NOTE, *nota*; en Notel, *notula.*
OKER, *ochra*, Gall: *ocre*, Ital: *ocra*, *Angl:* ocher / oker; dog *Germ:* auker-gelb: bij ons oulinks mede OOKER & *Græc:* ὤχρα.
OLIE, *oleum*; w: v: ons Oliën I. CL: *aſpergere oleo.*
PAMPELONE, *Pampelon*, vulgò *Pampelonia*; & *Pampelona.*
PATROON, *patronus.*
PEONIE, *pæonia.*
PERSOON, Perſonagie, *perſona*; w: t: Perſoonlijk, *perſonaliter.*
PIROLE, *beta ſilveſtris*, *pyrola*, Ital: *pirola.*
POKE, *pugio*, *pugiunculus.*
† POKE, *ſaccus*, *pera*, Gall: *poche*; A-S, pocca / poha / *pera.*
POOL, *polus*, Græc: πόλος; en hier toe de Polen van 't Fluweel, waer bij de afgeſnedene draedtjes als As-ſpillen uitſteken.
POOL, *Polonus*; en Polen, *Polonia.*
POORTE, Poort, *porta*; w: t: Paſpoort, *dimiſſio*, *diploma liberi tranſitus*, Gall: *paſſeporte.*
POPELIER, *populus*, *arbor*, Gall: *peuplier*; en, vermits de bladen dezer boomen bij den minſten wind trillen en riſſelen, zo ſchijnt hier toe betreklijk ons Popelen, Poppelen I. CL: *muſſitare*, *tremere*; hoewel dit ook klanknabootſende Woorden konnen zijn.
† POVER, *Gall: pauvre*, *& olim povre*, & Ital: *povero*; het Franſche en 't Ital: is ontleent van 't Latijnſche *pauper*; en dit onze van 't oude Franſche; dog wij hebben ook POOVER; gelijk de Latijnſche *au* met de harde lange óó beantwoord word; zie de V. Regel wegens de o.

PRE-

PREVOOST, *præpoſitus*, Gall: *prevoſt.*
PROOY, *præda*, Gall: *proye.*
PROPER, *concinnus*, *proprius*, Gall: *propre*,
PROPOOST, *res propoſita.*
PROZE, *proſa.*
† PUTOOR, nu Vitſche, *putorius*, *muſtelæ genus valdè putidum.*
QUOTE, *quota.*
RECIPROKE, *reciprocus*, Gall: *reciproque.*
RODES, *rhodus*, Græc: ῥόδος.
ROMEN, *Roma*, Græc: ῥωμη; dog *Kiliaen*, gelijk ook de Staten-Bijbel, heeft ROOMEN in navolging van 't Grieks; en dit zo 't ſchijnt met verreziende opmerking: want, hoewel dit woord bij den Latijnen ſchijnt gezogt te moeten worden, nogtans, dewijl de Grieken tot aenduiding van den Klank, die ze bij de Romeinen hoorden, hier niet hunne ο, maer hunne ω gebruikt hebben, zo is 't niet ongerijmt hier uit op te maken, dat de Romeinen in de uitſpraek mede wel onderſcheid hadden tuſſchen een zagte en harde lange O, maer dat het ſchrijf-gebruik de onderſcheidene Letterteekens gemiſt heeft; welk gebrek dan hier in 't Grieks vervult word. Evenwel in 't afgeleide woord Romein, *Romanus*, Græc: ῥωμαῖος, zie ik dat de Staten-Bijbel de Latijnſe o weder navolgt; mooglijk uit aenmerking, dat de o hier zagt en kort word, vermits de Klemtoon op de agterſte baſtaerd-ſilbe overgaet: *Kiliaen* niettemin zet ROOMEIN, dog ook, ROMERSWALE, *Romersvalla*, *oppidul. Zælandiæ*; & Alam: Rumiſhiu Samanunga / *Eccleſia Romana*; dit *Alam*: paſt bij de zagte lange O.
RÔNE, *Rhodanus.*
ROZE, Roos, *roſa*, Græc: ῥόδος; *Germ:* roſen / *Sax:* roſe / *Gall: & Angl:* roſe / &

IV. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

& Yſl: roog/ & A-S, roſe; dog *Kiliaen* zet nogtans Rooze, dat mij een Brabantſche afwijking toeſchijnt, mooglijk ontſtaen uit eene giſſing, als of ons Roze niet van 't Latijnſche *Roſa*, maer van ons Róód ware afgedaelt. De Rotterdammer nogtans zegt, Roos, Roze.

Schalonie, *cæpa Aſcalonia.*

Schole, *ſchola*; w: t: School-kind, *ſcholaſticus*, Græc: σχολαστικός; en wijders ons Haeg-ſchole, *ſchola non publica*; A-S, ſcol/ ſcole/ & ſcolu/ *ſchola*; zie ook School bij de I. Regel.

Sinode, *Synodus*, Græc: συνόδιον.

Siroop, *ſyrupus*, Græc: σιράπιον..

Slavonie, *Slavonia.*

Sober, *ſobrius*; w: t: Soberheid, *ſobrietas, parcitas.*

Sone, *Saona, Arar, araris, Gall: Fluv.*

Soort, Gall: *ſorte*, Lat: *ſors, ſpecies.*

Toon, *tonus*, Græc: τόν@; Gall: *ton*, Angl: tone; w: t: Tonen, *ſonare*; A-S, tonigan/ *tonare*; dog bij *Kiliaen* vind men Toonen.

Toren, *turris*; zie ook bij de III. Regel.

Tornoyen, Gall: *Tournoyer*, Lat: *decurrere, imaginario ludo equis concurrere, Troiam ludere*; van Tornoy, Gall: *Tournoy*, Lat: *decurſus.*

Troye, *Troia*, Græc: Τροια.

Tronie, *vultus*, vulgò, *tronia*, Gall: *trogne.*

Troon, *Thronus*, Græc: θρόν@.

Viole, *viola, flos*; en Viole, *phiala*, Gall: *fiole*, en Viole, *parva lyra*, Ital: *viola*, Gall: *viole.*

Zole, *ſolea*; w: v: †Zolen, Verzolen I. CL: *ſuppingere ſoleas*; en Ontzolen, *ſoleas exuere*; M-G, ſulja/ *ſolea, ſandalium*; A-S, ſol/ *lorum*; en A-S, ſolen/ *ſoleæ*; *Germ*: ſolen/ Angl: ſoole/ ſole/ *ſolea*, Ital: *ſuola*, Gall: *ſoulier.*

V. Regel; wegens onze ſcharpe lange ÓÓ.

De Baſtaert-woorden, welker oude of oorſpronkelijke Klinkers *au* bij ons in OO verwiſſelt zijn, hebben de harde lange óó. als,

Klóóster, *Clauſtrum*, Gall: *Cloiſtre.*

Koole, Kóól, *braſſica, caulis braſſicus*; w: t: Bloem-kóól, *braſſica pompeiana*; en Kóól-hóf, *cauletum*; en Hazen-kóól, *lactuca leporina*; en Quiſt-koole, *prodigus*; Yſl: kaal/ *olus*; A-S, caul/ cawel/ *braſſica.* Dog ons Kole, Kool, *carbo*, Yſl: kol/ heeft de zagte lange O. Maer uit hoofde van de groote vertooning van dit ons Moes-Moes-kruid, en teffens de geringe prijs, zo is 'er bij ons een overdragt ontleent; naemlijk Kóól, *narratio futilis, fabula*; en daer van, Koolen met ymand I. CL: en Kóól verkoopen, *conari ut aliquis decipiatur verbis ridiculis ceu nullius momenti.*

Móór, *Maurus, Æthiops*, Græc: μαυρός, i: e: *Niger*; w: t: Móórſch, *Æthiopicus*; en Mooren-land, *Mauritania.*

Digitized by Google

V. Regel; wegens onze zagte lange O (*of* OO).

OÓGST-MAEND, *Auguſtus menſis*, Gall: *Aouſt*; Yſl: hauſt/ *autumnus*; w: t: ons OÓGſt, *meſſis*; w: v: ons OÓGſten, *colligere fruges*, Gall: *Aouſter*.

POOZE, Pauze, *Pauſa*, Gall: *Pauſe*; w: v: Poozen I. CL: *quieſcere*, *pauſare apud Plautum*; en Verpoozen I. CL: *reſpirare*, *alternare vices laboris*.

POOVER, *pauper*, Gall: *pauvre*.

THESÓÓR, waer voor ook TRESÓÓR, *theſaurus*, Gall: *threſor*.

VI. Regel; wegens de O *en* ÓÓ.

Deze volgenden zijn, zo verre ik vernemen kon, van tweederhande *Dialect*.

Eerſtelijk, die genen, welker *accent* op OOI of OOY valt, hebben bij den Vlaming en Zeelander de zagte lange O, of bij inkortinge de ſcharpe korte ó; gelijk men bij *Kiliaen* en in den Staten-Bijbel ook maer eene o vind, als VERSTROYEN; in tegendeel hoort men in dezen bij den Mazenaer de harde lange óó; waer op de dubbele oo paſt. Maer, alzo ſommigen van dit ſoort tevens op oe (of EU) en o klinken, zo begunſtigt dit, volgens onze II. Reg:, de zagte lange O; hoewel ook, bij aldien men onder de Oude vermaegtſchapten eenigen van dit ſlag ontmoet, het welk mij zelden gebeurt is, zo ſchijnen die zo wel de zagte als de harde lange oo te begunſtigen. Dat men in den Staten-Bijbel bij dit ſoort de enkele o vind, vermoede ik te zijn, om dat de *correctie* daer van, zo mij berigt is, aen *Mr: Ant: de Hubert*, een voornaem en geleerd Heer uit Zeeland, was toebetrouwt.

Ten anderen gebruikt wederom de Maes-lander de zagte lange O bij de Baſtaert-woorden, die in 't Franſch op *oir* of *eur*, of in 't Latijn op *or*, en bij ons op OOR *accenteren*, 't welk ook overeenkomt met de Oudheid en afkomſt; terwijl men nogtans bij *Kiliaen* de harde lange óó vind aengeduid, als zettende *Declinatoore*, *Interlocutoore*, *Petitoore*, *Poſſeſſoore*, &c.

VII. Re-

Digitized by Google

VII. Regel; wegens onze zagte en ſcharpe lange OO.

Onder deze Regel of Waerneminge zullen wij die genen van de nog overige Woorden ſchikken, welker bewijs van onderſcheid niet alleen de Uitſpraek maer ook de Oudheid aentoont, (even gelijk te voren bij de VIII. Reg: wegens de EI en Y, en met de XI. wegens de E en ÉÉ gehandelt is); de *Dialect*-verandering te rekenen volgens onze aenwijzing in de 9. *Redew*: §. XI. behelzende onder anderen, dat meeſt-al in 't Angel-Saxiſch *ea* tegen onze óó, en wederom *o* of *u*, of *y* tegen onze zagte lange o (of oo) komt.

Wegens onze zagte lange O (*of* OO).

A.

ANT-WOORD, *reſponſum*; A-S, **andwyrd**/ F-TH, **antwurt**; w: v: ons Antwoorden, Beantwoorden I. CL: *reſpondere*; is te ſamengezet uit het oude **and**/ *contra*, M-G, **anda**; en uit Woord, *verbum*, A-S, **word**; AL: **wort**/ F-TH, **word**/ Yſl: **ørd**. Dog ſommigen van de Zuidhollanders zeggen ook WÓÓRD, en ANTWÓÓRD, waer mede overeenſtemt het M-G, **waurd**/ *verbum*; en **andawaurd**/ *reſponſum*; & **ubiltwaurdjan**/ *malè loqui*.

B.

BE-DOVEN, *liquore &c. tectus*; A-S, **dofen**/ *merſus*; & A-S, **dufan**/ *mergere*, in *Præt*: **deaf**.

BOOR, *terebra*; w: v: Boren I. CL: *forare*, *terebrare*; A-S, **borian**/ *item*; & A-S, **bor**/ *ſcalprum*; ook bij ons BÓÓR, zie hier naeſt.

BOORD, *margo*, *ora*, A-S, **bord**; w: t. ons Bak-boord, *navigii ſiniſtra pars*; A-S, **bæt bord**: van ons verouderde † Bak, *tergum*; A-S, **bæt**/ **bæte**/ *tergum*.

Wegens onze ſcharpe lange ÓÓ.

A.

ALTÓÓS, *ſemper*; A-S, **tealice**/ *opportunè*; zo dat Altóós, voor Altijd, en 't A-S, **tealice**/ voor Tijdelijk, Tijdig, komt, en † Tóós, tijd beteekent heeft.

ANTWÓÓRD, zie hier naeſt bij ANTWOORD.

B.

BAL-OORIG, *audiendo defeſſus*; van Oór, *auris*; en 't verouderde Bal, *malus*; zie hier onder bij OÓR, *auris*.

BEHOOREN, HOOREN, *pertinere*; zie HOOREN onder deze Reg.

BLOODE, *timidus*; Yſl: **blaudur**/ *fœmineus*; ook Blode (eu) zie bij de II. Reg: weg: de O.

BÓÓM, *arbor*; M-G, **bagms**/ A-S, **beam**/ AL: **paum**/ F-TH, **boum**/ w: t: ook Bóóm-gaerd, Boogaerd, *arbuſtum*; en *tranſl*: Bóóm, *contus*; w:

DOLEN,

VII. Regel.

Wegens de zagte lange O (*of* OO). *Wegens de harde lange* ÓÓ.

v: Boomen I. CL: *conto protrudere ſcapham*; en Bóóm, *repagulum, & portus repagulum ubi vectigal aſſignatur*; w: v: Verboomen I. CL: *ſolvere vectigal portitori.* Dog ons Verbômen, Verbodemen, en Boôm, Bodem zie bij bij VERBODEMEN onder de II. Reg.

BÓÓG, *arcus*; A-S, **beah**/ **beage**/ *corona*; zie bij BOOG onder de I. Reg.

BÓÓN, *faba*; A-S, **bean**/ Yſl: **baun**: w: t: ons Vijg-bóón, *lupinus.*

BÓÓR, *terebra*; w: v: Booren I. CL: *forare, terebrare*; dog A-S, **bor**/ *ſcalprum*; ook bij ons BOOR, zie hier naeſt.

BÓÓT, *monile*; en Booten I. CL: *malleo contundere*; A-S, **beatan** en **beotan**/ *verberare*; w: t: ons Bóóthamer, *malleolus.*

BÓÓT, *ſcapha*, vulgò *bota*; A-S, **bat**/ **bata**/ *navicula*; Yſl: **baatur**/ *cymba*; w: t: ons Bóóts-gezél, *ſocius navalis*; en Hóóg-bóótsman, *nauta, armamento navali præfectus*; en Dógge-bóót, *cimba major.*

BRÓÓD, *panis*; Yſl: **braud**/ *panis*; dog A-S, **breod**/ en F-TH, **brote**: maer *Angl*: **bread**: w: t: ons Bróód-dronken, *protervus.*

D.

DOLEN, *errare*; ook †Doolen; A-S, **dolice**/ *ſtultè*; & **dol-ſtipe**/ *error*; w: t: mede ons Dool-hóf, *labyrinthus.*

†DOOF, Dof, *ſubſurdus, ſine vigore*; zie mede hier naeſt bij ons Dóóf: ondertuſſen is hier toepaſſelijk het A-S, **dofen**/ *merſus*; en **dofung**/ *deliramentum*; bij ons ook Bedoven, *ſubmerſus, tectus*; zie ook bij de III. Regel.

†FLORE,

D.

DÓÓD, *mors, & mortuus*; M-G, **dauthus**/ A-S, **death**/ AL: **tod**/ F-TH, **dooth**/ Yſl: **daude**/ *mors*; en M-G, **dauths**/ Kimbr: en Yſl: **daudur**/ A-S, **dead**/ *mortuus*; w: t: ons Dooden I. CL: *occidere*; & M-G, **afdauthjan** I. CL: *morti tradere*; en A-S, **adeadan**/ *occidere, & fatiſcere.*

DÓÓF, †DOOVE, *ſurdus*; *extinctus*; *& vitioſus*; A-S, **deaf**/ *ſurdus*; Yſl: **daufur**/ *Germ:* **taub**. En ook A-S, **deafcorn**/ *vitium frumenti*; en bij ons Doove Noot, *nux vitioſa*; Doove kole, *pruna*

VII. Regel.

Wegens de zagte lange O (*of* OO). *Wegens de harde lange* ÓÓ.

pruna extincta; Doove Netel, *urtica mortua vel iners*; en Doove Verwe, *color ſurdus*; wijders † Doove, nu Dons, *ſuperior pars Typhæ paluſtris, cujus lanugo ſurditatem adferat, ſi in aurem incidat.* Wijders tot Dóóf, *extinctus*, behoort ons Dooven, Uitdooven I. CL: *extinguere*; en Bedooven, *ſuffocare, operire*; en tot Dóóf, *ſurdus*, ons Verdooven I. CL: *exſurdare, & obſurdeſcere*; A-S, **adeafian**. De gemeene Grondbeteekenis doet zig op bij 't A-S, **dufan / deaf / gedofen** / *mergere, ſubmergere*; zijnde zo veel als Bedekken, Bedommelen, Overſtolpen. Met het *Præteritum* komt, volgens zijne *Dialect*, overeen het M-G, **daubs** / *cœcatus*; als met vliezen bedekt, of bedommelt van gezigt, waer toe het M-G, **daubitha hairtins** / *cor cœcatum*, en hier toe mede het M-G, **gadaubjan** I. CL: *indurare*; als of het ware met eene korſt bedekken. Gelijk ook ons † Dooven, *inſanire, delirare*, Germ: **tauben**; als Bedwelmt van Zinnen zijnde, en Dóóf voor de reden. Voorts ons oude † Door, Dof, *ſubſurdus, ſine vigore*, zie bij de III. Reg: en ook in de nevenſtaende lijſt wegens de zagte O.

Doogen, Gedoogen I. CL: *pati, tolerare*; A-S, **deagle / deahle / deagol & dyhle** / *latens*; & **theaht** / *tectus*. Het Ware Gedoogen beſtaet in 't Leed bij zig te verbergen, zonder wraek te willen plegen.

Dóóp, *baptiſma*; M-G, **daupeins** / F-TH, **doupiha** / AL: **toufi**: & A-S, **deapung**: w: t: het M-G, **daupjan** I. CL: 1, AL: **toufan** I. CL: bij ons Doopen I. CL: *baptizare, immergere*. Dog ook A-S, **depan**; 't gene de zagte O, aenwijſt.

† Flore, Dooze,

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens de zagte lange O (*of* OO). *Wegens de ſcharpe lange* ÓÓ.

DOOZE, Dóós, Dóósje, *capſula*; Yſl: **daus** / *clunis*, Germ: **arſbak**.

DRÓÓG, *ſiccus*, *aridus*; w: t: ons Droogen I. CL: *ſiccare & ſicceſcere*; dog A-S, **drpge** / **drige** / **drig** / *aridus*, *ſiccus*, F-TH, **druge** / & *Germ*: **trocken**: & A-S, **adrugan** / *areſcere*; zo dat hier bij ons een verloop ſchijnt te wezen.

DRÓÓM, *ſomnium*, *viſio*; w: v: Droomen I. CL: *ſomniare*, *inſomnia videre*; A-S, **dream** / *melodia*, *gaudium*; en F-TH, **droum** / en Yſl: **draumur** / & *Angl*: **dream** / *ſomnium*, & *ſomnus*.

†DROOSEN, *dormitare*, *dormiſcere*; en †Drooſer, *dormitator*, *ſomnolentus*; A-S, **dreag** / *harioli*; de oude Waerzeggers bedienden zig veel van hunne Droomeryen.

F.

†FLORE, zie †FLOORE, in de nevensgaende Lijſt.

FRONE, zie VRONE, of liever VROONE onder de nevenſtaende Lijſt.

F.

†FLOORE, *homo futilis*; A-S, **fleard** / *nugæ*; en Græc: φλαῦρος, *vilis*; dog *Kiliaen* zet FLORE, waer mede overeenkomt het AL: **florini** / *perditio*.

G.

†GOMEN, *obſervare*, *curare*; A-S, **geman** / **gpman** / **geomian**: w: t: ons †Goom, †Goem, *cuſtodia*, *cura*; A-S, **geomene**: gelijk mede ons †Gome, *homo*, *gubernator*, *mas*; M-G, **gumein** / AL: **gome** / **gomman** / & **goman** / A-S, **guma** / F-TH, **gomman** / **commen**: w: t: ons Bruidegom A-S, **brpda-guma** / en **bred-guman** / Yſl: **brudgume** / *ſponſus*; zo veel als Oppaſſer en Bezorger van de Bruid. Dog *Kiliaen* heeft mede †GOOMEN, *obſervare*; 't gene overeenkomt met het *Germ*: **gaumen** / *curare*, *obſervare*.

†GRONEN I. CL: *gemere*; A-S, **grunan** /

G.

GE-LOOVE, GELÓÓF, en †LÓÓF, *fides*; M-G, **galaubeins** / F-TH, **giloubo** / AL: **kilauba** / **kilaupa** / A-S, **geleafa** / & **gelpfa** / **lofa** / *fides*; w: t: ons Gelooven, †Looven, *credere*; M-G, **galaubjan** / F-TH, **giloubon** / A-S, **leafan** / **geleafan** / & **gelpfan** / *credere*. Dog ons LOVEN, BELOVEN zie onder de III. Regel.

GENOOTEN, *ſocii*; enz: zie de Kantteek: van GENOOT, onder de I. Regel.

GÓÓR, *fœtor ſubacidus*; w: v: Vergooren I. CL: *ſubaceſcere ſtagnando*; dog ook oulinks †GOOR, *limus*, *lutum*, *cœnum*; & *ſordes ædium*; *terra nova*; *palus*, *locus paludoſus*; waer mede overeen-

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens onze doffe lange O (*of* OO).

nan / *grunnire*; ook bij *Kiliaen* † GROONEN.

Wegens onze ſcharpe lange ÓÓ.

eenkomt het A-S, gor / gore / *fimus*, *lutum*, *ſanguis*, *tabum*; & gpran / gpraȝ / *paludes*.

GRÓÓT, *grandis*, *magnus*; w: v: † Grooten, Vergrooten, *augere*, *grandeſcere*; en Begrooten I. CL: *æſtimare*; A-S, great / *magnus*; & greatian / *grandeſcere*: Hier toe ons Gróótte, Gróótheid, *magnitudo*; en Groots in Konſtwerk, *magnificus*, *amplus*, *ingenio ſublimi productus*; en Gróóts, tróts in Zeden, *ſuperbus*. Wijders ons Gróótvader, *avus*; en Grootje, Gróót-moeder, *avia*; en Over-gróót-vader, *proavus*; en Voor-over-gróót-vader, *abavus*.

H.

HOPE, *ſpes*; A-S, hopa: w: v: ons Hopen I. CL: *ſperare*; A-S, hopian I. CL:. Dog HÓÓP, *cumulus*, *&c.* zie in de nevensgaende Lijſt.

Hoze, *ocrea*, *caliga*; w: v: Ont-hozen I. CL: *ocreas exuere*; A-S, hoſa / *caligæ*; w: t: ons Hozebanden, Kouſſebanden, *faſciæ crurales*; en Slijk-hoze, *pero*. Dog Hoozen, *haurire*; zie in de nevensgaende Lijſt.

H.

HÓÓFD, *caput*; M-G, haubiṫh / A-S, heafod / heafud / heafde / & heft / AL: haubit / F-TH, houbit / hopved / *Germ*: haubt: Yſl: haus / & hoffud / Angl: head / *caput*; en A-S, heaſian / *levare*.

HÓÓG, *altus*, *ſublimis*; M-G, hauhs / A-S, hea / heah / heag / & geheah / AL: houch / houg / Kimbr: hau / ha / F-TH, houg / *altus*; & Yſl: haugur / *tumulus*; & M-G, hauh-hairtei / AL: hoh-hart / bij ons Hóóghertigheid Hoo-vaerdye, *ſuperbia*. Wijders hier van ons, Hoogen †, Verhoogen I. CL: *exaltare*, *elevare*; en ook h: t: ons Hóóg-moedig, *ſuperbus*; A-S, heah-mod / *ſuperbus*; en ons Hooge verwe, *color plenus*, *floridus*, *rutilus*; en Hóógnoodig, *perneceſſarius*; en Hóóg-tijd †, A-S, heah-tide / *feſtum*, *tempus ſolenne*; en Hóóg dag, *multa dies*, *clara ac profunda*; en Hóóg tijd, *tempus urgens*, *præmaturum*, enz. Dog ons † HOOG-TYD (eu), *dies ſolennis*, *lætus*;

KOKER,

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens de doffe lange O (*of* OO). *Wegens onze ſcharpe lange* Ó Ó.

dat van †Hogen (eu) komt, zie onder de II. Reg.

Hóón, *indignatio*, *&c.*; w: v: Hoonen I. CL: *vituperare*, *&c:*, A-S, ȝeane & ȝeanlic / *pauper*: eertijds bij ons ook †Hóón, *favor*; en Hoonen†, *favere*.

Hóóp, *cumulus*, *acervus*, *multitudo*, w: v: Hoopen, Ophoopen I. CL: *accumulare*; w: t: ons Overhóóp, *acervatim*; A-S, ȝeape / & ȝeop / ȝype / *acervus*; & ȝeapian / *accumulare*, *aggregare*; dat ook wel eer bij ons Hoop met de zagte O gebruikt is, en daer van †Hoopman, nu Hópman, *præfectus multitudini*, word beveſtigt in 't Angelſax: ȝeop / ȝype / hier boven gemeld.

Hooren, *audire*, *aecipere*; M-G, ȝauſjan: dog A-S, ȝeran / ȝeran; F-TH, ȝoran: w: t: ons Gehóórzaem zijn, *obedire*; M-G, uf ȝauſjan; en ons Verhooren, *exaudire*; M-G, andȝauſjan: en ons Gehóór, *auditus*. Dog †Hooren, †Ophooren, *ceſſare*; zie onder de Beſluitlijſt.

Hooren, Behooren, *pertinere*, *competere*; dog A-S, ȝeran / *pertinere*.

Hoozen, Oozen, *haurire*; *& hauſtro diſpergere aquam*; Yſl: auſa / *haurire*; en M-G, ȝauſjan / *audire*; *i: e: auribus haurire ſonitum*; en M-G, auſo / *auris*. Hier van ons Hooze, Hóós, *exhauſtus aquæ vi ventus turbulenti*; en Hóós-vat, *hauſtrum*; en Hóós-drup, *ſubgrunda*. Dog Hoze, *ocrea*, zie in de Lijſt hier naeſt.

K.

Koker, *theca*, *vagina*, *pharetra*; A-S, coker / cocer / cocor.

Kole, Kool, *carbo*, *pruna*; A-S, col / coll / Yſl: ȝol / *Angl:* col / coal: w: t: ons

K.

Klein-oodie, Klein-óód, *monile*; van Klein, *parvus*, *& olim purus*; A-S, cleen / *purus*; en ons †Oód, w: v: †Oodie, *opulentia*; Yſl: auður; gelijk

VII. Regel.

Wegens de zagte lange O (*of* OO). *Wegens onze harde lange* ÓÓ.

ons Kool-méésje, *parus ater*, & *carbonarius*; A-S, **col-maſe** / *parula*; en ons Kool-zwért, *anthracinus*, *ater*; dog ons KÓÓL, *caulis*, A-S, **caul** / **cawel** / & Yſl: **kaal** / zie bij de V. Regel.

L.

LOGEN, Hooi-logen I. CL: *componere fœnum in metam*; A-S, **logian** / *reponere*, *collocare*: en h: t: ons Logeſter, Loogſter, *acervatrix fœni*. Dog ons LOGEN, Leugen, *mendacium*, zie bij LOOG onder de I. Regel.

MOORD, lijk mede M-G, **audags** / *beatus*; A-S, **eadig** / *beatus*, *dives*; AL: **odeg** / **otag** / Yſl: **audge** & Kimbr: **audugur** / *dives*, *opulentus*; & Kimbr: **audid** / *fortuna*; dus is de zin van Klein-oodie, Kleine edele ſchatten.

KNÓÓP, *nodus*, *nexus*; A-S, **cnœp** / *fibula*; w: v: ons Knoopen I. CL: *nodare*.

KOOPEN, *emere*; in *Præt*: Kócht, in *Præt*: *Partic*: Gekócht. M-G, **kaupan** / A-S, **ceapan** / & **cypan** / Kimbr: **kaupa** / AL: **caufen** / F-TH, **caufan** / **coufen** / in *Præt*: **coufta**; & Yſl: **kaupa** / in *Præt*: **keipte** / & *Germ*: **kaufen** / in *Præt*: **kiep** / in *Præt*: *Part*: **gekauffen**: w: v: ons Kóóp, *emptio*; A-S, **ceap** / *pretium*; en ons Kóópman in *Plur*: Kóóp-lieden, *mercator*; A-S, **ceap-man** / **cope-man** / **ciepemon**: en ons † Kóóp-ſlagen, nu Kóóphandel drijven, of Kóópmanſchap doen, en Kóópmanſchappen, *mercari*; en ons Verkoopen, *vendere*; F-TH, **fur-coufen**. Wijders ons Kooper, *emptor*; A-S, **ceapere**. Dog ons Koper, *cuprum*, zie bij de IV. Reg.

KOOREN, *ad vomitum moveri*, *nauſeare*; waer voor de Rotterd: zegt KOOKEN: en A-S, **cearcian** / *crepidare*, *ſtridere*; 't zijn allen Geluid-nae-bootzende woorden. *Kiliaen* zet KOREN en Karen, *Friſ:*, *vomere*.

KOOZEN enz: zie bij de Kantteek: op Koos, onder de I. Regel wegens de O.

L.

LÓÓ, *Loa*, *Flandr*: *oppidulum*; en Eeklóó, *Ecloa*, *pag. Flandr:* Tonger-lóó, *Aduaticum Tungrorum*; Venlóó, *Venloa*, *opp: Geldriæ*; en zoo verder alle onze namen van Plaetſen met Lóó eindigende: Ondertuſſen beteekende † Lóó, *locus*

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens onze doffe lange O (*of* OO). *Wegens onze ſcharpe lange* ÓÓ.

locus, *altus*, *vel depreſſus*, *humilis*; zie *Kiliaen*: & A-S, lea / leah / leag / *campus*, *locus*; en ac-lea / *quercuum campus*.

Loochenen, *negare*; AL: & F-TH, lougnen / furlouhnen: en M-G, laugnjan / galaugnjan / *latere*, *negare*: zie ook onze Kantteek: bij Looc onder de I. Reg.

†Lóóf, Gelóóf, en daer van Looven Gelooven I. CL: zie hier voor bij Geloove onder deze Regel.

Lóóf, †Loove, en †Loo, *frons*, *frondes*, *arboris folium*, *coma*; M-G, lauf & lauba / A-S, leaf / leafe / lœf / AL: loub / louf / Kimbr: lauf / *folia*; & F-TH, winloub / *palmes*; & *Germ*: laub / *Angl*: leaf / *frons*, *folium*; en bij ons Loove, *umbraculum frondium*, *compluvium*, *pergula*, *porticus*, *antes*; A-S, leafe: wijders ons Looveren, *frondes*, *folia*; & *tr*: *Bracteæ*, *lamellæ metalli inſtar foliorum*; w: t: Looverwerk, Lóóf-werk, *opus frondarium*; ook Lóf-werk: Vorders ons Lóóf en ook Lóf van Rapen, *raporum frondes*: dit ons Lóf-werk en Lóf geeft te kennen, volgens onze III. Reg:, dat de zagte lange O hier bij wel eer ook gangbaer was. Wijders hier toe ons Eik-lóóf, *hedera*; en Lóóf-vórſch, Lóó-vórſch, *rubeta*; en Looverik, *faſcis ex frondibus*; *quin etiam frondator*, *avis in frondibus habitans*, *iiſque veſcens*; en ons Ontlooveren I. CL: *frondes amputare*.

Lóóg, *lixivium*, & *tr*: *lotium*; A-S, leag / leah / & lœh / *Germ*: laugh / *lixivium*: w: t: ons Loogen I. CL: *excolare lixivium*, & *tr*: *mejere*, *emittere urinam*: w: t: ons Lóóg-aſſe, *cinis lixivus*; en Lóóg-kruid, *lavandula*, *inſtar*

Moord,

VII. Regel.

Wegens onze zagte lange O (*of* OO). *Wegens onze ſcharpe lange* ÓÓ.

inſtar lixivii purgans & detergens herba.

Lóók, *allium*, *porrum capitatum*; A-S, leac/ *porrum*; & A-S, leac-tune/ leahtune/ *hortus olitorius*; w: t: ons Bieslóók, *ſcœnopraſſum*, als hebbende biesagtige bladen; Poer-lóók en Graslóók, *porrum*; en Knof- knóóp- en Knob-lóók, *allium*.

Lóón, *ſtipendium*, *merces*, *præmium*; M-G, laun / Kimbr: & Yſl: laun/ A-S, lean/ *Angl: Bor:* lean / & *Auſtr:* loan: dog AL: & F-TH, loon/ en lon/ en *Germ:* lon: w: v: ons Loonen I. CL: *rependere*, *tribuere præmium*; A-S, leanian: h: t: ook ons Berg-lóón, *merces pro re ſervata.*

Loopen, *currere*, *fluere*; in *Præt: Imperf:* Liep, in *Partic: Paſſ:* Geloopen; zo mede F-TH: en AL: loufan/ loupþen/ *currere*, in *Præt:* lief en liof: Yſl: hlaupa/ *currere*, in *Præt:* hliof: en M-G, hlaupan/ A-S, hleapan/ *ſaltare*, *ſalire*; en M-G, ushlaupan/ *exilire*; en Kimbr: hliop/ *proſiluit*; en *Germ:* lauffen / lieff / gelauffen/ *currere.* Hier van ons Lóóp, *curſus*, *curſura*; Yſl: hlaup/ *curſus*, *ſaltus*; A-S, hleap/ *ſaltus*; en ons Lóóp, Toelóóp, *accurſus*; Lóóp, Buik-lóóp, Roodelóóp, *dyſenteria*; de Lóóp van een Roer &c. *fiſtula ignivoma*; en de Lóóp, 't belóóp van de Merkt, *uſus fori*; en Belóóp der dingen, *meta*, *menſura*, *deſignatio*, *deformatio rerum*: gelijk ook Beloopen, *curſu aſſequi*; en 't *Impersonale* Beloopen, *excreſcere*, *abire in ſummam.* Wijders ons Lóóps, *curſorius*, *tr: catulitus*; w: t: lóóps zijn, *catulire.*

Lóópe Korens, *modius*; A-S, leap/ *ſeminatoris corbis*; w: t: ons Loopelands, *quadrans jugeri*, *ſpatium agri*

VII. Regel.

Wegens onze doffe lange O (*of* OO). *Wegens onze ſcharpe lange* Ó Ó.

quod uno conſeri poteſt modio.

Lóós, *expers, ſolutus &c., falſus, aſtutus*; en Loozen I. CL: *perdere, amittere, laxare*; en Looze, *pulmo*; *& pulvini pars adverſa*, enz:; zie in de Kantteek: op VERLOOR, bij de I. Reg.

Lóót, Lóód, *plumbum*; A-S, **leade / lœd**: w: t: ons Looden, Looten, *plumbeus*; A-S, **leaden**: en ons Lóótgieter, *plumbiarius*; A-S, **lead-gota**: en wijders *tranſl*: ons Lóót, *ſemiuncia*; en Lóót, Diep-lóót, *bolis*; als beide gewoonlijk van die ſtoffe gemaekt, en Lóóts, Lóóts-man, Pilóót, *expertus nauta, qui bolidè altitudinem maris explorat, vulgò Pilota.* Voorts ons Lóótwit, *ceruſſa*; als gemaekt van dunne plaetjes, door azijn tot een witte Verwſtof verbeten: eindeling h: t: ons Looten, Verlooten, Looden, Verlooden I. CL: *plumbare*; en † Looten, I. CL: *bolidè navigare.*

M.

MOORD, *homicidium, cædes clandeſtina, mors violenta*; A-S, **morth / mors**; en **morthur / morther / morth-dœd / morth-ſlage / homicidium**; Yſl: **mord / cædes clandeſtina**; w: toe ons Moorden, Vermoorden I. CL: *trucidare, latrocinari*; w: v: Moordenaer, Moorddadige, *homicida, latro*; A-S, **morth-ſlaga**. Ook zijn 'er Zuidhollanders die MÓÓRD zeggen, waer mede overeenkomt het M-G, **maurthr / homicidium**; en **maurthrjan** I. CL: *occidere*; en **maurthrja / homicida.**

M.

N.

NOORD, *ſeptentrio*; Yſl: **nordur / A-S, north / F-TH**, en AL: **north / nord / nort**: waer toe ons Noorman, A-S, **northman** en **norman / Normannus**; en ons † Noordſch, † Nordſch, Norſch, *feroculus.* † OGE,

N.

NÓÓD, *neceſſitas, angor, calamitas*; A-S, **nead / & neod / npd** / F-TH, **nood** / AL: **not**: Kimbr: **naudur** / Yſl: **naud**: w: t: ons Noode, *invitè, ægrè*; A-S, **neadunga**: en ons Noodig, Nóódzaek-

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens onze zagte lange O (*of* OO). *Wegens onze ſcharpe lange* ÓÓ.

O.

†Oge, †Oog, *inſula*; A-S, **ig**/ en **eg**/ *inſula*; waer toe betrokken worden het Vrieſche, **Schermonkoge**/ **Langer-oge**/ **Sppker-oge**/enz: zijnde eilanden, aen de Vrieſche kuſten gelegen.

Olifant, Elephant, *Elephas*; Gr: ἐλέφας; A-S, **olfende**/ **olvende**/ **olvpnde**/ en **elp**/ F-TH, **elphond**/ **elephand**/ **elphend**/ **helphant**/ *Elephas*. Maer ook A-S, **olfend**/ F-TH, **olbent**/ en **olbund**; M-G, **ulbandus**/ *camelus*.

†Ood, Oed†, *vacuus*, *incultus*; nu Óód, zie in de nevenſtaende lijſt, als mede bij de II. Reg: wegens de O.

†Oor, †Or, *magnus*, *primus*, *excellens*, *præcipuus*; zie ook pag: 287. A-S, **or** en **ord**/ *initium*; w: t: ons Oorbaer *contr*: Orber, *utilis*, *utilitas*; en Oor-déél, *judicium*, *ſententia*; A-S, **ordæl**/ **ordale**/ *genus examinis*, *ſive purgationis*; w: v: ons Oordeelen I. CL: *judicare*; en Oor-konde, *teſtimonium*, *notitia certa*; F-TH, **urkunde**/ *teſtimonium*; Oorlóf, *venia*, Oorlóg, *bellum*; Oor-ſpronk, *fons*, *origo*; en Oorzaek, *cauſa*; *Germ:* **urſach**: w: t: ook ons Oor, zaeklijk, Nóódwéndig, *neceſſariò*; en w: v: ons Nooden, Noodigen I. CL: *olim urgere*, *nunc invitare*; M-G, **nauthjan**/ **ananauthjan**/ *vi compellere*; A-S, **neadigan**/ *cogere*. Wijders hier toe ons *Adverb*: Ter naewer nóód, *vix*; en ons Nóód-druft, *neceſſitas*, *requiſita naturæ*, *victus*; Yſl: **naud-thurft**; en A-S, **geneadian**/ *indigere*; en bij ons Nóódzake, Nóód-dwang, *neceſſitas*; w: v: Nóód-zaken I. CL: *neceſſitate urgere*. Voorts ons Nóód-drang, Nóód tot afgang, *alvi dejiciendæ neceſſitas urgens*, enz.

O.

Oód-moed, *animus humilis*, *demiſſus*, & *humilitas*; A-S, **ead-mod**/ **eath-mod**/ *humilis*; en F-TH, **ôdmuot**/ *humilitas*; en A-S, **eath**/ *facilis*; bij ons eertijds Ood en ook †Oód, †Oed, *vacuus*, *incultus*, *deſertus*, Yſl: **audur**/ *vacuus*; Kimbr: **eider**/ en M-G, **authida**/ *ſolitudo*; en bij ons †Eén-oode, *ſolitudo*, *eremus*; w: t: †Ooden (oe) I. CL: *incultum facere*; en ons †Oódmoedigen, Veróódmoedigen I. CL: A-S, **ead-modan**/ F-TH, **ôdmuotigan**/ *humiliare*; en ook hier toe ons †Oodelik, nu *contr*: Oolik, *olim Vacuus*, *pravus*, *nunc Aſtutus*, & *infirmus*. Dog van Oód in ons Kleinoodie, zie hier voor in deze zelfde Regel bij die met K beginnen.

Ooge, Óóg, *oculus*; M-G, **augo**/ AL: **auga**/ F-TH, **ouga**/ A-S, **eage**/ **eag**/ Yſl: **auga**/ Kimbr: **aug**: w: v: 't M-G, **at-augan**/ *apparere*; en 't AL: **ar-augjan**/ F-TH, **er-ougan**/ *oſtendere*; en 't M-G, **and-augjo**/ *palam*; en *tr*: ons Ooge, *acumen ingenii*; w: v: ook ons Be-oogen, Oogen I. CL: *adſpicere*; & *tr*: *acie mentis aſſequi*;

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens onze zagte lange O (*of* OO). *Wegens onze ſcharpe lange* ÓÓ.

Oor, †Hoor, †Oir, *ſoboles, & hæres,* als van 't zelfde Oor, *principium.* Ondertuſſen gebruikt de Rotterdammer bij dit alles de harde lange óó. Zie in de nevenſtaende lijſt onder deze Regel bij Oór; als mede bij Oor, onder de III. Regel.

Oort, *quadrans*; Oortje, *quarta pars aſſis*; en een Rijks-oort, *quarta pars argentei uncialis*; A-S, ora & ore/ *metallum nummi genus Danici*; en ora teo/ *minæ decem.*

Oven, *furnus, fornax*; A-S, ofen/ AL: ouan/ F-TH, ouen/ *Angl:* oven/ Yſl: offn; dog M-G, auhns.

†Poke,

aſſequi; en Bérn-oogen I. CL: *oculis ardentibus intueri*; en Stér-oogen I. CL: *obtutu hærere*, en Wénk-oogen I. CL: *oculorum nutu dare ſignum*; wijders ons Oogen-blik, *momentum*; Óóg-appel, *pupilla*; A-S, eag-æpl: en ons Oogendienſt, *adulatio*; en Óóg-lid, *palpebra*; en Óóg-mérk, *intentio, ſcopus*; en Óóg-luikinge, *conniventia*; Oogenſchijn, *evidentia*; Óóg-wénk, *nutus*; en Óóg-tanden, *dentes canini*; Oogentróóſt, *euphraſia*, vulgò *herba ocularia*, als heilzaem voor de Oogen. Vorders, *tranſl:* ons Ooge van een naeld, *foramen acus*; en Ooge, malie, geſp, *orbiculus, fibula*, Ooge van 't net, *macula*; Ooge op den téérlink, *punctus*; w: t: ons †Méést-oogen-ſpél, Dóbbel-ſpél, *pliſtobolinda.*

Óók, *etiam*; M-G, auk/ A-S, eac/ æc/ AL: auch/ F-TH, ouh: van 't M-G, aukan/ bi-aukan IV. CL: 2. A-S, eacan/ æcan/ ican & ecan/ AL: auchon/ F-TH, ouchon/ ouhchon/ *augere, adjicere*: zie ook bij 't Lijſtje van Vergelijking in de 9. Redew: §. XII.

Óóm, *patruus, & avunculus; olim conſanguineus*; A-S, eame/ *avunculus.*

†Óór, *magnus, primus, principuus*; M-G, aur/ *principium*; w: t: ons Óórbaer, Óórdéél, (w: v: Óór-deelen), Óórkonde, Óór-lóf, Óórlóg (w: v: Óórlogen I. CL: *bellum gerere*); Óór-ſpronk, en Óór-zaek, enz: Zie in de nevensgaende Lijſt bij †Óór, †Or. Wijders hier toe mede ons †Oor, Oore, mijne, *fodina, plumbi & argenti vena communis, plumbi origo.*

Óór, †Oore, en †Hoore, *auris*; M-G, auſo/ A-S, ear/ eare/ *Angl:* eare; dog Yſl: eira/ *Germ:* or/ ohr/ *auris*;

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens onze zagte lange O (*of* OO). *Wegens de ſcharpe lange* Ó/Ó.

auris; en A-S, eran/ *aures*; en *tr*: ons Oór, handvat, *anſa*; in gedaente zweemende na den omtrek van een Oór: en wijders de *Compoſita* hier van.

Óost, *oriens*; A-S, eaſt/ *Angl*: eaſt/ Yſl: auſtur: w: t: ons Oóſten, *ab oriente*, *orientalis*; A-S, eaſtan/ eaſten/ dog F-TH, oſtana/ en Yſl: oſtur: hier toe ons Oóſt-waerd, *orientem verſus*; A-S, eaſt-wearth: en ons Zuid-óóſt, *euronotus*; A-S, eaſt-ſuth/ enz. Hier toe ſchijnt mede betreklijk het oude †Oóſter, *paſcha*, *dies Chriſti reſurgentis*; A-S, eaſter/ oſter: en Oóſter-maend, *menſis Aprilis*, A-S, eaſter-monath; als of 't ware Paeſch-maend, vermits veel al het Paeſch-feeſt in die maend inſchiet. Wijders behooren tot Oóſt de namen van plaetſen en landſtreken, welke dit woord voorop hebben: als Oóſt-zee, *mare balticum*; Oóſtenrijk, *Auſtraſia*, *Auſtria*, *&c.*

Oozen, zie bij Hoozen, hier voor in deze Regel,

P.

†Poke, *ſaccus cilicinus*, *& cilicium*; A-S, pocca/ poha/ *pera*, Gall: *poche*; zie ook bij de IV. Reg: wegens de O.

R.

Roof, Rove, *cruſta vulneris*; A-S, rof/ rofe/ hrof/ *culmen*, *tegmen alicujus rei*; zie ook bij de II. Regel wegens de O.

P.

R.

Róód, *ruber*; A-S, read/ Yſl: randur: w: v: ons Rooden I. CL: *rubefacere*, *& rubeſcere*; A-S, readian: en hier toe *tranſl*: †Róód, *improbus*, *malus*, *fallax*, *doloſus*; *Crine Ruber inter vitioſos numeratur à Martiale*; zo hatelijk, hoewel ten onregt, ſchilderden wel eer de oude *phyſiognomiſten* het Róód-haer af, zulks dat men, bij overlevering', nog ten huidigen dage, in ſchimp of ſchertſerye, het Róód-haer uit-maekt voor *Judas*- of Verraders-haer. En hier toe behoort ook de benaming van

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens onze zagte lange O (*of* OO). *Wegens de ſcharpe lange* ÓÓ.

† Róód-walſch, *lingua fictitia nebulonum.* Wijders hier toe ons Róód-aerde, *ſinopis, rubrica*; Róód-hond, *papulæ rubentes*, Roode-lóóp, Róó-lóóp, *dyſenteria*; en Róódte, *rubia*; en Roode Roede, *Quæſtor, latrunculator*; als gewoon zijnde eene Roode Roede te dragen tot teeken van bloedſtraffe. Voorts ons Bérg-róód, *ſandyx, ſandaraca fictitia:* en zoo voort. Voeg hier bij ons Róóſten, *torrere*; als door 't vier een Róó-kleur gevende; en d: v: Róóſter, *crates ferrea.*

Róóf, †Roove, *præda, ſpolium*; A-S, **reaf** en **reof**/ w: v: ons Rooven I. CL: *rapere, ſpoliare, &c.*; A-S, **reafan**/ **reafian** / M-G, **raubon** / **biraubon.** Dog ons Roof, Rove, *cruſta*, dat de zagte O begeert, zie in de Lijſt hier naeſt.

Róóm, *cremor lactis*; A-S; **ream**; *Germ:* **milchraum**: en ook A-S, **reame**/ *ligamentum.*

Róók, *vapor, fumus*; w: v: Rooken I. CL. en Wy-róók: zie bij de Kantteek: op Rook, onder de I. Reg.

Róóp, *funis, ſpira*; w: v: Roopen I. CL: *trahere, vellere, carpere, vellicare*: w: v: Roope †, *eruca*; om 't affcheeren der groente alzoo genaemt: A-S, **reapſunc** / **rœpſinc**/ *captivus, funi nempè vinctus*; en **rœpan**/ *vincire.*

S.

Schore, *fulcimen, alluvies*; A-S, **ſcore**/ *littus, ripa*; w: v: Schoren, *fulcire*; en w: t: Rietſchore, *arundinetum littoreum*, enz. Dezen worden ook met de harde lange óó gebruikt; zie de Kantteek: op Geschoren onder de I. Regel, weg: de O.

Smoken, ook Smooken I. CL: A-S, **ſmecan**/ **ſmocian**/ **ſmeocan**/ *fumare, vaporare*; van ons Smook, en Smóók, *vapor,*

S.

Schóóf, Schoove, *faſcis ſegetum, merges*; A-S, **ſceaf**; w: t: ons Schóófland; en w: v: ons Schooven; en Schoover-zeil, zie bij de Kantteek: op Schoof, onder de I. Reg: weg: de O.

Schóón, *pulcher, purus*; *& quanquam:* dog F-TH, **ſcoone**/ en **ſcone**/ *pulcher*; en **ſcona**/ *pulchritudo*; en A-S, **ſcona**/ *pulcher*; h: v: ons †Schoonen, Verſchoonen I. CL: *parcere, ignoſcere, excuſa-*

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens de zagte lange O (*of* OO). *Wegens de harde lange* ÓÓ.

vapor, *fumus*; A-S, ſmec / ſmeoc / en ſmoca / *Angl:* ſmoke. Bij den Rotterd: word de harde lange óó gebruikt.

SNOOD, SNODE; *aſtutus*; M-G, ſnutrs / *Kimbr*: ſnotur / A-S, ſnotor / *ſapiens*, *callidus*, *prudens*; en Yſl: ſnotur / *velox*, *alacer*. Dog de Rotterd: zegt ook SNÓÓD.

† STOLE, *zona humeralis*, vulgò *ſtola*, A-S, ſtola; en ons Hand-ſtole, *zona brachialis*; dog *Kiliaen* zet STOOLE.

cuſare; en d: t: ons Schóón-zoon, *gener*; Schóón-vader, *ſocer*; en *Flandr*: Schóón-heere, *avus*; en Schóón-vrouwe, *avia*, enz. Van gelijke natuer zijn ons Schóónhove, *Schoon-hovia*, *opp*: *Holland*: en † Schóón-land, Schoonen, *Scandinavia*, bij den Zweden ſkåne.

SCHÓÓT, *gremium*; M-G, ſkauts / Yſl: ſkaut / A-S, ſceate / en d: t: ons Schóót-kléed, en Schóóts-vél, en Schóót van 't zeil, en Schóót-vieren I. CL: zie in de Kantteek: op SCHOOT, onder de I. Regel.

† SCHROODEN, SCHROOYEN, *amputare*, *truncare*; A-S, ſcreadan: w: t: ons Schróód, Schróódſel, *ſegmina*; † Vierſchroodig, *quadratus*; en Schrooder, *putator*, *ſartor*; *& ſcarabeus cornutus*.

† SCHROOPEN, *dirumpere*: dog A-S, ſcreopan / *ſcabere*, *ſcalpere*.

SMOOKEN, en SMÓÓK, zie in de nevensſtaende Lijſt bij SMOKEN.

SNÓÓD, SNOODE, *vilis*, *abjectus*; Yſl: ſnaudur / *vacuus*; w: v: ons Verſnooden, *vileſcere*. Voorts ons Snóód, ook Snood, *aſtutus*; zie in de nevenſtaende Lijſt.

STÓÓP, STOOPE, WYN-STÓÓP, *poculum majus*, vulgò *ſtopa*; en Mélk-ſtóóp, *mulctra*, *ſinus lactis*; Yſl: ſtaup / *poculum*.

STOOREN, *turbare*, *perturbare*; M-G, andſtaurran / *fremere in aliquid*. De Rotterd: zegt STOREN, 't welk overeenkomt met het A-S, ſtyran / en met onze II. Reg: weg: de O.

STOOTEN, *trudere*, *tundere*, *pulſare*, *pinſere*, *offendere*; in *Præt*: *Imperf:* Stiet, in *Part*: *Paſſ*: Geſtooten; M-G, ſtautan / *percutere*. Hier van ons Stooter, *equus admiſſarius*; en Stóót, *pulſus*, *ictus*, *offenſio*.

TROOS-

Digitized by Google

VII. Regel.

Wegens de zagte lange O (*of* OO). *Wegens de harde lange* ÓÓ.

STRÓÓM, *tractus, curſus aquæ*; A-S, ſtream; w: v: ons Stroomen, I. CL: *fluctuare*; A-S, ſtreamian: oulinks bij ons ook Stroom (oc), zie bij de II. Reg: weg: de O.

T.

TROOSTEN, *ſolatio eſſe, ſolari*; en ook †Trooſten, †Troeſten, *hortari*; M-G, thrafſtjan / gathrafſtjan / *hortari & conſolari*; en F-TH: en AL: troſtan / ketroſtan / *conſolari, ſolatio eſſe*; w: t: ons Trooſt, *ſolatium*; F-TH, troſt. Dog de Rotterd: zegt TRÓÓST, en TRÓÓSTEN.

T.

TÓÓM, *frænum*, Germ: zaum. En A-S, teaman / *advocare*; en bij ons Toomen I. CL: *frænare, refrænare*; en On-toomig, *effrænus.*

TÓÓS, zie AL-TÓÓS bij deze Regel.

TRÓÓSTEN, zie hier naeſt bij TROOSTEN.

V.

†VRO, VROLYK, *lætus*; A-S, freolic / *feſtivus, vividus, vegetus.*

V.

VÓÓS, †VÓÓGS, *ſpongioſus, fungoſus; rarus & levis inſtar fungi; & inſipidus; & vietus*; Yſl: faugkur / *aridum lignum.*

VROONE, VRÓÓNLAND, *prædium nulli cenſui obnoxium*; en Vróón-héér, *Dominus fundi liberi.* Dog ook Vroone, *vectigal, cenſus ſoli, qui Principi penditur*: oulinks ook †Vrone, Frone†: zie *Kiliaen*: A-S, freah / *liber*; en frea / *dominus, herus*; M-G, frauja / *dominus*; AL: fro / *dominus.*

W.

WOORD, en ook WÓÓRD, *verbum, nomen*; zie bij ANT-WOORD, in deze Regel-lijſt.

†WOSEN, *aqua bulliente decreſcente aliam infundere*; A-S; wos / *decoctura*; en A-S, woſig, *ſucci plenus.*

W.

Z.

ZO, *ſic, tam, talis*; & *ſi*; F-TH, ſo / *ita, ſic, ſicut*; en ſo ſo / *ſicut*; & ſe waz / *quod*; en A-S, ſolc / *quaſi*; w: t: mede ons oude †Zo-like, nu Zulke, *talis*; en ons Zo-danig, *talis.* Dog ook tweederhande *Dialect* heeft hier plaets, zie hier nevens bij Zóó.

Z.

ZÓÓ, ZÓ, *ſic, tam, talis*; & *ſi*; M-G, ſwa / A-S, ſwa / *ſic, ſive, tam*; en M-G, ſwa ſwe / A-S, ſwa ſwa / *ſicut*, en M-G, ſwaleiks / A-S, ſwa gelic / ſwa eac / *talis, adeo ſimilis, ſimiliter*; w: t: ook ons Zoodanig, *talis*, enz. Bij ons ook Zo, zie hier naeſt.

ZODE,

ZOODE

VII. Regel.

Wegens de zagte lange O (*of* OO).

ZODE, en ZODE, *cæſpes*, *gleba*; *& olim cloaca*, *puteus*, *ſentina*, *&c.*; A-S, ſooth/ *fuligo*; en ſeath/ *puteus*, *fovea*.

ZORE, zie ZÓÓR hier naeſt, en ZORE onder de III. Reg: wegens de O.

Wegens de ſcharpe lange ÓÓ.

ZOODE, en ZODE, *cæſpes*, *&c.*; zie hier nevens.

ZOOGEN. I. CL: *lactare*; F-TH, ſougan: en ons Zoogeling, en Zóógſel, zie in de Kantteek: op ZOOG, bij de I. Regel.

ZÓÓM, *fimbria*; A-S, ſeame/ ſeam/ *Germ:* ſaum/ *Sax:* ſoeme/ *Angl:* ſeame/ *ſutura*; w: v: ons Zoomen I. CL: *oram conſuere*; en A-S, ſeamere/ *ſutor veſtiarius*.

†ZÓÓP, *hauſtus*; Yſl: ſaup/ *ſorbillum*; zie de Kantteek: op ZOOP, bij de I. Regel.

ZÓÓR, en ZOOR, ZORE, *aridus*; en d: v: Zooren en Zoren I. CL: *areſcere*, *marceſcere*; A-S, aſeorian/ & ſearian/ & ſearan/ zie bij ZORE, ZOR, onder de III. Reg.

Beſluit-lyſten; wegens de O (*of* OO), *en* ÓÓ.

De overige weinige Woorden zullen we ijder onder zijne Lijſt hier plaets geven, ingevolge van onze vorige orde.

Wegens de zagte lange O (*of* OO).

A.

ANDOREN, BALLOTE, MALROVE, *marrubium*; βαλλωτη, *herbæ genus*; *Germ:* andorn.

B.

†BOTE, *pero*.

BUTOOR, *ardea ſtellaris*.

†DODER,

Wegens de ſcharpe lange ÓÓ.

A.

B.

BLÓÓT, *nudus*; w: v: Blooten, Ontblooten, Verblooten I. CL: *denudare*; en Velle-blooten I. CL.: *nudare vellera lanis*; en Blóót-wolle, *lana velleribus*

Digitized by Google

Beſluit-lijſten.

Wegens de zagte lange O (*of* OO).

D.

†Doder, †Doyr, nu Door van een Ei, *vitellus*; *Germ:* butter.

F.

G.

†Gomen, *viſcera perforare, ſive lædere.*

H.

J.

K.

L.

†Logel-styl, *Liguſticum.*
Loom, Lome, *tardus.*

N.

Nopen, *pungere, ſtimulare, tangere*; en Nope†, *punctio, punctus, tactus*; en Nopende, *quod attinet.*

O.

Plote,

Wegens de ſcharpe lange ÓÓ.

decerpta; en Bloote, *pellis ovilla cui lana detonſa eſt.*

D.

Dóór, *ſtultus, ſtolidus, ſocors*; en Doorinne, *ſtulta*; en †Dóórſchap, †Dóórheid, *ſtultitia.*

F.

Foolen, *ludere, illudere, attrectare.*

G.

Gróót, Groote, Gróótje, *monetæ argenteæ valor, varius apud varios*, vulgò *Groſſus, Fl: & Holl: medium Seſtertii.*

H.

†Hooren, †Ophooren, *ceſſare*; en †Hooring, *ſpinalis dorſi medulla.* Dog Hooren, *audire*; zie onder de VII. Regel.

J.

Jóól, *homo ſtupidus*; en Joole, *ſtulta, ignava mulier.*
†Joonen, *fallere.*

K.

Klóót, *globus, glans, coleus*; W: V: Klooten I. CL: *ludere globis.*
Koolen, *graculus.*
Kóón, *gena, mala.*
Króós, Króóst, *incrementum, lucrum, fœnus*; *lens paluſtris*; *Acrocolia*; *& inteſtina*; en Króósken, Króósje, *prunum nanum.* Dog men vind ook bij *Kiliaen* Kroes en Kroeſt, dat voor de zagte OO pleiten zou.

L.

Lóóf, Loove, *Defeſſus.*

N.

O.

On-noozel, *innocens, & tr: Miſer*; van †Noozel, *noxius*; en †Noozen, *nocere*;

Digitized by Google

Beſluit-lijſten.

Wegens onze zagte lange O (*of* OO).

P.

PLOTE, *pellis ovilla cui lana detonſa eſt*; w: t: Ploten I. CL: *membranam ſive corium exuere*; w: t: Vélle-ploter, *vellerum tonſor.*

POGEN, en POOGEN, *niti, conari.* De Rotterd: zegt POGEN.

POTE, *ſiſer, radix edulis*; & *inſitum, ſurculus*; *calamus*; w: v: Poten I. CL: *inſerere ſiſera*; *Kiliaen* zet POTE, en POOTE, *Louan:*, *ſiſer, radix edulis.*

R.

†ROGE, †ROGER, nu Kuit, *ova piſcium.*

S.

SLOPE, *crepida trita.*

SLOVEN, *Sicambr: putare arbores.*

T.

TOMIG, *Friſ: otioſus, vacans*; en Ontomig, *occupatus.*

Wegens onze ſcharpe lange ÓÓ.

cere; en †Nooze, *noxia.*

P.

POOGEN, en POGEN, *niti, conari.*

PÓÓT, POOTE, *pes animalis, & ungula*; en Pooten-vél, *pellis cervaria*; & *pellis ovium ſilveſtrium pedibus detracta*; zie ook POTE hier naeſt.

R.

S.

†SLÓÓF, †SLOOVE, *velum, tegmen, folliculus, labus*; & *replicatio, reflectio*; w: t: †SLOOVEN I. CL: *velare, tegere, &c.*; en †Slooven, Op-ſlooven, Af-ſlooven, *ſtringere, retegere, denudare*; w: v: Sloove, *mulier ærumnis & laboribus afflicta*; als naeulijks met kleederen gedekt zijnde, w: v: wederom Slooven I. CL: *laboribus ſe frangere*; en Zig Af-ſlooven, *defetiſci.*

STROOKEN I. CL: *abſtergere uno tractu*; w: t: Stróók, Strooke, *ſegmen oblongum*; en *tranſl:* Strooken, *bene ſuccedere.*

T.

TÓÓN, *digitus pedis.*

TOONEN I. CL: *monſtrare, oſtendere, &c.* w: t: †Tóón, Vertóón, *demonſtratio, ſpectaculum*; en Tooneel, *theatrum.*

TOOVEREN I. CL: *incantare, faſcinare*, *Germ:* zauberen.

TROONEN I. CL: *illicere.*

†VLO-

†ZOOLE,

Besluit-Lijsten.

Wegens de zagte lange O· (*of* OO).

V.

†VLOMEN I. CL: *desquamare piscem*; en
Vlome *Sax*: & *Sic*:, *squama piscis*; en
Vlome *Sax*:, *abdomen*.
VOKELAER, *chrysanthemum segetum, bellis lutea; chamæmelum luteum.*

Z.

Wegens de scharpe lange ÓÓ.

V.

Z.

†ZOOLE, *ignava mulier.*

Bijlage

Digitized by Google

Bijlage N°. 4.

Opzameling van Woorden, die in Gemeen-landſche *Dialect* onderſcheiden klinken, dog bij den Amſtel- en Rijnlander gelijkluidig, en gevolchlijk dubbel- of twijffel-zinnig, zo de omſtandigheden zulks niet redden.

Y.

B.

BE-LYDEN II. CL: *confiteri*; I. Reg: en Zig BE-LYDEN, *ſe ſuſtinere aliqua re*, I. Reg.

BE-RYDEN II. CL: *inequitare*; I. Reg.

BE-SCHRYDEN II. CL: *paſſu pertingere*; I. Reg.

BY, *apud*; VIII. Reg: en BYE, BY, *apes*; VIII. Reg.

BLYE, BLY, *trutina*, *ſtatera*, *balliſta*; en BLY, *plumbum*; Beſluit-lijſt: en BLY, BLYDE, *lætus*; II. Reg: bij Verblijden.

BLYKEN II. CL: *patere*; en BLYK, *indicium*; I. Reg:.

BRYN, BRYNE, Pekel, *muria*; Beſluit-lijſt.

D.

Dijl, *Dilia*, *fluv*: *Brab*: VII. Reg.

† DYN, *tuus*; VIII. Reg.

G.

GYL, *chylus*; en GYLEN I. CL: *chylum emittere*; II. Reg.

H.

HY, *ille*; VIII. Reg.

Y.

Y, *Ya*, *fluv*: VIII. Reg.

YKE, *ſignum juſtæ menſuræ vaſis*; en YKEN I. CL: *menſuram & pondus deſignare*; II. Reg.

EY (*of* EI).

B.

BE-LEIDEN I. CL: *deducere*, *dirigere*; II. Reg.

BE-REIDEN I. CL: *parare*; II. Reg.

BE-SCHREIDEN I. CL: *complorare*; II. Reg.

BEYE, BEI, *acinus*; VIII. Reg.

BLEYE, BLEI, *alburnus*, *piſcis genus*; Beſluit-lijſt.

BLEIKEN I. CL: *dealbare*; en BLEIK, *dealbatorium*; & *pallidus*; II. Reg:.

BREIN, *cerebrum*; VIII. Reg: en BREINE, *Brennia*, *opp: Hannoniæ*; Beſluit-lijſt.

D.

DEIL, *pars*; II. Reg.

DEIN, *dama*, Gall: *dain*; VI. Reg.

G.

GEIL, *lascivus*; en GEILEN I. CL: *laſcivire*; II. Reg.

H.

HEI, HEYE, *fiſtuca*; II. Reg: en HEI, Heide, *ericetum*; VIII. Reg.

EI.

EY, *ovum*; VIII. Reg: en EY! *ecce! proh!* bij de Beſl:-lijſt.

EIKE, EIK, *quercus*; en EIKEN, *quercinus*; VIII. Reg.

Digitized by Google

Y.

K.

KRYTEN II. CL: *flere*; I. Reg.

L.

LY, LYE, LYDE, *latus navis depressum*; I. Reg.

LYDEN II. CL: *pati*; *& olim Ire*, *& narrare*; I. Reg.

M.

MY, *mihi*; II. Reg: bij Mijnen, *sibi adsumere*.

MYDEN I. en II. CL: *evitare*; I: Reg.

MYNE, MYN, *meus*; *& fodina*; *& gestus*; en MYNEN I. CL: *suffodere*; en MYNEN, I. CL: *sibi adsumere*; II. Reg: en VII. Regel.

MYT, *acarus*; *& oboli viliſſimi genus*; VII. Reg: en MYT, MYTE, *ſtrues fœni*; II. Reg.

N.

NYGEN II. CL: *inclinatum eſſe*; I. Reg.

O.

ONTWYDEN, ONTWYEN I. CL: *profanare*; zie Wijden, bij de II. Reg.

OVER-LYDEN II. CL: *vitâ decedere*; I. Reg.

P.

PYL, *ſagitta*; en PYLEN, *ſagittæ*; VII. Reg.

PRY, *cadaver*; Beſluit-lijſt.

R.

RYK, *Dives*, *& Imperium*; en RYKEN, *divites*, *&c.*; en Zig VERRYKEN I. CL: *ſe ditare*; II. Reg.

RYN, *Rhenus*, *fl:*; RYNSCH, *ſubacidus*; en RYNSBURG, *Rhenoburgum*, *pag: Holl: prope Lugd:*; VIII. Reg.

RYS,

EY (*of* EI).

K.

KREITEN (éé), *provocare*, *irritare*; II. Reg.

L.

LEI, LEIDE, LEYE, *lamina*, *&c.*; en LEYE, *Legia*, *fluv: Flandr*: Beſl:-lijſt; en LEI, LEYE; *poſtpoſitum*, *genus rerum numeraliter inſinuans*; III. Reg.

LEIDEN I. CL: *ducere*; II. Reg: en LEIDEN, *Lugdunum Batavorum*; Beſl: -lijſt.

M.

MEI, *Ramus*; Beſl:-lijſt; en MEI, *menſis Maius*; VI. Reg.

MEIDEN, *ancillæ*, *&c.*; VIII. Reg.

MEINE, MEIN, *puto*; en MEINEN I. CL: *putare*; II. Reg: en ook MEIN, *Mensus*, *Fl: Germ*: bij de Beſl:-lijſt: en Mein, *pollen*; bij de Beſl:-lijſt: en † MEIN; *malus*; bij de VIII. Reg.

MEIDT, *ancilla*, VIII. Reg.

N.

NEIGEN I. CL: *incurvare*, *inclinare*; II. Reg:

O.

ONTWEIDEN, ONTWEYEN I. CL: *eviſcerare*; II. Regel.

OVER-LEIDEN I. CL: *tranſducere*; II. Reg.

P.

PEIL, PEILE, *penſum*; *& bolis ad metiendum*; en PEILEN I. CL: *penſum proponere*; *& profunditates metiri*; II. Reg.

PREI, PREYE, *Porrum*; Beſl:-lijſt.

R.

REIK, *porrige*; REIKEN I. CL: *porrigere*, *extendere*; en Zig VERREIKEN I. CL: *longius extendendo membrum luxare*; II. Reg.

REIN, *purus*; REYNSCH, *ſincerus*; zie Reinigen bij de II. Reg. En REINSBURG, *Reginoburgum*, *urbs Germ: ad Danub:*; V. Reg.

REIS,

Digitized by Google

Y.

RYS, *virgulta*; *& oryza*; *& virga virilis*; en RYZEN II. CL: *ſurgere*; *& tr*: †RYZEN I. CL: *mejere*; en VERRYZEN II. CL: *reſurgere*; I. II. en VII. Reg.

S.

SLYP, *ſcobina*; en SLYPEN II. CL: *acuere*; I. Reg.

STYG, *aſcende*; STYGER, *aſcenſor*; zie Stijgen II. CL: bij de I. Reg.

STYL, *ſtilus*, *modus ſcribendi & agendi*; *& poſtis*; VII. Reg.

V.

†VER-LYDEN, *tranſigere*; I. Reg.

Zig VER-MYDEN I. en II. CL.: *evitare*; I. Reg.

VYL, *lima*; en VYLEN I. CL: *limare*; II. Reg.

VLYEN I. CL: *concinnare*; II. Reg.

VOOR-GERY, *equitatus prævius*; van Rijden II. CL: *equitare*; I. Reg.

W.

WY, *nos*; VIII. Reg.

WYDE, WYD, *amplus*; en WYDEN, VERWYDEN I. CL: *amplificare*; II. Reg. En WYDE, WYE, *ſalix*; en WYE, *milvus*; en †WYE, *ſacer*; Beſl:-lijſt. En WYDEN, WYEN I. CL: *inaugurare*; en ONTWYDEN, ONTWYEN I. CL: *profanare*; II. Reg.

†WYPE, †WYP, *fax*; Beſl:-lijſt.

WYTEN II. CL: *imputare*; I. Reg.

Z.

ZY, *illa*; *& illi*; en ZY, ZYDE, *ſericum*; *& latus*; *& ol: conjux*; VIII. Reg.

ZYL, *aquagium*; zie de I. Reg: bij Zijgen.

EY (*of* EI).

REIS, *iter*, *vice*; en REIZEN I. CL: *proficiſci*; en VERREIZEN I. CL: *inſumere itineri*; II. Reg: en †REIS, *æquus*; *planus*; bij de Beſluit-lijſt.

S.

SLEIP (ee), *ſyrma*, *tractus*; en SLEIPEN (ee) I. CL: *trahere*, *raptare*, *&c.*; II. Reg.

STEIG, *acclivus*; STEIGER, *trabs ripæ*; zie †Steigen I. CL: bij de II. Reg.

STEIL, *præceps*; II. Reg: bij †Steilen.

V.

VER-LEIDEN I. CL: *deducere*; II. Reg.

Zig VER-MEYEN I. CL: *ſe recreare*; II. Reg.

VEIL, *venalis*; *& Hedera*; en VEILEN I. CL: *venum exponere*; II. Reg.

VLEYEN I. CL: *adulari*, *blandiri*; II. Reg.

VOOR-GEREI, *antilena*; II. Reg: bij †Reiden.

W.

WEI, *ſerum lactis*; VIII. Reg.

WEIDE, WEI, *pratum*, *paſcua*; en WEIDEN, VERWEIDEN I. CL: *in aliis propellere paſcuis*; II. Reg. En WEIDE, WEYE, *exta animalium*; Beſl:-lijſt. En ook aldaer WEIDEN, WEYEN I. CL: *exenterare*; en ONTWEIDEN, ONTWEYEN I. CL: *eviſcerare*, *exenterare*.

WEIPE, *cornus*; Beſl:-lijſt.

WEITEN, *graculus*: *& triticeus*; Beſl:-lijſt; en VIII. Reg.

Z.

†ZEIDE, *chorda*, *nervus*; VIII. Reg: en Hij ZEI, ZEIDE, *dicebat*; V. Reg.

ZEIL, *velum*; II. en V. Reg.

Digitized by Google

EE (*of* E).

B.

BEET, BETE, *morsus*, *fruſtum*, *&c.*; in *Plur*: BETEN: zie Beet bij de I. Reg.

't BLEEK, *patebat*; I. Reg.

D.

DEEG, *rectè*; I. Reg.

DEEL, *aſſer*; en DELEN, *aſſeres*; XI. Reg.

E.

EEK, EDIK, *acetum*; XI. Reg.

EET-WÉT, *lex cibandi*; zie Eten bij de I. Reg.

G.

GENE, GEEN, *iſte*, *ille*; XI. Reg.

† GENEN I. CL: *ſubridere*; XI. Reg.

H.

HELEN II. CL: *occultare*; I. Reg.

Hij HEESCH, *ſublevabat*; I. Reg.

L.

LEDER, LEER, *corium*; I. Reg: bij Leed.

't LEED, *perfluxit tempus*; en Hij LEED, *patiebatur*; I. Reg: bij Leed; en VERLEDEN, *præteritus*; *ibid.*

LEEG, LEDIG, *vacuus*, *otioſus*; I. Reg: bij Leeg, en LEGER, *caſtrum*; zie Gelegen, bij de I. Regel, en LEGEREN I. CL: bij de II. Reg: en III. Reg.

LEEN, LENE, *fulcrum*; en LENEN I. CL: *incumbere*; XI. Reg.

LEEST, *legite*; I. Reg: bij Lezen: en Hij LEZE, *legat*, *ibid.*

LEKEN I. CL: *ſtillare*; III. Reg: en Zij LEKEN, GELEKEN, *aſſimulabant*; I. Reg: bij Leek.

LEME, LEEM, *acus*; *ariſta*, *piſcis genus*; III. Reg.

M.

MEDE, MEE, *cum*; III. Reg. En MEDE,

ÉÉ.

B.

BÉÉT, BEETE, *ſedile avium*; & *infectus*, *aqua coriariorum*; en BEETEN I. CL: *inficere*, *præparare coria*; & *conſidere*; bij de I. Reg: en BEETE, BÉÉT, *beta*; VII. Reg:

BLÉÉK, *pallidus*; & *dealbatorium*; I. en VII. Regel.

D.

DÉÉG, *maſſa*; I. en VII. Reg.

DÉÉL, *pars*, en DEELEN, *partes*; en DEELEN I. CL: *dividere*; VII. Reg.

E.

ÉÉK, EIK, *quercus*; VII. Reg.

ÉÉD-WÉT, *lex jurandi*; zie Ééd bij de XI. Reg.

G.

GEENE, GÉÉN, *nullus*; VII. Reg.

GEENEN, *nulli*; VII. Reg.

H.

HEELEN I. CL: *ſanare*; VII. Reg.

HÉÉSCH, *raucus*: XI. Reg.

L.

LEEDER, LÉÉR, *ſcala*, en LÉÉR, *doctrina*; I. Reg: bij Leed.

't LÉÉD, *dolor*, *moleſtia*; I. Reg: bij Leed; en † VERLEEDEN I. CL: *nocere*, *ibid.*

LÉÉG (ae), *humilis*; X. Reg: en LEEGER (ae), *inferior*.

LÉÉN, *mutuum*, *&c.*; en LEENEN I. CL: *mutuare*, *mutuo dare*; VII. Reg.

LÉÉST, *formula*, *typus*; VII. Reg: en † LEEZE, *ſulcus*, *orbita*; VII. Reg.

LEEKEN, *laici*; Beſl:-lijſt.

† LEEME, LÉÉM, *argilla*; VII. Reg.

M.

† MEEDE, *puſtula*, *tuber*; de I. Reg: bij Meed.

Digitized by Google

E (*of* EE).

DE, MEE, *aqua melle miſta*; XI. Reg.

MEER, *lacus*, *& ol: mare*; III. Reg.

MENEN, *Meninæ*, *opp: Flandr:* VI. Reg.

Q.

QUEKEN I. CL: *garrire*, *clangere inſtar anſeris*; III. Reg.

R.

REDE, REDEN, *ſermo*, *ratio*; en Zij REDEN, *æquitabant*; en Hij REED, *æquitabat*; zie bij Reed onder de I. Reg.

RETE, REET, *rima*; I. Reg.

S.

STEEG, STEGE, *ſemita*, *gradus*, *aſcenſus*; I. Reg: en STEEG, *pertinax*; II. Reg: bij † Stedigen.

STEEN, *geme*, en STENEN I. CL: *gemere*; STEEN-STÓFFE, *ſubjectum gemendi*; XI. Regel.

W.

WEEK, WEKE, *hebdomas*; en WEKELYK, *per ſingulas ſeptimanas*; XI. Reg.

WEZEN, *eſſe*; en WEES, *eſto*; I. Reg. en Hij WEES, *indicabat*; en VERWEZEN, *damnatus*; ook I. Reg.

Z.

Zij ZWEMEN, *deficiebant animo*; I. Reg: bij Zweem.

ÉÉ.

Meed. En MEEDE, MÉÉ, *rubia*; XI. Reg.

MÉÉR, *plus*, *magis*; en † MÉÉR, *terminus*; XI. Reg.

MEENEN I. CL: *putare*; VII. Reg.

Q.

QUEEKEN I. CL: *nutrire*, *fovere*, VII. Reg.

R.

REEDE, *portus*, *ſtatio navium*; en Zij REEDEN, *participant*, *fabricant*; en RÉÉD, *paratus*; en Hij RÉÉD, *participat*, *fabricat*, *&c.*; zie de Kantteek: op Reed, bij de I. Reg:

REETE, RÉÉT, *inſtrumentum quo ſtringitur linum*; I. Reg.

S.

† STÉÉG, *acclivus*; de Kantteek: op Steeg bij de I. Reg.

STÉÉN, *lapis*; en STEENEN, *lapides*; en STÉÉN-STÓFFE, *materia lapidea*; VII. Regel.

W.

WÉÉK, *mollis*; en WEEKELYK, *molliter*; VII. Reg: en WÉÉK, *anas mas*; bij de Beſl:-lijſt.

WEEZEN, *pupilli*; en WÉÉS, *pupillus*; en VER-WEEZEN †, *orbare*; bij de Beſl:-lijſt.

Z.

Zij ZWEEMEN, *ſimiles ſunt*; de Kantteek: op Zweem, bij de I. Reg.

Digitized by Google

O (*of* OO).

B.

BEDOVEN, *ſubmerſus*, *tectus*; VII. Reg.

BOÔM, BODEM, *fundus*; en VER-BÔMEN, VERBODEMEN I. CL: *fundum reficere*; II. Reg.

BOTE, BOOT, *pero*; Beſl:-lijſt.

D.

DOGEN (eu), *valere*; I. en II. Reg.
DOOR (eu), *per*, *& ol: janua*; II. Reg: en DOREN, *ſpina*; II. Reg.
DOZE, *doſis*; IV. Reg.
Zij DROPEN, *ſtillabant*; I. Reg: bij Droop.

G.

Zij GENOTEN, *potiebantur*; I. Reg: bij Genoot.

H.

HOPEN I. CL: *ſperare*; VII. Reg.
HOREN, *cornu*; II. Reg.

HOZE, *ocrea*; en HOZEN, *caligæ*; VII. Reg.

K.

KOOL, KOLE, *carbo*; VII. Reg.
KOPER, *cuprum*; IV. Reg.

Zij KOZEN, *eligebant*; I. Reg: bij Koos.

L.

LOGEN, *mendacium*, Hij LOOG, *mentiebatur*; en Zij LOGEN, *mentiebantur*; I. Reg: bij Loog: en LOGEN, HOOILOGEN I. CL: *componere fœnum in metam*; VII. Reg.
Hij LOOK, *claudebat*; I. Reg.
Ik LOOF, *æſtimo merces*, *& laudo*; en LOOF, *æſtima merces*; en GELOOFT, *laudatus*; III. Reg: bij Loven, *laudare*, *&c.*

LOTEN, Lot-nommers, *ſyngraphæ ſortilegii*;

OO.

B.

BE-DOOVEN, *ſuffocare*, *operire*; VII. Regel.
BÓÓM, *arbor*; *ſeptum*, *repagulum*, *portus clauſura*; *& contus*; en VER-BOOMEN I. CL: *ſolvere vectigal portitori*; VII. Reg.
BOOTE, BÓÓT, *Scapha*; *& Monile*; VII. Regel.

D.

DOOGEN I. CL: *tolerare*; VII. Reg.
DÓÓR, *ſtultus*; Beſl:-lijſt: en DOOREN, *ſtulti*.
DOOZE, *capſula*; VII. Reg.
Zij DROOPEN, *conſpergunt pinguedini*; I. Reg: de Kantteek: op Droop.

G.

Zij GENOOTEN, *illi ſocii*; I. Reg: de Kantteek: bij Genoot.

H.

HOOPEN I. CL: *accumulare*; VII. Reg.
HOOREN I. CL: *audire*; en HOOREN, BEHOOREN, *decere*, *competere*; VII. Reg.
HOOZE, *exhauſtus aquæ per aërem*; en HOOZEN I. CL: *haurire*; *& hauſtro diſpergere aquam*; VII. Reg.

K.

KÓÓL, KOOLE, *braſſica*; V. Reg.
KOOPER, *emptor*; VII. Reg: bij Koopen.
Zij KOOZEN, *adulantur*; I. Reg: de Kantteek: op Koos.

L.

LOOGEN I. CL: *excolare lixivium*; en LÓÓG, *lixivium*; en Zij LOOGEN, *excolant lixivium*; VII. Reg.

LÓÓK, *allium*; VII. Reg.
Ik LÓÓF, GELÓÓF, *credo*; en LÓÓF, *frons*, *frondes*; VII. Reg: en GELÓÓFT, *creditus*; VII. Reg: bij GELOOVEN, LOOVEN, *credere*. Wijders LÓÓF, *defeſſus*; Beſl:-lijſt.
† LOOTEN, VERLOOTEN I. CL: *applumbare*;

Digitized by Google

O (*of* OO).

gii, *numeris distinctæ*; en LOTEN I. CL: *sortiri*; in *Imperat*: LOOT, *mitte sortem*; III. Reg.

LOZEN I. CL: *dimittere*; en LOOS, *dimitte*; zie de I. Reg: bij Verloor.

O.

OORTJE, *quarta pars assis*; VII. Reg: bij Oort.

R.

ROKEN, *struces fœni*; III. Reg. En, zij ROKEN, *olebant*; en Hij ROOK, *olebat*; I. Reg.

ROOF, ROVE, *crusta vulneris*; en ROVEN, *crustæ vulneris*; III. Reg:

S.

Hij SCHOOF, *protrudebat*; Zij SCHOVEN, *protrudebant*; I. Reg.

SCHOOT, *projectura*, *jaculatio*, *missile*; zie de I. Reg: bij Schoot.

SLOPEN, *latibula*; en Zij SLOPEN, *tectè prorepebant*; I. Reg: bij Sloop; en SLOPE, SLOOP, *crepida trita*; Besl:-lijst.

SLOTEN, *serræ*; *Arces*, *&c.*; en Hij SLOOT, *claudebat*; I. en III. Reg.

SLOVEN, *canaliculi*; II. Reg: en SLOVEN I. CL: *putare arbores*; Besl:-lijst, en SLOVE, SLOOF, *rima*, *canaliculus*; II. Reg.

SNOOD, SNODE, *Astutus*; VII. Reg.

T.

TOOG, *tractus*; *linea curva*; *& haustus*; Zij TOGEN, *trahebant*, *tendebant*; BETOGEN, *contractus*; I. Reg: bij Toog.

†VER-

ÓÓ.

bare; en LÓÓT, *plumbum*; en †LOOTEN, Pijlen, *bolidè navigare*; *fundos metiri*; VII. Reg.

†LOOZEN I. CL: *amittere*; w: t: VERWAERLOOZEN I. CL: *negligere*; en LÓÓS, *expers*, *solutus*; *& astutus*; *& postpositum privationem insinuans*; zie bij de I. Reg: de Kantteek: bij Verloor.

O.

OÓRTJÈ, *auriculus*; VII. Reg: bij Oór.

R.

ROOKEN I. CL: *fumare*; en Zij ROOKEN, *fumant*; en RÓÓK, *fumus*; VII. Reg.

RÓÓF, *præda*; en ROOVEN I. CL: *prædari*; VII. Reg.

S.

SCHÓÓF, *fasgis segetum*; en Zij SCHOOVEN, *colligunt segetes in fasciculos*; I. Reg: de Kantteek: op Schoof.

SCHÓÓT, *gremium*, *sinus*; en SCHÓÓT van 't Zeil, *pes veli*; I. Reg: de Kantteek: op Schoot.

SLOOPEN I. CL: *deglubere*, *destruere*; en SLÓÓP, *deglube*, *destrue*; en SLÓÓP, OVERSLÓÓP, *superindumentum*; I. Reg: de Kantteek: op Sloop.

SLOOTEN, *fossæ pratorum*; en SLÓÓT, *fossa prati*; I. Reg: de Kantteek: op Sloot.

SLOOVEN I. CL: *laboribus se frangere*; en †SLOOVEN I. CL: *velare*; *& denudare*; en SLÓÓF, SLOOVE, *mulier detritis vestibus*, *& laboribus afflicta*; en †SLOOF, †SLOOVE, *velum*, *tegmen*, *&c.*; Besl:-lijst.

SNÓÓD, SNOODE, *vilis*, *abjectus*; VII. Reg.

T.

†TÓÓG, BETÓÓG, *demonstratio*; Zij †TOOGEN, BETOOGEN, *demonstrant*; en BETOOGEN I. CL: *demonstrare*; zie de Kantteek: op Toog bij de I. Reg.

VER-

OO (*of* O).

V.

†VERHOGEN I. CL: *lætari*; II. Reg.

Z.

ZOGEN, *porcæ*; Zij ZOGEN, *ſugebant*; I. Reg: bij Zoog.

ZOLE, *ſolea*; IV. Reg.

ÓÓ.

V.

VERHÓOGEN I. CL: *exaltare*; VII. Reg.

Z.

ZOOGEN I. CL: *lactare*; en Zij ZOOGEN, *lactabant*; I. Reg: de Kantteek: op Zoog.

†ZOOLE, *ignava mulier*; Beſluit-lijſt.

VAN

Digitized by Google

VAN DE

ALGEMEENE TAEL-DEELEN.

Tiende Redewiſſeling.

N. en L.

N. EEne optelling te doen van de Algemeene Deelen eener Reden (*Partes Orationis*), is wel onnoodig voor elk die in 't Schoolſche niet onbedreven is; maer, dewijl alle Volkeren die Taeldeelen gemeen hebben (de *Articuli* uitgezondert, want deze zijn alleen bij ſommige Volkeren in gebruik), en dewijl alle onze gedagten door die weinige Deelen worden uitgedrukt, zo moet zekerlijk in dezen een *Philoſophiſche* ſcheiding onzer Denkbeelden opgeſloten liggen; waerom die ſtoffe mij wel dubbelwaerdig toeſchijnt, om door ons nader beſchouwt te worden.

L. Van die zelfde bevatting aengedaen zijnde, heb ik, niet lange bevorens onze eerſte Redewiſſeling opquam, een klein opſtel deswegen bij een geſchikt gehad, beſtaende in XIII. Affnijdingen, naemlijk aldus.

I.

De Tael ſtrekt niet anders, als om, door bijeengevoegde Klanken, of door Letterteekenen, die de Klanken verbeelden, onze Gedagten of Beſchouwingen te kennen te geven.

I. Natuerkundige Ontleding van de Deelen der Taelkunde in 't Algemeen, wat plaets die onder onze Denkbeelden bekleeden.

II.

Alle onze Beſchouwingen hebben tot onderwerp een zekere Zaek, het zij eene wezendlijke of waerlijk zelfſtandige (als MENSCH, &c.) het zij eene denk-kundige of beſchouwlijke, en even of die zelſtandig ware, bij de Spraek en de gedagten ingevoert, als GEREGTIGHEID, enz. Hierom kan 'er geene verſtaenbare reden ge-uit worden, die niet zulk een Onderwerp, dat men gewoonlijk een Naemwoord (*Nomen Subſtantivum*) noemt, ofte bevat, ofte anders door bijteekens of bekende omſtandigheden aenwijſt.

Nomen Subſtantivum Reale, & Mentale ſive Formale.

III.

Maer hoewel de eigene zelfſtandigheid der dingen door ieders benaming

word aengewezen, onze meeſte bedenking nogtans is bezig omtrent de Toevalligheid, welke beſtaet, of in de beweging, of in de hoedanigheid, of in beiden te gelijk.

IV.

Verbum. De beweging drukken wij uit door Werk-woorden (*Verba*), die men ook gevoeglijk Tijd-woorden kan noemen; want door de Beweging word de Tijd, en die door dezen onderkent. Men kan ook de *Verba's* aenmerken als *Beveſtig-woorden*, overmits alle Gezeg zonder eenige Beveſtiging of *Verbum* zijnde, zonder ſlot en gebrekkig is; de Ontkenning moet men in dezen gevalle mede voor een beveſtiging van het *Niet* rekenen. Deze *Activum, Paſſivum vel Neutrum.* Werk-woorden zijn, of Bedrijvende (*Activa*) als SLAEN, of Lijdende (*Paſſiva*) als GESLAGEN WORDEN, of Onzijdige of Beſtaende (*Neutra*) als BLYVEN. Of anders, bij aldien men de beveſtiging der zaken beſchouwt zonder opzigt van beweging of ruſt, zo bedient men zig van 't *Verbum Subſtantivum.* zogenaemde Zelfſtandige of Beſtaende Werk-woord ZYN of WEZEN. En, wanneer de werking tot de Perſoon zelf wederom ſtraelt, zo noemt *Verbum Reciprocum.* men die Werk-woorden Wederkeerig; als ZIG BEDIENEN, enz.

V.

Nomina Adjectiva. De Hoedanigheid der zaken vind men verbeeld in de Bijnamen (*Adjectiva*): het zij opzigt hebbende op de Gedaente en de Geſtalte (*Figura & Forma*), ofte op de Soort en 't Geſlagt (*Species & Genus*), of op de Hoegrootheid en de Hoezwaerheid (*quantitas & gravitas*), of op de Waerde en Deugd (*Dignitas & Virtus*): De laetſte liggen alleen gegrondveſt in de Vergelijkinge en 't Beſchouwlijke.

VI.

Adverbia. De Hoedanigheid, naemlijk den Aert, de Hoeveelheid, Tijd, en Plaets der Beweginge of Daedelijkheid geeft men te kennen door Bij-werk-woorden (*Adverbia*): Dog de ſoort der Beweginge door het Werk-woord zelf.

VII.

Dus dan, even gelijk het *Adjectivum* ten dienſte is van het *Nomen Subſtantivum*, alzoo is het *Adverbium* tot het *Verbum*.

Deze zijn de natuerlijke Deelen in welken onze Denkbeelden beſtaen: de verdere Deelen eener Reden, als het *Pronomen*, & *Participium*, de *Præpoſitio*, *Conjunctio*, *Interjectio*, & *Articulus*, zie ik aen als nutte Konſtleden, door aenwaſch van Tijd, om de verandering en 't gemak in de leidinge onzer gedagten, ingevoert. Tot beveſtiging van 't welke ik zou kunnen bijbrengen, dat de *Præpoſit:*, *Conjunct:* &c. in onze Vermaegtſchapte Talen van ons en van elkander meer verſchillen, als de *Verba* of *Nomina*; waerſchijnlijk vermits later en ſedert de verſpreiding eerſt ingevoert zijnde.

VIII.

Pronomen. De *Pronomina* (of Voornaemwoorden) zijn als Stedehouders der *Nomina Subſtantiva & Adjectiva*, ſtrekkende om 't verdriet van de herhaling der eerſtgenoemde namen te voorkomen.

Het

Digitized by Google

IX.

Het *Participium* (ofte Deelwoord) is afgeleid van een *Verbum*, en ſluit in zin eene bepaelde of onbepaelde tijd en dadelijkheid in, zonder opzigt van Perſoon, dog betreklijk op een Zaek: hierom word het in de Valbuigingen (*caſus*) behandelt en verandert, even gelijk een *Adjectivum*; en voert alzoo den naem van Deelwoord, als in zin en veranderinge deel hebbende aen de eigenſchap van het *Verbum* en 't *Adjectivum* teffens, en zijnde in dezen opzigte een zeker *Adjectivum Verbale*, ofte Bedrijvend Bijnaem-woord. *Participium.*

X.

De *Præpoſitiones* (ofte Voorzetſels) zijn een zeker ſlag van plaetſelijke *Adverbia*, die ook dikwijls hunnen opzigt hebben op het Einde, het Middel, de Oorzaek, en Plaets der bewerkte zaken, als wanneer ze ook bij de *Nomina* of bij de *Pronomina* geſchikt worden, en van die eene verbuiging' van *Caſus* begeeren (als, ONDER DEN DUIM, BINNEN'S HUIS, MET HEM, enz:), terwijle de andere *Adverbia* gemeenlijk op geene verandering van *Caſus* zien. Dog wanneer de *Præpoſitiones* op de Werkinge toegepaſt, en daerom bij de *Verba* koppelsgewijze gevoegt zijn, zo ſchikt zig het *Subſtantivum* niet na de *Præpoſitio*, maer na 't *Verbum*: als HY ONDERVING HEM, alwaer HEM van 't *Verbum* VANGEN beſtiert word, en niet van de *Præpoſitio* ONDER. *Præpoſitio.*

XI.

De *Conjunctiones* (of Koppelwoorden) verſtrekken alleenlijk tot gemak van de Leiding der Reden, tot voorbereiding van den aert des Gezegs, en tot verbindinge der Leden. Deze zijn ten dienſte van een Gezeg, even gelijk het *Adjectivum* ten dienſte van het *Subſtantivum* is. En, vermits onze gedagten veelal op de beweging der dingen bezig zijn, zo ſtrekt het gebied van die genen, die eenige onderſtelling, voorwaerde, ofte wenſch te kennen geven zig ook uit over de Wijzen der Werk-woorden (*Modi verborum*). *Conjunctio.*

XII.

De *Interjectiones* (ofte Tuſſenwerpſels) zijn in zig zelf een ſoort van *Adverbia*, die, als bij Uitgalming, de Ontroeringe des Gemoeds uitdrukken. *Interjectio.*

XIII.

De *Articuli* (ofte Naem-leden, ook wel Leed-woordtjes genoemt) zijn een ſoort van *Pronomina*) die men bij Oude Talen zelden vind, dog die thans bij de meeſte ſpraken van *Europa* gebruikt worden. Deze ſtrekken om den netten zin en opzigt op de min- of meer-bepaeltheid der woorden duidelijk te onderſcheiden; terwijle zulks in 't Latijn, vermits de *Articuli* aldaer geen plaets hebben, uit de Omſtandigheden moet gegiſt worden. Zie daer Mijn Heer dit mijn kleine Opſtel. *Articulus.*

II. Van de Verbuigſaemheid der Deelen.

N. Om de beknoptheid, Mijn Vriend, zou ik het beminnen, en om 't gewigt en de Waerde dezer Kennis zou ik het zoeken. Maer onder deze Negen Deelen, zo Natuerlijke als door Konſt-bedagte, zijn 'er Vier, als

Digitized by Google

a's naemlijk de *Articulus*, het *Pronomen*, het *Nomen Substantivum & Adjectivum*, en 't *Participium*, die ten opzigte van hun Getal (*Numerus*), Geval (*Casus*), en Geslagt (*Genus*), hunne Verbuiging (*Declinatio*) onderworpen zijn; en nog een Rede-lid of Tael-deel is 'er, naemlijk het *Verbum*, dat ook ten opzigte van 't Werken, 't Lijden, en 't Zijn; en ten aenzien van de Zeg-wijzen (*Modi*), van de Tijd-deelingen (*Tempora*), van het Getal (*Numerus*), en van de Persoon (*Persona*, zijne Verbuigingen, of Veranderingen of Vervoegingen (*Conjugatio*) onderhevig is. De andere Vier, te weten het *Adverbium*, de *Præpositio*, *Conjunctio*, & *Interjectio* zijn Onverbuiglijk.

Schoey dan dog dit gezeg van de verbuigsaemheid der Deelen eens op de vorige leest, om te vertoonen uit welke leiding onzer denkbeelden die gemeene verdeeling gesproten zij; mij dunkt ook dat het wel bevatten van deze zaek den grondslag ontdekken moet van 't opzigtelyke Bestier der Woorden, dat men gewoonlijk onder den naem van *Syntaxis* betrekt.

III. Van de Verbuigsaemheid der Naemwoorden.

L. Zo doet het, want zo dra men zijnen aendagt vest op de Zaken zelfs, en op hare Hoedanigheden (dat is, volgens de II. en V. Affnijding, op de *Nomina Substantiva*, en op de *Adjectiva*), zo komt ons ten eerstèn de billijkheid te voren van die Algemeene Tael-regel naemlijk, *dat de ADJECTIVA, vermits toevoegsels van de SUBSTANTIVA zijnde, zig te schikken hebben na die, zo wel in GENUS, als NUMERUS en CASUS.*

Nomen Substantivum, & Adjectivum.

Maer, belangende den waren dienst en kragt der Verbuigsame Deelen, toen ik die zocht te kennen, liet ik mijne gedagten weiden over de toevallige Verandering der dingen in 't algemeen, en over derzelver onderlinge opzicht en naeste gemeenschap: en de verdeeling die ik daer op vond was de volgende.

Het heeft weinig in te weten, eerstelijk, dat we in de beschouwingen der Zaken op de Eenheid of Veelheid ziende, het onderscheid van den *Numerus* of het Getal (bestaende in den *Singularis* of het Eenvoud, en den *Pluralis* of het Meervoud) zoeken aen te duiden; hoewel sommige Volkeren ook eenen *Dualis* (of Tweevoud) in gebruik hebben: en ten andere, datwe de Zaken in hare Geslagten aenmerkende, het zij als Manlijk (*Mascul:*), of als Vrouwlijk (*Fœmin:*), het zij als Geenerlei (*Neutrum*), het Onderscheid van 't *Genus* daer in vinden: Maer de natuer of den aert der *Casus* te beschrijven vond ik vrij wat moeilijker; niet zo zeer omtrent den *Nominativus*, in welk geval de Persoon of zaek is die werkt (als DE MAN *loopt*), of die bezit (als DE MAN *heeft*), of die bestaet (als DE MAN *is, of word*): nogt' ook niet omtrent den *Dativus*, die de Begiftigde, of Aen iet toegeëigende Zaek of Persoon verbeeld (als DIEN MAN, of AEN DIEN MAN *wierd gegeven of toegeeigent*); gelijk ook niet omtrent den *Accusativus*, in welk geval de bewerkte of Lijdende Zaek of Persoon zig bevind (als *Betoom* UWEN DRIFT): en nog minder omtrent den *Vocativus*, in welk geval de Aengeroepene staet (als GY, of ò GROOTE VORST); maer allermeest omtrent den Zoogenaemden *Genitivus & Ablativus*: Want (1) als ik zeg, *Een Liefhebber* VAN GEREGTIG-

Numerus Singularis & Pluralis.

Genus Mascul: Fœmin: & Neutrum.

Van den Aert en onderscheiden zin der *Casus.*

Casus Nominativus.
Dativus.
Accusativus.
Vocativus
Genitivus.

HEID

HEID (dat is zo veel als Een die liefde heeft tot Gerechtigheid), of als men zegt *De Liefde* GODS (voor de Liefde tot God), zo komt in den *Caſus Genitivus* de zaek of Perſoon die bezint is, en dat gene waer toe de werking der bijgaende zaeke is uitgeſtrekt. (2) Wederom, als men zegt, *De Kinderen* GODS, of *De Huisgenooten* VAN DIEN MAN, zo komt de *Genitivus*, als een Toebehoorend, of Eigen bezittend geval: (3) Ten derde, als men zegt *Het werk* VAN ZYN HAND (dat is, het werk door zijn hand gewrocht), of GODS *Liefde*, *Barmhertigheid* enz: (d: i: de Liefde, Barmhertigheid enz: die God bewijſt), zo komt in beiden de *Genitivus* als Veroorzakende of Medewerkende. Hoe zal men nu deze driederhande gevallen van den Zoogenaemden *Genitivus* onder een betrekken? welke gemeenſchap is 'er tuſſen hen?

N. Ik bekenne dat die duiſter is, en nogtans, dat te verwonderen is, vind men immers bij meeſt alle Talen deze driederhande *Genitivi* gemeenlijk op eene wyze uitgedrukt.

L. De Gemeenſchap, welke ik in deze *Genitivi* beſpeurt heb, is deze, dat bij ijder van hen twee zaken, of, dat hier het zelfde is, twee *Subſtantiva's*, zoodanig bij een verbonden worden, dat die te ſamen in eene ſoortelijke veranderen; want bij de woorden LIEFHEBBER VAN GEREGTIGHEID word de algemeene zin van LIEFHEBBER enger ingetrokken tot een' bijzonder ſoort van Liefhebbers; zoo geſchied mede bij de woorden HUISGENOOTEN VAN DIEN MAN; en HET WERK VAN ZYN HAND: en hier op zinſpeelt mooglijk de Latijnſche naem van *Genitivus*, als het *Genus* tot eene *Species* veranderende; zo dat men dit Geval als het Soortelijke, of Enger-intrekkende, of 't Geſlagtelijke kan aenmerken; ofte ook, dewijl bij zulk een' Samenkoppeling van twee zaken, altijd vereiſcht word, datze onderling eenige gemeene Eigenſchap met elkander hebben, vermits ze anders tot geen ſoort konden overgaen, zou men 't aenzien kommen als het Eigenſchap-hebbende geval, voor zo veel men op de gemeenſchap ziet, of anders, als het Verknogtende of Zaken-koppelende geval, als zinſpelende op de bijeenvoeging der zaken.

N. Maer hoe ſtaen we met den *Ablativus*, die gewoonlijk Afnemer vertaeld word? Dit Geval komt mij niet minder duiſter te voren: Want wat voor een Afneming is 'er, wanneer men zegt IN DAT HUIS, of TEN ZYNEN HUIZE? alhier is de *Ablativus* vertoevende of verzellende (*Commorativus*); of *Dit wierd volbragt* DOOR, of MET HEM, aldaer is de *Ablativus* Veroorzakende of Medewerkende (*inſtrumentalis*). *Ablativus.* *Commorativus.* *Inſtrumentalis.*

L. Nog is 'er ook een *Ablativus Narrativus* (van Verhael), als, *Men ſpreekt* VAN HEM. Dog de vierde *Ablativus*, namelijk de *Diſcretivus* (of 't Affcheidende Geval) heeft den naem van *Ablativus* niet oneigentlijk; als *Van* HEM, *Van* HEM *af*, *Uit* HET HUIS, *zonder* DAT, enz. *Narrativus.* *Diſcretivus.*

Deze Vierderhande *Ablativi* zijn zo ſtrijdig van aert als IN en UIT; en

Digitized by Google

ik bekenne gaerne dat ik tot nog toe na mijn genoegen geene gemeenschap heb konnen uitvinden die haer alle vier influit. Bij gebrek van die kan men zig ondertuſſen behelpen met den gewoonen naem van *Ablativus*, nemende dien, voor 't gene het gebruik hem doet beteekenen, en niet voor 't gene hy na de Letter zou beduiden.

N. Uit het voorverhaelde is ligtelijk op te maken, dat de Latijnſche benamingen van de *Caſus* meeſtendeel niet zeer eigentlijk de zaek uitdrukken, maer nog minder de gewoone vertalingen van die, als *Noemer*, *Baerer*, *Gever*, *Aenklager*, *Roeper*, en *Nemer*: immers zou het den zin van Vertaling nader komen, als men zette, *het Noemelijke*, *'t Soortelijke*, *'t Begiftigde*, *het Betigtlijke*, *'t Aenroepelijke*, *en 't Afnemelijke geval*. Dog het twiſten over de Namen is maer tijd ſpillen, men kan, gelijk je zegt, die gebruiken voor 't gene 'er thans mede gemeent word.

Maer onder welk geval betrekje 't, als we zeggen, *Om* HEM, *Van wegen* en *voor* HEM, *tegen* HEM, *over* HEM, en *Tot* IET, enz?

Accuſativus motivus. *Accuſativus localis.*

L. Dit kan men noemen, het Toe-ſtrekkende Geval, of het Bewerkte Beweegmiddel, of in 't Latijn den *Accuſativus motivus*. Zoo bedient men zig ook van nog andere *Præpoſit*: bij den *Accuſativus localis*, die het plaetſelijk bewerkte geval bekleed, als men zegt, *Bij*, *Om*, *Rontom*, *omtrent*, *naeſt*, *nabij* HEM, *nae* HEM, *voor*, *agter*, *tuſſen*, *en boven* HEM, *Op* HEM, *Boven op* HEM, *beneden*, *onder*, en *Over* HEM, *tegen* HEM *aen*; *door* DAT, en *door* DAT *heen*, en *Binnen*, en *Buiten* DAT; hoewel men dit *Binnen* en *Buiten*, ook eertijds bij den *Genitivus* gevoegt heeft, als toebehoorende; en hier van zegt men nog BINNEN en BUITEN 's HUIS, even of het ware *In 't binnene des huizes*.

N. Genoegſaem kan ik nu uit uwe beſchrijving van de driederhande *Genitivi*, en vierderhande *Ablativi* begrijpen, waerom in ſommige gevallen de *Genitivus* en *Ablativus* de zelfde ſchijnen te zijn, als *'T is een Werk* VAN HEM; en *Dat werk komt* VAN HEM: zijnde de eerſte een *Genitivus*, en de laetſte een *Ablativus*, dog hier in elkander gelijk, dat ze beiden in 't Veroorzakende en Medewerkende geval zijn.

L. Evenwel is 'er nog een kennelijk onderſcheid tuſſen die twee, want bij dien *Genitivus* komt alomme een ander *Subſtantivum*, aen 't welke die behoort en toe-ge-eigent is, terwijl deze *Ablativus* altijd aen 't *Verbum* zig verknoopt.

N. Ik heb ook aengemerkt, dat je, bij den *Genitivus* in de eerſte plaets zet LIEFDE GODS voor LIEFDE TOT GOD; en in de derde plaets GODS LIEFDE, voor DE LIEFDE DIE GOD BEWYST. Is in deze verzetting zo veel kragt van onderſcheid?

L. Geene wezendlijke, dan dat het eerſte, als de LIEFDE GODS, wel in

Digitized by Google

in beide de zinnen gebruikt word, namelijk voor DE LIEFDE TOT GOD, en DE LIEFDE DIE GOD BEWYST, terwijl het derde, te weten GODS LIEFDE, alleen de laetſte beteekenis heeft; Hierom kan men ook de Woorden van het derde omkeeren, en zetten daer voor zo wel LIEFDE GODS, als GODS LIEFDE, maer bij 't eerſte niet, want GODS LIEFDE beteekent nimmer bij ons, DE LIEFDE TOT GOD.

N. Was het dan niet gevoeglijkſt, dat men voor het eerſte altijd zette LIEFDE TOT GOD (*Amor erga Deum?*) dit is buiten alle twijffelzinnigheid.

L. Die onderſcheiding is gants niet onbillijk; en voor het derde kan men ook bij ons zonder eenige zinverandering zetten niet alleen, DE LIEFDE GODS, maer ook DE LIEFDE VAN GOD, zo wel als GODS LIEFDE (*Amor Dei*).

N. Als ik alle de onderſcheidene Gevallen optel die hier aengewezen zijn, zo vind ik 'er in ſtêe van de gewoonlijke zes, ten minſten elf, als 1 *Nominativus*, 3 *Genitivi*, 1 *Dativus*, 1 *Accuſativus*, 1 *Vocat*: en 4 *Ablativi*; of zo wij den *Accuſativus* ook in driën kloven, dertien.

L. Ja ten naeuſten genomen, zou men konnen zeggen dat onze Voorouderen niet meer dan Vier gevallen onderſcheidentlijk gebruikt hebben; want *Vocat*: en *Nominat*: was eveneens, zo mede *Dativ:* en *Ablat*: Maer onder ſommige andere Volkeren vind men 'er die van meer als Zes gevallen zig onderſcheidentlijk bedienen: zo komt volgens de Armeniſche *Grammatica*, in de ſchrijftael, de *Caſus Ablativus*, *& Narrativus*, *& Commorativus*, *& Inſtrumentalis* elk bijzonder; gelijk ook een *Caſus circumlativus*, als *Ghakumb* (*circa oculum*), welke plaets onze *Accuſativus localis* bekleed.

Maer alvorens we van de *Caſus* affcheiden, zo laet ons die nog eens op eene andere wijze meer *à prieri* beſchouwen.

IV. Andere wijze van de *Caſus* te beſchouwen.

Eene zaek is, of enkeld, of Verbonden.

Enkeld is ze, als ze op zig zelf aengemerkt word, gelijk bij eene Aengeroepene Zaek of Perſoon; en dit maekt den *Vocativus*.

Verbonden of te ſamengezet zijn de Zaken, eerſtelijk als 't Zaken met Zaken zijn, en ten anderen als de Zaken verkeeren met zulke dadelijkheden of bezittingen, die wij door *Verba* uitdrukken.

Een Zaek word aen een' Zaek verbonden, al ze aen die zodanig word toegeëigent, dat ze te ſamen tot een ſoort overgaen; als DES VOLKS *Genegentheid*; en hier uit word een *Genitivus* geboren; of zo de Zaek werkende en ergens toe uitgeſtrekt is, als, *Liefde tot* WELLUST, zo komt de bezinde zaek als een *Accuſativus motivus*; of zo de zaek werkende en begiftigende is, als *Opdragt* AEN HEM, zo komt 'er een *Dativus* uit.

Dog zo wanneer de Zaken met *Verba* verkeeren, zo komt ons te voren. (1) De Bedrijver, of Bezitter, of die Beſtaet, als, HY *ſlaet*, *heeft*, of *is*: dit noemt men den *Nominativus*. (2) Wat 'er bewerkt of bezeten

ten word, als, *Men vervolgt, of beeft* HEM: dit noemt men den *Accuſativus*. (3) Aen en voor wien de werking geſchied en toegeſchikt word, als, *men gaf of ſchreef* HEM; of ten opzigte van wien of welke zaek iet in gelijkheid beſtaet, als, AEN HEM *gelijken*; en deze gevallen noemt men den *Dativus*. Eindelijk (4) Waer door, waer meê, waer van, waer in, waer uit de werking geſchied; en hier in is de *Ablativus* begrepen.

N. Mij dunkt dat ik in deze laetſte Verdeelingen den grondſlag van onzen *Syntaxis* voor 't meeſtendeel opengeleit vinde.

V. Van de Verbuigſaemheid der *Pronomina, Articuli & Participia.*

L. Maer, mijn Heer, laet ons de verbuigſame Deelen vervolgen. Uit het gezeide is ligtlijk te zien, dat de *Pronomina*, die in plaets van *Nomina* komen, en de *Articuli* die een ſoort van *Pronomina* uitmaken, als meê de *Participia* die voor *Adjectiva* dienen, dezelfde beſchouwingen, en gevolglijk dezelfde gevallen van verbuigingen onderworpen zijn, van wegen de gelijkheid van aert.

N. Mij ſchiet ook te binnen, dat je nog niet gemeld hebt van de toevalligheid die ſommige *Nomina Adjectiva* te beurt valt, ik meene de Vergelijking of Vergrooting; als, de trap van Stelling (*Poſitivus*), van Vergrooting (*Comparativus*), en de Oppertrap, *Superlativus*.

VI. Van den *Comparativus & Superlativus.*

L. Waerlijk ik had dit bijna vergeten: Dat nu dezen inſgelijks, vermits *Adjectiva* zijnde, de Verbuiging en de waerneming van *Genus & Numerus* even als de andere *Adjectiva* onderworpen behooren te zijn, leert eenigſints de natuer van de zaek. Nogtans wil 't gebruik onzer Tale dat de *Comparativus* onverbuigſaem blijve in alle de *Genera*, zo wel in *Singul:* als in *Plur:* niettegenſtaende de *Poſitivus* en *Superlativus* even als de andere *Adjectiva* in de verbuiging behandelt worden. Op wat rede dit gebruik ſteunt, of waer uit het bij ons geſproten zij, heb ik nog niet konnen begrijpen.

VII. Van de Verbuigſaemheid der Werkwoorden. *Genus Verborum, Activum, Paſſivum, & Neutrum. Numerus Singul: & Plur: Perſona* 1. 2. 3.

N. Den aert der *Declinatien* dus beſchouwt hebbende, laet ons nu overgaen tot de *Conjugatien*.

L. Als we onze gedagten wenden tot de Beweginge der Dingen, zo vinden wij daer bij te beſchouwen, niet alleen, (1) gelijk ik gezegt heb, of 'er iet Bedrijvende, of Lijdende, of Beſtaende zij, welk onderſcheid den Aert der Werk-woorden, gemeenlijk *Genus Verborum* genaemt, aenwijſt: maer ook (2) of de Werking door een of door meer Perſonen of zaken geſchied; 't welk door den *Singular.* en *Plural:* onderſcheiden word, hoewel bij ſommigen ook nog eene *Dualis* (of tweevoud) in gebruik is. (3). Dog onder de Perſonen zijn, IK en WY, de Werkers die ſpreken; GY en GYLIEDEN, zijn 't aen wien men ſpreekt: ZY, HY, MEN, en HET, en verder alle *Nomina* zijn 't van wien of van welken

Digitized by Google

welken men ſpreekt. Ondertuſſen bekleed bij ons het woordtje MEN de plaets van 't algemeen-perſoonlijke, en ons woordtje HET verſtrekt om het Gezeg of de Zaek in 't algemeen aen te duiden: maer in plaets van ons MEN, waer voor de Franſchen *On* gebruiken, kunnen we ook door het *Paſſivum*, even gelijk de Latijnen, dit algemeen-perſonelijke uitdrukken, mits we 'er 't woordtje DAER bij voegen; want het is bij ons het zelfde, of we zetten, MEN ZEGT (*Gall: on dit*), of, DAER WORD GEZEGT (*Dicitur*). (4) Ten vierde valt aen te merken of de werking Dadelijk, of Voorbij, of Aenſtaende zij; en dus komt 'er bij de *Verba*, een Tegenwoordige (*Præſens*), een Voorledene (*Præteritum*), en een Toekomende tijd (*Futurum*). (5) En ten vijfde, op welke wijze de werking geſchiede, het zij Onbepaeld (*Infinitivus modus*), zonder aenmerking van Perſonen of getal; het zij Bepaeldelijk, als Beveſtigende of Aentoonende (*Indicativus*), of Gebiedende (*Imperativus*), of Onderſtellende (*Subjunctivus*).

Tempus Præſens, Præteritum, & Futurum.

Modus Infinitivus, Indicativus, Imperativus, & Subjunctivus.

N. Ik vind datje onder 't optellen van de Tijden niet vermeld van 't zoogenaemde *Præteritum Imperfectum*, & *Plusquamperfectum*.

VIII. Van het oude Duitſche gebruik in 't Uitdrukken van het onderſcheid der Tijden.

L. In de Natuer zelf is 'er eigentlijk geen meer nog ander opzigt der Tijden dan het *Tegenwoordige*, het *Voorledene*, en het *Toekomende*.

En, aengezien wij beneffens de anderen van Duitſchen Stamme het *Futurum*, als mede het zoogenaemde *Præteritum perfectum*, & *Præteritum plusquamperfectum*, niet zonder Hulpwoorden (*Verba Auxiliaria*) kunnen uitdrukken, zo blijkt dat ook onze oude Voorvaderen, zo *in Indicativo* als *in Subjunctivo*, even als de andere Oud-Duitſchen, zig alleen bedient hebben van het *Præſens*, en van dat *Præteritum*, 't welk men nu gewoon is *Præteritum Simplex*, of *Præter: Imperfectum* te noemen, terwijl *Futurum* & *Præſens* ook even eens klonken.

Zoo vind men 't bij het Mœſo-Gotthiſch van omtrent de 4: Eeuw; zoo mede bij 't Angelſaxiſch en Frankduitſch van de 8: en 9: eeuw, als naemlijk, bij het *Evangelium* in 't A-S, dat *Junius* neffens het Gotthiſche heeft gevoegt, en bij de Oud-duitſche vertaling van *Tatiani Harmonia*. Het *Futurum* word daer aengeduid door 't *Præſens*, en onze *Præterita Compoſita* (als 't *Præt: Perfect:* & *Præt: plusquamperf:*) die 't hulpwoord HEBBEN ten dienſte nemen, is 'er buiten gebruik; evenwel is bij elk daer van, hoe zeldſaem 't zij, eene proef te vinden, als een voorteeken van eene gewoonte, die eer lang in 't ſchrijven ſtond door te dringen; gelijk die mooglijk op de tonge toen al zo nieuw niet meer was; want de Schrijftrant volgt gemeenlijk de veranderingen van de daeglijkſe Spreektael niet als traeglijk: De zeldſaeme Voorbeelden daer ik op zie zijn dezen. In 't A-S, **Da hig hæfdon geſungene** (*Cum cantaſſent*) Matth: XXVI. 30. en **Ic hæbbe getholod** (*Paſſus ſum*) Matth: XXVII. 19. Wijders bij *Tatiaen* vond ik het F-TH, **Habet forlegana in ſinemo herzen** (*Mœchatus eſt in ſuo corde*) Tat: *Cap:* XXVIII. 1. *pag:* 62.

Dog bij 't Frankduitſch van omtrent twee eeuwen jonger, te weten

Digitized by Google

bij *Willer: Abbatis Paraphr: in Cant: Cantic:*, vind men doorgaends de *Verba* met de hulpwoorden HEBBEN en ZULLEN diergelijk als nu bij ons gebruikt.

N. Het onderscheid van *Præteritum Perfect:* en *Præt: Plusquamperf:* kon men, beken ik wel, ligtelijk missen, want met het *Præteritum simplex* wierd het natuerlijke vereisch om de voorledene zaken uit te drukken genoeg voldaen, even gelijk ook bij 't Hebreeusch: maer dat het *Futurum* geene bijzondere uitdrukkingen had is vreemd.

L. Het klinkt nog ruim zo vreemd, dat in 't Hebreeusch, alwaer niet anders als 't *Præteritum & Futurum* dient, het *Præsens* oneigen is, zulks dat het of door 't *Participium* of door 't *Præteritum* en 't *Futurum* word aengewezen. De Taelgebruiken hebben te mets wonderlijke oorzaken: Immers is 'er weinig rede voor te vinden, waerom men de tegenwoordig zijnde zaken als toekomende zoude uitbeelden? Dog in tegendeel, dat men voor Toekomende zaken geen uitdrukking bijzonder had, kan men, wel ingezien zijnde, niet wel anders duiden als tot onzer Vooroudere lof: want de Toekomende zaken, zo ze buiten het pligtelijke zijn, komen gemeenlijk zoo onzeker voor 't geringe menschelijke verstand, dat weinig of niet 'er van te willen bevestigen, een teeken is van zedigheid en voorzigtigheid: maer zo men 't Pligtelijke tot onderwerp had, 't zij eene verbintenis, 't zij een belofte van iet' te zullen doen, daer in vond men, volgens alle getuigenis, zo veel trouw en degelijkheid bij de Oud-duitsche Vooroudere, dat hun woord hun Zegel was; zo dat zij van zulk toekomende als tegenwoordig konden spreken; dus getuigt ook *Tacitus* van de *Germanen* in 't algemeen, * *dat bij hen de Goede Zeden meerder dan elders de goede Wetten vermogten.*

zie *Buxtorfii Epitome Gramm: Hebræa. p.* 25.

* *Tacit: German: Plus ibi boni mores valent, quam alibi bona leges.*

N. Heb ik niet bij het Mœso-Gotthisch in uw vorige boekje, agteraen, al eenige voorbeelden gezien van dat Pligtelijk Toekomende door een Hulpwoord uitgedrukt?

L. Ja, mijn Heer, hoewel ze schaers zijn: dus komt ** aldaer in 't M-G, **Ik skal waurkjan** *Joh:* IX. 4. voor *Ik moet werken*; en **Skulda** & **skuld was** / voor *Moest*, en **Skulda** & **skuld ist qiman** / voor *Hij moet of zal komen.* Zoo komt mede in 't Alamannisch van de VIII. of IX. eeuw, † bij eene Vermaning voor 't Kristenvolk, aldus, **Dir ir haben sculut** (*quam habere debetis*); en bij *Tatiaen* **Wesan scolta** (*fieri deberet*). Zo dat de eerste grondbeteekenis van ons ZULLEN, dat in 't M-G, **Skulan** / in 't AL: en F-TH, **Sculan** / en 't A-S, **Sceoldan** of **sceolan** (*debere*) klinkt, een pligtverbindend woord is geweest, en ons IK ZAL eertijds zo veel zeggen wilde, als, *Ik verpligte en verbinde mij, of houde mij verbonden*, zijnde korts daer na, of genoegzaem al in dezelfde tijd, dit ZAL, ZOUDE, en ZULLEN in gebruik geraekt om den tegenwoordig-algemeenen zin van het *Futurum* uit te beelden;

** Zie *onze Gemeenschap tussen de Gotthische Sprake en de Nederduitsche pag:* 84.

† Zie *Catech: Theotisc:* door *Eccard* uitgegeven Ao. 1713. *pag:* 74.

Digitized by Google

beelden; eerſt vind men 't al, in dezelfde Vermaning, in een twijffelagtig geval, daer 't pligtelijke en toekomende even zeer op paſt, (als *ibid: p:* 75.) AL: **Dera er taheilit ſcal ſin** (*qua ſalvandus eſt*); en (*p:* 76.) AL: **reching gepan ſcal** (*rationem redditurus eſt*). Dog in een Verklaring over 't *Onze Vader* van omtrent die zelfde eeuw bij 't zelfde boek *p:* 82. vond ik het *Futurum* al volledig; als F-TH, **da wir geſehen ſculen / unde haben ſculen** / (*ubi videbimus & habebimus*). Hoewel de Hoogduitſers nog heden voor 't pligtelijke hun **ſollen** (*oportere*), en voor 't andere *Futurum* hun **werden** tot hulpwoord gebruiken.

Nog een zeldſaemen uitdruk van *Futurum* ontmoette ik in 't zelfde boek bij eene Oud-Allamanniſche Vertaling' van het zoogenaemde *Symbolum Athanaſii*, alwaer van de Opſtandinge gezegt word, * **Alle man ti arſtandanne eigun** (*Omnes homines reſurgent*), welke Spreekwijze uit het pligtelijke ontleent ſchijnt, even gelijk bij ons ook nog gezegt word, IK HEB TE DOEN (*Oportet me facere*); want het AL: **Eigan** / gelijk ook het M-G, **Aigan** / beteekende het zelfde als ons HEBBEN, en 't zelfde als 't AL: en F-TH, **haben** / **haben** / en 't M-G, **haban** / (*habere*). En, niet minder zeldſaem is 't, het geen ik nog bij de bovengem: Oud-Al: Vermaning vond, naemlijk, **Wanta it den Chriſtan nom infangun eigut** (d: i: *Want Gijl: den Chriſten-naem ontfangen hebt*), alwaer 't AL: **Eigan** zelf voor hulpwoord van 't *Præteritum* gebruikt word, even gelijk ons HEBBEN tegenwoordig. Dog dit alles was van dien tijd, toen de hulpwoorwoorden bij de *Verba* nog in geen vaſt gebruik waren, ten minſten in 't ſchrijven niet.

* Zie de Bovengem: *Catech: Theotiſc: p:* 72.

Boveng: *Catech: Theotiſc: p:* 74.

N. 't Zou wel niet ongevoeglijk komen, dat we hier nu tegenſtelden ons Hedendaegſe gebruik; dog de avondtijd is reets verloopen, daer en boven zal zulks beter voegen hier na, als we van de verbuiglijke Deelen ieder in 't bijzonder zullen handelen; want om elke zaek te gereeder te kunnen zoeken op haer plaets, was ik voornemens mijne Vragen en Voorſtellingen te ſchikken volgens de gewoone *Grammaticale* orde van de Deelen eener Reden: waerom ik dan ook verzoek, dat op onze naeſte bijeenkomſt de Aenmerkingen wegens de *Articuli* een beurt mogen krijgen; en zo 'er tijd mogt overſchieten, dan die van de *Pronomina*.

L. Hier op heb ik een tegenverzoek, dat de omtrek der zaken niet te wijd genomen werde, op dat het werk mij niet overgroeye, en op dat het Vertoon van de Regelmaet en Rangſchikking der *Verba*, beneffens de Proeve van een Geregelde Afleiding, die genoegſaem 't eerſte beweegmiddel van dit ſchrijven zijn, niet te verre agter de bank raken: ook begin ik al te haken na ruſt in die ſtoffe, ten einde de Gedagten, die hier in als eenigſints van huis zijn, tot een wezendlijker vermaek eens mogen wederkeeren.

N. Uw tegenverzoek meen ik in agt te nemen. Maer ik denk immers niet, dat je de Oeffening in de *Theologiſche* Verſchilpunten voor uw be-

ter vermaek rekent, vermits Zaken, welker duiſterheid meeſt veroorzaekt is, of door Waen, of door Onkunde, of ook grootelijks door Glorie-zucht van de genen die deze Geſchillen eerſt op de baen brachten, en die ſedert van velen met zo veel bitterheid van wederzijde aengeſtookt zijn: ik denk ook niet, dat het die hooge *Metaphyſique* beſchouwingen zijn, die van velen zo ſtoutelijk ondernomen en miſlijk voorgeſtelt worden, dat men hen vergelijken mag bij die genen, die verwaendelijk met ſtrakke oogen het Zonnelicht willende bezien, zo verblind raken, dat ze, 't gene voor hare voeten ligt, naeulijks onderſcheiden konnen.

L. Beſchouwingen die tot een vrolijk Gemoed behooren, hebben mijnes agtens vrij wat heerlijkers in, dan 't gene gij daer noemt; de zulken namelijk, die ons helpen tot het voornaemſte en nutſte gebruik van al 't Zichtelijke, en van alle Wetenſchappen, om overal zo binnen als buiten ons die Goddelijke Prediking van al 't Geſchapene te verſtaen, die den Schepper groot maekt en ons klein en nederig. Wat mag tog eenige Letterkundige Kennis daer bij vergeleken worden?

N. Dog op dien voet kan ook de Natuerkundige Beſchouwing van de Spraek- en Tael-gebruiken voor geen gering voorwerp verſtrekken, niet alleen voor zo verre ze aenleiding geeft om netter te leeren denken en ſpreken, maer voornamentlijk, om dat ze ons de Waerde en Heerlijkheid onzer Tale, en vooral het Vermogen in 't Letter-vormen en Spraekvoeren doende kennen, ons even als al het andere Geſchapene, en alle andere Gaven van den Schepper aen ons geſchonken, zeer kragtig tot onzen Weldoender trekt; en dat te meer, om dat we de Tael in al onzen handel nergens kunnende miſſen, geſtadig-aen deze prediking voor ons krijgen.

L. Dat mijn Heer het dus opvat, zal mij met te meerder luſt dit Werk doen vervolgen.

1713. $\frac{3}{m}$.

VAN

VAN DE

DECLINATIEN.

Eerſte Verhandeling

Van de *Articuli*, en haer onderſcheidene gebruik na 't verſchil van Stijl.

Elfde Redewiſſeling.

N. en L.

I. Onderwerp en aenleg van deze Verhandeling.

N. HEt naeſte, dat ik in 't wikken en wegen van 't bekorten onzer verhandeling heb konnen uitvinden, is, dat uw' E. een voorbeeld van *Declinatien* (of Naem-buigingen) mogte bijeenſchikken, zoodanig als het *Subſtantivum* behandelt word met zijn *Adjectivum*, zoo in *Maſcul: Fœmin:* als *Neutr:*; en dat niet alleen met zijn' *Articulus Indefinitivus* EEN en *Definitivus* DE en HET daer voor, maer ook zonder *Articulus*; want ijder heeft zijne bijzondere waerneming. Dog met eenen, en wel voornaemlijk, zag ik gaerne daer bij gevoegt dat onderſcheid van Verbuiging, 't welk het verſchil van Stijl vereiſcht, en waer van je weleer mondeling mij eenige opening gegeven hebt. Op deze wijze zal ik in zulke Voorbeelden ſtoffe genoeg vinden, om mijne voornaemſte Aenmerkingen of Vragen in te brengen, over 't gene ik bij anderen onzer Letterkunſtenaers of niet, of niet voldoende gevonden heb.

II. Welke Verandering in 't *Declineren* bij ons vereiſt word na het driederhande Onderſcheid van Stijl.

L. Dat 's dezelfde weg die ik op 't ſpoor had, te meer om dat al voor een wijl een ontwerp van diergelijke Voorbeelden bij mij was toegeſtelt. Maer 't zou wel voegen dat ik een klein berigt vooraf liet loopen van de verandering van Stijl.

In dit Stuk begeert onze Tael niet alleen onderſcheid van Bewoording, van Schikking, van Voetmaet, en van Stemleiding, naer eiſch van ijder dings minder of meerder ernſt en waerde, even gelijk ook andere talen, maer daerenboven ook onderſcheid in 't Verbuigen onzer Naem-woorden (*Nomina*), onzer Voorleden (*Articuli*), en Voornaem-woorden (*Pronomina*); in welke fraeyigheid, mijns wetens, geene der Europiſche Talen met ons

Digitized by Google

gelijk ſtaet. Ten dienſte van dit *Declineren* verdeel ik den Stijl in drien: als 1. De Hoogdravende of Verhevene, ten 2. De Deftige of Statige, en ten 3. De Gemeenzame Stijl.

Van den Hoogdravenden of verheven' Stijl.

De Eerſte zweemt na 't oude gebruik, als vervattende iet ongemeens, dat niet dan bij Geleerden te regt behandelt, hoewel van minder geoefſenden, mits in Letterſtoffe niet ten eenemael onbedreven zijnde, nog wel verſtaen kan worden.

Van den Deftigen of Statigen Stijl.

De Tweede komt iets nader aen de daeglijkſe gewoonte, dog houd zig egter aen de volledige en regelmatige orde en deftigheid des gezegs, zonder zig veelvoudig van *Metaplaſmata* (Afpadigheden) en inkortende wijzen te bedienen.

Van den Gemeenzamen Stijl

De Laetſte bekreunt zig niet zeer met de voorgaende opmerkingen, maer voegt zig, op een vrijer voet, na de daeglijkſche Taelvoering en Spreektrant, zonder te ſchroomen voor Inkortingen, zo de *Euphonie* (Welluidendheid) zulks verkieſt; en zonder te naeuw gezet te zijn op de uiterſte gereldheid en opſchik; verre nogtans van zoo los en ongeſchikt te loopen, als die platte Spreek- en Straet-tael, die met de bewoordingen omſpringt, even als een dozijnwerker met zijne waren, die ze goed genoeg agt, zo ze ſlegts aan den man willen, en gangbaer zijn voor 't onkundigſte gemeen.

N. Sedert uwe opening hier van beken ik mij verwondert te hebben, dat onze verreziende Letterkundigen deſwegen geen leſſe of vermaning gegeven hebben, ſchoon ze met goede orde zig in 't ſchrijven daer weten na te ſchikken: want wie is 'er van oordeel, die zijn neus niet zou opſchorten, als hij onder een geringe ſtof, die een lage en gants gemeenzame Stijl vereiſte, in plaetſe van de woorden, HET WERK VAN EEN GEMEEN TIMMERMAN, gezet vond, *Eenes gemeenen Timmermans werk*, of, *Het werk eenes gemeenen Timmermans*, immers zou 't elk voor een gemaekte Tael, of een ſtinkende (*pedante*) en ontijdige draef-luſt uitmaken. Zo wederom is het eigen in verhevene Stof, en trekt de gedagten van zelf tot Hoogdravendheid, wanneer men zet, HET BEDRYF EENES ONVERSCHROKKEN HELDS, of, EENES ONVERSCHROKKEN HELDS BEDRYF, vrij meer dan of men ſtelde *Het bedrijf van een onverſchrokken Held.* Ondertuſſen klinkt het deftiger en ſtatiger, wanneer men zet DE WYSHEID VAN EENEN RAEDSHEER, dan op een meer inkortende manier, *De Wijsheid van een Raedsheer.*

III. Van de Beſcheidenheid in 't behandelen van ijder Stijl.

L. Uit uw antwoord bemerk ik, dat mijn Heer mijn zin gevat heeft. Nogtans verkies ik dat men die beſcheidenheid gebruike van niet alles te veroordeelen, 't welk niet ten naeuſten en zonder miſſen op deze verdeeling geſchoeit zij: want hoewel de Gemeenzame Stijl (eenige daeglijkſe Spreekwijzen zonder ik uit, die, vermits oud-tijds zo menigvuldig te pas komende als nu, de oude gedaente van Verbuiging zelf in de allergemeenzaemſte Spreektael hebben blijven behouden, als, TER GOEDER URE, BY DER HAND, enz.), nimmer, of bij na nooit, met gevoeglijkheid tot de Gedaente van den Hoogdravenden kan overgaen, niettemin

min kan de Hoogdravende te mets met goede bevalligheid zig van den Deftigen bedienen, en zelfs zij beiden konnen door inkortinge de gedaente van den Gemeenzamen aennemen, zo wanneer of de Verandering, of 't Vermogen van den Adem, of de Toonfluiting (*cadence*), die in 't leiden van de Stem moet waergenomen worden, zulks vereifchen mogte.

Daerenboven, vermits bij eene zelfde Redevoering al de zaken niet even hoogdravend nogt' even deftig zijn, zo komt gevolglijk een vermenging van Stijl en onderfcheidene gedaente van Valbuiginge niet ongevoeglijk. Immers ik zou 't voor Wijsheid aenzien, wanneer ijmand zijn Stijl gevoeglijk weet te laten dalen en rijzen, na mate dat de waerde der zaken af- en toe-neemt, en de agting en aendagt van den toehoorder of lezer behoort te minderen of meerderen; terwijl elke Stijl niettemin zijn naem ontleenen zal uit dien trant en behandeling die in 't werk allermeeft doorfpeelt en heerfchende is.

Maer om over te gaen tot de Voorbeelden, zo zal ik eerft van de Verbuiging fpreken zonder Voorlid, dan van die met een Onbepalend, en daer na van die met een Bepalend voorlid of met een Voornaemwoord; alles opgemaekt uit het Gebruik van Spreken en Schrijven zo als ik het bij de gemanierdften en beften, naer eifch van ijders Stijl heb nagefpeurt.

I. Wijze van Naembuiging zonder Voorlid.

IV. I. Voorbeeld van *Declinatie*, zijnde een *Subft:* met een *Adject:* zonder *Articulus*.

Singularis.

Nom: Acc: & Voc: { GROOTE DIENST. *Maſcul:* / GROOTE DEUGD. *Fœm:* / GROOT VERSTAND. *Neutr:*

Genit: & Ablat: . . { VAN GROOTEN DIENST. *M.* / VAN GROOTE DEUGD. *F.* / VAN GROOT VERSTAND. *N.*

Dativus. . . . . { AEN GROOTEN DIENST. *M.* / AEN GROOTE DEUGD. *F.* / AEN GROOT VERSTAND. *N.*

Pluralis, door alle de Geflagten even eens.

Nom: Acc: & Voc: GROOTE DIENSTEN, DEUGDEN, VERSTANDEN.

Gen: & Abl: Nemen VAN voorop, en de *Dat:* AEN.

AENMERK: (I). De *Dat:* *Abfolutus* (die in 't geval van toefchrijving gebruikt

bruikt word en meeſt bij de Artikellooze woorden te pas komt) is in *Singul:* en *Plur:* zonder AEN.

(II). De Stijl geeft geen andre verandering in deze bovengemelde Naembuiging, dan dat men te mets, na der Ouden trant, bij het *Maſc:* & *Neutr:* E in *Dat:* en *Abl:* *Singul:* agter 't *Subſtant:* geſtelt vind, in Verheven Stijl, en bij den *Dat:* *Abſol:*; en als dan bij 't *Neutrum* ook EN agter 't *Adject:*, naemlijk, in *Dat:* *Abſol:* GROOTEN VERSTANDE, en in *Abl:* VAN GROOTEN VERSTANDE.

V. II. Voorbeeld van *Declinatie*, zijnde een *Subſt:* met een *Adjekt:* beneffens den *Articul:* *Indefinitivus* EEN voorop.

II. Wijze van Naembuiging met het Onbepaelende Voorlid EEN.

Singular: in 't *Maſcul:*

NB. Deze behandeling van 't *Adjectivum* in 't *Maſcul:* geſchied bij ons op tweederleye wijze; want voor ſommige *Subſtantiva's* blijft het *Adjectiv:* onverbuiglijk, zonder den zagten uitgang op E of EN (uitgenomen in *Genit:* bij den Hoogdr: Stijl), en bij anderen word het verbogen even als bij 't *Maſcul:* zonder Voorlid; te weten.

Nom: Hoogdr: Deft: & Gem:, EEN GROOT MAN, HÉER (enz:) en EEN GROOTE JONGE, DIENST, enz.

Gen:
- Hoogdr:, EENES GROOTEN MANS, JONGES, enz.
- Deft:, VAN EENEN (of ingetr: VAN EEN') GROOT MAN (enz:) en GROOTEN JONGE, enz:.
- Gem:, VAN EEN GROOT MAN (enz:) en GROOTEN JONGE, enz:.

Wanneer GROOT op de Geſtalte en niet op het Bedrijf of Vermogen zien mogt, zou het ook, dunkt mij, goedkeuring verdienen, als men in Deft: Stijl zette, VAN EENEN GROOTEN MAN.

Dat:
- Hoogdr: & Deft: AEN EENEN (of ingetr: AEN EEN') GROOT MAN (enz:) en GROOTEN JONGE, enz:.
- Gemeenz:, AEN EEN GROOT MAN (enz:) en GROOTEN JONGE, enz:.

De *Dativ:* *Abſolutus* laet AEN agterwege.

Accuſ:, Even als de *Dativ:* mits zonder AEN.

Ablat:, Even als de *Dativ:* mits VAN (MET of DOOR, enz:) in ſteê van AEN.

Singul:

Digitized by Google

Singul: in 't *Fœmin:*.

Nom: & *Acc*: { Hoogdr: en Deft: EENE GROOTE VROUWE (of ingetr: VROUW'). Gemeenz: EEN' GROOTE VROUW.

Genit: { Hoogdr: EENER GROOTEN of GROOTER VROUWE. Deft: VAN EENE GROOTE VROUWE (of ingetr: VROUW'). Gem: VAN EEN' GROOTE VROUW.

Dat: { Hoogdr: EENER GROOTER VROUWE, of AEN EENE GROOTE VROUWE. Deft: AEN EENE GROOTE VROUWE, (of ingetr: VROUW'). Gem: AEN EEN' GROOTE VROUW.
De *Dat: Abſol*: zonder AEN.

Ablat: Even als de *Dat*: mits VAN (enz:) in ſteê van AEN.

Singul: in 't *Neutrum*.

Nom: & *Acc*: Hoogdr: Deft: & Gem: EEN GROOT KIND.

Genit: { Hoogdr: EENES GROOTEN KINDS, of KINDES. Deft: & Gem: VAN EEN GROOT KIND.

Dat: { Hoogdr: & Deft: EENEN (of AEN EEN) GROOT KIND. Gem: AEN EEN GROOT KIND.
De *Dat: Abſol*: zonder AEN, als wanneer men in zeer Hoogdr: Stijl ook wel zet EENEN GROOTEN KINDE, op de wijze van 't *Maſculin*.

Abl: Even als de *Dat*: mits VAN (enz:) in ſteê van AEN.

AENMERK. (I). De *Vocat*: ontbreekt hier.
(II). De gantſche *Pluralis* ontbreekt hier ook uit de natuer der zake, aengezien de volſtrekte meerderheid bij den *Articulus* EEN word uitgeſloten, hoewel de Eenheid niet met nadruk gemeent word. Indien men evenwel in tegenſtelling van het getalwoord EÉN, een *Plural*: begeert te plaetſen, zo doet men zulks, of bepaeldelijk met de getallen TWEE, DRIE, enz:, of onbepaeldelijk met het woord EENIGEN of SOMMIGEN, ſchikkende zig als dan de behandeling van 't andere *Adject*: en *Subſt*: in *Plural*: even als zonder *Articulus*.

Digitized by Google

(III). Het *Adject:* *Neutr*: gaet hier bij den *Artic*: *Indefinit*: eveneens als zonder *Artic*: zo men den Hoogdr: Stijl uitzondert.

VI. III. Voorbeeld van *Declinatie*, zijnde een *Subſt*: met een *Adject*: beneffens den *Artic*: *Definit*: DE en HET, of een *Pronomen Poſſeſſivum* als MYNE, enz.

III. Wijze van Naembuiging met een Bepalend Voorlid, of met een *Pronomen Poſſeſſivum* (Bezittelijk Voornaemwoord).

Singul: in 't *Maſcul*:.

Nom: Hoogdr: Deft en Gem: DE (en MYNE of MYN') GROOTE MAN, JONGE, DIENST, enz:

Gen:
- Hoogdr: DES (of MYNES of MYNS) GROOTEN MANS, JONGES, enz:.
- Deft: VAN DEN (en MYNEN of MYN') GROOTEN MAN, JONGE, enz:.
- Gem: VAN DEN (of MYN') GROOTEN MAN, JONGE, enz:.

Dat:
- Hoogdr: Deft: AEN DEN (of MYNEN) GROOTEN MAN, JONGE, enz:.
- Gem: AEN DEN (of MYN') GROOTEN MAN, JONGE, enz:.

De *Dativ*: *Abſol*: werpt AEN weg; en in zeer Hoogdr: Stijl neemt het Staertelooze *Subſtant:* te mets een E agter zig, met verdubbeling van zijn agterſten Medeklinker, zo die enkeld is, als MANNE voor MAN. Op zulk een wijze verboog van ouds het *Subſtant*: in *Dat*: toen AEN nog niet in gebruik was.

Acc:
- Hoogdr: en Deft: DEN (en MYNEN) GROOTEN MAN, JONGE, enz:.
- Gem: DEN (of MYN') GROOTEN MAN, JONGE, enz:.

Voc: Even als de *Nomin:* mits DE agterlatende.

Ablat: Even als de *Dat*: mits VAN in ſteê van AEN te zetten.

Singul: in 't *Fœmin*:.

Nom: & *Acc*:
- Hoogdr: en Deft: DE (en MYNE of MYN') GROOTE VROUWE of VROUW'.
- Gem: DE (of MYN) GROOTE VROUW.

Genit:

Digitized by Google

Genit:
Hoogdr: DER (en MYNER) GROOTEN of GROOTER VROUWE, of VAN DE (en MYNE) GROOTE VROUWE.
Deft: VAN DE (en MYNE of MYN') GROOTE VROUW'.
Gem: VAN DE (en MYN) GROOTE VROUW.

Dat:
Hoogdr: DER (en MYNER) GROOTER VROUWE, of AEN DE (en MYNE) GROOTE VROUWE.
Deft: AEN DE (en MYNE of MYN') GROOTE VROUWE of VROUW'.
Gem: AEN DE of AEN MYN GROOTE VROUW.
De *Dat:* *Abſol:* zonder AEN.

Voc: Als de *Nomin:* dog zonder den *Artic:* DE.

Abl: Even als de *Dat:* mits VAN in ſteê van AEN: en in 't Hoogdr: gebruikt men na den ouden trant ook wel VAN DER.

Het *Adjectivum* gaet in 't *Fœmin:* eveneens, het zij het Voorlid Bepalend of Onbepalend zij.

Singul: in 't *Neutrum.*

Nom: & *Acc:* Hoogdr. Deft: en Gem: HET (en MYN) GROOTE KIND (oul: ook KINDER), BÉÉST, enz.

Genit:
Hoogdr: DES (of MYNES) GROOTEN KINDES (of KINDS), BÉESTES, enz.
Deft: Gem: VAN HET (en MYN) GROOTE KIND, BÉÉST, enz.

Dat: AEN HET (en MYN) GROOTE KIND, BÉÉST, enz.
De *Dat:* *Abſol:* zonder AEN; en bij den Hoogdr: Stijl ook te mets DEN GROOTEN KINDE, zo in *Dat:* als in *Ablat:*. Inſgelijks met een *Præpoſitie*, als, UIT DEN LANDE; op de manier' der Ouden.

Voc: Als de *Nomin:* dog zonder HET.

Abl: Even als de *Dat:*, alleen VAN in plaets van AEN te ſtellen.

AENMERK. HET, zonder dat 'er een *Nomen* agter ſtae, verſtrekt voor een *Pronomen Relativum* dat het gantſche voorgaende of bekende of volgende gezeg verbeeld, als *Lang*

Digitized by Google

wierd 'er getwist, en HET was twijffelagtig, enz: En *Was hij vriendelijk geweest, HET had hem*, enz. En *Wonderlijk was HET, dat in al dien omslag*, enz. Dus ook al onder de Oudheid A-S, **that ic hit eom** (dat ik HET ben, *Job*: *XIII.* 19.) en F-TH, **thie hiz gesahon**/ *Willer: Abb*: *p*: 101. (die HET zagen).

Pluralis door alle de Geslagten.

Nom: & *Acc*: Hoogdr: Deft: en Gem: DE (en MYNE) GROOTE MANNEN, JONGENS, VROUWEN, KINDEREN (oul: ook KINDEN).

Genit: { Hoogdr: en Deft: DER of VAN DE (en MYNER of VAN MYNE) GROOTE MANNEN, enz.
Gem: VAN DE (of VAN MYNE) GROOTE MANNEN, enz.

In 't Hoogdr: vind men bij 't *Fœm:* ook wel de R agter 't *Adject:*, als, GROOTER voor GROOTE.

Dat: Hoogdr: Deft: en Gem: AEN DE GROOTE MANNEN, enz. Dog bij den *Dat: Absol*: in Hoogdr: en Deft: Stijl bij 't *Mascul:* & *Neutr*: DEN GROOTE MANNEN (oulinks ook DEN GROOTEN MANNEN), maer in Gemeenz: DE in steê van DEN.

Voc: Als de *Nom*: zo men DE aflaet.

Abl: Even als de *Dat*: mits VAN in steê van AEN.

AENMERK. (I). Wanneer de *Dativus* voor een waerlijke aenhechting gebruikt word, zo moet allesints het voortzetzel AEN, al is het in Verheven Stijl, daer voor staen; dus HET HANGT AEN DEN HALS, AEN DEN SPYKER, enz. Andersints bij Giften en Toeschrijving word om kortheid het woordtje AEN meest agtergelaten, voornaemlijk in kortgedrongen Verheven Stijl, waer door dan een *Dativ*: *Absolutus* (of ongebondene *Dativus*) ontstaet.

(II). In *Ablat*: *Commorativo*, wanneer het *Substantivum* van een plaetselijke beteekenis is, zo gebruikt men TE als hij zonder *Articulus* komt, naemlijk TE WATER, TE LAND, enz. Dog in steê van den *Articul*: *Definit*: zet men TEN in *Masc*: & *Neutr*: en TER in *Fœm*: voor de inkorting van TOT DEN, en TOT DER.

N. Deze drie Voorbeelden, waer van men 'er anders, zo men op de kortheid minder gezet was, gevoeglijk ruim negen mael zo veel zou konnen toestellen, leveren mij stof genoeg tot Aenmerkingen. Mijne eerste zal zijn wegens de *Articuli*. L. Strek

Digitized by Google

L. Strek dat ſtuk niet te ver uit, want die ſtoffe is zo rijk, dat ze ligtelijk meer dan eenen avond weg nam. Immers zoo bevond ik het, toen ik, bevorens ik in 't zin had om dus bij Redewiſſeling dit getouw op te zetten, een bijzonder Hoofddeel van de *Articuli* opmaekte, dat eenige vellen papier beſloeg; en ſchoon ik in die uitgebreidheid, als ik het einde zag, weinig genoegen nam, nogtans in 't nazien wiſt ik naeulijks waer ik de bekorting aenvangen, of wat ik 'er uitſmijten zou, zonder 't werk of te verduiſteren of te verminken.

N. Te minder kan ik u ongereed vinden, zo die ſtoffe bij u reeds voor zoo verre herkaeut is. Ik zal voornaemlijk mijne vrage aenleggen, om te weten welke de ware kragt en zinbeteekenis van de *Articuli* zij. Mij dunkt dat het moeilijker valt de Regelen en Grondoorzaek daer van te vinden en op te ſtellen, dan door lankheid van oeffening die wel te kunnen gebruiken; hoewel ik ook, mijns bedunkens, nu en dan nog wel onder Schrijvers van naem daer in een miſgreep ontmoet; niettemin, bij gebrek van een vaſte grondregel, en bewijs na mijn genoegen, ſchort ik mijn oordeel nog wat op; zo lang ons de redenen of regels der dingen onbewuſt zijn, ſtaen we nog onder 't giſſen, en ſchoon we bij geluk de waerheid troffen, 't is en blijft nog maer giſſen of een goeddunken, dog geen weten.

VII. Van de merkwaerdige Kragt en beteekenis der *Articuli* ofte Voorleden.

L. 'T en paſt ook eenen voorzigtige niet zonder grondige kennis iet te veroordeelen. Maer belangende uwe vrage: In onze vorige Redewiſſeling zeide ik, dat de zin der woorden, die in 't Latijn uit de omſtandigheden moet gegiſt worden, bij ons door de behandeling der *Articuli* onderſcheidentlijk word aengewezen: bij voorbeeld; de Latijnſche Woorden *Ubinam eſt aqua?* hebben na den Letter (zo men *Aqua* ook voor een vergaerde plek Waters mogte nemen) vooreerſt driederhande beteekenis, te weten,

I. WAER IS WATER? als men van Water in 't algemeen ſpreekt.
II. WAER IS EEN WATER? als men op een der Wateren in 't algemeen ziet.
III. WAER IS HET WATER? wanneer men na het bekende of reets gemelde Water vraegt.

Bij 't eerſte valt onze beſchouwing op de zaek in 't Algemeen (*Generaliter*), of meeſt op de innerlijke zelfſtandigheid der zake; en daerom zonder *Articulus*, vermits de naem in dezen opzigte de zaek van anderen onderſcheid.

Dog bij de twee anderen ſpreken wij van de zaken in 't Bijzonder (*Specialiter*); en dat geſchied of Onbepaeldelijk, of Bepaeldelijk.

Onbepaeldelijk (*indefinitivè*) als wij den *Articulus* EEN gebruiken, om daer door ſlegts zoodanig een zaek, of één van die in 't bijzonder

zonder aen te duiden, zonder nogtans deze of die te bepalen: hoewel met eenen den nadruk der gedagten willende geveſt hebben op de benaemde zaek, en niet op de eenheid, ſchoon in 't enkele getal geſproken word; waerom ook op den *Articulus* EEN geen klemtoon moet vallen, in tegenſtelling' van het getalwoord ÉÉN, dat altijd en overal een kennelijken *Accent* vereiſcht te hebben.

Bepaeldelijk (*Definitivè* of *Deſignativè*) als wij ons van den *Articulus* DE in *Maſc:* en *Fœm:* of HET in *Neutr:* bedienen, om daer door deze of die zaek zelf aen te wijzen; zonder nogtans des toehoorders of Lezers aendagt te dringen op het onderſcheid van deze of die, dog in tegendeel den nadruk overlatende voor de benaemde zaek; zijnde hier in onderſcheiden van het *Pronomen Demonſtrativum* DIE of DAT, op welke de nadruk van de gedagten, en tevens ook van de ſtem altijd kennelijk moet gehoort worden.

Dus zijn 'er bij de beſchouwing over eene enkele benaming voor eerſt driederhande hoofd-onderſcheidingen, waer van 'er twee nog elk hunne onderdeelingen hebben, die ik u verder meene aen te toonen. Te laſtig wierd immers de Tael, zo men voor elk geval een bijzondere benaming ſchikte, en wederom zeer gebrekkig bleef ze ten aenzien van die edele onderſcheiding van gedagten, indien men alle kenteeken van onderſcheid, gelijk in 't Latijn, agterwege liet. Hier toe dan hebben onze Voorouderen zig bedient van Naemleden, of Leedwoordtjes, of *Articuli*, ofte Voorleden ('t verſchilt mij niet hoe men 't gelieve te noemen), dienende tot Voorloopers, welken, op zig zelf niets beteekenende, nogtans aen andere bewoordingen zulk eene tedere onderſcheiding' van zin bijzetten, die bezwaerlijk, zelf door omſchrijving', is uit te drukken; terwijl hunne voortogt den toehoorder verwittigt in welken opzigt hij zijn aendagt over de zaek, die genoemt ſtaet te worden, te veſten heeft. Te waerdiger is dit gebruik, vermits het onnoemelijk veel toebrengt tot de Welſprekendheid, aengezien bij elk gezeg, dat geen *Pronomen Adjectivum* vervat, deze onderſcheiding plaets heeft.

N. Ik heb in 't Overwegen van deze ſtoffe nu en dan wel aengemerkt, dat 'er, ten opzigte van de *Articuli*, ook nog een andere zeer tedere zinonderſcheiding bedekt lag, die ik nog niet gereddert voor mijn verſtand wiſt te brengen; alleen begon ik eindeling te beſpeuren, dat de zin van het woord veranderde, na mate dat het tot het voorgaende eenig opzigt had of niet: en dit, gis ik, zullen die zelfde onderdeelingen wezen, die ik, volgens uw zeggen, nog verwagtende ben om te hooren.

L. Die giſſing is wel getroffen. Eerſtelijk, als de benaming, die agter den *Articulus* ſtaet, betrekking heeft op een voorgemelde of veronderſtelde Zaek of Perſoon, zo ſtrekken de *Articuli* om EÉN of DIE van dat ſoort (*ejus ſpeciei*), op welke die benaming paſt, aen te wijzen, zonder agt te geven op eenig ander ſoort. Dog ten andere, als die benaming geen opzigt heeft op het voorgaende of eenig veronderſtelde, of

Digitized by Google

of zo 't al met opzigt tot het voorgaende was, indien het zoodanig is, dat het *Subſtantivum* voor een *Species* dient van het voorgemelde *Genus*, als dan ſtrekt de *Articulus* tot aenwijzing van zulk een ſoort van Zaken of Perſonen in tegenſtelling ofte vergelijking van een ander ſoort (*Species*), dat met dit onder een zelfde geſlagtnaem (*Genus*) betreklijk is.

En 't eerſte van deze twee gevallen heeft ook nog tweederhande kragt. De opheldering zullen we beſt in Voorbeelden zoeken.

Dus dan, wanneer men, opzigt hebbende op het Heidenſche Godendom, als bij toepaſſinge komt te zeggen, *Velen hebben zig door dapperheid en deugd tot Goden doen eeren, zijnde dusdanig ook Jupiter EEN GOD geworden*, zo beteekent de benaming van EEN GÓD of (1) zo veel als EEN DER GODEN (*unus Deorum*) bij aldien men te voren geſproken had van vele Goden, of (2) zo veel als EEN ZEKERE GÓD (*aliquis Deorum*) wanneer men ſlegts in 't algemeen van een God geſproken had.

Dog (3) bij aldien men, voor zo verre de benaming van God betreft, zonder opzigt tot het voorgaende, of, zo 't al met opzigt is, indien men, in 't algemeen ſprekende van 't gene geviert of aengebeden word, komt te zeggen, *Bij den Gulzigaert is de buik EEN GOD*, zo komt deze benaming van EEN GÓD voor een' gevierde waerdigheid, tot onderſcheid van andere waerdigheden, en beteekent hier niet *een zekere Gód*, nogte ook *een der Goden*, maer zulk iet, dat geviert en even als een God gedient word.

De zinbeteekenis van de eerſte dezer drie verſchilt van ons getalwoord EEN alleenlijk daer in, dat bij den *Articulus* geen nadruk op de eenheid valt, dog bij 't getalwoord een zeer ſterke.

Wijders, wanneer men de Eigennamen, die anderſints van nature gants bepaeldelijk iet uitbeelden, en gevolglijk geen *Articulus* van nooden hebben, gelijk men die ook bij ons gemeenlijk zonder Voorlid gebruikt, egter onbepaeldelijk luſt te behandelen, als ſprekende ſlegts van een Perſoon met zulk een naem, en niet van juiſt deze of die in 't bijzonder, zo bedient men zig hier toe ook van onzen *Articulus* EEN als, *Dit is het Huis van* EENE MARIE, of *van* EENEN PIETER, in ſteê van EENE ZEKERE MARIE, enz.

Met onzen *Articulus* DE ſtaet het op dezelde wijze geſchapen als met ons EEN.

Dus zegt men opzigtelijk of op een bekend menſch, of op een voorgaend geſprek over iemand, en als bij aenwijzing van den zelven, *zie daer is* DE MAN, naemlijk (1) DIE DER MANNEN van welken geſproken is, bij aldien 't voorgaende gezeg over vele mannen liep, of anders (2) DIE MAN ZELF, zo alleen van hem was gehandelt geweeſt. De laetſte beteekenis van dit Leedwoordtje verſchilt van het Voornaemwoord DIE alleenlijk daer in, dat 'er gants geen nadruk op den *Articulus* valt, dog een zeer kragtige op het *Pronomen*.

Wederom (3) zo men, of zonder opzigt van het voorgaende, of, met opzigt zijnde, zo men ſprekende van iet *generaels* (als MENSCH, waer van MAN een *ſpeciael* is) komt te zeggen DE MAN *is eerſt geſchapen*,

zo

zo beteekent DE MAN niet *Die der Mannen* nogte *Die Man*, maer dient in tegenſtelling van een ander ſoort dat met het zelve onder hun geſlagtnaem MÉNSCH betreklijk is, naemlijk in tegenſtelling van de VROUW.

N. Zeker, de behandeling der *Articuli* vereiſcht en verdient wel degelijk opmerking. Zevenderhande beſchouwing aen een enkele Benaming!

VIII. Wonderlijke Kragt der *Articuli* bij de Verknogte Benamingen, die één of meer Woorden tot nader bepalinge bij zig hebben.

L. Dog dit is nog gering; want toen ik het onderſcheid verder onderzocht op zulke Benamingen, die een of meer andere woorden tot nader bepaling voor of agter zig hebben, welk ſoort ik *Verknogte Benamingen* noem als

GOEDWATER. } of in een andre gedaente { WATER DAT GOED IS.
ABRAHAMS KIND. } { KIND VAN ABRAHAM.

Toen bevond ik dat onze *Articuli* in kragt en dienſt mijne verwagting' zeer verre te boven gingen. Laet ons tot onderwerp eens nemen een Verknogte Benaming die twee *Subſtantiva* vervat.

N. Van zulk ſoort heb ik nog een voorſtelling te doen, maer eerſt zal ik afwagten wat u reeds op de tong ligt.

L. Ik zal mijn meening, zo kort ik kan, tragten te uitten, op dat door mijn marren uwe gedagten niet vervlogen raken.

De Latijnſe bewoording *Aquæ obſtructio* (zo men *Aqua* voor eenen grooten plas Waters mogte nemen) zou bij ons negenderhande Vertaling lijden, elk van zeer bijzondere beteekenis, als

N°. I. OPSTÓPPING VAN WATER.
II. OPSTÓPPING VAN EEN WATER (of EENES WATERS.)
III. OPSTÓPPING VAN HET WATER (of DES WATERS).

IV. EEN OPSTÓPPING VAN WATER.
V. EEN OPSTÓPPING VAN EEN WATER (of EENES WATERS).
VI. EEN OPSTÓPPING VAN HET WATER (of DES WATERS).

VII. DE OPSTÓPPING VAN WATER.
VIII. DE OPSTÓPPING VAN EEN WATER (of EENES WATERS).
IX. DE OPSTÓPPING VAN HET WATER (of DES WATERS).

N. Men duid het ſomtijds onze Tale als een gebrek toe, dat onze overzettingen gewoonlijk meer papiers beſlaen als 't Latijn, even of de gedrongenheid ons oneigen ware, maer men merkt niet, dat het grootelijks toekomt bij de nette onderſcheiding, die de *Articuli* aenwijzen.

L. Bij dit, en bij de hulpwoorden van de *Verba* komt het toe; anderſints konden wij 't ligtelijk winnen, door 't behulp onzer Koppeling. Maer, aengaende

Digitized by Google

gaende onze negenderhande vertaling, hoe mager komt dat beroemde, en ook wel roemwaerdige Latijn hier tegen? 't heeft ſlegts een eenige uitdrukking.

Voeg hier bij, dat, zo menigmael hier een Leedwoordtje plaets kreeg, gevolglijk ijder van hen nog een driederhande zeer tedere zin-onderſcheiding aen zijn volgende *Subſtantivum* kan toebrengen, even als bij de enkele Benamingen aengetoont is.

N°. I. Vermits zonder *Articulus* blijft dus maer Een.

N°. II. en III. Vermits voor 't agterſte lid een *Articulus* krijgende, maken ijder Drie uit, dat is te ſamen Zes; als OPSTÓPPING VAN EEN WATER, naemlijk (1) VAN EEN DER WATEREN, of (2) VAN EEN ZEKER WATER, of (3) VAN EEN WATER in tegenſtelling van iet anders, dat met EEN WATER onder het zelfde *Generael* betreklijk is, enz.

N°. IV. en VII. Krijgen ieder voor aen 't voorſte Lid een *Articulus*, en maken zo inſgelijks ieder Drie, te ſamen Zes.

N°. V. VI. VIII. en IX. Hebben elk aen 't Voorſte en aen 't agterſte Lid een Leedwoordtje, makende gevolglijk voor ieder Zes, en alzo te ſamen Vierentwintig.

Zo dat de Zinbeteekenis ofte Beſchouwing over die ééne Verknogte Benaming, reets zevenendertigderhande is geworden.

IX. Tuſſenuitweiding' aengaende het vermogen en de waerde van 't wél *accenteren* in de Stemleiding.

Dit paerdtje zal nog harder draven, als we onzen aendagt veſten op het gene 't onderſcheid der *Accenten* (of Klemtonen) in de uitſpraek vermag. Die Nadruk kan bij elk van die negenderhande Vertalingen op driederhande wijzen geſchieden, als.

I. Op beide de Leden even ſterk' of flaeuw, wanneer die te ſamen in tegenſtelling van iet andets dienen, en zij als onſcheidbaer vereent worden, bij na even gelijk de Koppelwoorden; als OPSTOPPING VAN WATER in tegenſtelling van een andere ziekte, of iet anders.

II. en III. Sterkſt, of op het voorſte, of op het agterſte Lid, als wanneer de aenmerking valt op dat deel dat den Klemtoon meeſt ontfangt, in vergelijking van zijn ander deel; als (2) OPSTOPPING VAN WATER, in tegenſtelling van uitlooping of eenige andere beweging van Water; en (3) OPSTÓPPING VAN WATER, in tegenſtelling van iet anders als Water.

Bij elk verſtrekt dat gene voor 't *ſpeciale*, 't welk het kragtigſt den nadruk ontfangt terwijl het andre lid vóor 't *Generale* blijft dienen.

N. In 't Latijn kan immers op de Verknogte benaming ook driederhande nadruk aengevoert worden?

L. Zekerlijk, maer dewijl, bij gebrek van *Articuli* of Naemleden, de gedaente

daente niet verandert, zo ſpruiten daer uit niet meer dan driederhande beſchouwingen, die in tegendeel, op onze negenderleye gedaentens toegepaſt zijnde, ten eerſten zevenentwintigderhande worden.

N. Kan deze driederhande Aenzetting van Stem op ijder der bovengenoemde zevenendertig zinbeteekeniſſen toepaſſelijk worden, zo zie ik honderd en elf onderſcheidene beſchouwingen uit een eenige verknogte Benaming geboren.

L. Geheel en al heb ik die proeve nog niet naegeloopen, gelijk het ook weinig ueren geleden is, dat mij die aenmerking dus te binnen ſchoot; maer evenwel toen ik 'er van voren af een begin van maekte, vond ik 'er geenen anders; Dog om de veelheid brak ik het af, om niet door verwijling den draed, en teffens tijd en vrugt te verliezen met een vergeeffe opſtapeling van Voorbeelden, die om haer droogheid naeulijks te verzwelgen zouden zijn.

Ik moet evenwel uw geduld nog iets uit-rekken, met te zeggen, dat dit wél beleggen van den Nadruk zo gewigtig in de Welſprekendheid is, dat alle Schikking, alle fraeye Bewoording, alle Geeſtigheid van gedagten, kortom alle andre Welvoeglijkheid voor den toehoorder vrugteloos word, zo men in 't ſpreken of lezen zulks verzuimt.

N. Ik weet wel dat men 'er meer vind, die hun eigen opſtel redelijk fraei kunnen opzeggen, of een reden voor de vuiſt voortbrengen, dan zulken, die eenes anders ſchrift en ſtijl ter eerſter voorkoming naer eiſch en behooren kunnen lezen. Ik gis dat men de rede hier van grootelijks zal moeten toeſchrijven aen de Onkunde van 't wél aenzetten van de Stem op de zakelijkſte woorden.

L. Niet alleen daer aen, maer ook aen 't Onvermogen van 't vaerdig te kunnen doen: want bij de genen, die hare eigene opſtellinge redelijk wel opzeggen, moet men onderſtellen, dat die ten minſte zoo verre van een goed gehoor bedeelt zijn, dat ze hare Toonſluitingen (*Cadancen*) en hare Klemtonen (*Accenten*) niet ſtrijdig maken met den toon van den eerſten aenhef; Dog die dit vermogen van gehoor miſſen, zijn zekerlijk zo min bequaem tot een goede uitſpraek en ſtemleiding, als tot de Zangkunſt: want de goede Stemleiding in 't ſpreken is niet anders als een ſnelgaende Zangkunſt, gelijk men de Zangkunſt als een uitgebreide Welſprekendheid moet aenzien. Dit vereiſchte gehoor dan veronderſtelt zijnde, zo bij dien die zijne eigene, als die eenes anders ſchriften wel zal lezen, zo is nogtans het laetſte vrij wat konſtiger, dewijl men bij zijne eigene vooraf bewuſt is, waer op de nadruk van onze gedagten valt, en in wat opzigt men ieder woord wil verſtaen hebben; terwijl dit bij eens anders Opſtellen, uit de voorgaende woorden, uit het beloop van de Leiding, en uit de gevoeglijkheit van de Reden, met de grootſte Vaerdigheid, Schranderheid, en oordeel moet gegiſt, en door 't eenigſints voor uit zien in 't lezen geholpen worden.

N. Het

Digitized by Google

N. Het was te wenſchen, dat bij Luiden van Letteroeffening de kunſt van 't wél-oplezen wat beter geleert wierd.

In dit onderſcheid omtrent den Nadruk der Bewoording ſchiet evenwel de pen te kort bij de uitſpraek.

L. Volgens 't gebruik, ja: ik wiſt 'er nogtans wel een middel toe tot vergoeding, naemlijk met eene andere gedaente van Letter te geven aen de zakelijkſte woorden, op welke 't onderſcheid van 't denkbeeld valt.

Maer om de ketting van ons onderwerp niet te verliezen, zo hervat ik die ſtoffe, en zegge, dat ik mij ontzie de armoede van 't Latijn tegen onze Rijkdom wederom op te halen, op dat ik niet en ſchijne het op die tale, die ik grootelijks agt, met een wangunſt geladen te hebben; dog om de eere van de onze te toonen, nam ik een' van de beſten in vergelijking'. Maer neem vrij 't wijdvermaerde Grieks, dat zelfs van de Romeinen, in haere bloei zijnde, ten uiterſte geliefkooſt, en als 't puikje aller talen geſchat wierd, en laet dit vrij in de weegſchale opkomen: 't is waer, 't heeft mede wel *Articuli*, en dat onderſcheiden na de geſlagten; ja ook tweederhande *Articuli*, waer van de eene *Poſtpoſitivi* en de andere *Præpoſitivi* genoemt worden; maer wat zullen dezen tegen de onzen vermogen? Die *Poſtpoſitivi* zijn niet meer als onze *Pronomina Relativa* DIE, DAT, enz: en de *Præpoſitivi* hebben alleen gemeenſchap met onzen *Articulus Definitivus*; dus ontbreekt 'er nog ten eenemael de *Articulus Indefinitivus*.

N. Als ik gedenk aen die meer dan honderderlei beſchouwing en zinbeteekenis aen een eenige verknogte benaming, als ik agt geve op onze behandeling van de *Articuli*, beneffens het wel waernemen van den Nadruk, mag ik zekerlijk, zonder ſchijn van blinde eigenliefde, of Loftuiterye wel rond uit zeggen, o! Edel onderſcheid, voor een' Tael onuitſpreeklijk van waerde. En, immers zou 't Onderſcheid nog merkelijk grooter worden, als men de vergelijking en tegenſtelling van 't getalwoord EEN, en 't Aenwijſlijke Voornaemwoord (*Pronomen Demonſtrativum*) DIE hier bij voegde.

Maer, hier te voren heb ik gezegt, dat ik van deze Verknogte Benamingen een' vrage te doen had. En ſchoon we nu van de Naemleden, en nog niet zo zeer van de Naemwoorden ſpreken, 't gene, daer ik het op munte, zal egter zijn betrekking hebben op de kragt der *Articuli*; daerenboven zal dat gene, het welk we hier reeds van de *Nomina* afhandelen, daer nae ons niet behoeven op te houden.

X. Verdeeling van de Verknogte Benamingen.

Tweederhande Verknogte Benamingen hebt gij aengeroert, als eerſtelijk een *Adjectivum* met een *Subſtantivum*, en ten andere twee *Subſtantiva* bij een; die elk wederom tweederlei zijn.

(1). Van de eerſte ſoort, wanneer het *Adjectivum* voorſtaet, als GOED WATER, heb ik haer *Declinatien* in uwe voorgemelde Voorbeelden,

Digitized by Google

en gevolglijk ſtoffe tot mijne bedenkingen gevonden; en

XI. Waerom het *Adjectivum* agter 't *Subſtantivum* komende bij ons onverbuiglijk komt.

(II) Bij aldien het *Adjectivum* agter ſtaet, 't zij het een gemeen *Adjectivum* of een *Participium* zij, als, WATER, DAT GOED IS; of, WATER, GEZONDEN, of DAT GEZONDEN IS, als dan, weet ik wel dat het *Adjectivum* bij ons zonder Verbuiging in alle geſlagt, getal, en geval blijft, op de wijze van de *Adverbia*, gelijk het ook zulk een plaets bekleed, dewijl het *Verbum* ZYN, of daer bij ſtaet, of 'er onder verſtaen word; als, REDENEN, GOED VOOR KINDEREN, in plaetſe van GOED ZYNDE, enz: dog niet GOEDE, ſchoon REDENEN in 't meervoud ſtaet. De Latijnſe wijze, zo men die hier in opvolgen wilde, zou ons op een doolpad helpen. Dewijl nu 't *Adjectivum*, vermits een *Adverbium* wordende, dus onverbuiglijk blijft, zo behoeft 'er geen Voorbeeld van Verbuiging voor afgevordert te worden: inſgelijks niet van

(III) Twee *Subſtantiva* bij een, wanneer de *Genitivus* agter ſtaet, als HET KIND VAN ABRAHAM, enz: dewijl het vooriſte Lid dan na zijn eiſch alleen verbuigt, en 't agterſte in die gedaente in *Genitivo* blijft door alle de *Caſus* heen. Maer

(IV) Aengaende die Verknogte Benaming die twee *Subſtantiva* vervat, en den *Genitivus* voor aen heeft, zag ik gaerne Voorbeelden van *Declinatie*.

XII. Onderſcheid tuſſen de Konſtelijke en Natuerlijke ſtelling van een Verknogte Benaming uit twee *Subſtantiva* beſtaende.

L. Deze laetſte ſtelling noem ik de Konſtelijke, tot onderſcheid van de vorige, die 't *Subſtantivum* in *Genitivo* agter aen heeft, welke ik de Natuerlijke noem, vermits zeer natuerlijk en gemaklijk komende voor de gewoone leiding der gedagten, gelijk ze ook gemeen is aen de thans levendige Talen van *Europa*; terwijl de Konſtelijke, hoewel oudtijds zeer gemeen, nu, niet alleen om de kortheid, maer ook om 't meerder gelijk zijn aen 't oude gebruik, voornaemlijk in een konſtigen en verheven Stijl van ſchrijven bij ons gebruikt word.

Tot voldoening van de afgevorderde Voorbeelden heb ik het volgende gereed.

I. Voorbeeld; zonder *Articuli*.

XIII. De drie Voorbeelden van Verbuiginge der Verknogte Benamingen van Konſtelijke ſtelling.

Singul: { *Nom: Acc: & Voc:* VERSTANDS OPHELDERING.
Genit: & Abl: VAN AEN } VERSTANDS OPHELDERING.
Dativus.

Plural: Even als de *Singul.* alleenlijk dat het agterſte *Subſtantivum* in zijn Meervoud verandert, als OPHELDERINGEN.

(I). De *Dativ: Abſol:* zonder AEN.

(II). In Verheven Stijl, E agter de *Verbalia* op ING, in *ſingul:*, als OPHELDERINGE, na der Ouden trant; Dog zulks

Digitized by Google

zulks, met ſommigen, alleen in *Accuſat:*, tot onderſcheid van den *Nominat:* te willen doen, ruſt ook, nogte op de Oudheid, nogte op 't vinden van de Wetten, dat wij bedoelen, maer op een Wetmaking van eigen goeddunken; en wel van zulk een goeddunken, dat een ander, om 't onderſcheid, met gelijk regt de E bij den *Nomin:* en bij den *Accuſ:* niet, zou kunnen nemen: 't zijn gene fraeye Wetten welker tegendeel even redelijk is.

(III). Wanneer voor dit *Subſtant:* in *Genit:* nog een *Adjectiv:*, dat 'er bij behoort, voorafgaet, zo word ook dat *Adjectiv:* op den verheven trant verbogen, als GOEDER VROUWE RAED, voor DE RAED VAN EEN GOEDE VROUW'.

II. Voorbeeld; met *Articuli* opzigtelijk op het agterſte *Subſtantiv:*.

Singul:
- *Nom: & Acc:* EEN (of HET) BISCHOPS KLEED (ook eertijds KLEEDER).
- *Genit: & Abl:* VAN / *Dativus.* AEN } EEN (of HET) BISCHOPS KLEED.

De *Dat: Abſol:* zonder AEN: en in zeer verheven Stijl ook wel EENEN (of DEN) BISCHOPS KLEEDE.

Plur:
- *Nom: & Acc:* DE BISCHOPS KLEEDEREN (ook eertijds KLEEDEN).
- *Genit:* DER of VAN DE
- *Dat:* AEN DE
- *Abl:* VAN DE

} BISCHOPS KLEEDEREN.

Bij den *Dat: Abſol:* en in Verhev: en Deft: Stijl DEN in ſteê van AEN DE.

III. Voorbeeld; met *Articuli* in *Genitivo*, opzigtelijk op het voorſte *Subſt:*

Sing:
- *Nom: & Acc:* EENES / DES } BISCHOPS KLEED.
- *Genit: & Abl:* VAN / *Dativus.* AEN } EENES (of DES) BISCHOPS KLEED.

Dat: Abſol: zonder AEN.

Plur: Even als de *Singularis*, mits het agterſte *Subſtantivum* in zijn Meervoud overbrengende, als EENES (of DES) BISCHOPS KLEEDEREN, enz.

Digitized by Google

Hoe de *Articuli* na 't *Genus* van hare *Subſtantiva* veranderen, is in de vorige Voorbeelden begrepen, en derhalven onnoodig dat men 't getal der Voorbeelden hier door vergroot.

N. Nu kan ik u zeggen, waer op ik mijn vrage gemunt had. 't Is voornaemlijk op de kragt en den zin van deze Konſtelijke Verknogte Benaming, in vergelijking van de Natuerlijke, waer van gij hier voor bij de Vertalinge van 't Latijnſe *Aquæ obſtructio* negenderhande gedaente vertoont hebt.

XIV. Zin en kragt van de Konſtelijke ſtelling in vergelijking van de Natuerlijke.

L. Deze allen konnen door de Konſtelijke ſtelling niet meer als in vijfderhande gedaente verbeeld worden.

I. VERSTANDS OPHELDERING beteekent zo veel als EEN of DE OPHELDERING VAN VERSTAND. Om dat nu het agterſte Lid door 't voorſte eenigſints een bepaling ontfangt, en alzoo van zijne wijduitziende beteekenis iet verlieſt, zo word de zin daer van dezelfde als of 'er eenige *Articulus* bijſtond, DE, namelijk, als 'er een nader bepaling voorgegaen was, of volgde, en EEN, als zulks niet gebeurde; dus beteekent ook bij ons GODS GOEDHEID het zelfde als EEN of DE GOEDHEID VAN GÓD.

II. EEN BISCHOPS KLEED, beteekent EEN KLÉÉD VAN EEN BISCHOP.

III. HET BISCHOPS KLEED, zo veel als HET KLÉÉD VAN EEN BISCHOP.

IV. EENES BISCHOPS KLEED. zo veel als EEN of HET KLÉÉD VAN EENEN BISCHOP.

V. DES BISCHOPS KLEED, zo veel als HET KLÉÉD VAN DEN BISCHOP.

Zo dat de eerſte drie van de negenderhande gedaentens bij de Natuerlijke ſtelling, als (1) OPSTÓPPING VAN WATER, (2) OPSTÓPPING VAN EEN WATER, nogte (3) OPSTÓPPING VAN HET WATER, niet eigentlijk voldaen worden in de Konſtelijke Stelling, aengezien, als boven gemeld hebbe, ons WATERS OPSTOPPING zo veel wil als EEN of DE OPSTÓPPING VAN WATER; in welke twijffelagtigheid van bepaling dit Konſtelijke van 't Natuerlijke nog iets verſchilt.

De vierde Gedaente der Natuerlijke Stelling zou voldaen worden met onze eerſte en tweede Konſtelijke, bij aldien het verbogene *Subſtant:*, in *Genit:* ſtaende, een algemeen ding of wezen beteekent, als WATER, STÉÉN, VERSTAND: dus kan WATERS OPSTOPPING, en EEN WATERS OPSTOPPING beteekenen EEN OPSTÓPPING VAN WATER; en VERSTANDS of EEN VERSTANDS VERLIGTING, zo veel als EEN VERLIGTING VAN VERSTAND; maer vermits velen van deze Benamingen, behalven haer algemeenen zin, een enger bepaelde beteekenis krijgen, als EEN STÉÉN, EEN WATER, enz:, waer door dan dubbelzinnigheid zou konnen

Digitized by Google

konnen ontſpruiten, zo hebben onze keurige Voorouders de Konſtelijke gedaente voornaemlijk in dit tweede Konſtelijke geval genoegſaem vermijd, gebruikende daer voor de Natuerlijke.

De vijfde Gedaente van de Natuerlijke Stelling word beantwoord met onze tweede van de Konſtelijke, ingevalle het Verbogene *Subſtantivum* eenig geſtaltelijk denkbeeld in ons verwekt, waerom het ook, vermits iet *ſpeciaels* in zig vervattende, meeſt altijd een *Articulus* bij zig vereiſcht, als EEN KLÉÉD, EEN WATER enz.; aldus komt dan EEN BISCHOPS KLEED voor EEN KLÉÉD VAN EEN BISCHOP, en EEN WATERS OPSTOPPING voor EEN OPSTÓPPING VAN EEN WATER. Hoewel dit laetſte ſoort, het welk, gelijk hier voor gezeid is, ook een andren zin kan aennemen, beter vlijd in de Natuerlijke ſtelling.

De zeſde Natuerlijke Gedaente loopt in 't Konſtelijke mis.

De zevende Natuerlijke Gedaente laet zig wel uitdrukken even als onze Eerſte in 't Konſtelijke, te weten WATERS OPSTOPPING voor DE OPSTÓPPING VAN WATER, gelijk hier voren gezeid is, dog bij de woorden van een geſtaltelijk denkbeeld komt dit niet zeer eigen.

De agtſte Natuerlijke word voldaen in onze Derde en Vierde van 't Konſtelijke; want HET BISCHOPS KLEED, en EENES BISCHOPS KLEED, beteekenen beiden HET KLÉÉD VAN EENEN BISCHOP: evenwel met dit onderſcheid, dat het eerſte HET KLÉÉD VAN EEN BISCHOP *in 't algemeen*, en 't laetſte EEN of HET KLÉÉD VAN EENEN ZEKEREN BISCHOP *in 't bijzonder* beteekent, in welke onderſcheiding deze Konſtelijke Gedaente de Natuerlijke overtreft.

De negende Natuerlijke beantwoord onze Vijfde in 't Konſtelijke, als DES WATERS OPSTOPPING voor DE OPSTÓPPING VAN HET WATER, enz.

XV. Waerom of men zegt HENDRIK JACOBS, en niet *Hendrik van Jacob* dog. DE ZEGENINGE JACOBS, en VAN JACOB? en wederom OPHELDERING VAN VERSTAND, en niet *Opheldering Verſtands* dog.

N. 't Behoort ook tot de Behandeling der Voorleden dat ik vrage, wat voor een Regel of 'er op te vinden zij, waerom men zegt

1. HENDRIK JACOBS, en niet *Hendrik van Jacob*; dog wel,
2. DE ZEGENINGE JACOBS, en VAN JACOB. DE LIEFDE GODS, en VAN GOD. DE GOD ABRAHAMS, en VAN ABRAHAM; en wederom in tegendeel
3. OPHELDERING VAN VERSTAND, en niet *Opheldering Verſtands*; EEN TEEKEN VAN DEUGD, en niet *Een Teeken Deugds*; en HET KLEED VAN STAET, en niet *Het Kléed Staets*.

De agterſte Leden zijn immers allen in *Genitivo?*

L. Dat zijn drie vragen, waer van de oploſſing werkelijk is en inſpanning vereiſcht, daer toe alleenlijk ſtrekkende, om te weten wanneer of men bij de Verknogte Benamingen van Natuerlijke ſtelling (bij aldien het agterſte lid, van 't Manlijke of Onzijdige Geſlagt zijnde, zonder *Articu-*

wel OPHELDERING VAN HET VERSTAND en DES VERSTANDS.

Articulus komt) den *Genitivus* door S agter het *Subſtantivum*, of door VAN voor het zelve verbeelden moet: want al de voorbeelden van uwe vragen zijn zonder Naemlid bij 't agterſte. Indien men 'er nog één met een *Articulus* bijvoegt, zo komt het nog wonderlijker te voren, waerom of men niet zeggen mag *Opheldering Verſtands*, maer wel OPHELDERING VAN VERSTAND, terwijl men nogtans van beids zegt OPHELDERING VAN HET VERSTAND, en OPHELDERING DES VERSTANDS. Uwe vragen zien dan op N°. 1. 4. en 7. bij de Verknogte Benamingen van Natuerlijke ſtelling, of op een van die drie; want het geeft hier in geen verandering of het voorſte lid een *Articulus* voor zig hebbe of niet.

Tot oploſling van uwe vragen, en van de vergrooting die ik 'er nog bij deed, zeg ik dan, dat onze Voorouders met een zeer goed oordeel dit gebruik bij deze Verknogte Benamingen duſdanig hebben ingevoert, om dat men oudtijds, toen de *Articuli* nog niet regt gangbaer waren, alleen de S voor merkteeken van den *Genit: Maſc:* & *Neutr:* hebbende, die zo wel in 't Bepalende als Onbepalende geval gebruikte; waerom ook toen ter tijd WATERS, zo wel voor EENES WATERS als voor DES WATERS kon verſtaen worden: maer toen de *Articuli* tot onderſcheid in zwang geraekten, was 't ook dienſtig, dat men die verwarring ſchuwde, hoewel bij de Eigen-namen zulks niet noodig was, vermits maer eene beteekenis hebbende. Hierom is het dan;

I. Dat, zo deze Verknogte Benaming uit een Voor- en Toe-naem beſtaet, het agterſte lid op der Ouden trant de S tot teeken van den *Genitivus* behouden heeft, en geen VAN vooraen gedogen wil, als HENDRIK JACOBS: want Eigen-namen met hare Toenamen kunnen zonder groote verwarring niet wel verandering velen: dog bij Geſlagt-namen, die van jonger gebruik zijn, en gewoonlijk de *Van* genoemt worden is het regt anders gelegen; dus zegt men DE JAERBOEKEN VAN DE GROOT (*Annales Grotii*), maer nooit *De Jaerboeken Gróóts*, hoewel men ook in Konſtelijke ſtelling zet DE GROOTS JAERBOEKEN.

II. Dog als 'tagterſte lid alleenlijk een Voor-naem is, als, PIETER, JACOB, enz: en 't voorſte iet beteekent, dat door hem word uitgevoert, of dat op hem zijne bewerking heeft, als dan mag de *Genitivus* op beide wijzen gevormt worden; dus zegt men, DE ZEGENINGE JACOBS, en DE ZEGENINGE VAN JACOB. Maer wanneer die *Genitivus* een Eigenaer of Bezitter beteekent, zo verkieſt men bij ons den *Genitivus* door VAN te maken, als naemlijk HET GÉLD VAN ABRAHAM, en niet *Het géld Abrahams.*

III. Maer als het agterſte lid, zonder *Articulus* zijnde, geen Eigen-naem, dog eenig Algemeen wezen beteekent (want anderen komen niet zonder *Articulus*) zo maekt men alleen den *Genitivus* door VAN, gelijk uit uwe ingebragte voorbeelden blijkt: hierom zegt men OPHEL-

Digitized by Google

HELDERING VAN VERSTAND, en niet *Opheldering Verſtands*; op dat men alzoo de vrugt geniete van 't onderſcheid der *Articuli*, en aentoone, dat men hier van VERSTAND, als van een Algemeen ding, en niet van *dit of dat Verſtand* in 't bijzonder ſpreekt; welk onderſcheid de andere *Genitivus* niet aentoonen kan. Gelijk dan ook in tegendeel

IV De *Genitivus* op beide wijzen gemaekt word, wanneer bij dat agterſte lid een *Articulus* tot aenwijzing voorop komt, als OPHELDERING DES VERSTANDS, en OPHELDERING VAN HET VERSTAND, aengezien een en ander niet meer als eenerlei denkbeeld verwekken kan: De agterzetting van S nogtans komt eigentlijkſt in Hoogdr: en Deft: Stijl, vermits naeſt overeenkomende met der Ouden gebruik.

Dog laet ik nog een vijfde Regel van gelijken aert, hoewel op een Verknogte Benaming van Konſtelijke en niet van Natuerlijke ſtelling ziende, hier bij voegen; te weten,

XVI. Waerom of men zegt GRAEF DIDERIKS AENSLAG; en niet *Graefs Diderik*s, enz.

Bij aldien men agter twee of meer bijeenſtaende *Subſtantiva*, die niet meer als een enkel denkbeeld in ons verwekken, 't zij een Eigen-naem of een andre zijnde, nog een *Subſtantivum* in *Genitivo* daer agter aenvoegt, zulks dat die te ſamen tot een Verknogte Benaming van Konſtelijke ſtelling overgaen; als

HENDRIK JACOBSENS HANDSCHRIFT.
GRAEF DIDERIKS AENSLAG.
KONINK HENRIK DE VIERDES ONTWÉRP.
en DES KIND VAN DEN HUIZES VOORRÉGT (of in gemeenzamer ſpraek zou men zeggen 'T KIND VAN DEN HUIZES VOORRÉGT).

Alwaer HENDRIK JACOBSEN, GRAEF DIDERIK, KONINK HENRIK DE VIERDE, en KIND VAN DEN HUIZE ijder maer een enkel geſtaltelijk denkbeeld verwekken, dat door verzamelde woorden beduid word, zo moet bij ons niet het voorſte lid, maer alleen het agterſte, de S, tot aenwijzing van den *Genitivus* agteraennemen; en wederom, als bij de vooropgaende Eernamen van Vorſten nog een *Articulus* voorafgaet, tot onderſcheid van dezen en dien in 't bijzonder, zo dat 'er een ſcheiding van denkbeeld uit ontſtaet, als dan buigt dat geſcheidene deel vooraf, als DES GRAVEN DIDERIKS AENSLAG, alwaer DIDERIK in tegenſtelling komt van andre GRAVEN.

XVII. Naeukeurigheid onzer Voorouderen omtrent de Zuiverheid der Denkbeelden.

Zo uitnemende naeukeurig zijn onze Voorouders geweeſt in 't inſtellen van hare gebruiken, dat ze de zuiverheid der Denkbeelden geheel buiten verwarring getragt hebben te houden: Want de twee drie woorden, die te ſamen hier niet meer als één onderſcheiden denkbeeld uitmaken, worden ook te ſamen in 't verbuigen niet anders als een enkelwoord behandelt;

delt; en zo verre het denkbeeld geſcheiden moet zijn, zoo verre onderſcheid zig ook de verbuiging.

N. 't Is nogtans geheel anders geſtelt met het Latijn, aldaer zeid men, *Regis Henrici quarti Conſilium.*

L. Dat is waer; en als men woordelijk en letterlijk (*Grammaticè*) den zin daer van naedenkt, zo komt hij even ſtram en ſtootend, als of men zettede *Het ontwerp van den Koning van Hénrik van den vierden*, of wil men 't anders, *Des Koninks Hénriks des vierden Ontwérp*: 't is waerlijk of elk lid van brok tot brok als in de herſenen moeſt ingeſtampt worden, terwijl door die deeling het geheel ondertuſſen zijn denkbeeld verlieſt: ten minſte ſtrijd zulks ten eenemael tegen ons Nederduitſch; dog elke Tael heeft haer bijzonder eigen; en 't gebruik en de oeffening leert dikwijls de verlammingen en gebreken, die 'er na de Letter in de gedagten uit ontſtaen zouden, vervullen. 't Is vrij gemeen in de wereld, dat men netter denkt als men ſpreekt; maer 't is de opperſte lof van een Tael, dat ze die netheid agterhaelen of nabij komen kan; want de gedagten te boven gaen zal ze nimmer.

Maer dat we die ſtoffe eens lieten beruſten, eer 't ſpel beginne te verdrieten. Onder mijne Aenmerkingen over de Waernemingen van onzen doorlugtigen Letterheld *P: C: Hoofd*, die ik hier bij dit werk meene te voegen, zal zig nog meer diergelijks opdoen.

XVIII. Van de Oudheid der *Articuli* en haeren oorſpronk.

N. Evenwel kan de Weetgierigheid het onderzoek der Oudheden zo niet in 't vergeten ſtellen, voornaemlijk omtrent woordtjes die zo dikwijls in 't ſpel komen; ik meene onze *Articuli*. Hoe vond je 't in dit ſtuk bij de met ons vermaegtſchapte Talen zo oude als nieuwe? Ik heb al gemerkt, dat onze *Articuli* EEN en DE ontleent zijn van 'ons Talwoord Eén, en 't *Pronomen* Die; even gelijk ook van 't Latijnſche *unus*, *una*, *& ille*, *illa* gemaekt zijn die *Articuli*, die thans in Italiën, Spanje, en Vrankrijk in zwang gaen, als

			Ital:	Spaenſch.	Franſch.
Artic: Indef:	*Maſc:*		*Uno.*	*ûno.*	*un.*
	Fœm:		*Una.*	*ûna.*	*une.*
Artic: Defin:	*Maſc:*		*Il* of *Lo.*	*él.*	*Le* of *l'.*
	Fœm:		*La.*	*là.*	*La* of *l'.*

Dog de *Subſtantiva Neutra* ontbreken 'er.

L. 't Is zoo, dat ze zo wel bij de Anderen, als bij Ons en onze vermaegtſchapte Talen, van het *Pronomen Numerale*, en het *Demonſtrativum* ontleent zijn. Ik vind evenwel niet, dat men veel vroeger dan 5, 6, eeuwen te rug deze tweederhande *Articuli* tot zulk gebruik heeft toege-eigent; men bediende

bediende zig te voren alleenlijk van den *Artic: Definit:*, bijna even gelijk de Grieken van hunnen *Articulus Præpositivus* ὁ, ἡ, τὸ, die niet meer als onze Naemleden DE en HET aenwijzen. De oudſte overblijffelen, daer in ik de tweederhande *Articuli* gebruikt vond, zijn, *Willer: Abbatis Paraphraſis in Cantic: Canticorum*, in 't Frankduits, en *Melis Stoke's Oude Hollandſche Rijmkronijk*, dog wel allernetſt en volledigſt bij den laetſten.

N. 't Is opmerkelijk dat (niettegenſtaende de Italianen, Spanjaerts en de Gallen, bevorens zij door de Volkeren van Duitſchen Stamme verwonnen waren, van geene *Articuli* wiſten, zo dat ze zulks van hare Verwinnaers, en dat genoegſaem op ééne wijze, ſchijnen geleert te hebben) egter de Oud-Duitſche Schriften, als 't Mœſo-gottiſch, Angelſaxiſch, en Frankduitſch, waer van de twee laetſtgenoemde nogtans eenige Eeuwen jonger zijn dan die overwinningen, van zulk gebruik geen teeken hebben.

L. Wel eenig Teeken, mijn Heer, maer in die nette onderſcheiding niet, want de *Articul: Definit:*, die de oudſte van gebruik is, was 'er niet gantſchelijk onbekent. Want dus vind men het M-G, Thiz & Sa (*hic*), Tho & So (*hæc*), & Thata (*hoc*), te mets voor *Artic: Definit:*, en 't A-S, Se (*hic*), Seo (*hæc*), & That/ Thæt/ & Hyt (*hoc*), gelijk ook het F-TH, Ther (*hic*), Thiu (*hæc*), & Thaz (*hoc*), dienden zo wel voor *Artic: Definit*: als voor *Pronomen.* Dog 't M-G, Ains (*unus, ſolus*) vond ik 'er nooit voor *Artic: Indefin:*, 't A-S, An (*unus*) niet dan zelden (dus A-S, an Wif *fœmina*, *Matth*: IX. 20.); en 't F-TH, Ein (*unus, ſolus*), vond ik bij *Tatiaen* (die voor een vertaling van de agtſte Eeuw gehouden word) meeſt altijd voor een *Pronomen*, hoewel op eenige plaetſen ook voor *Aliquis*, in welk geval het zeer naekomt aen een zekeren zin van onzen *Artic: Indefin:*. Maer bij *Willeramus*, een werk van twee Eeuwen jonger, vertoont zig Ein/ zo wel voor *Artic: Indefinitivus*, als voor *Pronomen.* En in een *Symbolum veteris Eccleſiæ* of Belijdenis der oude Duitſche Kerke die te vinden is bij *Goldaſti Rerum Alamann: Tom: II. p*: 173., vind ik ain voor *unus*, en ook voor onzen *Articulus*, als, Ich geloub daz er an dirre werlte waz alz ain ander menſche: d: i: *Ik geloove dat Hij in deze Wereld was als een ander Menſch*: en een weinig vroeger ain gwaire Got; d: i: één ware God (*unus verus Deus*). Uit de Stijl vermoede ik dat dit Oud-Duitſch omtrent gelijkeeuwig is met *Willeraems.* Als ik van 't A-S ſpreek, zie ik op die vertaling van de Vier Evangeliſten, die *Junius* nevens zijn *Evang: Gothicum* gevoegt heeft, welke ik ſchat van de 8: of 9: Eeuw' te zijn.

N. Maer dewijl uit het *Pronomen* EENE (*unus*) de *Artic: Indefin:* ſedert geboren is, zo kunnen we daer tegen het hedendaegſche wel vergelijken, als we de Verbuiging van het Oude inzien. Hoe ging 't daer meê in 't Mœſo-gottiſch?

Digitized by Google

L. Even als met de andere *Pronom: Adjectiva*, als **Meins/ meina/ mein/** &c. te weten

		Nom:	*Gen:*	*Dat: & Abl:*	*Acc:*
M-G. *Sing:*	M.	**Ains;**	**Ainis;**	**Ainin & ainamma;**	**Ainana.**
	F.	**Aina;**	**Ainaizos;**	**Ainai;**	**Aina.**
	N.	**Ain;**	**Ainis;**	**Ainamma;**	**Ain.**

N. En hoe in 't Frankduitſch?

L. Bij *Tatiaen* en *Willeraem* omtrent eveneens; naemlijk

		Nom:	*Gen:*	*Dat: & Ab:*	*Acc:*
F-TH. *Sing:*	M.	**Ein;**	**Eines;**	**Einemo;**	**Einan/on.**
	F.	**Eine;**	**Einero/einer;**	**Einero;**	**Eina/ e.**
	N.	**Ein;**	**Eines;**	**Einemo;**	**Ein.**

De *Pluralis* ontbreekt 'er uit de natuer der zake.

Hier aen is het hedendaegſe Hoogduitſch nog gelijk, uitgezondert dat voor **einero** of **einer** alleenlijk komt **einer/** voor **einemo/ einem;** voor **einan** of **einon** komt **einen/** en voor **eina/ e/** alleen **eine.**

Het Angelſaxiſch ſchoeit ook al op die leeſt.

		Nom:	*Gen:*	*D: & Abl:*	*Acc:*
A-S.	M.	**An.**	**Anes.**	**Anum.**	**Anne/ Ænne.**
	F.	**Ane.**	**Anre.**	**Anre.**	**Ane.**
	N.	**An.**	**Anes.**	**Anum.**	**An.**

N. Hoe vondje 't bij onze *Melis Stoke's* Rijmkronijk van voor omtrent ſoo jaren.

L. Bijna net als nu, te weten den *Artic: Indefinit:*.

	Nom:	*Gen:*	*Dat:*	*Acc:*	*Abl:*
Sing: M.	**Een;**	**Eens;**	**Enen/& an enen;**	**Enen;**	**Van enen.**
F.	**Een/ene;**	**Eenre/van ene/**	**Eenre/an ene;**	**Een/ene;**	**Van eenre/ ene.**
N.	**Een;**	**Eens;**	**Enen/ an enen;**	**Een;**	**Van enen.**

Ook vond ik 'er **Eenen** met een dubbele **ee/** in *Dat:* en *Acc:* voor *Unus*, of *Aliquis*; als, bij den laetſten druk van A°. 1699, *pag:* 12. **Die Diderik wan eenen Soen** (*Didericus iſte unum genuit filium*), en *pag:* 9. **Hi gaf eenen Diderike** (*quodam Diderico dabat*).

N. Dit

Digitized by Google

N. Dit onderſcheid tuſſen de dubbele en enkele E zou ook thans, om den *Articulus* niet te verwarren met het *Pronomen*, dunkt mij, niet ondienſtig zijn, en ook overeenkomen met den gewoonen grondſlag van uw voor deesgemelde agtbaerſte gebruikelijke Spelling, aengezien de lange EE van den *Articulus* reeds bij de uitſpraek in een zagte EE verwandelt is, ter zake dat 'er nimmer eenige nadruk op valt. Dus zou onze *Articulus* EEN in 't ſchrijven onderſcheiden zijn van 't *Pronomen*, even gelijk ons DE van DIE geworden is. Op den zelfden voet, en om gelijke rede zou men ook EENIG voor *ſolus*, en ENIG voor *aliquis* kunnen zetten. Dog laet ons nu eens den *Articulus Definitivus* in zijne oude verbuiging bezien.

L. In mijn werkje van de *Gemeenſchap tuſſen de Gottiſche Sprake en de Nederduitſche* heb ik dit Gottiſche *Pronomen* aengewezen op *pag*: 60. Evenwel, om niet in een ander boek te moeten zoeken, 't gene men door weinig ſchrijvens bij-een kan hebben, zal ik het, welvoegens wille, hier nog een mael bij de anderen vooraf laten gaen.

Mœſogottiſch *Pronomen*, ook te mets voor *Artic: Definit*: gebruikt.

		Nom:	*Gen:*	*Dat: & Ablat:*	*Acc:*
Sing:	M.	Thiz / & Sa (Deze, die).	Thiſs	Thamma.	Thana.
	F.	Tho / & So (Deze, die).	Thiſos.	Thiſai.	Thiſai en So.
	N.	Thata (Dit, dat).	Thiſs.	Thamma.	Thata.
Plur:	M.	Thai / & Thiſai.	Thiſe.	Thaim.	Thans / & Thiſans.
	F.	Thos / & Thiſos.	Thiſo.	Thaim.	Thos / & Thiſos.
	N.	Tho	Thiſe.	Thaim.	Tho.

Angelſaxiſch *Pronomen*, en *Artic: Definit:*.

		Nom:	*Gen:*	*Dat: & Abl:*	*Acc:*
Sing:	M.	Se.	Thæs.	Tham.	Thone / Thæne.
	F.	Seo.	Thære.	Thære.	Tha.
	N.	That / thæt / hpt.	Thæs.	Tham.	That / thæt / hpt.
Plur:	M. F. & N.	Tha.	Thæra.	Tham.	Tha.

Frankduitſch *Pronomen*, en *Artic: Definit:*.

		Nom:	*Gen:*	*Dat: & Abl:*	*Acc:*
Sing:	M.	Ther.	Thes.	Themo.	Thene / ther
	F.	Thiu.	Thero.	Therro / thero.	Thiu / thie / the.
	N.	Thaz. *	Thes.	Themo.	Thaz.
Plur:	M: F: N:	Thiu / thie / the.	Thero / there.	Then.	Thiu / thie / the.

Digitized by Google

NB. * Bij *Willeraem* vind ik ook p: 101. Hiz voor ons HET, gelijk ook p: 33. en verder op vele plaetſen iz bij *Tatiaen*, wanneer HET zonder *Subſtantivum* komt.

Oud-Frieſch *Pronomen* & *Artic: Defin*: (giſſe van omtrent de 12. of 13. Eeuw) opgemaekt uit de Leeuwerder Boetwetten, welke te vinden zijn in het tweede Deel van *Gijsbert Japix Frieſche Rijmlerije*: als,

		Maſc:	*Fœm:*	*Neutr:*
Sing:	*Nom:*	Thi / di / dy.	Thio / dio.	Thet / hith of ith.
	Gen:	Thes / des.	Ther / der.	Thes / des.
	Dat:	On of an } Thi / di.	Ther / der.	Thet.
	Abl:	Fon of fan }		
	Acc:	Thine / thin / then / den.	Tha / da.	Theth / hith of ith.

Plur: Door alle de Geſlagten.
Nom: Tha / dae. *G.* Thera / dera. *D.* Tham / dam / & an tha. *Acc*: Tha / dae. en *Abl*: Fan tha & da.

Dog bij de werken van dien woord- en geeſt-rijken *Gijsbert Japix* (wiens bedrevenheid in 't Oud-frieſch onzen opperſten en geleerdſten Liefhebber *Fr*: *Junius F. F.* tot hem trok, en wiens Tael zig zeer ſchikt na den aert van 't platte land daer nog Oud-frieſch geſproken word) vond ik de *Articuli* in de tegenwoordig gewoonlijke kragt gebruikt, naemlijk ien / of bij inkortinge in / voor den *Artic*: *Indefin*: door alle de Geſlagten; en voor den *Artic*: *Definitiv*: in 't *Maſc:* & *Fœm*: De; en in 't *Neutr:* it of et / of bij inkortinge 't. De verbuiginge is 'er zonder verandering van uitgang, alleen komt 'er AEN en VAN te hulp: welk gebruik van den *Dat*: door de *Præpoſ*: AEN, en den *Gen*: & *Abl*: door VAN aen te wijzen, door 't voornaemſte van *Europa* nu in zwang gaet. Zie daer den

Artic: Definit: van 't Hedendaegſche Land-frieſch.

		Nom: & Acc:	*Gen: & Abl:*	*Dat:*
Singul:	M. & F.	De	Fen de.	Oon de.
	N.	It / et / 't.	Fen it / et.	Oon it / et.
Plur:	M. F. & N.	De.	Fen de.	Oon de.

N. In onze zeſde Redewiſſeling hebt gij al, toen 't Oud-frieſch aldaer op het tapijt quam, gewag gemaekt van dezen Schrijver, en gemeld dat hij in zijne Werken het hedendaegſe Land-frieſch getragt heeft uit te drukken met de Letteren na onze Hollandſe Gelding (*Valor*) te gebruiken: dit

Digitized by Google

dit dient in rekening te komen, als men 't verſchil tuſſen zijne ſpelling en die der Oude Boetwetten inziet.

Maer hoe hebben we 't bij onzen ouden *Melis Stoke* in zijn Rijmkronijk? Ik gis, omtrent als nu.

L. Weinig anders, zo in kragt en waerde, als in gedaente, zijnde ook doorgaends de *Articulus* onderſcheiden van 't *Pronomen*; naemlijk aldus.

Oud-Hollandſche *Artic: Definit:* ten tijde van *Melis Stoke* in de XIII. Eeuw.

		Maſc:	*Fœm:*	*Neutr:*
Sing:	N.	Die.	Die.	Dat/ Het/ en 't.
	G.	Deſ/ van den/ & 's.	Der/ & van der.	Deſ/'s/ & van den.
	D.	Den/ & an den.	Der/ & an die.	Den/ & an den.
	Acc:	Den.	Die/ & de.	Den/ dat/ het/ & 't.
	Abl:	Van den.	Van der/ van die.	Van den.

Plur: Door al de Geſlagten.

Nom: & Acc: Die/ de. *Gen:* Der/ & van de/ *Dat:* Den/ an den/ en *Abl:* Van den & van de.

Hier tegen was het *Pronomen Demonſtrativum* in *Singul:* bij 't *Maſc:* N. Die. G. Dieng & Van dien. D. & Acc. Dien. Abl: Van dien. Bij 't *Fœm:* N. & Acc: Die. G. Dier & Van die. *Dat:* An die. Ab: Van dier. En bij 't *Neutr:* N. Dat. G. Daſ/ & Van dat. D. Dien/ & an dat. Acc: Dien/ & dat. Ab: Van dien/ & Van dat. En in *Plur:* door alle de Geſlagten. N. & Ac: Die. G. Dier. D. Dien. & Ab: Van dien.

N. Uit de bijgebragte Voorbeelden bemerk ik dat het Oud-frieſch, voor zo verre als zulks van het Angelſaxiſch verſchilt, zeer nae met ons Oud-Hollandſch overeenkomt, en dat de Frankduitſche *Articulus Definit:* nog genoegſaem in 't Hoogduitſch gebleven is.

L. Omtrent den Hoogduitſchen *Artic: Definit:* vind ik de voornaemſte Schrijvers een weinig verſchelende. De vermaerde *Schottelius* leert in de **Gründliche Anweiſung zur Rechtſchreibung und Wortforſchung** op *pag:* 90. aldus.

		N.	G.	D.	Acc:	Abl:
Sing:	M.	Der.	Deſ.	Dem.	Den.	Von dem.
	F.	Die.	Der.	Der.	Die.	Von der.
	N.	Daſ.	Deſ.	Dem.	Daſ.	Von dem.

Plur:

Plur: Door alle de Geslagten.
N. Die. G. Derer / der (& in *Fœm:* ook wel Dero). D. Denen / den. Acc: Die. Ab: Von denen / von den.

„ Voegende daer bij op *pag:* 91. Zu erinneren / daß der *Genit: Plur:* „ eigentlich heisse DERER / der *Dativus* und *Ablat: Plur:* DENEN; „ welches / wen man gründlich und *Grammaticè* schreiben wil / man al„ so muß beobachten.

Hier tegen zet de Geleerde *Bódeker* in zijne Gründsätze der Deutschen Sprachen / *pag:* 52 en 53. in *Genit: Plur:* alleenlijk Der / in *Dat: Plur:* alleenlijk Den / en in *Abl: Plur:* alleenlijk Von dem: zeggende daer op aldus: " Dieser *Articulus* hat im *Gen: Sing:* nicht DESSEN / auch „ nicht im *Genit: Plur:* DERER / noch im *Dat:* DENEN. Sinte„ mal er gantz zu unterscheiden ist vom *Pronomen* DER / DIE / „ DAS.

Het voornaemste verschil tussen deze Schrijvers bestaet hier in, dat de laetste de ingekorte wijze alleenlijk behoud voor den *Articulus*, en de volledige voor 't *Pronomen*.

N. Daer in liggen de Hoogduitschers bij ons agter, niet alleenlijk dat haere *Articuli* van hunne *Pronomina* zo weinig of niet verschillen, maer voornaementlijk dat ze hunnen *Articulus* zo onderscheidentlijk na 't vereisch van Stijl niet verbuigen konnen; daerenboven stoot ons haer hardigheid, hoewel zij die als iet manlijks prijzen: dog ze hebben, als men onpartijdig spreken zal, egter ook iet waer in ze 't winnen, naemlijk, dat hare *Nom: Sing:* in 't *Mascul:* onderscheiden komt van 't *Fœm:*, gelijk ook in 't *Mascul:* de *Dat:* van den *Accus:* verschilt.

XIX. Van 't willen invoeren van DEN in *Nom: Singul: Mascul:*.

L. Dat eerste onderscheid der *Casus* hoewel de *Nom: Masc:* met den *Gen: Fœm:* dus overeenkomt, beken ik, is zeer fraei in 't Hoogduitsch, om alzo, zelf bij de daeglijkse spreektael, uit den *Nom:* het *Genus* te onderkennen; terwijle bij ons dit teeken hier in ontbreekt. Hierom was 'er ook voor omtrent honderd jaren tweederleye streng onder onze Letterlievhebbers, waer van de eene wilde, dat men DEN in *Nom: Sing: Masc:* op den trant der Vlamingen zetten zou, gelijk 'er ook onder de Zuidhollanders waren, welker daeglijkse Spreektael zulks begunstigde; terwijle de anderen, 't zij om geen *Nom:* met *Acc:* te verwarren, 't zij om geen nieuwigheid te ondergaen, zig aen DE vast hield; welk laetste bij de' Agtbaerste Schrijvers de overhand gehad en behouden heeft. 't Geluk heeft gewilt, dat ze van den oud-egten grondslag niet afgeweken zijn, schoon de regte bewijzen daer van toen nog onbekent, en in de verborgene hoeken onder vergetene oudheden als begraven lagen.

N. 't Is waer, uit uwe bijgebragte Voorbeelden blijkt, dat onder de Oudheid niemand de N. in *Nom: Masc:* agterop had.

Onder-

Digitized by Google

Ondertuſſen vermaek ik mij in de groote overeenkomſt die ik beſpeur tuſſen deze Oud-duitſche takken en de Hedendaegſche; voornamentlijk als ik op de *Dialectregel*, volgens welke de Th der Ouden in onze D, de Iu en eo of Io in onze IE verwiſſelt is, agt geve; want het verſchil der andere *Vocalen* is naeulijks te merken, als men deze Klemlooze *Articuli* ter ijl over de tong laet rollen, gelijk vereiſcht word.

Ook dunkt mij, dat, alwaer dit Oud en Jong gezamentlijk overeenſtemt, de Grondlegging van zulk een gebruik ouder te erkennen is, dan de ſcheiding dier takken.

XX. Aeldoude algemeene Regelen wegens de Verbuiging en Gedaente der *Artic: Definit:*.

Dus ſchat ik den oorſpronk van het volgende, dat ik in uwe Voorbeelden aengemerkt heb, ten minſte ouder dan onzes Heilands Geboorte: te weten,

1. Gelijk ik gezegt heb, dat in *Nom: Sing: Maſc:* geen N tot ſlot komt.
2. Dat *Dat:* & *Abl:* bij ieder geſlagt eveneens zijn, mits dat men op VAN en AEN geen agt geve.
3. Dat de *Gen: Sing:* bij 't *Maſc* & *Neutr:* ons DES volkomen beantwoord.
4. Dat bij 't *Neutr:* de *Nom:* met den *Accuſ:* overeenkomt.
5. Dat in 't *Maſc:* de N heerſcht bij den *Acc: Singul:*.
6. Dat de *Nom: Sing: Fœm:* geenen *Conſonant* agterop heeft.

Dog dit volgende ſchijnt van eenigſints jonger tijd te zijn, om dat Angelſaks, Frank, en Nederlander nog later met elkander omgegaen hebben, en 't Gottiſch hier van afwijkt.

1. Dat de *Plur:* door alle de Geſlagten eveneens is.
2. Dat de *Gen: Sing: Fœm:* aen den *Genit: Plur:* gelijkt; zulks dat de R in allen heerſchende is; waerom ons DER het zelve wel beantwoord.
3. Dat bij 't *Fœm:* de *Dat: & Abl: Sing:* met dien *Genit:* overeenſtemt, ſchoon ons hedendaegſe gebruik de R agteraf laet.
4. Dat in 't *Fœm:* de *Acc: Sing:* gelijk is aen zijn *Nom:*.
5. Dat bij den *Dat: & Abl: Plur:* een *Conſonant*, 't zij M of N, heerſcht, even gelijk ook oudtijds bij ons, en ook nog in Verhev: Stijl, en bij den *Dat: Abſol:*. Dog, als 'er AEN of VAN bijkomt, werpt het daeglijkſe gebruik (ik gis om 't vloeyen) de N agter af; hoewel het Oud-frieſch, dat meer ſcharp als vloeyend klinkt, volgens uw opgeven, ook al had in *Dat: Plur:* An tha of Da/ en in Abl: fan tha of Da/ dog zonder Voorzetzel zijnde, Tham of Dam.
6. Dat bij den *Plur:* de *Nom: & Acc:* elkander gelijk zijn, en geenen *Conſonant* agterop gedogen.

Digitized by Google

L. Op den grondſlag van zijn Redekaveling, zal mijn Heer de oudheid van die Regelen, voornaemlijk van de eerſte zes, vrij hooger mogen ſtellen, als hij aenmerkt, dat die zelf bij den oud-afgeſcheiden Kimbriſchen tak te vinden zijn; want ten minſte mag men duizenden van jaren te rug tellen voor den tijd toen Kimbers en Duitſchers nog onverdeelt waren. En, al is het, dat het gebruik van den *Articulus Præpoſitivus*, zelf in de IX. Eeuw, ten minſte in *Poëſie* onder die Noordelingen nog in geen gewoonte was, niettemin was 'er het *Pronomen*, van welk men dezen ontleent heeft.

N. De geſchapenheid hier van zal zig immers allernetſt kunnen opdoen bij de afgelegene Yſlanders, vermits die ſedert haer afwijken uit Noorwegen in de X. Eeuw, het Oud-kimbriſch nog zuiverſt bewaert hebben; te meer, om dat die Volkeren het ſchrijven en de gezangen beminden.

XXI. Van de Noordſe behandeling der *Articuli.*

L. Dezen hebben ook tegenwoordig hunne *Articuli*; hoewel hare behandeling op een gants andere wijze geſchied, dan bij ons en anderen van *Europa*; naemlijk voor haren *Articulus Definit:* zetten ze, of een *Articulus Præpoſitivus*, als Sa (*is*), Su (*ea*), Thad (*id*); of een *Articul: poſtpoſitivus*, die agter aen 't woord gelaſcht word. Laten wij den Geleerden *Rudolphus Jonas*, die een Yſlander was, hier op eens inzien in zijne *Grammaticæ Iſlandicæ Rudimenta*: aldaer zeid hij Cap. II. " *Cum* " *certam & ſingularem aliquam rem quaſi digito demonſtratam volumus, vo-* " *cem ſimpliciter inflectimus, præpoſito Articulo vel Pronomine demonſtrativo,* " *ut* Sa madur (*iſte homo*), theſs mans (*illius hominis*). *Quoties autem* " *de re aliqua in Communi ſermo eſt, non præmiſſo, ſed poſtpoſito Articulo* " *voces declinamus, & quidem ita, ut Articulus cum ipſa voce, cui poſtpo-* " *nitur, in unam dictionem coaleſcat, ut,* Madurenn er Skilnings hlut- " takare (*Homo eſt rationis particeps*). *Heic ad Nominativi Simplicis ter-* " *minationem,* Madur / *adjicitur Pronomen demonſtrativum* hann Madu- " renn *quaſi* Madur hann. *Sic Genit:* Manſens / *quaſi* Mans theſs / " *vel* Mans hans. *Hinc duplex naſcitur Nominum Declinatio: Simplex* " *ſive Nominum Simplicium, & Compoſita ſeu Nominum Compoſitorum.* " *Declinationem Simplicem voco, juxta quam voces non adjecto in fine Arti-* " *culo declinantur, ut,* ſa penne (*Calamus*), theſs penna (*Calami*). *Com-* " *poſitam dico, ad cujus leges inflectuntur voces Articulo in fine auctæ, ut,* " Pennenn / pennans / Madurenn / manſens.

Wijders ſtelt deze Schrijver de Verbuiging van zijn Yſlandſen *Articulus præpoſitivus*, die in kragt onzen *Articulus Definit:* vrij naekomt, aldus,

Sing:

Digitized by Google

		N.	G.	D.	Acc:	Voc:	Abl:
Sing:	*Masc:*	Ða.	theß.	theim.	thann.	thu.	theim.
	Fœm:	Ðu.	theirrar.	theirre.	thaa.		theirre.
	Neutr:	Thað.	theſz.	thui.	thað.		thui.
Plur:	*Masc:*	Their.	theirra.	theim.	thaa.	thier.	theim.
	Fœm:	Thair*.			thœr.		
	Neutr:	Thaug.			thaug.		

* Of liever Thœr / gelijk overal in zijne andere Voorbeelden.

Dog Heer *Hickeſius* voegt hier op in zijne Aenteekeningen dit volgende. *Vide Hickeſii Theſaur: Ling: Vett: Septentrion. Tom: III. pag:* 8.
„ *Poſtpoſitus Articulus in fine Nominum per omnes caſus utriuſque numeri*
„ *facit ea* demonſtrativè, *ac* emphaticè *ſignificare*, *imo* rem ſingularem
„ *non minus deſignat*, *quam præpoſitus Articulus.* Dit ſterkt zijn Ed: met
„ Voorbeelden, en zegt nog verder. *Pronomen* hinn / hin / hitt *vel* hið /
„ *haud rarius fere induit naturam Articuli*, *ac* Ða / ſu / thað. voegende
ook hier op eenige Voorbeelden tot beveſtiging van zijne gedagten.

N. Hoewel mij reets de tijd meer dan te verre verloopen is, egter kan ik 'er niet wel afſcheiden voor ik het hedendaegſe gebruik der Denen en Zweden hier ten beſluite in vergelijking hebbe.

L. Ten opzigte van de Gedaente komt dit nader aen 't Frieſche, maer in de tweederleye behandeling van den *Artic: Definit:* ſtemt het met het Yſlandſe overeen. De vermenging van de Nederſaxiſche Hovelingen ſchijnt oorzaek van die Gedaente te wezen. Zie daer 't gene ik 'er van heb.

De *Articuli* komen zonder verbuiging zelfs in *Genit:*. Til verſtrekt voor ons Aen *in Dat:*, en Af voor ons Van *in Abl.*

De *Artic: Indefin:* is in *Masc: & Fœm:* En / en bij 't *Neutr:* et of ett: als in 't Deenſch En Mand / in 't Zweedſch En Man (Een Man), en bij beiden, Et huus (Een huis).

De *Artic: Definitivus*, die voorgezet word, heeft in *Sing:* bij 't *Masc: & Fœm:* Den ook Denð in 't Deenſch, en bij 't *Neutr:* Det of Deð; als Det huus (het huis); dog de *Plur:* door alle Geſlagten De.

Maer de *Artic: Definit:*, die agteraen gelaſcht word, beſtaet in *Singul: Masc: & Fœm:* uit en / en in *Neutr:* uit et / dog in *Plur:* uit ne of ene: dus maekt men van het Deenſche Heſt M. (*Paerd*), in *Sing:* Heſten M. (*het Paerd*), en in *Plur:* Heſtene (*de Paerden*).

N. 't is vreemd dat deze Noordelingen, zo wel voor 't *Fœm:* als *Masc:* bij den *Nom:* Den hebben, vermits nogte de Hoogduitſe *Articul:* nogte het Kimbriſche *Pronomen* daer aenleiding toegeeft.

Digitized by Google

Mijne verdere Aenmerkingen en Vragen over de Naemwoorden verſchuive ik tot onze nader bijeenkomſt.

L. Ten opzigte van de Oudheid heb ik, zo hier, als voor 't gevolg, te berigten, dat hij, dien 't luſten zal, die te doorſnuffelen, gelijk ik gedaen heb, ongetwijffelt of nog andere waerdige zaken, of ook wel eenigen miſſlag van mij ontdekken zal, om dat ik, ſchoon ik 'er niet onbedagt overliep, nogtans allermeeſt mijn aendagt en toeverzigt beſteed heb op dat gene, daer op ik mijne Aenmerkingen zocht te grondveſten.

1713 $\frac{6}{m}$.

Tweede

Digitized by Google

Tweede Verhandeling
VAN DE
DECLINATIEN.
Wegens de *Nomina Adjectiva*, en *Substantiva*.
Twaelfde Redewisseling.
N. en L.

N. VEel is 'er nog te vragen, mijn Vriend, dies kom ik een uer of twee vroèger als te voren. Den eersten aenval van mijne Opmerking zullen de *Adjectiva* moeten uitstaen. Onze Letterkunstenaers verzuimen ons te zeggen, wanneer de E daer agter aen behoort, en wanneer niet; hoewel gemeenlijk, in 't schrijven niet alleen, maer zelfs bij de daeglijkse Spreektael, die orde, welke in uwe drie Voorbeelden aengetoont is, bij-na zonder missen onderhouden word: uitgenomen dat men in 't *Neutrum* te mets zondigt met een E verkeerdelijk agter aen te voegen. Nogtans als m'er wel op let, kan men door de *Analogie* (of Vergelijking) de zekerheid van uw gestelde orde ligtelijk uitvinden: want nimmer zeid men *Groote Verstand*, nogte *Een Groote Beest*, nogte *Het Groot Beest*, maer GROOT bij de twee eersten, en GROOTE bij het laetste.

I. Van de *Nomina Adjectiva*, en hare Verbuigingen.

II. Van hare Gedaente wanneer, of wanneer niet; de E in *Nominat:* daer agter aen behoort.

L. Mijn Heer heeft zeer wel opgemerkt, dat het Gebruik beneffens de Vergelijking mijn Grondslag geweest is; want mijn Stokregel, van *dat men de Taelwetten moet vinden, en niet maken*, zoek ik niet uit mijn oog te zetten.

Maer om dan deze gevondene Taelwetten tot steun van 't geheugen, en tot te kragtiger indruk van 't verstand, bij wijze van Regelen, en niet slegts bij Voorbeelden voor oogen te hebben; zo zeg ik, wegens den *Singularis*.

III. Regel wegens het *Adjectivum*, voor de *Fœmin: Substant:* 't staende.

I. Bij de *Fœminina* komt de E agter 't *Adjectivum* allesints, 't zij 'er een *Articulus* of *Pronomen* voor af gae, of niet; als GROOTE MINZAEMHEID, EEN KLOEKE VROUW, DE LIEVE DÓGTER, en DEZE of MYNE STERKE GENEGENTHEID, enz: en dat zelf in alle Verbuigingen: uitgezondert dat wel bij den Hoogdr: Stijl, die

Digitized by Google

't ſpoor der Ouden opvolgt., niet alleen E, maer ook zelf EN in *Genit*: en ER in *Dat*: & *Abl*: *Sing*:, en in *Genit*: *Plur*: gevonden word, voornaemlijk bij aldien 'er een *Articulus* of *Pronomen* den voorrang heeft.

IV. Regel wegens het *Adjectivum*, voor de *Subſtant*: *Neutra* ſtaende.

II. Bij de *Neutra* komt inſgelijks de E, wanneer ons HET (of eenig *Pronomen poſſeſſivum* of *Demonſt*: als MYN, ONS, DIT, enz:) tot Voorlooper dient; als HET of MYN ZOETE KIND. HET VUILE BEEST, enz:; dog als ze zonder *Articulus* zijn, of als 'er ons EEN (of de *Pronomina Indeterminativa* EENIG, ZEKER, MENIG, SOMMIG) voorop gaet, zo rackt en blijft de E 'er agteraf verſchoven, als ZUIVER WATER, MENIG of EENIG WENSCHELYK DING, EEN of ZEKER ZOET KIND, enz:. En dit houd ſtreek door alle de *Caſus* in *Singul*:, uitgezondert bij 't Hoogdravende, gelijk ik in mijne Voorbeelden heb aengemerkt; zijnde, ook hier van verder uitgezondert onze Rangtellers, als EERSTE, TWEEDE, DÉRDE, enz: want deze behouden altoos de E; als, EEN EERSTE KIND, enz: zo mede ons *Pronomen* EEN ZELFDE, als, EEN ZELFDE KIND.

V. Regel wegens het *Adjectiv*: voor de *Subſtant*: *Maſcul*: ſtaende, mits zonder *Articulus* zijnde, of agter den *Articulus* DE, en agter de *Pronomina* MYN, DIE, enz.

III. Bij de *Maſculina* zonder *Articulus*, onthoud zig de E in *Nominat*:, als GROOTE DIENST; zo mede, als 'er ons bepalend Naemlid DE (of de bepalende *Pronom*: MYN, DIE, enz:) vooraf gaet, als DE WYZE MAN, DIE STERKE JONGE, DE KLOEKE GRAVER, enz:. Dog bij aldien 'er onze *Articulus* EEN in plaets van DE komt. zo geſchied zulks op tweederhande wijzen; naemlijk ſomtijds met E (even als agter den *Articul*: DE) en ſomtijds zonder E (even als bij 't *Neutrum*, agter den *Articul*: EEN) alles naer eiſch van 't volgende *Subſtantivum*.

VI. Regel wegens den *Pluralis* van de *Adjectiva*.

IV. Onze *Pluralis* van de *Adjectiva*, die geen onderſcheid van *Genus* erkent, begeert de E agter op, door alle de *Caſus* heen; hoewel oulinks de *Dat*: en *Ablat*: ook de N daer agteraen namen; en in *Genit*: *Plur*: van 't *Fœmin*: nam ER de plaets wel in, dat in zeer Hoogdr: Stijl te mets ook nog onderhouden word.

N. Ik zou zeggen dat mijne begeerte in deze vier gewigtige Regelen voldaen was, zo niet uw derde nog gebrekkig bleef in 't bepalen van die ſommige *Maſcul*: met E, en die ſommige zonder E.

L. Aen die Vrage is vrij wat meer te kluiven dan dat ze geen bijzondere oploſſing vereiſchen zou. Onze Ridder Hoofd doet 'er een van gelijken Inhoud in zijne *Waernemingen*; dog de Oploſſing laet hij agter wege; nu vergt mijn Heer die mij; en zo ik U hier in te wille ben, gelijk ik gaerne ben, verwagt ik vaſtelijk, dat uw weetluſt na de bedenkelijke oorzaek van zo vreemd een' Regel vragen zal.

N. Dit mijn Doelwit heb je wél afgezien, maer 't eerſte verwagt ik eerſt.

L. De

Digitized by Google

VII. Zeer Aenmerkelijke Regel wegens 't plaetſen van E agter onze *Adjectiva Maſculina*, wanneer die onzen *Articulus Indefinit*: EEN, of de *Pronomina Indeterminativa* EENIG of ZEKER of MENIG of SOMMIG voor zig hebben. Waerom of men zeid EEN GOED MAN, dog niet *een goede*; en wederom, EEN GOEDE JONGEN, dog niet *een goed*.

L. De Regel op onze *Adjectiva Maſculina*, wanneer ze agter onzen *Articul*: EEN, of ook agter de *Pronomina* EENIG of ZEKER of MENIG of SOMMIG komen, bevond ik aldus.

1. Eerſtelijk, Onze *Perſonalia*, die in ons het denkbeeld van een Amptenaer, Bedrijver, Beſtierder, of Dienaer verwekken, naemlijk die -ER of -AER of -IER of -LING tot een toegevoegde *terminatie* hebben (als ARBEIDER, LEERAER, HOVELING, HOVENIER, AMPTENAER, enz.) waer bij ook te voegen zijn onze Woorden KONING, VÓRST, AMMIRAEL, PRINS, OVERSTE, HÉÉR, MÉÉSTER, KNÉGT, en ONDERDAEN, VRIEND en VYAND, en HUISVADER, als mede MAN, KAREL, en MÉNSCH (zo het laetſte als *Maſcul*: aengezien word), gelijk ook PERSOON, de zulken begeeren thans dat hare *Adjectiva*, die op hunne werking zien, zonder E, onverbuiglijk even als *Adverbia*, komen, als EEN GOED KONING, ARBEIDER, PERSOON, enz: uitgezondert bij den *Genit*: *Sing*: in den Hoogdr: Stijl, die den ouden trant nog opvolgt, als, EENES GOEDEN VÓRSTES LÓF. Maer de Deftige Stijl, als hij zig in *Genitivo* van den ouden volledigen *Articul*: EENEN bedient, laet zig bij ſommige *Adjectiva's*, die tweederhande beteekenis hebben, (als ons GROOT, voor *Gróót van Geſtalte*, en *gróót van Uitvoer, Kennis, of Magt*) tweeſints behandelen, met eene zeer aerdige onderſcheiding van zin, naemlijk in 't laetſte geval Onverbuiglijk, als VAN EENEN GROOT MAN, *voor ijmand van groot bedrijf of beſtier &c.* en in 't eerſte geval, verbuiglijk, als VAN EENEN GROOTEN MAN, voor *een die hoog en breed van ſtatuer is*; hoewel in de plaets van dit de Verkorting (als VAN EEN' GROOT' MAN) die de Gemeenzame Stijl eigen heeft, meeſt gebruikt word, en minder gemaekt klinkt.
2. Dog de andere *Subſtantiva Maſculina*, die van andere ſoort zijn, willen de Verbuiging en Gedaente der *Adjectiva* op dezelfde wijze onderhouden hebben, als of 'er de *Articulus* DE vooraen ſtond, naemelijk met E in *Nomin*: enz: als, EEN GOEDE ZOON, en JONGE; EEN GROOTE DIENST, REUS, STRYD; en EEN TROUWE BROEDER, enz.

Is 't zake nu, dat ik ten opzigte van de eerſte ſoort, die de E verwerpt, nog eenigen mogt over 't hoofd gezien hebben, zulk een miſgreep zal mij ligtlijk ten goede houden, elk, die bewuſt is, wat een doordenken dat 'er vereiſcht word, om algemeene Regelen en Verdeelingen uit te vinden op zulke duiſtere, en wijduitgeſtrekte zaken.

N. Hoe meer mij deze Regel gevalt, hoe ik nog al hooger wil, en te meer verlang om de oorzaek en rede daer van te kunnen begrijpen: want te wonderlijker komt ze ons voor, dewijl we hier in uitſteken van andere talen, zelf van ons Over-Oud gebruik, en van de verdere met ons verwant-

Digitized by Google

verwantſchapte Talen: of dit nu een deugd of gebrek zij, kan ons de rede alleenlijk leeren. Ik weet wel dat het zottelijk in menig mans oog zal ſchijnen dat men rede afvordert van de Letterkonſtige wetten: ook beken ik dat het aentoonen van de Wet genoeg moet zijn, zo lange m'er de rede niet van vinden kan; maer 't verſtand is meer voldaen, als 'er ons mede de redelijkheid en oorzack van word open geleit.

VIII. Rede en Oorzaek van dit Gebruik; en bewijs van de ſchranderheid der Voorouderen in 't invoeren van 't zelve.

L. Mijn Heer verwondert zig over dat Gebruik, en ik over de uitnemende ſchranderheid onzer Voorouderen, die zulks hebben weten in te voeren, en over hunne keurlijkheid om de Denkbeelden zuiver te houden, zo dat het niet voor een gebrek, maer voor een zeerprijſwaerdige waerneming te houden is. Dit zal kenlijker blijken, als m'er de Rede van naeſpeurt; immers die ik 'er op vond, overtuigde mij daer van.

Onze Voorouders hebben naeukeurig opgemerkt of een *Adjectivum* als *Adjectivum*, dan of 't in den dienſt van een *Adverbium* gebruikt word. In dit laetſte geval komt ons *Adjectivum*, als het dus vooraen voor deze Perſoonlijke Bedrijvers geplaetſt word, en alzoo de ſoort van werking beſchrijft, dat eigentlijk het ampt van een *Adverbium* is; waerom zij dan in zulk geval het *Adjectivum* zonder E, en onverbuigſaem even als de *Adverbia* geſtelt hebben: dus beteekent EEN STERK LOOPER, zo veel als *Eén die ſtérk lóópt*.

En, om de Naeukeurigheid hier van nog nader beneffens de zekerheid van onze Rede nog klaerder te toonen, laet ons het geval zoodanig veranderen, dat de zin-koppeling tuſſen dit *Adjectivum*, en zijn volgende Bedrijflijk woord eenigſints geſcheiden zij, 't gebruik zal terſtond deze Regel ook doen ophouden, en 't *Adjectivum* zal E agteraen nemen, en zig verbuigen even als agter den *Articulus* DE.

Eerſtelijk geſchied deze Verandering, wanneer het *Subſtantivum* door overdragt, in plaets van een Bedrijver te beteekenen, den zin aenneemt van een Zaek of Werktuig. Dus zeit men met onderſcheid,

EEN GOED STÓFFER, voor een Perſoon die de Stóf wél afveegt,
en, EEN GOEDE STÓFFER, voor een goeden bezem, of Werktuig om mede te Stóffen.
EEN GOED VÉRW-VRYVER, voor een Perſoon die de Verwe wél vrijft,
en, EEN GOEDE VÉRW-VRYVER, voor een' goeden ſteen om Verwe meê te vrijven.
EEN GOED SCHROBBER, voor een Perſoon die wél ſchrobt,
en, EEN GOEDE SCHROBBER, voor een goed bezemagtig werktuig om mede te ſchrobben.
EEN GOED LOOPER, voor een die wél loopt,
en, EEN GOEDE LOOPER, voor een goeden zantlooper, om de ueren en tijd af te meten: maer indien men LOOPER gebruikt voor een Perſoon die met

Digitized by Google

met ſterk loopen, in ſteê van een bode, zijn brood verdient (gelijk dit woord ook zoo gebruikt word) zoo beteekent EEN GOEDE LOOPER, zulk een LOOPER die goedaerdig is, zo dat dit GOEDE dan geen betrekking heeft op het Loopen, maer op den aert van de Perſoon, en daerom ook niet als een *Adverbium*, maer als een ander *Adjectivum* met E agteraen verbogen en behandelt word. En immers even zo naeukeurig vind men dit onderſcheid in 't woord VRYER dat ook tweederhande beteekenis heeft, want

EEN ZOET VRYER, beteekent, één die Zoetelijk vrijd, maer

EEN ZOETE en BRAVE VRYER, zo veel als een Jongetje, dat zoet en braef is, alwaer het *Adjectivum* geen opzicht heeft op het werkwoord VRYEN, maer VRYER een Jongetje beteekent.

Maer ten tweede verandert ook dit geval, als het *Adjectivum* van dien aert zij, dat het op de werking en 't bedrijf van 't *Verbum* geen toepaſſing heeft, gelijk bij onze Rangtellers; en hierom zegt men EEN EERSTE, EEN TWEEDE, EEN DERDE MAN, VÓRST, LOOPER, enz.

En ten derde verandert het, als onze *Articulus* EEN door bijvoeging van 't *Pronomen* ZÉLFDE zijn onbepaeltheid verlieſt; als EEN ZELFDE MAN, VÓRST, enz: gelijk men ook, zonder Zinverandering, daer voor zetten kan, EEN EN DEZELFDE MAN, VÓRST, enz.

N. Maer zou men ons *Adjectivum* met zijn manlijk *Subſtantivum*, wanneer het eerſte dus onverbuiglijk zonder E komt, niet voor een Koppelwoord mogen aenzien? als, EEN GOED-STÓFFER?

L. O neen! Bij de Koppelwoorden komt een andre nadruk van *accent* en van zin, de kragtigſte naemlijk op dat voorgezette Lid, het welk de hoedanigheid beſchrijft; terwijl op deze ongekoppelde *Adjectiva* even als op de andere *Adjectiva* de *Accent* flaeuwer valt: dus beteekent ook

EEN GROOT-SCHILDER, zo veel als een Schilder, die in 't Groot, of groote Beelden ſchildert.

en, EEN GROOT SCHILDER, zo veel als en Schilder, die een groot Meeſter is in die Konſt;

dog EEN GROOTE SCHILDER, zo veel als een Schilder die groot van geſtalte is.

N. Van al die Veranderingen en Waernemingen, waer van elk om 't

Digitized by Google

zeerſt uwe uitvinding verſterkt, beken ik naeulijks om eene te voren gedagt te hebben. Men mag zig met regt verwonderen over de fynheid onzer Voorouderen in 't inſtellen van zulk een Gebruik; maer ik ſtae niet minder verzet, als ik overwege, dat zulk een Gewoonte in de Daeglijkſe Spreektael zodanig vaſt gewortelt ligt, dat onvolwaſſene Kinderen zulks weten waer te nemen, enkel uit een ſlenter, zonder voordagt, en buiten haer kennis.

L. Zoo leert men zo wél Goed doen als Quaed doen, als men ſlegts van jongs af ons daer toe gewent.

't Is ook, mijns bedunkens, zo fyn een onderſcheid als immer moglijk is onder 't Gemeen in zwang te brengen. Waerlijk, die dit wél bezint, en nogtans onze Voorouderen voor Slegt-hoofden, en zig zelf voor Bét-weter aenziet, moet niet beklonken van herſenen zijn: dog 't is een oud en natuerlijk gevolg van de Onkunde dat de Jongelingſchap aen zig zelf meer beſchaeftheid toe-eigent, dan aen hunne Voorzaten.

N. Evenwel moet ik een zwarigheid inbrengen; waerom is 't, dat dit gebruik omtrent het *Adjectivum* bij den *Pluralis* geen plaets heeft? want men zeid

DE STERKE Loopers, enz.

L. Mijn Heer verzint zig, dat mij ook te mets gebeurt, dit is de *Pluralis* van den *Articulus Definitivus* DE, want de *Articulus* EEN en heeft 'er geen.

N. Daer was ik te ſchielijk op. Ik heb 'er nog een, die evenwel niet mis is. Waerom verzuimt men die Waerneming bij zulke *Verbalia Fœminina*? want men zeid

EEN GOEDE Lóópster, enz.

Dog niet *een goed Lóópſter*. Immers kan het *Adjectivum* hier het zelfde opzicht hebben op het *Fœmin:* als op het *Maſcul:?*

IX. Giſſing waerom bij 't *Fœminin* dit Gebruik geen plaets heeft.

L. 't Gebruik ligt klaerder als de Rede; ik gis 'er deze van: naemlijk om de manlijkheid en kragt van beweging, die in de onverbuiglijke manier bij 't *Maſculin*: verbeeld word, onderſcheiden te houden van de zwakker en flaeuwer kragt, die, om hare vloeyendheid en verbuiging, den aert van 't *Fœminin*: natuerlijker aenwijſt. Immers ik heb meermalen diergelijken Grondſlag in onze Taelgebruiken beſpeurt. Wil nogtans ymand hier van anders oordeelen, en giſſen dat gebrek van opmerking de oorzaek daer van zij geweeſt, zijn giſſen zal niet geeſtiger nog zekerder, maer wel wangunſtiger zijn.

N. Zou

Digitized by Google

N. Zou je 'er ook oplosſing van geven kunnen, waerom deze bewuſte Waerneming bij 't *Maſculin:* agter den *Articul:* EEN, en niet agter DE onderhouden word? 't Is immers klaer dat het *Adjectivum*, zo in 't eene als 't andere geval, gelijke opzigtelijkheid tot het volgende *Verbael* heeft? paſt het dan agter den *Articulus* EEN, waerom dan ook niet agter DE?

X. Waerom of het agter den *Articulus* EEN, en niet agter DE onderhouden word.

L. Die gelijkheid van Opzigt ſtae ik toe, en in 't Paſſen ken ik ook geen verſchil, dog den oorſpronk van 't Gebruik hael ik uit een andren hoek.

Toen we in onze vorige Redewiſſeling van de Oudheid onzer *Articuli* ſpraken, heb ik aengetoont, dat het gebruik van den *Articulus* EEN vele eeuwen jonger is, dan dat van DE. Dewijle dan eensdeels die Overoude Voorouders dat nette onderſcheid omtrent het *Adjectivum*, wanneer het de hoedanigheid van 't *Verbum* of van een *Subſtantivum* beſchrijft, niet hebben aengemerkt, gelijk uit al de proeven van de Oudheid blijkt; en dewijle anderdeels in geveſte Taelgebruiken, ten opzigte van 't Gemeen niet zo ligt verandering te maken is, voornaemlijk als die op het ſyn-uitdenken ruſten moet, zo is dit Gebruik agter den *Articulus* DE op den ouden voet tot huiden toe gebleven.

Maer toen de Letteroeffening door behulp der Geeſtelijkheid in onzen hoek begon bemint te worden, en toen de *Artic*: EEN ingevoert is, zo heeft men ſedert op die ſyne onderſcheiding agt genomen.

En, al is het dat men onder Schrijvers, die naeulijks twee eeuwen oud zijn, te mets dit onderſcheid verzuimt vind, ik agte egter niet, dat de oorſpronk daer van zo jong te houden is: want het komt mij onbegrijplijk te voren, dat onder zo volkrijk een Gemeente, als in deze Landen ſedert twee honderd jaren geweeſt is, zo ſyn een onderſcheid kon ingevoert worden, in weerwil van een tegenſtrijdige gewoonte; dies houd ik de geboorte daer van even oud als die van den *Articulus* EEN; en beſluite dan ook hier uit, dat zulk later verzuim alleen geſproten is uit een verkeerden opvat van die Schrijvers, als of dat mondeling gebruik een gebrek waer, dat ze met de pen verbeteren wilden.

XI. Giſſing waerom MAN, MENSCH en KAREL onder dat gebruik behooren.

N. Ik laet nog al niet af van vragen; Ik weet wel, dat, ſchoon ik bij de woorden KONING, VÓRST, PRINS, OVERSTE, HÉÉR en MÉÉSTER, als mede KNÉGT, en ONDERDAEN, VRIEND en VYAND, en PERSOON, enz: geen uitgang van -ER of -AER of -IER of -LING vind, die egter thans bij ons den aert van een Bedrijver uitbeelden, en dies ook ieders zin aen ons een denkbeeld van een Beſtierder of Dienaer, en gevolglijk van een zeker Bedrijver mededeelen; maer hoe zal ik die eigenſchap aen ons MAN, MENSCH, en KAREL thuis wijzen?

L. In dit ſtuk moet men niet veel agt geven op de toegevoegde *Terminatien*, want die Uitgangen op -ER of -IER, of -AER of -LING zijn

Digitized by Google

van jonge geboorte, waer voor men oudtijds of geen bijzonderen uitgang, of slegts A of E agteraen, gebruikte; gelijk in 't stuk van onze Afleiding breeder blijken zal. Op dien voet kan men MAN of MEN, of MANNE gelijk-stammig rekenen met MANNEN of MÉNNEN, (d: i: beheeren, bestieren), als wanneer het zo veel als *Bestierder* beteekenen zou. Dog ons MENSCH, zijnde, volgens aenwijzing van de Oudheid, bij inkorting ontleent van MÉNNISCH, *Humanus*, (gelijk ook in 't F-TH, bij *Willeraem p*: 141.144, en 155, Ther Mennisko / *Homo*, en in de *Catech: Theotisca* van omtrent de IX. Eeuw, door *Eccard* A°. 1713 in 8. uitgegeven, *p*: 70. 82 en 83. F-TH, Mennisgi of Mannisgi / *humanus*; & *Humanitas*; & *Homo*; en in 't A-S, Mennisc / *Homo*, & *Humanus*; gevonden word) is oorspronkelijk een *Adjectivum*; dat men kan aenzien, of (1) als van 't Onzijdige Geslagt, gelijk men ook nog daeglijks zeit, HET, DIT, en DAT MENSCH, voor *Dezen of Dien der Menschen*, gelijk mede HET VROUMENSCH; of (2) als van 't Manlijke, gelijk men ook zeit, DE MENSCH, in 't *Generael*, in tegenstelling van een Dier, enz:, en als bij overdragt van geslagt, om dat het gebied voeren aen 't Manlijke eigen is: behalven dat ook, wanneer *Adjectiva* tot Persónen overgaen, gewoonlijk, en met rede, dit Mannelijke Geslagt, als bij uitstek, daer toe genomen word; 't en ware 't geval het *Fœminin:* in 't bijzonder vereischte. Zulk een overdragt van Geslagt tot het *Masculin:* vind men ook al in 't F-TH, bij *Tatiaen*, *p*: 65, Minna thinan Nahiston *M.*, en ook A-S, Lufa thinne Nextan *M.*, *Matth:* V. 43; even gelijk ook bij ons MIN EN LIEF UWEN NAESTEN. *M.* Van den oorspronk van dit MAN en MENSCH staen we naeder te spreken in onze *II. Proeve van geregelde Afleiding* bij 't Worteld: MEIN.

Bij 't woord KAREL, dat ook als een Eigen-naem gebruikt wierd (gelijk ook alle onze Oud-duitsche Namen van Gemeene beteekenissen ontleent zijn geweest) is vooreerst de uitgang -EL, die eertijds of (1) *Substantivè* gebruikt wierd, om een Middel van werking aen te duiden, of (2) *Adjectivè*, als een soort van Zaken of Werking; en ten andere 't verouderde Werkwoord KAREN, daer 't woord KAREL mij van afgedaelt schijnt, beteekende eertijds *Bezorgen*, *Bewaren*, *Beschermen*, even als bij 't A-S, Caran / & Carian (*sollicitum esse*, *curare*), & Cara / Care (*Cura*), gelijk ook nog bij ons een VISKAER iet beteekent, waer in de Vis levendig bewaerd word, en ons KARIG komt voor zuinig, zorglijk, vasthoudende, en bewarende; zo dat KAREL dan in den grond een *Bezorger*, en *Beschermer* zou beteekenen; zijnde welvoeglijk voor een Eigen-naem, als bij ons KAREL, A-S, Carl (*Carolus*), die naderhand zeer eigentlijk tot het Manlijke Geslagt is overgebragt, gelijk dan ook A-S, Ceorl *Maritus*, (zie *Joh:* IV. 16.) en bij ons KAREL, *Homo Robustus*, en wederom A-S, Carl / *Masculus*, welke laetste beteekenis onder de Angelsaxen ook zelf tot het Manlijke gedierte is overgedragen, als A-S, Carl-cat (*Catus masculus*).

Gevallen u nogtans deze Oplossingen niet, ik wil die wisselen om beter. Immers onze Voorouderen, die nader aen den oorspronk van 't gebruik,

Digitized by Google

bruik, en voor zoo verre nader aen de kennis van de ware Afleiding ſtonden, hebben deze gemelde Woorden van gelijken aert aengezien, als de andere *Perſonalia*, vermits zij die, ten aenzien van 't *Adjectivum* een evengelijke behandeling hebben toegepaſt. Of, dunkt men evenwel dat ze hier in gedwaelt hebben, of anders, dat het gebruik hier in dwaelt, zo 'er wettige rede van zulk dunken opkomt, mag men dan deze drie ſlegts aenzien als uitzonderlingen; hoewel het dus of zoo mij weinig kibbeling waerdig ſchijnt.

XII. Hoe de Oudheid beſtond, en hoe 't in 't Hoogduitſch is, met het onderſcheidentlijk behandelen van de *Adjectiva*, wanneerze den *Articulus Definitivus* of al of niet voor zich hebben.

N. Ik vind 'er genoeg in, om 'er bij te ruſten; maer hoewel wij Nederlanders in die aerdige Onderſcheidene behandeling van het *Adjectivum* onder alle anderen van Duitſchen Stamme uitſteken, nogtans hebben wij voorder dit met den Hoogduitſchen gemeen, dat het *Adjectivum* (1) als het zonder *Articulus*, of agter de *Articulus Indefinitivus* ſtaet, of (2) als het agter den *Artic: Definit*: komt, onderſcheidentlijk behandelt word. Zonder *Articulus*, en agter den *Articulus Indefinitivus* komt het *Adjectivum* in 't Hoogduitſch eveneens, (gelijk die gevallen ook alleenlijk daer in verſchillen, dat het eerſte de zaek in 't Algemeen, en het laetſte de zaek in 't Bijzonder beſchrijft, dog beiden Onbepaeldelijk): dus in 't Hoogduitſch.

Groſſer / & ein groſſer Zorn. *Maſc:*.
Groſſe / & eine groſſe Bosheit. *Fœm:*.
Groſſes / & ein groſſes (bij inkort: ook groſ) Waſſer. *Neutr:*.

Zoo loopen ook bij ons eveneens de genen die zonder *Artic:* en die agter den *Artic:* EEN komen, naemlijk,

GROOTE, en EEN GROOTE TOORN. *M.*
GROOTE, en EEN GROOTE BOOSHEID. *N.*
GROOT, en EEN GROOT WATER. *N.*

Uitgenomen dat onze Voorouderen met groot Oordeel bij ſommige Bedrijvende *Subſtantiva Maſculina*, gelijk vooraf door u is aengetoont, de *Adjectiva* als *Adverbia* onverbuiglijk, en zonder E verkoren hebben te houden.

Dog die den *Articulus Definitivus* voor zig hebben, gaen eenigſints op een andere wijze, zo in 't Hoogduitſch als bij ons, als

In 't Hoogd. { Der groſſe Mann. / Die groſſe Frau. / Daz groſſe Thier. } en bij ons { DE GROOTE MAN. / DE GROOTE VROUW. / HET GROOTE DIER. }

Maer hoe vond je 't in dit ſtuk bij de Oudheid?

L. Ten opzigte van de Ouden, die den *Artic: Indefinitivus* niet en konden, als 't Mœſo-Gottiſch, Angelſakſiſch, en 't oudſte Frankduitſch

heeft men ſlegts aen te merken, hoe 't bij haer zonder *Articulus* toeging.

XIII. Hoe 't Mœſogotthiſche *Adjectivum* gaet.

Onder 't Gotthiſche heb ik die onderſcheidene behandeling der *Adjectiva* niet konnen beſpeuren; hunne Verbuiging (of *Declinatie*) heb ik in mijn vorig *Tractaetje* geſtelt.

XIV. Hoe het Frankduitſche.

Bij 't Frank-Theutſch vind ik die ſtaerten, als ez bij 't *Maſcul:* en ez of az bij 't *Neutr:* (ſchoon zonder *Artic:*) niet dan zelden, zo wel bij *Tatiaen* als *Willeraem*: en gewoonlijk is bij die *Autheuren* de behandeling van 't *Adjectivum* eveneens, 't zij het zonder, 't zij met *Articulus* komt.

Voor hunne gemeene toegevoegde *Terminatien* vond ik a (of e of o), an (of en / of on/ of un)/ en voor minder gewoone es/ emo/ & ero (of ere)/ dog voor ongewoone er & az.

Dat a/ of o/ of e/ hier zo onverſchillig komen, doet weinig ter zake, vermits deze Uitgangen, onzakelijke deelen zijnde, en gevolglijk ſnel over de tong rollende, geen *accent* ontfangen; waer door dan 't onderſcheid dezer *Vocalen* of onvermerkbaer of van geen belang word.

De a (of e) komt in *Singul*: bij den *Nominat*: van 't *Maſcul:*, en bij den *Nom*: *Accuſ*: *Dat*: & *Abl:* van 't *Fœmin:*, gelijk ook mede, dog zelden, bij den *Genit*: van 't *Fœmin:*. Inſgelijks komt ze ook bij den *Accuſ*: & *Nom:* van 't *Neutrum*, bij aldien 'er de *Articul*: Thaz vooraf gaet; anderſints komen die twee *Caſus* bij het *Neutr*: zonder toegevoegde *Terminatie*. Bij 't *Fœmin*: vind men ook wel o in ſteê van a (of e). Dog in *Pluralis* door al de Geſlagten, en al de *Caſus* a (of e)/ maer meeſt e.

De an (of en of on) komt in *Singul*: bij den *Genit*: *Dat:* & *Abl.* van 't *Maſcul:* & van 't *Neutr:*, en bij den *Genit*: van 't *Fœm:*; gelijk ook wel ſomtijds bij den *Plur*: door alle de *Caſus*, voornaemlijk in *Dat*: & *Abl:*, en dienvolgens het Frankduitſche *Adjectiv:*.

	Maſcul:.	*Fœm:.*	*Neutr:.*
	Nom:	*Nom: D: Acc: Abl:*	*Nom: Acc:*
Sing:	F-TH Suoze.	Suoze.	Suoze & Suoz.
	Gen: Dat: Acc: Abl:	*Genit:*	*Gen: Dat: & Abl:*
	Suozen.	Suozen.	Suozen

Plural: Door alle de Geſlagten en *Caſus*, Suoze/ en Suozen; dog meeſt het eerſte.

Nog komen ook te mets in *Singul*: bij den *Genit:* van 't *Maſc:* & *Neutr*: es in ſteê van en; en bij den *Dat*: & *Abl*: van 't *Maſc*: & *Neutr*: emo/ en, bij den *Genit: Dat*: & *Abl*: van 't *Fœm*:, gelijk ook bij den *Genit*: *Plur:* van al de Geſlagten ero (of ere) in ſteê van en of e; voornaemlijk als 'er geen *Articulus*, uit hoofde van den zin, vooraen voegt, in welk geval wij den *Genit*: door VAN aenwijzen; als bij *Willeraem*, *p*: 74. Boumelin/ auor michelere crefte/ ande ſuozes ſtanches (d: i: Een Boomtje, maer *van* groote kragt, en *van* zoeten reuk: NB, ſtank wierd

Digitized by Google

wierd eertijds ook in een goeden zin gebruikt); en een weinig verder op dezelfde *pag*: 74. **Thar ſint michelero** *Dignitatis* (d: i: Daer zijn *van* groote waerdigheid); en *pag*: 34. **mith willigero gehoſamegheid** (met willige Gehoorzaemheid), en *pag*: 68, **Thaz geruſte guodero Êero / ande guodero werchо** (d: i: Die Toeruſting *van* goede Leeringen, en *van* goede Werken), en *pag*: 75. **Vol thes guodes ſtanches** (vol *van* den goeden Reuk), en *pag*: 90. **Ich habo mich gemuozigat wereldlichero ſorgan** (d: i: Ik heb mij geſpeent *van* wereldlijke Zorgen), en *pag*: 72. **Boumgardo roudero Epfelo** (een Boomgaerd *van* roode Appelen), en *pag*: 93, **liumhaftig guodero werchо** (Vermaert *vdn* goede werken), en *pag*: 81., **Liumhaftig ſtadigara Dugathа** (Vermaert *van* onwankelbare of geſtadige Deugden), en *pag*: 162, **ther manlichero Dugathe iſ** (die *van* Manlijke Deugd is).

Dog de zeldzame *Terminatien*, als **er** (zo hij niet voor *Comparativus* dient) in *Nom: Singul*: bij 't *Maſcul*:, en **az** in *Nom:* & *Acc*: *Sing:* bij 't *Neutr*:, vind men zeer ſchaers; hoewel *Tatiaen* die gebruikt bij de *Particip*: van 't *Paſſiv*:, als ze voor *Adject*: verſtrekken; als *pag*: 24. **Arſtorbaner was gitragon** (een geſtorvene wierd gedragen), en *pag*: 19. **Kind mit touchon bewuntanaz / inti gilegitaz in crippea** (een Kind met doeken bewonden, ende gelegt in de kribbe): gelijk men 't ook bij *Willeraem* vind, wanneer het *Adjectiv*: tot uitbreiding komt van 't vorige *Subſtantiv*:, als *pag*: 74. *Cynnamomum*, **wepnigaz Boumelin** (d: i: Kaneel, een klein Boomken). Zoo vind ik ook eens bij *Tatiaen* het *Adjectiv*: daer het *Adverbialiter* behoorde te zijn, als *pag*: 92. **Min Knegt ligt lammer** (mijn Knegt ligt lam of geraekt), tegen zijne gewoonte, zo dat het mij een penfout ſchijnt te zijn; want gemeenlijk zet hij, als *pag*: 7., **ther iſt mihhil** (Deze is groot), en *pag*: 21. **Ther Man was reht inti Gotforht** (Die Man was regtvaerdig en Godvrugtig).

N. Hoe gaet het met het *Adjectivum* in 't Angelſakſiſch? XV. Hoe 't *Adjectivum* in 't Angelſakſiſch gaet.

L. Dit vond ik aldus.

		Maſc:	*Fœm:*	*Neutr:*
Sing:	*Nom:*	A-S, **God** (*Bonus*).	A-S, **Gode.**	A-S, **God.**
	Genit:	**Godes.**	**Godre.**	**Godes.**
	D: & Abl:	**Godum** / & **godan.**	**Godre** / & **godan.**	**Godum** / & **godan.**
	Acc:	**Godne.**	**Gode** / & **godan.**	**God.**

Plur: Door alle Geſlagten.

Nom: & Acc: **Gode.** *Genit*: **Godra.** *Dat: & Abl*: **Godum.**

Zo dat ook de **er** en **az** (of **ez**) gelijk in 't Hoogduitſch, alhier geen plaets hebben.

Dog

XVI. Een Yslandsch *Adjectivum.* Dog 't Hoogduitsch vind zijn wedergae in 't Yslandsch, alwaer, volgens de *Grammaticæ Islandicæ Rudimenta* van *Runolph Jonasz*, (in 't 3. Deel van den *Thesaur: Lingu: Septentrional:* van *Hickes*, *pag:* 30 en 32 gebragt) de *Adjectiva* in ur aldus verwandelen.

't Yslandsche *Adjectivum* zonder *Artic:* op ur uitgaende.

		M.	F.	N.
Sing:	*Nom.*	Blyður (*Lætus*).	Blyð.	Blyðt.
	Gen:	Blyðs.	Blyðrar.	Blyðts.
	D: & Ab:	Blyðum.	Blyðre.	Blyðu.
	Acc:	Blyðann.	Blyða.	Blyðt.

		M.	F.	N.
Plur:	*Nom:*	Blyðer.	Blyðar.	Blyð.
	Gen:	Blyðra.	Blyðra.	Blyðra.
	D: & Ab:	Blyðum.	Blyðum.	Blyðum.
	Acc:	Blyða.	Blyðar.	Blyð.

't Yslandsche *Adjectivum*, met den *Articul:* Sa.

		Masc:	*Fœm:*	*Neutr:*
Singul:	*Nom:*	Sa Blyðe.	Su Blyða.	Thad
	Gen:	Thess	theirrar	Thess } Blyða.
	D: & Ab:	Theim } Blyða.	theirre } Blyðe.	Thui
	Acc:	Thann	tha.	Thad

Plural:	M.	F.	N.
Nom: Gen: Dat: &c.,	their /	thær /	thaug Blyðu / &c.

Ondertusschen is het zeer opmerkelijk, hoe in dit Yslandsche de Kimbrische Stam met den Duitschen in de voornaemste uitgangen zo nae overeenstemt, als naemlijk in de n bij den *Acc: Sing:* van 't *Masçul:*; in de berooving van die, bij den *Acc: Sing:* van 't *Fœm:*; en in den staerteloozen uitgang bij den *Nom: & Acc:* van 't *Neutr:*, bij aldien het *Adject:* zonder *Artic:* komt; en zoo verder nog meer. Dit alles, niet tegenstaende de eerste gemeenschap dezer twee takken twee of drie duizend jaren oud te schatten is.

XVII. Wegens onze N in *Genit: Singul:* agter 't *Adjectivum Fœm:* N. Nu kan ik bemerken, dat de N agter 't *Adjectivum* bij den *Genit: Sing:* van 't *Fœmin:*, die men bij onze oude Schrijvers, en ook nog wel in Hoogdr: Stijl vind, niet strijdig is tegen den aert van 't *Fœm:* (gelijk ik anders zou gedagt hebben), vermits bij 't oude Frankduitsch die uitgang beneffens die van r al in gebruik was.

Maer eer we de *Adjectiva* ten einde brengen, zal ik mij nog inlaten tot eenige andere Aenmerkingen.

In

Digitized by Google

In onze Tiende Redewiſſeling hebje al vermaen gedaen, dat onze *Comparativus* in -ER uitgaende geen verbuiging van *Caſus* aenneemt. Ik heb ook gemerkt, dat onze *Participia paſſiva*, ſchoon *Adjectiva*, niet wel een agterzetting lijden van -ER of -DER of -ST om daer door *Comparativa* of *Superlativa* te worden, dog wel de voorzetting van 't *Adverbium* MEER of MEERDER en MEEST; als XVIII. Van de *Adjectiva Comparativa.*

MEER of MEEST GEDRUKT, dog niet *Gedrukter* nog *Gedruktſt.*

Zoo mede bij VERGETEN, GEPREZEN, BEWOGEN, GEBORSTEN, GEBRADEN.

L. Dat 's wel waer bij deze uwe Voorbeelden, die zelden als *Adjectiva Comparativa* gebruikt worden; dog anders is 't gelegen bij de zulken, die gemeenzamer in dat geval voorkomen, en daerom ook even als de andere *Adjectiva* van Vergelijking behandelt worden, namelijk

BEKROMPEN, BEKROMPENER, BEKROMPENST.
GEREGELD, GERELDER, GEREGELDST.

Zoo mede bij ons ERVAREN, GEDRONGEN, GENEGEN, enz: hoewel ook MEER en MEEST daer bij even gangbaer zijn.

N. Terwijl we hier van de *Participia Paſſiva*, of *Præterita Participii* (men noeme het zo men wil) geſprek hebben, valt mij in, dat ik bij ſommige Schrijvers, en zelf bij zulke die roem hebben, en ook roem verdienen, voornaemlijk bij de hedendaegſche, veel of meeſtal vinde, dat ze die, wanneer ze op -EN uitgaen, als VERSLAGEN, GEGEVEN, enz:, en als ze *Adjectivè* komen, in de Verbogene *Caſus* de N of NE agteraf ontnemen, als VERSLAGE, GEGEVE, enz: in ſteê van VERSLAGENE, GEGEVENE, enz: dat mij gebrekkig te voren komt, dewijl aen onze *Adjectiva* eigen is, wel een E nae eiſch van zaken aen te nemen, maer nooit een Grondletter agter af te werpen. XIX. Van de agteraf-werping van NE bij de *Participia Paſſ:* die op -EN uitgaen.

L. Niet alleen die *Participia*, maer ook bij de Stoflijke *Adjectiva*, die van Metalen of eenig ander ſtof ontleent zijn, als GOUDEN, SILVEREN, TINNEN, enz: word die zelfde afwerping gepleegt.

Als men op de Oudheid, op de Vergelijking, en op de Agtbaerſte Voorbeelden (die, te ſamen zijnde, veel in een Tael moeten gelden) agt zal geven, ben ik 't volkomen met u eens. De Oudheid toont het ons volledig, als A-S, Se Gecorena Sunu (De Uitverkorene Zoon) *Matth:* III. 17. en in 't F-TH, Marmorine Sule (Marmorne Zuilen) & Guldinen Fuozen (Goudene Voeten), beiden bij *Willeraem*, *pag:* 103. Voeg hier bij het F-TH, Fozlazanero Burg (*Relicta Civitate*) bij *Tatiaen*, *pag:* 53. enz:.

Dog ik zie zulk een verkort ſchrijven aen voor een Inſmelting, die inge-

Digitized by Google

volgt word, om aen de daeglijkſche Spreektael te meer te gelijken; want dewijl onze Spreektael niet gewoon is de N agteraen die klem- en Zaeklooze Silben voort te brengen, zo heeft ze noodwendig tot die Inſmelting moeten vervallen, zo dra die *Participia* tot *Adjectiva's* overgingen. Ook is in Dichtmaet die afknodſing verſchoonlijker, om dat de dubbelſtaertigheid daer t'onpas komt.

XX. Van de Plaetſelijke *Adjectiva* op -ER en -SCHE, als AMSTERDAMMER, en AMSTERDAMSCHE; en van de Onverbuiglijkheid van de eerſte ſoort, zo die als *Adjectiva* dienen, en van hare Verbuiglijkheid, zo ze voor *Subſtantivum* verſtrekken.

Ik heb ook nog iet anders te zeggen van *Adjectiva*, die men *Volkſlagtige*, of *Stede-* of *Plaets-lijke* heeten mag, en gewoonlijk *Gentilia* noemt. Van die hebben wij 'er tweederhande; (1.) Eerſtelijk, die -SCHE (waer voor men bij inkorting of bij invlijing van den daeglijkſen Spreektrant, of om beter te vloeyen, ook -SE ſtelt) agteraen hebben, als AMSTERDAMSCHE, HAERLEMSCHE, HAEGSCHE, DELFSCHE, HARLINGSCHE, enz: welke ſteeds, en niet anders als voor *Adjectiva* dienen, en ook even als alle andere *Adjectiva* op de gewoone wijze behandelt worden. En (2) ten andere zulken, die op -ER uitgaen, welke tevens ook als *Subſtantiva* gebruikt worden; namelijk

(1). Als *Subſtant:*. EEN AMSTERDAMMER, voor *een Amſterdamſch Perſoon.*

(2) Als *Adjectiv*: EEN { AMSTERDAMMER, HAERLEMMER, RÓTTERDAMMER, SCHIEDAMMER, HARLINGER, ALKMAERDER, MEDENBLIKKER, ENKHUIZER, ABKOUWER, BAENBRUGGER } SCHIPPER, VEERMAN, SCHIP of SCHUIT, enz:.

Aen dezen, als ze voor *Adjectivum* dienen, is het bijzonderlijk eigen, dat ze onverbuiglijk bij ons blijven door al de *Caſus* heen, in alle Geſlagt, en dat zo wel bij 't Meervoud als bij 't Eenvoud: dus zeid men,

DE HARLINGER VEERMAN.
VAN en AEN DEN HARLINGER VEERMAN.
en DE HARLINGER VEERLIEDEN, dog niet *Harlingere.*

In tegendeel, wanneer dit ſoort als *Subſtantivum* in 't ſpel komt, zo word het even als de *Subſtantiva* verbogen; dus

in *Gen*: *Sing*: DES HARLINGERS, d: i: *Des Perſoons van Harlinge.*
in *Nom*: & *Acc*: *Pl*: DE HARLINGERS, d: i: *De Perſonen van Harlinge.*
in *Dat*: *Plur*: AEN DE HARLINGERS (of in Verhev: Stijl, DEN HARLINGEREN), d: i: *Aen de Perſonen van Harlinge*:

N. Dat

Digitized by Google

N. Dat Voorbeeld verſchaft mij nieuwe ſtoffe tot een vrage, die op de *Adjectiva* ziet; naemlijk of 't niet beſt zij, dezen altoos, wanneer ze in ſteê van *Subſtantiva's* dienen, even als die te verbuigen? gelijk ook in dit bovengemelde 't gebruik zulks meêbragt: in andere gevallen vind ik nogtans de Schrjvers als waggelend, en niet alleen elkander, maer ook zich zelf dikwijls ongelijk.

XXI. Hoe de *Adjectiva's* gedeclineert moeten worden, wanneer ze 't ampt van *Subſtantivum* bekleeden.

L. De Oudheid is hier ook niet al te beſtendig in, zo dat ze in deze twijffeling geen ſcheidsvrouw kan zijn; maer, behalven dat 'er niet redelijker is, dan dat elk ding het ampt en regt onderhoud van 't gene daer voor het te ſcheep komt, zo kan ook de Gelijkredigheid (of *Analogie*) ons hier uit redden, zonder iet voor te ſchrijven, dat van het gebruik wederſproken word: want niet alleen dat de zo even te voren bijgebragte Voorbeelden ons leeren, dat het *Adjectivum* ook als een *Subſtantivum* bij ons behandelt word, wanneer het den zelfden dienſt waerneemt, zo kan ook ons woord OVERSTE (dat in zijn oorſpronk zekerlijk een *Adjectivum* is, als zijnde een *ſuperlativus* van OVER) dit aenwijzen; want men ſchrijft en zeid DES OVERSTES (of DES OVERSTENS) BEVÉL, en niet *Des Overſten bevel*, gelijk het wezen zou moeten in dien OVERSTE als een *Adjectivum* verbogen wierd, terwijl de S in *Genit:* eigen is aen de *Subſtantiva*; dus zeid men ook nog in *Plur:* DE OVERSTEN (of OVERSTENS) dat anders zonder N of NS zou moeten zijn: waer uit dan volgt, dat dit woord OVERSTE, en allen die in gelijken graed ſtaen, den *Dat: Acc: Voc: & Abl: Singul:* eveneens als den *Nom:* moeten hebben, en in *Genit:* de S of NS, op de wijze van de *Subſtantiva*, die op E haren uitgang hebben.

XXII. Van ieder Woord zoodanig te behandelen als die ſoort, welker plaets het bekleed.

Op dezen voet verkies ik altoos *elk woord van ons op dezelfde form te behandelen, als bij dat geſchieden moet, welks plaets het bekleed*; en gevolglijk de *Adjectiva* te *declineren* als *Subſtantiva*, zo ze daer voor dienen, en wederom die Onverbuiglijk te houden, wanneerze als *Adverbia's* komen, evengelijk ook ons algemeene gebruik medebrengt.

XXIII. Waerom of de *Adjectiva* en *Participa's*, agterſtaende, onverbuiglijk bij ons zijn? als, VÓRSTEN, AFGERIGT, &c. en niet *afgerigte*.

Want, gelijk al wat de hoedanigheid van 't *Verbum* beſchrijft, als een *Adverbium* bij ons moet aengemerkt worden, zo zeid men ook te regt, DIE MAN IS (of ook DIE MANNEN ZYN) STERK, en niet *ſtérke*: en, uit dezen hoofde agt ik dat onze Voorouderen dit Gebruik ingevoert gehad hebben, van onze *Adjectiva* of *Participia*, als ze agter 't *Subſtantivum* ſtaen, en bij 't *Verbum* gevoegt worden, als *Adverbia's* onverbuiglijk te houden, en dat zelf ook in Verkorten Stijl, ſchoon 'er 't *Verbum* ZYN verzwegen word, als, DE VÓRSTEN, AFGÉRIGT OP KRYGSZAKEN, en niet *afgerigte*; vermits AFGERIGT als een *Adverbium* komt, waer onder ZYNDE verſtaen word. Een nettigheid voorwaer die men bij veel andere Talen niet gewoon is te vinden.

Ondertuſſchen kan men dit tot teeken nemen, om te weten of ons *Adjectivum* als een *Adjectivum* dan of 't als een *Subſtant:* kome, naemlijk, dat het laetſte ge-

Digitized by Google

val nog een *Adjectivum* voorop gedoogt, als, EEN GOED OVERSTE.

N. Evenwel geeft het ſomtijds geen verandering aen den zin, of men 't *Adjectivum* dus of zoo aenmerkt, als wanneer men immers zig ook onverſchillig van deze en gene wijze van behandeling bedienen kan?

L. Zekerlijk. Dog volſtrektelijk blijft het een *Adjectivum*, wanneer de zin onafſcheidelijk verknocht is aen 't volgende of aen 't voorgaende *Subſtantivum*, als,

DIE DE VROLYKHEID DES GEMOEDS BETRAGT, BETRAGT DE BESTE.

en, GEWILLIGHEID MAEKT ZWAREN ARBEID LIGT, EN SLAEFSCH TOT VRY WERK.

XXIV. Waerom of men te regt zeit, EEN GANTS BYZONDERE ZAEK, EEN LIEF RUIKENDE BLOEM; dog niet *een gantſche*, &c:, nogte *een lieve*, &c:, en wederom EEN GROOTE STINKENDE BLOEM.

N. Uit uwen grondſlag kan ik nu verder opmaken, dat men te regt zeit, EEN GANTSCH BYZONDERE ZAEK, en niet *een gantſche*, om dat GANTSCH *adverbialiter* tot BYZONDER behoort, en geen *Adjectivum* van het woord ZAEK is; dus ook, EEN LIEF RUIKENDE BLOEM, en niet *een lieve*, om dat LIEF aen 't RUIKEN behoort; en wederom, EEN GROOTE STINKENDE BLOEM, om dat GROOTE zo wel als STINKENDE een *Adjectivum* is van BLOEM.

XXV. Van onze *Adjectiva* of *Adverbia* GELYK en ONGELYK, wanneer of ze een *Nomin:* of *Dat:* voor of agter zig vereiſchen.

Maer hoe is 't met onze *Adjectiva* of *Adverbia* GELYK en ONGELYK? begeeren ze een Verbogen *Caſus* agter zig, of niet?

L. Als ze een gelijkzweming van aert of gedaente beteekenen, zo vereiſchen zij een *Dat*: als ZY ZYN HEM GELYK, of GELYK AEN HEM: dog als ze een evengelijkheid beteekenen, in welk geval 'er ons ALS mag bij komen, zo houden zig de vergelekenen in een zelfden *Caſus*, als, ZY ZYN GELYK ALS HY.

XXVI. Dat onze *Comparativa* geenen *Dat:* regeren als in 't Latijn.

Dus ook onze *Comparativa*, die inſgelijks ons woordtje ALS (of DAN) tot middelaer nemen, begeeren geen verbogene *Caſus* bij zich, gelijk wel in 't *Latijn*, maer laten de vergelekenen in 't zelfde geval, als, ZY ZYN GROOTER ALS HY, en niet *als hem*.

XXVII. Dat de *Pluralis* van onzen *Comparati-*

Wijders, de *Pluralis* van den *Comparativus* op -ER agter de *Articuli* en *Pronomina* is bij ons genoegſaem buiten gebruik; men neemt 'er een omſchrijving voor, als, DE of ZYNE DINGEN, DIE BETER ZYN, dog

Digitized by Google

dog niet *de* nog *zijne beter dingen*; maer wel zonder *Articul*: of *Pronom*: als, BETER ZAKEN BRAGT HY VOORT.

vus op-ER agter de *Artic*: en *Pronom*: genoegſaem buiten gebruik is; ten zij zonder *Articulus*, en hierom DEOFZYNE DINGEN DIE BETER ZYN, dog niet *De* nogte *zijne beter dingen*; maer wel BETER ZAKEN BRAGT HY VOORT.

N. Onze Verhandeling van de *Adjectiva's* loopt op 't hef; ik zal mijn ſlot-vrage nemen wegens den *Ablativus Abſolutus*.

Wanneer tweederhande bewegingen onmiddelijk aen elkander geketent worden, als

TOEN HY DAT DEED
of TOEN HY DAT GEDAEN HAD } OVERVIEL HÉM, enz.

Zo kan men dit ook uitdrukken met een *Participium*, als

DAT DOENDE
of DAT GEDAEN HEBBENDE } OVERVIEL HÉM, enz.

Welk laetſte de Latijnen uitdrukken met een *Ablativus Abſolutus*, als *hoc illo agente*, of *his actis*; moet men dan ook ons *Participium*, even als in 't Latijn, in een *Ablat*: ſtellen?

XXVIII. Dat de *Ablativus Abſolutus* ſtrijd tegen ons Tael-eigen.

L. Gantſchelijk niet, vermits het ſtrijdig is tegen ons Tael-eigen, gelijk onze *Pronomina* zulks leeren konnen, want men zeit, HY GESTORVEN ZYNDE, VERKOOS MEN EEN ANDER, dog niet, *hem geſtorven zijnde*.

En, al is het, dat men bij de vertaling van *Tatiaen* dien *Ablat*: *Abſolutus* niet zelden ontmoet, als *pag*: 100., Giſehanemo imo (*Viſo eo*), en *pag*: 38. themo Heilante Getoufitemo (De Heilandt gedoopt zijnde), men kan egter daer uit niet wettelijk beſluiten, dat den Oudduitſchen grond zulks eertijds ook eigen was, vermits 'er vele plaetſen bij dien Vertaelder te vinden zijn, die blijk geven dat hij de *Latiniſmata* naebootſt.

XXIX. Voorname Proefſteen om te weten, welken *Caſus* eenig *Nomen* of *Verbum* bij ons regeert.

N. Ik bemerk dat je hier de *Pronomina Perſonalia* tot een Proefſteen gebruikt, om te weten wat voor een *Caſus* bij ons in dit of dat geval vereiſcht word. Dit vind ik zo merkwaerdig en van zulken grooten dienſt, dat m'er 't Beſtier-regt van den *Syntaxis* uit halen kan; om dat deze *Pronomina* zeer onderſcheiden zijn in de veranderingen der *Caſus*, zelf in de daeglijkſe Spreektael. " Twijffelt men dan of eenige *Caſus* verbogen of „ regt moet gezet worden, men heeft ſlegts IK of HY of ZY in 't „ zelfde geval te plaetſen, 't zal ons terſtond uit de zwarigheid konnen „ redden.

L. Immers ik doe zoo; ik heb 'er altoos meê kunnen te regt raken, en was ook eenigſints met dien Proefſteen vermaekt, toen hij mij te binnen ſchoot.

Digitized by Google

XXX. Van de *Subſtantiva.*

N. Om dan nu ons uiteinde niet te verre uit het gezigt te verliezen, laet ons tot de *Subſtant*: overgaen.

Het eerſte daer ik op doel, is, om het merkteeken van den *Pluralis* aengewezen te hebben.

XXXI. Van de Verwiſſeling van den *Singularis* in een *Pluralis.*

L. Dit zal mooglijk iet meer als mijn Heer vermoed, ons ophouden, voornamelijk als ik mijne Lijſten der Woorden tot opheldering daer onder voege.

N. Opheldering is wel wat vertoevens waerdig.

L. In drie ſoorten verdeel ik hier toe de Naemwoorden.

(1). In *Staerteloozen*, die men ook wel *Stuiters* mag noemen, om dat haer *accent-ſilb* ſtuit, en geen anderen ſleep, of ſtaert, of zagte *Silbe* (met deze drie namen meen ik hier het zelfde) agteraen tot uitgang heeft, als LÓÓP, DANK, DANS, RING, BAL, enz.

(2). In *Sleepers*, als die één of meer zagte *Silben* tot een ſtaert of naeſleep agter de zakelijke *accent-ſilb* hebben; als BURGER, VADER, VRYER, DÓGTER, BEGINSEL, en BEGÉÉRTE, op alle welken de *accent* op de voorlaetſte Lettergreep valt; als mede BÉRDEKEN, enz: dat op geen van de twee laetſte *Silben* eenigen nadruk ontfangt, en daerom ook *dubbelſtaertig* kan genoemt worden. En.

(3). In *Klém-ſtaertigen*, die zulk een agterlid agteraen zig hebben, dat altoos meerder klem en nadruk ontfangt, dan de Staerten van de *Sleepers*, ſommigen weinig minder dan 't zakelijke Deel van de woorden zelf; als, BROEDERSCHAP, WANDELAER, LEERAER, VONDELING, GERÉGTIGHEID, GROETENIS, GRÓÓTHEID, enz: bij welken aen te merken valt, dat ze in 't rijmen voor *Stuiters* getelt worden als 'er een zagte *Silb* tuſſen 't zakelijke Deel van 't woord en dezen ſtaert komt, dog voor *Sleepers*, als 't anders is: Ook zijn 'er ſommigen die meerder klem krijgen dan 't Zakelijke deel zelf, dog dezen hebben een Baſterd-ſtaert, als BORDÉÉL, KASTÉÉL, enz: (van 't Latijnſe *ellum* of *illum*), en als HOVENIER, DRAPPIER, enz: (van't Franſche *ier*), en SCHILDERYE, KLAPPYE, enz: (van 't Latijnſche *ia*).

I. Bij de Staerteloozen of Stuiters.

Ten opzigte van de eerſte ſoort, naemlijk de *Staerteloozen*, geſchied de gemeene verwiſſeling van *Eenvoud* in *Meervoud*, door agterzetting van -EN, als,

BAD, BADEN.
BAERD, BAERDEN.
BANK, BANKEN.
BÉD, BÉDDEN.
BÉRST, BÉRSTEN.
BEURS, BEURZEN.

BONS,

Digitized by Google

BONS, BONZEN.
BRÓÓD, BROODEN.
BRUID, BRUIDEN.
BULT, BULTEN.
DANS, DANSEN.
GRAEF, GRAEVEN (of GRAVEN).
KAERS, KAERSEN.
KÓRF, KÓRVEN.
LÓÓP, LOOPEN.
MÉNSCH, MÉNSCHEN.
RING, RINGEN.
STREEP, STREPEN.

En dus een gantſche ſtroom van Woorden, meeſt allen Enkelſilbigen.

Ons MAN en ZOON hebben in *Plur*: -EN, en -S, als
MANS en MANNEN.
ZOONS en ZONEN.
Hoewel die op S in een verheven Stijl gemijd worden.

Ook hebben wij eenigen in *Plur*: op -EREN en -ERS, als,
BÉÉN, in *Plur*: BEÉNDEREN, BÉÉNDERS en BEENEN.
BÉRD, in *Plur*: BÉRDEREN, BÉRDERS en BÉRDEN; en BLAD, BLADEREN, BLADERS, en BLADEN; en RAD, RADEREN, RADERS en RADEN.
EY, in *Plur*: EYEREN, en EYERS; als mede KIND, KINDEREN en KINDERS.
GEMOED, in *Plur*: GEMOEDEREN, en GEMOEDEN; zo mede KALF, KALVEREN en KALVEN, en VÓLK, VÓLKEREN, en VÓLKEN.
GOED, in *Plur*: GOEDEREN; zo mede LAM, LAMMEREN; LIED, LIEDEREN; RUND, RUNDEREN; en KLÉÉD (*Veſtimentum*) KLEEDEREN; dog DÉK-KLÉÉD, in *Plur*: DÉK-KLEEDEN.
en HOEN, in *Plur*: HOENDEREN en HOENDERS; als ook SPAEN, SPAENDEREN en SPAENDERS.

De oorzaek van deze -ERS of -EREN in den *Plur*: agt ik te zijn, dat oulinks de *Sing*: van die ook op -ER heeft uitgegaen, gelijk ik eenigen van die nog zoodanig wel ontmoet heb; en wederom, die thans in *Plur*: niet anders dan -EREN hebben, vond ik eertijds wel met -EN: zie daer een proef twee drie. Bij *Kamphuizen* vind ik KINDER in *Singul*: en Bij 't Frankduitſch, Giſulta Guoto / (Gevult met Goederen) *Tat*: *p*: 10. en Iuweren kinden (uwen Kinderen) *Tat*: *p*: 77. Dus verre ten aenzien van de *Stuiters* of *Staerteloozen*.

N. Ik

II. Bij de Sleepers. N. Ik zal u tot de *Sleepwoorden* laten overgaen, om uw ſchikking door tuſſenvragen niet te ſteuren.

L. 't Getal van dezen is merkelijk minder dan de vorigen, te meer, ter zake dat door onzen Hollandſchen trek tot inkorting de oude Uitgang op E bij vele woorden thans zeer in onbruik is geraekt; in dier voege, dat Schrijvers van naem die E meeſtal agterlaten; voornaemlijk in *Nom*: & *Acc*:; hoewel die in *Dat*: & *Abl*: *Sing*: bij den Deft: en Hoogdr: Stijl, tot onderſcheid van de *Caſus*, nog niet vergeten blijft, hier door zijn dan vele *Sleepers* tot *Stuiters* verandert.

De genen die tot de *Sleepwoorden* blijven behooren, zijn

I. De *Verbalia* & *Subſt*: in -ER & -STER, welken in *Plur*: S, aennemen; als,

ZOMER, ZOMERS, en WÉRKER, WÉRKERS, enz:.
SPLINTER, SPLINTERS, en LÓÓPSTER, LÓÓPSTERS, enz:.

Dog ſommigen van die hebben in Deft: en Verhev: Stijl ook -EN, zo wel als -S, als

VADER, VADEREN en VADERS, dus ook BROEDER, DOCHTER, BURGERMÉÉSTER, enz.

II. De Vlei- of Verklein-Woordtjes in -TJE (of -JE) in -KEN (of -EKEN), bij welken men S in *Plur*: toevoegt, als;

KALFJE, KALFJES, en KALFKEN, KALFKENS.
MEISJE, MEISJES, en MEISKEN, MEISKENS.
VROUTJE, VROUTJES, en VROUKEN, VROUKENS.
HOEDTJE, HOEDTJES, en HOEDEKEN, HOEDEKENS:
En zoo zeer vele anderen.

Voeg hier bij de Vrouwe-namen op A uitgaende, als
ANNA, ANNA's, enz:.

III. De zagte uitgangen op -EL, en -SEL, die zig zo wel van -EN als van S bedienen bij den *Plur*: als,
BONDEL, BONDELEN, en BONDELS.

Zo mede BOBBEL, BOCHEL, BEGINSEL, HORZEL, MOSSEL, enz: dog ons HEMEL heeft alleenlijk HEMELEN.

IV. De zagte uitgangen op -EM, die S tot den *Plur*: verkiezen, dog ook -EN gedoogen, als

BODEM,

Digitized by Google

BODEM, BODEMS, en ook wel BODEMEN: dus ook BEZEM, BOEZEM, enz:.

V. Onze *Subſtantiva*, die den zagten uitgang -TE hebben aengenomen, om de wezendheid der zaken uit te drukken; deze veranderen tot een *Plural*: door 't agterlaſſen van -NS, als

BEGÉÉRTE, BEGÉÉRTENS.
GEBÉÉNTE, GEBÉÉNTENS.
BEHOEFTE, BEHOEFTENS, enz:.

VI. Eenige andere *Subſtant*:, die in 't gebruik de zagte E agteraen nog volledig hebben blijven houden; deze nemen -NS en N bij den *Plur*: als

LADE, LADENS en LADEN:
MUDDE, MUDDENS en MUDDEN.
TOBBE, TOBBENS en TOBBEN.
SCHADE, SCHADENS en SCHADEN.
LÉNDE, LÉNDENS en LÉNDEN; ook LÉNDENEN.
SPONDE, SPONDENS en SPONDEN, enz:.

Dog JONGE (*Puer*, *Adoleſcens*) heeft alleenlijk JONGENS, en OVERSTE, in *Plur*: OVERSTENS, om onderſcheiden te blijven van de *Adjectiva* waer van ze geſproten zijn.

III. Bij de Klemſtaertigen.

Belangende nu onze derde ſoort, te weten de *Klemſtaertigen*, kan men in 't korte berigt doen, dat de *Pluralis* N of -EN aenneemt; uitgenomen die op -AER of -IER, welke in gemeenen Stijl de S verkiezen: dus verwandelen dan ons

-SCHAP, in *Plur*: -SCHAPPEN, als GEZÉLSCHAP, GEZÉLSCHAPPEN, enz:.
-NIS, en -ING, (of -NISSE, en INGE), in *Plur*: -NISSEN, en -INGEN, als,
LAEFFENIS, LAEFFENISSEN.
BINDING, BINDINGEN, enz:.

-LING, in *Plur*: -LINGEN, als, VONDELING, VONDELINGEN, enz:.
-HEID, in -HEDEN, als GOEDHEID, GOEDHEDEN.
-AER en -IER, en *Plur*: -AERS en -IERS, als,
ZONDAER, ZONDAERS, enz:.
TUINIER, TUINIERS, enz:.

Hoewel in Verh: en in Deft: Stijl ook met -EN in ſteê van S, als,
LEERAER, LEERAEREN.
GRIFFIER, GRIFFIEREN, enz:.

Digitized by Google

-RES en Y (of -RESSE, en -YE) in *Plur*: -RESSEN en -YEN, als,
ZONDARÉS, ZONDARÉSSEN, enz:.
SCHILDERY, SCHILDERYEN, enz:.

-EEL, in *Plur*: EELEN, als,
PANÉÉL, PANEELEN, enz:.

Is 'er nu iets op 't een of 't ander door u aengemerkt, dat verlang ik te hooren.

XXXII. Twee Aenmerkingen omtrent de Stuitwoorden.

N. Ik heb het op de *Stuiters*, naemlijk uw eerſte ſoort, geladen, en zie op die genen, die in 't Meervoud, behalven het aennemen van EN, nog eenige verdere verandering lijden, niet alleen in 't ſchrijven maer ook in de goede uitſpraek.

Op dat agtbaerſte gebruik van Spellen, dat men bij de AA (of AE) als mede de zagte lange EE en OO, wanneer in *Singul*: een enkele *Conſonant* haer ſluit, in *Plur*: zig ſlegts van een enkele A en E en O bedient, heb ik thans mijn opzigt niet, zijnde dit ook afgehandelt in onze IX. *Redewiſſeling*, maer ik zie of (1) op de Verdubbeling van den agterſten Medeklinker, als bij BÉD, BÉDDEN, BAL, BALLEN, KAS, KASSEN, enz:, of (2) op de Verandering van de agterſte *Conſonant*, naemlijk van S in Z, en F in V, bij ſommige woorden, als in GRAEF, GRAEVEN; BEURS, BEURZEN; KÓRF, KÓRVEN. Nu is de vrage waer aen tog dezen onderkent worden? en, na ik bemerk, is dit al bij u vooraf gezien, vermits ik in uwe Voorbeelden van elke ſoort een proeve vind.

L. Ligtelijk kan men tegenwerpingen voorzien, die men wel-eer in 't onderzoek der zaken zig zelf te gemoet voerde.

Tot oploſſing hier van verdeel ik de Woorden in *Langklinkers* en in *Kortklinkers*, meenende met de eerſten de zulken, die op een Langklinkende *Vocael*, als AA (of AE) enz:, of op een Dubbelklinker, als UY (of UI) enz: den *accent* ontfangen, 't zij van een of meer *Conſonanten* die *Silbe* geſloten werde, als LÓÓP, BAERD, BRÓÓD, BRUID, enz:. Met de laetſten meen ik die genen, die niet meer dan eene korte en enkele *Vocael* in haer *accentſilb* hebben, 't zij eene of meer *Conſonanten* daer agter behooren, als, BANK, BÉD, BÉRST, BULT, MÉNSCH, enz.

I. Van de Verdubbeling der agterſte *Conſonant*.

Ten opzigte nu van de Verdubbeling der agterſte *Conſonant*, deze heeft geen plaets bij de *Langklinkers*, dog alleenlijk bij die van de *Kortklinkers*, die ſlegts maer eene *Conſonant* agterop hebben, als BÉD, BÉDDEN; dus ook KRAB, KRABBEN; PAD (*Bufo*) PADDEN; BAK, BAKKEN; BOM, BOMMEN; TON, TONNEN; DÓP, DÓPPEN; KAR, KARREN; KAT, KATTEN, enz: tot omtrent de 250 Enkelſilbige woorden: wel verſtaende, dat men volgens den gewoonen ſlenter, en niet *Critiscè*, ons NG, NK, CH, en UW (als bij RING, DRANK, LACH en DOUW), om haer dubbelledige gedaente, ſlegts als dubbele *Conſonanten* in dezen aenzie,

en

Digitized by Google

en onder de enkele nu niet telle, om dat men niet gewoon is die in *Plur*: te verdubbelen, want men zet gemeenlijk RINGEN, DRANKEN, LACHEN, DOUWEN, enz:.

Tegen dezen die in haer ſoort omtrent 250 ſtuks zouden uitmaken, komen de volgende omtrent 20 Uitzonderingen, die in *Plural*: ſlegts eene *Conſonant* behouden, en de Kortklinkende *Vocael* in eene Langklinkende verwiſſelen bij de Uitſpraek, als, BAD, BADEN; BEVÉL, BEVELEN; BLAD, BLADEN (en BLADEREN); DAG, DAGEN; DAK, DAKEN; DAL, DALEN; GAT, GATEN; GEBÉD, GEBEDEN; GEBÓD, GEBODEN; GELAG, GELAGEN; GÓD, GODEN; HÓL, HOLEN; LÓT, LOTEN: PAD (*ſemita*) PADEN: RAD, RADEN; SLAG, SLAGEN; SLÓT, SLOTEN; SPÉL, SPELEN; TRÉK, (*fraudulenta interceptio*), TRÉKEN; VAT, VATEN; en WÉG, WEGEN. Waer bij men voegen mag ons LID (oul: LEED of LEDE) LEDEN; SCHIP (oul: SCHÉEP of SCHEPE) SCHEPEN; SMID (oul: SMEED of SMEDE) SMEDEN; SPIT (oul: SPEET of SPETE) SPETEN; SPLIT (nog ook SPLEET of SPLETE) SPLETEN; en STAD (oul: STEDE) STEDEN.

N. Het ſchijnt mij toe, dat deze Uitzondering geſproten is uit de Inkorting, naemlijk met een Natuerlijk-lange *Vocael* bij den ouden *Singul*: in een korte te veranderen; gelijk die Lankheid niet alleen bij den *Plur*: nog overig is, maer ook in de Verbogene *Caſus* van den *Singul*:, of bij de *Verba* die tot den oorſpronk van den *Singul*: behooren, als, TEN DAGE (*illa die*), en DAGEN (*illuceſcere*) enz: zo dat eertijds de *Nomin*: *Singul*: ook DAGE of DAEG ſchijnt geweeſt te zijn. Dus ook onze *Verba* BADEN, BEVELEN, DALEN, VERGODEN, LOTEN, RAED-SLAGEN (*conſultare*), WÉL-SLAGEN (*benè ſuccedere*), SLAEGS ZYN (*confligere*), SLAEGS KOMEN (*opportunè obvenire*), SPELEN, AF- en IN-SCHEPEN, SMEDEN, en 't verouderde VATEN nu VATTEN (*comprehendere*). En, ten opzigte van de Verbogene *Caſus* en Afgeleiden, zeggen wij nog huiden, DES DAEGS, en DAEGLYKS, niet *des Dags*, nog *Daglijks*; zo mede GATIG (*foraminoſus*) niet *Gattig*; en GODE (*Deo*) niet *Gódde*; en RADE-MAKER, niet *Rad-maker*; en een SLOTE-MAKER, niet *Slot-maker*; SPEEL-MAN, SPEEL-KIND, SPEEL-TUIG, niet *Spélman*, *enz*: wijders SPEET-AEL, niet *Spit-ael*, en VAET-WÉRK (*utenſilia menſæ*) niet *Vat-werk*; en Sluitelijk, WÉL TE WEGE, ALLERWEGE, DIERWEGE, enz:. Dezelfde onverkorte *Vocael* laet zig mede nog zien bij deze Verkleinwoordtjes met -TJE of -JE agter-aen, als BLAED-TJE, GAET-JE, LOOT-JE, SLOOT-JE, SCHEEP-JE, SPEET-JE, SPLEET-JE, en STEED-JE. *Ex ungue Leonem.*

Van den oorſpronk der Uitzonderlingen, als BAD, BADEN, enz.

L. Die op de Verbuigingen, op de Afleidingen en op de Oudheid agt geeft, kan ligtelijk dit toeſtaen: Evenwel is die Inkorting zo jong niet, of men vind die al vele eeuwen te rug, niettemin kan ik u nog eenige Voorbeelden uit de oude Vermaegſchapte Talen, tot beveſtiging van uw zeggen, uit mijne *Notulen* hier byvoegen; als AL: Taga (*Dies*); Yſl: Dagur (*Dies*); M-G, Nahts jah Daga (*nocte atque die*) in *Plur*: Dagans; en A-S, geate / *Angl*: gate (*porta*); en M-G, Guda (*Dii*):

Digitized by Google

dog Goth (*Deus*); en A-S, F-TH en Yſl: Hola (*ſpecus, antrum*), en A-S, Holian (*excavare*); en A-S, Hlotan/ Hlcotan/ en Yſl: Hlioota (*ſortiri*), en F-TH, thaz Middel-ſothe (*ſurculus medius*) *Will: p:* 50. A-S, Slege/ Sloge (*ictus*); en M-G, af thamma Slaga (*ab illo ictu, vel plagâ*); en M-G, en AL: Slahan/ A-S, Slagan (*verberare. confligere*); en A-S, fat & fat (*vas*) en fates Botm (*vaſis fundum*); en F-TH, Glas-faze (*Lanterna*), *Will: p:* 154. Eindeling Yſl: Vegur (*via*), en A-S, Wag & Weg (*Via*).

II. Van de Verwiſſeling van F en S bij den *Sing*, in V en Z bij den *Plural*:

N. Maer, ten aenzien van onze Verwiſſeling van F in V, en S in Z, zo kan ik niet alleen uit het bovengemelde wel bevroeden, dat de oude gedaente van die Woorden eertijds ook in *Nom: Singul*: de zagte V en Z zullen gehad hebben met E daer agter, gelijk 'er eenigen van die ook nog wel zoodanig gebruikt worden, als Gave, Hoeve, Klove, Grave, enz.; dog dewijl 't meeſte deel thans zonder E komt, en de Oudheid te verborgen is, zo word 'er in 't ſtuk van Letterkunde eenig ander kenteeken of aenwijzing vereiſcht om haer te onderſcheiden.

L. Gelijk in 't vorige geval, zo worden ook dezen bij *Lang- en Kortklinkers* onderkent; en dat onder deze twee Regelen.

I. Alle de *Langklinkers*, op een of meer *Conſonanten* uitgaende, gelijk ook de *Kort-klinkers* die meer als één Medeklinker agterop hebben, verwiſſelen beiden hun agterſte F en S bij den *Sing*:, in V en Z bij den *Plur*:.

II. Alle de *Kortklinkers*, die op een enkele *Conſonant* eindigen, blijven de ſcherpe F en S met verdubbeling bij den *Plur*: behouden.

Dus dan komt volgens de eerſte Regel,

BEDRYF, BEDRYVEN,
BRIEF, BRIEVEN;

En zoo mede Dief, Duif, Druif; Gaef, Graef, Grief, Groef; Hoef, Huif; Kloof, Kluif; Lief, Luif; Neef; Proef; Roef, Roof; Schaef, Schyf, Schoof, Schuif, Schreef, Schroef, Slaef, Sloof, Sleuf, Staef, Stoof, Struif; Teef; Verblyf; en Zeef: als mede

BAERS, BAERZEN,
BIES, BIEZEN;

Dus ook Aers; Beurs, Buis, Baes, Blaes; Droes; Gryns; Haes, Hóós, Huis; Kaes, Kies, Kroes; Laers, Lies, Luis; Maes, Muis; Naers, Neus; Pees, Póós, Prys; Reis, Reus, Roes, Roos; Sluis; Vlies, en Wées; waer van uitgezondert zijn ons Kaers, Kaersen, benevens de genen, die T voor de S hebben, als Koets, Plaets, Schaets, en Spiets, hebbende in *Plur*: -EN agter

agter de TS, die, van wegen de ſcherpe T, geen zagte Z agter zig lijden kan.

Wijders, ERF, ERVEN,
GERF, GERVEN;

Dus ook KÉRF, KÓRF, KNORF (of KNURF), MURF; NÉRF; SCHÉRF, TURF; VÉRF, en WÉRF: als mede KALF, KALVEN: dus ook ELF, GÓLF, HALF; KÓLF; SCHÉLF; WÉLF (of WULF), WOLF, en ZALF; gelijk ook

BONS, BONZEN,
GANS, GANZEN;

En zo mede, DONS, GRÉNS, GRINS, HALS, LINS en VÉRS; dog hier van zijn uitgenomen (vermits van ſcherper oorſpronk zijnde, of van wegen de ſcherpigheid van T geen verzagting in de uitſpraek gedoogende) ons ARTS, ARTSEN; DANS, DANSEN, beneffens KANS, KRANS, KÉRS; LITS (of LUTS); MARS, MUTS; PÉLS, PÉNS, PÉRS (of PARS), RUPS, SCHANS, SLONTS, en SNIRS.

Maer ten andere, zij, die volgens onze tweede Regel niet verwiſſelen maer de Verdubbeling van F en S in *Plur*: ontfangen, zijn, eerſtelijk die op F uitgaen, als ons

BEF, BEFFEN;

Dus ook BLAF, BOF; DOF; KUF; MOF; SLOF, SNUF, STÓF en STRAF; waer van uitgezondért zijn ons GRAF, GRÁVEN; HÓF, HOVEN; en STAF, STAVEN.

En ten andere die op S uitgaen, als

BAS, BASSEN;

Dus ook BÉS, BÓS (*ictus*, *propulſus*), en BOS (voor BOSCH *ſilva*), en BOS (of BUS, BUSSE, *Pyxis*), BLÉS, BRÉS, DAS, DIS (voor DISCH), FLÉS, KAS, KLIS (of KLITS), KLÓS, KRAS, LAS (voor LASCH), LÉS, LÓS (voor LÓSCH), MOS (of MUS voor MUSCH), NIS, PAS, PLAS, RIS, RÓS, TAS, en TRÓS; uitgenomen GLAS, GLAZEN.

XXXIII. Wegens D of T als zij de *Accent-ſilbe* ſluiten.

N. Dus vind ik wel mijne Vragen beantwoord, dog eer we tot iet anders overgaen, dienen, mijns bedunkens, de Stuit-woorden, die op D of T eindigen, wat onderſcheidentlijker blood geleid te worden, vermits D en T, als zij de *Silb* ſluiten, in de Uitſpraek en op het gehoor, moeilijk te onderkennen zijn: ook zijn 'er, zelf geen ongeagte Schrijvers, die, de D te zwak agtende tot dezen dienſt, de T (of DT) in *Singul*: verkiezen te zetten, als BROOT, of BROODT, ſchoon de *Plur*: BROODEN is.

L. Door welke Toetſe dit onderſcheid tuſſen D en T, op 't gehoor

Digitized by Google

zelf, te vermerken is, heb ik in 't XVII lid van onze *Aenmerkingen over de Critique Spelkunde*, in onze VII. *Redewiſſ:* vertoont. En, voor Inboorlingen die in onze Moedertale bedreven zijn, ten minſte voor die genen, die van 't Verhevene kunnen oordeelen, is zulks onnoodig, om dat de bekende *Plur:* altijd aentoont, van wat natuer die *Singul:* is. Behalven dat ook, ſedert vele jaeren hér, 't voornaemſte Gebruik heeft medegebragt, dat men in den *Singul:* D plaetſt, als die in den *Plur:* gelden moet.

N. Als men 't kennen van den *Plur:* mag veronderſtellen, om daer uit den aert van den *Singul:* te vinden, zo dunkt mij wiſt ik uwe voorgemelde Regels of Aenmerkingen vrij wat te bekorten, met te zeggen, *dat men, bij de Staertelooze Woorden, door het afwerpen van EN, en van een der dubbelde Conſonanten, zo 'er die voorgaen, den* Singul: *tot een* Plural: *maekt; mits dat de zagtklinkende V en Z in de ſcherpe F en S verwiſſelen, tot voldoening van de Welluidendheid.* Aldus krijg ik vooral geen meerder Uitgezonderden, als uwe reets gemelden.

L. Ik bekenne dat die Regel korter is, en dewijl ik geen onbedreven Lezer onderſtel, zou ik, had ik het eerder zoo begrepen, ook mooglijk dien weg gehouden hebben. Dog die moeite is reeds genomen. 't Is ook eigender het Verbogene uit het Regte te leeren kennen, dan dit uit dat; daerenboven kan de Vreemdeling, nu 't bewerkt is, zijn nut 'er uit trekken.

N. 't Leert ook de zaken vaſter kennen, als men die van agteren en van voren te gelijk beziet; maer om 't zelve nut voor een Vreemdeling of minbedrevene te vervolgen, paſt 'er nu wel een Lijſtje van de woorden bij, die met D of T zig ſluiten: Uw tafeltje wegens de Voortdrijving en Overrolling onzer Medeklinkers, 't gene in 't XIV. Lid van uw zo evengemelde *Aenmerk: over de Critique Spelkunde* geplaetſt is, kan u een gereed middel verſtrekken, om in 't korte een Lijſt van eenig ſoort van woorden klaer te krijgen; en ſchoon 'er een ontſlipp', wat kan dat deeren?

L. Was dat niet zoo, ik weigerde dit: want een Woordenboek hierom deur te loopen, zou verre te laſtig, en boven de waerde zijn.

Op D eindigende, zijn

BAERD, BAND, BAD, BÉD, BEELD, BÉRD, BLAD, BLOED (*Apenabo*), BOORD, BRÓÓD, BRUID; DAED; END; GARD, GEBÉD, GEBÓD, GÉLD, GEMOED, GEWAED, GILD, GÓD, GOED, GOUD, GROND; HAND, HOED, HOND; KIND, KLAD, KLÉÉD; LAND, LID, LIED; MAND, MOND, MÓÓRD, MUD; NAED, NAELD, NÓÓD; PAD (*ſemita*), en PAD (*Bufo*), PAERD, PAND, POND, POD; QUAED; RAD (*Rota*), RAED, RAND, ROND, RUND; SMAED, SMID, STAD, STAND, STOND, STRAND; TAD, TAND; VOD, VOND, VLOED, VRIND (of VRIEND)

Digitized by Google

VRIEND), VREEMD, VYAND; WAD, WAERD, WAND, WÉD, (*Præmium, & aquarium &c.*) WIND, WOND, WOORD, WEERLD (of WÉRLD, of WERELD); ZAED, ZAND, ZOND, ZOOD en ZWAERD.

Op T uitgaende, zijn,

ABT, AMT, BARST (of BÉRST), BAST, BEET, BEURT, BYT, BOGT, BÓÓT, BRUILÓFT, BUERT, BULT; DIENST, DRIFT, DUIT; ELST, ERT, ENT; FÉÉST, FIELT, FLUIT, FOUT, FRÉT; GAST, GAT, GE-DICHT, GEDRÓCHT, GEEST, GEIT, GEUT, GRAET, GRAFT, GUIT, GUNST; HART (of HÉRT), HAERT, HAEST, HÉCHT, HÉNGST, HUT, HORT (of HURT); JAGT; KANT, KAT, KIST, KIT, KLAGT, KLANT, KLONT, KLÓÓT, KLUIT, KNÉCHT, KOOT, KORÉNT, KÓST, KÓT, KRAFT (of KRAGT), KREEFT, KUIT, KUNST, KUST; LAST, LAT, LEDEKANT, LÉÉST, LICHT, LYST, LINT, LIST, LONT, LÓT, LUIT, LUST; MAET, MARKT, MAST, MAT, MOOT; NAGHT, NEET, NÉT, NÉST, NIET, NIGT, NOOT (of NEUT); PACHT, PART, PEET, PINT, PIT, PLAET, PLANT, PLAT, PLEIT, PLICHT, POORT, PÓÓT, PÓT, PRINT, PUIST, PUNT, PUT; QUANT, QUART, QUAST; RAT (of RÓT *glis*), RÉCHT, REET, RIET, RIST, RIT, RUIT, RUST; SCHAFT (of SCHAGT), SCHAT, SCHEUT, SCHICHT, SCHÓFT, SCHOOT, SCHÓT, SCHUIT, SCHUT, SCHRIFT, SLÉT, SLOOT, SLOT, SMÉT, SMÉRT, SNOET, SNUIT, SOORT, SPAT, SPEELNÓÓT, SPINT, SPIT, SPLIT, SPÓRT, SPROET, SPRUIT, SPUIT, STAERT (of START of STÉRT), STAET, STÉLT, STIFT, STÓÓT, STRAET, STRÓT, STUIT, STUT; TAERT, TÉST, TOET, TÓGT, TRANT, TROMPÉT, TUIT, VAELT, VAERT, VAT, VÉNT, VÉST, VILT, VLEET, VLIET, VLOOT, VLÓT, VOET, VÓRST, VRAET, VRAGT, VRAT, VRUGT, VUIST; WAGT, WAST, WÉNST, WÉT, WIGT, WINST, WRAT; ZEET, ZÉT, GEZICHT, ZÓT, en ZUCHT.

Dus verre van de genen die een *Plur*: hebben.

XXXIV. Van de Verandering der *Substantiva* in de Verbogene *Casus*.

N. Nu was 't wel eigen, dat we eens de Verbuiging van de *Substantiva* beschouwden, door alle de *Casus* heen, zo van den *Singul*: als van den *Plur*:.

L. Als de Verbogene *Casus* in *Genit*: & *Abl*: met VAN, en in *Dat*: met AEN gevormt worden, blijven ze even als in *Nom*:, zo bij 't Enkevoud als Meervoud, elk in 't zijne, als,

Sing: *Gen*: *Abl*: & *Dat*: {VAN / AEN} DEN MAN, DE VROUW, HET KIND, enz:.

Plur: *Gen*: *Ab*: & *Dat*: {VAN / AEN} DE MANNEN, VROUWEN, KINDEREN (of KINDERS in Gemeenen Stijl),

Dog bij den *Gen*: *Singul*: van 't *Masc*: & *Neutr*: als 'er DES of EENES,

NES, en van 't *Fœmin*: als 'er DER of EENER voorkomt, als mede bij den *Dativus Abſolutus*, welke allen in Verheven' Stijl meeſt te paſſe komen, is 'er eenige verbuiging waer te nemen.

Bij de *Maſcul*: & *Neutr*: in *Genit*: S, als DES MANS, DES DIERS; dat bij inkrimpinge komt voor 't oude ES; welk volledige nog niet verſleten is bij de Woorden, welker uitgang, op de zware mengeling van *Conſonanten* vallende, als op FT, ST, GT (of CHT), als DES GESCHRIFTES, DES GEESTES, DES KNEGTES, enz:, de korte overrolling op S alleen, bezwaerlijk gedogen kan; gelijk men ook bij zulk ſoort, zelf in Hoogdr: Stijl, veeltijds door VAN en AEN de Verbuiging maekt, als VAN DEN GEEST, enz.

In *Dat*: *Abſoluto*, als 'er DEN voor 't *Subſtant*: komt, nemen de *Maſcul*: & *Neutr*: in Verhev: Stijl doorgaends E agterop, als DEN GESCHRIFTE, en dat met Verdubbeling van de enkele *Conſonant*, zo die een Kortklinker voor zig heeft, als, DEN MANNE; dog dit alles heeft voornamelijk plaets bij die ſoort van Woorden, die wij Staerteloozen en Klemſtaertigen hier vooraf genoemt hebben, en daer onder de zulken, die aen een Verhevene ſtoffe eigen zijn.

De *Fœmin*:, zo die in *Nom*: geen E agteraen hebben, nemen 'er een in *Gen: Dat*: & *Ablat*: in Verhev: Stijl, als 'er DER of TER of EENER voorgaet, als DER DEUGDE; EENER VROUWE; TER DEUGDE ZIG SCHIKKEN, enz: zulks dat ook -HEID in -HEDE verandert, even gelijk bij de *Plur*: dog zonder N. Maer ook dit ziet voornaemlijk op de Stuiters en Klemſtaertigen, en daer onder inſgelijks de zulken, die aen een Verhevene ſtof eigen zijn.

En, aengaende den *Plur*:, zo nemen die genen, die zig van S en -EN te gelijk bedienen, als VADER en VADEREN, in Verhev: en Deft: Stijl als 'er DER in *Genit*:, of DEN en VAN DEN in *Dat*: & *Abl*: voorgaet, de -EN alleen agter aen, en niet S, als, DER en DEN VADEREN, en niet *der* nogte *den Vaders*.

XXXV. Van den ongewoonen Uitgang -EN in *Genit*: *Maſcul*: als DES HEEREN, DES MENSCHEN.

N. Onder de *Maſculina* zijn dan als Uitzonderingen, ons HEER en MENSCH, want men zeit DES HEEREN, DES MENSCHEN, en niet *des Héérs*, nogte *des Ménſches*.

L. Zo is 't: en dit is nog een Overblijffel van de oude Verbuiging, die ook -EN (of en of an) in *Genit*: aennam bij de *Subſtant*: op a (of e of o) uitgaende, zo *Maſcul*: als *Fœmin*: & *Neutra*. Eertijds was de *Nomin*: HEERE en MENSCHE; gelijk men ook nog, van 't Opperſte Wezen ſprekende, die oude en deftige gedaente onderhoud, zeggende, DE HEERE HEEFT HEMEL EN AERDE GEMAEKT, dog niet *De Heer*; zo mede in *Vocat*: HEERE (*Domine*).

XXXVI. Van de *Terminatie* -EN agter de *Nomina Propria*, en

Bij de daeglijkſe Spreektael (ſchoon in Schrijftael zulks in onbruik is) leeft ook nog die *Genit*: op -EN bij onze *Nomina Propria*, dus zeit men op dien voet, 'T IS MATTHYS-EN JACOB-EN, JAN-EN BEDRYF, voor 'T IS HET BEDRYF VAN JACOB, MATTHYS, JAN, enz:. En mij dunkt dat

dat de oorſpronk van onze *Adjectiva*, die van Metael of eenige andere ſtoffe haren naem ontleenen, en met -EN agteraen pronken, hier aen t'huis te wijzen is; want bij een en ander wil de beteekenis van dit -EN niet anders zeggen als, *daer van*, *van dat*, gelijk ook 't Franſche *en*, dat van de oude Franken ontleent is, den zelfden zin nog heeft; dus GOUDEN (*aureus*) voor VAN GOUD, en ZILVEREN (*argenteus*) voor VAN ZILVER, enz:. De Schrijftael zo wel als de Spreektael bedient zig ook van -SEN agter de Toenamen van Mannen, als GERRIT JACOBSEN, enz.; welk SEN uit -S en -EN ſchijnt te beſtaen.

agter de Stoffelijke *Adjectiva* van *Subſtant:* ontleent, als GOUDEN, SILVEREN, enz.

XXXVII. Van 't onderſcheid tuſſchen MYN HEERS, en MYNES HEEREN

Dog ten aenzien van 't woord HEER valt ook dit aen te merken, dat wel in *Genit*: de S agteraen geen plaets heeft, wanneer het in Verh: Stijl, of voor een zeer agtbaer Perſoon komt, voornaemlijk als het, bij uitſtek, den Goddelijken Naem verbeeld, als, 'T GEBOD DES HEEREN (*Dei Mandatum*), en DES HEEREN VAN DEN LANDE (*Præfecti Juriſdictionis*); dog wanneer ſlegts een Knegt in Gemeenzame Tael van zijn Heer en Meeſter ſpreekt, moet hij zig van de gemeenzamer Verbuiging bedienen, en zeggen, MYN HEERS LAST BRENGT MEE, en niet *Mijnes Heeren laſt*, enz:, dat in dit geval *Pedants* klinkt. Op gelijken voet ſchrijft men in Verh: Stijl, DES GRAVEN, DES HERTOGEN.

XXXVIII. Frankduitſche *Declinatien* van eenige *Nom: Subſtantiva.*

En, belangende de Oudheid, zal ik, tot voldoening, den voornaemſten trant van de Frankduitſche *Declinatien*, zo als ik die uit *Tatiaen & Willeraem* heb opgemaekt, hier bijvoegen.

Maſculin: op een *Conſonant*.

	Singul:	*Plural:*
N: & Acc:	Cuning / (*Rex*).	Cuninga / e / & en / an / on.
Genit:	Cuninges.	Cuningo.
D: & Abl:	Cuninge / a / o.	Cuningan / en / on.

Maſcul: op een *Vocael*.

Nomin:	Gardo (*hortus*).	Gardon.
Genit:	Gardon.	Gardo.
D: & Abl:	Gardon / en / an.	Gardon.
Acc:	Gardon.	Gardon.

Fœmin: op een *Conſonant*.

Nomin:	Burg (*arx, oppidum*).	Burge.
Genit:	Burge.	Burge.
D: & Abl:	Burge / a / o.	Burgon.

Fœmin: op een *Vocael*.

N: & Acc:	Minna / o / (*amor*).	Minnan / on / en.
Genit:	Minnon.	Minnon / & Minno.
D: & Abl:	Minna / o.	Minnan / on / en.

Digitized by Google

Neutr: op een *Conſonant*.

N: & Acc:	Hoíved (*caput*).	Hoívede.
Genit:	Hoívedes.	Hoívedo.
D: & Abl:	Hoívede.	Hoívedon.

Neutr: op een *Vocael*.

N: & Acc:	Herza (*cor*).	Herza.
Genit:	Herzan.	Herzo.
D: & Abl:	Herzan / on / en.	Herzon.

De S in *Plur:* is niet eigen aan den Frankduitſchen uitgang, dog in 't Mœſo-Gottiſch is dikwijls ns / gelijk in mijn vorig boekje van de *Gemeenſchap tuſſchen de Gotthiſche Sprake en de Nederduitſche* is aengetoont.

De S vind men ook bij eenigen van 't Angelſaxiſch, dat anderſints zeer nae met het Frankduitſch overeenkomt; dus luiden de eerſte en tweede *Declinatien* zijnde *Maſculina*, volgens de verdeeling en Aenteekening van den Heer *Hickes* in zijn *Theſaur: Lingu: Septentr: Tom*: I. *p*: 10.

XXXIX. Angelſaxiſche *Declination* van eenige *Nom: Subſtant:*

	Singul:	*Plural:*
N: Acc: & Voc:	Smith (*Faber*).	Smithas.
Gen:	Smithes.	Smitha.
D: & Abl:	Smithe.	Smithum.
N: & Voc:	Witega (*Propheta*).	Witegan.
Genit:	Witegan.	Witegena.
D: & Abl:	Witegan.	Witegum.
Acc:	Witegan.	Witegan.

XL. Van de S in *Genit:* bij *Subſtant: Fœm:* als, ZYN MOEDERS VADER, GEREGTIGHEIDS HANDHAVING, enz.

N. Ten opzigte van den *Genit:* van 't *Fœm:* is u bekent, hoe gemeen of het is, in de daeglijkſe Spreektael S agteraen te zetten agter den *Genit:* van 't *Subſtantiv:*, 't gene voor het andere *Subſtant:*, dat den *Genit:* beſtiert, voorafgaet, dat is, om uw ingeſtelde Spreekwijze op te volgen, bij de Verknogte Benamingen van twee *Subſtantiva's* bijéén, in Konſtelijke ſtelling; als

ZYN MOEDERS VADER.
GEREGTIGHEIDS HANDHAVING.
DE ZONS ONDERGANG.

Daer in tegendeel ZYNER MOEDER VADER, en DER GEREGTIGHEDE HANDHAVING, en DER ZONNE ONDERGANG, ſchoon na de Regel, nogtans zo vreemd en gemaekt in de ooren klinkt, dat het ook buiten den Schrijftrant is. Ja 't Gebruik of Misbruik loopt zo verre, dat men zegt, 'S MOEDERS GOED. Dit dunkt mij dat een kennelijke misſprong van 't gebruik is: want de S is oneigen bij ons aen 't *Fœmin:*

L. Ik

Digitized by Google

L. Ik ken 'er wel van oordeel, die verkiezen zouden die konſtelijke ſtelling in zulke gevallen te mijden, en daer voor te zetten,

DE VADER VAN ZYN MOEDER.
DE HANDHAVING VAN GERÉGTIGHEID.
DE ONDERGANG DER ZONNE of VAN DE ZON.

Welke allen niet minder gebruiklijk zijn dan 't voorgaende. Evenwel, als 't geval en de omſtandigheden ons aenrieden deze andere gewoonte in te volgen, men zou verſchooning kunnen vinden, niet alleen in de ontwijffelbaerheid van 't Gebruik, maer ook in de Oudheid: dus vind men al bij *Tatiaen pag*: 3. **After giwonu thes Biscofheites** (na de gewoonte van 't Prieſterſchap); en bij de *Catecheſis Theotiſca pag*: 112., in een ſtukje van de XIII. Eeuw, **Bit Warheides** (met Waerheid), en bij *Willeraem*, *pag*: 18, **Wanda thu Deychenes ande Gelichniſſes** (Want gij der Geveinſthede en des Gelaets), en bij *Tatiaen pag*: 125, **Truhtin himiles inti Erdis** (Heere des Hemels en *der Aerde*); en in 't Angelſaxiſch **Sæs weg** (Weg der Zee), ſchoon **Sæ** in 't A-S, *Fœmin*: is, als, **Thære Sæ** (*Maris*) *Matth*: VIII. 24. & 28. dus ook nog A-S, **Ofer thære ſæs muthan** (over den mond of andere zijde der Zee) *Marc*: V. 1. en **on ſæs grund** (*in fundum Maris*) *Matth:* XVIII. 6. enz:. Dog deze Voorbeelden zijn ſchaers; gewoonlijk gaet het anders; dus bij *Willeraem pag*: 9. **Miner Muoder kind'.** (nu bij ons, *Mijn Moeders* Kinderen), en **von thero Stadegheid** (van de Standvaſtigheid), en duſdanig doorgaends.

Bij Eigen-namen van Vrouwen is 't inſgelijks gebruiklijk S agter dezelve te zetten in *Genit:*, wanneer bij twee *Subſtant:* de eene in *Genit:* voorafgaet, als

MARIA'S en ELISABETHS GÓDVRUGTIGHEID.

Hoewel 't niet minder goed en gebruiklijk is

DE GÓDVRUGTIGHEID VAN MARIA EN ELISABÉTH.

Van 't eerſte ſoort levert ook *Tatiaen* een Voorbeeld *pag*: 8. als **Mariuns** (*Mariæ*, in *Genit:*).

XLI. Waerom of men agter de Meervoudige Talwoorden ſomtijds het *Subſtantivum* in *Singul:* ſomtijds in

N. In de beſchrijvingen der Maeten hebben wij ook een zonderling Gebruik, dat bezwaerlijk, zo mij dunkt, van gebreklijkheid te verſchoonen is; 't is eigen bij ons te zeggen,

TWEE LAST GRAEN.
DRIE PINT WYN.
TWINTIG POND BOTER.
en EEN COMPAGNIE VAN HONDERD MAN, enz.

Digitized by Google

Plur: zet, als TWEE LAST, DRIE PINT, HONDERD MAN, dog TWEE BROODEN, enz.

Terwijle *twee Laſten*, *drie Pinten*, *twintig Ponden*, *honderd Mannen*, in dezen bij ons gemaekt klinkt, niet tegenſtaende het Talwoord TWEE, enz:, na de rede, den *Plur*: ſchijnt te vereiſchen.

XLII. Fraeiheid van dat Gebruik.

L. Dit is geen gebrek, mijn Heer. Onze Voorouderen hebben meer gelet op de Onderſcheidingen en Regelen, die zuivere Denkbeelden verwekten, dan op de uiterlijke Gedaente van ſchoolſe Letterleſſen. Onderſcheid dog de zaek maer wel, zo zal ook dit 'er een blijk van zijn: Want bij de *Subſtantiva* die een verdeelde zaek beteekenen, heeft dit geen plaets; wij zeggen nimmer, *twee brood*, maer altoos TWEE BROODEN, enz:. Dog als 't Maten, Sommen, of Gewigten zijn, zo kan men die (1) als verdeelt, of (2) als vermengt en inéengetrokken hebben: als nu de Maten verdeelt zijn aen te merken, zo zeggen wij inſgelijks, DAER ZYN TWEE LASTEN TARW, naemlijk ieder laſt bijzonder zijnde; maer zo de Vergaderde maet twee laſten beloopt, zo ſtelt men zulks, vermits een enkelde vergaderde hoop zijnde, in *Singul:*, even als de Eenheid; en dit zelf ook bij 't *Verbum*, naemlijk DAER IS (en niet *daer zijn*) TWEE LAST TARW: Dus zeit men ook, DAER IS HONDERD GULDEN, dog nooit, *daer zijn honderd Guldens*, wanneer men ijmand die ſomme of waerde in andre Geldſpecie als enkele Guldens heeft toegetelt; ja zelf, ſchoon het toegetelde al enkele Guldens waren, zo zeit men egter, wanneer men ſlegts op de verzameling of ſomme en niet op de ſpecie ziet, DAER IS HONDERD GULDEN; dog wanneer men bijzonderlijk opzicht heeft op die Muntſpecie en 't getal dier enkele Guldeſtukken, zo zeit men altijd, DAER ZYN HONDERD GULDENS. Zeker een edel Onderſcheid! Ik ken geen andere Tael die dit nae kan doen. 't Gene een ſprekende miſſlag ſcheen, word, wél ingezien zijnde, hier een bewijs van 't fyne Oordeel onzer Voorouderen.

XLIII. Van 't *Genus* of de Geſlagten der *Subſtantiva*.

N. Schoon ik meer als eenmael door u overtuigt ben van de welverdiende goede gedagten omtrent onze Voorvaderen, zo had ik het nogtans in dit ſtuk zoo niet verwagt: dies zal ik dit hier bij laten ruſten, dewijl we niet alles, 't gene tot een volledige Letterkunſt behoort, maer 't voornaemſte van 't gene genoegſaem als onverhandelt en waerdig te ſchatten is, van 't zins zijn geweeſt te verhandelen; alleenlijk, eer ik tot de *Pronomina* overgae, heb ik een vrage te doen belangende de Geſlagten der *Subſtantiva*; naemlijk wat de oorzaek daer van zijn mag omtrent onverſchillige woorden. 't Is ligtelijk te begrijpen waerom of men VADER, waerom MOEDER, en wijders alle die van de natuer door de Kunne onderſcheiden worden, ook bij de Taelen in Manlijk en Vroulijk verdeelt; maer waerom of alle anderen die buiten dien rang zijn, niet op een Onzijdige manier, naemlijk in 't *Genus Neutrum* behandelt worden, is mij te duiſter, en nogtans heeft het zijn oorzaek, en, dat te verwonderlijker is, men vind het bij meeſt alle Talen van aenzien.

L. Mijn

Digitized by Google

L. Mijn Heer zal zig in dit ſtuk met een giſſing gelieven te vergenoegen.

Giſſing rakende den Oorſpronk der Geſlagten bij de Naemwoorden die uit haer Natuer geene Kunne erkennen.

't Is onbetwiſtelijk dat de Talen ouder zijn dan de Schrijfkonſt; en de natuer der zaken vereiſcht, dat men voor de vinding van 't ſchrijven egter niet ongenegen geweeſt is, om zijne gedagten of Leeringen te verbreiden en op de tong van anderen te verceuwigen? 't Is Uw E: inſgelijks niet onbekent, dat alle Volkeren hier toe zig eenſtemmiglijk bedient hebben van een bequaem middel, naemlijk van hare Woorden op een zekere Voetmaet, of ook wel op een gelijk-klinkende ſluiting bij een te ſchikken, op dat niet alleen 't Geheugen daer door geſterkt wierde, maer ook haer gezeg te minder nood van vervalſching had: Dus is 't Verzen-maken in de Weerld gekomen; en al wat liefde tot Wetenſchap had, ſloeg oudtijds dien weg in. Hier van is het dat men deze Konſt genoegſaem onder alle Volkeren ouder vind dan het Schrijven. Hier uit ſproot het Gebruik onder het Heidendom van de Orakelvragen in Verzen te beantwoorden. Op die wijze handelden ook de *Druïden* en *Barden* onder de Oude Duitſchers en Gallen. Dus getuigt *Tacitus* van onze Voorvaderen,

Tuſſchen-Bedenkingen omtrent de oorzaek der Poëzij.

„ *Celebrant* Carminibus antiquis (quod unum apud illos memoriæ & an- *Tacitus De*
„ nalium genus eſt) *Tuiſtonem Deum terrâ editum, & filium Mannum, ori-* *Moribus*
„ *ginem gentis Conditoremque.* d: i: MET OUDE GEZANGEN ('T WELK *Germanorum, in*
„ HUN EENIGE SOORT VAN GEDAGTENIS EN JAERVERTELLINGEN IS) *Principio.*
„ vermaren zij den God *Tuiſton*, uit de Aerde geteelt, en zijnen Zoon
„ *Mann*, oorſpronk en Stigter van 't Volk.

Wijders, gelijk 'er altoos, zo dra een Konſt van velen begint geoeffent te worden, een krijgel ontſtaet, om door nieuwe Vindingen en Konſtige Verzieringen den bovenzang te krijgen, zo was 't ook geen wonder, dat de Verzenmakers 't al vroeg daer op toe leiden; waerom ook niet onaerdiglijk in 't Angelſaks hun **Scop** (*Poëta*) en **Scopleoth** (*Poëſis*) van 't *Præterit*: van **Scapan** (*creare, formare*) ontleent is: ons DICHTER (*Poëta*), dat van DICHTEN (*confingere*) afkomt, is van dezelfde natuer. En nog ook onderkent men een Poëet (of Dichter) van een Rijmer hier in, dat de laetſte, behalven de kragt van Redenering, niet hooger als met de Voetmaet en Sluitwoorden zig bemoeit, terwijl de eerſte daerenboven op Verhevene vinding uit is, beſtaende grootelijks daer in, dat men aen levenlooze dingen een aerdige en Verbloemde Perſoonverbeelding toepaſt, om alzo onder een ſchilderagtige gedaente zijn gezeg een luiſter, kragt, leven, en gevalligheid bij te zetten.

Onder dezè Perſoonverbeeldingen was 't niet even veel aen wien men een Manlijke, of aen wie men een Vroulijke Gedaente toepaſte, en ſchoon de Rede leert, dat uit de Gelijkheid van Eigenſchappen, als ſterkheid of zwakte of iet diergelijks, dit moeſt ontleent worden, die Konſt nogtans was zo gering niet, dat elk 'er even hebbelijk in zijn kon: dog eindeling moeſt als een vaſt gebruik en gewoonte worden de Keuren van die genen, die in deze Vindingen de kroon ſpanden, en door hun agting anderen dit Voetſpoor deden volgen.

Digitized by Google

Op diergelijke manier, agt ik, dat de Geslagtverbeelding tot de Naemwoorden, die uit haer natuer geene Kunne erkennen, overgegaen, en metter tijd een algemeen Taelgebruik geworden zij; 't welk, zo drae 't door lang verloop van Jaren vast gewortelt raekt, als een Onwraekbaer Taeleigen geschat en ingevolgt moet worden, bij aldien men niet zondigen wil tegens den meergemelden Grondslag van *De Tael-wetten, even als de Land-wetten, nu van agteren te vinden en niet te maken.*

N. Ik heb wel bemerkt, dat bij vele Volkeren de Namen der Hoofddeugden en Gebreken (ik gis om dat ze barende of Moeders van goede en quade vrugten zijn) onder eene Vrouwelijke Gedaente verbeeld worden; egter kan ik met eene uit uwe Redegeving wel begrijpen, dat die Volkeren, die ten tijde van de Toepassing der Geslagten en Persoonverbeeldingen reeds verdeelt waren, zeer ligtelijk verschilligen weg kunnen ingeslagen hebben; gelijk men bevinden kan in 't Voorbeeld van de ZON en MAEN, waer van aen 't Latijnsche *Sol* het manlijke Geslagt, en aen *Luna* het Vroulijke gegeven is; regt anders als bij 't Hoogduitsch, als **Der Mond** (*Luna*) *Masc:*, en **Die Sonn** (*Sol*) *Fœm:*, hoewel bij ons zo ZON als MAEN in 't Vroulijke gebruikt word.

L. Met het Hoogduitsch komt het Oude Frankduitsch hier in overeen; dus zet *Willeraem pag:* 9. **Thiu heizza Sunna** / F. (De heete Sonne); en *pag:* 116, **Thiu Sunna**; en *pag:* 115 en 116, **Ther Mano** M. (De Maene). Dus ook in 't Angelsaks, **Seo Sunne** / F. *Marc.* IV. 6., en **Se Mona.** M. *Marc.* XIII. 24. en *Matth.* XXIV. 29. Deze Geslagten hebben bij elk waerschijnlijk haer onderscheid gekregen uit eenige Fabel, en dat verschillig na 't verschil der Volkeren. Voor deze Oud-Duitschen heb ik nog geene nader oplossinge ontmoet dan bij de *Edda Islandorum*, alwaer *Mythol:* IX. verhaelt word, *dat een Man* **Mundilfare** *genaemt, twee Kinderen hadde zoo schoon en minlijk, dat hij den Zoon* **Maene** / *en de Dogter* **Zonne** *noemde.*

Wegens eenig Verloop der Geslagten.

N. Hier uit blijkt dat 'er ook eenig Verloop of Verschil van Geslagt is, zelf tusschen onze naeverwantschapte Talen: ik heb ook bespeurt, dat het Verloop plaets heeft bij eenige onzer Bastaertwoorden; want, hoewel de gewoone en tevens natuerlijke Regel bij ons is, *dat men 't ontleende Woord in zijn Geslagt overneemt*, nogtans zeggen wij HET ARTIKEL, N. (*Articulus, M.*), HET COLYK, N. (*Colicus dolor, M.*), HET GARDYN of GÓRDYN. N. & F. (*Cortina, F.*), HET KRUIS, N. (*Crux, F.*) en HET PROFYT, N. (*Gall: Profit, M.*), en ons MODE, F. (*Modus vestiendi, vivendi, &c.* Lat: M. *sed* Gall: *La Mode* F.) welk verloop ons door 't Fransche Kanael is aengekomen: En, zo we ons WYN M. van 't Latijnsche *Vinum, N.* afgedaelt agten, zo is daer in ook een afwijking van Geslagt.

L. Wat is 'er tog bestendig onder de Maen? 't Is zeker niet te verwonde-

Digitized by Google

wonderen, dat 'er door verloop van tijd, eenig Verloop van Gebruik ontſtaet, zelf onder een zelfde Volk; en derhalven nog minder wonderlijk, dat het tuſſchen verdeelde, hoewel gelijkſtammige Naezaeten, en nog veel minder, dat het tuſſchen gantſch Vervreemde geſchied.

Zo bij dit ons woord WYN, N, al eenig verloop van Geſlagt is (gelijk ik het daer voor houde), egter is 't niet van jonge geboorte: in 't Frankduitſch voor omtrent 1000 jaeren was 't 'er al zoo: dus vind men bij *Tatiaen* ther niwo Win. M, (*vinum novum*) *p*: 106; en bij *Willeraem*, ther Win. M. (*vinum*) *p*: 137, 138, en 147: zo mede in 't Hoogd: Wein/ M. hoewel in 't Mœſogottiſch en Angelſaks het *Neutrum* komt, als M-G, thata niujo Wein. N. *Luc*. V. 27. en A-S, thæt Win. N. *Matth*: IX. 17. Zoo beſtaet het ook bij ons Baſtaertwoord KRUIS, N. Waer voor *Willeraem p*: 135. zet, Thaz Cruce. N. & *Tatiaen* gebruikt mede het *Neutrum*; als, Sin Cruci. N. (*Crucem ſuam*) *pag*: 87. en 126.

Maer hier in verſchillen wij weder van 't Frankduits; ons LANDSCHAP, dat *Neutr*: is, vind men daer in *Fœm*:, als F-TH, in thero Lantſhefti. F. *Tat*: *p*: 18, 54 en 99. en ons LICHAEM. N, aldaer in *Maſc*: als, then Lichamon / M. (*in Acc*: *Sing*:) bij *Tat*: *p*: 208, en ons TEMPEL, M, aldaer in *Neutr*: als, in thaȝ Tempel. N. *Tat*: *p*: 187. in welk laetſte het Frankduitſch zig aen den Latijnſchen Oorſpronk gehouden heeft.

Ook bij ons zelf kan men Verloop aentoonen. 't Is ſlegts ruim een Eeuw geleden of HET LÓF, N, HET OÓRLÓG, N. was alleſints gemeen, nu is 't alomme in de Uitſpraek DE LÓF, M, DE OÓRLÓG, M; en zo mede in 't ſchrijven, ten zij in deftigen Stijl en bij de Poëten. Inſgelijks zeit en ſchrijft men nu altoos, HET BÉÉN, N. (*Pes*), 't welk eertijds ook in *Fœm*: diende, naer uitwijs van de Spreekwijze, SNÉL TER BÉÉN, F. Ten opzigte van zulk ſoort als deze laetſten moet men evenwel aenmerken, dat 'er Twee-ſlagtige Woorden zijn, waer van, na langheid van tijd, het eene Geſlagt beter dan het andere ſtand houd.

Maer niettegenſtaende dit alles, verwonder ik mij ten hoogſten, dat in weerwil van alle ruwheid der Tuſſchen-eeuwen, zo bijzonder weinig Verloop van Geſlagt zig opdoet. Meer verandering van Zin-betoekenis dan van *Genus* heb ik ontmoet.

XLIV. Van de Beſtendigheid der Geſlagten.

N. Van de Beſtendigheid der Geſlagten was het nuttelijk dat 'er een Proeve waer.

L. Ten dezen opzigte heb ik een GESLACHT-TOETSE ofte Lijſt van *Subſtantiva* gemaekt, vergeleken tegen 't Mœſo-Gotth:, Frank-Duitſch, Angel-ſaks, en Yſlandſch; waer in ik, zonder aenzien van meê of tegen te loopen, bij een geſchikt heb al de Gelijkaerdige *Subſtant*: die ik van behoorlijke kenteekens hunner Geſlagten voorzien vond, en ontmoet heb in 't Mœſo-Gotth: en daer nevensſtaende Angelſakſiſche *Euangelium* door *Junius* uitgegeven; voorts in de Frankduitſche *Harmonia Euangelica* van *Tatiaen*; en in de *Paraphraſis in Cantic*: *Canticor*: van *Willeraem*; als mede in de:

Digitized by Google

in de *Rudimenta Grammaticæ Iſlandicæ* van *Runolph Jonas*, Yſlander, door den Heer *G: Hickes* in 4: A°: 1688 uitgegeven. Zijnde, ten opzigte van de Oudheid dit de vier voornaemſte met ons Vermaegtſchapte Talen, en ieder der gemelde *Autheuren* zeer geregelt, en in de Geſlagten zig zelven zeer gelijk.

In 't Mœſo-Gotthiſch heb ik mijne vorige Lijſt der Gelijkluidende Woorden gevolgt, uitgezondert dat 'er eenige zeer weinige miſtaſtingen, zo bij mij als den Drukker begaen, hier in verandert zijn. 't Bewijs van de Kenteekenen van 't Gotthiſche *Genus*, vermits ik het niet alleen uit de *Pronomina* en *Adjectiva*, maer ook uit de Verbuigingen der *Caſus* (die ik agter de gemelde Lijſt der Gelijkluid: Woorden gevoegt heb gehad) heb moeten uitvorſchen, vereiſchte mij te veel omſlag om zulks bij ijder woord te zetten; waerom ik dat bij 't Gotthiſch agterliet. Dog ten opzigte van 't Frank-Duitſch en Angel-Sakſiſch heb ik de Blijken, die uit de *Articuli*, *Pronomina*, & *Adjectiva* genomen zijn, beneffens hare plaetſing aengewezen. En, ten aenzien van 't Yſlandſch heb ik de Bladzijde bij de Yſlandſche *Grammatica* agter ieder woord geſtelt. Wijders kan men de ſchatting onzer Geſlagten nazien bij *Moonen's Nederduitſche Spraekkonſt*, bij Heer *Hoogſtraten's Aenmerkingen over de Geſlagten*, den laetſten Druk van A°: 1710; en bij *Trommius Concordantie* die opgemaekt is uit der Staten Bijbel. Het Hoogduitſch, welks gewigt in dit ſtuk ook niet gering is, alzoo in 't daeglijkſche gebruik de *Maſcul:* & *Fœmin:* door Der en Die in *Nom: Sing:* kennelijk en loflijk onderſcheiden worden, heb ik ten overvloed tot medegetuigenis hier bij gevoegt.

Bij deze Lijſt (die ik agter deze Redewiſſeling meen te ſchikken, en ik hier *Geſlagt-toetſe* noem, om dat hier op de Proef en Toets komt, hoe Oud en Nieuw zig vlyen in 't Geſlagt) zult gij kunnen zien, dat 'er van ruim 275 Frankduitſche Woorden geen 25 verſchillen, d: i: geen 1 tegen Elf; en bij 't Mœſo-Gotthiſch van de 220 woorden ſlegts 25 Afwijkelingen, d: i: ſchaers 1 van de 9. en bij 't Yſlandſch van de 453 ſlegts 78, d: i: onder 6 naeulijks 1; en bij 't Angelſaxiſch van de 238 ſlegts 20; d: i: omtrent 1 van de 12. en bij 't Hoogd: (dat ik getrokken heb uit het *Diction: Regium* A°. 1709 te Frankfort gedrukt) heb ik van omtrent 640 Woorden 57 getelt, die van ons in Geſlagt afweken, dat onder de Elf geen 1 kan halen. Ondertuſſchen telde ik het getal onzer Woorden, agter welken deze Getuigenis der Vermaegtſchapte Talen gevoegt ſtaet, op ruim 750. Onder dezen zijn 'er eenigen die bij de eene Verwantſchapte Tael Verſchil, en bij de andere Over-eenſtemming ontmoeten, zo dat, als men 't Verſchil alleenlijk rekene op die Woorden, bij welken wij alleenig ſtaen, 't welk meeſt is bij zulken van welken wij niet meer als eenerhande Getuigenis hebben tegen ons, zo word het zeer gering, en omtrent 1 van de 50; naemlijk van ruim 750 Woorden ſlegts ruim 15 Afwijkelingen. In deze Lijſt vertoonen zig ook etlijke Zinverloopingen, die den Liefhebber van het *Etymon* der Woorden ten dienſte kunnen komen.

N. Dit

Digitized by Google

XLV. Merkwaerdige Oud- en Egt-heid van de Grondlegging onzer *Genera.*

N. Dit is waerlijk verwonderlijk, dat de behandeling der Geſlagten, niet tegenſtaende een tijd-ſlijting van zo veel eeuwen, in welken 't gebruik van de Pen zeer ſchaers was, en 't gene 'er geſchreven wierd, door de Monniken meeſtal in 't Latijn geſchiedde, zo dat de Taelwetten ſlegts in den daeglijkſen wandel haer beſtand moeſten vinden, nogtans zo ongeſchonden onderhouden is geweeſt; voornaemlijk is 't wonderlijk omtrent onze *Maſcul*: en *Fœmin*:, vermits die in *Nominat*: door de *Articuli* bij ons niet onderſcheiden worden.

L. Gewiſlijk wonderlijk; te meer als men overweegt, hoe de onderlinge Overeenkomſt van Geſlagt bij zo verſcheidene Taeltakken ons overtuigen kan van een Gemeenſchap van Oorſpronk, die noodzaeklijk ouder is dan de allereerſte Verdeeltheid en Verſpreiding dier Takken, te weten, een Grondlegging van 't *Genus*, die ouder na mijne waerſchijnlijke giſſing is dan 30 eeuwen; want niet alleen dat 'er, ſedert den tijd toen de Mœſo-Gotthen, Angelſakſchen, en Franken, beneffens onze en andere Duitſche Voorouderen nog onverdeeld van naem waren, en in eene zelfde Kooi thuis hoorden, ongetwijffelt ten minſten 2000 jaren verloopen zijn; maer, dat meer is, als men den tijd zal giſſen, toen de Kimberſche Tak (daer de Yſlanders van geſproten zijn) nog niet van den Duitſchen of Theutoniſchen verdeelt was, mag 'er ten minſte nog wel 1000 jaren verder te rug gerekent worden.

N. Ik was wel eer in twijffel of het Onderſcheid van 't Manlijke en Vroulijke Geſlagt, omtrent Levenlooze zaken, die geen Kun-verdeeling onderworpen zijn, niet ſlegts een eigen goeddunken waere, van elk of eenig voornaem Schrijver; te meer om dat onze daeglijkſche Spreektael nu gantſch onagtſaem is in dit ſtuk: maer toen ik de groote Eenſtemmigheid van onze Voornaemſte Schrijvers bezag, zocht ik een andere oorzaek: Hier toe dagt ik, dat 'er onder hen een onderling beſluit ſcheen gemaekt te zijn, welks Voetſpoor zij volgden. Dog daer in vond ik ook die zwarigheid, dat, zo 'er geen andere voet ware geweeſt, als een beſluit van een vergaderd Lichaem, 't welk geen wezendlijk gezag had, daer uit eerder verdeeltheid als eendragt geboren ſtond te worden, om dat meeſt elk zo gaerne wil, dat zijn Haentje Koning zij.

L. Ik, voor mij, zou giſſen, dat, zo 'er immer een gezamentlijk beſluit zij geweeſt, eerſtelijk het daeglijkſche gebruik, daer 't nog zonder twijffeling ſprak, en voorts de Spreekwijzen, en de Nederduitſche ſchriften van de vorige eeuwen, die in dit ſtuk nog vrij net loopen, de Grondveſtingen geweeſt zijn, waer op die Mannen gebouwt hebben. Bij de Middel-Eeuwſche Schrijvers, die met menig Duitſch-Latijnſch woord hare ſchriften doorſpekt hebben, vind men ook het *Genus* der Duitſche woorden kenbaer aen de doenmaels toegevoegde Latijnſche *Terminatie*. Dus heeft men *p*: 241. agter *Eginhartus*, *de Vita & Geſtis Caroli Magni &c*,

door *J. H. Sminckius* A°. 1711, in 4. uitgegeven, onder de weinige woorden, getrokken uit de *Saliſche* & *Ripuariſche* Wet, deze volgenden,

Cum Cogilo (*pro, cum Capulo Gladii*), bij ons KOEGEL. *m.* (*Globus, ſphæra*).
Fredum (*Pacem*), bij ons VREDE. *m.*
Gravionem (*Comitem*), bij ons GRAVE, *m.*
Sparwarium (*Avem*), bij ons SPÉRWER, *m.* (*Accipiter minor*).
Scuriam (*Horreum*), bij ons SCHURE, *f.*
Sluſam (*Clauſuram*), bij ons SLUIZE, *f.*
Sckellam (*Tintinnabulum*), bij ons SCHÉLLE, *f.*
Durpilum (*Liminare domus*), bij ons DÓRPEL, *m.*
Scaram (*Turmam*), bij ons SCHARE, *f.*
Herbergam (*Hoſpitium*), bij ons HÉRBÉRG, *f.*

N. Ondertuſſchen is het zeer merkwaerdig, dat dic Grondſlag met dien, die gij ons uit de Oudheid aentoont, zo gelijkſtemmig ſpreekt, vermits de blijken van deze Oudheid toen nog niet onder de Menſchen waren, zodat 'er geen opzigt op die kan plaets gehad hebben.

L. Hier uit is te zien, dat bij onze Voorouderen in 't ſtuk van de Tael zulk een ſlofheid niet gevonden wierd, als wel hedendaegs, nu elk onbedrevene de pen in de hand neemt; anderſints waer zekerlijk de eerſte Grondlegging van voor 30 eeuwen zo plechtelijk niet onderhouden geweeſt. Ook verſtrekt ons deze Eenſtemmigheid der Geſlagten, in onze Toetze vertoont, voor een alleragtbaerſt en onwraekbaer bewijs en getuigenis, dat de Overgeleverde en Gebruiklijke Geſlagt-ſchikking van geenen Schrijver, die 't op Goed Nederduitſch toeleit, verzuimt mag worden. En, ſchoon de Overeenkomſt van andere Vermaegtſchapten de Agtbaerheid ſtijft, nogtans mag 't verſchil van die niet gelden, daer 't Eigen-Gebruik klaerlijk ſpreekt; dog, daer 't Eigene twijffelagtig is, kan de zekerheid bij de naebeſtaende Talen tot Leidsvrouw en Voorbeeld verſtrekken.

N. Maer 't ſpoor dat onze Voorouderen gehouden hebben, zag ik gaerne wat nader ontdekt.

XLVI. Van de Regelen omtrent de Geſlagten der *Subſtantiva.*

L. Grootendeels is 't immers reeds bekent, en zo ons de ware Afleiding en Grond-beteekenis aller Woorden ontdekt waer, men zou 't nog beter kunnen naeſporen; immers, 't gene we 'er af weten, brengt 'er ligt aen toe.

N. Ik weet wel, (1) dat ſommigen haer Geſlagt ontfangen, om dat ze den Perſoon, of Menſchelijke en Dierlijke Kunne, en ijders Bediening onderſcheiden; en (2) dat anderen haer Geſlagt ontleenen uit de toegevoegde *Terminatien*, als, onze *Fœm:* in -HEID. in -NIS (of -NISSE) in -ING

Digitized by Google

-ING (of -INGE), in -Y (of -YE), in -IE, en in -TE agter 't enkele zakelijke Deel van een *Adjectivum* of *Verbum* als 't evenveel als -HEID beteekent, en eenigen in -SCHAP.

Onze *Mascul*: in -ER, -AER, IER, -SEM, -EM, en sommigen in -DOM.

En onze *Neutra* in -SEL, in EEL, in -KEN (of TJE) in -TE agter een *Substantivum* (mits -GE daer voor, en een soort-verzameling aenduidende) en in -MENT, en eenigen in -SCHAP, en -DOM.

L. Ten derde kent men ook de Geslagten van sommigen uit den rang en de schole daer ze onder behooren, als niet alleen

(I.) Daer de Kunne de Personen en hunne bedieningen van Manlijk en Vroulijk onderscheid, waer van hier boven bij u gemeld is, maer ook ten andere

(II.) Onze *Adjectiva* voor *Substant*: genomen zijnde, worden *Neutra*, zo ze voor een algemeene zaek dienen; en *Masc*: of *Fœm*: zo ze een Persoon beduiden. Wijders

(III.) De *Collectiva* (zo ik gisse, vermits iet Algemeens beteekenende, en daerom niet zeer eigen zijnde om onder een bijzondere Kunverbeelding bij de Dichters afgeschildert te worden) vind men doorgaends als Onzijdig genomen; dus HET GRAEN, HET ZAED, enz: gelijk ook HET HAES, wanneer men in Jagers tael van Hazen in 't algemeen spreekt, dog DE HAES, *m*: of *f*:, wanneer men van zulk een beest in 't bijzonder meld. Dezelfde rede, gisse ik, is oorzaek geweest, waerom onze *Infinitiva*, tot *Substantiva* gemaekt zijnde, *Neutra* worden: Zo mede die zelfde *Infinitiva primitiva* van -EN agter-af ontbloot, en GE-, BE-, VER-, of ONT- daer voor gezet zijnde, veranderen in *Substantiva Neutra*; beteekenende beide soorten de Beweging in 't Algemeen; dog de laetste soort als ze GE- voorop heeft, vervat eenigsints een *Fræquentativum*, dus 'T LOOPEN (*Cursus generalis*), en HET GELÓÓP (*Cursus iterativus*).

(IV.) Onze Namen van Steden merkt men gewoonlijk aen als *Neutra*, dog als 'er 't woord Stad onder verstaen word, dan ook als *Fœmin*:, gelijk aldus bij de Staten-Overzetting *Matth*: V. 35. NOG BY JERUZALEM, OM DAT ZY IS, in steê van, OM DAT HET IS, hoewel dit laetste niet minder goed is; In 't A-S, vind men ook al in zulk geval het *Fœmin*: gebruikt bij dezelfde Schriftuerplaets, als, ne thurh HIERUSALEM/ forthan the HEO is/ beteekenende heo in 't A-Sax: ZY.

Dog wat behoeven we ons hier in verder op te houden, dewijl men daer van meer in 't breede zien kan bij 't XIV, Hoofdd: van de *Spraek-*

Digitized by Google

kunſt van Moonen, en 't IV. van de *Idea Ling: Belg: Grammat:*

N. Dewijl die woorden, die de Perſonen door de Kunne en haer Bedieningen onderſcheiden, bij ieder Tael van een en 't zelfde Geſlagt behoorden te zijn, zo is het eenigſints vreemd dat WYF (*fœmina, uxor*) bij ons een *Neutrum* is; ſchort dit alleen aen ons, of is 't ook bij de Oudheid zoo?

L. Ja genoegſaem bij al de oude Verwanten, dus F-TH thas Wib/ N. & themo Wibe/ N. (*Tat: p:* 112, 165, en 180); A-S, thxt Wif/ N. (*Matth:* XIII. 33.) & A-S, tham Wife N. (*Matth:* I. 3, 5, en 6), Yſl: Vif/ N, (*p:* 19.); en H-D, Weib / N, (*Fœmina, uxor*). Dog in een ſtaeltje uit een Oud-Frieſch Wetboek, door Heer *Eccard* in zijne *Hiſtor: Studii Etymologici p:* 70, aengehaelt, vond ik ook Wif/ F, namelijk Mith thinere afta Wibe / d: i: *Met dijn egte Wijf.* Wat Tael is 'er, die niet zo een zeldſamen uitſprong maekt? behalven dit heb ik in 't Yſlandſch nog ontmoet Sprund / N, (*Fœmina*), Skaald / N, *Poëta*), Snoot / N, (*Mulier*), Troll / N, (*Gigas*), & Skaſk / N, (*Mulier impudica*).

Wijders ſchiet mij nog een Aenmerking wegens de Geſlagten te binnen.

Bij onze *Fœminina*, die een naeſleep hebben, zou men konnen voegen de onzen op de zagte E, die afgeleid zijn van de *Præt: Imperf: Subjunctivi* van onze Ongelijkvloeyende *Verba*, waer van ik in mijn I. *Dialectregel* van de zagte lange É (of EE), en in mijn I: van de zagte lange O (of OO) eenige Proeven heb aengehaelt, en die thans veelal zonder E in gebruik zijn; als BEET, BETE, F (*fruſtum, bolus*), DRETE, DREET F. (*Crepitus, merda*), DREVE, DREEG, F, (*actus, plaga*), DEGE, DEEG, F, (*Salus*), GRENE, GREEN, F, (*Larva, os diſtortum*), GREPE, GREEP, F, (*Manipulus*), KNEPE, KNEEP, F, (*Compreſſura; & Vox vel actio decipiens, Dolus*), NEPE, NEEP, F, (*Impreſſura actione facta*), REGE, REEG, F, (*ordo, ſeries, linea*), RETE, REET, F, (*Rima*), SLETE, SLEET, F, (*Res trita; & Mulier ambubaia*), SNEDE, SNEE, F, (*ſciſſura*), SPLETE, SPLEET, F, (*Rima*), STEGE, STEEG, F, (*Via aſcendens vel deſcendens*), STREKE, STREEK, F, (*Linea*), dog ons VREDE (*Pax*) word meeſt *Maſculin* gebruikt, hoewel men ook zegt WEL TE VREDE, F, en niet, *Wél ten Vrede*, M. Voeg bij de vorigen ons SLOTE, SLOOT, F, (*Foſſa*), ZOGE, ZEUGE, F, (*Sus, porca*), KLOVE, KLOOF, F, (*Rima, fiſſura*), KOZE, KEUZE, KEURE, KEUR, F, (*electio facta*), GOTE, GOOT, GEUT, F, (*Canalis, ſcrobs, &c.*), SCHOTE, SCHOOT, SCHEUTE, SCHEUT, F, (*Projectura, & tr: Surculus*), en TOGE, TEUGE, TEUG, F, (*hauſtus*); voorts WRAKE, WRAEK, F, (*Vindicta, Repulſa*), en ZODE, ZOO, F, (*Ceſtes; Acervus rerum diverſarum; & Fervor ſtomachi*).

Alle deze bovengemelden beteekenen een voortgebragte of bewerkte zaek; en hierom, vermits geen kragt verbeeldende, ſchijnt het dat onze eerſte Voorouders het *Fœmin:* daer aen toegepaſt hebben; gelijk ze in tegendeel bij

bij de andere diergelijken, die een wezendlijke werking en dadelijkheid, of middel tot werking beteekenen, en die nooit een E agter zig in *Nomin*: gedoogen, ter zake dat ze van 't *Præter: Imperf:* van den *Indicat*: en niet van den *Subjunct:* afdalen, in 't *Maſcul*: gebruikt hebben, vermits meerder kragt verbeeldende; als, BAND, M. BÓÓG, M. (*olim Attractio Arci, nunc tranſl: Arcus*), DRANG, M. DRANK, M. DRONK, M. DWANG, M. KRAMP, M. en STANK, M. als mede BEET, M. (*Morſio, & tranſl: Bolus*), DREEF, M. (*ictus, alapa, & actio concinna*), GREEP, M. (*comprehenſio, prehenſio*), KRÉÉT, M. (*vociferatio*), NEEP, M. (*compreſſio*), SLÉÉP, M. (*conſequentia rerum, &c.*), SLEET, M. (*tritus*), SMEET, M. (*injectio*), STEEK, M. (*punctio*), en STREEK, M. (*motus linearis*); Wijders SCHOOT, SCHEUT, M. (*Jaculatio*), ZOOP, M. (*hauſtus*), enz.

Dog dit voorgemelde geef ik u niet op voor een Regel, maer ſlegts voor een Aenmerking, aengezien hier in verwarring kan ſpruiten omtrent ſommigen, die op eene en andere wijze gebruikt worden; gelijk ook de overdragt van Zin ons den een voor den ander kan doen nemen; waerom van dit ſoort ook de Lijſt, even als zonder Regel, dient aengetoont te worden.

Dit gebruik onzer Vooroudereu van de Werking gewoonlijk in *Maſc*: en 't Bewerkte veel al in *Fœm*: te ſtellen, heb ik in 't onderzoek der Geſlagten zeer gemeenzaem bevonden op deze Staertelooze of kortſtaertige woorden.

N. Den hoop van elke ſoort zie ik hier zo groot, en houdende zo goede ſtreek, dat, mijns bedunkens, de naem van Regel daer niet qualijk aen paſſen zou. Evenwel zijn mij eenige weinige woorden bekent, die (hoewel met een inkrimping van de lange *Vocael* in eene korte) ongetwijffelt mede uit de *Præterit Indic*: of *Subj*: van ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* geſproten, en egter allen *Neutra*, dog niet *Maſc*: nogte *Fœmin*: zijn: als SCHÓT, van *Schieten, Schoot, Geſchoten*; SLÓT, van *Sluiten, Sloot, Geſloten*; SPOG, van *Spuigen, Spoog, Geſpogen*; STÓF, van *Stuiven, Stoof, Geſtoven*; ZÓG, van *Zuigen, Zoog, Gezogen*; ZÓP of SÓP, van *Zuipen, Zoop, Gezopen*. Daerenboven hebben we ons AEN-ZICHT, *n*: afkomſtig van 't oude **Zichen** / nu ZIEN (*videre*), en ons SCHRIFT, *n*: van *Schrijven*, met den uitgang T in ſteê van TE, die, zonder GE, voor 't Worteldeel ſtaende, *Fœminin*: bij ons is. Dient men nu dit aen 't Verloop toe te ſchrijven, of weet je daer eenige andere oorzaek aen te begiſſen?

L. Uwe vraeg' verdient opmerking. 't Gene ik van de Oudheid weet, doet mij gelooven dat het Geſlacht-verloop in dezen geen plaets heeft gehad. Ten opzichte van AEN-ZICHT en SCHRIFT, ſchoon de *Terminatie* TE of T daer achter komt, egter als 'er GE, gelijk gij weet, voor 't Worteldeel gaet, word ze *Neutrum* bij ons. Dat nu AENZICHT in plaetſe van 't volledíger en nog zeer gebruiklijke AENGEZICHT, *n:*, en ons SCHRIFT, in ſteê van GESCHRIFT, *n*: komt, behoeft niet veel bewijs; even als ons STÉL, *n*: voor 't *Geſtel*; LYN-WAED, *n:* voor 't *Lijn-gewaed*;

en ons BIT, *n:* en GEBIT, *n:* (*frenum*), LID, en GELID, *n:*, TY, en GETY, *n:*, en SCHIL, GESCHIL, *n.* Dit agterlaten van GE, zou ik voor 't naeſte giſſen een overblijfſel te zijn van de *Dialect* der *Vriezen*, toen ze, in den Middel-eeuſchen tijd, hun Gebied tot aen de Maes toe hadden; dewijle die, tot op heden toe, nogte in de *Præterita* nogte bij derzelver Spruiten zig van dit Voorzetſel bedienen; en daerenboven is bij haer ook zeer gebruiklijk de lange *Vocalen* in korte ſcharpe te verwiſſelen. Dit agterlaten hebben de Vriezen met den Kimbriſchen Tak gemeen: want dus ook in 't

Yſlandſch Bit/ N. (*morſus*) bij ons GEBIT, *n:* (*morſus, & frenum*).
Thol/ N. bij ons GEDULD, *n.*
Thing/ (*forum, res*) bij ons GEDING, *n:* (*res, lis forenſis*) en DING, *n:* (*Res*).
Rif/ N. bij ons GEKYF, *n.*
Laat/ N. bij ons GELAET, *n.*
Hlaup/ N. bij ons GELÓÓP, *n.*
Hliood/ N. bij ons GELUID, *n.*
Mak/ N. bij ons GEMAK, *n.*
Hroop/ N. bij ons GEROEP, *n.*
Slok/ N. bij ons GESLOK, *n.*
Spott/ N. bij ons GESPÓT, *n.*
Faar/ N. bij ons GEVAER, *n.*
Fall/ N. bij ons GEVAL, *n:* en zoo meer anderen;

Alwaer deze *Neutra* zonder GE voorop komen, en nogtans met onze GE beantwoord worden. Op gelijken voet zie ik mede ons SCHÓT, SLÓT, SPÓG, STÓF, ZÓG, en SÓP (hebbende ook ingekrompene korte *Vocalen*) voor Overblijfſels aen van de Oud-frieſche *Dialect*; en giſſe dat die daerom het Voorzetſel GE, 't welk haer bij ons tot *Neutra* maekt, nu in 't gebruik nog miſſen. Voeg hier bij ons BÓD van ons *Bieden*, *Bood*, *Geboden.*

XLVII. Waerom of ſommige *Compoſita* en ſommige niet, het *Genus* van het agterſte Lid volgen? En de ſchranderheid der Voor-Ouderen in dit ſtuk.

N. Eer we van de *Genera* afſcheiden, heb ik nog iet voor te ſtellen. 't Is gemeen, en ook bekent, *dat onze* Compoſita *of Saemgezette Woorden meeſt altijd (eenige weinigen uitgezondert) het geſlagt volgen van 't agterſte Deel.* Dit heeft niet alleen plaets bij de *Compoſita*, die uit twee *Nomina* beſtaen, maer ook bij die, welken vooraen een *Præpoſitie* hebben, als, AEN-DRANG, M. IN-GANG, M. DOOR-GANG, M. ONDER-GANG, M. OVER-GANG, M. OVER-HAEL, M. OVER-LAST, M. AEN-LÉG, M. IN-LEG, M. OP-SLAG, M. OVER-SLAG, M. BY-STAND, M. OP-STAND, M. OP-TÓCHT, M. OVER-TÓCHT, M. Allen even als het Zakelijke woord dat agteraen komt, naemlijk, als DRANG, GANG, HAEL, LAST, LEG, SLAG, STAND, en TOCHT, allen *Maſcul:*. Maer, 't gene bezwarenis aen deze Regel geeft, is ons VERSTAND, N. ONDERSTAND, N. en M. VERHAEL, N. ONTHAEL, N. ONTBYT, N. ONT-

Digitized by Google

ONTHIET, N. VERSLAG, N. ONDERWYS, N. OVERLÉG, N. ONTZACH, N. ONTZICH, N. ONTZÉT, N. OPZÉT, N. VERZÉT, N. OPZICHT, N, en zoo meer anderen, bij welker geen van allen, ten minſte thans niet, het agterſte Deel in zulk een geſlagt is: ja, dat te vreemder ſchijnt, ſommigen van die, als VERSTAND, ONDERSTAND, VERSLAG, VERHAEL, ONTHAEL, en OVERLÉG, hebben dezelfde *Subſtantiva's* agteraen, als eenigen van de eerſte ſoort, en ſommigen hebben ook evengelijke Voorzetſels, en verſchillen niettemin van Geſlagt; waer zal men 't dan zoeken, als men 't voor nogt' agter zoeken moet? en, dat dit bij Geval of Verloop gekomen zou zijn, kan men qualijk goed maken, dewijl 't Geval zonder orde werkt, en deze allen zijn juiſtelijk *Neutra*.

L. Nogt' aen 't Geval, nogt' aen 't Verloop ſchrijf ik het toe; en mijne Oploſſing daer van, hoewel ze wat omſlag vereiſcht, beveſtigt dat onze Voorouders, die dit Gebruik eerſt ingevoert of eerſt gehandhaeft hebben, nacukeurig van opmerking geweeſt zijn.

Ik zou U eerſtelijk wel konnen zeggen, dat de laetſte ſoort, naemlijk de *Neutra* meeſt allen *Collectiva* zijn, en dat de zulken, vermits aen die geen gedaentelijke Kun-verbeelding te paſſe komt, door onze eerſte Voorouderen in 't Onzijdige of Geenerleye Geſlagt met rede gelaten zijn; maer, vermits het onderſcheid tuſſchen *Collectivum*, of niet, te mets zo teder loopt, dat het menſchelijk verſtand daer op twijffelagtig blijft ſchemeroogen, zo zal ik klaerder oploſſing voorbrengen.

De Genoegſaem-algemeene Regel, van *bij de t'Saemgelaſchte Woorden 't Geſlagt van 't agterſte te volgen*, betwiſt ik niet, alleenlijk dat men omtrent die genen, bij welken de *Præpoſit*: vooropkomen, een onderſcheid moet maken.

't Is bekent, dat we eenige *Præpoſit*: hebben, die men *Onafſcheidelijke* noemt, als BE-, GE-, VER- en ONT-; en 't is ook niet onbekent, dat de *Subſtantiva*, die alleen uit het Zaeklijke Deel van 't *Verbum* beſtaen, en een van deze *Voorzetſels* voorop krijgen, het Onzijdige Geſlagt aennemen, als BEGRYP, N. GELUK, N. VERLÓÓP, N. ONTWÉRP, N. en zo mede VERSTAND, N. (van 't oude *Verbum* STANDEN, nu STAEN), en BESLAG, N, (van 't verouderde SLAGEN, nu SLAEN), enz. Maer onze *Præpoſit*: *Separabil*: gaen te mets ook over tot de eigenſchap van de *Inſeparabiles*; waer aen ik drie Kenteekenen beſpeurt heb.

I. Wanneer ze in een nadrukkelijke Tegenſtelling komen, als ONDER in tegenſt: van BOVEN; IN tegen UIT; OVER tegen NIET OVER; enz. zo blijven ze *Separabiles*; dog niet in Tegenſtelling komende, worden ze door Overdragt als *Onafſcheidelijk* en volgen dan ook den trant en eigenſchap van de *Onafſcheidelijken*.

II. De *Verba*, die de *Separab*: voor zig hebben, nemen in *Partic*: *Paſſ*: -GE tuſſen haer en 't *Voorzetſel* in, als ONDER-STAEN (*inferius poſitum eſſe*) in *Partic*: ONDER-GESTAEN; zo mede OVER-

LÉG-

LÉGGEN (*Superponere*, *tranſponere*), in *Partic*: OVER-GELÉGT (of OVER-GELEIT), enz: vele anderen.

Dog de *Verba* met BE-, VER-, en ONT-, voor zig, gedogen in *Partic*: *Paſſ*: geen GE tuſſen beiden, als BEGRYPEN, BEGREPEN; VERKRYGEN, VERKREGEN; ONTZÉGGEN, ONTZÉGT (of ONTZEIT), enz.

En, zo de *Separab*: in Onafſcheidelijken veranderen, volgen ze den zelfden voet als de *Inſeparab*:, als ONDERSTÀEN (*Inquirere*, *moliri*) in *Part*: *Paſſ*: ONDERSTAEN (niet *Ondergeſtaen*); OVERLÈGGEN (*Mente ponderare*) in *Part*: *Paſſ*: OVERLÈGT of OVERLÈIT (niet *Overgelègt*); zo mede onderſcheid zig ons OVERWÈGEN (*Mente ponderare*) en zijn *Part*: OVERWÒGEN, van ons OVER-WEGEN (*Reponderare*) met zijn *Partic*: OVER-GEWOGEN. Zelf heeft dit plaets, wanneer ons woordtje VOL als een Voorzetſel dient, dus VOL-MAKEN (*impletum reddere*) in zijn *Part*: VOL-GEMAEKT (*impletus*), en VOLMÀKEN (*perficere*) in zijn *Partic*: VOLMÀEKT (*perfectus*); enz: vele anderen.

III. Vermits onze Voorouderen de bevalligheid, en 't Vereiſch van den *Accént*, gelijk ik meermalen aengeroert heb, bij uitſtek in agt namen, zo heeft ons 't Gebruik overgelevert, dat die *Præpoſit*: als ze voor *Separab*: te ſcheep komen, meerder nadruk ontfangen als 't volgende Werkwoord, vermits ze in tegenſtelling van anderen ſtaen. Dus valt bij ons OVER-LEGGEN (*tranſponere*), OVER-WEGEN (*iterum ponderare*), en ONDER-STAEN (*inferius poſitum eſſe*) de klem op OVER en op ONDER. In tegendeel bij dezen, als ze voor *Inſeparab*: dienen, te weten ONDERSTÀEN (*inquirere*, *&c*), OVERLÈGGEN, en OVERWÈGEN (*Mente ponderare*), geeft men zeer kennelijk den meeſten Aendrang op STAEN, LÉGGEN, en WEGEN, waer in dan deze laetſten ook gelijk zijn aen de andere *Onafſcheidelijken* met BE-, GE-, VER, en ONT-, die den *Accent* overlaten voor 't *Verbum*.

Om nu hier uit onze Vrugt te kunnen trekken, dient men te weten, dat onze Voorouders in 't Afleiden der *Subſtantiva*, dit onderſcheid ook waergenomen hebben: in zoo verre, dat de genen die van 't Wortel-deel van een *Verbum* komen, met een Toevallig-Onafſcheidelijk Voorzetſel voorop, eveneens behandelt worden, als of dat *Subſtant*: van een *Verbum* met een Altoos-Onafſcheidelijk Voorzetſel afdaelde; zo dat gevolglijk ons OVERLÈG, ONDERWYS, even zo wel als ons ONTHÀEL, ONTBYT, ONTWÈRP, VERSTÀND, VERSLÀG, VERZÈT, benevens ons BELÈG, BEWYS; GEHÀEL, GEBYT; BESTÀND, BESLÀG, enz: *Neutra* moeten zijn; vermits haere *Verba* even zeer geenen inlaſch van -GE- in *Part*: toelaten; want OVERLÈGGEN, en ONDERWYZEN, zo wel als ONTHÀELEN, ONTBYTEN, enz: veranderen in *Part*: *Paſſ*: in OVERLÈGT (of OVERLÈIT) en ONDERWÈZEN, ONTHÀELT, ONTBÈTEN, enz: zonder -GE- tuſſchen beiden. Gelijk ook het tweede Kenteeken, naemlijk dat het Voorzetſel zagt

Digitized by Google

zagt komt, ook zo wel bij deze *Verba* als bij de *Subſt*: *Neutra*, die daer toe behooren, plaets heeft; in gelijker-voege als de Klem valt op het agter-lid bij onze *Neutra* BELÈG, BEWYS, BESTÀND, BESLÀG, GEBYT, GEHÀEL, ONDERWYS, ONTBYT, ONTHÀEL, ONTHÌET, ONTZÀCH, ONTZÈG, ONTZÌCH, OVERLÈG, VERSLÀG, VERSTÀND, VERZÈT, enz:.

In tegendeel, wanneer deze gemelde *Subſtant*: tot eenig *Verbum* behoorden, dat in *Præter*: *Part*: zig door -GE- laet ſcheiden, zo hebben onze Voorouders die *Subſtant*: *Compoſita* even als andere *Compoſita* aengemerkt, bij welken 't agter-deel het Geſlagt beheerſcht, en hierom zijn ons AÈN-DRANG, IN-HAEL, OVER-HAEL, INGANG, DOOR-GANG, ONDER-GANG, OVER-GANG, AÈN-LEG, IN-LEG, OP-SLAG, OVER-SLAG, BY-STAND, OP-STAND, en OVER-VLOED, enz: allen *Maſcul*:, om dat de agterleden zoo zijn, en tot *Verba* behooren, die -GE- tuſſchen-in nemen, als AEN-DRINGEN, AEN-GEDRONGEN; IN-HALEN, IN-GEHAELT; BY-STAEN (oul: BY-STANDEN), BY-GESTAEN (oul: BY-GESTANDEN), hebbende ook den Klem op het voorſte lid. Dus ook OVER-SCHÓT, N, afkomſtig van OVER-SCHIETEN, wiens *Part*: is OVER-GESCHOTEN, en wiens Klem op OVER valt, krijgt het zelfde geſlagt als ons SCHÓT, N.

Ons ONDER-STAND (*Auxilium*) kan men M, en N, aenmerken, gelijk 't Gebruik ook medebrengt, vermits de zin ons aenwijſt, dat ONDER niet in tegenſtelling van BOVEN komt; waer uit te beſluiten is, dat het verouderde ONDERSTANDEN (*ſuppetias ferre*) waer van 't ontleent is, en waer voor ons ONDERSTAND DOEN nu de plaets in-heeft, eertijds in *Part*: *Paſſ*: had ONDERSTANDEN (en niet *Ondergeſtanden*), als waer uit het gebruik van het *Neutrum* geſproten zou zijn; dog dat, vermits ons ONDER-STAND in den zin dikwijls te pas komt, om tegen over TEGENSTAND te ſtaen, ter welker oorzake ook eenige meerder nadruk op ONDER vereiſcht wierd, hier uit mettertijd geſproten zij, dat ook dit ONDERSTAND, even als de andere voorgemelden, die den *Accent* op 't Voorzetſel hebben, en 't Geſlagt van 't agterlid volgen, en gevolglijk even als ons STAND, ſedert *Maſc*: genomen zij geworden.

Ons OP-ZET, N. (*Excitamentum*) behoort tot OP-ZETTEN (*excitare*) in *Præt*: *Part:* OP-GEZÉT, gelijk ook de Klemtoon op de eerſte *Silbe* valt; waer uit blijkt dat dit agterdeel ZÉT (ſchoon nu veroudert) ook eertijds *Neutrum* geweeſt zij, vermits deze ſoort, gelijk gezegt, het *Genus* van 't agterlid volgt; even gelijk ook ons OP-ROER, N, dat inſgelijks bij OP den Klem ontfangt, het *Neutrum* van 't verouderde ROER aenwijſt: het zelfde kan men zeggen van ons OP-ZICHT, N, ten zij men liever denke, dat OP-ROER en OP-ZICHT, voor *Op-geroer* en *Op-gezicht* gekomen ware, hoewel ik het eerſte verre verkiezen zou.

Zie daer, mijn Heer, mijn Oploſſing, die den roem onzer Voorouderen met een nieuwen band verſterkt.

N. Uit dezen kan men de anderen, die van gelijken aert zijn, ge-

Digitized by Google

noegſaem afmeten. Ik vind in die Oploſſing veel, dat ten aenzien van onze Tael zeer gewigtig is, en 't rouwt mij niet dat mijn vrage, ſchoon ze al moeilijk voorkomt, zulk een antwoord u afgevergt heeft. Maer, om mijn t'huiskomſt niet verder te vertragen; immers ſchiet 'er, behalven de genen, die dus onder Regelen te betrekken zijn, nog een groot getal *Subſtant*: over, welker Geſlagt, of bij gebrek van bekende Regelmaet, of om dat te veel en velerhande Regels te mets meer verwarren als helpen, beſt uit het Gebruik en de Agtbaerſte Schrijvers te halen is.

XLVIII. Van de verdere Hulpmiddelen om de Geſlagten te leeren kennen, omtrent de Woorden, die nog onder geene Regels betrokken zijn.

L. Zekerlijk. Ondertuſſchen heeft de Geleerde Heer *D: v: Hoogſtraten* met zijn' naeukeurige *Aenmerkingen over de Geſlagten*, beſtaende uit Proefſtukken, voornaemlijk uit *Vondel* en *Hoofd* gehaelt, den Nederduitſche Taelliefhebbers geen geringen dienſt gedaen. En voor dien, die met een bloote aenwijzing, zonder getuigenis, zig voldoen kan, is 'er ook een ſchoone voorraed van Woorden in 't meergemelde XIV. Hoofdſt: van *Moonens Spraekkunſt*, wegens de Geſlagten te vinden, gelijk ook in 't *Duitſche en Franſche Woordenboek* van den Vermaerden en Geletterden Boekdrukker *Fr: Halma*, uitgegeven A°. 1710, zijnde door den zelven *A: Moonen* overzien, volgens getuigeniſſe van Heer *Hoogſtraten* in zijn Berecht voor den I: Druk zijner *Aenmerkingen over de Geſlagten.*

XLIX. Van de Beſcheidenheid omtrent eenige Vergrijpingen in de Geſlagtkenniſſe.

N. Schoon ik met u de Agtbaerheid der Taelgebruiken erkén, en, daer ze klaerlijk ſpreken, hooglijk agte, nogtans vermoede ik niet, dat je de Tael in 't ſchrijven zoo ſchroomagtig verkieſt behandelt te hebben, dat men de minſte miſtaſting van Geſlagt, zelf omtrent Woorden, die zelden voorkomen, en geen ligt van de Gemeene bekende Regels, of van de Daeglijkſe Spraekvorming, ontfangen kunnen, als een Taelſchennis zou moeten aenzien.

L. Verre van daer; hoewel ik de betragting om wel te doen altijd aenrade, nogtans loopt mijn grootſte agting en opmerking in de Tael over die dingen, die tot de nette en duidelijke Onderſcheiding der Denkbeelden behooren. Al te kommerlijke handel maekt belemmering van Geeſt. Die beſcheiden zijn, vitten niet naeuw op Struikelingetjes van die genen, die blijk van goeden wil geven. Die te kommerlijk met de Tael omgaen, ſlagten den Schoolkinderen, die wel net, gelijkdradig, en zinnelijk ſchrijven, dog tevens onvrij, laf, lam, en flaeuw, zonder ſpoed of vordering: een kloeke hand, ſchoon minder net, zo ze ſlegts vlug, vrij, geeſtig, vloeyend, en duidelijk genoeg zij, kan mij meerder behagen.

Maer zou men niet bij deze ſtoffe, die mij dunkt reeds te lang geduert te hebben, de ſpae wel mogen ſteken?

N. 't Is waer, dezen avond hebben we al lang uitgerekt. Maer zal dan de naeſte Redewiſſeling onze Verhandeling der *Declinatien* met de *Pronomina* beſluiten?

L. Zo dunkt mij zou 't wel voegen.

GESLACHT-

Digitized by Google

Bijlage N°. 5.

GESLACHT-TOETSE.

Ontleent uit de Ael-oude Medetuigeniſſen van het Mœſo-gotthiſch, Angelſaxiſch, Frank-duitſch, Yſlandſch, en Hoogduitſch.

Van den Grondſlag waer op die gebouwt is, is berigt gegeven bij de XII. Redewiſſeling §. XLIV.

De Teekenen van Verkorting zijn:
M-G, Mœſo-Gotthiſch.
F-TH, Frankduitſch.
A-S, Angelſaxiſch.
Yſl:, Yſlandſch.
H-D, Hoogduitſch.
p: Pagina of Bladzijde.
M: of *m: Maſcul:* F: of *f: Fœm:* N: of *n: Neutr:*.

A.

AA, of AE, of oulinks AHE. *f:* (*Amnis*), waer van vele Riviertjes onder ons Nederduitſchers den naem nog hebben; zijnde Vroulijk bij ons gebruikt, als blijkt uit de namen van Plaetſen en Perſonen daer van ontleent, als "*t Huis ter Aa. Van der Aa*, enz: dus ook in 't Yſlandſch Aa (*Amnis*) F. *p:* 6.

ADDER. *m:* & *f:* Yſl: Nadur M. (*Coluber*) *p:* 24. H-D: Natter / Atter F.

ADEL. *m:* Yſl: Adall. M. (*Nobilitas*). *p:* 54. H-D: Adel. M.

ADEM. *m:* (*Anhelitus*). M-G. Athma M. (*Spiritus*) en H-D: Athem (*anhelitus*) M.

AENGANG. *m:* Yſl: Adgangur. M. *p:* 54. (*Acceſſus*).

AENGEZICHT, *n:* en AENZIEN. *n:* (*Aſpectus*); dog A-S. *f:*, als, Beforan thine anſyne F. *Matth:* XI. 10. &, thinre anſyne F. *Marc:* I. 2, &, lichamlicre anſyne F. *Luc:* III. 21. maer H-D: Angeſicht. N. & Anſehen. N.

Digitized by Google

AEP. *m:* Yſl: Ape / M. *p:* 30. & H-D: Aff. M. (*Simius*).

AER of AYR. *f:* H-D: Ahr F. (*Spica*), dog A-S, on tham eare (in de ayre) *Marc:* IV. 28.

AERDE. *f:* dus ook M-G: Airtha F. & A-S. Seo eorthe / F. *Matth:* XXVII. 51. &, ofer tha eorthan / F. *Luc:* VI. 49. &, on thære eorthan / F. *Joh:* VIII. 6. & F-TH. theru erdu / F. *Tat: p:* 83. &, in alla thia erda / F. *Tat: p:* 114. en H-D: Erde. F. (*Terra*).

AERDBEVING. *f:* dus ook A-S. Tha eorth-bifunge / F. *Matth:* XXVII. 54. En H-D: Erdbebung / F. (*terræmotus*).

AERD. *m:* (*Genus, Indoles, Genius*), dus ook A-S: On thinum earde / M. (in uw geboorteplaets) *Luc:* IV. 23. en, On hys agenum earde / M. (in zijn eigen Vaderland) *Joh:* IV. 44. dog H-D: Art / F. (*natura, genus*).

AFGROND. *m:* (*Abyſſus*), dus ook M-G: Afgrundiths / M, en H-D: Abgrund. M.

AFLAET. *m:* dog Yſl: Aflaat N. (*Indulgentiæ*). *p:* 22. maer wederom H-D: Ablaſz. M.

AFSTAND. *m:* dog M-G. Afſtaſs F. (*repudium*); maer wederom H-D: Abſtand. M.

AKER. *m:* (*Ahenum*); dus ook M-G. Aurkis M. (*Vas, ahenum*).

AKKER. *m:* (*ager, arvum*) dus ook M-G. Akrs. M. (*ager*), en Yſl: Akur. M. *p:* 24. en A-S, ſe æcer M. *Matth:* XIII. 38. (*Ager*) &, on tham æcere M. *Matth:* XIII. 44. (*in Agro*), en, thone æcer M. (*Agrum*). *Matth:* XIII. 44. en F-TH. Ther Accar / M. *Tat: p:* 187. en, thes Accares M. *Tat: p:* 72 en 73, en, in ſinan accar / M. *Tat: p:* 133, en, then Akker M. *Will: p:* 141. en H-D: Acker / M.

't ALLEGAER of ALTEGAER. *n:* (*Omnia*), dus ook F-TH. Thaz algaro / N. *Tat: p:* 16. en H-D: Das allzugar. N.

ALTAER, AUTAER. *n:* en A-S. tham Altare / *Matth:* V. 24. en F-TH, themo Altare, *Tat: p:* 61. dog H-D: Altar. M. (*Altare, N:*).

ANTWOORD. *n:* ook oul:, *f:* dus ook M-G. Audawaurdi N. (*reſponſum*) en F-TH. ſin Antwurti N. (*in Acc: Sing:*) *Tat: p:* 29, en, Nihein Antwurti N. (*in Acc: Sing:*) *Tat: p:* 193. dog H-D: Antwozt. F., ſchoon in 't H-D: Wort / N.

APPEL. *m:* dus ook F-TH, ther Ephelo M. (*Pomum*) *Willer: p:* 137. en, thes

thes Epheles M. *Willer*: *p*: 66. en H-D: Apffel. M. dog Yſl: Eple N. (*Pomum*) *p*: 18.

ARBEID. *m*: (*Opera*, *labor*); dog F-TH. thera Arbeiti F. (*Preſſuræ*) *Tat*: *p*: 165. en H-D: Arbeit. F., (*Labor*, *opera*).

AREND. *m*: (*aquila*), en Yſl: ørn. M. & F. *p*: 9. & 11. en H-D: Arn. M.

ARKE. *f*: (*Arca*); dus ook M-G. Arka. F. en A-S, on tha earce F. *Matth*: XXIV. 38. en H-D: Arch F.

ARM. *m*: dus ook M-G. Arms M. en F-TH. thinan Arm M. (*Acc*: *ſing*:) *Will*: *p*: 154. en, in ſinemo Arme M. (*Abl*: *Sing*:) *Tat*: *p*: 9. en H-D: Arm. M. (*brachium*).

AS, ASSCHE. *f*: dus ook M-G. Azgo F. (*cinis*), en Yſl: Aska F. *p*: 4 & 54. en H-D: Aſche F. (*cinis*).

AVOND. *m*: dus Yſl: Afftan M. *p*: 54. (*Veſper*); en A-S, on tham æfene. M, (*Veſpere*) *Matth*: XXVI. 20. en XXVIII. 1. en F-TH. Abante giwortanemo M. (*Veſpere facto*) *Tat*: *p*: 94. en H-D: Abend. M.

B.

BAD. *n*: dus ook Yſl: Bad. N. *p*: 13. en H-D: Bad N. (*Balneum*).

BAERE. *f*: (*Feretrum*, *Cenotaphium*), dus ook F-TH. thia Bara / F. (*Loculum*) *Tat*: *p*: 94. en H-D: Baar / Todtenbaar. F.

BAKKER. *m*: (*Piſtor*); dus ook Yſl: Bakare M. *p*: 31. en H-D: Becker. M.

BALK. *m*: dus ook Yſl: Bialke M. *p*: 31. (*trabs*); en H-D: Balk. M.

BALSEM. *m*: (*Balſamum*); dog M-G. Balſan. N. maer H-D: Balſam. M.

BAN. *m*: dog Yſl: Bann. N. *p*: 54. maer H-D: Bann. M. (*excommunicatio*).

BAND. *m*: (*vinculum*); dog M-G. Bandi N. en Bandja F., en Yſl: Band. N. *p*: 13. en F-TH. thiu binda / F. *Will*: *p*: 66. en, eine roda binda *Will*: *p*: 66. en A-S. of thiſſum bende *Luc*: XIII. 16; en H-D: Band M. (*Vimen*) en Band N. (*vinculum*).

BARM. *m*: (*ſinus*). dus ook A-S. on eowerne bearm. M. (in uwen ſchoot) *Luc*: VI. 38.

BARMHERTIGHEID. *f*: dus ook M-G. Armahairtei F. en Armahairtitha F. en H-D. Barmhertzigkeit. F. (*miſericordia*).

BÉD, BÉDDE. *n:* dus ook M-G: **Badi**/ N, en Yſl: **Bed**. N. *p:* 29. en F-TH. **Thaz Bedde** N. *Will: p:* 49, &, **thas betti** N. *Tat: p:* 103. en A-S. **thæt bed**. N. *Marc:* II. 4. en H-D: **Bett**. N. (*Lectus*).

BEDE. *f:* (*precatio*); dus ook M-G. **Bida**. F. en Yſl: **Beidne** F. *p:* 32. en H-D: **Bitte**. F.

BEELD. *n:* dus ook F-TH. **Thas Bilithi** N. *Tat: p:* 226., en, **Sinemo Bilethe**. *Will: p:* 29. en H-D: **Bild**. N. (*Exemplar*).

BÉÉN. *n:* (*os, ossis, & Pes*); dus ook Yſl: **Bein**. N. *p:* 12. en F-TH, **themo Elphond-beine**. N, *Will: p:* 103. en H-D: **Bein**. N. Ons Béén (*Pes*) was eertijds ook F; volgens onze Spreekwijzen van Wél ter Béén, *agilis pedibus*; en Op de Béén zyn, *ire pedibus*; & *inquietari*.

BÉÉR. *m:* dus ook Yſl: **Biørn**. M. *p:* 25. (*ursus*), en H-D: **Bär**. M.

BEET. *m:* en *f:* (*Bolus, buccella, morsus*). dus ook F-TH. **then bizzon**. M. (*Buccellam*) *Tat: p:* 146. en A-S. **thæne bitan**. M. *Job:* XIII. 30. en Yſl: **Bite**. M. (*Bolus*) *p:* 31. en H-D: **Biſſen**. M. (*bolus, fruſtum*).

BEGÉÉRTE. *f:* dus ook Yſl: **Girnd** F. (*Cupido*) *p:* 7. Het voorzetſel **Be** is bij de Yſlanders in geen gebruik. H-D: **Begierde**. F.

BEKER. *m:* (*Calix*), en Yſl: **Baukur**. M. (*Lagena*) *p:* 15. H-D: **Becher**. M. (*Calix*).

BÉLLE. *f:* dus ook Yſl: **Boola**. F. (*Bulla*) *p:* 4.

BÉNNE. *f:* (*Corbis genus*), dus ook A-S. **fram thære binne**/ F. (van de Kribbe) *Luc:* XIII. 15. en H-D: **Benne** F. (*ploſtrum, benna*).

BÉRG. *m:* (*Mons*). dus ook M-G. **Bairgs**. M. en F-TH, **Ther Berg**. M. (*Mons*) *Will: p:* 131. en **thes Bergas**. M. *Will: p:* 103. en, **in then Berg**. M. *Tat: p:* 233. en H-D: **Berg**. M.

BÉRG. *m:* (*Horreum, Fœnile*), en A-S, **into minum Berne**. M. (in mijne Schuere) *Matth:* XIII. 30. dog H-D: **Barnen**. F.

BIER. *n:* dog Yſl: **Biour** M. (*Cereviſia*) *p:* 54. maar H-D: **Bier**. N.

BY, BIË. *f:* dog Yſl: **By**. N. (*Apis*) *p:* 20. maer H-D: **Biene**. F.

BISCHOP. *m:* dus ook F-TH, **ther Biſgof** M. *Tat: p:* 180. en, **thes Biſgofes**. M. *Tat: p:* 179. en, **themo Biſgoffe** M. *Tat: p:* 181. en, A-S. **ſe Biſceop** M. *Joh:* XVIII. 19, en **tham Biſceope** M. *Joh:* XVIII. 15. en, H-D: **Biſchoff**. M. (*Epiſcopus*).

BITTERHEID. *f:* dus ook allen op HEID: zo mede F-TH. **thiu Bitterhepd**/ F. (*nom: Sing:*) *Will: p:* 17. en H-D: **Bitterkeit**. F. (*amaritudo*).

Digitized by Google

BLAD. *n:* (*Folium*). dus ook Yſl. Blad. N. *p:* 12. en H-D: Blat N.

BLAER, BLADER. *f:* (*Puſtula, tubercula ſpiritu incluſo tumida*). dus ook Yſl: Bladra F. (*tenuis membranula ſpiritu incluſo tumida*). *p:* 4, en H-D: Blater. F. (*Puſtula*).

BLY. *n:* (*Plumbum*), waer van ons Blij-wit (*Ceruſſa*); dus ook Yſl: Bly. N. *p:* 20. (*Plumbum*), en H-D: Bley. N. (*Plumbum*).

BLYDTE, BLYHEID. *f:* (*Hilaritas*). dus mede Yſl: Blyda. F. (*Blandities*). *p:* 54.

Een BLINDE. *m:* Dus ook alle de *Adjectiva*, al ze tot een Perſoon overgaen, *Maſcul:* of *Fœmin:* al nae de Perſoon is; of zo de Kunne van de Perſoon niet aengeduid word, dan alleen in *Maſcul:*. Even zoo mede in 't A-S, ſe Blinda. M. *Matth:* XV. 14.

BLOED. *n:* (*ſanguis*); dus ook M-G. Bloth. N. en, F-TH. min bluoth/ thas/ N. *Tat:* *p:* 148. en, Mines bluothes N. *Will:* *p:* 66. 67, 73, &c. en A-S. thæt... blod/ N, *Matth:* XXVII. 4. en Mines blodes... thæt/ N. *Matth:* XXVI. 28. en Yſl: Blood/ N. *p:* 13., en H-D: Blut/ N.

BLOEY. *m:* (*Florum productio*). dus ook F-TH. nah themo bluothe. M. *Will:* *p:* 141. maer H-D: Blüt. F.

BLOEM. *f:* (*Flos*). dus ook F-TH. thie bluom. F. (*flos*) *Will:* *p:* 34. en H-D: Blum/ F, dog M-G. Bloma/ M. en Yſl: Bloma/ M. *p:* 31. en 54.

BLÓK. *n:* dog Yſl: Blœck. F, (*truncus ligneus*) *p:* 8. maer H-D: Block. N.

BODE. *m:* dog Yſl: Bød. N. (*Nuncius*) *p:* 13. en H-D: Bote. M.

BOEK. *n:* (*Liber*). dus ook H-D: Buch. N. dog M. bij 't F-TH, als, then Buoh. M. *Tat:* *p:* 45 & 46. en F. bij de drie anderen, als A-S. tha boc F. (*Librum*) *Luc:* IV. 17. 20. en Yſl: Book/ F. *p:* 11 & 12. (*Liber*) en M-G. Bokos F. (*Libri*). De Vlamingen nemen ook BOEK, *m:*.

BOER. *m:* dus ook Yſl: Bure. M. (*Colonus*) *p:* 31. en H-D: Bauer. M. (*Ruſticus, agricola*).

BOETE. *f:* (*pœnitentia, mulcta*) dus ook A-S, thære dæd-bote F. (der Bekeering) *Matth:* III. 8. en H-D: Buſſe F. (*pœnitentia*).

BOEZEM. *m:* dus ook F-TH. in juuaran buoſum M. (*in ſinum veſtrum*) *Tat:* *p:* 74. en H-D: Buſen. M.

BOOG. *m:* dus ook Yſl: Boge M. (*Arcus*), en Regn boge M. (*Iris*) *p:* 31., en H-D: Bogen. M.

BÓÓM

BÓÓM. *m:* (*Arbor*); dus ook M-G. **Bagms**/ M. en F-TH. **ther Boum**/ M. *Tat: p:* 117. en, **thœr Fyg-boum** M. *Will: p:* 33. enz: en A-S. **ſe Beam** M. *Matth:* VII. 4. (*arbor*), en, **thone Beam** M, *Matth:* VII. 3. 5., en, **thœne Beam**, M. *Luc.* VI. 41. (*trabem*). en H-D: **Baum**. M.

BÓÓN. *f:* dus ook Yſl: **Baun**. F. *p.* 6. en 8. en H-D: **Bohne**. F. (*faba*).

BOORD. *n:* & *m:* en Yſl: **Bard**/ N. (*Extremitas alicujus rei*) *p.* 13. en H-D: **Bord**. M. (*Extremitas*).

BÓÓT. *m:* dus ook Yſl: **Baatur**. M. (*Cymba*) *p:* 25.

BÓRD. *n:* dus ook M-G. **Baurd**. N. en H-D: **Brett**. N. (*Aſſer*).

BORST. *f:* dus M-G. **Bruſts**. F, niet M. gelijk 'er bij misſlag ſtaet in mijn Tractaetje van *De Gemeenſchap tuſſchen 't Gotthiſch en Nederduitſch*; zo mede F-TH, **obar ſina burſt** F. (*ſuper pectus ejus*) *Tat: p:* 232. en H-D: **bruſt**. F.

BORSTEL, BOSTEL, VERKENSBOSTEL. *m:* & *f:* (*Setæ*). dus ook Yſl: **buſte**/ M. (*Muſcarium ſetaceum*) *p:* 31. en H-D: **borſte** F. *Setæ*.

BREUKE. *f:* zo mede F-TH. **thero bruk** F. (*in Singul:*) *Will: p:* 66. dog H-D: **bruch**. M. (*hernia, rima*).

BRIEF. *m:* dog Yſl: **Bref**. N. (*Literæ*). *p:* 19. dog H-D: **bzieff**. M.

BROEDER. *m:* dus ook M-G. **Brothr**/ **Bzothar**. M. en A-S, **with thinne bzother** M. (tegen uwen Broeder) *Matth:* V. 24. en F-TH. **ſinan Bzuoder** M. (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 43. 47. en 55. en Yſl: **Bzoder**. M. *p:* 24. en H-D: **Bzuder**. M.

BROEK. *f:* dus ook Yſl: **Bzook**/ F. *p:* 11. en H-D: **bzuch**. F. (*Bracca*).

BRON, BORNE, BRONNE. *m:* & *f:* (*Fons*) dus ook A-S. **ofer tha Burnan**. F. (over de Beke) *Joh:* XVIII 1. dog F-TH. **ther bzunno** M. (*Fons*) *Will: p:* 72 & 75. en, **themo bzunnen** M. (en niet, F. als bij de Lijſt); en H-D: **Brunn**/ **Bzon**/ **Bozn**. M. (*fons*).

BRÓÓD. *n:* dus ook F-TH, **thas Bzot** N. *Tat: p:* 146 en 222. en Yſl: **bzaud**. N. *p:* 13. en H-D: **bzod**. N. (*Panis*).

BROUWER. *m:* (*Cereviſiarius*); dus ook Yſl: **Bzuggare**. M. *p:* 31. en H-D: **brauer**. M.

BRUID. *f:* dus ook A-S. **tha brpde**/ F. (*ſponſam*). *Matth:* XXV. 1. H-D: **braut**. F.

BRUIDEGOM. *m:* dus ook F-TH. **ther Bzutigomo** M. *Tat: p:* 106; en **theg Bzutigomen**/ M, *Tat: p:* 51; en **then Bzutigomon**/ M, (*acc: ſing:*) *Tat:* *p:* 90. en A-S. **ſe bzpdguma** M. *Matth:* IX. 15, *Matth:* XXV. 5. 6. *Marc:*

Digitized by Google

Marc: II. 19, en *Luc:* V. 34 en 35. &c. en Ysl: brudgume. M. *p*: 31. en H-D. bräutigam. M. (*sponsus*).

BRUILOFT. *f:* zo mede F-TH, thero brutlofti. F. (*in Sing:*) *Tat*: *p*: 89. 106. dog H-D: braut-lauff. M. (*Nuptiæ*).

BRUG. *f:* dus ook Ysl: Bruu/ F. *p:* 10. en 12. en H-D: Brucke. F. (*pons*).

BURG. *f:* dus ook M-G. Baurgs/ F. (*Civitas*). en A-S. to thære byrig. F. *Matth:* XXI. 18. en Ysl: borg. F. *p*: 7. en F-TH. thiu/ thie/ & the burg. F. (*Sing:*) *Tat*: *p*: 6. 40. 91. 94; en *Will*: *p*: 92 en 130. en, thero burgi/ F. (*Sing:*) *Tat*: *p*: 17. 28. 83. 84. en 235. en thero burg/ F, *Will*: *p*: 42. en H-D. burg F. dus ook onze Namen *Van der Burg*, en *ter Burg*; hoewel *Hoofd* en *Vondel* het manlijk gebruiken; zie *Hoogstraten*, van de Geslagten *p*: 27.

BUIK. *m:* dus ook F-TH, ther Buuch M. (*Venter*) *Will*: *p*: 128, en then buch M. (*Ventrem*) *Will*: *p*: 14, & 130. en H-D: bauch. M.

BUSSE. *f.* dus ook Ysl: bissa F. (*sclopetum bellicum*) *p:* 4. en H-D: buchse. F.

D.

DAED. *f.* (*Actus*, *factum*), dus ook Ysl: Daad. F. (*Virtus*) *p*: 6. en H-D: That. F. (*Factum*).

DAG. *m*: dus ook M-G. Dags/ M. en F-TH/ ther Dach M. *Will*: *p:* 39, 68. 69, en, ther Tag. *Tat:* *p*: 222. en, thes tages/ *Tat*: *p*: 29 & 42. en A-S, se... dæg. M. *Matth:* VI. 34. en *Marc*: VI. 21. en, thone dæg. M. *Matth*: XXIV. 38, en XXV. 13. en Ysl: Dagur/ M. *p*: 15 & 25. en H-D: Tag. M. (*Dies*).

DAK. *n:* dus ook Ysl: Thak N. (*tectum*) *p*: 20. en H-D: Tach. N. en Dach N.

DAL. *n*: dus Ysl: Dæle. N. (*Vallis*) *p*: 18, en Dalur. M. (*Vallis*) *p*: 15. dog M-G. Dalei/ F, als *p*: 54. en niet, N. als *p*: 24, in mijn Tractaetje van *de Gemeenschap tusschen 't Gottisch en Nederduitsch*; hoewel wederom in 't F-TH, in thero (dalas) laghta/ F. *Will*: *p*: 118. waer voor, bij misslag, gedrukt staet, in ther dala slaghta: Wijders in 't H-D: Tahl/ Thal. M. (*Vallis*), en Delle F. (*Vallis*).

DANK. *m:* dus ook A-S, ænigne thanc. M. (*acc: Sing:*) *Luc*: XVII. 9. en H-D: Danck. M. (*Gratiarum actio*).

Digitized by Google

DANS. *m*: dus ook Yſl. Dans. M. *p*: 17. en H-D: Dantz. M (*ſaltatio*).

DAUW. *m*: en F-TH, ſol douwes / *Will*: *p*: 89. en H-D: Tau. M. (*Ros*).

DÉÉL. *n*: dus ook F-TH. thas beziſta teil. N. *Tat*: *p*: 119. en, nein deil N. (*nullam partem*) *Will*: *p*: 162. en H-D: Theil. N. dog M-G. Dails. M. (niet F.) gelijk ook in 't A-S, als, thæne ſeleſtan dæl / ſe / M. ('t beſte deel, dat) *Luc*: X. 42. en, minne dæl M. (*meam partem*) *Luc*: XV. 12.

DÉÉSSEM. *m*: & *n*: en in 't F-TH, Theiſmen / thas N. (*fermento, quod*), *Tat*: *p*: 135.

DEKEN. *f*. (*tegumen*); dus ook A-S. undar minne therene F. (*infra tectum meum*) *Matth*: VIII. 8. en, F-TH, untar mina Theki. F. (*ſub tectum meum*) *Tat*: *p*: 92. en, ubar thie Teki F. (*ſupra Tectum*), *Tat*: *p*: 101. en H-D: Decke F. (*tegmen, tectum*).

DEUGD. *f*. dus ook Yſl: Dygd. F. *p*. 6. en F-TH, ther manlichero Dugethe is / F. (*qui virili virtute præditus*) *Will*: *p*: 162. en H-D: Tugend. F. (*Virtus*).

DEUR. *f*. dus ook A-S, ſeo Duru. F. *Matth*: XXV. 10, en, of thære Dura / F. (*Sing:*) *Matth*: XXVI. 71. en, tha duru / F. (*acc: ſingul:*) *Luc*: XIII. 25. en Yſl: Dyr. F. *p*: 56. en F-TH, thie Duru F. (*januam*) *Will*: *p*: 157. en, miner Dure / F. (*Oſtii mei*) *Will*: *p*: 91. dog bij *Tatiaen* vind ik, zi then duron M. (*ad Oſtium*) *p*: 180, en zi then tuoron M. (*ad Oſtium*) *p*: 209, en, ſon then thuoron M. (*ab oſtio*) *p*: 211. en in 't M-G. Daur. N. (*Oſtium, porta*). dog H-D: thur. F.

DEURWAERDER. *m*: dus ook M-G. Daurawards M. (*Oſtiarius*).

DIEF. *m*: dus ook M-G, thiubs / M en A-S, ſe Theof. M. *Matth*: XXIV. 43. en Yſl: Thioffur. M. *p*: 16. en H-D: Dieb. M. (*fur*).

DIENAER, DIENSTKNEGT. *m*: dus ook M-G. Thiws. M. en A-S. ſe Theow M. *Matth*: XVIII 26. en, ſe theowa M. *Matth*: XVIII. 28. en XXIV. 48. en, ſy he eower then M. (zij hij uwer aller Dienaer) *Matth*: XX. 26. en tham Thene M. (den Dienaer) *Matth*: V. 25, en H-G: Diener. M. (*Servus*).

DIENSTMEID, DIENSTMAEGD. *f*: (*ancilla*); dus ook M-G. Thiwi. F. en A-S. an Thinen... heo / F. *Marc*: XIV. 66 & 67. en H-D: Dienſtmagd. F.

DIEPTE. *f*. dus ook M-G, Diupitha F. en A-S, Dypa (*profunditas*) F, en H-D: Tiefe / F.

DIER. *n*: dus ook Yſl: Dyr. N. *p*: 17. en H-D: Thier. N. (*animal*).

DYE. *f*: dog Yſl: Thioo. N. *p*: 20. (*Femur*); en F-TH, van ſinemo Thihe. M. of N. *Will*: *p*: 49, 50.

DIKTE.

Digitized by Google

DIKTE. *f:* dus ook Yſl: **Digurd** F. (*craſſities*) *p:* 6. 54. en H-D: **Dicke** F. (*craſſities*).

DING. *n:* (*Res*), en GEDING *n:* (*Lis, res forenſis*); dus ook Yſl: **Thing**. N. (*forum, res*) *p:* 20. en F-TH. **Thaz gethinga** N. (*res, cauſa*) *Will: p:* 128. en **mines Thinges**. N. (*rei meæ*) *Will: p:* 92. enz:, en A-S. **œnig thing** N. (iet) *Matth:* V. 23. en **nan thing** N. (*acc: ſing:*) *Matth:* XXVII. 19. enz: en H-D: **Ding**. N. (*Res, negotium*).

DISCH. *m:* (*Menſa*); dus ook F-TH, **ther Diſk**. M. (*Menſa*) *Will: p:* 51. en, **thes Diſches** / M. *Will: p:* 52, en **einan Diſk** M. *Will: p:* 50 & 51. enz. En A-S, **on anum Diſce** M. (in eene Schotel) *Matth:* XIV. 8. & 11. en *Marc:* VI. 25 & 27. en H-D: **Tiſch**. M. (*Menſa*).

DOEK. *n:* (*Linteum*); en DOEK. *m:* (*Peplum, velamen*) dus ook Yſl: **Dukur**. M. (*Mappa*) *p:* 26, maer H-D: **Tuch**. N. (*pannus*).

†DOEM, DOM. *m:* (*olim Judicium, nunc Templum Cathedrale*); dus ook A-S. **ſe Dom**. M. (*Judicium*) *Joh:* III. 19, en, **tham Dome** M. *Matth:* VII. 2. en H-D: **Dom**. M. en, **Thumb**. M. (*Templum Cathedrale*). Hier toe behooren onze *Maſcul:* op *dom* uitgaende: als *Eigendom, Maegdom, Rijkdom, Vrijdom, Waſdom*, en *Weedom:* dog die van 't Latijnſche *Dominium* ontleent zijn, komen bij ons onzijdig van Geſlagt, als *Biſchopdom* of *Biſdom, Chriſtendom, Heidendom, Heiligdom, Hertogdom, Jodendom, Menſchdom, Pauſdom, Prieſterdom*, en *Vorſtendom*. In 't Hoogduitſch zijn ook ſommigen *Maſc:* ſommigen *Neutra*, even als bij ons; alleenlijk het H-D: **Eigenthumb** is *Neut:* terwijl 't onze meeſt *Maſc:* is, hoewel 't ook ſomtijds *Neutr:* genomen word.

DOEMER. *m:* (*olim Judex*); dus ook A-S. **ſe Demra** / M. *Matth:* V. 25. en **tham Deman** / M. *Matth:* V. 25; en Yſl: **Doomare** / M. (*Judex*) *p:* 31.

DÓGTER. *f:* dus ook M-G, **Dauhtar**. F. en A-S **min Dohtor**..... **uppan hig** / F. *Matth:* IX. 23, en **ane Dohtor** / F. (*acc: ſing:*) *Luc:* VIII. 42. en Yſl: **Dooter** F. *p.* 11. en H-D: **Tochter**. F. (*Filia*).

DONDER. *m:* (*Tonitru*); dus ook Yſl: **Dunur**. M. (*fremitus*) *p:* 54. en H-D: **Donner** / **Donder**. M. (*Tonitru*); en **Tonner**. M.

DONS. *m:* & *n:* en Yſl: **Duun**. M: (*Pluma*) *p:* 54.

DÓÓD. *m:* & *f:* (*Mors*); en M-G. **Dauthus**. M. en Yſl: **Daude** M. *p:* 31 & 54. en F-TH. **ther Dooth**. M. *Will: p:* 154. en **thes Dothes**. M. *Will: p:* 17. en **Doteſ**. M. *Tat: p:* 13 & 54. en **then Dooth** / M. (*mortem*) *Will: p:* 154. en A-S. **on**.... **Deathes ſcade**. M. *Matth:* IV. 17. en H-D: **Tod**. M. ons *Maſc:* & *Fœm:* blijkt in onze Spreekwijzen van IN DEN DÓÓD, *M:* en TER DÓÓD TOE, *F.*

DOOPER. *m:* dus ook F-TH. **thes Toufares**. M. *Tat: p:* 121. en **themo Touſare**. M. *Tat: p:* 121. en H-D: **Tauffer**. M. (*Baptiſta*).

Digitized by Google

DOOPINGE. *f:* (*Baptizatio*); dus ook M-G. **Daupeins**/ F. en F-TH, **zi ſinero touſi**/ F, *Tat: p:* 34, en **ze thero Doupha**/ en **van thero Douphe**/ F, *Will: p:* 27. enz:; dog ons Dóóp, (*Baptiſmus*) is *Maſcul:*, maer H-D: **Tauffe**. F. (*Baptiſmus*).

DOREN. *m:* (*Spina*); dus ook M-G, **thaurnus**. M. en Yſl: **Thørn**. M. (*fibula*) *p:* 15. en H-D: **Doꝛn**. M. (*Spina*).

DÓRP. *n:* (*Pagus*); dus ook F-TH. **thas Thorf**. *Tat: p:* 171. en H-D: **Doꝛff**. N.

DRANK. *m:* (*Potus*); dus ook M-G. **Drank**. M. en F-TH. **then claran Dranck**. M. *Will: p:* 71. en H-D: **Tranck**. M.

DRÉK. *m:* (*Sordes, ſqualor, merda*); dog Yſl: **Dregg**. F. (*fæx, fæcis*) *p:* 11. en H-D: **Dreck**/ **Treck**. M. (*merda, cœnum*).

DRONK. *m:* (*hauſtus*); dus ook A-S, **anne Drinc**. M. (eenen Dronk), *Matth:* X. 42. en H-D: **Trunck**. M. (*hauſtus*).

DRÓÓM. *m:* (*ſomnium*); dus ook Yſl: **Draumur**. M. (*ſomnium*) *p:* 15. en H-D: **Traum**/ M.

DUIN. *m:* & *f:* (*Collis*); A-S, **on thiſſere Dune**. F. (op dezen Berg) *Joh:* IV. 20. 21.

DUISTERTE, DUISTERHEID. *f:* (*tenebræ*); dus ook A-S, **on tha utteran Thyſtro**. F. *Matth:* XX. 13. en XXV. 30.

DUIVE. *f:* dus ook M-G. **Dubo**. F. en F-TH, **thiu Duba**/ F, (*Columba*) *Will: p:* 35. en Yſl: **Dufa**. F. *p:* 4. H-D: **Taube**. F.

DUIVEL. *m:* dus ook F-TH, **ther Diuual**. M. *Tat: p:* 40. 41. enz: en A-S. **ſe Deofol**. M. *Matth:* IV. 5. 8. en XII. 26. en **thone Deoful**/ M. *Matth:* XII. 26. en H-D: **Teufel**. M. (*Diabolus*).

DWÉRG. *m:* dus ook Yſl: **Duergur**. M. *p:* 15. en H-D: **Zwerch**/ **Zwerg**. M. (*Nanus*).

E.

EDIK, EEK. *m:* dus ook M-G. **Aheitz**. M. en F-TH, **fulta ſie ezziches**. M. (*implevit eam aceto*) *Tat: p:* 205. en A-S, **thæs Eceder**. M. *Joh:* XIX. 29 & 30. en H-D: **Eſſig**. M. Dog bij *Tatiaen* ook **Thiu ezzich**/ F, *p:* 205, dat mooglijk **then ezzik**. M. moet zijn.

ÉÉD. *m:* dus ook M-G. **Aithz**. M. en A-S. **thone Ath**. M. (*acc: ſing:*) *Luc:* I. 73. en **for tham Athe**. M. *Matth:* XIV. 9, en *Marc:* VI. 26: en Yſl: **Eidur**. M. *p:* 25. en H-D: **Eid**/ **Eyd**. M.

EERE.

Digitized by Google

EERE. *f:* dus ook F-TH, thie Eera. F. (*fing:*) *Will: p:* 51. en thero Eron. F. (*honoris*) *Will: p:* 115. en Yſl: era/ F. *p:* 54. en H-D: Ehr. F. (*honor*).

EENVULDIGHEID. *f:* dus ook F-TH, thiu einvaldicheid/ F, *Will: p:* 65. en H-D: Einfältigkeit. F. (*ſimplicitas*).

EGEL. *m:* (*Spina*), waer toe ons Egelentier (*Roſa ſilveſtris odorata*), dus ook A-S, tha Egle. F. (*Spinam*) *Luc:* VI. 41. 42.

EGGE. *f:* (*Occa, & Angulus acutus*), dus ook Yſl: Egg/ F. (*Acies*) *p:* 11. en H-D: Ege/ Egge. F. (*Occa*).

EY. *n:* dus ook Yſl: Egg. N. (*Ovum*) *p:* 20. en F-TH, Eies bitet/ (om een Ey bid) *Tat: p:* 76. en H-D: Ey. N.

't EIGEN. *n:* (*Bona, poſſeſſio*); dus ook M-G. Aigin/ Aihn. N. dog Yſl: Eign/ F. *p:* 8, en Eyga/ F. *p:* 4.

EIK. *m: & f:* (*Quercus*); dog Yſl: Eik/ F. (*Arbor*) *p:* 12. en H-D: Eik. M. (*Quercus*).

ELLE, ELNE. *f:* dus ook M-G. Alleina. F. en F-TH, eina Elne/ F, (*unam ulnam*) *Tat: p:* 72. en A-S, ane Elne. F. (*acc: ſing:*) *Matth:* VI. 27; en *Luc:* XII. 25. en H-D: Elle/ Ehl. F.

END. *f:* (*Anas*); dus ook Yſl: end/ F. (*Anas*), en Endur/ F. (*Anates*) *p:* 11. 12. en H-D: Ente. F. (*anas*).

ENDE, EINDE. *n:* (*Finis*); dus ook M-G. Andi N. en F-TH, thas Enti. N. *Tat: p:* 181. en H-D: Ende/ End. N. Dog *Maſcul:* bij 't A-S, als, ſe Ende. M. *Matth:* XXIV. 6; en, thone Ende. M. *Matth:* XXVI. 58, als mede Yſl: Ende. M. (*finis*) *p:* 31.

ENDIGING. *f:* dus ook A-S. ſeo Ge-endung/ F, *Matth:* XXIV. 14. H-D: Endung. F.

ENGEL. *m:* dus ook M-G. Angilus/ M. en F-TH, ther Engil/ M, *Tat: p:* 3. 6. & 8, &c. en A-S, ſe Engel. M. *Luc:* I. 26. 30 & 38. en Yſl: Eingel. M. *p:* 28. en H-D: Engel. M. *Angelus.*

ENKEL, ENKLAEUW. *m:* dus ook Yſl: ökle. M. (*Talus*) *p:* 31.

ERF. *n:* ERF-GOED. *n:* (*Hæreditas, prædium, poſſeſſio*); dus ook M-G, Arbi. N. (*Hæreditas*); dog Yſl: Arfur. M. (*Hæreditas*) *p:* 15 & 54. en H-D: Erb/ & Erbgut. M.

ERVE. *m:* of *f:* en ERFGENAEM. *m:* of *f:* Na de Perſoon is. M-G. Arbinuma. M. (*Hæres*) en Arbja/ M. (*Hæres*). en A-S. ſe Yrfenuma. M. *Marc:* XII. 7. en H-D: Erb. M. (*Hæres*) en Erbe. F. (*Hæres fœmina*).

Digitized by Google

ERNST. *n*: (*Serium*); dog F-TH, thaz Ernoſt. N. (*Vehementia*) *Will*: *p*: 155. en Wederom, in guota Erunſt. F. (*in Agonia*), *Tat*: *p*: 175. dog H-D: Ernſt. M. (*Severitas*) als bij ons.

't ETEN. *n*: (*Eſca*); dus ook F-TH. thaz Ezzan. N. *Will*: *p*: 14. 67 & 130. en H-D: das Eſſen. N.

ETTER. *m*: & *n*: (*Tabum*, *pus*); dus ook Yſl: Eitur. N. (*Venenum*), *p*: 55. H-D: Eiter. M. (*pus*).

EUVEL. *n*: (*Malum*); dus ook A-S, œlc þfel. N. (*ac*: *ſing*:) *Matth*: V. 11. H-D: ubel. N.

EZEL. *m*: (*aſinus*); dus ook Yſl: Aſne. M. *p*: 30, en A-S, Aſſa ... hynne. M. *Luc*: XIV. 5. en anne Aſſan / M. *Joh*: XII. 14., en H-D: Eſel. M.

EZELINNE. *f*: (*aſina*); dus ook M-G, Aſilus. F. en A-S, ane Aſſene. F. (*ac*: *ſing*:) *Matth*: XXI. 2. en uppan tamre Aſſene / F. *Matth*: XXI. 5, en tha Aſſene. F. (*ac*: *ſing*:) *Matth*: XXI. 7. en H-D: Eſelin. F.

F.

FLANK. *n*: & *f*: (*Latus propugnaculi inſultabundum*); dus ook Yſl. flangs. N. (*inſultatio*) *p*: 18. en H-D: Flancke. F. (*Latera*).

FLESCH, FLESSE. *f*: dus mede Yſl: Flaſka. F. (*Lagena*) *p*: 4. en A-S ſume Wœter-flaxan / F. (*ac*: *ſing*:) eene Waterkruik, *Marc*: XIV. 13. en H-D: Flaſche. F. (*Lagena*).

G.

GAEL. *m*: & *f*: (*Macula*, *ſcabies*, *vitium*); dus ook Yſl: Galle. M. (*Vitium*, *nævus*), *p*: 31. *Moonen* zet GAEL onder 't *fœm*.

GAERDE, GAERD. *m*: & *f*: (*Sepimentum*, *hortus*); waer toe ons Wijngaerd, M. (*Vinea*); dus ook M-G. Gards. M. (*Domus*), en F-TH. ther Gardo. M. (*hortus*) *Will*: *p*: 72, en in ſinan Garton / *Tat*: *p*: 135, en in then Þuz-garton. M. (*ac*: *ſing*:) *Will*: *p*: 118. en, themo Garte / M. *Tat*: *p*: 182. en Yſl: Gardur. M. (*Agger*) *p*: 16. en H-D: Garten. M. (*hortus*).

GALGE. *m*: & *f*: (*Patibulum*); dog M-G. Galga. M. (*Crux*), en Yſl: Galge. M. (*patibulum*) *p*: 31. en H-D: Galg / Galgen. M.

GAL,

Digitized by Google

GAL, GALLE. *f:* dog Yſl: **Gall.** N. *p.* 14. maer H-D: **Gall.** F. (*bilis*).

GANG. *m:* (*Gradus, greſſus; & Angiportus, Pergula, Cuniculus*); dus ook M-G. **Gangs.** M. (*Platea*). en H-D: **Gang.** M. (*pergula*).

GANS. *f:* dus ook Yſl: **Gaas.** F. (*Anſer*) *p:* 9. en H-D: **Gans.** F.

GARDE. *f:* (*Virga*); dus ook A-S, **Gyrde ane** (eenen Staf) *Marc:* VI. 9. en H-D: **Gerte.** F (*virga, ferula*).

GAREN. *n:* dus ook Yſl: **Garn.** N. (*filum*) *p:* 55. en H-D: **Garn.** N.

GAST. *m:* of *f:* na den aert; dus ook M-G. **Gaſts.** M. en Yſl: **Giestur.** M. *p:* 16. H-D: **Gaſt.** M. (*Conviva*).

GAT. *n:* (*foramen*); dus ook Yſl: **Gat.** N. (*foramen*) *p:* 22. en A-S. **thæt Geat.** N. (*Porta*) *Matth:* VII. 13. en *Luc:* XIII. 24.

GAVE, GIFTE. *f:* dus ook M-G. **Giba.** F. en F-TH. **bone thero Gabo/** F. *Will: p:* 127. en **thina & thine Geba.** F. (*ac: ſing:*) *Tat: p:* 60. 61. en **thie Geba/** F, (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 91. en Yſl: **Giøff.** F. *p:* 7. en H-D: **Gabe.** F. (*donum, munus*).

GEBÉD. *n:* dus ook A-S. **thæt.... Gebed.** N. *Matth:* XXVI. 44. en F-TH. **thiz Gebet/** N. *Catech: Theot: p:* 62. **thes Gebedes/** N. *Will: p:* 69; en **ſon themo Gibete.** N. *Tat: p:* 173. en H-D: **Gebet.** N. (*preces*).

GEBIT. *n:* (*Morſus, frenum*); dus ook Yſl: **Bit.** N. (*Morſus*) *p:* 22. & 55. NB. De Yſlanders gebruiken 't Voorzetzel **Ge** niet, gelijk wij; als verder blijken zal. Wijders in 't H-D: **Ge-biſs.** N. (*frenum*).

GEBÓD. *n:* dus ook A-S. **thæt Gebod.** N. *Matth:* II. 9, en XXII. 36. 38. en *Marc:* XII. 29. en F-TH. **einaz Gibotum.** N. (één der Geboden) *Tat: p:* 49, **Niwi bibot.** N. (*ac: ſing:*) *Tat: p:* 149. en **Sinemo & thinemo Gebode.** N. *Will: p:* 138. 146. & 147. en H-D: **Gebot.** N. (*Mandatum*).

GEBOORTE. *f:* (*Nativitas*); dus ook M-G. **Gabaurtha.** F. en F-TH **in ſinero Giburti/** F. *Tat: p:* 4. en H-D: **Gebuhrt/ Geburt.** F.

GEDÉNKEN. *n:* dus ook A-S, **thæt Gethanc/** N. *Luc:* IX. 46. en H-D: **Gedenken.** N. (*recordatio*).

GEDING. *n:* zie DING.

GEDULD. *n:* dus ook Yſl: **Thol.** N. (*Tolerantia*) *p:* 14. dog H-D: **Gedult.** F.

GEDWAEL. *n:* (*erratio*); dus ook A-S. **thæt.... gedwyld.** N. *Matth:* XXVII. 64.

GÉEST.

Digitized by Google

GEEST. *m*: (*Spiritus*); dus ook F-TH. **ther Geiſt**. M. (*Spiritus*) *Tat*: *p*: 163 & 173. en **then** & **minan Geiſt**. M. *Tat*: *p*: 205, en **themo Geiſte**. M. *Tat*: *p*: 15. 21 & 37. en **thes Heilagen Geiſtes**. M. *Tat*: *p*: 234. en A-S. **ſe Gaſt**. M *Matth*: XXVI. 36, en *Marc*: XIV. 38. (*Spiritus*), en **thæs Halgan Gaſtes**. M. *Matth*: XII. 31, en **Gaſt.... he**. M. (De Wind.... hij) *Joh*: III. 8. en H-D: **Geyſt**. M. (*Spiritus*).

GEHOORZAEMHEID. *f*: (*Obedientia*); dus ook F-TH. **Willigero Gehorſameghеid** / F. *Will*: *p*: 39. en H-D: **Gehorſamheit**. F.

GEHUIL. *n*: (*ululatus*); dus ook Yſl: **Gool**. N. *p*: 14 & 15. en H-D: **Geheul**. N.

GEITE. *f*: dus ook Yſl: **Geit**. F. (*Capra*) *p*: 12. en H-D: **Geyß**. F.

GEKYF. *n*: dus ook Yſl: **Kif**. N. *Contentio*) *p*: 19.

GELAET. *n*: dus ook Yſl: **Laat**. N. *p*: 22. en **Lote**. N. *p*: 56. (*Geſtus*).

GELD. *n*: (*Pecunia*); dus ook Yſl: **Gillde**. N. (*Pretium*) *p*: 19. en M-G. **Gild**. N. (*tributum*); en H-D: **Gelt**. N. (*pecunia*).

GELYKENIS. *f*: (*Similitudo*, *& ſimilacrum*); dus ook A-S, **theos anlicnyſs**. F. (*hæc imago*) *Marc*: XII. 16. dus ook *fœm*: onze en anderen op *nis* of *niſſe*: en H-D: **gleichnuß** / **gleichniß**. F.

GELOOF. *n*: dog F-TH, **ſo mihilan Giloubon**. M. (*Tantam fidem*) *Tat*: *p*: 93. en A-S, **ſwa mycelne Geleafan**. M. (*Tantam fidem*) *Matth*: VIII. 10. welke beiden een *Maſcul*: aenwijzen: en ook in 't H-D: **glaub**. M. (*fides*).

GELOOP. *n*: dus ook Yſl: **Hlaup**. N. (*Curſus*, *ſaltus*) *p*: 21. en H-D: **gelauff**. N.

GELUID. *n*: (*Sonus*); dus ook Yſl: **Hliood**. N. (*Vox*, *ſonus*) *p*: 13. 29. en A-S. **mycel gehlyd** / N. (*ac*: *ſing*:) groot gebaer. *Marc*: V. 38, en H-D: **geleut**. N. (*ſonus*.).

GEMAEUW. *n*: dus ook Yſl: **Miaum**. M. (*felium Vox*) *p*: 55.

GEMAK. *n*: (*tranquillitas*; *& receſſus*; *& Latrina*); dus ook Yſl: **Mak**. N. (*tranquillitas*) *p*: 20; waer van ONGEMAK. *n*: Yſl: **Omak**. N. (*moleſtia*) *p*: 20 & 55. en H-D: **gemach**. N. (*Receſſus*, *Latrina*, *habitatio*).

GEMEET. *n*: (*Menſura*, *Modius*); als een Gemete-Lands: dus ook A-S, **thæt gemet**. N. (*menſuram*) *Matth*: XXIII. 32. en H-D: **Maß**. N. (*menſura*); dog **Maß**. F. (*modus*, *mediocritas*) even als ons **Mate**. F.

GE-

Digitized by Google

GEMÉNG. *n*: (*Commixtio*); en A-S, mid tham Wyrt-gemange/ N. (met die Kruit-menging) *Joh:* XII. 3. en H-D: gemenge. N.

GENADE. *f*: dus ook F-TH. thero Genatha. F. (*Gratiæ*) *Will*: *p*: 39 & 52. en thie genatha / & Natha. F. (*gratia*) *Will*: *p*: 52. 109. 120 & 135. en Yſl: Naad. F. (*Gratia*) *p*: 6. en H-D: genade / gnade. F.

GENÓT. *n*: (*uſus*, *utilitas*); dus ook Yſl: Nyt. N. (*uſus*) *p*: 56. ons NUT. *n*: (*utilitas*) is ook van gelijke natuer: dog H-D: Nutz. M.

GEQUAK. *n*: dus ook Yſl: Kuak. N. (*garritus inſtar avium*) *p*. 20. & 55.

GERY. *n*: (*Equitatus*); dus ook F-TH. thaz gereide. N. *Will*: *p*: 103.

GEROEP. *n*: dus ook Yſl: Hroop. N. (*clamor*) *p*. 21 & 55. en H-D: geruff. N.

GERUCHT. *n*: dus ook Yſl: Kikte. N. (*fama*) *p*: 19. en H-D: Gerucht. N.

GESCHRIFT, SCHRIFT. *n*: (*ſcriptus*, *us*; *Scripturæ*); dus ook F-TH. thas giſcrib. N. (*hæc deſcriptio*) *Tat*: *p*: 17. en thas giſcrib. N. (*Scriptura ſacra*) *Tat*: *p*: 143. 169. & 204. Dog ook, thero geſcriphte / F. (*Sacræ Scripturæ*) *Will*: *p*: 15 & 130. en thiu geſcript/ F. *in ſing*: (*S*: *Scriptura*) *Will*: *p*: 75. met welk *Fœmin:* overeenkomt ons, DE HEILIGE SCHRIFT, *f*: of, DE H: SCHRIFTUER, *f*: (*Sacroſancta Scriptura*); 't welk verder op zijn plaets bij deze Geſlacht-toetſe te vinden is.

GESLOK. *n*: dus ook Yſl: Slock. N. (*heluatio*) *p*: 20.

GESMEED. *n*: dus ook Yſl: Smyde. N. (*Fabricatio*) *p*: 55.

GESPÓT. *n*: (*illuſio*); dus ook Yſl: Spott. N. (*Ludibrium*) *p*: 22 & 56. en H-D: geſpött. N. (*illuſio*).

GESTADIGHEID. *f*: dus ook F-TH. thero Stadigheid. F. *Will*: *p*: 154. en H-D: Stätigkeit / F. (*aſſiduitas*).

Een GESTRÉNGE. *m*: dus ook A-S, thone Strangan. M. (*Fortem*) *Matth*: XII. 29. en *Marc*: III. 27.

GEUT, GOOT. *f*: (*Canalis*, *ſcrobs*); dus ook Yſl: Giota. F. (*ſcrobs*) *p*: 4.

GEVAER. *n*: dus ook Yſl: faar. N. *p*: 17. (*Periculum*); dog H-D: gefahr. F.

GEVAERTE. *n*: dus mede F-TH, thaz geverda / N. *Willer*: *p*: 103. (*Moles*).

Digitized by Google

GEVAL. *n*: (*fortuna*, *caſus*); dus ook Yſl: **fall**. N. (*caſus*) *p*: 14. dog H-D: **fall**. M. (*Caſus*, *fortuna*, *lapſus*) gelijk ook ons VAL. *m*: (*Lapſus*). maer 't H-D: **gefälle**. (*Proventus*) N. bij ons VERVAL, *n*:

GEVEL. *m*: (*Faſtigium*); dus ook M-G. **Gibla**. M. (*Faſtigium*). en Yſl: **gabl**. M. (*terminus*) *p*: 14. en H-D: **gibel / gipffel**. M. (*Faſtigium*.)

GEWAED. *n*: en F-TH. **fon themo giwati**. (*Veſtimento*) *Tat*: *p*: 72. zo ook bij ons LYN-WAED. N. (*Linteum*); en H-D: **Leinwand / Leinwat**. N. (*Linteum*).

GEWÉLD. *n*: (*Vis*, *vehementia*, *poteſtas*); dus ook Yſl: **Veldr**. N. (*Potentia*) *p*: 19. en F-TH. **al gewalt**. N. (*omnem Poteſtatem*) *Tat*: *p*: 234. en ook A-S, **æle anweald**. N. (*omnem Poteſtatem*) *Matth*: XXVIII. 18. dog ook A-S. in *Maſcul*: als, **thæne Anweald**. M. *Marc*: XIII. 34. en **thiſne Anweald**. M. *Marc*: XI. 28. *Luc*: IV. 6. en *Luc*: XX. 2. en in 't H-D: **gewalt**. F. (*Potentia*, *vis*).

GEWOONHEID, GEWOONTE. *f*: dus ook F-TH. **after thero giwonu**/ F, *Tat*: *p*: 29. en **after ſinero giwonu** / F, *Tat*: *p*: 45; en H-D: **gewonheit**. F. (*conſuetudo*).

GEWÉLF. *n*: (*Fornix*); dus ook Yſl: **Hvolfr**. N. (*Lacunar*) *p*: 19. H-D: **Gewelbe**. N.

GILDE, GILD. *n*: (*Contubernium*); dus ook Yſl: **Gillde**. N. (*Convivium*) *p*: 19. dog H-D: **gill / gille / gilde**. F. (*tribus*, *ſymbolum*).

GLANS. *m*: dus ook Yſl: **glans**. M. *p*: 17. H-D: **glantz**. M. (*ſplendor*).

GLAS. *n*: dus ook Yſl: **glas**. N: *p*: 12, en **gler**. N. *p*: 17. (*Vitrum*). en H-D: **glaſs**. N.

GLOED. *m*: (*Splendor prunarum*); dus ook A-S. **æt tham gledon**. M. (Bij 't Vier) *Job*: XVIII. 18, dog Yſl: **glod**. F. (*faville*) *p*: 11. gelijk ook F-TH. **zi ther gluoti**. F. (Bij 't Vier) *Tat*: *p*: 180. en H-D: **glut**. F. (*prunæ*).

GÓD. *m*: (*Deus*); zo mede M-G. **Goth**. M. en F-TH. **einan waran God**. M. (*ſolum Deum verum*) *Tat*: *p*: 167. en **Godes**. M. *Will*: *p*: 51. 92 & 116. en **thes hohiſten Gotes**. M. *Tat*: *p*: 99. enz:, en A-S. **Godes**. M. *Matth*: III. 16, en IV. 3. 4. 6. en **thinne God**. M. (*Deum tuum*) *Matth*: IV. 7. en *Luc*: IV. 12. en **thurh thone liſigendan God**. M. (*per Deum viventem*) *Matth*: XXVI. 63. en Yſl: **Gud**. M. (*Deus*) *p*: 12. en H-D: **Gott**. M.

GODINNE. *f*: (*Dea*); A-S, **Gyden**. F. en Yſl: **Gidia**. F. (*Dea*) *p*: 4. H-D: **Göttin**. F.

GÓDSHUIS. *n*: (*Hoſpitium ſacrum*); dus ook M-G. **Gudhus**. (*Templum*). N.

niet

Digitized by Google

niet M, gelijk 'er bij misslag in mijn Tractaetje van *De Gemeenschap tusschen het Gottisch en Nederduitsch* gedrukt is: Wijders H-D. Gotteshaus. N.

't GOED. *n:* (*Bona, opes*); dus ook F-TH, thas Erbeguod. N. (*Bona hæreditaria*) *Will: p:* 114. en alles erthiscan guodes. N. *Will: p:* 155. en H-D: gut. N.

GÓRDE. *f:* (*Vinculum, lorum*) als, de Gorde van 't Schip, (*Subligaculum*); dus ook M-G. gaírda. F. (*Zona*); en Ysl: giørd / F. (*Cingulum*) *p:* 7. en H-D: gurt. F. (*Cingulum*).

GÓRDEL. *m:* (*Cingulum*); dus ook A-S, fellenne gyrdel. M. (*acc: sing:*) *Matth:* III. 4. H-D: gurtel. M. (*Cingulum*).

GOUD *n:* dus ook F-TH. thaz gold. N. *Will: p:* 51 & 74. en A-S, thæt gold / *Matth:* XXIII. 17. en Ysl: gull. N. (*aurum*) *p:* 24. en H-D: gold. N.

GOUWE, GOYE. *n:* dus ook M-G. gawi. N. (*regio, pagus*).

GRAEF, GRAVE. *m:* (*Comes*); dus ook F-TH. ther gravo. M. (*Præses*) *Tat: p:* 195 & 196. en fon themo graven. M. *Tat: p:* 17 & 217. En A-S. se gerefa. M. (een Rentmeester) *Luc:* XVI. 2. en H-D: graff. M. (*Comes*).

GRAEN. *n:* (*Semen frugum*); dus ook Ysl: grioon. N. (*fruges*) *p:* 56. en H-D: gran. N. (*granum*); hoewel dit Ysl: ook bij ons GROEN past.

GRAF. *n:* (*Sepulchrum*); dus ook F-TH. thas grab. N. *Tat: p:* 210. & 214. en thas grabbun / N. (*sepulchrum*) *Tat: p:* 211. en thes grabes. N. *Tat: p:* 209 & 211. dog bij *Willer: p:* 29. vind ik, ze then graba / dat, ze themo graba. N. moet zijn, gelijk terstond daer op volgt, ban themo graba / N, en bij *Tat: p:* 211. zi themo grabe / N, (*ad monumentum*); daerenboven vereischt dit Ze / een *Dat:* of *Abl:*, gelijk ook op dezelfde blad-zijde ze thero Douptha. F. in *Ablat:* staet. Wijders, H-D: grab. N.

GRAS. *n:* (*Gramen*); dus ook M-G. gras. N. (*herba, olus*): en F-TH. thas gras. N. (*Fœnum*); *Tat: p:* 73. en A-S, ofer thæt gærs. N. (op het Gras) *Matth:* XIV. 19. en Ysl: gras. N. (*Gramen*) *p:* 18. H-D: gras. N. (*gramen*).

GREEP, GREPE. *f:* (*Manipulus*); en GREEP. *m:* (*Prehensio*); dus ook Ysl: greip. F. (*Sinus digitorum*) *p:* 9. dog H-D: griff. M. (*manipulus, prehensio*).

GRÉNDEL. *m:* dus ook F-TH. then grindel. M. *Will: p:* 91. (*Pessulum*).

't GROEN. *n:* (*Gramen, viridum*); dus ook A-S, ofer thæt grene. N. *Marc:* VI. 39. en Ysl: Grioon / N. (*fruges*) *p:* 56.

Digitized by Google

GROETING. *f:* dus ook A-S. ſeo greting/ F, *Luc:* I. 29, en thinre gretinge/ *Luc:* I. 44. en H-D: grüſſung. F. (*ſalutatio*).

GROEVE. *f:* (*fovea*); dus ook M-G. groba. F. (*fovea*), en Yſl: grøf/ F. (*ſepulchrum*) *p:* 7. en grypſia. F. (*fovea*) *p:* 5. en groof. F. (*Lacuna terræ*) *p:* 7. H-D: grube. F. (*fovea*).

GROND. *m:* dog Yſl: Grund. F. (*terra, fundus*). *p.* 7. maer H-D: grund. M. even als bij ons; hoewel ook voormaels *Fœm:* bij ons, volgens de Spreekwijzen TE GRONDE GAEN (*peſſum ire*), en VAN DE GROND OP (*de fundo, è fundo*):

H.

HAEG. *f:* & *m:* (*Sepimentum, Viridarium*); en Yſl: Hage/ M. (*Paſcuum*) *p:* 31. en H-D: Hage. F. (*Sepimentum*).

HAEKJE. *n:* Zo ook Yſl: Hak. N. (*uncinnus*). *p:* 20. dog ons HAEK. *m:* (*uncus*), en H-D: Haach. M. (*uncus*).

HAEN. *m:* dus ook M-G. Hana. M. en A-S, ſe hana/ M. *Luc:* XXII. 34, 61. en F-TH. ther hano/ M. (*Gallus*) *Tat:* *p:* 183, H-D: Hahn. M.

HAENEKRAEY. *m:* of HANEKREET. *m:* (*gallicinium*); dus ook A-S, embe thone feorthan han-cred. M. *Matth:* XIV. 25. dog ons Hane-gekraei is *Neutr: Gen:*.

HAER, HAIR. *n:* (*Crinis*); dus ook F-TH. thas haar / & ſin har/ N. *Will:* *p:* 100. en ein har/ wizaz. N. (één Haer, wit) *Tat:* *p:* 63. En Yſl: haar. N. *p:* 12. 17. en H-D: haar. N.

HAGEL. *m:* dog Yſl: Hagl. N. *p:* 14. maer H-D: Hagel. M. (*grando*).

HAL. *f:* (*Macellum, Forum rerum venalium, & olim Aula*); dus ook Yſl: Høll. F. (*aula*) *p:* 8; en A-S, mycele healle/ *acc:* *Sing:* F, (een groote Opperzale) *Marc:* XIV. 15. en *Luc:* XXII. 12. en H-D: Halle. F. (*forum venalium*).

HALM. *m:* (*Stipula*); dus ook Yſl: Halmur. M. (*Paleæ*) *p:* 16. en H-D: Halm. M. (*ſtipula*).

HALS. *m:* dus ook M-G. Hals. M. en Yſl: Hals. M. *p:* 17. en F-TH. ther Hals. M. *Will:* *p:* 14. 67. 129. 130. en thines Halſes. M. *Will:* *p:* 70; en themo Halſe/ M. *Will:* *p:* 70. en H-D: Hals. M. (*Collum*).

HAND.

Digitized by Google

HAND. *f:* dus ook M-G. **Handus.** F. en Yſl: **hønd.** F. *p:* 11 & 12. en A-S, **thin hand** / .... **aceorf hi** / F, *Matth:* V. 30; zie ook *Marc:* IX. 43. en **thine hand** / F. (*ac: ſing:*) *Matth:* IX. 18; en XII. 13. en F-TH. **thia hant** / F. (*ac: ſing:*) *Tat: p:* 130, en **ſina hand** / F, (*ac: ſing:*) *Will: p:* 90. en **mit ſlahheru henti** / F. (met een Vlakke Hand) *Tat: p:* 186. enz: en H-D: **Hand.** F. (*manus*).

HART, HÉRT. *n:* (*Cervus*); dog Yſl: **Hiørtur.** M. (*Cervus*) *p.* 25. en H-D: **hirſch.** M. (*cervus*).

HAVEN. *f:* dus ook Yſl: **Høffu.** F. (*portus*). *p:* 8. dog H-D: **Hafen.** M. (*portus*).

HAVIK. *m:* dus ook Yſl: **Haukur.** M. *p.* 25. en F-TH. **bore themo Habeko.** M. *Will: p:* 35. (*Accipitri*).

HÉÉR. *m:* dus ook F-TH **themo Herren.** M. (*Domino*). *Tat: p:* 144. en **ubar ſinan Herren.** M. (*ſuper ejus Magiſtrum*) *Tat: p:* 84. en H-D: **Herr.** M.

HEIL. *n:* dog A-S. **thine Hæle.** F. *Luc:* II. 30. maer H-D: **Heil.** N. (*ſalus*).

HEILAND. *m:* dus ook F-TH, **ther Heilant.** M. *Tat: p:* 23 & 181, en **Heilanteg.** M. *Tat: p:* 13, 15, & 89, en **minemo** & **themo Heilante** / M. *Tat: p:* 9, 38. en **Thinan** & **then Heilant.** M. *Tat: p:* 22. & 180. en A-S. **ſe Hælend.** M. *Matth:* II. 1. & III. 13. 15. 16. enz: en H-D: **Heiland.** M. (*Salvator*).

't HEILIGE. *n:* dus ook A-S. **thæt Halige.** N. *Matth:* VII. 6. (*Sanctum*).

HEIDE. *f:* (*Ericetum*); dus ook M-G. **Haithja.** F. (*Ager*) en H-D: **Heide** / **Heyde.** F. (*Ericetum*).

HEIR. *n:* dus ook F-TH, **Himiliſches Hereſ** / *Tat: p:* 18. en Yſl: **Her.** N. *p:* 29. en M-G. **harji** / N. (*Legio*); en H-D: **heer.** N. (*exercitus*).

HÉL, HÉLLE. *f:* (*Infernus*); dus ook M-G. **halja.** F. en F-TH, **thiu Helle** / F. (*ſing:*). *Will: p:* 154. dog Yſl: **hel.** N. (*Lethum*) *p:* 14. en H-D: **helle.** F. (*infernus*), en **hölle.** F. (*infernus*).

HÉLDERHEID. *f:* dus ook F-TH. **thiu hepderhed** / F. (*ſing:*) *Will: p:* 33. en H-D: **heiterkeit.** F. (*ſerenitas, ſplendor*).

HÉLFTE. *f:* (*dimidia pars*); dus ook A-S, **on mine healfe.** F. (aen mijne Zijde) *Marc:* XII. 36. en **on tha ſwithran healfe** / F. (aen de regter Zijde) *Job:* XXI. 6.

HÉLM. *m:* dus ook Yſl: **hialmur.** M. (*galea*) *p:* 16. en A-S. **thpruenne helm.** M. (Doorne Kroon) *ac: ſing: Marc:* XV. 17, en *Job:* XIX. 2. 5. en H-D: **helm.** M. (*caſſis, galea*).

Digitized by Google

HEMEL. *m*: dus ook M-G. Himins. M. (*cœlum*); en Ysl: Himenn/ M. *p*: 28. en F-TH. Himil offanan/ *acc*: *sing*: M. (den Hemel ge-opent) *Tat*: *p*: 45. zo mede A-S, on thone Heofon/ M, *Matth*: XIV. 19, en *Luc*: IX. 16, en Heofones fugelas/ M, *Luc*: IX. 58. en H-D: Himmel. M. dog ook vind ik het *Fœm*: in 't A-S, als, seo Heofon/ F. (*cœlum*). *Luc*: IV. 25. en thurh Heofon / heo. F. *Matth*: V. 34. Dit A-S, schijnt eenige overeenkomst te hebben met ons Huif, Huive F. (*tegmen Capitis*); te meer, om dat ook de A-S, eo/ onze UI beantwoord.

HÉNGST. *m*: (*Equus admissarius*); dus ook Ysl: Hestur. M. (*Equus*) *p*: 12. en H-D: hengst. M. (*equus*).

HÉNNE. *f*. dus ook Ysl: hœna. F. *p*: 5. en A-S. seo henn/ F, *Matth*: XXIII. 37. (*Gallina*); en H-D: henne. F. dog ons HOEN. *n*: (*gallus*, & *gallina*), gelijk ook 't H-D: hun/ is *Neutr*: *Gen*:.

HÉRDE. *f*. (*Grex*); dus ook M-G. hairda. F. en A-S, seo heord/ F, *Matth*: VIII. 32. en *Marc*: V. 13. en *Matth*: XXVI. 31, en *Luc*: VIII. 33, en on thysse heorde/ F, *Joh*: X. 16. en H-D: heerde. F. (*grex*).

HÉRDER. *m*: dus ook M-G, Hairdeis. M. en A-S. thœs hyrdes/ M. (*Pastoris*) *Matth*: XXVI. 31, en nanne hyrde. M. (*acc*: *sing*:) *Marc*: VI. 34. en thœne hyrde. M. *Marc*: XIV. 27, en ook tham hyrde. M. (den Wijngaerdenier) *Luc*: XIII. 7. en H-D: hirt. M. (*Pastor*).

HÉRDTE, HÉRDIGHEID. *f*. dus ook F-TH, thia hertida. F. (*Duritatem*) *Tat*: *p*: 234. H-D: härte/ härtigkeit. F.

HÉRTE. *n*: (*Cor*); dus ook M-G. hairto. N. en Ysl: hiarta. N. *p*. 32. en F-TH, min herzo. N. (*ac*: *sing*:) *Will*: *p*: 70. tweemael: en minemo herzon. N. *Will*: *p*: 91 & 92. en sines herzen/ N. *Tat*: *p*: 9 & 78. dog A-S. seo heorte. F. *Luc*: VI. 45, en of thœre heortam. F. *Matth*: XV. 18. 19. en on ealre thinre heortan. F. (van Gantscher Herte) *Matth*: XXII. 37. en *Marc*: XII. 30. Zoo was ook wel eertijds HERTE bij ons *Fœm*:, als blijkt uit de Spreekwijze, TER HÉRTE, VAN GANTSCHER HÉRTE, enz:. Wijders H-D: hertz. N. (*cor*).

HÉRTÓG. *m*: dus ook A-S. se Here-toga. M. *Matth*: II. 6. en H-D: Hertzog. M. (*Dux*).

HEUPE. *f*. dog M-G. Hups. M. maer H-D: Hüfft. F. (*coxa*).

HEUVEL. *m*: en F-TH, themo Huvele. M. *Will*: *p*: 69. H-D: Hügel. M. (*collis*).

HIK. *m*: dus ook Ysl. Hikste. M. (*singultus*) *p*: 31.

HINDE.

Digitized by Google

HINDE. *f:* (*cerva*); dus ook Yſl: Hind. F. *p:* 7. en H-D: Hinde. F. (*cerva*).

HITTE. *f:* dus ook F-TH, in thero Hizza. F. *Will:* *p:* 40. dog Yſl: Hite. M. (*Caler*) *p:* 31. maer H-D: Hitze. F.

HOED. *m:* dus ook Yſl: Hattur. M. (*pileus*) *p:* 16. H-D: Hut. M.

HOEF. *m:* dus ook Yſl: Hooffur. M. (*ungula equina*) *p:* 16, en H-D: Huff. F. (*ungula*).

HOERE. *f:* (*Meretrix*); dus ook Yſl: Hoora. F. *p:* 5. en H-D: Hure / Huhre. F.

HOERERYE. *f:* (*Fornicatio*); en M-G, Horinaſſus. F. en H-D: Hurerey. F.

HOEST. *m:* dus ook Yſl: Hooſte. M. *p:* 31. & 54. H-D: Huſten. M. (*tuſſis*).

HÓF. *m:* (*Hortus*); dus ook F-TH, then Hof / en Hoff. M. *Tat:* *p:* 179, en in then Frithhoff. M. (*in Prætorium*) *Tat:* *p:* 186. dog ons Hóf. (*Aula*) is *Neutr:*. Sommigen onzer *Compoſita* volgen het *Maſc:*, en ſommigen het *Neutr:* als *Luſt-hof.* M. *Bloem-hof.* M. dog *Kerk-hof.* N. Wijders H-D: Hoff. M. (*Villa, atrium, Aula*).

HÓLTE. *f:* (*Cavitas, ima foſſa*); Yſl: Hola. F. (*ſpecus*) *p:* 5. en H-D: Höle-höhle. F. (*caverna*).

HOND. *m:* dus ook Yſl: Hundur. M. *p:* 16. (*Canis*); en M-G. Hundoſs / & Hundons. M. en H-D: Hund. M.

HONGER. *m:* (*Fames*); dus ook M-G. Huhrus. M. en H-D: Hungur. M.

HONIG. *m:* dus ook F-TH. ther Hunich. M. *Will:* *p:* 71. en minemo Honiga. M. *Will:* *p:* 83. en Honiges. M. *Tat:* *p:* 224. en H-D: Honig. M. (*Mel.*).

HÓÓFD. *n:* dus ook M-G, Haubith. N. en F-TH, thaz Hoved. N. *Will:* *p:* 25. 67. & 148. en thin & ſin Houbit (*ac: ſing:*) N. *Tat:* *p:* 70. 96. & 197. en A-S, thurh thin Heofad. N. *Matth:* V. 36. zie ook *Matth:* VI. 17. en *Joh:* XIII. 9. en Yſl: Hoffud. N. *p:* 13. & 17. en H-D: Haupt. N. (*caput*).

HÓÓGHEID, en HÓÓGTE. *f:* dus ook M-G. Hauheins / &, Hauhitha / F. (*Gloria, altitudo*), en F-TH. in thero Hohe. F. (*in altitudine*), *Will:* *p:* 29. 68 & 129. en Yſl: Hæd. F. (*altitudo*) *p:* 7. en H-D: Höhe. F. (*altitudo*) en Hochheit. F. (*celſitudo*).

HÓÓGHÉRTIGHEID. *f:* dus ook M-G Hauhhairtei. F. (*ſuperbia*).

HOOY.

Digitized by Google

HOOY. *n:* (*Fœnum*); dus ook M-G. **hawi**. N. en Yſl: **hey**. N. *p:* 12 & 20. (*Fœnum*), en A-S, **thœt hig**. N. (*Gramen*) *Luc:* XII. 28. en H-D: **hew / heu**. N. (*fœnum*).

HÓÓP. *m:* (*Cumulus*); dus ook F-TH. **ther huffo**. M. (*Acervus*) *Will: p:* 65. dog voor **houph / the** (*Cumulus*, *qui*) *Will: p:* 128. ſchijnt mij toe dat gelezen moet worden, **houph / ther**. Wijders H-D: **hauff / hauffen**. M. (*cumulus*). dog ons HOPE, HOOP. *f:* (*ſpes*), A-S, **hopa**. F. (*ſpes*).

HÓRDE. *f:* (*Crates*); en Yſl: **hurd**. F. (*Janua*) *p:* 7. en H-D: **hurte**. F. (*crates*).

HOREN. *m:* dog Yſl: **hørn**. N. (*cornu*, *& angulus*) *p:* 15. en H-D: **horn**. N. (*cornu*). en M-G. **haurn**. N. (*cornu*).

HOUT. *n:* (*Lignum*); dus ook Yſl: **hollt**. N. (*Salebræ*, *Glabretum*) *p:* 22. en F-TH, **thes holzes**. *Will: p:* 50. ons HOUT, voor een Boſch genomen, gebruikt men thans ook wel *Maſcul:* Wijders H-D: **holtz**. N. (*Lignum*).

HUERLING. *m:* dus ook A-S **ſwa anne of thinum hyrlingum**. M. (zo als eenen van uwe Huerlingen) *Luc:* XV. 19.

HUIS. *n:* dus ook M-G: **hus**. N. en A-S. **thœt hus**. N. *Matth:* VII. 25 & 27. & X. 12. 13. enz:. En Yſl: **hus / & huus**. N. *p.* 18. En F-TH. **thaz wighus**. N. (Wapenhuis) *Will: p:* 67 & 131. & **in thas hus**. N. (tegen dat Huis) *Tat: p:* 79. & **in thas Godes-hus / N.** (*in Templum*) *Tat: p:* 21. en **in thas thiuc-hus** (*in Prætorium*) *Tat: p:* 188, enz: en H-D: **hauſs**. N.

HULDE. *f:* dus ook Yſl: **hille**. F. (*favor*) *p:* 32. en F-TH, **an ſine hulde**. F. *Will: p:* 159. en H-D: **hulde**. F.

HULPE. *f:* dus ook F-TH, **mit ſinero helpho**. F. *Will: p:* 44, en **mit-thon thine helpha**. F. *Will:* *p:* 167. en H-D: **Hulffe**. F. (*Auxilium*).

I. & J. & Y.

JAER. *n:* dus ook M-G. **Jer**. N. en Yſl: **Aar / N.** *p:* 17. (*Annus*), en F-TH. **thes jares / N**, *Tat:* *p:* 179. en A-S, **thœt ger / N.** *Joh:* XI. 51. en **thœs geares / N**, *Job:* XVIII. 13. en H-D: **Jahr**. N.

JEUGD. *f:* dus ook A-S. **of minre Geoguthe / F**, *Marc:* X. 20. en H-D: **Jugend**. F. (*Juventus*, *inter XIV & XXV annos*).

YS.

Digitized by Google

YS. *n:* dog Yſl: Iſs. M. (*glacies*) *p:* 17. maer H-D. Eis. N.

YZER. *n:* dus ook Yſl: Iaarn. N. (*ferrum*) *p:* 15. en M-G. Eiſar. N. en H-D: Eiſen. N. (*ferrum*).

JOK, JUK. *n:* (*Jugum*); dus ook M-G. Gajuk. N. Yſl: ok. N. *p:* 20. en A-S. min Geoc. N. (*acc: ſing:*) *Matth:* XI. 29. en H-D: Iock. N.

JONG. *n:* (*Pullus*); dog Yſl: unge. M. (*pullus*) *p:* 32.

JONGE. *m:* (*Puer*); dus ook A-S. ſe Geonga. M. (*Juvenis*) *Matth:* XIX. 20, en anne Geongne. M. (*acc: ſing:*) *Marc:* XVI. 5. En H-D. Iung. M. (*puer*).

JONGELING. *m:* (*Juvenis*); dus ook A-S. ſum Iungling.... hi / M, *Marc:* XIV. 51. en M-G. Iungalauths. M. (*Juvenis*). en H-D: Iüngling. M.

JONG-MAN. *m:* (*Juvenis*); dus ook A-S. ſe Geonga man. M. *Matth:* XIX. 22. en H-D: Iunger. M. (*Juvenis, diſcipulus*).

JONKER, JONK-HEER. *m:* (*Adoleſcens nobilis, junior Dominus*); dus ook Yſl: Ionkiære. M. (*Juvenis*) *p:* 31. en H-D: Iuncker. M. (*Nobilis*).

JONKHEID. *f:* dus ook M-G. Iundei. F. en H-D: Iungkeit. F. (*juventus, juvenilis alacritas*).

K.

KAF. *n:* dus ook A-S, thæt ceaf / N. *Luc:* III. 17. (*ſtipula*).

KALF. *n:* (*vitulus*); dus ook A-S, an fætt celf / N. (*ac: ſing:*) *Luc:* XV. 27. en F-TH, theſ Hindkalbeſ (*Hinnulei*) *Will:* *p:* 40, en themo Hind-kalbo. *Will:* *p:* 29. 39. & 166. dog Yſl: kalfur / M. *p:* 16. en H-D: kalb. N. (*vitulus*).

KALK. *f:* even als 't Latijnſche *Calx.* dog Yſl: kalk. N. *p:* 55. en in 't H-D: kalck. M.

KAM. *m:* dus ook Yſl: kambur. M. (*pecten*). *p:* 16. en H-D: kammen. M. (*pecten*).

KAMER. *f:* dus ook F-TH. innan thina Camara / F. (*intra tuum Cubiculum*) *Tat:* *p:* 68. en H-D: kammer. F.

KAN. *f:* dus ook Yſl: kanna. F. (*cantharus*) *p:* 5. en H-D: kanne. F.

Digitized by Google

KAP, KAPPE. *f:* (*cucullus*); dus ook Yſl: **Kaapa**. F. (*pallium*) *p:* 5. en H-D: **Kappe**. F. (*cucullus*).

KAREL. *m:* (*Vir*); dus ook A-S, **thinne Ceorl**. M. (*Maritum tuum*) *Job:* IV. 16. en H-D: **Kerl**. M. (*Vir*).

KAS. *f:* (*Theca, ciſta, capſa*); dog M-G. **Kas**. N. (*Vas*); en H-D: **Kaſt**/ **Kaſten**. M. (*Theca*).

KASTÉÉL. *n:* dus ook A-S, **thæt Caſtel**/ N. *Matth:* XXI. 2, *Marc:* VIII. 27. en *Luc:* VIII. 1. en XIX. 30. en H-D: **Caſtel**. N,

KEIZER. *m:* dus ook M-G: **Kaiſar**. M. en F-TH. **then Keiſar**. M. (*Cæſarem*) *Tat: p:* 194. en **Themo Keiſare**. M. *Tat: p:* 188. 194. en **thes Keiſares**/ M, *Tat: p:* 193. en A-S. **thes Caſeres**/ M. *Matth:* XXII. 21. en **tham Caſere**/ M. *Matth:* XXII. 21. en *Luc:* II. 1. en H-D: **Keiſer**/ **Käyſer**. M.

KÉLK. *m:* dus ook F-TH. **then**/ & **thiſan Kelik**/ M. (*ac: ſing:*) *Tat: p:* 148. 173. & 177. en A-S. **thone Calic**. M. *Matth:* XX. 22. en XXVI. 27. en **thœne Calic** M. *Luc:* XXII. 20. &c. En Yſl: **Kaleikur**. M. *p:* 16. en H-D: **Kelch**. M. (*Calix*) M.

KÉRK. *f:* dus ook A-S. **mine cyricean**/ F. *Matth:* XVI. 18. en H-D: **Kirche**. F. (*templum*).

KÉRKER. *m:* dog M-G. **Karkara**. F. (*Carcer. M*). dog 't onze komt met het Latijnſche over één; gelijk ook 't H-D: **Kercker**. M.

KETEL. *m:* (*cacabus*); dus ook M-G. **Katils**. M. (*Æramentum*), en H-D: **Keſſel**. M. (*cacabus*).

KIND. *n:* dus ook F-TH, **thas Kind**/ N, *Tat: p:* 8, 10, 19, & 21. & **fon themo Kinde**/ N, *Tat: p:* 19 & 24. En A-S, **thæt Cild**/ N, *Matth:* II. 11, 13, 14, 20. & 21, &c. en **thæs Cildes ſawle**. N. *Matth:* II. 20. dog Yſl: **Kind**. F. (*Creatura*) *p:* 12. maer H-D: **Kind**. N. (*infans*).

KINNE. *f:* (*Mentum*); dus ook M-G. **Kinnus**/ F. (*Maxilla*); dog H-D: **Kinn**/ N.

KIST. *f:* (*Ciſta, arca, loculus*); dus ook A-S, **tha Cyſte**/ F. (*ciſta, loculus*) *Luc:* VII. 14. en Yſl: **Kiſta**. F. (*Ciſta*) *p:* 5. en H-D: **Kiſte**/ F.

KLAEUW. *m:* & *f:* en Yſl: **Kloo**/ F. (*Unguis*) *p:* 9 & 11. H-D: **Klaue**/ F.

KLÉÉD. *n:* en ook A-S. **niwes Clathes**. *Matth:* IX. 16. en **mid linenum Clathe**. *Joh:* XIX. 40. en Yſl: **Klœde**. N. *p:* 19. 23. & 26. en H-D: **Kleid**. N. (*Veſtis*).

KLEIN-

Digitized by Google

KLEINZING. *f:* (*Purificatio*); dus ook A-S, for thinre Clœnſunge / F. (voor uwe Reiniging') *Marc:* I. 44. zie ook *Luc:* V. 14.

KLOOF, KLOVE. *f:* dog Yſl: kloſe. M. (*fiſſura*) *p:* 31. maer in 't H-D: klufft. F.

KNAEP. *m:* (*Puer*); dus ook A-S, ſe Cnapa. M. *Matth:* VIII. 13. en XVII. 18. en *Luc:* I. 80. en anne Cnapan / M. *Marc:* IX. 36. en H-D: knap. M. (*puer*).

KNEGT. *m:* (*ſervus, & olim puer*); dus ook F-TH, ther kneht / M. (*puer*) *Tat:* *p:* 13. 29 & 93. en thes & ines knehtes. M. *Tat:* *p:* 27 & 12. en ſinan & then kneht. M. *Tat:* *p:* 10. 25 & 165. En A-S. ſe Leorning-cniht. M. (*Diſcipulus*) *Matth:* XXVII. 57. en *Joh:* XVIII. 15; en XXI. 24. en H-D: knecht. M. (*famulus*).

KNIE. *f:* dog M-G. kniwś / of kniwo. M. of N. en Yſl: knie. N. *p:* 19. en H-D: knie. N. (*genu*).

† KNYF. *n:* dog Yſl: knyffur. M. (*Culter*) *p:* 16.

KOF; KUF. *m:* (*Taberna Meretricium*); dus ook Yſl: koſe. M. (*Domuncula*) *p:* 31.

KOLE. *f:* (*Carbo*); dog Yſl: kol. N. (*Carbo*) *p:* 14. en H-D: kole. F. (*Carbo*).

KOMST. *f:* dus ook F-TH. ſine Cuomſt. F. (*acc: f:*) *Will:* *p:* 2. en H-D: Ankunfft. F. Zukunfft. F. (*adventus*).

KONING. *m:* dus ook F-TH. ther kuning. M. *Will:* *p:* 16. 24. en ther Cuning. M. *Will:* *p:* 50. en, then Cuning. M. *Tat:* *p:* 25, &c. en A-S. ðe Cyning. M. *Matth:* II. 2, en thone Cyning. M. *Matth:* I. 6. en, thœs Cyninges. M. *Matth:* II. 1. en Yſl: kongur. M. *p:* 16. en Hoogd: König. M. (*Rex*).

KONINGIN. *f:* zo mede F-TH. therro Cuninginna. F. *Will:* *p:* 113. en H-D: königin. F. (*Regina*).

KOOL. *m:* en *f:* (*Braſſica, Caulis*); dog Yſl: kaal. N. (*Olus*). *p:* 55. maer H-D: kohl. M. (*Braſſica*).

KOP. *m:* (*Cuppa*); dus ook Yſl: koppur. M. (*Matula*). *p:* 16.

KOREN. *n:* (*Frumentum*); dus ook M-G. kaurno. N. en F-TH. Corne thag. N. (*grano, quod*) *Tat.* *p:* 135. en A-S, Sennepes Corne thœt. N. *Matth:* XIII. 31. en *Luc:* XIII. 19. en Yſl: kørn. N. (*fruges*) *p:* 15. en H-D: korn. N. (*frumentum*).

KOT. *n:* (*Caſa, tugurium*); dus ook Yſl: kot. N. (*Prædiolum*) *p:* 22.

KOTTOEN. *n:* dus ook Yſl: kotun. N. (*Goſypium*). *p:* 15.

Digitized by Google

KOUDE. *f*: (*frigus*); dus ook Yſl: kalda. F. (*febris*). *p*: 5. en H-D: kálde. F. (*frigus*).

KRAFT, KRAGT. *f*: (*vis*); dus ook F-TH, michelere Creſte. F. (*magnæ virtutis*) *Will*: *p*: 74. en thinro Crafto/ F. *Will*: *p*: 40. en thie Craft/ F. (*Virtutem*) *Will*: *p*: 137. enz: dog Yſl: krafftur. M. (*Virtus*) *p*: 25. en H-D: krafft. F. (*Vis*, *virtus*).

KRANS. *m*: dus ook Yſl: krans. M. (*Corolla*) *p*: 17. en H-D: krantz. M.

KRÉBBE, KRIBBE. *f*: dus ook F-TH. van thero Cribbon/ & in the Cribbon. F. *Will*: *p*: 29. en H-D: krippe. F. (*præſepe*).

KRISTENHEID. *f*: dus ook F-TH. the Criſtenhepd. F. *Will*: *p*: 50. en thero Criſtanhepd. F. *p*: 15. en H-D: Chriſtenheit. F.

KROEG. *f*. dus ook Yſl: kroo/ F. (*Taberna*) *p*: 11.

KROES. *m*: & *f*: dus ook Yſl: kruus. F. (*Culullus*, *vel fidelia*) *p*: 9.

KRÒON. *f*: dus ook F-TH. thie & thero Coronan/ F. *Will*: *p*: 55. en H-D: krone. F. (*corona*).

KRÓP. *m*: (*Struma*); dus ook Yſl: kroppur. M. (*corpus*) *p*: 16. en H-D: kropff. M. (*ſtruma*).

KRUIS. *n*: dus ook F-TH, thaz Cruce. N. *Will*: *p*: 135, en ſin Cruci. N, (*Crucem ſuam*) *Tat*: *p*: 87. & 126. dog Yſl: kroſs. M. (*crux*) *p*: 17. maer H-D: kreutz. N. (*crux*).

KUIL. *m*: (*fovea*); dus ook Yſl: kpl. M. (*puteus*) *p*: 24.

KUNNE. *f*: dog M-G. kuni. N. (*genus*), en F-TH. thiz Cunni. N. (*hoc genus*) *Tat*: *p*: 122. en in thinemo/ & theſemo cunne. N. *Tat*: *p*: 11. 86. & 108. en Yſl: kyn. N. *p*: 29.

KUS. *m*: dus ook F-TH. themo Cuſſe. M. *Will*: *p*: 2. en Yſl: koſs. M. (*oſculum*) *p*: 17. en H-D: kuſs. M.

L.

LACH. *m*: (*Riſus*); dus ook Yſl: hlaatur. M. (*Riſus*) *p*: 24. en H-D: Gelächter. M. (*riſus*).

LAEGTE. *f*: (*declivitas*); dus ook F-TH. in ther.... laghta. F. *Will*: *p*: 118.

LAKEN. *n*: (*Pannus*, *Linteum*, *Toral*); dus ook F-TH. thaz Lahhan/ N. (*Pallium*)

Digitized by Google

(*Pallium*) *Tat*: *p*: 64. en thaȝ ſueiȝ-Lahhan/ N, (*Sudarium*) *Tat*: *p*: 215. en rot Lahhan. N. (*Chlamidem coccyneam*) *Tat*: *p*: 197. H-D: Lein-lach. N. (*linteum*).

LAM. *n*: (*Agnus*); dus ook M-G. Lamb. N. en Yſl: Lamb. N. *p*: 12. & 26. en H-D. Lamm. N.

Een LAMME. *m*: (*Paralyticus*); dus ook A-S, œnne Laman/ M. *Matth*: IX. 2. en *Marc*: II. 3. en thaṁ Laman. M. *Matth*: IX. 2. en *Marc*: II. 5. en H-D: ein Lammer. M.

LAMPE. *f*: Even als 't Latijnſche *lampas*, dog Yſl: Lampe. M. *p*: 31. maer H-D: Lampe. F.

LAND. *n*: dus ook M-G. Land. N. en Yſl: Land. N. (*terra*) *p*: 13. 29. en F-TH, in ſteinaht lant. N, *Tat*: *p*: 132. en in themo Lande. N. *Will*: *p*: 33. En A-S, ofer ealle thœt Land. N. *Matth*: IX. 26. 31. en thœt gode Land. N. *Matth*: XIII. 23. en *Marc*: IV. 20. zie ook *Matth*: XIV. 34. en *Joh*: XI. 54. en H-D: Land. N.

LANDSCHAP. *n*: dog F-TH. thero Lantsheffi/ F. *Tat*: *p*: 18. 54. & 99. en thiu /. thia/ thie Lantſcaf/ F. (*Regio*) *Tat*: *p*: 34. 45. & 95. en in 't H-D: Landſchafft. F. (*regio*).

LAST. *m*: (*Onus*, *Munus*); dus ook Yſl: Hlaſt. M. (*Onus*) *p*: 26. dog H-D: Laſt. F. (*onus*); maer ons LAST, (voor Scheepsmate van 12. tonnen vogt, of van 27 mudden graen) is *Neutr*:

LATOEN. *n*: dus ook Yſl: Laatun. N. (*Æs*) *p*: 15.

LEDER. *n*: (*Corium*); dus ook Yſl: Ledur. N. *p*: 17. 24. en H-D: Ledur. N.

LEED. *n*: dus ook F-TH. thaȝ Leyth. N. *Will*: *p*: 9, en Leythes/ N, *Will*: *p*: 9. en H-D: Leyd. N. (*maleſtia*).

LEEM. *n*: (*Argilla*, *terra glutinoſa*); dus ook Yſl: Lym. N. (*Gluten*) *p*: 55. en H-D: Leim. N. (*Argilla*, *limus*) dog 't H-D: Leim. M. (*gluten*) bij ons LYM. *f*:

LEEN. *n*: (*Mutuum*, *vulgo Feudum*); dus ook Yſl: Laan. N. (*mutuum*, *Fortuna*) *p*: 15. en H-D: Lehen. N.

LEERE. *f*. (*Doctrina*); dus ook F-TH. bone thinero Lero/ F. *Will*: *p*: 70. en ubar ſina Lera/ F. *Tat*: *p*: 80. en A-S. theos niwe Lar. F. *Marc*: I. 27. Hoewel ik ook bij *Tatiaen p*: 180, gevonden heb, fon ſinon Leru/ 't welk ik agte, fon ſino Leru/ te moeten zijn: Wijders in 't H-D: Lehr. F.

LEERAER. *m*: dus ook A-S, thone Lareow. M. *Marc*: V. 35. en *Luc*: VI. 40. H-D: Lehrer. M.

Digitized by Google

LEGER. *n:* (*Lectus*, *caſtra*); dus ook M-G. **Ligr**. N. (*Lectus*, *cubile*), en Yſl: **Legur**. N. (*caſtra*) *p:* 24. H-D: **Läger**. N.

LEUGEN. *f.* dus ook Yſl: **Lygd** & **Ligd**. F. (*Mendacium*) *p.* 7. 54. en H-D: **Lügen**. F.

LEVEN. *n:* (*Vita*); dus ook F-TH. **thaȝ Lib**. N. (*Vita*) *Tat:* *p:* 2. en **theȝ Liveȝ**. N. (*vitæ*) *Will:* *p:* 51. enz. En A-S, **thœt ece Liſe**. N. (het eeuwige Leven) *Matth:* XXV. 46. en *Joh:* III. 15. 16. En Yſl: **Lyf**. N. (*vita*) *p:* 55. en H-D: **Leben**. N.

LEVER. *f.* dus ook Yſl. **Lifur**. F. (*jecur*) *p:* 11. H-D: **Leber**. F.

LICHAEM. *n:* (*Corpus*); dus ook M-G. **Leik**. N. (*Corpus*); dog A-S, **thone Lichaman**. M. (het doode Lichaem) *Marc:* XXVII. 58. 59. en **ſe Lichama**. M. (het Lijk) *Luc:* XVII. 37. en F-TH. **then Lichamon** (*cadaver*) (*acc:* *ſing:*) M. *Tat:* *p:* 208. en **then Lichamo**. (*corpus*) *Will:* *p:* 67. en H-D: **Leichnam**. M. (*cadaver*).

LICHT. *n:* (*Lux*); dus ook M-G. **Liuhath**. N. (*Lux*, *& Ignis*), en A-S, **thœt leoht**. N. (*lux*) *Matth:* VI. 23. en *Luc:* XI. 35. en F-TH, **thaȝ Lioht**. N. (*lux*) *Tat:* *p:* 2. & 71. en **thaȝ light**. N. *Will:* *p:* 154. en Yſl: **liooȝ**. N. (*lux*) *p:* 18. en H-D: **licht**. N. (*lux*).

LID. *n:* (*Articulus*); dog M-G, **lithuȝ**. M. en Yſl: **lidur**. M. *p:* 25. en H-D: **glied**. N. (*membrum*).

LIED. *n:* (*Carmen*); en H-D: **lied**. N. (*carmen*).

LIEFDE. *f.* dus ook A-S, **on minre Luſe**. F. *Joh:* XV. 9. 10. en H-D: **liebe**. F. (*amor*).

LYK. *n:* (*Cadaver*, *funus*); dus ook M-G. **Leik**. N. (*caro*, *cadaver*), en Yſl: **lyk**. N. (*funus*) *p:* 20. dog H-D: **leiche** / F. (*funus*).

LYN, LINIE. *f:* dus ook Yſl: **lina**. F. *p:* 5. en H-D: **linje**. F. (*linea*).

LYN-WAED. *n:* dog A-S. **mid thœre linwœde** / F. (*ſing:*) *Joh:* XIII. 5. maer H-D: **leinwad** / **leinwand**. N. (*linteum*, *tela*, *carbaſus*) zie ook hier van in onze 12. *Redewiſſ:* §. XLVI.

LIND, LINT. *n:* dog Yſl: **linde**. M. (*Lemniſcus*, *faſcia*) *p:* 31.

LINNEN. *n:* (*linteum*); dus ook M-G. **lein**. N. (*ſindon*) H-D: **lein**. M. (*linum*).

LIST. *f:* dus ook M-G. **liutei**. F. en H-D: **liſt**. F. (*fraus*).

LÓF. *n:* *&* *m:* (*laus*); en Yſl: **lof**. N. (*laus*) *p:* 19. & 55. en H-D: **lob**. N. (*laus*).

LÓK. *f:* (*floccus*); dus ook Yſl: **loo** / F. *p:* 11. dog A-S. **œnne loec**. M, *Matth:* V. 36.

Digitized by Google

V. 36. maer H-D: lock. F. (*floccus*). Wijders bij ons Lók. *n*: (*foramen*) en H-D: loch. N. (*foramen*).

LONGE. *f:* dog Yſl: lunga. N. (*pulmo*) *p*: 32. evenwel 't H-D: is met ons, als Lunge. F.

LÓÓF, LÓF. *n:* (*folia, frons*); dus ook M-G. lauf. N. (*folia*) en F-TH. thaȝ Win-loub. N. (*Palmes*) *Tat: p*: 157. en H D: laub. N. (*frons, dis; folia*).

LÓÓD. *n:* (*Plumbum, ſemuncia, Bolis*); dus ook Yſl: lood. N. (*Glans, plumbum in modum glandis formatum*) *p*: 13. en H-D: loth. N. (*bolis*) en lõt. N. (*plumbatura*), en loth / N. (*ſemuncia*).

LÓÓG. *f:* (*Lixivium*); en Yſl: laug. F. (*Balneum*) *p*: 8. H-D: lauge. F. (*lixivium*).

LÓÓN. *n*: & *m*: dus ook M-G. laun. N. en Yſl: laun / N. *p*: 56. en H-D: lohn. M. (*merces*).

LÓSSING. *f.* (*redemptio*); en Yſl: lauſn. F. *p*: 8. en H-D: Erlöſung. F.

LÓT. *n:* (*Surculus*); dus ook F-TH. thaȝ Midde-lothe. N. *Will*: *p*: 50. 52.

LÓT. *n:* (*Sors*); dog M-G. hlauts. M. (*ſors*) maer H-D: loſ. N.

LUCHT. *f:* (*aër*); dus ook A-S. ſeo lyft. F. (de Wolke) *Marc*: IX. 7. en of thære Lyfte / F. (uit de Lucht) *Marc*: IX. 7. en tha Lyfte. F. (een Wolke) *Luc:* XII. 54. en theos Lyft / (deze Lucht) F. *Matth*: XVI. 3. dog Yſl: Lofft. / N. (*Aër*) *p*: 22. maer H-D: Lufft. F. (*Aër*).

LUIK. *n*: dus ook Yſl: Lok. N. (*Operculum*) *p*: 20..

LUIS. *f:* dus ook Yſl: lus. F. *p*: 12. en H-D: lauſ. F. (*pediculus*).

LUST. *m*: & *f*: dus ook M-G, Luſtus. M. (*voluptas*), en H-D: luſt. F.

M.

MAEG. *m*: & *f*: (*Affinis*); dus ook Yſl: Maagur. M. *p*: 16.

MAEG, MAGE. *f:* (*Stomachus*); en Yſl: Mage. M. (*Venter*) *p*: 31. en in 't H-D: Magen. M. (*Stomachus*).

MAEGD, MAGED. *f:* (*Virgo, Ancilla*); dus ook M-G. Magaths / F. en F-TH. van thero Magath. F. (*Virginis*) *Will*: *p*: 21. 28. en H-D: Magd. F. (*Ancilla, Virgo*).

MAEN.

Digitized by Google

MAEN. *f*: dog F-TH. ther Mano. M. *Will*: *p*: 115. & 116. en A-S, se Mona. M. *Matth*: XXIV. 29. en *Marc*: XIII. 24. en H-D: Mond/ Mon. M. (*Luna*).

MAEND. *m:* ook *f:* want men zegt zo wel *ter Maend*, als, *'s Maends*; dog alleenlijk vind ik het *Masçul*: bij de anderen, als M-G. Menath. M. Yſl: Maanadur. M. *p*: 25. A-S. thes Monath. M. *Luc*: I. 36. en tham syxtam Monthe. M. *Luc*: I. 26. En, F-TH. ther sehsto Manod. M. *Tat*: *p*: 7. en themo Manode/ M. *Tat*: *p*: 6. en in 't H-D: Monat. M. (*Menſis*).

MAYE, MAEI. *f*: dus ook M-G, Matha. F. (*Vermis*), dog Yſl: Madkur/ M. (*Vermis*) *p*: 16. maer H-D: Made. F. (*vermis*).

MAET. *f:* (*Menſura*); dus ook M-G. Mitads. F. dog F-TH, guot Mez/ gifultaz. N. *Tat*: *p*: 74. en in themo Mezzi. N. *Tat*: *p:* 74 en H-D: Maſs. N; dog Maſs. (*Modus*, *Mediocritas*) is F.

MAGT. *f*: (*Potentia*); dus ook F-TH. Togiwelicha Unmaht. F. (*Omnem infirmitatem*) *Tat*: *p*: 54. & 81. en A-S. on hwylcere Mihte/ F. (door welke Magt) *Matth*: XXI. 23. enz:, en Yſl: Magt. F. *p*: 10. en H-D: Macht. F.

MAGERTE. *f*: dus ook Yſl: Megurd. F. (*Macies*) *p*: 7. H-D: Magerheit. F.

MAN. *m*: (*Vir*, *& homo*); dus ook M-G. Manna. M. (*Homo*), en F-TH. ther Man. (*homo*) M. *Tat*: *p:* 21. 40. 51. & 100; en *Will*: *p*: 162. en then Man. M. (*hominem*), *Tat*: *p*: 182, en Manneg sun (*filius hominis*) *Tat*: *p*: 45. 57. 84. 86, enz: en A-S. se Man. M. (*homo*) *Matth*: IV. 4. en œnne Man. M. (*hominem*) *Matth*: IX. 9. en thone Mann. M. (*hominem*) *Matth*: XV. 11. 18. 20. en tham Men. M. (*homini*) *Marc:* III. 5. & VII. 20. en *Luc*: VI. 10. en Yſl: Madur. M. (*homo*) *in Genit:* Mans. *p*: 3. & 25. en H-D: Mann. M. (*vir*).

MANING. *f*: (*Admonitio*); dus ook F-TH, sinero Manunga. F. (*ſing:*) *Will*: *p*: 92. en H-D: Ermahnung/ mahnung. F.

MARE. *f*. (*fama*, *rumor*); dus ook M-G. Meritha. F. (*fama*, *rumor*) en Yſl: Mœrd. F. (*Eloquentia*) *p*: 7. en F-TH. thiu Maara. F. (*fama*) *Will*: *p:* 71. & 99. dog voor 't F-TH, mit suozemo Maara/ *Will*: *p*: 100, moet gelezen worden, mit suozero Maara; gelijk de twee vorige voorbeelden het *Fœm:* aanwijzen. Wijders in 't H-D: Märe. F. (*rumor*).

MEEL. *n:* (*farina*, *far*); dus ook Yſl: Miol. N. (*far*) *p:* 14. & 55. en A-S, on tham Melewe. *Luc*: XIII. 21. en Meleweg. *Matth*: XIII. 33. en H-D: Mähl/ mäl/ mehl. N.

MEER.

Digitized by Google

MEER. *n:* & *f:* (*Lacus*); en M-G. marei. F. (*Lacus, Mare*), dog A-S, with thæne mere. M. (aen het Meer), *Luc:* V. 2. 3. en ofer thyſne mere. M. (over dit Meer) *Luc:* VIII. 22. en on thane mere. M. (in het Meer) *Luc:* VIII. 33. en mere/ ſe/ M. (een Badwater, dat) *Joh:* V. 2. en on thone mere. M. (in het Badwater) *Joh:* V. 4. & 7. dog wederom in 't H-D: meer. N. (*Mare*).

MÉESTER. *m:* dus ook F-TH. liſtmepſteres/ M. *gen: ſing:* (*Magiſtri*) *Will: p:* 127. en H-D: mepſter. M. (*magiſter*).

MEID. *f:* MEISJE. *n:* (*Puella, ancilla, virgo*); dus ook M-G. mawi. F. (*Puella*), en Yſl: mep. F. (*virgo*) *p:* 6. & 10. En A-S. thæt mæden/ N. (*Puella*) *Matth:* IX. 25; en XIV. 11. en *Marc:* V. 40. en VI. 28. en thæs mædenes Fæder (Des Meiskens Vader) *Marc:* V. 40.

MÉLK. *f:* dus ook F-TH. thero miliche/ & thero miloche/ F. *Will: p:* 71. & 72. & 157. en mith minero milicho/ F. *Will: p:* 84. en Yſl: miooll. F. *p.* 12. & 54. en H-D: milch. F. (*lac*).

MENIGTE. *f:* dus ook M-G. managei. F. en A-S, ſeo mœnigeo/ F. *Matth:* IX. 8. en thœro menigeo. F. *Matth:* IX. 36. &c. en F-TH. thiu meniga/ & menige. F. (*ſing:*) *Will: p:* 65. 66. & 161. en thiu menigi. *Tat: p:* 3, 18. & 192, en thero menigo. (*genit: ſing:*) *Will: p:* 130, &c. en H-D: menge. F. (*multitudo*).

MÉNSCH. *n:* & *m:* en F-TH. ther mennisko. M. *Will: p:* 155. (*homo*); zie ook ons MAN. Wijders H-D: Menſch. M. (*homo*): ons *Neutrum* gebruikt men bij Aenwijzing, als DIT, DAT MENSCH; zoo ook HET VROUWMÉNSCH.

MÉRK. *n:* dus ook Yſl: merke. N. (*ſignum*) *p:* 19.

MÉRRIE. *f:* (*Equa*), en Yſl: mær. F. (*fœmina*) *p:* 54. H-D: merre. F. (*Equa*).

MÉST. *m:* (*fimus*); dus ook M-G: maihſtus/ M. (*ſterquilinium*), en H-D: miſt. M. (*fimus*).

't MIDDEN. *n:* (*Medium*); dus ook Yſl: mitte. N. (*Medium hominis*) *p:* 19. en H-D: mittel. N. (*medium*).

MYLE. *f:* dus ook Yſl: mpla. F. (*milliare*) *p:* 5. H-D: meile. F.

MILT. *m:* & *f:* (*Splen*); dog Yſl: milltte. N. (*ſplen*) *p:* 19. maer H-D: milz. (*ſplen*) M. & N.

MILDTE, MILDHEID. *f:* (*Benignitas, liberalitas*); dus ook F-TH, ſina miltida/ F. (*Miſericordiam ſuam*) *Tat: p:* 10. en Yſl: millde. F.

Digitized by Google

(*Clementia*) *p:* 32. en H-D: mildigkeit. F. (*Liberalitas*).

MIN. *f:* (*Amor*); dus ook F-TH. in mineru & sineru minnu. F. *Tat: p:* 158, en mina & thie minna / F. (*acc: sing:*) *Will: p:* 35. 44. & 155. enz.

't MINSTE. *n:* *minimum*; gelijk alle onze *Adjectiva*, als ze niet tot een Persoonlijk maer tot een Zaeklijk *Substantiv:* gemaekt worden, *Neutra* zijn: dus ook in 't F-TH, thaz minnist. N. *Will: p:* 155.

MIRRE. *f:* dus ook F-TH. therro mirron / F. (*genit: sing:*) *Will: p:* 91. en thiu mirra (*nom: f:*) *Will: p:* 102, tweemael; en the mirron. (*acc: sing:*) *Will: p:* 102. en H-D: myrrhen / F. (*myrrha*).

MISSE. *f:* (*secundum Ecclesiæ Romanæ ritus, Discus sacer, cœna Domini, vulgò Missa*) en A-S, under thære Mysan. F. (*infra mensam*) *Marc:* VII. 25. en ofer mine Mysan. F. (aen mijne Tafel) *Luc:* XXII. 30. Wijders H-D: Mess. F. (*Missa*).

MOED. *m:* (*Animositas, animus*); dus ook M-G. mods. M. (*ira*), en F-TH, heilimo muote. M. (*sana mente*), *Tat: p:* 100. en A-S, halegs modes. M. (*sana Mente*) *Marc:* V. 15. en thinum mode. M. (*mente tua*) *Matth:* XXII. 37. en H-D: muth. M. (*animositas & animus*).

MOEDER. *f:* (*Mater*); dus ook A-S. Meder... heo. F. *Marc:* VI. 24. en F-TH. sinero Muoter / F. *Tat: p:* 4. 22. 25. en minero Muoder. F, *Will: p:* 42. *&c.* en Ysl: Mooder. F. *p:* 11. en H-D: Mutter. F.

MOES. *n:* (*Legumen*); dus ook F-TH, thas muos. N. (*Esca*) *Tat: p:* 71. en fon themo muose. N. (*à Cœna*) *Tat: p:* 141. en was muoses / N. (*Aliquid cibi*) *Tat: p:* 229. en in themo Abantmuose. N, (*in Cœna*) *Tat: p:* 232. en H-D: muss. M. (*legumen*).

MOND. *m:* dus ook M-G. munths. M. Ysl: munnur / M. *p:* 16. en F-TH ther mund. M. *Tat: p:* 78. & 117. &c. en A-S. se muth. M. (*os*) *Matth:* XII. 34. en *Luc:* VI. 45. en on thone muth. M. *Matth:* XV. 17. &c. en H-D: mund. M. (*os, oris*).

MONNIK. *m:* (*Monachus*); dus ook Ysl: Munkur. M. *p:* 26. en H-D: Münch. M.

MÓÓRD. *m:* dog M-G. maurthr. N. (*cædes*), en Ysl: mord. N. *p:* 13. (*cædes clandestina*); dog wederom in 't H-D: mord. M. (*cædes clandestina*).

MÓRGEN. *m:* (*Mane*); en F-TH, morgano giwortanemo. (*mane facto*) *Tat: p:* 183. & 228. en H-D: Morgen. M.

MOS. *m:* (*Muscus*); dus ook Ysl: mose / M. *p:* 3. en in 't H-D: moss. M.

MOST.

Digitized by Google

MOST. *m:* (*Muſtum*); dus ook F-TH. **ther moſt**. M. *Will: p:* 147. en **gi-truhtan moſt**. M. *Will: p:* 147. en in 't H-D: **moſt**. M.

MOUT. *n:* (*Buna, polenta*); dus ook Yſl: **maitt**. N. (*Polenta*) *p.* 22. en H-D: **maltz**. N.

MUL, MULLE, MULDE. *f:* dus ook M-G. **mulda** / F. (*pulvis*), en Yſl: **molld**. F. *p:* 7. H-D: **mull**. M.

MUIS. *f:* dus ook Yſl: **muus** / F. *p:* 12. en H-D: **mauſz**. F. (*mus*).

N.

NACHT. *m: & f:* (als des Nachts, M. en ter Middernacht F.); dus ook M-G. **Nahts**. M. en F-TH **thes Naghtes**. M. *Will: p:* 42. & 49. & **Nahtes**. M. *Tat: p:* 33. & 26. gelijk ook, **in therru naht** / F. *Tat: p:* 149. & 150. en **in thera Naht**. F. *Tat: p:* 228. zoo mede A-S. **to mydderre nyhte** / F. *Matth:* XXV. 6. en **on thyſſe Nihte** / F. *Matth:* XXVI. 31. *Marc:* XIV. 30. en **on thyſſere Nihte**. F. *Matth:* XXVI. 34. en **on thære Nihte** / F. *Luc:* XVII. 34. en *Joh:* XXI. 3. en **Nihtes**. M. (*nocte*) *Matth:* XXVIII. 13. en in 't H-D: **Nacht**. F. en Yſl: **Noott**. F. *p:* 12.

NACHT-MAEL. *n:* dus ook M-G. **Nagtamat**. N. en H-D: **Nachtmahl**. N. (*Cœna Domini*).

NAELD. *f:* dus ook Yſl: **Naal**. F. (*Acus*) *p.* 11. en M-G. **Nethla**. F. (*Acus*) en H-D: **Nadel**. F. (*Acus*).

NAEM. *m: & f:* (als In den Name. M. en ter goeder Naem'. F.); dus ook F-TH. **ſinan** & **minan Namon**. M. (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 4. 7. 16. 32. 84. & 160. en **theſemo Namon**. M. *Tat: p:* 11. en **andaremo** / **thinemo** / & **minemo Namen**. M. *Tat: p:* 55, 56, 79, 152, 155, 159, & 166. en **ſino Namo** / & **ſina Namon**. F. (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 16. en **thie Namo**. F. (*nomen*) *Tat: p:* 20. en wederom A-S, **on thinum Naman** / M. (*ab: f:*) *Matth:* VII. 22. driemael; en **on minum Namon**. M. *Matth:* XVIII. 5. en H-D: **Name**. M. dog M-G. **Namo**. N. en Yſl: **Nafn**. N. *p:* 15.

NAESTE. *m:* Gelijk ook de andere *Adjectiva*, als ze tot een Perſoonlijk *Subſtant:* overgaen, het Manlijke geſlacht aennemen; dus ook F-TH. **thinan Nahiſton**. M. (*proximum tuum*) *Tat: p:* 65. en A-S. **thinne Nextan**. M. *Matth:* V. 43. en **thinne Nehſtan**. M. *Matth:* XXII. 39.

Digitized by Google

NAED. *m: & f:* (*futura*); dus ook M-G. Naats. M. dog H-D: Naht/ Naat. F.

NAGEL. *m*: dus ook Yfl: Nagle. M. *p:* 31. en H-D: Nagel. M. (*unguis*).

NAVEL. *m:* dus ook Yfl: Nable. N. *p:* 31. en H-D: Nabel. M. (*umbilicus*).

NÉB, NÉBBE. *m: & f:* (*roſtrum*); en Yfl: Nebbe. M. (*Naſus*) *p:* 31. dog ook Yfl: Nef. N. (*Naſus*) *p:* 19. & 29.

NEDERING, VERNEDERING. *f:* (*Demiſſio, humilitas*); en F-TH. in theru ſelbun Nidarungu/ F. (*in eadem damnatione*) *Tat: p:* 203. voor welk woord bij den zelfden *Autheur* op *pag:* 220. geſtelt word, Nidarneſſi/ F, zo dat de uitgangen op unga/ en neſſi/ even gelijk ons INGE en NISSE, genoegſaem in gelijken zin gebruikt worden: Wijders A-S, in thære pican genytherunge. F. (*in eadem damnatione*) *Luc*: XXIII. 40. en in 't H-D: Erniedrigung. F. (*humiliatio, demiſſio*).

NÉK. *m:* (*cervix*); dus ook Yfl: Hnacke. M. (*Occiput*) *p:* 31. en H-D: Nacken. M. (*occiput*).

NÉT. *n:* (*Rete*); dus ook M-G. Nati. N. en F-TH. thas Netti. N. *Tat: p:* 48, 229, 230. en A-S, thæt Nætt. N. *Matth*: XIII. 48. en *Joh*: XXI. 6, & 11. &c. en H-D: Netz. N. dog van ons allen wijkt af het Yfl: Noot. F. (*Rete*) *p:* 11. & 12.

NETEL. *f:* (*urtica*); dus ook M-G. Nethla. F. (*acus*), en H-D: Neſſel. F. (*urtica*).

NEUS, NEUZE. *m: & f:* bij den Staten Bijbel, dog M. bij *Vondel*, en bij *Moonen*, zijn' navolger, en F. bij Hoofd: en F-TH. thiu Nasa. F. *Will: p:* 131. en Yfl: Nøs. F. *p:* 9. en H-D: Naſe. F. dus krijgt ons *Fœm*: zijn beveſtiging in de Oudheid en vermaegtſchapte Talen, en het *Maſc*: in 't Latijnſe *Naſus*, *M.* indien men 't onze daer van afkomſtig rekent.

NYD. *m:* (*invidia*); dus ook M-G. Neithis. M, en H-D: Neid. M. dog F-TH, thiu Nyth. F. en ook thinen Nyth. M. *Will: p:* 154. dog Yfl: Nyd. N. (*contumelia*) *p:* 13.

NIKKER. *m:* (*Dæmon*); Yfl: Nikur. M. (*Bellua aquatica*) *p:* 24.

NIGTE. *f:* dus ook M-G, Nihtjo. F. (*Neptis, cognata*).

NONNE. *f:* dus ook Yfl: Nunna. F. *p:* 5. en H-D: Nonne. F. (*Virgo Veſtalis*).

NÓÓD. *m: & f:* (*Neceſſitas*); als in den Nood, M en ter naeuwer Nood. F. en A-S. pmb tha morgenlican Neode. F. (om de behoefte van morgen) *Matth*: VI. 34. en F-TH, ze einero Node. F. *Will: p:* 43.

Digitized by Google

43. en H-D: Noth. F. en Yſl: Naud. F. (*Malum*) *p*: 7. en Anaud. F. (*Ærumna*) *p*: 6. en Neid. F. (*anguſtia*) *p*: 7.

NÓÓDDRUFT. *f*: dus ook Yſl: Naudthurfft. F. *p*: 10. en H-D: Nothdurfft. F.

NOORDEN. *n*: dus ook Yſl: nordur. N. *p*: 24. dog H-D: nord. F. en Noord alleen gebruiken wij ook *Fam*:; dus, om de Noord.

O.

ÓFFER. *n*: dus ook F-TH, thaz Offer. N. *Will*: *p*: 69. en H-D: Opffer. N. (*Oblatum*).

ÓFFERING. *f*: dus ook A-S. thære Offrunge. F. *Matth*: XXIII. 18. en *Luc*: I. 10, en tha Offrunge. F. (*acc*: *ſing*:) *Matth*: XXIII. 19. en H-D: Opfferung. F. (*oblatio*).

OLIE. *m*: & *f*: (*Oleum*); en A-S. nanne Ele. M. (*acc*: *ſing*:) *Matth*: XXV. 3. en eotorum Ele *Matth*: XXV. 8. en M-G. alews. M. dog H-D: Oel. N. even als 't Latijnſche *Oleum*. *n*:

ONDERDAEN. *m*: (*Subditus*); dus ook Yſl: Daan. M. (*Servus*) *p*: 15. H-D: Underthan. M. (*ſubditus*); en A-S. tham thene. M. (*ſervo*) *Matth*: V. 25. en he... then. M. (*ſervus*) *Matth*: XX. 26.

ONGEMAK. *n*: dus ook Yſl: omak. N. (*moleſtia*) *p*: 55. en H-D: Ungemach. N.

ONMAGT. *f*: (*infirmitas*); dus ook M-G. Unmahtei. F. en H-D: Unmacht. F.

OOFT. *n*: dus ook F-TH. thaz Obaz. N. *Will*: *p*: 118. en Obezes. N. (*genit*: *ſing*:) *Will*: *p*: 24. 82. en H-D: Obs/ obst. N. (*fructus*).

ÓÓG. *n*: dus ook M-G. Augo. N. en Yſl: Auga. N. *p*: 30; en A-S, thiu Eage.... hit. N. *Matth*: V. 9. en XVIII. 9. en *Marc*: IX. 47. en mid anum Eage/ N, *Matth*: XVIII. 9. en F-TH. in thinemo Ougen / & Augen (*in Oculo tuo*) *Tat*: *p*: 74. en H D: Aug/ Auge/ N.

ÓÓR. *n*: (*auris*); dus ook F-TH. thaz ora/ N. *Tat*: *p*: 182. en fin ora/ heiltaz. N. *Tat*: *p*: 178. en Yſl: Eyra. N. *p*: 32. en H-D: Ohr. N.

ÓÓST. *n*: en OOSTEN. *n*: dus ook Yſl: Auſtur. N. *p*: 24. & 41. dog H-D: Oſt. M. (*Oriens*).

ÓS. *m:* dus ook Yſl: Uxe. M. (*Bos caſtratus*) *p:* 32. en M-G. Auhſa / M. (niet *Auhſn*); en H-D: ochs / ochſe. M. en A-S, oxa.... hyne. M. *Luc:* XIV. 5.

ÓTTER. *m:* dus ook Yſl: Otur. M. (*Lutra*) *p:* 25. dog H-D: Otter. F.

OUDER. *m:* (*Parens*); dus ook A-S. thæs Caldres. M. (Des Overſten) *Matth:* IX. 23. en H-D: Eltern. M. (*Parentes*); bij ons OUDERS. *m.*

OUDERDOM. *m:* dus ook Yſl: Alldur. M. (*Ætas*) *p:* 24. dog H-D: Alter. N. (*ætas, ſenectus*) en Alterthum. M. (*ætas*).

OVEN. *m:* dus ook M-G. Auhns. M. en Yſl: Ofn. M. *p:* 15. en H-D: Ofen. M. (*fornax*).

P

PASCHA. *n:* dus ook M-G. Paſcha. N. (*Paſcha*).

PAER. *n:* dus ook Yſl: Par. N. (*Par*) *p:* 17. en H-D: Par / Pahr. N.

PÉLS. *m:* (*Pellis villoſa, veſtimentum muliebre*); dog Yſl: Pills. N. *p:* 18. (*veſtis muliebris*).

PÉN, PÉNNE. *f:* (*Penna*); dog Yſl: Penne. M. (*calamus*) *p:* 31. dat van 't Latijnſche, waer van 't afkomſtig is, afwijkt.

PÉNNING. *m:* (*Nummus*); dus ook Yſl: Penningur. M. (*Pecunia*) *p:* 16. en H-D: Pfenning. M. en A-S. anne Penig. M. *Matth:* XX. 2. anne Peninc. M. *Matth:* XXII. 19. en *Luc:* XX. 24. en anum Peninge. M. *Matth:* XX. 13. en thone Peninc. M. *Marc:* XII. 25. (*Denarium*).

PYE. *f.* dus ook M-G. Paida. F. (*tunica*) en Yſl: Peyſa. F. *p:* 5. (*induſium*).

PYL. *m:* (*Pilum*); PYLE. *f:* (*Pila*); dus ook Yſl: Pyla. F. *p:* 5. (*jaculum*) en H-D: Pfeil. M. (*Pilum*).

PYPE. *f:* dus ook Yſl: Pypa. F. *p:* 5. en H-D: Pfeiffe. F. (*fiſtula*).

PIK. *n:* & *f:* dus ook Yſl: Bik. N. *p:* 20. en H-D: Pech. N. (*pix*).

PLAGE. *f:* dus ook Yſl: Plaaga. F. (*calamitas*) *p:* 5.

POND.

Digitized by Google

POND. *n:* (*Pondus*); dus ook M-G: Pund. N. (*Pondus*), en A-S. thæt Pund. N. (het Talent) *Matth:* XXV. 28. en thæt Pund. N. (dat Pond) *Luc:* IX. 24. enz. en H-D: Pfund. N.

POORT. *f:* dus ook F-TH. thiu Pforta. F. *Tat: p:* 77. en thero Porte. F. *Will: p:* 13. en thuruh enga Pforta. F. *Tat: p:* 77. en H-D: Pfort. F. (*porta, fores*).

PRACHER. *m:* (*homo sordidus, avarus*); dus ook Yſl: Prakkare. M. (*mendicus*) *p:* 31. en H-D: Pracher. M. (*gloriabundus*).

PRIEEL. *n:* (*Umbraculum ornatum, ſcena, torus, frondea caſa*); en Yſl: Priaal. N. (*ornatus*) *p:* 55.

PRIESTER. *m:* (*Sacerdos*); dus ook Yſl: Preſtur. M. *p:* 16. en H-D: Prieſter. M.

PROPHEET, PROFEET. *m:* dus ook M-G. Praufetes. M. (*Propheta*) en H-D: Prophet. M.

PROPHETESSE. *f:* dus ook M-G. Praufeteſſ. F. (*hæc Vates*), en H-D: Prophetin. F.

PSALM. *m:* dus ook Yſl: Pſalmur. M. *p:* 16. en A-S, tham Sealme/ M. *Luc:* XX. 42. en H-D: Pfalm. M. (*Pſalmus*).

PUNT. *m: f: & n:* (*Cuſpis*); dus ook Yſl: Punctur. M. (*Punctum*) *p:* 16. en H-D: Punct. M. (*Punctus, punctum*), dog medebij ons PUNT. *n:* (*Punctum, Articulus rei*).

PURPER. *n:* dog M-G. Paurpaura. F. en wederom H-D: Purpur. M. (*purpura*).

PUT. *m: & f:* (*Puteus, ſcrobs*); dus ook A-S, thes Pytt. M. (deze Put) *Joh:* IV. 11. en thyſne Pytt. (*acc: ſing:*) M. *Joh:* IV. 12. en on œnne Pytt. M. *Matth:* XII. 14. zie ook *Luc:* VI. 39. en XIV. 5. en Yſl: Pittur. M. (*puteus*) *p:* 16. dog F-TH. thiu Puzza. F. *Will: p:* 75. en H-D: Pfutze. F. (*puteus*).

PUTSE. *f:* (*ſitula nautica*); dus ook Yſl: pitla. F. (*ahenum exiguum*) *p:* 5.

RAE,

R.

RAE, RÉE. *f.* dus ook Yſl: ꝛaa. F. (*antenna*) *p:* 10. & 11.

RAED. *m:* dus ook F-TH. minemo ꝛaade. N. *Will: p:* 66. en ꝛadeg (*g: f:*) *Will: p:* 157. en H-D: ꝛaht/ ꝛath. M. (*Conſilium*).

RAKKER. *m:* (*Lictor, Cloacarius, Cerdo, vile ac ſordidum opus exercens*); en H-D: ꝛächter. M. (*ultor, vindex, vindicator*), en Yſl: ꝛeckur. M. (*homo*) *p.* 26. en ꝛacke M. (*vulpes*) *p:* 31.

RAVE, RAVEN. *m:* & *f.* dus ook Yſl: ꝛrafn. M. *p:* 12. en H-D: ꝛabe. M. *Staten Bijbel* en *Vondel* gebruiken RAVE. F. dog *Hooft*, M.

't RÉCHT. *n:* (*Juſtitia*); dus ook A-S, eall thæt ꝛyht. N. (al de Waerheid) *Marc:* V. 33. en F-TH. juwar ꝛeht. N. (*Juſtitiam veſtram*) *Tat: p:* 66. en ſin ꝛeht. N. (*Juſtitiam ejus*) *Tat: p:* 73. en unrehtes. *Will: p:* 51. en H-D: ꝛecht. N.

RÉGTER. *m:* (*Judex*); dus ook F-TH. ther ꝛehtari. M. (*Regulus*) *Tat: p:* 104. H-D: ꝛichter. M.

REDE, REDEN. *f.* dus ook Yſl. ꝛœda/ & ꝛœna. F. (*Oratio*) *p:* 5. & 54. en H-D: ꝛede. F.

REEF, REVE. *f:* dus ook Yſl: ꝛifa. F. (*Rima*) *p:* 5.

RÉEP, REIP. *m:* (*funis, reſtis, vinculum &c.*); dus ook M-G. ꝛaips. M. (*vinculum*); dog Yſl: ꝛeip. N. (*reſtis*) *p:* 21. en H-D: ꝛeiff. M. (*Circulus, orbis*).

REGEN. *m:* (*pluvia*); dus ook F-TH, ther ꝛegan. M. *Will: p:* 33. en H-D: ꝛegen. M. dog Yſl: ꝛegn. N. *p:* 15. & 55.

REIZE. *f:* dus mede Yſl: ꝛepſa. F. (*iter*) *p:* 5. en H-D: ꝛepſe. F.

REKE. *f:* (*raſtellum*); dus ook Yſl: ꝛeka. F. (*Ligo*) *p:* 5. dog H-D: ꝛechen. M. (*Raſtellum*).

REKEL. *m:* dus ook Yſl: ꝛœkal. M. (*vetus calumniator*) *p:* 24.

REUS, REUZE. *m:* dus ook Yſl: ꝛiſe. M. (*gigas*) *p:* 31. en H-D: ꝛieſe. M.

RIDDER. *m:* dus ook Yſl: ꝛiddare. M. (*Eques*) *p:* 31. en H-D: ꝛitter. M.

RIEM. *m:* (*Corrigia*); dus ook H-D: ꝛieme. M. (*Corrigia, lorum*) dog Yſl: ꝛeim. F. (*Ligula*) *p:* 11.

RIET.

Digitized by Google

RIET. *n:* (*Arundo, juncus*); dus ook A-S, an Hreod. N. (*acc: sing:*) *Matth:* XXVII. 48. en thæt Hreod. N. *Luc:* VII. 24. &c. en H-D: Ried. N. (*juncus*).

RIF. *n:* (*lingula, pulvinus, vadum*); dus ook Yſl: Rif. N. (*coſta*) *p:* 19. dog ons RIBBE. F. (*coſta*), en H-D: Rippe. F. (*coſta*).

RYK. *n:* (*Regnum, imperium*); dus ook mede F-TH. thas Goteș Rihhi. N. *Tat: p:* 56. en ſineș / & theſſeș Rihheș. N. *Tat: p:* 6. & 93. en A-S, al thæt Rice. N. (*Omnis Regio, & omnem Regionem*) *Matth:* III. 5. en *Marc:* V. 55. en thæt Rice. N. (*Regnum*) *Matth:* XXV. 34. zie ook *Matth:* IV. 23. en VIII. 12. en *Marc:* V. 1. en H-D: Reich. N. (*regnum, Dominium*).

RYKDOM. *m:* (*divitiæ*); dus ook F-TH. allen Rihduom. M. *Will: p:* 66. & 162. en theș Rihduomeș. M. *Will: p:* 155. en H-D: Reichthum. M.

De RYKE. *m:* (*Dives*); dus ook A-S, ſe Rica. M. *Marc:* X. 25.

RYM. *m:* (*Pruina*); dog Yſl: Hrpm. N. (*Pruina*) *p:* 21. En ons RYP. (*Pruina*) is ook Manlijk bij *Vondel*; gelijk ook 't H-D: Reiff. M. (*pruina*); dog *Moonen* zet RYP, Vroulijk; mooglijk meent hij RYP, RUIP, RUPSE. F. (*Eruca*).

RIOEL. *n:* dog Yſl: Riolur. M. (*carina*). *p:* 25.

ROEDE, ROE. *f:* (*Virga*); dus ook Yſl: Roda. F. (*cauda*) *p:* 5. en H-D: Ruthe. F. (*Virga*).

ROEF. *m:* & *f:* (*Puppis concameratio; tectum*); dus ook A-S. thone Hrof. M. (*Tectum*) *Marc::* II. 4. en thæne Hrof. M. *Luc:* V. 19.

ROEM. *m:* (*gloriatio*); dus ook F-TH. epnan Ruom. M. *Will: p:* 55. en thurgh Wereldlichen Ruom. M. *Will: p:* 114. en H-D: Ruhm. M.

ROK. *m:* dus ook F-TH. uz minen Rokche. M. *Will: p:* 90. en H-D: Rock. M. (*tunica*).

ROOK. *m:* dus ook Yſl: Reikur. M. *p:* 16. en H-D: Rauch. M. (*fumus*).

ROOK-OVEN. *m:* dus ook Yſl: Reik-affur. M. (*fornax*) *p:* 16.

ROOS, ROZE. *f:* dus ook Yſl: Roos. F. (*Roſa*) *p:* 9. en H-D: Roſe. F.

ROT. *n:* (*putredo*); dus ook Yſl: Rot. N. (*putredo*) *p:* 22.

RUGGE, RUG. *m:* dus ook Yſl: Hriggur. M. *p:* 16. & 26. en H-D: Rucke. M.

RUST. *f:* dus ook Yſl: Roo. F. (*quies*) *p:* 11. & 54. en H-D: ruſt. F.

Digitized by Google

S.

SABBATH. *m*: dus ook M-G. Sabbathô. M. (*Dies Sabbathi*).

SATAN. *m*: dus ook M-G. Satanas. M. en H-D: Satan. M. (*Satanas*).

SCHADE. *f*: dus ook Yſl: Skade. M. *p*: 31, en H-D: ſchade. N. (*Damnum*).

SCHADUWE. *f*: dog F-TH. ther Naht-ſcada. M. (*noctis umbra*) *Will*: *p*: 68. en ſinemo ſcada. M. *Will*: *p*: 24. en H-D: Schatten. M. (*umbra*). Dit verſchil ſpruit uit het verſchil van den Uitgang.

SCHAEL, SCHAELE. *f*: ook dus Yſl: Skaal. F. (*phiala*) *p*: 8. en H-D: ſchale. F. (*patera*).

SCHAEP. *n*: dus ook F-TH. ein ſchaf / inti oba iz biſellit. N. (*Ovem unam, & ſi ceciderit*) *Tat*: *p*: 130, en themo ſcafe. N. *Tat*: *p*: 130. en A-S. an ſceap / and gif thæt afylð. N. *Matth*: XII. 11. H-D: Schaaf / ſchaf. N. (*ovis*).

SCHAFT, SCHACHT. *m*: en *f*: (*Scapus*); en H-D: Schafft. M. (*haſtile*); dog Yſl: Skafft. N. (*Manubrium, ſcapus*) *p*: 22.

† SCHAKE. *f*. SCHAEK-SCHYF. (*Latrunculus*); en Yſl: Skaak. F. (*Ludus Latronum*) *p*: 6, & 8.

SCHALIE. *f*: (*Tegula*); dus ook M-G. Skalja. F.

SCHAT. *m*: (*Theſaurus*); dus ook M-G. Skatts. M. (*Denarius*), en H-D: Schatz. M. (*Theſaurus*); en F-TH. then jungiſton ſcaz. M. (*noviſſimum quadrantem*) *Tat*: *p*: 61. enz.

SCHÉLLING. *m*: (*Solidus Argenteus, Seſtertium*); en A-S. anne Scylling. M. *ac*: *f*: (Een penning, *drachmam*) *Luc*: XV. 8. en, minne Scyling. (*acc*: *f*:) *Luc*: XV. 9. en H-D: Schilling. M. (*ſolidus, aſſis*).

SCHÉRM *m*: dus ook F-TH, ſinen Skirm. M. *Will*: *p*: 24. en H-D: Schirm. M. (*protectio*).

SCHÉRPTE. *f*: dus ook F-TH. thiu Skarphe. F. *Will*: *p*: 2, & 33. en H-D: Scharffe. F. (*Acritas*).

SCHEUT, SCHOOT. *m*: (*jaculatio*); dus ook H-D: Schuſz. M. maer Yſl. ſkot. N. (*jaculatio*) *p*: 22. dog ons SCHEUTEL, SCHEUT. *f*: (*ſurculus*); maer in 't H-D: ſchoſz. M. (*ſurculus*).

SCHIP. *n*: dus ook M-G. Skip. N. en F-TH. thaz Skef. N. *Tat*: *p*: 48. & 97.

Digitized by Google

97. en in einaz Skef. N. *Tat*: *p*: 48. enz. en A-S. thæt Scyp. N. *Matth*: VIII. 24. & XIV. 24. en on anum ſcyppe (in een Schip) *Matth*: XIV. 13. zie ook *Joh*. V. 19. 21. en Yſl: ſkip. N. *p*: 12. &. 20; en H-D: ſchiff. N. (*Navis*).

SCHIL, GESCHIL. *n*: (*Differentia*); en Yſl: Skil. N. (*Diſtinctio*, *Cognitio*) *p*: 14.

SCHYN. *m*: dus ook H-D: Schein. M. dog. Yſl: Skin. N. (*fulgor*) *p*: 56.

SCHOEN, SCHOE. *m*: dus ook M-G. Skohs. M. en Yſl: Skoor. M. *p*: 24. en F-TH. in thinemo Scuohe. *Will*: *p*: 127. en H-D: Schuhe/ ſchuh. M. (*Calceus*).

SCHOENREEP. *m*: dus ook M-G. Skaudaraips. M. (*Corrigia*).

†SCHOM. *f*: (*Spuma*, *Canities arborum*, *Calvetum*), en Yſl: Skomm, F. (*ignominia*) *p*: 8.

SCHÓFT. *m*: (*Humerus*, *villos gerens dependentes*); en M-G. Skufts. M. (*Capillus*); en H-D: Schopff. M. (*Criſta*, *crines propenduli*).

SCHÓÓNHEID. *f*: SCHÓÓNTE. *f*: dus ook F-TH. mina Sconheyd/ thiu. F. *Will*: *p*: 19. en, mino ſcona. F. (*Pulchritudinem meam*) *Will*: *p*: 9. zie ook *Will*: *p*: 23. en H-D: ſchönheit. F.

SCHÓÓT. *m*: (*Gremium*); dus ook M-G. Skauts. M. en H-D: ſchos/ ſchooß. M. dog Yſl: Skaut. N. (*Peplum*, *ſinus*) *p*: 22.

SCHORT. *f*: (*Præcinctorium*); dus ook Yſl: Skirta. F. (*interula*), en H-D: ſchurtz. F. (*ſuccinctorium*, *ſupparum*).

SCHÓRPIOEN. *m*: (*Scorpio*); dus ook H-D: Schorpion. M. dog M-G. Skaurpjo. F.

SCHOTEL. *f*: dus ook F-TH. in theſa ſcuzzilun. F. *Tat*: *p*: 145, en H-D: ſchüſſel. F. (*ſcutella*).

De H. SCHRIFT. *f*: (*Sacroſancta Scriptura*); dus ook F-TH. thero Heiligan Schriphte. F. (*gen*: *ſing*:) *Will*: *p*: 68. en H-D: Heilige Schrifft. F. en ook H-D: Schrifft. F. (*Scriptura*, *ſcriptum*), dog ons SCHRIFT, GESCHRIFT, N. (*ſcriptum*), zie by ons Geschrift.

† SCHRYN. *n*: (*Scrinium*); (waer van ons Schrijnwerker), dus ook Yſl: Skrin. N. (*ſcrinium*) *p*: 15.

SCHRYVER. *m*: dus ook Yſl: Skrifare. M. *p*: 31. en H-D: ſchreiber. M. (*ſcriba*).

SCHUIM. *n*: en *m*: (*Spuma*); dus ook Yſl: Skuum. N. dog H-D: ſchaum. M.

SCHULD. *f*: (*Debitum*); dog A-S. thæne Gylt. M. (*Debitum*) *Matth*: XVIII.

Digitized by Google

27. zie ook *Matth*: XVIII. 32. maer H-D. ſchuld. F. (*Debitum*) en H-D: guld/ gult. F. (*proventus*, *cenſus*).

SCHURE. *f*: dus ook F-TH, in ſina & mina ſkiura/F. *Tat*: *p*: 37. & 135. en H-D: ſcheure. F. (*Horreum*).

SIKKEL. *f*: oulinks SIGTE. *f*. (*ſecula*); dus ook Yſl: ſigd. F. (*falx*, *ſecula*) *p*: 7. en H-D: ſichel. F.

SLAEP. *m*: dus mede F-TH. themo ſuozen ſlapho. M. *Will*: *p*: 32. & 34. en H-D: Schlaff/ Schlaaff. M. (*ſomnum*).

SLÉÉF. *f*: Potlepel (*Tudicula*); dus ook Yſl: ſlepff. F. (*Cochleare*) *p*: 7.

SLÓT. *n*: (*arx*); dus ook Yſl: ſlot. N. *p*: 22. en H-D: Schloſs. N.

SMAEK. *m*: dus ook F-TH. then ſmak. M. *Will*: *p*: 137. en H-D: ſchmack. M. (*ſapor*, *guſtus*).

SMID. *m*: (*faber ferrarius*); zo mede H-D: Schmidt. M. (*item*), en A-S, ſe Smith. M. (*faber lignarius*) *Marc*: VI. 3.

SNAER. *f*: (*chorda*), dog Yſl: ſnœre. N. (*Reſtis*) *p*: 19.

SNÉÉUW. *m*: dus ook M-G. ſnaiws. M. en Yſl: ſnioor. M. *p*: 24. & 27. en H-D: Schnee. M. (*Nix*).

SÓP. *n*: & *f*: (*Juſculum*); en Yſl: ſaup. N. (*ſorbillum*) *p*: 21. en H-D: ſuppe. F. (*juſculum*).

SPANNE, SPAN. *f*: dus ook Yſl: ſpønn. F. (*ſpithama*) *p*: 8. en H-D: ſpanne. F.

SPÉL. *n*: (*Luſus*); dus ook Yſl: ſpil. N. (*Luſus*) *p*: 14. en A-S, thœt Big-ſpell. N. (*Parabola*) *Matth*: XIII. 36. en *Luc*: VIII. 9. en this God-ſpell. N. (*Euangelium*) *Marc*: XIV. 9. En H-D: ſpiel. N. (*Luſus*).

SPÉRWER. *m*: (*Accipiter minor*); M-G. Sparwa. M (*Paſſer*); H-D: Sperber. M. (*accipiter*).

SPIEGEL. *m*: dus ook Yſl: ſpeigell. M. *p*: 27. en H-D: Spiegel. M. (*ſpeculum*).

SPITS. *n*: & *f*: (*Cuſpis*, *acies*, *cacumen*); en F-TH. von thero ſpizzon. F. (*de Cacumine*), en Yſl: ſpioot. N. (*haſta*) *p*: 12. dog ons SPIETS. (*haſta*) is, F. en H-D: ſpitze. F. (*cacumen*, *acies*).

SPONGIE. *f*: (*Spongia*); dus ook A-S. ane ſpongean. F. (*acc*: *ſing*:) *Matth*: XXVII. 48. en ane ſpingan. F. *Marc*: XV. 36.

SPOOR. *n*: (*Veſtigium*); dus ook Yſl: ſpør. N. *p*: 17. & 125. en F-TH, nah themo ſpore. *Will*: *p*: 14. dog H-D: ſpur. F. (*Veſtigium*).

SPORE,

Digitized by Google

SPORE, SPOOR. *f:* en Yſl: Spoor. M. (*Calcar*); en H-D: ſporn / F. (*Calcar*).

SPRAKE. *f:* (*Sermo, loquela, Lingua, & fama*); dus ook A-S. tha Spræce. F. (dat Woord, dat Gezeg) *Marc:* I. 15. en for thære Spræce. F. (*propter hoc Verbum*) *Marc:* VII. 29. en anre Spræce. F. (*uno verbo*) *Marc:* XI. 29. en ſeo Sprac. F. (het Geruchte, de Sprack, en het Woord) *Luc:* V. 15. *Joh:* XII. 48. en XVIII. 9. zie ook *Luc:* I. 2. VI. 47. VII. 17. en *Joh:* IV. 50. en VIII. 31. en H-D: Sprach. *f:* (*Lingua, ſermo, loquela, vox*).

STAD. *f:* (*urbs, olim Locus*); en STEDE, STEE. *f:* (*Locus*), dus ook F-TH. thie / & thia Stat. F. (*Locum*) *Tat. p:* 46. & 212. en in woſta Stat. F. (*in locum deſertum*) *Tat: p:* 124. en thero ſeluero Stede. F. *Will: p:* 151. en in thero Steti. F. (*in loco*) *Tat: p:* 31. 89. 90. 194. en H-D: Stadt / Statt. F. (*urbs, & locus*); dog Yſl: Stadur. M. (*urbs*) *p:* 25 & 26. en M-G. Stads / Staths M. (*Locus, ripa*).

STAEK. *m:* (*Stipes,*); dus ook Yſl: ſtiake. M. (*contus*) *p:* 32. en H-D: ſtecken. M. (*Baculus, ſcipio*).

STANG. *f:* (*Stipes, haſta, vectis*); dus ook Yſl: ſtaung. F. (*haſtæ*) *p:* 12. en H-D: ſtange. F. (*pertica, contus, vectis &c.*)

STANK. *m:* (*fœtor, olim odor*); dus ook F-TH. ther ſtank. M. (*odor*) *Will: p:* 71. tweemael, en *p:* 137. en H-D. ſtanck. M. (*fœtor*).

STAPEL. *m:* (*ſtrues, & olim Piramis*); dus ook A-S. ſe ſtypel. M. (*Turris*) *Luc:* XIII. 4. en anne ſtypel. M. (*Turrim*) *Matth:* XXI. 33. en *Marc:* XII. 1. en *Luc:* XIV. 28.

STEEG, STEGE. *f:* (*ſemita, Angiportus aſcendens*); dus ook M-G. ſtaiga. F. (*ſemita*), en F-TH. thiu ſtegga. F. (*gradus ſcalæ*); en H-D: ſtege F. (*ſemita, ponticulus, ſcalæ*).

STÉEN. *m:* dus ook M-G. ſtains. M, en ook ſtaina. F. (*lapis*) en F-TH. then ſtein. M. (*lapidem*) *Tat: p:* 211. & 212. en mihilan ſtein (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 209. en einemo ſteine. *Will: p:* 65. en A-S. ſe ſtan. M. *Marc:* XII. 10. en thone & thœne ſtan. M. (*Lapidem*) *Matth:* XIII. 20. XXVIII. 66. en XXVII. 2. en *Luc:* XX. 17. & 18. &c. en Yſl: ſteirn. M. (*Lapis*) *p:* 15. en H-D: ſtein / ſtepn. M.

STÉMME. *f:* dus ook M-G. ſtibna. F. en F-TH. thiu ſtemma. F. *Tat: p:* 9. en thie ſtemma. F. *Will: p:* 15. 67. & 130. en mihhilero ſtemmi. *Tat: p:* 99. enz. en A-S. mid mycelre ſtefne. F. *Matth:* XXIV. 31. en XXVII. 46 en *Luc:* I. 42. en ſeo ſtefn. F. *Luc:* IX. 36. en theos ſtefen. F. *Joh:* XII. 30. en H-D: ſtimme. F. (*vox, ſonus*).

Digitized by Google

STÉRRE. *f*: STAR. *f*: dus ook M-G. Stairno. F. (*Stella*), en Yſl: Stairna. F. *p*: 5. dog F-TH. then / & ſinan ſterron. M. (*ſing*:) *Tat*: *p*: 24. & 25. en thes ſterren. M. *Tat*: *p*: 24. en A-S. ſe ſteorra. M. *Matth*: II. 7. & 9. en thone ſteorron. M. (*Stellam*), *Matth*: II. 10. en H-D: ſtern. M.

STEVEN. *m*: dus ook Yſl: Staſn. M. (*Prora vel puppis*) *p*: 15.

STIER. *m*: (*Taurus*); en M-G. Stiurs. M. (*Vitulus*), en H-D: Stier. M. (*Taurus*).

STOEL. *m*: (*Sedes*); dus ook M-G. Stols. M. en F-TH. in themo Herſtuole (op den troon) *Will*: *p*: 70, en, ſinemo ſtuole. *Will*: *p*: 16. en H-D: ſtuhl. M. (*Sedes*).

STÓF. *n*: & *m*: (*Pulvis*); dus ook F-TH. thaz Stubbe. N. *Will*: *p*: 90, en, Done themo ſtubbe. *Will*: *p*: 46. en M-G. ſtubjus. M. en H-D: ſtaub. M. (*Pulvis*); dog ons Stóffe. F. (*Materia*).

STONDE. *f*: (*Spatium temporis, hora*); dus ook F-TH. luzzila ſtunta. F. (*abl*: *ſing*:) een kleine tijd, *Tat*: *p*: 149. & 164. en, Andrera ſtuont. F. (*ſecunda vice*) *Tat*: *p*: 173. en Yſl: ſtund. F. (*hora*) *p*. 7. en H-D: ſtunde. F. (*hora*).

STÓÓP. *m*: *f*: & *n*: (*Poculum majus, 4 pint*:) en Yſl: Staup. N. (*Poculum*) *p*: 21.

STÓRM. *m*: (*Tempeſtas*); dus ook Yſl: ſtormur. M. en H-D: ſturm. M.

STOVE, STOOF. *f*: (*Hypocauſtum*); dus ook Yſl: ſtoo. F. (*focus*) *p*: 11. en H-D: ſtube. F. (*hypocauſtum*).

STRAND. *m*: *f*: & *n*: (*Ora maris*); en H-D: Strand. M. en A-S. tham ſtrande. M. of N. *Matth*: XIII. 48. en *Job*: XXI. 4. en Yſl: ſtrønd. F. *p*: 7.

STRÉNGHEID, STRÉNGTE. *f*: (*firmitas, Acritas, Strenuitas*); dus ook A-S. of ealre ſtrengthe. (uit geheel de kragt) *Marc*: XII: 33. en H-D: ſtrenge / ſtrengigkeit. F. (*rigor*).

STRIK. *m*: (*Nodus, Tendicula, Tractus Linearum*); dus ook M-G. ſtriks. M. (*Apex, tractus*); en H D: ſtrick. M. (*Laqueus*).

STRYD. *m*: dus ook H-D: ſtreit. M. dog Yſl: ſtrød. N. (*Bellum*) *p*: 13.

STUGHEID, STUGTE. *f*: (*Rigor, Pervicacia*); en Yſl: ſtigd. F. (*Offenſio*) *p*: 7.

STUT. *m*: & *f*: (*Fulcrum*); en Yſl: ſtød. F. (*Columna*) *p*: 7. en H-D: ſtud. F. *Columna*), en ſtutze. F. (*fulcrum*).

TAL,

Digitized by Google

T.

TAL, GETAL. *n:* dus ook Yſl: Tal. N. (*Numerus*) *p:* 56. dog H-D: Zahl. F.

TALK. *m: & f:* (*Sevum*); en Yſl: Talkn. N. (*Branchiæ cetorum*) *p:* 15. dog H-D: Talck. M. (*Sevum*).

TAND. *m: & f:* dus ook M-G: Tunthus. M. en H-D: Zahn. M. (*Dens*), dog Yſl: Tønn. F. *p:* 9. (*Dens*).

TANG. *f:* dus ook Yſl: Taung. F. (*forceps*) *p:* 11. en H-D: Zang. F.

TAP. *m:* (*Obturamentum*); dus ook Yſl: Tappe. M. (*ſtipamen*) *p:* 32. en H-D: Zapff. M. (*obturamentum*).

TEEKEN, TEIKEN. *n:* dus ook A-S. thæt Tacen. N. *Job.* XII. 18, en This Tacen. N. *Luc:* II. 12. zie ook *Matth:* XII. 39. en F-TH: This Zeichan. N. (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 175. enz. en H-D: Zeichen. N. (*ſignum*).

TÉÉN. *f:* (*Vimen, Virgula*); dus ook H-D: Zein. F. (*Catathus*, een teene korf) en Yſl: Taag. F. (*Vimen*); dog M-G. Tains. M. (*Virgula*).

TÉMPEL. *m:* dus ook H-D: Tempel. M. dog F-TH. in thas Tempel. N. *Tat: p:* 187. en, Tempel / thaz. N. *Tat: p:* 184. en A-S. thæt Tempel. N. *Matth:* XII. 1. en XXIII. 7. en XXVII. 5; en, thæs Tempels. N. (*gen: ſing:*) *Matth:* IV. 5. en XXIV. 1. zo dat het H-D: en 't onze van 't oorſpronklijke Latijnſche *Templum*, *n: g:* afwijken.

TYD. *m: & f:* (als, Bij-tijds, M. en Ten tijde. M. en Ter tijd toe F.) en F-TH. thie zit. F. (*tempus*) *Tat: p:* 24. en, thiu zyd. F. *Will: p:* 33. (*tempus*) en, after thero zit. F. (*ſecundum tempus*) *Tat: p:* 27. en, thiu Zehenta Zit. F. (*hora decima*) *Tat: p:* 42. en, in thero Ziti. F. (*in illâ horâ*) *Tat: p:* 84. enz: en A-S. æfter thære Tide. F. (*ſecundum tempus*) *Matth:* II. 16. en, on thære tide. F. (*in illâ horâ*) *Matth:* IX. 22; en X. 19. en XIV. 1. enz. En H-D: Zeit. F. (*tempus*).

TIMMERING. *f:* dus ook A-S. Hwylce Getymbrunga. F. (*acc: ſing:*) *Marc:* XIII. 1. en H-D: Zimmerung. F. (*ædificatio*).

TOEF. *f:* dus ook Yſl: Tøff. F. (*Mora*) *p:* 6. & 7.

TONGE, TONG. *f:* dus ook M-G. Tungo. F. en F-TH: thinre Zungon. F. (*gen: ſing:*) *Will: p:* 71. en A-S. mine Tungan. F. (*acc: ſing:*) *Luc:* XVI. 24. en H-D: Zunge. F. (*Lingua*).

TOREN. *m:* (*Turris*); dus ook Yſl: Turn. M. *p:* 15. en H-D: Thurn. M.

TORF.

Digitized by Google

TORF, TURF. *m:* & *f:* dus ook H-D: **Torff.** M. (*Ceſpes bituminoſus*); dog Yſl: **Torff.** N. (*Ceſpes*) *p:* 56.

TORNE. *m:* & *f:* (*fiſſura*); dus ook M-G: **Gataura.** F. (*fiſſura*).

TRIBUET. *m:* dus ook F-TH: **then tribuz.** M. (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 188. en H-D: **Tribut.** M. (*Tributum*).

TRÓG. *m:* & *n:* dus ook Yſl: **Trog.** N. (*Linter*) *p:* 12. dog H-D: **Trog.** M.

TROUW. *f:* dus ook Yſl: **Treu.** F. (*fides*) *p:* 12. en H-D: **Treu.** F.

TUYN. *m:* (*Hortus, ſepimentum*); dus ook A-S. **on thone tun.** M. (in 't Hofje) *Matth:* XXVI. 36. en **to anum Tune.** M. (in een Hofje) *Marc:* XIV. 32. en **in tham Wyrt-tune.** M. (in het Kruit-hofje) *Joh:* XVIII. 26. en, **on tham Cafer-tune.** M. (in de buiten-zale) *Matth:* XXVI. 69. en *Luc:* XXII. 55. en, **of tham tune.** M. (van den Akker) *Marc:* XV. 21. en, **on thone Tun.** M. (op het Veld) *Marc:* XVI. 12. en, **nah tham Tune.** M. (Bij het ſtuk Lands) *Joh:* IV. 5. en, **Of Abian tune.** (van de dag-orde van Abias) *Luc:* I: 5. en H-D: **Zaun.** M. (*ſepes*).

TWYN. *m:* (*filum duplex*); dus ook Yſl: **Twinne.** M. (*filum lineum*).

U.

UIL. & *f:* (*Ulula*); en Yſl: **Ugla.** F. en H-D: **Eule.** F.

V.

VADER. *m:* dus ook F-TH: **thinan** en **ſinan fater.** M. *acc: ſing: Tat: p:* 68. 87. en, **fater unſer.** M. *Tat: p:* 68. en, **ſinen Vader.** M. (*acc: ſing:*) *Will: p:* 160. enz. en A-S. **thone fœder.** M. (*Patrem*) *Matth:* XI. 27. en, **eowerne fœder.** M. (*acc: ſing:*) *Matth:* V. 16, zie ook *Matth:* VI. 6. X. 25, en XV. 4. en Yſl: **Fader.** M. *p:* 24. en H-D: **Vatter.** M.

VAERD. *f:* (*Celeritas, & in poſtpoſitione, Iter*;) dus ook F-TH: **thrada Vard.** F. (*acc: ſing:*) *Will: p:* 75. en Yſl: **Ferd.** F. *p:* 7, en **Før.** F. *p:* 9. (*iter*); en H-D: **Fahrt.** F. (*Vectio, Tranſitus*).

VAT. *n:* (*Vas, dolium*); dus ook A-S. **thæt leoht-fæt.** N. (de Kaerſe) *Marc:* IV. 21. en *Luc:* XI. 36. en, **œnig fæt.** *acc: ſing:* (*Ullum Vas*) *Marc:* XI.

XI. 16. zie ook *Matth:* V. 15; en F-TH. **in thag treſoſaz.** N. (in de Schatkiſt) *Tat: p:* 187. en, **in themo Glas-faze.** N. (in 't Glazene vat) *Will: p:* 154. en Yſl: **fat.** N. (*Patina*) *p:* 22. en H-D: **Faß.** N. (*Dolium*).

VEDER. *f:* dus ook A-S. **thine Fetheve.** (*acc: ſing:*) F. *Luc:* XVI. 6, en H-D: **Feder.** F. en Yſl: **Fiǫdur.** F. (*Calamus*) *p.* 10. dog ook Yſl: **Fiður.** N. (*pluma*). 24.

VÉÉ. *n:* (*Pecus*); en A-S. **min Feoh.** N. (*Pecuniam meam*) *Matth:* XXV. 27. zie ook *Matth:* XXVII. 7. XXVIII. 12 & 15. en, **thæt Feoh.** N. (*pecuniam*) *Luc:* XIX. 15. en Yſl: **Fie.** N. (*Pecunia*) *p:* 55. en H-D: **Viehe.** N. (*Pecus*). Bevorens de vinding van 't geld beſtond der Ouden ſchat in 't Vee.

VEEN, † VEN. *n:* (*Palus bituminoſa*); en M-G. **Fani.** N. (*Lutum*); en A-S. **thæt Fenn.** N. (*Lutum*) *Joh:* IX. 14, en, **mid tham Fenne.** N. (*Luto*) *Joh:* IX. 6. en Yſl: **Fen.** N. (*puteus*) *p:* 15. & 29.

VÉL. *n:* dus ook M-G. **Fill.** N. en H-D: **Fell.** N. (*Pellis, cutis*).

VÉLD. *n:* (*ager, campus*); dus ook F-TH. **thaz Veld.** N. *Will: p:* 20. en H-D: **Feld.** N.

VÉNSTER. *n:* & *f:* en F-TH. **ze einemo Fenſtre.** N. *Will: p:* 90. en H-D: **Fenſter.** N. (*feneſtra*). Ons *Neut:* vind men bij Moonen, en 't dagelijkſe gebruik; ons *Fæm:* bij Vondel, Staten Bijbel en Kiliaen; en ons N. & F. bij Hoofd.

VERLANGST. *f:* en Yſl: **Eſſterlangan.** F. (*Deſiderium*); *p:* 54. dog ons VERLANGEN. N. (*Deſiderium*); zoo ook 't H-D: **Verlangen.** N.

VERLEIDER. *m:* (*Seductor*); dus ook F-TH. **ther Forleitero.** M. (*n: f:*) *Tat: p:* 210.

VERLÓSSER. *m:* (*Redemptor*); dus ook Yſl: **Lausnare.** M. *p:* 31. en H-D: **Erlöſer.** M.

VERMOGEN. *n:* (*Potentia*); en A-S. **thinum Mœgene.** *Marc:* XII. 30. en Yſl: **Magn.** N. *p:* 15. en, **Megn.** N. *p:* 55. en H-D: **Vermögen.** N.

VERNEDERING. *f:* zie ons NEDERING.

VERNUFT. *n:* dog F-TH. **thie Vernumſt.** F. *Will: p:* 104. en H-D: **Vernunfft.** F. (*ingenium*).

VÉRS. *n:* (*Verſus*); dus mede F-TH. **thaz Vers** *Will: p:* 45, tweemael; dog H-D: **Verß.** N.

VERZAMELING. *f:* (*Congregatio*); en A-S. **on thære Geſamnunge.** F. (*in Synagoga*) *Luc:* IV. 20. zie ook *Luc:* VIII. 41. & 49. en F-TH:

Digitized by Google

thero ſamanunga. F. (*Synagogæ*) *Tat: p:* 113. en, in thie ſamanunga. F. (*in Synagogam*) *Tat: p:* 45. en, thiu ſamanunga. F. (*cohors Militum*) *Tat: p:* 178. en H-D: ſammlung / Verſammlung. F. (*Congregatio*).

VERZENE. *f:* dus ook M-G. Fairzna. F. en H-D: Ferſe. F. (*Calcaneum*).

VERZOENER. *m:* dus ook F-TH ther ſuonere. M. *Will: p:* 161. en H-D: Verſohner. M. (*Conciliator*).

VETER. *m:* (*Ligula*); dus ook Yſl: Fiotur. M. (*Vinculum, Compes*) *p:* 25.

VEUGEL, VOGEL. *m:* dus ook M-G. Fugls. M. en A-S. ſe Fugel. M. *Luc:* XIII. 34. en Yſl: Fugl. M. *p:* 12. en H-D: Vogel. M. (*Avis*).

VEULEN. *m:* dus ook H-D: Füllen. N. (*Pullus equinus*); dog M-G. Fula. M. (*Pullus Aſinæ*), en A-S. thone folan. M. *Marc:* XI. 4. 5. & 7. en, thœne folan. M. *Luc:* XIX. 32. 33. 35. (*Pullus Aſinæ*).

VIER. *n:* (*Ignis*); dus ook F-TH. thaz Fieuer. N. *Will: p:* 74. en Helle Fieures. N. (Des helſchen Viers) *Tat: p:* 60. en A-S. on thœt ece Fyr. N. *Matth:* XXV. 41. zie ook *Matth:* V. 22. en XIII. 42. & 50. en *Luc:* XII. 55. en H-D: Feuer. N.

VIERLING. *m:* (*Quadrans, quarta pars aſſis*); dus ook A-S. thone ytemeſtan feorthling. M. (*Ultimam quadrantem*) *Matth:* V. 26. en *Luc:* XII: 59. en H-D: Vierling. M. (*quadrans*).

VYAND. *m:* dus ook F-TH. thinan fiant. M. (*inimicum tuum*) *Tat: p:* 64. en A-S. thinne feond. M. *Matth:* V. 43. en H-D: Feind. M. en Yſl: Fiande. M. *p:* 31. en M-G. Fiands. M.

VINGER. *m:* dus ook M-G. Fingrs. M. en F-TH. minan / & thinan Finger. M. *Tat: p:* 226. & 227. en A-S. minne finger. M. *Job:* XX. 25. en, mith.... anum fingre. M. *Luc:* XI. 46. en Yſl: Fingur. M. *p:* 24. en H-D: Finger. M. (*Digitus*).

VISCH. *m:* dus ook M-G. Fiſks. M. en A-S. thone œreſtan Fiſc. M. *Matth:* XVII. 27. en Yſl: Fiſkur. M. (*Piſcis*) *p:* 16. en H-D: Fiſch. M. en F-TH. then Fiſg. M. *Tat: p:* 230. zie ook *Tat: p:* 76. & 230.

VISCHER. *m:* dus ook M-G. Fiſkja. M. (*Piſcator*), en H-D: Fiſcher. M.

VLAG. *f:* dog Yſl: Flagg. N. (*Vexillum navium*) *p:* 20.

VLAK, VLÉK. *m:* & *f:* (*macula*); en Yſl: Fleckur. M. (*macula*) *p:* 26. en H-D: Fleck. M. (*Macula*): dog ons VLÉK. *n:* (*oppidum, pagus*); en H-D: Fleck. M. (*oppidum, pagus*).

VLÉESCH. *n:* dus ook F-TH. thas Fleiſc. N. *Tat: p:* 173. en Fleiskes

Tat:

Tat: p: 32. en A-S. thœt flœſc. N. *Matth:* XXVI. 36, en *Marc*: XIV. 38. zie ook *Job:* VI. 54. & 56. en H-D: Fleiſc. N. (*Caro*).

VLYT. *f*: & *m*: (*Diligentia*); en F-TH. Fliz / Yer. M. *Will: p*: 84. en H-D: Fleiſz. M.

VLOED. *m*: (*fluxus*); dus ook M-G. flodus. M. en F-TH. ther fluoz. M. (*fluxus*) *Tat: p*: 111. en H-D: fluſz. M. (*fluvius*), dog A-S, thœt flod (*fluxus*) N. *Matth:* XXIV. 39. en *Luc.* VI. 49. en Yſl: flood N. (*acceſſus Maris, inundatio*) *p*: 13.

VLOEK. *m:* en F-TH: bitteremo fluoghe. M. *Will*: *p*: 151. en H-D: fluch. M. (*Execratio*).

VLOER. M. (*Pavimentum*); dus ook Yſl: floor. M. (*Cloaca*) *p:* 16. dog H-D: flur. F. (*Atrium domus; Arva*).

VLÓÓ. *f:* dus ook Yſl: Yloo. F. (*Pulex*) *p*. 9. & 11. dog H-D: floh. M.

VLÓT. *n*: (*Ratis*); en Yſl: flot. N. (*Liquamen*) *p*: 22. en H-D: floſz. N. (*Ratis, ſcedia*).

VLUGT. *f:* dus ook F-TH: mine Yinan-flugt. F. (*acc: ſing:*) *Will*: *p*: 113. en H-D: flucht. F. (*fuga*).

VOEDER. *m:* (*Theca*); dus ook M-G. fodrs. M. (*Vagina*), en H-D: futter. M. (*Theca*).

VOEDER. *n*: (*Pabulum*); en Yſl: fœde. N. (*Pabulum*) *p:* 19. en H-D: futter. N. (*Pabulum*).

VOET. *m*: dus mede M-G: fotus. M. en F-TH. thinan fuoz. M. (*acc: ſing:*) *Tat*: *p*: 41. en A-S, thinne fot. M. (*acc: ſing:*) *Luc*: IV. 11. zie ook *Marc:* IX. 45; en Yſl: footur. M. (*Pes*) *p*: 23. en H-D. fuſz.. M. (*Pes*); dog ook Yſl: fet. N. (*menſura Pedis*) *p*: 22.

VOETEBORD. *n*: dus ook M-G. fotubaurd. N. (*Scabellum*).

VOGEL. zie VEUGEL.

VÓLK *n:* dus ook F-TH: thas folc. N. *Tat*: *p:* 5. 38 & 53. zie ook *Tat*: *p:* 16. en *p*: 3. en A-S. thœt folc. N. *Matth:* VII. 28. en XIV. 35. zie ook *Matth:* II. 6. en Yſl: folk. N. *p*: 20. en fouk. N. *p*: 55. en H-D: Volck. N.

VOND. *m*: (*inventum*); dus ook Yſl: fundur. M. (*inventum*) *p*: 25. & 26. en H-D: fund. M.

VONT. *m*: VONTE. *f*: Yſl: fontur. M. (*Baptiſterium*) *p*: 16.

VOOR-GEBIEDER. *m*: en M-G. faura-bathjis. M. (*Princeps*).

VOOR-HANG *n*: en VOOR-HANGSEL. *n*: dus ook M-G. faurahah. N. (*Velum templi*).

Digitized by Google

VOOR-RAED. *m:* (*Penus, copia, proviſio*); dus ook H-D: Vorrath. M. (*proviſio*); dog Yſl: forraad. N. (*Res, quæ in promptu eſt*) *p:* 55.

VÓRST, VRÓST. *f: & m:* dus ook H-D: froſt. M. (*Gelu*), dog Yſl: froſt. N.

VÓRST. *m:* (*Princeps*); dus ook H-D: furſt. M. en F-TH. themo Furiſten thero Samanunga. M. (*Archiſynagogo*). *Tat: p:* 113.

VÓS. *m:* en A-S. tham fox. M. *Luc:* XIII. 32. en H-D: fuchs. M. dog Yſl: fox. N. (*Vulpes*) *p:* 18. Ons Vós is *Maſc:*, even als bij 't A-Sax: en H-Duitſch; gelijk ook *Maſc:* bij Vondel, de Staten Bijbel, en van Heulen: zo dat mij wondert, dat Moonen dit woord onder de *Fæmin:* ſtelt; dog dat Heer Hoogſtraten zulks eens doet, in 't geval wanneer de Vos voor Koningin ſpeelt, heeft een andere en wettiger rede.

VREDE. *m:* & *f:* (*Pax*); Yſl: fridur. M. *p:* 25. 27. & 54. en H-D: friede. M.

VREUGDE. *f:* dus ook F-TH. ſinero freuwe. F. *Will: p:* 55. (*Lætitia*); Yſl: frygd. F. (*Libido*) *p:* 7. en H-D: freude. F. (*Lætitia*).

VRIEND. *m:* dus ook M-G. friondſ. M. en H-D: freund. M. (*Amicus*).

VRIENDSCHAP. *f:* dus ook F-TH. ze ſinero Friundſchephe. F. *Will: p:* 104. en H-D: freundſchafft. F. (*Amicitia*).

VROUW. *f:* (*uxor; olim Domina*); dus ook Yſl: Fruu. F. (*Matrona*) *p:* 10. en H-D: Frau. F. (*mulier, fæmina*).

VUILTE. *f:* dus ook A-S. ealre ſpithe. F. (*omni Spurcitia*) *Matth:* XXIII. 27. en H-D: faule. F. (*putredo*).

W.

WADDE, WAD. *n:* (*Vadum*); dus ook Yſl: Vad. N. *p:* 13.

WAEKE, NACHTWAKE. *f:* dus ook A-S. on thære æfteran Wærcan. F. (in de tweede nagt-wake) *Luc:* XII. 38. en H-D: Wache. F.

WAEN. *m: & f:* (*Opinio, præſumptio*); dus ook H-D: Wahn. M. (*opinio*) en Yſl: Von. F. (*Spes*) *p:* 9.

WAGEN. *m:* (*Currus*); dus ook Yſl: Vagn. M. *p:* 15. en H-D: Wagen. M.

WAL.

Digitized by Google

WAL. *m*: (*Vallum, agger, mœnia, ripa, & olim Profundum*); en A-S. thœne Grund-weall. M. (*fundamentum*) *Luc*: XIV. 29. en H-D: Wall. M. (*Vallum, agger*).

WAL-VISCH. *m*: (ook oul. WAL); dus ook A-S. thœs Hwœles. M. *Matth*: XII. 40. en H-D: Wall-fisch. M. (*Cetus*); Yſl: Hvalur. M. *p*: 16.

WAMME. *f*: (*Palear boum, branchiæ piſcium*); en M-G. Wamba. F. (*Venter*); en A-S. on tha Wambe (in den Buik) F. *Matth*: XV. 17. en Yſl: Vømb. F. (*Venter*) *p*: 5. en H-D: Wamme/ F. (*Palear*).

WANG. *f*: dog A-S. on thin Wenge/ gegearwa that other. N. (op uwe Wange, keer de andere toe) *Matth*: V. 39. en F-TH. thin Wanga/ thaz. N. *Tat*: *p*: 64. en H-D: Wangen. M. (*Gena*).

WAPEN. *n*: dus ook M-G. Wepna. N. (*Arma*); en Yſl: Vopn. N. *p*: 15. en H-D: Waffen/ Wappen. M.

WARMTE. *f*: dus ook H-D: Warme. F. (*Calor*); dog Yſl: Varme. M. (*Calor*) *p*: 32. & 54.

WASCH, WACHS. *n*: (*Cera*); dus ook H-D: Wachs. N. en F-TH. in themo Wahſe. (*in Cera*) *Will*: *p*: 7. en Yſl:: Vax. N. (*Cera*) *p*: 18.

WASDOM. *m*: (*fructus, & ſtatura*); dus ook M-G: Wahſtms. M. (*ſtatura*), gelijk ook A-S. ſe Wœſtm. M. (*fructus*) *Marc*: IV. 29. en, Godne Wœſtm. M. (*bonum fructum*) *Matth*: VII. 19. XII. 33. en *Luc*: III. 9. enz.

WATER. *n*: dus ook M-G. Wato. N. en F-TH. thas Wazzar. N. *Tat*: *p*: 90. 103. en thaz Wazzar. N. *Will*: *p*: 75. enz: En A-S. tœht Wœter. N. *Matth*: XIV. 29. en *Joh*: IV. 15. zie ook *Matth*: III. 16. VIII. 32. en X. 42. en H-D: Waſſer. N.

WEDER. *n*: (*Aër, tempeſtas*); dus ook F-TH, thaz Un-getwedere. N. (het On-weder). *Will*: *p*: 33. en an themo ſconan getwidere. N. (*cœlo ſereno*) *Will*: *p*: 33. en Yſl: Vedur. N. (*Aër, ventus*) *p*: 24. en H-D: Wetter. N.

WEDUWE. *f*: (*Vidua*); dus ook M-G. Widowo. F. en F-TH. thiu Wituwa. F. *Tat*: *p*: 94. en A-S, ſeo Wudewe. F. *Luc*: VII. 12. en anre Wudewan. F. *Luc* IV. 26. en H-D: Wittwe/ Wittfrau. F.

WEEK, WEKE. *f*: (*Hebdomas*); dus ook A-S, on thœre thrydan Wucan. F. (in de derde Weke); zie boven *Matth*: III. 1. en IV. 23. en H-D: Woche. F. (*ſeptimana*); en ook M-G. Wiko. F. (*Ordo rerum vicibus ſuis recurrentium*) zie *Luc*. I. 8.

Digitized by Google

WEER, WERE. *f*: (*Defenſio*, *munitio*); dus ook F-TH. thiu Were. F. (*ſing*:) *Will*: *p*: 67. en thero were. F. *Will*: *p*: 67. & 68. en uphe thie ſiluerine were. F. *Will*: *p*: 157. en Yſl: Veria. F. (*armamentum*) *p*: 5. en Vørn. F. (*Defenſio*, *munitio*) *p*: 9. en H-D: wehr. F. (*Arx*, *propugnaculum*): Dog ons WEER (*Aries*) is *Maſcul*:.

WE'G. *m*: (*Via*); dus ook M-G. wigs. M. en F-TH. thurh then weg. M. *Tat*: *p*: 98. zie ook *Tat*: *p*: 13. & 151. en *Will*: *p*: 6. & 42. en A-S. ſe weg. M. (*Via*) *Matth*: VII. 13. en thone weg. M. (*viam*) *Matth*: VII. 13. 14. VIII. 28. en XXI. 19. en *Marc*: XI. 8. &c. en Yſl: vegur. M. (*via*) *p*: 25. en H-D: weh. M. (*via*). Dog ons WEGE. *f*: (*modus*, *ratio*); en hier van ons DER-WEGE, DIER-WEGE. (*tali modo*).

WEIDE. *f*: (*Paſcua*); dus ook F-TH. thie wepthe. (*acc*: *ſing*:) F. (*paſcua*) *Will*: *p*: 65. en H-D: weid. F.

WEITE. *f*: (*triticum*); dus ook M-G. hwaitei. F. (*triticum*), dog F-TH. then weizi. M. *Tat*: *p*: 134. zie ook *Tat*: *p*: 37. en weizes. M. *Will*: *p*: 128. en A-S. thone hwæte. M. *Matth*: XIII. 29. & 30. en thæs hwætes. M. *Matth*: XIII. 36. zie ook *Matth*: XIII. 25. en *Marc*: IV. 28. en H-D: weiten.. M.

WE'LLE. *f*: WE'L. *n*: & *f*: (*Bullitio*, *ebullitio*, *Æſtus*, *Scatebra*, *aqua fontana*); en A-S. tham wylle. (*Puteo*) *Joh*: IV. 6. en H-D: quelle. F. *ſcatebra*).

WE'LP. *m*: WULP. *m*: (*Catellus*); dus ook Yſl: hvolpur. M. (*Catellus*) *p*: 16. dog ons WELPE. *f*: (*catella*).

WE'RELD. *f*: (*mundus*); dus ook F-TH. in theſa Werald. F. (*in hoc mundo*) *Tat*: *p*: 32. en therero Werolti. F. (*iſtius ſeculi*) *Tat*: *p*: 138. en thirro Werelde. F. (*hoc mundo*, *& hujus mundi*) *Will*: *p*: 70. 92. & 93. en A-S. thiſſere Worulde. F. (*in hoc ſeculo*) *Matth*: XII. 32. en on thyſſe Wereldu endunge. F. (in 't einde dezer Wereld) *Matth*: XIII. 49. en H-D: Welt. F. (*Mundus*).

WE'RK. *n*: dus ook F-TH. werc thag. N. *Tat*: *p*: 168. en A-S. thæt weorc. N. *Joh*: XVII. 4. en got weorc. (*acc*: *ſing*:) *Matth*: XXVI. 10. en Yſl: verk. N. (*opus*) *p*. 20. en H-D: werck. N.

WE'RKER, WE'RKMAN. *m*: dus ook A-S. ſe wyrhta. M. (*operarius*) *Luc*: X. 7. en H-D: Wercher / Werckmann. M.

WE'ST, en WE'STEN. *n*: dus ook A-S. thæt Weſten. N. *Joh*. XI. 54. en Yſl: veſtur. N. *p*: 24. (*occidens*), en H-D: Weſt. M.

WE'T. *f*: (*Lex*); dog M-G. Witoth. N. (*Lex*).

WYF.

Digitized by Google

WYF. *n:* dus ook F-TH. **thas wib.** N. *Tat: p:* 112. & 165: en **themo wibe.** *Tat: p:* 180. en A-S. **thæt wif.** N. *Matth:* XIII. 33. en **tham wife.** *Matth:* I. 3. 5. & 6. en Ysl: **vif.** N. (*fœmina*) *p:* 19. en H-D: **weib.** N. Bij 't Oudfriesch vind men evenwel **wif** ook F. in een oud Wet-boek, als **mith thinere afta wiue** / d: i: met uwen egten Wijve; zie *Joh:* G: *Eccardi Hiſtor: ſtudii Etymologici p:* 70.

WYK. *f:* (*vicus*); en bij Agterlasſing ook wel. *n:* als HET KATWYK: dog dit is, om dat het een Naem van een Stad of Vlek verbeeld. Ondertusſen komt in 't Ysl: **Wyk.** F. (*ſinus terræ*), dog ook Ysl: **vik.** N. (*ſinus*) *p:* 20. en **vige.** N. (*Munimentum*) *p:* 19. en M-G. **weih.** N. (*vicus, caſtellum*). Dog wederom met Ons is't A-S. **butan tha wic.** F. (buiten het Vlek) *Marc:* VIII. 23.

WYLE, WYL. *f:* dus ook M-G. **hweila.** F. (*hora, ſpatium temporis, momentum*), en F-TH. **thie wyla.** F. *Will: p:* 39. en A-S. **tha hwile.** F. *Matth:* IX. 15; en H-D: **weil.** F. (*otium*).

WYN. *m:* (*vinum*); dus ook F-TH. **ther nitwo win.** M. (*novum vinum*) *Tat: p:* 106. en **ther win.** M. (*vinum*) *Will: p:* 137. 138. & 147. zie ook *Tat: p:* 90. & 106. en *Will: p:* 83. & 137. en H-D: **wein.** M. dog met het Latijn komen overeen 't M-G. **wein.** N. (*vinum*), 't A-S. **thæt win.** N. *Matth:* IX. 17. en *Marc:* II. 22. en 't Ysl: **vin.** N. *p:* 56.

WYNGAERD. *m:* dus ook F-TH. **ther wingarda.** M. *n: f:* (*vinea*) *Will: p:* 118. en **then / einon / & minon Wingardon;** M. (*acc: ſing:*) *Will: p:* 141. 161. & 163. en A-S, **thone / & thœne Wingeard.** M. (*acc: ſing:*) *Matth:* XXI. 39. *Marc:* XII. 8. & 9. en *Luc:* XX. 16. zie verder *Matth:* XX. 4 & 7. XXI. 28. en *Luc:* XX. 9. en H-D: **Weingart.** M.

WIERÓÓK, WYRÓÓK. *m:* dus ook H-D: **weih-rauch.** M. (*thus*), en F-TH. **wirocheg.** M. *Will: p:* 71. & 72. en **theg rouhemeg.** M. (*incenſi*) *Tat: p:* 3.

WYZE. *f:* (*Modus*); dus ook F-TH. **zi welihheru wiſun.** F. (*quoniam modo*) *Tat: p:* 112. en **zi thero wiſun.** F. (*eo modo*) *Tat: p:* 139. en H-D: **weiſe.** F.

WIL. *m:* & *f:* dus ook M-G. **wilja.** M. (*voluntas*), en A-S. **minne willan.** M. (*acc: ſing:*) *Joh:* VI. 38. en F-TH. **theg willon.** (*gen: ſing:*) *Will: p:* 69. en **thurgh thinan / & minon willan /** of **willon:** (*acc: ſing:*) *Will: p:* 17. 19. 27. 28. 70. 154. &c. en H-D **will.** M. dog Ysl: **villo.** F. (*voluntas*) *p:* 7.

WIND.

Digitized by Google

WIND. *m*: dus ook M-G. **windȝ**. M. (*ventus*), en F-TH. **ther Northwind**. M. (*ſeptentrio*) *Will: p*: 8. en A-S. **ſe wind**. M. (*ventus*) *Matth*: XIV. 32. *Marc:* IV. 39. VI. 51. en *Luc*: VIII. 24. zie ook *Matth*: VIII. 26. XIV. 30. en *Luc*: VIII. 24. en Yſl: **vindur**. M. *p*: 25. en H-D: **wind**. M. (*ventus*).

WINTER. *m*: (*Hyems*); dus ook M-G. **Wintrus**. M. (*hyems, & Annus*); en F-TH. **ther Winter**. M. *Will*: *p*: 33. en Yſl: **vetur**. M. (*Hyems & annus*) *p*: 25. en H-D: **Winter**. M. (*hyems*).

WOEKER. *m*: & *n*: (*fœnus, fructus è pecunia, uſura*); en F-TH. **thaz Wocher**. N. (*fructus è pomis*) *Will: p*: 82. & 141. dog H-D: **Wucher**. M. (*uſura, fœnus*).

WOESTENYE, WOESTYNE. *f*: dus ook H-D: **Wuſte/ Wuſtenej**. F. (*Deſertum, ſolitudo*), dog A-S. **on tham Weſtene**. (*in deſerto*) *Matth*: III. 1. en *Marc*: I. 3.

WOL. *f*: dus ook Yſl: **ull**. F. (*Lana*) *p*: 8. en H-D: **wolle**. F.

WOLF. *m*: dus ook M-G. **Wulfȝ**. M. en A-S. **ſe Wulf**. M. *Joh*: X. 12. en **thone Wulf**. M. (*acc: ſing:*) *Joh*: X. 12. en Yſl. **Ulffur**. M. (*Lupus*) *p*: 18. en H-D: **Wolff**. M.

WOORD. *n*: (*Verbum*); dus ook M-G. **waurd**. N. en F-TH. **thaȝ wort**. N. *Tat*: *p*: 2. 19. 30. 91. 138. & 217. enz: en A-S. **thæt word**. *Marc*: V. 36. en *Luc*: VIII. 12. 13. & 15, &c. zie ook *Matth*: VIII. 8. XIII. 20. 21. en XIX. 22. en Yſl: **ord**. N. *p*: 13. en H-D: **wort**. N.

WORM. *m*: (*Vermis*); en M-G. **waurmȝ**. M. (*Serpens*), en H-D: **wurm**. M. (*Vermis*).

WORTEL. *m*: & *f*: dus A-S. **thone wyrtrum**. M. (*acc: ſing:*) *Matth*: XIII. 21. en M-G. **waurtȝ**. F. en H-D: **wurtzel**. F. (*radix*).

WRAKE, WRAEK. *f*: (*vindicta*); dus ook M-G. **wrakja**. F. (*vindicta, perſecutio*), en H-D: **rach**. F. (*vindicta*).

ZAED:

Digitized by Google

Z.

ZAED. *n:* (*ſemen*); dus ook A-S. thæt gode ſæd. N. *Matth:* XIII. 37. 38. zie ook *Matth:* XIII. 3. 5. & 24. en Yſl: Sæde. N. (*ſemen*) *p:* 12. 18. dog ook Yſl: Saad. F. (*granum*) *p:* 7. en H-D: Saat. F. (*ſemen, ſeges*).

ZAEYER. *m:* (*Seminator*); dus ook A-S. Sædere. M. *Matth:* XIII. 3. en *Marc:* IV. 3. en H-D: Säer. M.

ZAEK. *f:* (*res, cauſa*); dus ook F-TH: nih einiga ſahha. F. (*nullam cauſam*) *Tat: p:* 190. & 192. en H-D: Sach. F. (*res, negotium*) en Sache. F. (*cauſa, lis*).

ZAK. *m:* dus ook M-G: Sakkus. M. en H-D: Sack. M. (*ſaccus*).

ZALVE. *f:* dus ook A-S. thære ſealfe. F. (*unguenti*) *Joh:* XI. 2. en XII. 3. zie ook *Matth:* XXVI. 7. en *Marc:* XIV. 5. en F-TH. thiu ſalba. F. (*unguentum*) *Will: p:* 17. en thinero ſalbon. F. *Will: p:* 71. en M-G. ſalbons. F. en H-D: ſalbe. F.

't ZANGLYKE. *n:* (*Melodia*); dus ook F-TH. thaz ſangleich. N. (*cantilena*) *Will: p:* 126.

ZEDE. *f:* (*mos*); dog Yſl: ſidur. M. (*mos*) *p:* 26. & 28. en H-D: ſitt. F.

ZÉÉ. *f:* (*Mare*); dus ook A-S. with tha Galileiſcean ſæ. F. *Matth:* IV. 18. en on tha ſæ. M. *Matth:* IV. 18. en *Joh:* VI. 1. & 17. en *Matth:* XIII. 1. en thære ſæ. F. *Matth:* VIII. 24. 26. *Marc:* V. 13. en *Joh:* VI. 19. en ofer thære ſæs muthan (over den Mond der Zee, of aen de andere zijde der Zee) *Marc:* V. 1. dus neemt ook 't *Fœmininum*, wanneer de *Genitivus* van een ander *Subſtant:* beſtiert word, een *S* agter zig; en daer van ook A-S. Sæs weg. *Matth:* IV. 15. en Sæs grund. *Matth:* XVIII. 6. zie onze 12. *Redewiſſ:* §. XL. Wijders in 't H-D: See. F. (*Mare, lacus*) dog F-TH. in then ſeo. M. *Tat: p:* 100. tweemael, en themo ſewe. M. *Tat: p:* 47. 97 & 132. hoewel ook in ther ſeo. F. *Tat: p:* 229. en wederom Yſl: ſiour. M. (*mare*) *p:* 24. & 27.

ZÉÉM. *m:* & *n:* en F-TH. theſ ſepmeſ. *Will: p:* 84. en H-D: ſeim. M. (*melligo*).

't ZÉÉR. *n:* (*ulceratio*); dus ook Yſl: ſaar. N. (*Vulnus*) *p:* 23.

Digitized by Google

ZEET. *m:* (*manſio, ſedes*); dus ook H-D: Sitz. M. (*ſedes*), dog Yſl: Sæte. N. (*ſedes*) *p:* 19.

ZEGEL. *n:* (*ſigillum*); dus ook Yſl: Innſigle. N. *p:* 19. dog H-D: Siegel. M. 't welk afwijkt van 't Latijn, dat hier 't oorſpronkelijke is.

ZE'GEN. *m:* (*benedictio*); en ZEGE *f:* (*Victoria*); dog Yſl: Sigur. M. (*Victoria*) *p:* 25, en H-D: Sieg. M. (*Victoria*) en Segen. M. (*benedictio*). Ons ZEGE (*Victoria*) vind men ook *Maſc:* en *Fæm:* bij *Melis Stoke's* Rijmkronijk.

ZE'NNEP. *m:* dus ook M-G. Sinapȝ. M. (*Sinapi, n:*) en H-D: Senff. M.

ZETEL. *m:* (*Sedile, n:*); dus ook M-G: Sitlȝ. M. en H-D: Seſſel. M. en F-TH. ſinemo/ & themo Duom-ſedali. *Tat: p:* 194. 195. & thes Sitheleȝ/ *Will: p:* 52. hoewel ook Thaz geſithele. N. *Will: p:* 52. en A-S. thæt ȝtemeſte ſetl. N. *Luc:* XIV. 9.

† ZICHT. *f:* (*falx*); dus ook Yſl: Sigð. F. (*falx*).

De ZIEKE. *m:* dus ook A-S. ſe Seoca. M. (de Zieke) *Joh:* V. 7.

ZIEKTE. *f:* dus ook M-G. Siukei. F. (*infirmitas*). en Yſl: Sýke. F. *p:* 32.

ZIEL. *f:* (*Anima*); dus ook M-G. Saiwala. F. en A-S. ſeo Sawl. F. (*Vita*) *Matth:* VI. 25. en tha Sawle. F. (*animam*) *Matth:* X. 28. zie ook *Matth:* VI. 25. XII. 18. en *Luc:* II. 35. En F-TH: thie & mina Sela. F. (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 85. & 150. en, minero ſelu. F. *Tat: p:* 131. en H-D: Seel. F. en Yſl: Saal. F.

ZYDE. *f:* (*Latus*); dus ook F-TH: ſina, & mina Sita. F. (*acc: ſing:*) *Tat: p:* 207. 216, & 227. en H-D: Seite. F.

ZILVER. *n:* dus ook M-G. Silubr. N. en F-TH. thaz branda Silber. N. *Will: p:* 51. en H-D: Silber. N. (*Argentum*).

ZIN. *m:* (*ſenſus, mens, animus, affectus, ſententia*); dus ook F-TH: in minemo Sinne. *Will: p:* 90. en H-D: Sinne. M. dog Yſl: Sinne. N. (*affectus*), waer mede overeenkomt onze ſpreekwijze, IN 'T ZIN HEBBEN (*in animo habere*).

't ZOETE. *n:* dus ook F-TH. thaz ſuote. N. *Will: p:* 66. dog 't F-TH. ſuoze/ voor ons Zoetheid. F. is, neffens de anderen van die ſoort, Vrouwelijk; dus F-TH. thiu ſuoze. F. (*ſuavitas*) *Will: p:* 71. & 143. en, mit thero ſuoze. F. (*ſuavitate*) *Will: p:* 2. dus ook H-D: Süſſe/ ſüſſigkeit. F.

ZO'LDER. *m:* & *f:* (*Lacunar, tabulatum, contignatio, vulgò Solarium*), dus ook F-TH. mithilan Solari. M. (*acc: ſing:*) een groote Opperzale. *Tat: p:* 144. en H-D: Soller. M. (*Tabulatum*).

ZOLE.

Digitized by Google

ZOLE. *f.* dus ook M-G. Sulja. F. (niet N. gelijk 'er misgedrukt is in mijn *Tractaetje* van *De Gemeenſchap tuſſchen 't Gotth: enz.*) en H-D: Sole. F. (*Solea*).

ZOMER. *m*: (*Æſtas*); dus ook H-D: Sommer. M. dog Yſl: Sumar. N. *p:* 17.

ZONE, ZOON. *m*: dus ook M-G. Sunus. M. en F-TH. ther Sun. M. *Tat: p:* 126. en, then Sun. M. (*filium*) *Tat: p:* 52, 84, & 125. zie ook *Tat: p:* 26. & 52. en A-S. ſe Sunu. M. (*filius*) *Matth:* III. 17. en XI. 27. en thone Sunu. M. (*filium*) *Matth:* XI. 27. zie ook *Matth:* II. 15. En, Yſl: Sonur. M. (*filius*) *p:* 25. en H-D: Sohn. M.

ZONNE, ZON. *f*: dus ook F-TH. thiu ſunna. F. (*Sol.*) *Will: p:* 9. & 116. en, the ſunnun. F. (*Solem*) *Tat: p:* 65. en A-S. ſeo ſunne. F. (*Sol*) *Marc:* IV. 6. en *Matth:* XXIV. 29. en tha ſunne. F. (*ſolem*) *Luc:* IV. 40. &c. en M-G. ſunno. F. en H-D: ſonne. F.

ZOOP. *m:* dus ook Yſl: ſope. M. (*hauſtus*) *p:* 32. en H-D: ſuff. M.

ZOUT. *n:* dus ook M-G. ſalt. N. en F-TH. thas ſalz. N. *Tat: p:* 58. en A-S. thæt ſealt. N. *Matth:* V. 13. en *Marc:* IX. 50; en Yſl: ſallt. N. *p:* 55. en H-D: ſaltz. N. (*Sal*).

ZUCHT. *f*: (*Languor*); dus ook M-G. ſauhtei. F. en F-TH. ſon thero / & thinero ſuhti. F. *Tat: p:* 111. & 112. zie ook *Tat: p:* 54. en Yſl: ſoott. F. (*Morbus*) *p:* 11. 12. en H-D: ſucht. F. (*Morbus*). Ons ZUCHT (*deſiderium, appetitus*) is ook *Fœmin:* dog ons ZUCHT (*Gemitus*) is *Maſcul.*

ZUSTER. *f*: dus ook M-G. Swiſtar. F. en F-TH. unſe Suſter / ſo ſiu. F. *Will: p:* 157. tweemael. En Yſl: Syſter. F. *p:* 11. en H-D: Schweſter. F. (*Soror*).

ZUYDEN. *n:* dus ook Yſl: Sudur. N. (*Meridies*) *p:* 24. dog H-D: Sud. M.

ZWAGER. *m:* (*Affinis, gener, ſocer*); dus ook M-G. Swaihra. M. (*ſocer*); en A-S. ſe... Sweor. M. *Job:* XVIII. 13. en F-TH. Her was Suehur. M. (*erat ſocer*) *Tat. p:* 179. en H-D: Schweher / Schweher-vatter. M. (*ſocer*).

ZWAGERINNE. *f*: (*glos, fratria, ſocrus*); dus ook M-G. Swaihro. F. (*ſocrus*); en A-S. Simonis ſweger.... be hyre. F. (Simons ſchoonmoeder.... van wegen haer) *Marc:* I. 30. en F-TH. ſina Suigar. F. (*ejus ſocrum*) *Tat: p:* 93.

ZWAMME, ZWAM. *m:* (*Spongia, fungus*); dus ook M-G. Swammis. M. (*ſpongia*); en H-D: Schwamm. M. (*ſpongia*). Dog Moonen zet ZWAM, *f*: zie zijn Nederd: Spraekkunſt *p:* 71.

Digitized by Google

ZWAVEL. *f*: dus ook M-G. Swibla. F. of M. (*Sulphur*) *Luc:* XVII. 29. en H-D: Schwefel/ schwebel. M. Ons ZWAVEL, *Fæm*: bij Vondel, Staten-Bijbel, en van Heulen, dog *Neutr:* bij Moonen.

ZWEERD. *n*: dus ook A-S. thin swurd. N. (*acc: sing:*) *Matth*: XXVI. 52. en *Joh*: XVIII. 11. en Ysl: swerd. N. *p*: 12. en H-D: schwerdt. N. (*gladius*).

ZWYN. *n*: dus ook M-G. swein. N. en H-D: schwein. N. (*Porcus*).

1713 $\frac{2}{m}$.

Derde

Digitized by Google

Derde Verhandeling
VAN DE
DECLINATIEN:
Wegens de *Pronomina.*

Dertiende Redewiſſeling.

N. en L.

N. DE Voornaemwoorden zijn thans ons Onderwerp. Ook hier in heeft het onderſcheid van Verbuiging plaets, nae vereiſch van Stijl. Dit vind ik nog bij niemand aengetoont: en, vermits ze meer als eenige andere Woorden in 't ſpel komen, zo geeft een goede behandeling daer van zeer veel tot de Netheid, Cieraed, en Duidelijkheid onzer Tale. I. Gewigtigheid van 't wel-kennen der *Pronomina.*

L. Mijne Voorbeelden van Verbuiging, die ik 'er van gemaekt heb, zal ik u voordienen. De verdere Aenmerkingen vloeyen ligtelijk uit ons geſprek. II. Verbuiging van de *Pronomina Perſonalia* IK, GY, HY, en ZY.

Onze *Perſonalia* zullen den voorrang bekleeden.

Singularis.

Nom: Hoogdr: Deft: en Gem:, IK, *ego*; GY (oul: Du) *tu*; HY, *ille*, *M:* en ZY, *illa*, *F:*. Dog in Gemeenz: Stijl doorgaends JE voor GY, en ZE voor ZY.

Gen: Hoogdr: Deft: en Gem:, VAN MY; VAN U (oul: VAN DY); VAN HEM, *m:* en VAN HAER, of VAN HEUR, *f:*.

Dat: Hoogdr: Deft: en Gem:, Even als de *Genit:* mits zonder VAN, of ook wel AEN in ſteê van VAN: en in Gemeenz: Stijl ook wel ME in plaetſe van MY.

Digitized by Google

Acc: Hoogdr: Deft: en Gem:, Even als de *Dativ:* mits zonder AEN.

Voc: Hoogdr: Deft: en Gem:, GY (oul: DU)..

Abl: Hoogdr: Deft: en Gem:, Even als de *Genit:* mits VAN of MÉT of DOOR (enz:) te nemen, al na 't vereiſch der zaken.

Pluralis.

Nom: Hoogdr: Deftig en Gem:, WY, *nos*; GY, *vos*; ZY, *illi*, *æ*, *a*, *M: F: & N:*. Dog bij 't Hoogdr: en Deft: in nadruk ook GY- en ZY-LIEDEN voor Perſonen: en bij 't Gemeenz: veel-al WE, JE, en ZE bij de *Verba's*.

Genit: Hoogdr: en Deft:, VAN ONS; VAN ULIEDEN; VAN HÉN of HUN, *m: & n:* en VAN HAER of HEUR, *f:* en in nadruk ook wel VAN HAERLIEDEN, *m: f: & n:*. Dog in 't Gemeenz: VAN ONS; VAN U; en VAN HAER, *m: f: & n:*.

Dativ:, Even als de *Genit:*, mits zonder VAN, of ook wel AEN in de plaets.

Accuſ:, Even als de *Dativ:*, mits zonder AEN.

Vocat: Hoogdr: Deft: en Gem:, GY: Dog bij 't Hoogdr: en Deft: in nadruk ook wel GYLIEDEN voor Perſonen.

Ablat: Even als de *Genit:*, mits VAN of MÉT of DOOR (enz:) te nemen, al na vereiſch van zaken.

Verder valt 'er, zo wegens den *Sing:* als *Plur:*, nog aen te merken,

(I.) Dat men bij ons GEDENKEN, GEDAGTIG ZYN, ZIG ONTFÉRMEN, ZIG ONTSLAEN, en de verdere *Verba*, die volgens der Ouden trant in Hoogdr: en Deft: Stijl een *Genit:* bij zich eiſchen, in *Sing:* ook gebruikt MYNES, MYNS, of MYNER, en UWES, UWS, of UWER (oul: DYNER), en ZYNES, ZYNS, of ZYNER, *m:*, en HARES, HAERS, of HARER, *f:*; gelijk ook in *Plur:* ONZER, ULIEDER of UWER, en HUNNER, *m: & n:* of HAER, *f:* en HAERLIEDER, *m: f: & n:*, als MYNER (enz:) GEDAGTIG ZYN, maer niet *van mij gedagtig zijn*. Dog in Gemeenz:

Digitized by Google

meenz: Stijl, daer dit zo even gemelde MYNER (enz:) zelden plaets heeft, komt bij BEDÉNKEN of GEDAGTIG ZYN de *Dativ:* in ſteê van den *Genit:*, als, MY of AEN MY GEDAGTIG ZYN; en bij ONTFÉRMEN voegt men OVER en WEGENS, als ZIG OVER of WEGENS HEM ONTFÉRMEN; en bij ONTSLAEN zet men VAN, als, ZIG VAN HEM ONTSLAEN; zijnde het Ontfermen een naderende en omhelzende Gemoedsbeweging, dog Ontſlaen een afwendende; waerom ook het laetſte ons VAN in *Abl:* bij zig neemt.

(II.) Dat, hoewel ons AEN bij den *Dat:*, zo in *Sing:* als *Plur:*, doorgaends word agtergelaten, egter de *Verba Reflectiva*, die ZICH bij zich hebben, het zelve niet miſſen mogen; want nimmer zegt ofte ſchrijft men HY HÉCHTE ZICH *mij*, of VERBOND ZICH *u*, of STIET ZICH *hem* of *haer*, maer altijd AEN MY, AEN U, AEN HÉM, en AEN HAER, enz:.

(III.) Dat men wel in gevallen van Agtbaerheid en Beleeftheid ook in *Sing*: ſchrijft Uw E. (eene verkortinge van Uw EDELHEID, of Uw EÉRWAERDIGHEID) in ſteê van U; en in *Plur*: Uw EE: in ſteê van ULIEDEN, zo in *Genit:* en *Dat:* als *Accuſ: & Ablat:*.

(IV.) Dat wijders dezelfde rede van Onderſcheid bij den *Plur:* tuſſchen HAER, *m: f: & n:* in den Gem: Stijl, en HEN, *m: & n:* en HAER of HEUR *f:* in 't Hoogdr: en Deft: ook geld en paſt bij die *Pronomina Poſſeſſiva*, welke daer van afgeleid zijn, namelijk HUNNE (te rug ziende op *Maſculina* & *Neutra*), en HARE of HEURE (omziende na *Fœminina*) in 't Hoogd: en Deft:, dog HARE (zo wel wegens *Maſculina* & *Neutra* als *Fœminina*) bij den Gemeenz: Spreekſtijl.

III. Van het oude DU in *Singul:* en van het hedendaegſche GY in *Singul: & Plur:* teffens.

N. Ik heb al voor eenigen tijd beſpeurt gehad, dat ons GY, 't welk nu voor *Singul:* en *Plural:* te gelijk dient, eertijds alleenlijk voor *Plural:* verſtrekte, en dat DU voor den *Singul:* quam. Waer uit gisje tog deze verandering geſproten te zijn?

L. Dit DU in *Singul:* is nog wel in de later tijd, ten minſte in Schrijftael, bij onze Voorouders gebruikt. Men vind het niet alleen in 't M-G. F-TH, A-S. en Yſl: maer ook bij onzen *Melis Stoke*. Zelf in daeglijkſche Spreektael houd het nog ſtand onder onze Geburen de Vriezen, gelijk ook onder de Hoogduitſchers. Maer, belangende uwe vrage; ik gis dat onze Verandering ontſtaen is, uit een zekere opgevatte beleeftheid, van een ander in 't Meervoud aen te ſpreken, om eerbied te bewijzen, vermits de meerderheid Aenzienlijkheid toebrengt. De Franſchen, die deze zelfde ſpreekwijze van de Frankduitſchen, wel eer onze Gebroeders,

Digitized by Google

ders, waerſchijnlijk geleert en behouden hebben, bedienen zig, even als wij, alleen van den *Plural*: bij de tweede *Perſoon*, als *Vous avez* (GY HEBT) en *Vous aimez* (GY BEMINT).

Uit dit aengehaelde blijkt, dat ook 't *Verbum* bij deze tweede *Perſoon* in *Plural*: geſtelt word, ſchoon men een enkele Perſoon daer mede meent: want eertijds, toen DU nog in zwang ging, was ST de *terminatie* van de 2. *Perſ*: in *Singul:*, als DU HÉBBEST of HÉBST; DU BEMINNEST of BEMINST; zo mede was het DU BIST (*tu es*); in *Futur*: DU SULST, dog in *Plural*: GY ZYT (*Vos eſtis*), en in *Futur*: GY ZULT; waer voor men nu ſlegts GY ZYT, en GY ZULT, teffens in 't Eenvoud en Meervoud gebruikt.

IV. Van ons LIEDEN agter GY en ZY.

N. 't Gevalt me, dat je bij 't Gemeenz: ſlegts GY in *Plur:* en niet GYLIEDEN of GYLUIDEN ſtelt: want die in daeglijkſe praet dien ſtaert 'er dikwijls bij voegde, hing zekerlijk den *Pedant* uit. Evenwel in Ernſt en 't Deftige, wanneer de zaek bij gebrek van onderſcheid laſt zou kunnen lijden, is de bijvoeging van dit LIEDEN prijſlijk. Maer, terwijl we al zo dikwijls wegens de *Accenten* geſproken hebben, begin ik 'er gereeder op te letten: ik merk dat dit LIEDEN, dat op zig zelf *Menſchen* beteekent, bij agterlaſſing geen nadruk van belang ontfangt; om dat het onderſcheid der gedagten meer op de Perſoonlijkheid als op het Menſchdom valt.

L. Mijn Heer bemerkt het zeer wel; niet te min ſluit deze ſtaert, op een ongevoelige wijze, alleen het menſchelijke geſlacht in, en alle ander uit: hierom zou en kan of mag men wel zeggen, O! BÉESTEN DES WOUDS, GY, DIE EENEN WEERLOOZEN WÉGRUKT, dog niet *Gylieden*. Maer ook laet men altoos dit LIEDEN agterwege, wanneer eenig ander woord, dat den *Plural:* aenwyſt, onmiddelijk agter GY komt te volgen; hierom zeit men ook GY VÓRSTEN DES RYKS, en niet *Gylieden Vórſten*; om dat LIEDEN hier ſtopt en overtollig is.

N. Ook is immers, ons LIEDEN agter ZY eenigſints overtollig, vermits het *Verbum*, dat 'er bij komt, altijd kan aenwijzen, of men van eene of van meerder ſpreekt.

L. Meeſt altijd, jae; ten zij een kloeke inlaſch in de Reden tuſſchen dit ZY en zijn *Verbum* inquame; want als dan zou de Welſprekentheid, en 't gemak der Leiding wel afvorderen, dat men ZYLIEDEN gebruikte, om niet door duiſterheid de gedagten te veel werk te geven.

V. Van ons *Pronomen Reflectivum* ZICH.

N. Behoort ook niet onder de Perſoonlijke *Pronomina* ons ZICH?

L. Zekerlijk; 't is 't Wederkeerige (of *Reflectivum*) tot ijder der drie derhande gemelde Perſoonen IK, GY, en HY of ZY, te ſamen.

Dit ZICH komt oneigen in *Nominat:*, dog heeft in *Genit:* & *Abl: Singul:*

VAN

VAN ZICH, en in *Dat: & Accuſ:* ZICH (of ook in *Dat:* AEN ZICH): en om de *Genera* te kunnen onderſcheiden, zet men ook wel -ZELVE daer agter, gelijk ik hier na nog breeder zal aentoonen.

In *Plural:* neemt men 't ook op dezelfde wijze; hoewel 't ruim zo gebruiklijk en gemeenzaem is, als men zet in *Genit: & Abl:* VAN HAER ZÉLF, en in *Accuſ: & Dat:* HAER ZÉLF, of ook in *Dativ:* AEN HAER ZÉLF.

VI. Van ons JE en WE, in ſtêe van GY en WY.

N. Wanneer een Minder zijnen Meerder, of Lieden van Aenzien en Opvoeding elkander aenſpreken, is men thans, volgens de beleeftheid, gewoon, den aengeſprokenen in de 3. *Perſoon* te bejegenen; als, HEEFT MYN HÉÉR DAT VERRIGT? dog plomper klinkt het, MYN HÉÉR HÉBT GY DAT VERRIGT?

L. 't Is waer; het laetſte zou een groote Gemeenzaemheid veronderſtellen; en daerom komt ons JE en WE in ſtêe van GY en WY gevoeglijkſt in Gemeenzamen ſtijl, wanneer men tegen Zijns-gelijke ſpreekt, als JE HÉBT, WE HÉBBEN, voornaemlijk wanneer ze 't *Verbum* volgen, als HÉB JE, HÉBBEN WE: in welk laeſte geval, de T die agter 't *Verbum* bij de tweede *Perſoon* behoort, om de vloeijendheid word agtergelaten, want men zegt nog ſchrijft nimmer *Hebt je*. Dit JE voor GY is zo gemeenzaem in de Praet-tael, dat 'er GY ten eenemael gemaekt klinkt; en word 'er ook zelf dit JE in de Verbogene *Caſus* gebruikt, als VAN JE, en AAN JE; dog dit, als te laeg, te plat, en al te gemeenzaem, is tot nog toe buiten alle Schrijftael gehouden.

N. Is het derhalven niet jammerlijk en aenſtootelijk, dat men zo menigvuldig op den Predikſtoel in de Gebeden, met dit platte en allergemeenzaemſte JE, 't geen elk Leeraer, eerbiedshalven zig ſchamen zou tegen eenig menſch van Rang en Aenzien te gebruiken, het Goddelijke Wezen zo oneigen toe-ſpreekt?

L. Onze Welſprekende *Profeſſor Francius* heeft wel eer dat gebrek gants leelik afgeſchildert, en nogtans kan ik niet bemerken dat het mindert; gelden zulker Mannen Leſſen niet, zouden de onze dan wel gelden? Men vervalt ook te mets in een gewoonte, eer men 't vermerkt; en dan volgt 'er wel op, dat Gewoonte boven Leer gaet.

VII. Van ZE in *Accuſ: Sing: & Plur:* in plaets van ZY.

N. Laet ons weder ter zake keeren. Ik zie dat je ZE voor ZY wel bij den *Nom:* van den *Sing: & Plur:* zet, dog niet in *Accuſat:*, en nogtans brengt de daeglijkſe Spreektael eenſtemmiglijk mêe, ja ook vind men 't ſomtijds bij Schrijvers van agting, dat in *Accuſat:* mede ZE, zo in *Plur:* als *Sing:*, wel plaets krijgt, niet tegenſtaende het woordtje ZY (daer ZE eene verzagting of verkorting van is, even als JE van GY of JY, en WE van WY) in die gevallen thans geen plaets heeft. Maer hoe kan 'er een verkorting zijn van iet, dat 'er zelf niet en is?

Digitized by Google

L. Daer zijn 'er wel, die dat Gebruik daerom als gebrekkig aenzien en verwerpen. 't Is nogtans zo verre van 't ſpoor niet als zij meenen. Dit ZE is een Overblijfſel, van 't ZY, dat wel eer ook in *Acc: Sing: & Plur:* bij ons in zwang ging, gelijk als Sie nog huiden in 't Hoogduitſch doet. 't Is derhalven geſproten van iet, dat 'er was, ſchoon 't 'er nu niet en is. De Oudheid kan hier ook getuigenis van dragen; dus vind men bij 't Frankduitſch in *Nom: & Acc: Sing:* van 't *Fœm:* Siu & ſie of ſia, F. (*illa, & illam*); en in *Nom: & Acc: Plur:* M. F. N. Siu & ſie (*illi, illæ, illa, & illos, illas, illa*); hoewel In of hin (*illos*) alleen voor 't *Maſc:* dient. Ik heb 'er Voorbeelden van in Aenteekening: dus bij *Tatiaen.*

p: 61. Thie thar giſehet Wib/ SIE zi gerenne.
Die daer aenziet een Wyf, om *ze* te begeeren:
Dus ſtaet 'er SIE/ niet thas/ ſchoon Wib. N. is.
p. 168. Ih fure SIE bittu.
Ik voor haer (n: de Diſcipelen) bidde.
p. 169. Halt SIE (*Serva eos*).
Behoud *ze:* en zoo op meer plaetſen.
p: 204. Intfieng SIA (*accepit eam*).
Hij Ontfing *ze.*
p: 205. Fulta SIE/ (*implevit eam*).
Hij vulde *ze.*
p: 234. Toufente SIE (*Baptiſante eos*).
Doopende haer of hen, enz.

N. Onder deze Voorbeelden zie ik, dat het *Fœmininum* Sie, (bij ons ZE of HAER), ſchoon opzigtelijk op Wib (bij ons WYF), dat Onzijdig van geſlagt is, genomen word. Evenwel vind men Taelkundigen die dit gebrekkig aenzien en ons HET of DAT daer voor zetten zouden.

VIII. Of men de *Articuli* of de *Pronomina* in 't *Neutrum* ſtellen moet, als ze *Relatief* zijn op WYF, en op de Verkleinwoorden van Vrouwelijke Perſoonen, als MEISJE, enz.

L. Dat laetſte is ten opzigte van HET en DAT wel net en Letterkundig, en ſtrijd ook niet tegen 't Gebruik; Maer 't eerſte is vrij gemeenzamer, en niet minder redelijk, want ſchoon WYF, als mede de *Diminutiva*, in 't ſtuk van de Letterkunde Onzijdig bij ons van geſlagt zijn, nogtans word de verwarring, die 'er in 't Denkbeeld uit ontſtaen kan, door 't waerlijk natuerlijke *Pronomen* gered: en dit gebruik van ZY in plaets van HET was niet alleen eertijds bij 't Frankduits en nu nog bij Ons, maer ook al bij 't Angelſaxiſch; als That Wif.... eall thæt heo ahte / (*Het Wyf*.... al dat *zy* had) *Marc:* V. 25. 26. en, Thæt Mæden.... ac heo ſlæpth (*Het Meisje*..... maer *zy* ſlaept) *Matth:* IX. 24. & 25. Daerenboven als men die Regel van 't *Relativum* zo ſtreng zonder onderſcheid wil opvolgen omtrent de Onzijdige Benamingen, waer van de Perſoonen in de natuer waerlijk Vroulijk zijn, zo vervalt men in Uitdrukkingen, die niet alleen gants ſtrijdig aenloopen tegen de Oudheid, en Gewoonte, maer ook tegen de verſtaenbaerheid en zuiverheid der Denkbeelden, die het opperſte doelwit der Taelſchikking behoo-

Digitized by Google

behooren te zijn; bij voorbeeld, na ſtrengheid van die Regel zou men moeten zetten, HET MEISJE STAK ZIG *in zijn Hand*, in ſtêe van IN HAER HAND: en, HET WYF STAK HET *in zijn Zak*, voor IN HAER ZAK; welke Taelſchikking mij zo gewrongen voorkomt, dat ik die niet volgen zou durven, ſchoon nog zo groot een Man 'er mij in voorging'. En ik prijze hier in onze Voorouderen, dat ze ons een Gebruik nagelaten hebben van de *Pronom: Poſſeſſ:* ZYN en HAER, die wij zo loffelijk (boven veel andre talen van grooten name) voor ijder Kunne bijzonder hebben, *Relatief* te nemen op het waerlijke Geſlagt van den *Perſoon* en niet op het *Grammaticale*, om alzoo helderheid en geen haſpeling in de gedagten te verwekken.

IX. Volgens 't Gebruik, onze *Pronomina Poſſ:* ZYN en HAER *Relatief* te nemen op het waerlijke Geſlagt van de Perſoon, en niet op 't *Grammaticale.*

N. Laet ons nu de andere *Pronomina* bezien.

L. Sommigen van die verſtrekken voor *Subſtant:* alleen, ſtaende op zig zelf: Sommigen dienen voor *Adjectiva*; en ſommigen dienen voor *Subſt:* en *Adjectiv:*, al na de gelegentheid. In welk alles ook onderſcheid van Verbuiging is waer te nemen, dat moeilijker is, om 't op een Letterkundige wijze te ſchiften en te ſcheiden, dan 't in den eerſten opſlag toelijkt. Bij voorbeeld.....

N. Maer, laet mij toe, dat ik eens in uw reden val. 't Zou bij de Voorbeelden wél komen, dunkt mij, als je bij de genen, die voor *Adject:* dienen, een *Subſt:* daer agter voegde: bij de *Prono: Relativa Subſtantiva* kan een *Nomen Subſt:*, op 't welk ze haeren opzigt hebben, voorafgaen; de andere *Pron: Subſtant:* mogen op haer zelf beſtaen.

X Van ons WIE? *M. & F.* en ons WAT. *N.* elk als *Subſtantivum.*

L. Schoon de hoop redelijk groot is, en die toevoegſels den omſlag verbreeden zullen, ik keur het egter goed, om dat de meening te klaerder zig vertoonen zal. Met een Vrager zal ik beginnen; als WIE? voor de Perſonen M. en F. en WAT? voor de zaken, en voor 't Onzijdige Geſlagt; elk als *Subſtant:*

Singularis.

Nom: {Hoogdr: / Deft: / Gem:} WIE? (*quis?*) *M.* WIE? (*quæ*). F. WAT? (*quid?*) N.

Genit: {Hoog: / Deft: / Gem:} WIENS? en VAN WIEN? *m:* VAN WIE? *f:* WAER VAN? *n:*

Dat: {Hoogd: / Deft: / Gem:} WIEN? en AEN WIEN? *m:* WIE? en AEN WIE? *f:* WAER AEN? *n:*

Digitized by Google

Accuſ: { Hoogdr: / Deft: / Gem: } WIEN? *m:* WIE? *f:* WAT? *n:*

Abl: { Hoogdr: / Deft: / Gem: } VAN (MET en DOOR &c.) WIEN? *m:* en WIE? *f:* en WAER VAN? (of WAER DOOR, of WAER MEDE enz.) *n:*

Plural: voor 't *Maſc*: & *Fœmin:*

N: & *Acc:* Hoogdr: Deft: en Gem. WIE?

Genit: Hoogdr: Deft: en Gem: VAN WIE?

Dat: Hoogdr: Deft: en Gem: WIE? en AEN WIE?

Abl: Hoogdr: Deft: en Gem: VAN (&c) WIE?

AENMERK: (I.) Wanneer een *Subſtant:* dat den *Genit*: *Sing*: regeert, onmiddelijk zonder *Artic*: of iet anders, tuſſen beiden komt, even als bij de Verknogte Benamingen van Konſtelijke Stelling, zo moet alleen WIENS, en niet VAN WIEN daer voor komen; als WIENS BOEK IS DIT? dog ons VAN WIEN, *M*, en VAN WIE, *F*. konnen 'er ook plaets krijgen, als 'er 't *Verbum* tuſſen komt, en 't *Subſt*: een *Artic*: of *Pron:* voor zig heeft, als, VAN WIEN IS HET BOEK? enz. De beſchrijving van dit onderſcheid zij ook voor de volgende *Genitivi* gezeid.

(II.) Ons *Neutrum* WAT, als *Subſtant*: (dat geenen *Plur:* heeft, vermits uit zijn aert op geen hoeveelheid ziende) heeft in *Genit*: nogte *Abl:* VAN WAT, nogt' ook in *Dat:* WAT of AEN WAT; want men zeid niet, *Van Wat is de Oorſpronk?* nogte *Van wat ſpreekt hij?* nogt' *Aen wat bind hij 't?* dog WAER VAN IS DE OORSPRONK? WAER VAN SPREEKT HY? en WAER AEN BIND HY 'T? enz: maer ons VAN WAT en AEN WAT dienen als *Adjectiva's*, als VAN of AEN WAT HOEK, enz:.

(III.) Indien men van Zaken ſpreekt, zet men in *Genit*: & *Ablat:* ook WAER VAN; voornaemlijk in Gemeenz: Stijl; en in *Dat*: WAER AEN? als WAER VAN HANDELT HY? en WAER AEN BIND HY ZIG?

(IV.) Ons WIE, als *Subſtant:* kan ook een *Genit*: *Plur:* regeren, als WIE DER MENSCHEN? (in Verh: en Deft: Stijl), en WIE VAN DE MENSCHEN? (voornaemlijk in den Gem: Stijl, hoewel ook in elk van de anderen). N. Het

Digitized by Google

N. Het gene dezen Vrager beantwoord, is eerſtelijk ons *Pronom*: DEZE *m*: & *f*: en DIT *n*: ook elk als *Subſtant*:.

L. Zo doet het, hoewel dezen ook zelf voor Vragers kunnen verſtrekken, als, Is HET DEZE? IS HET DIT? enz:. Dog 't Vragen of 't Aenwijzen geeft geen verandering in 't Verbuigen, zo 't ſlegts onder eene ſoort blijve, en niet van *Subſtantiv*: tot *Adjectiv:*, of van dit tot dat overgae: dus dan als *Subſtantiv:* komt, XI. Van ons DEZE. *M.* & *F.* en DIT, *N.* elk als *Subſtant:*.

Singul:.

Nom: {Hoogdr: / Deft: / Gem:} DEZE (*hic*) *M.* DEZE (*hæc*) *F.* DIT (*hoc*) *N.*

Gen: {Hoogdr: / Deft: / Gem:} DEZES, en VAN DEZEN. *m*: VAN DEZE. *f*: HIER VAN, *n*:

Dat: {Hoogdr: / Deft: / Gem:} DEZEN, en AEN DEZEN, *m*: DEZE, en AEN DEZE, *f*: HIER AEN; *n*:

Acc: {Hoogdr: / Deft: / Gem:} DEZEN. *m*: DEZE. *f*: DIT. *n*:

Abl: {Hoogdr: / Deft: / Gem:} VAN (MET of DOOR &c.) DEZEN, *m*: DEZE. *f*: en HIER VAN (of HIER DOOR, of HIER MEDE, enz:) *n*:.

Plural: door al de Geſlagten.

N: & Acc: Hoogdr: Deft: en Gem: DEZEN.

Genit: {Hoogdr: en Deft: DEZER, en VAN DEZEN / Gemeenz:. . . . . VAN DEZEN.}

Dativ: Hoogdr: Deft: en Gem: DEZEN, en AEN DEZEN.

Abl: Hoogdr: Deft: en Gem: VAN (MET, of DOOR &c.) DEZEN.

AENMERK. (I.) In *Genit: Sing*: DEZES GOEDEREN, en DE GOEDEREN VAN DEZEN, *m*: en in *Plur*: DEZER GOEDEREN, en DE GOEDEREN VAN DEZEN.

Digitized by Google

(II.) In *Genit*: & *Abl*: *Sing:* bij 't *Neutr*: meeſt altijd HIER VAN (enz:) dog zelden VAN DIT (enz:) ten zij, als *Adj*:, en dus ook, indien men van Zaken handelt, in *Singul*: & *Plur*: in *Gen*: & *Abl*: HIER VAN, en in *Dat*: HIER AEN; voornaemlijk in Gem: Stijl.

(III.) Zo DEZE als DIT word ook genomen als een *Relativum*, als, DEZE (naemlijk de Perſoon of Zaek waer van te voren geſproken is) BLEEF VERBÓRGEN; of ook wel als een Voorlooper van een *Relativum* als, DEZE, DIE VERBÓRGEN BLEEF, enz. Dog wanneer dit *Relativum* DEZE, even als een *Adjectivum*, op een voorafgaend *Subſtantiv:* zijn opzigt heeft, zoodanig, dat 'er dit *Subſtant:* onder verſtaen word, en zonder letzel, daer agter paſſen zou, ten ware 't gelaten wierde om niet in een onnoodig herhalen te vervallen, als dan kan men dit DEZE en DIT ook gevoeglijk als een *Pronomen Adjectivum* gebruiken: Dus, HY ZAG TWEE MANNEN, EN DEZE WAREN GEKLÉÉD, enz: in ſteê van, EN DEZE MANNEN WAREN GEKLÉÉD, enz: 't welk ook gezeid zij voor de andere volgende *Pronomina* van gelijken aert.

XII. Van ons DIE *m: & f:* (*iſte, iſta*) en DAT. *n:* (*iſtud*), als *Subſtantivum.*

N. Ik kan niet anders vermerken, of ons DIE, *M*, & *F.* (*iſte, a, & ille, a*; *Demonſtr:*) en ons DAT, *N.* (*iſtud, illud*) wanneer ze als een *Subſtant:* komen, en tot antwoord verſtrekken van ons WIE? *m*: & *f*: en WAT? *n*: of wanneer ze ook zelf voor een Vrager (als, IS HET DIE?) of ook voor een Voorloper van een *Relativum* dienen (als DIE, of DIE GENE, DIE, (*iſte, qui*), houden de zelfde ſtreek als ons WIE; zelf zoo verre, dat ook 't *Neutr*: DAT, in *Genit*: & *Abl*: heeft DAER VAN, en in *Dat:* DAER AEN.

XIII. Van ons WELKE? *m: & f:* (*quis? quæ*) en WELK, *n:* (*quod?*) als *Adjectivum.*

L. Dit komt met mijne Opmerking overeen. Dog ons DIE (*iſte, ille*) dat voor *Adject*: dient, en tot antwoord verſtrekt van ons *Adject*: WELKE? *m*: & *f*: en WELK of WAT, *n*: (*quis? quæ? quod?*) verbuigt zig eenigſints anders. Maer laten onze Vragers vooraf gaen; naemlijk eerſt ons WELKE? *m*: & *f*: en WELK, *n*: die voornaemlijk voor den Hoogdr: en Deft: Stijl geſpaert worden; waerom ik mijn gewoone onderſcheiding van Stijl hier niet voor de *Caſus* voege.

Singular:

Nom: WÉLKE MAN? *M.* WÉLKE VROUW? *F.* WÉLK KIND? *N.*

Gen: (1) WÉLKES en WÉLKEN MANS? en (2) VAN WÉLKEN MAN? en (1) WELKER VROUWE? en (2) VAN WELKE VROUW? en (1) WELKEN KINDS? en (2) VAN WELK

Digitized by Google

WELK KIND? en in 't zeer Hoogdr: ook VAN WELKEN KINDE?

En ten opzigte van (1) en (2) komt dit onderscheid, als (1) WÉLKEN of WÉLKES MANS BEDRYF IS DIT? en (2) VAN WÉLKEN MAN IS DIT BEDRYF? zo mede met de anderen.

Dat: {WÉLKEN en AEN WELKEN MAN?} {WÉLKE VROUW? en AEN WELKE VROUW?} {WÉLK en AEN WELK KIND?}

Acc: WÉLKEN MAN? WÉLKE VROUW? WÉLK KIND?

Abl: {VAN (&c.) WELKEN} MAN? {VAN (&c.) WELKE} VROUW? {VAN (&c.) WELK} KIND?

Plural:

Nom: & *Acc:* WÉLKE MANNEN, VROUWEN, KINDEREN?

Genit: {(1) WÉLKER en (2) VAN WELKE} MANNEN, VROUWEN, KINDEREN?

NB. {(1) WÉLKER MANNEN (&c) VOORZÓRG IS DEZE? (2) VAN WÉLKE MANNEN (&c.) IS DEZE VOORZÓRG?}

Dat: WÉLKEN en WÉLKE MANNEN? *M.* en WÉLKE VROUWEN, of KINDEREN? *F.* & *N.* of AEN WELKE MANNEN, VROUWEN, en KINDEREN? *M. F.* & *N.*

Dog ons WÉLKEN bij 't *Masc:* is voornaemlijk voor den zeer Verhev: Stijl.

Abl: VAN (MET, DOOR, enz:) WÉLKE MANNEN, VROUWEN, KINDEREN?

NB. Dit WÉLKE &c, gebruikt men ook wel even als de andere *Nomina Adject:*, namelijk voor een *Mascul:*, al na 't woord is, als WÉLK MAN, en WÉLKE JONGE, enz:

N. In ſteê van dit WÉLKE?, WÉLK? (als Vragers) komt in de daeglijke Spreektael gewoonlijk ons WAT? dog dit heeft immers weinig verandering in 't Verbuigen?

XIV. Van ons WAT? (*quis, quæ, quod?*) als *Adjectivum*.

L. Gantſch weinig; en door al de Geſlagten, en ook bij al de Stijlen, hoewel 't meeſt in den Gemeenzamen en minſt bij den Hoogdr: te pas komt,

komt, heeft het geene andere Teekens van Verbuiging als ons VAN en AEN; als

	Singul:	*Plural:*
Nom: & Acc:	WAT MAN, VROUW, KIND?	WAT MANNEN, VROUWEN, KINDEREN?
Dat:	WAT of AEN WAT MAN, enz:	WAT of AEN WAT MANNEN?
Gen: & Abl:	VAN WAT MAN? enz:	VAN WAT MANNEN? enz:.

AENMERK. (I.) Dog zo de *Genit:* van een ander *Subſtant:* beſtiert word, dat onmiddelijk daer agter volgt, even als bij een Verknogte Benaming van Konſtelijke ſtelling die voornaemlijk voor 't Hoogdr: dient, zo behoort men ons bovengemelde WELKEN in *Sing:* of WELKER in *Plur:*, voornaemlijk in 't Schrijven, daer toe te nemen, als zijnde eigenſt voor 't Hoogdr:, als, WELKEN MANS KLÉÉD? Want, WAT MANS KLÉÉD? is 'er niet alleen ongebruiklijk, maer ook duiſter van beteekenis, gelijkende eerder te willen zeggen WÉLK KLÉÉD VAN EEN MAN? als, WÉLKEN MANS KLÉÉD? waer van 't laetſte nogtans de meening is, en 't eerſte niet?

N. In de Uitſpraek is 'er evenwel die twijffelzinnigheid niet, aengezien de *Accent* ons red: want zo MANS bij KLÉÉD behoort, in tegenſtel: van een VROUWE-KLÉÉD, zo word de Klem op MANS gezet, die anderſints op WAT zal nederkomen, indien WAT bij MANS behoort, gelijk in dit geval.

XV. Van ons WELK EEN? HOEDANIG EEN? WAT VOOR EEN? (*qualis*) en ZULK EEN, DUSDANIG EEN, ZOODANIG EEN (*Talis*) en DIERGELYK EEN (*ejus generis*), elk als *Adjectivum*.

L. Mijn Heers opmerking is wel richtig, maer nogtans blijft ons WELKEN eigenſt voor 't ſchrijven.

N. Zekerlijk. Dog agter ons WÉLK gebruikt men immers ook onzen *Artic*: EEN? als WELK EEN? enz:.

L. Maer dan beteekent het evenveel als ons HOEDANIG ÉÉN? of WAT VOOR ÉÉN? (*qualis*); welker Vragingen beantwoord worden met ZOODANIG ÉÉN, ZULK ÉÉN (oul: ZO WELK ÉÉN), DUSDANIG ÉÉN (*Talis*), of DIERGELYK ÉÉN (*ejus generis*) enz:. Wordende bij ieder van die alleenlijk de *Articul:* EEN verbogen, met zijne Veranderingen, na vereiſch van Stijl, blijvende 't voorafgaende door alle de *Caſus* onverbuiglijk tuſſen den *Articul*: en ons VAN en AEN (als 'er die in *Genit*: *Dat*: *& Abl:* bijkomen) ingeplaetſt; als,

AEN

AEN en VAN WELK EEN of WAT VOOR EEN MAN?
en AEN en VAN ZULK EEN MAN, enz:.

Waer in aen te merken valt, (1) dat gewoonlijk bij inkorting EEN' in ſteê van EENEN of EENE gebruikt word; en (2) dat ons WAT VOOR EEN? genoegſaem alleenlijk bij 't Gemeenz:; en ons WELK EEN? zelden anders dan bij 't Hoogdr: of Deft: gebruikt word. Waerom ook ons EENES in *Maſc:* en EENER in *Fœm:* bij den *Genit:* van ons WAT VOOR EEN? geen plaets grijpt: 'want men zegt nogte ſchrijft niet, *Wat voor eenes Mans?* enz: (gelijk men wel ſchrijft WELK EENES MANS? enz:) dog VAN WAT VOOR EEN' MAN? VAN WAT VOOR EEN' VROUW? en VAN WAT VOOR EEN KIND?

Wijders, gelijk onze *Articul:* EEN geenen *Plur:* heeft, zo word ook dit ons WELK EEN, *Adject:* zijnde, buiten *Plur:* gehouden; om dat WELKE, zo 't alleen ſtond, twijffelagtig zijn zou, of men 't voor HOEDANIGE of WIE zou moeten nemen. Dog hier voor blijven bij ons in Gebruik ons HOEDANIGE? en WAT VOOR? als in *Plur:*

{HOEDANIGE / WAT VOOR} MANNEN, VROUWEN, KINDEREN?

In welk geval ons HOEDANIGE? gelijk ook ons ZULKE, ZOODANIGE, DUSDANIGE, en DIERGELYKE, die 't beantwoorden, eveneens in *Plur:* verbogen worden, als ons voorgemelde WELKE? zelfs ook met de R, in *Genit:*, als

{HOEDANIGER / en VAN HOEDANIGE} MANNEN, enz:?

Maer ons WAT VOOR vermits uit twee onverbuiglijke Woorden geſproten, neemt alleenlijk VAN in *Gen: & Abl:* en AEN in *Dat:* voor zig, zonder verdere verandering: als

{AEN / en VAN} WAT VOOR MANNEN, enz:?

En, bij wijze van Verwondering, laet men in *Nom: Sing: & Plur:* Dit VOOR agter ons WAT wel af; als

WAT EEN MAN IS HY!
WAT MANNEN ZYN 'T!

N. Deze gemelde *Pronomina* worden immers ook wel *Subſtantivè* gebruikt? XVI. Van de Gemelde *Pronomina* als *Subſtantiva.*

L. Dog dan worden ze eenigermate anders behandelt, naemlijk *Singul:*

Digitized by Google

	Singul:	*Plural:*
Nom: & Acc:	WÉLK, HOEDANIG, WAT VOOR, ZOODANIG, DUSDANIG, ZULK, en DIERGELYK } ÉÉN.	WÉLKEN. HOEDANIGEN. . . . . ZOODANIGEN. DUSDANIGEN. ZULKEN. en DIERGELYKEN.
Gen: & Abl:	VAN WÉLK ÉÉN, enz: ook in *Gen:* WÉLK ÉÉNS.	VAN HOEDANIGEN, enz: ook in *Gen:* HOEDANIGER.
Dat:	Even als de *Nom:*, of AEN daer voor.	Even als de *Nom:*, of AEN daer voor.

AENMERK. (I.) Ons WAT VOOR is als *Subſt:* bij den *Plur:* in geen gebruik.

(II.) Als ons ZULKEN en ZOODANIGEN in *Plur:* bepalend komen, zet men 'er ook wel DE voor aen, als DE ZULKEN, DE ZOODANIGEN.

N. Word ook niet wel bij de daeglijkſe Spreektael ons **WAT VOOR EEN?** gebruikt in ſteê van ons WIE? (*quis?*)

L. Te mets, ja; dog dat 's van 't beſte niet.

XVII. Van ons DIE, *m:* & *f:* en DAT, *n:* als *Adjectivum.*

N. Nu wagt ik al op de anderen, die deze Vragers beantwoorden, als ons DIE, DEZE, DEZELFDE, enz: hoewel die ook voor Vragers verſtrekken konnen, als, Is HET DIE, of DEZE MAN? enz:.

L. Ik zal beginnen met ons Aenwijzende DIE *m:* & *f:* (*ille, a,* & *iſte, a,*) en DAT, *n:* (*iſtud, illud*), als *Adjectivum.*

Singul:

Nom: Hoogdr: / Deft: / Gem:	DIE MAN. *M.*	DIE VROUW. *F.*	DAT KIND. *N.*
Genit: Hoogdr: / Deft:	(1) DIENS MANS en (2) VAN DIEN MAN.	(1) DIER VROUWE, en (2) VAN DIE VROUWE.	VAN DAT KIND.
Genit: Gem:	. . . VAN DIEN MAN.	. . . . . VAN DIE VROUW. . .	

NB. (1.)

Digitized by Google

NB. (1). DIENS MANS KIND IS DÓÓD; en (2.) VAN DIEN MAN IS HET KIND DÓÓD, enz.

Dat: Hoogdr: / Deft: / Gem: } DIEN en AEN DIEN MAN. DIE, en AEN DIE VROUW. AEN DAT KIND.

Accuſ: Even als de *Dativ:* zonder AEN.

Voc: Als de *Nomin:*, mits ook wel O! of ACH! daer voor.

Abl: Even als de *Dat:* mits VAN, MET, of DOOR &c., in ſteê van AEN.

Plural:

N: & Acc: Hoogdr: / Deft: / Gem: } DIE MANNEN, VROUWEN, KINDEREN.

NB. De *Vocat:* eveneens, mits ook wel O! of ACH! daer voor.

Gen: Hoogdr: / Deft: } (1.) DIER, en (2.) VAN DIE } MANNEN, VROUWEN, KINDEREN.
Gemeenz: VAN DIE.

NB. Het onderſcheid tuſſen DIER, en VAN DIE als boven bij den *Sing:*.

Dat: Hoogdr: / Deft: / Gem: } DIE en AEN DIE MANNEN, VROUWEN, KINDEREN.

NB. Voor 't Hoogdr: in *Maſc:* ook wel DIEN MANNEN.

Abl. Hoogdr: / Deft: / Gem: } VAN (MET, of DOOR, enz:) DIE MANNEN, VROUWEN, KINDEREN.

N. Nu zie ik al merkelijk onderſcheid tuſſen ons Aenwijzende DIE, wanneer het (1) als *Subſtant:* of wanneer het (2) als *Adjectiv:* komt: want in 't eerſte geval verwiſſelt de *Dativus* van het *Neutrum* in DAER AEN, en de *Genit:* & *Abl:* in DAER VAN, terwijl in 't laetſte geval ons DAT door al de *Caſus* in *Sing:* blijft ſtand houden, als, in *Genit:* & *Abl:* VAN DAT, en in *Dat:* AEN DAT.

Digitized by Google

XVIII. Van ons DEZE *m: & f:* en DIT, *n:* als *Adjectivum.*

L. Zo is 't. Wijders ons DEZE *m: & f:* (*hic*, *hæc*), en DIT *n:* (*hoc*), als *Adjectiv:*, 't zij als een *Demonſtrativum*, 't zij als een *Relativum* daer een *Subſtantiv:* onder verſtaen word, verbuigen zig in *Maſc: & Fœm:* even als ons *Pronom: Adject:* WELKE *M.* & *F.* hier voorgenoemt (of als onze *Articul:* DE, *M*, *& F*,) en in *Neutr:* even als ons WAT, of liever als onze *Artic:* HET; zulks, dat ook bij 't *Neutr:* ons DEZES en VAN DEZEN, voornaemlijk voor 't Hoogdr: en Deft:, en VAN DIT, voor 't Gemeenz: dient; als

Hoogdr: } DEZES KINDS, en VAN DEZEN KINDE.
Deft: }
Gem: . . VAN DIT KIND, enz:.

Welk laetſte nogtans in de andere Stijlen ook niet verwerpelijk is.

XIX. Van ons GENE *m: & f: (ille, a)* en DEZE EN GENE *m: & f: (hic & ille, hæc & illa)* elk als *Adjectivum.*

N. Maer, gelijk bij ons DEZE (*hic*), en DIE (*ille*), als ze elkander digt op de hielen volgen, het eerſte de nabij-gelegene of laetſtgenoemde, en 't laetſte de wijder-af-zijnde of eerſtgenoemde zaken aenwijſt, zo hebben wij in ſtéé van DIE immers nog een ander tegenſtandig *Pronomen Adject:* GENE *m: & f:* (*ille*, *a*) dat niet zonder zijnen Overbuer DEZE gebruikt word: als

DEZE MAN WAS BLIND, GENE WAS DÓÓF, enz:.
DEZE VROUW SLIEP, EN GENE WAS BEZIG, enz:.

L. De Verbuiging van dit GENE, *m: & f:* is gelijkvormig aen ons DEZE, *M: & F:* of WELKE *M: & F:* dog 't *Neutr:* in *Singul:* gebruikt men niet, maer men neemt daer voor het *Neutr:* van ons DIE, namelijk DAT, want men zeid wel DIT WATER EN DAT LAND (*hæc Aqua & illa Terra*), maer nimmer daer voor *Dit Water en geen Land.* In *Plur:* nogtans komt GENE wederom bij 't *Neutrum*, als DEZE EN GENE LANDEN.

Als onze DEZE EN GENE, als *Adjectiv:* in *Plur:* bij een gekoppelt word, zo beteekent het te ſamen omtrent zo veel als SOMMIGE, of VERSCHEIDENE; dus zeid men, DEZE EN GENE VOLKEREN (*Gentes hic & illic ſparſæ*).

XX. Van ons DEZEN EN GENEN, als *Subſtant:*

Men gebruikt ook DEZE en GENE zo wel geſcheiden als bij een, tot Voorloopers van een *Relativum*, als

DEZE, DIE ZIG VERWÉÉRDE, EN GENE, DIE 'T ONTVLUGTE, en DEZEN EN GENEN, DIE ZIG BEHIELPEN, enz:.

In welken gevalle zij als *Subſtant:* komen, en ook even als 't *Subſt:* DEZÆ verbogen worden.

N. Ons

Digitized by Google

XXI. Van ons GEENE en NIET EENE *m: & f:* (*Nullus, a*) en GEEN, en NIET EEN *n:* (*nullum*); en ons EENE *m: & f:*, en EEN *n:* (*unus, a, um*, & *idem, eadem, idem*), als mede ons DE EENE *m: & f:* en HET EENE *n:* elk als *Adject:*.

N. Ons GEENE, *m: & f:* (*Nullus, a*) heeft nogthans zijn *Neutr:* in *Sing:*, als, GÉÉN, *n:* (*Nullum*).

L. Het heeft: en dit, vermits *Adjectivum*, volgt ook den zelfden trant van Verbuiging als ons *Pron: Adject:* DEZE of WELKE.

Zoo insgelijks ons EENE *m: & f:* en EEN *n:* (*Unus, a, um, & Idem, eadem, idem*); gelijk ook ons NIET EENE, *m: & f:* en NIET EEN, *n:* (*Nullus, a, um*), als mede ons, DE EENE *m: & f:*, en HET EENE *n:* (*Unus, a, um*), als het tegen over ons DE ANDERE *M & F.* en HET ANDERE *N:* (*Alter, a, um*) word gestelt, mits dat de *Artic:* DE na zijn aert op zig zelf verbogen werde, en het *Neutrum*, agter HET komende, even als een *Adject:*, een E agter aenneme. Alle dezen van het Talwoord EEN ontleent, missen een *Plural*:

Van deze stoffe is ook nog te zeggen, dat zeer dikwijls, bij wijze van Inkrimping, de zagte Uitgangen -E, en -EN, voornaemelijk bij Gem: Stijl, zo in 't schrijven als spreken worden agtergelaten, als GÉÉN voor GEENEN of GEENE, en EÉN in steê van EENEN of EENE, enz:.

Ons gemelde GEEN, EEN, en NIET EEN, zo ze niet voor *Adjectivum* dienen, worden ook wel *Substantivè* gebruikt, als

DAER IS 'ER } ''ÉÉN, GÉÉN, of NIET ÉÉN, enz:.
of IK ZAG 'ER }

XXII. Van ons EEN GEEN, NIET EEN, en DE EEN, en DE ANDER elk als *Substant:*.

En in de Verbogene *Casus* VAN en AEN daer voor.

Dus komt ook als *Substant:* ons bijeengevoegde DE EÉN EN DE ANDER M: & F. en HET EÉN EN 'T ANDER. N: dog ook alleen in *Singul:*.

XXIII. Van onze *Possessiva* MYNE, UWE, ONZE, ZYNE, HAERE (of HUERE), en HUNNE, elk als *Adjett:* en ook als *Substant:*

N. Onze Voornamen van bezitting, als ons MYNE (*meus*), UWE (*Tuus & vester*), ZYNE (*suus*), ONZE (*noster*), en HAERE (of HEURE), en HUNNE; gelijk ook 't verouderde DYNE (*tuus*), moeten immers, vermits allen *Adjectiva* zijnde, ook even als ons *Pron: Adject:* WÉLKE, enz: verbogen worden, en zijn mede die gewoonlijke aflating van E of EN, even als ons GEENE, enz: onderworpen; te weten MYN', voor MYNEN of MYNE, enz:, bij een volgend *Masc:* & *Fœm:* *.

L. Dat 's waer; uitgenomen dat het *Possessivum* ONZE bij een volgend *Masc:* & *Fœm:* zig volledig houd, zelf in de daeglijkse Praettael;

Dus zeit men ONZE VÓRST, ONZE JONGEN } M.
ONZE DIENSTMEID F.
en ONS KIND. N.

Dog nooit *Ons Vórst*, nogte *Ons Dienstmeid*.

* Zie ook de XI. Redew: §. VI.

Digitized by Google

Van het onderſcheidene gebruik van ons HUNNE ſprekende wegens een *Maſc:* & *Neutr:*, en HARE of HEURE, wegens een *Fœm:* bij 't Hoogdrav: en Deftige, en van ons HAERE, ſprekende zo wel wegens een *M*, en *N*, als *Fœm:* bij den Gemeenzamen Spreekſtijl, heb ik hier voor (ten einde van §. II. in deze onze Redewiff:) al iets gemeld, en zullen we dadelijk (§. XXIX.) nog eens nader ſpreken.

XXIV. *Declinatie* van eender *Poſſeſſiva*, namelijk DE MYNE, en HET MYNE, enz: als *Subſtantivum.*

Maer deze *Poſſeſſiva* MYNE, UWE, ZYNE, ONZE, HAERE, en HUNNE; worden ook wel als *Relativa*, even als een *Subſtant:* gebruikt, in welk geval zij onzen *Artic: Definit:* ook voor-op nemen; als DIT IS HET MYNE, enz: en als dan komt die aflating van de E niet, maer haere Verbuiging geſchied aldus.

Singularis.

Nom: DE MYNE *m:* & *f:* HET MYNE, *n:*.

Gen: & *Abl:* VAN DEN MYNEN *m:* VAN DE MYNE *f:* en VAN HET MYNE *n:*.

Dat: DEN MYNEN *m:* DE MYNE *f:* en HET MYNE *n:* ook AEN daer voor.

Acc: Even als de *Dat:* zonder AEN.

Pluralis.

Nom: DE MYNEN, *m: f:* & *n:*.

Gen: & *Abl:* VAN DE MYNEN, *m: f:* & *n:*.

Dat: DE MYNEN, *m: f:* & *n:* ook AEN daer voor.

Accuſ: DE MYNEN, *m: f:* & *n:*.

AENMERK: Op der Ouden trant neemt de Verhev: Stijl bij den *Plur:* in *Dativ:* ook wel DEN MYNEN, enz: aldus mede met de andere *Poſſeſſiva.*

XXV. Van ons Onderſcheid tuſſchen de *Terminatie* van 't *Pronomen Adjectivum* en die van 't *Nomen Adjectivum*, als ieder van een *Neutrum* gevolgt word; naemlijk een toegevoegde E in *Nom:* agteraen in 't laetſte geval, zo 'er een *Artic: Defin:* of een *Pronom:* voorgaet, dog zonder die E in 't eerſte geval.

N. Ondertuſſchen ſchiet mij, ter zake van onze *Poſſeſſiva* een verwondering te binnen, waerom of men zeid ONS ZOETE KIND, en niet *Ons zoet*, nogte *onze zoete Kind*, terwijle nogtans ONS en ZOETE hier beiden als *Adjectiva* komen, en EEN ZOET KIND bij ons zeer wel gezeit is. Gij bemerkt ongetwijffelt wel, dat ik op de agterſte E mijn opzicht neem.

L. Zeer

Digitized by Google

L. Zeer wel. Dog ZOETE is een *Nomen*, en ONS een *Pronom*: *Adjectivum*; waer van elk zijn eigen trant heeft. Als men van den eenen kant gedenkt (gelijk ik met mijn III. Voorb: van *Declin*: heb aengetoont) **dat onze Nomina Adjectiva, wanneer een Neutrum haer volgt, eveneens gaen, of zij agter een Artic: Definit: dan of ze agter een Pronomen komen, als* HET of MYN GROOTE KIND (schoon ze, agter een *Artic*: *Indefin*: staende, de E verwerpen, als, EEN GROOT KIND); en, als men van de andere zijde bemerkt, *dat deze onze Pronomina Adjectiva bij 't Neutrum in Singul*: *nooit geen* E *agter aen gedogen*, zo geraekt al die wonderlijkheid weg. *Zie de XL. Redew: §. VI.

XXVI. Van ons MYNES, UWES, ZYNES, enz: als *Subst*:

Wijders, ons MYNES, UWES, ZYNES, enz: zijnde ontleent van den *Genitivus* worden ook als *Substantiva* gebruikt, of, zo men 't anders verkieze te zeggen, als *Adverbia* van 't *Verbum Substant:* ZYN; dus zeid men,

DIT IS MYNES, DIT IS ZYNES, enz:.

XXVII. Tussen-inval hoe de S in *Genit:* somtyds *Nomina & Pronom:* in *Adverbia* doet verwandelen.

N. 't Is waer, men vind eenige *Adverbia*, die van den *Genit:* van *Substant*: *Adject*: & *Pronom*: ontleent zijn, door een toevoeging van -S; als, 's OCHTENDS, 's AVONDS, 's MÓRGENS, RÉGTS, SLINKS, ONVERDAGTS, ONVERHOEDS, en DÉS en DIES (in steê van DAEROM), voorts DÉSGELYKS, ANDERS, en ZULKS; enz:. Waer bij men ook ons ALLES (*omnia*) zou kunnen voegen, want dit is hier geen *Plural*:, vermits men zeid ALLES IS, en niet *alles zijn*, enz: evenwel zou ik dit MYNES in dit geval voor geen *Adverbium* aenzien.

L. Nog ik niet, gelijk ik ook uw genoemde ALLES even als ons MYNES, onder de *Substant*: tel, die van andere *Genit*: ontleent zijn.

XXVIII. Van ons ULIEDER, en ONZER.

Maer aengaende ons *Pronom:* UWE is nog te zeggen, dat het, zo 't op de bezitting van meer als een Persoon ziet, en *Vester* beteekent, niet anders van UWE (*tuus*) onderkent word, dan of (1) uit de Omstandigheden, of (2) door 't in-plaetzen van ULIEDER, als *Subst*:, zijnde de *Genit: Plur*: van GY, die hier van een ander *Substant*: bestiert word, als

ULIEDER GOED of GOEDEREN,
en AEN / VAN } ULIEDER BEZITTINGEN, enz:.

Dus ook kan men wel met ONZER omgaen, hoewel deze Spreekwijzen zelden gebruikt worden, en in geen Gem: Stijl welvoeglijk zijn.

XXIX. Van het Onderscheid tussen ons ZYNE, en HAERE.

N. Laet ons nu nog eens nader spreken van het Onderscheid tusschen ons ZYNE, en HARE (of HEURE), en HUNNE.

't Is bekent, dat ons ZYNE op een enkelen Bezitter van 't Manl: of Onzijd: Geslagt ziet, als DE MAN STAK ZYNE HAND UIT, EN HET KIND HAERE

Digitized by Google

(of HEURE), en HUNNE.

KIND ZYN BÉÉN; maer ons HARE (of HEURE), en HUNNE, hoe verkiesje die te onderſcheiden?

L. 't Is inſgelijks bekent, Mijn Heer, dat ons HUNNE niet dan op Mannelijke of Onzijd: Bezitters zijn betrekking heeft, als DE MANNEN of DE KINDEREN NAMEN HUNNE KLEEDEREN; wordende dit HUNNE voornamelijk in Deft: of Hoogdr: Stijl, of ook wel tot duidelijker Onderſcheid gebruikt. Dog ons HARE (of HEURE) ziet niet alleen op een Enkele, maer ook op meer als eene Bezitſter, als DE VROUW STAK HARE HAND UIT, EN DÉKTE HAER (of HEUR) HÓÓFD; en wederom, DE DOGTERS VÓLGDEN HARE (of HEURE) MOEDERS; en daerenboven heeft dit HARE, HAER (voornaemlijk in Gem: Stijl) mede zijn opzigt op Meervoudige Bezitters van elk Geſlagt, zo *Maſc:* *Fœm:* als *Neutr:* als,

DE MANNEN
DE VROUWEN } HIEVEN HARE HANDEN OPWAERTS TEN HEMEL.
DE KINDEREN

Ik zegge Opzigt op Meervoudige Bezitters van Elk Geſlagt dog niet op een Enkele Bezitter van Elk Geſlagt; want men zeid, DE MAN VERLOOR ZYN' ARM, dog nooit *haer' Arm.*

XXX. Van het Onderſcheid tuſſchen ZYNEenHARE MAJESTEIT?

N. Ik zou naeulijks durven vragen, of men, van een Koning ſprekende, zetten en zeggen moet ZYNE of HARE MAJESTEIT, ten ware ik ſommigen van Verdienſte en Aenzien met dit laetſte eenigſints ingenomen vond; waer van ik geene andere verweering heb kunnen vernemen, als dat ons Woord MAJESTEIT, gelijk ook 't Franſche *Majeſtè*, Vroulijk is, en dat men in 't Franſch, van den Koning ſprekende, zeit *Sa Majeſtè.*

L. Daer heb ik mij menigmalen over verwondert, immers loopt dat regel-regt tegen onzen Spreektrant, en, dat meer is, tegen de duidelijkheid en zuiverheid der Denkbeelden aen; en alle man zou gewiſſelijk, en niet ten onregt, denken op een Koningin, wanneer men begon te vertellen van HARE MAJESTEIT. Ten andere, wat regt heeft toch het Franſche Gebruik op 't onze? Of zou 't om de fraeyigheid zijn, dat men dien zwier in onze Tael zoekt over te brengen? Is 't mooi, om dat het Franſch is, en zou het daerom naevolging verdienen? Wel aen, men zette dan inſgelijks op dien zelfden Grondſlag voor het Franſche *On le frappoit dans ſa Main*, MEN SLOEG HEM IN HAER HAND, enz:. Dog wie zou zulke Baſtaert-ſpraek ons voor gangbare munt willen doen gelden? En hoe kan ik dan ook dit HARE MAJESTEIT, dat van gelijken aert is, zo 't een Koning of Bezitter van Majeſteit wil beduiden, bij ons voor goed Nederduitſch aen-nemen? Is dat fraey, dat men eveneens een Koning als een Koningin beſchrijft? En zou men ons zeer prijswaerdige Onder-

Digitized by Google

Onderſcheid tuſſchen ons ZYNE, en HARE, dat ons Duitſchen bij uitſtek eigen is, en dat nogt' in 't Franſch, nogt' in 't Latijn of Italiaenſch enz: kan uitgedrukt worden, voor die Armoede en dat verwarde Gebrek verwiſſelen?

't En is immers in dezen 't verſchil-punt niet, of MAJESTEIT *Fœmin:* zij? Want ons ZYNE is ten opzigte van zijn bijhoorig *Subſtant:* zo wel *Fœm:* als ons HAERE; en elk van die heeft zijn Onderſcheidene Uitgangen in 't *Maſc: Fœm:* & *Neutr:*; dog den aert van onze Bezitters vind men onderſcheiden in ons ZYNE, en HARE, enz:, gelijk ook mijne bovengemelde Voorbeelden zulks getuigen: waerom dan ook ons ZYNE MAJESTEIT, ZYNE HÓÓGHEID, enz:, niet anders als een Perſoon van 't Manlijke Geſlagt, welke die Majeſteit en Hoogheit bezit, naemlijk niet anders dan een Koning, of Prins, verbeelden kan; even gelijk ons HARE MAJESTEIT, eigentlijk een Bezitſter aenwijſt, naemlijk de Koningin.

XXXI. Van onze *Pronomina Relativa*, DIE WELKE, DE WELKE M. & F. en DAT, WELK, HET WELKE, en 'T GENE. N. als mede ons WIE in de Verbogene *Caſus*, elk als *Subſtant:*

N. In plaetſe van het Latijnſche *Pronom: Relat: Qui, Quæ, Quod,* gebruiken wij 'er meer als een, daer wij veranderlijk en niet onaerdig mêe ſpelen kunnen: Ik heb 'er een proefje van gereed in de Afbeelding van een Mirakel; als, *DE MAN, WIENS hand bijna reeds verdort was, op WIEN de oogen van elk geveſt waren, als WELKEN zij lang gekent hadden, VAN WIEN ook ieder den mond vol hadde, alzoo de Laſt WAER MEE de Heelmeeſters hem lange jaren bezwaert hadden, in ijder deernis verwekte, deze wierd door een verborgene Goddelijke kragt, met een enkel Woord genezen; WAER DOOR elk, DIEN 't mededogen treffen kon, vreugde-tranen langs de wangen biggelden; terwijl eenige Nijdigen, WELKER baetzucht en agting hier door verkort wierd, van ſpijt zwollen.*

L. Mijn Heer heeft 'er al velerhanden ingebragt, maer nog niet allen. Ik heb 'er duſdanig een Voorbeeld van toegeſtelt, als

Singularis.

Nom: Hoogdr: Deft: en Gem: EEN MAN, DIE, WÉLKE, of DE WÉLKE (*qui*). EEN VROUW, DIE, WÉLKE, DE WÉLKE (*quæ*). EEN KIND, DAT, HET GENE, HET WÉLKE (*quod*).

Genit:
- Hoogdr: en Deft: EEN MAN, (1) DIENS, WIENS, WÉLKS, en (2) VAN DIEN, VAN WIEN, VAN WÉLKEN, en VAN DEN WÉLKEN. EEN VROUW, (1) WÉLKER; en (2) VAN WÉLKE of VAN DE WÉLKE. EEN KIND (1) DIENS, WIENS, WÉLKS; en (2) VAN WIEN, VAN 'T GENE, of VAN 'T WÉLKE.
- Gemeenz:. . . . EEN MAN, (1) WIENS, en (2) VAN WIEN.

Digitized by Google

EEN VROUW, VAN WÉLKE. EEN KIND.

(1) WIENS, en (2) VAN WIEN.

Dat:
- Hoogdr: en Deft: EEN MAN, DIEN, WIEN, WÉLKEN, DEN WÉLKEN, en ook AEN WIEN, AEN WÉLKEN, en AEN DEN WÉLKEN. EEN VROUW, DIE, WÉLKE, DE WÉLKE, en ook AEN WIE, AEN WÉLKE, AEN DE WÉLKE. EEN KIND, DAT, HET WÉLKE, en ook AEN 'T WÉLKE, en AEN 'T GENE.
- Gemeenz:. . . . EEN MAN, DIEN, WIEN, en AEN WIEN. EEN VROUW, DIE, WELKE, en AEN WÉLKE. EEN KIND, DAT.

Acc:
- Hoogdr: en Deft: EEN MAN, DIEN, WIEN, WÉLKEN, DEN WÉLKEN. EEN VROUW, DIE, WÉLKE, DE WÉLKE. EEN KIND, DAT, HET GENE, en HET WÉLKE.
- Gemeenz:. . . . EEN MAN, DIEN, en WIEN. EEN VROUW, DIE, en WÉLKE. EEN KIND, DAT, en 'T GEEN' of 'T GENE.

Abl:
- Hoogdr: en Deft: EEN MAN, VAN WIEN, VAN WÉLKEN, of VAN DEN WÉLKEN. EEN VROUW, VAN WÉLKE, en VAN DE WÉLKE. EEN KIND, VAN WIEN, VAN 'T GENE, en VAN 'T WÉLKE.
- Gemeenz:. . . . EEN MAN, VAN WIEN. EEN VROUW, VAN WÉLKE. EEN KIND, VAN WIEN, en VAN 'T GENE of 'T GEEN'.

Pluralis. Opzigtelijk op 't *M: F: & N:* als MANNEN, VROUWEN, en KINDEREN.

Nom: & Acc: Hoogdr: Deft: en Gem:, DIE, en DE WÉLKEN; dog zelden WÉLKEN.

Genit:
- Hoogdr: en Deft: (1) WIER, en WÉLKER, en (2) VAN WÉLKEN, en VAN DE WÉLKEN.
- Gemeenz:. . . . . VAN WÉLKEN, en VAN DE WÉLKEN.

Dativ: Hoogdr: Deft: en Gem: DIE, WÉLKEN, en AEN WÉLKEN, Dog in 't bijzonder voor 't Hoogdr: en Deft: ook DEN WÉLKEN, *M: & N:* en AEN DE WÉLKEN, *M: F: & N.*

Ablat:

Digitized by Google

Ablat: Hoogdr: Deft: en Gem: VAN WÉLKEN, en VAN DE WÉLKEN.

AENMERK: (I.) Ons WIE, als *Relativum*, ſchoon in *Nomin:* buiten gebruik, krijgt plaets onder de Verbogene *Caſus*. En 't *Neutr:* Van WÉLKE in *Sing:* (uitgenomen WÉLKS in *Genit:*) wijkt voor HET GENE.

(II.) In *Maſc: Fœm: & Neutr:* zo bij den *Abl:* als bij den *Genit: Sing: & Plur:* in alle de Geſlagten en Stijlen (hoewel voornaemlijk en allereigenſt bij 't Gemeenzame) zet men ook DAER VAN en WAER VAN; en in *Dativo* DAER AEN en WAER AEN. Gelijk ook, zo men na den aert der *Ablativi* in ſteê van ons VAN eenig ander Voorzetſel plaetſt (als DOOR, MEDE, UIT, VOOR, IN, enz:) zo ſpruiten daer verder uit onze *Relativa* WAER DOOR, WAER MEE, WAER UIT, WAER VOOR, WAER IN, enz:, of ook wel DAER in plaetſe van WAER.

(III.) In ſteê van ons *Neutr:* in *Sing:* HET WÉLKE, en 'T GENE, komt bij aflating zelfs onder 't Hoogdr: en Deft: ook wel 'T WÉLK, en 'T GEEN'.

(IV.) Ons DIE, WÉLKE, en WIE, zo verre die hier in *Sing:* & *Plur:* gegolden hebben, houden den trant van de vorige *Pronomina Subſtantiva*.

(V.) De Rede, waerom deze gemelde *Relativa* als *Subſtantiva* en niet als *Adjectiva* aengemerkt worden, is om dat ze de plaets van een *Subſtant:* bekleeden, gelijk ze ook nogte dat, nogt' eenig ander *Subſtant:* agter zig gedogen, 't gene een *Adject:* toelaten zou: want het ſluit niet te zeggen, *De Man, dien Man ik ontmoette*, nogte *De Mannen, aen welke Mannen gij gezonden hebt:* dog DE MAN, DIEN IK ONTMOETTE, en DE MANNEN, AEN WÉLKEN GY GEZONDEN HÉBT.

N. Onder deze *Relativa* gevalt mij WÉLKE voor 't *Maſc:* allerminſt.

L. Mij ook, vermits hu eenigermate ongewoon geworden. Dog ons zeer Gemeenzame HET WÉLK leert egter, dat ons WÉLK ook wel anders als bij het Vrouwelijke voegt. De Oudheid en Oorſpronk leeren 't zelfde, vermits ons WÉLK bij inkrimping gekomen is van WIE en GELYK oul: LYK of LIK, (gelijk ook F-TH; en AL: Welih/ hwelih/ A-S, Hwilc/ hwelc/ *Qui, quis, aliquis*, en M-G, Hwileiks/ hweleiks/ *qualis*) vermits LYK of GELYK niet minder bij 't Manlijke dan bij 't Vrouwlijke behoort.

Digitized by Google

XXXII. Dat onze *Relativa* WELKE *M & F*, en WELK, *N.* en DE WELKE *M & F.* alleenlijk op iet Voorgaende, en niet op iet volgende betrekking hebben.

N. Uit deze uwe Voorbeelden zie ik ook, dat elk van die wel betrekking heeft op iet, dat voorafgaet, maer gebruikt men egter ook niet ijder van die als betreklijk op het volgende?

L. Yder? Neen toch niet: Want ons WÉLKE *M & F*, en WÉLK *N*, en DE WÉLKE *M & F.* erkent men nu in dat ampt niet; dog het laetſte alleen in *Neutro*. Dus zeid men niet *WELKE of DEWELKE, het ons overgaf, was de Man of Vrouw*; dog DIE 'T ONS OVERGAF, WAS DE MAN OF VROUW; gelijk ook DAT of 'T WELK, of 'T GENE ONS QUÉLDE, WAS HET WATER, enz.

Voorts, ten opzigte van ons DAER AEN of WAER AEN, en DAER VAN of WAER VAN, enz: van welken ik in de II. Aenmerk: geſproken heb, zo dunkt mij, dat die in Hoogdr: en Deft: Stijl wel zo wel op Zaken als op Perſonen paſſen.

XXXIII. Van ons DAER VAN en WAER VAN en DAER AEN en WAER AEN; en van ons Onderſcheid, wanneer elk van die, of als een *Demonſtrativum* of *Interrogativ*: of als een *Relativum* komt.

N. Het hooren van deze Woorden doet mij gedenken aen 't kennelijke onderſcheid, dat 'er in de Uitſpraek is, tuſſen onze *Relativa* DAER ÀEN, DAER VÀN, en WAER ÀEN, WAER VÀN; en tuſſchen onze *Demonſtrat*: DÀER VAN, en DÀER AEN, en ons *Interrogativ:* WÀER VAN? en WÀER AEN? Ik zeg een kennelijk Onderſcheid, om dat bij het *Demonſtr:* en bij 't *Interrog:*, de Klemtoon zeer nadruklijk valt op ons DÀER en WÀER, ter zake dat ze in tegenſtelling komen; terwijle bij 't *Relativ*: ons DAER en WAER als onvermerkt 'er doorloopen, en zelf ruim zo min *accent* ontfangen als 't bijgaende VAN; waer door ons DAER VAN en DAER AEN, zo ze zonder nadruk op een verhandelde zaek zien, ligtelijk veranderen in 'ER VAN en 'ER AEN.

Wijders, onder de *Pronomina* hebben wij nog niet gehandelt van ons ANDER, ELK, IEDER (of YDER), en ons IEMAND (of YMAND), en NIEMAND.

XXXIV. Van ons EEN en DE ANDERE, &c., als *Adjectivum*; en van ons EEN ANDER als *Subſtant:*.

L. Ons ANDERE of ANDER gaet even als onze *Nomina Adjectiva*, zulks dat onze *Articuli* EEN en DE daer voor komen, waerom het beter een *Nomen*, als *Pron*: *Adject*: gelijkt, als,

Sing: {EEN / DE} ANDERE JONGEN, en {EEN ANDER MAN / DE ANDERE MAN} enz:.

Plur: {ANDERE / en DE ANDERE} JONGENS, MANNEN, enz.

XXXV. Van ons ELKE *M & F.* en ELK *N.* als *Adject:*.

Dog, als *Subſtant*: zet men voor ons ANDER alleenlijk den *Artic*: *Indef*: EEN; als EEN ANDER (*Alter*); en dit word even als onze andere *Subſtant*: verbogen (naemlijk in *Plur*: ANDEREN).

Ons ELKE, als *Pronom*: *Adjectivum* volgt ons WÉLKE, *Adject*: als

ELKE

ELKE MAN, ELKE VROUW, ELK KIND, enz:.

Dog heeft geenen *Plur:*. Zelf ook niet wanneer het voor *Subſtant:* dient; in welk geval het aldus verbogen word. Van ons ELK, als *Subſtant:*.

In *Nom:* & *Acc:* ELK; in *Gen:* ELKS, en VAN ELK, (als ELKS BEROEP, en 't BEROEP VAN ELK); in *Dat:* ELK en AEN ELK; en in *Abl:* VAN ELK.

Even zoodanig als ELK, *Subſtant:* gaen ook ons ELKANDER, MALKANDER; IEMAND en NIEMAND, als *Subſtantiva*. Van ons ELKANDER, MALKANDER, IEMAND (of YMAND) en NIEMAND, als *Subſtant:*.

Ons IEDER (of YDER) als *Adjectivum* dient meê alleen voor *Singul:*, en blijft door alle Geſlagten en Gevallen zonder toevoeging of verandering van *terminatie*, als

in *Nom:* & *Acc:* IEDER MAN, VROUW, KIND, enz:.
in *Gen:* & *Abl:* VAN } daer voor.
in *Dativo.* AEN }
en de *Dat:* *Abſol:* zonder AEN.

XXXVI. Van ons IEDER (of YDER) als *Adjectt:*.

Dog als *Subſtant:* neemt het in *Genit:* ook wel S agter aen (als IEDERS LUST, en DE LUST VAN IEDER), en door alle de *Caſus* ook wel EEN voor, en agter op; als (1) EEN IEDER, en (2) IEDER ÉÉN), welk eerſte ook bij ons IEGELYK, en 't laetſte bij ons ELK geſchied: en de beteekenis van een en ander is de zelfde, verbuigende zig als volgt, Van ons IEDER IEDER-EEN, ELK-EEN, en EEN IEDER, en EEN IEGELYK (*quilibet*) als *Subſtant:*.

Nom: & *Acc:* IEDER, of IEDER ÉEN, of ELK ÉÉN, of EEN IEDER, of EEN IEGELYK.

Genit: { 1. IEDERS, of IEDER-ÉÉNS, of ELK-ÉÉNS, of EENES IEDERS, of EENES IEGELYKS.
2. of VAN voor den *Nominat*, als VAN IEDER, VAN IEDER-EEN, enz:.

Ablat: VAN (MÉT &c.) IEDER, IEDER-ÉEN, enz:.

Ons EEN IEGELYK gebruikt men meê als een *Nomen Adjectiv:* even gelijk ons EEN ANDERE. Van ons EEN IEGELYK als *Adjectivum*.

In ſteê van den *Plur:* van dit IEDER, of ELKE, of EEN IEGELYK (*unuſquiſque*) als *Adjectiv:*, neemt men ons ALLE of ALLE DE (of gemeenlijk AL DE) als *Adjectiv:*, dus,

XXXVII. Van ons ALLE, of ALLE DE (of Gemeenlijk AL DE) als *Adjectiv:*.

Nom: & *Acc:* ALLE, of ALLE DE,
Gen: & *Abl:* VAN ALLE, of VAN ALLE DE } MANNEN, VROUWEN, KINDEREN, enz:.
en in *Genit:* ook ALLER,
Dativ: . . . . AEN ALLE, of AEN ALLE DE
en de *Dat:* *Abſol:* zonder AEN.

Digitized by Google

Ons ALLE, zonder DE daer agter, komt als een *Articulus Indefinitivus*, en ons ALLE DE, als een *Artic: Definit:*.

Van ons ALLE, als *Adjectivum Singul:*

Dit ALLE of AL (*omnes*) ſchijnt oneigen bij een *Singular:*, vermits 't een veelheid beteekent; dog egter heeft men het bij eenige woorden van breede beteekenis, als ALLE DING, ALLE HOPE, maer eigen komt het, wanneer men ALLE voor YDER (als *Adjectivum*) neme, als wanneer 't ook even als dat YDER onverbuiglijk blijft.

N. Zeit men hierom ALLE MAN, en in *Genit:* VAN ALLE MAN, of ALLE MANS, dog niet *Alles Mans*, nogte *Van allen Man?*

Waerom of men zeid ALLE MAN voor ALLE MENSCHEN, en ALLE MAN IS, dog ALLE MENSCHEN ZYN.

L. Ja. Dog dan beteekent het niet ALLE MANNEN, nogte ALLE DE MANNEN (*Omnes viri*), maer YDER MÉNSCH, of ALLE MÉNSCHEN, zo dat dit MAN hier een *Collectivum* is, 't gene een meervoudig Denkbeeld verwekt. Dit is nog een Overblijffel van 't Oude Duitſch, 't gene MAN voor MÉNSCH gebruikte, en dikwijls bij Woorden van veeltallige beteekenis, den *Plur:* even als den *Singul:* liet: zo vind men in 't Frankduitſch Man / Werch / Holz / Kind / Wpf / Bein / en Word (*Verbum*) &c. niet alleen voor *Singul:* maer ook voor *Plural:*. Dus bij *Willeraem p:* 52. thiu Wpf ſint *fragilioris ſexus* than thie Man / (De Wijven zijn zwakker dan de Mannen), en bij *Tatiaen p:* 58. Mit thiu ju wolaquedent alle Man (*Cum vobis benedixerint omnes homines*, Als ALLE MÉNSCHEN u zegenen, of, Als ALLE MAN u zegent) enz:. Dog daer in verſchillen wij nu van 't oude Duitſch, dat we ons ALLE, wanneer 't voor YDER komt, gelijk een *Singul:* aenmerken, zeggende ALLE MAN IS, dog niet *Alle Man zijn*, terwijl in 't Frankduitſch het *Verbum* ook in *Plur:* komt, als uit het aengehaelde blijkt.

Van ons ALLES als *Subſtantivum*,

Eer we van ons ALLE ſcheiden, is nog te zeggen, dat we ons ALLES meê voor een *Subſtant:* gebruiken, dog ook alleen als een *Singul: Collectiv:*, als

Nom: & Acc: ALLES.

Genit: & Abl: VAN ALLES.

Dat: ALLES, en AEN ALLES.

XXXVIII. Van ons EENIGE, (of ENIGE) (*aliquis*) en MENIGE, ETLYKE, SOMMIGE, en VELE, als *Adjekt:*

N. Bij de vorige *Pronomina* kan men voegen ons EENIGE, ETLYKE, SOMMIGE, en MENIGE.

L. Ons EENIGE of ENIGE (*Aliquis*), en MENIGE (*frequens*) gaen even als onze *Nomina Adjectiva*, gelijk men haer ook onder die zou kunnen tellen, als,

Sing:

Digitized by Google

Sing: { EENIG MAN, en EENIGE JONGEN. M.
EENIGE VROUW. F.
EENIG KIND. N.

Plur: EENIGE MANNEN, JONGENS, VROUWEN, en KINDEREN, enz:.

Dus ook ons MENIGE. Dog bij den *Genit: Plur*: neemt men op de wijze van de andere *Pronomina* wel R agter aen, en laet 'er VAN voor af; als

EENIGER } MÉNSCHEN, voor VAN { EENIGE } MÉNSCHEN.
MENIGER } { MENIGE }

Ons ETLYKE, SOMMIGE, als mede ons VELE als *Adjectiva*, verſtrekken alleenlijk voor *Plur:*, en verbuigen zig even als ons EENIGE, ENIGE (*aliqui*) in *Plural:*.

Dit EENIGE komt zelden nadruklijk, om dat het niet in tegenſtelling komt; waer door de harde lange ÉÉ, die 't in zijn oorſpronk heeft, genoegſaem in een zagte verandert is, als ENIGE. Dog in tegendeel ſterk valt de nadruk op ons EÉNIGE (*unicus*, *ſolus*), 't welk altoos een *Artic*: voor zig heeft, maer EENIG, ENIG (*Aliquis*) nooit.

Ons EÉN en DE EENIGE (*ſolus*, *unicus*) als *Adject*: gaen even als EÉN en DE ANDERE, naemlijk als een *Nomen Adject*:; dus,

Sing: { M. { EEN EENIG } MAN, en { EEN } EENIGE JONGEN.
{ DE EENIGE } { DE }
F. EEN (en DE) EENIGE VROUW.
N. { EEN EENIG } KIND.
{ HET EENIGE }

Plur: { EENIGE } MANNEN, VROUWEN, KINDEREN, enz:.
{ en DE EENIGE }

Van ons DE (en EEN) EENIGE (*unicus*, *ſolus*) en ZULKE, ZOODANIGE, DUSDANIGE, DIERGELYKE, elk als *Adject:*.

Dog de *Genitivus* van dezen *Plur*: heeft nooit *Eeniger*, maer altoos VAN EENIGE, of VAN DE EENIGE.

Ons DE en EEN ZULKE, ZOODANIGE, DUSDANIGE, en DIERGELYKE, als *Adjectiv*: volgen dien zelfden voet.

Wanneer ons EENIGE (*aliquis*), ETLYKE, en SOMMIGE, als *Subſtant*: komen, dienen ze ook alleen in *Plur*: met N daer agter, als EENIGEN (of ENIGEN) ZYN 'ER, enz: hebbende in *Genit*: EENIGER, en ook VAN EENIGEN; en den *Dat*: als den *Nom*: hoewel ook AEN daer voor; zijnde wijders de *Acc*: als de *Nom*:; en *Abl*: gelijk ook de *Genit*: met VAN enz:. Dus ook ons ETLYKEN en SOMMIGEN, gelijk mede ons MENIGEN en VELEN; uitgenomen dat deze 2 laetſten ook in *Singul*: gebruikt worden; als

MENIG

Van ons EENIGEN (*aliqui*), ETLYKEN, SOMMIGEN, en MENIGEN, en VELEN (*in Plur:*) en MENIG, en VEEL (*in Sing:*) als *Subſtant:*.

Digitized by Google

MENIG IS 'ER, VEEL IS 'ER:
en MENIGEN ZYN 'ER, en VELEN ZYN 'ER.

N. Behalven eenige reeds aengehaelden, hebben wij immers nog andere *Pronomina*, die den *Artic*: *Defin:* DE, of 't *Pronom: Demonſt*: DIE, voor zig hebben, als ons DE GENE of DIE GENE, *m*: en *f*: en HET of DIT of DAT GENE. *n*:, als *Subſtant*:, verſtrekkende tot een Voorlooper van het *Relativum* DIE, WÉLKE, DEWÉLKE, enz:, als

XXXIX. Van ons DE of DIE GENE *m.* en *f*, en HET of DIT of DAT GENE *n.* als *Subſtant:* zijnde een Voorlooper van een volgend *Relativum.*

DE GENE } DIE ZIG VERHÉFT, enz:
DIE GENE }

L. Zo is 't. Dog ons DIE, DIT, en DAT GENE gebruikt men bij 't Nadrukkelijke, en ons DE, of HET GENE buiten nadruk. Yder Lid of Woord verbuigt zig bijzonder. Onzen *Artic:* en ons *Pronom:* behandelt men even als voor een *Nomen*, en 't agterſte GENE, even als ons WÉLKE, *Subſtant*: door alle drie de Geſlagten; naemlijk.

Singularis.

Nom: Hoogdr: / Deft: / Gem: } DE GENE, en DIE GENE, DIE, enz: *m.* DE GENE, en DIE GENE, DIE, *f*: HET (DIT en DAT) GENE, DAT, *n.*

Genit: Hoogdr: / Deft: / Gem: } (1) VAN DÉN GENEN, en (2) DÉS GENEN. *m.* (1) VAN DE GENE, en DER GENE, (2) VAN DIE GENE, en DÉR GENE, *f.* (1) VAN HET GENE, (2) VAN DIT of DAT GENE. *n.*

Als 'er een *Subſtant:* aen volgt, dat dezen *Genit*: regeert, zo komt in *Maſc*: ook wel DÉS GENES, en in *Fœm*: DER GENER; als, DES GENES HAND, DIE, enz:.

Dat: Hoogdr: / Deft: / Gem: } DÉN GENEN, of AEN DÉN GENEN, *m.* DE GENE of AEN DE GENE, en DIE GENE of AEN DIE GENE. *f:* HET, DIT, of DAT GENE, *n.* of AEN daer voor.

Acc: Hoogdr: / Deft: / Gem: } DÉN GENEN. *m.* DE GENE, en DIE GENE, *f.* HET, DIT, en DAT GENE. *n.*

Abl:

Digitized by Google

Abl: { Hoogdr: / Deft: / Gem: } Even als de *Dativ:* mits VAN of MÉT of DOOR, enz: in ſtee van AEN.

Pluralis, door alle de Geſlagten.

Nom: & Acc: DE GENEN, en DIE GENEN, DIE, enz:.

Genit: & Abl: VAN DE GENEN, en VAN DIE GENEN; dog bij 't Hoogdr: en Deft: in *Genit:* ook DER GENEN, en DER GENER.

Dat: { DE en DIE GENEN / en AEN DE en DIE GENEN } Dog voor Hoogdr: en Deft: in M en N. ook DEN GENEN.

AENMERK: (I.) Vermits in *Gen: Dat: Acc: & Abl: Sing:* van 't *Maſc:* bij ons *Dies* en *Dien genen* buiten gebruik is, zo laet men, in gevalle van Nadruk, den accent op ons DÉS en DÉN vallen.

(II.) Wijders, dit gantſche *Pronomen* DE of DIE GENE word in Gemeenz: Stijl minſt gebruikt, ten zij om Verandering, en dan word veelal, bij aflating, GEEN voor GENE of GENEN geſtelt; anderſints bekleed ons DIE, *Relativum Subſtant:* gemeenlijk de plaets van dit DE of DIE GENE; als DIE, DIE ZIG, enz:.

XL. Van ons DE ZELVE en DE ZELFDE, DIE ZELVE, en ZELFDE, en DEZE ZELVE en ZELFDE *m & f.* en HET-, DAT-, en DIT-ZELVE, en ZELFDE *n.* elk als *Subſtantiv:* en ook als *Adjectivum.*

N. Hier in, dunkt me, vind ik een Voorbeeld opgeſloten voor ons *Pronom:* DE ZELVE *m: & f:*, en HET ZELVE, *n.* als het voor *Subſtant:* komt, voor welk wij, met meerder Nadruk op de zelfheid ziende, ook nemen DIE ZELVE, *m: & f:* en DIT en DAT ZELVE *n.* of ook DE ZELFDE *m: & f:* en HET ZELFDE *n.* of nog nadrukkelijker ons DIE ZELFDE, *m: & f:* en DIT of DAT ZELFDE, *n.*

L. Ze zijn ook van gelijken aert, als dit DE GENE. Dog dit hebben ze meerder, dat het *Maſc:* en *Fœm:* van ons DIT hier ook bij gebruikt word, als DEZE ZELVE, *m: & f:* en met meerder nadruk DEZE ZELFDE *m: & f:*, terwijle bij 't woord GENE zulks niet geſchied, want men zeit niet *Deze gene*, *die*, enz:.

Waer in ook waer te nemen valt, (1) dat men ook veelal, of meeſten-tijd in *Plur:* voor DIE ZELVEN of DEZE ZELFDEN (als *Subſtant:* komende), zet DIE-ZELF of DEZEN-ZELF, blijvende ZELF dan even als een *Adverbium* onverbuiglijk: En (2) dat men in *Genit: Sing:* bij 't *Maſc:* ſtelt DES ZELFS voor DES ZELVES: en (3) dat, wanneer ons ZELFDE agter aen hier plaets krijgt, of als 'er DE of DIE vooraenkomt, de *Genitiv:* met R of S agteraen, ter oorzake van de

Digitized by Google

hardigheid, vermijd word, want *Dés zélfdes*, of *Diens zélfs*, of *Dezes zélfs*, of *Der zélfder* klinken te ſtram in onze Tael.

Deze bovengemelden komen ook als *Adjectiv*: als wanneer de Verbuiging op deze volgende leeſt ſchoeit, bij na door al de Stijlen, als,

Singularis.

Nom: DE (DIE en DEZE) ZÉLVE en ZÉLFDE MAN. *m.* DE (DIE en DEZE) ZELVE en ZELFDE VROUW. *f.* HET (DAT en DIT) ZELVE en ZELFDE KIND. *n.*

Gen: & *Abl*: VAN DEN (DIEN en DEZEN) ZÉLVEN en ZÉLFDEN; *m.* VAN DE (DIE en DEZE) ZELVE en ZELFDE; *f*: VAN HET (DAT en DIT) ZELVE en ZELFDE; *n*:.

Voor 't Hoogdr: en Deft:, als 't *Subſtant*: dat dezen *Genit*: beſtiert, daer op volgt, heeft men ook in *Genit*: DES- en DEZES-ZELVEN en-ZELFDEN MANS, in *Maſc*:, en DER- DEZER- en DIER-ZELVER en -ZELFDER VROUWE, in *f*.

Dativ: als de *Ablat:* Mits AEN voor VAN; of ook zonder AEN.

Acc: als de *Abl:* Mits zonder VAN.

Plural:.

Nom: & *Acc:* DE (DIE en DEZE) ZÉLVE, en-ZÉLFDE MANNEN, VROUWEN, KINDEREN.

Genit: & *Abl*: Even als deze *Nom:* mits VAN daer voor, en in Hoogdr: en Deft: Stijl ook DER-, DIER- en DEZER-ZELVER MANNEN, VROUWEN, KINDEREN.

Dat: Even als de *Nom:*, of ook AEN daer voor; hoewel in 't Hoogdr: bij 't *Maſcul*: ook DEN ZELVEN, en DEN ZELFDEN MANNEN, enz:.

Van ons EEN-ZELVE en EEN-ZELFDE, als *Adjecti:* en ons EEN en DE ZELFDE als *Adjecti:* en *Subſtant:*; en van ons EEN en DE EERSTE, enz:.

Wijders, in plaets van ons DE ſtelt men ook wel onzen *Articul*:. EEN voor aen dit ZELVE en ZELFDE, als *Adjectivum*; dog ons EENE EN DEZELFDE gaet zo wel voor *Subſtant*: als *Adjectivum*. Zoo gebruikt men ook agter ons EEN en DE onze *Pronom: Numeral*: als EEN- en DE EERSTE MAN of VROUW, en EEN en DIT EERSTE KIND, enz:.

N. Onze

Digitized by Google

XLI. Van ons IK, GY-, HY-, ZY-, WY-, en ZICH-ZELVE, en van ons DE MAN ZELVE of ZELF, als *Subst*:.

N. Onze *Pronomina Substant: Personal:* IK, GY, HY, ZY, WY, en ZICH, elk na zijn aert verbogen zijnde, nemen ook ZELVE (of bij inkortinge ZELF) agter zig; als, IK ZELVE, enz:. Ja ook agter andere *Substant*: voegt men het, als DE MAN ZELVE, enz:. Maer nu is de Vrage, of men dit ZELF beſt *Adverbialiter* aenmerkt, even als de Spreektael medebrengt, dan of men ZELVE, even als agter DE, DEZE, en DIE (mits *Substantivè*) verbuigen zou? indien men 't laetſte verkieſt, vervalt men in Lammigheden, Flaeute, en Ongewoonte; als *Den Man zelven*; en *Van den Man zélven*, en *Van de Vrouw zélve*, en *Van het Kind zélve*; en in *Plur:* nog erger, als *De*, *Van de*, en *Aen de Mannen*, *Vrouwen*, en *Kinderen zelven*: Mij dunkt ik zou 'er ZELF voor kiezen in alle de *Casus*.

L. Agter de *Pronom: Person:* komt evenwel de Verbuiging zo ſtaertig en lam niet, als wanneer men 't dus verdeelen kan,

Singul:

Nom: IK- en GY- -ZÉLVE *m.* -ZÉLVE *f.* en -ZÉLF *n.*, en HY- en ZY-ZELVE.

Gen: & Abl: VAN MY-, U-, en ZICH- -ZÉLVEN *m.* -ZÉLVE, *f.* en -ZELF, *n.* en VAN HEM ZELVEN *m.* en HAER- (of HEUR-) ZELVE *f.*

Dat: & Acc: Even als de *Abl:* mits zonder VAN; hoewel in *Dat:* ook wel AEN daer voor.

Plural:.

Nom: WY-, GY-, en ZY-ZÉLVEN.

Genit: & Abl: VAN ONS-, U-, en ZICH-ZÉLVEN; en VAN HÉN (of HUN-) -ZELVEN, *m. & n.* HAER- (of HEUR-) ZELVEN *f.*, en in 't Gemeenz: ook VAN HAER-ZELVEN. *m. f. & n.*

Dat: & Acc: Even als de *Abl:*, mits zonder VAN; of ook wel in *Dat:* AEN in de plaets.

AENMERK: Voor dit GY en ZY in *Plur:* kan men ook, als de nadrukkelijkheid zulks vereiſcht, GYLIEDEN, en ZYLIEDEN inzetten.

Digitized by Google

Behalven dat dus, door de onderſcheidene Uitgangen van ZELVE, het geſlagt van de *Perſoon*, waer op 't *Pronom:* IK, of GY, of HEN, of HUN, of HAER, enz: zijn opzigt heeft, op een fraeye manier word aengewezen, dat niet geſchieden kan, wanneer ZELF onveranderlijk blijft, zo ſpreekt ook de Oudheid dit gebruik van ons ZELVE te verbuigen, ten eenemael voor. Dus komt in Frankduitſch

Bij *Willeraem p:* 51. Mit hires ſelbes (*Plur:*) bluode (Met het bloed van haer zelven).
p: 55. & 116 Himo ſelbemo/ (Hem zelven).
p: 116. Von hiro ſelvero/ (Van haer zelve).
p: 118. Vone mir ſelvemo/ (Van mij zelven).
Hoewel ook *pag:* 141. Si ſelf/ (*illi ipſi*, *plur:*).

en bij *Tatiaen p:* 151. Zi & fon mir ſelbemo/ (Tot en van mij zelven).
p: 157. & 163. Fon imo ſelbemo/ (Van Hem- of Zich-zelven).
p: 189. Fon thir ſelbemo/ (Van U zelven).
en *Angelſax:* Hyne ſylfne/ (Hem zelven) *Matth:* VI. 34. en XVI. 24.

Evenwel moet ik bekennen, dat ons ZELF, zonder Verandering, in het daeglijkſe gebruik, en ook bij de Schrijftael, voornaemlijk in Gem: Stijl, mij kragtig en voldoende voorkomt; en dat ik met u agter de *Namin: Subſtant:* ons ZELF voor ZELVEN de keur zou geven, niet tegenſtaende ook in de Oudheid daer andere Voorbeelden van zijn, als

in 't F-TH. Got ſelbo. *Tat: p:* 2.
en in 't A-S. thone Hxland ſylfne/ *Matth:* XVII. 8.

De Oudheid, dunkt me, ſchikt zig hier niet wel met ons Gebruik; en het Onderſcheid van *Caſus & Numerus* word in 't Voorafgaende Woord gekent, zo dat het Denkbeeld daer in voldaen word, en geene verder *Terminatie* noodig heeft. Zonder dien ſtaert komt dit ZELF ook eigender voor een *Subſtantiv:* of *Adverbium*, gelijk het hier wezen moet; want zo 't een *Adject:* waer, moeſt het bij ons voorafgaen, even gelijk we zeggen De zélve Man: maer, ſchoongenomen men hielde 't al als een *Adjectiv:*, niettemin, wanneer dat bij ons agteraenkomt, blijft het ook zonder ſteert, en onverbuiglijk als de *Adverbia*, als, De Man, goed, enz:, gelijk we te voren op zijn plaets hebben aengetoont.

Hier meê, dunkt me, dat we deze ſtof wel mogen afbreken; en zo 'er eenig *Pronomen* nog vergeten mogt' zijn, zo zal, gis ik, 't eene of 't andere gelijkaerdige Voorbeeld wel voor Leidsman daer van kunnen verſtrekken.

N. Laet ons dan tot het andere deel der Verbuiglijke Woorden overgaen,

Digitized by Google

gaen, naemlijk tot de *Verba*; dog niet nu, maer in de naeſte bijeenkomſt te beginnen.

L. Op dezen Avond zou 'er niet dan gebroken werk van kunnen komen: Dat blijft dan open tot wederziens toe.

Ondertuſſen heb ik in onze gehoudene ſchikking nog geen vol genoegen; alzoo mij dunkt, dat ijmand die 't lezen mogt, niet ieder *Pronomen* reed genoeg weder vinden zal kunnen, om 'er zijn gebruik van te maken. Dies zal ik liever een Herzameling van dezelven doen, en die voor een Bijlage hier agter voegen, ſchikkende ieder gelijkformig ſoort bij één, de *Subſtant*: en *Adjectiva*, elk in hare Verbuiging bezonder, dog met geene breede Oploſſingen daer bij, vermits die in 't voor-verhandelde te zoeken en te vinden zijn.

Bijlage N°. 6.

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Subſtantiva.*

I. Van de *Perſonalia.*

Singul:.

Nom: Ik, Gy, Hy, en Zy (*illa*).

Gen: & *Abl:* Van My, van U, van Hém, van Haer, en van Zig: ook wel in *Gen:* Myner, Uwer, en Zyner M. & N. en Harer, F.

Dat: & *Acc:* My, U, Hém, Haer (of Heur), en Zich.

Plural:.

Nom: Wy, Gy, Zy, (*illi* & *illæ*).

Gen: & *Abl:* Van Ons, van U, van Hén (of Hun, M & N. en Haer (of Heur) F. en van Haer, M. F. & N. en van Zich. ook wel in *Genit:* Onzer, Ulieder, en Hunner, M & N. en Harer F.

Dat: Ons, U, Hén, M. & N; en Haer (of Heur) F. en Haer, M. F. en N. en Zich.

Aenmerk: (I.) Dog in *Dat:* ook wel Aen daer voor, zo in *Sing:* als in *Plural:*

(II.) Agter

Digitized by Google

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Subſtantiva*.

(II.) Agter ieder van deze *Prenom*: voegt men ook, om de zelfheid aen te wijzen, ons ZÉLVE als verbuiglijk, of, voornaemlijk in Gem: Stijl, ons ZÉLF onverbuiglijk, als,

Singul:

Nom: IK-, en GY- ZÉLVE M. -ZÉLVE F. -ZÉLF N. en HY- en ZY-ZÉLVE.

Gen: & *Abl*: VAN MY-, U-, en ZICH- ZÉLVEN M. -ZÉLVE F. -ZÉLF N. en VAN HÉM ZÉLVEN M. HAER (of HEUR) ZÉLVE F. ook wel in *Genit*: ZICH ZÉLFS.

Plural:

Nom: WY-, GY-, en ZY-ZÉLVEN.

Gen: & *Abl*: VAN ONS-, U-, en ZICH-ZÉLVEN, en VAN HAER ZÉLVEN M, F, N. dog ook VAN HEN- (of HUN-) -ZÉLVEN, M & N. en HAER- (of HEUR-) -ZÉLVEN F. in 't Hoogdr: en Deft:.

Dat: & *Acc*: Zo in *Singul*: als *Plur*: even eens als ieders *Abl*:, mits zonder VAN, of in *Dat*: ook wel AEN daer voor.

II. Die op een Perſoon of Zaek haren opzicht hebben.

Singular.

Nominat: 1. WIE? (*Quis? interrogat:*) *m*: & *f*: en WAT? *n*:.
2. DIE. (*ille*, *Demonſtrat*:) *m*: & *f*: en DAT. *n*:.
3. DIE, WÉLKE, DEWÉLKE (*Qui*, *Relativ*:) *m*: & *f*: en DAT, HET GENE, HET WÉLKE *n*:.
4. DEZE (*hic*), en DEZE EN GENE. *m*: & *f*: en DIT. *n*:
5. DE (DIE) GENE. (*ille Relat*: *ad Conſequ*:) *m*: & *f*: en HET (DIT en DAT) GENE, *n*:.
6. DE (DEZE, DIE) -ZÉLVE, en -ZÉLFDE (*idem*) *m*: & *f*: en HET (DIT, DAT) -ZÉLVE, en -ZÉLFDE. *n*:
7. DE MYNE, DE UWE, DE ZYNE, DE HAERE, DE HUNNE, DE ONZE. *m*: & *f*:. en HET MYNE, enz:. *n*:

Genit: & *Abl*: 1. VAN WIEN? (en ook WIENS in *Genit*:) *m*: VAN WIE? *f*: en WAER VAN; *n*:

3. VAN

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Subſtantiva*.

2. VAN DIEN (en ook DIENS in *Genit:*) *m:* VAN DIE. *f:* en DAER VAN? *n:*
3. VAN DIEN, WIEN, WÉLKEN, DEN WÉLKEN; en WAER VAN, en DAER VAN; gelijk ook in *Gen:* DIENS, WIENS, en WÉLKS. *m:* en VAN WÉLKE, DEWÉLKE; en WAER VAN, en DAER VAN; als ook in *Gen:* WÉLKER. *f:* en VAN WIEN, 'T GÉNE, en 'T WÉLKE; en WAER VAN, en DAER VAN, als mede in *Gen:* DIENS, WIENS, WÉLKS. *n:*.
4. VAN DEZEN, en in *Gen:* ook DEZES. *m:* VAN DEZE, en in *Gen:* ook DEZER. *f:* VAN DIT, en HIER VAN. *n:*
5. VAN DÉN GENEN, en in *Gen:* ook DÉS GENEN. *m:* VAN DE (DIE) GENE, en in *Gen:* ook DÉR GENE. *f:* VAN HET (DIT en DAT) GENE. *n:*.
6. VAN DEN (DIEN en DEZEN) ZÉLVEN en ZÉLFDEN; en in *Gen:* ook DÉSZÉLFS. *m:* VAN DE (DIE en DEZE) ZÉLVE, en ZÉLFDE, en in *Gen:* ook DÉRZÉLVER. *f:* VAN HET DIT en DAT) ZÉLVE en ZÉLFDE *n:*
7. VAN DEN MYNEN, enz: *m:* en VAN DE MYNE, enz: *f:* VAN HET MYNE; enz: *n:* ook in *Genit:* MYNES, M. F. & N. enz:.

Dat: & Acc: 1. WIEN? (en in *Dat:* ook AEN WIEN?) *m:* WIE? (en in *Dat:* ook AEN WIE?) *f:* WAT? in *Accuſ:*, WAER AEN? in *Dat:*, *n:*.
2. DIEN (in *Dat:* ook AEN DIEN) *m:* DIE (in *Dat:* ook AEN DIE) *f:* DAT in *Acc:*, DAER AEN, in *Dat:*, *n:*.
3. DIEN, WÉLKEN, DEN WÉLKEN, WIEN; (en in *Dat:* ook AEN daer voor, als mede DAER AEN, en WAER AEN) *m:* en DIE, WÉLKE, DEWÉLKE (en in *Dat:* ook AEN WIE, WÉLKE, DEWÉLKE; als mede DAER en WAER AEN) *f:* en DAT, HET GENE, HET WÉLKE, (en in *Dat:* ook AEN 'T WÉLKE, AEN 'T GENE, als mede DAER en WAER AEN) *n:*.
4. DEZEN (in *Dat:* ook AEN DEZEN) *m:* DEZE (in *Dat:* ook AEN DEZE) *f:* DIT (en ook in *Dat:* AEN DIT, en HIER AEN) *n:*.
5. DÉN GENEN, *m:* en DE GENE, en DIE GENE, *f:* en HÉT, DIT en DAT GENE *n:* Bij inkortinge GEEN' voor GENEN of GENE; en in *Dat:* ook AEN voor ieder, bij 't *M. F.* & *N.*
6. DEN (DIEN en DEZEN) ZÉLVEN, en ZÉLFDEN (en in *Dat:* ook

Digitized by Google

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Subſtantiva*.

ook AEN daer voor) *m:* DE (DIE en DEZE) ZÉLVE en -ZÉLFDE (en in *Dat*: ook AEN) *f:* en HET (DAT en DIT) ZÉLVE en ZÉLFDE (en ook de *Dat*: met AEN) *n:*

7. DEN MYNEN, enz: (ook in *Dat*: AEN) *m*: DE MYNE, enz: (ook in *Dat*: AEN) *f*: HET MYNE, enz: (ook in *Dat*: AEN) *n*:

Plural: wegens alle de Geſlagten.

Nom: & Acc: (1) WIE? (2) DIE. (3) DIE, DEWÉLKEN. (4) DEZEN. (5) DE (en DIE) GENEN. en (6) DE (DIE, en DEZE) ZÉLVEN, en ZÉLFDEN, of ook DIE en DEZEN ZÉLF. (7) DE MYNEN, enz:.

Genit: & Abl: (1) VAN WIE? (2) VAN DIE; (3) VAN WÉLKEN, en VAN DE WÉLKEN, en DAER VAN, en WAER VAN. (4) VAN DEZEN, en HIER VAN. (5) VAN DE (en DIE) GENEN. (6) VAN DE (DIE en DEZE) ZÉLVEN, en ZÉLFDEN, of ook VAN DIE (en DEZEN) ZÉLF. (7) VAN DE MYNEN, enz:. Dog ook in *Genit*: (1) WIER; (2) DIER. (3) WÉLKER. (4) DEZER. (5) DER GENEN, en DÉR GENER. (6) DERZÉLVER, en (7) ONZER, enz:.

Dativ: Even als de *Ablat*: mits AEN in ſteê van VAN; of ook AEN vooraflatende; als wanneer in Verhev: Stijl, na der Ouden trant, bij 't M. & N, ook wel plaets krijgen ons (1) WIEN? (2) DIEN, (3) DEN WÉLKEN. (4) DEZEN, blijvende als anders. (5) DÉN GENEN, (6) DEN ZÉLVEN of ZÉLFDEN. (7) DEN MYNEN, ONZEN, enz:.

III. Die door alle de Geſlagten eveneens zijn, of zonder Aenmerking op het Geſlagt.

Singular:

Nom: & Acc: 1. MENIG, VEEL, ELK, IEDER (of YDER), ELKANDER, MALKANDER, IEMAND (of YMAND), NIEMAND, NIETS, IETS, en ALLES (voor Alle zaken).

2. MENIG ÉÉN, ELK ÉÉN, zo ook IEDER-, WÉLK-, en WAT

Digitized by Google

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Substantiva*.

VOOR ÉÉN, en HOEDANIG-, ZULK-, DUSDANIG-, en DIERGELYK-ÉÉN.

3. EEN IEGELYK (of YGELYK), EEN IEDER, en EEN ANDER.

Gen: & Abl: Even als de *Nom:* mits VAN daer voor; of in *Genit:* ook met S agter sommigen, als 1. ELKS, IEDERS, ELKANDERS, MALKANDERS, IEMANDS, NIEMANDS, en MENIGS.
2. ELK ÉÉNS, IEDER ÉÉNS, enz: bij de anderen.
3. EEN IEGELYKS, of EENES IEGELYKS, en zo mede bij de anderen.

Dativ: Even als de *Nomin:*, of ook AEN daer voor.

Pluralis.

Nom: & Acc: 1. MENIGEN, VELEN, en voor ELK en IEDER gebruiken wij in *Plur:* ALLEN; de verderen van N°. I. ontbreken in *Plur:*. In tegendeel voeg hier bij ETLYKEN, SOMMIGEN, EENIGEN (*aliqui*), die geenen *Singul:* hebben.
2. MENIGEN, en voor ELK- en IEDER-ÉÉN komt ook ALLEN. Wijders WÉLKEN, HOEDANIGEN, ZULKEN, ZOODANIGEN, DUSDANIGEN, en DIERGELYKEN; dog ons WAT voor ÉÉN heeft geenen *Plur:*, en voor ons ZULKEN, en ZOODANIGEN, zet men ook wel DE voor aen.
3. ANDEREN; dog ons EEN IEGELYK, en EEN IEDER hebben geenen *Plur:*.

Genit: & Abl: Even als de *Nom:* mits VAN daer voor; of ook in *Genit:* wel R in steê van N agter sommigen; als ETLYKER, SOMMIGER, EENIGER (*aliquorum*), WÉLKER, HOEDANIGER, DER ZULKEN, en DER ZOODANIGEN, en DER ZULKER, en DER ZOODANIGER.

Dat: Even als de *Nomin:*, of anders ook wel AEN daer voor, als, AEN MENIGEN, enz:.

HERZA-

Digitized by Google

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Adjectiva*.

I. Die in 't Geslagt onderscheiden zijn.

Singular:.

Nomin: 1. DIE (*iste*, &c. *demonstr:*) MAN of VROUW *m:* of *f:* en DAT KIND. *n:*.
2. WÉLKE (*quinam* &c.) *m:* & *f:* en WÉLK. *n:*.
3. ELKE (*unusquisque*, &c.) *m:* & *f:* en ELK. *n:*.
4. DEZE (*hic*, &c.) *m:* & *f:* en DIT. *n:*.
5. DEZE EN GENE (*hic & ille*, &c.) *m:* & *f:* en DIT EN DAT *n:*.
6. EENE (*Unus*, & *idem*, &c.) *m:* & *f:* en EÉN. *n:*.
7. NIET EENE, en GEENE (*Nullus*, *a*) *m:* & *f:* en NIET ÉÉN, en GÉÉN. *n:*.

En even als NIET EENE, zo ook WÉLK EENE, HOEDANIG EENE, WAT VOOR EENE, en ZULK-, DUSDANIG-, ZOODANIG-, en DIERGELYK-EENE; hoewel gewoonlijk bij inkorting zo in *Masc:* als *Fœm:* slegts EÉN voor EENE en EENEN komt.

8. MYNE, UWE, ZYNE, HAERE (of HEURE), HUNNE, en ONZE. *m:* & *f:* en MYN, UW, ZYN, HAER (of HEUR), HUN, en ONS. *n:*.

NB. In *Masc:* & *Fœm:* gemeenlijk bij inkort: de E agteraf, behalven bij ONZE.

9. DE (DIE, DEZE, en ÉÉN-) ZÉLVE, en ZÉLFDE, en ÉÉRSTE *m:* & *f:* en HET, (DAT, DIT, EEN-) ZÉLVE, en ZÉLFDE, en ÉÉRSTE, *n:*.

Gen: & *Abl:* 1. VAN DIEN MAN (en in *Genit:* ook DIENS MANS) *m:* en VAN DIE VROUWE (en in *Gen:* ook DIER VROUWE) *f:* en VAN DAT KIND, *n:*.
2. VAN WÉLKEN (in *Gen:* ook WÉLKES) *m:* en VAN WÉLKE (in *Gen:* ook WÉLKER) *f:* VAN WÉLK (en in 't Verhev: ook VAN WÉLKEN, en in *Gen:* ook WÉLKES) *n:*.
3. VAN ELKEN (ook in *Gen:* ELKES) *m:* en VAN ELKE (in *Gen:* ook ELKER) *f:* en VAN ELK, *n:*.

Digitized by Google

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Adjectiva.*

4. VAN DEZEN (ook in *Gen:* DEZES) *m:* en VAN DEZE (ook in *Gen:* DEZER) *f:* en VAN DIT (en in 't Verhev: ook VAN DÈZEN, en in *Gen:* ook DEZES) *n:*.
5. VAN DEZEN EN GENEN, *m:* en VAN DEZE EN GENE, *f:* en VAN DIT EN DAT, *n:*
6. VAN EENEN (en in *Gen:* ook EENES) *m:* en VAN EENE (ook in *Gen:* EENER) *f:* en VAN EÉN (ook in *Gen:* EENES) *n:*.
7. VAN NIET EENEN, en VAN GEENEN, (ook in *Gen:* GEENES) *m:* en VAN NIET EENE, en VAN GEENE, (ook in *Gen:* GEENER) *f:* en VAN NIET ÉÉN, en VAN GÉÉN (ook in *Gen:* GEENES) *n:*.
8. VAN MYNEN, UWEN, enz: (ook in *Gen:* MYNES, UWES, enz:) *m:* en VAN MYNE, enz: (ook in *Genit:* MYNER, enz:) *f:* en VAN MYN, enz: (ook in *Gen:* MYNES) *n:*.
9. VAN DEN (DIEN, DEZEN, en EENEN) ZÉLVEN en ZÉLFDEN, enz: *m:* en VAN DE (DIE, DEZE, en EENE) ZÉLVE en ZÉLFDE, enz:. *f:* en VAN HET (DAT, DIT, en EÉN) ZÉLVE en ZÉLFDE, enz:. *n:* ook in *Genit:* DES ZÉLVEN, *m:* en DERZÉLVER, *f:*.

Dat: & Acc: Even als de *Abl:* mits zonder VAN; of in *Dat:* ook wel AEN daer voor.

NB. Die van No: 2 en 3, als WÉLKE en ÉLKE, konnen ook betrokken worden onder de volgende III. soort, die eveneens gaen als andere *Nomina Adjectiva.*

Pluralis, in al de Geslagten.

Nom: & Acc: (1) DIE. (2) WÉLKE. (3) ALLE. (4) DEZE. (5) DEZE EN GENE. (6) ontbreekt. (7) GEENE. (8) MYNE, UWE, ZYNE, HARE (of HEURE), en ONZE; of bij inkrimping ook de E agteraf, behalven bij ONZE. en (9) DE-, DIE-, en DEZE-ZÉLVE, en -ZÉLFDE MANNEN, VROUWEN of KINDEREN.

Gen: Even als de *Nomin:* mits VAN daer voor, of ook wel zonder VAN, met R daer agter, als (1) DIER, (2) WÉLKER; (3) ALLER; (4) DEZER. (5) DEZER EN GENER. (7) GEENER. (8) MYNER,

Digitized by Google

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Adjectiva*.

(8) MYNER, enz:. en (9) DER-, DIER-, en DEZERZELVER.

Dat: Even als de *Nom*:, of ook wel AEN daer voor; als mede in 't Verhev: bij 't M. & N: ook wel N agter aen, dog als dan zonder AEN, als DIEN MANNEN, voor AEN DIE MANNEN, enz:.

Ablat: Even als de *Genit*: met VAN daer voor.

II. Die door al de Geslagten eveneens zijn.

Singular:.

Nom: & *Acc*: (1) WAT, en (2) IEDER MAN, VROUW, of KIND.

Genit: & *Abl*: (1) VAN WAT, en (2) VAN IEDER, enz:.

Dat: Even als de *Nom*: of anders ook AEN daer voor.

Plural:.

Nom: & *Acc*: (1) WAT, (2) ALLE, of ALLE DE, of AL DE MANNEN, VROUWEN, of KINDEREN.

Gen: & *Abl*: Even als de *Nom*: mits VAN daer voor; of ook wel in *Gen*: ALLER.

Dat: Als de *Nomin*:, of ook wel AEN daer voor.

III. Die eveneens gaen als de *Nom*: *Adject*: en ook onder die kunnen getelt worden.

1. Ons EENIG of ENIG (*Aliquis*), en MENIG (*Multus*, *frequens*), als EENIG MAN, EENIGE JONGEN *m*: EENIGE VROUW. *f*: en EENIG KIND. *n*:.
2. EEN of DE gevoegt voor EENIG (*Solus*, *unicus*), ANDER, ZULK, ZOODANIG, DUSDANIG, en DIERGELYK, als EEN EENIG en DE EENIGE MAN *m*: en EEN en DE EENIGE

Digitized by Google

HERZAMELING VAN DE PRONOMINA,

Als *Adjectiva*.

JONGEN *m*: en EEN en DE EENIGE VROUW *f*: en EEN EENIG en HET EENIGE KIND, enz:.

3. EEN IEGELYK, dog alleen als *Singul:*; en SOMMIGE, ETLYKE, VELE, als *Plur:*.

NB. Maer ons EENIGE (*Aliquis*), en ons SOMMIGE, ETLYKE, VELE, nemen bij den *Genit*: *Plur:* ook wel R agteraen, op de wijze van de andere *Pronomina*, als EENIGER MANNEN, enz:.

1713 $\frac{11}{m}$

Digitized by Google

Veertiende Redewiſſeling.

WEGENS ONS

HEDENDAEGSCHE

ONDERSCHEIDENTLYK UITDRUKKEN

VAN DE TYDEN DER

VERBA in 't Algemeen.

N. en L.

N. HOe onze Oude Voorvaderen en hunne Verwanten in het Uitdrukken van de Tijden der *Verba* in 't Algemeen te werk gingen, is door u in de X: Redewiſſeling vermeld; nu was 't wel dienſtig, dat we hier tegen eens beſchouwden, hoe gevoeglijk onze Tael de tederſte Gedagten thans voldoen kan, en hoe rijkelijk ze, met toedoen der Hulpwoorden, de Tijden der *Verba* in de Onderſcheidene *Modi* weet aen te wijzen: want op meer als eene wijze laet die uitdrukking zig behandelen: Dog, dat metéén uwe bedenking omtrent de innerlijke kragt van ieder manier van Uitdrukking daer onder vloeye.

L. Dit laetſte zou ten opzigte van ſommigen zeer werkelijk komen, en zal te mets zo vlot niet willen ſchieten: Dog 't beproeven, zal Mijn Heer mij zeggen, is het naeſt; ik wil 't ook wel, mits zonder mij te verbinden, dat niet eene of eenigen van die Uitdrukkingen mij ontſlippen zullen; ook zonder mij op te houden met de *Rhetoriſche* Omſchrijvingen en Verbuigingen, die een gezeg in allerhande plooyingen leeren vouwen. Ik trêe dan tot de zaek.

I. Van ons tweederde *Præſens Indicativi* als IK SLAE; en IK BEN SLAENDE.

Het *Præſens Indicativi* kan men aentoonen, of door 't enkele Werkwoord, als

IK BEZIT; IK SLAE, enz:.

Of ook wel door 't *Participium Præſens*, met het *Præſens* van het Hulpwoord ZYN, als

IK

IK BÉN BEZITTENDE; IK BÉN SLAENDE, enz:.

Deze laetſte ſpreekwijze is minſt gemeen, en onderſtelt eenige duering van 't bedrijf.

II. Van ons tweederhande *Præter: Imperfect: Indicat:* als IK BEZAT, en IK WAS BEZITTENDE.

Ons *Præteritum Simplex & Hiſtoriale* (of ons Verhael-voorleden), dat gewoonlijk in 't Latijn het *Præteritum Imperfectum* genaemt word, als

IK BEZAT, enz:.

word ook te mets uitgedrukt door het *Participium Præſ:* met behulp van 't *Præterit: Imperf:* van ZYN, als

IK WAS BEZITTENDE, enz:.

Zulk een Spreektrant vind men ook al in 't oude Angelſaxiſch; als Hia wæs Wyrcende (d: i: Zij was werkende), zie in *Hickes: Theſaur: Grammat: Angloſax: &c: pag:* 40.

Ondertuſſen toont IK WAS het voorbij-zijn van den tijd aen, terwijle door het *Participium* ons de Werking zelf, niet alleen als tegenwoordig, maer ook eenigſints van duer word voorgeſtelt; want van ijmand die niet meer dan één ſlag deed, zeit men niet, HY WAS SLAENDE, maer wel, HY SLOEG, om dat dit laetſte geen bepaling doet van 't dueren.

Zulk een ſchikking van het *Particip: Præſ:* bij 't Hulpwoord ZYN is toepaſſelijk op al de volgende Tijden en Wijzen van die *Verba*, aen welker zin zoodanig een uitdruk welvoeglijk komt.

III. Van 't natuerlijke Onderſcheid van Kragt tuſſen het *Præterit: Imperfectum, & Perfectum.*

N. Wat eigenſchap ſteekt 'er tog in de Latijnſche Benaming van *Præteritum Imperfectum*? Wat voor een Onvolmaektheid van Tijd is 'er in te vinden? Immers is de Werking als even zeker gebeurt en volkomen volbragt aen te merken, zo wel wanneer men zeit HY SLOEG (*Verberabat*), als HY HEEFT GESLAGEN (*Verberavit*)?

L. Gewiſſelijk bij beiden Volbragt, en zelf het zoogenaemde *Imperfectum* is als eenigermate Ver-volbragt te ſchatten, vermits het bij uitſtek gebruikt word in 't verhalen van gebeurde zaken, waerom ik het hier boven een *Verhael-voorleden* noem; dog ſchoon ten dien opzigte ons de Werking als een' wijle voorbij-zijnde te voren komt, nogtans trekt zulk Verhalen onze gedagten te rug op den verſtreken tijd zelf, en ſchildert ons 't Bedrijf af, als nog dadelijk en levendig voor oogen; terwijl het zoogenoemde *Perfectum* ons de gebeurde Werking, hoe kort zelf geleden, volkomen als voorbij en volbragt te voren brengt. Want, als men zeit, HY SLOEG, zo tragt men in den toehoorder een denkbeeld te verwekken, als of hij 't Slaen aenſchouwde; maer, zoo men zeit, HY HEEFT GESLAGEN, zo dringt men de Gedagten op het voorbij zijn

-zijn van 't Slaen. En hierom is het eerſte dienſtiger voor een Hiſtorie-Schrijver, dan het laetſte, vermits het levendig afſchilderen van 't gebeurde bij hem een Hoofdcieraed is.

IV. Van nog een Derde wijze van *Præterit: Imperfect:* met het *Præt:* van het hulpwoord KOMEN voor den *Infinit: Obliquus*, als HY QUAM TE SLAEN.

Nog ook hebben wij in 't bezonder een *Verhael-verleden*, bij aldien we ſpreken willen van iet dat hachlijk ten opzigte van 't gebeuren van eene volgende en daeraen-geketende zaek was; als wanneer we niet onaerdiglijk ons *Verbum* KOMEN (dat ook eertijds *Gebeuren* beteekende) tot een Hulpwoord gebruiken voor den volgenden *Infinitivus* met TE tuſſen beiden, welken wij den *Infinitivus Obliquus* noemen, als

HY QUAM TE SLAEN; enz:.

beteekenende zo veel als, *'t Gebeurde dat hij Sloeg.*

N. Zo dat ons KOMEN hier nog iet anders wil als het Latijnſche *Venire.*

V. Van ons GAEN en KOMEN voor een *Infinitivus Rectus*, als, IK KOM of QUAM GAEN: en HY GAET of GING LOOPEN.

Dog wij gebruiken immers ook KOMEN voor een *Infinitivus Rectus* zonder TE tuſſchen in; dus beteekent ons TERWYL IK KOM of QUAM GAEN, zo veel als *Onder 't gaen*, als wanneer dit zijn opzicht heeft niet zo zeer op 't Gaen in tegenſtelling van Stil-ſtaen, als wel op de gantſche voorgenomene wandeling, reize, of gang, onder welke eenige hachelijke ontmoeting, waer van 't Verhael ſtaet te geſchieden, opquam; waerom dan zulk zeggen nogtans eigen blijft, al was het dat men onder dat gaen zig bij toeval quame ſtil te houden, toen dat onverwagte voorviel; zo dat deze gantſche voorbereidende beweging onder-een betrokken word.

L. Die kragt is 'er in opgeſloten: en, wanneer deze voorgemelde Wandeling ofte Beweging afwendende is, zo gebruikt men GAEN in ſteê van KOMEN, als

TERWYL HY GING LOOPEN; enz:.

ſtrekkende GAEN voor een afwijkende, en KOMEN voor een naderende beweging.

VI. Van ons *Præteritum Perfect: Indicativi*, als HY HEEFT GESLAGEN, en HY IS GEBLEVEN.

Wijders, bij het *Præteritum Perfectum* dat bij ons, bij 't Hoogduitſch, en de verdere Noordſche Talen, gelijk mede bij de Latijnſche Baſtaertkinderen, als het Italiaenſch, Spaenſch, Portugeeſch, Franſch, enz: een *Præteritum Compoſitum* is, vermits het met een Hulpwoord word uitgedrukt, komt het *Præſens Indicativi* van 't Werkwoord HEBBEN gevoegt bij 't *Particip: Præterit:* van 't begeerde *Verbum Activum*, of zo men 't anders gelieft te noemen, bij 't *Participium Paſſivum*: als

HY HEEFT GESLAGEN.

Digitized by Google

Dog bij onze *Verba Neutra* of *Verba Subſtantiva* komt ZYN in ſteê van HEBBEN; als

HY IS GEBLEVEN; HY IS GEWEEST.

VII. Van ons *Præteritum Pluſquamperfectum*, als HY HAD GESLAGEN, HY WAS GEBLEVEN.

Voorts, het *Præteritum*, dat *Pluſquamperfectum* genoemt word, is een zeker *Vooruit-Verleden*, 't welk in 't Verhalen van Zaken geketent is aen een' nog nader gebeurde zaek. Om dit uit te beelden neemt men onze *Præterita* van de *Verba* HEBBEN en ZYN, gelijk bij 't vorige *Præterit:* het *Præſ:* als,

HY HAD GESLAGEN.
HY WAS GEBLEVEN.

VIII. Van ons mengſel van 't *Perfectum* & *Pluſquam perfectum*, als HY HEEFT GESLAGEN GEHAD.

Nog ook gebruiken wij ons *Perfectum* en *Pluſquamperfectum* vermengt, wanneer we van een Voorleden en een gevolg van dat Voorleden verhael doen; waer voor in 't Latijn het *Perfectum* de plaets neemt: als,

HY HEEFT GESLAGEN GEHAD.

IX. Van ons tweederhande *Futurum*, als HY ZAL SLAEN, en HY STAET TE SLAEN.

Het *Futurum* hebben wij ook tweederhande; als (1) met het Hulpwoord ZULLEN bij den *Infinit*: *Rectus*; dus,

HY ZAL BEZITTEN, SLAEN, enz:.

Of (2) met het Hulpwoord STAEN; dus,

HY STAET TE BEZITTEN, TE SLAEN, enz:.

Dog dit laetſte is ſlegts een Voornemen of Verwagting ergens toe ſtrekkende, en komt daerom ook bij den *Infinit: Obliquus* met TE voor 't *Verbum*.

Wijders, van 't Gebruik onzer Oude Voorvaderen, toen men 't *Futurum* eveneens als 't *Præſens* nam, is 'er in Kortgedrongen Klemſtijl nog een Overblijffel, naemlijk dan, wanneer in 't gezeg een Voorwaerde op iet toekomende voorafgaet, als INDIEN of SCHÓÓN HY VLUGT, LIGT AGTERHAELT MEN HÉM, voor *ligt zal men hem agterhalen*: dus kan, dewijl 't Voorbeding nog aenſtaende is, 't gevolg niet anders als Toekomende verſtaen worden, ſchoon 't hier als Tegenwoordig verbeeld word.

X. Van ons *Futurum* met een *Præterit:* gemengt, als HY ZAL GEDAEN HEBBEN.

Daerenboven bedienen wij ons nog van een Uitdrukking, waer in 't *Futurum* met een *Præterit:* gemengt is, wanneer het Toekomende vaſtelijk of haeſt verwagt word, en te verwiſſelen ſtaet in een Voorleden, in tegenſtelling van een ander Aenſtaende; als,

HY ZAL GEDAEN HEBBEN.

Dit

Digitized by Google

Dit komt in zin overeen met het gene men in 't Latijn het *Futurum Subjunctivi* noemt.

XI. Tuſſchen-inlaſch van 't Onderſcheidene gebruik van den *Infinit: Rectus & Obliquus*, agter eenige voorloopende *Verba*, naemlijk wanneer niet, of wanneer al, het woordtje TE tuſſchen twee *Verba's* in moet plaets hebben; als, IK WIL LOOPEN, en IK BEGEER TE LOOPEN, enz:.

N. Wat begrijpje tog met die Toeſtrekking, die bij den *Infinitivus Obliquus* behoort? 't Schijnt mij toe, of je door dat woord de Rede of Regel zoekt aen te wijzen, wanneer, of waerom dit TE bij ons plaets krijgt voor den volgenden *Infinitivus*. En, dewijl ik bijna geene Schrijvers, ja geene geborene Nederlanders ontmoet heb, of ze gebruiken dit TE eenpariglijk op eenen trant, nogthans dunkt mij 't niet gemaklijk voor een *Grammaticus* te zijn, om de Regel en Oorzaek daer op uit te vinden. Want men zeit;

IK WIL LOOPEN, en IK BEGEER TE LOOPEN.
IK KAN KRYGEN, en IK BEGEER TE KRYGEN.
IK DOE WERKEN, en IK DENK TE WERKEN;
en IK MOET TOESTAEN, en IK BEN SCHULDIG TOE TE STAEN, enz:.

L. Gelijk het ligter valt een Menſch uiterlijk en van aenzien wel te leeren kennen, dan hem na vereiſch wel af te ſchilderen, zo is 't ook gemaklijker dit Gebruik, als 't voorkomt, door gewoonte te kunnen opvolgen, dan een nette beſchrijving te doen van de ware geſteltheid van 't Gebruik: niettemin, ſchoon uwe Vrage ons eenigſints van 't ſpoor zal afleiden, zal ik die kortelijk tragten op te loſſen.

Aengaende de Orde ofte Waerneming omtrent welken van die Voorloopende *Verba* de *Infinitivus Rectus*, en omtrent welken de *Infinitivus Obliquus* vereiſcht word, heb ik onder mijne Opmerkingen de volgende Verdeeling.

Agter onze voorloopende *Verba* VOELEN, DOEN, DURVEN, WILLEN, MOGEN, MOETEN, KONNEN, LEEREN, HOOREN, BLYVEN, LATEN, ZULLEN, en HÉLPEN; als mede ZIEN (*videre*); gelijk ook agter KOMEN (mits voor een nadering van beweging), en agter GAEN (mits voor een afwijking verſtrekkende), komt het volgende *Verbum* zonder TE in den *Infinitivus Rectus*; als,

IK { VOEL, DOE, DURF, WIL, MAG, MOET, KAN, LÉÉR } LOOPEN; en IK { HÓÓR, BLYF, LAET, ZAL, HÉLP, ZIE, KOM, GAE } LOOPEN, enz:

Dog niet, *ik doe te Loopen*, &c.

In tegendeel agter ons BEGEEREN, BELIEVEN, GELIEVEN, HOPEN, MEENEN,

Digitized by Google

MEENEN (*concipere mente*), TRAGTEN, DÉNKEN (*in animo eſſe*), ZIG GEWÉNNEN, GEWOON ZYN, VERBONDEN, SCHULDIG of VERPLIGT ZYN, WETEN, BEGINNEN, ZIEN (*Conari*), en KOMEN (tot Hulpwoord verſtrekkende, en zo veel als *Gebeuren* beteekenende), en ons HÉBBEN (in ſteê van *Schuldig of verpligt zijn*), en STAEN (zo veel als *aenſtaende of in voornemen zijn*, en tot Hulpwoord van 't *Futurum* dienende), en DREIGEN, zo gebruikt men den *Infinitivus Obliquus*, naemlijk TE voor het volgende *Verbum*; als

IK	BEGÉÉR BELIEF GELIEF HOOP MÉÉN TRAGT DÉNK BÉN GEWOON GEWÉN MY	TE DOEN;	en IK	BÉN VERBONDEN BÉN SCHULDIG BÉN VERPLIGT WEET BEGIN ZIE KOM HÉB STAE DREIG	TE DOEN; enz:.

Dog niet *Ik begéér doen, &c.*

Voeg hier bij, ons *Verbum* ZYN, 't welk men dikmael gebruikt voor *In een mooglijken of pligtelijken ſtaet zijn van dus of zoo bewerkt te worden*; als HY IS of WAS TE VINDEN, d: i: *bij kan of kan gevonden worden*, en DIT IS of WAS 'ER TE OVERHANDIGEN, d: i: *Dit moet of moeſt 'er overhandigt worden:* en dit *Moeten* of *Konnen* onderſcheid zig door 't bijvoegen van 't woordtje 'ER dat 'er den zin van *Moeten* bij aenduid; dus zeit men DAT IS TE DOEN, voor *dat kan gedaen worden*, en ook DAT IS 'ER TE DOEN, voor *dat moet 'er gedaen worden*: en dus word ook in beide gevallen op een aerdige wijze het volgende *Verbum*, ſchoon 't in de Bedrijvende (of *Active*) gedaente blijft, in een Lijdende (of *Paſſive*) beteekenis verandert.

XII. Van de Merkwaerdige Rede en Oorzaek van dit Onderſcheid.

N. Deze Verdeeling is mij te gevalliger, om dat ik déswegen nog niets bij andere Letterkundigen ontmoet heb. Dog, tot voldoening van naeukeuriger bevatting, verlang ik na een teeken van onderſcheid, om daer uit den oorſpronk en rede van dit Gebruik te kennen. Waer in verſchilt tog de eene ſoort van de andere? en waer in is ieder ſoort zig zelf gelijk? 't Is immers onbegrijpelijk dat onze Voorouders zulk een teder Verſchil zouden in zwang hebben konnen brengen, zonder eenige redelijke eigenſchap: ik zeg een teder verſchil, want de ontduiſtering vind ik zoo zeer ingewikkelt, dat, hoewel ik niet twijffelen kan of de redding moet gezogt worden in de beteekenis en eigenſchap der Voorloopende *Verba*, ik niettemin in 't wikken en wegen mij telkens dit volgende te gemoet voer; wat onderſcheid is 'er tog tuſſen IK WIL DOEN, en IK BEGEER TE DOEN? En tuſſchen IK MOET DOEN, en IK BEN SCHULDIG TE DOEN? en zoo bij meer anderen.

L. Mijne

Digitized by Google

L. Mijne oploſſing zal op nieuws voor een kennelijke proef verſtrekken van de ſchranderheid onzer Voorouderen.

Het voorzetſel TE (waer voor in 't Mœſo-Gotth: Du, in 't Angel-Sax: To / en in 't oude Frank-Duitſch en Alamann: Ti / Te / Zi / en Zu gedient heeft) is even als ons TOT van een toeſtrekkende beteekenis, 't zij als een beweging tot een Plaets of Zaek, of 't zij als een Zaek of een Beweging tot een beweging. Op dien voet komt ons voorzetſel TE gevoeglijk, wanneer de zin van het Voorloopende *Verbum* eenige aennadering, geneigtheid, voorbereiding, of toeſtrekking heeft tot den zin van 't volgende *Verbum*; zulks dat de Voorloopende beweging met de volgende nog geene dadelijke gemeenſchap heeft, maer wel eenige betrekking en opzicht op een hachlijk-aenſtaende gemeenſchap of overgang van beweging; terwijle bij de andere Voorloopende *Verba* een ongeſcheidene ketting en verband van Werking is tuſſchen haer en 't volgende *Verbum*; waerom ook, bij gebrek van die toeſtrekking, tot deze laetſten geen TE vereiſcht word.

Dit Onderſcheid is niet alleen op te maken uit den zin van het Voorzetſel TE, maer ook uit de aengetogene Voorbeelden; want bij ons, Ik zie Loopen, of Ik zal zien Loopen, is het *Zien* inderdaed vereenigt en verbonden aen het *Loopen*; dog in tegendeel bij ons Ik zal zien te Loopen (alwaer *Zien* zo veel als *betragten* beteekent) is dit *Zien* een Toeſtrekking, voornemen, of ſchikking tot het *Loopen*: dus ook Ik zal gaen beteekent een zeker en vaſt toekomende, terwijl Ik Stae te gaen ſlegts een voornemen of voorſchikking tot het gaen verbeeld. Wederom in tegendeel zijn geketent aen het volgende *Verbum*, ons Ik blyf, Ik doe, Ik léér, Ik voel, Ik hóór, Ik zie, Ik laet, Ik hélp, Ik gae, en Ik kom Loopen, enz: welke Voorloopers een beteekenis hebben, die tot de uiterlijke zinnen betrekkelijk is; en de overige gemelden, als Ik durf, Ik wil, Ik mag, Ik kan, Ik moet, en Ik zal, die op den innerlijken ſtaet, en kragt, of op de gemoedsgeſtalte zien, zijn mede zo naeuw aen 't volgende *Verbum* verbonden, dat ze vereent zouden zijn, zo eenig derde belet zulks niet verhinderde. Gelijk aen de andere zijde ons Ik tragt, Ik dreig, Ik dénk, Ik méén, Ik hoop, en Ik begéér, gemoedsbewegingen vervatten, die tot iet anders uitgeſtrekt zijn, dat in zoo verre van haer geſcheiden en verſchillig is en blijft, dat zij zelf ophouden te zijn, zo dra dat volgende voorvalt: want het Tragten houd op, zo drae 't gene ik betragte plaets grijpt; en zoo ook bij ons Ik begin, en Ik kom te Gaen, enz: is een toeſtrekking tot het Gaen.

Dog ons Leeren kan men evenwel tweeſints aenmerken, gelijk 't ook op twee wijzen gebruikt word, naemlijk (1) als verzelt met de daedlijkheid, gelijk Léér Schryven, dog niet *Leer te Schrijven*, of (2) als een trapsgewijze oeffening en nadering tot een wijzer ſtaet, gelijk Léér te kunnen doen, dat u bevolen mogt worden, dog niet *Léér kunnen doen*, *&c.*; en ſomtijds wanneer de dadelijke en toeſtrekkende oeffening

Digitized by Google

hier bij-een zijn, zo neemt men eene en andre ſpreekwijze, als LÉÉR DOEN, en LÉÉR TE DOEN, 'T GENE MEN U BELAST; dog met dit onderſcheid dat het laetſte ziet op het toekomende als toeſtrekkende, en 't eerſte op het tegenwoordige als met de dadelijkheid verzelt.

N. Maer bij ons IK BÉN SCHULDIG, VERPLIGT, of VERBONDEN, of IK HÉB TE DOEN, is zo wel eenige verbintenis tuſſen de Schuld en het Doen, als bij ons IK MOET DOEN.

L. De verbintenis verſchilt nog iets; want dit laetſte ſchildert eigentlijk de verpligting af als dadelijk verknogt aen 't doen, terwijle de eerſte ſpreekwijzen als op een toekomende en dikwijls onzekere of hachelijke afdoening haer opzigt hebben, zo dat bij deze eerſte nog eigentlijker een toegeſtrektheid ſchuilt. Maer ſtel vrij dat 'er geen onderſcheid in waer; ik voor mij en zoek ook de ware oorzaek van 't Verſchil niet in 't woord SCHULDIG, enz: dog in 't *Verbum* ZYN; want alle onze *Adjectiva* of *Participia*, die bij 't *Verbum* ZYN geſchikt worden om te ſamen als een Voorlooper van een *Verbum* te dienen, vermits ſtrekkende om aen te wijzen in wat ſtaet of betrekking dit of dat zij ten opzigte van eenige volgende werking, vereiſcht een *Infinitivus Obliquus* of een *Gerundium*, als IK BÉN BEREID, GERÉÉD, en SCHULDIG, &c:, TE GEVEN, of ook OM TE GEVEN; HY IS WEIGERIG TE ONTFANGEN, of OM TE ONTFANGEN, en hierom komt ook agter ZYN, wanneer het alleenlijk zonder Bijwoord dient, om in 't algemeen den moochlijken of pligtelijken ſtaet te beſchrijven, inſgelijks TE voor den volgenden *Infinitivus*, als IK BÉN TE ZOEKEN, TE VINDEN, enz: als hier voorgemeld; of anders ook ZYN voor enkel *Zijn* komende, als wanneer het voor 't *Gerundium* zig ſchikt; naemlijk HY IS OM TE ONTFANGEN: Want in alle deze Voorbeelden is een Toeſtrekking tot het volgende; gelijk mede, zo de Voorlooper Af-, in ſteê van Toe-ſtrekkende zij, ons woordtje OM in VAN verwiſſelt, als HY HOUD OP, of LAET AF VAN TE WÉRKEN.

N. Waerlijk hebben onze Voorouderen bij 't aennemen, of inzetten en voortplanten van zulk een Gebruik dit zeer fijn geredenzift; en dat verſchil tuſſchen WILLEN en BEGEEREN (die gewoonlijk, en ook ſomtijds zonder zinkrenking, als een en 't zelfde gehandelt worden) vereiſcht een naeuwe Opletting: nogtans, merk ik nu, kan men wel een Begeerte hebben tot een zaek, zonder die volſtrektelijk te Willen: Het Begeeren is een zekere geneigtheid, of op zijn verſt een kragtig verlangen, terwijl de Wil een vaſt beſluit en een volkomene Gemoeds-overgang tot de zaek of daed is. Dus kan men van ijmand zeggen, *dat hij begeerig is om te ſterven*, ſchoon 't oneigen en onwaer zou zijn, wanneer men zeide *dat hij ſterven wilde*: want aen dien, die niet vaſt beſloten heeft, van zijn leven aenſtonds, of zo drae 't belet uit de weg zij, te verkorten, kan men niet toe-eigenen, dat hij ſterven wil, zelf hoe groot zijn verlangen zig uitſtrekte om ontbonden te worden.

L. Nog

Digitized by Google

L. Nog meer *Verba* zijn 'er die een' Toeſtrekking vervatten, en tot Voorloopers dienen van een *Infin*: *Obliquus*; dog uit de aengehaelden zal men de anderen ligtelijk kunnen redden; maer van die genen, die niet Toeſtrekkende zijn, en welker zin aen den volgenden *Infinitivus* geketent is, en daerom zonder TE gebruikt worden, heb ik allen aengehaelt, die ik onder mijne Aenmerkingen heb verzamelt gehad.

N. Evenwel ſchiet 'er nog over, om het onderſcheid te vinden, waerom men agter WETEN den *Infin*: *Obliquus*, en agter KONNEN den *Infinit*: *Rectus* te zetten heeft; want wat voor Toeſtrekking is 'er meer in 't eerſte dan in 't laetſte opgeſloten? Ook hebje nog de Toeſtrekking niet aengetoont bij ons IK BÉN GEWOON, of GEWÉN MY; maer tot die oploſſing van IK GEWÉN MY TE DOEN behoef ik geen anders hulp; want alle Wenſt of Gewoonte onderſtelt een trapsgewijze opklimming of nadering, en gevolglijk een Toeſtrekking tot de zaek die te wennen is; en bij ons IK BÉN GEWOON, behalven dat de zin een gelijke Toeſtrekking bezit, zo heerſcht ook daer het *Verbum* ZYN, en is alzoo van dezelfde natuer als uw voorgemelde IK BÉN BEREID, GERÉÉD, enz:, waer agter de *Infinit*: *Obl:* vereiſcht word.

L. Als men WETEN en KONNEN elk aenmerkt voor een Kragt of Vermogen van hand of verſtand, beken ik dat 'er groote gemeenſchap tuſſchen KONNEN en WETEN is. Maer ons Weten ſpruit uit een naeſpeuring van de onderlinge redigheid en bevinding der zaken; en ons IK WEET TE DOEN onderſtelt een opklimmende vermeerdering van kennis, die zig uitſtrekt tot het volgende doen; dog het KONNEN DOEN kan een natuerlijke eigenſchap van vermogen zijn, zonder zulks geleert te hebben: Voeg hier bij dat eertijds WETEN ook *Gade ſlaen* beteekent heeft; dus vind men in 't M-G. Witan / Awitan (*obſervare*), als uit het *Gloſſar*: van *Junius* blijkt. Dit *Waernemen* is mooglijk de grondbeteekenis, want Opmerking is de Moeder van ons Weten; en alle Waerneming ſluit eenig opzigt tot een zaek, en een zekere Toegeſtrektheid in. Immers zulk eene of diergelijke Rede ſchijnt onze Oude Voorvaderen gedreven te hebben tot het invoeren van duſdanig een Gebruik. En, mij aengaende, ik heb in 't overwegen van alle deze voorverhandelde Voorbeelden niets konnen opſpeuren, dat deze voorloopende *Verba*, die TE voor 't volgende *Verbum* begeeren, eenpariglijk van de anderen onderſcheid, dan deze mijne aengemerkte Toeſtrekking, die ik ook in den Zin van ons Woordtje TE vond opgeſloten.

XIII. Opmerkelijke Regel in 't onderſcheidentlijk behandelen van de *Preteri: Perfecta.*

Bij deze gelegentheid is het ook al te gewigtig om over te ſlaen de bijzondere eigenſchap, die 'er in 't behandelen van de *Præterita Perf*: & *Pluſquamperf*:, wanneer deze Voorloopers bij de *Verba* komen, vereiſcht word; want de Toeſtrekkende, die voor den *Infinit*: *Obliquus* met TE gebruikt worden, verbuigen zig op den gewoonen trant bij de *Præterita*, als

IK

en *Pluſquamperf:* dezer tweederhande Voorloopende *Verba*; als IK HEB BEGEERT TE LOOPEN; en IK HEB WILLEN LOOPEN.

IK HÉB of HAD GETRAGT TE ONTVLIEDEN.

en niet *Ik héb tragten te ontvlieden*; dog de anderen blijven in de gedaante van den *Infinitivus*, als

IK HÉB of HAD LEEREN LOOPEN.

en niet *Ik héb geléért Loopen:* en dus ook

IK HÉB BEGÉÉRT TE LOOPEN;
en IK HÉB WILLEN LOOPEN, enz:

Daerenboven is aen deze Voorloopers, die voor een *Infinitivus Rectus* komen, eigen, dat ze bij de *Præter: Perf: & Pluſquamperf:* altoos voor het zakelijke *Verbum*, en agter 't Hulpwoord HEB of HAD geplaetſt worden, als IK HÉB WILLEN LOOPEN, dog niet *Ik heb Loopen willen:* alleenlijk bij ons LEEREN, VOELEN, HOOREN, en ZIEN kan de agterſchikking plaets hebben, mits dat dan zij, die anders in *Infinit:* quamen, in haer *Præter: Partic:* verwiſſelen, even als bij de Tuſſchen-hulpwoorden die een *Infinit: Obliquus* agter zig vereiſchen, als

IK HÉB of HAD { LEEREN, VOELEN, HOOREN, ZIEN } LOOPEN.

en IK HÉB of HAD LOOPEN { GELÉÉRT, GEVOELT, GEHÓÓRT, GEZIEN }.

Dog deze laetſte ſpreektrant, die aen deze vier Tuſſchen-Hulpwoorden bijzonderlijk eigen is, verandert den zin in zo verre een weinig, dat dit zakelijke *Verbum* LOOPEN bij ons dus als een *Subſtantivum Indefinitivum* geworden is, gelijk ons HET LOOPEN een *Subſtant: Definitivum* is, om welke reden ook het Tuſſchenhulpwoord in een zakelijk *Verbum* verandert, en bij HEB en HAD zijn *Præt: Partic:* moet aennemen, terwijl LOOPEN, als *Subſtantivum* geworden zijnde, op nieuws ook zulk een plaets inneemt, naemlijk tuſſchen 't Hulpwoord en 't *Verbum* in, eveneens gelijk als IK HÉB GELÓÓP GEVOELT.

N. Waerlijk is die Opmerking en Regel van belang; maer, zeit men ook niet HY HEEFT BELIEVEN TE HÉBBEN? immers *Hij heeft belieft te hébben* ſtrijd tegens 't Gebruik, en ſchijnt nogtans van uwe Regel begunſtigt te worden.

L. 't

Digitized by Google

L. 't Is, mijns oordeels, beide quaed: want BELIEVEN is eigentlijk een *Imperſonale*, dat een *Dat*: van den Perſoon begeert, als HET BELIEFT U, maer niet *Gij belieft*; en in zulker voege is BELIEVEN ook van die *Verba*, die haren volger met TE vereiſchen; dus zou 't regte zijn, HET HEEFT HEM BELIEFT TE HEBBEN.

N. Ik bemerk mijn miſſlag; maer laten wij weder tot de andere *Modi* overgaen: als eerſtelijk tot den *Imperativus*.

XIV. Van onzen *Imperativus* in 't *Præſens* GAET, in 't *Futur:* GY ZULT GAEN; en van ons LAET HY GAEN, of LAET HEM GAEN.

L. Alle Afvordering of Bevélgeving ziet op een dadelijke of op een toekomende uitvoering, en dezen drukken wij onderſcheidentlijk uit: als

in 't *Præſens* in *Sing*: GAE, in *Plur*: GAET.
en in 't *Futurum* GY ZULT GAEN.

De Bevel-geving is van een meerder tot zijn minder, dog de Afvordering gaet tuſſchen Gelijkſtandige Perſonen, en word heuſch als men daer ons TOG bijvoegt, als GAE TÓG (*i quæſo*). Dog merkt mijn Heer wel dat dit *Futurum Imperativi* in gedaente gelijk is aen ons *Futurum Indicativi*?

N. Ja ik, en nogtans dunkt mij kan men 't aen den ſpreker hooren of hij iets beveelt, of niet.

L. Zo kan men, en dat ter oorzake van den *accent*: want bij 't *Futurum Indicativi* valt de Klem allermeeſt op het zakelijke *Verbum*, en niet zo zeer op 't Hulpwoord ZULLEN; gelijk in tegendeel de ſterkſte nadruk op ZULT valt bij 't *Futur: Imperativi*. Mits, dat men ook zelf dit Bevelen van een meerder tot zijn minder als tweederhande onderſcheide, (1) als *Aenmanende*, of (2) als *Dwingende* wanneer ijmand weigert of wederſtreeft, en uwe Gedagten, Mijn Heer, loopen op het laetſte; want bij 't eerſte geval vermerk ik geen onderſcheid van Uitſpraek; en neem ik dit ook op voor geen eigentlijk meeſterlijk Bevel, maer voor een Loflijke en heuſche wijze van Afvordering, bij onzen Landaerd in gebruik gebragt, en uit het *Futurum* ontleent, om Vriendelijk, en met een vertoog van een goed vertrouwen over de Bereidwilligheid, en niet gelijk andere Duitſchers door ſchrikbarende Woorden, zijne Dienſtboden en Onderhoorigen te beſtieren: Dog, in het *Dwang-bevel* tegens eenen wederhoorige, kan men, gelijk gij zegt, dit onderſcheid klaerlijk bemerken, wanneer men zeit GY ZULT GAEN, voor *ik begeer en ik wil dat gij gaet*, alwaer ZULT ook wederom in zijn eerſte oorſpronkelijke kragt van *Schuld* vervalt.

N. Wij gebruiken immers nog een Middel-bevel-geving, wanneer aen ijmand iet gezeit word om gezamentlijk zulks te doen, of om iet aen een ander, die 't uitvoeren moet, over te dragen, als

Digitized by Google

LAET HY GAEN, of LAET HEM GAEN.
LATEN WY GAEN, of LAET ONS GAEN.
of DAT HY GAE, en DAT WY GAEN.

L. Sommigen zouden deze Zeg-wijzen voor een *Præsens Subjunctivi* aenzien, om de gelijkheid.

N. Maer wat is 'er aen den naem gelegen, zo slegts de zack wel gekent werd? Ik heb hier iet anders op te vragen; wat onderscheid stelje tusschen

LAET HY GAEN, en LAET HEM GAEN,
en tussen LAET ONS GAEN, en LATEN WY GAEN?

XX. Van ons tweederhande LATEN; als LAET IK GAEN, en LAET MY GAEN.

L. Indien 'er geen Onderscheid in waer, zo zou ook van een zelfde beteekenis moeten zijn ons

LAET IK GAEN,
en LAET MY GAEN.

Waer van kenlijk nogtans elk iet anders wil. Om nu 't verschil na vereisch te overwegen, dient men aen te merken, dat het *Verbum* LATEN tweesints bij ons in gebruik is, naemlijk voor TOELATEN (*permittere*), en ook slegts voor een Hulpwoord tot Opwekking van beweging.

Als het *Toelaten* beteekent, vereischt het uit de natuer der zake een *Dativ*: van den Persoon, ten opzigte van wien de toelating geschied, vermits het een werking is die een giftelijk opzigt op hem heeft: In welken gevalle ons LAET in die zelfde gedaente blijft; 't zij het bevel of verzoek van toelating ten behoeve van een of meer gegeven word: als

LAET HEM GAEN; d: i: LAET TOE DAT HY GAE.
LAET MY GAEN; d: i: LAET TOE DAT IK GAE.
LAET ONS GAEN; d: i: LAET TOE DAT WY GAEN.

In tegendeel, wanneer ons LATEN alleenlijk als een Hulpwoord verstrekt om een opwekking van beweging te maken, zo word dit *Verbum* even als de andere Hulpwoorden verbogen, en is aen de volgende Personen gebonden en medewerkende met die; waerom wij ook zeggen.

LATEN WY GAEN (*eamus*), en niet *Laet wy gaen.*

Gelijk ook ons LAET IK GAEN zo veel als DAT IK GAE beteekent. Dus is derhalven de Gemeene Sleur, die bij gebrek van een net onderscheid ook LAET ONS GAEN in stee van LATEN WY GAEN of DAT WY

WY GAEN (*eamus*) gebruikt, in dezen, volgens mijne Rekening, van 't regte ſpoor een weinig afgedwaelt.

XVI. Van den *Modus Subjunctivus* of *Conjunctivus*.

N. Nu zag ik gaerne den *Modus Subjunctivus* of *Conjunctivus* afgehandelt. Hier in doel ik meeſt op dat gene, waer in ons hedendaegſe gebruik, ten opzigte van 't verdeelen der Werktijden, verſchilt van het Latijn.

L. Volgens mijn ſchetsgewijzig Opſtel over die verſcheidene Uitdrukkingen, en de Kragten van die, zou 'er al vrij wat tijd en werk vereiſcht worden tot dit afhandelen; want ik heb bij deze *Onderſtellende of Toevoegende wijze*, die doorgaends op 't eenigſints toekomende ziet, en bij ons zig meeſtal van *Conjunctiones* bedient, velerhande betrekking, en ten minſten 'er zes- of zevender-lei beſpeurt, die elk hare bijzondere opmerking begeeren: als naemlijk in 't *Præſens*.

XVII. Van 't *Præſens Subjunctivi*.

I. *Toeſtrekkende*, als, OP DAT, of TEN EINDE HY GAE (*ut eat*).

II. *Voorwaerdelijk*, als, INDIEN (ZO WANNÉÉR, &c.) HY GAET of KOMT TE GAEN (*ſi eat*). In welker plaetſe wij ook door agterſchikking van den Perſoon de *Conjunctie* konnen ontberen; als GAET HY, &c. (*ſi eat*). Omtrent dit *Voorwaerdelijke* in 't *Præſens* is bijzonderlijk in agt te nemen, dat zijn Vervoeging even als in *Indicativo* geſchied; zulks dat wij niet en zeggen, *Indien Hij gae*, nogte *Gae Hij*.

III. *Wenſchende of Verzoekende*;

Wenſchende, als, HY GAE! GOD GEVE DAT HY GAE, of GAEN MOGE! (*faxit Deus ut eat!*).

Verzoekende, als LAET HEM TOG GAEN (*eat obſecro*), alwaer LATEN *Toelaten* beteekent.

IV. *Verbindende*, als 'T EN ZY HY GAE (*niſi eat*).

V. *Toegevende*, als SCHÓÓN HY GAET, of AL GAET HY, of HY MAG GAEN, enz: (*Quamvis eat*). En dit vervoegt zig ook gelijk het *Voorwaerdelijke*, naemlijk als bij den *Indicativus*: Niettemin, in een korten Klemſtijl zet men ook hiervoor HY GAE, zonder eenige *Conjunctie* vooraf, zelf ſchoon 't beſluit van dit gezeg zijn *Conjunctie* mogt nemen even of 'er hier een voorſtond, als HY GAE WABR HY WIL, NÓGTANS ONTVLUGT HY 'T NIET.

VI. *Toelatende*, als HY GAE, of LAET HY GAEN, of HY MAG MAER GAEN (*eat*).

VII. *Aendrijvende*, als, DAT HY GAE (*eat*), en in *Plur*: DAT WY GAEN (*eamus*), als mede bij dezen *Plur*: in de I: *Perſoon*, ook met wegwerping van de *Conjunctie* DAT en met agterſchikking van WY, als GAEN WY (*eamus*). Dit Gebruik had al bij de Frankduitſchen plaets; dus F-TH, Wirtje Wir (*Laboremus*) *Wilkr*: *pag*: 157.

Digitized by Google

Bij deze bovengenoemde gevallen willen ons KOMEN en MOGEN (voor Hulpwoorden verſtrekkende) niet veel anders beduiden als een hachlijkheid van 't Gebeuren; en, bijeengevoegt zijnde, verbeelden ze een dubbele hachlijkheid, als

INDIEN HY MOGT KOMEN TE GAEN, enz:.

Deze Hachlijkheid laet zig in 't Latijn en vele andere Talen zo aerdig niet uitdrukken.

N. 't Schijnt vreemd, dat we bij dit *Voorwaerdelijke* en *Toegevende Præſens* de vervoeging nemen als bij den *Indicativus*, en niet gelijk bij de andere *Subjunctivi*.

L. 't Is waer, dat dit met het Latijn en zijne Spruiten niet overeenkomt; nogtans hebben de Inſtellers van deze onze Gewoonte, mijns agtens, niet loſſelijk dien weg ingeſlagen, vermits in dit *Præſens* beide deze Wijzen, even zo wel als de *Indicativus*, voornaemlijk verſtrekken tot Aentooning van iets; waerom ook 't beſluit of gevolg, daer dit *Voorwaerdelijke* en *Toegevende* aen geketent worden, ook in *Indicativo* zig laet hooren, als

INDIEN HY GAET, ZÓ ZAL, enz:.
en SCHÓÓN HY GAET, ÉGTER ZAL, enz:.

N. Maer die Aentooning, dunkt mij, kan men ook eenigermate aen de *Verbindende Wijze* toepaſſen; en gevolglijk zou 'TEN ZY HY GAET inſgelijks goed moeten heeten.

L. De Gewoonlijke Spreektael zou 'er ook voor pleiten; dog in 't Schrijven heeft een en ander plaets. En men denke niet dat het daeglijkſe Gebruik te ſlordig loopt om hier in tot voorbeeld of getuige te mogen verſtrekken, even als of de *Subjunctive Terminatie* alom in Gemeenzame praet verzuimt wierde; gantſchelijk niet; want wanneer zeit men *Dat*, *op dat*, of *ten einde Hij gaet?* immers nooit? maer altoos DAT, OP DAT, of TEN EINDE HY GAE.

Maer laet ons de Tijd-deelingen vervolgen.

't Gene de Latijnen ſlegts op eene wijze doen door hun *Præteritum Imperf*: *Subjunctivi*, drukken wij tederlijk onderſcheiden uit op tweederhande manieren, te weten *Enkeld*, alleen door de Verbuiging van 't *Verbum*, en *Samengezet*, door toevoeging van een Hulpwoord bij den *Infinitivus* van 't zakelijke *Verbum*; als wanneer deze Hulpwoorden geen nadruk moeten ontfangen.

I. *Toe-*

Digitized by Google

XVIII. Van 't *Præterit: Imperfectum Subjunct:*.

I. *Toeſtrekkende*; *Enkeld*, OP DAT HY GINGE (*ut iret*); *Samengezet*, OP DAT HY ZOUDE of MOGTE GAEN.

II. *Voorwaerdelijk*; *Enkeld*, INDIEN HY GING', of bij Verzetting zonder *Conjunctie*, GING' HY (*ſi iret*); en *Samengezet*, INDIEN HY MOGT' GAEN, of QUAM TE GAEN, of nog onzekerder, INDIEN HY MOGT' KOMEN TE GAEN (*ſi iret*). 't Beſluit op de Voorwaerde is ook tweederhande; als INDIEN DIT OF DAT GEBEURDE (1) HY GING (of ZO GING HY), of (2) HY ZOU GAEN (of ZO GING HY, of ZO ZOU HY GAEN, *iret*), hoewel ook nog een derde Uitdrukking te mets plaets heeft, als, INDIEN DIT OF DAT GEBEURDE, ZO STOND HY TE GAEN. Ieder van deze Beſluiten kan ook voorgaen voor de Voorwaerde.

III. *Wenſchende*; *Enkeld*, als, DAT, of OCH DAT HY GING'! of bij verzetting zonder deze *Conjunctie*, OCH GING' HY TOG! De Samenzetting der Hulpwoorden komt hier niet gevoeglijk; want ons MOGEN voor *Geoorlooft zijn*, ſchoon dat het wel niet oneigen komt bij 't Wenſchen, is egter van een anderen zin als 't Hulpwoord, waer van wij ſpreken, en behoort onder de Voorloopende *Verba*. Door den *Accent* worden dezen ook onderſcheiden; want dit MOGEN (voor een Hulpwoord) ontfangt altoos minder *Accent* als 't volgende *Verbum*, dog MOGEN (*Licitum eſſe*) altoos ten minſten zo veel, indien niet meer, dan 't zakelijke *Verbum*.

IV. *Verbindende*; *Enkeld*, als, 'TEN ZY HY GINGE (*niſi iret*); en *Samengezet*, als, 'TEN ZY HY MOGTE GAEN, of QUAM TE GAEN, of nog onzekerder, 'TEN ZY HY MOGT' KOMEN TE GAEN.

V. *Toegevende*; *Enkeld*, als, SCHOÓN (HET ZY, &c.) HY GING', of bij verzet, AL GING HY (*quamvis iret*), en *Samengezet*, SCHOÓN, &c. HY MOGTE GAEN of MOGT' KOMEN TE GAEN, of AL ZOU HY GAEN, of AL QUAM HY TE GAEN, of AL ZOU HY KOMEN TE GAEN.

VI. *Toelatende*, *dog eenigſints beriſpende*; en *Samengezet*, als, HY MOGT GAEN, of HY ZOU GAEN. Op dit MOGT of ZOU moet gantſchelijk geen *Accent* vallen. De *Enkelde Wijze* komt hier oneigen.

VII. *Aendrijvende* als, DAT HY GINGE, en in *Plur:* DAT WY GINGEN; dog dit *Præteritum Imperfect*: gebruikt men zelden, en dan nog bij nae in den zelfden zin als 't *Præſens Subj:*.

VIII. *Voornemende*, als, HY ZOU GAEN (*iret*). Dit kan men ook nader aen den tijd binden, als, TOEN HY ZOU GAEN.

N. Mij dunkt dat dit gantſche *Præter: Imperf:* ten opzigte van den

Digitized by Google

zin een Hachlijk Toekomend (*Futurum incertum*) behelſt, voornaemlijk wanneer de Hulpwoorden daer bijkomen,

L. Dat ook onze Voorvaderen 't zoo begrepen, blijkt hier uit, dat ze dit ZOUDE (of oulinks ZÓLDE) 't welk het ware *Præterit: Imperf:* van ons ZULLEN is, en waer van ons ZAL het *Præſens* is, tot Hulpwoord genomen hebben.

XIX. Van 't *Præter: Perfectum Subjunct:*. Wijders vind ik weinig aen te merken op het *Præterit: Perf: Subj:*, dan dat (1) de *Toeſtrekkende*, (3) *de Wenſchende*, en (7) de *Aendrijvende Wijzen* hier niet zeer eigen zijn: dog wel de

II. *Voorwaerdelijke*; *Enkeld*; als, INDIEN HY GESLAGEN HEEFT, (*ſi Verberaverit*), of *Samengezet* met een Hulpwoord, wanneer we ſpreken van een hachlijk Voorval, dat we niet en weten of het reeds geſchied zij, of nog ſtaet te geſchieden, als INDIEN HY MOGT, of nog onzekerder, INDIEN HY ZOUDE MOGEN GESLAGEN HEBBEN (*ſi verberaverit*), hoewel dit Onzeker Verleden, dat we door MOGT HÉBBEN of ZOUDE MOGEN HÉBBEN aenduiden, ook op het *Pluſquamperfectum* betreklijk is.

IV. *Verbindende*, als 'T EN ZY HY GESLAGEN HEBBE, of liever 'T EN ZY HY MOGTE, of ZOUDE MOGEN GESLAGEN HEBBEN (*niſi verberaverit*).

V. *Toegevende*; als, SCHÓÓN HY GESLAGEN HEEFT, of MOGT GESLAGEN HEBBEN, of, LAET HY GESLAGEN HEBBEN (*quamvis verberaverit*). Omtrent deze N°: II en V, valt het zelfde te zeggen als bij 't *Præſens*, naemlijk dat de Verbuiging van 't *Verbum* den trant van den *Indicativus* volgt, hoewel ze bij deze *Toegevende Wijze* in Deftig: en Hoogdr: Stijl ook als een *Subjunct:* komt, als, SCHÓÓN HY GESLAGEN HÉBBE.

VI. *Toelatende, en eenigſints beriſpende*, als, HY MOGT, of ZOU GESLAGEN HEBBEN.

VIII. *Voornemende*, als, HY ZOU GESLAGEN HEBBEN.

XX. Van 't *Præterit: Pluſquamperfectum*. En, belangende het *Pluſquamperfectum*, hier bij gebruikt men eenſdeels HAD, het *Imperfect:* van 't Hulpwoord HÉBBEN, anderdeels, om een dubbeld Vooruit-Verleden uit te drukken, ook HAD GEHAD, het *Præterit: Pluſquamperfect:*, als,

I. *Toeſtrekkende*, welke Wijze hier niet zeer eigen komt, want OP DAT HY HADDE GESLAGEN (*ut Verberaviſſet*) vervat eenigſints ſtrijdige Denkbeelden, naemlijk een OP DAT (hebbende Toeſtrekking tot een hachlijk Toekomend) gevoegt bij den reeds Vaſtverſtreken tijd.

II. *Voorwaerdelijk*, INDIEN HY GESLAGEN HAD, of INDIEN HY GESLAGEN HAD GEHAD; en bij Verzetting ook, HAD HY

Digitized by Google

HY GESLAGEN, of HAD HY GESLAGEN GEHAD (*ſi Verberaviſſet*). En 't beſluit op de Voorwaerde, 't zij voor 't zij after komende, is eenerhande, als, INDIEN IK DIT OF DAT, enz:, HY HAD MY GESLAGEN, of GESLAGEN GEHAD (*Si &c. Verberaviſſet me*); zo mede HY HAD MY GESLAGEN, of GESLAGEN GEHAD, INDIEN, enz:.

III. *Wenſchende*, ACH, DAT IK GESLAGEN HADDE, of GESLAGEN GEHAD HADDE! en ACH, HAD IK GESLAGEN, of GESLAGEN GEHAD!

IV. *Verbindende*, 'T EN ZY HY GESLAGEN HAD, of 'T EN ZY HY HAD GESLAGEN GEHAD.

V. *Toegevende*, SCHÓÓN HY GESLAGEN HAD, of HAD GESLAGEN GEHAD: en AL HAD HY GESLAGEN, of AL HAD HY GESLAGEN GEHAD.

VI. *Toelatende, en eenig ſints beriſpende*; HY HAD MOGEN SLAEN (*Verberaviſſet vel verberaverit*)

VII. *De Aendrijvende* voegt hier niet,

VIII. *Voornemende*; HY HADDE GESLAGEN, of HAD GESLAGEN GEHAD (*Verberaviſſet*), 'TEN WARE, enz:.

XXI. Van ons *Perfect: Subj:* met het *Pluſquamperf:* vermengt.

Ook heeft het Mengſel van 't *Perfectum & Pluſquamperfectum* hier plaets, als

I. *Toeſtrekkende*, OP DAT HY MOGT GESLAGEN GEHAD HEBBEN (*ut Verberaviſſet*), welke Wijze ook even als het vorige *Præt: Pluſquamperf:* niet zeer eigen komt, hoewel iets minder ſtrijdig om 't woordtje MOGT.

II. *Voorwaerdelijk*, INDIEN HY MOGT, of ZOUDE, of ZOUDE MOGEN GESLAGEN GEHAD HEBBEN (*ſi Verberaviſſet*): en 't beſluit op de Voorwaerde is ook, HY ZOU GESLAGEN GEHAD HEBBEN; 't zij 't beding voorafgae of volge.

III. *Wenſchende*; ACH! MOGT HY GESLAGEN GEHAD HEBBEN; (*Ah! ſi verberaviſſet*).

IV. *Verbindende*; 'T EN ZY HY MOGTE, of ZOUDE MOGEN GESLAGEN HEBBEN (*niſi Verberaviſſet*).

V. *Toegevende*; SCHÓÓN HY MOGT, of ZOUDE, of ZOUDE MOGEN GESLAGEN GEHAD HEBBEN (*quamvis Verberaviſſet*), of ook AL ZOU HY GESLAGEN GEHAD HEBBEN.

VI. *Toelatende*, en *eenig ſints beriſpende*, als, HY ZOU, of MOGT' GESLAGEN GEHAD HEBBEN (*Verberaviſſet*).

VII. *De Aendrijvende* voegt niet bij dit Voorledene.

VIII. *Voornemende*; HY ZOU GESLAGEN GEHAD HEBBEN, 'TEN WARE, enz:.

N. Ik merk ook dat deze *Præterita*, voornaemlijk wanneer de Hulpwoorden daer onder komen, een eenigſints onzeker of openſtaende of reets vervlo-

vervlogen of misgeloopen *Futurum* behelzen, want bij geen van die gevallen is 'er eenige daedelijkheid zekerlijk volbragt.

XXII. Van 't *Futur: Subjunct:*.

L. Zo doen ze. Wijders het *Futurum Subj*: als, HY ZAL GESLAGEN HEBBEN, is eveneens of 't zelfde, als 't gene ik bij den *Indicat*: genoemt heb het *Futurum* met een *Præter:* vermengt: waerom ik dit niet nader beschrijf.

XXIII. Van de gedaente der Vraegwijzen; en van de aenmerkelijke Woordverschikking niet alleen daer bij, maer ook bij de *Adverbia's* en vele *Conjunctiones* en *Nomina* gebruiklijk.

Dog eer wij van den *Indicativus & Subjunct:* afscheiden, is 't nutlijk, dat men hier bij voege, dat ieder van die in een Vraegwijze verandert word, wanneer men den Persoon agter 't Zakelijke *Verbum* zet als 't alleen is, en agter 't Hulpwoord als 'er dat bijkomt; dus, GAET HY? GING HY? HEEFT HY GESLAGEN? HAD HY GENOMEN? ZOU HY GESLAGEN HEBBEN? enz:.

N. Deze Verschikking van 't *Pronomen Personale* (of een Zaek of Persoon in deszelfs plaets) agter de *Verba* doet men niet alleen bij 't Vragen, als WAEROM (*quare?*), of WANNEER (*quando?*) DOET HY? maer ook bij de ingekorte uitdrukking van 't Hacchelijke of van een Wensch, als DEED HY, voor INDIEN HY DEED; en DEED HY TOG! voor WAS HET TÓG DAT HY DEED! En hier in dwaelt nogte Jonge nogte Oude, Geleerde nogte Ongeleerde; dog hier over verwonder ik mij weinig, dewijl dat Onderscheid van geval vrij gemaklijk te kennen is, maer wel daer over, dat elke Inboorling zo eenstemmiglijk, zo wel in 't Spreken als Schrijven, die plaetsverschikking weet waer te nemen agter de volgende *Conjunctiones*, als, DERHALVEN, HIEROM, DAEROM, NIET ALLÉÉN (*non solùm*), EGTER, NIETTEMIN, EVENWÉL; NÓGTANS, en ZÓ (*tùm*); gelijk mede agter de *Adverbia*, als, HIER, DAER, GINDER, ELDERS, ERGENS, NÉRGENS; HEDEN, GISTEREN, NU, TOEN, DAN, NÓÓIT, ALTYD, ZÉLDEN, DIKWYLS, EÉNMAEL, TERSTOND, WEDEROM, GÉÉNSINTS, ANDERSINTS, EÉNSDÉÉLS, OÓK, MAER ÓÓK, DAERENBOVEN, GEZAMENTLYK, ALLÉÉNLYK, BYZONDERLYK, SLEGTS, LIEVER, TE MÉÉR; GOED, QUAED, DUS; ZÓÓ (*ita*), ALZÓÓ (*ita*); NAEULYKS, BYKANS, GENOEGZAEM, ZO VEEL, en nog meer andere *Adverbia*; zulks dat men, dezen voor het *Verbum* voegende, het *Pronomen* agteraen- dog nooit tusschenin-schikt, als DERHALVEN (of HIER, enz:) DOET HY, maer nimmer *Derhalven* (of *Hier*, *enz:*) *hij doet*; dog, zo men het *Pronomen* voor het *Verbum* begeert te houden, zet men altijd die *Conjunctiones* of *Adverbia's* agter, als HY DOET DERHALVEN (of HIER, enz:).

Maer, 't gene nog meer Verwondering verdient, is dit, dat men in tegendeel, zonder door de andere Voorbeelden te verwarren, die Standverschikking nimmer hoort agter de *Conjunctiones* DAT (*quod*, *ut*), ZÓ DAT (*ita ut*), NIET ALLÉÉN DAT (*non solùm quod*), AL IS 'T DAT (*quamquam*), HOEWÉL, ALHOEWÉL, NIETTEGENSTAENDE; ALS, INDIEN, ZÓÓ (*cùm*), WANNEER (*cùm*), ALZÓÓ (*quoniam*); NADEMAEL, DEWYL, DOOR DIEN, VERMITS, AENGEZIEN, GEMÉRKT, WÉSHALVEN, WAERÒM (*itaque*), 'T EN ZY, DÓG, en MAER; als, DAT (Zo

DAT,

Digitized by Google

DAT WANNÉÉR, enz:) HY VOOR-GEEFT; blijvende deze *Conjunctiones* beneffens het *Pronomen* en 't *Verbum* elk ſtandvaſtig in deze ſchikking, zonder die Verwiſſeling van plaets, die 'er wel bij de anderen geſchied; want nimmer zeit men *Zó dat voorgeeft hij*, nogte *Hij geeft voor zó dat*, nogte *Geeft hij voor zó dat*, in ſtêe van ZÓ DAT HY VOOR-GEEFT. De Domſte zelf en miſt 'er niet in, en nogtans beken ik het kenteeken van Onderſcheid in zin of aert, nogte de Rede, niet te kunnen naeſpóren. Welke Naeukeurigheden kunnen de Stompſte verſtanden niet al leeren, zelf zonder Leſſen of aenwijzing, en zonder zelf te weten wat en hoe ze doen, en dat enkelijk door een Gebruik van jongs op, of van lange gewoonte, in naevolginge van 't gene ze alom van anderen in diervoege zien of hooren doen! Wat zou de Deugd ook een veld winnen, zo elk van jongs af zo min quaê Zeden als quaê Reden of Tael ontmoctede of ten voorbeeld had!

L. Uwe Aenmerking en Toepaſſing is te waerdiger, om dat weinigen, zo ik geloove, bewuſt zijn van hare eigene naeukeurigheid in dit Gebruik, dat, mijnes agtens, niet ten onregt in u zo wel als mij verwondering verwekt heeft; dog deze Verwondering heeft mij ook gedreven om deze zaek wat nader in te zien; waer in mij voorgekomen is, (1) eerſtelijk, dat de *Conjunctiones* DAT, ZÓ DAT, ZÓÓ (*ſi*), 'T EN ZY, DÓG of MAAR, (enz:) daer Uw E: laetſtelijk van meld, en die zonder Standverwiſſeling altijd vooraf voor de Perſoon of Zaek of 't *Verbum* gaen, niet alleen in haren regt-natuerlijken ſtand komen, maer ook met rede door de Voorvaderen in dien ſtand geveſtigt en gehouden zijn, om dat ze de eerſte plaets verdienen, vermits ze nadrukkelijk tot onderſcheiding van een redens-gezeg verſtrekken: en (2) ten tweede, dat van de andere zijde uwe eerſtgemelde *Conjunctiones* DERHALVEN, EGTER, enz: overmits ſlegts gevolgen van de vorigen zijnde, doorgaends zo min nadruk verdienen, dat ze met veel welſprekendheid en zeer natuerlijk agter 't *Verbum* en de Perſoon door de Voorouderen geſchikt zijn (als HY ZOEKT DERHALVEN, enz:), met dit tedere en werkwaerdige onderſcheid nogtans, dat, in gevalle men wil, en de deftigheid of waerde der zake het zo vereiſcht, dat op de kragt dezer *Conjunctiones* naeuwer gelet werde, men tot eenigſints meerder naedruk dezelve *Conjunctiones* de eerſte plaets voor het *Verbum* geve, en de Werkende Perſoon of Zaek weder agter 't *Verbum* voege, als DERHALVEN ZOEKT HY. En (3) ten derde, ten opzigte van alle of genoegſaem alle de *Adverbia*', dient inſgelijks, dat ze natuerlijk agter de *Verba's* behooren, terwijl de Perſonen daer voor komen, als HY GAF HIER, DAER, HEDEN (enz:), dog dat, ingevalle van Deftigheid en Nadruk, het *Adverbium* weder de plaets van de Perſoon of werkende Zaek mag innemen en verruilen voor de zijne, als HIER (enz:) GAF HY. Maer (4) ten vierde, dat deze Standverwiſſeling niet alleen bij de Zaek of Perſoon, die de Hoofdman van 't gezeg is, en voor *Nominativus* ſpeelt, door de Voorvaderen onder Ons is ingevoert, maer ook ſtand grijpt bij een *Gen:*, *Dat*, *Acc:*, & *Ablat:* van Zaken of Perſonen;

want in ſteê van de eenvoudige en natuerlijke ſchikking bij HY IS ÉGTER ONZER GEDAGTIG zet men niet alleen, met ſynder naedruk op de redenering, EGTER IS HY ONZER GEDAGTIG, maer ook met den aendagt op den *Genitiv:*, ONZER IS HY ÉGTER GEDAGTIG: dus inſgelijks, voor 't eenvoudige HY GAF HÉM ÉÉN DÉÉL, kan men met fraeyigheid zeggen en zetten HÉM GAF HY ÉÉN DÉÉL, en EÉN DÉÉL GAF HY HÉM: gelijk mede, voor 't eenvoudige HY VERKREEG GUNST DOOR 'T WÉLDOEN, zeit en zet men wel GUNST VERKREEG HY DOOR 'T WÉL-DOEN, en DOOR 'T WÉL-DOEN VERKREEG HY GUNST, telkens namelijk dat woord of lid vooraf, daer men den eerſten of meeſten nadruk op begeert.

N. Mijne verwondering, die eerſt over de Zaek en deszelfs Naevolgers liep, is nu door uwe verdere aenwijzing en oploſſing nog verdubbelt, en valt ook op de Scherpzinnigheid van de Invoerders van zulke onderſcheidene Gebruiken. Maer deze uitweiding is al wat groot geworden, laten we onze ſtoffe van de *Verba* vervolgen; hoe tog verdeelje den *Infinitivus?*

XXIV. Van onzen *Infinitivus Rectus, & Obliquus.*

L. Het meeſte valt aen te merken omtrent den *Infinitivus Obliquus*, wanneer wij TE daer voor voegen, waer van reeds (§. XI. bij deze *Redewiſſ:*) gehandelt is. Wij hebben ook nog andere *Caſus Obliqui* van den *Infinitivus*, naemlijk die, welke in 't Latijn 't *Gerundium* genoemt worden, zijnde bij ons *Pligtelijke Infinitivi*. Dus komt in de I: orde onze

XXV. Van onzen Pligtelijken *Infinit:* of 't *Gerundium.*

I. *Infinitivus*, GAEN (*ire*).

II. In *Caſu Obliq:* TE GAEN; waer uit onze *Pligtelijke Infinitivus*, of *Gerundium* ontſtaet,

als { VAN TE GAEN (*eundi*) als een *Genitivus.*
DOOR (of MET) TE GAEN (*eundo*) als een *Ablativ:*
OM TE GAEN (*eundum*) als een *Acc: Motivus.*

Van 't *Gerundium* of een *Impeſativus* in de gedaente van den *Infinit: Obliquus*; als TE DOEN, of 'ER IS TE DOEN (*agendum eſt*).

terwijle TE alleen komende, voor een Toeſtrekkenden *Aecuſativus* dient.

Onder dit pligtelijke ſchuilt ook een ſoort van Bevel-geving; dus gebruikt men te mets in ſtatelijker voege dezen *Infinitivus Obliquus* voor een *Imperativus* of *Gerundium* zonder *Præpoſitie* daer voor, als

TE DOEN
of DAER IS TE DOEN } *agendum eſt.*

XXVI. Van onzen *Infinit: Rectus* als *Subſtant: Definitivum* word met HET (of 'T) daer voor, als, HET WILLEN. Ook

Men maekt ook onzen *Infinitivus Obliquus* tot een *Subſtantivum Indefinitivum*, als NIET TE WILLEN is STRAFBAER, NIET TE KUNNEN VERSCHOONLYK; even gelijk onze *Infinitiv: Rectus* een *Subſtant: Definitivum* word met HET (of 'T) daer voor, als, HET WILLEN. Ook gebruikt

Digitized by Google

gebruikt men wel den *Infinit*: *Obliquus* voor een *Adjectivum*, dog zelden, als DE TE DOENE ZAKEN, enz: dus ziet hij ook op iet aenſtaende; want DAT TE DOEN IS, moet of zal nog gedaen worden: en onder deze ſoort behoort het ook, wanneer men zeit; DE HUER TE BETALEN, of DE HUER DIE TE BETALEN IS. *nitiv*: en van onzen *Inf*: *Obliq*: als *Subſtant*: *Indefinit*: en ook als *Adjectiv*:

Wijders ons *Præſens* van den *Infinit*: gaet over tot een *Præteritum*, als wij de Hulpwoorden agter 't *Part*: *Paſſ*: voegen, als XXVII. Van 't *Preterit*: *Infinitivi*.

GEGAEN TE HÉBBEN of ZYN.
of GESLAGEN TE HEBBEN.
en VAN, DOOR (of MET), en OM GESLAGEN TE HÉBBEN.

Voeg hier bij ons *Futurum Infinitivi*, als XXVIII. Van ons *Futurum Infinitivi*.

TE ZULLEN GAEN, of SLAEN.
en VAN, DOOR (of MET), en OM TE ZULLEN SLAEN.

Eindelijk ons *Participium* XXIX. Van ons *Participium*.

Præſens, SLAENDE, of hachlijk, KOMENDE TE SLAEN.

Præterit:, GESLAGEN HÉBBENDE.

Pluſquamperf:, HÉBBENDE GESLAGEN GEHAD.

Fut: met een *Part*: vermengt; ZULLENDE GESLAGEN HÉBBEN.

Aldus hebben wij de Tijd-deelingen van de *Verba in 't Algemeen* overloopen: Ik zeg Overloopen, want, dewijl ik na 't einde van dezen arbeid haek, heb ik mijn Schets-agtig Opſtel, voornaemlijk omtrent de *Subjunctivi* die veel uitpluizens in hebben, niet genoeg herkaeuwt, om voor afgehandelt te konnen verſtrekken.

N. Nu hebben wij het te verre gebragt, om niet den *Lijdenden ſtaet* op diergelijken trant, ten minſten ter loop, te beſchouwen. XXX. Van ons *Paſſivum*.

L. De Hulpwoorden WORDEN en ZYN, op dezelfde wijze als het Hulpwoord HEBBEN gebruikt zijnde, maken, gelijk mijn Heer weet, bij ons het *Paſſivum* uit.

Evenwel is 'er nog een teder Onderſcheid tuſſchen 't gebruik van ons WORDEN, en ons ZYN (of WEZEN). Het Hulpwoord ZYN (of WEZEN) is, enkel ſtaende, van breeder uitſtrekking ten aenzien van de tijd en Perſonen; terwijl WORDEN dient om de Lijding zelf uit te drukken, en die enger en als op een vaſt punt des tijds bepaelt: Want HY WORD BEMINT (*amatur*) ziet meeſt alleen op het tegenwoordige, en onderſtelt ſlegts

Digitized by Google

eenen of weinigen die hem beminnen; dog HY IS BEMINT (*amatus eſt*) is niet alleen betreklijk op het Tegenwoordige, maer ook eenigſints op het Voorledene, en onderſtelt vele Perſonen, die hem beminnen.

Het zelfde Onderſcheid blijft 'er

tuſſen IK WIERD BEMINT (*amabar*),
en IK WAS BEMINT (*amatus eram*).
tuſſen IK BEN BEMINT GEWORDEN (*cepi amari*),
en IK BEN of HEB BEMINT GEWEEST (*amatus fui*).
tuſſen IK WAS BEMINT GEWORDEN (*ceperam amari*),
en IK WAS of HAD BEMINT GEWEEST (*amatus fueram*).
tuſſen IK ZAL BEMINT WORDEN (*amabor*),
en IK ZAL BEMINT ZYN (*amatus ero*).
tuſſen IK ZOU BEMINT GEWORDEN ZYN (*cepiſſem amari*),
en IK ZOU BEMINT GEWEEST ZYN (*amatus fuiſſem*).

Het *Gebieden* heeft weinig voeg in den ſtaet van Lijding, vermits het bedrijf door een ander geſchied; zo dat het zeggen van WORD BEMINT, of ZYT BEMINT meer gemaekte als eigene wijzen van ſpreken zijn.

Den *Subjunctivus* behandelt men, *mutatis mutandis*, op gelijken grondſlag, gebruikende de Hulpwoorden ZULLEN, MOGEN, KOMEN, en LATEN, even als bij 't *Activum*, mits dat WORDEN of ZYN elk in zijn eigenſchap daer bij kome.

En, ten opzigte van den *Infinitivus* hebben Wij

't *Præſens* { BEMINT WORDEN (*amari*).
BEMINT ZYN (*amari, & amatum eſſe*).

Caſ: Obliq: {BEMINT TE WORDEN.
BEMINT TE ZYN.

{VAN / MET of DOOR / OM} BEMINT TE {WORDEN / ZYN} *amatum, amatu.*

't *Præterit:* { BEMINT GEWEEST TE ZYN / of BEMINT GEWEEST TE HEBBEN } *amatum fuiſſe.*

{VAN / MET of DOOR / OM} BEMINT GEWEEST TE ZYN.

't *Futurum*, TE ZULLEN BEMINT {WORDEN / ZYN} *amatum iri.*

VAN

Digitized by Google

{VAN / MET / OM} of DOOR } TE ZULLEN BEMINT WORDEN.

Participium Præſens, BEMINT (*Amatus*).

of {ZYNDE / WORDENDE} BEMINT.

Præterit: BEMINT {GEWORDEN / GEWEEST} ZYNDE.

Futurum, ZULLENDE BEMINT {ZYN / WORDEN} *amandus*.

Fut: met een *Præt*: vermengt.

ZULLENDE BEMINT GEWEEST ZYN.

Bij 't Woord BEMINNEN is wel dit mengſel niet zeer eigen, maer zo m'er een ander voor invoegt, als VOLBRÉNGEN, kan men de eigenſchap van 't mengſel gewaer worden, als

ZULLENDE VOLBRAGT GEWEEST ZYN.

N. Nu zou 't de beurt zijn, dat we tot de *Verba* in 't Bijzonder overgingen.

L. 't Voornaemſte dat ik daer van heb in te brengen, is in *mijn Regelmaet en Rangſchikking der Verba* vervat.

Dog laet ons nu het weinige, dat ons van den Avondtijd nog overig is, beſteden tot vervulling en beſluit van onzen gemeenen arbeid: want het verdere van *de Regelmaet en Rangſchikking der Verba* heb ik niet tot Redewiſſelingen, maer tot Verhandelingen op zig zelf geſchikt, die in haer bijzondere Hoofdſtukken zijn afgedeelt; waer agter ik *Hoofds Aenmerkingen op de Hollandſche Tael* gevoegt hebbe. Wijders, 't gene ik wegens de geregelde Afleiding ter proeve meen te brengen, is eigender voor 't ſchrijven als ſpreken; zo dat onze onderlinge *Redewiſſelingen* hier meê ten einde geraken.

XXXI. Van onze aerdig-onderſcheidene Behandeling omtrent de voor-

Aengaende de *Verba's* in 't Algemeen heb ik (behalven 't aenmerkelijke, 't gene ik in de XII: Redewiſſeling §. XLVII gezeit heb wegens de onderſcheidene behandeling van ons GE bij 't *Præter:*, en van den *accent* op onze *Præpoſitiones*, na mate dat ze Scheidbaer of Onſcheidbaer

Præpoſit: Separabil: & Inſeparab:, als die voor de *Verba* gevoegt ſtaen;

voorop komen) nog te zeggen, dat het Merkteeken van elks Onderſcheid niet alleen in den *accent* en 't *Præt:* maer ook bij den *Infinit: Obliquus* klaerlijk te vinden is, vermits de Scheidbaren ons TE tuſſen-in nemen, als,

en wanneer niet of al ons GE in 't *Præter:* moet plaets hebben. Wijders van 't Onderſcheid in den *Accent*, en in den *Infinit: Obliquus.*

Met *Præpoſ: Inſeparabiles.*

ONDERSTÀEN (*inquirere*, *moliri*), in *Præterit:* ONDERSTÀEN, en in *Infin: Obl:* TE ONDERSTÀEN.

OVERLÉGGEN (*mente ponderare*), OVERLÉIT, TE OVERLÉGGEN.

OVERWÈGEN (*conſiderare*), OVERWÒGEN, TE OVERWÈGEN.

OVERDRÌNGEN, OVERDRÒNGEN, TE OVERDRÌNGEN.

ONTHÀLEN, ONTHÀELT, TE ONTHÀLEN.

ONDERHÀLEN (voor *Agterhalen*), ONDERHÀELT, en TE ONDERHÀLEN.

OVERLOÒPEN (voor *met de Gedagten iet Overloopen*), OVERLOÒPEN, TE OVERLOÒPEN.

OVERKÒMMEN (voor *eenig Leed &c: overkomen*), OVERKÒMMEN, TE OVERKÒMMEN.

ONDERKRÙIPEN (voor *met liſt iemand Onderkruipen*), ONDERKRÒPEN, TE ONDERKRÙIPEN.

VOLDÒEN (*ſatisfacere*), VOLDÀEN, TE VOLDÒEN.

VOLMÀKEN (*perficere*), VOLMÀEKT, TE VOLMÀKEN.

VERHÀLEN, VERHÀELT, TE VERHÀLEN.

BESTÀEN, BESTÀEN, TE BESTÀEN.

ONTBYTEN, ONTBÈTEN, TE ONTBYTEN.

VERSCHÌETEN, VERSCHÒTEN, TE VERSCHÌETEN.

VER-

Met *Præpoſ: Separabiles.*

ÒNDER-STAEN (*Inferius poſitum eſſe*) in *Præter:* ÒNDER-GESTAEN, en in *Infinit: Obl:* ÒNDER TE STAEN.

ÒVER-LÉGGEN (*tranſponere*), ÒVER-GELEIT, ÒVER TE LÉGGEN.

ÒVER-WEGEN (*reponderare*), ÒVER-GEWOGEN, ÒVER TE WEGEN.

AÈN-DRINGEN, AÈN-GEDRONGEN, AÈN TE DRINGEN.

ÌN-HALEN, ÌN-GEHAELT, ÌN TE HALEN.

ÒNDER-HALEN (voor *iet ergens onder halen*), ÒNDER-GEHAELT, ÒNDER TE HALEN.

ÒVER-LOOPEN (voor *over iets met de voeten loopen*), ÒVER-GELOOPEN, ÒVER TE LOOPEN.

ÒVER-KOMEN (voor *over eenige plaets komen*), ÒVER-GEKOMEN, ÒVER TE KOMEN.

ÒNDER-KRUIPEN (voor *ergens-onder kruipen*), ÒNDER-GEKROPEN, ÒNDER TE KRUIPEN.

VÒL-DOEN (*implere*), VÒL-GEDAEN, VÒL TE DOEN.

VÒL-MAKEN (*implere*), VÒL-GEMAEKT, VÒL TE MAKEN.

ÒVER-HALEN, ÒVER-GEHAELT, ÒVER TE HALEN.

BY-STAEN, BY-GESTAEN, BY TE STAEN.

ÌN-BYTEN, ÌN-GEBETEN, ÌN TE BYTEN.

ÒVER-SCHIETEN, ÒVER-GESCHOTEN, ÒVER TE SCHIETEN.

ÒP-

Digitized by Google

Met *Præpoſ: Inſeparabiles.*	Met *Præpoſ: Separabiles.*
VERZÈTTEN, VERZÈT, TE VERZÈTTEN.	ÒP-ZÉTTEN, ÒP-GEZÉT, ÒP TE ZÉTTEN.
ONDERWYZEN, ONDERWÈZEN, TE ONDERWYZEN.	AÈN-WYZEN, AÈN-GEWEZEN, AÈN TE WYZEN.
ONDERVÀNGEN, ONDERVÀNGEN, TE ONDERVÀNGEN.	AÈN-VANGEN, AÈN-GEVANGEN, AÈN TE VANGEN.
ONDERNÈMEN, ONDERNÒMEN, TE ONDERNÈMEN.	ÌN-NEMEN, ÌN-GENOMEN, ÌN TE NEMEN.
VERSTÈLLEN, VERSTÈLT, TE VERSTÈLLEN.	VÒOR-STÉLLEN, VÒOR-GESTÉLT, VÒOR TE STÉLLEN.
VERSTÀEN, VERSTÀEN, TE VERSTÀEN.	VÒOR-STAEN, VÒOR-GESTAEN, VÒOR TE STAEN.
VERBRÈNGEN, VERBRÀGT, TE VERBRÈNGEN.	ÒVER-BRÉNGEN, ÒVER-GEBRAGT, ÒVER TE BRÉNGEN.
MISDÒEN (voor *iemand Beledigen*), MISDÀEN, en TE MISDÒEN, enz:.	MÌS-DOEN (voor *iet qualijk doen*), MÌSGEDAEN, en MÌS TE DOEN, enz:.
NB. Deze ſoort, die den Hoofd-accent op 't Zakelijke Deel van 't *Verbum* laet vallen, blijft zonder GE in 't *Præt:*, en laet zig door TE in *Infin: Obl:* niet ſcheiden. Onder dezen rang behooren alle onze *Verba*, die BE, GE, HER, VER, en ONT (welke leden opzig zelf buiten gebruik zijn) voor zig hebben.	NB. Deze ſoort, die den Hoofd-accent op de *Præpoſ:* ontfangt, neemt GE in 't *Præt:* en TE in *Infin: Obl:* tuſſen-in. Onder dezen rang behooren ook genoegzaem alle de *Verba* die een Enkel-ſilbige en tevens in andere gevallen gebruiklijke *Præpoſitie* voor zig hebben.

N. Uwe Aenmerkingen nemen dus de dubbelzinnigheid van vele Woorden weg. Maer zou deze laetſte ſoort daerom Affcheidelijk genoemt worden, om dat in *Præt:* dit GE, en in *Infin: Obl:* dit TE de *Præpoſ:* van 't *Verbum* ſcheid.

XXXII. Van de Aenmerkelijke en menigvuldige plaetswiſſeling van de *Præpoſ: Separabiles* in 't *Conjugerem*

L. Hierom en om andere redenen; want ſchoon 'er geen meer gevallen van ſcheiding waren, dezen zouden egter genoeg voor dien naem zijn: maer, bijna doorgaends door de gantſche Vervoeging van 't *Verbum*, komen ook deze *Præpoſ: Separab:* van plaets te verwiſſelen: welk ſchikken en verſchikken bij de andere ſoort niet en geſchied: want de *Verba*, die BE, GE, HER, VER, en ONT, als mede eenige *Præpoſitie*, die hier als *Inſeparab:* en zonder nadruk komt, voor zig hebben, houden die *Præpoſitie* in al de gevallen vooraen, zonder Standwiſſeling.

Ik zal, om dat dit ſtuk gewigtig is, van elks een Voorbeeld geven, op dat ieders aert te duidelijker uitligte.

Met

Digitized by Google

Met een Onafſcheidelijke *Præpoſitie.*

IK OVERLÈG (*Conſidero*), GY (of GYL:) OVERLÈGT, HY OVERLÈIT, WY en ZY OVERLÈGGEN.
IK OVERLÈIDE (of bij Inkort: IK OVERLÈI) &c.
IK HÉB en HAD OVERLÈIT, &c.
IK ZAL OVERLÈGGEN, en IK STOND en STAE TE OVERLÈGGEN: dog dit OVER word door geene gevallen van zijn *Verbum* geſcheiden.

OVERLÈG, en OVERLÈGT.
'T EN WARE IK OVERLÈGGE, &c.

'T EN WARE IK OVERLÈIDE (of OVERLEI') &c.
'T EN WARE IK ZOU, of MOGT, of ZOUDE MOGEN OVERLÈGGEN, of MOGT KOMEN TE OVERLÈGGEN.

'T EN WARE IK HÉBBE en HADDE OVERLÈIT, of MOGT, of ZOUDE MOGEN OVERLÈIT HÉBBEN, &c.

'T EN WARE IK ZAL en ZOUDE OVERLÈIT HÉBBEN, &c.

OVERLÈGGEN, en TE OVERLÈGGEN, en OVERLÈIT.
OVERLÈIT TE HÉBBEN, of TE HÉBBEN OVERLÈIT.
TE ZULLEN OVERLÈGGEN.

OVERLÈGGENDE.
OVERLÈIT HÉBBENDE, of HÉBBENDE OVERLÈIT.

Met een Afſcheidelijke *Præpoſitie.*

IK LÉG ÒVER (*Tranſpono*), GY (of GYL:) LÉGT ÒVER, HY LEIT ÒVER, WY en ZY LÉGGEN ÒVER.
IK LEIDE (of bij Inkort: IK LEI') ÒVER, &c.
IK HÉB en HAD ÒVER-GELEIT, &c.
IK ZAL ÒVER-LÉGGEN, en IK STAE en IK STOND ÒVER TE LÉGGEN, of zo m'er invoegt een *Subſtant:* waer op ÒVER 't opzigt heeft, zo komt het tuſſchen ÒVER en 't *Verbum* in, als IK ZAL 'T ÒVER DE BANK LÉGGEN.
LÉG, en LÉGT ÒVER.
'T EN WARE IK ÒVER-LÉGGE, &c. en met tuſſen-invoeging van een zaek, 'T EN WARE IK 'T OVER 'T BOEK LÉGGE.

'T EN WARE IK ÒVER-LEIDE (of bij Inkort: ÒVER-LEI) &c.
'T EN WARE IK ZOU, of MOGT, of ZOUDE MOGEN ÒVER-LÉGGEN, of MOGT KOMEN ÒVER TE LÉGGEN. Hier komt ÒVER agter de Hulpwoorden; men kan 't 'er ook voorzetten, als 'T EN WARE IK ÒVER MOGT LÉGGEN, &c.

'T EN WARE IK HÉBBE en HADDE ÒVER-GELEIT, of MOGT, of ZOUDE MOGEN ÒVER-GELEIT HÉBBEN of GEHAD HÉBBEN, &c. of ook wel ÒVER voor de Hulpwoorden.

'T EN WARE IK ZAL en ZOUDE ÒVER-GELEIT HÉBBEN, &c., of ook ÒVER voor 't Hulpw: ZAL, &c.

ÒVER-LÉGGEN, en ÒVER TE LÉGGEN, en ÒVER-GELEIT.
ÒVER-GELEIT TE HÉBBEN, of TE HÉBBEN ÒVER-GELEIT.
ÒVER TE ZULLEN LÉGGEN, of TE ZULLEN ÒVER-LÉGGEN.

ÒVER-LÉGGENDE.
ÒVER-GELEIT HÉBBENDE, of HÉBBENDE ÒVER-GELEIT.

Digitized by Google

Met een Onafſcheidelijke *Præpoſitie*.	Met een Afſcheidelijke *Præpoſitie*.
OVERLÈIT GEHAD HÉBBENDE, of HÉBBENDE OVERLÈIT GEHAD.	ÒVER-GELEIT GEHAD HÉBBENDE, of HÉBBENDE ÒVER-GELEIT GEHAD.
ZULLENDE OVERLÈGGEN, &c.	ÒVER ZULLENDE LÉGGEN, of ZULLENDE ÒVER-LÉGGEN, &c.

Ten opzigte van de Standwiſſeling, van den *Accent*, en van de Aenneminge van GE in 't *Pret:*, zijn deze twee Regelen zonder uitzondering: en meer zulken heb ik 'er in onze Onderhandeling aengetoont, zo dat het gemeene Spreekwoord van; *Daer is geen Regel zonder exceptie*, en hier, en in vele gevallen gebreklijk is.

N. Laet ik het Spreekwoord en uw zeggen teffens eens waer maken: Een Spreekwoord komt voor een Regel te ſcheep; en zo dit Spreekwoord of die Regel dan waer zou bevonden worden, zo moeſt ze ook zekerlijk te mets miſſen, of anders was ze zelf zonder *exceptie*, en wederſprak alzo zig zelve.

L. Dat 's een *Oratoriſche* draey; ik erken dat de Spreekwoorden uit een algemeene opmerking ſpruiten, en voor doorgaends waeragtig te houden zijn, dog zoo, dat ze ook dikmael hare uitzonderingen vinden.

N. Maer aengaende uw Vertoog. Dit kennelijke en merkwaerdige Onderſcheid in 't *Conjugeren*, 't gene gij hier hebt aengetoont, komt gantſchelijk overeen met het vaſtgaende gebruik, dat elke inboorling met mij zonder Les of Regel waerneemt: niettemin bekenne ik gaerne, dat ik nooit daer op gedagt heb; en dewijle te weten dat men niet en dwaelt, niet minder aengenaem is, dan geholpen te worden van een doolweg, zo ſchep ik ook groot genoegen in deze Regel.

XXXIII. Van 't Onderſcheid in 't Schrijven ten opzigte van de *Verba* met *Præpoſ: Separab:* en *Inſeparab:*.

Maer wat dunkt U, zou men in 't gewoonlijk Schrijven wel qualijk doen, indien men, vermits 'er de *Accent*, die in 't ſpreken elke ſoort onderſcheid, gemiſt word, door de binding zulks aenweze, te weten met de *Præpoſ: Separab:* geſcheiden te houden van hare *Verba*, gelijk in de Vervoeging tog dikwijls geſchieden moet, als OVER LEGGEN, OVER GELEIT; terwijl men de Onafſcheidelijken gekoppelt zou laten, als OVERLEGGEN, en OVERLEIT, enz:.

L. Zo 't gebruik 'er voor waer', 't zout nie te miſprijzen zijn; en nog zou men met het Gebruik minſt te worſtelen hebben, omtrent de Afſcheidelijke Voorzetſels, die tweeſilbig zijn, als bij OVER, ONDER, OPEN, BOVEN, BINNEN, BUITEN, enz:; maer bij de Enkelſilbige, die ook allermeeſt te pas komen, als bij AEN, AF, BY, DOOR

(of DEUR), IN, NA, OP, UIT, VOOR (of VEUR), WEG, &c:, is de Koppeling zo gemeen, dat dit AEN STELLEN, IN GEVEN, VOOR STAEN, enz: ligtelijk voor een vieze netheid, om haer nieuwigheid ſtond uitgekreten te worden; hierom heb ik mijne Voorbeelden op eene andere wijze verſchillig gemaekt; naemelijk een Deel-ſtreekje tuſſchen de *Præpoſ: Separ:* en 't *Verbum*; dog vaſtgebonden zonder Deel-ſtreepje, wanneer 't Voorzetſel Onafſcheidbaer is; welke orde van onderſcheid in een Woorden-boek van veel nut kan zijn, om den aert van den *Accent* en van den verſchilligen *Conjugeer*-trant met een enkel ſtreepje aen te wijzen, waerom ik ook in mijne *Twee Proeven van Geregelde Afleiding* mij van dit Onderſcheid meene te bedienen.

N. Mij ſtaet 'er niet van voor, dat 'er bij u nog gemeld is van het Onderſcheid tuſſen onze *Verba Activa* & *Neutra*, ten opzigte van ieders Hulpwoord.

XXXIV. Van de onderſcheidene behandeling der Hulpwoorden bij onze *Verba Activa, Paſſiva, Neutra*, & *Communia*.

L. Dés-aengaende verdeel ik de *Verba* in drie of vier voorname ſoorten, als (1) in *Activa*, (2) in *Paſſiva*, (3) in *Neutra*; en (ten 4) zou men daer bij konnen tellen de *Communia*, als die *Neutra* & *Activa* teffens zijn. Yders *Præterit:* met zijn Hulpwoord onderſcheid zig aldus.

1. SLAEN. . . . . *In Præterit:* IK HEB GESLAGEN.
2. GESLAGEN WORDEN . . . . IK BEN GESLAGEN.
4. BLYVEN, ... IK BEN GEBLEVEN.
3. ZYN, ... IK { HEB / en BEN } GEWEEST.

N°: 1 en 2 zijn in *Infin:* en in *Præt:* onderſcheiden.
N°: 3, is deelagtig in *Infin:* van N°: 1, en in *Præt:* van N°: 2.
N°: 4, heeft in *Infin:* van N°: 1, en in *Præterit:* van N°: 1 en 2, al na men wil, dewijl 't gebruik zo 't eene als 't andre voorſtaet.

N. Bij een volledig Woordenboek, zo 'er ooit een komen zal, behoorde een merkteeken van die Eigenſchap, beneffens die van de *Verba* met Scheidbare of Onſcheidbare *Præpoſit:* vooral niet vergeten, dog, ten dienſte der Vreemdelingen, agter ieder *Verbum* geſtelt te worden.

XXXV. Beſluit van deze laetſte Redewiſſeling.

Nu ſchiet mij thans niet meer te binnen, dat van eenig belang is, of bij die ſoort van Aenmerkingen, die doorgaends ons onderwerp geweeſt zijn, vereiſcht zou worden.

Dewijl we dan nu den avond, en teffens de Loopbane onzer Redewiſſeling' ten einde hebben gebragt, latende de verdere Verhandeling voor U alleenig over, zo zal ik ten beſluite op 't aengename onderhoud geen andere betuiging van Dankbaerheid U voorbrengen, dán dat ik 'er zulk een bij mij draege, als ijmand, of uwE: zelf, van mij zou konnen afvorderen

Digitized by Google

deren voor zulk een ontmoeting, als aen mij geſchied is; en groete U met een toegenegentheid, niet minder vierig, dan die gij aen mij bewezen hebt.

L. Voor zo veel uwe Drift en Tael-liefde mij een prikkel en behulp geweeſt is, om dezen arbeid zo nae in vaſte banden te leggen, rekent mijn genoegen, dat ik, in 't zo verre gedaen te hebben, geniet, zig aen U verſchuldigt. Ondertuſſen verwagt ik dat Uw E: mijner niet vergeten zal, om te mets te komen zien, hoe ik mij ſpoede tot het verder voltooyen van dit Webbe.

1713 $\frac{12}{m}$.

Digitized by Google

Digitized by Google

REGELMAET
EN
RANGSCHIKKING
DER
NEDERDUITSCHE,
MOESO-GOTTISCHE,
FRANK-DUITSCHE,
ANGEL-SAXISCHE,
EN
HOOG-DUITSCHE,
Beneffens een
RANGSCHIKKING DER YSLANDSCHE
VERBA
OFTE
WERK-WOORDEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

REGELMAET
EN
RANGSCHIKKING
DER
NEDERDUITSCHE *VERBA*.

I. HOOFDDEEL.

Voorbereiding.

Gewigt en Waerde van de Regelmatigheid, voornaemlijk bij de *Verba*.

REgelmatigheid is de kroone eener Tale; en, onder de Leden eener Sprake is een Werkwoord het voornaemſte. Zo min nu in de Uitſpraek het Sis-geluid der *Conſonanten* vermag zonder bijvoeging der Klinkers, zo min een romp zonder armen of beenen zig verplaetſen kan, of zo gering als een lichaem zonder ziel is, even zo ſtom, zo zwak, zo levenloos is een gezeg, dat geen *Verbum* vervat nogte onderſtelt: 't zijn de Werkwoorden, die ons alle begin, voortgang, onderhoud, en einde, ja alle ſoort van beweging uitdrukken.

Gelijk dan de gebreken eener Ziele verre beklaeglijker zijn dan die des Lichaems, zo veel te jammerlijker zou 't zijn voor een' Tael, die anders uitſteekt in fraeyigheden, dat ze aen dit waerdige deel beſmet waer' met veel' Ongeregeltheden.

Dat tot nog toe, hoewel ten onregt, onze ONGELYK-VLOEYENDE *VERBA* voor Onregelmatig gehouden zijn.

Niettemin, wanneer men ruſten zou moeten op den arbeid van onze voormaemſte Letterkundigen (gelijk 'er onlangs nog twee kloeke verſtanden, als wijle de Heer *Moonen*, en de Schrijver van de *Idea Linguæ Belgicæ Grammatica* aen 't werk zaten) zo zouden alle onze ONGELYK-VLOEYENDE *VERBA*, naemlijk die genen, welker *Præterita Imperfecta*, en welker *Præter: Participii* of *Partic: Paſſiva* van Wortel-Vocael verwiſſelen, onder de Ongeregelden te tellen zijn.

En, dat te verwonderlijker is, niet alleen onze *Grammatici*, maer ook de Hoogduitſchers, die met ons in een naeuw verwantſchap ſtaen, zingen ten

Digitized by Google

ten opzigte van hunne Ongelijkvlocyende *Verba* den zelfden toon. Hare groote Letterhelden * *Schottelius* en *Bödiker* zeggen elk dat men om haer ongeschikte Verandering geene Leer-regels daer aen geven kan.

Zie *Schottel*: Gründliche Anweisung zur Rechtschreibung und Wortforschung/ p: 156. en *Bödikers* Grund'atze der Deutscher Sprachen. p: 96.

Ten opzigte van het Oude Mœso-Gottisch, Frank-Duitsch, en Angel-Saxisch is 'er in dit stuk nog immers zo min licht te halen uit den *Thesaurus Linguarum Septentrionalium* van Heer *Hickesius*. In zijne M-Gottische en A-Saxische *Grammatica* stelt die Heer maer eene soort van Regelmatige *Verba*, naemlijk die der Gelijkvlocyenden: de overige Ongelijkvloeyenden worden als Ongeregelt geschat. Omtrent op gelijken voet handelt zijn E: met het Frank-Theutsch, hoewel hij iets meerder van de Ongelijkvloeyenden zeit, dog egter niets waer uit eenige Regelmaet of Rangschikking te begissen nogt' op te maken is; te minder om dat 'er slegts van eenige weinigen van die gewaende Ongeregelden gerept word, zonder een gantsche Lijst daer van te vertoonen, gelijk elk bij een Volledige *Grammatica* verlangen zou, en gelijk 'er ook bij Onze en bij de gemelde Hoogduitsche Letterkonstenaers een' Lijste van de Ongelijkvloevende *Verba*, die zij mede met den naem van Ongeregelt gedoopt hebben, te vinden is.

Dat egter de Regelmatigheid der ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, zig niet alleen vertoont in 't Neder-duitsch, maer ook in 't Oude Mœso-Gottisch, Frank-duits, Angelsaxisch, en 't Hedendaegsche Hoog-duitsch; als mede in 't Yslandsch.

Zou men nu die eenstemmige Veroordeeling niet liever aen de onmooglijkheid van 't ontwarren, dan aen een misslag en gebrek van goede opmerking toeschrijven? Immers de laetste oorzaek zou weinig schijn hebben, als men alleenlijk op de bekende schranderheid van die Letterkunstenaers zag; evenwel, dat de Onmooglijkheid de ware rede niet en is geweest, is bij mij buiten bedenken; dewijl ik al voor etlijke jaren de REGELMAET EN RANGSCHIKKING VAN ONZE *VERBA*, ZO GELYK- als ONGELYK-VLOEYENDEN, voor mijn eigen' voldoening, heb ontdekt gehad, en in orde gebracht.

Dit kennen van ons Eigen baende mij een gereeden weg, om, door naeuwe opmerking, dit zo genaemde Onmooglijke bij de andere Gelijkstammige Talen, die in dit stuk van ons slegts in *Dialect* verschillen, te boven te komen.

Hier door vond ik mijne Rangschikking der M-Gotthische *Verba*, gelijk ik die in mijn vorig-uitgegevene Boekje van de Gemeenschap tusschen die Sprake en de Onze heb ter neder gestelt; in welke Rangschikking de Regelmaet ook niet duisterlijk verborgen ligt; hoewel ik die als toen nog niet en heb aengetoont.

Evengelijke Geregeltheid heb ik in mijn verder onderzoek der Oudheid bij het Oude Frank-Duitsch en Angel-Saxisch naegespoort, ja ook zelf in 't Huidendaegsche Hoogduitsch, en, dat meer is, in de overige Taeltakken van den Kimbrischen stam, waer van het Yslandsch het zuiverste overblijffel is.

Oogmerk en Beweegredenen van dit Opstel.

Om dan onze Tael en hare Verwanten te zuiveren van die deerlijke smet, die de *Grammatici* door vergissing haer hebben aengewreven, zo heb ik bij dezen voorgenomen de REGELMAET en RANGSCHIKKING

Digitized by Google

KING van onze NEDERDUITSCHE, van de Oude FRANKDUITSCHE, van de ANGELSAXISCHE, en van de tegenwoordige HOOGDUITSCHE *VERBA*, elk bijzonder, met agteraenvoeging van eenige YSLANDSCHE Proeven, tot beveſtiging van ons gezeg, ten toon te brengen, en daer onder met eene de REGELMAET van het MOESOGOTTISCH; gedragende mij ten opzigte van deszelfs RANGSCHIKKING aen mijn uitgegevene werkje, op dat niet dit Boek, dat verre boven mijn oogmerk is aengegroeit, met eenige onnoodzaeklijkheid bezwaert werde.

Meer als eene rede drong ons tot het ondernemen van dezen werkelijken arbeid. Eerſtelijk om dat het de welverdiende eere onzer Taele te nae is, zulk een' vlekke te dragen op haer aenzienelijkſte deel; en wel voornaementlijk om dat ze geworpen is op die *Verba*, welker dienſt we omtrent tienmael meer van noode hebben, dan die van de andere ſoort: want deze ten onregt' ongeregeld-genoemde, ik meene de ONGELYKVLOEYENDE WERKWOORDEN, welker *Primitiva* omtrent het getal van 200 beloopen, komen zo menigvuldig in alle Schrijven en Spreken te pas, ter zake van hare beteekeniſſen, die onze voornaemſte en gemeenzaemſte bewegingen van 't Lichaem en van de Gedagten behelzen, dat ze, na mijne giſſing, zo veel ik door opmerking kon beſpeuren, doorgaends op ijder bladzijde ruim de helft van de *Verba's* uitmaken; en dat, niet tegenſtaende de GELYKVLOEYENDE WERKWOORDEN, die geene verwiſſeling van Wortelvocael onderworpen zijn, in onze Tael omtrent tienmael meerder in getal zijn.

Dat de Kennis van de Regelmaet der ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* grooten dienſt kan doen in een Geregelde Afleidinge.

Behalven deze redenen zijn 'er nog anderen van geen minder belang in de Taelkunde: niet alleen dat de Overeenkomſt dezer ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* in 't *M-Gottiſch*, *Frank-Duitſch*, *Angel-Saxiſch*, *Yſlandſch*, *Hoog-* en *Neder-Duitſch* zekerlijk aentoont, dat hunne Vocaelwiſſeling van ouder oorſpronk is, dan de verſpreiding van die Taeltakken, naemlijk, na allen ſchijn, ten minſte 3000 Jaren te rug (want wie zou de Verdeeling van den Duitſchen en Kimbriſchen tak van jonger tijd begiſſen?) waerom ook die oude en telkens te pas komende *Verba* ten uiterſte harer opmerkinge waerdig zijn, en de moeite van 't bewijs hunner Geregeltheid wel verdienen; maer daerenboven zijn 't deze ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, van welken de *Præterita Imperfecta* vele *Subſtantiva's* uitleveren, uit welken wederom, volgens een Grondſlag onzer Taele, die ik naegeſpeurt, en onverbrekelijk gevonden heb, andere GELYKVLOEYENDE *VERBA* geſproten zijn. 't Zijn deze ONGELYKVLOEYENDEN, die als onvervalſchte Eerſtelingen, en verwonderlijk groote Stamboomen, in onzen Tael-Hof met zo kloeke Armen ſtaen te pronken, dat een enkele Tak den grootſten Boom van de andere *Verba* kan evennaeren. Die genen, welker oogen ſcherp genoeg zijn, om uit het beloop en de ſchikking der zaken meerder te zien, dan 'er gezeit word, zullen reeds uit de gehoudene Orde, en de bijgebragte Voorbeelden op onze eerſte *Dialect-Regelen* wegens het Onderſcheid tuſ-

Digitized by Google

ſchen Y en EI, en tuſſchen de harde en zagte lange E en O, in de Bijlage N°: 3 de Waerheid van dit gezeg hebben konnen opmaken, hoewel ik het meer volſlagene bewijs voor mijne Verhandeling van de Afleiding geſpaert heb. Eindeling, 't zijn deze ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, die mij 't voornaemſte ligt toebragten, dat ik in 't ſtuk van 't *Etymon* of Woord-ontworteling verkregen heb; en, dewijl ik mijn GRONDSLAG en TWEE PROEVEN VAN GEREGELDE AFLEIDING beſloten had agter dit Werk te laten volgen, zo was ten uiterſte dienſtig, dat de *Regelmaet en Rangſchikking der* Verba, *zo van Onze Sprake, als van het Gelijkſtammige Oud en Nieuw*, eerſt wierde bloot geſtelt, en vooraf ging'.

Van de Schriften waer uit onze Voorbeelden der Oude en Verwante Talen bij een gezamelt zijn.

De Schriften waer uit ik heb opgezamelt de Woorden der Oude en Vermaegtſchapte Talen, die ons Stoffe verſchaft hebben, om, door een gevoeglijke Schifting en Scheiding der ſoorten, eene proefhoudende Regelmaet en Rangſchikking van elk uit te vinden, zijn weinig in getal; waarom ik die vooraf hier aenwijzen zal, eer ik tot het Werk zelf trede; op dat elk, wien 't luſte, de Getrouwheid en Zekerheid van ons gezeg zou konnen naeſporen; ten minſte voor zo verre zulks betreft het gros der zaken, en den Grondſlag daer op gebouwt word, ſchoon hier of daer, na den aert der Menſchelijke zwakheid, in eenige Lezing of oſchrijving eens gefeilt mogte zijn.

Tot het Mœſo-Gottiſch, gelijk meermalen gezeit is, is ons geen ander boek overig dan 't *Evangelium Gothicum* door *Junius* A°: 1665 uitgegeven, (waer van we breeder berigt hebben gedaen in onze 6: *Redewiff:* §. XXV.) En dewijle in 't *Gloſſarium*, dat die Hooggeleerde Heer daer agter gevoegt heeft, de Voorbeelden of Medegetuigeniſſen na den Rang van 't A-Bee konnen worden megezogt; zo heb ik in mijn vorig uitgegevene Werkje van de *Gemeenſchap tuſſen 't Gottiſche en 't Onze* de Aenwijzing dier Textplaetſen agtergelaten, gelijk ik ook nu alhier om gelijke rede dezelven nog agterlaten zal.

In 't Frank-Thuitſch heb ik mijn' verzameling genomen uit *Tatiani Harmonia Evangelica*, *Verſio Theotiſca*, en uit *Willerami Abbatis Paraphraſin in Cantic: Canticorum.* Tot voldoening van naeukeurigheid, om dat 'er nog geen Woordenboek van 't Frank-Duitſch in 't ligt is, en op dat blijke dat onze aengewezene Vervoegingen der *Verba* geen herſenſchilderyen zijn, zal ik agter ieder *Verbum* de bladzijden aenteekenen, met T of W daer voor, beduidende T, *Tatiaen*, en W. *Willeraem.*

Tot het Angel-Saxiſch heb ik gebruikt het *Euangelium Anglo-Saxonicum*, dat *Junius* nevens zijn *Gottiſch* heeft geplaetſt, als mede de *Heptateuchus Anglo-Saxonicus* (zijnde *de vijf Boeken van Moſes*, *'t Boek Joſua's*, en *de Rigteren*) door *Edw: Thwaites* t'Oxfort 1698, beneffens het *Vocabularium Anglo-Saxonicum Th: Benſonis*, t'Oxfort A°: 1701 uitgegeven. Agter 't A-Saxiſch zal ik oók eenige plaetſen der Getuigeniſſen met korte teekenen aenwijzen; hoewel ik van de *Verba* van de eerſte *Claſſis*, om dat die te veel in getal zijn, geen Lijſt vertoonen zal, vermits de Woordenboe-

Digitized by Google

denboeken van *Somnerus* en *Th: Benſon* voorraed genoeg daer van verſchaffen kunnen.

De Lijſte der Hoogduitſche Ongelijkvloeyende *Verba* heb ik bij een gehaelt, eenſdeels uit de **Anleitung zur Rechtſchreibung und Wortforſchung in der Theutſchen Sprache** (*p*: 160) te **Braunſweich** A°: 1676 gedrukt, zijnde een kort Uittrekſel van *Schottelii Opus de Lingua Germanica*; en anderdeels uit **Böckers Grund-Sätze der Deutſchen Sprachen** (*p*: 111) te *Berlin* A°: 1701 gedrukt.

Wijders de toegevoegde Yſlandſche *Verba* zijn te vinden in de *Rudimenta Grammat: Iſlandicæ per Run: Jonas*, op die bladzijden, zo als de getallen agter ieder *Verbum* bij Ons zullen aenwijzen, te rekenen na den Druk door *Hr: Hickeſius* A°: 1688 *in Quarto* uitgegeven.

Van 't voornaemſte *Character* onzer *Verba*, beſtaende in den *Infinitivus*, in 't *Præt: Imperf:* en in 't *Præt: Participii.*

Het voornaemſte *Character* of Merkteeken onzer *Verba*, waer door de eene ſoort van de andere word onderſcheiden, beſtaet

1. In den *Infinitivus*,
2. In 't *Præterit: Imperf: Indic: & Subjunct:*
3. In 't *Particip: Præterit:* of *Particip: Paſſivum.*

Hier op zullen we dan agt geven in 't aentoonen van de Regelmaet van ijder *Claſſis* ofte Rangſchikking.

Van 't onderſcheid tuſſchen GELYK- en ONGELYK-VLOEYENDE *VERBA.*

Ten opzigte van de Regelmaet zijn 'er tweederhande Opmerkingen: Ik: op de Onveranderlijkheid en de Veranderlijkheid der Wortelvocalen, op welken *in Infinitivo* de *Accent* valt: deze Opmerking vervat den Grondſlag en 't *Character* der *Verba's*: en ten 2: op de toevallige *Terminatien* agter 't Zakelijke deel, die zig in 't *Conjugeren* onderſcheidentlijk vertoonen. Beiderhande Opmerkingen komen eenigſints anders onder de GELYK- dan onder de ONGELYK-VLOEYENDE *VERBA*; waerom we ieders aert in zijne *Claſſis* zullen aentoonen.

Van het onderſcheid tuſſchen de *Verba Activa, Neutra*, en *Impersonalia.*

Wijders is het dienſtig, dat men bij elk *Verbum* wete, of het een *Activum* zij ('t welk ons HEBBEN in 't *Præter: Perf: & Pluſquamperf:* gebruikt, als IK HEB of HAD GEGEVEN), dan of 't een *Neutrum* zij ('t welk 'er ons ZYN toeneemt, als IK BEN of WAS GEBLEVEN), als méde of 't een *Verbum Impersonale* zij, als HET GESCHIED. Dit meenen we onder 't Onze aen te wijzen bij elk *Verbum*; 't eerſte met A (*Activum*), het tweede met N (*Neutrum*), en het derde met I. (*Impersonale*), daer voor of agter te zetten.

Digitized by Google

II. HOOFDDEEL.

Van den eerſten Rang (of *Claſſis*) onzer Nederduitſche Werkwoorden.

Van onze GELYKVLOEYENDE *VERBA*.

TOt dezen Rang ſchikken we de GELYKVLOEYENDE *VERBA*, die in alle hare Vervoegingen geene Verwiſſeling van Wortel-klinker onderworpen zijn.

Dezen geven we den voorrang, niet zo zeer om dat de vorige *Grammatici* die als de eenige Regelmatigen hebben te boek geſtelt, als wel om dat ze alle de andere ſoorten te ſamen onvergelijkelijk, om zo te ſpreken, in getal overtreffen.

I. De Regelmaet van 't *Character* dezer *Verba*, die geen verandering van Wortel-*Vocael* gedoogen, is deze;

Na 't agterafwerpen van EN uit den *Infinitivus* zet men

in Præt: Imperf: { TE, agter F, K, P, S, T, en CH. / DE agter B, D, G, L, M, N, R, V, W, Y, Z. }

in Præter: Particip: T agter de laetſte Letter van 't Zakelijke deel: en GE voor het Zakelijke deel, ten zij 'er een *Præpoſitio Inſeparabilis* of één dat daer voor t'ſcheep komt, reets voorſtae, waer van we te voren (XII. *Redew:* §. XLVII, en XIII. *Red:* §. XXXI.) breeder geſproken hebben.

De Oude *Terminatie* was in *Præt: Imperf:* EDE, die, bij inkorting in DE agter de zagte, en in TE agter de ſcherper *Conſonanten* verwiſſelt is: gelijk ook het *Præterit: Particip:* in ET eertijds uitging. Dus dan nu,

	in Infinit:	*in Præt: Imperf: Ind: & Subj:*	*in Præt: Particip:*
A.	BLAFFEN. . . .	BLAFTE.	GE-BLAFT.
A.	DRUKKEN. . .	DRUKTE.	GE-DRUKT.
A.	RAKEN.	RAEKTE.	GE-RAEKT.

A. HO-

Digitized by Google

	in Infinit:	*in Præt: Imperf: Ind: & Subj:*	*in Præt: Particip:*
A.	HOPEN.	HOOPTE.	GE-HOOPT.
A.	STÓPPEN. . . .	STÓPTE.	GE-STÓPT.
A.	KRASSEN. . . .	KRASTE.	GE-KRAST.
A.	VERQUISTEN. . .	VERQUISTTE of VERQUISTEDE. . .	VER-QUIST.
A.	ZÉTTEN. . . .	ZÉTTE of ZÉTTEDE. . .	GE-ZÉT.
A.	POCHEN. . . .	POCHTE.	GE-POCHT.
	En		
A.	KRABBEN. . . .	KRABDE.	GE-KRABT.
N & I.	GESCHIEDEN. . .	GESCHIEDDE. . . .	GE-SCHIEDT.
A.	ZAGEN.	ZAEGDE.	GE-ZAEGT.
A.	RÉDDEN. . . .	RÉDDE of RÉDDEDE. . .	GE-RÉDT.
A.	SPELEN.	SPEELDE.	GE-SPEELT.
A.	STÉLLEN. . . .	STÉLDE.	GE-STÉLT.
A.	KAMMEN. . . .	KAMDE.	GE-KAMT.
A.	RÉNNEN. . . .	RÉNDE.	GE-RÉNT.
A.	EÉREN.	ÉÉRDE.	GE-ÉÉRT.
A.	BÓUWEN. . . .	BÓUWDE.	GE-BÓUWT.
A.	ROOYEN. . . .	ROOYDE.	GE-ROOYT.
A.	LEVEN.	LEEFDE.	GE-LEEFT.
A.	RAZEN.	RAESDE.	GE-RAEST.

NB. V. en Z, ten einde eener Silbe komende, of tegen een *Consonant* aenstuitende; veranderen na de gewone Spelling bij ons in F en S, even als hier bij LEVEN en RAZEN: dit zij eens vooral gezeit.

Voeg hier bij

A.	WEIGEREN. . .	WEIGERDE. . . .	GE-WEIGERT.
A.	LÈVEREN. . .	LÈVERDE.	GE-LÈVERT.

Digitized by Google

En verder al de Dubbelstaertige *Verba*, als mede die op de *Bastaert-terminatie* EREN *accenteren*, als

A. BRAVÈREN. . . . BRAVÈERDE. . . . GE-BRAVÈERT.

A. LAVÈREN. . . . LAVÈERDE. . . . GE-LAVÈERT, enz:

NB. Gelijk ook alle anderen, die zekerlijk van een *Substantivum* tot een *Verbum* gemaekt zijn, tot deze I. CL: behooren.

Met den verderen grooten hoop der GELYKVLOEYENDE *VERBA* zou men wel een klein Boekje kunnen beslaen, waerom we die ook hier niet in 't breede zullen optellen.

II. De Regelmaet der *Terminatien* agter 't Zakelijke Deel der *Verba* van deze *I. Classis* is,

In Infinit: EN.
als STÉLLEN.

Præsens Indic:
Sing: (1. *Pers:*) Niets, of E; (2. *Pers:*) T, oul: EST; (3. *Pers:*) T, oul: ET.
Plur: (1. & 3. *Pers:*) EN; en (2. *Pers:*) T, oul: ET.
Als IK STEL (of STÉLLE), GY STELT (oul: DU STÉLLEST), HY STELT (oul: STÉLLET); en WY en ZY STELLEN, GYL: STELT (oul: STÉLLET).

Præsens Subjunct:
Sing: (1. & 3. *Pers:*) E; en (2. *Pers:*) T.
Plural: als in *Indicativo.*
Als, IK en HY STELLE, voorts als in *Indicativo.*

Præter: Imperf: Indic: & Subjunct:.
Sing: (1. 2. & 3. *Pers:*) DE of TE, na elks aert: oul: (1. & 3. *P:*) EDE, en (2. *P:*) EDEST, of DEST.
Plur: (1. 2. & 3. *Pers:*) DEN of TEN, na elks aert; of ook bij de 2. *Pers:* DET of TET.
Als, IK, GY, en HY STELDE (oul: ook IK en HY STÉLLEDE, en DU STÉLLEDEST of STÉLDEST), en WY, GYL; en ZY STELDEN of ook GYL: STELDET.

Imperat:.
2. *Pers:* { *Sing:* Niets; als STÉL.
{ *Plur:* T; als STELT.

Partic:.

Digitized by Google

Partic:.

Præsens, ENDE; als STELLENDE.

Præter:, T (oul: ET); als GESTÉLT (oul: STÉLLET).

AENMERK: (I.) De eerste *Persoon* van 't *Præsens Indicativi* word thans meestal, om van den *Subjunctiv:* onderscheiden te zijn, zonder iets agter 't Worteldeel, en zelfs met agterlating van eene der verdubbelde *Consonanten* gebruikt, als IK RED, IK LEEF, enz:, dog oulinks had men E agter 't zakelijke Worteldeel, even als nu nog bij den *Subjunct:* als, IK REDDE, IK LEVE, enz:. Deze laetste stijl is nog in wezen bij den Koopman, wanneer die, om kortheid-wille, 't *Pronomen* IK in 't schrijven agterlaet, zettende ZENDE AEN U (*mitto tibi*), enz:.

(II.) Wanneer men in Gemeenz: Stijl JE in steê van GY gebruikt, en, in gevalle van Vraging of anderstints, het *Pronomen* agter 't *Verbum* plaetst, zo wil 't Gebruik en de *Euphonie* standvastelijk, zo wel bij de Ongelijk- als Gelijk-vloeyende Werkwoorden, dat men de *Terminatie* T van 't *Verbum* agteraflaet, als LEEVJE? VRAEGJE? ZIEJE? enz:, of, Dus, of Zoo, of DAN, of EGTER LEEVJE, VRAEGJE, ZIEJE, enz: dog nimmer *Leeftje*, *Vraegtje*, *Zietje*, enz:, hoewel, JE vooraf komende, de T haer plaets behoud, als JE LEEFT, JE VRAEGT, JE ZIET, enz:

(III.) Ten opzigte van de 2: *Pers: Plur*: van 't *Præter*: *Imperf*: is de Schrijver van de *Idea Linguæ Belgicæ Grammatica* voor DET of TET, als Gijl: HOORDET of HOOPTET; dog *Moonen* voor DEN of TEN, als Gijl: HOORDEN of HOOPTEN. De gevallen komen zo zeldsaem voor, dat 'er het Gebruik naeulijks scheidsman in kan zijn; evenwel dunkt mij dat de daeglijksche Spreektael thans 't laetste verkiezen zou; dog onze Oudheid is gantschelijk voor 't eerste; én niet alleen Onze, maer 't M-Gottisch, Frank-Duitsch, Alamannisch en Hoogduitsch pleit daer voor: alleenlijk het Angel-Saxisch neemt in dit geval de 2. *Pers: Plur*: mede op Odon of don of ton, even gelijk zijn 1. & 3. *Pers:*. Dog dit A-Saxisch kan evenwel hier in te minder toehalen, overmits het de 2. *Pers: Plur:* altoos even eens heeft als de 1. & 3., en dus ook zelf bij de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* on of un in de 2. *Pers: Plur*: van 't *Præter:*, bij welken nogtans onder Ons en al de andere genoemden die uitgang (zonder missen

sen) op D of T, of TH valt; dus in 't A-S, Ge Bundun / dog bij ons Gijl: BOND (oul: BONDET); en bij 't M-G. jus Bunduth; bij 't F-TH, Ir Bundet; bij 't Hoogd: Ihr Bundet; en bij 't Ysl: Thier Bundud.

Voorts, hoe onze *Passiva* in 't algemeen, en dat bij al de *Classes* eveneens, gevormt worden, hebben wij in de XIV. *Redewissel*: vertoont.

III. HOOFDDEEL.

Van den Tweeden Rang onzer Nederduitsche Werkwoorden.

Van de ONGELYK-VLOEYENDE *VERBA*, wisselende thans van Wortelvocael eveneens in *Imperfecto*, als in 't *Præter: Partic:*.

ONder deze *Classis* zetten we die genen der ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, die bij ons den grootsten hoop uitmaken; naemelijk die, welken in 't *Præterit*: *Imperf*: en in 't *Præter: Particip*: thans in de Uitspraek een en dezelfde *Vocael* in hare Verwisseling aennemen.

I. De Regelmaet van de Vocaelwisseling loopt aldus.

in Infinit:	bij 't *Imperf: Indic: & Subj:* & bij 't *Præt: Partic:*
N°: 1. De Y.	De Zagte Langklinker EE (of E, als 'er in dezelve Silb geen *Consonant* agter komt).
2. De UI of UY 3. De IE 4. De zagte Langkl: EJ	. . De zagte Lange OO (of O, als dezelve Silb geen *Consonant* 'er agter heeft).
5. De Korte I 6. De Korte scherpe E	. . . . . De zagte korte O.

AENMERK: (I.) Bij 't *Imperf*: *Indicat*: in *Singul*:, voornaemlijk bij de 1: en 3: *Persoon* quam oulinks de harde lange EE of EI bij de 1: soort, en de harde lange OO bij de 2: en 3: soort, en de A en OE bij de 4: soort, en de A bij de 5: en 6: soort; gelijk niet alleenlijk blijkt uit sommiger *Dialect*, en oude Schrijf-gebruiken, maer ook voornaemlijk uit vele overige *Substantiva's* afgeleid van deze *Imperfecta*

Digitized by Google

perfecta; als mede uit de Vergelijking van 't onze tegen de oude Vermaegtschapte Talen, na den aert en kragt van ieders *Dialect-regel*; waer van onze Bijlage No: 3. (zie de I: Reg:, wegens de E of EE, en de I: Regel wegens de O of OO) eenige Voorbeelden uitlevert, en in mijne Verhandeling van de Afleiding nog breeder bewijs te vinden zal zijn. Dus dan,

	in Infinit:	*in Imperf: Indic:*	*Imperf: Subj:*	*Præter: Partic:*
No: 1.	BLYVEN. . .	BLEEF. . . .	BLEVE. . .	GE-BLEVEN.
2.	SLUITEN. . .	SLOOT. . . .	SLOTE. . .	GE SLOTEN.
3.	SCHIETEN. . .	SCHOOT. . .	SCHOTE. .	GE-SCHOTEN.
4.	BE-WEGEN. .	BE-WOOG. .	BE-WOGE.	BE-WOGEN.
5.	VINDEN. . . .	{VOND oul: VAND}	VONDE. . .	GE-VONDEN.
6.	BERSTEN. . .	{BORST oul: BARST}	BORSTE. . .	GE-BORSTEN.

ANMERK: Bij 't *Præs: & Imperf: Subj:* word meestal in 't daeglijksche Gebruik, bij inkorting, de E bij de 1: en 3: *Pers: Sing:* agter af gelaten, en alzoo de *Subjunct:* in de uitspraek staerteloos en aen den *Indicat:* gelijk gemackt: in 't Schrijven nogtans zet men tot onderscheid wel een *Apostrophus* agter den *Subjunct:* als 'T EN ZY IK of HY SCHIET' of SCHOOT', voor SCHIETE of SCHOTE. De volledige Statelijke Tael en de Oudheid verkiezen 'er de E bij, ten ware de *Euphonie* het toevallig anders vereischte. Dog aen 't *Imperfect: Indicat:* de E agter aen te schikken, strijd met Onze en aller Verwanten Oudheid en hedendaegs gebruik.

II. De Regelmaet der Uitgangen is bij het *Præsens Indicat: & Subjunct:*, als mede bij den *Imperat:*, en 't *Part: Præsens* eveneens als bij die van den 1: Rang.

Dog bij 't *Præterit: Imperf:* agter 't Zakelijke veranderde Worteldeel aldus,

	in *Indicat:*		
Sing:	(1) niets.	(2) T.	(3) niets.
Plur:	(1) EN.	(2) T.	(3) EN.

als IK en HY BLEEF. } GY en GYL: BLEEFT.
WY en ZY BLEVEN. }

Digitized by Google

in *Subjunct*:.

Sing: (1) E (2) T. (3) E.
Plur: (1) EN. (2) T. (3) EN.
als Ik en Hy BLEVE } Gy en Gyl: BLEEFT.
Wy en Zy BLEVEN }

Præterit: *Partic*: EN, in ſteê van T bij die van de *I. Classis.*

als GE-BLEVEN.

Deze Regelmaet der Uitgangen dient ook voor de twee volgende *Classes.*

Tot N°: I, op Y aenslaende, behooren deze volgenden.

A. BE-LYDEN, *Confiteri* (oul: ook VER-LYDEN) afkomſtig van 't verouderde LYDEN, *Narrare*, zie de Bijlage N°: 3, de I. Reg: weg: de Y.

A. ZIG BE-LYDEN, *Parcè ſe ſuſtinere*; van LYDEN, *pati*; zie de Bijlage N°: 3. de I. Reg: weg: de Y.

A. BE-DRYVEN, *Agere.*

A. BE-NYDEN, *Invidere*, ook *I. Claſſ:*, van 't verouderde NYDEN.

A. BE-SCHRYDEN, van 't verouderde SCHRYDEN, *Varicari*, *paſſu pertingere.*

A. BE-WYZEN, *Demonſtrare.*

N. BE-ZWYKEN, van 't veroud: ZWYKEN, *deficere.*

N. BE-ZWYMEN, *animo deficere*, ook I. CL: van 't veroud: ZWYMEN.

I. dog *N. & A.* BLYKEN, *Patere.*

N. BLYVEN, (oul: BE-LYVEN) *Manere*; van 't veroud: LYVEN, *ſupereſſe.*

A. BYTEN, *Mordere*: dog BYTEN, *glaciem frangere ſecuri*, is van de I. CL:.

N. & A. DYDEN, DYËN; DYGEN, *Proficere*; zo mede BEDYEN; zijnde beiden van deze, en ook van de I. CL:.

A. DRYTEN, *Merdare.*

A. DRYVEN, *Agere, &c.*

N. en ook wel *A.* GLYDEN, *Labi.*

A. GRYNEN, ook I. CL: *ſtere.*

A. GRYPEN, *Præhendere.*

A. HYGEN, ook I. CL: *anhelare.*

A. HYSCHEN, *Suſtollere trochleâ, &c*: ook I. CL:.

A. KNYPEN, *Comprimere.*

A. KRYGEN, *Acquirere*; dog KRYGEN, *Bellum gerere*, is van de I. CL:.

A. KRYTEN, *Plorare*; dog KRYTEN:, BE-KRYTEN, *oblinere creta*, is van de I. CL:.

A. KYKEN, *Videre.*

A. KYVEN, *Rixari.*

A. LYDEN, *Pati*: ook oul: LYDEN, *N. Ire*, *tranſire*; mede van deze *Claſſ:* waer van nog overig is HET LEED,

Digitized by Google

Tot N°: I, op Y aenslaende, behooren deze volgenden.

LEED, en 't IS GELEDEN, *Præteriit tempus*; en ons OVER-LYDEN, *N. mori, transire*; en 't oude VERLYDEN, *transigere, mori.* Wijders oul: ook *A.* LYDEN, *Narrare*, van 't welke ons BE-LYDEN, *Confiteri*; mede van deze *Class:*.

A. LYKEN, GE-LYKEN, *Assimilare*; *& tr: placere.*

A. MYDEN, *evitare*, ook van de I. CL:.

A. MYGEN, *mejere.*

N. NYGEN, *inclinatum esse*, en *A.* NYGEN, *incurvare genua salutandi gratiá more fœminarum*; zijnde beiden van deze *Class:* dog NEIGEN, *A. inclinare*, is van de I. CL:.

A. NYPEN, *arctare.*

A. ONDER-WYZEN, *docere.*

A. ONT-BYTEN, *jentare.*

N. OVER-LYDEN, *Mori, transire*, van 't veroud: LYDEN, *ire.*

A. OVER-SCHRYDEN, *Varicari*, van 't verouderde SCHRYDEN, *transgredi.*

A. PRYZEN, *laudare.*

A. QUYNEN, *languere*, oul: van deze, nu meest van de I. CL:.

A. ZIG QUYTEN, *præstare, &c.*

N. & A. RYDEN, *equitare, &c.*

A. RYGEN, *ligare.*

A. RYTEN, *findere.*

A. RYVEN, *radere.*

N. RYZEN, *surgere*; dog 't oude RYZEN. *A. Mejere*, is van de I. CL: gelijk ook REIZEN, *A. Proficisci*, van de I. CL:.

A. SCHRYVEN, *scribere.*

A. SCHYNEN, *splendere, apparere.*

A. SCHYTEN, *pedere.*

A. SLYPEN, *acuere.*

N. SLYTEN, *terere*, dog *N. & A.* AF-SLYTEN, en VER-SLYTEN.

A. SMYTEN, *projicere.*

A. SNYDEN, *scindere.*

A. & N. SPLYTEN, *findere, &c.*

A. SPYGEN, SPYEN, *spuere.*

A. SPYTEN, *Pigere*, is een *Impersonale* met een *Pronom*: als HET HEEFT MY, HÉM, ONS (enz:) GESPETEN.

A. STRYDEN, *certare.*

A. STRYKEN, *stringere, &c.*

N. STYGEN, *scandere.*

A. STYVEN, *amylo subigere*; dog STYVEN, *A. intendere*, is van de I. CL:.

N. TYGEN, TYEN (oul: ook TYDEN) *vergere, trahere, tendere, & olim Narrare.*

N. VER-DWYNEN, van 't veroud: DWYNEN, *evanescere.*

A. VER-WYTEN, *inculpare*; van WYTEN, *imputare.*

A. VER-WYZEN, *Damnare*; van 't oude WYZEN, *judicare*, van de I. en deze CL: waer van 'T GEWYSDE en 'T GEWEZENE.

A. VRYDEN, VRYEN, *amare, &c.* van deze en van de I CL: dog VRYEN, VRYDEN, *liberare* is van de I. CL: alleen.

A. † VYDEN, † VYEN, † VYGEN, *odisse*; dog deze zijn veroudert, waer van nog overig is 't oude *Partic: Præs:* VYAND, *inimicus*, & 't *Subst:* VEEDTE, *odium, &c.*

A. VYSTEN, *pedere*

A. VRYVEN, WRYVEN, *fricare.*

N. ook wel *A.* WYKEN, *cedere*: dog 't *A.* WEIKEN, *emollire*, is van de I. CL:

A. WYTEN, *adscribere, imputare.*

A. WYZEN, *monstrare, & olim judicare.*

A. ZWYGEN, *tacere.*

Digitized by Google

Vervolg van N°: I.

N. ZYGEN, *percolare*, *&c.*
Men zeit ook nog YSCHEN, EESCH GE-ESCHEN (*petere*), dog schrijft thans EYSCHEN, I. CL: (*petere.*)

Voorts derzelver *Composita*; zie ook wijders van deze soort in de Bijlage N°: 3, de I. Regel wegens de Y.

Tot N°: 2, op UY of UI.

A. BUIGEN, *flectere*, ook oul: BIEGEN, zie *Kiliaen.*
N. DRUIPEN, *stillare.*
N. DUIKEN, ook wel *A. mergere*, *&c.*
A. KLUIVEN, *rodere.*
A. KNUIVEN, *rodere*, dog is veroudert, en bij *Kiliaen* nog te vinden.
A. & N. KRUIPEN, *repere.*
N. ONT-LUIKEN, *aperire*; *expandere*, *& transl: resumere vires*; word meest op Planten en Kruiden toegepast; komt van 't veroud: LUIKEN. *A. claudere*; waer van nog in gebruik is ons *Imperf:* LOOK, *Claudebam*, en 't *Partic:* GELOKEN, *clausus*; als mede LUIK, *operculum*, enz:.
N. ONTPLUIKEN, *explicare*, *aperire*; van † PLUIKEN, *claudere*, *plicare*; waer van ONTPLOKEN, *apertus*; dog zijn veroudert, en te vinden bij *Kiliaen.*
A. PLUIZEN, *vellere*, *&c.*
A. RUIKEN en RIEKEN, *olere*, *&c.*
N. SCHUILEN, *latitare*, dog ZIG VERSCHUILEN. *A. se abscondere.*
A. SCHUIVEN, *protrudere*, *&c.*

Vervolg van N°: 2.

A. SLUIKEN, *latenter ingerere.*
N. SLUIPEN, *tectè suggredi.*
A. SLUITEN, *claudere*; dog *Impersonl: & Act:* SLUITEN, *convenire*, *quadrare*; mede van deze *Classis.*
A. SNUITEN, *mungere.*
A. SNUIVEN, *naribus spirare.*
N. SPRUITEN, *pullulare*, *&c.*
A. SPUIGEN, ook wel SPUGEN en SPUWEN, *spuere.*
A. SPUITEN, *exspuere.*
N. STUIVEN, *sternere*, ook wel *Act:*.
N. † TUIGEN, † TIEGEN, *trahere*, *&c:* zijnde beiden veroudert, waer van nog overig is 't *Imperf:* TOOG, en 't *Partic:* GETOGEN.
A. ZUIGEN, *sugere.*
A. ZUIPEN, *sorbere.*
Men zeit ook nog FLUITEN, FLOOT, GEFLOTEN, (*fistulare*); en KRUYEN, KROO of KROOY, GEKROYEN (*trudere*, *protrudere*).
Voorts derzelver *Composita.*
Zie ook in de Bijlage N°: 3. de I. Regel wegens de O.

Tot N°: 3. op IE.

A. BE-DRIEGEN, *Fallere*; van 't veroud: DRIEGEN, *fallere.*
A. BIEDEN, *offerre*, *& licitari.*
A. GE-BIEDEN, *mandare*, van 't veroud: BIEDEN, *mandare.*
A. GE-NIETEN, *frui*, van 't veroud: NIETEN, *frui.*
A. GIETEN, *fundere.*
A. KIEZEN, (oul: ook KIEREN) *eligere*; waer van ons tweederhande *Imperf:*

Digitized by Google

Vervolg van N°: 3.

Imperf: KOOS en KOOR, en *Part*: GEKOZEN en GEKOREN, die beiden nog even gebruiklijk zijn.
A. KLIEVEN, *Findere*.
A. LIEGEN, *mentiri*.
A. RIEKEN, en RUIKEN, *olere*.
A. SCHIETEN, *jaculari*, *&c*.
N. † TIEGEN, zie † TUIGEN bij N°: 2, *tendere*, *trahere*.
I. *&* *A*. VER-DRIETEN, van 't veroud: DRIETEN, *tædere*, *molestum esse*.
A. VER-LIEZEN (oul: ook VERLIEREN), van 't veroud: LIEZEN, LIEREN, *Perdere*: waer van nog in gebruik zijn ons *Præter*: *Imperf*: VERLOOR, en 't *Præt*: *Part*: VER-LOREN; even als bij ons KIEZEN: dog ons VERLOOS en VERLOZEN, zijn thans verfleten en verloren.
N. VLIEDEN, *fugere*.
A. VLIEGEN, *volare*.
N. VLIETEN, *fluere*, *manare*.
I, *&* *A*. VRIEZEN, (oul: ook VRIEREN) *gelare*: waer van ons tweederhande VROOS en VROOR, en GEVROZEN en GEVROREN; even als bij ons KIEZEN.
A. ZIEDEN, *fervere*, *bullire*.

Voorts derzelver *Composita*. Zie wijders in de Bijlage N°: 3. de I: Regel wegens de O.

Tot N°: 4. op de Zagte lange E.

A. HELEN, *Abscondere*; waer van 't *Imperf*: en 't *Præt*: *Partic*: verfleten zijn; dog 't *Compositum* is nog in zijn geheel, als VERHELEN, VERHOOL, VERHOLEN, *abscondere*; maer HEELEN, HEILEN, *sanare*, is van de I. CL:.
A. BE-WEGEN *movere*; is ook van de I. CL:, komt van 't veroud: WEGEN, *movere*; zie bij *Kiliaen*.
A. † DWEGEN ook † DWAGEN, (*contr*: † DWAEN) *lavare*, *abstergere*, in *Imperf*: † DWOOG, in *Præt*: *Part*: † GEDWOGEN, zie bij *Kiliaen*: dog zijn allen verfleten bij ons, waer voor in 't
M-G. Thwahan / thwoh / thwahans.
A-S. Thwehan en thwean / thwoh / gethwogen.
F-TH. Thuahan of thuagan / thuoh / gethuagan.
A. WEGEN, *librare*, *& alim movere* (zie *Kilian:*), heeft in *Imperf*: WOOG en WOEG (ook oul: † WAG).
A. WREKEN, *vindicare*, bij *Melis Stoke* (in zijn *Did*: *de VI*: *p*: 44. *Alkemades* Druk) vind men Wraken die Vriesen (*vindicabant Frisii*), zijnde de *Plur*: van 't oude *Præt*: *Imperf*: Wrak; nu zeit men meestal WREEKTE, in plaets van WROOK, dog egter niet *Gewreekt*, maer wel GEWROKEN.

Voorts de *Composita* van dezen. Zie ook wijders in de Bijlage N°: 3. de I. Regel wegens de O.

Tot N°: 5. op de Korte I, oul: ook wel É.

A. BE-GINNEN, BEGON, BEGONNEN, *incipere*, dog ook wel BEGOST, (en oul: mede BEGONST)

Digitized by Google

Vervolg van No: 5.

in *Imperf*: en *Partic*: dog dan is 't Onregelmatig: is afkomstig van 't veroud: GINNEN, *Ordiri*; zie *Kiliaen*.

N. BE-KLINKEN, *solidescere*; zie KLINKEN.

A. BE-ZINNEN, *meditari*, van 't veroud: ZINNEN, *cogitare*, *sentire*; dog ons BE-ZINNEN, *A. amore prosequi*, *carum habere*, is van de I. CL:.

A. BINDEN, oul: ook BÉNDEN, *ligare*; waer van 't Vlaemsche BÉNDE, *fascia*, *&c.* zie *Kiliaen*: dus ook A-S. Bindan/ *ligare*, en Bendan/ *flectere*.

A. BLINKEN, *splendere*.

A. DINGEN, *contendere*, *Certare*, *& licitari*.

A. DRINGEN, *pressare*.

A. DRINKEN (oul: ook DRÉNKEN) *bibere*, *potare*; A-S, Drincan & Drencan/ *item*; dog thans is ons DRÉNKEN *A.* (*aquare*, *dare potum*) van de I. CL:.

A. DWINGEN, *cogere*, *urgere*.

A. GLIMMEN, ook *N. candere*.

N. KLIMMEN, bij den Vlaming KLÉMMEN, *scandere*, zie *Kil:*, dog thans is bij ons KLÉMMEN, *A. & N* (*stringere*, *arctare*) van de I. CL: wijders ons *Compos*: BE-KLIMMEN, mede van deze II. CL: is een *Verb*: *Act:*.

A. KLINKEN (oul: ook KLINGEN) *clangere*, *tinnire*, zie *Kil:*. Dog *A. & N.* ons KLINKEN, *firmum reddere*, *& reddi*; waer toe ook ons *N.* BE-KLINKEN, *firmior fieri*, *corroborari*.

N. ook wel *A.* KRIMPEN, *contrahere*, *& contrahi*; oul: ook KRÉMPEN, zie *Kiliaen*.

Vervolg van No: 5.

A. ZIG ONDERWINDEN, *moliri*, *&c.*; van WINDEN, *involvere*, *vertere*, *&c.*

N. RINNEN, ook RENNEN, en RUNNEN, *concurrere*, dog zijn eenigsints veroudert; hoewel 't *Præt*: *Partic:* GERONNEN, nog gemeen is, maer ons RÉNNEN. *A. currere*, gebruikt men nu als van de I. CL:.

N. SCHRIKKEN, VERSCHRIKKEN, *trepidare*, *& dissilire*: oul: van deze II. CL: *& N.* dog nu van de I. CL: en *A. & N.* als het *tremefacere*, *& tremere*, beteekent. Van 't oude is nog overig ons ONVERSCHROKKEN, *intrepidus*.

N. SCHRINKEN, VER-SCHRINKEN, *contrahere*, *marcescere*.

A. † SLINGEN, *serpere*, *circumvolvere*, *vibrare*: dog is veroudert.

N. SLINKEN, SLENKEN, *diminuere*, *contrahi*.

A. SPINNEN, *nere*.

A. SPRINGEN, *saltare*.

A. STINKEN, *putere*, *olim olere*.

A. VER-SLINDEN, *devorare*; van 't veroud: SLINDEN, *vorare*.

A. VERZINNEN, *mente concipere*; en *A.* ZIG VERZINNEN, *mente falli*; waer van 't *N.* VERZONNEN ZYN, *mente falli*; allen van 't veroud: ZINNEN, *cogitare*, *sentire*.

A. VINDEN, *invenire*.

A. WINDEN (oulinks ook WÉNDEN) *circumvolvere*, *vertere*, *& transf: sursum tollere:* thans WÉNDEN van de I. CL: *vertere*.

A. WINNEN, *vincere*, *olim laborare*, *& colere agrum*.

A. WRINGEN, VRINGEN, *torquere*.

A. ZINGEN, *cantare*.

N. ZIN-

Digitized by Google

Vervolg van N°: 5.

N. ZINKEN, *mergi.*

Voorts derzelver *Compoſita.*

Tot N°: 6. op de Korte Scherpe É, oulinks ook wel I.

A. & N. BE-DERVEN, *corrumpere, deſtruere, & corrumpi*: van 't veroud: DÉRVEN (*carere*). Bij den Vlaming is 't *Imperf:* BEDIERF, en dan behoort dat onder de IV. CL:.

A. BERGEN, *abſcondere.*

N. BERSTEN, *rumpere, &c.*

A. DELVEN, *fodere.*

A. † DERVEN, (*carere, egere*) nu meeſt I. CL:.

A. GELDEN, *conſtare, olim reddere, ſolvere.*

A. KERVEN, KORF, GEKORVEN, *crenare*, bij den Vlaming ook KIERF in *Imperf*: en dan is 't van onze IV. CL:.

A. KENNEN, *noſcere*, van deze en van de I. CL:; heeft ook wel in *Imperf*: KOST, en in *Præt; Partic:* GEKOST: dog word nu in 't Schrijven meeſtal als I. CL: gebruikt, tot onderſcheid van ons KUNNEN, KONNEN, *poſſe, olim noſcere*; hebbende ook in *Imperf:* KON, en KOST, en in *Præt: part:* GEKONNEN en GEKOST; welk KUNNEN, &c: ik onder de Zeldſamen of Ongeregelden tel, om dat deszelfs *Præſ: Indicat: in Sing*: bij de 1. & 3. *Perſ*: de A, voor de U verwiſſelt, dat bij KÉNNEN nu niet of zelden geſchied.

A. MELKEN, *mulgere.*

Vervolg van N°: 6.

N. † RENNEN, zie RINNEN, *concurrere.*

A. SCHELDEN, *convitiari.*

A. SCHENDEN, *vitiare*, is ook van de I. CL:.

A. SCHENKEN, *infundere*, (oul: ook SCHINKEN), zie *Kiliaen.*

N. SLENKEN, ook SLINKEN, *contrahi.*

A. & N. SMELTEN, (oulinks ook SMILTEN) *liquare.*

A. TREFFEN, *attingere, &c.*

A. TREKKEN, TROK (oul: ook TRAK), GETROKKEN. *Trahere, &c.* bij *Melis Stoke* (Did: VI. *p*: 44. de Druk van *Alkemade*) vind men, **ende trahen ute** / d:i: ende trokken uit.

A. VEGTEN (oul: ook VIGTEN), *certare*: zie *Kiliaen.*

N. † VERBELGEN, *bilem alicui movere*, zie *Kil:*, is wel veroudert, dog daer van nog overig, ons VERBÓLGEN, *iratus*, en komt af van 't verſletene BÉLGEN, BOLG, GEBOLGEN, *iraſci, indignari*: dog nu is bij ons BÉLGEN *indignari*, van de I. CL: dus ook A-S. **Abelgan / abeolg / abolgen** / II. CL: *iraſci*, en **Abelgian / abelgede / abelged** / I. CL: *indignari.*

A. VERGELDEN, *repenſare*, van 't oude GÉLDEN, *reddere.*

A. VLEGTEN (oul: ook VLIGTEN) *nectere.*

A. ZENDEN, *mittere.*

A. ZWELGEN (oul: ook ZWILGEN) *glutire.*

N. ZWELLEN (oul: ook ZWILLEN) *intumeſcere.*

A. ZWEMMEN (oul: ook ZWIMMEN) *natare.*

N. ZWEN-

Digitized by Google

Vervolg van N°: 6.

N. ZWENKEN, ZWINKEN, *inverti, labare*; dog ZWENKEN. *A.* meest als I. CL:.

Vervolg van N°: 6.

A. ZWERVEN, *vagari.*

Voorts derzelver *Composita.*

NB. BEDÉRVEN, KÉRVEN, en BÉRGEN, veranderen in *Præt: Partic:* op O en U, van beids, als BEDORVEN, en BEDURVEN, &c.

IV. HOOFDDEEL.

Van den Derden Rang, onzer Nederduitsche *Verba.*

Van de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, verwisselende alleenlijk in *Imperfecto* van Wortelvocael.

ONder deze III. CL: schik ik die ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, welken alleenlijk in *Imperfect:* van Wortelvocael verwisselen, blijvende bij 't *Præter: Part:* den Klinker van den *Infinit:* behouden; hoewel ze daer ook, op gelijken voet als bij de vorige CL:, den uitgang EN agteraen hebben.

I. De Regelmaet van de Vocaelwisseling is aldus;

N°: I.

De Zagte langkl: E, *in Infin:* &c:, verandert bij 't *Imperf:* in A, als,

in *Infinit:*.	*Imperf: Indic:*	*Præter: Partic:*.
A. ETEN.	AT. . . .	† GE-ETEN, nu (*p: Euphon:*) GE-GETEN, *Edere.*
A. & N. GE-NEZEN. .	GENAS. .	GE-NEZEN (van 't verlorene † NEZEN) *sanare, & sanari.*
A. GEVEN.	GAF. . .	GE-GEVEN, *dare.*
A. LEZEN.	LAS. . .	GE-LEZEN, *legere.*
A. METEN.	MAT. . .	GE-METEN, *metiri.*
A. TREDEN. . . .	TRAD. . .	GE-TREDEN, *calcare.*

A. VER-

Digitized by Google

A. VER-METEN. . . VER-MAT. . . VER-METEN, *remetiri*: dus mede ZIG VERMETEN, *A. ſibi arrogare*; overdragtelijk van METEN, *metiri*; als of 't ware, *zig overmatig toemeten.*

A. VER-GETEN. . VER-GAT. . VER-GETEN, *obliviſci*; van 't verlorene † GETEN, *noſcere*: A-S. Gitan/ geat/ giten/ *noſcere*. III. CL: 1.

A. VRETEN. . . VRAT. . . GE-VRETEN, *edere immodicè*, *vorare*.

Voorts derzelver *Compoſita*.

AENMERK: Deze eerſte ſoort heeft dit bijzonderlijk, dat de Kortklinkende A, die bij 't *Imperf*: in *Singul*: is, in den *Plur*: verlangt word, als IK en HY LAS, WY en ZY LAZEN, GY en GYL: LAEST (oul: LAZET) om dat de agterſte Medeklinker van 't Zakelijke Deel in *Infinit:* enkeld zijnde, tot de volgende Staert-ſilbe, om 't welklinken, moet overgaen. Wijders, aengezien bij alle onze ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* het *Imperf*: *Subj:*, zo in *Sing*: als *Plur*: zig ſchikt na den Klinker van 't *Imperf: Indicat*: *in Plur*: ('t welk ook plaets heeft bij de Oude Vermaegtſchapte Talen) zo komt hierom ook deze verlanging van A, zelf zo wel bij den *Singul*: als bij den *Plur*: van 't *Imperf: Subjunct:* als IK en HY LAZE, enz:.

Niettemin, de daeglijkſche Spreektrant is hier in vrij wat verzuimig; in zoo verre, dat ook bij den Schrijftrant, die niet al te verre daer van durft afwijken, zeer zelden dit Onderſcheid in agt genomen, maer veelal de *Indicat:* in ſteê van den *Subjunct*: gebruikt word. Daerenboven houd ook wel de Spreektrant van ſommigen in *Plur*: *Indicat:* de korte A; dog de goede Schrijftrant de lange.

N°: II.

De Langkl: A, voor D, P, T, Z (of S) ſtaende in *Infin:*, verandert in IE bij 't *Imperf: Ind: & Subj:*.

als *A.* BRADEN, (*affare*). . . BRIED (ook BRAEDDE). . GE-BRADEN; is ook van de V. CL:.

A. RADEN, (*divinare*, *conſulere*). . RIED (ook RAEDDE). . GERADEN; is ook van de V. CL:.

A. SLAPEN, *dormire*. . . SLIEP. . . GE-SLAPEN.

A. LATEN, *omittere*. . . LIET. . . GE-LATEN: zoo mede *A.* LATEN, ADERLATEN, *ſecare venam*; en ZIG GE-LA-

Digitized by Google

TEN. *A. se gerere*; en ONT-LATEN. *I. & N. regelare*, ONT-LIET, ONT-LATEN: en VER-LATEN, *A. relinquere*. Dog ons LATEN, VERLATEN, *tardare*, afkomstig van LAET, *serò*, is van de I. CL:.

A. BLAZEN, *Flare*. . . BLIES. . . GE-BLAZEN.

Voeg hier bij ons Oude SCHAPEN, nu SCHEPPEN. . SCHIEP. . GE-SCHAPEN, *A. formare*; *creare*; dog ons SCHEPPEN, *A. haurire*, is van de I. CL:.

N°: III.

De Langkl: A, voor de G, R, V, en Y, *in Infinit:*, verwisselt bij 't *Imperf: Ind: & Subj:* in OE.

als *A.* DRAGEN, *portare*; *&c.* (oul: ook DREGEN). . DROEG. . GE-DRAGEN (oul: ook GE-DREGEN).

A. JAGEN, *venari*. . . JOEG. . . oul: in *Præt: Part:* GEJAGEN, dog nu GE-JAEGT, gelijk ook wel in *Imperf:* JAEGDE, en derhalven ook van de I. CL:.

A. oul: SLAGEN, nu *contr:* SLAEN. . SLOEG. . GE-SLAGEN, *verberare*; dog ons SLAGEN, *succedere*, is van de I. CL:.

NB. De Inkorting bij SLAEN in *Infin:* voor SLAGEN heeft ook plaets bij 't *Præs: Indicat: & Subj:* als IK SLAE, GY en HY SLAET, enz:.

A. VRAGEN, *interrogare*. . VROEG. . oul: in *Præt: Part:* GE-VRAGEN, dog nu GE-VRAEGT, gelijk ook wel in *Imperf:* VRAEGDE, en dies ook van de I. CL:.

N. VAREN, *navigare*, *procedere*, *valere*. . VOER. . GEVAREN: als 't *navigare* beteikent, neemt men 't ook wel *Act:*. Thans begint men ook al VAERDE in steê van VOER te gebruiken. Dog ons oude VAREN, *metuere*, waer van ons GE-VAER, *Periculum*, en VER-VAREN, *terrefacere*, behoort onder de I. CL:.

A. GRAVEN, *fodere*. . . GROEF. . . GE-GRAVEN.

A. & I. WAYEN, *flare*. . . WOEY. . oul: in *Partic:* † GE-WAYEN. . dog nu GE-WAEIT; gelijk ook wel *in Imperf:* WAEIDE, en dés ook onder de I. CL:.

N°: IV.

Digitized by Google

Nº: IV.

De Korte A, voor de K, L, en S, in *Infin:*, verwandelt in *Imperf: Ind: & Subj:* op IE, als,

A. BAKKEN, *pinsere.* . BAKTE (oul: † Biek en Boek). . GE-BAKKEN, is ook van onze VI. CL:.

A. & N. VALLEN, *cadere, &c:.* . VIEL. . GE-VALLEN. Dus ook BE-VALLEN (*placere*).

A. WASSCHEN. . WIESCH (of WOSCH). . GE-WASSCHEN, *lavare*; en zoo mede *N.* WASSCHEN of WASSEN, *crescere.*

Nº: V.

De Korte A, voor de N, in *Infin:*, verloopt in *Imperf: Ind: & Subj:* op I of O, van beids, als

A. HANGEN, *pendere.* . HING (of HONG). . GE-HANGEN.

A: VANGEN (*contr:* VAEN) *capere, &c.* . VING (of VONG). . GE-VANGEN: dus ook ONT-FANGEN, *accipere.*

N. oul: GANGEN nu *contr:* GAEN, *ire, procedere.* . GING (of GONG). ; in *Præt: Partic:* GE-GAEN (oul: Gegangen).

A. oul: STANDEN nu *contr:* STAEN, *stare, sistere, &c.* . in *Imperf:* STOND. . in *Præt: Partic:* GE-STAEN (oul: Ge-standen); dog *Stind* in *Imperf:* is in geen gebruik, nogte ook onder de Oudheid mij niet. voorgekomen: maer in Straettael zeit men nog Ik of Hy sting en stong.

NB. De Inkorting in *Infin:* bij GAEN en STAEN heeft ook plaets bij 't *Præsens Indicat: & Subj:*, &c., als Ik GAE, Gy GAET, enz: en Ik STAE, Gy STAET, enz:.

Nº: VI.

{De Korte O. / De Lange OO. / en de OE.} in *Infinit:*, gaen over in *Imperf: Ind: & Subj:* op IE; als,

A. HÓUDEN (oul: Hólden) *tenere, servare.* . HIELD . . . GE-HÓUDEN, oul: † Ge-hólden.

A. HÓUWEN, *cæsim ferire.* . HIEUW. . GE-HÓUWEN; Dog *N.* Hóuwen, Huwen, *matrimonio jungi*, is van de I. CL:.

N. WORDEN, *fieri.* . WIERD (oul: ook Ward en Wérd). . GEWORDEN dog zo men WERDEN in *Infin:* verkiest, gelijk sommige Geleerden doen, zo behoort het onder onze volgende IV. CL:.

Digitized by Google

A. LOOPEN. . . . . LIEP. . . . . GE-LOOPEN, *currere.*
A. STOOTEN. . . . STIET. . . . GE-STOOTEN, *trudere.*
A. ROEPEN. . . . . RIEP. . . . . GE-ROEPEN, *vocare.*

Voorts de *Composita* van ijder soort, volgens denzelfden trant.

II. De Regelmaet van de Uitgangen is even als die van de vorige *II. Classis.*

V. HOOFDDEEL.

Van den Vierden Rang onzer Nederduitsche Werkwoorden.

Van de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* beiden in *Imperf:* en *Prat: Part:* van Wortelvocael verwisselende, dog elk bijzonder.

DE ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, welken wij onder deze *Classis* plaetsen, verruilen den *Accent*-Klinker, zo wel bij 't *Imperf:* als bij 't *Præt: Particip:*, dog bij elk op eene bijzondere wijze.

I. De Regelmaet van de Vocael-wisseling is deze,

No: I.

De Zagte lange E in *Infin:*, verwandelt in *Imperf: Ind:* op A. en in *Præt: Part:* op de Zagte lange O, als

A. BE-VELEN, *mandare, jubere.* . BEVAL. . . BEVOLEN, van 't veroud: VELEN, *tradere.*
A. BREKEN. . . . . BRAK. . . . GE-BROKEN, *frangere.*
A. NEMEN. . . . . NAM. . . . GE-NOMEN, *capere.*
A. PLEGEN, *solere.* . . . . . PLAG. . . oul: † GE-PLOGEN (zie *Kil:*), dog 't *Præt: Partic:* is nu gantsch in onbruik: voorts ons *A.* PLEGEN, *exercere*, is van de I. CL:.

A. SPRE-

Digitized by Google

A. SPREKEN, *loqui.* . . . SPRAK. . . GE-SPROKEN.

A. STEKEN, *pungere.* . . . STAK. . . . GE-STOKEN (ook GE-STEKEN bij *Hoofd, en Kil:*).

A. STELEN, *furtum facere.* . STAL. . GE-STOLEN: dog † STELEN, *stipitem inserere* (zie *Kil:*) is van de I. CL:.

A. & N. † BEREN, (*ferre, & gignere*) . . † BAR. . GE-BOREN, 't *Præt: Part:* is alleen nu maer in gebruik, en de anderen zijn verſleten.

Voorts derzelver *Compoſita.*

No: II.

De Korte I in *Infinit:*, verandert, bij 't *Imperf:* in A, en bij 't *Præt: Part:* in de zagte lange E.

als *A.* BIDDEN. . . . BAD. . GE-BEDEN, *precari.*

A. & N. LIGGEN. . LAG. . GE-LEGEN, *jacere, poſitum eſſe*; dog LÉGGEN. *A. ponere*, is van de I. CL:, uitgenomen dat de *Euphonie* de G, voor de *Conſonant* komende, in een Y verwiſſelt, als, IK LEIDE voor LÉGDE, *poſui*; en GELEIT voor GELÉGT, *poſitus*, enz:, even gelijk ook van ZÉGGEN komt ZEIDE voor ZÉGDE; en GEZEIT voor GEZÉGT, enz:.

A. & N. ZITTEN. . ZAT. . GE-ZETEN, *ſedere*; dog ZÉTTEN, *ponere*, is van de I. CL:.

1. NB. Deze 3 *Verba's* verwiſſelen in 't *Imperf: Ind: & Subj:* hun dubbelden Medeklinker in een enkelen; ter zake dat ze in *Infin:* van ouds 'er maer één hadden, als M-G, Bidjan / ligan / ſitan / &c., d: i: bij ons † BEDEN, † LEGEN, en † ZETEN.
2. NB. Deze beide ſoorten van N°: 1. & 2. volgen, ten opzigte van 't verlangen van de A bij den *Plur:* van 't *Imperf: &c:* den zelfden voet van die van N°: I. in de vorige III. CL: gelijk ook hunne *Imperf: Subj:* zelden, dog meeſt hare *Imperf: Ind:* gebruikt worden.

No: III.

De Scherpe Korte É in *Infin:*, verwiſſelt in *Imperf: Indic: & Subj:* in IE en in de Korte zagte O; en in 't *Præt: Part:* in de Korte zagte O. als,

A. HELPEN. . . . HIELP en HOLP. . . . . GE-HOLPEN, *juvare.*

N. STÉRVEN. . . STIERF en STORF. . . GE-STORVEN, *mori.*

Digitized by Google

A. VER-WÉRVEN. . VER-WIERF en VER-WORF. . VER-WORVEN, *impetrare.*

N. WÉRDEN. . WIERD en WORD. . GE-WORDEN, *fieri*: dog zo men in *Infinit:* WORDEN verkieſt, gelijk het meeſte gebruik, en de Duidelijkheid daer voor pleiten, zo behoort het onder onze III. CL: N°: 6. gelijk wij 't ook daer onder geſchikt hebben.

A. WÉRPEN. . WIERP en WORP. . GE-WORPEN, *jacere, projicere.*

A. WÉRVEN, *vertere, convertere, conquirere.* . WIERF en WORF. . . GE-WORVEN. Eertijds WERVEN, *agere, petere, exercere, huc & illuc ſe vertere.*

NB. Deze Korte zagte O zo wel in *Præt: Imperf:* als in *Præt: Part:*, verandert men ook wel in U; als HULP en GE-HULPEN, enz:. Wijders, die op ER in *Infinit:*, hadden eertijds in *Sing:* van 't *Imperf:* meeſtal AR, als † STARF, enz:

N°: IV.

De Langkl: EE in *Infin:* gaet over in *Imperf:*, *Ind: & Subj:* tot OE en de zagte Langklinkende O; en in 't *Præt: Partic:* tot de zagte lange Ó.

als *A.* SCHEEREN of SCHEREN, *tondere, & intendere*; . . SCHOER en SCHOOR. . GE-SCHOREN.

A. ZWEEREN of ZWEREN, *jurare, & ulcerare.* . ZWOER en ZWOOR. . . GE-ZWOREN.

Voorts de *Compoſita* van ieder ſoort volgens den zelfden trant.

Wijders deze van N°: 3. en 4., die tweederleye *Præt: Imperf:* hebben, konnen ook onder onze tweede *Claſſ:* betrokken worden.

II. De Regelmaet van de *Terminatien* dezer *Claſſis* is even als die van de twee vorigen, en gevolglijk.

bij 't *Præt: Imperf:*

Indic: Ik en Hy {HIELP / HOLP} Wy en Zyl: {HIELPEN / HOLPEN} Gy en Gyl: {HIELPT / HOLPT}.

Subj: Ik en Hy {HIELPE / HOLPE} voorts als in *Indicat:*, en zoo voort.

VI. HOOFD-

Digitized by Google

VI. HOOFDDEEL.

Van den Vijfden Rang.

'T Getal van deze Werkwoorden is klein. Beide Klinker en agterſte Medeklinker van 't Zakelijke Worteldeel veranderen in OCHT, zowel in *Imperf:* als bij 't *Præter: Part:*. Dærenboven, die de NG of NK onder de *Accent-ſilb* hebben, gebruiken OCHT en ACHT, van beids.

Van de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, veranderende in *Imperf:* en in *Prat: Partic:* op OCHT of ACHT.

als	in *Infinit:*	*Imperf:*	*Præter: Partic:*
A.	BRÉNGEN, *adferre*..	BROCHT en BRACHT..	{ GE-BRÓCHT en GE-BRACHT. }
A.	DENKEN, *cogitare*. . .	DÓCHT en DACHT..	{ GE-DÓCHT en GE-DACHT. }
A.	DUNKEN, *putare, videri*..	DÓCHT en DACHT..	{ GE-DÓCHT en GE-DACHT. }

DUNKEN, *videri*, word ook als een *Imperſon:* gebruikt, dat een *Pronomen Perſonale* bij zig vereiſcht in *Dat:*, als MY DUNKT, HÉM DUNKT, HET HEEFT MY GEDÓCHT, enz:.

A.	KOOPEN, *emere*. . . .	KÓCHT. . .	GE-KÓCHT..
A.	ZOEKEN, *quærere*. . .	ZÓCHT. . .	GE-ZÓCHT.

Voorts derzelver *Compoſita*.

AENMERK: (I.) De verdere verandering der *Terminatien* ſchikt zig op den zelfden voet als die van de I. CL:.

(II.) De *Subjunct:* heeft bij 't *Præt: Imperf:* in de 1: & 3: *Perſ: Sing:* ook E agteraen; als, IK en HY KOCHTE, enz:. Op deze wijze wierd eertijds en ook nog wel, ſchoon zelden, 't *Præt: Imperf:* van den *Indicat:* gevormt. Dog, om onderſcheid te houden tuſſchen *Indicat:* & *Subjunct:* is de hedendaegſche gewoonte, van in *Indicat:* die E agter af te laten, te prijzen. Uit twee gebruiken is het beſt onderſcheidende te kiezen.

VII. HOOFD-

VII. HOOFDDEEL.

Van den Zesden Rang onzer Nederduitsche *Verba.*

Van de vermengde thans GELYK- en oulinks ONGELYK-VLOEYENDE *VERBA*,

DEze bestaen uit een mengsel van tweederhande *Classes*, en van Oud en Nieuw onder één; hebbende allen in *Præter Partic*: nog de gedaente van de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, naemlijk den Uitgang EN; terwijl het *Præter*: *Imperf*: thans den trant volgt van de I. CL:, als uitgaende met DE of TE; hoewel bij eenigen, van dezen hunne oude Ongelijkvloeyende gedaente nog niet gantschelijk vergeten is; als,

A. BAKKEN, *Pinsere*. . BAKTE (oul: Biek en Boek). . GE-BAKKEN, zie ook III. CL: N°: 4.

A. LACCHEN, *ridere*. . LACHTE (oul: Loech). . GE-LACCHEN, zie *Genes:* XXVII. 17. en XVIII. 12.

A. LADEN, *onerare*. . . LAEDDE (oul: Loed). . GE-LADEN, zie *Ps:* LXV. 1. door *Kamph*: berijmt; en *Gen*: XXXI. 17. en XLII. 26.

A. BANNEN, *edicere*. . BANDE. . GE-BANNEN.

A. BROUWEN, *coquere cervisiam*, *miscere fluida*. . BROUWDE (oul: Brieuw, als bij de III. CL: 6.). . GE-BROUWEN. dog *A.* Brouwen, *literam R confusè proferre*, is van de I. CL:.

A. HEETEN, *jubere*, *nominare*,
N. HEETEN, *nominari*. } HEETTE (oul: Hiet). . GE-HEETEN.

Men gebruikt ook EI voor deze harde Lange EE. Dog ons Heeten, *A. fervefacere*, is van de I. CL:.

A. MALEN, *molere*. . MAELDE (oul: Moel of Mol als bij de III. CL: 3.). GE-MALEN: dus ook nog op 't Land met OE of O: gelijk ook in 't Hoogd: Mahlen / muhl / gemahlen. Dog ons *A.* Malen, *pingere*, is van de I. CL: zo mede Malen. *A. mente vaganti moliri aliquid*, even als die van de I. CL:

A. SCHEIDEN, *dividere*. . SCHEIDE (oul: Schied). . GE-SCHEIDEN.

A. SPAN-

Digitized by Google

A. SPANNEN, *intendere*. . . SPANDE (oul: SPOEN of SPON). . . GE-SPANNEN.

A. SPÓUWEN (oul: ook SPÓUDEN) *findere*. . SPÓUWDE (oul: SPIEUW, als bij de III. CL: 6.). . GE-SPOUWEN: dog ons *A.* SPOUWEN, SPUWEN, *vomere*, *ſpuere*, is van den I: Rang.

A. VÓUWEN (ook oul: VÓUDEN en VÓLDEN, *plicare*). . VÓUWDE (oul: VIEUW, als bij de III. CL: 6.). . GE-VOUWEN.

A. WEVEN, *texere*. . WEEFDE (oul: WAF of WOF). . GE-WEVEN. oulinks als van de III. CL: 1.

A. ZÓUTEN (oul: ZÓLTEN). . ZÓUTTE (oul: ZIELT, *contr*: † ZILT). GE-ZOUTEN (*ſale condire*) oul: III. CL: 6.

Voorts derzelver *Compoſita*.

ANMERK: De verdere Verandering der *Terminatien* ſchikt zig als die van de I. CL: bij 't *Præſens & Imperf:*, *&c*: dog als die van de de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, bij 't *Præter: Particip:*.

VIII. HOOFDDEEL.

Van de Onregelmatige *Verba*.

DE vorige gedaene Rangſchikkingen maeken, dat deze overige Werkwoorden weinig zijn geworden, welken nog merkelijk minder zouden zijn, als men dezelven aenzag in hare oude Gedaente, Wij zullen dezen in tweederhande ſoort afdeelen; eerſtelijk in zulken, die door de Oudheid verloopen zijn, en ten anderen in zulken, die tot Hulpwoorden van andere *Verba* gebruikt worden.

I. Van de Verloopenen.

N°: 1. *A.* DEUGEN (oul: DOGEN) *Valere*. . DOGT. . GE-DOGT; is die van de V. CL: gelijk, uitgenomen dat de O in *Imperf:* en 't *Præt*: *Partic*: zagt komt, in ſteê van hard. Thans neemt men ook wel: DEUGEN, DEUGDE, GE-DEUGT, als die van de I. CL:. Wijders ons DOOGEN, *perferre*, is altoos van de I. CL:.

Digitized by Google

N°: 2. *A.* DOEN (oul: DADEN) *facere*. . DEED. . GE-DAEN (oul: † GEDADEN.)

N°: 3. *A.* DURVEN, DORVEN, DÉRVEN en DÉRREN, *audere*. . . DORST. . GE-DORST; dog DURVEN en DÉRVEN worden nu ook veeltijds als die van de I. CL: gebruikt; als DURFDE en DÉRFDE, GE-DURFT, en GE-DÉRFT.

N°: 4. *A.* { HÉFFEN (oul: HEVEN). . HIEF. . . . GE-HEVEN } *elevare, sus-*
{ VERHEFFEN. . . . . VERHIEF. . VERHEVEN } *tollere.*
Was eertijds een ſoort van de III. CL:.

N°: 5. *A.* WETEN, *ſcire*. . . . WIST. . . . GE-WETEN.

N°: 6. *A.* WÉRKEN, *laborare*. . WRÓCHT. . GE-WRÓCHT; is aen die van de V. CL: gelijk, uitgezondert de plaets-ruiling van de R. Dit WÉRKEN *conjugeert* men nu ook veeltijds als die van de I. CL: naemlijk, WÉRKTE, GE-WÉRKT.

N°: 7. *A.* WILLEN, *velle*. . WILDE. . GE-WILT, is volkomentlijk aen die van de I. CL: gelijk, uitgenomen, dat de 3. *Perſ: Sing:* van 't *Præſens* geene T agter zig heeft; als HY WIL, dog niet *Hy Wilt*, welke eigenſchap ook bij ons KONNEN, MOGEN, en ZULLEN plaets heeft, als HY KAN, MAG, en ZAL. Wijders had men ook oul: WOLLEN in *Infinit*: waer van nog overig en zeer gemeen is het *Imperf:* WOUDE (voor WOLDE) *contr:* WOU'.

N°: 8. *A.* ZIEN (oul: ZICHEN) *videre*. . ZACH. . GE-ZIEN (oul: GE-ZICHEN). . Zo mede † GE-SCHICHEN, † GE-SCHACH, † GE-SCHICHEN (*accidere*), dog nu GE-SCHIEDEN, I. CL.

NB. De Verandering der *Terminatien* in 't *Conjugeren* is,

Bij N°: 1. 3. en 6. even als bij die van de V. CL:.

Bij N°: 4. en 5. als bij de II. CL:.

Bij N°: 2. en 8. mede als bij de II. CL:, uitgezondert dat die Verkorting of inſmelting, welke bij den *Infinit:* en 't *Præt: Partic:* zig opdoet, ook in 't *Præſens Indic: & Subj:* en in *Imperat:* en 't *Præſ: Partic:* plaets heeft: naemlijk

in *Indicat:* { IK DOE, en ZIE.
GY, HY, en GYL: DOET, en ZIET.
WY, en ZY DOEN, en ZIEN.

in *Subj:* { IK en HY DOE, en ZIE.
GY en GYL: DOET en ZIET.
WY en ZY DOEN en ZIEN.

in *Im-*

Digitized by Google

in *Imperat*: 2. *Perf*: { *Sing*: DOE, en ZIE. / *Plur*: DOET, en ZIET.

Præf: *Partic*: DOENDE, en ZIENDE.

Gelijke Inkorting gebruikt men ook bij ons GAEN, SLAEN, en STAEN, die onder onze III. CL: gevoegt zijn.

II. Van de Hulpwoorden, als

N°. 1. *A.* HEBBEN (oul: HEVEN, HAVEN, en HEBEN, HABEN, allen toen van de I. CL:) *habere*; nu in *Imperf*: HADDE, bij inkort: HAD (oul: HEVEDE, HAVEDE, *contr*: HAFDE, HÉBDE, HABDE, *per Euph*: HADDE); en in *Præt*: *Partic*: GE-HAD (oul: GE-HÉBD, GE-HAVED, GE-HAFD, GE-HABED, GE-HABD, *per Euph*: GE-HAD). Van deze Oudheid komt het dat onze 3. *Perf*: van 't *Præf*: *Indic*: in *Sing*: is, HY HEEFT, dog niet, *Hij hebt*, schikkende zig anderſints in zijne verdere Uitgangen als de *Verba* van de I. CL:. M-G, Haban / Habida / Habiths. Hoogduitsch Haben / Hatte / Gehabt. A-S, Hæfan / Habban / & Hæbban / in *Imperf*: Hæfde. F-TH, Haban / Haban / in *Imperf*: Hafde & Hadde. Yſl: Hafa / in *Imperf*: Hafſde (enz:) *habere*.

N°. 2. *N.* KOMEN (oul: en nu ook nog wel KOMMEN) *venire*. QUAM (oul: ook KAM). GEKOMEN (oul: en nu ook wel GEKOMMEN). In zijne Uitgangen volgt het den trant van de II. en III. CL:. Thans heeft het *Præſens Indic*: bij de 1. & 3. *Perf*: *Sing*: gelijk ook bij de 2. *Perf*: *Plur*: de korte, in ſtee van de lange zagte O, als,

in *Præf*: *Indic*: IK KOM, GY en HY en GYL: KOMT, WY en ZY KOMEN, hoewel ook GYL: KOOMT.
in *Præf*: *Subj*: IK en HY KOME, GY en GYL: KOOMT. WY en ZY KOMEN.
in *Imperf*: *Ind*: IK en HY QUAM, GY en GYL: QUAEMT. WY en ZY QUAMEN.
in *Imperf*: *Subj*: IK en HY QUAME, voorts als in *Indic*:.

N°. 3. *A.* KONNEN of KUNNEN (oul: ook KÉNNEN) *poſſe*; in *Imperf*: KONDE, KON, en KOST, in *Præt*: *Partic*: GE-KONNEN, GEKUNNEN, en GEKOST.

Ons KONNEN, KONDE, GEKONNEN, heeft de Gedaente van de VI. CL:.

 Onregelmat:
KENNEN, KON, GEKONNEN, als die van de II. CL:.
en KONNEN, KOST, GEKOST, zweemt na die van de V: CL:.

Gelijk ook ieders Vervoeging der Tijden met hare Uitgangen die *Claſſes* opvolgt; alleenlijk uitgezondert, dat het *Præſens Indic:* in *Sing*: bij de 1. en 3. *Perſ*: zijn Wortelvocael voor de A verruilt, als IK en HY KAN: en daerenboven dat deze 3. *Perſ*: geen T agter aen heeft.

N°: 4. *A.* MOETEN, *debere.* . MOEST. . GE-MOETEN: In de Verandering der *Terminatien* volgt dit den trant der Ongelijkvloeyende *Verba.*

N°: 5. *A.* MOGEN, *poſſe, & licere.* . MOGT. . GE-MOGEN, of GE-MOGT.
In ſteê van de Lange zagte O gebruikt men ook wel in de Daeglijkſche Spreektael de EU, als MEUGEN, enz:.
Wijders MOGEN. . MOGT. . GEMOGEN, heeft de Gedaente als die van de VI. CL:.
en MOGEN. . MOGT. . GEMOGT, als die van de V. CL:. wordende ook eveneens als die *geconjugeert*, uitgenomen in de 1. & 3. *Perſ*: van 't *Præſ*: *Indic:*; zijnde, IK en HY MAG, op gelijke wijze als bij KONNEN.

N°: 6. *A. & N.* {ZYN / WEZEN} *eſſe.* . WAS en WAER. . GEWEEST (oul: ook GE-WEZEN).

Wanneer we 't *Præterit*: *Partic*:. als een *Adject*: gebruiken, blijft nog alleenlijk het oude plaets houden; dus zeggen we DE GEWEZENE MAN VAN, enz:, maer nooit *de Geweeſte Man.*
Bij *Melis Stoke* (in *Hr*: *Alkemade's* Druk) vind ik niet alleen voor 't *Præter*: *Partic:* GEWEZEN, maer ook GE-ZYN: dus

p: 109. Dat hi met ruſten had geweſen.
en *p:* 114. Al had hi ghesyn haer Vader.
en *p:* 121. Dat ſi te Romen hadden ghesyn.

Vorders, dat ook in *Infin:* eertijds BINNEN of BÉNNEN voor ZYN gebruikt zij geweeſt, geeft niet alleen ons *Præſ*: *Indic:* te kennen, als IK BEN, en volgens de Praettael ook WY en ZY BÉNNEN of BINNEN, en GY BÉNT, en BINT, maer ook

Digitized by Google

ook 't A-S, Beon (*esse*), & Ic Beo (*sum*), thu Bist (*es*), he Bith (*est*), en Ic / thu / & he Beo (*sim, sis, sit*), & We / ge / hi Beon (*simus, sitis, sint*); als mede 't Hedendaegsch Engelsche To Be (zijn), en Been (geweest), en Be pe (zijt): Zulks dat dit ons *Verbum* een mengsel van veelerhanden is, en uit dien hoofde 't allerongeregelst loopt van alle de *Verba*; naemlijk aldus.

Indicat:.

Præs: Ik BÉN, Gy en Gyl.: ZYT, Hy IS, Wy en Zy ZYN.
Imperf: Ik en HY WAS of WAER, Gy en Gyl: WAERT, Wy en Zy WAREN.

Subjunct:.

Præs: Ik en Hy ZY, voorts als in *Indicat:.*
Imperf: Ik en Hy WARE, voorts als in *Indicat:.*

Imperat:.

2. *Perf: Sing:* WEES: *Plur:* ZYT of WEEST.

Voorts tot het *Perfect:* & *Plusquamperf:* komt HÉBBEN of ZYN tot Hulpwoord voor 't *Præt: Partic:*, gelijk bij de andere *Verba*, als

Indicat:.

Perf: Ik BÉN of HÉB GEWEEST, enz:.
Pl: Perf: Ik WAS of HAD GEWEEST, enz:.

Subj:.

Perf: Ik ZY of HÉBBE GEWEEST, enz:
Plusq: Perf: Ik WARE of HADDE GEWEEST, enz:.

Bij 't *Futurum* komt ook ZULLEN voor den *Infin:* als,

Ik en Hy ZAL, Gy en Gyl: ZULT, Wy en Zy ZULLEN WEZEN of ZYN; en zo mede Ik en Hy ZOUDE (*contr:* ZOU) WEZEN of ZYN, enz:

Eindelijk N°: 7. ZULLEN, ontleent van 't verouderde Schullen (*debere*) heeft bij ons geen ander gebruik als tot een Hulpwoord, het welk in 't *Conjugeren* geschikt word voor de *Infinitiva* der *Verba* tot aenwijzing van iet Toekomende: als

Ik en Hy ZAL, Gy en Gyl: ZULT, Wy en Zy ZULLEN; dit loopt ten dienste van 't *Futurum.*

Digitized by Google

IK en HY ZOUDE *contr:* ZOU, GY en GYL: ZOUD, WY en ZY ZOUDEN, dit plaetst men bij 't *Futurale Imperf: Subjunct:*.

ZULLEN en TE ZULLEN, als mede ZULLENDE, zijn ten dienste van den *Infinit:* & 't *Partic:* der *Verba.*

E I N D E

Der Regelmaet en Rangschikking

onzer

NEDERDUITSCHE WERKWOORDEN.

1714 $\frac{2}{m}$.

REGEL-

Digitized by Google

REGELMAET
EN
RANGSCHIKKING
DER
MOESO-GOTTISCHE *VERBA.*

IX. HOOFDDEEL.

Van de Regelmaet der Mœso-Gottiſche Werkwoorden.

ALzo ik in mijn vorig-uitgegevene Werkje van *De Gemeenſchap tuſſen 't Gottiſch en ons Nederduitſch* wel de *Rangſchikking* en de gantſche *Conjugatien* dier *M-Gotthiſche Verba*, dog niet DE REGELMAET van ijder *Classis* vertoont heb, zo ben ik voornemens dit bij dezen te vervullen. En, aengezien ik te voren, voornaemlijk mijn oog hebbende op die M-Gotthiſche *Verba*, welke met de Onzen meeſtgelijkluidig waren, ſlegts die ſoort onder ijder *Classis* gebragt heb, zo zal ik nu die Lijſten met de andere Min- of Ongelijk-luidigen, die mede in 't *Gloſſar: Gothicum* van *Junius* te vinden zijn, vergrooten, en agter elke *Classis* voegen; om alzoo, niet alleen 't werk nu vollediger te maken, maer ook om te gereeder bij een te hebben alle de *Verba*, die tot onze voorgenomene *Afleiding* dienſtig konnen zijn.

Van den Eerſten Rang of *Classis.*

De *Verba* van deze *Classis* zijn GELYKVLOEYEND, even als bij Ons, zonder verwiſſeling van *Accent-vocael*; zo dat haer REGELMAET alleen in 't Veranderen der *Accent*-looze *Terminatien* beſtaet.

I. Het

Digitized by Google

I. Het *Character* dezer *Verba*, 't gene uit den *Infinitivus*, uit het *Præterit: Imperf:*, en uit het *Præt: Particip:* gekent word, is driederlei, als

	in *Infinit:*	in *Præterito*	in 't *Præt: Partic:*
N°: 1.	jan. . . . verwandelt	in ida. . . .	in iths.
N°: 2.	an.	aida.	aiths.
N°: 3.	on.	oda.	oths.

als N°: 1. Dailjan. . . Dailida. . . Dailiths/ *dividere.*
N°: 2. Faſtan. . . Faſtaida. . . Faſtaiths/ *jejunare, & ſervare.*
N°: 3. Salbon. . . Salboda. . . Salboths, *ungere.*

II. De Regelmaet van hare Uitgangen agter 't Worteldeel in de Tijd- en Perſoon-veranderingen, is deze;

Præſ: & Fut: Indic:.

		1. *Perſ:*	2. *Perſ:*	3. *Perſ:.*
Sing:	N°: 1.	ja.	eis.	eith & jith.
	N°: 2.	a.	ais.	aith.
	N°: 3.	o.	os.	oth.
Plur:	N°: 1.	jama & jam. . .	eith.	jand.
	N°: 2.	aima. . . .	aith.	and.
	N°: 3.	oma. . . .	oth.	ond.

Præterit: Indicat:

Sing:	N°: 1.	ida.	ides.	ida.
	N°: 2.	aida. . . .	aides.	aida.
	N°: 3.	oda. . . .	odes.	oda.
Plur:	N°: 1.	idedum. . .	ideduth.	idedun.
	N°: 2.	aidedum. . . .	aideduth.	aidedun.
	N°: 3.	odedum. . . .	odeduth.	odedun.

Præſ: & Fut: Subjunct:.

Sing:	N°: 1.	jau.	jais.	jai
	N°: 2.	au.	ais.	ai.
	N°: 3.	. . . .	. . . . .	. . . . .
Plur:	N°: 1.	jaima. . . .	jaith.	jaina.
	N°: 2.	aima. . . .	aith.	aina.
	N°: 3.	oma. . . .	. . . . .	. . . . .

Præterit:

Præterit: Subjunct:.

		1. *Perſ:*	2. *Perſ:*	3. *Perſ:.*
Sing:	N°: 1.	idethjau.	idedeis.	idedi & idudi.
	N°: 2.	aidethjau. . . .	aidedeis. . . .	aidedi.
	N°: 3.	odethjau.	odedeis.	odedi.
Plur:	N°: 1.	idedeima.	idedeith. . . .	idedeina.
	N°: 2.	aidedeima. . . .	aidedeith. . . .	aidedeina.
	N°: 3.	odedeima. . . .	odedeith. . . .	odedeina.

Imperat: 2. *Perſ: Sing:* (N°: 1.) ei. (N°: 2.) ai. (N°: 3.) oi.
2. *Perſ: Plur:* (N°: 1.) jaith & jith. (N°: 2.) aith. (N°: 3.) oth.

Partic: Præſ: (N°: 1.) jands. (N°: 2.) ands. (N°: 3.) onds.
Præt: (N°: 1.) iths. (N°: 2.) aiths. (N°: 3.) oths.

Infinit: (N°: 1.) jan. (N°: 2.) an. (N°: 3.) on.

Tot N°: 1. behooren de volgenden.

De orde van 't A-Bee zullen we ſchikken na de eerſte Wortel-letter, om te gerieffelijker voor de *Afleiding* te zijn.

A.

Agjan; *timere* / in-Agjan; *comminari*; us-Agjan / *gravi timore percuti.*
Arsjan / af-Airzjan / *ſeducere.*
fram-Aldrozjan / *ſenescere.*
Aljan / *ſaginare*; Alids / *ſaginatus.*
And-bahtjan / *miniſtrare*, paſſende eigentlijkſt bij B.
Ar-baidjan / *laborare*, paſſende eigentlijkſt bij B.
Arjan / *arare.*
Armjan / ga-Armjan / *miſereri*; niet Arman / gelijk *Junius* zet, want het *Præterit*: is ga-armida / *Marc:* V. 19.
ſik at-Augjan / *apparere*, *ſe oſtendere.*
Audagjan / *beatum dicere*; van Audags / *beatus.*

B.

Balwjan / *Torquere.*
Bandwjan / ga-Bandwjan / *annuere*, *ſignificare.*
Banwjan / *indicare.*
us-Baujan / *everrere.*
Blauthjan / *irritum reddere.*
ga-Bleithjan / *miſereri.*
Blindjan / ga-Blindjan / *excæcare.*
Botjan / *prodeſſe*; & ga-Botjan I. CL: *reſtituere.*
in-Brannjan / *ardere.*

D.

Daddjan / *lactare.*
Dailjan / ga-Dailjan / *dividere.*
ga-Daubjan / *indurare.*
af-Daujan / *vexare*, us-Daujan / *decertare.*
Daupjan / *baptizare.*
ga-Dauthjan / af-Dauthjan / *occidere.*
Diupjan / ga-Diupjan / *profundè effodere.*
Domjan / *juſtificare*, ga-Domjan / *condemnare*, *juſtificare.*

Vervolg van N°: 1.

Þraihjan / *vexare.*
Þraggkjan / ga-Þraggkjan (lees Þrankjan / gaþrankjan) *potum dare.*
Þrausjan / ga-Þrausjan / af-Þrausjan / *ex alto deorsum præcipitare, deturbare.*
Þrohjan / *turbare*; *in passivo* ga-Þrohnon / in-Þrohnon / *animo turbari.*

F.

Fulla-Fahjan / *satisfacere.*
ga-Fahrjan / *consummare, in Præt: Part:* ga-Fahrids. A-Sax: a-Fœgrod / ge-fœgrod / *ornatus, perpolitus.*
wai-Fairhwjan (*ejulare*), met misbaer krijten, als de gehuerde Rouwklagers der Ouden; komt van Wai / *væ!* bij ons Wee, en Fairhwus / *mundus*, als of 't ware *Al de wereld samen roepen.* Dus word, met dezc bewoording het mis-gebaer der Weenenden bij 't gestorvene Dogtertje *Marc:* V. 38. niet onaerdiglijk afgeschildert.
Farjan / *remigare*, & at-Farjan / *enavigare.*
Fodjan / *pascere.*
Frambjan / *præstare.*
Fulljan / ga-Fulljan / *implere.*

G.

us-Gaisjan / *Extra se positum esse, insanire.*
Ga-Gamainjan / *coinquinare, prophanum reddere*, bij ons Algemeen maken, Ontheiligen.
Gaumjan / *videre, observare.*
Goljan / *salutare*, Yul: Jol / *saturnalia*, A-S. Gehul / Geol / *Natalis Domini*, d: i: de Blijde dag: bij ons ook, Jolyd, *festivus*, en in 'tFransch *Joli*, (*lætus, festivus*).

Vervolg van N°: 1.

H.

ga-Haftjan / *Adhærere.*
at-Haihjan Natia du fiskon / *laxare retia in capturam*; A-S, hagjan / *aggredi.*
Hailjan / ga-hailjan / *sanare.*
Hatjan / *odisse.*
Haurnjan / *tuba canere.*
Hausjan / ga-Hausjan / *audire:* and-Hausjan / *exaudire*, us-Hausjan / *obedire.*
Hasjan / *laudare.*
Hleibjan / *suscipere*; *recreare.*
Hnaigjan / ga-Hnaigjan / & Hnaiwjan / ga-Hnaiwjan / *humiliare, declinare, reclinare.*
Hrainjan / ga-Hrainjan / *mundare, purgare.*
Hramjan / us-Hramjan / *suspendere, crucifigere.*
Hrisjan / af-Hrisjan / us-Hrisjan / *excutere.*
Hropjan / *clamare.*
Hrukjan / *cantare instar galli.*
Hugjan / ha-Hugjan / *cogitare, putare.*
Huljan / ga-Huljan / *tegere*, & and-Hul an / *detegere.*
Hunjan / *confidere.*
Huggrjan / *esurire*, lees Hungrjan.
Huzdjan / *thesaurizare*; van Huzd / *thesaurus.*
Hw. zie bij Q.

I.

Ibnjan / ga-Ibnjan, *Æquare.*

K.

Kannjan / ga-kannjan / *Notum facere.*
Kaupatjan / *colaphos ingerere*, Angl: to Cuffe: *colaphos ingerere:* en Dan: Kiep / *fustis.*

Kaur-

Vervolg van N°: 1.

Haurjan / *gravare.*
Hausjan / *gustare.*
Hnussjan / *Ad genua alicujus accedere.*
Hukjan / bi-Hukjan / *osculari.*
Humbjan / ana-Humbjan Hubitungs *discumbere cubitis ad cibum capiendum, more Antiquorum.*
ga-swi-Hunthjan / *manifestare*: swi & swe / *palam.*

I.

Lagjan / ga-Lagjan / *ponere*: us-Lagjan / *imponere.*
Laisjan / at-Laisjan / *docere.*
Laistjan / afar-Laistjan / *sequi.*
Latjan / *tardare, morari*; dog Letan / *relinquere*, is van de IV. CL:. Bij ons ook LATEN, VERLATEN, I. CL: *tardare*; dog LATEN, *omittere, linquere*, is van onze III. CL: 2.
ga-Laubjan / *credere*, us-Laubjan / *permittere.*
Laugnjan / ga-Laugnjan / *negare*, & *occultare.*
Lauhatjan / *coruscare.*
Lausjan / ga-Lausjan / *liberare, solvere, repetere.*
Lewjan / ga-Lewjan / *tradere, prodere.*
Liugan / Liuhtjan / *lucere.*

M.

ana-Mahtjan / *Alicui aliquid per vim extorquere.*
in-Maidjan / *transfigurare, commutare.*
ga-Malwjan / *conterere, confringere.*
bi-Maminjan / *deridere.*
Manwjan / ga-Manwjan / *parare, præparare.*
Marzjan / ga-Marzjan / af-Marzjan / *scandalizare.*

Vervolg van N°: 1.

Mathljan / *loqui.*
Matjan / ga-Matjan / *manducare.*
ga-Maudjan / *suggerere.*
ga-Maurgjan / *breviare.*
Maurthjan / *occidere.*
Meljan / ga-Meljan / *scribere*, ana-Meljan / *describere.*
Merjan / us-Merjan / *prædicare, famare.* weila-Merjan / *Euangelizare.* waja-Merjan / *Blasphemare.*
Mikiljan / ga-Mikiljan / *magnificare*, van Mikils / *magnus.*
Motjan / ga-Motjan / *occurrere.*
glit-Munjan / *splendere.*

N.

Namnjan / *Nominare.*
ana-Nauthjan / *audere*, ga-Nauthjan / *cessare.*
Nasjan / ga-Nasjan / *sanare.*
Natjan / ga-Natjan / *rigare.*
Nauthjan / ana-Nauthjan / *angariare, compellere.*
at-Nehwjan / *appropinquare.*

P.

Plinsjan / *saltare, tripudiare.*
Praufetjan / *Prophetizare.*

Q. of HW.

af-Quapjan of af-Hwapjan (⊙) / *suffocare, extinguere.*
Quathjan of Hwathjan (⊙), *spumas ore agere.*
Quistjan / fra-Quistjan / us-Quistjan (U.), *perdere, perire.*
ga-Quotjan of ga-Hwotjan (⊙), *objurgare, increpare, comminari.*

Digitized by Google

Vervolg van N°: 1.

H.

Hahnjan / **ga-Hahnjan** / *Numerare, ſupputare.*
ga-Haihtjan / *dirigere.*
ur-Haiſjan / **uſ-Haiſjan** / *excitare, ſuſcitare.*
Hahjan / **uf-Hahjan** / *tendere, extendere.*
ur-Hanjan / *oriri facere*, doen opgaen.
in-Hauhtjan / *fremere, infremere ſpiritu.*
Haupjan / *vellere*, bij ons ROOPEN, Plukken.
Hignian / *pluere.*
Hodjan / *loqui*, **bi-Hodjan** / *murmurare.*

S.

in-Sailjan / *ſubmittere, funibus ac loris dimittere*; met Zeelen aflaten.
Saljan / **ga-Saljan** / **uſ-Saljan** / *divertere, hoſpitari.*
Saljan / *ſolvere, præſtare, ſacrificare.*
Sandjan / *mittere.*
Satjan / **ga-Satjan** / *ponere*, **uſ-Satjan** / *imponere, propagare, collocare.*
bi-Saulnjan / *inquinari.*
Sigljan / **ga-Sigljan** / *ſigillare.*
uſar-Skadwjan / *obumbrare.*
ſik Skaftjan / **ga-Skaftjan** / *ſe parare.*
Skathjan / **ga-Skathjan** / *nocere.*
ga-Skeirjan / *elucidare, interpretari.*
Skewjan / *iter facere.*
ga-Sleithjan / *jacturam facere.*
Sokjan / *quærere.*
Sothjan / **ga-Sothjan** / *ſaturare.*
ana-Stodjan / **du-Stodjan** / *incipere.*
Stojan / & **Staujan** / *judicare.*
Strawjan / **ga-Strawjan** / *ſternere.*
ga-Suljan / *fundare.*
Swegnjan / *exultare*, zie ook **Swigljon** / I. CL: 3. (*tibiâ canere*).
ga-Swogjan / **uſ-Swogjan** / *ingemiſcere.*

Vervolg van N°: 1.

T.

Tahjan / *diſcerpere, lacerare*; & **diſ-Tahjan** / *diſpergere.*
Tagrjan / *lachrimare*, van **Tagr** / *lachrima.*
Taiknjan / **ga-Taiknjan** / *ſignare.*
Tamjan / **ga-Tamjan** / *domare.*
Tandjan / **in-Tandjan** / *accendere.*
Tarhjan / **ga-Tarhjan** / *excellere*; & **ga-Tarhjds** / *inſignis.*
Taujan / **ga-Taujan** / *facere*; & *proferre*, **liban-Taujan** / *vivificare*, **thiuth-Taujan** / *benefacere.*
Timrjan / **ga-Timrjan** / *ædificare.*
ga-Tulgjan / *dirigere.*
Tuzwerjan / *hæſitare, Cimbr: & Dan:* **Tu** / M-G. **Two** / *duo.* Wijders uit het M-Gottiſche **un-Werjan** / *indignari*, ſchijnt ook **Werjan** / voor ons *Schatten, Waerderen*, gebruikt te zijn; en dan zou **Tuz-werjan** / zo veel konnen beteekent hebben, als, *tuſſchen tweën ſchatten*, zie het volgende **un-Werjan.**

Th.

Thaurſjan / **ga-Thaurſjan** / *ſiccare.*
Thiuthjan / **ga-Thiuthjan** / *benefacere*, van **Thiuth** / *bonum.*
Thraſſtjan / **ga-Thraſſtjan** / *conſolari.*
Thragjan / *currere*; **bi-Thragjan** / *præcurrere.*

W.

Wagjan / *movere, agitare, concutere*; **ga-Wagjan** / *movere, matitare*, en **in-Wagjan** / *conturbare, incitare.*

bi-

Digitized by Google

Vervolg van N°: 1.

bi-Waibjan / *coangustare*, *amicire*.
Wakjan / **us Wakjan** / *excitare*, *suscitare*.
Waljan / **ga-Waljan** / *eligere*.
Waltjan / *magno impetu advolvere*; **us-Waltjan** / *evertere provolvendo*.
Walwjan / **af-Walwjan** / *volvere*, *devolvere*.
Wandjan / **ga-Wandjan** / *vertere*, *mutari*, *restituere*; & **us-Wandjan** / *averti*, *avertere se*.
Wardjan / *custodire*.
fra-Wardjan / *corrumpere*.
Wargjan / **ga-Wargjan** / *damnare*.
Warjan / *prohibere*.
Warmjan / *calefacere*.
Wasjan / **ga-Wasjan** / *vestire*.
ubil-Waurdjan / *malè loqui*.
fra-Waurdjan / *corrumpere*, *exterminare*.
fair-Weitjan / *injicere*, *sc: oculos*; & **id-Weitjan** / *exprobrare*.
Wenjan / **ga-Wenjan** / *putare*, *æstimare*, *& sperare*; dog **us-Wenan** / *sperare*, I. CL: 2.
un-Werjan / *indignari*. Dus schijnt **Werjan** / *dignum æstimari*, beteekent te hebben, even als bij ons, *Waerderen*; en dan behoort mooglijk hier toe het M-G. **tus-Werjan** / *hæsitare*, als twijffelig in de keur zijnde
dis-Winthjan / *dispergere*, *comminuere*.
Weit-Wodjan / *testimonium adhibere*.
Wopjan / **at-Wopjan** / *clamare*, *advocare*; **uf-Wopjan** / **ubuh-Wopjan** / *exclamare*.
Wrohjan / *accusare*, & **fra-Wrohjan** / *diffamare*.

Tot N°: 2.

A.

us-Agajan / *fugillare*.
Aistan / **ga-Aistan** / *revereri*.

B.

Bairhtan / *manifestare*.
ga-Batnan / *proficere*.
Bauan / **ga-Bauan** / *habitare*.
Blotan / *cultui divino vacare*. *Cimbr:* **Blota** / *immolare hostias*, A-S. **Blotan** / I. CL: *sacrificare*, *immolare*.
Bnauan / *confricare*; 't en ware men **knauan** of **hnauan** moest lezen; immers, de M-Gottische **B** / **k** / en **h** / hebben vrij wat gelijkheid van gedaente.

D.

ga-Daban / *evenire*.

F.

Fastan / *jejunare*.
Fastan / **ga-Fastan** / *servare*.
in-Feinan I. CL: 2, en **in-Feinon** / I. CL: 3, *Misericordia moveri*.
Fijan / **Fian** / *odio habere*.
Fraisan / *tentare*; bij ons VREEZEN, *timere*.

G.

Gabignan / *divitiis abundare*; *Passiv:* of *Deponens*, van **Gabigs** / *dives*, van **Gab** / *Præt: Verbi* **Giban** / III. CL: 3. *dare*.
Gairnan / *cupere*.
Gaggan (lees **Gangan**) *ire*; in *Præter:* **Gaggida** (lees **Gangida**) *Luc:* XIX. 12. bij ons GAEN. III. CL: 5.

Digitized by Google

Vervolg van N°: 2.

ga-Geigan / *lacrificare.*

H.

Haban / *habere, tenere, ſervare;* ga-Haban / *detinere,* at-Haban / *accedere.*
ga-Hahan / *ſuſpenſum teneri,* in *Præter:* ga-Hahaida / *Luc:* XIX. 48. dog Hahan / uſ-Hahan / *ſuſpendere,* zijn van de IV. CL: 2.
Hw. zie bij W.

I.

ga-Iiukan / *ſubjugare, vincere.*

K.

Keinan / *germinare,* uſ-Keinan / I. CL: 2. en uſ-Keinon / I. CL: 3. *enaſci, exoriri.*
ga-Kunnan / *notum facere, cognoſcere:* dog Kunnan / *noſcere,* is van de VI. CL: 2.

L.

Leihwan of Leiqwan / *mutuare, fœnerari,* of liever II. CL: 1.
Leikan / ga-Leikan / *placere,* Weila-ga-Leikan / *complacere.*
Liban / *vivere.*
af-Lifnan / *reſtare.*
Liugan / ga-Liugan / *uxorem ducere, connubio jungi.*

M.

Markan / *Signare.*
Maurnan / *curis torqueri.*
Munan / *cogitare, putare,* in *Præter:* Munaida. Dog ook Munan / ga-Munan / *meminiſſe,* in *Præt:* Gamunda; dog in 't *Præſens* Gaman / en derhalven van de VI. CL: zie ook ufar-Munnon / *obliviſci* I. CL: 3.

N.

ga-Nipan / *contriſtari.*

R.

Reiran / *moveri, tremere.*

S.

Saurgan / & Saurjan / *ſollicitum eſſe, dolere.*
Sifan / *exultare.*
ana-Silan / *ceſſare, ſilere,* 't en ware men lezen moeſte Stilan / gelijk bij ons STILLEN (*ſilere*).
Siponan / *ſectari aliquem.*
Skaidan / *dividere,* & af-Skaidan / *decedere.*
Skaman / *pudere.*
Slawan / ga-Slawan / *ſilere, tacere,* ana-Slawan / *ceſſare.*
and-Staurran / *fremere in aliquem.*
ga-Staurknan / *areſcere.*
Sweran / *honorare,* ga-Sweran / *glorificare;* un-Sweran / *inhonorare;* A-S, Swerian / *revereri.*

T.

biſ-Taurnan / af-Taurnan / *rumpi.*
Trawan / *confidere.*

Th.

Thahan / ga-Thahan / *tacere:* ga-Thahaidedun (*tacuerunt*) *Luc:* XX. 26.
ga-Thlaihan / *amplectere.*
Thulan / ga-Thulan / & Thuldan / *tolerare, pati.*

Wair-

Digitized by Google

Vervolg van N°: 2.

W.

Wairban of **Þwairban** (⊙) / *circumcingere.*
Wakan / **ga-Wakan** / *vigilare.*
Waldan / **ga-Waldan** / *dominari.*
Weihan / **ga-Weihan** / *ſanctificare*; in *Præter:* **ga-Weihaida** / *Job*: X. 36.
ga-Weilan of **ga-Þweilan** (⊙) / *manere, immorari, requieſcere.*
us-Wenan / *ſperare.*
Witan / *revereri, & obſervare*, in *Præt:* **Witaida.** en **Witan** / **at-Witan** / *obſervare*; *cuſtodire, tueri.*
ga-Wrigquan / *fructus proferre.*

Tot N°: 3.

A.

Aihtron / *mendicare.*
Aiwiskon / **ga-Aiwiskon** / *indecenter tractare, abſque reſpectu*; A-S, **æwiſc** / *dedecus*; & **æwiſcmyſſe** / *dedecus, obſcœnitas, irreverentia.*
Auhjon / *turbare.*
Awiliudon / *gratias agere.*

D.

Dwalmon / *inſanire.*

F.

Faginon / *gaudere*, **mith-Faginon** / *congratulari.*
Fiskon / *piſcari.*
Fraujinon / **ga-Fraujinon** / *dominari.*
Frijon / *amare.*

G.

Gaunon / *lugere.*

Vervolg van N°: 3.

us-Geisnon / *mirari.*

H.

Holon / **af-Holon** / *defraudare.*
Horinon / *mœchari.*
us-Hulon / *excavare, excidere.*
Hw. zie daer van bij **K.** / en bij **W.**

I.

Idreigon / **ga-Idreigon** / *pœnitentiam agere vel habere. Kimbr:* **Idra** / *pœnitere.*

L.

Laigwon / **bi-Laigwon** / *lingere.*
Lathon / **ga-Lathon** / *invitare, convocare.*
ga-Leikon / *aſſimilare, & ſimilem eſſe.*
Leikinon / **ga-Leikinon** / *curari, & curare.*
Luston / *concupiſcere.*

M.

Milton / *militare.*
ufar-Munnon / *oblivisci*; zie ook **Munan** / I. CL: 2.
Miton / *cogitare.*

Q. of HW.

ga-Quiunon of **ga-Þwiunon** (U) / *reviviſcere*: 't en ware men **ga-Quiknon** / moeſte lezen.

R.

ga-Raginon / *conſilium dare.*
Raubon / **bi-Raubon** / *ſpoliare.*
Reikinon / *regnare.*

Sal-

Vervolg van N°: 3.

S.

Salbon / **ga-Salbon** / *ungere.*
ga-Sibjon / *reconciliari.*
Skauron / *mundare.*
dis-Skritnon / *scindi.*
af-Slauthnon / *obstupescere.*
Spillon / **ga-Spillon** / *narrare, Euangelizare.*
ga-Sungon / *justificare.*
ga-Supon / *condire.*
Swigljon / *tibiâ canere*, zie ook **Swegnjan** 1. CL: 1. *exultare.*
Swinthnon / *confortari.*

Vervolg van N°: 3.

Th.

Thiudanon / *regnare.*
ga-Thlahsnon / *turbari.*

W.

Wainon of **Hwainon** / of **quainon** / (U) *lugere.*
Warbon of **Hwarbon** (⊙) / *ire, præterire, ambulare.*
ga-Weison / *visitare.*
Withon / *movere, quassare.*
Wlaiton / *circumspicere.*
Wraton / *ire, proficisci.*
ga-Wondon / *vulnerare.*

Voorts de *Composita* van ijder soort.

X. HOOFDDEEL.

Van den Tweeden Rang der M-Gotthische *Verba.*

DEze ONGELYKVLOEYENDEN hebben hunne Vocael-wisseling in 't *Præter: Imperfectum Indic:*, en in 't *Præt: Participii*, elk op eene bijzondere wijze.

I. De Regelmaet van de Vocael-wisseling is deze,

	in *Infinit:*	*Præter: Indic:*	*Præt: Subj:*	*Præt: Partic:*
N°: 1.	EI.	*Sing:* AI. . . *Plur:* I & AI.	. . I & AI. . . .	I & AI.

als, **Speiwan** / *spuere.* { ik **Spaiw** / & **weis Spiwum** & **Spaiwum.** } . . ik { **Spiwau** & **Spaiwau** } . { **Spiwans** & **Spaiwans** }

NB. De AI bij den *Plur:* van 't *Præt: Indic:* en bij 't *Præt: Subj:* en bij 't *Præt: Part:* is 'er zeldsaem.

N°: 2.

	in *Infinit:*	*Præter: Indic:*	*Præt: Subj:*	*Præt: Partic:.*
N°: 2. de Korte J.		*Sing:* A. / *Plur:* U.	U.	U. . . . .
als Bindan / *ligare*:		ik Band / en weis Bundum.	ik Bundau. .	Bundans.
N°: 3. de Lange J.		*Sing:* de Korte A. / *Plur:* de Lange E.	E.	U. . . .
als Niman / *capere*,		ik Nam / & weis Nemum. .	ik Nemau. .	Numans.
N°: 4. . . Au. .		*Sing:* . Au. / *Plur:* U & Au.	U & Au. . . .	U & Au. . .
als Ganiutan / *capere*;		ik Ganaut / weis Ganutum & weis Ganautum.	ik Ganutau / & Ganautau.	Ganutans & Ganautans
N°: 5. . aj.		*Sing:* de Korte A. / *Plur:* de Lange E.	E.	Au. . . .
als Gabairan / *Parere*;		ik Gabar / weis Gaberum.	ik Gaberau. .	Gabaurans.
N°: 6. . aj. . . .		*Sing:* A. / *Plur:* Au.	Au.	Au. . . .
als Wairpan / *projicere*;		ik Warp / weis Waurpum.	ik Waurpau. .	Waurpans.

II. De Regelmaet van de Uitgangen agter de *Accent-silb* of 't Onveranderde Wortelgedeelte.

in *Infin:* an; in *Imperat:* 2. *Perf: Sing:* Niets, 2. *Perf: Plur:* ith.

Præsens & Futurum.

Indicat:	*Sing:* (1) a.	(2) as. . . .	(3) ith.
	Plur: (1) am of ajam. . .	(2) ith. . .	(3) and.
Subj:	*Sing:* (1) au.	(2) ais.	(3) ai.
	Plur: (1) aim of aijma. .	(2) aith of aijth. .	(3) aina.

Digitized by Google

Dog bij 't *Præteritum*, agter 't Veranderde Worteldeel.

Indic: {*Sing:* (1) Niets. . . . (2) T. . . . . (3) Niets.
Plur: (1) UM. . . (2) UTH. . . (3) UN.

Subj: {*Sing:* (1) AU. . . . (2) EIS. . . . (3) I.
Plur: (1) EIMA. . . (2) EITH. . . (3) EINA.

en bij 't *Particip:* {*Præsens*, ANDS agter 't Onveranderde Worteldeel.
Præt: ANS/ agter 't Veranderde Worteldeel.

ANMERK: Die van N°: 1, 2. en 4, maken verre weg den grootſten hoop uit van deze *Claſſis*; die genen die in ons Nederduitſch haer beantwoorden, komen ook in onze II. CL:. Dog de Vocaelwiſſeling is alhier tweevoudig, en bij ons, ſchoon eertijds ook zoo, thans maer eenderhande. Hier door ontſtaet het dat deze M-Gottiſche *Verba* van N°: 3. en 6, zig in deze *Claſſis* vertoonen, waer van de beantwoorders in onze IV. CL. te vinden zijn. Indien onze Vocaelwiſſeling den ouden trant gehouden had, zo zouden die van onze Nederduitſche IV. CL: ook onder onze II. CL: moeten plaets gekregen hebben.

Tot N°: 1. behooren.

And-beitan/ *Increpare.*
Beidan/ *Morari.*
Dreiban/ *cogere, pellere, excavare.*
Greipan / fair-Greipan/ und-Greipan/ *prehendere, apprehendere.*
Hneigan/ & Hneiwan/ *inclinare, proclinare, procumbere.*
Leithan/ ga-Leithan/ *ire, procedere.* bi-Leithan/ *relinquere.* af-Leithan/ *decedere*; ufar-Leithan/ *Transfretare*; ut-Leithan / *tranſire*, hindar-Leithan/ *præterire.*
Reiſan/ ur-reiſan/ *ſurgere, exoriri.*
Skeinan/ *ſplendere, lucere.*
dis-Skreitan/ *ſcindere.*
Smeitan/ bi-Smeitan/ ga-Smeitan/ *ungere, linere*; niet Smitan gelijk *Junius* wil; want het *Præter*: is ga-Smait/ bi-Smait.
Sneian/ *metere.*
Sneithan/ *mactare*, uf-Sneithan/ *occidere, mactare.*

Vervolg van N°: 1.

Speiwan/ bi-Speiwan/ *ſpuere.*
Streigan/ ga-Streigan/ *ſcandere.*
Sweifan/ *quieſcere, ceſſare.*
ga-Teihan/ *nuntiare, narrare, ſeriem vel ductus rerum exponere*; Faura-gateihan/ *prædicere.*
Theihan/ *accreſcere, proficere.*
Threihan/ *comprimere.*
fra-Weitan/ *juſtitiam facere, juvare*; Af-vaerdigen.
in-Weitan/ *adorare, ſe proſternere*; dog niet in-witan/ gelijk bij *Junius*, want in *Præt*: Inwait/ *adorabat.*

Tot N°: 2.

Bindan/ *ligare*; and-Bindan/ *ſolvere.*
Bliggwan/ ut-Bliggwan (te Lezen op de Griekſe wijze Blingwan/

Vervolg van N°: 2.

wan/ us-Blingwan) *cædere, flagellare.*
Brinnan/ uf-Brinnan/ *urere, ardere, exæstuare.*
Driggkan (te Lezen Drinkan) *bibere*, bij ons DRINKEN.
ana-Filhan/ *tradere, curæ commendare*, & Filhan/ ga-Filhan/ *sepelire*; af-Filhan/ *abscondere.*
Finthan/ *scire, cognoscere.*
fra-Gildan/ *retribuere.*
du-Ginnan/ *incipere, aggredi.*
Hilpan/ *juvare.*
Kinnan/ *venire*; ga-Kinnan/ *convenire*; bi-Kiman/ *circumdare*; ur-Kinnan/ *exire, prodere.*
Siggwan (te Lezen Singwan) *legere libros*, bij ons ZINGEN, *cantare.*
Spinnan/ *nere.*
Stigwan/ *vadere, progredi:* bi-Stigwan/ *irruere*; ga-Stigwan/ *cæspitare, pedem offendere.*
Stiggan (te Lezen Stingan)/ *pungere, ferire.*
Swiltan/ ga-Swiltan/ *mori.*
bi-Swirban/ *tergere, abstergere.*
Thinsan/ at-Thinsan/ *trahere, attrahere.*
ana-Trimpan/ *irruere in aliquem.*
Wilwan/ dis-Wilwan/ fra-Wilwan/ *rapere, diripere, arripere.*
Windan/ *volvere, implicare, &c.*
Winnan/ *pati, tolerare, dolere*: met smerte en moeite iets doen of lijden; bij ons thans WINNEN, *vincere*, d: i: smerte en moeite te boven komen.

Tot N°: 3.

Brikan/ *frangere.*
Niman/ *capere, accipere*, bi-Niman/ *auferre*; fra-Niman/ ga-Niman/ *accipere, concipere*, & and-Niman/ *recipere, assumere.*
Quiman (u)/ *venire*; ga-Quiman/ *convenire*; ana-Quiman/ *advenire, supervenire*; fra-Quiman/ *consumere*, us-Quiman/ *occidere, interficere*; diergelijk als ons OMKOMEN, *perire*, & DOEN OM-KOMEN, *perdere.*
Stilan/ *furari.*
Wrikan/ ga-Wrikan/ *persequi, ulcisci.*

Tot N°: 4.

Biudan/ ana-Biudan/ *jubere, mandare.*
Driusan/ ga-Driusan/ *radere, ruere.*
Giutan/ *fundere, effundere.*
dis-Hniupan/ *rumpere.*
us-Hiusan/ *reprobare.*
Hriustan/ *frendere.*
Liusan/ fra-Liusan/ *perdere.*
Niutan/ *nanciscì, assequi*; ga-Niutan/ *capere, prehendere.*
Tiuhan/ *trahere, ducere:* at-Tiuhan/ *adducere*; us-Tiuhan/ *educere, perducere.*
Thliuhan/ ga-Thliuhan/ *fugere.*
us-Thriutan/ *molestum esse.*

Digitized by Google

Tot N°: 5.

ga-Bairan / *parere*; fra-Bairan / us--Bairan / *portare*, *respondere*; at--Bairan / *afferre*; thairh-Bairan / *perferre*; un-Bairan / *sterilem esse*.

Tot N°: 6.

Bairgan / ga-Bairgan / *servare*, *conservare*.
Tairan / ga-Tairan / dis-Tairan / *disrumpere*.
Wairthan / *fieri*.
Wairpan / ga-Wairpan, *projicere*.

Voorts de verdere *Composita* van ijder soort.

XI. HOOFDDEEL.

Van den Derden Rang der M-Gotthiſche Werkwoorden.

EVen als bij Ons onder de III. CL:, zo hebben deze ONGELYKVLOEYENDEN de Verandering van hunnen Wortelklinker alleenlijk bij 't *Præteritum Imperfect*: &c., behoudende bij 't *Præter*: *Particip*: denzelfden die in *Infin*: is.

I. De Regelmaet van de Vocaelwiſſeling is,

in *Infinit*: & *Præt*: *Partic*:	in *Præt*: *Indic*:	*Præter*: *Subj*:.
N°: 1. en 4. de A. / N°: 6. . . . de AU.	in *Sing*: de Korte O. / *Plur*: de Lange O.	in *S*: & *Pl*: de Lange O.
als N°: 1. Hafjan / *elevare*; Hofans. . .	ik Hof / weis Hofum. .	ik Hofau / weis Hofeima.
N°: 4. Thwahan / *lavare*; Thwahans. .	ik Thwoh / weis Twohum. .	ik Thwohau / weis Thwoheima.
N°: 6. Standan / *stare*; Standans. .	ik Stod / weis Stodum.	ik Stodau / weis Stodeima.

in

in *Infinit: & Præt: Part:*	in *Præt: Indic:*	in *Præt: Subj:*
N°: 2. & 3. de I. / N°: 5. . . . de AI.	in *Sing:* de A. / *Plur:* de E. . . .	in *Sing: & Plur:* de E.
als N°: 2. Bidjan / *orare*; Bidans..	ik Bad / weis Bedum..	ik Bedau / weis Bedum..
N°: 3. Lisan / *colligere*; Lisans..	ik Las / weis Lesum...	ik Lesau / weis Lesum..
N°: 5. Saiqan / *videre*; Saiqans.	ik Saq / weis Sequm..	ik Sequau / weis Sequm.

N°: 7. de U. . . . . in *Sing:* AU / in *Plur:* U.. in *Sing: & Plur:* U.

als Lukan / *claudere*; Lukans. | ik Lauk / weis Lukum. | ik Lukau / weis Lukum.

II. De Regelmaet der *Terminatien*, even eens als bij de vorige II. CL:, alleenlijk, die in *Infin:* AN in ſteê van AN hebben, als Bidjan / &c:, nemen bij de 2. *Perſ: Sing:* van den *Imperat:* ook EI agteraen, even als die van de I. CL: daerenboven moet men aenmerken, dat de *Terminatie* ANS bij 't *Præter: Partic:* hier niet komt agter 't Veranderde, maer agter 't Onveranderde Worteldeel.

Tot N°: 1. behooren, met een Korte a.

Frathjan / *ſcire, cognoſcere.*
Hafjan / at-Hafjan / uf-Hafjan / us-Hafjan / *elevare, ſuſtollere*; & and-Hafjan / *reſpondere.*
Haldan / *paſcere, ſervare*: in *Præter: Partic:* Haldans / als Hairda ſweine Haldana / een Kudde Zwijnen weidende, of, die gedreven wierd. *Matth:* VIII. 30. en *Marc:* V. 11. zo dat Haldan niet onder de I. CL: 2. moet geſtelt worden, gelijk *p:* 67. onder de Gotthiſche *Conjugatien*, in ons Werkje van *De Gemeenſchap tuſſchen*

Vervolg van N°: 1.

't Gotthiſch en Nederduitſch, bij misſlag geſchied is;
Hlahjan / *ridere*: bi-Hlahjan / *illudere.*
Saltan / *ſale condire.*
Wahsjan / *creſcere.*

Tot N°: 2.

Bidjan / *orare, petere.*

Tot N°: 3.

Giban / *dare*; fra-Giban / *dare, con-*

Digitized by Google

Vervolg van N°: 3.

donare; ug-Giban / *reddere*; at-Giban / *dare*, *tradere*: dog in *Sing*: van 't *Præterit*: ſ / in ſteê van b.
bi-Gitan / *invenire*.
Itan / Etan / & Fretan / *edere*, *comedere*.
Ligan / *jacere*; uf-Ligan / *deficere*.
Liſan / ga-Liſan / *colligere*.
Mitan / *menſurare*.
ga-Niſan / *ſanari*, *curari*; dog ga-Nasjan / I. CL: 1. *ſanare*.
Quithan (u) / *dicere*; ſig ga-Quithan / *condicere inter ſe*, *conſpirare*; fra-Quithan / *maledicere*; af-Quithan / *renuntiare*; faur-Quithan / *excuſare*; & faura-Quithan / *Prophetizare*.
Sigan / ga-Sigan / *delabi*, *occidere*.
Sitan / ga-Sitan / *ſedere*; ug-Sitan / *reſidere*.
Wigan / ga-Wigan / *concutere*, *confligere*, *bellum gerere*.
ga-Withan / *copulare*, *conjungere*.

Tot N°: 4, met een Lange a.

Faran / *ire*, *proficiſci*.
Frahan / *interrogare*.
Graban / *fodere*; uf- & ug-Graban / *effodere*.
ga-Nathans / *numeratus*, ſchijnt een *Præt: Partic:* te zijn van Nathan / ga-Nathan / *computare*, *numerare*.
Sakan / ga-Sakan / *arguere*, *objurgare*, *comminari*; and-Sakan / *contradicere*.

Vervolg van N°: 4.

Skapan / ga-Skapan / *formare*, *creare*.
Slahan / *percutere*; af-Slahan / *occidere*.
Swaran / *jurare*; far-Swaran / *perjurare*.
Thwahan / *lavare*; af-Thwahan / ug-Thwahan / *abluere*.

Tot N°: 5.

Fraihan / ga-Fraihan / *interrogare*, *ſciſcitari*.
Saihan (of hw / in ſteê van q of de M-G. ⊙ / als Saihwan) *videre*: dus ook ga-Saihan / *videre*; and-Saihan / *adſpicere*; bi-Saihan / *circumſpicere*; ug-Saihan / *videre*, *ſuſpicere*; in-Saihan / *reſpicere*, *intueri*; at-Saihan / *attendere*.

Tot N°: 6.

Standan / *ſtare*, *ſiſtere*; ga-Standan / *manere*; af-Standan / *deſiſtere*; and-Standan / *reſiſtere*; at- & mith-Standan / *aſſiſtere*, *adſtare*; bi- & faura-Standan / *circumſtare*.

Tot N°: 7.

Lukan / ga-Lukan / *claudere*; ug-Lukan / *aperire*.
Trudan / ga-Trudan / *calcare*.

Voorts de *Compoſita* van elke ſoort.

Onder deze *Claſſis* kan men ook toevoegen. Hlaupan / *ſaltare*; ug-Hlaupan / *exſilire*; *Cimbr*: Hliop / *proſiliit*; bij ons Loopen, III. CL: 6.

XII. HOOFD-

Digitized by Google

XII. HOOFDDEEL.

Van den Vierden Rang der M-Gotthiſche Werkwoorden.

DE *Verba* van deze *Classis* nemen bij 't *Præteritum* een gantſche voorzetting eener *Silbe* aen; als

N°: 1. Tekan / Taitok / Tekans; *Attingere*; dus mede at-Tekan / *Attingere.*
Flekan / Faiflok / Flekans / *lugere.*
Letan / Lailot / Letans / *linquere, dimittere*; dus ook Af-Letan / *relinquere, dimittere*; & fra-Letan / *omittere, relinquere.*
Greitan / Gaigrot / Greitans / *plorare.*
Saian / Saiſo / Saians / *ſeminare.*
Waian / Waiwo / Waians / *flare.*
Laian / Lailo / Laians / *maledicere.*

N°: 2. af-Aikan / af-Aiaik / af-Aikans / *Abnegare.*
Aukan / Aiauk / Aukans, *augere*; & dus ook bi-Aukan / *augere*; Na-Aukan / *adjicere.*
Fahan / Faifah / Fahans / *capere.*
Faldan / Faifald / Faldans / *plicare.*
Hahan / Haihah / Hahans / *ſuſpendere*; dus ook ug-Hahan / *ſuſpendere*; dog ga-Hahan / *ſuſpenſum teneri*, I. CL: 2.
Haitan / Haihait / Haitans / *promittere, & jubere, vocare*; dus ook And-Haitan / *confiteri*; & At-Haitan / *advocare.*
Laikan / Lailaik / Laikans / *exultare*; dus ook bi-Laikan / *illudere.*
Maitan / Maimait / Maitans / *ſecare*; dus ook bi-Maitan / *circumcidere*; en ug-Maitan / *excidere.*
Slepan / Saiſlep / Slepans / *dormire.*

ANMERK: (I.) Deze Voorwerping zweemt na de Griekſche *Conjugering*; waer uit men giſſen mag, dat deze Gotthen, ſedert zij in *Mœſien* zig neergezet hebben, en Gebueren van de Grieken wierden, eerſt zulk een verloop leden bij deze weinige *Verba*, die anderſints in *Infin:* nog van 't oude Duitſche Worteldeel vertoonen: immers lang voor den tijd van *Ulphilas* hadden dezen met

met de Grieken al vrij wat ommegang: en te ligter kon dit verloop gebeuren, dewijl het Griekſch in de Worteldeelen zo dikwijls met die van Duitſchen Stamme overeenquam, gelijk ook hier in 't M-G. Tekan (*attingere*) in *Præt*: Taitok / *Græc*: ταω vel ταζω (*accipio, prehendo*) in *Præt:* τέταχα zie *Junii Gloſſ:* bij 't M-G. Tekan: verder 't M-G, Aukan / in *Præt:* Aiauk (*augere*); *Græc:* αὔξω (*augeo*) in *Præt:* ηὔξηκα: enz:. Dus iſſer gewoonlijk bij 't Griekſche *Præter:* een Voorwerpſel beginnende met eene zelfde of eene Gelijkaerdige *Conſonant* als 't Zakelijke Deel; als γεάφω, γέγραφα, 1. *Conj:* (*Scribo*); λέγω, λέλεχα, 2. *Conj:* (*Dico*). πλήθω, πέπληκα, 3. *Conj:* (*impleo*); φράζω, πέφρακα, 4. *Conj:* (*loquor*); φαίνω, πέφαγκα, 5. *Conj:* (*oſtendo*); & ποιέω, πεποίηκα, 6. *Conj:* (*facio*), &c., zoo ſpelden ook de M-Gotthen, op den Griekſchen trant, gg & gk voor ng & nk / dat bij geene anderen van Duitſchen nog Kimbriſchen Stamme plaets heeft.

(II.) Dusdanig een Vooraenwerping (die ook bij eenige weinige Latijnſche *Verba* gevonden word, als *mordeo, momordi; pungo, pupugi; ſpondeo, ſpopondi*, dog zeer gemeen is bij het Griekſch), heb ik onder geen eenige anderen van Duitſchen of Noordſchen Stamme ontmoet. Al de bijzonderheid beſtaet in 't *Præteritum*. Tweederhande ſoort is 'er, welke beiden nogtans, ten opzigte van hunne toevallige Voor-Silb', eene zelfde Regel onderworpen zijn; naemlijk deze:

Genomen zijnde de voorſte *Conſonant* van 't Worteldeel of van de *Accent-Silbe*, als T / in Tekan; L / in Af-Letan; G / in Greitan / enz: en agter die dan AI geſchikt zijnde, zo heeft men de *Silb* die bij ieder in 't *Præter:* voor aen te zetten is; als TAI / FAI / LAI / GAI / SAI / WAI / AI / HAI / & MAI: met dezen bedinge nogtans, dat men bij die van N°: 1. de Wortelklinkers E / EI / & A / verwiſſele in een O; terwijle bij die van N°: 2, de Wortelvocalen onveranderlijk blijven.

De Regelmaet van de *Terminatien* is even als bij de andere ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, naemlijk als bij die van den II. en III. Rang.

XIII. HOOFD-

Digitized by Google

XIII. HOOFDDEEL.

Van den Vijfden Rang der M-Gotthiſche *Verba*.

DEze zweemen eenigermate na die van den I: Rang, ten aenzien van hunnen uitgang in 't *Præter:* op 𐌰𐌹; en na die van den II: Rang, ten opzigte van hun *Partic: Præt:* op 𐌰𐌽𐍃.

't Getal van dezen is klein, ze verſchillen weinig van de Onzen van de V. CL:.

Hunne Wortelſilb lijd eenige Verandering in 't *Præterit:* en in 't *Partic: Præt:*, dog bij die beiden eveneens.

N°: 1. 𐌹𐌲 & 𐌰𐌲𐌺 & 𐌿𐌲𐌺 (waer voor in 't M-Gottiſch na de Grieckſche Spellingwijze ſtaet 𐌹𐌳 & 𐌰𐌳𐌺 & 𐌿𐌳𐌺) veranderen in 𐌰𐌷; als
𐌱𐍂𐌹𐌲𐌲𐌰𐌽 (lees 𐌱𐍂𐌹𐌽𐌲𐌰𐌽)/ 𐌱𐍂𐌰𐌷𐍄𐌰/ 𐌱𐍂𐌰𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃/ *adferre*; & 𐍄𐌿-𐌱𐍂𐌹𐌽𐌲𐌰𐌽/ *adferre.*
𐌸𐌰𐌲𐌺𐌾𐌰𐌽 (lees 𐌸𐌰𐌽𐌺𐌾𐌰𐌽)/ 𐌸𐌰𐌷𐍄𐌰/ 𐌸𐌰𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃/ *cogitare*; en 𐌰𐌽𐌳-𐌸𐌰𐌽𐌺𐌾𐌰𐌽/ 𐌱𐌹-𐌸𐌰𐌽𐌺𐌾𐌰𐌽/ *cogitare, conſiderare.*
𐌸𐌿𐌲𐌺𐌾𐌰𐌽 (lees 𐌸𐌿𐌽𐌺𐌾𐌰𐌽)/ 𐌸𐌰𐌷𐍄𐌰/ 𐌸𐌰𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃/ *putare.*

N°: 2. 𐌰𐌿𐌲𐌺/ verandert in 𐌰𐌿𐌺𐌷/ als
𐌱𐌰𐌿𐍂𐌺𐌾𐌰𐌽/ 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰/ 𐌱𐌰𐌿𐍂𐌷𐍄𐌰𐌽𐍃/ *operari*; dus ook 𐌲𐌰-𐌱𐌰𐌿𐍂𐌺𐌾𐌰𐌽/ *facere, conficere*; 𐍆𐍂𐌰-𐌱𐌰𐌿𐍂𐌺𐌾𐌰𐌽/ *peccare*; & 𐌿𐍃-𐌱𐌰𐌿𐍂𐌺𐌾𐌰𐌽/ *benefacere.*

N°: 3. 𐌿𐌷 of 𐌿𐌲/ verandert in 𐌰𐌿𐌷/ als
𐌱𐌿𐌾𐌾𐌰𐌽/ 𐌿𐍃-𐌱𐌿𐌲𐌾𐌰𐌽/ *emere*, in *Præt:* 𐌱𐌰𐌿𐌷𐍄𐌰 & 𐌿𐍃-𐌱𐌰𐌿𐌷𐍄𐌰; dus ook 𐍆𐍂𐌰-𐌱𐌿𐌲𐌾𐌰𐌽/ *vendere.*

N°: 4. 𐌴𐌲/ verandert in 𐌴𐌷 & 𐌰𐌷/ als
𐌴𐌲𐌰𐌽/ *metuere*; in *Præter:* 𐌴𐌷𐍄𐌰 & 𐌰𐌷𐍄𐌰.

De Verandering der *Terminatien* is als bij die van den II. en III. Rang; uitgenomen, dat het *Præt: Indicat:* zo wel als 't *Præt: Subjunct:* bij de 1, en 3, *Perſ: Sing:* de 𐌰 agter de 𐍄 heeft.

Digitized by Google

XIV. HOOFDDEEL.

Van den Zesden Rang der M-Gotthische *Verba*.

TEn opzigte van deze *Classis*, die de Min- of On-geregelden vervat, gedraeg ik mij aen mijn vorig *Traktaetje* wegens *de Gemeenschap tussen de Gottische Sprake en 't Nederduitsch*: Egter zal ik 'er dit ter aenmerkinge bijvoegen, dat, even gelijk bij Ons en de andere met ons verwantschapte Talen, alzoo mede hier bij de Hulpwoorden, kunnan / kuntha / kunths / en magan / mahta / enz: de 3. *Pers: Sing:* van 't *Præs: Indicat:* is, kann / & mag / zonder t daer agter.

Die ik onder deze *Classis* geplaetst heb, zijn de volgenden.

N°: 1. magan / *posse*; in *Præt*: mahta; in 't *Præs: Ind:* 1, en 3. *Pers:* ik en is mag.

N°: 2. kunnan / *noscere*; in *Præt*: kuntha / in *Part: Præt:* kunths / en in 't *Præs: Indic:* Ik / & is kann: dus mede uf-kunnan / *cognoscere*, & us-kunnan / *cognoscere*; & fra-kunnan / *contemnere*; dog ga-kunnan / *cognoscere*, heeft in *Præt:* ga-kunnaida / en is van de I. CL: 2.

N°: 3. ga-munan / *meminisse*; in *Præt:* gamunda; en in 't *Præs: Indic:* 1. & 3. *Pers:* gaman; dog munan I. CL: 2. *cogitare*, *putare*.

N°: 4. witan / *scire*, *videre*, in *Præt:* wissa; in 't *Præs:* ik wait / *scio*; in *Plur:* weis witum (*scimus*).

N°: 5. aigan / *habere*; in *Præt:* aihta.

N°: 6. thaurban / *indigere*; in *Præt:* thaurfta.

N°: 7. wiljan / *velle*; in *Præt:* wilda.

N°: 8. wisan / *esse*; in *Præt:* was; in *Part: Præt:* weisuths: dus ook thairh-wisan / *manere*. Waer bij quam

N°: 9. Ik skal / *debeo*: skulda / of skuld was / *debebat*; skuldedum / *debebamus*; en skuli wairthan / *erit*, *fiet*, enz:.

AENMERK:

Aenmerking.

Ik voeg hier bij de Volgenden, omtrent welken, bij gebrek van genoegsaeme Voorbeelden, mij twijffelagtig voorkomt, onder wat voor eene *Classis* ijder behooren zoude; als

Hlifan / *Fuæri.*

Hufum / *lamentavimus*; van **Hufan** III. CL. 7. of **Hiufan** II. CL: 4. dog niet van **Haifjan** / **ga-Haifjan** / gelijk *Junius* zet, want zulk een *Infinit*: levert geen **U** / in de *Plur*: van 't *Præterit*:.

Iddja / *ambulabat, ibat*; **ga-Iddja** / *convenit*; **ufar-Iddja** / *prætergressus sum*; **us-Iddja** / *exiit*; **mith-Iddjedun** / *comitabantur*: A-S. **Eode** / *ibat*. Van alle dezen schijnt het *Præsens* en de *Infinit*: verloren te zijn; dog 't is geen *Prater*: van **Gangan** / *ire*, gelijk een geleerd Man wilde; want dat is in 't M-G: **Gangida**.

Liudith / *increscit*; is of van de I. CL: of van de II. CL:.

ga-Mot / *capit*; **ga-Mostedun** / *capaces erant*; schijnt tot deze CL: N°. 3. te behooren.

Siujith / *suit*; is of van de I. of van de II. CL:

Du-at-Snitwun / *appulerunt*; **Ei Snitwaith** / *ut eatis*, **Faur-Snau** / *prævenit*, van **Snitwan** / II. of III. CL: gelijk ook Ysl: **Stig** / *verto*, &c.

ga-Staldan / *possidere*; is of van de I. of van de III. CL:.

a-Tihdans / *traditus.*

in-Widan / *abnegare, irritum facere.*

XV. HOOFDDEEL.

Van 't *Passivum* in 't M-Gotthisch.

Aengezien ons van deze Oude Sprake alleenlijk het *Euangelium Gothicum* overig is, en dat nog verminkt, waer door weinige Voorbeelden, hier toe dienstig, zig opdoen, zo weet ik niet dan gebrekkig van dit Gedeelte der Werkwoorden te spreken. Onze Opmerking nogtans is deze.

Op tweederhande wijze word de *Infinitivus Passivus* gevormt.

Ik: Door Inzetting van **R** / onmiddelijk agter 't Zakelijke Deel, voor aen de agterste *Terminatie* van 't *Verbum*; in welken ge-

valle de J / als 'er die plaets heeft, word uitgezet: dus word dan, door JAN of AN te verwisselen in NAN / en ON in NON / het *Activum* verandert in een *Passivum*; als Dailjan / *dividere*; Dailnan / *dividi*: en Salbon / *ungere*; & Salbnon / *ungi*, *&c.*

Ten II. Met Omschrijving door middel van 't Hulpwoord Wairthan of Wisan / gevoegt bij het *Præt: Part:*, als

Dailiths } Wairthan of Wisan { *dividi.*
Salboths } { *ungi.*

Op beide wijzen laet zig ook het *Præter: Indicat: & Subj:* maken, als

Dailnoda
en Dailiths was of Warth. } *Dividebar, & divisus fuerim.*

Dailnodeis
en Dailiths wast. } *Dividebaris*; en zo verder door al de *Personen.*

Dog in 't *Præter: Subj:* heb ik nog ook een verzetting van Uitgang ontmoet, te weten bij de 1. *Pers: Sing:* JAIDAU of AIDAU: 't eerste bij de genen die op JAN / 't andere bij die op AN uitgaen, als

Dailjaidau / *divisus fuerim.*
Fastaidau / *servatus fuerim*, enz:.

Dit gebruik van N / bij wijze van Inlassing, gaet ook door in 't *Præs: & Futur: Indic:*, als;

Sing: Dailna / Dailneis / Dailnith.
Plur: Dailnam / Dailnith / Dailnand. } *Dividor, &c.*

De Verzetting van Uitgang heeft 'er ook plaets, als in

Sing: Dailjada / Dailjazai / Dailjada; en
in *Plur:* Dailjanda / *dividor, &c.*

't *Præsens Subj:* is nog wat schaerser van Voorbeelden. Evenwel, bij de 3. *Pers: Sing:* heb ik mede de Inlassing van N gevonden; gelijk 'er ook de Verzetting van Uitgang plaets heeft, bij den *Sing:* en bij de 2, en 3. *Pers: Plur:*, als

Dailjausa / *dividar*; Dailjaisau / *dividaris.*
Dailnai / & Dailjaidau / *dividatur.*
Dailjaindau / *dividamini, & dividantur.*

Van

Digitized by Google

Van de 1. *Perſ: Plur*: ontbreken mij Voorbeelden.

Dit bovenſtaende Gebruik van 't Inlaſſchen der ⁂ / en van de Omſchrijving der Hulpwoorden, als mede van een Verzetting van Uitgang, is betreklijk op alle de Werkwoorden van de andere *Claſſes*, zo die ſlegts een *Paſſivum* onderworpen zijn.

E I N D E

Van de

Regelmaet en Rangſchikking der

MOESOGOTTHISCHE WERKWOORDEN.

1714 $\frac{2}{m}$.

Digitized by Google

REGELMAET EN RANGSCHIKKING DER FRANK-DUITSCHE *VERBA.*

XVI. HOOFDDEEL.

Van den Eerſten Rang der Frank-Duitſche *Verba.*

DEze, gelijk ook bij Ons en andere Gelijkſtammige Talen, verwiſſelen niet van Merk-klinker. Hun *Præterit*: *Imperf*: *&c.* word onderkent door de onderſcheidene Uitgangen.

Deze Uitgangen houden in 't Frank-Thuitſch, dat ons nog overig is, op verre na zo gelijken rooij niet, als bij 't oude M-Gotthiſch, en 't hedendaegſche Yſlandſch, en Hoog- en Neder-Duitſch: want de *Infinitivus* eindigt nu eens met 𝔄𝔑 / dan eens met 𝔈𝔑 / 𝔍𝔑 / 𝔒𝔑 of 𝔘𝔑 / bij een- en dezelfde Woorden; en 't *Imperfect*: met 𝔍𝔇𝔄 / ook 𝔈𝔇𝔄 & 𝔒𝔇𝔄; en zoo voort.

't En is nogtans zodanig niet, dat het Letterkundige daer door verwart word, voornaemlijk, als men aenmerkt dat in 't Frank-Thuitſch, zo wel als bij 't M-Gottiſch, en andere Oude of nog levende Spraken van Duitſchen of Kimberſchen Stamme, *De Nadruk in de Uitſpraek moet vallen op het Zakelijke Deel* *; te weten op dat Deel, waer door 't eene *Verbum* van 't andere onderſcheiden word; terwijl *de onderſcheidene Uitgangen*, die de veranderingen der Tijden en Perſonen aenwijzen, ſlegts *Toevallige Deelen* zijn, *die eene zagtvloeyende en ſnelder Uitſpraek genieten, en, ook na de Rede, vereiſchen.*

Dit waergenomen zijnde, zal 'er weinig onderſcheid vermerkt worden, of men 𝔞 / of 𝔢 / of 𝔦 / of 𝔬 / of 𝔲 / in dezen Uitgang vind.

Meer

* Zie ook hier van ons Naſchrift agter den Brief in ons uitgegevene Werkje van de *Gemeenſchap tuſſchen de Gottiſche Sprake en ons Nederduitſch.*

Digitized by Google

Meer verwarring zou dit toebrengen, bij aldien het in 't Zakelijke Worteldeel der Werkwoorden zo onzeker zig vertoonde; dog hier in houd het nette ſtreek, alleenlijk dat wel E in ſteê van I/ en te mets ook U voor O (die elkander zeer nae in geluid beſtaen) gevonden word: het verſchil tuſſchen U/ en de zagte O is gants gering, wanneer men U op de Hoogduitſche wijze voortbrengt, namelijk trekkende na den ingekorten klank van onze OE.

Om dan niet telkens die velerhande zwervende Uitgangen der Frank-Duitſche Werkwoorden aen te wijzen, zal ik 'er maer een ſoort van die gebruiken, welke mij als de gewoonlijkſte bij *Tatiaen* en *Willeraem* is voorgekomen; latende dit gezeide eens vooral tot berigt verſtrekken.

I. De Regelmaet of het *Character* van de *Verba* dezer I. CL: vermits ze GELYKVLOEYEND zijn, is te kennen aen de *Terminatien* in 't *Præt: Indic: & Subj:*, en in 't *Præt: Particip:*, als,

AN of ON in *Infin:* verandert bij 't *Præt: Indic: & Subj:* in IDA of ITA (of EDE/ ODA of OTA)/ of bij Inkrimping in DA of TA; en bij 't *Præter: Partic:* in IT of OT; mits dat GE of GI (even als bij Ons) vooraen 't Worteldeel van 't *Præt: Partic:* gevoegt werde: dus dan,

Teilan/ *dividere*; Teilida of Teilta; gi-Teilit.
Salbon/ *ungere*; Salboda; gi-Salbot.

Die op ON behouden juiſt niet altoos haer bezonderen loop; anderſints zou men dezen van de I. CL: in tweederhande ſoort kunnen verdeelen, dat nu niet noodig is.

Wijders in ſteê van GI of GE voor aen 't *Partic: Præt:* vind men bij 't Alamanniſch ('t gene van 't Frank-Duitſch alleenlijk in een meerder bezwaertheid van Tongeſlag verſchilt) dikwijls CHI of CHE, gelijk te zien is uit het *Fragmentum Iſidor: Hiſpalenſis*, dat Hr: *Paſthenius* agter de *Tatiani Harmonia Euangelica*, *Verſio Theotiſca*, heeft gevoegt.

II. De gemeenſte Regelmaet der *Terminatien* bevond ik aldus.

Infinit: { *rectus*, AN/ als Teilan of Deilan/ *dividere*.
obliquus, ANNE of ENNE/ als zi Teilanne/ &c.

NB. De T/ in ſteê van onze D, vind men bij *Tatiaen*; dog *Willeraem*, die van zagter *Dialect* is, gebruikt de D/ als bij Ons.

Præſ:

Præs: & Fut: Indicat:.

Sing: (1) U (of O/A/E); (2) IST (of EST/OST); (3) IT (of ET/OT).
Plur: EMES (of AN/EN); IT (of ET/of ED); ANT (of AN/ON/EN).

als Ich Teilu/ thu Teilist/ her Teilit.
wir Teilemes & Teilan/ ir Teilit/ sie Teilant.

Præs: & Fut: Subjunct:.

Sing: (1) E (of A). (2) ES. (3) E (of A of O).
Plur: IMES (of ON). ET (of ED). IN.

als Ich Teile/ thu Teiles/ her Teile.
wir Teilimes of Teilon/ ir Teilet/ sie Teilin.

Aenmerk: Bij de 1. *Perſ: Sing: Indic:* heeft *Willeraem* veeltijds een N agter de *Termin:* E/ bij aldien 't volgende woord met een *Vocael* begint; en bij de 2. *Perſ: Sing. Indic:*, en bij de 3. *Perſ: Plur: Indic:* word de E agterafgelaten, als 'er een E of TH vooraen 't volgende woord komt. Wijders bij de 3. *Perſ: Plur: Subj:* vind men in 't *Fragm: Iſidori* EEN in ſteê van IN; als Teileen voor Teilin/ *dividant:* en de *Terminatien* EMES/ IMES/ &c:, doorgaends bij 't *Alam:*, en daerom bij de *Gloſſæ Keronis.*

Præter: Simplex Indic:.

Sing: IDA. IDES/ IDA.
Plur: IDAMES (of IDAN)/ IDET/ IDUN.

als, Ich Teilida/ thu Teilides/ her Teilida.
wir { Teilidames / Teilidan } / ir Teilidet/ sie Teilidun.

Præter: Simplex Subj:

Sing: EDI. EDIS. EDI.
Plur: EDIMES (of EDIN). EDIT. EDIN.

als, Ich Teiledi. thu Teiledis. her Teiledi.
wir { Teiledames / Teiledan } / ir Teiledit / sie Teiledin.

Imperat: 2. Perſ: { *Sing:* E/ als, Teile thu. / *Plur:* ET/ als, Teilet ir.

Partic: { *Præſ:* ANDI of ANDE bij *Tat:* dog ANDE/ bij *Will:* als Teilanti/ *T.* & Deilande. *W.* / *Præt:* IT/ of OT/ als Giteilit of Giteilot. *T:* of Gedeilit. *W.*

Aenmerk:

AENMERK: Het *Præter: Imperf: Perfect: & Plusquamperf:*, als mede het *Futurum*, word ook wel bij *Willeraem*, dog zelden bij *Tatiaen* of anderen die Ouder zijn, met Omschrijving door Hulpwoorden uitgedrukt, in gelijker vocge als bij ons Nederlanders, te weten in

Præt: Imperf: { *Indic:* Ich Was / *Subj:* Ich Ware } Deilande of Teilanti { *Dividebam* / *Dividerem* } *&c:*

Præt: Perfect: { *Indic.* ich Habo / *Subj:* ich Habe } Gideilit of Giteilit { *Divisi* / *Diviserim* } *&c.*

Præt: Plusq: Perf: Ind: & Subj: ich Hafda (of Habda of Hadde) Gideideilit/ *&c. Diviseram, &c.*

Futurum, ich Scal Deilan of Teilan/ *Dividam.* En zoo voort.

Dit gebruik der Hulpwoorden geschied ook bij die van de volgende *Classes*; 't welk daerom ook eens voor al gezeit zij. Dus verre van het *Activum.*

Van het *Passivum* in 't Algemeen.

Op gelijke wijze als in 't Hoog- en Neder-Duitsch hedendaegs het *Passivum* door middel onzer Hulpwoorden WORDEN en ZYN bij 't *Præter: Partic:* der *Verba* word uitgebeeld, zoo waren ook Werthan of Sijn (of Sin of Wesan) tot gelijken dienst bij den Frankduitschen in gebruik; bij 't *Alam:* vind men veel al Sin in *Passivo*; zo dat 'er geene Voorbeeldelijke Vertooning in dezen van nooden is. En, dewijl de behandeling dezer Hulpwoorden geen onderscheid van *Classes* erkent, zullen we dit ook voor eensvooral gezeit agten.

Tot deze I. CL: vond ik de volgenden.

De Schikking van 't A-Bee te nemen na 't begin der Wortelletters, tot gerief van de Afleiding.

De agterzetting van T, beteekent *Tatiaen*, van W, *Willeraem*, van Is: *Isidorus*; en 't getal wijst de *pag:* bij die *Autheuren.*

A.

Abandan/ *Vesperascere*; van Aband/ *Vesper*, T. *p:* 222.

Adhumon / Adhmon / *flare*, Is: *p:* 248. 249.

Ahton/ *conferre, conservare*; & *persequi*, T. *p:* 19, 57, 84, 160. &c.

for-Ahtan/ *timere*, T. *p:* 218. 223.

Alten/ *veterascere*, T. *p:* 70.

Ambahtan/ T. 41, 94, 119. & Ambehtan/ W. *p:* 15, & 67. *ministrare.*

Vervolg van A.

Antwurdan / & Antwurtan / *respondere*, T. *p:* 44, 83, 194. & Is: *p:* 241. en gi-Antwurtan / *parare*, & *respondere*, T. *p:* 22 & 36.
Arbeydan / W. *p:* 50. en Arbeitan / T. *p:* 72. 126. *laborare*.
Ardon / Is: *p:* 246. en Arton / T. *p:* 28, 32, 42, & 53. *habitare*.
ge-Argeran / *corrumpere*, W. *p:* 37.
Arnon / *labore mereri*, W. *p:* 51. en in-Arnon / *metere*, T. *p:* 72.
ge-Arzatan / *curare*, *mederi*, W. *p:* 143.
Avalon / *satagere*, T. *p:* 118.

B.

Bagen / *contendere*, T. *p:* 64.
Bathon / *lavare*, W. *p:* 100.
Bazan / *melioreſcere*, T. *p:* 104.
Beydan / *morari*, W. *p:* 6. en Beitan / Beiton / *expectare*, & *cogere ad remorandum* T: *p:* 5, 21, 23, 119, 208 & 222, en Is: *p:* 256. dog in 't A-S. Bidan / *morari*, is van de III. CL: 1. en in 't F-TH, Bidan / II. CL: 1.
Berhtan / gi-Berehton / *clarificare*; T. *p:* 147, 158, 163, 168, en 232.
Beton / *orare*, *adorare*, T. *p:* 24, 25, 91, 99, 110, &c.
Bevan / er-Bevan / *tremere*, W. *p:* 90. en Biban / *tremere*, T. *p:* 112.
Bichnan / *teſtari*, *cognoſcere*, Is: *p:* 243, 252 & 254.
Bilethan / *imitari*, Voorbeeld volgen, en ge-Bilethan / *imitari*; W. *p:* 68, 85, 115. 129, 132, 147 & 158. de *Accent* moet op Bi / vallen; vermits afkomſtig van Bileth / *typus*, *Exemplum*, bij ons Beeld. in 't *Alam:* ke-pilidan / (*conformare*) Kero.
Blach-Malan / *obducere bracteâ*, W. *p:* 15.

Vervolg van B.

Blihezan / *fulgurare*, T. *p:* 125.
Blidan / *exultare*, T. *p:* 57.
Bliwan / *concutere*, T. *p:* 35. & 332.
Blooman / ga-Blooman / *floribus conſpergere*, W. *p:* 19.
Bluhizon / *dubitare*, Is: *p:* 244.
Bluohan / *floreſcere*, W. *p:* 21, 118, 141.
fora-Bodon / *prænunciare*, T. *p:* 242. Is: *p:* 264.
Borgan / *Al:* Poragan / pi-Poragan / *cavere*, Gloſſ: Keronis.
Bouhnan & Bauhnan / *ſignificare*, *innuere*, T. *p:* 5, 11, 49, 146. & Is: 249. Al: zua-Pauhnan / *adnuere*, Kero.
Bouwan / Botwan / *habitare*, W. *p:* 55, 165.
fur-Bzanton / *æſtuare*, *comburi*, T. *p:* 133.
Bzeydan / *contexere*, & ze-Bzeidan / *extendere*, W. *p:* 15 & 73.
Bzevon / *abbreviare*, Iſid: *p:* 256.
Bzuchan / ga-Bzuchan / *frui*, *uti*, W. *p:* 150. 162.
Bzuogan / *terrere*, ar- & er-Bzuogan / *exterrere*, T. *p:* 212, 220 & 223.
Buozzan / *emendare*, T. *p:* 192. bij ons Boeten, *Al:* Puazzan / bij Kero.
Buren / *elevare*, W. *p:* 37, 65 & 80.
ge-Buran / *contingere*, W. *p:* 10.

C & Ch / zie bij K.

D of Th / bij *Willeraem*; waer voor T of Th / bij *Tatiaen*; die met onze D, beantwoord worden.

Deilan / chi-Deilan / Is: *p:* 247, 261. & zi-Teilan / T. *p:* 86, 116, 200. *dividere*; en ar-Deilan / *judicare*, Is: *p:* 268.

De-

Vervolg van D/ of TH/ &c.

Decchan/ Dhehhan / *velare*, Isid: *p*: 252. **ant-Dhechan**/ *revelare*, Is: *p*: 240, 264. **bi-Dhehhan / bi-Dhehan**/ *coöperire*, T. *p*: 72. 97. 199. en **int-Dhehan** / *revelare*, T. *p*: 85. Al: **pi-Decchan** (*operire*) V. CL: bij Kero.

gi-Dheisman / *fermentare*, T. *p*: 136.

Dhenan / **ar-Dhenan** / *extendere*, T. *p*: 91, 130, 231. & 369. Al: **Denan** / bij Kero, en **fora-Denan**/ (*protendere*).

Deran / **ge-Deran** / *nocere*, W. *p*: 81. 152. en Is: *p*: 269. en **Teran**/ *nocere*, T. *p*: 125. 197.

Dhihan/ *incrassare*, T. *p*: 137.

Dheonon/ Is: *p*: 245, 255. en **Dhionon** / **Dhienon**/ T. *p*: 12, 23, 41, 71. *servire*.

bi-Dherbison/ *bonum ac utile esse*, T. *p*: 162.

unthar-Dhiutan/ *subdere*, *subjicere servituti*, T. *p*: 30, 124, 125. M-G. **Dhiudanon**/ I. CL: 3. *regnare*.

Diurisan/ *glorificare*, T. *p*: 59, 103, 153. Alam: **Tiuran**/ bij Kero.

Dholan/ *pati*, *perpeti*, W. *p*: 70, 75, 80, 147. en T. *p*: 57, 111, 121.

Dhorran/ **fur-Dhorran**/ *arescere*, T. *p*: 131, 158.

Doufen/ **Toufan**/ **Taufan**/ *baptizare*, T. *p*: 34, 35, 38, 39, 121. &c. en *Junii Observ*: *in Willer*: *p*: 9.

Dhraian/ *torquere*; in *Præt*: *Part*: **gethrat**/ **Gethrad**/ & **kithrait**/ *tortus*; W. *p*: 102. en *Junii Observ*: *in Will*: *p*: 156.

Dhrangan/ *comprimere*, *conglobare*, W. *p*: 112, 113, 115.

Drencan/ *potum dare*, W. *p*: 128, 133. 136.

Threwan/ *comminari*, T. *p*: 115.

Druscan/ **Thruscan**/ *triturare*, *quatere*, *excutere*, zie *Junii Observ*: *in Will*: *p*: 66. bij ons DÓRSCHEN, I. CL:.

Thruban/ **Thruben**/ **Treuwen**/ **Troen**/ *pati*, T. *p*: 145, 195, 221, 225. maer ook **Truoban** / I. CL: *contristari*, *turbare*, T. *p*: 69, 119. A-S. **Throwian**/ *pati*.

Drophan/ **Drosezan**/ *stillare*, *activum*, W. *p*: 91, 102.

Thruckan / **Thruchan** / *comprimere*, T. *p*: 111. en W. *p*: 137, 147.

Duhtan / *videri*, *mente perpendere*. Kero.

Thuncon / *tingere* (indoopen) T. *p*: 145, 146.

Thurstan / W. *p*: 103. **Thrusten**/ T. *p*: 58 & 204. *sitire*.

Tuomon/ *judicare*, T. *p*: 73, 74. en **er-Duoman**/ *dijudicare*, T. *p*: 163.

be-Dhuwan/ *reprimere*, W. *p*: 50.

Duruftigon/ *indigere*, Kero.

E.

sich ge-Einnon/ *recordari*, W. *p*: 91. 135.

Eischan/ **Eischen**/ **Eischon** / & **geeischan**/ *postulare*, *scisitari*, W. *p*: 101. en T. *p*: 24, 64, 104.

gi-Endon / **gi-Enton** / *consummare*, T. *p*: 80, 84, 127. &c. en Is: *p*: 256.

Eran/ *honorare*, T. *p*: 67. en Is: *p*: 259.

F/ en V;

Die meest altijd door onze V, beantwoord word.

Fastan/ **Fasten**/ *jejunare*, T. *p*: 40, 69, 106.

bi-Fangolon/ *concludere*, Is: *p*: 256.

gi-Fehtan / *bellum committere*, T. *p*: 127.

Digitized by Google

Vervolg van F/ en V.

Feran / *transfretare*, T. *p:* 101.
Fergon / *proponere*, T. *p:* 161.
Feſtinon / *fundare*, *munire*, **gi-Feſtinon** / *confirmare*, T. *p:* 80, 149, 211. en Iſ: *p:* 239 & 248. en **Veſtenan** / **ge-Veſtenan** / *confirmare*, W. *p:* 20, 73.
reht-Feſtigon / *juſtificare*, T *p:* 118, 121 & 122.
Fillan / **bi-Fillan** / *flagellare*, T. *p:* 83, 197.
Viron / *otiari*, *vacare laboribus*, T. *p:* 129.
Flehan / *adulari*, Kero.
Fleuuan / *lavare*, T. *p:* 48.
er-Floigan / *perterrere*, W. *p:* 119. en **ar-Fleugan** / *effugare*, Iſ: *p:* 261.
Flozan / *abluere*, W. *p:* 90.
Fluhtan / *fugere*, T. *p:* 84.
Fluobiran / *conſolari*, T. *p:* 27, 56, 153.
Fluohhan / *maledicere*, T. *p:* 57.
Fluoian / *fluere*; **over-Fluoian** / *abundare*, W. *p:* 150.
Folgan / *ſequi*, T. *p:* 42, 43, 50, 91, &c. en **Volgan** / *ſequi*, W. *p:* 146.
Forhtan / **gi-Forhtan** / *timere*; en **ar-Forhtan** / *conſternare*, T. *p:* 3, 6, 15, 28, 85, 100, 206, 212, &c. en W. *p:* 113. *Alam:* **Furihtan** / **Forahtan** (*timere*) bij Kero.
Vougan / **Vogan** / *jungere*; **ze-ſamene-Vogan** / *conjungere*, W. *p:* 67, 157.
Vortheron / *petere*, *poſtulare*, *inſtanter quærere*, W. *p:* 42, 128.
Fragan, T. *p:* 35, 36, 82, 99, 176, &c. en **Fragon** / W. *p:* 99, 104, 109. *rogare*, *interrogare*; en **rat-Fragon** / en **rat-Fraganon** / *conſulere*; W. *p:* 92. en *Junii Obſ: in Will: p:* 151. *Al:* **Frahan** / I. CL: *interrogare*, bij Kero.
Freman / **gi-Freman** / *exequi*, *agere*, *perficere*; W. *p:* 72, en T. *p:* 9, 23, 127, en **thuruh-Freman** / *conſummare*, en **Frumman** / *componere*, T. *p:* 171, 204, 229. en **thi-Frumman** / *creare*, Iſ: *p:* 243, 244.
ſich Freuwan / **gi-Freuwan** / *lætari*, *oblectari*, W. *p:* 17, 55. en Iſ: *p:* 246. en *Al:* **ke-un-Freuwan** (*contriſtari*) Kero.
ge-ant-Friſton / *interpretari*; W. *p:* 17.
Fuhtan / *humectare*, W. *p:* 72.
Fullan / **ver-Fullan** / *implere*, W. *p:* 104. en T. *p:* 4, 10, 11, 16, 17, 90, &c.
Fuoran / *paſcere*, T. *p:* 72.
Fuotran / **Fuotiran** / *paſcere*, T. *p:* 100, 231.
ar-Furan / **er-Furan** / & **ar-Firran** / *auferre*, T. *p:* 6, 106, 119, 173.
Furban / *mundare*, T. *p:* 108.
ver-Fuulen / *ſordeſcere*, *putreſcere*, W. *p:* 51.

G.

Garon / *parare*, W. *p:* 91.
Garwan / *parare*, **vore-Garwan** / *præparare*, W. *p:* 50. & **Garowan** / *parare*; & **gi-Garowan** / *præbere*, T. *p:* 4, 13, 31, 63, 108, 144, &c. *Alam:* **ke-Caruwen** / *exhibere*, bij Kero.
Geran / **Geron** / *cupere*; T. *p:* 61, 148. Iſ: *p:* 269. W. *p:* 24, 82, 84, 113. *Alam:* **Heron** / *deſiderare*, *cupere*, bij Kero.
Geſan / *excoquere*, W. *p:* 147.
Girdinon / *cupere*, *exoptare*, T. *p:* 137.
Gradan / *modo plano gradatim exaltare*, W. *p:* 50. **bi-**

Digitized by Google

Vervolg van G.

bi-Gonnan / in-Gonnan / *incipere*, T. *p*: 38, 102, 120; dog bi-Ginnan / II. CL: 3. T. *p*: 103, 127, &c.
gi-Gortan / Gurtan / bi-Gurtan / *succingere*, T. *p*: 229.
Greifan / *palpare*, T. *p*: 224.
Gruoien / *crescere*, W. *p*: 72.
Gruonan / *virescere*, W. *p*: 100.
Gruozen / W. *p*: 157. en Gruazan / T. *p*: 44. *salutare*.
Guotlichan / Al: Cuatlihan / *gloriari*, Glossæ Keronis.

H.

Haban / *habere*, *tenere*; W. *p*: 9. en be-Haban / *conservare*, W. *p*: 10. en Haban / *habere*; in *Præt*: Habeta / T. *p*: 33, 34, 35, 52, 54, 98, 111, 124, &c. en Heban / *habere*, Is: *p*: 240. Voorts be-Haban / *detinere*; en bi-Haban / *capere*, *continere*, T. *p*: 55, 89, 219, 226. en *Al*: ke-Haban / *abstinere*; en int-Haban (*assumere*) Kero.
Halon / ga-Halon / *vocare*, *appellere*; T. *p*: 26, 47, 55, 89, 90, &c. en Halan / *ducere*, *introducere uxorem* T. *p*: 63.
ga-Halsan / Alam: bi-Halsan / *amplecti*, Kero.
Harmen / *calumniare*, T. *p*: 65.
Hazzon / Hazen / T. *p*: 12, 57, 65, 71, 126, 161, &c. en Hazssan / Is: *p*: 241. *odio habere*.
Heftan / *alligare*, *adjicere*, *connectere*, W. *p*: 66. en Is: *p*: 247.
Heilan / *sanare*, *conservare*, *salvare*, W. *p*: 75, 103. en T. *p*: 54, 81, 82, 88, 91, 93, 97, &c. en ge-Heiltan / *curare*, T. *p*: 54. en Heilizan / Heilazan / *salutare*, T. *p*: 8, 66, 82.

Vervolg van H.

Heiligan / gi-Heiligan / & chi-Heiligon / *sanctificare*, T. *p*: 68, 170. en Is: *p*: 261.
Heldan / *declinare*, int-Heldan / & nidar-gi-Heldan / *inclinare*, *reclinare*, T. *p*: 96, 205, 213, 222.
Hengon / W. *p*: 80, gi-Hengan / T. *p*: 208. *permittere*, *consentire*.
ge-Herdan / *perseverare*; W. *p*: 24.
ar-Hevan / uf-Hevan / *extollere*, T. *p*: 109, 123, 130. en ubar-Hepfan / *sustollere*, *levare*, Is: *p*: 240, 245.
Horan / Horen / Hoorran / Hoorren / gi-Horan / *audire*, T. *p*: 3, 6, 8, 10, 11, 19, 20, 108, &c. en chi-Horan / *audire*, Is: *p*: 253. en Horechan / *auscultare*, W. *p*: 165. en Al: un-Horsamon I. CL: *inobedire*, bij Kero.
Horan / *pertinere*, W. *p*: 45.
Hugan / ge-Hugan / *recordari*, W. *p*: 17, 55, 154. en T. *p*: 12, 60, 183, 210, &c. en ubar-Hugan / *contemnere*; T. *p*: 71.
ber-Hundan / *capere*, *vinculis mandare*, W. *p*: 120 & 126.
Hungran / Hungeran / Hungiran / *esurire*, W. *p*: 103. T. *p*: 10, 40, 56, 58, 128.
Huodan / Hudan / Hodan / be-Huodan / be-Hoodan / & be-Hudan / *conservare*, *impedire tegendo*, *protegere*; W. *p*: 9, 21, 92, 162.
Huolan / *frustrari aliquem*, Is: *p*: 265.
Huoran / *adulterare*, T. *p*: 63. en *Al*: Huaran / *adulterare*, Kero.

I.

ur-Idalan / *exinanire*, Is: *p*: 246, 254. en ar-Italen / *evanescere*, T. *p*: 58.
Ilan / Ilan / *festinare*, W. *p*: 46, en 69.

Digitized by Google

Vervolg van J.

Irran / ge-Irran / *deperdere, deflectere à viâ*, Doen dwalen, W. *p:* 21, 27, 28, 32, 55, 149.

K / of C / of CH.

be-Keman / be-Cheman / *cognoſcere, agnoſcere*; W. *p:* 2, 14, 43, 65, 99, 100. en ar-Cheman / *cognoſcere*; T. *p:* 240. dog Kuman / zie VI. CL: 2.

Keran / *vertere*, be-Keran / be-Kieran / *convertere*; W. *p:* 35, 39, 70, 120, 130, 132, 141. en wither-Keran / *revertere*; W. *p:* 39, 90, 120.

Clagen / Clâgon / Chlagon / *conqueri*; W. *p:* 9, 126. en Kero.

Clophen / *pulſare*; T: *p:* 76.

Knuſan / Kniſan / *quaſſare, contundere*; T. *p:* 131. en W. *p:* 75. en ſir-Chnuſſan / *conterere*, Iſ: *p:* 242. en Chnuſſan / *adlidere*, Kero.

be-Cnuodelan / *vocare*, W. *p:* 89. A-S. Cneodan / *nominare*.

Coron / gi-Coron / gi-Choren / *guſtare, & tentare*, T. *p:* 90, 200. en *Catech: Theot: p:* 84.

Coſton / *tentare*, T. *p:* 40, 41.

Couſan / *emere*; T. *p:* 147, 156, 187.

Craian / *cantare inſtar galli*; T. *p:* 183.

in-Cribon / *increpare*; T. *p:* 202.

Krucigan / *crucifigere*; W. *p:* 103.

Kundan / Cundan / Cundegan / vore-Cundan / *indicare, nunciare, denunciare, teſtari*, W. *p:* 12, 34, 66, 67, 93, 102, 120, 141, 142, 166, 167. en T. *p:* 25, 52, 112. en chi-Chundan / *teſtari*, Iſ: *p:* 239, 242. en dhurah-Chundan / *declarare*, Iſ: *p:* 251. en fora-Cundan / *Prophetizare*, T. *p:* 145.

Vervolg van K / of C / of CH.

Cuſſan / *oſculari*, T. *p:* 145, 175, 176.

L.

Labon / *reficere*, T. *p:* 126.

Lathon / ge-Lathon / gi Ladon / *vocare, convocare, invitare*, W. *p:* 64, 69. T. *p:* 105.

Lazzan / *tardare, morari*, T. *p.* 5.

Leban / Liban / Levan / *vivere*, T. *p.* 23, 104. &c. en W. *p:* 9, 74.

Legan / *ponere*; under-Legan / *ſubmittere*, en umbe-Legan / *cingere, circumdare*, W. *p:* 24, 132. en Legan / gi-Legan / *ponere, reclinare*; en nidar-Legan / *item*, T. *p:* 17, 18, 127, 172.

Leidan / Leitan / *ducere*; ge-Leidon / gi-Leitan / en in-gi-Leitan / *inducere*; in-Leitan / *introducere*, ar-Leitan / *reducere*, ut-gi-Leitan / *ejicere*, W *p:* 6, 147. en T. 21, 39, 43, 48, 77, 83, 69, 131, 180.

Leidezan / *deteſtari*, T. *p:* 182. Léed toewenschen.

Leiſtan / Leiſtan / *præſtare, ſervare*; ge-Leiſtan / *item*, W. *p:* 70, 91, 108, 109, 135. en Al: Keleiſtnan & Leiſanon (*imitari*).

Leran / Leeran / *docere*, T. *p:* 1, 45, 48, 54, 56, 59, 68, &c. W. *p:* 65, 127. Lernan / ge-Lernan / *diſcere*, T: *p:* 24, 105, 126. en W. *p:* 14, 101. dog ook Lernan / *docere*, W. *p:* 33, 130 & 133. Deze inzetting van N, om een *Activ:* tot een *Paſſiv:* te maken, is nog een overblijſſel van dat gebruik, 't welk in 't M-Gottiſch te vinden is. Wijders ook *Al:* Lirnen / I. CL: (*diſcere*).

Leg-

Vervolg van L.

Leskan / Lieskan / er-Leſcan / er-Leſchan / *extinguere*, W. *p*: 74, 155. T. *p*: 131.
ge-Lieuan / *complacere*, W. *p*: 109.
Liihhan / Lihhan / gi-Lichan / gi-Lihhan / & **chi-Lihhan** / *placere*, *complacere*, T. *p*: 39, 67, 70, 125, 131. en Iſ: *p*: 251, 261. en **int-Lihan** / *mutuo complacere*, *accommodare*, T. *p*: 66, 75. en **Lihhizan** / *complacere*, *aſſimilare*, *fingere*, T. *p*: 67, 221.
Linan / **ga-Linan** (*incumbere*, *inniti*) T. *p*: 142, 146.
ant-Lingan / *reſpondere*, T. *p*: 4, 10, 35, 36, &c.
Liuhtan / **in-Liuhtan** / **in-Liuhtigen** / *lucere*, *illuminare*, W. *p*: 155. en T. *p*: 5, 9, 13, 32.
Locchan / **ge-Locchan** / *allicere*, W. *p*: 71, 101, 137.
Loſan / *ſolvere*, **ar-Loſan** / *liberare*, *eruere*, en **zi-** & **er-Loſan** / *ſolvere*; T. *p*: 59, 12, 62, 69, 202, 205. en **ver-Looſan** / *liberare*, W. *p*: 14, 55, 66.
Loſan / **Hloſan** (*audire*) Kero, en *Catech*: *Theotiſca vetus*, *p*: 97, 98.
Louan / *laudare*; W. *p*: 115. en **Loban** / *laudare*, *magnificare*, T. *p*: 19, 21, 23, 45. en Iſ: *p*: 246.
ar-Louban / *permittere*; en **gi-Louban** / **chi-Lauban** / *credere*; T. *p*: 93, 128, 130, 166, 187. en Iſ: *p*: 243. &c.
fur-Lougnan / *negare*; T. *p*: 86, 150, 182.
Luſton / **ſich Geluſton** / *deſiderare*, *delectari*, en **ur-Luſtan** / *tædere*, W. *p*: 24, 25, 92, 93. T. *p*: 145. Iſ: *p*: 269.
Lutteran / *purificare*, W. *p*: 24.

M.

ge-Maazon / *adæquare*, W. *p*: 14.
Machon / *facere*, *conficere*; W. *p*: 2, 50, 67, 72, 113, 161, &c. Al: **ki-Mahchon** / *conjungere*, Kero.
gi-Magan / *invaleſcere*, T. *p*: 190.
Mahelan / *conjungere*, *conciliare*, *connubere*; W. *p*: 55. en **gi-Mahalan** / *deſpondere*; T. *p*: 15.
Manan / **Manon** / *admonere*; W. *p*: 45, 158. en T. *p*: 28. en Al: **fat-Manon** / *contemnere*, Gloſſæ Keronis.
Manig-faldan / **chi-Managfaldan** / *multiplicare*, W. *p*: 92. en Iſ: *p*: 254.
Maran / **ar-Maran** / *divulgare*; **gi-Maran** / *diffamare*; **chi-Maran** / *declarare*, T. *p*: 11, 91, 115, 217, 239 & 241.
Marteron / *excruciare*, Iſ: *p*: 257, 260.
Meinan / **Meinon** / *putare*, W. *p*: 35, 40, 65, 135, 137. en **chi-Meinan** / *putare*, *computare*, *ſub-intelligere*, Iſ: *p*: 241, 248.
Meldan / *traducere*, T. *p*: 15, 56.
Mendan / **Mendian** / *gaudere*, *exultare*, W. *p*: 115. T. *p*: 4. Iſ: *p*: 252. zie ook *Animadv*: *in* T. *p*: 284.
Merkan / *obſervare*, *notare*, W. *p*: 45.
gi-Marcon / *adſignare*, *conſtituere*, T. *p*: 233.
Mihhiloſan / & **Mihhilon** / *magnificare*; T. *p*: 9, 10, 45. en Kero.
Miltan / *miſereri*, T. *p*: 80, 101.
Minnan / **Minnon** / *diligere*, *amare*, W. *p*: 7. T. *p*: 65, 66, 67, 71, 146, 149, 154, 241, &c.
gi-Minnan / *comminuere*; T. *p*: 98. en **Minneron** / *minui*, T. *p*: 52. en **chi-Minnoran** / *minuere*, Iſ: *p*: 254.
gi-Mirron / *myrrha miſcere*, T. *p*: 200.
Misgan / *miſcere*, T. *p*: 200.

Mor-

Digitized by Google

Vervolg van M.

Mornan / *mœſtum eſſe*, T. *p:* 172.
ge-Muntigon / *memorare*, T. *p:* 10.
Muothan / *fatigari*, W. *p:* 103, 132.
ſich Muozegan / ge-Muozegan / *vacare, ſe expedire*; W. *p:* 90, 166.
Al: Muaſan (*cibare*) bij Kero, aband-Muaſan (*cœnare*).

N.

Nachan / Nahan / Naachan / *appropinquare*; W. *p:* 69, 91. en T. *p:* 31, 46, 81 & 94. en Nahlihhon / *appropinquare*; T. *p:* 175, 219, 221.
Naian / Nawan / *aſſuere*, T. *p:* 106, 200.
Neigan / *proclinare, procumbere*; W. *p:* 29, 150. en Hneigan / *ſubjugare, ſubjicere*; Iſ: *p:* 242.
ke-Neizzan (*affligere*) Kero. A-S, Nœtan (*premere*).
Nerran / *ſervare, liberare*, T. *p:* 245, 246 & 404.
Nezzan / *humectare*, W. *p:* 132. bij ons NATTEN, NAT MAKEN.
Niedan / *placere, Imperſon:* W. *p:* 24.
Nitheran / *ſubmittere*; W. *p:* 132, 152. for-Nitheran / for-Nidiran / fur-Nidaron / *damnare, condamnare*; T. *p:* 73, 108, 118, 186.
Niſtelon / *nidulari*, W. *p:* 35.
gi-Nuhtſamon / *ſufficere*; T. *p:* 84.

O.

Ophenen / Opphenen / *aperire, patefacere*; W. *p:* 15, 67, 157. en Offanon / gi-Offonon / ar-Offenan; *aperire, manifeſtari*; en ſich Offonan / *apparere*; T. *p:* 11, 69, 76, 90, 136, 154. en dhurch-Offonon / *apparere*, Iſ: *p:* 249.

Vervolg van O.

Odmuodan / Odmuotigon / *humiliare*, T. *p:* 31. Iſ: *p:* 268.
fyr-Odhanan / *vaſtare, diſſipare*, Iſ: *p:* 258.
Ordinan / Ordinon / *ordinare*, W. *p:* 101. en T. *p:* 1, 3.
Ougan / gi-Ougan / er-Ougan / *Al:* Augan / & ar-Augan / *oſtendere*, W. *p:* 92. T. *p:* 3, 15, 19, 26, 27, 91, 144. Iſ: 253. en Ougozohhton / *manifeſtare*, T. *p:* 154, 168, 228 & 230.
Zuo-gi-Ouhhon / *adjicere*, T. *p:* 72, 73. *Al:* Auchon / *augere*, Keron: Gloſſæ.

P.

Pimentan / *Pigmento condire*, W. *p:* 147.
Planzon / Phlanzen / *plantare*, W. *p:* 10, 75, 165.
Predigon / *Prædicare*, T. *p:* 31, 46, 88, 120, &c.
Pyangon / Al: Pyanhon / *redigere, arctare*, Kero.

Q.

Quekkan / *vivere*; er-Quekkan / er-Quikkan / *reviviſcere*, W. *p:* 72, 103, 151. en thi-Quihhan / *vivificare*; Iſ: *p:* 246.
Quelan / *moleſtare, vexare*, W. *p:* 9. bij ons QUELLEN.

R.

thi-Rahhon / ar-Rahhon / *enarrare*; Iſ: *p:* 240. en *Al:* ent-Rahhon / *excuſare*, bijde *Gloſſæ Keronis*, F-TH. en Al: Rahha (*cauſa*).
Rechan / of Rachan / *extendere, porrigere*,

Digitized by Google

Vervolg van R.

gere; in *Præt*: Rahta / W. *p*: 90. zo de *Infin*: Rechan ware, zo zou het tot de V. CL: behooren; bij ons REKKEN, *extendere*, I. CL: & *Alam*: zua-ke-Reihhan (*attingere*) Kero, bij ons REIKEN, TOE-REIKEN, I. CL: (*porrigere*, &c:)

ar-Rehan / ar-Reckan / *exponere*, *interpretari*, T. *p*: 16, 42, 43, 114, 204, 221, &c. Deze drie voorstaende schijnen vrij wat gemeenschap met elkander te hebben.

Redinon / *ratiocinari*, *testificari*; T. *p*: 184.

Reganon / Regonon / *pluere*; T. *p*: 65, 244.

Reijnon / ge-Reijnan / *mundare*, *purificare*; & un-Hreinan / *violare*; W. *p*: 17, 40, 130. Is: *p*: 259. en Hreinnan / *castigare*; Gloss: Keronis.

Rennan / *currere*; ze-Rennan / *concurrere*, *liquescere*; W. *p*: 92.

Restan / chi-Restan / *requiescere*; T. *p*: 96, 174. en Is: *p*: 267. bij ons RUSTEN.

Richtan / Rihtan / ge-Richtan / *gubernare*; W. *p*: 25, 131, 148. en T. *p*: 24, 13. en ar-Rihtan / uph-Richtan / *erigere*; T. *p*: 12. W. *p*: 91, 133.

Rihhison / Riihhison / *regnare*; T. *p*: 7, 28. en Is: *p*: 267.

gi-Riman / *numerare*, T. *p*: 85.

umbi-Hringan / *circumvallare*; Is: *p*: 239.

Riohhan / *fumigare*; T. *p*: 131.

Ritron / *cribrare*, T. *p*: 148, 386.

ar-Rosozan / *eructare*, *detegere* (Ontdekken, ont-korsten) T. *p*: 136. bij ons ROVE, *crusta vulneris*; en ROEVE, *distincta pars navis*, *quæ tecta*. Al: Ropphen / *vellicare*, *vellere*.

Vervolg van R.

Roubon / bi-Raubon / *spoliare*, Is: *p*: 245.

gi-Rostan / *assare*, T. *p*: 224.

Ruochan / *procurare*, *satagere*, W. *p*: 18, 40. Alam: Ruahhalosan / I. CL: *negligere*, bij Kero.

Ruogan / *accusare*, T. *p*: 129, 191, 192, 194. bij ons eertijds WROEGEN.

Ruoran / *movere*; bi-Ruoran / *tangere*, *attingere*, *movere*; & chi-Hruoran / *commovere*, T. *p*: 91, 93, 94, 201, 205, 216, &c., en Is: *p*: 250.

Ruowan / *quiescere*, *quiete frui*, W. *p*: 11, 19, en 35 hier toe ons RUWAERD, als Rustbewaerder van den Lande.

S.

Sagan / ge-Sagan / *dicere*; & ver-Sagan / *interdicere*, W. *p*: 11, 42, 43, 52, 101, 104, 109. en Sagan / *dicere*, *euangelizare*, *nunciare*, en gi-Sagan / *narrare*, T. *p*: 5, 18, 32, 33, 131, 255, &c. Dog fur-Sagen / fur-Sahhan / *renunciare*, is van de III. CL: 3.

Salbon / T. *p*: 46, 70, 88. chi-Salbon / Is: *p*: 241. en Salban / W. *p*: 17 *ungere*.

Salzon / *saltare*, T. *p*: 122.

Samenan / gi-Samanon / in-Samanon / *colligere*, *congregare*, W. *p*: 115. en T. *p*: 24, 37, 72, 132, &c.

Saton / *saturare*, T. *p*: 56, 58.

Sich Scaman / *pudere*, *confundi*, W. *p*: 14, 66, en T. *p*: 86.

be-Scatuan / *obumbrare*, T. *p*: 7.

Scaphan / *formare*, *condere*, *creare*, en ge-Scaphan / *condere*, W. *p*:

Vervolg van S.

35, 68, 70, 118, 163, &c. dog *Isid*: gebruikt het ook als III. CL: 3.

Scheinan / Skeinen / Skeinen / *apparere, lucem emittere, ostendere*; W. *p*: 29, 33, 39, 70, 80, 84, 147, 167. en **chi-Scheinan** / *coruscare*, Is: *p*: 270.

Schelan / *confricare, deglubere*, T. *p*: 128. bij ons SCHILLEN.

gi-Schentan / *vitiare, concidere*, T. *p*: 99. en **gi-Shentan** / T. *p*: 86. *confundere*. bij Kero **ke-Scanter** (*confusus*).

Shimphan / Scimfan / *deridere*, T. *p*: 113 & 185.

be-Schirman / be-Skirman / *defendere, protegere*, W. *p*: 50, 158.

Scouwan / *perspicere*, W. *p*: 118. en **ge-Scouwon / widar-Scowan** / *respicere*; en **Scouwan** / *intendere, adspicere*; en **ana-Scowon** / *adspicere*; en **umbi-Scowon** / *circumspicere*, T. *p*: 6, 9, 43, 46, 72, 96, 112, 180, 183, 130.

Scundan / *advocare, admonere, stimulare*, W. *p*: 6, 103.

ar-Scutan / *excutere*, T. *p*: 83. bij Kero **er-Scutten**.

Scuwan / *vitare*; W. *p*: 44.

Segenon / gi-Segenon / gi-Seganon / *benedicere*, T. *p*: 6, 8, 148, 184.

bi-Senkan / *præcipitare in aquam*; T. *p*: 100.

Seran / *dolere*, T. *p*: 30. en **Seran / Seeran** / *vulnerare*; W. *p*: 70, 92.

Siechon / *languere*, W. *p*: 24, 93.

Sigilon / *signare*, T. *p*: 211. **Sigelan / be-Sigelan** / *claudere, sigillo notare*, W. *p*: 72.

Silzan / *sallere, sale condire*, T. *p*: 58.

Slaffon / *pigrescere*, W. *p*: 82.

gi-Slahtan / I. CL: (*generi consentaneum esse*) *Junii Obs*: *p*: 45.

Slehtan / Slighan / *complanare*, W. *p*: 52.

bi-Smaran / *infamare, blasphemare*, T. *p*: 102, 117, 127, 185, 191.

Smekkan / Smecchan / *gustare*, W. *p*: 104 & 132.

Smithon / *fabricare*, W. *p*: 127.

Sorgan / bi-Sorgan / *sollicitum esse*, T. *p*: 72, 73.

Sougan / *lactare*; T. *p*: 199. en *Alam*: **chi-Saughan** / *ablactare*; Is: *p*: 269.

gi-Spenton / *erogare* (Verspillen) T. *p*: 111. Al: **Spenton / bi-Spenton** (*expendere, dispendere, suspendere*) Kero.

God-Spellan / *Euangelizare*; T. *p*: 37, 46 & 55.

Spotan / be-Spottan / *illudere; subsannare*, Catech: Th: *p*: 87, 91.

zi-Spreitan / *dispergere*; T. *p*: 9, 117, 150, 167.

Al: **ke-Spreugan** / *conspergere*, Keron: Glossæ.

bi-Spurnan / *offendere pedem*; T. *p*: 41.

an-Spuwan / I. CL: *inspuere*.

ge-Starcon / *corroborari*: W. *p*: 34, 37, 141. *Al*: **ke-Starachan** / *confortari*, bij Kero.

Stecchan / *stipare*; **umbe-Stecchan** / *circumdare stipitibus*; W. *p*: 128.

Steigeran / *ascendere, elevare*, W. *p*: 65.

chi-Stiftan / *stabilire*; Is: *p*: 265.

Stiuron / *adigere*; W. *p*: 24.

Strangan / **gi-Strengison** / *confortari*, T. *p*: 13, 28, 173.

gi-Streuuan / *sternere*; T. *p*: 144. en **zi-Strudan** / *distruere, dispergere*, Isid: *p*: 258.

ar-Stummen / *obmutescere*; T. *p*: 97. Al: **er-Tumban** / bij Kero.

Suberan / **gi-Subiran** / *mundare, permun-*

Vervolg van S.

mundare; en bi-un-Subiran / *contaminare*, T. *p:* 37, 81, 91, 120, & 186.

Suochan / *quærere*; Al: Suahhan / T. *p:* 27, 29, 30. en Kero.

gi-Suonan / *reconciliari*, T. *p:* 61. en Al: Suanan / I. CL: (*judicare*) bij Kero.

be-Swaran / *premere*, *degravare*, W. *p:* 90. en gi-Suaran / *gravare*, T. *p:* 174.

Sweibon / *fluitare*, *ferri*, If: *p:* 249.

Swigan / Swigan / Al: Swikan / *tacere*, T. *p:* 97, 130, 184.

a-Swiholan / *scandalum pati*; T. *p:* 149.

T.

Voor een *Consonant*, of Z.
Voor a / e / i / o / u / of w; die met onze T, beantwoord word.

Trisiwen / *Thesaurizare*, T. *p:* 70.

Truoban / *turbare*, *tristari*; T. *p:* 3, 6, 24, 150, 165, &c.

gi-Truwan / *confidere*, *sperare*, T. *p:* 66, 131, 202. bij ons VER-TROUWEN.

Teischnan / Teichenan / *signare*; be-Teischnan / be-Teischenan / *significare*; W. *p:* 9, 68, 115, en gi-Teichnon / gi-Teichonon / & chi-Teihnan / *demonstrare*, *significare*, *signare*, *designare*, T. *p:* 34, 52, 124, 188, 232. en If: *p:* 242. bij ons TEIKENEN, enz:.

gi-Teman / *domare*; T. *p:* 98. bij ons TEMMEN.

Timbron / gi-Timbzon / *ædificare*, T. *p:* 79, 127, 202. bij ons TIMMEREN.

Tilon / *conari*; T. *p:* 1.

Vervolg van T / of Z.

Ziran / Zieran / *ornare*, *adornare*, W. *p:* 15, 20, 55, 69, 72, 133. Tegen deze Z in dit woord gebruiken wij gewoonlijk de C, als CIEREN.

Zoiggan / *indicare*, *monstrare*; W. *p:* 35. oul: bij ons TOOGEN, nu VERTÓÓG DOEN.

Zuiflan / W. *p:* 90, 91. en Zuehon / Zwehon / T. *p:* 146, 233. *dubitare*; bij ons TWYFFELEN.

W.

Wachan / Wachon / Wahhan / *vigilare*; W. *p:* 26, 86. en T. *p:* 18, 132.

Waldan / *regnare*, *dominari*; If: *p:* 248, 264.

Wanan / *putare*, *opinari*; T. *p:* 11, 29, 135, 147, &c. W. *p:* 91. en zur-Wanan / *sperare mercedem*, T. *p:* 66.

be-Waran / *custodire*, *servare*, W. *p:* 49, 50, 72, 101, 131. en ge-Waran / *pererrare*, *perambulare*, W. *p:* 39.

Wardan / *prospicere*, *intueri*, *observare*, *attendere*, *speculari*, *cavere instar vigili*, W. *p:* 29, 92, 147. en Wartan / *attendere*, *cavere*, T. *p:* 65, 77. en ber-Wardan / *in malam partem observare*, *corrumpere*, *illaqueare*, W. *p:* 151.

Watan / gi-Watan / *vestire*; in-Watan / *induere*, T. *p:* 72, 73, 98, 100, 179.

Warman / er-Warman / *incalescere*, W. *p:* 92. Werman / *calefacere*, T. *p:* 180.

Wegan / *agitare*, *movere*; T. *p:* 120. en ar-Wegan / *reconciliare*; If: *p:* 259.

Digitized by Google

Vervolg van W.

Weigan / *affligere, vexare, afficere*, T. *p:* 80, 84, 112.
Wehſlon / *mutuari*; T. *p:* 64. De beleeningen geſchiedden eertijds door Wiſſelaers: dog de eigentlijke zin is *mutare*.
thi-Weihhan / *liquefacere*; If: *p:* 248.
Weinon / *ejulare*; T. *p:* 113.
Weijthenan / **Weithenan** / *paſcere, capere herbam*, W. *p:* 11, 39, 68, 108, 109.
er-Welan / *eligere*; W. *p:* 50, 99, 104.
Wendan / *invertere*; W. *p:* 113. **Wentan** / **gi-Wentan** / **gi-Wantan** / *convertere*, **widar-Wentan** / *avertere*; T. *p:* 4, 42, 126, 129, &c.
Weran / *prohibere*, T. *p:* 38, 188, en **Weran** / *præſtare*; W. *p:* 146. en **Weran** / *cuſtodire*, If: *p:* 259.
Werban / **gi-Werban** / *convertere*, T. *p:* 4, 137. van deze I. CL: en II. CL: 4. en Alam: **Hwerban** / bij Kero.
Werdan / *appretiare*, T. *p:* 187. en **ge-Werthan** / *dignari*, W. *p:* 100.
Widaran / *avertere, reſiſtere, recuſare*, T. *p:* 64. en bij Kero.
Wihan / **ge-Wihen** / *benedicere, ſacrare*, T. *p:* 11, 12, 22, 147, 222. If: *p:* 262.
Wilingan / *tempore perire*; T. *p:* 138.

Vervolg van W.

Wiſan / *oſtendere, monſtrare*; in *Præt:* **Wiſda** / W. *p:* 12, 14, 24.
Wiſan / **Wiſon** / **ge-Wiſan** / *viſitare*; in *Præt:* **Wiſeda** / **Wiſoda** / W. *p:* 84, 90, 108, 141, en T. *p:* 12, 13, 95.
Wizagon / **Wizzagon** / *prophetizare*, T. *p:* 11, 79, 121, 186.
it-Wizzon / **iti-Wizzon** / *ejicere, exprobrare*; T. *p:* 57, 122, 234. en **Wizinon** / **gi-Wizinon** / *torquere, cruciare*; T. *p:* 92, 99. M-G. **id-Weitjan** I. CL: 1. *exprobrare*.
Wollan / *velle*; T. *p:* 121.
Wonan / **gi-Wonan** / *manere*; en **thuruh-wonen** / *permanere, perſeverare*; T. *p:* 5, 10, 29, 39, 84, 98, 123, en, **Wunon** / *manere, habitare*, W. *p:* 17.
Wontoron / **Wuntaron** / **Wunderan** / **Wunderon** / *mirari*; T. *p:* 5, 11, 19, 22, 29, 80, 195, &c., W. *p:* 115, 118, 119, 120, 151.
Worphetan / *ejicere*; T. *p:* 81.
ar-Worzalan / *eradicare*; T. *p:* 134.
ar-Woſtan / *exterminare*; If: *p:* 257.
Ant-wurtan / **Ant-wortan** / *reſpondere*, en **gi-Antwurtan** / *parare*; *reſpondere*; T. *p:* 22, 36, 44, 83.

Zoo mede de verdere *Compoſita*.

XVII. HOOFD-

Digitized by Google

XVII. HOOFDDEEL.

Van den Tweeden Rang der Frankduitsche Werkwoorden.

EVen gelijk bij 't M-Gottisch alzoo verwandelen ook de Wortelvocalen van deze ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, anders in 't *Præter: Imperf:* of *Præt: Simplex Indic:*, en nog anders in 't *Particip: Præter:*; naemlijk aldus,

I. De Regelmaet van de Vocael-wisseling is,

bij No: 1.

in *Infin:* de II (of U of lange I)... bij 't *Præter: Simpl: Ind:* in *Sing:* EI (of EU)/ in *Plur:* de lange I... bij 't *Præt: Partic:* de lange I.

als, Stiigan of Stigan (*scandere*); Steig of Steijg (*scandi*), Stigumes of Stigun (*scandimus*); gi-stigan (*scansus*).

Deze soort zoude men ook onder de III. CL: kunnen betrekken, even als in 't A-Saksisch, wanneer men den *Infin:* slegts als met I aenmerkt.

No: 2.

in *Infin:* de IU (ook wel IO of EO in 't *Alam:*)... bij 't *Præt: Ind:* in *Sing:* OU (of IO of O/ ook wel UO)/ in *Pl:* de lange U... en bij 't *Præt: Part:* de lange U (te mets ook O).

als, Giuzzan (*fundere*); Gouzz of Giozz of Gozz of Guozz (*fudi*), Guzzumes of Guzzun (*fudimus*); Gi-guzzan of Gi-gozzan (*fusus*).

No: 3.

in *Infin:* de korte I... bij 't *Præt: Ind:* in *Sing:* de korte A/ in *Plur:* de korte U/... en in *Præt: Part:* de korte U.

als, Bindan (*ligare*); Band (*ligavi*), Bundumes of Bundun (*ligavimus*); en Gi-bundan (*ligatus*).

Digitized by Google

N°: 4.

in *Infin*: de korte **E**... bij 't *Præt*: *Ind:* in *Sing*: de korte **A** / in *Plur:* de korte **U**... en in *Præt*: *Partic*: de korte **U** (ook wel **O**).
als, **Werfan** (*projicere*); **Warf** (*projeci*), **wurfumes** of **wurfun** (*projecimus*); en **gi-wurfan** of **gi-worfan** (*projectus*).

N°: 5.

in *Infin*: de lange **E** (waer voor te mets ook **I**)... bij 't *Præt*: *Ind*: in *Sing*: & *Plur:* de **A**... en bij 't *Præt*: *Part*: de **O** (waer voor somtijds ook **U**).
als, **Neman** (*capere*); **Nam** (*cepi*), **Namumes** of **Namun** (*cepimus*); en **gi-noman** (*captus*).

AENMERK: (I.) Die van N°: 4 & 5, nemen gewoonlijk bij de 2 & 3. *Pers*: *Sing*: van 't *Præs*: *Indicat*:, en bij de 2. *Pers*: *Sing:* van den *Imperat*: de **I** / in steê van **E** / als **thu Wirfist** / **er Wirfit** / & **thu Nimist** / **er Nimit**: en **Wirf thu** / **Nim thu**.
(II.) Het *Præteritum Subj:* neemt dezelfde *Vocael* aen, als de *Plur*: van den *Indicat*:; welke eigenschap plaets heeft niet alleen bij de bovengemelde ONGELYKVLOEYENDEN van deze, maer ook bij die van de andere *Classes*.

II. De Regelmaet der *Terminatien* is,

Bij 't *Præs*: & *Futur:* agter 't Onveranderde Worteldeel,

Ind: { *Sing*: (1. *P*:) **U**/**O** of **OM**... (2. *P*:) **ES**T/ **ES** of **IS**... (3. *P*:) **ET**/**AT**/ **ED** of **ID**.
Plur: (1. *P*:) **EN** of **EMES**... (2. *P*:) **ET** of **ED**.... (3. *P*:) **ENT**/ **ONT**/**EN** of **ON**.

Subj: { *Sing:* (1. *P*:) **E** of **A**. . . . . (2. *P*:) **ES**. . . (3. *P*:) **E**/**A** of **I**.
Plur: (1. *P*:) **ON**/**EN**/**EMES** of **IMES**... (2. *P*:) **ET** of **ED**. . . (3. *P*:) **EN** of **IN**.

Zijnde in *Indic:* & *Subj*: genoegsaem eveneens als bij die van de I. CL: zo dat 'er geene Voorbeelden hier van noodig zijn.

Dog

Digitized by Google

Dog bij 't *Præter*: *Simplex* agter 't Veranderde Worteldeel.

Ind: { *Sing*: (1. *P*:) Niets. . . . (2. *P*:) EST / ES / of I. . . . 3. *P*:) Niets.
Plur: (1. *P*:) IMUS / UMES of UN... (2. *P*:) ET / ED / IT of UT...
(3. *P*:) AN / EN of UN.

Subj: { *Sing*: (1. *P*:) E of I. . . . . (2. *P*:) IS of I.... (3. *P*:) E of I.
Plur: (1. *P*:) IMES / EMES / UMES of IN... (2. *P*:) IT. ....
(3. *P*:) IN.

als { *Ind*: { *Sing*: Ich Steig; thu Steigest; her Steig.
Plur: Wir Stigumes of Stigun: ir Stigut; sie Stigun.
Subj: { *Sing*: Ich Stigi; thu Stigis; her Stigi.
Plur: Wir Stigimes of Stigin; ir Stigit; sie Stigin.

Imperat: 2. *Pers*: { *Sing*: Niets... als, Stiig thu
Plur: ET.... als, Stiget ir }.

Infinit: { *Rectus*, AN of EN / &c:. . . . . als, Stiigan
Obliq: ENNE of ENE / &c:... als, zi Stigenne }.

Præt: *Part*: AN / als, gi-Stigan.

Deze Regelmaet der *Terminatien* dient ook voor de ONGELYK-VLOEYENDEN van de volgende *Classes*.

De *Verba*, welken ik opgeteekent heb, voornaemlijk uit *Tatiaen* en *Willeraem*, als onder deze *Classis* behoorende, zijn de Volgende.

Tot N°: 1.

Biidan / Biitan / *Expectare*; Is: agter *Tatiaen p*: 256, 259, 263. dog Beiton / *expectare*, is van de I. CL:

Drivan / W. Trivan / T. *pellere*; en wither-Drivan / ver-Drivan / *expellere*; W. *p*: 103. en T. *p*: 99. &c.

Flizan / *eniti*, *studere*, W. *p*: 128, 147. en *Junii Observ*: *p*: 43.

Vervolg van N°: 1.

Grifan / bi-Grypfan / be-Griphan / ge-Griphan / & umbe-Griphan / *comprehendere*, W. *p*: 113, 114, 147, 152. en T. *p*: 2. &c.

bi-Liban / be-Livan / *manere*, *cessare*, T. *p*: 207. Is: *p*: 261, 263, 264. &c.

Lithan / Lidan / *ire*, & *pati*, Alam: ka-lidan / *discedere*, *recedere*, en uz-Litan / & uz-ke-Lidan / *excedere*, Gloss: Keronis, en W. *p*: 34, 70, 86, 90, 91. &c.

Midan / bi-Mitan / *vitare*, *latere*; T. *p*: 112 & 376.

int-Rigan / int-Rihan / *revelare*; T. *p*: 22, 125, 126. &c.

Schi-

Vervolg van N°: 1.

Schinan / Skinan / bi-Skinan / er-Skinan / *affulgere*; T. *p*: 18. W. *p*: 34, 73, 103. &c.
Scriban / Scriban / *scribere*; W. *p*: 52. T. *p*: 11, 24, 43, 145, 201. &c.
Slihan, *repere*; Al: untar-Slihhan, *subrepere*; Kero.
Slizan / gi-Slizzan / zi-Slizzan, *scindere*; T. *p*: 185, 200, 205, 230, &c.
Snithan / *secare*, *metere*; en bi-Snidan / *concidere*; W. *p*: 82, 143, &c.
Spiwan / *spugere*; T. *p*: 198.
Stiigan / Stigan / *scandere*; en nidar-Stigan / *descendere*, W. *p*: 40, 55, T. *p*: 79, 91, 101, 103, 202, &c.
Strichan / *tendere*, thurch-Strichan / *pertransire*; W. *p*: 42.
bi-Swichan / *deficere*, *fatiscere*; *scandalizare*, W. *p*: 12. T. *p*: 120, 138, 150, 161, &c. en Al: Swihhon / *vagari*, Kero.
Thihan / ge-Thigan / fure-Thihan / *proficere*, *augescere*; Thuruh-thigan / *perficere*; W. *p*: 51, 73. 116, 151, T. *p*: 4, 92, 66, &c.
Wichan / unt-Wichan / henan-Wichan / *cedere*, *recedere*; W. *p*: 91, 107, 168, &c.
Zichan / Zihan / *trahere*; W. *p*: 129. 139, &c.

Tot N°: 2.

Biudan / Biutan / ge-Bindan / gi-Biotan / Al: ke-Peotan / *imperare*, *mandare*, T. *p*: 40, 91, 95, 99, 159, 210, &c.
Biugan / *flectere*, T. *p*: 91.
bi-Driugan / bi-Criugan / *decipere*, T *p*: 26.

Vervolg van N°: 2.

Driuphan / *stillare*, W. *p*: 102.
ar-Driuzzan / ver-Thriuzzan, *tædere*; W. *p*: 24. en *Junii Observ*:.
Fliugan / Fliughan / Fliuhan / *fugere*, *& volare*, W. *p*: 166. T. *p*: 34, 100, 178, 179, &c.
Fliuzan / Fliezan / *fluere*; ubar-Fliuzan / *superfluere*; W. *p*: 75. T. *p*: 74.
Giuzzan / *fundere*; fur-Giuzzan / er-Giuzzan / uz-Giuzzan / *effundere*; W. *p*: 2. T. *p*: 106, 148, &c.
Kiusan / Kiuran / & gi-Ciusan / gi-Ciuran / *eligere*, & for-Kiusan / ver-Kiusen / *spernere*; W. *p*: 146, 163. en T. *p*: 131, 159, &c. Dog Coron / gi-Coron / *gustare*, is van de I. CL.
Kliusan / *findere*, *scindere*.
Liuhhan / bi-Liuhhan / *claudere*, ant-Luhhan / *aperire*, If: *p*: 242.
Liugan / *mentiri*; If: *p*: 265.
for-Liusan / for-Liosan & for-Liuran / *perdere*, *& perire*; T. *p*: 85, 130, 177, 196, &c.
Liuzan / Liozan / *sortiri*; T. *p*: 200. dus ook Yfl: Yliioota / *sortiri*; in *Præt*: Hlaut.
Liuvan / Liuwan / for-Liuwan / *concedere*, *consentire*; W. *p*: 82. en *Junii Observat*: *in Willer*: *p*: 143. ook A-S, Lyfan / *concedere*, *permittere*.
Kiuzan / Kiozan / *flere*, *dolere*, *lugere*, *pangere*; T. *p*: 58, 122, 164, 198, & 352, &c.
Siufan / *mergere*, T. *p*. 49.
Siugan / *sugere*; T. *p*. 109. dog Sougan / *lactare*, is van de I. CL:.
Siuthan, *coquere*; Al: ka-Sotan *coctus* Kero.
Sliuphan / *evadere*, *prorepere tacitè*, W. *p*: 9.
Sliuzzan / bi-Sliuzzan / *claudere*, *includere*,

Digitized by Google

Vervolg van No: 2.

cludere, concludere; T. p: 137, 223.
Spiuwan/ spugere; T. p: 185.
Tiuhan/ trahere; in-Tiuhan/ proficere; T. p: 197.
Ziugan/ Ziohan/ trahere, nutrire; T. p: 45, 229, 230, &c.

Tot No: 3.

Bindan/ Bintan/ gi-Bintan/ ligare; W. p: 131, 132; T. p: 96, 98, & 179.
Dinsan/ Thinsan/ trahere; ar-Thinsan/ extrahere; en thi-Dinsan/ extrahere, T. en Is: p: 229, 269, 270, 397, &c.
Dzinchan/ Dzinkan/ Thzincan/ bibere; en ver-Dzinckan/ demergi; en fol-Tzincan/ inebriari; W. p: 14, 83, 143. en T. p: 4, 90, &c.
Findan/ Vindan/ invenire, T. p: 6, 42, 43, 93, 103, 110, 129, &c. W. p: 42, 43, 73, 92.
bi-Ginnan/ bigan/ bigunnan/ incipere, T. p: 103, 127, &c dog Isidor: heeft ook in Præt: bigunsta/ p: 266. Wijders ook bi-gonnan/ in-Gunnan/ incipere, I. CL: waer van de Præter: Bigunda/ of Bigonda/ &c.
bi-Linnan/ cessare, Is: p: 258, T. p: 48. en Al: pi-Linnan/ bij Kero.
Rinnan/ bi-Rinnan/ currere, incursare, fluere, T. p 174. Is: p: 248.
Singan/ canere; T. p: 123, 150.
Spzingan/ saltare; over-Springan/ transilire; W. p: 28, &c.
Stinkan/ olere suaviter, W. p: 2, 80, & 142. Bij ons nu STINKEN (putere) II. CL:.

Vervolg van No: 3.

ge-Thingan/ sperare, W. p: 143.
Windan/ Wintan/ gi-Wintan/ involvere, convertere; bi-Wintan/ convolvere; sich under-Windan/ se involvere, se ingerere; W. p: 90. en T p: 17, 118, 126, &c., dog Wendan/ Wentan/ Wantan/ vertere, convertere, I. CL:.
Winnan/ ge-Winnan/ ver-Winnan/ ubar-Winnan/ certare, vincere, W. p: 159. T. p: 167, 189, &c.

Tot No: 4.

Belgan/ gi-Belgan/ irasci, indignari, T. p: 26, 60, &c.
Bergan/ servare; ge-Bergan/ ver-Bergan/ thi-Bergan/ absondere, T. p: 58, 59, 125. Is: p: 240, &c.
Bzestan/ ge-Bzestan/ rumpere, & deficere; T. p: 49. W. p: 74 & 128. en Junii Observ: in Willer: p: 138. bij ons, BERSTEN (rumpere).
Flehtan/ plectere, T. p: 197.
Fechtan/ Vechtan/ Veghtan/ certare, W. p: 9.
Geldan/ Geltan/ solvere, reddere, T. p: 61, 63, 118. en Gheldan/ benorem tribuere, Is: p: 243.
Helfan/ Helphan/ Helpan/ juvare, T. p: 49. W. p: 6, & 157.
Skellan/ clangere, tinnire, resonare; W. p: 35. en Jun: Obs: in Will: p: 81.
Skeltan/ objurgare; Junii Obs: in Will: p: 81.
Sterban/ Sterban/ ar-Sterban/ mori, T. p: 21, 27, 94, 103, 104, 110, &c.
Therfan/ bi-Therfan/ gi-Therfan/ egere,

Vervolg van N°: 4.

egere, *necesse habere*, *oportere*, T. *p:* 73, 76, 94, 142, 147, 185, 215, 221, 225, &c.

Werban / Hwerfan / *vertere*; **widar-Werban** / *revertere*; T. *p:* 10, 20, 25, 114, 206, 210. en If: *p:* 259, 268, &c. dog ook **Werban** / I. CL: en **gi-Werban** / I. CL: *convertere.*

Werphan / Werfan / for-Werfan / *projicere*, **ar-Werfan** / *abjicere*; **uz-werphan** / *ejicere*; **zi-Werfan** / *deſtruere*; T. *p:* 62, 74, 79, 81, 85, 93, 95, 183, 187. en W. *p:* 66, &c.

Werthan / werdan / ge-werthan / *eſſe*, *fieri*; **fur-Werdan** / *perire*; en **ar-Wertan** / *perire*; T. *p:* 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 20, 31, 35, 62, 71, 81, 95, &c. W. *p:* 17, 34, 46, 51, 96, 118, 119, 167, &c.

Tot N°: 5.

Weran / gi-Weran / *ferre*, *proferre*, *gignere*, T. *p:* 4, 7, 10, 14, 175 146, 157, 199, &c. W. *p:* 82, &c.

Wrechan / Wrehhan / bi-Wrehhan / zi-Wrechan / a-Wrechan / *rumpere*, *abrumpere*, T. *p:* 46, 98, 106, 128, 131, 207, &c.

Helan / ver-Helan / *abſcondere*, W. *p:* 64, 66. Iſid: *p:* 240.

Neman / *ſumere*, *capere*; **be-Neman** / *adimere*; **ana-Neman** / *aſſumere*; **fer-Neman / ver-Neman** / *cognoſcere*, *ſciſcitare*, T. *p:* 26, 113, 172, 217. en W. *p:* 9, 15, 33, 42, 91, 92, &c.

Queman / Quiman / *venire*; **ar-Queman** / *ſtupeſcere*, *mirari*; **fram-Queman** / *exire*; en **er-Quiman** / *revivíſcere*, T. *p:* 8, 11, 17, 23, 29, 33, 44, 47, 59, 82, 93, &c. en W. *p:* 28, 29, 34, 90, 104, &c. dog *Willeraem* heeft in *Infinit:* &c. **Kuman / Cuman** / en in *Præt: Part:* **Gecuman / kuman** / &c. behoudende **Qu** / alleenlijk bij 't *Præter: Ind: & Subj:*.

Spzechan / Spzehhan / *loqui*, W. *p:* 42, 100. en T. *p:* 10, 11, 12, 19, 20, 131, 136, 160, &c.

Stelan / fur-Stelan / *furari*, T. *p:* 70, & 210.

be-Delan / bi-Dilan / *mandare*, W. *p:* 163. T. *p:* 205.

Wegan / wecan / *ponderare*, T. *p:* 74; & If: *p:* 251. dog ook **Wegan** / I. CL: *agitare*, *movere.*

Dus ook de verdere *Compoſita* van ijder ſoort.

Van deze Regel wijken eenigſints af **Sweran** / **be-Sweran** / W. *p:* 32, 95, &c. en **Swaran** / T. *p:* 12. *jurare*, hebbende wel in *Præt: Part:* **ge-Swaran** / dog in *Præt: Ind:* **Swor**. Wijders **Sceran** / *tondere*, T. *p:* 63. en W. *p:* 66. even als **Sweran**.

XVIII. HOOFD-

Digitized by Google

XVIII. HOOFDDEEL.

Van den Derden Rang der Frank-Duitsche *Verba.*

GElijk onder 't M-Gottisch en Ons, zoo mede hier in 't Frank-Duitsch, behouden deze ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* hunne Wortelvocael bij 't *Præter: Partic:*, dog veranderen van Accent-Klinker in 't *Imperfect: Indic: & Subj:*, te weten aldus.

I. De Regelmaet van de Vocaelwisseling is,

N°: I. De Lange zagte E/ of ook wel I (of IE) in *Infin:* verwandelt in *Imperf: Ind: & Subj:* in A in *Sing: & Plur:*
als, Lesan/ *legere*, gi-Lesan (*lectus*). in *Præt: Indic:* Ik Las/ *legi*, wir Lasun/ *legimus*, &c.

N°: 2. { de Korte A/ voor NG (of *contr:* H) ZZ/ & L. / en de Lange A/ voor S/ D/ T/ en tussen L & F. } in *Inf:* verwisselt in IE bij 't *Imperf: Ind: & Subj:*.
als, Fangan/ Fahan/ *capere*, gi-Fangan/ gi-Fahan/ *captus*. Fieng/ *cepi*, Fiengun/ *cepimus*.
Blasan/ *flare*, gi-Blasan/ *flatus*.. in *Præt: Indic: Sing:* Blies/ *Plur:* Bliesun/ &c.

N°: 3. De Lange A/ voor R/ G/ H/ B/ en tussen C (of CH) en F/ in *Inf:* wisselt in UO/ bij 't *Imperf: Indic: & Subj:*.
als, Faran/ *ire*, *proficisci*, gi-Faran/ *profectus*, &c... in *Præt: Ind: S:* Fuor. *Pl:* Fuorun/ &c.

N°: 4. De Korte A/ voor HS (of SS) en SG (of SC) in *Infinit:* verwisselt in *Imperf: Ind: & Subj:* in O.
als, Wahsan/ *crescere*, gi-Wahsan/ *cretus*... in *Præt: Ind: S:* Wohs/ *crevi*.. *Plur:* Wohsun/ *crevimus*.

N°: 5. De OU & UO/ in *Infin:* verwandelt in *Imperf: Ind: & Subj:* in IE of IO/ van beids.
als, Loufan/ *currere*, Giloufan/ *cursus*... in *Præt: Ind:* in *S:* Lief & Liof; *Plur:* Liefun/ & Liofun.
en Ruofan/ *clamare*, &c., Giroufan/ *clamatus*, &c.; in *Præt: Ind:* in *S:* Rief & Riof... *Plur:* Riefun & Riofun.

Digitized by Google

NB. Die van N°: 2. en 3, veranderen daerenboven bij de 2. en 3. *Pers: Sing:* (en te mets ook bij de 1. *Pers:*) van 't *Præsens Indicat:* hunne Natuerlijke **A**/ in **E**/ als **Ferig** (*is*), en **Ferit** (*it*); en die van N°: 1. hunne **E**/ in **I**/ als **Lisig** (*legis*), en **Lisit** (*legit*). Dit laetste heeft ook plaets bij de 2. *Pers: Sing:* van den *Imperat:*, als **Lig**/ *lege.*

II. De Regelmaet der *Terminatien*, even als bij de vorige *II. Classis.*

Volgens mijne Opzameling bevond ik tot N°: 1. behoorende.

Bedan/ **Betan**/ **Petan**/ **Biddon**/ **Bitton**/ **Pitten**/ *petere*; T. *p:* 64, 99, 165, 195, &c. dog ook **Beton**/ I. CL: *adorare.*

Ezan/ **Ezzan**/ *edere*; T. *p:* 105, 106, 128, 186, &c.

Frezan/ **Frezzan**/ *edere, immodicè comedere*, T. *p:* 132.

Geban/ **Giban**/ **Giban**/ **Gieban**/ *dare*; en **er-Giban**/ *dimittere*; T. *p:* 64, 77, 128, 167.

ber-Gezzan/ *oblivisci*; W. *p:* 6, & 40.

Jehan/ **Jihan**/ **bi-Jihan**/ **bi-Gihan**/ *contr:* **Bijan**/ *profiteri, confiteri*; T: *p:* 17, 36, 79, 86, &c.

Legan/ **Ligan**/ **ge-Ligan**/ *jacere:* en **ana-Ligan**/ *jacere*; *&* *urgere*; en **fur-Ligan**/ *mœchari*; W *p:* 93. T. *p:* 13, 61, 62, 80, 103, &c. dog **Legan**/ I. CL: *ponere.*

Lesan (*legere*), *Jun: in Will: p:* 157. en Keron: Gloss.

Mezan/ **Mezzan**/ *metiri*; **widar-Mezzan**/ *comparare*; T. *p:* 135, &c.

Quedan/ **Quethan**/ **Quithan**/ *dicere*, T: *p:* 3, 4, 5, 34, 74, &c. W. *p:* 152.

ge-Schehan/ *accidere*; in *Præter:* **ge-Schagh**/ en ook **ge-Skiede**/ W.

Vervolg van N°: 1.

p: 55, 113, 120. en *Junii Observ: p:* 113.

Sehan/ **gi-Sehan**/ *videre*, **ana-Sihen**/ *aspicere*; T. *p:* 1, 5, 19, 33, 42, 45, 119, &c.

Sizan/ **Sizzan**/ **ge-Sizzan**/ *sedere*; **bi-Sizan**/ **bi-Sizzan**/ *possidere*; T. *p:* 81, 128, 205, &c.

Tredan/ **Tretan**/ *calcare*; **fur-Tretan**/ *conculcare*; **uph-ge-Tredan**/ *supergredi*, T. *p:* 75, 125, 132, &c.

gi-Vehan/ **gi-Fegan**/ *gaudere, Lætari*, T. *p:* 8, 9, 10, 25, 125, 164, 191, 225, &c.

Tot N°: 2.

Faldan/ *plicare*; **fora-bi-Faldan**/ *provolvere*; Alam: **zua-pi-Faldan**/ *applicare*; en **ke-Faldan**/ *explicare*, Gloss: Keron:.

Fallan/ **nidar-Fallan**/ *cadere*; **ana-Fallan**/ *invadere*, T. *p:* 79, 130, &c.

Fangan/ **Phangan**/ **Fahan**/ *capere*; **ana-Vangen**/ *incipere*; **int-Fangan**/ **int-Phangan**/ **int-** & **unt-Fahan**/

Vervolg van N°: 2.

Fahan / *accipere*; **ober-Fahan** / *antecellere*; T. *p:* 6, 33, 49, 51, 140, 175, 178, &c.

Gangan / *contr:* **Geen** / *ire*; en **ze-Geen** / *perire*; T. *p:* 2, 4, 25, 62, 77, 92. en W. *p:* 51, &c.

Haldan / **Haltan** / *servare*; **bi-Haldan** / **bi-Haltan** / & **gi-Haltan** / *conservare, & observare*, T. *p:* 107, 108, 129, 153, 154, 158, en Is: *p:* 267.

Hangan / **Hahan** / *pendere*; **er-Hangan** / **er-Hahan** / *suspendere, crucifigere*, T *p:* 187, 192, 193, 197, 198: dog **Hangan** / word ook bij T. *p:* 202, als van de I. CL: gebruikt; dus **Hangetun** / *pendebant*: schoon *p:* 200. wederom **ar-Hiengun** / *crucifixerunt*, en *p:* 139. **Werde ar-Hangan** / *crucifigatur*, en *p:* 201. **er-Hangan was.**

Blasan / *flare*, **ana-Blasan** / *insufflare*, T. *p:* 79, 225, &c.

Lazan / **Lazzan** / & **Latan** / *omittere*, **fur-Lazan** / **fur-Lazzan**, T. **ver-Lazan** / W. *Remittere, dimittere*; **int-Lazan** / **gi-Lazan** / *laxare*; T. *p:* 15, 38, 46, 48, 62, 102, &c. dog **Lazzan** / *tardare, morari*, is van de I. CL:.

Radan / **Ratan** / *suadere*; en **bi-Ratan** / *consultum*: *Præter: Partic:* zie *Junii Observat: in Willer: p:* 151.

Slaphan / **Slafan** / **in-Slafan** / *dormire*, T. *p:* 113, 133, &c.

NB. **Standan** / **Stantan** / *contr:* **Steen** / *stare*; heeft in *Præter:* **Uō** / als **Stuond**: dus ook **ar-Stantan** / *ex- & re-surgere*; **for-** & **fur-Standan** / *intelligere, cognoscere*; **wider-Standan** / *resistere*; en **ana-Stantan** / *insurgere*; T. *p:* 5, 30, 84, 109, 151, &c.

Vervolg van N°: 2.

Tot N°: 3.

Faran / **Varan** / *ire, proficisci*, T. *p:* 16, 81, 94, 95, & 145, &c.

Graban / *fodere*; **bi-Graban** / *sepelire*, T. *p:* 196, 209, &c.

Haban / **Hafan** / *levare*; **ar-Haban** / *exaltare*; **ufer-Haban** / *sublevare*; T. *p:* 9, 56, 143, 167, &c.

Malan / *molere*; **fur-Malan** / *demolire, conterere*; T. *p:* 70. dog **far-Mulan** / *conterere*, is van de I. CL: hebbende in *Præt: Partic:* **far-Mult.**

fur-Sagen / **fur-Sahhan** / *negare*; *renunciare*, T. *p:* 36, 96, 182, 183. in *Præt:* **fur-Suoh**; dog **Sagan** / *dicere*, is van de I. CL:.

Scafan / **Scuof** / **gi-Scafan** / *condere*; *creare*, T. en Is: *p:* 239, 243 & 244. dog *Willeraem* gebruikt het als van de I. CL: NB: **Scephan** / *haurire*, heeft ook in *Præter:* **Scuof** / dus **Scuofan** / *hauserunt*, T. *p:* 90.

Slagan / **Slahan** / **ar-Slahan** / *verberare, percutere*, T. *p:* 140, 188. Is: *p:* 259.

Spanan / *persuadere, suggerere*; T. *p:* 217, & 387.

Thuahan / **Thuagan** / *lavare*, T. *p:* 70.

Tragan / **Drahan** / *portare*; **fur-Tragan** / *perferre*, T. *p:* 126, 163, 198.

Digitized by Google

Tot No: 4.

Wahſan / Waſſan / *creſcere*; T. *p:* 72, 133, 134. en uph-Waſſen / *increſcere*.
Waſgan / Waſcan / *lavare*; T. *p:* 141, 142.

Tot No: 5.

fur-Houwan / aba-fur-Houwan / *excidere*, T. *p:* 34, 78, 177, 182.
Louſan / *currere*; T. *p:* 98, 99, 144, 215.
Ruoſan / AL: Hruoſan / *clamare*, *vocare*, T. *p:* 33, 192, 193.

Dus ook de verdere *Compoſita* van ijder ſoort.

XIX. HOOFDDEEL.

Van den Vierden Rang der Frankduitſche *Verba*.

DIt ſoort vertoont zig bij Ons, gelijk ook bij 't M-Gottiſch, in de V. CL:. Hunne verandering van Wortel-Silb is mede eveneens in 't *Præter*: *Imperf*:, als in 't *Præter*: *Partic*:. Dus

in *Infinit*:	in *Præt*: *Imperf*: & *Præt*: *Partic*:.
ING / ENK } Verwandelt.	in AHT.
UNK.	in UHT.
IKH (of INK).	in OHT.

als, Bringan / *afferre*, Brahta / gi-Braht; dus mede, vol-Bringan / *perficere*, T. *p:* 3, 25, 54, 61, 187, &c. W. *p:* 14, 16, 24, 44, &c.
Thenkan / *cogitare*; Thahta / gi-Thaht / T. *p:* 6, 35, 102. W. *p:* 24, &c.
Thunkan / *putare*; Thuhta; gi-Thuht / W. *p:* 116, &c.
Wirchan / Wirkan / *operari*; Worhta / gi-Worht (en *per Metathes*: ge-Wroht) / T. *p:* 184, &c. en than-Wirkon / *coöperari*; T. *p:* 236. en thi-Worahta / *fecit*, Iſ: *p:* 247.

De Regelmaet der *Terminatien* is, even als bij de ONGELYKVLOEYENDEN van de II. en III. CL: uitgenomen dat bij de 1. en 3. *Perſ*: van 't *Præt*: *Indicat*: de A / agter 't veranderde Wortelgedeelte komt: als mede, dat het *Præt*: *Partic*: even als die van de I. CL: de T / in ſteê van EN / agteraen heeft.

XX. HOOFD-

Digitized by Google

XX. HOOFDDEEL.

Van den Vijfden Rang der Frankduitsche Werkwoorden.

HIer onder kan men schikken de zulken, welken aen die van de I. CL: volkomen gelijk zijn, uitgezondert dat de *Accent*-E uit den *Infinit*: bij het *Præter:* in A verwandelt, en dat de *Terminatie* van 't *Præter:* gemeenlijk de verkorte gedaente houd, naemlijk TA of DA in steê van IDA/ &c., als

Decchan/ pi-Decchan/ *operire*, **Dachta/ gi-Decchit/** *Kero*; en *Tat*: *p*: 85. zie ook dit **Decchan** bij de I. CL:.

Nemnan/ *nominare*, **Namta/ ge-Nemmit/** T. *p*: 4, 6, 7, 10, 11, 55, &c.

Selan/ *tradere*; **Salta/ gi-Selit/** T. *p*: 1, 45, 53, 61, 125, 142, 145, 146, 183, &c.

Sentan/ Sendan/ *mittere*, **Santa** (ook **Sendida/** If:), **gi-Sentit** (bij If: **thi-Sendit**) T. *p*: 51, 100, 101, 106, 119, 156, 158, 170. en If: *p*: 245, &c.

Setzzan/ *ponere*, **Sazta** (ook **Sezta** & **Setzida**)/ **gi-Sezzit/** T. *p*: 34, 35, 59, 75, 89, 101, 133, 139, 187. en If: *p*: 259, &c. dus ook **gi-Sezzan/** *ponere*, en **ar-Sezzan/** *restituere*.

Themphan/ Temfan/ *suffocare*; **Thamfta/ Githemfit/** T. *p*: 100, 133, 138; en W. *p*: 74. dus ook **bi-** & **fur-Themfan/** *suffocare*.

Wechan/ *suscitare*; **Wachta/ gi-Wechit/** T. *p*: 34, 81, 97. W. *p*: 26, 45, 149, &c.

Welzan/ *volvere*; **Walzta/ gi-Welzit**: dus ook **ar-Welzan/** *revolvere*, en **zuo-gi-Welzan/** *advolvere*, T. *p*: 209, 211, 212, &c.

Zelan/ *vocare*, & *computare*, **Zalta** (of **Zalda**)/ **gi-Zelit**; dus ook **ar-Zelan/** *numerare*, en **Zellan/** *argumentari*; en **bi-Zelan/** *computare*, *deputare*; W. *p*: 115, 163. T. *p*: 156. If: *p*: 256, 257, &c.

ANMERK: Dat ijder van deze *Classis* een Mengsel is van tweederhande *Dialect*, of van tweederhande Takken uit andere ONGELYKVLOEYENDE *VERBAS* ontleent en overgebleven, blijkt klaer genoeg uit den aert en de volgende Vergelijking. Dus 't F-TH, **Sentan** (**Sendan**)/ **Santa** (en **Sendida**)/ **Gesentit**; en ook 't H-D, **Senden/ Sandte** (en **Sendete**)/ **Gesandt** (en **Gesendet**)/ VI. CL: (*mittere*), zijn takken van 't bij

bij ons nog overige ZENDEN, ZOND en ZAND, GEZONDEN; II. CL: 6. (*mittere*). Van 't Worteldeel uit den *Infin:*, volgens 't menigvuldige gebruik, een *Verbum* I. CL: genomen zijnde, zo krijgt men deze allen met e/ als I. CL:, en insgelijks uit het Zakelijke deel van 't *Præt*: met A, deze anderen met a/ mede als I. CL:. Op den zelfden voet zal men 't bevinden bij 't H-D, Kennen/ VI. CL: bij ons RÉNNEN, I. CL: (*cursitare*), van 't H-D, Kinnen/ III. CL. (*fluitare*, & *olim currere*) bij ons † RÉNNEN, RINNEN, II. CL: (*currere*); als mede bij 't Yſl: Leggia/ Lagde/ Lagdur IV. CL: (*ponere*), bij ons LÉGGEN, I. CL: (*ponere*), van 't Yſl: Liggia/ Laa/ Legenn/ II. CL.: bij ons LIGGEN, LAG, GELEGEN, IV. CL. 2. (*jacere*, *cubare*), enz:.

XXI. HOOFDDEEL.

Van den Zesden Rang der Frankduitsche *Verba*, onder welke de Onregelmatigen zijn.

I. Die tot Hulpwoorden van de andere *Verba* gebruikt worden.

NB. Haban/ Haban/ *Habere*, schoon een Hulpwoord, als het voor de *Præterita* komt, behoort in 't Frankduitsch onder die van de I. CL:; als Habeta/ *habebat*, T. *p*: 33. en Habetun/ *habebant*, T. *p*: 54. hoewel de *Euphonie* de B of P/ somtijds bij 't *Præter:* in F en D verwisselt, als, Hafde & Hadde/ *habui*.

N°: 1. *Infinit*: Wisan/ Wesan/ Sin/ Sin/ *esse*.

Præs: & Fut: Indic:

Sing:	*Plur:.*
ich Bim (of Bin);	Wir Sin (of Sin) & Birumes &c.
thu Bist;	ir Sit (of Sit) & Birut.
her Ist (of Is);	sie Sind/ Sint/ & Sin.

Præter:

Digitized by Google

Præter: Indic:.

Sing: ich Was & War/ thu Waſt/ her Was & War.
Plur: wir Warun of Warumes/ ir Warut/ ſie Warun.

Imperat:.

2. *Perſ:* { *Sing:* Sis/ en Wis of Wiſi. / *Plur:* Weſit/ of Sit. }

Præſ: & Fut: Subjunct:.

Sing:	*Plur:.*
ich Si.	wir Sin.
thu Siſt of Sis.	ir Sit.
her Sii / Si of & Wizi.	ſie Sin.

Præter: Subj:.

Sing: ich Wari/ thu Waris/ her Wari.
Plur: wir Warin of Warimes/ ir warit/ ſie warin.

Particip:.

Præſens. Weſande of Wiſanti.
Præterit. gi-Weſan.

zie *Tatiaen*, *p:* 1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 11, 57, &c. *Willeraem*, *p:* 7, 14, 17, 18, 34, 40, 50, 65, 69, &c.

No: 2. *Infin:* Duon (of Tuon/ of Tuan) *facere:* Kunnan (of Cunnan) *poſſe*; Mogan/ *poſſe*, *potens eſſe*, *licere*; Wizzan of Wizan/ *ſcire*; Willan/ *velle*; dog Wollan/ *velle*, als van de I. CL:.

Præſ: & Fut: Indic:.

Sing: { ich Duo/ Kan/ Mag/ Weiz/ Willo. / thu Duoſt/ Kant/ Magt/ Weiſt/ Wilt. / her Duot/ Kan/ Mag/ Weiz/ Will. }

Plur: { wir Duon/ Kunnun/ Mugun/ Wizzun/ & Willun; of Duomes/ &c. / ir Duotet/ Kunnet/ Muget/ Wizzut & Willet. / ſie Duont/ Kunnan/ Mugan/ Wizzun & Willan. }

Præter: Indic:.

ich Tata (of Teta/ Beda/ Dade)/ Kuntha (of Kunde)/ Mohta/ Wiſta (of Weſta)/ & Wolda; voorts als Brahta/ onder den IV. Rang.

Imperat: 2. *Perſ:* { *Sing:* Duo/ &c. / *Plur:* Duot/ &c. }

Digitized by Google

Præs: & Fut: Subj:.

Sing: { Ich & her Duo/ kunne/ Muge/ Wizze/ & Wille.
Thu Duos/ kunnes/ Muges/ Wizzes/ Willes.

De *Plur*: even als in *Indicat:*.

Præter: Subj:.

Ich Tati/ kunthi/ Mohti/ Wisti/ Woldi/ &c. als Brahti/ bij den IV. Rang.

Partic: { *Præs:* Duonde/ kunnande/ Mogande/ Wizzande/ Willande.
Præt: Gidan (of Gitan)/ & gi-Wizzan/ & Wezzan; de anderen heb ik nog niet ontmoet.

zie van { Duon/ &c. T. *p:* 5, 21, 30, 31, 32, 47, 48, 51, 67. W. *p:* 9, 26, 28, 29, 45, 64, 71, &c.
kunnan; W. *p:* 15, 42, 43, 67, 134, 148, &c.
Mogan; T. *p:* 5, 7, 15, 44, 51, 58, 71, 85, 91, 224, 229, en W. *p:* 9, 10, 14, 21, 28, 34, 35, 43, &c.
Wizzan/ T. *p:* 4, 30, 37, 39, 44, 85, 90, 114, 115, 136, en W. *p:* 39, 69, 95, 104, 116, 119, 120, &c.
Willan; T. *p:* 11, 15, en W. *p:* 6, 14, 15, 17, 27, 34, 45, 127, 128, &c.

Wijders als Duon of Tuon/ zo mede bi-Tuon/ *claudere*, T. *p:* 46: en Wara-Duon/ *observare*; W. *p:* 37. dus ook ont-Duon/ *aperire*, en ana-Duon/ *induere*: als mede hier toe Thurh-dan/ *perfectus*.

N°: 3. *Infin:* Skulan (of Sculan) *olim Debere*: sedert tot een Hulpwoord van het Toekomende.

Præs: Indicat:

Sing: Ich Scal/ thu Scalt/ her Scal.
Plur: Wir Sculan/ ir Sculet/ sie Sculan.

Præs: Subjunct:.

Sing: Ich Scule/ thu Scules/ her Scule.
Plur: Wir Sculen/ ir Sculet/ sie Sculen.

zie T. *p:* 10, 35, 38, 48, 143; W. *p:* 45, 50, 51, 69, 101, 131, 154, &c.
en bij T. *p:* 143, ir Scalt Wasgan/ *vos debetis lavare.*

NB. Dit Sculan, gelijk ook Haban (of Haban)/ elk als Hulpwoord, om de Tijden aen te wijzen, word zelden bij *Tatiaen*, dog gemeenzaem bij *Willer*: gebruikt.

N°: 4.

Digitized by Google

N°: 4. *Infinit:* Muozan / *licere*;

Dus, So ich Muoz / *si mihi liceat*, W. *p:* 147. Thaz ich Muoze / *ut mihi liceat*; W. *p:* 148. Thaz wir Muozen / *ut nobis liceat*; W. *p:* 120. en Thaz ich Muoste / *ut mihi liceret*; W. *p:* 92, &c.

N°: 5. Durran / gi-Durran / *audere.*

Gidorsta / *audebat*, W. *p:* 147, en T. *p:* 230.

NB. Van N°: 4 en 5. heb ik geen andere Voorbeelden onder mijne Aenteekeningen.

II. Die weinigen voor welken ik nog geen plaets heb konnen uitvinden onder de vorige vijf geregelde *Classes*, ter zake van de Afwijkingen, of om 't gebrek van Voorbeelden.

N°: 1. Dzephan / *tendere*, *vergere*; en ovez-Dzephan / *superare*, W. *p:* 67, 93, 100, 113, 149, 160; en Dzaph / *tendebat*, W. *p:* 103. Dit schijnt van de III. CL: te willen zijn.

N°: 2. Houwan / *excidere*, Hiow & Hio / gi-Houwan; dus ook aba-Houwan / aba-fur-Houwan / *amputare*; en fur-Houwan / *excidere*, *eruere*; T. *p:* 34, 62, 78, 177, 182. Dit zweemt na die van de III. CL: 5. waerom ik het ook daer onder geplaetst heb.

N°: 3. Heizzan / Heizan / Hiezan / *promittere*; in *Imperf:* Hiez / in *Præt: Partic:* gi-Heizzan / W. *p:* 108, 120, 135, 141, 143. dog ook bij Is: *p:* 240. bi-Heizsit. Dit gelijkt na die van de III. CL:.

N°: 4. Heizzan / *nominare*; Hiez / ge-Heizzan / W. *p:* 39, 154, en T. *p:* 16, 21, 28, 43, 55, 85, 89, &c. Dit aerd na die van de III. CL:.

N°: 5. Skeidan / *dividere*; en gi-Skeidan / *divisus*; W. *p:* 14, 43, 167. dog ook under-Skeithet / *divisus*; W. *p:* 103.

N°: 6. bi-Wollan / *inquinare*; W. *p:* 90. bi-Wal / *inquinabat*, W. *p:* 151. en un-be-Wollene / *immaculatus*, *purus*; W. *p:* 112. zo de *Infinit:* bi-Wellan ware, gelijk ik gissen zou, zo behoorde dit onder de II. CL: 4.

N°: 7. Wofen / *plorare*, *flere*, *lugere*, T. *p:* 56, 94, 164, 199, 214. Wuf & Wiof / *plorabat*, T. *p:* 27, 183, 214. en Wiofun / *lamentavimus*; T. *p:* 122, 199. Dit gelijkt na die van de III. CL:. In 't A-S. Weopan / (*flere*, *lugere*) II. CL: 1.

Digitized by Google

N°: 8. **Sawan** / *ſeminare*; T. *p*: 132. **Sata** / *ſeminavit*; T. *p*: 132, 133, 134. en **gi-Sawit** / *ſeminatus*: T. *p*: 138. indien men **Sata** / voor eene inkorting neemt van **Sawita** / zo behoort dit onder de I. CL:.

N°: 9. **Douch̃** / *valet*, W. *p*: 74.

N°: 10. **Lahhet** / *ridetis*; T. *p*: 58.

N°: 11. **bi-Ladan** / *oneratus*, T. *p*: 126.

N°: 12. **gi-Weban** / *contextus*; T. *p*: 200.

N°: 13. **Scrihenti** / *exhortans*; T. *p*: 37.

N°: 14. **Waiet** / *flat*; W. *p*: 81. en **thurh-Waie** / *perſta*; W. *p*: 80.

N°: 15. **Wozirnit** / *ſpernit*; T. *p*: 124. **Wozzirnita** / *ſprevit*, T. *p*: 191. en **ur-zarnitun** / *ſpreverunt*; T. *p*: 121. Dat deze 3 het zelfde willen, is waerſchijnlijk; dog welke 't regte zij, blijkt mij nog niet; zij gelijken zeer na die van de I. CL: voor 't naeſte giſſe ik dat **Wo** / bij miſſlag, hier voor het voorzetſel **Wor** komt, dat gelijkaerdig van beteekenis is met **Ur** / en dat **Zirnan** het Zakelijke *Verbum* zij.

E I N D E

Van de

Regelmaet en Rangſchikking der

FRANKDUITSCHE WERKWOORDEN.

1714 $\frac{2}{2}$:

REGEL-

Digitized by Google

REGELMAET
EN
RANGSCHIKKING
DER
ANGEL-SAXISCHE *VERBA.*

XXII. HOOFDDEEL.

Van den Eersten Rang der Angel-Saksische Werkwoorden.

DEn zelfden aert bespeurt men onder de *Verba* van deze *Classis*, als bij Ons, bij 't M-Gottisch, Frank-Duitsch, en verdere Gelijkstammige Talen; zijnde alle GELYKVLOEYEND, zonder Verwisseling van Wortelklinker.

De Regelmaet en 't *Character* van deze *Classis* is dusdanig.

Dat in *Præter*: *Ind*: & *Subj*: de *Terminatie* ODE (of EDE/ of bij inkorting ook DE of TE)/ en in *Præt*: *Partic*: ED (of OD of UD) gevonden word, in plaetse van AN/ die bij den *Infinit*: behoort; als,

Dœlan/ *dividere*, Dœlde/ Dœled & ge-Dœled.
Leofan/ *vivere*; Leofde/ ge-Leofed.
Lufigan/ *amare*; Lufigode/ Lufiged/ enz.

Wijders word bij 't *Præt*: *Partic*: het Voorwerpsel GE/ nu eens al, en dan weêr niet gevonden bij een-en-dezelfde Woorden; ter oorzake dat het Angel-Saxisch, uit hoofde van de nabuerschap, iet van 't Kimbrisch of Oud-Noordsch heeft, waer bij dit Voorwerpsel in geen gebruik

Digitized by Google

is: gelijk ook nog huiden onze Gebueren de Vriezen, als van Oud-Angel-Saxiſche af-komſt, in 't ſpreken zelf van ons Nederduitſch de *Præterita Partic*: gewoonlijk zonder GE vooraen maken, zeggende Hij heeft ſeid/ voor HY HEEFT GEZEID, enz:. De hedendaegſche Engelſchen, de overgeblevene ſpruiten van dien Oud-Angel-Saxiſchen tronk, laten ook dit GE, vooraf; als To love/ *amare*, in *Præter*: I Loved/ of I Have Loved/ in *Præt: Part:* Loved. En, aengezien het Engelſch een afzetſel van het A-Saxiſch is, zo zullen we tot verrijking van dit Werk eenige Engelſche ONGELYKVLOEYENDE *Verba* getrokken uit de *Grammatica* van den Wijdvermaerden Wiskonſtenaer *Wallis*, en uit nog eene andere, agter de A-Saxiſche zetten.

Men kan de Angel-Saxiſche Werkwoorden van deze I. CL: gevoeglijk in twee ſoorten verdeelen, ten opzigte van haer tweederleije uitgangen in *Infinit:*, hoewel men op een en 't zelfde Woord die beiden wel ontmoet.

N°: 1. op AN/ als Lœran/ *docere*, *diſcere*.

N°: 2. op IGAN of IGEAN (*contr*: IAN of EAN)/ als Luſigan/ Luſian/ *amare*, *&c*. Deze laetſte ſoort giſſe ik geſproten te zijn van de *Adjectiva*, welken IG agteraen hebben; even als ook bij ons BE-VREDIGEN, *pacificare*, van VREDIG, *pacificus*.

De Gemeenſte Regelmaet van de Verandering der *Terminatien* in 't verbuigen dezer *Verba* vond ik dezen ſtreek houdende.

N°: 1. in *Infin*: op AN/ als Dœlan/ *dividere:* in *Infin*: *Obliq*: ANNE (of ENNE)/ als To Dœlanne/ &c.

Præſ: & Fut: Indic:.

Sing: (1. *P:*) E. (2. *P:*) EST of ST. (3. *P:*) ETH of TH of D.
Plur: (1. *P:*) ATH. (2. *P:*) ATH. (3. *P:*) ATH.

als, Ic Dœle/ *divido*; thu Dœleſt/ he Dœled.
We/ ge/ & hi (of hig) Dœlath.

Præſ: & Fut: Subjunct:.

Sing: (1, 2, & 3. *P:*) E.
Plur: (1, 2, & 3. *P:*) ON/ UN/ EN of AN.

als, Ic/ thu/ & he Dœle.
We/ ge/ & hi (of hig) Dœlon/ &c.

NB. 't *Futurum* word ook wel te mets door Omſchrijving met

met Sealdan / *debere*, gebruikt, hebbende in *Præt:* Sceolde / als Thæt se Hælend sceolde Sweltan (d: i: Dat de Heiland zoude of moeste sterven). *Joh:* XI. 51. in dezer voege ook

Ic Sceal / thu Scealt / he Sceal. } Dælan / *dividam*, *&c.*
We / ge / & hi Sceolon. }

Ook wel met Willan / als, ic will Dælan / *dividam*, *&c.*

Dit zij ook gezeit voor de *Verba* van de andere *Classes*.

Præter: Imp: Perf: & Plusquamperf: Ind: & Subj:.
Sing: (1 & 3. *P:*) ODE / EDE / DE of TE; (2. *P:*) ODEST / DEST of TEST.
Plur: (1. 2. & 3. *P:*) ODON of DON of TON.

als, Ic & he Dælode / thu Dælodest.
We / ge / & hig Dælodon.

Imperat: 2. Perf: { *Sing:* A (of E) / als Dæla. / *Plur:* ATH / als Dælath. }.

Partic: { *Præs:* ENDE / als Dælende. / *Præt:* D (of ED) / als Dæled / ge-Dæled. }

N°: 2. in *Infinit:* op IGAN of IGEAN / &c.

Dezen, eveneens als de Voorgaenden van N°: 1. mits dat IG voor ieders *Terminatie* kome; waer bij ook valt aen te merken, dat 'er zeer dikwijls, bij wegsmelting, de GE of G word uitgelaten, en zelf wel de I met-een; als wanneer dan deze soort in de andere verloopt; 't gene gants niet wonderlijk voorkomt, als men bedenkt, dat mooglijk de Angel-Saxische G alhier eveneens omtrent als de hedendaegsche Fransche G, voor de E staende, zij uitgesproken geweest.

Voorts, ten opzigte van dezen *Plural:* op ON / zo bij 't *Præsens Subj:* als bij 't *Præterit: Indic: & Subj:* is ook te zeggen, dat die *Terminatie*, wanneer 't *Pronom: Person:* agter 't Werkwoord geschikt werd, dikwijls in eene enkele E / verwandelt, als, Hu ne witegode we? *Nonne prophetavimus?*

Zoo bij deze *Verba*, als bij die van de andere *Classes*, word ook het *Præterit: Perfect:* & *Plusquamperf:*, somtijds, hoewel zeldsaem, met het Hulpwoord Hæbban aengewezen; als

Hig habbath him gegoten; (Zij hebben zig gegoten) *Exod:* XXXII. 8.
Thæt Rachel hæfde forstolen; (Dat Rachel hadde gestolen) *Gen:* XXXI. 31.
Thæt ge habbath Broht; (Dat gijlieden hebt gebracht) *Gen:* XLVI. 32.

't Gene

Digitized by Google

't Gene in het XVI. Hoofddeel van de zwevende *Terminatien* der Frank-Duitſche Werkwoorden gezeit is, mag ook op het A-Saxiſch toegepaſt worden: En daerenboven vind men bij 't A-Saxiſch, zelf in de Wortelvocael, al dikwijls Ongelijkheid; voornaemlijk als men 't *Vocabular: Anglo-Saxonic:*, dat uit verſcheidene Schrijvers vergadert is, tot onderwerp neemt: dog 't *Euangelium Anglo-Saxonicum*, dat *Junius* neffens zijn *Euangel: Gothicum* gevoegt heeft, en de *Heptateuchus* (door *Ælfric* in de IX: Eeuw in 't A-Saxiſch gebragt, en A°: 1698. door *Ed: Thwaites* te Oxfort uitgegeven) houden evendragtiger rooy, waerom ik uit dezen, ten aenzien van de Vervoeging, mijne voornaemſte Voorbeelden heb ontleent, terwijl 't gezeide *Vocabularium* tot verrijking van die geſtrekt heeft.

Behalven dit is 'er in 't A-Saxiſch de Inſmelting en Inkrimping bij de *Præter: & Partic:*, voornaemlijk bij de *Verba* van deze *Claſſis*, zeer gemeen: dus vind men

Sette/ voor **Settede**/ *poſui*, en **a-Set**/ voor **a-Setted**/ *poſitus*; van **Settan**/ *ponere.*
Sæde/ voor **Sægde**/ *dixi*; van **Sægan**/ *dicere.*
Ge-mette/ voor **Ge-metede**/ *inveni*; van **Ge-metan**/ *invenire, obviam ire.*
Sende/ voor **Sendede**/ *miſi*; & **Send**/ voor **Sended**/ *miſſus*; van **Sendan**/ *mittere*; ook Eng: **Sent**/ *miſſus*, van **to Send**/ *mittere.*
Ge-lad/ voor **Ge-læded**/ *ductus*; en **Lædde**/ voor **Lædede**/ *duxi*; van **Lædan**/ *ducere.* Eng: **to Lead**/ in *Præt: Part:* **Led.**
Fæſte/ *jejunavi*, voor **Fæſtede**; van **Fæſtan**/ *jejunare.*
Ehte/ *perſecutus ſum*, voor **Ehtede**; van **Ehtan**/ *perſequi.*
Fet/ voor **Feded**/ *nutritus*, van **Fedan**/ *nutrire*; Eng: **Fed**/ *nutritus*, van **to Feed**/ *nutrire.*
Zo mede **Scrpt**/ *veſtit*, voor **Scrpdeth**; van **Scrpdan**/ *veſtire*; en **Flit**/ *contendet*, voor **Fliteth**; van **Flitan**/ *contendere*; enz:

Ook zijn 'er, die, om de Klankvlying, haer **E**/ agter de *Accent-Vocael* bij 't *Præter: Ind: & Subj:* en het *Præt: Partic:*, in een **Y** verruilen; als

Genealæhte/ *Appropinquavit*; van **Genealæcan**/ *Appropinquare.*
Strehte/ *ſtravi*, en **Ge-ſtreht**/ *ſtratus*; van **Strecean**/ *ſternere.*
Wæhte/ *ſuſcitavi*, en **Wæht**/ *ſuſcitatus*; van **Wæccan**/ *ſuſcitare*; dog **Wacan**/ **Wæcan**/ *expergiſci*, is van de III. CL: 2. hebbende in *Præt:* **Woc.** zie *Gen:* X. 24. Eng: **to Wake**/ **Woke**/ **Waked** (*expergiſci*).
Ge-tæht/ *monſtratus*; van **Tæcan**/ *docere, monſtrare*: Eng: **Taught**/ *doctus*, van **to Teach**/ *docere:* dog voor 't Eng: **Take**/ **Took**/ **Taken**/ *accipere*, komt ook in 't A-S. **Tæcan**/ III. CL 2.

En zoo verder. Van

Digitized by Google

Van het *Passivum.*

In het A-Saxisch word het *Passivum*, zo wel bij deze *Classis*, als de volgenden, op gelijke wijze gevormt als bij Ons, alleenlijk dat men 'er meestentijd het Hulpwoord **Beon** of **Wesan** / *esse*, in steê van **Weorthan** / *fieri*, gebruikt. Van dit zeldsame **Weorthan** heb ik egter een Voorbeeld bij der hand, als *Matth*: II. 3. **tha Wearth he gedrefed** (d: i: Toen wierd hij ontroert); dog de gewoonlijke trant is aldus, **Tha wæs se Hælend geled** (d: i: Toen wierd de Heiland geleid), en, **Thæt he ware fram deofle costud** (op dat Hij wierde van den Duivel verzocht) beiden *Matth*: IV. 1. als mede, **Fortham tha hi beoth gefælle-de** (om dat zij zullen verzadigt worden) *Matth*: V. 6. en zoo voort.

Het getal van de *Verba* dezer *I. Class*: is zeer aenzienlijk, waerom we ons niet zullen ophouden met een Lijst daer van hier in te voegen; te meer, om dat die niet alleenlijk doorgaends dezelfde zijn, welken de Onzen, de F-Duitsche en M-Gottische van de *I. Class*: beantwoorden, maer ook bij 't meergemelde *Vocabularium Anglo-Saxon:* Abecees-gewijze te vinden zijn: Daerenboven tragt ik ook niet alle verder onderzoek en arbeid voor anderen af te snijden, maer eerder met voordagt iets over te laten; om dat genomene moeite en daer uit voortspruitende vordering de Liefde en Lust tot verdere ontdekking eener zake doet opwakkeren: welke overweging mij ook daer toe doet overhellen, dat ik mij, ten opzigte van de A-Saxische *Verba* van de volgende *Classes*, tot geen breede Aenwijzing van plaetselijke Medegetuigenissen inlate. Dat ik evenwel, om niet te struikelen op dit ongebaende spoor, hoewel het struikelen menschlijk is, in dezen ondertusschen niet minder omzigtig en toeziende ben geweest, als in 't Frank-Duitsch daer ik de Aenwijzing vollediger bij-stel, kan elk wel begissen, die naedenkt, dat 'er dezelfde Liefde, en gevolglijk de zelfde rede van oppassen was: Maer nogtans zal die 'er het best van kunnen oordeelen, die, door een opregte onderzoekdrift aengeport, de moeite niet ontzien zal, om de meergenoemde Schrijvers te doorwandelen, en 't mijne naeukeurig te beproeven.

Digitized by Google

XXIII. HOOFDDEEL.

Van den Tweeden Rang der A-Saxiſche Werkwoorden.

TOt deze *Classis* betrek ik die ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, welke niet alleenlijk in 't *Præter: Indic:*, maer ook in 't *Præter: Partic:* van Wortelklinker veranderen, en dat elk op eene bijzondere wijze; hebbende mitsgaders, beneffens die van de volgende *Classis*, in *Præt: Partic:* de *Terminatie* EN / dog niet ED of OD / gelijk bij de *I. Classis*.

I. De Regelmaet van de Vocael-wiſſeling is.

in *Infinit:*	in *Præt: Ind:*	in *Præt: Part:*
No: 1. de EO & U (of ook wel IO / of Y) op geen *Conſonant* ſtuitende; waer voor bij Ons de IE of UI gevonden word.	op {EA (of ook wel O) in *Sing:* dog U in *Plur:*.}	op de O (of ook wel U).
als, Beoden / *jubere*.	Ic Beod / we Budun. . .	Boden / Buden / Gebeden.
Lucan / *claudere*.	Ic Leac / we Lucun. . . .	Loen / Lucen / Gelocen.
No: 2. de Korte A (ook wel E of Y) voor N of M.	op {A (of ook wel O) in *Sing:* dog U in *Plur:*.}	op de U (of ook wel O).
als, Bindan / *ligare, nectere*..	Ic Band / we Bundum. .	Bunden / Gebunden.
No: 3. de Korte E (waer voor te mets ook I of Y.).	op {U (ook wel EA / EO of IE) in *Sing:* dog. U in *Plur:*.}	op O (of ook wel U).
als, Swelgan / *vorare*. . . .	Ic Swalg / we Swulgun.	Swolgen / Geſwolgen.
No: 4. de EO (of E / of Y) op de *Conſonant* R ſtuitende, waer voor bij ons de Korteſcherpe é, komt.	op {EA (of AE / EO / of Y) in *Sing:* dog U in *Plur:*.}	op O (of ook wel U).
als {Weorthan / *fieri*. Weorpan / *projicere*.	Ic Wearth / we Wurthun.	Worthen / gewortheu.
	Ic Wearp / we Wurpun. .	Worpen / gewopen.

No: 4.

Digitized by Google

	in *Infinit:*	in *Præt: Ind:*	in *Præt: Part:.*
N°: 5. de Lange E (waer voor te mets ook AE of I).		op AE (ook wel A) in *Sing: & Plur:.*	op O (ook wel U).
als,	Brecan / *rumpere*.	Ic Bræc of Brac / &c.	Brocen / gebrocen.

NB. De Voorbeelden van de 2. *Perſ: Sing*: van 't *Præt: Indic*: zijn 'er zeer ſchaers, egter kan ik niet anders vermerken, uit de weinigen die ik ontmoet heb, of die 2. *Perſ*: word bij die van N°: 1, 2, 3, en 4. mede op U / genomen, namelijk even als bij den *Plural:*, als thu Budeſt / *jubebas*, &c.

Voorts is ook hier, gelijk in 't Frank-Duitſch, de *Accent-Vocael* in *Sing: & Plur:* van 't *Præt: Subj*: eveneens en altoos dezelfde als die zig in den *Plur:* van 't *Præt: Indicat*: vertoont; als, Ic Bude / *juberem*, enz:.

II. De Regelmaet der *Terminatien* is,

Bij 't *Præſ: & Fut: Indic: & Subj:*, en bij den *Infinit:*, agter 't onveranderde Worteldeel, even als bij de *Verba* van de I. CL: op AN.

Bij 't *Præter: Imperf:* &c.
Agter ieders veranderde Worteldeel.

Indicat:	*Subjunct:.*
Sing: 1. Niets. 2. EST: 3. Niets.	*Sing*: 1, 2 & 3, *Perſ*: E.
Plur: 1, 2, 3, ON of UN.	*Plur*: 1, 2 & 3. *Perſ*: ON.
als, Ic / & he Band / thu Bundeſt. We / ge / & hig Bundun.	als, Ic / thu / & he Bunde. We / ge / & hig Bundun.

Imperat: 2. *Perſ*: { *Sing*: Niets, als, Bind. *Plur*: ATH / als, Bindath.

Partic: { *Præſ*: ENDE / als, Bindende. *Præt*: EN / als, Bunden / gebunden.

Deze Regelmaet der *Terminatien* dient ook voor de volgende *Claſſis.*

NB. De A-Saxiſche C / al komt ze voor E of I / moet uitgeſproken worden als K.

Die genen, welken ik opgeteekent heb, als tot deze II. CL: behoorende, zijn de volgenden.

Digitized by Google

Tot N°: 1. op EO of IO of Y.

Beodan / *juberè, mandare*, Bead / geboden. Eng: to Bid / Bad / & Bidden (of Bidd).
a-Breotan / *torpescere.*
a-Breothan / *deficere.*
Beogan / Bugan / *flectere.*
Ceosan / Ceoran / *eligere*; dog ook wel in *Præt: Part:* Ceosed. Eng: to Choose / Chose / Chosen (& Choosed).
Cleosan / Clisan / *adhærere, findere*, dog ook Cleosian / *findere*, als van de I. CL: Eng: to Cleave / Clove (of Clave) / Cloven (of Cleaved).
Creopan / Cryppan / *repere*, Eng: to Creep / in *Præt: Part:* Crept.
a-Dreogan / *ducere, transigere, pati.*
Dreopan / Driopan / Drypan / *stillare, distillare.*
Fleogan / *contr:* Fleon / *volare*; & *fugere.* Eng: to Fly / Flew / Flown (of Flyen).
Fleothan / *contr:* Fleon / *fugere*; Eng: to Flie / Fled.
Fleotan / *fluctuare.*
Freosan / Freoran / Frysan / *gelare.*
Geotan / *fundere, effundere.*
Greosan / Grysan / Greoran / Grysan / *horrere.*
Hreoran / Hreosan / & Heosan / *ruere, irruere.*
Leogan / *mentiri*; Eng: to Lie / *mentiri*, Lied / *mentitus.*
Leosan / Leoran / *perdere, transire*, dog ook ge-Leoran / *transire, obire*: als van de I. CL: Eng: to Lose / *perdere*, Lost / *perditus.*
Niotan / *frui.*
Reocan / Rycan / *exhalare, suffire.*
Sceosan / Scusan / *agere, protrudere.*
Sceotan / Scutan / *sagittare, percurrere, ruere, præcipitare*; Eng: to Shoot / in *Præt:* Shot / in *Part:* Shotten & Shot.
Seodan / Seothan / *ebullire, coquere.* Eng: to Seeth / Sod / Sodden (& Seethed).
Sweogan / *prævalere, inundare, suffocare, obducere.*
Teogan / *contr:* Teon / *trahere; ducere, accusare.*
Theogan / *contr:* Theon / *proficere*; in *Præter:* Theah / *profecit*, & tr: *accidit.*
a-Threotan / *fastidire.*
Thweogan / *contr:* Thwean / *lavare*; in *Præt:* Thwoh / in *Part:* ge-Thwogen: zie ook Thwagan / III. CL: 2.
Weopan / *flere, lugere*; Eng: to Weep / in *Præt: Part:* Wept / F-TH. Wosen (*flere, lugere*) VI. CL: -
Wreogan / Wrygan / *contr:* Wreon / *velare, tegere.*

Vervolg van N°: 1. op EO.

Tot N°: 1. op U.

Brucan / *frui, occupare*, & ge-Broken (*occupatus*).
Dufan / *mergere, mergi*, Deaf / Gedofen; dog Dufian / I. CL: (*mergere*).
Lucan / *claudere.*
Lutan / & Hlutan / *procumbere, provolvere, inclinare,*
Slupan / *repere, prorepere tacitè, labi.*
Sprutan / Sprytan / *germinare, fruticare.*
Strudan / Strydan / *diripere, spoliare.*
Sugan / Sucan / *sugere.*

Voorts

Digitized by Google

Vervolg van N°: 1 op U.

Voorts derzelver *Compoſita.*

Zie de Medegetuigeniſſen.
Gen: I. 21: IV. 16: VI. 22: VIII. 7.
Exod: XXXII. 8.
Deutr: IX. 12. 16.
Joſ: XXIII. 7: & VII. 11.
Matth: I. 24: VI. 29. 31: VII. 25.
Marc: II. 12.
Luc: XXII. 41. en zo voort.

Tot N°: 2.

Bindan / Bendan / *ligare*: **Band / ge-Bunden**. Eng: to **Bind / Bound / Bounden** (of **Bound**).
Blinnan / *Ceſſare*; F-TH. **bi-Linnan** (*item*).
Climban / Climan / *ſcandere*.
ge-Cringan / *mori*.
Drincan / Dręncan / Drpncan / *bibere*; en **Oferdręncan** II. CL: 2. (*plus æquo bibere*). dog **Dręncean** / *potare*, *mergere*; en **Oferdręncean** / *plus æquo bibere*, zijn van de I. CL: Eng: to **Drink** / *bibere*, in *Præt*: **Drank** (of **Drunk**) / in *Præt*: *Partic*: **Drunken** (of **Drunk**).
Findan / Fyndan / *invenire*: Eng: to **Find / Found / Found**.
Flingan / *projicere*: Eng: to **Fling / Flung / Flung**.
Ginnan / Gynnan / *inchoare*, *incipere*; Eng: to **Begin** / in *Præt*: **Began** (of **Begun**) / in *Præt*: *Part*: **Begun**
Grindan / Grpndan / *molere*; Eng: to **Grind / Ground / Ground**.
Irnan / Yrnan / *currere*.
Limpan / Lympan / ge-Limpan / *contingere*, *pertinere*.

Vervolg van N°: 2.

Rimpan / Yrimpan / *rugare*.
Ringan / Yringan / *ſonare*, *tinnire*. Eng: to **Ring** / in *Præt*: **Rang** (of **Rung**) / *Præt*: *Part*: **Rung**.
Rinnan / Rynnan / *concurrere*, *concreſcere*; Eng: to **Run** / in *Præt*: **Run** (of **Ran**) / in *Præt*: *Part*: **Run**.
Scrincan / Screncan / *areſcere*; Eng: to **Shrink / Shrunk / Shrunk**.
Sincan / *mergi*; dog **Sencan** / *mergere*; is van de I. CL: Eng: to **Sink / Sunk / Sunk**.
Singan / Syngan / *canere*; Eng: to **Sing / Sung** (of **Sang**) / **Sung**.
Slingan / *torquere*; Eng: to **Sling / Slung / Slung**.
Spinnan / *nere*; Eng: to **Spin**; in *Præt*: **Spun** (of **Span**) / in *Præt*: *Part*: **Spun** & **Spinned**.
Springan / *exire*, *palpitare*; Eng: to **Spring** / *germinare*, **Sprung** (of **Sprang**) / **Sprung**.
Stincan / *exhalare*, *ſpargere*, *olere*, *olfacere*, *ſuffire*. Eng: to **Stink** / *putere*, **Stunk** (of **Stank**) / **Stunk**. en bij ons STINKEN (*putere*) II. CL: 3.
Stingan / *pungere*: Eng: to **Sting / Stung / Stung**.
Swimman / Swymman / *natare*; Eng: to **Swim / Swam / Swum** & **Swimmed**.
Swincan / Swyncan / *laborare*.
Swindan / Swyndan / *torpeſcere*.
Swingan / Swengan / Swyngan / *quaſſare*, *cædere*, *vibrare*, *laborare*. Eng: to **Swing** / *vibrare*, **Swung / Swung**.
Thindan / Thundan / *tumere*, *tumeſcere*.
Thringan / *premere*.
Windan / Wyndan / *plectere*, *torquere*. Eng: to **Wind / Wound / Wound**.

Digitized by Google

Vervolg van N°: 2.

Winnan / *laborare*, *vincere*; Eng: to Win / *lucrari*, in *Præt:* Wan (of Wonne) / in *Præt: Part:* Wonne.
Wringan / *ſtringere*, *premere*; Eng: to Wring / in *Præt:* Wrung / en in *Præt: Part:* Wrung.

Voorts derzelver *Compoſita*.

Zie de Medegetuigeniſſen.
Gen: II. 5: X. 21: XXIV. 67: XXXI. 37: XLIII. 34.
Matth: VIII. 28: IX. 26: XIII. 46: XIV. 3: XVI. 19: XIX. 25: XX. 22, 23: XXI. 20: XXIII. 4.
Marc: II. 23: XIV. 23: XV. 36.
Luc: VIII. 29, 42: XII. 39. en zoo voort.

Tot N°: 3.

Belgan / *indignari*, *iraſci*, Balh (of Bealh) / Gebolgen.
Bernan / Byrnan / *urere*, *ardere*; dog Bærnan / *accendere*, *urere*, I. CL:.
Blendan / Blindan / *inficere*, *tingere*, *miſcere*.
Bregdan / Brægdan / *diripere*.
Cwellan / *occidere*.
Delfan / *fodere*.
Geldan / Gyldan / *dependere*, *ſolvere*; ed-Gyldan / *remunerari*.
Helpan / *juvare*; dog Eng: to Help / in *Præt: Part:* Helped.
Melcan / *mulgere*.
Meltan & Miltan / *liqueſcere*; bij ons Smélten, II. CL: 6.
Strengan / *torquere*: dog Strangan / ge-Strangan / I. CL: *corroborare*. Eng: to String / *contorquere*; Strung / *contorſi*, & *contortus*.
Swelgan / *vorare*.
Swellan / *tumere*.
Sweltan / *mori*, *deficere*, *langueſcere*.

Vervolg van N°: 3.

Voorts derzelver *Compoſita*.

Zie de Medegetuigeniſſen.
Gen: III. 3: XXI. 16: *Exod:* X. 28: XXXII. 10.
Joſ: VI. 22. *Matth:* XXV. 18.
Marc: X. 41. *Joh:* XVIII. 32. en zoo voort.

Tot N°: 4.

Beorgan / Bergan / *cavere*, *protegere*; Beorh (of Bærg) / Geborgen.
Beorſtan / Berſtan / *frangere*, *rumpere*; Bærſt / Geborſten.
Ceorfan / *ſecare*.
Feohtan / Fyhtan / *pugnare*; Feaht / ge-Fohten. Eng: to Fight / Fought / Fought.
Hweorfan / Hwyrfan / *errare*, *vertere*, *contexere*.
Steorfan / Styrfan / *mori*, *cædere*, *ledere*.
Sweorcan / Swyrcan / *obſcurare*; dog Sweorcian / I. CL:.
Weorpan / Wyrpan / *projicere*.
Weorthan / Wyrthan / Wurthan / *fieri*, *eſſe*.

Voorts derzelver *Compoſita*.

Zie de Medegetuigeniſſen.
Gen: I. 13: III. 19: VI. 2.
Exod: IV. 3, 9: XVI. 13.

Levit:

Digitized by Google

Vervolg van N°: 4.

Levit: XXVI. 30.
Deut: IX. 17. *Jos*: X. 11.
Judic: XVI. 30.
Matth: II. 3: V. 18: VII. 19: VIII. 25. enz.

Tot N°: 5.

Beran / Bær (of Bar) / Geboren / *ferre, portare*, & tr: *pati*; & a-Boran / *portatus*; Eng: to Bear / *ferre, parere*, Bare (of Bore) / Born (& Beared).
Brecan / *frangere*; Eng: to Break / *frangere*, Brake (of Broke) / en Brok /.
Bredan / *extendere, auferre*: dog ook Breden / Brædan / III. CL: 3. en Gebredan / *dilatare*, I. CL:.
Helan / *celare, tegere*; dog un-Helian I. CL: *prodere*; & be-Helian I. CL: *coöperire*.
Neman / Niman / *sumere, capere*.
Sprecan / & Specan / *loqui*. Eng: to Speak / Spake (of Spoke) / Spoken.
Stelan / *furari, obrepere*: Eng: to Steal / *furari*, Stole / Stolen.

Vervolg van N°: 5.

Teran / *diripere, rumpere, dilaniare*; Eng: to Tear / *dilacerare*, Tare (of Tore) / Torn.

Voorts derzelver *Composita*.

Zie de Medegetuigeniſſen.
Gen: II. 8: VI. 2: XXX. 19, 30, 31: XXXV. 19: XLIV. 8.
Exod: XXXIV. 1. *Num*: XI. 12. *Deut*: X. 2: IX. 17.
Judic: VII. 20. *Joſ*: VII. 11.

Bij deze 5. ſoort ſchijnen mede placts te willen hebben,
Sceran / *tondere, ſcindere*, Geſcoren / *tonſus*; Eng: to Shear / *tondere*; Shore (of Share) / Shorn (& Sheared).
& Sweran / *jurare*; Swor / *juravi*; ge-Sworen / *juratus*; dog dit *Præt*: heb ik nog niet anders als met O ontmoet: Eng: to Swear / *jurare*, Sware (of Swore) / Sworn.

Onder 't Engelſch vind men nog één van diergelijk ſoort; als, to Wear / *deterere, induere*; in *Præt*: Wore (of Ware) / in *Præt*: *Part*: Worn.

Ook paſſen niet qualijk onder deze II. of onder de III. CL:, deze volgende vier, welken, hoewel ze van elk eenigſints verſchillen, te weinig in getal zijn, om 'er veel omſlag van Regels op te maken.

1. Biddan & a-Bedan / *orare*; Bad / Beden (of Geheden). *Marc*: XIV. 35. *Luc*: IX. 28, 29. *Joh*: XVI. 24.
2. Liggan / Licgan & a-Legan / *jacere*; Læg / Gelegen / *Joh*: V. 3, 6. Eng: to Ly; Lay; Lain (of Ly'n).
3. Sittan / *ſedere*; Sæt (in *Plur*: Saton) / ge-Seten / *Matth*: XX. 30. XXIV. 3. *Marc*: XIV. 62. Eng: to Sit / in *Præt*: Sate / in *Præt*: *Part*: Sitten & Sit.
4. Cpman / Cuman / Coman of Cwiman / *venire*; Com / Cumen (of Becumen.

cumen. *Gen:* XXIX. 13. *Matth:* II. 1. X. 13. Eng: to Come/ Came (of Come)/ Come.

Wijders vertoonen de Volgenden eenige Gemeenschap met deze *Classis* te hebben. A-Brosden/ *avulsum*; Browen/ *coctus*; Briwan/ *coquere*; under-Gropen/ *subactus*; ge-Scropen/ *accommodatus*; a-Slogen/ *locatus*; ge-Thruwen/ *compactus*. NB. Dit A-Brosden twijffel ik of niet A-brogden moet zijn, van 't A-S. Bregdan/ Brœgdan/ II. CL: 3. (*diripere*); of A-Brosten/ van 't A-S, Brestan/ Berstan/ II. CL: 4. (*frangere*).

XXIV. HOOFDDEEL.

Van den Derden Rang der Angel-Saxische Werkwoorden.

DE ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, welke ik onder deze *Classis* geschikt heb, verwisselen alleenlijk hunnen Wortelklinker bij 't *Præt*: *Indic*:, *&c.* blijvende bij 't *Præt: Partic:* dezelfde *Accentvocael*, als in *Infinitivo*, en krijgende aldaer de *Terminatie* van En.

I. De Regelmaet van de Vocaelwisseling is aldus,

No: I. In *Infin:* en *Præt*: *Part*: de Lange I (waer voor te mets ook Y); en in *Præt. Indicat:* op A (te mets ook Ea) in *Sing:*; op I/ in *Plur:*.

als, Drifan/ *ejicere*, Drifen/ Gedrifen/ *ejectus*; ic Draf/ *ejeci*; we Drifun/ *ejecimus*, &c.

Dewijl 't *Præt*: *Subj*: dezelfde *Accentvocael* heeft, als de *Plur*: van 't *Præt*: *Indic:*, en deze I met de Wortelvocael overeenkomt, zo word hier door het *Præsens* & *Præt*: *Subj:* elkander gelijk, als zijnde bij elk, ic Drife/ &c.

Deze Lange I/ in *Infin:* word bij ons met Y beantwoord; welk foort onder onze II. CL: plaets heeft.

No: 2.

Digitized by Google

N°: 2. In *Infin:* & *Præt: Part:* de Lange Æ (voor welke somtijds Æ of E).. en in *Præt: Indic:* op de Korte O (ook wel EO of E) in *Sing:* & *Plur:*

als, Hafan/ *levare*, Hafen of Gehafen/ *levatus:* ic Hof (of Hef) *levavi*, we Hofun/ *levavimus*, &c.

N°: 3. In *Infin:* & *Præt: Part:* de Lange E... En in *Præt: Indic:* op Æ (of ook wel Æ) in *Sing:* & *Plur:*.

als, Etan/ *edere*; Eten en ge-eten/ *esus*... Ic æt/ *edi*, we ætun/ *edimus*, &c.

N°: 4. In *Infin:* & *Præt: Part:* de EA... En in *Præt: Indic:* op EO/ in *Sing:* & *Plur:*.

als, Feallan/ *cadere*, Feallen of Gefeallen/ *casus:* ic Feoll/ *cecidi*; we Feollun/ *cecidimus*, &c.

N°: 5. In *Infin:* & *Præt: Part:* de Korte A... En in *Præt: Indic:* op E of O.

als, Hangan/ *pendere*, Hangen of Gehangen/ *pensus*; ic Heng (of Hoh) *pependi*, we Hengun/ *pependimus*, &c.

AENMERK: De ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, die in *Infin:* het Zakelijke Worteldeel met G besluiten, verruilen die in de 1. & 3. *Pers:* van 't *Præt: Indic:* gewoonlijk in een H; 't welk ook al bij 't Frank-Duitsch in gebruik was. Dit zie ik aen voor een zekere wijze van Letterspelling, om te verhoeden, dat deze G hier niet zagt als ZJ, maer scherp, omtrent als CH, werde uitgesproken. 't Hadde ook dezelfde rede dat voor omtrent eene Eeuw, onze voornaemste Schrijvers, ten dienste der Vreemdelingen, altoos GH, in steê van G, alleen spelden, wanneer die van een E, of I, of Y, gevolgt wierd; dog G, zonder H, als 'er de A, of O, of U, op volgde.

II. De Regelmaet der *Terminatien* is even als bij die van de *II. Classis.*

Tot N°: 1. vond ik behoorende.

Bidan/ *morari*, Bad/ ge-Biden; dus ook a-Bidan/ *morari*: zie *Gen:* VIII. 10, 12. en *Luc:* VIII. 40. dog ge-anbidon/ *expectare*, I. CL: *Job:* V. 3. Eng: to Abide/ *manere*; in *Præt:* Abode/ in *Præt: Part:* Abidd of Abided.

Vervolg van N°: 1.

Bitan/ *mordere*, *gustare*: Bat/ Biten; & on-Bitan/ *delibare*. Eng: to Bite/ *mordere*, Bit/ & Biten.

Cwinan/ *tabescere*.

Drifan/ Drpfan/ *ejicere*; dog Dræfan/

Digitized by Google

Vervolg van N°: 1.

ſan & a-Driſian / *expellere*: I. CL: Eng: to Drive / Drove / Drive & Driven.

Dwinan / *tabeſcere*.

Frinan / *quærere*, *interrogare*.

Giſan / Gyſan / *dare*; for-Gyſan / *dare*, *condonare*; Eng: to Give / Gave / Given. Zie ook de volgende aenmerkingen bij Gitan.

Gitan / Gytan / *noſcere*; Ongytan / & under-Gytan / *intelligere*; en for-Gitan / & ofer-Gitan / *oblivisci*.

Deze 2, als Giſan & Gitan / vind men veel al met Æ / en bij 't *Pret:* met EA / als for-Geaf / *dedit*, *condonavit* (in *Plur*: Forgeafon); & for-Geat / *oblitus eſt*, zie *Gen.* I. 29. III. 12. XXIII. 6. XXIV. 67. en *Matth*: XIX. 27. &c. Eng: to for-get / *oblivisci*; Forgot & Forgat / & Forgotten.

Glidan / *labi*, *tabeſcere*.

Gnidan / *confricare*.

Griſan / a-Griſan / Graf & a-Graf & Græf / Griſen *ſculpere*; bij ons Ryven II. CL: 1. (*ſcalpere*).

Gripan / *capere*, & for-Gripan *apprehendere*, & *perdere*.

Hnigan / *deſcendere*, & *caput inclinare*.

Hnipan / *concidere*.

Liſan / *remanere*, & be-Liſan / *ſupereſſe*, *manere*; zie *Gen:* XXI. 32. bij ons Blyven, II. CL: 1. *manere*.

Lithan / Lythan / *navigare*, *proficiſci*, & ofer-Lithan / *tranſire*, *obire*.

Mithan / *latere*.

Ridan / *equitare*; Eng: to Rid / *Pret*: Rod / *Pret: Part*:, Rid & Ridden.

Rinan / Hrinan / *tangere*; dog Rinan / *pluere*; I. CL: & Hrinan / *ornare*, I. CL:.

Vervolg van N°: 1.

Riſan / *ſurgere*; Eng: to Riſe / Roſe / Riſen.

Scinan / *ardere*, *coruſcare*; Eng: to Shine / Shone / Shined.

Scitan / *cacare*.

Scridan / Schrithan / Scrydan / *vagari*, *commcare*, *veſtire*, *obducere*; & ymb-Scriddan / *circumdare*.

Scrifan / *radere*, *reſecare*; & *delictorum confeſſiones exigere*; & for-Scrifan / *corradere*.

Sigan / *contr:* Seon / *percolare*, *excedere*, *labi*; ge-Sigan / nither-Sigan / *occidere*, *dilabi*.

Slidan / *labi*. Eng: to Slide / Slid / Slid / Slitan / *ſcindere*.

Smitan / *polluere*, *maculas injicere*. Eng: to Smite / *percutere*, in *Pret*: Smote / in *Pret: Part*: Smitten & Smit.

Snidan / Snithan / *ſecare*, *dolare*, *ſcindere*, *putare*.

Spiwan / *ſpuere*.

Stigan / *ſcandere*, *vehi*.

Strican / *tendere*, *vehi*; a-Strican / *percutere*. Eng: to Strike / *verberare*, Stroke / Stroken.

ge-Stridan / *varicare*. Eng: to Stride / Stride & Strid.

Swican / ge-Swican / *ceſſare*, *quieſcere*, *deſiſtere*, *eludere*, & be-Swican / *evadere*, *decipere*.

Swigan / Swygan / *ſilere*.

Swiſan / *circumire*, *peragrare*, *exorbitare*.

Swithan / *vincere*; dog ook van de I. CL:.

Eng: to Thrive / *proficere*, *augere*, *diteſcere*: in *Pret:* Throve; in *Pret: Part:* Thriven of Thrived.

Thwitan / *excidere*, *fruſtrari*.

Twigan / Twyan / *eſſe ſeparatum*, *bipartitum*, & *in dubio*; & *litigare*.

Wican / ge-Wican / *cadere*, *recedere*.

Witan /

Digitized by Google

Vervolg van N°: 1.

Witan / **ge-Witan** / *decedere*, *mori*.
Witan / *increpare*; van deze III. CL: en **ed-Witan** / (*exprobrare*), dog **Witan** / *scire*, onder de V. CL:.
Writan / **ge-Writan** / *scribere*; Eng: to **Write** / **Wrote** / **Writ** & **Writen**.
Writhan / *torquere*, *alligare*.

Voorts derzelver *Composita*.

Eenige verdere Medegetuigeniſſen zie
Gen: II. 3: XXXI. 38: XXXVIII. 22.
Deutr: X. 4.
Matth: I. 24: VIII. 15, 23, 26: IX. 25: XIX. 27: XXI. 41: XXVI. 65.
Joh: II. 45.
Luc: II. 37: IX. 12, 40: VII. 42. enz.

Tot N°: 2.

Bacan / *coquere*; **Boc** (of **Boc**) / **Gebacen**.
Blawan / **Bleow** / **ge-Blawen** / *flare*; & **on-Blawan** / *inflare*, *inspirare*. Eng: to **Blow** / **Blew** / **Blown**; bij ons BLAZEN, BLIES, GEBLAZEN.
Cnawan / **Cneow** / **Gecnawen** / *noscere*. Eng: to **Know** / **Knew** / **Known**.
Crawan / **Creow** / **gecrawen**; *cantare instar galli*. Eng: to **Crow** / **Crew** / **Crown** & **Crowd**: bij ons KRAEYEN. I. CL:.
Dafan / **Deof** / **Gedafen** / *oportere*, *debere*.
Dragan / *trahere*, *vehere*; **Droh** / **ge-Dragen**; Eng: to **Draw** / *trahere*, i **drew** / *traxi*; **Drawn** & **Dragwd** / *tractus*; bij ons DRAGEN, DROEG, GEDRAGEN, *ferre*.

Vervolg van N°: 2.

Faran / **Færan** / **Feran** / *ire*, *obire*, *fluctuare*, *se habere*; in *Præt*: **For** & **Ferde** / **Gefaren**; dus ook **Forth-faran** / *mori*.
Grafan / *fodere*, *sculpere*; **Grof** / **ge-Grafen**.
Eng: to **Grow** / *crescere*; i **grew** / *crevi*; **Grown** / *cretum*.
Hafan / **Hof** & **Hef** / **Gehafen** & **Heofen** / *levare*: dog ook **Hefan** / **Heafian** / *levare*, van de I. CL:.
Hatan / *jubere*, *promittere*; **Het** / **ge-Haten**. Dog ook **Hatte** / *nominatus eram* (zie *Gen*: II. 11. en XXIX. 16.) en **Hatian** / *jubere*, & *odio habere*, I. CL: & **Hettan** / *calefacere*, I. CL:.
Hladan / **Ladan** / *onerare*; **Hlod** / **ge-Hladen**. Eng: to **Load** of **Lade**; in *Præt*: *Part*: **Loaden** of **Laden** / of **Loaded** of **Laded**.
Hlahan of **Hlæhan** / **Hloh** / **Gehlahen** / &c. *ridere*.
Lætan / *omittere*, *laxare*, & *phlebotomare*; in *Præt*: **Let** / in *Præt*: *Part*: **Læten** (**Gelæten**). Eng: to **Let** / *permittere*; & **Let** / *permissus*.
Sacan / **Soc** / **Gesacen** / *accusare*. Eng: **for-Sake** / **for-Sook** / **for-Saken** / *deserere*.
Sawan / **Sew** (& **Sede**) / **Gesawen** / *seminare*. Eng: to **Sow** / **Sew** / **Sown** & **Sowed**.
Scafan / **Scæfan** / *radere*, *tondere*; **ge-Scafen** / *rasus*.
Slagan / **Slægan** / **Slegan** / *contr*: **Slean** & **Slan** / *percutere*, *verberare*; & *occidere*; **Slog** / **ge-Slagen** / &c. Eng: to **Slay** / *percutere*:

Vervolg van N°: 2.

tere: i Slew/ *percussi*; Slay'n of Slain/ *percussus*.
Slapan (Slœpan)/ Sleop/ ge-Slapen/ *dormire*; Eng: to Sleep; in *Præt: Part*: Slept.
Spanan/ Spon/ ge-Spanen/ *suadere*.
Swapan/ *vestire: & scopis sordes auferre*, ge-Swapen/ *vestitus*, & for-Swapen/ *ejectus*.
Tœcan/ *capere*: Eng: to Take/ took/ Taken.
Thrawan/ *torquere*; ge-Thrawan/ *retortus*. Eng: to Throw/ *projicere*, in *Præt:* i Threw/ in *Præt: Part*: Thrown.
Thwagan/ Thwœgan/ Thwegan/ Thwehan/ *contr*: Thwean/ *lavare*, *ungere*: Thwog/ Gethwagen (Gethwegen/ Gethwogen): zie ook Thweogan/ II. CL: 1.
Wacan (Wœcan)/ Woc/ ge-Waccen/ *expergisci*; Eng: to Wake/ Woke/ Waked.

Voorts derzelver *Composita*.

NB. Die bij ons het *Præter:* op OE hebben, vind men doorgaends hier met o; en de anderen met eo, tegen onze IE.

Eenige verdere Medegetuigeniſſen.
Gen: II. 7: III. 7: IV. 15, 23, 25. VI. 19: X. 19, 24: XVII. 17: XLII. 23: & XLIII. 24.
Exod: XII. 39, 41: *Deut:* IX. 16.
Matth: I. 19: III. 15: VI. 26: VII. 25: VIII. 19: IX. 35: XI. 1. XVIII. 23: XXII. 38, 39. en zoo voort.

Tot N°: 3.

Bredan/ Brœdan/ *extendere, auferre*; Brœd/ ge-Breden (en ook Gebroden)/ en derhalven mede van de II. CL: 5.
Cwethan/ *dicere*.
Etan/ œt/ ge-Eten/ *edere*: Eng: to Eat/ eat/ & eaten.
Fegan/ Fœgan/ *pangere, lætari*.
Fretan/ *vorare*.
Metan/ *mensurare*; dog Metan/ *invenire, obviam ire* (waer voor bij ons GEMOETEN, ONTMOETEN) is van de I. CL. hebbende in *Præt:* Metode/ *contr:* Mette.
Sewan/ *contr:* Sean/ Seon/ *videre*; Saw/ Sag/ Seah & Seh/ *vidi*, & Sewen/ Gesewen/ *visus*. Eng: to See/ i Saw/ Seen.
Tredan/ *calcare*. Eng: to Tread/ Trod/ Troden.
Wedan/ a-Wedan/ *debacchari, insanire, apostatare*.
Wefan/ *texere*; dog be-Wœfan/ *obvolvere*, I. CL: Eng: to Weave/ i Wove/ Woven & Weaved.
Wegan/ *vehere, trutinare, trahere*; dog ook Wœgan/ I. CL: *ludere, & illudere*; & Wegan I. CL: *portare*, & a-Wegan I. CL: *auferre*.
a-Wrecan/ ge-Wrecan/ *ulcisci*.

Voorts derzelver *Composita*.

Eenige Medegetuigeniſſen.
Gen: III. 1, 2, 12: X. 23: XXI. 54: *Josua* VII. 11.
Luc: XIII. 26: XVII. 8.
Joh: XIX. 23.

Tot

Digitized by Google

Tot N°: 4.

Beatan / Beot / ge-Beaten / *verberare*. Eng: to Beat / in *Præt: Part:* Beaten & Beat.
Fealdan / Fyldan / *plicare*.
Feallan / *cadere*. Eng: to Fall / i Fell / Fallen.
Healdan / Heldan / *tenere, capere, servare*: Eng: to Hide / *servare*; i Hid / *servavi*; Hidden & Hid / *servatus*.
Heawan / *secare*; Eng: to Hew, *dolare*; in *Præt: Part:* Hewn & Hewd.
Hleapan / *salire*: Eng: to Leap / *saltare*; in *Præt: Part:* Lept.
Sceacan / Scacan / *excutere*. Eng: to Shake / i Shoke / Shaken of Shook.
Sceadan / Scœdan / Scadan / *distinguere*.
Sceapan / Scapan / Scippan / *formare, creare*.
Wealcan / *volvere, volutare*.
Weallan / *ebullire, æstuare, furere*.
Wexan / *crescere*.

Dus ook de *Composita* van ijder.

Zie eenige Medegetuigenissen.
Gen: II. 4: IV. 9: VII. 3: XXI. 31.
Exod: I. 7: *Deut*: IX. 18.
Matth: VII. 25: XII. 11: XXVI. 39.
Joh: XVII. 15. en zoo voort.

Tot N°: 5.

Fangan / Fengan / *contr*: Fon / *capere, sumere*; in *Præt*: Feng & Foh / in *Præt: Part:* Fangen / Gefangen: dus mede and-Fon / *accipere*, en on-Fengan / *suscipere*.

Vervolg van N°: 3.

Gangan / *contr*: Gan / *ire*: in *Præt: Part:* ge-Gangen / *contr:* ge-Gan / & Gan: waer van 't *Præt: Imperf*: t'zoek is; in welks plaetse men gebruikt vind Eode & ge-Eode of Geode, zijnde een *Præterit*: van 't welke de *Infinit:* wederom verloren is. In 't M-Gottisch heeft men ook Iddja, *ambulabat*; hoewel Gangan, *ire*, aldaer als I. CL: komt, als Gangida / *abiit*, (*Luc*: XIX. 12.) Bij 't Ysl: heeft men in *Præt*: Gieck / en bij 't F-TH. Gieng (zie *Tat: p*: 92.), gelijk ook bij ons GING en GONG, en bij 't Hoogd: Gieng. In 't Eng: to Go / *ire*; *Præt: Part:* Gon / Gone; dog voor 't *Præt: Imperf*: komt Wend / ontleent van het Oud-Duitsche Wendan / bij ons WENDEN, *vertere*.
Hangan / Hengan / *contr*: Hon / *pendere*; in *Præt*: Heng & Hoh / in *Præt: Part:* Hangen / ge-Hangen. Eng: to Hang / Hung / Hung.
Standan / Stond (& Stod) / Gestanden; *stare*: dus ook and-Standan / *pati, resistere*, en be-Standan / *detinere*; ge-Standan / *existere*; under-Standan / *subsistere*, & *intelligere*; of-Standan / *remanere*, withher-Standan / *resistere*. Eng: to Stand / *Stare*; in *Præt*: Stood.
Wascan / Wœscan / Wacsan / *lavare*, Wosc / ge-Wascen / &c.

Dus ook de verdere *Composita*.

Digitized by Google

Vervolg van N°: 2.

Tot Medegetuigenis zie
Gen: IV. 11, 16: VI. 18: IX. 5, 10.
Deutr: X. 8.
Matth: IX. 5, 6: en IV. 18. en zo voort.

Tot deze of tot de vorige *Classis*, schijnen de volgenden mede betrekkelijk te zijn; hoewel we, bij gebrek van verdere Voorbeelden, 't nette daer van nog niet weten te bepalen, als

A-crymman / A-cruman / *friare, in micas frangere, farcire, sc: micis:* a-crummen / *in micas fractus.*
Gnægan / *rodere;* for-Gnagen / *corrosus.*
Mawan / *secare;* & Meowen / ook Angl: Mowen / *falcatus, messus.*
Rawan / *findere;* ge-Rawen / *segmentatus.*
ofer-Sagen / *obrutus.*
Scripen / *austerus;* be-Screpen / *rasus;* & a-Screpen / *egestus.*
Tannen en ook ge-Tanned / *subactus.*
Wæltan / *volvere,* ge-Wælten / *provolutus.*
Wlætan / *nauseare, vomitu fœdare:* ge-Wlæten en ook Wlætte / *fœdatus.*
for-Wrecen / *peregrinus.*

XXV. HOOFDDEEL.

Van den Vierden Rang der A-Saxische Werkwoorden.

DEzen trant van ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* ontmoet men in 't Frank-Duitsch onder de IV. CL: en bij 't M-Gottisch en Ons onder de Vijfde. 't Zijn die genen, die ten opzigte van de *Terminatien*, in *Præt: Imperf: & Præter: Participii*, met die van de I. CL: en ten opzigte van 't veranderen van 't Worteldeel eenigsints met de andere van de II. en III. CL: gelijk staen; veranderende naemlijk aldus.

in *Infinit:* verwandelt	in *Imperf:*	in *Præt: Part:.*
INGAN / & ENCAN / & INCAN.	in OHTE..	in OHT.
YGAN / of IGAN / en UGAN.		
ECCAN / of ECAN / of AECAN.		
UNCAN.	in UHTE...	in UHT.
EORCAN / of YRCAN.	in ORHTE.	in ORHT.

als,

als, Bringan / *adferre*, Brohte / ge-Broht (of Broht). Eng: to Bring / Brought.
Bygan / Bigan / *emere*, Bohte / ge-Boht (of Boht). Eng: to Buy / Bought.
Drecan / *vexare*, Drohte / ge-Droht / &c. dog ook Dreccan / I. CL:.
Dugan / *valere*, Dohte / Gedoht (of Docht).
Recan / *curare*, Rohte / ge-Roht / &c.
Sæcan / Secan / *quærere*, Sohte / Gesoht / &c. Eng: to Seek / *quærere*, Sought / *quæsitus*, & to be-Seek / *precari*, be-Sought / *precatus*, bij ons VERZOEKEN, VERZOCHT.
Thencan & Thincan / *cogitare*, Thohte / ge-Thoht / &c. Eng: to Think / Thought.
Thuncan / Thincan / *æstimare*, Thuhte / ge-Thuht / &c.
Weorcan / Wyrcan / *operari*, Worhte / ge-Worht / &c. Eng: to Work / Wrought. Dog 't Hoogd: Wircken / *operari & texere*, is I. CL: hebbende ge-Wirkt / zie *Diction: Regium.*

NB. De Regelmaet der verdere Uitgangen schikt zig als bij die van de I. CL: met DE agter aen 't *Præt: Imperf:.*

Eenige Medegetuigeniſſen zie
Gen: II. 7: III. 6: VI. 6, 7, 15: XX. 9: XXVII. 25: XXIX. 20: XXXVII. 18: XLIII. 2, 20, 21: L. 20.
Deut: IV. 29: X. 3. *Exod:* II. 15: *Joſ:* V. 10: *Matth:* VII. 21, 22, 23: XII. 14, 43.

XXVI. HOOFDDEEL.

Van den Vijfden Rang der A-Saxiſche Werkwoorden, waer onder de Ongeregelde.

I. Van de Hulpwoorden.

N°: 1. Habban / hæbban / hafan / *habere, tenere, & Verbum Auxiliare Præteritis Verborum*: Eng: to Have.

Dit zou onder de I. CL: behooren, zo niet de *Euphonie* daer eenige verandering in gebracht had.

Indicat:

Digitized by Google

Indicat: *Præſ: & Futur:* *Subj:.*

Sing: ic Hæbbe/ thu Hæfſt/ he Hæfth. | *Sing:* Ic/ thu/ & he Hæbbe.
Plur: We/ ge/ & hig Habbath. | *Pl:* We/ ge/ & hig Hæbbon/ of Hæbbe we/ &c.

in 't Eng: i have/ thou haſt/ he hath.
We/ je/ & they have.

Indic: *Præter:* *Subj:.*

Sing: Ic & he Hæfde/ thu Hæfdeſt. | *Sing:* Ic/ thu/ & he Hæfde.
Plur: We/ ge/ & hig Hæfdon. | *Plur:* We/ ge/ & hig Hæfdon.

in 't Eng: I/ & he had/ thou hadſt.
We/ je/ & they had.

Imperat: 2. Perſ: {*Sing:* Hæbbe thu; Eng: have thou. *Plur:* Habbath ge; Eng: have je.

Part: {*Præſ:* Hæbbende; Eng: having. *Præt:* Hæfed/ Hæfod; Eng: had.

Hr: *Hickes* ſtelt in zijne A-S, & M-G. *Grammatica*, *Cap:* VIII. dit *Præteritum Ind:* in *Sing:* gantſch anders, naemlijk, ic Hæfed / thu Hæfodeſt/ he Hæfod: niet tegenſtaende het eenige Voorbeeld van Medegetuigenis wegens den *Singul:* door hem aengehaelt, geheelijk met mijne en niet met zijne ſtelling overeenkomt, namelijk, that he.... gecyrred hæfde (*quod.... convertiſſet*); En dewijl ik ook geene Voorbeelden voor hem, zo ver ik mij erinneren kan, ergens anders ontmoet heb, zo zal ik, tot beveſtiging en Medegetuigenis van 't gene ik hier ter nederſtel, den Lezer ſlegts wijzen op *Gen:* VII. 10, 23. *Gen:* XXXI. 32. *Gen:* XLVI. 1. & *Exod:* XXXII. 7, 8, 12 & 19. *Matth:* XVII. 20. *Marc:* XII. 6. *Joh:* V. 26: XVII. 5. en zoo voort.

N°: 2. Beon / Weſan / *eſſe*: & *Verbum Auxiliare Paſſivi* in *Infin: Obl:* to Beonne/ to Weſanne. Eng: to Be/ *eſſe*.

Indicat: *Præſ: & Fut:* *Subj:.* (he Beo/ Si/ Sy/ Sig.

Sing: ic Eom/ thu Eart/ he Yſ (of Iſ). | *S:* ic Beo/ of Si. thu Beo/ Sy/ Si.
Plur: We/ ge/ & hig Sind/ Synd/ of Sint. | *Pl:* We/ ge/ hig Beon of Sin.

In 't Engelſch, 't *Præſens Ind:* i Am/ thou Art/ he Is.
We/ je/ & they Are.

Het A-S, *Futurum Ind:* word ook wel aldus gevonden.

Sing: ic Beo/ thu Biſt (of Byſt)/ he Byth (of Bith).
Plur: We/ ge/ & hi Beoth/ of, de Perſoon agterſtaende, Beo we/ &c.

Indicat:

Digitized by Google

	Indicat:	*Præter:*	*Subj:.*
Sing:	Ic & he wæs (of was) / thu wære.	*Sing:* Ic / thu / & he wære.	
Plur:	we / ge / & hig wæron.	*Plur:* we / ge / hig of hi wæron.	

In 't Engelsch; *Præter: Indic:* I & he was / thou wast.
we / je / & they were.

De *Subjunct:* word in 't Engelsch meest door Omschrijving gemaekt, als God grant i mag be (God geve dat ik moge zijn); andersints zet men ook in 't *Præsens*, i bee / thou beest / he bee; we / je / & they bee; en in 't *Præt:* i were / thou wert / he were; we / je / & they were.

Imperat: 2. *Perf:* { *Sing:* beo / si of sig thu; Eng: be jou. *Plur:* beoth of sin ge: Eng: be ye.

Part: Præs: wesende. In 't Eng: { *Præs:* being. *Præt:* been.

zie *Gen:* I. 2, 4, 7, 9, 11, 14, 22, 28, 29, 30: II. 12, 23, 24: III. 4, 9, 10, 14, 16, 19: IV. 13, &c.
Matth: I. 18: II. 4: III. 6, 10: V. 6: VI. 31, 34: VIII. 12: IX. 15, 29: XXVI. 69. *Joh:* I. 48: IX. 41. en zoo voort.

N°: 3. magan / *posse.*

	Indic:	*Præs: & Fut:*	*Subj:.*
S:	Ic & he mæg / thu mægest (of myht).	*S:* Ic / thu / & he mæge.	
Pl:	we / ge / & hi magon (of magun).	*Pl:* we / ge / & hi mægon (of magon).	

	Indic:	*Præterit:*	*Subj:.*
S:	Ic & he miht (of myht) / thu mihtest.	*S:* Ic / thu / & he myhte (of mihte).	
Pl:	we / ge / & hi / mihton (of myhton).	*Pl:* we / ge / & hi myhton (of mihton).	

zie *Gen:* VI, 19, 20, &c. *Matth;* III. 9: VIII. 2. 28: IX. 28: XXVI. 53, &c. *Marc:* II. 4: VII. 15: XIV. 37. en zoo voort.

N°: 4. wyllan (of willan) *velle*, & *Verb: Auxil: Futuri temp:.*

	Indic:	*Præs: & Futur:*	*Subj:.*
Sing:	Ic & he wylle / thu wylst (of wylt).	*Sing:* Ic / thu /	& he wylle (of wyle).
Plur:	we / ge / & hi willath.	*Plur:* we / ge	& / hi wyllon.

Præter: Ind: & Subj:.
Sing: Ic / & he wolde / thu woldest.
Plur: we / ge / & hi woldon.

zie *Gen:* XXXII. 12, &c. *Matth:* I. 19: V. 40: VII. 12: VIII. 2, 3: IX. 13: XI. 14, 27. XII. 38: XIII. 28. *Luc:* IX. 54: XII. 49: XIII. 34. En zoo voort.

Digitized by Google

No: 5. witan / *ſcire*: in *Inf: Obl:* to witanne.

Indic:	*Præſ: & Futur:*	*Subj:.*
Sing: Ic & he wat / thu waſt.	*Sing:* Ic / thu / & he Wite.	
Plur: We / ge / & hig witun.	*Plur:* We / ge / & hi Witon.	

Præterit:.

Sing: Ic & he wiſte / thu wiſteſt.	*Sing:* Ic / thu / & he Wiſte.
Plur: We / ge / & hi Wiſtun.	*Plur:* We / ge / & hi Wiſton.
Imperat: 2. Perſ: { *Sing:* Wit. / *Plur:* Witath. }	*Part:* { *Præſens* Witende. / *Præter:* Witen / gewiten.

zie *Gen:* IV. 9: XLVII. 6. *Matth:* VI. 3, 8: XII. 7, 15: IX. 6: XIII. 11: XV. 12: XVI. 3: XXIV. 32, 33, 43: XXV. 26. *Luc:* XII. 2. *Joh:* III. 11: XXI. 17, &c.

No: 6. Cunnan / *ſcire*.

Indic:	*Præſ: & Fut:*	*Subj:.*
Sing: Ic / & he Can / thu Canſt.	*Sing:* Ic / thu / & he Cunne.	
Plur: We / ge / & hi Cunnun.	*Plur:* We / ge / & hi Cunnon.	

Præteritum.

Sing: Ic / & he Cuthe / thu Cutheſt.	*Sing:* Ic / thu / & he Cuthe.
Plur: We / ge / & hi Cuthun.	*Plur:* We / ge / & hi Cuthon.

zie *Gen:* XXIX. 5: XLVI. 33: XLVII. 3, 6. *Exod:* XXIII. 12, 13. *Deut:* IX. 24: XI. 28: XXXIV. 10. *Matth:* VII. 11, 23: XI. 27. En zoo voort.

Dus ook Unnan / *concedere*, in 't *Præſ:* ic An / en *Præt:* Uththe: gelijk ook het Yſl: Unna / *amare*, *favere*, in *Præſ:* heeft Ann / dog in 't *Præt:* Unne. Van zulk een *Verbum* ſchijnt ons GUNNEN, I. CL: (als of 't ware ge-Unnen) ontleent te zijn.

No: 7. Sceoldan (of Sceolan) *debere*; & *Verb: Auxil: Fut: Temporis.*

Indic:	*Præſens*	*Subj..*
Sing: Ic & he Sceal / thu Scealt.	*Sing:* Ic / thu / & he Sceole (of Scile).	
Plur: We / ge / & hi Sceolun.	*Plur:* We / ge / & hi Sceolon.	

Præter:.

Indic:	*Præter:.*	*Subj:.*
Sing: Ic & hẏ Sceold / thu Sceoldeſt.		*Sing:* Ic / thu / & hẏ Sceolde.
Plur: We / ge / & hi Sceoldun.		*Plur:* We / ge / & hi Sceoldon.

zie *Gen:* II. 16, 17: IV. 9: *Exod:* V. 2: *Matth:* IX. 15: XI. 3. *Marc:* II. 19, &c.

No: 8. Motan / *debere, licere.*

Præſens. { *Sing:* Ic & hẏ Mot / thu Moteſt. *Plur:* We / ge / & hi Moton.

Præt: { *Sing:* Ic & hẏ Moſt / thu Moſteſt. *Plur:* We / ge / & hi Moſton.

zie *Gen:* II. 16: XLVII. 4. *Exod:* XXXII. 24. En zoo voort.

No: 9. Don / Doen / *facere:* in *Infin: Obl:* to Donne.

Indicat:	*Præſens & Futur:*	*Subj:.*
Sing: ic Do / thu Dẏſt (of Deſt) / hẏ Dẏth (of Deth).		*Sing:* ic / thu / & hẏ Do.
Plur: We / ge / & hi Doth.		*Plur:* We / ge / & hi Don.

Præterit:.

S: ic / & hẏ Dẏd (of Did / Dẏde) / thu Dẏdeſt / &c.	*S:* ic / thu / & hẏ Dẏde (of Dide).
Pl: We / ge / & hi Dẏdun.	*Pl:* We / ge / & hi Dẏdon.

Imperat: 2. *Perſ:* { *Sing:* Do thu / *Plur:* Doth ge } | *Part:* { *Præſens* Donde. *Præter:* Gedon.

Dus mede 't A-S, on- & un-Don / *aperire, facere;* & on-Doen (*ingerere*).

zie *Gen:* IV. 7, 10: VI. 13: & XX. 9. *Matth:* I. 24: VII. 4, 5: XI. 20, 21: XII. 2. 3, 41. *Marc:* VII. 8, 9. *Luc:* XXII. 23. En zoo voort.

NB. In 't Engelſch is to Do / *facere,* i Did / *feci,* Done / *factum,* zeer gemeen als een zakeloos Hulpwoord bij allerhande *Verba,* als i Love / *amo;* & i Do Love / *amo:* thou Loveſt / *amas;* & thou Doeſt Love / *amas;* &c.

II. Wijders, als Onregelmatig komt mij te voren.

Dearran / Durran / Dẏrran / *audere;* in *Præt: Imperf:* Durſt of Dorſt. Eng: to Dare / Durſt / Dared.

Munan / *reminiſci:* Munden / *memoratus.*

Digitized by Google

Voor ons opwekkende LATEN WE, vind men in 't A-Saxisch dikwijls **Uton**; als, **Uton Wyrcean** / laeten we werken of maken; *Gen:* II. 18. & **Uton Gan ut** / laeten we Uitgaen; *Gen:* IV. 8.

Dien 't lusten zal al het gene 'er van 't A-Saxisch in druk of in Handschrift is te vinden, met opmerking te doorwandelen, zal ongetwijffelt nog wel eenige andere ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* ontmoeten; niettemin, hoewel zelfs 't getal dier Handschriften, welke onder de vermaerde Boekerijen van Engeland te zien zijn, groot is, zo verwagt ik egter dat 'er niet dan weinigen ontbreken zullen; aengezien meest alle de Ongelijkvloeijenden der andere Oude en Nieuwer Tael-verwanten met deze beantwoord worden. 't Verder vervullen laet ik dan aen een ander over, alzoo dat gene, dat ik 'er in beoogt heb, ver genoeg volbragt is.

E I N D E

Van de

Regelmaet en Rangschikking der

ANGELSAXISCHE WERKWOORDEN.

1714 $\frac{1}{2}$.

REGEL-

Digitized by Google

REGELMAET EN RANGSCHIKKING DER HOOG-DUITSCHE *VERBA*.

XXVII. HOOFDDEEL.

Van den Eersten Rang der Hoogduitsche Werkwoorden.

DE Schrijvers, die ons de Timmer-stoffe leverden, waer uit we de volgende Voorbeelden hebben verzamelt, geschift, en in elks geregelden Rang overgebragt, zijn *Bödiker* en *Schottelius*, gelijk ten einde van 't eerste Hoofdstuk vermeld is.

De *Verba* van deze eerste *Classis*, zijnde, even gelijk bij Ons en de andere Gelijkstammige Talen, GELYKVLOEYENDE, namelijk zonder verwisseling van Wortelvocael, maken mede een zeer groot getal uit; waerom we ook, zonder Lijst daer van op te stellen, slegts derzelver *Character* zullen aenwijzen, beneffens de Regelmaet hunner Uitgangen.

I. De Regelmaet of 't *Character* dezer *Verba* zit in de *Terminatien*.

als, in *Infin*: **en**/ in *Pret*: *Imperf*: **ete** of **te**/ en in *Pret*: *Part*: **et** of bij ink: **t**; mits dat 'er **ge** (als bij Ons) voor aen dat *Partic*: kome, als

Fasten/ *jejunare*; **Fastete**/ **gefastet**.
en **Salben**/ *ungere*; **Salbete** (of **Salbte**)/ **Gesalbet**/ &c.

Digitized by Google

II. De Regelmaet der *Terminatien* door de gantsche *Conjugatie* is aldus;

in *Infinit:* EN/ als Lieben/ *diligere*; *Inf: Obl:* zu Lieben.
dog in *Præt:* Geliebet haben/ *Fut:* Lieben werden.

Præs: Indicat:	*Præs: Subjunct:.*
S: 1. E. 2. EST (of ST). 3. ET (of T).	S: 1. E 2. EST. 3. E.
Pl: 1. EN. 2. ET (of T). 3. EN.	*Pl:* 1. EN. 2. ET (of T). 3. EN.
als, ich Liebe/ du Liebest/ er Liebet.	als, ich & er Liebe/ du Liebest.
wir Lieben/ ihr Liebet/ sie Lieben.	wir & sie Lieben/ ihr Liebet.

Præt: Imperf: Indic: & Subj:.

Sing: 1 & 3. ETE (of TE) 2. TEST.
Plur: 1 & 3. ETEN (of TEN). 2. ETET (of TET).

als, ich & er Liebete (of Liebte)/ du Liebtest.
wir & sie Liebeten (of Liebeten)/ ihr Liebetet (of Liebtet).

Imperat:	*Particip:.*
2. *Perf:* S: E/ als, Liebe du. / Pl: ET/ als, Liebet ihr.	*Præsens* END/ als, Liebend.
	Præter: ET (of T)/ als, Geliebet (of Geliebt).

ANMERK: (I.) Als 't *Particip:* als een *Adjectiv:* komt, zo krijgt het een *Terminatie* daer agter, even als de andere *Adjectiva.* Dus der Liebende/ & ein Liebender/ &c.

(II.) Tot het *Præterit: Perf: & Pluſquamperf:* worden het *Præſ: & Præt:* van haben voor de *Verba Activa*, en van ſeyn voor de *Neutra*, bij 't *Præter: Partic:* als Hulpwoorden gebruikt, even als bij Ons; dus,

Ich habe Geliebet/ *dilexi*, &c. in *Subj:* ich habe Geliebet.
en Ich hatte Geliebet/ *dilexeram*, &c., in *Subj:* ich hätte Geliebet.
en Ich bin/ ich ſey/ ich war/ & ich wäre Geweſen/ (*fui, &c.*)

(III.) Dog tot het *Futur: Indic:* neemt men in 't Hoogduitſch het *Præſ:* van werden of van wollen/ voor den *Infinit:* tot Hulpwoord, als

ich werde of ich wil Lieben (*diligam*), in *Subjunct:* ich werde of würde Lieben/ &c.

Maer bij den *Imperat:* word in 't *Futurum* ſollt genomen, als,

Du ſolt Lieben/ ihr ſollt Lieben.

(IV.) Tot het Hoogduitſche *Paſſivum* neemt men ook, als bij Ons, het *Particip: Præter:* van 't *Activum*, waer bij men het

Digitized by Google

het Hulpwoord werden voegt, dooralle zijne Tijden en Vervoegingen.

als in 't *Præs: Indic: & Subj:* ich werde Geliebt/ *diligor, & diligar &c.*

Præter: { *Indic:* Ich ward of wurde Geliebt/ *amabar, &c.*
{ *Subj:* Ich wurde Geliebt/ *amarer, &c.*

Dog dit werden krijgt wederom in zijn *Præter: Perf: & Plusquamperf:* het *Verbum* Seyn tot zijn hulp, als

Præt: Perf: { *Indic:* Ich bin
{ *Subj:* Ich sey } Geliebt worden/ *dilectus fui, &c.*

Plusquamp: { *Indic:* Ich war
{ *Subj:* Ich wäre } Geliebt worden/ *dilectus eram, &c.*

(V.) Dit gebruik der Hulpwoorden heeft bij alle de *Verba* plaets, zo wel GELYK- als ONGELYKVLOEYENDE, ja bij de Hulpwoorden zelf; als,

Ich habe gehabt/ *habui.*
Ich hatte gehabt/ *habueram.* } en zoo voort.

Dewijle dan Haben/ Seyn/ & Werden/ de voornaemste Hulpwoorden zijn, zo zullen we ijders vervoeging hier bij plaetsen.

I. *Infin: Præs:* Haben/ *habere*; *Præt:* Gehabt haben; *Fut:* Haben werden.

Præsens Indicat:.

Sing: Ich habe/ du hast/ er hat.
Plur: wir haben/ ihr habet (of habt)/ sie haben.

Præsens Subj: of *Conj:*.

Sing: ich & er habe/ du habest.
Plur: wir & sie haben/ ihr habet (of habt).

Indic: Imperf:	*Subj: of Conj:*.
Sing: ich & er hatte/ du hattest.	*Sing:* ich & er hätte/ du hättest.
Plur: wir & sie hatten/ ihr hattet.	*Plur:* wir & sie hätten/ ihr hättet.

Perfectum.

Sing: ich habe/ &c.
Plur: wir haben/ &c. } gehabt. | *Sing:* *Plur:* } in *Subj.* als in *Indicat:* mits het *Præs: Subj:* in steê van 't *Præs: Indic:* te hulp te nemen.

Indicat:	*Plusquamperf: Subj:*.
Sing: ich hatte/ &c.	*Sing:* ich hätte/ &c
Plur: wir hatten/ &c. } gehabt.	*Plur:* wir hätten/ &c. } gehabt.

Futu-

Digitized by Google

Futurum Indic:.
Sing: ich Werde/ du Wirſt/ er Wird
Plur: wir Werden/ ihr Werdet/ ſie Werden } Haben.

Futurum Subj:.
Sing: ich Werde/ du Werdeſt/ er Werde
Plur: wir & ſie Werden/ ihr Werdet } Haben.
ook wel in *Subj:* Würde voor Werde.

Imperat:
Præſ: 2. Perf: *Sing:* Habe/ of Hab du. | *Plur:* Habet/ of Habt ihr.
Futur: Imperat: *Sing:* du ſolt | *Plur:* ihr ſollt } Haben.

Particip:.
Præſens Habend.
Præter: Gehabt.

II. *Infin: Præſ:* Seyn/ *eſſe: Præt:* Geweſen ſeyn: *Fut:* Seyn werden.

Præſens Indicat:.
Sing: ich Bin/ du Biſt/ er Iſt.
Plur: wir & ſie Sind (of Seynd)/ ihr Seyd.

Præſens Subjunct:.
Sing: ich & er Seye (of Sey)/ du Seyſt (of Seyeſt).
Plur: wir & ſie Seyen (of Seyn)/ ihr Seyet (of Seyt).

Imperf: Indic:.
Sing: ich & er War/ du Wareſt (of Warſt).
Plur: wir & ſie Waren/ ihr Waret.

Imperf: Subj:.
Sing: ich & er Wäre/ du Wäreſt.
Plur: wir & ſie Wären/ ihr Wäret.

Indicat: *Sing:* ich Bin/ &c. / *Plur:* wir Sind/ &c. } Geweſen (of Geweſt). | *Perfect:* *Subj:.* *Sing:* ich Sey / *Plur:* wir Seyen } Geweſen/&c.

Pluſquamperf:.
Sing: ich War / *Plur:* wir Waren } Geweſen/ &c. | *Sing:* ich Wäre / *Plur:* wir Wären } Geweſen/ &c.

Futurum Indicat:.
Sing: ich Werde/ du Wirſt/ er Wird
Plur: wir & ſie Werden/ ihr Werdet } Seyn.

Futurum

Futurum Subj:.
Sing: ich & er Werde / du Werdeſt
Plur: wir & ſie Werden / ihr Werdet } Seyn.

NB. bij den *Subj:* ook wel Würde in ſteê van Werde; als mede ich Werde (of Würde) geweſen Seyn / &c.

Imperat:
Præſ: 2. Perſ: {*Sing:* Sey / of Biſt du. *Plur:* Seyd ihr.
Fut: 2. Perſ: {*Sing:* du Solt *Plur:* ihr Sollt } Seyn.

Particip:.
Præſens Seyend.
Præter: Geweſen.

III. *Infin: Præſ:* Werden / *fieri*; *Præt:* Geworden ſeyn; *Fut:* Werden werden.

Indicat: Præſens
Sing: ich Werde / du Wirſt / er Wird.
Plur: wir & ſie Werden / ihr Werdet.

Subj:.
Sing: ich & er Werde / du Werdeſt.
Plur: wir & ſie Werden / ihr Werdet.

Imperfect: Indicat:.
Sing: ich & er Ward (of Wurde) / du Wardeſt (of Wurdſt).
Plur: wir & ſie Wurden / ihr Wurdet.

Imperf: Subj:.
Sing: ich & er Würde / du Würdeſt.
Plur: wir & ſie Würden / ihr Würdet.

Indicat: Perfect:
Sing: ich Bin / &c. geworden (of Worden).

Subj:.
Sing: ich Sey / &c. geworden / &c.

NB. Worden is hier een *Partic: Præt:* op den Kimbriſchen trant, zonder 't Voorwerpſel GE.

Pluſquamperf:
ich war Geworden / &c. | ich wäre Geworden / &c.

Futurum.
ich Werde werden / &c. | ich Würde werden / &c.

Imperat:
Præſ: Werde du / Werdet ihr.
Fut: du Solt / & ihr Sollt werden.

Partic:.
Præſ: Werdend.
Præt: Geworden.

Digitized by Google

XXVIII. HOOFDDEEL.

Van den Tweeden Rang der Hoogduitsche Werkwoorden.

DAt de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* in 't Hoogduitsch, even als bij Ons, ten onregt voor Onregelmatig wel eer gehouden zijn geweest, zal uit het volgende blijken.

In gelijkervoege als bij Ons en andere Gelijkstammige Talen, hebben deze ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* in 't Hoogd: bij 't *Præt: Imperf:* een wisseling van Klinker, zonder TE of ETE agter de *Accent-Silb*; en bij 't *Præter: Partic:* den uitgang EN / dog niet EE gelijk bij die van den I. Rang.

Onder deze *II. Classis* betrekken we die genen, welke bij 't *Præt: Imperf: Ind:* in *Sing:* en bij 't *Præt: Part:* eenerleije Vocaelwisseling aennemen, als;

I. Regelmaet van de Vocaelwisseling is.

No: 1. { EI / voor B / D / G / H / R / & S } in *Infin:* verandert in { IE / I } in *Imperf: Indic: & Subj:, Sing: & Plur:*, & in *Præt: Part:*.
{ EI / voor CH / FF / SS / & T }

als, Bleiben / *manere*; Bleib (*Subj:* Bliebe) / Geblieben.
Reiten / *equitare*; Ritt (*Subj:* Ritte) / Geritten.

No: 2. IE. }
No: 3. E. } *in Infinit:* verwandelt { in *Imperf: Ind: & Præt: Part:* op O.
No: 4. AU. } { in *Imperf: Subj:* op Ö.

als, 2. Fliegen / *volare*, Flog (in *Subj:*) Flöge) / Geflogen.
3. Flechten / *tricare*, Flocht (in *Subj:* Flöchte) / Geflochten.
4. Saufen / *potare*, Soff (in *Subj:* Söffe) / Gesoffen.

Dog dezen van No: 2, 3 & 4. lijden daer en boven nog eene Vocaelwisseling bij den *Imperat:*, en voornaemlijk bij de 2 en 3. *Perf: Sing:* van 't *Præs: Indicat:*, naemlijk

IE / verandert in EU / hoewel bij den *Imperat:* ook wel IE & EU.
E / . . . . . in I & E.
AU. . . . . in EU of äu: dog in *Imperat:* blijft de AU.

Dus,

Digitized by Google

Dus, **Fleug** (*vola*); en, **du Fleugeſt** (*volas*), **er Fleugt** (*volat*).
Flicht (*trica*); en **du Flichteſt** (*tricas*), **er Flichtet** (*tricat*).
du Seuffeſt (*potas*), **er Seuffet** (*potat*).

II. De Regelmaet der *Terminatien* is,

Bij 't *Præſ*: *Indicat*: & *Subj*: en bij den *Infin*: als mede het *Partic*: *Præſ*: even als bij die van den I. Rang.

Indicat:	in 't *Præter*: *Imperf*:	*Subj*:.
Agter 't Veranderde Worteldeel.		
Sing: (1.) Niets. (2.) **eſt**. (3.) Niets.	*Sing*: (1 en 3.) **e**.	(2. *P*:) **eſt**.
Plur: (1 en 3.) **en**. (2.) **et**.	*Plur*: (1 en 3.) **en**.	(2. *P*:) **et**.
als, **ich & er flog / du flogeſt.**	als, **ich & er flöge / du flögeſt.**	
wir & ſie flogen / ihr floget.	**wir & ſie flögen / ihr flöget.**	

Imperat:	*Particip*:.
2. *Perſ*: {*Sing*: Niets, als **fleug du.**} {*Plur*: **et** / als **fleuget ihr.**}	*Præterit*: **en** / als **Geflogen.**

Tot N°: 2. behooren.

Beiſſen / *mordere*, **Biſs** / **gebiſſen.** Dog **Beitzen** / *macerare*; is van de I. CL:.

Bleiben / **Blieb** / **geblieben** / *manere.*

ver-Bleichen / **ver-Blich** / **ver-Bleichen** / *expallere*; dog 't *Activ:* **Bleichen** / *inſolare lintea*, is van de I. CL:.

Deihen / **ge-Deihen** / **Dieh** / **gediehen** / *increſcere.*

Fleiſſen / **be-Fleiſſen** / *diligentiam adhibere*; **Beflisz** / **Befliſſen.** Dog **Befleiſſigen** / is van de I. CL:.

Freihen / **Frepen** / *ducere uxorem*, **Friehe** / **gefriehen**; dog is ook van de I. CL:.

Gleichen / **Glich** / **Geglichen** / *ſimilem eſſe*, & *referre.* Dus ook **ver-Gleichen** / *adæquare:* dog **Gleichen** / *adæquare*, is ook van de I. CL: mits als *Activ:*.

Vervolg van N°: 1.

Gleiſſen / *fulgere*, *nitere*, **Gliſz** / **Gegliſſen.**

Gleiten / *labi*, **Glitt** / **Geglitten.** Dus ook **ent-Gleiten** / *evadere.*

Greiffen / **Griff** / **Gegriffen** / *corripere.*

Kleiben (**be-Kleiben**) / **Klieb** / **Geklieben** / *ex inſitione valere*, *adoleſcere.* Dog **Kleiben** / **be-Kleiben** / *limo incruſtare*, is van de I. CL:.

Kneiffen / **Kniff** / **Gekniffen** / *vellicare*; dog **Kneipen** / **ab-Kneipen** / & **Knipen** / zijn van de I. CL:.

Leiden / *tolerare*, *ferre*, *permittere*; Dog 't *Præter*: *Imperf*: & *Part*: word ſcherp gebruikt, naemlijk **Litte** / **Gelitten**; even of de *Infinit:* ware **Leiten.** Dog **Erleiden** / *tædium afferre*, als mede **Leiten** / **Lepten** / *ducere*, zijn van de I. CL:.

Leihen / **Lieh** / **Geliehen** / *mutuo dare*; dus ook **ver-Leihen** / *concedere.*

Meiden / **Mied** / **gemieden** / *ſubterfugere*;

Vervolg van N°: 1.

gere; dus ook **ver-Meiden** / *evitare*; dog **Meiden** is ook van de I. CL:.

Pfeiffen / **Pfiff** / **gepfiffen** / *fistulare.*

Preisen / *laudare*, **Prieß** / **gepzieſen**; dog ook van de I. CL:.

Reiben / **Rieb** / **gerieben** / *terere.*

Reiſſen / **Riſz** / **geriſſen**; *rapere.*

Reiten / **Ritt** / **geritten** / *equitare.*

Scheiden / **Schied** / **geſchieden** / *decedere*, *valedicere*: En **Scheiden** / *dividere*, eveneens, volgens *Schottel*; dog als van de I. CL: volgens *Bödiker*, naemlijk **Scheidete.**

Scheinen / **Schien** / **geſchienen** / *lucere.*

Scheiſſen / **Schiſz** / **geſchiſſen** / *exonerare alvum.*

Schleichen / **Schlich** / **geſlichen** / *repere.*

Schleiffen / **Schliff** / **geſchliffen**; *acuere*; dog **Schleifen** / *deſolare*, is van de I. CL:.

Schleiſſen / **Schliſz** / **geſchliſſen** / *ſcindere*, *ſcindi*, *evaneſcere.*

Schmeiſſen / **Schmiſz** / **geſchmiſſen** / *projicere*, *jaculari*; dog **Schmeiſſen** / *excrementa reddere*; is van de I. CL:.

Schneiden / *abſcindere*, in *Præt*: **Schnitt** / in *Præt: Part:* **ge-Schnitten** / even als **Leiden.** Wijders **Verſchneyen** / *diſſecare*, *caſtrare*, **Verſchnye** / **Verſchnyen.**

Schreiben / **Schrieb** / **geſchrieben** / *ſcribere.*

Schreihen of **Schreyen** / **Schrieh** / **geſchrichen**; *plorare*; en **ver-Schreyen** / *infamare*; en **ver-Schryen** / *infamatus*; zie *Diction: Regium.*

Schreiten / **Schritt** / **geſchritten** / *transgredi.*

Vervolg van N°: 1.

Schweigen / **Schwieg** / **geſchwiegen** / *tacere*; dog **Schweigen** / *ſilentium imponere*, is van de I. CL:.

Seigen en **Seihen** / **Sieg** / **geſiegen** / *colare*; waer van afkomſtig, **Verſiegen** / *exſiccatus*: dog **Seigen** / *vincere*, *victoriam impetrare*, als van de I. CL:.

Spеyen / **Spie** / **geſpien** / *ſpuere*: dog is ook van de I. CL:.

Spleiſſen / **Spliſz** / **geſpliſſen** / *diſcerpere*, *diſtendere.*

Steigen / **Stieg** / **geſtiegen** / *ſcandere*; dog **Steigern** / *augere pretium*; is van de I. CL:.

Streichen / **Strich** / **geſtrichen**; *fricare*, *palpare*, *demulcire*; dog **Streicheln** / *palpare*, *demulcire*, is van de I. CL:.

Streiten / **Stritt** / **geſtritten**; *dimicare*, *diſceptare.*

Treiben / **Trieb** / **getrieben** / *propellere*, *agere*; bij ons **Dryven** II. CL:.

Weichen / **Wich** / **getwichen** / *cedere*; dog **Weichen** / **er-Weichen** / *emollire*, is van de I. CL:.

Weiſen / **Wieſz** / **ge-Wieſen** / *oſtendere*; dus ook **be-Weiſen** / **er-Weiſen** / *probare.*

Zeihen / **Zieh** / **geziehen**; *arguere*, *inſimulare*: en **ver-Zeihen** / **ver-Zieh** / **ver-Ziehen** / *ignoſcere*, *condonare*: dog **ver-Ziehen** / *cunctari*, behoort onder N°: 2.

Dus ook de verdere *Compoſita.*

Tot

Digitized by Google

Tot No: 2.

Biegen / **Bog** / **gebogen** / *flectere*: dog **Beugen** / *flectere*; I. CL:.

Be-triegen / zie **Triegen**.

Bieten / **Bot** / **geboten** / *liceri*, *provocatione certare*, *licitari*, *offerre*, *porrigere*. Dus ook **ent-Bieten** / *annunciare*.

ver-Drieſſen / **ver-Droſz** / **ver-Drozſen** / *tædere*.

Fliegen / *volare*, **Flog** / **geflogen**.

Fliehen / **Floh** / **geflohen** / *fugere*.

Flieſſen / **Floſz** / **gefloſſen** / *fluere*; dog 't *Activ*: **Flötzen** / **Flöſſen** / *ratibus vehere*, & **Flottern** / *alis plaudere*, zijn van de I. CL:.

Frieren / **Fror** / **gefroren** / *congelare*.

Gieſſen / **Goſz** / **gegoſſen** / *fundere*.

Ge-nieſſen / zie **Nieſſen**.

Kieſen / **er-Kieſen** (dog *Bödiker* zet **kühren**) *eligere*, **Kohr** / **ge-Kohren**; en **Kieſen** telt *Bödiker* onder de GELYKVLOEYENDEN (gelijk ook *Schottelius* **er-Kieſet** toeſtaet). De oorzaek van dit verſchil ontſtaet uit een verloop van de Oudheid. Bij ons is KIEZEN, oul: ook KIEREN, *eligere*, van de II. CL: hebbende nu nog van beids Koos en KOOR in *Imperf:* en GEKOZEN en GEKOREN in *Præt: Part:* dog KEUREN, *eligere*, is van onze I. CL:.

Klieben / *findere*; **Gekloben** / *fiſſus*: dog **Kleuben** / *findere* I. CL:.

Kzriechen / **Kzroch** / **gekzrochen** / *ſerpere*, *repere*; bij ons KRUIPEN, II. CL: (*ſerpere*).

Liegen (*Bödiker* heeft **Litgen**) *mentiri*, **Log** / **gelogen**: dog **Ligen** of **Liegen** / *jacere*, **Lag** / **Gelegen**; zie

Vervolg van No: 1.

onder de Omregelmat: en **Lugen** / *providere*, *ſpeculari*, is van de I. CL:.

Lieren / zie **ver-Lieren**.

Nieſſen / **ge-Nieſſen** / *frui*, **Noſz** / **genoſſen**.

Riechen / **Roch** / **gerochen** / *olere*; dog **Rauchen** / *fumare*, *fumum emittere*, & **Räuchern** / *aliquid ſuffire*, zijn beiden van de I. CL:.

Schieben / **Schob** / **geſchoben** / *protrudere*.

Schieſſen / **Schoſz** / **geſchoſſen** / *jaculari*.

Schlieſſen / **Schloſz** / **geſchloſſen** / *claudere*.

Sieden / *fervere*; dog 't *Præt: Imperf:* & *Part:* word gehandelt als of het ware **Sieten** / namelijk **Sott** / (in *Subj:* **Sötte**) / **geſotten**.

Spzieſſen / **Spzoſz** / **geſpzoſſen** / *ſurgere in altum*, *oriri*, *fruticare*: dus ook **ent-Sprieſſen** / *initium ſumere*; dog **Spzoſſen** / **Spzöſſeln** / *pullulare*, *germinare*, is van de I. CL:.

Stieben / *pulveris inſtar diſſipari*, heeft in *Imperf:* **Stob** / dog in *Præt: Partic:* niet alleen **Geſtoben** / maer teffens ook volgens *Bödiker* **Geſtieben**. Maer **Stauben** / *pulverem excitare*, is van de I. CL:.

Trieffen / **Troff** / **getroffen** / *ſtillare*; bij ons DRUIPEN, DROOP, GEDROPEN.

Tzieben en **be-Tzieben** / **betrog** / **be-Tzogen** / *decipere*; dog **Tzeugen** / *deficcare*, is van de I. CL:. Bij ons BEDRIEGEN, II. CL:.

ver-Lieren / **ver-Lohr** / **Verlohren** / *perdere*.

Wiegen (*librare*), **Wog** (of **Wug**) / **gewogen** / bij *Bödiker*; dog **Wegen** / **Wog** / **gewogen** / bij *Schottel*; in

Vervolg van N°: 2.

welk laetſte geval het onder N°: 3. zou behooren. Wijders, **Wiegen**/ *cunas motitare*, is van de I. CL:.

Ziehen (Act: *trahere*; & Neutr: *proficiſci*) heeft in *Imperf*: **Zog**; en in *Præt: Perf*: **ich habe Gezogen**/ *traxi*, & **ich bin Gezogen**/ *profectus ſum*. Dus ook **ver-Ziehen**/ **ver-Zog**/ **ver-Zogen**/ *cunctari, procraſtinari*; waer van *tranſl*: **ver-Zogen**/ *dilatum, diſtractum, & educazione corruptum*: dog **ver-Zögern**/ *tardare, morari*, is van de I. CL:.

Dus ook de verdere *Compoſita*.

Tot N°: 3.

Bellen/ **Boll**/ **gebollen**/ *latrare, gannire*, dog is ook van de I. CL:.
Fechten/ **Focht**/ **gefochten**/ *dimicare*.
Flechten/ **Flocht**/ **geflochten**/ *tricare*.
Hehlen/ zie **ver-hehlen**.
Melcken/ **Molck** (& **Mulk**)/ **gemolcken**/ *mulgere*.
Scheren/ **Schor** (& **Schur**) in *Subj*: **Schöre**/ **geſchoren**/ *tondere*; dog **be-Schehren** van 't oude **Schehren**/ *largiri*, is van de I. CL:.
Schweren/ **Schwor** & **Schwur** (in *Subj*: **Schwüre**)/ **geſchworen**/ *jurare*; daerenboven zet *Bödiker* ook nog **Schwären**/ **Schwor**/ **geſchworen**/ *ulceroſum fieri*.

Vervolg van N°: 3.

ver-Hehlen/ **ver-Hohl**/ **ver-Hohlen**/ *celare*, dog is ook van de I. CL:.
Wegen/ **Wog**/ **gewogen**/ *librare*, ook **Wiegen**/ volgens *Bödiker*; zie bij N°: 2.

Hier onder ſchijnen mede plaets te zoeken.
er-Schallen/ **er-Scholl**/ **er-Schollen**/ *reſonare, & patefieri*; dog is ook van de I. CL:.
Scharren/ **Schorr**/ **geſchorren**/ *radere, ſcalpere*, dog is ook van de I. CL:.
ver-Wirren/ **ver-Worr**/ **ver-Worren**/ *intricare*; dog is ook van de I. CL:.

Dus ook de verdere *Compoſita*.

Tot N°: 4.

Saufen/ **Soff**/ **geſoffen**/ *potare*.
Saugen/ **Sog**/ **ge-Sogen**/ *ſugere*; dog **Seugen**/ **Säugen**/ *lactare infantem*, is van de I. CL:.
Schauben/ **Schob**/ **ge-Schoben**/ *trudere, pellere*.
Schnauben/ **Schnob**/ **geſchnoben**/ *anhelare*; dog **Schnauffen**/ *anhelitare*, en **Schnobben**/ *præcipitem agi, ceſpitare*, zijn van de I. CL:.

Dus ook de verdere *Compoſita*.

Digitized by Google

XXIX. HOOFDDEEL.

Van den Derden Rang der Hoogduitsche Werkwoorden.

DE ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, die wij onder deze *Classis* schikken, veranderen (gelijk ook onze Nederduitsche van den IV. Rang) hunnen *Accent*-Klinker bij 't *Præter: Imperf:* en bij 't *Præter: Partic:* elk op eene bijzondere wijze, naemlijk aldus.

I. De Regelmaet van de Vocaelwisseling is.

N°: 1. De I in *Infin:* verwisselt bij 't *Imperf: Indic:* in A (ook wel O)/ en in *Subj:* in ü/ en bij 't *Præteritum Particip:* in U of O.
als, Binden/ *ligare*; Band (in *Subj:* Bünde)/ Gebunden.

N°: 2. De E in *Infin:* verandert bij 't *Imperf: Ind:* in A (ook wel O)/ in *Subj:* ü (of ö)/ en bij 't *Præt: Part:* in O.
als, Sterben/ *mori*; Starb (in *Subj:* Stürbe)/ Gestorben/ enz.

ANMERK: (I.) Die van N°: 1. hebben daerenboven bij de 2. *Perf: Sing:* en de gantsche *Plur:* van 't *Præt: Imperf: Indic:* nog een tweede soort van Vocaelwisseling, naemlijk U in steê van A/ als, ich & er Band/ du Bundest; wir & sie Bunden/ & ihr Bundet: en die van N°: 2. insgelijks in *Præt: Imperf:* O (of U) in steê van A; als, du Sturbest (of Storbest)/ wir & sie Sturben (of Storben)/ ihr Sturbet (of Storbet); en dat ook wel bij de 3. *Perf:* van 't *Præt: Imperf:*. Dog de Voorbeelden van deze Verandering bij die van N°: 2. vind ik bij onzen Schrijver *Schottel* (*Bödiker* vermeld ons van deze Bijzonderheden niet) zo zwevend en ongelijk, dat ik onzeker stae, of men dit moet toeschrijven aan Drukfeilen, of niet, dan of 't ook wel aen 't verkeerde uitkiezen van 't Gebruik te wijten is: waerom ik dit voor Hoog-Duitschers zelf overlaet, om uit de verschillige Gebruiken de geregelste te kiezen, alzoo die zelf best behooren te weten wat hunne Taelgewoonte lijden kan.

(II.) Behalven dit, zo verruilen dezen van N°: 2. bij de 2 en 3. *Perf: Sing:* van 't *Præs: Indicat:*, als mede bij den *Imperat:* hunne:

Digitized by Google

ne natuerlijke E in I; even als die van N°: 3. bij de II. CL: als, ich Sterbe / *morior*, du Stirbeſt / er Stirbet; en in *Imperat*: Stirb du. Dit houd netter ſtreek, als die vorig-gemelde ſoort van Vocaelwiſſeling bij dezen van N°: 2.

II. De Regelmaet van de *Terminatien* is even als bij die van den II. Rang.

Tot die van N°: 1. behooren.

Be-ginnen / Began / Begunnen & Begonnen / *incipere*; dog heeft ook in *Præt*: *Indic*: Beginnete & Begunte / & in *Subj*: be-Günte / & in *Præt*: *Part*: be-Gont.

Binden / Band / gebunden / *ligare*; dog Bämdigen / I. CL: *domare*, *frenare*.

Dzingen / Dzengen / *premere*, Dzang / gedzungen. Dog Dzengen / Trengen / *moleſtare*, *premere*, is van de I. CL: volgens *Bödiker*.

Finden / Fand / ge-Funden / *invenire*.

Ge-lingen / Gelang / Gelungen; *bene ſuccedere*; ook wel Ge-lung in *Imperf*: bij *Bödiker*.

Ginnen / zie in be-Ginnen.

Hinken / Hunck / ge-Huncken (bij *Bödiker*), *claudicare*.

Klingen / Klang / ge-Klungen / *ſonare*; ook wel Klung bij *Bödiker*: bij ons KLINKEN, II. CL: (*ſonare*).

Lingen / zie in ge-Lingen.

Ringen / Rang / ge-Rungen / *luctari*; dog ümringen / I. CL: *circumdare*.

Rinnen / Rann / gerunnen; *fluitare*, *deſtillare*.

Schinden / Schand (of Schund) / ge-Schunden / *abradere*.

Schlingen / Schlang / ge-Schlungen / *flexibus tortuoſis nectere*, & *deglutire*: Dog Schlingern / I. CL: *vibrare*.

Vervolg van N°: 1.

Schwimmen / Schwamm / ge-Schwummen & ge-Schwommen / *natare*: Dog Schwemmen / I. CL: *adaquare*, *lavare equos in aquario*.

Schwinden / Schwand / ge-Schwunden / *tabeſcere*; zoo mede ver-Schwinden / *evaneſcere*; dog Schwenden / ver-Schwenden / I. CL: *prodigere*, *diſſipare*; volgens *Bödiker*.

Schwingen / Schwang / geſchwungen / *nutare*: dog *Bödiker* zet Schwung in *Præt*: *Imperf*:.

Singen / Sang / ge-Sungen / *canere*: bij *Bödiker* Sung & Sang. Dog Sengen / I. CL: *adurere*.

Sinken / Sank / ge-Sunken / *decidere*; bij *Bödiker* Sunk & Sank; dog Sencken / I. CL: *demergere*.

Sinnen / Sann / ge-Sunnen & ge-Sonnen; *animo volvere*, & *expoſcere aliquid*: dus ook be-Sinnen / be-Sann (Beſonn) / Be-ſonnen / *penſitare*.

Spinnen / Spann / Geſpunnen & Ge-Sponnen; *nere*.

Spzingen / Spzang / Geſpzungen / *ſaltare*: dog Spzengen / An-ſpzengen / *ſpargere*, *aſpergere*, I. CL:.

Stincken / Stanck / Ge-ſtuncken / bij *Schottel* Stank & Stunk / *putere*.

Trin-

Vervolg van N°: 1.

Trinken / **Trank** / **ge-Trunken** / *bibere*; en **Trunk** / bij *Bödiker*. Dog **Träncken** I. CL: *adaquare*.

Winden / **Wand** / **gewunden** / *torquere*, *vincire*.

Winnen / **Wann** / **ge-Wonnen** / *vincere*. Dog *Schottel* zet ook **Winden** / *vincere*; waer van **uber-Winden** / *victoriam reportare*. Wijders **ge-Winnen** / **ge-Wann** / **ge-Wonnen** / *lucrari*.

Zwingen / **Zwang** / **ge-Zwungen** / *cogere*; Dog **Zwängen** / is I. CL:.

Voeg hier bij

Schenken / *munerare*; *& infundere vinum*, **Schank** / **geschunken**; dog ook **Schenkte** / **geschenket** / als I. CL: dus mede **be-Schenken** / *muneribus honorare*.

Voorts derzelver *Composita*.

Tot N°: 2.

Be-fehlen / **be-fahl** / **be-fohlen** / *mandare*: het *Simplex* **Fehlen** / is buiten gebruik; dog **Fehlen** / *deficere*, I. CL:.

Behren / zie **ge-Behren**.

Bergen / **Barg** / **ge-Borgen** / *celare*; dus ook **ver-Bergen** / *occultare*; dog **Borgen** / *mutuare*, in *Præt*: **ge-Borget** / I. CL:.

Berſten / **Barſt** (& **Borſt**) / **ge-Borſten** / *diſrumpi*: dog **Bürſten** (met de Borſt afkeeren) I. CL:.

Brechen / **Brach** / **ge-Brochen** / *frangere*.

Derben / zie in **ver-Derben**.

Dreſchen / **Dröſchen** / *triturare*, **Draſch** & **Droſch** / **gedroſchen**: bij ons DORSCHEN, I. CL: *triturare*.

Er-ſchrekken / **Er-ſchrak** / **erſchrokken** / *perterreri*; dog **Er-ſchrekken** / *perterrefacere*, I. CL:.

Fehlen / zie in **be-Fehlen**.

Ge-behren / **Ge-bären** / *párere*; **Gebar** / **Gebohren**.

Gelten / **Galt** / **Gegolten** / *haberi*, *æſtimari*; en **ent-Gelten** / **ent-Galt** / **ent-Golten** / *mulctam pati*.

Helfen / **Half** / **geholfen** / *juvare*.

Nehmen / **Nahm** (of **Namm**) / **genommen** / *capere*.

Pflegen / **Pflag** (& **Pflog**) / **gepflogen** / (*ſolere*; *& curare*); dog is ook I. CL: en Onregelm: N°: 14.

Quellen / **Quall** / **gequollen** / *ſcaturire*.

Rechen / **Rach** (& **Roch**) / **gerochen**; *vindictam ſumere*; dog **Rächen** / *vindicare*, I. CL: Bij ons WREKEN, II. CL: *vindicare*.

Schelten / **Schalt** / **ge-Scholten** / *reprehendere*, *convitia dicere*, *reprobare*.

Schmeltzen / **Schmaltz** & **Schmoltz** / **ge-Schmoltzen** / *liquere*: dog **Schmeltzen** / *liquefacere*, I. CL:.

Schrekken / zie **Er-ſchrekken**.

Schwellen / **Schwall** / **ge-ſchwollen** / *inflare*; Dog **Schwellen** / **ver-ſchwellen** / *limen ſubjicere*, I. CL:.

Sprechen / **Sprach** / **ge-ſprochen** / *loqui*.

Stechen / **Stach** / **ge-ſtochen** / *pungere*, *figere*, *celare*: Dog **Stecken** / *pungere*, *figere*, *indere*; I. CL: volgens *Bödiker*.

Stehlen / **Stahl** / **ge-ſtohlen** / *furari*.

Sterben / **Starb** / **ge-ſtorben** / *mori*.

Treffen / **Traff** / **ge-Troffen** / *attingere*. Dog **Trieffen** / **Troff** / **getroffen** / *ſtillare*, *&c.* is van de II. CL: 2.

Digitized by Google

Vervolg van N°: 2.

Ver-derben/ Verdarb/ Ver-dorben/ *perire*, *corrumpi*; dog Ver-derben/ *corrumpere*, I. CL:.
Werben/ Warb/ geworben/ *negotiari*; & er-Werben/ er-Warb/ er-Worben/ *acquirere*.

Vervolg van N°: 2.

Werden/ Ward/ geworden/ *fieri*.
Werfen/ Warf/ geworfen/ *jacere*, *projicere*.

Dus ook de verdere *Compoſita*.

XXX. HOOFDDEEL.

Van den Vierden Rang der Hoogduitſche Werkwoorden.

DEze ONGELYKVLOEYENDEN houden in 't *Præterit*: *Partic*: den zelfden Klinker als in *Infinit*:, dog bij 't *Præter*: *Imperf*: geſchied de volgende verwandeling.

I. De Regelmaet van de Vocaelwiſſeling is,

N°: 1. De A (voor B/ D/ ff/ G/ hl/ hr/ ch/ ſ/ & ſch) in *Inf*: & *Præt*: *Part*:, verandert in U in *Imperf*: *Ind*:, en in ü in *Imperf*: *Subj*:.

N°: 2. De A (voor f/ l/ m/ n/ ng/ ſ/ ß/ t/ & tz) in *Inf*: & *Præt*: *Part*:, verwiſſelt in Ie in *Imperf*: *Ind*: en in Ie in *Imperf*: *Subj*:.

als, N°: 1. Graben/ *fodere*; Grub (in *Subj*: Grübe)/ gegraben.
2. Blaſen/ *flare*; Blies (in *Subj*: Bliefe)/ geblaſen.

Daerenboven hebben deze beide ſoorten nog een tweede Vocael-wiſſeling in de 2. en 3. *Perſ*: *Sing*: van 't *Præſ*: *Indicat*: naemlijk ä in ſteê van a; als,

Ich Grabe/ du Gräbeſt/ er Gräbet; wir Graben/ &c.
Ich Blaſe/ du Bläſeſt/ er Bläſet/ wir Blaſen/ &c.

N°: 3. De ei/ u/ & o/ in *Infin*: & *Præt*: *Part*:, verwandelt bij 't *Imperf*: in Ie/ zo in *Ind*: als in *Subj*:.

als, Heiſchen/ *petere*; Hieſch (in *Subj*: Hieſche)/ geheiſchen.

Kuſſen/

Digitized by Google

Kuffen / *vociferari*; Kieff (in *Subj*: Kieffe) / geruffen.
Stoſſen / *trudere*; Stieſs (in *Subj*: Stieſſe) / geſtoſſen.

No: 4. De E in *Inf*: & *Præt*: *Part*: verandert bij 't *Imperf*: *Ind*: in A / en *Subj*: in ä. als, Geben / *dare*; Gab (in *Subj*: Gäbe) / gegeben.

En daerenboven bij de 2. en 3. *Perſ*: *Sing*: van 't *Præſ*: *Indic*: in I (of IE) / en in *Imperat*: in I / als du Gibeſt (*das*), er Gibt (*dat*), & Gib du (*da*).

II. De Regelmaet van de Verandering der Uitgangen, als bij de II. CL:.

Tot No: 1. behooren.

Backen / *coquere panem*, *pinſere*; Buck / Gebacken.
Fahren / Fuhr / Gefahren / *vehi*, *aliquò tendere*. Dog Führen / *ducere*, *vehere*, I. CL:.
Graben / Grub / Gegraben / *fodere*, *cælare*. Dog Gräben / I. CL:.
Laden / Lud / Geladen / *onerare*, & *invitare*.
Mahlen / Muhl / Gemahlen / *pingere*, bij *Schottel*; en Mahlen / Muhl / Gemahlen / *molere*, bij *Bödiker*, die Mahlen / *pingere*, Gelijkvloeijend ſtelt, d: i: als van de I. CL: gelijk ook *Galat*: III. 1. Welchen Chriſtus Jeſus vor die augen gemahlt war.
Schaffen / Schuff / Geſchaffen / *creare*; dog Schaffen / *parare*, *negotium curare*, & Schöpfen / *haurire*, zijn van de I. CL:.
Schlagen / Schlug / Geſchlagen / *percutere*; dog Schägeln / *damnum accipere*; I. CL:.
Tragen / Trug / Getragen / *portare*.
Wachſen / Wuchs / Gewachſen / *creſcere*.

Vervolg van No: 1.

Waſchen / Wuſch / gewaſchen / *lavare*.

Wijders voeg hier bij.
Jagen / *venari*; Jug (in *Subj*: Jüge) / dog in *Præt*: *Part*: ge-Jaget in ſteê van Gejagen / gelijk ook bij Ons JAGEN, JOEG, GEJAEGT (oul: GEJAGEN).

Dus ook de *Compoſita*.

Tot No: 2.

Blaſen / Blies / Geblaſen / *flare*.
Braten / Briet / gebraten / *aſſare*.
Fallen / Fiell / gefallen / *cadere*: dus ook Be-fallen / Befiell / Befallen / *obruere*, *occupare*; dog ook wel in *Præt*: *Part*: Befallet. Wijders 't *Activ*: Fällen / *diruere*, *dejicere*, I. CL:.
Fangen en Fahen / Fieng / gefangen / *capere*, *prehendere*.
Halten / Hielt / gehalten / *tenere*.
Hauen / Hieb (in *Subj*: Hiebe) / gehauen;

Digitized by Google

Vervolg van N°: 2.

hauen; *secare*: dus verandert hier *per Euphon:* de U in B.
Hangen/ Hieng/ gehangen/ (*pendere, Neutr:*). Dog Hengen/ (*suspendere, Act:*) in *Imperf:* Hengete (of Hieng)/ en in *Præt: Part:* Gehänget (of Gehangen)/ volgens *Bödiker.*
Laſſen/ Lieſs/ gelaſſen/ *finere.*
Lauffen/ Lieff/ gelauffen/ *currere.*
Rahten/ Riet/ gerahten/ *conſilium dare*; dus ook er-Rahten/ *divinare.*
Salzen (*ſale condire*, geſalzen (*ſalſus*).
Schlaſen/ Schlief/ geſchlafen/ *dormire*: dog Schläfern/ I. CL:.

Dus ook de verdere *Compoſita.*

Tot N°: 3.

Heiſchen/ Hieſch/ geheiſchen/ *petere.* Dog ook in *Præt: Part:* ge-Heiſchet/ volgens *Bödiker.*
Heiſſen/ Hieſs/ geheiſſen/ *mandare.*
ver-Heiſſen/ ver-Hieſs/ ver-Heiſſen/ *promittere.*
Ruffen/ Rieff/ geruffen (dog ook geruffet/ volgens *Bödiker*), *vociferari.*
Stoſſen/ Stieſs/ geſtoſſen/ *trudere.*

Dus ook de verdere *Compoſita.*

Tot N°: 4.

Eſſen/ aſs/ ge-geſſen/ *edere*; dus is 'er de G ook tuſſchen in geraekt, als bij ons Eten, at, Ge-geten. Dog Etzen/ ätzen/ *eſcam præbere*; & Etzen/ *rodere*, zijn van de I. CL:.
Freſſen/ Fraſs/ ge-Freſſen/ *vorare.* Dog Fretzen/ ab-Fretzen/ *depaſcere, carpere*, I. CL:.
Geben/ Gab/ ge-Geben/ *dare.*
Ge-neſen/ Ge-nas/ Ge-neſen/ *revaleſcere.*
Ge-ſchehen/ Geſchah/ ge-ſchehen; *accidere, fieri.*
Geſſen/ zie in ver-Geſſen.
Leſen/ Las/ ge-Leſen/ *legere.*
Meſſen/ Maſs/ ge-Meſſen/ *menſurare.*
Neſen/ zie in ge-Neſen.
Schehen/ zie in ge-Schehen.
Sehen/ Sah/ ge-Sehen/ *videre.*
Treten of Tretten/ Trat (of Tratt)/ getreten (of getretten)/ *incedere.*
Ver-geſſen/ Ver-gaſs/ Ver-geſſen/ *obliviſci.*

Dus ook de verdere *Compoſita.*

Digitized by Google

XXXI. HOOFDDEEL.

Van den Vijfden Rang der Hoogduitsche Werkwoorden.

WEinig in getal zijn deze ONGELYKVLOEYENDEN. Zij verwisselen niet van *Vocael* in 't *Præsens*, maer wel in 't *Imperf*: en in 't *Præt: Partic:*, en dat zelf van *Consonant*; in gelijker voege als bij Ons die van de V. CL: bij 't M-Gottisch die van de V. CL:, bij 't Frank-Duitsch die van de IV. CL:, en bij 't A-Saksisch die van de IV. CL:, te weten,

in *Infinit*:	in *Imperf: Indic*:	*Subj:*	in *Præt: Part:*
IAGEN & ENKEN veranderen in	ACHTE...	in ächte...	in ACHT.
AUGEN of üGEN.	OCHTE...	üchte...	OCHT.

als, Zingen/ *afferre*, Zyachte (in *Subj*: Zyächte)/ gezyacht.
Denken/ *cogitare*; Dachte (in *Subj*: Dächte)/ gedacht: dog Dancken/ *gratias agere*, I. CL: even gelijk ook bij Ons.
Taugen of Tügen/ *valere*, *vigere*; Tochte (in *Subj*: Töchte)/ getocht. *Bödiker* zet in *Præt*: Tochte & Tauchte van beids, zo dat Taugen ook van de I. CL: schijnt te wezen.

De verdere Regelmaet der *Terminatien* is gelijk aen de verkorte manier van die van de I. CL: met TE in *Præt*: *Imperf:*, en T in *Præt: Partic:*.

XXXII. HOOFDDEEL.

Van den Zesden Rang der Hoogduitsche *Verba*.

TOt deze *Classis* heb ik die Werkwoorden geschikt, welke op tweederhande wijze gevormt worden, eensdeels als de *Verba* van de *I. Classis*, en anderdeels ook tevens nog met een verwisseling van E in A bij 't *Præt*: *Imperf*: *Indicat*: en 't *Præt*: *Partic:*, en in ä bij 't *Imperf: Subjunctivi*, van gelijken aert als die van de V. CL: bij 't Frank-

Digitized by Google

Duitsch: alwaer ook aengewezen is, hoe men dezen als verloopene spruiten van andere ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* heeft aen te merken; als,

Brennen / *ardere*, Brannte of Brennete of Brennte (in *Subj:* Brännte of Brennete) / Gebrannet of Gebrennet of Gebrennt / en daerenboven ook Gebrunnen.

Kennen / *noscere*, Kannte of Kennete (in *Subj:* Kännte of Kennete) / Gekannt of Gekennet of Gekennt.

Nennen / *nominare*; Nannte of Nennete (in *Subj:* Nännte of Nennete) / genannt of genennet of genennt.

Rennen / *cursitare*; Rannte of Reunete (in *Subj:* Ränmte of Rennete) / gerannt of gerennet of gerennt.

Senden / *mittere*; Sandte of Sendete (in *Subj:* Sändte of Sendete) / gesandt of g sendet of gesendt.

Stellen / *ponere*; Stallte of Stellete (in *Subj:* Ställte of Stellete) / gestallt of gestellet of gestellt. Dog Stallen / in *stabulum recondere*; & Stallen / *mingere*, zijn van de 1. CL:.

Wenden / *vertere*; Wandte of Wendete (in *Subj:* Wändte of Wendete) / gewandt of gewendet of gewendt.

XXXIII. HOOFDDEEL.

Van de weinige Ongeregelde Hoogduitsche *Verba*.

EVen gelijk bij Ons en de andere Gelijkslagtige Talen, zo schieten 'er bij 't Hoogduitsch ook eenige Werkwoorden over, die eenigsints buiten het gebied van de Voornoemde Regels loopen; als,

No: 1. Bedarfen / Bedürfen / *indigere*: *Præs:* *Indic:* ich Bedarfe / du Bedarfest / er Bedarf; wir Bedürfen / &c. *Imperf:* *Indic:* ich Bedürfte / du Bedürftest / &c. *Imperf:* *Subj:* ich Bedürfte / &c. *Imperat:* Bedarf. *Præt:* *Part:* Bedurft.

No: 2. Darfen / Dörfen / Dürfen / *audere*; even als Bedarfen; alleenlijk in *Præt:* *Partic:* Gedurft / en tevens ook wel Durfen / volgens 't gevoelen van *Schottel & Bödiker*: waer omtrent ik mijne Aenmerking ten einde van dit Hoofddeel stae in te brengen. Zie ook 't volgende Tahren / Tühren No: 20. (*audere*).

No: 3.

Digitized by Google

N°: 3. **Bitten** / *petere*, *supplicare*; in *Præs*: *Indic*: **ich Bitte** / **du Bittest** / **er Bittet**; **wir Bitten** / &c. *Imperf*: *Indic*: **ich** & **er Bat** / **du Batest**; **wir Baten**, &c. *Imperf Subj*: **ich** & **er Bäte** / **du Bätest**, &c. *Imperat*: **Bitt**. *Præt*: *Part*: **Gebeten** / ook **Gebäten** / volgens *Schutt*:.

Zijnde dit omtrent als die van de IV. CL: 4.

Dog **Bäten** / *preces fundere*, & **Beten** / *orare Deum*, zijn van de I. CL:.

N°: 4. **Gären** / **Gar** / **Gegoren** / *fæcem emittere*, (te vinden bij *Bödiker p*: 115.) zweemt na die van de III. CL: 2. *Von dem Spaten* zet ook **Gären** (**Gieren**) / **Gor** & **Gur** (in *Subj*: **Göre**) / **Gegoren**.

N°: 5. **Gehen** / *ire*; *Præs*: *Indic*: **ich Gehe** / **du Gehest** / **er Gehet**; **wir Gehen** / &c. *Imperf*: *Indic*: **ich Gieng** / **du Giengest** / **er Gieng**, &c. *Imperf*: *Subj*: **ich Gienge** / **du Giengest**, &c. *Imperat*: **Geh**. *Præt*: *Part*: **Gegangen**.

De Oude *Infinit*: was **Gangen**, waer van bij insmelting **Gehen** of **Gehn**; en toen behoorde dit bij die *Verba*, welke wij hier onder de IV. CL: 2. geschikt hebben.

N°: 6. **Haben** / *habere*, *tenere*; **Hatte** / **gehabt**; zie ten einde van de I. CL: onder de Hulpwoorden, in ons XXVII. Hoofddeel.

N°: 7. **Heben** / *attollere*; *Præs*: *Indic*: **ich Hebe** / **du Hebest** / **er Hebe**; **wir Heben** / &c. *Imperf*: *Indic*: **ich Hub** / **du Hubest** / **er Hub** / &c. *Imperf*: *Subj*: **ich Hübe** / &c. *Imperat*: **Heb**. *Præt*: *Part*: **ge-Hoben** / **ge-Haben** / & **ge-Hebet**.

Dit zweemt iets na die van de III. CL:.

N°: 8. **Kommen** / *venire*; *Præs*: *Indic*: **ich Komme** / **du Kommest** / **er Kommet** / &c. *Præt*: *Imperf*: *Ind*: **ich Kam** / **du Kamst** / **er Kam** / &c. *Imperf*: *Subj*: **ich Käme** / &c. *Imperat*: **Komm**. *Præt*: *Part*: **ge-Kommen**.

Aen dit zou een plaets in de IV. CL. kunnen ingeschikt worden.

N°: 9. **Können** / *posse*; *Præs*: *Indic*: **ich Kan** / **du Kanst** / **er Kan**; **wir Können** / &c. en in *Præs*: *Indic*: **ich Könne** / &c. *Imperf*: *Indic*: **ich Konte** of **Kunte** / **du Kontest** of **Kuntest** / &c. *Imperf*: *Subj*: **ich Könte** of **Künte** / &c. *Præt*: *Part*: **ge-Kunt** of **ge-Kont** (ook wel **Können** volgens *Schottel* & *Bödiker*).

N°: 10. **Leschen** / *extinguere*; in *Præt*: *Part*: **er-Loschen** / bij *Schottel*; dog **Löschen** / **ver-Löschen** / *extingui*, *evanescere*, bij *Bödiker*. In *Imperf*: **ver-Losch** / in *Præt*: *Part*: **ver-Loschen**. Dog **Löschen** / *restinguere*, *extinguere*, I. CL:.

N°: 11.

Digitized by Google

N°: 11. **Ligen** (volgens *Schottel*), & **Liegen** (volgens *Bödiker*), *jacere*. in *Præſ: Indic:* **ich Lige** (of **Liege**)/ **du Ligeſt** (of **Liegeſt**) &c. *Imperf: Indic:* **ich** & **er Lag**/ **du Lageſt**; **wir Lagen**/ &c. *Imperf: Subj:* **ich Läge**/ &c. *Imperat:* **Lig**. *Præt: Partic:* **ge-Legen**.

Dit gelijkt naa aen die van de IV. CL: 4.

Dog **Legen**/ *ponere*, is van de I. CL: even als ook bij Ons.

N°: 12. **Mögen**/ **Mügen**/ *poſſe*; *Præſ: Indic:* **ich** & **er Mag**/ **du Magſt**; **wir Mogen**/ &c. *Præſ: Subj:* **ich Möge**/ &c. *Præt: Imperf: Indic:* **ich** & **er Mochte** of **Muchte**/ &c. en *Imperf: Subj:* **ich** & **er Möchte** of **Müchte**/ &c. *Præt: Partic:* **ge-Mocht** of **ge-Mucht** (ook wel **Mögen** of **Mügen** volgens *Schottel & Bödiker*).

Dit **Mögen** heeft gemeenſchap met **können**.

N°: 13. **Müſſen**/ *cogi*, *debere*; *Præſ: Indic:* **ich** & **er Muß**/ **du Muſt**; **wir Muſſen**; dog in *Subj:* **ü** voor **u**. *Præt: Imperf: Ind:* **ich Muſte**/ &c. en *Subj:* **ich Müſte**/ &c. *Præt: Part:* **ge-Muſt** (ook wel **Müſſen** volgens *Schottel & Bödiker*).

N°: 14. **Pflegen**/ *mulcere*, *fovere*, **Pflegte**/ **gepfleget**/ als I. CL. dog ook **gepflogen**/ volgens *Bödiker*: en **Pflegen**/ *ſolere*; mede I. CL: dog in *Præt: Part:* **Pflegen** & **gepfleget**; maer volgens *Von dem Spaten* ook **Pflegen**/ **Pflag** & **Pflog** (in *Subj:* **Pflöge**)/ **gepflogen** als III. CL: *ſolere*, *in more habere*, & *curare*, *fovere*, *obſervare*.

N°: 15. **Seyn**/ *eſſe*; **War**/ **geweſen** & **geweſt**: zie in ons XXVII. Hoofddeel, onder de Hulpwoorden ten einde van de I. CL:.

N°: 16. **Sitzen**/ *ſedere*; *Præſ: Indic:*. **ich Sitze**/ **du Sitzeſt**/ **er Sittet**/ &c. *Imperfect: Indic:* **ich** & **er Saß**/ **du Saſſeſt**/ &c *Imperf: Subj:* **ich Säſſe**/ &c. *Imperat:* **Sitz**. *Præt: Partic:* **geſeſſen**.

Dog 't *Activum* **Setzen**/ *ponere*; is van de I. CL:.

N°: 17. **Sollen**/ *oportere*; *Præſ: Indic:* **ich** & **er Soll**/ **du Solleſt**/ &c. *Imperf: Indicat:* **ich** & **er Solte**/ **du Solteſt**/ &c. *Imperf: Subj:* **ich** & **er Sölte**/ &c. *Præt: Part:* **geſolt**/ (ook wel **Sollen** volgens *Schottel & Bödiker*).

N°: 18. **Stehen**/ *ſtare*; *Præſ: Indic:* **ich Stehe**/ **du Stehest**/ &c. *Imperf: Indicat:* **ich** & **er Stand** of **Stund**/ &c. *Imperat:* **Steh**. *Præt: Part:* **geſtanden**.

De Oude *Infinit:* was **Standen**/ waer van **Stehen** een inſmelting is; en toen behoorde dit onder die van den IV. Rang.

N°: 19.

Digitized by Google

N°: 19. **Tuhn** / *facere*; *Præſ: Indic:* **ich Tuhe / du Tuheſt / er Tuht; wir Thuen** (of **Thun**) / &c. dus ook in *Subj:*. *Imperf: Indic:* **ich & er Taht / du Tahteſt; wir Tahten** / &c. *Imperf: Subj:* **ich & er Tähte** / &c. *Imperat:* **Tuh**. *Præt: Part:* **Getahn**.

NB. Dit **Tuhn** (of zo anderen ſchrijven **Thun**) word in 't Hoogduitſch niet voor een Hulpwoord gebruikt.

N°: 20. **Tahren** of **Tühren** / *audere*: *Præſ: Ind:* **ich Tahre / du Tahreſt / er Tahrt; wir Tühren** / &c. *Imperf: Indic:* **ich & er Tuhrſte** / & **Tührte** / &c. *Imperf: Subj:* **ich & er Tührſte** / & **Tührte** / &c.. *Imperat:* **Tahr**. *Præt: Part:* **Getuhrſt & Getuhrt**.

Zie ook **Darfen** / **Dörfen** / &c. N°: 2. (*audere*).

N°: 21. **Waden** / *vadare*; **Wadete** / **gewadet** / als van de I. CL: dog ook in *Imperf:* **Wud**; zie *Bödiker*, *p*: 127.

N°: 22. **Wiſſen** / *ſcire*; *Præſ: Indic.* **ich & er Weiß / du Weiſt; wir Wiſſen** / &c. *Imperf: Indic:* **ich & er Wuſte / du Wuſteſt** / &c. *Imperf: Subj:* **ich & er Wüſte** / &c. *Imperat:* **Wiß**. *Præt: Part:* **Gewuſt** (ook wel **Wiſſen** volgens *Schottel & Bödiker*).

N°: 23: **Wollen** / *velle*; *Præſ: Indic:* **ich & er Will / du Willſt of Wilt; wir Wollen** / &c. *Præt: Imperf:* **ich Wollte / du Wolteſt** / &c. *Præt: Part:* **ge-Wolt** (ook wel **Wollen** volgens *Schottel & Bödiker*).

AENMERKING,

Wegens het Gebruik der Hulpwoorden in *Infinitivo* of in *Præt: Partic:*

Ten beſluite van de Hoogduitſche Werkwoorden heb ik nog de volgende Aenmerking te doen, rakende de bovengenoemde *Præt: Partic:* bij N°: 2, 9, 12, 13, 22, & 23.

Schottel & *Bödiker* zetten hier voor
zo wel **Dürfen** als **Gedurft** / in *Inf:* **Dürfen**.
zo wel **Können** als **Gekunt** / in *Inf:* **Können**.
zo wel **Mögen** als **Gemocht** / in *Inf:* **Mögen**.
zo wel **Müſſen** als **Gemuſt** / in *Inf:* **Müſſen**.
zo wel **Wiſſen** als **Gewuſt** / in *Inf:* **Wiſſen**.
en zo wel **Wollen** als **Gewolt** / in *Inf:* **Wollen**.

't Heeft mij eenigſints verwondert dat zulke brave *Grammatici* dit **Dürfen** / **Können**

nen / Müſſen / &c. voor *Præt: Partic*: hebben aengezien, en dat, zo 't ſchijnt, ſlegts op een ongegronde ſchijnrede, naemlijk, om dat men zeit Ich habe müſſen hören / &c. *audiendum mihi fuit*, gelijk Hr: *Bödiker* alleenlijk zulke Voorbeelden tot beveſtiging van zijne ſtelling bijbrengt, meenende dat dit Haben hier een *Præter*: *Part:* agter zig vereiſcht, even gelijk als dan, wanneer het ſlegts een enkel *Verbum* agter zig krijgt, als Ich habe gemuſt / *oportuit me.*

Dog zo dit Müſſen & Gemuſt beide *Præter*: *Part*: waren, om wat rede zou dan dit eerſte ſoort, in die gedaente zijnde, nimmer GE vooraen gedogen, aengezien dit volkomentlijk eigen is, zo bij de Hoog-als Neder-duitſche *Præt: Part:?* Waerom zeit men dan ook niet enkelijk Ich habe müſſen zo wel als Ich habe gemuſt / *oportuit me?* en waerom ook niet tevens Ich habe gemuſt hören zo wel als Ich habe müſſen hören? Hier uit blijkt dat dit Müſſen / &c., wanneer het hier in ſteê van een Tuſſchen-Hulpwoord komt, geen *Præter: Part*: is, gemerkt het ontwijffelbare *Præt Part*: Gemuſt die plaets niet mag bekleeden.

Wijders, indien Müſſen hier een *Præt*: *Part*: moet heeten, waerom zijn dan Laſſen & Helfen / &c. niet ook *Præt*: *Participia*? want men zeit Ich habe Laſſen Lauffen / Ich hatte helfen Kauffen / &c. dog niet Ich habe gelaſſen Lauffen / nogte Ich hatte geholfen Kauffen.

Ik zou bij deze Ongerijmtheden meerder konnen voegen, dog 't is genoeg om aen te toonen en te beſluiten, dat dit Müſſen / Können / &c. hier geene *Præt*: *Part*: zijn, maer zuivere *Infinitivi*, gelijk ze ook nergens in daer van verſchillen: En tot netter beſcheid en opheldering hier van, zal ik twee Opmerkingen hier op laten volgen, die zo wel in 't Hoogduitſch als bij Ons gelden, en welker kennis van geen gering gewigt in 't *Grammaticael* is.

I. Wanneer de Werking een *Præſens* of *Imperfectum* verbeeld, dan blijft het Zakelijke *Verbum* in *Infinit:*, en 't Hulpwoord moet in *Præſ:* of *Imperf*: na vereiſch van zijne Vervoeging geſtelt worden, 't zij het een *Infinit*: *Rectus*, 't zij het een *Inf*: *Obliq*: agter zig begeert; als

Ich muß Leſen / *legendum eſt mihi* (Ik moet Lezen).
Ich muſte Leſen / *legendum erat mihi* (Ik moeſt Lezen).
en Wederom
Ich hoffe zu Leſen / bij Ons, Ik hope te Lezen.

II. Dog wanneer de Werking in *Præt*: *Perf*: & *Pluſq*: *Perf:* geſchied, en als dan de Hulpwoorden Haben / Werden / & Seyn gebruikt worden, zo moeten die hare Verbuiging naer eiſch hunner Tijdvoegingen hebben, terwijl de Tuſſchen-Hulpwoorden Dürfen / Können / Mögen / Müſſen / die een *Infinit*: *Rectus* agter zig begeeren, dan in *Infinitivo* pal blijven ſtaen, zo wel als de Zakelijke *Verba*, waer van ze Voorloopers zijn; als

Ich

Ich habe müſſen leſen (*legendum fuit mihi*), Ik heb moeten Lezen.
en Ich hatte müſſen leſen (*legendum fuerat mihi*), Ik had moeten Lezen.

Maer, wanneer andere Tuſſchen-Hulpwoorden, welke een *Infinit: Obliquus* agter zig vereiſchen, die plaets bekleeden, zo vervoegen de zulken zig in de gewoone gedaente van het *Præt: Perfect:* & *Pluſquamperf:*, als

Ich habe of hatte gehoffet zu lezen; bij Ons, Ik heb of had gehoopt te Lezen.

't Is ook wijders hierom, ingevolge van de tweede Opmerking, dat men zeit

Ich habe of hatte { fühlen, helfen, hören, kommen, laſſen, lehren & lehrnen, ſehen } lauffen; dog niet Ich habe gefühlet lauffen/ &c. Dus is 't ook bij Ons gelegen.

Dog dat men in 't Hoogduitſch, even als onder Ons, vier van deze Tuſſchen-Hulp-woorden, naemlijk fühlen/ hören/ lehren (of lehrnen)/ & ſehen/ ook tevens in hunne *Præt: Part:* gebruikt, mits dat dan het Zakelijke *Verbum* in een *Subſtantivum Indefinitivum* verwandele, en ook de plaets inneme van zulk een *Subſtantiv*: die gewoonlijk tuſſchen 't Hulpwoord en 't *Præt: Part:* in is, als Ich hätte lauffen gefühlet/ gelehrnt (of gelehrt)/ gehöret/ en geſehen/ zulks heeft een andere rede. Zie verder ons Gebruik hier in bij §. XI. & XIII. in onze 14. *Redewiſſeling*.

E I N D E

Van de

Regelmaet en Rangſchikking der

HOOGDUITSCHE WERKWOORDEN.

1714 $\frac{1}{m}$.

Digitized by Google

RANGSCHIKKING VAN DE YSLANDSCHE *VERBA.*

XXXIV. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche *Verba* in 't Algemeen.

RUnolph Jonaſz, Yſlander, Schrijver van de *Rudimenta Grammmaticæ Iſlandicæ* verdeelt de Yſlandſche *Verba* in vijf *Claſſes*. Hij noemt zijne ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* wel niet Onregelmatig, dog geeft egter aen dezelven eene ſchikking, zeer verſchillig van Onze Rangſchikking, en van allen die over 't Letterkundige van eenige Duitſche Tael-tak geſchreven hebben: ja, dat meer is, hoewel hij in de andere deelen van dat Boek genoeg blijken geeft, dat hij verdient onder de prijs-waerdige *Grammatici* geſtelt te worden, nogtans ontwart hij deze ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* zo weinig, dat men niet zonder moeilijk onderzoek te regt weten kan, of 'er niet meer met *Exceptien* dan Regelmatigen in 't Yſlandſch zig opdoen.

Dewijl ik nu in 't naezien van zijne Voorbeelden, en 't ſchiften en ſcheiden van die, zeer klaerlijk beſpeurde, dat niet alleen onze Rangſchikking gantſch gemaklijk het Yſlandſch in orde bragt, maer dat ze daerenboven onvergelijkelijk minder *Exceptien* overlaet, die nog minder zouden zijn, indien niet het mengſel van oud en nieuw gebruik daer onder plaets had, zo hebben we dienſtig geagt deze onze Rangſchikking, bij wijze van een' Schetſe, hier agter het voorverhandelde bij te voegen; op dat blijke dat de Vocaelwiſſeling der ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* bij het Yſlandſch, en gevolglijk ook bij de anderen van Kimbriſchen Stamme, uit gelijken Bron als de Onze is geſproten, en tevens ook op gelijke Leeſt te ſchoeijen is. Wijders, behalven het nut van deze kenniſſe, zullen eenigen van deze ONGELYKVLOEYENDEN tot hulp en opbouw verſtrekken van onze volgende Proeve van Afleiding.

Ik noem deze Verhandeling ſlegts een Schetſe, om dat ik 'er de volledige Regelmaet van de *Verba* niet aentoon, als thans genoeg zijnde tot mijn Oogmerk, dat elke ſoort geſchikt werde bij de zijnen van gelijken aert.

Van

Van de GELYKVLOEYENDE *VERBA* zal ik in een kleene Lijſt opgeven alle de genen, die ik, hier en daer verſtrooit, in de genoemde *Grammatica* ontmoet heb.

Onder de ONGELYKVLOEYENDE WERKWOORDEN is in 't Yſlands niet alleenlijk bij de *Præterita*, maer ook, bij ſommig ſoort, in 't *Præſens* een Vocaelwiſſeling; waerom ik het *Præſens* ook zal invoegen; Ja, van eenig ſoort kan ik het *Præſens* alleenlijk zetten, om dat deze Schrijver al zijne Soortſchikking der *Verba* op de Latijnſche Schoolwijze na 't *Præſens* afleid, en van vele *Infinitivi* geen gewag maekt: dus heb ik bij etlijken, van hier het *Præſens & Præter:*, van daer het *Præter: Partic:*, en van elders wederom den *Infinit:* moeten bijeen-zamelen: van de meeſten vertoont hij geen *Præteritum Partic:*, ſchoon die kennis zeer gewigtig is, 't welk gevolglijk, of als onaengewezen geſchat, of uit de Gelijkaerdigheid der anderen moet begiſt worden; ik heb dan ook, om niet te ver te gaen, die plaetſen open gelaten, hoewel mijne ſchikking, van Gelijkſoortigen bij een, de vervulling genoegſaem aenwijſt van 't gene in zijne verdeeling gantſchelijk niet te vinden is.

Eer we tot het Werk treden, agt ik het dienſtig, dat ik van de volgende Aenmerkingen vooraf berigt doe.

I. Bij den *Infinitivus Præſens* zet men gewoonlijk **að** voorop, als, **Að Marka** (*ſignare*), **Að Leſa** (*legere*); even als in 't Engelſch, **to Love**/ *amare*.

II. De Yſlanders behandelen hunne *Præt: Partic:* eenigſints anders als Wij en Anderen van Duitſchen Stamme; want behalven dat ze geen **GE**/ nog **GA** vooropnemen, zo moet men daer-enboven eerſtelijk die aenmerken als *Adjectiva*, en wel in zulker voege, dat bij de GELYKVLOEYENDE *VERBA* hunne *Terminatie* in 't *Maſcul:* is **aður**/ in *Fœm:* **að**/ en in *Neutr:* **að**/ als, **Markaður**/ *ſignatus*, **Markað**/ *ſignata*, en **Markað**/ *ſignatum*: Dog bij de ONGELYKVLOEYENDEN in 't *Maſc:* **enn**/, in 't *Fœm:* **en**/ en in 't *Neutr:* **ið**; als, **Leſenn**/ *lectus*; **Leſen**/ *lecta*; **Leſið**/ *lectum*: zie *Yſl: Grammat: p:* 37.

Ten andere gebruiken zij deze *Præter: Part:* wel inſgelijks als wij agter de Hulpwoorden **Hafa**/ *habere*, & **Vera** of **Verða**/ *eſſe, vel fieri:* dog een weinig anders ten opzigte van de *Terminatie*. Want bij 't *Præter: Perfect: & Pluſquamperfect:* van het *Activum* neemt men het *Neutrum* van deze *Præt: Partic: Adjectiva*, als **Eg Hefe** & **Hafde Markað** (Ik heb en had gemerkt); **Eg hefe**/ & **Hafde Leſið** (Ik heb en had gelezen): dog bij 't *Paſſivum* krijgt het *Maſcul:* plaets; als, **Eg var Markaður** (Ik was of wierd gemerkt); **Eg var Leſenn** (Ik was of wierd gelezen), en zoo voort, zie *Gramm: Iſland: p:* 67 & 68.

Het eerſte ſoort, dat in 't *Neutrum* ſtaet, gebruikt onze Yſlandſche *Grammaticus* tot een *Præt: Partic: Activi*; en 't laetſte ſoort in 't *Maſc:* voor 't *Præt: Partic: Paſſivi*; en doorgaends vind men in die *Grammatica* nu eens ſlegts van 't eene, en dan eens weder van 't andere vermeld.

Dit onderſcheid dient men te kennen en in agt te nemen, in 't vergelijken der *Verba* van den Kimbriſchen Stam tegen die van den Duitſchen Tak; op dat men niet ten onregt meenen mogte, wanneer men in 't Yſlandſch Eg hafde Leſed of iet diergelijks ontmoette, dat Leſa en andere ONGELYKVLOEYENDE *VERBA* geene *Terminatie* van tun in 't *Præt: Part: Paſſ:* hadden.

III. Tot hun *Futurum* nemen de Yſlanders eg Skal/ of eg Mun (ik Zal of ik Meen) voor den *Infinit:* geplaetſt; als

Eg Skal / of Eg Mun } Marka; d: i: Ik zal Merken, of ik meen te Merken.

IV. Het Yſlandſche *Præter: Imperf:* gebruikt men ook wel met een Omſchrijving, dog die een weinig van de onze verſchilt, ſtellende naemlijk het *Præter:* van Vera/ voor den *Infinit:* als, Eg var ad Marka/ *adſignabam*; terwijle wij zulks voor het *Partic: Præſ:* doen; als, IK WAS MÉRKENDE.

V. De Yſlanders bedienen zig mede van een *Dualis* ten aenzien van 't *Pronomen Perſonale*, dog ten opzigte van het *Verbum* zelf, is *Dualis & Plur:* zonder verſchil; als

Dualis { vid Hofdum; Wij twee hadden / thit Hofdud; Gij twee haddet } *Plur:* { vier Hofdum; Wij hadden. / thier Hofdud; Gijl: haddet.

De derde Perſoon heeft geen bijzonderen *Dualis*; dog alleenlijk, their Hoffdu; Zijl: hadden.

VI. Het Yſlandſche *Paſſivum* word niet alleenlijk met, maer ook zonder Hulpwoord, door agterzetting van ſt gemaekt.

als, in 't *Præſ: Indic:* Eg/ thu/ & hann Markaſt; Ik, Gij, en Hij word Gemerkt.
Plur: Vier Markunſt/ thier Markeſt/ their Markaſt/ &c.
in 't *Præter: S:* Eg/ thu/ & hann Markadeſt; Ik, Gij, en Hij wierd Gemerkt.
Plur: Vier Markuduſtum/ thier & their Markuduſt.
in 't *Præſ: Conj: S:* ad Eg/ thu/ & hann Markeſt.
Plur: Ad vier Markuſtum/ ad thier & their Markſt.
in *Infin: Præſ:* ad Markaſt; Gemerkt worden, of te worden.

Dog met het Hulpwoord is het Ad Verda of Vera Markadur.

Digitized by Google

XXXV. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche Hulpwoorden.

OM wijders den aert van dezen Kimbriſchen Taelſtronk nog wat netter te doen kennen, en daer uit te klaerder overtuigt te worden, dat die wel eer van over-oude tijden met onzen Duitſchen Tak aen eenen zelfden Stamboom zat, zal ik, eer ik tot de ſchikking der *Verba's* overgae, de *Conjugatien* van de Hulpwoorden Hafa (Hebben), Vera (Zijn), Verda (Worden), en ek Skal of Mun (Ik zal), als mede Vilia (Willen), Meiga (Mogen), en Eiga (even als ons HEBBEN voor ſchuldpligtig zijn), vooraf laten gaen, zoodanig als die in de gemelde Yſlandſche *Grammatica* te vinden zijn: waer uit blijken zal dat dezen in hare Onregelmatigheid omtrent net dezelfde ſtreek houden als die van Duitſchen Stamme.

Ondertuſſchen neme men in agt, dat de Yſlandſche beneffens de Kimbr: en Deenſche Y omtrent uit te ſpreken is, als tuſſchen onze V en W: en de Yſlandſche ø tuſſchen a & u / volgens *Run*: *Jonaſz*; dat is omtrent als onze EU, dog kort; zo dat het Yſlandſche Nøs / *Naſus*, weinig in klank verſchilt, van ons Nederduitſche NEUS.

Van de Hulpwoorden.

N°: I. *Infin:* At Vera / Zijn of Wezen.

Indic: Præſens

Sing: Eg Er / thu Ert / hann Er.
Plur: Vier Erum / thier Erud / their Eru.

Subj:

At { *S:* Eg Sie / thu Siert / hann Sie.
Pl: Vier Sieum / thier Sieud / their Sieu.

Præter: Indic:

Sing: Eg Var / thu Varſt / hann Var.
Plur: Vier Vorum / thier Vorud / their Voru.

Præter: Subj:

At { *Sing:* Eg / thu / & hann Vœre.
Plur: Vier Vœrum / thier Vœrud / their Vœre.

Imperat: 2. Perſ: { *Sing:* Ver thu. / *Plur:* Vere thier. | *Part: Præſ:* Verande.

N°: 2.

N°: 2. *Infin:* Ad Verda/ Worden.

Præſens Indic:.
Sing: Eg Verd/ thu Verdur/ hann Verdur.
Plur: Vier Verdum/ thier Verdid/ their Verda.

Præſens Subj:.
Ad { *Sing:* Eg & hann Verde/ thu Verder.
Plur: Vier Verdum/ thier Verded/ their Verde.

Præter: Indic:.
Sing: Eg & hann Vard/ thu Vardſt.
Plur: Vier Urdum/ thier Urdud/ their Urdu.

Præter: Subj:.
Ad { *Sing:* Eg Yrde/ thu Yrder/ hann Yrde.
Plur: Vier Yrdum/ thier Yrdud/ their Yrde.

Imperat: 2. *Perſ:* { *Sing:* Verd thu. / *Plur:* Verde thier. | *Part: Præt:* Vordenn.

N°: 3. *Infin:* Ad Yafa/ Hebben.

Præſens Indic:.
Sing: Eg Yeffe/ thu Yeffur/ hann Yeffur.
Plur: Vier Yøffum/ thier Yaffed/ their Yaffa.

Præſens Subj:.
Ad { *Sing:* Eg Yafe/ thu Yafer/ hann Yaffe.
Plur: Vier Yofum/ thier Yafed/ their Yaffe.

Præter: Indic:.
Sing: Eg Yaffde/ thu Yafder/ hann Yaffde.
Plur: Vier Yofdum/ thier Yofdud/ their Yoffdu.

Præter: Subj:.
Sing: Eg Yefde/ thu Yefder/ hann Yefde.
Plur: Vier Yefdum/ thier Yefdud/ their Yefde.

Imperat: 2. *Perſ:* { *Sing:* Yaf thu / *Plur:* Yafe thier. } | *Partic:* { *Præſens* Yafande. / *Præter:* Yaffdur.

N°:4. *Infinit:* Ad Villa/ Willen.

Præſens Indicat:
Sing: Eg Vil/ thu Villt/ hann Vill.
Plur: Vier Villum/ thier Vilied/ their Villa.

Præſens

Præſens Subj:.

Ad { *Sing:* Eg Vilie/ thu Vilier/ hann Vilie.
Plur: Vier Vilium/ thier Vilied/ their Vilie.

Præter: Indic:.

Sing: Eg Villde/ thu Villder/ hann Villde.
Plur: Vier Villdum/ thier Villdud/ their Villdu.

Præter: Subj:.

Sing: Eg Villde/ thu Villder/ hann villde.
Plur: Vier Villdum/ thier Villdud/ their villde.

Imperat: ontbreekt'er. | *Partic: Præſ:* Viliande.

No: 5. *Infin:* Ad Meiga/ Mogen.

Præſens Indicat:.

Sing: Eg Maa/ thu Maatt/ hann Maa.
Plur: vier Meigum/ thier Meigid/ their Meiga.

Præſens Subj:.

Ad {*Sing:* eg Meige/ thu Meiger/ hann Meige.
Plur: vier Meigum/ thier Meiged/ their Meige.

Præterit: Indicat:.

Sing: eg Maatte/ thu Maatter/ hann Maatte.
Plur: vier Mattum/ thier Mattud/ their Mattu.

Præter: Subj:.

Sing: eg Mætte/ thu Mætter/ hann Mætte.
Plur: vier Mættum/ thier Mættud/ their Mætte.

Imperat: ontbreekt 'er. | *Part; Præſ:* Meigande.

No: 6. Eg Skal/ Ik zal.

Præſens Indic:.

Sing: eg & hann Skal/ thu Skallt.
Plur: vier Skulum/ thier Skulud/ their Skulu.

Præſens Subj:.

Sing: Ad eg & hann Skule/ thu Skuler.
Plur: vier Skulum/ thier Skuled/ their Skule.

Imperfectum.

Sing: eg & hann Skillde/ thu Skillder.
Plur: vier Skilldum/ thier Skilldud/ their Skillde.

Digitized by Google

N°: 7: *Infinit*: Ad Mune; een Hulpwoord voor 't *Futurum*.

Præsens Indicat:.
Sing: Eg & hann Mun/ thu Munt.
Plur: vier Munum/ thier Munud/ their Munu.

Præsens Subj:.
Sing: Ad eg & hann Mune/ thu Muner.
Plur: Ad vier Munum/ thier Munud/ their Mune.

Præterit:.
Sing: Eg & hann Munde/ thu Munder.
Plur: vier Mundum/ thier Mundud/ their Mundu.

N°: 8. *Infin*: ad Eiga. 't Beteekent eigentlijk HÉBBEN, BEZITTEN. Dog hier, als Hulpwoord, omtrent zo veel als MOETEN, even gelijk ons HÉBBEN, in IK HEB TE DOEN, *faciendum eſt mihi, &c.* Zie mede *p*: 113. in *Hickeſ*: *Gramm*: *M-Goth*: & *p*: 67. in de *Gramm*: *Yſlandica*.

Præſens Indicat:.
Sing: eg Aa/ thu Aatt/ hann Aa.
Plur: vier Eigum/ thier Eigud/ their Eiga.

Præſens Subj:.
Sing: Ad eg Eige/ thu Eiger/ hann Eige.
Plur: Ad vier Eigum/ thier Eigid/ their Eige.

Præterit:.
Sing: Eg & hann Aatte/ thu Aatter.
Plur: vier Aattum/ thier Attud/ their Aattu.

Præterit: *Subj*:
Sing: Eg & hann ætte/ thu ætter.
Plur: vier ættum/ thier ættud/ their ætte.

Imperat: 2. *Perſ*: { *Sing*: Eig thu. / *Plur*: Eige thier. } *Part*: *Præſ*: Eigande.

Hier kan men bijvoegen, Eg ætla/ *deſtino, certum mihi eſt* (bij Ons, IK BÉN VOORNEMENS, IK MÉÉN, enz:) dat bij de Yſlanders ook tot Hulpwoord van 't *Futurum* genomen word; als, Eg ætla ad Giöra thad/ *faciam, vel facturus ſum hoc*: IK MÉÉN DAT TE DOEN.

Digitized by Google

XXXVI. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche GELYKVLOEYENDE *VERBA*; zijnde van even zulk een aert als die van de I. CL: bij Ons en anderen van Duitſchen Stamme.

NB. De *Nommers*, die agter ieder *Verbum* komen, wijzen aen op welke Bladzijde in de meergemelde *Run: Jonaſz Gramm: Yſl: Rudim:*, door *Hickeſius* uitgegeven, van 't zelve gemeld word, op dat men 't verſtrooide zou kunnen naſpeuren, en 't gene ik 'er van zeg, ten naeuſte beproeven.

Infinit:	*Præter:*	*Præt: Part:*	*Præſ: Indic:*	*pag:*
Að aða / *jurare.*	aðde.		eg aðe	73, 98.
ætla / *opinari, deſtinare;*	ætlade.		eg ætla	67, 71.
Aſla / *lucrari.*	Aſlade.		eg Aſla	71.
Baka / *pinſere.*	Bakade.	*Act:* Bakad; *Paſſ:* Bakadur	eg Baka	71, 92.
Bala / *vigere.*	Balade.		eg Bale	74.
Benda / *viere.*	Bendte.	*Act:* Bendt; *Paſſ:* Bendtur	eg Bende	73, 74, 92.
Brenna / *urere.*	Brende.	*Act:* Brentt; *Paſſ:* Brendur	eg Brenne	72, 88, 89, 91. word op *pag:* 72, *geconjug:*
Bynna / *adaquare.*	Byntte.		eg Bynne	74.
Deida / *occidere.*	Deidde.		eg Deide	73.
Dyrka / *glorificare.*	Dyrkade.		eg Dyrka	71.
Dupna / *ceſſare, deficere*	Dupnade.		eg Dupn	83, 85.
Eſa / *dubitare.*	Eſade.		eg Eſa	71.
Eida / *abſumere.*	Eidde.		eg Eide	73.
Ellda / *igne coquere.*	Elldte.		eg Ellde	74.
Elſka / *amare*	Elſkade.	*Act:* Elſkad; *Paſſ:* Elſkadur	eg Elſka	69, 98, 92 word *geconjug:* op *p:* 69.
Eria / *arare.*	Eriade.		eg Er	87.
Fara / *loco movere.*	Farde.		eg Fare	74.
Fyrra / *privare, fruſtrari*	Fyrtte.		eg Fyrre	74.
Fylga / *comitari.*	Filgde.		eg Filge	73.
Frietta / *fama accipere.*	Friette.		eg Friette	74.

Digitized by Google

Infinit:	*Præter:*	*Præt: Part:*	*Præſ: Indie:*	*pag:*
Gaa/ *attendere.*	Gaade.		eg Gaae	73,74.
Gala/ *vociferare.*	Galade.		eg Gale	74.
Gapa/ *hiare.*	Gapte.		eg Gape	74.
Gellda/ *exſecare.*	Gellde.		eg Gellde	74, 107.
Gilla/ *inaurare.*	Gillte.		eg Gille	74.
Giſta/ *diverti.*	Giſte.		eg Giſte	74.
Grunda/ *meditari.*	Grundade.		eg Grunda	71.
Haanga/ *pendere.*	Haangde (& Hieck).		eg Haange	74.
Hata/ *odio habere.*	Hatade.		eg Hata	72.
Hœla/ *commendare.*	Hœlde.		eg Hœle	74.
Heſna/ *ulciſci.*	Heſſnde.		eg Heſne	73.
Heptta/ *calefacere.*	Heptte.		eg Heptte	74.
Dog Heita/ *vocare, promittere, vovere;*			in *Præt:* Hiet/ zie *p:*	74.
Hella/ *fundere.*	Hellte.		eg Helle	74.
Helltta/ *claudum facere.*	Hellte.		eg Hellte	74.
Herda/ *indurare.*	Herdte.		eg Herde	74.
Hipda/ *obedire.*	Hipdde.		eg Hipde	74.
Hrella/ *mœrorem afferre*	Hrellde.		eg Hrelle	74.
Hremma/ *unguibus rapere*	Hremde.		eg Hremme	74.
Hugga/ *conſolari.*	Huggade.		eg Hugga	71.
Jaata/ *confiteri.*	Jaatade.		eg Jaata	71.
Hkia/ *exaggerare.*	Hkiade.		eg Hkia	71.
Hla/ *ejulare.*	Hlde.		eg Hle	73.
Irkia {*carmen facere, & terram colere*}	Irkte.		eg Irkie	73.
Kemba/ *pectere.*	Kembde.		eg Kembe	74.
Kiœfa/ *ſuffocare.*	Kiœfde.		eg Kiœfe	74.
Kpnna/ *notum facere*	Kpntte.		eg Kpnne	74.
Klaga/ *accuſare*	Klagade.		eg Klaga	71.
Kueika/ *accendere.*	Kueikte..	{*Act:* Kueikt *Paſſ:* Kueiktur}	eg Kueike	74, 92.
Leifa/ *permittere.*	Leifde.		eg Leife	73.
Leinga/ *prolongare.*	Leingde.		eg Leinge	74.
Lpſa/ *lucernam præferre*	Lyſte.		eg Lpſe	74.
Lofa/ {*permittere, promittere, & laudare*}	Lofade.		eg Lofa	71.
Marka/ *ſignare.*	Markade.		eg Marka	71.
Mœla/ *metiri.*	Mœlte.		eg Mœle	73,74.
Millda/ *mitigare.*	Milldade.		eg Millde	74.
Naga/ *rodere.*	Nagade.		eg Naga	71, 118.
Nefna/ *nominari.*	Nefnde.		eg Nefne	73.
Offra/ *offerre.*	Offrade.		eg Offra	71.
Pzenta/ *typis excudere*	Pzentade.		eg Pzenta	71.
Ppna/ *cruciare.*	Ppnde.		eg Ppne	73.

Rata/

Infinit:	*Præter:*	*Præt: Part:*	*Præs: Indic:*	*pag:*
Kata {*viam tenere, insurrere*}	Katade.		eg Kata	71.
Kepta / *deglubere.*	Keptte.		eg Kepte	74.
Kyka / *regnare.*	Kykte.		eg Kyke	73.
Saa / *ferere.*	Saade.		eg Saae	73, 74, 87.
Sela / *vendere.*	Selde.		eg Sele	84.
Senda / *mittere.*	Sende.		eg Sende	74.
Setta / *ponere.*	Sette.		eg Set	85.
Syna / *monſtrare.*	Syndc.		eg Syne	74.
Syndga / *peccare.*	Syndgade.		eg Syndga	71.
Skapa / *facere, formare*	Skapte (& Skoop).		eg Skapa	72, 123.
Skila / *intelligere, diſtinguere*	Skilde.		eg Skil	84.
Sletta / *explanare.*	Slette.		eg Slette	74.
Slœcka / *extinguere.*	Slœckte.		eg Slœck	84.
Smaa / *contemnere.*			eg Smaae	87.
Sœckua / *mergere.*	Sœckte	*Paſſ:* Sœckstur	eg Sœckue	74, 91, 124.
Sperra / *exporrigere.*	Sperte.		eg Sperre	74.
Spilla / *corrumpere.*	Spillte.		eg Spille	74.
Stœla / *animum addere.*	Stœlltte.		eg Stœle	74.
Stilla / *temperare.*	Stilltte.		eg Stille	74.
Tala / *loqui.*	Talade.		eg Tala	71.
Thacka / *gratias agere*	Thackade.		eg Thacka	71.
Tyna / *perdere.*	Tynde.		eg Tyne	73.
Tolla / *hærere.*	Tollde.		eg Tolle	74.
Veida / *venari.*	Veidde.		eg Veide	73.
Venda / *vertere.*	Vende.		eg Vende	74.
Vilia / *velle.*	Villde.		eg Vil	65.
	word ook *geconjug:* in ons vorige XXXV. Hoofdd:.			
Vitna / *teſtari.*	Vitnade.		eg Vitna	71.

Wijders van dezen aert vertoonen zig ook de volgende *Impersonalia.*

Thad Birter / *luceſcit.*	in *Præt:*	Birte.	zie *p:* 90.
Bzimar / *æſtuat.*		Bzimade.	90.
Dagar / *dieſcit.*		Dagade.	90.
Dimmer / *tenebræ oboriuntur*		Dimmerde.	90.
Døgguar / *pluit.*		Døgguarde.	90.
Dunar / *tonat.*		Dunarde.	90.
Friſter / *gelaſcit.*		Friſte.	90.
Graanar {*primis nivium floccu-lis terra caneſcit.*}		Graanade.	90.
Hardnar / *indureſcit.*		Hardnade.	90.
Hauſtar / *æſtas adoleſcit.*		Hauſtade.	90.
Haglar / *grandinat.*		Haglade.	90.

Digitized by Google

Thad Hielar / *pruina tegitur.* .	in *Præt:*	Hielade.	90.
Hlaanar / *nix resolvitur.* . .		Hlaanade. . . .	90.
Hueſſer / *ventus ſævire incipit.* . .		Hueſte. . . .	90.
Hitnar / *incaleſcit.*		Hitnade. . . .	90.
Jelgar / *ningit.*		Jelgade. . . .	90.
Kirrer / *tempeſtates ceſſant.* . . .		Kirrde. . . .	90.
Koolnar / *frigeſcit.*		Koolnade. . .	90.
Kuolldar / *adveſperaſcit.* . .		Kuollade. . . .	90.
Mpnkar / *minuitur.*		Mpnkade. . .	90.
Mørgnar / *diluceſcit.*		Mørgnade. . .	91.
Rigner / *pluit.*		Rignde. . . .	91.
Rockuar / *crepuſculum incipit.* . .		Rockuade. . .	91.
Snioar / *ningit.*		Snioade. . . .	91.
Sumrar / *æſtas ingruit,* . . .		Sumrade. . .	91.
Spier / *gelu & pruina condenſatur ſolum...*		Splade. . . .	91.
Thidnar / *quod gelu rigidum erat, reſolvitur.*		Thidnade. . .	91.
Vetrar / *hyemeſcit.*		Vetrade. . . .	91.
Udar / *continui imbres deſcendunt.* . .		Udade. . . .	91.
Vøknar / *humeſcit.*		Vøknade. . .	91.
Volnar / *incaleſcit.*		Volnade. . . .	91.
Vorar / *ver incipit.*		Vorade. . . .	91.

XXXVII. HOOFDDEEL.

Van de Yſlandſche ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, die in 't *Præter: Indic:* en in 't *Præt: Part: Paſſ:* elk eene bijzondere Vocaelwiſſeling aennemen, hebbende met één in *Præt: Part: Paſſ:* de *Terminatie* ENN.

No: 1. Van de genen, die de II. CL: 1, bij Ons, bij 't M-Gottiſch, bij 't F-Duitſch, en Hoogd:, dog de III. CL: 1, bij 't A-Saxiſch beantwoorden: als,

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Paſſ:*	*Præſ: Ind:*	*pag:*
Ad Gryppa / *rapere, prehendere...*	*S:* Greip, *Pl:* Gripum, *in Subj:* Gripe	Gripenn... eg Gryp	82,	85, 88.

Word *geconjug:* op *pag:* 82.

Dus

Dus mede.

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Passiv:*	*Præs: Ind:*	*pag:*
Að Bÿda / *expectare.* . . .	Beid. . .	Bidenn. . .	eg Bÿd. . .	83, 88.
Bÿta / *mordere.*	Beit. . .	Bitenn. . . .	eg Bÿt.	85, 88, 92.
Blÿfa / *manere.*	Bleif. . .	Blifenn. . . .	eg Blÿf. . .	84.
Dzÿfa / *jactari, circumvehi...*	Dzeif. . .	Dzifenn. . .	eg Drÿf. .	84, 92.

waer van 't *Imperson:* Dzÿfur / *ningit*, in *Præt:* Dzeif / zie *p:* 90.

Dzÿta / *cacare.* . .	Dzeit. . .	Dzitenn. . .	eg Dzÿt.	85, 88.
Gÿna / *hiare.* . .	Gein.		eg Gÿn. .	83, 85.
Hnÿga / *decidere.*	Hneig & Hnie...	Hnigenn. . .	eg Hnÿg.	84, 88, 92.
Hrÿna / {*clamare, vocem extollere*}	Hrein.		eg Hrÿn. .	83, 85.
Kuÿda / *ægrè habere.* . .	Kueid.		eg Kuÿd.	74, 115.
Lÿda / *pati.*	Leid. .	Lidenn. . .	eg Lÿd. .	84, 92.

als mede 't *Imperson:* Lÿdur / *labitur tempus*; in *Præt:* Leÿd / zie *p:* 90.

Mÿga / *mejere.* .	Meig & Mie. . . .		eg Mÿg.	84, 88.
Rÿda / *equitare.*	Reid.		eg Rÿd. . .	84.
Rÿfa / *lacerare.* . . .	Reif.		eg Rÿf. . . .	84.
Rÿfa / *surgere.* . . .	Reis. . . .	Risenn. . .	eg Rÿs.	87, 88, 92.
Sÿga / *deorsum ferri.* . .	Seig & Sie. . . .		eg Sÿg. .	84, 88.
Skÿna / *fulgere.*	Skein.		eg Skÿn.	83, 85.
Stÿga / *pede premere.* . .	Steig & Stie. . . .		eg Stÿg.	84, 88.
Svÿkia / *fallere.* . . .	Sveik.		eg Svÿk.	84, 88.
Vÿkia / *cedere.* . . .	{Veik & Viek in *Pl:* Vikum}	Vikenn.	eg Vÿk.	76, 79, 84, 88

Word *geconjugeert* op *p:* 79.

No. 2. Van die, welke beantwoord worden bij Ons en in 't M-Gottsch in de II. CL: 4, bij het F-Duitsch in de II. CL: 2. bij het A-Saxisch in de II. CL: 1, en bij 't Hoogd: in de II. CL: 2 en 4. als,

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Passiv:*	*Præs: Ind:*	*pag:*
Að Bioda / *offerre.* . .	Baud. . . .	Bodenn. . .	eg Bÿd.	84, 92.
Brioota / *frangere.* . . .	Braut. . . .	Brotenn. . .	eg Brÿt.	85, 88, 92.

Dus mede Bogenn / *curvus, curvatus, p:* 42, van Biúga / Baug / Bogenn / *curvare, flectere.*

Driupa / *guttatim stillare...*	Draup.		eg Drÿp. .	85.
Fiuka / *vento ferri.* . . .	Fauk.		eg Fÿk. .	84, 88.

Hier toe Fÿhur / *ningit vehementer*, in *Præt:* Fauk / zie *p:* 90.

Fliúga / *volare.* . .	Flaug. . .	Flogenn. . .	eg Flÿg.	84, 88, 92.
Flioota / *fluere.* . .	Flaut.		eg Flÿt. .	85, 88.
Frioosa / *frigere.* . .	Fraus. . . .		eg Frÿs.	87, 88.
Glioosa / *impetuose fundi...*	Gaus. . . .		eg Gÿs.	87, 88.
Glioota / *furtim conjicere...*	Gaut. . . .		eg Gÿt.	85, 88.

Hlioota /

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Paſſ:*	*Præſ: Ind:*	*pag:.*
Hlioota / *ſortiri.* . .	Hlaut.	. . .	eg Hlyt.	85, 88.
Hnioota / *pedem offendere...*	Hnaut.	. . .	eg Hnyt.	85, 88.
Hrioota / {*cum impetu aliquo ferri*}...	Hraut.	. . .	eg Hryt.	85, 88.
Hioosa / *eligere.* . .	Haus. . . .	Hoſenn. . . .	eg Hys.	87, 88, 92.
Hliusa / *ſcindere*	Hlauſ. . . .	Hloſenn. . . .	eg Hlyſ.	84, 88, 92.
Hriupa / *curvus incedere...*	Hraup. . . .	Hropenn. . .	eg Hryp.	76, 85, 88, 22.
Liuga / *mentiri.*	Laug. . . .	. . .	eg Lyg	84, 88.
Liuka / {*aperire, abſolvere, abſumere*}..	Lauk. . . .	. . .	eg Lyk.	84, 88.
{Luta / of Liota / of Liuta *ſe deorſum incurvare*}..	Laut. . . .	. . .	eg Lyt.	85, 88, 116.
Nioota / *uti.* . . .	Naut. . . .	. . .	eg Nyt.	85, 88.
Niuka / *defumare.* . .	Nauk. . . .	. . .	eg Nyk.	85, 88.
Sioda / *coquere.* . .	Saud. . . .	. . .	eg Syd.	84, 88.
Siuga / *ſorbere.* . .	. . .	. . .	eg Syg. . .	88.
Siupa / *ſorbere.* . . .	Saup. . . .	. . .	eg Syp.	85, 88.
Skioota / *jaculari.* . .	. . .	. . .	eg Skyt. . .	88.
Smiuga / *angustias penetrare..*	Smaug. . . .	. . .	eg Smyg.	84, 88.
Striuka / *itare.*	Strauk. . . .	. . .	eg Stryk.	84, 88, 126.

N°: 3. Van die genen, welker ſoort zig vinden laet bij Onze II. CL: 5, bij 't M-Gottiſch en A-Saxiſch op II. CL; 2, bij 't F-Duitſch op II. CL: 2. en bij 't Hoogd: op III. CL: 1, als,

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Paſſ:*	*Præſ: Ind:*	*pag:.*
{Ad Finna (voor Finda) *invenire*}. . .	{*Sing:* Fand *Pl:* Fundum *Subj:* Finde}.:.	Fundenn...	eg Finn..	81, 85, 91.

Word *geconjugeert* op *pag:* 81.

Dus mede

Binda / *ligare.*	{*Euphon:* Batt voor Band}..	Bundenn...	eg Bind.	84, 88, 92.
Hrinda / *pellere.*	{*Euphon:* Hratt voor Hrand / in *Pl:* Hrundum}.	. . .	eg Hrind. . . .	74.
Singia / *cantare.*	Saung (ofte Sang).	. .	eg Sing. .	84, 88.
Spinna / *filum trahere...*	Spann.	Spunnen...	eg Spinn.	85, 92.
Sprynga / *rumpere, inſunire..*	{*Euphon:* Spraek voor Sprang)}.	Sprungenn..	eg Sprynq.	84, 92.
Stinga / *pungere.* . . .	{*Euphon:* Staek (voor Stang)}.	. . .	eg Sting. . .	84.
Vinda / *glomerare.* . . .	{*Euphon:* Vatt voor Vand}.	. . .	eg Vind. . . .	84.

Vinna /

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Pass:*	*Præs: Ind:*	*pag:*
Vinna / *laborare.* . . .	Vann.		eg Vinn. . . .	85.

Voeg hier bij

Að Bzenna (*uri*). .	Bzann.		eg Bzenn.	85, 87.
Dzecka / *bibere.* . . .	Dzack. . . .	Dzuckenn. . . .	eg Dzeck.	84, 92.
Kenna / *lubricare.*	Kann. . . .	Kunnenn. . .	eg Kenn.	85, 92.

Nº: 4. Welker foort beantwoord word in de II. CL: 5 en 6, bij 't M-Gottiſch; in de II. CL: 4 en 5, bij 't F-Thuitſch; in de H. CL: 3, 4 en 5, bij 't A-Saxiſch; in de IV. CL: 6, bij Ons; en in de III. CL: 2. bij 't Hoogduitſch.

Að Bera / *portare.* . . .	*Sing:* Bære / *Pl:* Baarum / *Subj:* Bære	Borenn. . .	eg Ber.	*p:* 85, 86, 87, 88, 91, 92. word op *p:* 85. *geconjugeert.*
Nema / *capere.* . . .	Nam.		eg Nem.	85, 88.
Skera / *tondere.* . .	Skar.		eg Sker.	87, 88.
Stela / *furari.* . . .	Stal. . .	Stolenn. . .	eg Stel.	84, 88, 92.

Als mede:

Gelda / *debitum ſolvere...*	Galltt. . . .		eg Geld. .	83.
Hverfa / *evaneſcere.* . .	*Sing:* Hvarf / *Pl:* Hvorfum / in *Subj:* Hvirfe	Horfenn of Horfenn	eg Hverf.	77, 83. 91, & 92, word *geconjugeert* op *p:* 77.
Sverfa / *limare.* . .	Svarf.		eg Sverf. . .	83.
Verda / *fieri.* . . .	Varð. . . .	Vordenn. . .	eg Verð. . .	64.

Word *geconjugeert* op *pag:* 64.

Dog ook Verð / *cogor*; en Varð *coactus ſum*; *pag:* 83 en 130.

Wijders, Slepp / *evado*; in *Præt: Ind:* Slapp / in *Part: Paſſ:* Sloppenn / *p:* 85, 92, waer mede overeen ſchijnen te komen,

Dett / *cado.* . .	in *Præt:* Datt.		85.
Giell / *vociferor.*	Gall. . . .		84, 107.
Skel / Smel } *cum ſono claudor, collidor...*	Skall / Small		84, 123, 124.
Sprett / *germino, erumpo.* . .	Spratt.		85.
Suellt / *eſurio.*	Sualltt.		85.
Vell / *ebullio.*	Vall. . . .		84, 129.
Velld / *levando oneri ſum.*	Valld... in *Inf:* Valda	*p:* 83, 88.	
Vellt / *volvor.*	Vallt. . . .		85.

Dog Sver / *juro*, heeft in *Præt:* Svor / zie *p:* 87.

Vorder.

Að Bidia / *precari*, in *Præt: Ind: S:* Bad / *Pl:* Baadum (*Subj:* Bæde); in *Præt: Part: Paſſ:* Bedenn; in 't *Præſ: Ind:* eg Bid; *p:* 76, 77, 83, 88, 91, 92. word *geconjugeert* op *p:* 76.

Liggia / *cubare*; in *Præt: Ind: S: Euphon:* **Laa** (voor **Lag**) *Pl:* **Laaum**, *Subj:* **Læge**; in *Part: Pass:* **Legenn**; in 't *Præs: Indic:* **eg Lig**; *p:* 78, 84, 88. word *geconjugeert* op *p:* 78.

Sitta / *sedere*. . . . in *Præt: Indic:* **Sat**. . . . . *p:* 83, 85.

Deze drie laetsten hebben ook groote gemeenschap met de volgenden van N°: 1, in 't XXXVIII. Hoofddeel.

XXXVIII. HOOFDDEEL.

Van de Yslandsche ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, hebbende in *Præt: Part: Pass:* den uitgang **ENN** / dog een zelfden Accentklinker als de *Infinit:*, hoewel 't *Præter: Indic:* zijn *Vocael* verwisselt.

N°: 1. In 't *Præt: Indic:* op **A**: welk soort beantwoord word in de III. CL: 1. bij Ons; in de III. CL: 2 en 3, bij 't M-Gottisch; in de III. CL: 1, bij 't F-Duitsch; in de III. CL: 3, bij 't A-Saxisch; en in de IV. CL: 4, bij 't Hoogduitsch.

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Pass:*	*Præs: Ind:*	*pag:*
Ad Eta / *edere*. . .	*Sing:* **Aat**, *Pl:* **Aatum**, *Subj:* **æte**	**Etenn**. . . .	**eg Et**.	82, 83, 85, 91. en 92. word *geconjugeert* op *pag:* 82.
Drepa / *occidere*. . .	**Drap**. . .	**Drepenn**...	**eg Drep**.	83, 85, 88, 91, 92.
Gefa / *donare*.	*Sing:* **Gaf**, *Pl:* **Gefum**, *Subj:* **Giæfe**	**Gefenn**....	**eg Gef**.	78, 84, 87, 88, 91, 92. word *geconjugeert* op *p:* 78.
Geta / *conjectare*. . . .	**Gat**.		**eg Get**. . . .	85, 88.
Kueda / *canere*. . .	**Kuad**.		**eg Kued**. . .	83, 88.
Leka / *stillare*. . .	**Lak**.		**eg Lek**. . . .	84, 88.
Lesa / *legere*. . .	*Sing:* **Las**, *Pl:* **Læsum**, *Subj:* **Læse**	**Lesenn**....	**eg Les**.	86, 87, 88, 91. word *geconjugeert* op *p:* 86.
Reka / *pellere & pelli*. . . Voeg hier bij.	**Rak**. . .	**Rekenn**. . .	**eg Rek**. .	84, 88, 92.
Troda / *terere*. . .	**Trad**. . .	**Trodenn**...	**eg Tred**.	83, 88, 92. bij Ons TREDEN, TRAD, GETREDEN.

Sofa /

Infinit:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Pass:*	*Præs: Ind:*	*pag:.*
Sofa / *dormire.*	Svaf.		eg Sef.	84, 88.
Thiggia / *accipere.*	{*Euph:* Thaa voor Thag}		eg Thig.	84, 88.

N°: 1. In 't *Præt: Indic:* op OO / welk soort zig vertoont bij Ons in de III. CL: 3; bij 't M-Gottisch, in de III. CL: 1 en 4; bij het F-Duitsch in de III. CL: 3 en 4; bij het A-Saxisch in de III. CL: 2; en bij 't Hoogd: in de IV. CL: 1.

Infinit:	*Præt: Ind:*	*Præt: Part: Pass:*	*Præs: Indic:*	*pag:.*
Ad Ala / *alere.*	Ool.		eg El.	84, 88.
	NB. M-G. Alids / *saginatus.*			
Auka / *augere.*	Jook.		eg Eik.	84, 88.
Ausa / *haurire.*	Joos.	Ausenn.	eg Eis.	87, 88, 92.
Bua / *habitare.*	Bioo.	Buenn.	eg By.	76, 87.
Fara / *ire.*	Foor.	Farenn.	eg Fer.	87, 88, 92.
Grafa / *fodere.*	Groof.	Grafenn.	eg Gref.	84, 88, 92.
Hefia / *elevare.*	Hoof.		eg Hef.	84, 88.
Hlaupa / *currere.*	Hlioop.		eg Hleip.	85, 88.
Høggua / *verberare.*	Hioo.	Høgguenn.	eg Høg.	84, 88, 92.
Skaka / *quassare.*	Skook.		eg Skek.	84, 88.
Skapa / *formare.*	{Skoop ook Skapte}		eg Skapa.	72, 123.
Spua / *vomere.*	Spioo.		eg Spy.	76.
Standa / *stare.*	{*Euph:* Stood voor Stond}		eg Stend.	83, 88.
Taka / *sumere.*	Took.		eg Tek.	84, 88.
Vada / *vadere.*	Vod (of Ood).		eg Ved	83, 88, 119, 129.
Vefa / *texere.*	Vof.		eg Vef.	84, 88.
Vega / *trutinare, interimere...*	Vo.		eg Veg.	84, 88.

Wijders kan men hier bijvoegen, of anders onder 't vorige Hoofdstuk plaetsen deze volgenden, die bij 't Yslandsch een verloop van Klinker onderworpen zijn in 't *Præt: Part: Pass:*, dog niet bij Ons en anderen van Duitschen Stamme; als,

Ad Aka / *curru trahi, vehi...*	Ook.	Ekenn.	eg Ek.	84, 88.
Deia / *mori.*	Doo.	Daaenn.	eg Dey.	76, 87, 92.
Draga / *trahere*	Droo.	Dreigenn.	eg Dreg.	84, 88, 92.
	bij Ons DRAGEN, DROEG, GEDRAGEN, *ferre.*			
Euph: Flaa voor Flaga / *cutem detrahere...*	Floo.	Fleigenn.	eg Flæ.	89, 92.
Hlæja / *ridere.*	Hloo.	Hleigenn.	eg Hlæ.	89, 92.
K... *gelu aduri.*	Kool.		eg Kiell.	84, 113.

Infinit:	*Præt: Ind:*	*Præt: Part: Pass:*	*Præs: Ind:*	*pag:*
Euph: Klaa / *fricare.* . . .	Kloo.	. . .	eg Klæ.	. . 89
Euph: Slaa voor Slaga } *verberare.* . . .	Sloo	Sleigenn. . . .	eg Slæ.	89, 92.

N°: 3. In 't *Præter: Ind:* op JE / welk soort zig opdoet, bij Ons in de III. CL: 2; bij 't F-Duitsch in de III. CL: 2; bij 't A-Saxisch in de III. CL: 4 en 5; en bij 't Hoogd: in de IV. CL: 2, als,

Infin:	*Præt: Indic:*	*Præt: Part: Pass:*	*Præs: Ind:*	*pag:*
Ad Blaasa / *flare.* . .	Blies. . . .	Blaasenn. . . .	eg Blæs.	87, 88, 92.
Falla / *cadere.* . .	Fiel.	. . . .	eg Fell.	84, 88.
Ganga / *ire.* . .	{ *Euph:* Gieck voor Gieng }	. . .	eg Geing.	84, 88.
Halda / *tenere.* . .	Hiellet.	. . . .	eg Helld.	83, 88.
Heita / { *vocare, vovere, promittere* } . . .	Hiet.	. . . . .	eg Heite.	74.

Dog Heytta / *calefacere*, in *Præt:* Heytte / zie onder de I. CL:.

Lata / { *ponere; simulare, se Gerere* } . . .	Liet.	. . . . .	eg Læt.	85, 88.

Hier bij kan men voegen, schoon in 't *Præt: Part: Pass:* de a in ei verwisselt.

Euph: Faa voor Fanga } *accipere* { *Euph:* Fieck voor Fieng } . . .	Feigenn. . .		eg Fæ.	89, 92.

XXXIX. HOOFDDEEL.

Van de Yslandsche ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*, verwisselende in *Præt: Indic:* de E in A / en de I (of Y) in U / hebbende in *Præt: Part: Pass:* den Uitgang ENN / en te mets ook dien van TUN of DUN teffens; dog in *Præt: Indic:* den Uitgang DE of TE agter 't veranderde Worteldeel: met welk soort ten opzigte van 't *Præt: Indic:* de V. CL: bij 't F-Duitsch, en de VI. CL: bij 't Hoogd: zeer nae overeenkomt. Van dit Yslandsche schijnt het oude

Digitized by Google

oude *Præterit*: verloopen, en een omtrent-Gelijkvloeijend in de plaets gekomen te zijn. Hoe men die van deze *Classis* hebbe aen te zien, is genoegsaem op te maken uit onze Aenmerkinge agter de F-TH, V. CL:.

N°: 1. Verwisselende E in A; als,

	Præs: Indic:	*Præt: Ind:*	*Præt: Part:*	*Infinit:*	*pag:.*
eg	Ber/ *pulso.*	Barde.	Barenn.		42, 87.
	Duel/ *moror.*	Dualde.		ad Duelia.	84, 88.
	Et/ *incito.*	Atte.			85.
	Fel/ *occulto.*	Falde.	Falenn.	Fela.	79,80,88,92.
	Flet/ *explano, exentero...*	Flatte.	Flattur.		85, 91.
	Frem/ *usurpo.*	Framde.	Framenn.		84, 91, 92.
	Gled/ *lætifico.*	Gladde.			83.
	Hem/ *cicuro, contineo....*	Hamde.			84.
	Hrek/ *jacto.*	Hrakte.	Hrakenn.	Hrekia.	84, 88, 91.
	Hvet/ *incito.*	Hvatte.			85.

ook Hvatte/ *acuit*; in *Subj:* Hvette; *p:* 89.

	Kref/ *expostulo.*	Krafde.	{Krafenn & Krafdur}		84, 91.
	Kued/ *valedico.*	Kuadde.	Kuaddur.	Kuedia.	83, 88, 91.
	Kuel/ *crucio.*	Kualde.			84.
	Leg/ *pono.*	Lagde.	Lagdur.	Leggia.	84, 91.

Hier toe het *Impersou:* Leggur/ *aquæ conſtringuntur gelu*; in *Præt: Ind:* Lagde *p:* 90.

	Lem/ *cædo.*	Lamde.			84.
	Lep/ *lingo.*	Lapte.			85.
	Let/ *pigrum facio.*	Latte.			85.
	Mel/ *minutim tundo.*	Malde.			84.
	Mer/ *minutim dissipo.*	Marde.			87.
	Met/ *æstimo.*	Matte.		Meta.	85, 88.
	Sed/ *satio.*	Sadde.		Sedia.	83, 88.
	Seige/ *dico.*	Sagde.			74.
	Sem/ *lites dirimo.*	Samde.	{Samenn & Samdur}		84, 91.
	Tel/ *numero.*	Talde.			84.
	Tem/ *domo.*	Tamde.	{Tamenn & Tamdur}	Temia.	80, 81, 85, 91.

Word *geconjugeert* op *p:* 80.

	Præſ: Indic:	*Præt: Ind:*	*Præt: Part:*	*Infinit:*	*pag:*
zg	Thẽn / *extendo.*	Thande.	Thandur.		85, 91.
	Tœ / *lanam carpo.*	Taade.	Taaenn.	Tæta.	89, 92.
	Theige / *taceo.*	Thagde.			74.
	Vef / *circumvolvo.*	Vafde.	Vafenn & Vafdur		84, 91.
	Vek / *excito.*	Vakte.	Vaktur.		84, 91.
	Vel / *eligo.*	Valde.	Valenn & Valdur		38, 42, 49, 84.
	Ven / *aſſuefacio.*	Vande.			85.
	Ver / *defendo.*	Varde.			87.

Van dezen aert ſchijnt ook het *Impersonale* Vzegdur / *advesperascit*, hebbende in *Præt:* Vzaagd.

N°: 2. Verwiſſelende J (of V) in U.

	Præſ: Ind;	*Præt: Ind:*	*Præt: Part: Paſſ:*	*Inf.*	*pag:*
zg	Vzid / *confringo dentibus...*	Vzudde.	Vzuddur.		83, 91, 92.
	Vp / *quaſſo.*	Vude.			76.
	Vpn / *tono.*	Vunde.			85.
	Vil / *celo.*	Vulde.			84
	Vzpn / *boo.*	Vzunde.			85.
	Flv / *fugio.*	Flude.	Fluenn.		76, 92.
	Flis / *deſquamo.*	Fluſte.			87.
	Flit / *veho.*	Flutte.			85.
	Hil / *tego.*	Hulde.	Hulenn & Huldur		84, 91.
	Hrpn / *ruo.*	Hrunde.			85.
	Ir / *eruo.*	Urde.			87.
	Krit / *decerpo.*	Krutte.			85.
	Mil / *in minutas particulas divido*	Mulde.			84.
	Mir / *mordeo.*	Murde.			87.
	Rpm / *ſubmiſſam & raucam vocem edo*	Rumde.			85.
	Smyr / *ungo.*	Smurde.			87.
	Spir / *interrogo.*	Spurde.			87.
	Stid / *Fulcio.*	Studde.	Studdur.		83, 91.
	Strn / *dolco.*	Stunde.			85.
	Thil / *confusè recito.*	Thulde.			84.
	This / *feſtinanter & impetuosè cedo*	Thuſte.			87.
	Thrpm / *ſub onere duro...*	Thrumde.			85.

Tigg /

Præs: Ind:	Præt: Ind:	Præt: Part: Pass:	Infin:	pag:.
Tigg / *mando dentibus*. . .	Tugde. . .	{Tugenn & Tugdur}...	Tiggia.	84, 88, 91.

XL. HOOFDDEEL.

Van de Yslandsche Werkwoorden, die eenigsints van de vorigen verschillen, en als Onregelmatig te tellen zijn, of, welken wij, bij gebrek van nader Voorbeelden, nog geene plaets onder de voorgaende *Classes* weten toe te schikken; als,

N°: 1. Behalven de Hulpwoorden Vera / *esse*; Verda / *fieri*; Hafa / *habere*, *tenere*; Meiga / *licere*; eg Skal of eg Mun / (Ik zal of ik Meen); Eiga / *habere*, *possidere*, of als Hulpwoord *decere*; waer van wij de Vervoegingen in het XXVI. Hoofdd: vertoont hebben, zo komen daer bij,

	Præs: Ind:	Præt:	Præt: Part:	Infinit:	pag:.
N°: 2.	Eg Liæ / *commodo*. . .	Liede. . . .	Liedur. . .	Lia. . . .	89, 92.
	Næ / *apprehendo*. . .	Naade. . .	Naadur. . .	Naa. . . .	89, 92.
	Mann / *recordor*. . .	Munde. . . .		Muna.	83, 85, 117.
	Kann / *scio*.	Kunne. . . .		Kunna.	83, 85, 88.
	Ann / *faveo*. . . .	Unne. . . .		Unna.	83, 85, 88.

Deze *Verba* gelijken wel na die van de I. CL: indien men uitsondert, dat de *Vocael* in 't *Præs: Ind:* verandert.

N°: 3.	Eg Græ / *germino*. . .	Grære. . .	Grooenn. . .	Groa. . .	89, 92.
	Ny / *urgeo*.	Nere. . . .	Nuenn. . . .	Nua.	76, 87, 92.
	Ræ / *remigo*. . . .	Rere. . . .	Rooenn. . .	Rooa. . .	89, 92.
	Sny / *verto*	Snere. . .	Snuenn. . .	Snua.	75, 76, 87, 91.

N°: 4.	Eg Hrøck / {*cum impetu moveor*}...	Hrøck...	Hrøcktur. . .		84, 91.
	Kiøre / *eligo*. . . .	Kiøre.			74.
	ølle / *in causa sum*...	ølle.			73, 74.
	Søck, *mergor*. . .	Søck.			84.

Støck /

	Præſ: Ind:	*Præt:*	*Præt. Part:*	*Infin:*	*pag:*
	Stœck/ *ſalto.* . . .	Stœck. . . .		Stœckua.	84, 88.
Nº: 5. Eg	Kaupe/ *emo.* . . .	Keipte.. . . .			73.
	Kem/ *venio.* . . .	Kom. . . .	Komenn. . . .		85, 88, 92, 113.
	Sœkie/ *adfero.* . .	Sookte. . . .			74.
	Thuœ/ *lavo.* . . .	Thuode....	Thueigenn...	Thuo. . .	89, 92.

EINDE

Van de

Regelmaten en Rangſchikkingen der

WERKWOORDEN.

1714 $\frac{1}{2}$.

Bijlage Nº: 7.

Digitized by Google

Bijlage N°: 7.

ZYNDE EEN

SCHETSE

VAN DE

LANDVRIESCHE

DIALECT,

Vergeleken

TEGEN ONZE

NEDERDUITSCHE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Bijlage N°: 7.

SCHETSE

VAN DE

LAND-VRIESCHE *DIALECT*,

Vergeleken tegen Onze

NEDERDUITSCHE.

INLEIDING.

DEwijle bij de VRIEZEN, die zo vele eeuwen te rug zig in eenige Zeden en Spreektrant afgeſcheiden en vreemd gehouden hebben van 't gebruik hunner naeſte Gebueren, eenige Woorden in zwang moeten gebleven zijn, die bij Ons verſleten zijn, zo zullen we van de Land-Vrieſche *Dialect*, die voornaemlijk na de Zuider-Zeekuſt nog onderhouden word, onze Schetswijzige Opmerkingen, die wij in 't Lezen van *Gysbert Japicx Frieſche Rymlerye & Wirkken*, alwaer in 't ſpellen de Letters na de Nederduitſche waerde genomen zijn, voor ons zelf hebben aengeteekent, hier ter neder ſtellen; om ook ter gelegener tijd eenig verlorene van Ons uit het hunne te konnen herſtellen, even gelijk uit de Oudheid; hoewel tot een volledige beſchrijving van het Land-Vrieſch wel de penne van een aldaer geborene en opgevoede, die tevens een taelgeleerde waer, vereiſcht zou worden.

I.

Van de Scherpheid en Tongdraying van die Dialect; *beneffens het veranderlijke beloop van dezelve.*

Behalven de Scherpheid van doorgaends /f/ in ſteê van onze V; en /s/

Digitized by Google

in steê van onze Z, ja ook dikwijls T/ in plaets van onze D te nemen, zo loopt deze Land-Friesche *Dialect*, vrij wat veranderlijk.

Tegen onze korte A vind men nu eens A/ dan eens E/ JE/ O/ of æ/ als
L-F, Dat (bij ons, Dat), Wat (Wat).
L-F, Sted (Stad), Red (Rad), Mest (Mast), Sed (Zad), Fen (Van).
L-F, Jessche (Asche).
L-F, Fordgong (Voordgang).
L-F, Graf (Graf), Tsæf (Kaf), Kæl (Kalf).

Tegen onze Lange A, nu eens de Korte dan de Lange A/ of ook E of EE/ of EY/ of J of JE/ of OO/ of æ of EA/ of OA/ als,
L-F, Mar (Maer), Schatha & Scheâ (Schade).
L-F, Wetter (Water), Smecket (Smaekt), Jeer & Jier (Jaer), Werre (Gewaer).
L-F, Keyse (Kazen), ook Tzys (Kaes).
L-F, Yer-litter (Aderlater), Sillighepte (Zaligheid), Litten (Laten).
L-F, Miz-diede (Mis-daed), Giet (Gaet), Hier (Haer, Hair), Nachtmiel (Nachtmael), Ypenbierjen (Openbaren), Schiep (Schapen), Stiel (Stael), Stiet (Staet), Ney-siet (Nae-zaet), Be-rie (Beraed), Trienen (Tranen), Wier (Waer), Wierom (Waerom), Striel (Strael), Swier (Zwaer), Jin-stiende (tegenstaende). Eenigen van deze Vrieschen zijn Takken van *Præterita* gesproten, terwijl de onzen uit een Worteldeel van een *Infin:* of *Præs:* ontleent zijn, en dit mag men ook van de anderen met ie tegen onze A gissen.
L-F, Oon (Aen), Ford-oon (Voortaen).
L-F, Flæg (Vlaeg), Plægen (Plagen).
L-F, Pleats (Plaets), Dear (Daer), Be-wearjen (Bewaren).
L-F, Moanne (Maend), Moanjen (Maenen).

Dog gemeenlijk komt tegen onze Harde Lange ÉÉ of EI, hare EA (of AE) of JE of ook wel EY of EE/ als
L-F, Bejearjen (Begeeren), Heal & Heel (Héél), Learaer (Leeraer), Freaslyk (Vrééslijk)
L-F, Klaed (Klééd), Gaest (Géést), Forschaete & Forschiedene (Verscheidene).
L-F, Jen (Eén), Jenmiel (Eénmael), Lieden (Leiden), Klien (Klein), Miest (Méést), æfschie (Afscheid), Yer (éérder, éér), Mient (Méént, meint).
L-F, Eere (Eere), Einjen (Eindigen), Eyn (Eigen), êgener (Eigenaer), Feynsjende (Veinzende), Reyz (Reis).

Tegen onze IE komt gewoonlijk JO of YO of JE/ als
L-F, Dyor (Dier), Fortjienste (Verdienste), Friesland (Vriesland).

Dog

Digitized by Google

Dog wegens onze woordtjes IET, en NIET vind men haere AE/ even als tegen onze EY, als L-F, Aet (iet), Naet (niet), en Naetig (nietig), en dewijl ook de Breukelaers en ander Landvolk in het Stigt van Uitregt mede zeggen Neit voor ons NIET, zo is zeer bedenkelijk of niet deze Land-*Dialect* van IE in steê van EI of ÉÉ te gebruiken, bij dit ons NIET en IET, in de Schrijftael bij toeval de Overhand gekregen heeft, even als geschied is bij ons VIER, eertijds VÉÉR (*quatuór*) L-F, Fjouwer; waer van nog 't oude gebleven is bij ons VÉÉRTIEN L-F, Fiertien (*quatuordecim*), en ons VÉÉRTIG, in 't L-F, Fjiertig (*quadraginta*).

Maer tegen onze harde óó vind men gewoonlijk de EA of AE (of æ). als, L-F, Head of Haed (Hóófd), Heag (Hóóg), Haechlyk & Hæchlyk (Hóóglijk), Great & Graet ook wel Groet (Gróót), ææk (óók), Eare (ooren), Brea (bróód), Dead (Dóód); Heapse (Hóóp, *cumulus*), Keapenschip (Kóópmanschap), Teanjen (Toonen), Streammet (Stróómt), Fortreastjen (Vertróósten), Fersseleaze (Vaerzelooze), en æ (ooit), Nea (nooit), enz:.

En tegen onze OE en zagte lange O, gemeenlijk hare OA / of A / of Y / of JE / of O / of OE / als

L-F, Toavjen & Fortoafjen (Toeven, vertoeven), Môar (Moeder), Soantje (Zoontje), Soon (Zone, Zoon), Hoape / Hoop (Hope, Hoop, *spes*), Droafheite (Droefheid), Noâget (genoegt), Boade (Bode).

L-F, Daa / Da (Doe).

L-F, Fielen (Voelen), Grienjen (Groeyen), to Miete (te gemoet), Prieude (Proefde), Om-rierende (Omroerende), Spielen (Spoelen), Swiet (Zoet), Besyyck (Bezoek), Ypen (open).

L-F, Boeck (Boek), Foetten (Voeten), Roppen (Roepen), en Stoppe (Stoepe).

In dit Voorverhaelde heeft het Land-Friesch groote Gemeenschap met het oude Angelsaxisch.

Hoewel de andere Vocalen mede geen evendragtige streek houden, nogtans zijn die gemaklijker te verstaen, als men op de Land-Friesche *Euphonie* wat agt geeft.

Dog in 't verhandselen van de *Diphtongen*, en *Consonanten* geeft die dikwijls zulken een vreemden en voor ons mislijken draei van Tongeslag (hoewel de Land-Friezen niet onlieflijk daer mede omspringen), dat de Vorm en Gedaente der Woorden, na geen der Duitsche Taeltakken gelijkt, ja zelf te mets gelijken na woorden, die bij ons een andren zin hebben, niettegenstaende dit Land-Fries zo wel een Tak is van 't oude Duitsch (dog uit den Angelsaxischen hoek gesproten) zo wel zeg ik als ons Nederduitsch: als bij Voorbeeld.

in 't L-F, **uw** voor ons UI; als.
L-F, **Buwckien** (Gebruiken), **Buwtte** (Buiten), **Huwz** (Huis), **Op-Luwckien** (Opluiken), **Muwlle** (Muil, Mond), **Puwck** (puik), **Suwpjen** (Zuipen), **Uwt** (Uit), **Huwd** (Huid).

in 't L-F, **uwn**/ voor ons OND; als,
L-F, **Juwne** (Gejont, gegont, gegeven), ook **Juwne** (avond), **Befuwne** (bevonden), **Foun** en **Fuwn** (gevonden; NB. het voorwerpsel GE heeft bij het Frieſch geen plaets.) Wijders **Gruwn** (Grond), **Huwn** (hond), **Ruwne** (ronde), **Suwne** (Zonde), **Suwn** (Gezond), **Suwnerlinge** (Zonderlinge), **Stuwne** (Stonde), **Wuwne** (Wonden).

in 't L-F, **â**/ voor ons OU, als
L-F, **âd** (oud), **âde** (oude), **âter** (outer), **Behâd** (behoud), **Kâtten** (Kouten), **Tuwzend-fâde** (duizendvoud), **Râd** (koud), **Wâd** (Woud), en **Sât** of **Saat** (Zout).

in 't L-F, **ey**/ voor ons EG of AG, als
L-F, **Reyn** (Regen), **Seingien** (Zegenen), **Wey** (Weg), **Heyl** (Hagel), **Weyn**/ **Wein** (Wagen), **Koets-wein** (Koetswagen), **Dey** (Dag), **Ney** (Nae, in 't H-D, **Nach**), **Mey** (Mag, dog ook Met, mede), **Kleyen** (klagen).

in 't L-F, **eyts**/ voor ons AEK; **yts**/ voor YK; & **uyts**/ voor UK of OK.
L-F, **Formeyts**/ (vermack), **Meytsien** (Maken), **Reytsen** (Raken), dog **Rechte** (raekte en geraekt), **Smeytsien** (ſmaken), **Weytsen** (Waken), en **Luytsen** (Kijken), **Ploytsen** (plukken), en **Koytsen** (Koken), zo dat in 't Land-Fries hier **ts**/ ten einde van een Wortelſilbe, in ſteê van onze K komt.

in 't L-F, **Inz** of **Inſſ**/ voor ons INK of ENK of ANG; als
L-F, **Thinſſen**/ **Tinsjen** (Denken), **Bytinſſien** (bedenken), **Tyrinzen** (Drinken), **Finzen** (gevangen), **Ontfinzen** (ontfangen).

in 't L-F, **Iſſ**/ of **Idſ**/ of **Izz**/ of **Its**/ voor ons IGG of EGG, als
L-F, **Liſſen**/ **Lidſen**/ **Lizzen** (Liggen, Leggen), en **Litſen** (gelegt), dog **Leine** (gelegen); en **Siſſen**/ **Sizzen** (zeggen), dog **Sepe** (zeide), en **Sept** (gezeit); als mede **Widſa** (wiege).

in 't L-F, **tj**/ voor onze K, in 't begin eener Silbe, als
L-F, **Tjerl** (Kerel, Karel), **Tjerk** (Kerk), **Tjerne** (Kerne), **Tjettil** (Ketel).

in 't

in 't L-F, oor/ or / of oar/ tegen ons ANDER of AER.
L-F, Or (ander), Ora (andere), Oarde (tweede, anderde), en Eltjoar (elkander, elkaer).

I I.

Deze Bovengemelden houden nog eenigermate een *Dialect*-ſtreek, dog vele anderen zijn 'er, die of door Veroudering, of van wegen den wonderlijken tongedraei vrij duiſter, en ook dubbelzinnig voorkomen; van welken beneffens eenige anderen ik deze volgende Lijſt, na den Rang van 't A-Bee (de eerſte Letters van 't Zakelijke of Wortel-deel te rekenen) heb bij-een geſchikt.

A.

L-F, Amke (minne).
Andert (antwoord).

AE of æ.

æ (ooit).
æren (ooren).
ærne (ergens).

B.

Bârg (Barg, Verken).
Bern (Kind), en Berne (Geboren).
Bieſs & Boaſs (Boos).
Bjær (bier).
Bynnen (binden), Byn-jern (bindgaren).
Bjuestre (Bijſter).
Bjyn (blind).
Boaſtjen / Boaſsgjen / Booſtgjen (Hijlikken), & Boaſtforgearinge (Huwlijk, Hijlik).
Bod (bed).
Breed / bryd (Bruid), en Breigeman (Bruidegom).
Briefkjen (brief-ſchrijven).

D.

L-F, Del & Dôl (neder, beneden).
Eyn-del-liz (eigen-neder-laag).
over-Ditſene (overdekt).
for-Dearen (verderven).
Depen (Dooden).
Doapter (Dochter).
Docken (duſdanig).
Dôl / del (neder, beneden), Dolle (delven), en Dold (gedolven).
Dol (dul).
Dooz (durf & durft).
Dwaen (doen), Dogge (doe, en doch), ik dogh (ik doe), Dochtit (doet het), Die (deed), Diene (deden), en Dien (gedaen).
Drioun (gedreven).

E.

Ernjen (zeggen, praten).
Eyn (einde, endvogel, en eigen).

F.

Famke (Meid, Maegd, Vrijſter), en Famke-bern (Meidsje).
Feynt (Jonge, Jongman).
Flean (vliegen), Overfleande (overvliegende).

Flean

F.

Flîean/ Flean (vlieden).
Folle (veel).
Frjuene (vriend).
Fynnen (vinden).

G.

Gâljen (ſchreijen).
Gean (vreugde).
Gousjen (huilen).
Grinzer-lân (Groningerland).
Gouwne (goudene), en Goonne (gulden).

H.

Hân (hand, en gehad), en Hanmaeſter (Chirurgijn).
Habben (hebben), Het (heeft), Hie (had), Hân & Hând (gehad).
Hœre/ Heere/ Herke (hooren).
Helt (helfte).
Heite (Vader).
Herne (hoek).
Het (heeft), en Het/ hette (iet, wat), en Hetter (wat 'er).
Hiermen (bedwingen).
ont-Hieten (beloven), onthiette (beloofde), onthieten (beloofd).
Hoarze (horzen, paerden).
Hoaſch (heuſch).
Hol (helle).
Holle (kop, bol, hoofd).
Hôl (hol), & Hôlle (holle).
Hoosen (kouſen).

I.

Iaen (geven), Forjaen (vergeven), Iou (geef), Iout (geeft), Ioe (gaf).
Iœ/ jo (Zij en Zijlieden).
Iamek (zeer, fraeij).
Iearm/ jerm (haer, hen).
Ierre (haere).
Iern (garen).
Ien (één).
Ig (weg).
Ierre (nog, nogtans).
Iemme (ulieden, gijlieden).
Iild (geld).
Iin (jegen), dy Iinge (die genen).
Iinſen (ginder, gindſen).
Ieren (uijeren).
Iiere (jaren).
Iiſter (giſteren).
In (en, in, en een).
Ioed (huiden, heden).
Ion (uwe).
Ioun/ Iound (avond), Feſteljoun (vaſtenavond).

K.

Kœl (kalf).
Kjitte/ Kytte (drek, ſchete, keutels).
Koe (konde).
Koer (korve).
Kuw (Koe).

L.

be-Lauwe/ beljeauwe (beloofde), & beljeauwjen (beloven).
Laye/ Lœge (vlamme).
Laeitſen (lacchen).
Laet (geleid), Lieden (Leiden).
Lea (Leden).
Learre (liever).
Leeltje (leelik).
Ljeacht (licht).
Ljeaf (lief).
Ljeuntgen/ ljuentjen (verzoeken).
Ljeuwerjen (leveren).
Ljoe (lieden, luiden).
Lifter-ſyde (linkerzijde).
oer-Lynne (overleden).
Lyts (luttel, weinig, korts).

Loaitſen/

Digitized by Google

L.

Loaitſe/ be-Loptſe/ be-Loaptſe (zien, bezien, bekijken, oul: ook Loken).
Lutwcken (trekken).

M.

Mirſſeljen (metſelen).
Mocke (maeg).
Moorn (morgen).
Mutwl (muil, mond), & Mutwlck-jen (kuſſen).
Mutwlck (mooglijk).

N.

Nea (nooit).
Narne (nergens).
Nammers (ſlegts).
Nimmen (nemen, en niemand).
Niuencke (tegen, jegen).
Noaz & Noos (neus), be-Noazjen (beneuzelen, doorſnuffelen).
Nocht (geneucht).
Njue (genegentheid), & Njoede (gunſt).
Nolke (fraeij, aerdig).

O.

Oer/ our (over).

P.

Paetgjen (Kuſſen).
Petearjen (praten).

R.

ſo Ringen (zo drae).
Rupntjen (lubben).

S.

Saen (zeven).
Salm (zelf).
Scheinen (ſchenden).
Schil/ Sil (zal), Schoe/ ſoe (zoude), Schoene/ ſoene (zoudet en zouden).
Schinſte (ſchenkte), Schinſſen (ſchenken).
Seynen (zenden), Seynt/ ſeynd (gezonden).
Schreauwne/ Schreuwne (geſchreven).
Sjoen (zien), Sjog (zie), & Sjorg (zie), en Sjoucht (ziet).
Sjiet (ſchiet).
Sinne (zon).
Sneyn (geſneden).
op-Snolcke (opgeſchikt), & Nolcke (fraeij).
Stearre (ſterven).
Stiert (geſternte).
Stoe (ſtond).
Swiet (zoet).

T.

Tel (drae).
Tjaen (tijgen, trekken), for-Tjean (vertijgen), for-Teyn (vertegen).
Tjin (tegen).
Tyge (ter dege, regt).
Tin (dun).
Tjok (dik).
Tjoed (koddig).
Tongersdey (donderdag).
Toſſchen/ Tosken (tanden).
Tout (tuit, & mond van menſchen).
Trieuwjen (drukken).
Trog (door, H-D, durch).
Troasje & tredde (treed, draeft).
Tzys (kaes).

Digitized by Google

U.

Uwne (oven).
Uwnck (ongeluk).
Uwr / wr (over).
Uwz (ons).

W.

Wiet (nat).
Wetter-wœgen (Water-golven).
Werre (gewaer).
Wyn (wind).
Wird (woord, en word).
Wispe (roéde, gispe).

W.

Wrâd (wereld).

Y.

Y (gij).
Yem (oom).
Yen (één).
Yiren / jieren (uijeren).
Yvig (eeuwig.

Z.

Zaat (zout).
Zylen (zelen).

I I I.

Tot verder opheldering zullen we hier een Proeve van de Land-Friesche *Verba's* op laten volgen.

Deze laten zig, even als al de anderen van Duitschen stamme, in GELYK- en ONGELYK-VLOEYENDE verdeelen; alleenlijk, van wegen de Land-Friesche Tongslingering, raekt wel te mets de eene soort onder de andere.

NB. Het Voorzetsel GE gebruiken de Vriezen niet.

Van de GELYKVLOEYENDEN, die tegen onze I. CL: komen.

Hunne eigentlijke *Terminatien* zijn diergelijk wel als de gewoonlijke van al de anderen van den Duitschen Taelstronk, naemlijk in *Imperf:* DE of EDE en in *Præt: Part:* ET of ED of T; dog de Vriesche tongeslag drijft 'er deze dikwijls af; als,

Tegen onze *I. Classis.*

Infin:	*Imperf:*	*Præt: Part:*
L-F, **Bejeatjen** (begeeren).	**Bejearde** (begeerde),	**Bejeare / bejeard** (begeert).
Beschammen (beschamen),	**Beschamde** (beschaemde),	**Beschamme** (beschaemt).
Bytjuwgjen (betuigen),	**Bytjuwgge** (betuigde),	**Bytjuwgd** (betuigt).
Bewyzjen (bewijzen),	**Bewyzge** (bewees en bewijsde),	**Bewyzd** & **Bewyzge** (bewezen).
Be-ljeauwjen (beloven),	**Be-lauwe** (beloofde),	**Beljeauwe** (belooft).

Fielen **Fielde** **Field**

Digitized by Google

Infin:	*Imperf:*	*Pret: Partic:.*
Fielen (voelen),	Fielde (voelde),	Field (gevoelt).
Fieren (voeren),	Fierde (voerde),	Fierd (gevoert).
Hearren (hooren),	Hearde (hoorde),	Heard & Hearre (gehoort).
Klauterjen (klauteren),	Klauterde (klauterde),	Klautere (geklautert).
Leauwjen (gelooven),	Leauwde (geloofde),	Leauwe (gelooft).
Mienen (meenen).	Miende/ Miene (meende),	Mienne (gemeent).
Nuttigjen (nuttigen),	Nuttje (nuttigde),	Nuttige & Nuttje (genuttigt).
Ontheisterjen (ontheisteren),	Ontheisterde (ontheisterde),	Ontheistere (ontheistert).
Proeuwjen (proeven),	Proeude (proefde),	. . . . .
Stjoerren (stieren),	Stjoerde (stierde),	Stjoerd & Stoere (gestiert).
Winschjen (wenschen),	Winschte (wenschte),	Winsche (gewenscht).

en zoo voort.

Van de ONGELYKVLOEYENDE *VERBA*.

Tegen onze *II. Classis*.

N°: 1.

Infin:	*Imperf:*	*Pret: Part:.*
L-F, Blieuwen (blijven),	Bleau (bleef),	Bleauwne (gebleven).
Blykjen (blijken),	Bliek of blykte (bleek),	Blykne of Blitsen (gebleken).
Bytten (bijten),	Biet (beet),	Bytten/ bytne (gebeten).
Drieuwen (drijven),	Dreauw (dreef),	Dreauwn & drioun (gedreven).
Grypen (grijpen),	Griep & Grypp (greep),	Grypne (gegrepen).
Krjen (krijgen)	Krigge & krjge (kreeg),	Krigge (gekregen).
Lyen (lijden),	Lit (leed),	Lynne & Lit (geleden).
Ryen (rijden),	Rit (reed),	Rynne (gereden).
Schrieuwen (schrijven),	Schreau (schreef),	Schreauwn (geschreven).
Schynen (schijnen),	Schynne of schjen (scheen),	Schynne/ Schinen (geschenen).
Slypen (slypen),	Sliep/ slypte (sleep),	Slypne (geslepen).
Slytjen (slijten),	Sliet (sleet),	Slytne (gesleten).
Smytten (smijten),	Smiet (smeet),	Smytten (gesmeten).
Wyken (wijken),	Wiek & wykte (week),	Wyken (geweken).

NB, die bij Ons op YV en YF *accenteren*, veranderen bij haer in ieuw in *Inf:*, en eauw in *Pret: Imperf: & Part:*.

Digitized by Google

N°: 2.

Infinit:	*Imperf:*	*Pret: Part:.*
L-F, Bedziegen (bedriegen),	Bedzœg (bedroog),	{Bedragen / Bedrœgen} (bedrogen).
Beſluwtten (beſluiten),	Beſleat (beſloot),	Beſletten (beſloten).
Bieden (bieden),	Bea (bood),	Beane & bean (geboden).
Buwgjen (buigen),	Beag (boog),	. . . . .
Genietjen (genieten),	Geneat (genoot),	Genotte (genoten).
Gieten (gieten),	Geat (goot),	Getten (gegoten).
for-Liezjen (verliezen),	for-Lear (verloor),	for-learn / for-lern (verloren).
Sluwpjen (ſluipen),	Sleap (ſloop),	. . . . .
Sluwten (ſluiten),	Sleat (ſloot),	Sletten (geſloten).
Suwpjen (zuipen),	Seap (zoop),	. . . . .
Tiegen (tiegen),	Teag & Tœg (toog),	. . . . .
Wœgen (wegen),	. . . . .	Wœge (gewogen).

N°: 3.

L-F, Bynnen (binden).	Bunn (bond).	Bunne (gebonden).
Drinſen / Trinſen (drinken).	Dzonk (dronk),	Dzinſt / dzoncken (gedronken).
Dwingjen / Twingjen (dwingen).	Dwong / twong (dwong),	Twingd / twingge (gedwongen).
Fynnen (vinden),	Funn (vond),	Funne (gevonden).
be-Ginnen (beginnen),	be-Goe (begon),	begonnen / begoaſt (begonnen).
Kinnen (kunnen),	Koe (kon),	Kind (gekonnen).
Klieuwen (klimmen),	Kleau / kluuwd (klom),	Kleaun (geklommen).
Rinnen (rinnen, runnen),	Ron / roan (ron),	Ronne / roan (geronnen).
Spzingjen (ſpringen),	Spzong (ſprong),	. . . . .
. . . . .	. . . . .	Swolge (gezwolgen).
Sjongen (zingen),	Song (zong),	. . . . .
Winden (winden),	Wunn (wond),	Wunne (gewonden).
Winnen (winnen),	Woe (won),	Wonne (gewonnen).

Tegen onze *III. Claſſis.*

L-F, Blieſen (blazen),	Blieg (blies),	Blieſen (geblazen).
Dragjen (dragen),	Dzoeg (droeg),	Drein (gedragen).
Ferren / Fearjen (varen),	Foer (voer),	Faerne (gevaren).
Fallen (vallen),	Fiel & Foel (viel),	Fallen / Falne (gevallen).

Fan-

Fin-

Infinit:	*Imperf:*	*Præt: Part:.*
Fangen / Fanjen / Fean / Finzen (vangen), ontfangen (ontfangen),	. . . . .	Finzen (gevangen), ontfinzen (ontfangen).
Freien / Frægjen / Freegjen (vragen),	Frege (vroeg),	. . . . .
Gean (gaen),	Gong / goung (ging, gong),	Gien / giene / ginge (gegaen).
Hâdden (houden),	Hield / hâdde (hield),	Hâdden / haden (gehouden).
Jepen (jagen),	Joeg & Jægе (joeg),	. . . . .
Jaen / Juwnen (geven), en Jou (geef), en	Joe (gaf), Jout (geeft): dit Juwne heeft na de Landfrieſche	Juwne (gegeven).
	Dialect veel overeenkomſt met ons GONNEN, GUNNEN, I. CL:.	
for-Jitten (ver-geten),	. . . . .	for-Jitten (vergeten).
Yten (eten),	. . . . .	Yten (gegeten).
Lezzen (lezen),	. . . . .	Lezzen (gelezen).
Litten (laten),	Liet (liet),	Litten (gelaten).
Roppen (roepen),	Riep & roop (roep),	Ropne (geroepen).
Sjoen / ſjean (zien),	Sjoe / ſæg / ſeag (zag),	Sjoen (gezien).
Slean (ſlaen),	Sloeg (ſloeg),	Slepn (geſlagen).
Sliepen (ſlapen),	. . . . .	Sliepen (geſlapen).
Stean (ſtaen),	Stoe (ſtond),	Stoen / ſtoene / ſtiene (geſtaen).
. . . . .	Steat (ſtiet),	. . . . .
Waegſen (waſchen, *creſcere*),	. . . . .	Wuwgſen (gewoſchen).
Wirden (worden),	Wirdde (wierd),	Wirddene (geworden).
. . . . .		
	Tegen onze *IV. Claſſis.*	
L-F, Be-ſeljen (bevelen),	. . . . .	Beſelne / beſeln (bevolen).
Bidden (bidden),	. . . . .	Been / biddene (gebeden).
Brecken (breken),	Bryck (brak),	Britſen (gebroken).
Holpjen (helpen),	Holp (hielp, holp),	. . . . .
Litſen / lizzen / liſſen (liggen),	Lai (lag),	Legen / leine (gelegen).
for-dearren (verderven),	. . . . .	for-torren (verdorven).
Nimmen (nemen),	Naem / noam (nam),	Nomme / nimd (genomen).
Sprecken (ſpreken),	Sprych (ſprak),	Spritſen (geſproken).
Sitten (zitten),	Siet (zat),	Sitten (gezeten).
Stecken (ſteken),	Stych / ſtick (ſtak),	Stitſen (geſtoken).
Stearren (ſterven),	Stoar (ſtierf, ſtorf),	Stoarn (geſtorven).
. . . . .	. . . . .	Worpne (geworpen).

Digitized by Google

Tegen onze *V. Claſſis*.

Infinit:	*Imperf:*	*Præt: Part:.*
L-F, Bringen (brengen),	Brocht (brocht),	Brocht (gebrocht).
Moggen (mogen),	Moagt (mogt),	. . . . .
Sykjen/ ſyppken (zoeken).	Socht/ ſyppke (zocht),	Sypke (gezocht).
Tinſen/ Tinſsjen (denken),	Tocht (docht),	Tocht (gedocht).

Tegen onze *VI. Claſſis*.

Skjeden (ſcheiden),	Skjaet (ſcheidde),	Skjaet (geſcheiden).

Tegen onze Onregelmatigen.

L-F, Dwaen (doen),	Die (deed),	Dien (gedaen).
en Ik Dogh (ik doe), Docht (doet), Dochtit (doet het), Dogge (doe), Diene (deden).		
Habben (hebben), Het (heeft).	Hie (had),	Hân & Hând (gehad),
Kommen (komen),	Kaem/ koam (quam),	Kommen/ Komm (gekomen).
Moatten (moeten),	Moaſt (moeſt),	. . . . .
Witten (weten),	Wiſte/ wiſt (wiſt),	. . . . .
Wezzen (wezen),	Wier/ was (was),	Weſt & weſſen (geweeſt).
Wollen (willen),	Woe (wou, of wilde),	Wollen (gewilt).
Skil & ſil (zal);	Schoe & ſoe (zoude);	Soene/ ſchoene (zoudet en zouden).

1714 $\frac{12}{m}$.

Digitized by Google

Bijlage N°: 8.

Behelzende

CXXVI. WAERNEMINGEN

OP DE

HOLLANDSCHE TAEL

t'Zamengeſtelt door

P^r^. C^ſz^. HOOFD.

Beneffens

Eenige AENMERKINGEN over Dezelven.

Digitized by Google

Digitized by Google

Bijlage N°: 8.

VOORBERIGT.

AL van overlang heeft het mij uit de Schriften van wijlen den Ridder en Droſt HOOFD toegeſchenen, dat hij onder alle onze Letterhelden beſt van Land heeft durven ſteken, zonder zig angſtvallig gebonden te houden aen 't dorre Letterkundige: ook was wel eenigſints uit zijne weinige WAERNEMINGEN op onze TAEL, welke Heer *Hoogſtraten*, voor en agter zijne AENMERKINGEN over de GESLACHTEN DER ZELFSTANDIGE NAEMWOORDEN (vooraen namelijk bij den druk van A°: 1700, in XXI Afdeel:, en agter bij dien van A°: 1710 in XXVII Afdeel:) uit de Ongedrukte Schriften van den Droſt aen 't Gemeen heeft medegedeelt, te zien, dat gemelde Ridder naeuwer Opmerkingen nam, en verder uitzag, dan men gewoon is zulks bij andere Letterkundigen te vinden; maer nog klaerder bleek mij dit, toen ik in 't ende van A°: 1710, kennis hebbende gekregen aen den Heer en Mr: *Matthias Ooſter*, van zijn Ed: een breeder Affchrift van die WAERNEMINGEN bequam, 't welke omtrent zes-mael zo groot was, als 't gene toen reeds het licht zag: want ſchoon ze, even als de uitgegevene, ſlegts beſtonden in Schetswijzige Aenteekeningen, veel-al bedenkelijk of twijffelachtig voorgeſtelt, 't waren egter zulke, die meerendeels tot het Verhevene Deel der Taelkunde behoorden, als zijnde buiten 't bereik der Ongeoeffenden om 'er van te kunnen oordeelen; waerom ik zorgvuldig, zelf met naevolging van de Letterſpelling, en met eene Aenwijzinge van *Pag:* ter zijde, aengezien in den Text tot het Nommer van die te mets gewezen wierd, een Affchrift daer van nam: en, alzo ik eenige tijd te voren over meeſt al die ſoort van Beſchouwingen mijn gedachten en onderzoek had laten gaen, zo voegde ik, onder 't uitſchrijven, mijne KORTE AENMERKINGEN tot oploſſinge van het twijffelagtige, als een Kantteekening daer onder of neffens: waer in ik niet geſchroomt heb, daer 't mij noodig ſcheen, mijne meening vrijborſtig te uitten, wanneer ik van den Ridder eenigſints verſchilde. Men zou egter verkeert doen, zo men dit als een kleenagting wilde ſchatten wegens een Man, dien ik als den Prins onzer Letterhelden aenzie; in tegendeel kan dit ten opzigte van mij voor een bewijs verſtrekken van hoogagting, dewijl ik niemand *critique* waerdig ken, dan die van 't hooge heeft; gelijk ik ook geenſints de moeite zou hebben willen nemen, van zulke Schetsgewijze Aenteekeningen, daer mooglijk de laetſte hand van den Schrijver aen ontbreekt, zo zorgvuldig uit te ſchrijven, en met Aenteekeningen te vergroo-

ten, 't en ware ik 'er, mijns bedunkens, van 't Verhevene in beſpeurt had. 't Is ook eenſdeels uit hoogagting voor den Ridder, en anderdeels om te toonen, dat ook zulke Groote Geeſten het Letterkundige niet te gering ſchatten om 'er over te wikken en wegen, en ten derde is het om 't nut, dat 'er een Lezer uit trekken zou kunnen, dat ik beſloten heb dit Affchrift met mijne bijgevoegde Aenmerkingen als eene Bijlage bij dit mijn Werk te voegen, ſchoon anderſints mijn Werk reeds dikker is geworden, als mij lief is. Wijders, gelijk de XXI of XXVII Afdeelingen door Heer *Hoogſtraten* uitgegeven, met Getallen onderſcheiden zijn, zo heb ik ook hier, tot duidelijkheid voor elk, die daer op verder Aenmerkingen mogt verkiezen te maken, boven de Afdeelingen der Zaken, die hier tot CXXVI loopen, Getallen geplaetſt; waer van ik berigt heb willen geven, om niets te verbergen van 't gene 'er van 't mijne is bijgekomen. Eindelijk, Stijl en Zaken betoogen, mijnesagtens, onbetwiſtelijk, dat deze AENMERKINGEN van den Ridder HOOFD zijn, als men die bij 't kleene van Heer *Hoogſtraten* vergelijkt, waerom 'er wel geen Verhael bij noodig ſchijnt, om te weten hoe deze van hand tot hand tot ons gekomen zijn; egter, om ook nergens in agterlijk te wezen, heb ik te verwittigen, dat gedachte Heer *Ooſter* mij zegt voor vele jaren zijn Voorſchrift gekregen te hebben van wijlen *Bon: Overbeek*, en te meenen, dat die het zijne ontleent had uit een ander Voorſchrift van wijlen den Ouden *Gerard Brand*, die wederom waerſchijnlijk het zijne zal gevonden hebben onder de Ongedrukte Schriften van den Ridder HOOFD zelf, waer van hem handreiking gedaen is geweeſt, toen hij de Werken van dien Ridder uitgegeven, en zijn Leven beſchreven heeft. De Lezer ontfange dit met zulk een hart, als ik het ontfangen heb, dan zal hij deswegen mij niet ontdanken.

1719 $\frac{3}{m}$.

Korts voor we 't drukken dezer WAERNEMINGEN zouden beginnen, is mij een oud Geſchrift daer van vereert door Heer *Adr: Kattenburg*, tegenwoordig *Profeſſor Theolog:* onder de Remonſtranten, die het zelve voor oorſpronkelijk, en met de eigene hand van den Ridder HOOFD geſchreven, van wijlen den ouden *Gerard Brand* wel eer gekregen had. Maer, om nog zekerder te wezen in 't gene hier van voorgegeven was, heeft genoemde Heer *Profeſſor* met mij zig vervoegt bij den Ed: Agtb: Heere *G: van Papenbroek*, thans Preſident-Schepen dezer Stede, die zeer veel oorſpronkelijke Handſchriften, en daer onder nog eenige honderden Ongedrukte Brieven van den Droſt en Ridder HOOFD bezit; alwaer we volkomen zekerheid kregen, dat deze WAERNEMINGEN door de eigene hand van den Droſt waren geſchreven, en dat zelf met zulk een bijzondere Lettermaking, waer toe hij eerſt A°: 1635. (toen hij al omtrent 54 jaren oud was) op nieuws, om rede van meerder duidelijkheid, zig had overgegeven; want, het gene aenmerkelijk in dezen was, en bijzonderlijk ter zake diende, zo toonde ons gemelde Ed: Agtb: Heer Schepen, onder de menigte der eigene Brieven van HOOFD, niet alleen een Brief van den Droſt aen deszelfs Zwager *Baek*, gedagteekent den 10. *Decemb:* 1635, alwaer hij berigt doet en rede geeft wegens die zijne nieulijks aengenomene

Digitized by Google

nomene handverandering, maer ook dat de Ridder dien zelfden ſchrijftrant ſedert in zijne volgende Schriften en Brieven tot zijn dood toe heeft blijven behouden.

Dog, 't gene jammer was, dit eigene Handſchrift dezer WAERNEMINGEN ſtrekte niet verder dan van onze I. Afdeeling tot aen onze LXIII. toe. Hier mede was dit Zak-boekje vol geraekt, en 't overige ſchijnt of in een ander boekje of op loſſe blaedtjes, die nu vermiſt worden, gezet geweeſt te zijn; gelijk ik ook hier ingelegt een los blaedtje bijkreeg, wat grooter van form, en wel zekerlijk van dezelfde hand en Lettergedaente, behelzende nettelijk het ſlot van deze WAERNEMINGEN, beginnende van onze CXIX, tot de CXXVI, Afdeeling daer onder.

Tegen dit alles heb ik dan van Woord tot Woord met naeukeurige opmerking mijn vorige Afſchrift vergeleken, en ook tevens, hoewel ik het, zelf tot de ſpelling toe, met dit oorſpronkelijke Handſchrift van den Droſt doorgaends net overeenkomende bevond, op eenige weinige plaetſen, daer 't mijne afweek, na 't zijne gerigtſnoert.

Wijders, alzoo juiſt ter zelver tijd ook nog een ander Afſchrift van een onbekende hand, dog even groot als dat gene, dat ik van Heer *Ooſter* ter leen bekomen, en waer na ik het mijne afgeſchreven had, mij door *Do: Pr: Verwer*, Leeraer der Remonſtranten gegeven wierd, zo heb ik het overige van het mijne, van onze LXIII. Afdeel: tot het einde toe, ook daer bij woordelijk en letterlijk vergeleken, en genoegſaem in alles eenſtemmig gevonden, uitgenomen eenige zeer weinige en geringe verſchilletjes, nu eens bij 't mijne, dan eens bij 't zijne beter; welk laetſte ik dan ook in dit mijne overgebracht heb. Zorg en blijk en berigt genoeg, dunkt mij, voor de egtheid dezer WAERNEMINGEN.

1723 $\frac{3}{4}$.

WAERNEMINGEN

OP DE

HOLLANDSCHE TAEL

t'Zamengeſtelt door

P^r: C^sz: HOOFD.

Pag: (1). I. *TE* ſchijnt den Zin te ſtijven; gelijk *TE* ZEER, *nimis*, *TE* VEEL, *nimium:* maer waerom zeidtmen voor *eò magis* DIES *TE* MEER in plaets van DIES MEER? miſſchien om dat DIES MEER zoude ſchijnen *ejus plus.*

II. IK HEB *'T VAN DOEN* (a) ſchijnt IK HEB TE DOEN VAN HET oft VAN DAT.

III. HY WAS MY GEVOLGHT, en HY WAS GEVOLGHT VAN MY.

IV. GAAT UWES WEEGHS.

V. Waerom zeidtmen (b) HY BEGEERT *TE HEBBEN*, en HY WIL *HEBBEN* zonder *TE?*

VI. (c) 'S NAGTS, 'S DAAGHS, STORMENDER HANDT, GOEDES MOEDS, 'S AVONDS, 'S MORGHENS, HEELES HOOFTS, ONVERRICHTER BOODSCHAP, deeze *Genityven* doen bij ons, 't geen de *Ablatyven* by de Latynen doen. MYNS OORDEELS, MYNS BEDUNKENS.

VII. *ALLE*, *ZELVE*, hoe zal men ze ſtellen, als zy achter een *Nomen* ſtaen? ZICH *ZELF*, oft ZICH *ZELVE?* ZY *ALLE* oft ZY *AL?* *Hubert*

KORTE AENMERKINGEN op 't Voornaemſte van deze *WAERNEMINGEN.*

(a) VAN DOEN, VAN NOODEN, word als een *Adverbium* gebruikt, beteekenende *noodig*: dus zeggen wij, 'T IS 'ER VAN DOEN, 'T IS 'ER VAN NOODEN, maer niet *het is 'er te doen van het, ik heb te doen van het*: behalven dat het Walſch klinkt, zoo zoude het beteekenen *agendum eſt mihi*: dog *IK HEB 'T VAN DOEN* beteekent *ego, habendum eſt mihi.*

(b) Zie onze XIV. *Redew:* §. XI. XII. XIII.

(c) Door 't aennemen van den *Genityf* kan men bij Ons dus *Adverbia's* maken, als *'s nagts*, &c. en deze bekleeden dan den dienſt en plaets van *Adverbia's.*

Digitized by Google

bert meent dat 'er geen keur aen is, ende 't een zo goedt als 't ander; maer BEIDE kan niet zonder *declineren* geſtelt worden; gelijk ZY *BEIDE*, HUN *BEIDEN*; ZY ALLE DRIE zeitmen; maer hier word ALLE *gedeclineert*, om dat het voor 't *Nomen* DRIE ſtaet.

VIII. EEN *RAEZEND* (a) MENSCH zeidtmen; ende EEN MENSCH *RAEZENDE* VAN ONGEDULDT; ten tegendeele, HET *SNELLE* PAERDT, ende HET PAERDT, *SNEL* IN 'T LOOPEN. Pag. (2).

IX. *AL* voor 't Artikel ſchijnt niet *gedeclineert* te willen zijn, want HY DEED *ALLE* DEN ARBEIDT word niet gezeidt, maer HY DEED *AL* DEN ARBEIDT; dog 't ſchijnt dat de *Pronomina* vereijſſchen, dat AL, wen 't daer achter ſtaet, *gedeclineert* worde, gelijk HY GAF 'T ONS *ALLEN*, HUN *ALLEN*; ook zoude *AL*, achter ſtaende, duiſterheit geeven, en moghen *omne* ſchynen te betekenen.

X. EEN MAN GOEDT *OM BEVECHTEN* is goedt om bevochten te worden. EEN MAN GOEDT *OM TE BEVECHTEN* is goedt om eenen andren te bevechten. Maer EEN MAN GOEDT *TE BEVECHTEN* dunkt my zekerſt om 't onderſcheidt tuſſchen 't *Actyf* & *Paſſyf* uit te drukken, ende niet dan *Paſſive* te kunnen verſtaen worden.

XI. DE GEENE oft DE GEENEN in *Plurali*, wat is beter? mij dunkt DE GEENEN, VEELEN, ANDEREN, *quaſi Subſtantivè*.

XII. (b) Als een *Subſtantyf* achter een ander *Subſtantyf* komt in *caſu obliquo*, zal men 't laetſte *in eodem caſu* ſtellen, oft *ongedeclineert* laeten, gelijk de achterſtaende *Adjectiven?* bij exempel, HY HAD HET GELEERT ONDER DEN PRINS, EENEN DAPPEREN OORLOOGHS MAN? oft EEN DAPPER OORLOGS MAN?

XIII. Men zeidt DAT GESCHAGH *DEN NEGENDEN VAN ZOOMERMAENT*; *ſubaudi* OP. Vraghe oft niet beter waer te zeggen, TEN NEGHENDEN? dewijl men zeidt, TEN ZELVEN DAEGHE, TER ZELVE STONDE, TER ZELFSTE UIRE, &c., oft DES NEGHENDEN, gelijk DES ANDREN DAEGHS. Pag. (3).

XIV. (c) Een *Adjectyf* ſtaende achter een *Subſtantyf* wil niet *gedeclineert* wezen,

AENMERKINGEN.

(a) 't Eerſte RAEZEND is hier een *Adjectivum*, en is zonder E, om 't woord MENSCH, (zie mijne Aenmerk: op §. XXVIII.) anderſints zegt men EEN RAZENDE HOND. Het 2. RAEZENDE is hier een *merum Participium*, 't welk, zo 't voor geen *Adjectivum* verſtrekt, *indeclinabile* komt *in Numero & Caſu*, en het 2. SNEL moet de E miſſen, om dat in die agtervoeging onze *Adjectiva's* in *Adverbia's* verwiſſelen en *indeclinabile* worden.

(b) Hier word ZYNDE op verſtaen; of DIE WAS; als *Hij had geleert onder den Prins, een dapper Oorlogsman zijnde*, ofte *die een dapper Oorlogsman was*; dies beſt, dunkt mij, niet te zeggen *eenen dapperen Oorlogsman*: even als (§. L.) *Gode, goed en wijs*, &c.

(c) Deze *Adjectiven* worden als *Adverbia qualitatis* of *quantitatis*; en verlaten daerom de E, blijvende ook *Indeclinabilia*, en regeren de een *Genitivum*.

Digitized by Google

zen, wanneer daer op word verſtaen *ZYNDE*: gelijk EEN VORST *MAGHTIGH* VAN GELDE; 't welk zo veel is, als EEN VORST ZYNDE *MAGHTIGH* VAN GELDE: EEN' VROUW GROOT VAN VERMOGHEN, hier zouw niet paſſen GROOTE VAN VERMOGHEN te zeggen: maer als men zeidt KONINGEN ZYN GEWOON ZOO TE HANDELEN, MAGTIGE EN ZWAKKE; zo wort daer op niet verſtaen ZYNDE, maer 't voorgegaen *Subſtantyf* KONINGEN oft het *Artikel* DE, ende in zulken geval moet het *Adjectyf gedeclineert* worden.

XV. (a) KONSTE, JONSTE, BEEDE, REEDE, ZEEDE, STEEDE, VREEZE, ANGSTE, ZORGHE, KOUDE, HITTE, ELLENDE, EERE, SCHANDE, PEEZE, BEEZE, VRAAGHE, WAAGE, KLAGHTE, PYNE, WOESTYNE, SPYZE, HAAVE, GROOTTE, MOOTE, SLANGE.

Naemen toelatende de E in den Noemer van 't enkel getal zijn van vrouwelijk geſlaght.

Pag: (4). XVI. (b) EEN *VOORTVAEREND* MAN, EEN MAN *VOORTVAERENDE* VAN AERDT, Liever een MAN *VOORTVAEREND* VAN AERDT; om dat VOORTVAEREND hier geen *Participium* is, maer *Nomen*.

XVII. BUITEN SCHEUTS, BENEDEN DER HANDT: de achterſtaende *Genityf Fœminyn* lydt hier de *S* in 't achterſte van SCHEUTS zonder *Artikel*. Nochtans zeidtmen BINNEN'S KAMERS, hoewel KAMER *Fœminin* ſchijnt. Doch wij hebben veele *communia nomina*, ende dit moght 'er een af zijn.

XVIII. Merkt, dat men zeidt (c) *STORMENDERHANDT*, 't welk een *Comparatyf* ſchijnt.

XIX. (d) IK ACHT, *æſtimo*; IK SCHUT, *arceo*; IK SCHUD, *quatio* oft' *quatior*; IK SPAT, en diergelijke *Verba* in *T* en *D*, zoo men ze laet zonder E, zijn te onderſcheiden 't *Præſens* van 't *Imperfecto*, IK ACHTE, IK SCHUTTE, IK SCHUDDE, *æſtimabam*, *arcebam*, *quatiebam* oft *quatiebar*. Anders zijn ze niet te onderſcheiden: want al ſchrijft men *duplex*

TT

AENMERKINGEN.

(a) Zie ook §. CXVI. het zelfde: dit Artikel vond ik niet bij 't laetſtbekomene Handſchrift van *Hr: Hoofd.*

(b) Ik zoude ook verkiezen EEN MAN *VOORTVAREND* VAN AERT, om dat *Voortvarend* mij alhier als een *Nomen Adjectivum* of *Adverbium* voorkomt.

(c) STORMENDER is een; *Abl:* of *Genit: Fœmin: Gen*: na den ouden trant van *declineren*. Zie ook mijne Aenmerkingen op §. XLVI. bij VEGTENDERHAND, en ook §. LXXXIII.

(d) Waerom, in deze Verwarringe, zig niet gehouden aen 't Oude en 't Grond-gebruik? (als zijnde zoo bij alle de Talen, die met ons in na-Verwantſchap ſtaen), namelijk in *Præterito, ik Agtede, ik Schuttede, ik Schuddede*, &c. dus word alle dubbelzinnigheid en haſpeling weggenomen. Heer *Hoofd* gedenkt zelf op 't laetſte blad van dit geſchrift, dat *KOSTTEN* komt voor KOSTEDEN.

Digitized by Google

TT in ACHTTE *æſtimabam*, in *SCHUTTE arcebam*, 't geluit blijft het zelfſte, en in SCHUTTE en SCHUDDE is in *Præſenti* reets *duplex* TT en DD; zulx het ook in 't ſchryven geen onderſcheidt ontfangt. Eevenwel, al is 't dat men met deze woorden te laten zonder E, in *prima perſona*, *ſingulari numero*, *tempore præſenti*, het onderſcheidt vindt tuſſen 't *Præſens* ende *Imperfectum Præteritum*, de *prima Perſona* in *Plurali Præſentis* is nochtans niet te onderſcheiden van *prima Pluralis numeri in tempore Præterito Imperfecto*; want men zeidt in *Præſenti Plurali* WY ACHTEN, SCHUTTEN, SCHUDDEN, *æſtimamus*, *arcemus*, *quatimus* oft *quatimur*, ende deſgelyx in *Præterito Imperfecto* WY ACHTTEN, SCHUTTEN, SCHUDDEN, *æſtimabamus*, *arcebamus*, *quatiebamus*, oft' *quatiebamur*. Pag: (5).

XX. (a) ZY STELDEN *HEM* OP 'T STADTHUIS, ENDE WACHT BY: hier is *HEM* eerſt *Accuſatyf*, daer na *Datyf*, mag dit beſtaen?

XXI. 'T LEED NIET LANG AEN, OFT ZY QUAEMEN, anders OFT ZY EN QUAEMEN: wat is beter? 't eerſte.

XXII. (b) TE EENEN, TE TWEEN, TE DRIEN, &c, in plaets van TE EENEN UIRE, TE TWEEDEN UIRE, TE DRIEDEN UIRE, &c oft miſſchien is TE TWEEN gezeidt *per Syncopen*, namelijk, dat men uit TE TWEE UIREN de Letters *UIR* weghneemt; als dit zoo waere, dan moeſt men ſchryven voor TE EENEN UIRE, niet TE EENEN; maer TE EENE; als men UIRE in *fœminino* neemt; maer in *neutro* is TE EENEN *ſubaudito* UIRE goedt. TUSSCHEN TWEEN ZITTEN, dit ſchijnt ook *per Syncopen* gezeidt, voor TUSSCHEN TWEE PARTHYEN ZITTEN.

XXIII. (c) Wy zeggen HADDE IK WILLEN GAEN, HADDE IK KUNNEN KOOMEN. Hier ſtaen de *Infinitiven* WILLEN en KUNNEN voor *Participien* GEWILT en GEKONNEN. De gewoonte heeft dit ingevoert. Maer HADDE IK BEGINNEN TE GAEN oft BEGEEREN TE GAEN, deught niet; en men moet zeggen HADDE IK BEGONNEN oft BEGOST TE GAEN, ende HADDE IK BEGEERT TE GAEN.

XXIV. (d) Als 't *Adjectyf* zig gedraegt tot een voorgegaen *Subſtantyf*, Pag: zo (6).

AENMERKINGEN.

(a) Mijns oordeels t'eenemael verwerpelijk, vermits de denkbeelden verwarrende.

(b) Is die *Syncope* niet verre gehaelt?

(c) Van deze Gewoonte, en dit merkwaerdige Onderſcheid, beneffens de Rede, zie onze 14. *Redewijſ*: §. XI. XII. en XIII. waer uit blijken zal, dat WILLEN en KUNNEN alhier verkeerdelijk als *Participia* aengemerkt worden, dog loutere *Infinitivi* zijn, en zijn moeten.

(d) De *Adjectiven*, die *Relatyf* zijn op een voorgaende *Subſtantivum*, en alleen, om herhaling te vermijden, zonder *Subſtantivum* gebruikt worden, dunkt mij, uit de natuer van de zaek, vereiſchen geene andere *Declinatie* dan bij de gewoone *Adjectiva* die een *Subſtantivum* agter

zo hoeft het niet *Subſtantivè* geſtelt te werden. Ik zoude nijghen om nemmer *Adjectiven Subſtantivè* te ſtellen, maer 't zouw haperen in de woorden RECHTSGELEERDE, OVERSTE, en diergelijke, die in *Singulaer* & *Plurael* alleens zouden komen: gelijk DE RECHTSGELEERDE, DE OVERSTE zouden zoo wel *Nominatif Plurael* zijn als *Singulaer*.

Pag: (7). XXV. Merkwaerdigh dunkt mij 't geen ik in een oud Manuſcript gevonden heb, te weeten in een' Rijme van 't leven van CHRISTUS; daer wort gezeidt:

Menighe Rijme zoo is gemaekt,
Die ter ziele luttel ſmaekt.

Hier ſtelt de Dichter voor *Artikel* in *Datif Fœminyn* TER (a), als men nu in *Datif maſculin* TEN ſtelde, zo waer daer onderſcheidt tuſſen den *Datyf* en *Accuſatyf* gevonden in *Maſculyn & Fœminyn*; maer in *Neutro* zouw 't niet gaen: want, TEN HUYZE, zouw *locum* betekenen.

XXVI. Zoo men de *Adjectiven*, als 'er geen *Subſtantyf* bijſtaet, *Subſtantivè* ſtelt, zo valt men in deze zwarigheijd, dat in *Plurali* geen onderſcheit van *Genus* is; want *declinerende* 't woord VROOME als *Subſtantyf*, zoude men zeggen, DE VROOMEN in *Nominativo Plurali* zoo wel van VROUWEN als van MANNEN, deſgelijks in de andre *caſubus Pluralis numeri*, 't welk een groot miſquaem waere. Daerom dunkt mij beſt de *Adjectiven*, als zij zonder *Subſtantiven* ſtaen, te *declineren* als oft 'er de *Subſtantiven* bijſtonden, aldus,

Singulariter Maſculinè		*Pluraliter.*
DE VROOME		DE VROOME.
DES VROOMEN		DER VROOME.
DEN VROOME.	Deze *Datyf* & *Ablatyf* VROO-	DEN VROOMEN.
DEN VROOMEN.	ME vind ik beſt, ook als 'er de	DE VROOME.
O VROOME	*Subſtantiven* bijſtaen, ziet hier	O VROOME.
DEN VROOME	op *pagina's* 10, 11, 15.	DE VROOME.

Singulariter Maſculinè	*Pluraliter.*
EEN VROOM verſtaet MAN, oft VROOME verſtaet LEEUW.	DE VROOME.

EENS

AENMERKINGEN.

agter hen hebben. Dog wanneer 't *Adjectivum* zonder opzigt van een voorgaend *Subſtantivum*, als OVERSTE, RECHSTGELEERDE, &c. in een *merum Subſtantivum* verandert is, paſt ook zulk een *Declinatie* aen het zelve: even gelijk de Heer *Hoofd* ook vermeld bij §. XXXIX. Deze zelfſtandige *Adjectiven* gedoogen ook andere *Adjectiven* voor zig. Zie ook *Hoofd* bij §. CIV.

(a) Dit *TER* ſchijnt mij te komen voor *TOT DER*, *per Syncopen*, gelijk TER nog dagelijks bij ons voor TOT DER gebruikt word; gelijk ook 'T GAET HEM TER HERTE voor TOT AEN 'T HERTE, of na de oude Tael TE DER HERTE, want HERTE was eertijds ook *Fœminyn*.

Digitized by Google

Singulariter Maſculinè	*Pluraliter.*
EENS VROOMEN.	DER VROOME.
EENEN VROOME.	DEN VROOMEN.
EENEN VROOMEN.	DE VROOME.
O VROOME.	O VROOME.
EENEN VROOMEN.	DE VROOME.

Singulariter Fœmininè	*Pluraliter.*
DE VROOME.	DE VROOME.
DER VROOME.	DER VROOME.
DER VROOME.	DER VROOME.
DE VROOME.	DE VROOME.
O VROOME.	O VROOME.
DE VROOME.	DE VROOME.

Pag: (8).

Singulariter Fœmininè	*Pluraliter.*
EENE VROOME.	DE VROOME.
EENER VROOME.	DER VROOME.
EENER VROOME.	DER VROOME.
EENE VROOME.	DE VROOME.
O VROOME.	O VROOME.
EENE VROOME.	DE VROOME.

XXVII. (a) HY GAF GEIRNE DEN GOEDEN: dit is beide, *dabat libenter bonum*, *ſubintellige Virum*, ende *dabat libenter bonis*, *ſubintellige Viris*. Dit zie ik niet te helpen dan dus, HY GAF GEIRNE DEN GOEDE, *dabat libenter bono*, *ſubintellige Viro*, en HY GAF GEIRNE AEN DE GOEDE, verſtaet MANNEN: nu kan dit laetſte ook van *Vrouwen* verſtaen worden: doch die twijfel is wegh te neemen met op het voorgaende *Subtantyf* te zien, en als 'er dat *Subſtantyf* niet waere, zoude nodig ſchijnen te ſtellen, AEN DE GOEDEN, *Subſtantivè*.

XXVIII. Men zeidt EEN VROOM MAN (b), EEN MAGHTIGH KONINGH, EEN KONSTIGH SCHILDER; maer EEN STERKE LEEUW, EEN WILDE STIER, EEN FELLE WOLF, EEN WITTE HONDT, EEN VETTE OS, EEN LANGE BRIEF, EEN HOO-

AENMERKINGEN.

(a) 't Eerſte DEN GOEDEN word als een *Accuſativus* onderſtelt: dog dit voorbeeld ſchijnt mij wat gezogt. Dog aengaende 't beſluit, zie mijne Aenmerkinge op §. XXXVIII.

(b) De woorden MAN en MENSCH, en verder die genen die eenig Ampt, Staet, ofte Bediening beteekenen, hebben dit eigen, wanneerze agter den *Articulus Indefinitivus EEN* ſtaen: dog de andere *Subſtantiva* agter *EEN* ſtaende, gelijk ook zelfs dezen en alle anderen, wanneer ze agter den *Artikel DE* ſtaen, begeeren in 't *Maſcul*: de *E* in 't ende van den *Nominativus Adjectivus*, als EEN GROOTE VRYER, &c. DE GROOTE MAN, &c. Van de merkwaerdige Regelen wegens de E bij 't *Adjectivum*, die hier als onredbaer ſchijnen voorgeſtelt te worden, zie onze Oploſſingen, beneffens de rede en oorzaek van dat gebruik, in onze 12. *Redewiſſ:* van §. I. tot §. XII. toe.

Digitized by Google

Pag: (9). GE STAET, EEN GROOTE GRUWEL, &c., Vraeghe, dewijl de voorgaende woorden alle in *Ablativo* DEN hebben, en overzulx *Maſculyn* zijn, wat reghel men geeven kan, om de *Subſtantiven*, die VROOM, MAGHTIGH, KONSTIG ende gelijke *Adjectiven* zonder *E* in 't leſte vereiſchen, te onderſcheiden van de *Subſtantiven* die 't *Adjectyf* met een *E* vereiſchen?

XXIX. Men zoude mogen ſtellen, dat alleen de *Subſtantiven* die eenighen menſchelijken perſoon beteekenen, de E in 't *Adjectyf* op 't letſt niet lijden willen, en dat andere *Maſculynen* die geenen menſchlijken perſoon betekenen, de E in 't letſt van 't voorgaende *Adjectyf* vereijſchen. Maer hier tegens ſtrijdt, datmen zeidt EEN RYKE BOER, EEN GAEUWE DIEF, doch men zoude moghen zeggen, dat men behoort te ſtellen EEN RYK BOER (a), en dat EEN GAEUWE DIEF moet genomen worden voor een Laſchwoord, ende geſchreven aldus, GAEUWEDIEF zonder open tuſſen GAEUWE ende DIEF; gelijk EEN BLINDEMAN, want anders zeidt men een BLINDMAN. Maer men zeidt EEN JONGE, EEN GROOTE ZOON; ende nemmer EEN GROOT, EEN JONG ZOON: desgelijks EEN REQUAEME BODE, niet BEQUAEM BODE. (b) Doch om reghel te maeken, moghte men invoeren te zeggen EEN JONG ZOON, EEN BEQUAEM BODE. *Hubert* acht het eevenveel oft men zeidt *HET GROOT HUYS*, *HET STERK PAERDT*, oft HET GROOTE HUYS, HET STERKE PAERDT, maer ik achte dat men zeggen moet HET GROOTE HUYS, HET STERKE PAERDT. Vaſt gaet altoos dat men moet zeggen EEN STERK PAERDT, EEN GROOT HUYS.

Singulariter Neutrè	*Pluraliter.*
HET VROOME.	DE VROOME.
Pag: (10). DES VROOMEN.	DER VROOME.
HET VROOME oft DEN VROOME.	DEN VROOMEN.
HET VROOME.	DE VROOME.
O VROOME.	O VROOME.
HET VROOME oft DEN VROOMEN.	DE VROOME.

Singulariter Neutrè	*Pluraliter.*
EEN VROOM, verſtaet WYF.	DE VROOME.
EENS VROOMEN.	DER VROOME.
EEN VROOM oft EENEN VROOME.	DEN VROOMEN.
EEN VROOM.	DE VROOME.
O VROOME.	O VROOME.
EEN VROOM oft EENEN VROOMEN.	DE VROOME.

XXXI.

AENMERKINGEN.

(a) Zie ook §. XCII. alwaer mede eens geſproken word van dit thans zo miſlijke gezeg van EEN RYK BOER.

(b) Hier zoekt men Tael te maken, en niet te vinden. En zo wel EEN JONG ZOON enz: als HET GROOT HUIS enz: klinken elk even Walſch en vreemd in de ooren, vermits gantſch ſtrijdig tegen 't Gebruik.

Digitized by Google

XXX. Dit *Declineren* ſchijnt het meeſte onderſcheit *in Caſu & Numero* te maken. Maer 't heeft dit miſquaem, dat als men in *Veirs* oft anders, daer 't pas geeft, het *Artikel* verbij wil gaen, men den *Datyf Singulaer* niet kan onderſcheiden van den *Nominatyf* ende *Vocatif in Singulaer Maſculin*, nochte van eenighe van de *Caſubus* in 't *Singulaer Fœminin*, nochte van d'andre *caſubus* als voor *Datyf & Ablatyf in Singulari neutro* DEN oft EENEN ſtaet; bij exempel, zegt in Duitſch *dabam hoc forti viro* IK GAF DAT VROOME MAN (a). Dit VROOME kan van den *Nominatyf* en *Vocatyf* niet onderſcheijden worden. Maekt het opſchrift van eenen Brief: *honorifico Domino*, ERNTFESTE HEERE, dit ERNTFESTE kan zo wel voor *Vocatyf* als voor *Datyf* genomen worden. Maer dit miſquaem is kleen, en kan met byſtellen van 't *Artikel* geholpen worden. Daer en tegen zoo wij in *Dativo Singulari* ſtellen DEN VROOMEN, zoo kan de *Datyf Singularis* niet onderſcheijden worden van den *Datyf Plurael*; bij exempel; daer van goede en quaede perſoonen geſproken wort, ende men zeidt daer nae HY GAF 'T DEN GOEDEN, dit is zo wel *bonis* als *bono*. (b) DEN VROOMEN MANNE oft MAN hebben wij in *Dativo Singulari* aengenoomen, en ik verſcheel in dezen *Dativo* alleen van d'aengenome *Declinatie*. Pag: (111).

XXXI. HY declineren wij dus.

Sing:	*Plur:*
HY.	ZY.

Mij zoude beſt dunken den *Datyf* te maken HUN

AENMERKINGEN.

(a) *Dabam hoc fortiviro* zoude ik liever overzetten, IK GAF DAT DEN (*ofte* EENEN) VROOMEN MAN, na dat de omſtandigheden vereiſchten, maer nooit *Ik gaf dat vroome man.*

(b) Alhier, en ook §. XXXVIII. ſpreekt de Heer *Hoofd* van een aengenomen gebruik, dat van 't zijne verſchilt, dog alleen in den *Dativus*. Ziet nu die Heer hier op een aengenomen gebruik bij de voornaemſte Taelgeleerden in zijn tijd? of op *het Letterkunſtige beſluit, wettelijk te Amſterdam bij eenige Digteren gemaekt*, daer van *Vondel* ſpreekt in zijne Voorreden voor *Palamedes*, en in zijn Opdragt van *Hecuba* Ao: 1625. uitgegaen? 't laetſte is waerſchijnlijk. Van zulk een Letterkundige Vergadering vind men ook in 't Leven van *Vondel* (*pag*: 16, bij Ao: MDCXXI.) in dezer voege vermeld. " Van de gemelde lange ziek„ te in den jaare MDCXXI wat bekoo„ mende, viel hij weêr aan 't dichten, en „ men zagh hem in de Dichtkunſt van jaar „ tot jaar zoo merkelijk toeneemen, dat hij „ zich zelven in 't kort, bij vergelijking van „ zijn voorige rijmen, niet meer geleek. Daar „ veel toe holp zijn geduurige ommegangk „ met den *Droſſaardt Hooft*, den *Ridder Laurens Reaal*, en andere Dichters, en kenners „ der kunſte, die t'zaamen een *Letterkunſtige* „ *Vergadering* hielden; daar ook de Heer *Antonis de Hubert*, Rechtsgeleerde, Oudt Raadt „ en Scheepen der Stadt Zierikzee (door de „ Pſalmen, bij hem in Neêrduitſch dicht ver„ taalt, genoeg bekent) verſcheen. Hier werdt „ gehandelt van de eigenſchappen der Moederlijke „ taale. Men ſtelde verſcheide regels, daar „ men zich in 't Dichten naar hadde te „ ſchikken: omtrent het ſtuk der Taalſchik„ kinge, de t'ſaamenvoeging der Woorden en „ naamen, het onderſcheidt der geſlachten, bui„ ging der gevallen, en ſpelling van ijder „ woordt. Daer men eenig bericht van vindt in de „ Waarſchouwinge, geſtelt voor de Pſalmen „ van den gemelden *Hubert*. Doch deeze Taal„ ſchikking is ſedert merkelijk verbetert, en „ door den *Droſſaart* en *Vondel* tot genoeg„ ſaame volkoomenheit gebracht: gelijk men „ in hunne laatere Dichten en Schriften kan „ beſpeuren en waarneemen.

Digitized by Google

ZYNS.	HUNNER.	in *Singulari* om hem te onderſcheiden van den *Accuſatyf ejuſdem numeri*, 't waer ook miſſchien
HUM.	HUN.	beter in *Ablativo Singulari* te zeggen HUM, en
HEM.	HEN.	zouden aldus de *Datyf* & *Ablatyf Singulaer*
O.	O.	ietwes ſweemen na de *Pluraelen*.
HEM.	HUN.	

Pag: (12). XXXII. 't Luidt wel wat ongewoonlijk te zeggen, HY DEED DIEN *DOORLUCHTIGHE HUYZE* GROOTEN DIENST, DEN *EERBAERE* WYVE VEEL VERDRIETS, (a) nochtans ſchijnt het nutter zich hier toe te gewennen, dan de *Dativen Singulaer & Plurael* te vermengen, gelijk gebeuren moet, als men het *Adjectyf* zonder *Subſtantyf* ſtelt; ende men kan zeggen AEN DAT DOORLUCHTIGH HUIS.

XXXIII. (b) DE EENE DEDEN DIT, D'ANDRE DEDEN DAT zeggen wij; als men nu zeidt HY GAF HET *DEN EENEN* ende BENAM 'T *DEN ANDEREN* voor *uni & alteri*, zoo kan 't al zoo wel in *Plurali* als in *Singulari* verſtaen worden; waer over te bezien ſtaet oft niet beter waer te zeggen HY GAF HET *DEN EENE*, ende BENAM HET *DEN ANDERE* in *Singulari*, oft als wij willen de *N* in *Dativo Singulari* behouden, zoo zouden wij om 't onderſcheidt te maken, benoodigt zijn te zeggen, daer die twijffelachtigheidt voorvalt, AEN DEN EENEN, AEN DEN ANDEREN in *Singulari*; AEN DE EENE, AEN DE ANDERE in *Plurali*. Hier zouw dan weder in *Plurali* geen onderſcheidt van *Genus* wezen, ende derhalven wel gezeidt dienen AEN DE EENEN, AEN DE ANDEREN, als wordende *Subſtantivè* geſtelt, gelijk men ook in de *Nominativen* beide *Singulaer* en *Plurael* zoude moghen zeggen, *Subſtantivè*, DE EEN EN DE ANDER, DE EENEN EN DE ANDREN. Maer dit diende ons niet voorts te leiden tot alle de *Adjectiven Subſtantivè* te ſtellen, als 'er geen *Subſtantif* bijſtaet, want zoo doende zouden wij vallen in het miſquaem aengewezen *pag:* 7, te weeten dat men van *Fœmininen* in *Plu-*
Pag: (13). *rali* zoude zeggen DE VROOMEN; 't welk onlijdelijk ſchijnt.

XXXIV. De *Fœmininen* willen geen DES in *Genitivo* lijden, noghte ander

AENMERKINGEN.

(a) Volgens 't gemelde aengenomen Gebruik zoude ik zetten den *Datyf* van 't *Adjectyf* met N agter aen, als DIEN DOORLUCHTIGEN HUIZE.

(b) Hoe kan EENE mag men vragen in *Plurali* gebruikt worden? is 't niet beter, DEZE DEDEN DIT, GENE DEDEN DAT? Dog 't is beiden goed; want EENE beteekent hier geen getal, maer zo veel als 't latijnſe woord *hic* in tegenſtelling van 't woord ANDERE. En, al na dat dit gebruikt wordt, 't zij *Subſtantivè* of *Adjectivè*, is 't netſt dat de *Terminatie* van dit *Pronomen* EEN of ANDER geſchikt werde; dus, als *Subſtantivum* komt het, wanneer men zeit JACOB EN PIETER WAREN DAER BY EEN, DEN EENE GAF HY DIT, DEN ANDERE DAT: dog als *Adjectivum*, als men zeit TWEE MANNEN ZAG HY, DEN EENEN GAF HY DIT, DEN ANDEREN DAT; alwaer DEN EENEN komt voor DEN EENEN MAN; terwijl dit eerſte DEN EENE als *Subſtantivum* in ſteê van JACOB of PIETER komt; gelijk men ook daer voor niet zeggen mag DEN EENEN JACOB; want dit zou wat anders beteekenen.

Digitized by Google

der *Adjectyf* uitgaende in ES; want men zeidt niet DE LIEFDE *DES MOEDERS*, 'T LOF *DES DEUGHDS*, DE WELVAERT *DES STADS*, maer DE LIEFDE *DER MOEDER*, *EENER MOEDER*, *MYNER MOEDER*: 'T LOF *DER DEUGHDE*, DE WELVAERT *DER STADT*. nochtans, als het *Subſtantyf Fœminyn in Genitivo* achter ſtaet, zonder *Artykel* oft ander *Adjectyf*, zoo lydt het de *S*; gelijk, (a) VEEL *ZORGHS*, MEER *VREUGHDS*, VOL DROEFHEITS. Deſgelijx als het *Subſtantyf Fœminyn* voorſtaet zonder *Artikel* oft *Adjectyf*, lijdt het de *S*; gelijk, *DEUGHDS* LOF, *MOEDERS* GOEDT, *STADS* WELVAERT, jae men zeidt ZYN MOEDERS GOEDT, zonder de *S* in 't *Adjectyf* uit te drukken: dog kan men denken dat dit *Adjectif neutrum* is, gevoeght met het Laſchwoordt MOEDERSGOEDT.

XXXV. Maer als men zeidt (gelijk men zeidt bij wijlen) (b) ZYN' MAJESTEITS MEENING; hier kan MAJESTEITS MEENING geen Laſchwoordt zijn. Waer over ſchijnt, dat men neemen moet, dat de *Subſtantiven Fœminyn in Genitivo*, als zij voor een ander *Subſtantyf* ſtaen, ook 't *Artikel* oft ander *Adjectyf* voor zich lijden, zonder uitdrukken van de *S*. *Hubert* evenwel heeft liever te zeggen ZYNER MOEDER GOEDT, ZYNER MAJESTEIT MEENING, 't welk ons nochtans zeer ongewoon is; ende ſchijnt draaghlijker het *Adjectyf*, dat voor 't *Subſtantyf in Genitivo* gaet, als de *Genityf* van een ander *Subſtantyf* gevolght wort, niet te *declineren*; maer te zeggen *ZYN'* oft *ZYNE* MAJESTEITS MEENING, *ZYN'* oft *ZYNE* VROUWS MIDDELEN: gelyk wy zeggen *KONING HENRIX* AENSLAEGHEN, *ALEXANDER DE GROOTS* TOGHTEN: *SANTE MARYS* KERK: te zeggen ONZER VROUWEN KERK magh niet beſtaen, alzoo VROUWEN *Plurael* is. Pag: (14).

XXXVI. Zoo men ſtelt in *Dativo* DEN EENE. Hoe zullen wij 't dan maeken met dit woort, als 't zonder *Artikel* ſtaen moet? gelijk *dabat hoc uni captivorum* (c) HY GAF DAT *EENE* DER GEVANGENEN. Hier kan men niet onderſcheyden oft' *EENE Maſculyn* oft *Fœminyn* is: Doch deze vermen-

AENMERKINGEN.

(a) Velen zouden 't nog netter agten, te zetten VEEL ZORG, MEER VREUGD, VOL DROEFHEID.

(b) ZYN MAJESTEIT komt hier in de plaets van een *Nomen proprium*, en ZYN is hier niet *Relatif* op een' ander *Nomen* ofte voorgaenden perſoon, en daerom ook geen gewoon *Pronomen*, maer bekleed de plaets van een Voorzetſel, en blijft alzoo *Indeclinabile*, gelijk KONING HENDRIX AENSLAGHEN, &c. Op dezen voet keure ik beſt, of alleen goed, ZYNE of ZYN MAJESTEITS MEENING, even gelijk de Heer *Hoofd* dit verkieſt, en niet ZYNER; dog in andere gevallen moet ZYN zig ſchikken na de Verbuiging van dat woord daer 't op betrekkelijk is, want ZYN BISSCHOPS KLEED beteekent *Zijn kleed van Biſchop* (*ſua ſtola*), maer ZYNS BISSCHOPS KLEED beteekent *Het kleed van zijnen Biſchop* (*ſtola ſui Epiſcopi*). BISCHOPS KLEED kan men ook gevoeglijk hier aenmerken als een verknogte benaming, of als een Laſchwoord, even gelijk MOEDERS GOED.

(c) Beter agt ik *AEN EENEN*, *Maſc:* en AEN EENE, *Fœm:* als dan blijft alle twijffeling weg: 't Latijnſche gebrek behoeft ons in geen gebrek te houden.

Digitized by Google

ging van *Genus* is van kleen belang; en de Latijnen zeggen ook *uni & alteri* in *utroque genere.*

XXXVII. (a) Hoe zullen wij *EEN*, *articulum*, ende *EEN*, *numerum*, onderſcheiden? Miſſchien met bovenſtelling van den *accent*, te weeten boven het *Artikel* den *accentum gravem* te zetten, EÈN MAN, boven 't EEN *numerum* den *accentum acutum*, aldus EÉN MAN HEEFT AL DAT GEDAEN. Op gelijke manier zouw men kunnen onderſcheidt maeken tuſſen ONDERHÓUDEN *ſuſtentare*, ende ÓNDERHOUDEN *oppreſſum tenere*; ende diergelijke woorden die door den *accent* hunne beteekening veranderen; ÓMZIEN *circumſpicere*, OM ZIEN *ad videndum.*

XXXVIII. (b) Vraeghe, dewijl de reſt der *declinatie*, die reeds aengenomen ſchijnt, met de mijne overeenkomt, oft niet beter waere die zoo te laeten, ende mede in *Dativo Maſculino* & *Neutro Singulari* te ſtellen *DEN VROOMEN* MAN oft MANNE, DEN HUYZE; maer als men den *Datyf Adjectyf* zonder *Subſtantyf* bezigt in *Singulari*, denzelven dan te ſtellen DEN VROOME; waer mede de twijffel tuſſen den *Datyf Singulaer* & *Plurael* zoude voorgekomen worden, dan diende men in *Ablativo* ook wel te ſtellen VAN DEN VROOME.

Pag: 115).

XXXIX. EEN OVERSTE, EEN RECHTSGELEERDE, EEN ARME, ende diergelijke *Adjectiven Subſtantivè* geſtelt, declineer ik dus.

Singulariter.	*Pluraliter.*
EEN OVERSTE.	DE OVERSTEN.
EENS OVERSTEN.	DER OVERSTEN.
EENEN OVERSTE.	DEN OVERSTEN.
EENEN OVERSTE.	DE OVERSTEN.
O OVERSTE.	O OVERSTEN.
VAN ofte IN EENEN OVERSTE.	IN ofte VAN DE OVERSTEN.

XL. YGHELYK declineer ik dus:

Singulariter.

YGHELYK.
YGHELYKS.
YGHELYKE.
YGHELYKEN.
YGHELYK.
YGHELYKEN.

Vraghe of men in *Dativo* zal ſtellen YGHELYKEN? ſchijnt jae: als 'er geen *Artikel* voorſtaet.

XLI.

AENMERKINGEN.

(a) Bij EEN, *Articulus* zijnde, kan ik niet zien dat een *accentus gravis* te paſſe komt, vermits ſnel over de tong loopende, dus zoude ik EEN (*numerum*) alleenlijk bovenſtrepen, als EEN (*articulus*) en één (*unus*).

(b) Dit ſtemt met alle Oudheid en Agtbaerheid beſt overeen, en is daerom te kiezen het aengenomene Gebruik; zelfs bij de *Adjectiven* en *Pronomina* zonder *Subſtantiva*, wanneer zij niet in een *merum Subſtantivum* verwandelt zijn, om redenen in mijne Aenmerkingen over §. XXIV. vermeld.

Digitized by Google

XLI. D'EEN: D'ANDER: *declineer* is aldus, als 't alleen ſtaet:

Singulariter.		*Pluraliter.*	
D'EEN :	D'ANDER.	DE EENEN:	DE ANDREN.
DES EENEN :	DES ANDREN.	DER EENEN:	DER ANDREN.
(a) DEN EENE:	DEN ANDRE.	DEN EENEN:	DEN ANDREN.
DEN EENEN:	DEN ANDREN.	DE EENEN :	DE ANDREN.
oft DEN EEN:	DEN ANDER.		
EEN :	ANDER.	EENEN:	ANDEREN.
DEN EENEN:	DEN ANDREN.	DE EENEN :	DE ANDEREN.
ofte DEN EENE:	DEN ANDRE.		

Maer zonder *Artikel* ſchijnt de *N* in *Dativo Singulari* vereiſcht, als 'T MOGHT *GEENEN* VAN BEIDE BEUREN.

XLII. Vraghe oft men in *Accuſativo* & *Ablativo* zal ſtellen DEN OVERSTEN? ik achte neen: want als men dit dede, zoude men ſchynen *Adjectivè* te *Declineren*, ende alzoo ook moeten in *Dativo* ſtellen DEN OVERSTEN, 't welk den *Datyf Singulaer* zouw vermengen met den *Datyf Plurael*. Dit aldus vaſtgeſtelt zijnde, dat men OVERSTE moet zetten in *Datyf*, *Accuſatyf*, & *Ablatyf*, DEN OVERSTE, zo komt in bedenken, dat dit zeer verſchillen zal van het *declineren* der andre *Adjectiven* die *Subſtantivè* geſtelt worden, want op de voorgaende zijde ſtel ik DEN ANDREN in *Accuſativo* ende *Ablativo*. Ende te ſtellen in *Accuſativo* ende *Ablativo* DEN ANDRE dunkt mij wat hard: ende 't zelve zouw moeten volghen met DEN EENE. *Pag:* (16).

Zoo men nu deze namen wil neemen voor *Adjectiven* alleen geſtelt oft 'er de *Subſtantiven* byſtonden, gelijk *Pag:* 7. daer alleenlijk in *Dativo* word geſtelt DEN VROOME in plaets van DEN VROOMEN, zo blijft hier echter geſchil in *Nominativo*, want *Pag:* 7. ſtaet DE VROOME, en hier zoude koomen DE EEN, DE ANDER, niet DE EENE, DE ANDRE: doch men moght hier af een *exceptie* maeken.

XLIII.

AENMERKINGEN.

(a) Wanneer dit als een *Adjectivum Relativum* komt, zoude ik verkiezen DEN EENEN, DEN ANDREN in *Dativo Singul:*, dus komt *Datyf* & *Ablatyf* overeen, gelijk de Overheid en Agtbaerheid hier ook mede overeenſtemt. Wijders dat dan deze *Adjectiven* ofte *Pronomina* als de andere *Adjectiven gedeclineert* moeten worden, is volgens de regel in mijne Aenmerkingen over §. XXIV. en XXXIII. opgeſtelt. Want deze *Adjectiven*, hebbende opzigt op eenig voorgaende *Subſtantivum*, worden alleen om herhaling te vermijden zonder *Subſtantivum* gebruikt: en dat die geen loutere *Subſtantiven* geworden zijn, blijkt ook daer uit, dat ze in *Genus* moeten en kunnen veranderen, als DE EEN, HET EEN, &c. dat bij de andere *Adjectiven* die een zuiver *Subſtantivum* worden geen plaets heeft, want REGTSGELEERDE, OVERSTE, veranderen in dien zin niet van *Genus*.

Digitized by Google

XLIII. TWEE DIEREN BESTREDEN *ELKANDER*: hier is ELKANDER *Accuſatyf neutrius generis.* VEELE DIEREN BESTREDEN *ELKANDREN*, hier is ELKANDREN *Accuſatyf Plurael neutrius generis.*

Pag: (17). TWEE MANNEN BESTREDEN *ELKANDER* (a): hier is ELKANDER *Accuſatyf Singulaer Maſculini generis.* DE GRIEKEN EN DE PERSEN BESTREEDEN *ELKANDEREN*; hier is ELKANDEREN, *Accuſatyf Plurael Maſculini generis.*

TWEE VROUWEN BESCHOLDDEN *ELKANDRE*: hier is ELKANDRE *Accuſatyf Singulaer Fœminini generis.* VEELE VROUWEN BESCHOLDEN *ELKANDERE:* hier is ELKANDERE *Accuſatif Plurael Fœminini generis.* Dit in *Fœminyn* maekt hier geen twijffelzinngheid, om datter 't *Subſtantyf* voorſtaet.

XLIV. (b) DEZELVE *declineer* ik gelijk d'andere *Adjectiven*, en als het zonder *Subſtantyf* ſtact, zoude ſtellen in *Dativo Singulari Maſculino* DEN ZELVE, in *Dativo Singulari Fœminino* DER ZELVE, in *Dativo Singulari neutro* DEN ZELVE: in *Dativo Plurali Maſculino* DENZELVEN, in *Dativo Plurali Fœminino* DERZELVE; alwaer te bemerken valt, dat deze *Datyf Plurael Fœminyn* niet te onderſcheiden is van den *Datyf Fœminyn Sin-*
Pag: (18). *gulaer*; jae al zet men daer AEN voor, het blijft in *Singulaer* & *Plurael* alleens: bij exempel AEN DEZELVE in *Dat: Sing:* ende AEN DEZELVE in *Dat: Plur:* zulx hier aen geen helpen ſchijnt: voorts in *Dativo Neut: Singul:* ſtel ik DEN ZELVE, in *Dativo Plurali Neutro* DEN ZELVEN. Evenwel de voorgange *Subſtantyf* van eene oft meer Vrouwen neemt den twijffel weg.

XLIV. Wij zeggen DE GOEDE MAN, DEZE MAN, D'ANDRE MAN: nochtans ſchijnt zonder *Subſtantyf* wel gezeidt DEEZ, D'ANDER.

(c) D'ANDER ſtaende zonder *Subſtantyf* kan bequaemelijk in *Dativo Singulari* hebben DEN ANDRE. Maer DEEZ' hoe zal men 't in *Dativo Singulari* ſtellen? zoo men den voet wil volgen van *Pag:* 15; daer gezeidt word in *Dativo Adjectivo Singulari*, zonder *Subſtantyf*, DEN VROOME, zoo

AENMERKINGEN.

(a) ELKANDER ſchijnt mij een *Subſtantivum* geworden te zijn, vermits het zelfs nooit als *Adjectivum* voor een ander *Subſtantivum* zig laet ſtellen; en daerom ook als een *Subſtantivum* te moeten *gedeclineert* worden: gelijk men ook in *Genitivo* zegt ELKANDERS; als ELKANDERS GOED en niet ELKANDREN GOED: en hierom paſt dan ook geen verandering van *Genus* bij dit woord.

(b) Waerom ook dit *Prenomen Adjectivum* niet *gedeclineert* als de andre *Pronomina Adjectiva?*

(c) Als men DEEZ' of DEZE gelijk de andre *Pronomina Adjectiva declineert*, volgens redenen in mijne Aenmerkingen over §. XXIV. XXXIII. en XLI. gemeld, zo komt deze verwarring niet: en de *Datyf Singul:* zal moeten zijn DEZEN: en HY GAF HET *DEZEN*, OM EENEN ANDREN TE OVERHANDIGEN, ende niet DEEZE, ten zij de gene die ontfangt een Vrouwsperſoon ware.

Digitized by Google

zoo moet men den *Datyf Singulaer* van DEEZ', als hij zonder *Subſtantyf* ſtaet, maecken DEEZE; gelijk HY GAF 'T DEEZE: waer door de *Datyf Singulaer Maſculyn* gemeen wort met den *Datif Singulaer Fœminyn*, 't welk den Latijnen ook gebeurt met *huic*; maer hij word ook gemeen met den *Datyf Plur: Fœminyn*, want als men van Vrouwen geſprooken heeft, men zouw moeten zeggen HY GAF 'T DEEZE: dog de voorgange *Subſtantyf* neemt de twijffel wegh. Zoo men zeggen wilde DEZEN in *Dativo Singul: Maſcul*: dat zoude te zeer verſcheelen van den voet van *Pag*: 15. daer gezeidt word DEN VROOME in *Dativo Singul: Maſculino*.

(a) Maer men zoude moghen het *Demonſtratyf* DEEZ' neemen gelijk het *Demonſtratyf* DIE, 't welk DIEN heeft in *Dat: Singul: Maſcul:*, ende, zoo men wil, ook in *Neutro*; ende, ten aenzien van zulx moghen in *Dativo Sing: Maſcul*: ende *Neutro* zeggen DEZEN.

XLVI. Vraeghe oft men zeggen moet HY GAF ZICH OVER *BEHOUDENS LYFS EN GOEDS*, gelijk men zeidt *VECHTENDER HANDT, GOEDES MOEDS*, in *Genitivo*, voor MET VECHTENDE HANDT, IN GOEDEN MOEDE: dan oft men ook zeggen magh *BEHOUDENS LYF EN GOEDT*, zulx BEHOUDENS *gerundium* zij, *ſervando*. (b) Altijds men zeidt VOLGHENDS 'T BESPREK, alwaer VOLGHENDS *gerundium* is. Maer ik vinde geene andre *Gerundia* bij ons, want men zeydt niet DOENDES DAT (*faciendo illud*), SPREKENDS GROOTE DINGEN (*loquendo magna*), VERDRYVENDS DEN VYANDT (*pellendo hoſtem*). Wel zeidt men HY DEED HET *WILLENDS*: HY GAF 'T *STILZWYGHENDS* TE KENNEN. Maer hier dunken mij WILLENDS en STILZWYGHENDS *Adverbia* (*voluntarie*, *tacitè*). Boven BEHOUDENS en VOLGHENDS vind ik nogh *GAENDS*, *KEERENDS*, *DOORGAENDS*. Pag: (19).

XLVII. (c) Men zeidt ZO GROOTEN MAN DEED ZULKS, hier

AENMERKINGEN.

(a) Met rede, want het een is zo wel een *Pronom: Demonſt*: als 't ander: en dit is 't gene ik hier boven in mijne Aenmerkingen gewilt heb.

(b) BEHOUDENDS en VOLGENDS zijn mijns agtens geen *Gerundia* maer *Participia* die door agterzetting van S tot *Adverbia's* of liever tot *Prapoſitiones* gemaekt zijn, als ſtaende voor andere *Subſtantiva*, en regerende een *Accuſativum*. Waerom dan behoort gezeit te worden BEHOUDENDS *LYF EN GOED*, even gelijk VOLGENDS 'T BESPREK; dog niet LYFS en GOEDS. Voorts VEGTENDERHAND, GOEDES MOEDS zie ik aen als verknogte *Adjectiven* & *Subſtantiven* (waerom ze ook in gelijke *Caſus* ſtaen) die door aenneming van den *Genitivus* volſtrektelijk *Adverbia's* geworden zijn, als moetende ook de plaets van die bekleeden; en den aert der werking beſchrijven; dus komt bij VEGTENDERHAND en GOEDS MOEDS *Adjectivum* & *Subſtantivum* te ſamen als een enkel *Adverbium*. Wijders WILLENDS, STILZWYGENDS, GAENDS, KEERENDS, DOORGAENDS, zijn inſgelijks, door 't aennemen van den *Genitivum*, *Adverbia's* geworden, en doen ook den zelfden dienſt, en bekleeden dezelfde plaets in de Woordſchikking.

(c) 't Is een onverbrekelijke Wet in onze en meeſt alle andere taelen dat *Adjectiven* &, *Subjectiven* die bij den ander hooren in gelijke *Caſus* moeten ſtaen, indien dan GROOTEN hier een gewoon *Adjectivum* waere, en niet voor ZO GROOT EEN quame, zo zoude de N zelfs in *Nominativo* moeten ſtaen, dat ongerijmt klinkt, en men

zoude

is MAN *Nominatyf*, ende GROOTEN een andre *Casus*. Zommighen meenen, dat ZOO GROOTEN word gezeidt voor ZOO GROOT EEN. Maer men zoude moghen daer tegen meenen, dat men behoort te zeggen ZOO GROOTE MAN, gelijk DE GROOTE MAN; ende dat men alleenlijk GROOT moet zeggen als 'er EEN voorstaet. Doch men zeidt ZO GROOTEN VOLK, ende alhier te zeggen ZOO GROOTE VOLK
Pag: (20). gelijk HET GROOTE VOLK dunkt mij niet wel aenneemelijk; waer over ik mij liefst houden zouw aen de meening der eerſten; te weeten dat het zijn moet ZO GROOT EEN MAN.

XLVIII. Wij zeggen LAET HEM BEWORDEN voor *begaen*; 'T ZAL U GEWORDEN, 'T IS MY GEWORDEN.

XLIX. (a) Men zeidt IK STA U DAT TOE. Is dit te nemen voor IK STAE U TOE (*ik. voegh mij tot u*) NOOPENDE DAT? oft' heeft toeſtaen hier een' *active* beteekening, ende is gezeidt *concedo?*

L. ONS ALLEN, HUN ALLEN ſchijnt noodigh gezeidt: want te zeggen ONS AL, HUN AL, kan twijffel baeren, gelijk HY HEEFT HET ONS *AL* GEGEVEN. Dit kan verſtaen worden, *dedit jam nobis*, & *dedit nobis omne*, in plaets van *dedit nobis omnibus*. Nochtans worden de *Adjectiven* als zij achter ſtaen doorgaends niet *gedeclineert*; gelijk GODE, *GOEDT* EN *WYS*, MOET MEN 'T BESTE TOEVERTROUWEN: maer op dit GOED EN WYS word ZYNDE verſtaen, ende is 't hier oft men zeide, GODE, *ZYNDE GOEDT EN WYS*: waer tegens op *AL* geen *ZYNDE* verſtaen kan worden, alzoo 't niet ſluiten zoude te zeggen, HY HEEFT HET ONS, ZYNDE AL, GEGEEVEN.

LI. (b) Als *AL* voor 't *Artikel* gaet, acht ik dat het niet *gedeclineert* moet

AENMERKINGEN.

zoude niet kunnen of mogen zeggen ZO GROOT EENE VROUW, 't welk nogtans gebruikelijk bij ons, en eigender is, dan ZO GROOTE VROUW. Mijns bedunkens verſtrekt ZO GROOT, ZOODANIG, ZULK, ZO STERK, ZO KLEIN, &c. niet anders dan voor een *Adverbium quant: & qualitatis*, dat voor den Artijkel EEN geplaetſt word: en blijft *Indeclinabile* om dat het een *Adverbium* geworden is, dat voor den *Artykel Indefinityf* gezet word. Alle de *Adjectiva* daer ZO voorgezet word, worden dus in *Adverbia* verwiſſelt: men zegt ook ZULK EEN GOED MAN. ZULK komt bij inſmelting van ZO WELK.

(a) Ik neem 't voor *concedo*.

(b) Om dezelfde rede als bij *ZULK* (zie mijne voorgaende Aenmerkingen over §. XLVII.) agt ik dat AL of ALLE voor aen 't *Artikel* geplaetſt zijnde niet behoort *gedeclineert* te worden; en daerom zoude ik goed keuren *AL* of ALLE DE BURGERS. Even gelijk AL DE WERELT, AL HET VOLK, &c. en om bij den *Dativum Plur*: niet duiſter te blijven, kan men zeggen *HY GAF 'T AEN AL DE BURGERS*, of HY GAF 'T *ALLEN* BURGEREN. Want *AL* of *ALLE* wanneer het niet voorſtaet voor een *Artikel*, maer voor een *Subſtantivum* of voor een *Adjectivum* of voor een *Pronom*: *Adject*·, zo verſtrekt het zelf voor *Pronomen Adjectivum*, en moet derhalven als dat *gedeclineert* worden, even gelijk de Heer *Hoofd* hier ook aenmerkt §. LII. bij ALLE GOEDE GAVEN. Wijders ALLE voor een *Collectivum Singulare*, even als YDER komende, blijft *Indeclinabile* gelijk dat, dus VAN ALLE GRONDSLAG in ſteê van YDER GRONDSLAG. Dus ook AEN ALLE MAN, niet AEN ALLEN MAN.

Digitized by Google

moet worden: gelijk AL DE WERELT, AL DE BURGHERS: hoewel 't van kleen belang ſchijnt, al ſtelde men ALLE DE WERELT, ALLE DE BURGHERS: doch ſchijnt dat men, om twijffel te ſchuwen, moet zeggen voor *dabat omnibus civibus*, HY GAF 'T *ALLEN* DEN BURGHEREN, en niet *AL* DEN BURGHEREN: want dit laetſte kan verſtaen worden, *dabat omne civibus:* beter waer HY GAF 'T *ALLEN* BURGHEREN, zonder *Artikel*: en in zulken geval, te weten zonder *Artikel*, moet AL, voorſtaende, nootzaeklijk *gedeclineert* worden; gelijk ALLEN LUYDEN in *Dativo*; ALLE LUYDEN in *Nominativo*, &c. Pag: (21).

LII. Maer zal men ſtellen AL HUNNE RECHTEN oft' ALLE HUNNE RECHTEN? mij dunkt dat hier kleene kleur aen is, als 't geen twijffel kan maeken. Naeder hier op denkende, bezin ik, dat het moet zijn ALLE HUNNE VRYDOMMEN oft RECHTEN, want *HUNNE* is geen *Artikel*; en men moet noodwendigh zeggen ALLE GOEDE GAVEN; waer by blykt dat HUNNE, zijnde een *Adjectyf*, het *declineren* van *AL* niet belet.

LIII. Tuſſchen 't *Præteritum Imperfectum*, *Præteritum Perfectum*, *Præteritum Pluſquamperfectum*, ende *Aoriſtum* oft *Præteritum Prius* der Italianen, Françoiſen & Spanjaerden, maek ik dit volghende onderſcheidt.

Imperfectum wordt gezeidt van een zaek die verbij is op den tijdt als men daer af ſpreekt, maer noch in duir was blijvende op den tijd waer van men ſpreekt: gelijk *amabam*, ik minde of was beminnende, *Io amava*, *j'aimois*.

Perfectum wordt gezeidt van een' zaek die verbij is, ten tijde als men 'er af ſpreekt, enkelijk ende zonder aenmerk van den tijdt wanneer zij nog' in duir bleef; gelijk *amavi* ik heb gemint, *io ho amato*; *j'ay aimè*.

Pluſquamperfectum wordt gezeidt van een' zaeke, die niet alleen verbij is op den tijdt als men daer af ſpreekt, maer ook al verbij was op den tijd waer van men ſpreekt; gelijk *amaveram*: ik had gemint, *Io haveva amato*; *j'avois aimè*. Pagi (22).

De *Aoriſtus* oft' *Præteritum Prius* der Italianen, Françoiſen en Spanjaerden, wordt gezeidt van een' zaek, die verbij is ten tijde als men 'er af ſpreekt, ende ten tijde waer van men ſpreekt niet in duir bleef, maer verbij ging: gelijk *Io amai*, *Io feci*, *j'aymai*, *je fis*. De Latijnen, bij gebrek van 't *Præteritum Prius*, gebruiken 't *Præteritum Perfectum*; ende daer de Italianen en Françoiſen zeggen *Aleſſandro preſe molte citta*; *Alexandre prit beaucoup de villes*, zeggen de Latijnen *Alexander cæpit multas urbes*. Desgelijks daer de Italianen en Françoiſen zeggen *Aleſſandro aſſedio Tyro*; *Alexandre aſſiegea Tyr*; daer zeggen de Latijnen *Alexander obſedit Tyrum*; oft zij gebruijken 't *Tempus Præſens*, gelijk *Alexander capit multas urbes*; *Alexander obſidet Tyrum*. Indien zij zeiden *Alexander obſidebat Tyrum*, zoo zoud' het een duiren in 't beleg betekenen; 't welk de Italiaenen en Françoiſen niet willen zeggen met *Aſſedio* en *aſſiegea*; maer met dit *Præteritum Prius* verſtaen zij dat hij gekoomen is *Tyrus* belegheren; zonder uit te willen drukken dat hij belegherende bleef; maer als zij zeggen *aſſediava*, *aſſiegeoit*, zo verſtaen zij dat hij bleef belegherende. Daerom zeggen dezelve Italianen *mentre ch'egli aſſediava*; *pendant* Pag: (23).

Digitized by Google

qu'il aſſiegeoit, om dat *mentre* en *pendant* met zig brengen eenigen duir oft verwijling; ende zouden niet zeggen *mentre ch'egli aſſedio*, ende *pendant qu'il aſſiegea*; want dit *tempus* is *tranſiens* doorſlippende, zonder duir, ende lijdt daerom geen *mentre* ofte *pendant*, dat is, *terwijl.*

Wij Hollanders in plaetſe van het *Præteritum prius* gebruijken het *Præteritum Imperfectum*, gelijk de Latijnen het *Perfectum* in dezelve plaets, want HY BELEGHERDE zeggen wij voor *aſſedió* oft *aſſiegea*. Dog kunnen wij ook zeggen, HY HEEFT DE STADT BELEGHERT; gelijk de Latijnen *obſedit urbem*. Evenwel in dit HEEFT BELEGHERT kan duijſterheijt vallen, want het mochte verſtaen worden, dat hij de Stadt nog beleghert hield, op den tijd als wij ſpreeken: zulx om heel klaer te ſpreken, wel noodigh waere te zeggen HY HEEFT BELEGHERT GEHADT; 't welk een' verdrietighe (a) lankheit geeft, met de verdubbeling van 't *Verbum auxiliare* HEEFT, GEHAD. Wij gebruijken dan, mijns oordeels, een zelfſte woordt voor 't *Præteritum Imperfectum* en voor 't *Præteritum prius* der Italiaenen en
Pag. (24). Françoizen. Want HY BELEGHERDE, HY KREET beteekent bij ons zo wel *egli aſſedió*, *il aſſieged*; *egli gridó*, *il crid*; als *egli aſſediava*, *il aſſiegeoit*; *egli gridava*, *il crioit*: Zoo dat dit *Tempus* van HY BELEGHERDE, HY RIEP, oft' KREET is zoo wel verbijſlippende oft' *Tranſiens* als *permanens* oft duirende (b). Anders als wij klaerlijk in Hollandſch wilden onderſcheidt maeken tuſſen *gridó*, *crid*, en *gridava*, *crioit*, zo zouden wij moeten *egli gridó*, *il crid* overzetten *HY RIEP*, en *egli gridava*, *il crioit*, HY WAS ROEPENDE.

LIV. (c) MY GELIEFT, dat is, *id mihi placet*. HY BELIEFT MY, is, *ille mihi complacet.*

LV. De *Comparativen* als GROOTER, MEERDER, VROOMER &c. *declineer* ik niet; maer ſtel EENS GROOTER VORSTEN; EENS MEERDER MANS; VAN EENEN VROOMER OVERSTE; &c:. Doch als VROOMER, MEERDER, GROOTER, oft diergelijke geſtelt worden *Subſtantivè*, zoo ſchijnen zij *gedeclineert* (d) te moeten worden, altijds in *Genitivo*; als ONTZIET DE MAGT UWES MEERDERS. Echter dunkt

AENMERKINGEN.

(a) Hoe zeer de Heer *Hoofd* de kortheid van ſtijl bezint, en ook konſtig uitgevoert heeft, is te zien uit zijne Hiſtorien en de Vertalingen van *Tacitus*.

(b) Als de Tijd duerende is, drukken wij die klaer uit met ons Hulpwoord ZYN bij 't *Participium Præſens*; als HY WAS BELEGERENDE.

(c) BELIEVEN is *complacere*: dog GELIEVEN is een *Verbum Impersonale* beteekenende *placere*, en word niet dan bij een van de *Prænomina Perſonalia* gebruikt, als bij MY, U HEM of HAER, &c.

(d) Mijns agtens moeten de *Comparativa gedeclineert* worden, als een *Subſtantivum*, wanneer zij tot een *marum Subſtantivum* overgegaen zijn; dog als een *Adjectivum*, wanneer zij *Relatyf* zijn op een vorig *Subſtantivum*; maer *ongedeclineert* gelaten worden, wanneerze voor aen een *Subſtantivum* geplaetſt ſtaen. Bij ZYNS GELYK komt ZYN voor een louter *Subſtantivum*: dus ook bij HY VOGT MET ZYNS GELYK.

Digitized by Google

dunkt mij dat men ze beter *indeclinabel* late, ende ſtelle ONTZIET DE MAGHT UWES MEERDER, DEN HAET UWES GELYKEN oft UWES MINDER. Welke manier nochtans haere duiſterheit en onbevalligheijt heeft. Dies zoud' ik liever zeggen de DE MAGHT VAN UWEN MEERDER, enz. Hier ſtaet aen te merken dat men zeidt HY IS ZYN MEERDER, en HY IS ZYNS GELYK; MYN MEERDER, en MYNS GELYK: zulks de *Poſitiven* ſchijnen MYNS oft ZYNS te eiſſchen, de *Comperativen* niet. Ik nijgh om te zeggen MYN GELYK met de Italianen *un par mio*.

LVI. (a) DE MAN HEEFT GEGAEN; DE WEGH IS GEGAEN.

LVII. (b) Als men ANDER ſtelt *Subſtantivè*, zal men ſtellen in *Accuſativo* DEN ANDRE oft' DEN ANDER, gelijk DEN MAN? zet ANDER. Pag: (25).

LVIII. (c) Hoe zeidt men beſt, HET HEEFT DAER AEN ONTBROOKEN oft' HET IS DAER AEN ONTBROOKEN.

LIX. HY GAF DEN OVERSTE ONTHIET (d) *OM ZICH* MEESTER DER STADT TE MAEKEN. Geeft hij hier den Overſte onthiet, om zich meeſter der ſtadt te maken? oft geeft hij den Overſte onthiet op dat die zich meeſter der Stadt maeke? klaerder ſchijnt: HY GAF DEN OVERSTE ONTHIET TOT HET VERMEESTEREN DER STADT; oft HY GAF DEN OVERSTE ONTHIET, *ZICH* MEESTER DER STADT TE MAEKEN, zonder *OM*; op dat het onthiet zij, ZICH MEESTER DER STADT TE MAEKEN.

LX. HY MOGHTE GEZEIDT HEBBEN, is HY ZOUW MOGHELYK GEZEIDT HEBBEN: HY HADDE MOGHEN ZEGGEN, is HY ZOUDE HEBBEN MOGHEN ZEGGEN.

LXI. EEN POORT OM (e) VOLK IN TE BRENGEN, oft EEN POORT TOT INBRENGEN VAN VOLK? 't eerſte ſchijnt als oft de Poort het Volk zouw inbrengen: het ander wat duijdelijker om te verklaren, dat men 't volk door de Poort zouw inbrengen.

AENMERKINGEN.

(a) Dit IS GEGAEN zouw men hier voor een *Paſſivum* konnen aenzien.

(b) Dit te ſtellen op den voet als in mijne Aenmerkingen over §. XXIV. XXXIII. en XLI.

(c) ONTBREKEN word *Activè geconjugeert* even als BREKEN; en derhalven is 't laetſte niet goed.

(d) ONTHIET VAN ZICH MEESTER DER STAD TE MAKEN is volgens 't gebruik en buiten duiſterheid van zin.

(e) EEN POORT OM 'ER VOLK IN TE BRENGEN is buiten twijffelzinnigheid, en zonder ſtrammigheid, en tevens volgens 't Gebruik, waer van deze beide Voorbeelden afwijken.

Digitized by Google

LXII. EER ZY DAT DEDEN; is EERDER DAN ZY DAT DEDEN.

Pag: (26). LXIII. *Masc:ul: Singul*: DE, DES, DEN, DEN, O, DEN.
Plur: DE, DER, DEN, DE, O, DE oft DER.
Fœmin: Sing: DE, DER, DE oft' DER, DE, O, DE oft DER.
Plur: DE, DER, DE oft' DER, DE, O, DE oft' DER.
Neutr: Sing: HET, DES, HET oft DEN, HET, O, HET oft' DEN.
Plur: DE, DER, DEN, DE, O, DE oft' DEN.

LXIV. *Masc*: *Sing*: EEN man; EENS oft EENES mans; EENEN man oft' manne; EENEN man; O; EENEN man oft manne.
Plur: EEN caret Plurali. Dubitatur : want men zeidt (a) DE EENEN, *gli uni, les uns.*
Fœm: Sing: EENE vrouwe; EENER vrouwe; EENER oft EENE vrouwe; EENE vrouwe; O; EENER oft EENE vrouwe.
Sommighe *Fœmininen* lijden in alle *Casu E.*
Neutr: EEN schip; EENES oft EENS scheeps oft schips; EEN schip oft EENEN schepe; EEN schip; O; EEN schip oft EENEN scheepe.

LXV. *Singul*: IK, MYNS oft' MYNER, MY, MY, O, MY.
Plur: WY, ONZER, ONS, ONS, O, ONS.

LXVI. *Singul*: GY oft DU; DYNS oft' DYNER, DY; DY; GY oft DU; DY: in 't gebruik is GY, UWES, U, U, GY, U.
Plur: GY; UWER, U, U, GY, U.

LXVII. *Sing:*.... *Genitivus* HAERS *Fœminin*: *ut* GOEDT HAERS.
en ZYNS *Masc*ul: *Dat*: ZICH; *Acc*: ZICH; *Voc*: *Caret*; *Abl:* ZICH.
Plur. . . . HUNNER *Masc:* / HAERER *Fœm:* } *Dat*: ZICH; *Acc*: ZICH;... *Abl:* ZICH.

LXVIII. *Singul:* HY, ZYNS oft ZYNER (b) HEM, HEM, O, HEM.
Plur: ZY, HUNNER, HUN, HEN, O, HUN.

LXIX. *Singul*: ZY, HAERES, HAER, HAER, O, HAER.
Plur: ZY, HAERER, HAER, HAER, O, HAER.

Pag: (27). LXX. *Singul*: *Masc*: DIE, DIES oft DIENS, DIEN, DIEN, O, DIEN.
Plur:. . . DIE, DIER, DIEN, DIE, O, DIE oft DIEN.

DIE

AENMERKINGEN.

(a) Zie mijne Aenmerkingen over §. XXXIII. In dit geval komt DE EENEN *Aliqui* niet als *Articulus* maer als *Pronomen Substantivum*, als wanneer men ook nooit een ander *Substantivum* daer agter voegen kan; want men zegt niet *DE EENEN MENSCHEN.*

(b) §. XXXI. zet de Heer *Hoofd* HUM in *Dat: Singul:*.

Digitized by Google

DIE Fæm: als *DE Fæm*: de *R* achter aen: als
Sing: Fæm: DIE, DIER, DIE oft DIER, DIE, O, DIE oft DIER.
Plur: DIE, DIER, DIE oft DIER, DIE, O, DIE oft DIER.
Sing: Neutr: DAT, DIES oft DIENS, DAT oft DIEN, DAT, O, DAT oft DIEN.
Plur: DIE, DIER, DIEN, DIE, O, DIE oft DIEN.
N°: Ik teeken aen dat DAT, HET ende DIT *Indeclinabiliter* gevoegt worden bij alle *Caſus in Sing:* als DAT DIERS STERKTE: DAT BROODS HARDIGHEIDT.

LXXI. *Sing*: *Maſc*: DEEZ' oft DEEZE, DEEZES, DEEZEN, DEEZEN, O, DEEZEN.
Plur: DEEZE, DEEZER, DEEZEN, DEEZE, O, DEEZE oft DEEZEN.
Sing: *Fæm*: DEEZE, DEEZER, DEEZE oft DEEZER, DEEZE, O, DEEZE oft DEEZER.
Plur: Eveneens.
Singul: *Neutr*: DIT, DEEZES, DIT oft DEEZEN, DIT, O, DIT oft DEEZEN.
Plur: ut Maſc: DEEZE, DEEZER, DEEZEN, DEEZE, O, DEEZE oft' DEEZEN.

LXXII. *Sing*: *Maſc*: WIE, WIENS, WIEN, WIEN, O, WIEN.
Plur: WIE, WIER, WIEN, WIE, O, WIE oft' WIEN.
Sing: Fæm: WIE, WIER, WIE oft WIER, WIE, O, WIE.
Plur: WIE, WIER, WIE oft' WIER, WIE, O, WIE oft WIER.
Sing: Neutr: (a) WAT *Significans quid* is *Indeclinabel*, *omnis generis*; *ſignificans aliquid* heeft in *Genitivo* WES.

LXXIII. *Sing*: *Maſc:* WELK' oft WELKE, WELKES, WELKEN, WELKEN, O, WELKEN.
Plur: WELKE, WELKER, WELKEN, WELKE, O, WELKE oft WELKEN.
Sing: Fæm: WELKE, WELKER, WELKE oft WELKER, WELKE, O, WELKE oft' WELKER.
Plur: Eveneens.
Sing: *Neutr*: WELK, WELKES oft WELKEN, WELK oft WELKEN, WELK, O, WELK oft WELKEN. Pag: (28)a
Plur: WELKE *ut Maſculinum*.

LXXIV. *Sing: Maſc*: MYN, MYNS, MYNEN, MYNEN, O, MYNEN.
Plur: MYNE, MYNER, MYNEN, MYNE, O, MYNE oft MYNEN.

Sing:

A E N M E R K I N G E N.

(a) WAT (*quidnam*) word ook dus *gedeclineert* in *Sing:* & *Plur*: als WAT, VAN WAT, AEN WAT, WAT, O, VAN WAT.

Digitized by Google

Sing: *Fœm:* MYNE, MYNER, MYNE oft MYNER, MYNE, O, MYNE oft MYNER.

Plur: Eveneens.

Singul: Neutr: MYN, MYNES, MYN oft MYNEN, MYN, O, MYN oft' MYNEN.

Plur: MYNE, MYNER, MYNEN, *ut in Maſculino.*

LXXV. DYN en ZYN *eodem modo.*

LXXVI. *Sing*: *Maſc*: ONS oft ONZE, ONZES, ONZEN, ONZEN, ONZE, ONZEN.

Plur: ONZE, ONZER, ONZEN, ONZE, ONZE, ONZE oft' ONZEN.

In *Fœmin*: & *Neutr:* als EEN oft DEEZE hebben.

LXXVII. *Sing*: *Maſc:* UW oft UWE, UWES, UWEN, UWEN, O, UWEN.

In *Fœmini* & *Neutr*: als ONZE hebben.

LXXVIII. *Declinatio Subſtantivi & adjectivi.*

Singul: EEN GROOT MAN, EENS GROOTEN MANS, EENEN GROOTEN MANNE, EENEN GROOTEN MAN, O GROOTE MAN, EENEN GROOTEN MAN oft' MANNE.

Plur: GROOTE MANS oft MANNEN, GROOTE MANNEN, DEN GROOTEN MANNEN, DE GROOTE MANNEN, O, DE GROOTE MANNEN oft MANS oft DEN GROOTEN MANNEN.

LXXIX. *Omnia adjectiva Fœminina terminantur in E* (a) *ergo ſequitur quod in E non exit, alterius eſſe generis.*

Subſtantiva Maſculina conſtruuntur cum Adjectivis fœmininis (a) *cum præcedit Artic*: *DE ut* DE GROOTE MAN, &c.

Articulus EEN *etiam ſæpiſſimè amat jungi cum* (a) *Adjectivo Fœminino, ut* EEN STERKE WINDT, EEN GROOTE WOLF. in bedenken. Het ſchijnt dat alles wat gezeidt word van manlijk en niet menſchlijk de E vereiſcht.

LXXX. *Artic*: HET *admittit utrumque* HET STERK (b) PAERDT ende HET STERKE PAERDT, &c.

Pag: (29).

EEN,

AENMERKINGEN.

(a) Deze ſtelling dat de *Terminatio* E het *Adjectivum Fœmininum* maekt is in geenen deele toe te ſtaen. Want GROOTE is in alle gevallen *Maſculin*: en verlieft zijn E alleen bij de *Subſt:* MAN, MENSCH en andere benamingen van ampt of ſtaet, wanneer de *Articulus* EEN voorgaet. En EEN GROOTE JONGEN, EEN GROOTE ZOON, daer de E van 't *Adjectivum* niet af mag, is wel manlijk en teffens menſchelijk, zo dat deze begiſte Regel van Heer *Hoofd* gantſch geen proef houd: zie verder ook onze Aenmerkingen over §. XXVIII.

(b) Het eerſte komt mij gantſch niet wel voor, en ſtrijd met de Gewoonte en 't agtbaerſte Gebruik. Hierom volg ik deze Regel van

EEN, *neutrum, poſtulat ſemper Adjectivum Neutrum terminans ut Maſculinum, ut*
EEN SCHOON STUK.
EEN JONG WYF.

LXXXI. DE BEHOUDE oft BEHOUDENE EER, in *Genit:* DER BEHOUDE oft BEHOUDENE EERE? Bei.

LXXXII. VOL VIERIGER GENEGENTHEIDS, wat raed om hier *Poſit:* & *Comparat:* t'onderkennen? Niet anders als te zeggen VOL VIERIGE GENEGENTHEIDS, want men zeidt VOL GENEGENTHEIDS.

LXXXIII. (a) TER GOEDER TROUWE, TER RECHTERHANDT zeidt men, niettegenſtaende dat men in *Dat: Singul:* zeidt DER GOEDE VROUWE, de reden is, dat men zelf in *Nom:* zeidt DE RECHTERHAND. Maer wat raedt met GOEDER TROUWE, dat in *Nom:* GOEDE TROUWE heeft? de *R* word 'er bij abuis bij gedaen. Beſt waer in *Singul:* de RECHTE HANDT, de SLINKE HANDT te zeggen.

LXXXIV. MEN, ZE, en diergelijke, *ZALMENZE* hegten als hier? de Italianen hechtenze, maer in 't Duitſch komt het bijwijlen quaelijk.

LXXXV. (b) ONDER 'T BELEIDT VAN DESDIGUIERES EEN

AENMERKINGEN.

van 't Gebruik, dat, agter den Artikel EEN, het *Adjectivum Neutrum* altoos zonder E ſtae; dog, agter den *Artikel* DE of HET, altoos met een E, als

EEN SCHOON STUK.
en HET SCHOONE STUK, &c.

(a) GOEDER is de oude en egte *Abl: Fœmin: Gen:* even gelijk TER: maer de later tijd heeft, om de vloeyendheid gis ik, de *R* meeſt overal (uitgenomen bij eenige ſpreekwijzen, daer TER GOEDER TROUWE een van is) in *Dat: & Abl:* agterwege gelaten: onder zulke ſpreekwijzen behooren ook TER GOEDERURE, TER RECHTER TYD, &c.

(b) Dat de *Genitivus*, die het *Character* onzer verbuiging is, geen *Declinatie* van zulk een agterſtaende *Subſtantivum* lijden kan, is blijk genoeg, dat het *declineren* in de andere *Caſus* tegens den *Genius* van ons Duitſch aenloopt. Ik zegge van *zulk een agterſtaende Subſtantivum*; onder dezen verſtae ik allen die alleen ſtrekken, als bij inlaſch, tot beſchrijving van een toegepaſte eigenſchap van de voorgenoemde perſoon of zaek: als hier, EEN TROTS OVERSTE; DE STOUTE HARTOGH; dezen, zeg ik, moeten *Indeclinabel* blijven. Dog wanneer in gelijke gedaente zulk gezeg geſtelt word tot beſchrijving van den voorgenoemden Perſoon ofte zaek, dog alleen onder andere afſchilderende bewoording, zoo moet dit agterſtaende *Subſtantivum* of *Adjectivum*, mijns agtens, *gedeclineert* worden; want het eerſte en het laetſte is dan niet anders als een herhaling van een zelve ding; en ſtaen alzo onder gelijk regt van 't gene haere verbuiging regeert. Dus DE BELOFTENISSEN ABRAHAMS, DES VADERS DER GELOOVIGEN, ofte VAN ABRAHAM, DEN VADER DER GELOOVIGEN: want VADER DER GELOOVIGEN is een Loſnaem die alleen aen ABRAHAM als bij uitſtek toegepaſt word, en daerom onder een andere afſchildering niet anders aenduid dan ABRAHAM: in zulk geval mag ook 't voorgaende bij 't agterſte herhaelt worden als op elk even veel regt hebbende, als DE BELOFTENISSEN ABRAHAMS, DE BELOFTENISSEN DES VADERS DER GELOOVIGEN: ofte VAN ABRAHAM, VAN DEN VADER DER GELOOVIGEN; dat bij de gevallen door den Heer *Hoofd* aengehaelt geen plaets heeft, want ik agte niet dat het den zin van dien Heers zeggen zou inhebben, wanneer men ſtelde *'t beleid van* DESDIGUIERES, *van eenen trotſen Overſte*, of *eenes trotſen Overſte*.

Beſt

TROTS OVERSTE? oft' EENEN TROTSEN OVERSTE? hoe zal men 't ſtellen? het ſchijnt dat de *Subſtantiven*, agter bijgevoeght bij 't voorgaende *Subſtantyf* den aerdt houden van de agtergevoegde *Adjectiven*, ende niet *gedeclineert* worden. Nochtans nijg ik tot *declineren*, want mij wel luidt ONDER CAREL DEN STOUTEN HARTOOGE.

Pag: (30). LXXXVI. Als 'er *Artikel* voor 't volgende *Adjectif* gaet, zo *declineert* men 't, als, HY SLOEG CAREL DEN STOUTEN, niet DE STOUTE: dit zij zoo, *omninò*.

In *Genitivo* wil 't *Subſtantyf* geen *Declinatie* lijden; gelijk, 'T BELEID DES KONINX HENRIK DE GROOTE: DE SCHAER DES HARTOGEN, DIE TROTSE HOPMAN: *ergo* de *Ablativen* & *Dativen* achter ook niet te *declineren*.

Oft' zoude 't beter zijn gezeidt? 'T BELEID DES KONINX HENRIK DE GROOTEN; ende DE SCHAER DES HERTOGEN, DIE TROTSE HOPMANS. Mij dunkt agter beſt niet te *Declineren*, volgens de wijze van de *Adjectiven* achter.

LXXXVII. DEZELVE *abſoluit*, in *Genitivo Plur:* DER ZEL*VE*, oft *VEN? VEN* om te onderſcheiden van *Genit: Fœmin: Sing:*.

LXXXVIII. (a) ZOO GROOT EEN MAN, EEN VROUW, EEN SCHIP? oft' ZOO GROOTEN? dit niet.

LXXXIX.

AENMERKINGEN.

Beſt is 't dat men in al zulk ſoort van gevallen naeuw agt geve, waer voor de woorden te ſcheep komen; en elk moet, mijnes agtens, dan zig na dien rang ſchikken daer hij in komt: hierom behoort ook het agtergezette *Adjectivum* ofte *Subſtantivum*, wanneer het een agterlid van een *Nomen Proprium* is geworden, even als die agterleden *gedeclineert* te worden, want bij onze *Nomina propria* word alleen het agterſte lid, en dat nog alleen agter aen *gedeclineert*, dog niet het voorſte lid, als HY NAM DIEDERIK VAN DER BURGS HAND; en VOLGENS WILLEM DE GOEDES BEVEL; alhier is VAN DER BURG en DE GOEDE het agterlid ofte de geſlagtnaem van 't *Nomen proprium*: waer bij valt aen te merken dat de *Articuli* van deze By- ofte geſlagtnamen (als naemlijk VAN DER in 't eerſte en DE in het laetſte) bij al de *Caſus* onbeweeglijk moeten blijven in die gedaente, zo als zij zig vertoonen, wanneer het geheele *Nomen proprium* in *Nominativo* zig vertoont, als DIEDERIK *van der* BURG; WILLEM *de* GOEDE: Het is om de zelfde rede, dat men dient te zetten HY SLOEG KAREL DE STOUTE en niet DEN STOUTEN, hoewel ik met den Heer *Hoofd*, al is 't om andre redenen als bij zijn Ed:, vaſtſtel, dat deze toenaem moet *gedeclineert* worden: want, als gezegt, dit *Artikel* DE moet onbeweeglijk blijven: en 't *Adjectivum* STOUTE vermits een bij-naem geworden zijnde, en de plaets van een louter *Subſtantivum* bekleedende, moet ook als zulk een *Subſtantivum gedeclineert* worden; maer de *Subſtantiva* in E uitgaende, hebben den *Nominativus & Accuſativus* eveneens; derhalven moet voor den *Accuſatyf* alhier gezet worden STOUTE en niet STOUTEN. Zoo moet men dan ook zeggen DES OVERLEDEN' HENRIK DE DERDES LOF, ende niet DES OVERLEDEN HENRIKS DE DERDE LOF ofte DES DERDEN LOF. Onder deze regel behoort ook KONING HENRIX KLOEKHEID, alhier is KONING HENRIK 't *Nomen proprium* en 't agterſte word hier alleen *gedeclineert*.

(a) Zie hier over onze Aenmerkingen op §. XLVII.

Digitized by Google

LXXXIX. (a) EEN *GEVANGEN* MAN, EEN *GEVANGE* VROUW? 't zij zoo.

XC. VEEL VERWOEDTHEIDS, is 't wel gezeidt? de *Genityf* van een *Fœminin* zonder *Artikel* lijdt de *S*.

XCI. (b) *EEN* oft men 't niet zal mogen in keur hebben te *Declineren* ofte niet in vele *Caſubus?*

XCII. EEN RYK MAN, EEN RYKE BOER, EEN LANG VINGER, (c) EEN RYK BOER kan gezeidt worden.

XCIII. MEER ACHTBAERHEIDS.

XCIV. DES NACHTS, *abſoluit*, *noctu*.

XCV. (d) BENEDEN'S HANDS, VEEL BELEEFTHEIDS zeid men; wat regel dan hier om weeten, waer men deeze *S* mijden moet? want hier gaen de *Nominatifs* voor, doch ſchijnen zommige *Adverbia* te weezen. Zonder *Artikel* kan de *S* gaen in *Genitivo*. *Pag:* (31).

XCVI. (e) DES OVERLEDEN HENRIK DE DERDES? oft' DES OVERLEDEN HENRIX DE DERDE oft' DES DERDEN?

XCVII. (f) Als 'er *Artikel* bij is, zo moet men *Declineren*; want men

AENMERKINGEN.

(a) Onze *Participia's* als ze voor *Adjectiva's* dienen, nemen in *Fœminino* een E aen, maer werpen geen Letter weg: dus is EEN *GEVANGENE* VROUW het volledige vereiſch; dog EEN *GEVANGE* VROUW is bij inkrimping: merk ook aen hoe het onze *Adjectiva's* eigen is, dat het *Fœmin:* niet korter zij dan 't *Maſculin*.

(b) Beſt altijd in Hoogdravenden en Deftigen Stijl *EEN* te *declineren*, of als de *Euphonie* de inkorting vereiſcht, den *Apoſtrophus* tot teeken te ſtellen, als, EEN' voor EENEN oft' EENE.

(c) EEN RYK BOER ſtond 'er ook in mijn eerſte en laetſte voorſchrift; anders zou 't ſchijnen of 'er een penfout onder liep, eenſdeels om dat het ſtrijdig is met dit voorige voorbeeld in dit zelfde *Artikel*, als EEN RYKE BOER, dat goed is; en anderdeels om dat het te Walſch klinkt om goed geſchenen te hebben in de ooren van zulk een Letterheld als de Heer *Hooft* was; nogtans ſchijnt hij ook niet vreemd te zijn van zulk een Tael bij §. XXIX. Voorts EEN LANG-VINGER is een *Compoſitum:* en over 't onderſcheid van RYK voor MAN, en RYKE voor BOER, zie de regel in onze Aenmerkingen over §. XXVIII.

(d) Hier uit blijkt dat HAND oulinks ook *Maſcul:* gebruikt is.

BENEDEN is, mijns agtens, een *Præpoſitie* die oulinks een *Genitivum* regeerde: *VEEL* is hier een *Adverbium quantitatis*, en deze begeeren ook een *Genitivum* agter zig.

(e) 't Eerſte is alleen goed om redenen in mijne Aenmerkingen, over §. LXXXV. en §. LXXXVI. vermeld.

(f) Maer zonder *Artikel* ook; als WELKE TAFELS BEGEERT GY, GROOTE, OF KLEENE? zoo dat de *Artikel* hier in niets doet: maer de reden is, om dat het loutere *Adjectiva's* zijn, die niets beteekenen, zoo men 'er 't voorgaende woord TAFEL agter ieder niet bijdenkt; wordende alleen de herhaling van dien naem om 't verdriet te vermijden agterwege gelaten: en daerom moeten die, als bekleedende de plaets van een louter *Adjectivum Antepoſitum*, *gedeclineert* worden: dus dan ook te zeggen WELKER MANNEN ABELHEID IS DE BESTE? DER OUDE OFTE DER JONGE? want OUDE en JONGE zijn hier *Adjectiva* van 't woord MANNEN.

Digitized by Google

zeidt WELKE TAEFELS, DE GROOTE OFT' DE KLEENE?

XCVIII. BY DEN ANDEREN? *probatur.*

XCIX (a) *Henrico tertio mortuo*: HENRIK DE DERDE, oft DEN DERDEN DOODT ZYNDE?

C. (b) GEEST, DIENST en diergelijken, daer een *S* in het *Termineren* komt, willen noode noch een *S* agter aen lijden; ende luid mij wel in de ooren DER GEEST, DER DIENST, nochtans in *Datyf* & *Ablatyf* hebben ze DEN DIENST, DEN GEEST, &c. *Queſtie*, oft men ze, gelijk daer *Heteroclyten* zijn, niet en zal ſtellen in *Dativo & Ablativo Maſculinè*, in *Genitivo Fœmininè*.

CI. KONING HENRIX KLOEKHEIDT is goede *Conſtructie*. Vrage oft men alzoo, gelijk deze gekoppelde *Subſtantiven* maer in 't laetſt worden *gedeclineert*, niet en zal doen met de *Adjectiven* gaende voor 't *Subſtantyf*, als DE GOEDE MANS MIDDELEN? *improbo.*

(c) In *Singul*: word de *Genityf* geſpeurt, want in *Plurali* nootwendig zijn moet, DER GOEDE LUYDEN MIDDELEN; *ergo in Singul*: alleens.

CII. (d) DE DOODT ZYNER ZUSTER HARTOG*IN* oft' *NE? NE.*

CIIL

AENMERKINGEN.

(a) HENRIK DE DERDE ende niet DEN DERDEN. Want vooreerſt is DE DERDE hier geen *Adjectivum*, maer een toenaem; dies kan *DE* niet verbuigen, als gezegt: ten andere zoude ik geenen *Ablativ*: *Abſolutus* hier in 't Nederduitſch erkennen: om dit te beproeven, ſtelle men een *Pronomen* in de plaets, als wanneer die waerheid haeſt zal gevonden worden; want voor *illo mortuo* mag men zeggen HY, DOODT ZYNDE, en niet HEM DOODT ZYNDE: Heer *Hoofd* verwerpt ook dezen *Abl*: *Abſol*: §. CX.

(b) Deze verandering van *Genus* in de verſcheidene *Caſus* kan niet anders als verwarring geven: men ſtappe maer van onze gewoonlijke inkortende wijze van ſpreken af, en keere zig tot de oude en egte en nog niet verloopene gedaente van den *Genitivus Maſculinus*, namelijk *ES*, zoo zal alle ſtramheid vervallen, als GEESTES, DIENSTES; of zo men bang is voor al wat na 't oude gelijkt, men zette dan, volgens onze dagelijkſe ſpreek-aert, VAN DEN GEEST, VAN DEN DIENST: want DER GEEST, DER DIENST is nu gants onregelmatig, vermits 't nu *Maſculina* zijn volgens de erkentenis van den Heer *Hoofd* zelf, en ſtrijd daer en boven met alle Oud en Nieuw Gebruik; waer toe tog dat Tael-maken? daer men de Talen en hare Wetten moet vinden. Wie zal ons vrij konnen ſpreken van *uſurpatie* of Voogdij roof, als we, 't gene alleenlijk tot het Gemeen behoort, en ſlegts ter Gebruik-leen, volgens de Gebruik-wetten, hebben ontfangen, egter als een Eigendom komen te handelen, en, als oppermagtig, beſchik daer over te plegen?

(c) DER *GOEDE* LUIDEN MIDDELEN beteekent alleen *Middelen der goede Luiden*; maer DER *GOEDER* LUIDEN MIDDELEN beteekent of *Middelen der Goeder Luiden*, of *der Middelen van Goede Luiden*, in 't eerſte behoort *DER* bij GOEDER LUIDEN, en in 't laetſte bij MIDDELEN.

(d) Ik zoude zetten DE DOOD ZYNER ZUSTER, DE HARTOGIN. Want dit laetſte beteekent zo veel als of 'er ſtond DIE HARTOGIN WAS: en dan moet het *Indeclinabel* blijven in *caſubus obliquis*, als hier voor gezegt: dog wanneer men HARTOGINNE voor den *Nominativus* houd en agt, zo mag ook NE agter aen komen.

Digitized by Google

CIII. HET WAEPEN DES KONINKS HENRIK DE GROOTE, is 't goed? jae.

CIV. (a) Geen *Activen Substantivè* te zetten, dan die bijvoeging van *Adjectiven* lijden willen; als WAERE ARMEN, GOEDE VORSTEN &c. Pag: (32).

CV. VAN MYNENTWEGEN, VAN MYNS VADERS WEGEN, VAN WEGEN MYNEN VADER, wat *constructie?* quasi *van mynen Vader.*

CVI. PERSOON, oft het *Communis generis* is?

CVII. VAN 'S KONINGINS, oft KONINGINNEN TOORNE? DE KONINGINS GUNST, MOEDERS GOEDT.

CVIII. RAEDTSLAEN oft RAEDTSLAEGEN in *Infinitivo?*

CIX. MEN MOET EENEN GROOTER VORST TE HULPE HAELEN.

CX. LANGEN TYDT, *diu*, is 't *Ablatyf?* DEN DERDEN DAG, &c. *Ergò* met mede (b) DEN KONING DOODT ZYNDE? neen. *Langen tydt*, quasi *door langen tydt: den derden dagh*, quasi *op.*

CXI. EEN *VERSLAEGEN* MAN, EEN *VERSLAEGE* VROUW, DE MAN IS *VERSLAEGEN*, DE VROUW IS *VERSLAEGE* (c). is 't goedt? EN.

CXII. ALLE DEN DAGH, &c.

CXIII. LYFTOGHT, *cujus generis? Fœmin:.*

CXIV. HAEVE? HAEVEN?
ZEEGE? ZEEGEN?
REEDE? REEDEN? OVERREDEN.

CXV. TER TAFEL, TER OORE, TER DOODT, TER HARTE, TER TYDT.

CXVI. (b) KONSTE, JONSTE, BEEDE, REEDE, ZEEDE, STEEDE, VREEZE, ANGSTE, ZORGE, KOUDE, HITTE, ELLENDE,

AENMERKINGEN.

(a) Dit komt overeen met mijne stelling, want ARMEN en VORSTEN zijn hier in loutere *Substantiven* verwandelt, en gedoogen daerom een ander *Adjectivum* voor zig: als in mijne Aenmerkingen over §. XXIV.

(b) De rede hier van zie in onze Aenmerkingen over §. XCIX.

(c) Vastelijk, DE VROUW IS VERSLAGEN: want het *Participium* moet in dien stand volledig en *Indeclinabel* komen: zie verder onze Aenmerkingen over EEN GEVANGEN MAN, EEN GEVANGE VROUW op §. LXXXIX.

(d) Zie 't zelfde §. XV.

Digitized by Google

LENDE, EERE, SCHANDE, PEEZE, BEEZE, VRAAGE, WAAGHE, KLAGHTE, KRAGHTE, PYNE, WOESTYNE, SPYZE, HAAVE, GROOTTE, MOOTE, SLANGE. Namen toelatende E in den noemer van 't Enkel getal, zijn van Vrouwelijk geſlacht.

CXVII. SPELLING.

Beedelen,	*Bedeelen.*	*Brodzelen*,	*Brodzeelen.*
Wortelen,	*Worteelen.*	*Beeteren*,	*Beteeren.*
Waerderen,	*Waerdeeren.*	*Beekeren*,	*Bekeeren.*
Appelen,	*Appeelen.*	*Krakkelen*,	*Krakkeelen.*
Bezighen,	*Bezijghen.*	*Beeding*,	*Beding.*
Ledighen,	*Ledijghen.*	*Beeving*,	*Beving.*
Hutſelen,	*Hutſeelen.*	*Uitteren*,	*Uitteeren.*

Volgens de Spelling met een enkele *Vocael* zal men ook MINEN voor MIJNEN moeten zetten.

CXVIII. In deze twee volgende woorden is de tweede *Silb* laeg van bijklank, en nochtans lang.

Hērbērghen.
Oōrdēelen.

GEDENKNIS.

CXIX. *KOSTTEN* in *Præterito Imperfecto*, daer de Françoizen zouden zeggen *couſtà* ofte *couſtoit*, te ſpellen met twee *TT*, gelijk hier boven, ofte met *TD*, op dat het van 't *Indicativo* warde verſcheiden, want het ſtaat voor KOSTEDEN.

CXX. ZUID EN NOORDTHOLLANDT te ſchrijven aldus ZUID- EN NOORDHOLLANDT; op dat men zie 't woord ZUID- mede te behooren aan HOLLANDT: ende alzoo in alle woorden van gelijken aardt.

CXXI. (a) MUUR, ZUUR, DUUR, &c:, dus te ſpellen, want d'eerſte *Silbe* heeft eenen andren klank in de woorden KRUIDEN, LUIDEN, &c.

CXXII. Geen Hooft- oft groote Letters te ſtellen dan voor eighe naamen, oft in 't begin van een Zinſlot of *periodus*.

CXXIII. SCHOUT AMPT ende diergelijke Laſchwoorden te hechten, aldus SCHOUT-AMPT.

CXXIV. (b) GELEIDT als 't voor *Gelegt* ſtaat, te ſpellen zonder D, aldus GELEIT.

CXXV.

AENMERKINGEN.

(a) Voormaels ſpelde men ook MUIR, ZUIR, DUIR, waer op Heer *Hoofd* ziet met zijne tegenſtelling van KRUIDEN, &c.

(b) Ik giſſe eenſdeels om *GELEIT* (*poſitus*)

Digitized by Google

CXXV. BEGONZE, HADZE, DEEDMEN, &c. te ſcheiden aldus, BEGON ZE, &c. want als men zoude ſchrijven *ZOOMEN* in plaats van *ZOO MEN*, het waare om te ſchynen, dat men van eenighe *Zoomen van kleederen oft anders iet* ſprak.

CXXVI. ZEEGHE', VERKLAAREN, ZEEDEN en diergelijke te ſchrijven met twee *EE*, als boven, oft' twee *AA* (a) even als *gelijken* met twee *II* oft' een *Y* dubbel.

AENMERKINGEN.

tus) van *GELEID* (*ductus*) te onderſcheiden, en anderdeels om dat de G in GELEGT *Euphonicè* verandert is in Y of I, en daerom de T en niet de D hier plaets behoort te hebben.

(a) Dit is later van Heer *Hoofd* geſchreven en bedacht geweeſt, gelijk ook zijn eigen Handſchrift tot *Artikel* LXII toe, doorgaends met AE voor AA geſchreven was: en dat de Droſt deze dubbele AA eerſt heeft begonnen te gebruiken in *September* 1641, en tot zijn dood toe zulks onderhouden heeft, is mij ook berigt door gemelden Ed: Agtb: Heer G: *van Papenbroek*, die ontallijke Schriften van den Droſt bezit, waer van ik in dit Voorberigt geſproken heb.

Uitgeſchreven en meeſt alle deze Aenmerkingen opgemaekt Ao: 1710 $\frac{11}{m}$.

En 't Uitgeſchrevene nader tegen twee andere Voorſchriften vergeleken Ao: 1723 $\frac{3}{m}$.

EINDE VAN HET

EERSTE DEEL.

DRUK-

Digitized by Google

DRUKFEILEN, bij 'T EERSTE DEEL.

Pag:	Lin:	Col:	STAET.	LEES.
12.	29.	. . .	die.	dien.
17.	41.	. . .	*Doctiſſimum.*	*Doctiſſimus.*
28.	19.	. . .	*Galaten.*	*Galatiën.*
31.	13.	. . .	Roomſche-	Roomſchen.
32.	22.	. . .	zijn ruſt.	in zijn ruſt.
38.	27.	. . .	*Juſ-.*	*Juſti-*
53.	23.	. . .	namelijk.	mannelijk.
90.	28.	. . .	Stijl.	Steil.
94.	25.	. . .	XV.	XVI.
110.	14.	. . .	uit.	uit een.
132.	27.	. . .	*wor-,*	*worden.*
162.	15.	. . .	Ovidius.	Ovidius of Statius.
166.	6.	I.	mei.	met.
167.	29.	I.	*lanus.*	*ſanus.*
168.	34.	2.	ſwælſ.	ſwæſl.
178.	16.	I.	*diſtortus.*	*diſtortum.*
201.	8.	I.	*Spicis.*	*& ſpicis.*
214.	32.	. . .	*attenſus:*	*attonſus.*
234.	40.	I.	*maudare.*	*mundare.*
235.	44.	2.	TREKELEN.	STREKELEN.
238.	39.	2.	*Lac.*	*Laeus.*
245.	31.	I.	*commune.*	*communis.*
257.	25.	I.	*tenex.*	*tenax.*
258.	12.	I.	*retardere.*	*retardare.*

Pag:	Lin:	Col:	STAET.	LEES.
268.	38.	. . .	*I. Redewiſſ:.*	*IX. Redewiſſ:.*
278.	20.	2.	*ador.*	*ardor.*
283.	36.	2.	*genns.*	*genus.*
309.	12.	I.	ZODE, en ZODE.	ZODE, en ZOODE.
315.	27.	2.	*in aliis.*	*in alia.*
315.	28.	2.	*paſcuis.*	*paſcua.*
331.	33.	...	*Pronomina.*	*Nomina.*
335.	23.	...	*Maſcul:.*	*Maſcul:* mits in *Acc:* GROOTEN.
356.	32.	...	*quodam.*	*cuidam.*
373.	38.	...	konden.	kenden.
377.	15.	...	GERELDER.	GEREGELDER.
390.	13.	...	*tot een* Plu-	*uit een* Plu-
404.	26.	...	DREEG.	DREEF.
412.	32.	...	Audawaurdi.	Andawaurdi.
415.	9.	...	al ze.	als ze.
461.	25.	...	tæht.	thæt.
537.	34.	...	't zout nie.	't zou niet.
538.	21.	...	4. BLYVEN.	3. BLYVEN.
538.	22.	...	3. ZYN.	4. ZYN.
577.	....	I.	Arsjan.	Airsjan.
625.	11.	...	Si of, & Wizi.	of Si & Wizi.
659.	....	I.	Tot No: 2.	Tot No: 1.
661.	....	2.	van No: 1.	van No: 2.

MARGINAEL.

Pag: 53. onderaen STAET, *Groot-Brittanje* aen den Huize van *Stuart* in de XIV. eeuw. LEES, *Schotland* aen den Huize van *Stuart* in de XIV. eeuw, en *Engeland* & *Ierland* in 't begin van de XVII. eeuw.

Pag:	160. §. VI.	pellen.	LEES. ſpellen.
	485. §. XXIII.	HUERE.	HEURE.
	522.	§. XX.	§. XV.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

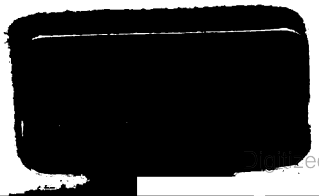

Digitized by Google

Digitized by Google